Kudüs Kralı Godeffroy'un Destanı

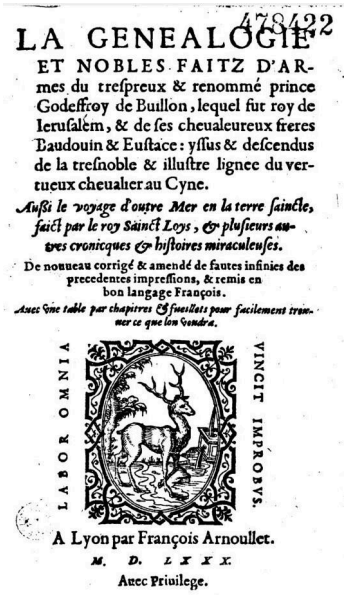

478422

LA GENEALOGIE ET NOBLES FAITZ D'ARMES du trespreux & renommé prince Godeffroy de Buillon, lequel fut roy de Ierusalem, & de ses cheualeureux freres Baudouin & Eustace: yssus & descendus de la tresnoble & illustre lignee du vertueux cheualier au Cyne.

Aussi le voyage d'outre Mer en la terre saincte, faict par le roy Sainct Loys, & plusieurs autres cronicques & histoires miraculeuses.

De nouueau corrigé & amendé de fautes infinies des precedentes impressions, & remis en bon langage François.

Auec vne table par chapitres & fueillets pour facilement trouuer ce que lon voudra.

LABOR OMNIA VINCIT IMPROBVS.

A Lyon par François Arnoullet.

M. D. LXXX.

Auec Priuilege.

Kudüs kralı olan çok yiğit ve ünlü prens Bouillon'lu Godeffroy'un ve onun şövalye kardeşleri Baudouin ile Eustace'ın soysoğu ve asil kahramanlıkları: Erdemli Kuğu Şövalyesi'nin çok asil ve şanlı soyundan gelmiş ve inmiş olanlar.
Ayrıca Kral Aziz Loys (Louis) tarafından kutsal topraklara yapılan deniz aşırı yolculuk ve pek çok diğer kronik ile mucizevi tarihler.
Önceki baskıların sonsuz hatalarından yeniden düzeltilip iyileştirilmiş ve iyi bir Fransız diline dönüştürülmüştür.
İstenilen şeyi kolayca bulmak için bölümlere ve yapraklara göre bir dizin tablosu ile birlikte.
İnatçı emek her şeyi yener.
Lyon'da, François Arnoullet tarafından. 1570.

Ayrıcalıkla (Resmi İzinle).

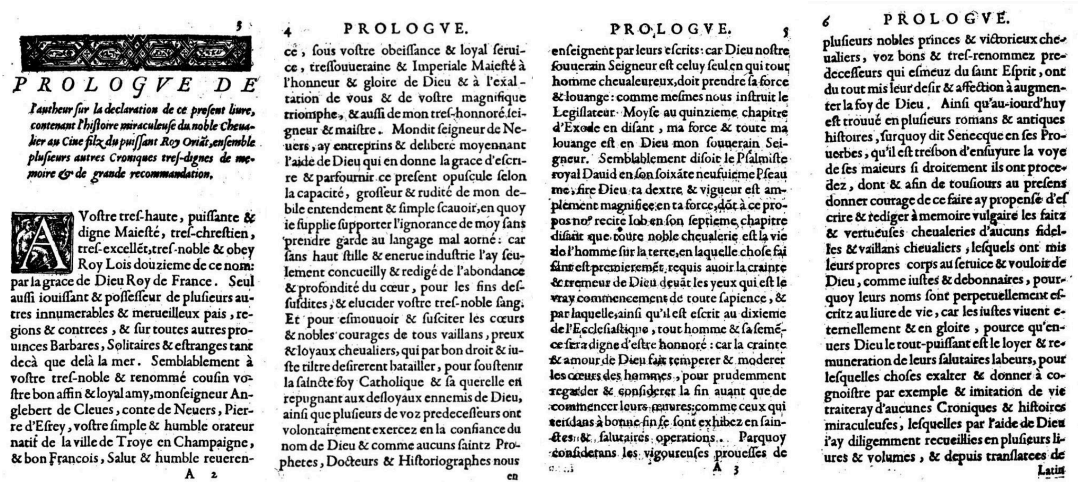

3

PROLOGVE DE

L'autheur sur la declaration de ce present liure, contenant l'histoire miraculeuse du noble Cheualier au Cine filz du puissant Roy Oriãt, ensemble plusieurs autres Croniques tres-dignes de memoire & de grande recommandation.

A Vostre tres-haute, puissante & digne Maiesté, tres-chrestien, tres-excellét, tres-noble & obey Roy Lois douzieme de ce nom: par la grace de Dieu Roy de France. Seul aussi iouissant & possesseur de plusieurs autres innumerables & merueilleux pais, regions & contrees, & sur toutes autres prouinces Barbares, Solitaires & estranges tant decà que delà la mer. Semblablement à vostre tres-noble & renommé cousin vostre bon affin & loyal amy, monseigneur Anglebert de Cleues, conte de Neuers, Pierre d'Estrey, vostre simple & humble orateur natif de la ville de Troye en Champaigne, & bon Francois, Salut & humble reueren-

A 2

4 PROLOGVE.

ce, sous vostre obeissance & loyal seruice, tressouueraine & Imperiale Maiesté à l'honneur & gloire de Dieu & à l'exaltation de vous & de vostre magnifique triomphe, & aussi de mon tres-honnoré seigneur & maistre. Mondit seigneur de Neuers, ay entreprins & deliberé moyennant l'aide de Dieu qui en donne la grace d'escrire & parfournir ce present opuscule selon la capacité, grosseur & rudité de mon debile entendement & simple scauoir, en quoy ie supplie supporter l'ignorance de moy sans prendre garde au langage mal aorné: car sans haut stille & enerue industrie l'ay seulement concueilly & redigé de l'abondance & profondité du cœur, pour les fins dessusdites, & elucider vostre tres-noble sang. Et pour esmouuoir & suscciter les cœurs & nobles courages de tous vaillans, preux & loyaux cheualiers, qui par bon droit & iuste titre desirerent batailler, pour soustenir la saincte foy Catholique & sa querelle en repugnant aux desloyaux ennemis de Dieu, ainsi que plusieurs de voz predecesseurs ont volontairement exercez en la confiance du nom de Dieu & comme aucuns saintz Prophetes, Docteurs & Historiographes nous en

PROLOGVE. 5

enseignent par leurs escrits: car Dieu nostre souuerain Seigneur est celuy seul en qui tout homme cheualeureux, doit prendre sa force & louange: comme mesmes nous instruit le Legislateur Moyse au quinzieme chapitre d'Exode en disant, ma force & toute ma louange est en Dieu mon souuerain Seigneur. Semblablement disoit le Psalmiste royal Dauid en son soixãte neufuieme Pseaume, sire Dieu ta dextre & vigueur est amplement magnifiee en ta force, dõt à ce propos nos recite Iob en son septieme chapitre disãt que toute noble cheualerie est la vie de l'homme sur la terre, en laquelle chose fai sant est premieremẽt requis auoir la crainte & tremeur de Dieu deuãt les yeux qui est le vray commencement de toute sapience, & par laquelle, ainsi qu'il est escrit au dixieme de l'Ecclesiastique, tout homme & sa semẽce sera digne d'estre honnoré: car la crainte & amour de Dieu fait temperer & moderer les cœurs des hommes, pour prudemment regarder & considerer la fin auant que de commencer leurs œuures, comme ceux qui tendans à bonne fin se sont exhibez en saintes & salutaires operations. Parquoy considerans les vigoureuses prouesses de

A 3

6 PROLOGVE.

plusieurs nobles princes & victorieux cheualiers, voz bons & tres-renommez predecesseurs qui esmeuz du saint Esprit, ont du tout mis leur desir & affection à augmenter la foy de Dieu. Ainsi qu'au-iourd'huy est trouué en plusieurs romans & antiques histoires, surquoy dit Senecque en ses Prouerbes, qu'il est tresbon d'ensuyure la voye de ses maieurs si droitement ils ont procedez, dont & afin de tousiours au presens donner courage de ce faire ay propensé d'escrire & rediger à memoire vulgaire les faitz & vertueuses cheualeries d'aucuns fidelles & vaillans cheualiers, lesquels ont mis leurs propres corps au seruice & vouloir de Dieu, comme iustes & debonnaires, pourquoy leurs noms sont perpetuellement escritz au liure de vie, car les iustes viuent eternellement & en gloire, pource qu'enuers Dieu le tout-puissant est le loyer & remuneration de leurs salutaires labeurs, pour lesquelles choses exalter & donner à cognoistre par exemple & imitation de vie traiteray d'aucunes Croniques & histoires miraculeuses, lesquelles par l'aide de Dieu i'ay diligemment recueillies en plusieurs liures & volumes, & depuis translatees de

Latin

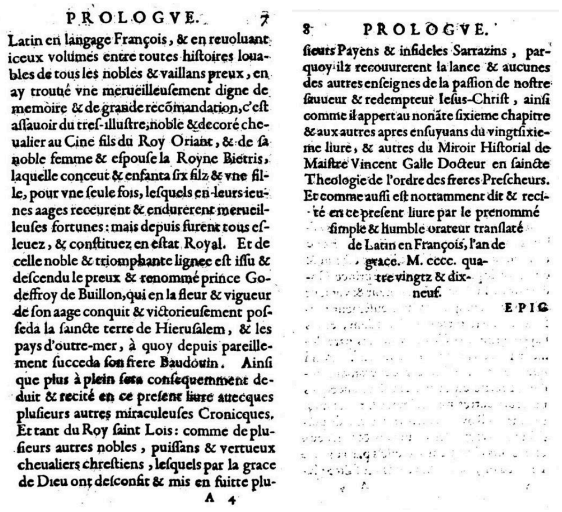

PROLOGVE. 7

Latin en langage François, & en reuoluant iceux volumes entre toutes histoires louables de tous les nobles & vaillans preux, en ay trouué vne merueilleusement digne de memoire & de grande recõmandation, c'est assauoir du tres-illustre, noble & decoré cheualier au Cine fils du Roy Oriant, & de sa noble femme & espouse la Royne Bietris, laquelle conceut & enfanta six filz & vne fille, pour vne seule fois, lesquels en leurs ieunes aages receurent & endurerent merueilleuses fortunes: mais depuis furent tous esleuez, & constituez en estat Royal. Et de celle noble & triomphante lignee est issu & descendu le preux & renommé prince Godeffroy de Buillon, qui en la fleur & vigueur de son aage conquit & victorieusement posseda la saincte terre de Hierusalem, & les pays d'outre-mer, à quoy depuis pareillement succeda son frere Baudouin. Ainsi que plus à plein sera consequemment deduit & recité en ce present liure auecques plusieurs autres miraculeuses Cronicques. Et tant du Roy saint Lois: comme de plusieurs autres nobles, puissans & vertueux cheualiers chrestiens, lesquels par la grace de Dieu ont desconfit & mis en fuitte plu-

A 4

8 PROLOGVE.

sieurs Payens & infideles Sarrazins, parquoy ilz recouurerent la lance & aucunes des autres enseignes de la passion de nostre sauueur & redempteur Iesus-Christ, ainsi comme il appert au nonãte sixieme chapitre & aux autres apres ensuyuans du vingtsixieme liure, & autres du Miroir Historial de Maistre Vincent Galle Docteur en saincte Theologie de l'ordre des freres Prescheurs. Et comme aussi est nottamment dit & recité en ce present liure par le prenommé simple & humble orateur translaté de Latin en François, l'an de grace. M. cccc. quatre vingtz & dix-neuf.

EPIG

Güçlü Kral Oriant'ın oğlu asil Kuğu Şövalyesi'nin mucizevi tarihini ve bununla birlikte hafızaya çok değer ve büyük tavsiyeye layık diğer pek çok Kroniği içeren bu mevcut kitabın beyanı üzerine yazarın önsözü.

Çok yüce, güçlü ve layık Haşmetmeapları, Hristiyanlığı çok gözeten, çok mükemmel, çok asil ve itaat edilen bu ismin on ikincisi Kral Louis: Tanrı'nın inayetiyle Fransa Kralı. Aynı zamanda gerek denizin bu tarafında gerekse ötesindeki diğer sayısız ve harika ülkelerin, bölgelerin ve diyarların ve tüm diğer Barbar, Issız ve yabancı eyaletlerin tek keyfini süren ve sahibi olan. Benzer şekilde, sizin çok asil ve ünlü kuzeniniz, sizin iyi hısımınız ve sadık dostunuz, Nevers kontu efendim Anglebert de Cleves'e; ben Champagne'deki Troye şehrinde doğmuş, sizin basit ve mütevazı hatibiniz ve iyi bir Fransız olan Pierre d'Esrey'den, Selam ve mütevazı saygılar.

Bu, sizin itaatınız ve sadık hizmetiniz altında, Tanrı'nın onuruna ve ihtişamına ve sizin ile sizin muhteşem zaferinizin ve ayrıca çok onurlandırılan efendim ve üstadımın yüceltilmesine yönelik olarak, çok egemen ve İmparatorluk Haşmetmeapları. Adı geçen Nevers efendim, Tanrı'nın yardımı ve yazma inayeti vermesi sayesinde, zayıf anlayışımın ve basit bilgimin kapasitesine, hacmine ve hamlığına göre bu mevcut riskeyi yazmaya ve tamamlamaya giriştim ve karar verdim; bu hususta, kötü süslenmiş dile aldırış etmeden cehaletime katlanılmasını istirham ederim: zira yüksek bir üslup ve enerjik bir maharet olmadan, bunu sadece kalbin bolluğundan ve derinliğinden, yukarıda belirtilen amaçlar için ve sizin çok asil kanınızı aydınlatmak için tasarladım ve kaleme aldım: Ve Tanrı'nın sadakatsiz düşmanlarına karşı koyarak kutsal Katolik inancını ve onun davasını savunmak için, iyi bir hak ve adil bir unvanla savaşmayı arzulayacak olan tüm cesur, yiğit ve sadık şövalyelerin kalplerini ve asil cesaretlerini harekete geçirmek ve uyandırmak için, tıpkı haleflerinizden birçoğunun Tanrı'nın adının güveniyle gönüllü olarak uyguladığı ve bazı kutsal Peygamberlerin, Doktorların ve Tarihçilerin yazılarıyla bize öğrettiği gibi: zira Tanrı bizim egemen Rabbimizdir.

Yazılarıyla bize öğretirler: çünkü egemen Rabbimiz Tanrı, her şövalye ruhlu insanın gücünü ve övgüsünü alması gereken tek varlıktır: nitekim Kanun koyucu Musa da Çıkış'ın on beşinci bölümünde bize "benim gücüm ve tüm övgüm egemen Rabbim Tanrı'dadır" diyerek öğretir. Benzer şekilde, kraliyet Mezmuryazarı Davud da altmış

dokuzuncu Mezmur'unda şöyle diyordu: "Rab Tanrı, senin sağ elin ve kudretin, senin gücünle bolca yüceltilmiştir", bu hususta Eyüp de yedinci bölümünde bize aktarır ve der ki, tüm asil şövalyelik insanın yeryüzündeki yaşamıdır, bu işi yaparken de ilk olarak, tüm bilgeliğin gerçek başlangıcı olan Tanrı korkusu ve titremesini gözlerin önünde bulundurmak gerekir ve bunun sayesinde, Vaiz'in onuncu bölümünde yazıldığı gibi, her insan ve onun soyu onurlandırılmaya layık olacaktır: çünkü Tanrı korkusu ve sevgisi, insanların kalplerini yatıştırır ve yumuşatır, böylece işlerine başlamadan önce sonunu ihtiyatla gözlemler ve düşünürler: iyi bir sona yönelenler gibi kendilerini kutsal ve kurtarıcı amellerde gösterirler. Bu yüzden, şunların güçlü kahramanlıklarını göz önünde bulundurarak:
Kutsal Ruh tarafından harekete geçirilen, arzularını ve sevgilerini tamamen Tanrı'nın inancını artırmaya adamış olan birçok asil prensin ve muzaffer şövalyenin, sizin iyi ve çok ünlü haleflerinizin. Nitekim bugün pek çok romanda ve antik tarihte bulunur; bu konuda Seneca Atasözleri'nde der ki, eğer doğru bir şekilde ilerlemişlerse, atalarının yolundan gitmek çok iyidir; bundan dolayı ve her zaman şu anda bunu yapma cesareti vermek amacıyla, kendilerini adil ve lütufkar olarak Tanrı'nın hizmetine ve iradesine adamış olan bazı sadık ve cesur şövalyelerin amellerini ve erdemli şövalyeliklerini halkın hafızasına yazmayı ve kaleme almayı düşündüm; bu yüzden onların isimleri ebediyen yaşam kitabına yazılmıştır, çünkü adiller ebediyen ve ihtişam içinde yaşarlar, zira her şeye gücü yeten Tanrı katında onların kurtarıcı emeklerinin ödülü ve karşılığı vardır; bu şeyleri yüceltmek ve yaşam örneği ile taklidi yoluyla bildirmek için, Tanrı'nın yardımıyla birçok kitap ve ciltten özenle topladığım ve sonradan Latinceden Fransız diline çevirdiğim.
Latinceden Fransız diline çevirdiğim ve tüm asil ile cesur yiğitlerin tüm övgüye değer tarihleri arasında bu ciltleri incelerken, hafızaya harika bir şekilde değer ve büyük tavsiyeye layık bir tanesini buldum; yani Kral Oriant ile onun asil kadını ve eşi Kraliçe Bietris'in oğlu olan, tek bir seferde altı oğlan ve bir kız gebe kalıp doğuran çok şanlı, asil ve nişanlı Kuğu Şövalyesi'ninkini; onlar genç yaşlarında harika kaderlerle karşılaştılar ve katlandılar: ama sonradan hepsi yükseltildi ve Kraliyet makamına getirildi. Ve bu asil ile muzaffer soydan, yaşının en verimli ve güçlü döneminde kutsal Kudüs topraklarını ve deniz aşırı ülkeleri fetheden ve muzafferane bir şekilde elinde tutan, sonradan kendisine benzer şekilde kardeşi Baudouin'in halef olduğu yiğit ve ünlü prens Bouillon'lu Godeffroy doğmuş ve gelmiştir. Nitekim bu mevcut kitapta, diğer birçok mucizevi Kronikle birlikte ve hem Aziz Kral Louis'den hem de Tanrı'nın inayetiyle birçok putperest ve kafir Sarazen'i bozguna uğratıp kaçıran diğer birçok asil, güçlü ve erdemli Hristiyan şövalyeden daha tam olarak bahsedilecek ve aktarılacaktır.
Bu sayede onlar, yirmi altıncı kitabın doksan altıncı bölümünde ve onu takip eden diğer bölümlerde ve Vaiz kardeşler tarikatından kutsal Teoloji Doktoru Üstad Vincent Galle'nin Miroir Historial (Tarih Aynası) eserinin diğer kısımlarında göründüğü gibi, kurtarıcımız ve fidye ödeyenimiz İsa Mesih'in çilesinin mızrağını ve diğer bazı alametlerini geri aldılar. Ve ayrıca, adı geçen basit ve mütevazı hatip tarafından bu mevcut kitapta özellikle belirtildiği ve aktarıldığı üzere, Latinceden Fransızcaya çevrilmiştir, inayetin yılında: 1499.

EPIGRAMME DE l'Autheur sur le contenu de ce present liure.

PRinces puissans roys & preux cheualiers
Nobles seigneurs dames & damoiselles
Approchez vous a cens & a milliers
Pour voir croniques moult plaisantes & belles
Sur voz cheuaux mettez harnois & selles
Et soyez prests comme nobles vassaux
De soustenir soubs Dieu iustes querelles
Comme en ce liure sont narrez maints assaux.
Icy dedans est la noble cronicque
Du tres-illustre, franc cheualier au Cine,
Ou est escript maint beau fait autentique
Car Dieu y a monstré vertueux signe
Vn puissant roy comme l'escrit assigne
A sonvsponse engendra sept enfans
Qui exaucerent la saincte foy diuine
Car en vertu furent moult triumphans.

A 5

10

En ceste histoire est escript notamment
Comment la roine en son corps les porta
Et puis au temps du trauail seulement
Soubs Dieu viuant tous sept les enfanta,
Chacun d'iceux vne chaine apporta
Dedans son col d'argent miraculeux
Mais puis sa dame grandement l'abusa
Car aux enfans fit vn cas vergongneux.
Rememorez que pour œuure condigne
Ainsi que Dieu auoit preordonné
Six des enfans furent miez en cine
Comme verrez, & tout le demeuré,
Mais Dieu voulut que le premier né,
Fut preseruée en vraie forme humaine
Lequel de grace fut tant enluminee
Qu'on sceut par luy la chose estre certaine.
Raison estoit que l'entente villaine
D'icelle vieille plaine d'ambition
Fut demonstree, & la notable roine
Sauuee de mal & de confusion
Finablement par execution
Fut en vn feu deuant plusieurs bruslee
Et aux enfans par diuine action
Fut forme humaine deuant tous recouuree.
En ceste histoire moult honneste & plaisante
Peuuent plusieurs prendre doctrine
Seigneurs & dames en ensuiuant la sante

Du

11

Du franc & vray cheualier au Cine
Vous pourrez voir que par grace diuine
Dieu donne au siens sa loialle amitié
Comme l'histoire plainement nous assigne
En laquelle a maint œuure de pitié.
De ce noble & vaillant cheualier
Sont descendus plusieurs haux nobles preux
Qui par amour ont mis leur cœur entier
A batailler pour le Dieu glorieux
Tant preux tant nobles & si cheualereux
Se sont monstrez par ardeur de courage
Que present sont plusieurs bien heureux
D'eux reputer de ce noble lignage.
Entre les autres fut le preux Godeffroy
Duc de Buillon, ayant si bonne grace
Que sur les turcs a fait maint grand effroy
Auec ses freres Baudouin & Eustace
Car comme franc & sans nulle fallace
Fut esleu roy dedans Hierusalem
Pour gouuerner la terre & toute place
De ce saint lieu & n'y regna qu'vn an.
Son frere apres Baudouin succeda
Et plusieurs autres apres consequamment
Car celle terre maint Francois posseda
Soubs Dieu viuant moult honorablement
Les princes lors prenoient leurs hardement
De guerroier sarrazins infidelles

Dont

12

Dont ils receurent plusieurs fois grandement
Grace de Dieu en leurs bonnes querelles.
Regret n'auoient d'abandonner les lieux
Et domicilles de leur natiuité
Pour exposer leurs corps cheualereux
A guerroyer pour la chrestienté
Ils conformoient du tout leur voulonté
Au haut vouloir de Dieu le tout puissant
Ou ils auoient renom de loyaute
En seruant Dieu sur tous imperissans.
En grand trauail, peine & calamite
Furent plusieurs durant ce sainct voiage
En souffrant fain & grande aduersite
En trahison des faux turcs plains de rage
Mais nonobstant auoient ils bien courage
D'exaduerser tousiours leurs ennemis
En exercant leur noble vasselage
Et eux monstrans de Dieu loiaux amis.
Ysnellement se monstroient bons vassaux
Plains de courage & de toute noblesse
Sans craindre turcs a liurer grans assaux
Comme vaillans & plains de hardiesse
Tousiours veilloient & trauailloient sans cesse,
Parquoy long temps le pays possederent
Car plusieurs furent de si grande proueesse
Qui tout leur fait moult bien y ordonnerent.
Plusieurs François y acquirent grand bruit

Par

13

Par bon conseil bien garny de prudence
D'autres aussi qui prenoient leur deduit
A guerroyer ces turcz plains de meschance
Chascun penoit a leur faire greuance
Rommains François Anglois & toutes gens
Le pere saint, princes plains de vaillance
Et plusieurs autres a ce tresdilligens.
Iusques au temps du bon roy saint Lois
Les chrestiens tindrent ainsi Surie
Si conquirent plusieurs autres pais
Es enuiron par leur cheualerie
Mais tout ce bruit par qui quelque trucherie
Commenca lors vng peu a declimer
Et fut enfin de tout point dessaillie
La iouissance par faute d'ordonner.
Toutesfois fut le bon roy saint Lois
Meu de pitie & encor y alla
Et sur les turcz gaigna quelque pais
Mais moult de paine apres y endura
Sa femme y fut a laquelle un robs
Vn sien beau filz appelle Iean Tristan
Qu'vne esclaue bien soudain transporta
Et fut nourry long temps soubz le soudan.
Le predit roy saint & de bonne vie
Fut prisonnier moult douloureusement
Dont plusieurs eurent grande melencolie
Mais nonobstant louoit Dieu hautement

il

14

Il enduroit son mal patiemment
Puis fut deliure de tout grief douloureux
Et apres ce trespassa sainctement,
Et fut son ame colocquee és cieux.
Vn temps apres fut Iean Tristan cogneu
En menant guerre contre les chrestiens,
Puis sur les turcs, comme apres sera leu
Fit maints beaux faits par ses nobles moyens
Il fut en croix attaché pieds & mains
Luy & samie qui furent secourus
Et deliurez des tormens inhumains
Ou ils estoient, y eussent mourux.
Des autres fils du sainct roy prenommé
Finablement sera fait mention:
Car chacun d'eux si est tres-renommé
En grand vertu & collaudation,
Puis sur ce point feray conclusion
Et est la fin de la noble cronicque
Pourtant lisez par bonne affection
Et vous verrez qu'elle est tres-aut entique.

Güçlü prensler, krallar ve yiğit şövalyeler,
Asil beyefendiler, hanımlar ve genç kızlar,
Yüzlerle ve binlerle yaklaşın buraya,
Çok hoş ve güzel kronikleri görmek için.
Atlarınıza koşumları ve eyerleri vurun,
Ve asil vasallar gibi hazır olun,
Tanrı katında adil davaları savunmaya,
Tıpkı bu kitapta anlatılan birçok saldırı gibi.
İşte burada yer alır asil kroniği,
Çok şanlı, dürüst Kuğu Şövalyesi'nin,
Orada yazılıdır pek çok sahih ve güzel amel,
Çünkü Tanrı orada erdemli bir işaret gösterdi.
Güçlü bir kral, yazının belirttiği gibi,
Eşinden yedi çocuk sahibi oldu,
Kutsal ilahi inancı yücelten,

Çünkü erdemleriyle çok muzaffer oldular.
Bu hikayede özellikle yazılıdır,
Kraliçenin onları bedeninde nasıl taşıdığı,
Ve sonra sadece doğum zamanı geldiğinde,
Tanrı'nın izniyle yaşayarak yedisini de doğurduğu,
Onların her biri boynunda taşıyordu,
Mucizevi bir gümüş zincir.
Fakat sonra hanımı onu büyük ölçüde aldattı,
Çünkü çocuklara utanç verici bir şey yaptı.
Hatırlayın ki layık bir amel olarak,
Tanrı'nın önceden buyurduğu gibi,
Çocuklardan altısı kuğuya dönüştü,
Göreceğiniz üzere, ve geri kalan her şey,
Fakat Tanrı ilk doğanın,
Gerçek insan formunda tercih edilmesini istedi,
Ki o, lütufla öyle aydınlatılmıştı ki,
Onun hakkındaki şeyin kesin olduğu bilinirdi.
Haince niyetin nedeni şuydu ki,
Hırsla dolu o yaşlı kadının,
Ortaya çıkarıldı, ve asil kraliçe,
Kötülükten ve karmaşadan kurtarıldı.
Sonunda cezanın yerine getirilmesiyle,
O yaşlı kadın bir ateş önünde yakıldı,
Ve çocuklar ilahi bir eylemle,
Herkesin önünde yeniden insan formuna kavuştu.
Bu çok dürüst ve hoş hikayede,
Birçokları öğreti alabilir,
Beyefendiler ve hanımlar, inancı yücelterek.
Dürüst ve gerçek Kuğu Şövalyesi'nden,
Görebilirsiniz ki ilahi lütufla,
Tanrı sadık dostluğuna bir son verir,
Hikayenin bize tamamen belirttiği gibi,
İçinde pek çok merhamet ameli olan.
Bu asil ve cesur şövalyeden,
Birçok yüce asil yiğit doğdu ve indi,
Ki onlar sevgiyle tüm kalplerini koydular,
Yüce Tanrı için savaşmaya,
Çok yiğit, çok asil ve öyle şövalyece,
Cesaret ateşiyle kendilerini gösterirler,
Öyle ki şu an birçoğu çok mutludur,
Bu asil soydan sayılmaktan dolayı.
Diğerlerinin arasında yiğit Godeffroy vardı,
Bouillon Dükü, öyle güzel bir lütfa sahip ki,
Türkler üzerinde pek çok büyük dehşet saçtı,

Kardeşleri Baudouin ve Eustace ile birlikte.
Çünkü dürüst ve hiç hilesiz biri olarak,
Kudüs'te kral seçildi,
Bu kutsal yeri yönetmek için, ve orada sadece bir yıl hüküm sürdü.
Onun ardından kardeşi Baudouin halef oldu,
Ve ondan sonra da sırasıyla diğer birçoğu,
Çünkü bu toprağa pek çok Fransız sahip oldu,
Tanrı'nın izniyle çok onurlu bir şekilde yaşayarak.
Prensler o zaman cesaretlerini alıyorlardı,
Kafir ve imansız Sarazenlerle savaşmak için.
Bundan dolayı birçok kez büyük ölçüde kabul gördüler,
Tanrı'nın inayetiyle kendi iyi davalarında.
Doğdukları yerleri ve meskenleri,
Terk etmekten pişmanlık duymuyorlardı,
Şövalyece bedenlerini tehlikeye atmak için,
Hristiyanlık adına savaşmak üzere.
Tamamen onun iradesine uyuyorlardı,
Her şeye gücü yeten Tanrı'nın yüce iradesine,
Orada sadakat unvanına sahiptiler,
Ölümsüz olan Tanrı'ya her şeyin üzerinde hizmet ederek.
Büyük emek, acı ve felaket içinde,
Birçoğu bu kutsal yolculuk boyunca kaldı,
Açlık ve büyük zorluk çekerek,
Öfke dolu sahte Türklerin ihanetinde.
Fakat buna rağmen iyi bir cesarete sahiptiler,
Düşmanlarını her zaman alt etmek için,
Asil vasallıklarını yerine getirerek,
Ve kendilerini Tanrı'nın sadık dostları olarak göstererek.
Hızla kendilerini iyi vasallar olarak gösteriyorlardı,
Cesaretle ve tüm asaletle dolu,
Türklerden korkmadan büyük saldırılar yapmaya,
Yiğitler gibi ve cesaretle dolu.
Her zaman nöbet tutuyor ve durmaksızın çalışıyorlardı,
Bu yüzden uzun süre ülkeyi ellerinde tuttular,
Çünkü birçoğu öyle büyük kahramanlıktaydı ki,
Her şeyi orada çok iyi düzene soktular.
Birmanyalılar ve Fransızlar orada büyük ün kazandı,
İhtiyatla çok iyi donatılmış iyi bir öğütle,
Eğlencelerini bundan alan diğerleri de,
Kötülükle dolu bu Türklere karşı savaşmak için.
Her biri onlara sıkıntı vermeye çalışıyordu,
Romalılar, Fransızlar, İngilizler und tüm halklar,
Kutsal peder, yiğitlikle dolu prensler,
And diğer birçoğu bu çok gayretli işte.

İyi Kral Aziz Lois'nin zamanına kadar,
Hristiyanlar Suriye'yi böyle tuttular,
Böylece birçok başka ülkeyi fethettiler,
Şövalyelikleriyle çevrelerindeki.
Fakat tüm bunlar bir hileyle,
O zaman biraz gerilemeye başladı,
Ve sonunda her noktada eksildi,
Düzen eksikliği yüzünden keyfi kaçtı.
Her şeye rağmen Aziz Kral Lois,
Merhametle hareket ederek yine oraya gitti,
Ve Türkler üzerinde bazı ülkeler kazandı,
Fakat sonra çok acı ve zahmet çekti,
Kadını da oradaydı, ondan çalınan,
Jean Tristan adında çok güzel bir oğul,
Ki bir köle onu aniden kaçırdı,
Ve uzun süre sultanın buyruğunda beslendi.
Adı geçen, kutsal ve iyi yaşamlı kral,
Çok acı bir şekilde esir düştü,
Bu yüzden birçoğunun kalbinde büyük bir hüzün vardı,
Ama buna rağmen Tanrı'yı yüce sesle övüyordu.
Acısına sabırla katlanıyordu,
Sonra tüm kederli acılarından kurtuldu,
Ve bundan sonra kutsalca göç etti,
Ve ruhu göklere yerleşti.
Bir süre sonra Jean Tristan tanındı,
Hristiyanlara karşı savaş yürütürken,
Sonra Türklerin üzerindeydi, sonradan okunacağı gibi,
Asil yollarıyla pek çok güzel amel yaptı.
Ayaklarından ve ellerinden çarmıha gerildi,
O ve yardım edilen ailesi,
Ve insanlık dışı işkencelerden kurtarıldılar,
Yoksa orada ölmüş olacaklardı.
Adı geçen kutsal kralın diğer oğullarından,
Sonunda bahsedilecektir:
Çünkü onların her biri öyle çok ünlüdür ki,
Büyük erdem ve övgü içinde,
Sonra bu noktada sonuca varacağım,
And bu, asil kroniğin sonudur,
Bu yüzden iyi bir sevgiyle okuyun,
Ve onun çok sahih olduğunu görecesiniz.

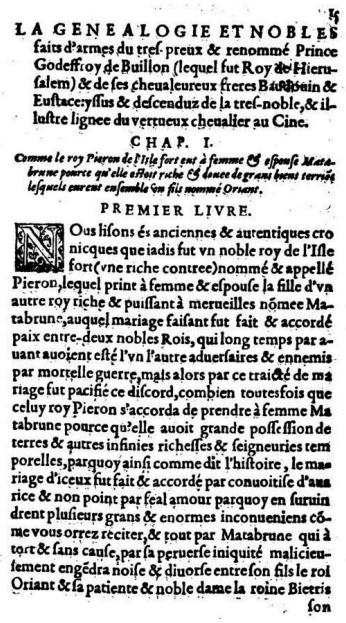

15 LA GENEALOGIE ET NOBLES
faits d'armes du tres-preux & renommé Prince Godeffroy de Buillon (lequel fut Roy de Hierusalem) & de ses cheualeureux freres Baudoüin & Eustace: yssus & descenduz de la tres-noble, & illustre lignee du vertueux cheualier au Cine.

CHAP. I.

Comme le roy Pieron de l'Isle fort eut à femme & espouse Matabrune pource qu'elle estoit riche & douee de grans biens terriens lesquels eurent ensemble vn fils nommé Oriant.

PREMIER LIVRE.

NOus lisons és anciennes & autentiques cronicques que iadis fut vn noble roy de l'Isle fort (vne riche contree) nommé & appellé Pieron, lequel print à femme & espouse la fille d'vn autre roy riche & puissant à merueilles nõmee Matabrune, auquel mariage faisant fut fait & accordé paix entre deux nobles Rois, qui long temps par auant auoient esté l'vn l'autre aduersaires & ennemis par mortelle guerre, mais alors par ce traicté de mariage fut pacifié ce discord, combien toutesfois que celuy roy Pieron s'accorda de prendre à femme Matabrune pource qu'elle auoit grande possession de terres & autres infinies richesses & seigneuries temporelles, parquoy ainsi comme dit l'histoire, le mariage d'iceux fut fait & accordé par conuoitise d'auarice & non point par feal amour parquoy en suruindrent plusieurs grans & enormes inconueniens cõme vous orrez reciter, & tout par Matabrune qui à tort & sans cause, par sa peruerse iniquité malicieusement engẽdra noise & diuorse entre son fils le roi Oriant & sa patiente & noble dame la roine Bietris son

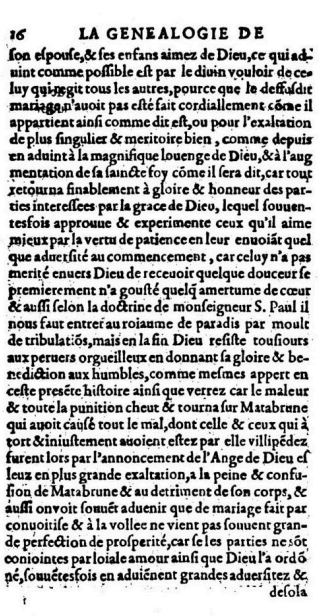

16 LA GENEALOGIE DE
son espouse, & ses enfans aimez de Dieu, ce qui aduint comme possible est par le diuin vouloir de celuy qui regit tous les autres, pource que le dessusdit mariage n'auoit pas esté fait cordiallement cõme il appartient ainsi comme dit est, ou pour l'exaltation de plus singulier & meritoire bien, comme depuis en aduint à la magnifique louenge de Dieu, & à l'augmentation de sa saincte foy cõme il sera dit, car tout retourna finablement à gloire & honneur des parties interessees par la grace de Dieu, lequel souuentesfois approuue & experimente ceux qu'il aime mieux par la vertu de patience en leur enuoiãt quelque aduersité au commencement, car celuy n'a pas merité enuers Dieu de receuoir quelque douceur se premierement n'a gousté quelq̃ amertume de cœur & aussi selon la doctrine de monseigneur S. Paul il nous faut entrer au roiaume de paradis par moult de tribulatiõs, mais en la fin Dieu resiste tousiours aux peruers orgueilleux en donnant sa gloire & benediction aux humbles, comme mesmes appert en ceste presẽte histoire ainsi que verrez car le maleur & toute la punition cheut & tourna sur Matabrune qui auoit causé tout le mal, dont celle & ceux qui à tort & iniustement auoient esteu par elle villipẽdez furent lors par l'annoncement de l'Ange de Dieu esleuz en plus grande exaltation, à la peine & confusion de Matabrune & au detriment de son corps, & aussi on voit souuẽt aduenir que de mariage fait par conuoitise & à la vollee ne vient pas souuent grande perfection de prosperité, car se les parties ne sõt conioinctes par loiale amour ainsi que Dieu l'a ordõné, souuẽtesfois en aduiẽnent grandes aduersitez & desola

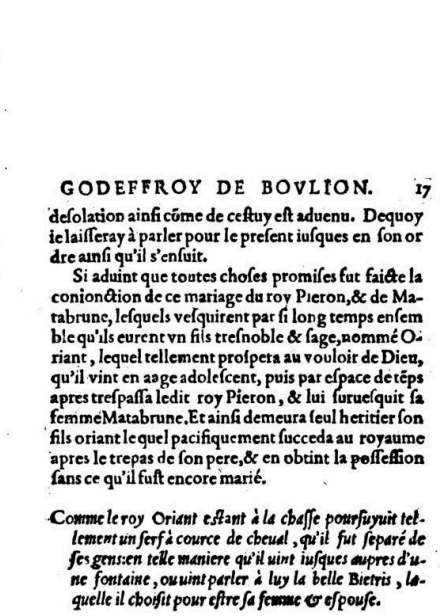

GODEFFROY DE BOVLION. 17
desolation ainsi cõme de cestuy est aduenu. Dequoy ie laisseray à parler pour le present iusques en son ordre ainsi qu'il s'ensuit.

Si aduint que toutes choses promises fut faicte la conionction de ce mariage du roy Pieron, & de Matabrune, lesquels vesquirent par si long temps ensemble qu'ils eurent vn fils tresnoble & sage, nommé Oriant, lequel tellement prospera au vouloir de Dieu, qu'il vint en aage adolescent, puis par espace de tẽps apres trespassa ledit roy Pieron, & lui suruesquit sa femme Matabrune. Et ainsi demeura seul heritier son fils oriant lequel pacifiquement succeda au royaume apres le trepas de son pere, & en obtint la possession sans ce qu'il fust encore marié.

Comme le roy Oriant estant à la chasse poursuyuit tellement un serf à cource de cheual, qu'il fut separé de ses gens: en telle maniere qu'il uint iusques aupres d'une fontaine, ou uint parler à luy la belle Bietris, laquelle il choisit pour estre sa femme & espouse.

BOUILLON'LU GODEFROY'UN VE ERDEMLİ KUGU ŞÖVALYESİ'NİN ÇOK ASİL VE ŞANLI SOYUNDAN GELEN KUDÜS KRALI ÇOK YİĞİT VE ÜNLÜ PRENS GODEFROY'UN SOYKÜTÜĞÜ VE ASİL SİLAH KAHRAMANLIKLARI.

BÖLÜM I.

Isle Fort Kralı Pieron'un, zengin olması ve büyük mülklerle hizmet etmesi sebebiyle Matabrune'ü kendisine nasıl kadın ve eş olarak aldığı; bunların birlikte Oriant adında bir oğulları olduğu.

BİRİNCİ KİTAP.

Eski ve sahih kroniklerde okuyoruz ki, bir zamanlar Isle Fort'un (zengin bir ülke) Pieron adında ve lakabında asil bir kralı vardı; bu kral, Matabrune adında, harikulade zengin ve güçlü bir başka kralın kızını kendisine kadın ve eş olarak aldı; bu evlilik yapıldığında, daha önce uzun süre birbirlerine muhalif ve ölümcül bir savaşla düşman olmuş iki asil kral arasında barış yapıldı ve sağlandı, fakat o zaman bu evlilik antlaşmasıyla bu anlaşmazlık barışa bağlandı; her ne kadar Kral Pieron, Matabrune'ü geniş toprak mülkiyetine ve diğer sayısız dünyevi zenginlik ile hükümdarlıklara sahip olduğu için almaya razı olmuşsa da, bu yüzden hikayenin dediği gibi, bunların evliliği sadık bir sevgiden ziyade açgözlülük ve hırsla yapıldı ve kararlaştırıldı; bu yüzden gelecekte, anlatılacağını duyacağınız üzere birçok büyük ve muazzam aksilikler meydana geldi ve bunların hepsi, haksız yere ve sebepsizce, ters giden kötülüğüyle oğlu Kral Oriant ile onun sabırlı ve asil hanımı Kraliçe Bietris'in, yani
eşinin ve Tanrı'nın sevgili çocuklarının arasında haince çekişme ve ayrılık tohumları eken Matabrune yüzünden oldu; bu durum, diğer her şeyi yöneten Tanrı'nın ilahi iradesiyle mümkün olduğunca meydana geldi, çünkü yukarıda adı geçen evlilik, söylendiği gibi gönülden ve ait olduğu gibi yapılmamıştı; ya da sonradan Tanrı'nın muhteşem övgüsüne ve söyleneceği üzere kutsal inancının artmasına hizmet eden daha müstesna ve takdire şayan bir iyiliğin yüceltilmesi içindi, çünkü her şey sonunda Tanrı'nın inayetiyle ilgili tarafların şanına ve şerefine döndü; Tanrı, sevdiklerini başlangıçta onlara bazı zorluklar göndererek sabır erdemiyle sık sık

dener ve sınar, çünkü ilk önce kalbinde bir parça burukluk tatmayan kimse, Tanrı katında herhangi bir tatlılığa erişmeyi hak etmemiştir; ve ayrıca efendimiz Aziz Pavlus'un öğretisine göre, cennet krallığına birçok sıkıntıdan geçerek girmemiz gerekir, fakat sonunda Tanrı, şanını ve lütfunu mütevazı olanlara vererek kibirli bozgunculara her zaman karşı koyar; nitekim bu mevcut hikayede göreceğiniz üzere aynen böyle uymaktadır, çünkü tüm talihsizlik ve tüm ceza, tüm kötülüğe sebep olan Matabrune'ün üzerine düştü; oysa onun tarafından haksız yere ve gaddarca aşağılananlar, o zaman Tanrı'nın Meleği'nin bildirisiyle en büyük yüceliğe seçildiler; Matabrune'ün cezasına, kederine ve bedeninin yıpranmasına karşılık. Ve ayrıca sıkça görüldüğü üzere, hırsla ve alelacele yapılan evlilikler çoğunlukla büyük bir refah olgunluğuna erişmez, çünkü taraflar Tanrı'nın buyurduğu gibi sadık bir sevgiyle birleşmemişlerse, çoğunlukla büyük zorluklar ve yıkımlar meydana gelir, tıpkı bunun başına geldiği gibi. Bu konuda, sırası geldikçe aşağıda anlatılmak üzere şimdilik konuşmayı bırakıyorum.

Vaat edilen tüm şeylerin yerine getirilmesiyle Kral Pieron ve Matabrune'ün bu evlilik birleşmesi gerçekleşti; bunlar birlikte öyle uzun süre yaşadılar ki, Oriant adında çok asil ve bilge bir oğulları oldu; bu oğul, Tanrı'nın iradesiyle öyle gelişti ki gençlik çağına geldi, ardından bir süre sonra adı geçen Kral Pieron vefat etti ve karısı Matabrune ondan sonra yaşadı. Ve böylece oğlu Oriant tek mirasçı olarak kaldı; babasının vefatından sonra krallığa barışçıl bir şekilde halef oldu ve henüz evlenmemiş olmasına rağmen krallığın mülkiyetini elde etti.

Kral Oriant avdayken bir geyiği atıyla öyle bir kovaladı ki adamlarından ayrıldı: öyle bir tarzda ki bir çeşmenin yanı başına kadar geldi, burada kendisinin kadın ve eş olarak seçtiği güzel Bietris onunla konuşmaya geldi.

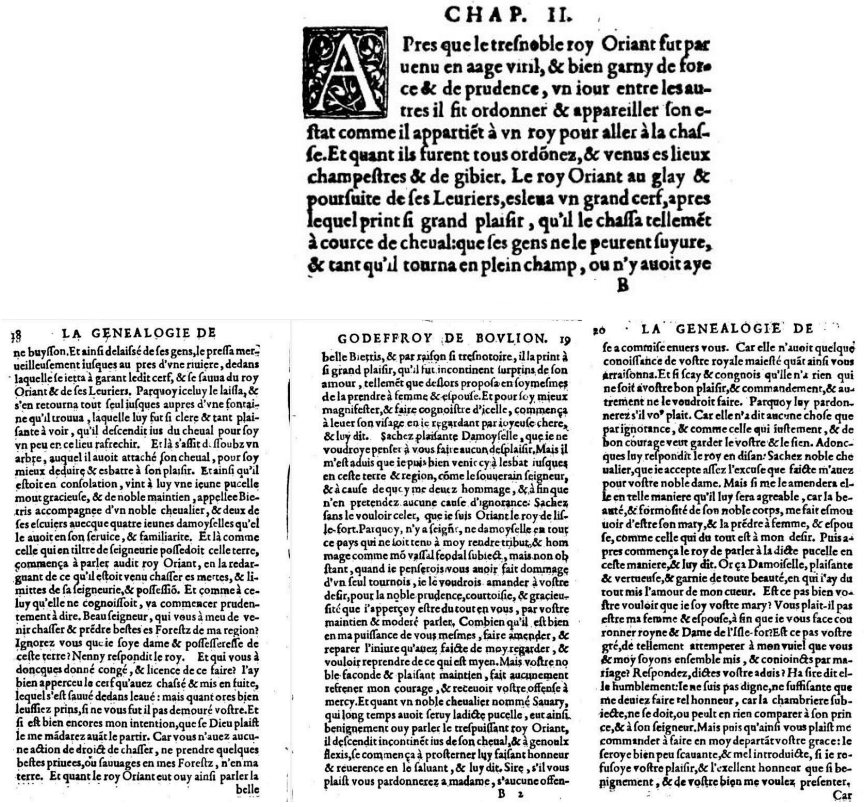

CHAP. II.

APres que le tresnoble roy Oriant fut parueny en aage viril, & bien garny de force & de prudence, vn iour entre les autres il fit ordonner & appareiller son estat comme il appartiét à vn roy pour aller à la chasse. Et quant ils furent tous ordõnez, & venus es lieux champestres & de gibier. Le roy Oriant au glay & poursuite de ses Leuriers, esleua vn grand cerf, apres lequel print si grand plaisir, qu'il le chassa tellemẽt à cource de cheual: que ses gens ne le peurent suyure, & tant qu'il tourna en plein champ, ou n'y auoit aye

B

38 LA GENEALOGIE DE

ne buysson. Et ainsi delaissé de ses gens, le pressa merueilleusement iusques au pres d'vne riuiere, dedans laquelle se ietta à garant ledit cerf, & se sauua du roy Oriant & de ses Leuriers. Parquoy iceluy le laissa, & s'en retourna tout seul iusques aupres d'vne fontaine qu'il trouua, laquelle luy fut si clere & tant plaisante à voir, qu'il descendit ius du cheual pour soy vn peu en ce lieu rafrechir. Et là s'assit dessoubz vn arbre, auquel il auoit attaché son cheual, pour soy mieux deduire & esbatre à son plaisir. Et ainsi qu'il estoit en consolation, vint à luy vne ieune pucelle mout gracieuse, & de noble maintien, appellee Bietris accompagnee d'vn noble cheualier, & deux de ses escuiers auecque quatre ieunes damoyselles qu'el le auoit en son seruice, & familiarite. Et là comme celle qui en tiltre de seigneurie possedoit celle terre, commença à parler audit roy Oriant, en la redarguant de ce qu'il estoit venu chasser es mettes, & limittes de sa seigneurie, & possessiõ. Et comme à celuy qu'elle ne cognoissoit, va commencer prudentement à dire. Beau seigneur, qui vous à meu de venir chasser & prẽdre bestes es Forestz de ma region? Ignorez vous que ie soye dame & possesseresse de ceste terre? Nenny respondit le roy. Et qui vous à doncques donné congé, & licence de ce faire? I'ay bien apperceu la cerf qu'auez chassé & mis en fuite, lequel s'est sauué dedans leaué: mais quant o res bien leussiez prins, si ne vous fut il pas demouré vostre. Et si est bien encores mon intention, que se Dieu plaist le me mãdarez auãt le partir. Car vous n'auez aucune action de droict de chasser, ne prendre quelques bestes priuees, ou sauuages en mes Forestz, n'en ma terre. Et quant le roy Oriant eut ouy ainsi parler la belle

GODEFFROY DE BOVLION. 19

belle Bietris, & par raison si tresnotoire, il la print à si grand plaisir, qu'il fut incontinent surprins de son amour, tellemẽt que desiors proposa en soymesmes de la prendre à femme & espouse. Et pour soy mieux magnifester, & faire cognoistre d'icelle, commença à leuer son visage en ie regardant par ioyeuse chere, & luy dit. Sachez plaisante Damoyselle, que ie ne voudroye penser à vous faire aucun desplaisir. Mais il m'est aduis que ie puis bien venir cy à lesbat iusques en ceste terre & region, cõme le souuerain seigneur, & à cause de quoy me deuez hommage, & à fin que n'en pretendez aucune cause d'ignorance. Sachez sans le vouloir celer, que ie suis Oriant le roy de Isle-fort. Parquoy, n'y a seigñr, ne damoyselle en tout ce pays qui ne soit tenu à moy rendre tribut, & homage comme mõ vassal feodal subiect, mais non obstant, quand ie penserois vous auoir fait dommage d'vn seul tournois, ie le voudrois amander à vostre desir, pour la noble prudence, courtoisie, & gracieuseté que i'apperçey estre du tout en vous, par vostre maintien & moderé parler. Combien qu'il est bien en ma puissance de vous mesmes, faire amender, & reparer l'iniure qu'auez faicte de moy regarder, & vouloir reprendre de ce qui est myen. Mais vostre noble faconde & plaisant maintien, fait aucunement refrener mon courage, & receuoir vostre offense à mercy. Et quant vn noble cheualier nommé Sauary, qui long temps auoit seruy ladicte pucelle, eut ainsi benignement ouy parler le trespuissant roy Oriant, il descendit incontinẽt ius de son cheual, & à genoulx flexis, se commença à prosterner luy faisant honneur & reuerence en le saluant, & luy dit. Sire, s'il vous plaist vous pardonnerez a madame, s'aucune offen-

B 2

20 LA GENEALOGIE DE

se a commise enuers vous. Car elle n'auoit quelque conoissance de vostre royale maiesté quãt ainsi vous arraisonna. Et si sçay & congnois qu'il ne'a rien qui ne soit à vostre bon plaisir, & commandement, & autrement ne le voudroit faire. Parquoy luy pardonnerez s'il vo' plait. Car elle n'a dit aucune chose que par ignorance, & comme celle qui iustement, & de bon courage veut garder le vostre & le sien. Adoncques luy respondit le roy en disan: Sachez noble cheualier, que ie accepte assez l'excuse que faicte m'auez pour vostre noble dame. Mais si me le amendera elle en telle maniere qu'il luy sera agreable, car la beauté, & formosité de son noble corps, me fait esmouuoir d'estre son maty, & la prẽdre à femme, & espouse, comme celle qui du tout est à mon desir. Puis apres commença le roy de parler à la dicte pucelle en ceste maniere, & luy dit. Or ça Damoiselle, plaisante & vertueuse, & garnie de toute beauté, en qui i'ay du tout mis l'amour de mon cueur. Est ce pas bien vostre vouloir que ie soy vostre mary? Vous plait-il pas estre ma femme & espouse, à fin que ie vous face couronner royne & Dame de l'Isle-fort? Est ce pas vostre gré, de tellement attemperer à mon vuiel que vous & moy soyons ensemble mis, & conioincts par mariage? Respondez, dictes vostre aduis? Ha sire dit elle humblement: Ie ne suis pas digne, ne suffisante que me deuiez faire tel honneur, car la chambriere subiecte, ne se doit, ou peult en rien comparer à son princee, & à son seigneur. Mais puis qu'ainsi vous plaist me commander à faire en moy departãt vostre grace: Ie seroye bien peu seauante, & me l'introduicte, si ie refusoye vostre plaisir, & l'excellent honneur que si benignement, & de vostre bien me voulez presenter,

Car

Car quant il vous plairroit me donner pour femme au moindre cheualier de voſtre noble compagnie, ſi y deuroye ie conſentir de droit. Parquoy vous qui eſtes mon ſeigneur, & aux autres incomparables: ſuis toute preſte & appareillee de obeir, & accepter voſtre bon & noble vouloir, en l'honneur dont me requerez, ce de bon cueur vous octroye. Et adoncques la print le roy Oriant par la main, & luy dit. Et certes dame ie vous promets ſur la foy de cheualier, que iamais tant que ſoyez en vie n'eſpouſeray autre femme que vous, & octroye des maintenãt que ie ſeray voſtre mary. Et ainſi d'vn commun accord, & par le conſentement d'vn chacun d'eux fut compromis ce mariage, & d'vn cordial amour.

BÖLÜM I I.

Çok asil kral Oriant erkeklik çağına eriştiğinde ve güç ile ihtiyatla iyice donandığında, günlerden bir gün diğer işlerinin arasında, avlanmaya gitmek üzere bir krala yakışır şekilde maiyetinin düzenlenmesini ve hazırlanmasını buyurdu. Ve hepsi düzene girdiğinde, kırlara ve av hayvanlarının bulunduğu yerlere geldiler. Kral Oriant, tazılarının havlaması ve takibi eşliğinde büyük bir geyik ürküttü; bundan öyle büyük bir haz aldı ki, geyiği atıyla öyle bir kovaladı ki adamları onu takip edemedi ve geyik açık araziye doğru saptı, orada hiçbir yardım yoktu.

Ve böylece adamlarından ayrı kalmış olarak, geyiği sıkıştırdı, o kadar ki geyik kendini korumak için bir nehrin yakınlarına attı ve Kral Oriant ile tazılarından kurtuldu. Bunun üzerine kral onu bıraktı ve bulduğu berrak ve öyle hoş bir pınarın yanı başına gelene kadar geri döndü, orada kendini biraz serinletmek amacıyla atından indi. Ve orada atını bağladığı bir ağacın altına oturdu, amacı kendi keyfince daha iyi dinlenmek ve eğlenmekti. Ve o böyle teselli bulmaktayken, yanına Bietris adında asil bir aileden gelen çok zarif genç bir bakire geldi; kendisine asil bir şövalye ve hizmetinde olan, yakınlık duyduğu iki yaver ile dört genç kız eşlik ediyordu. Ve orada, bu toprakların hükümdarlık unvanına sahip olan kişi gibi, Kral Oriant ile konuşmaya başladı ve onun kendi topraklarının sınırlarında ve mülklerinde avlanmaya gelmiş olmasını kınayarak şöyle dedi: "Güzel efendim, sizi benim bölgemin bu ormanlarında avlanmaya ve hayvanları almaya iten nedir? Bu toprakların hanımı ve sahibi olan bir kadının olduğunu bilmiyor musunuz?" "Hayır," diye yanıtladı kral. "Peki size bunu yapma iznini ve ruhsatını kim verdi? Kovaladığınız ve kaçırdığınız, suya sığınarak kurtulan geyiği çok iyi fark ettim: ama onu yakalamış olsaydı- nız bile, o size ait kalmayacaktı. Ve eğer niyetimi bozmazsanız, gitmeden önce bana tazminat ödemeniz iyi olur. Çünkü benim ormanlarımda avlanmaya, evcil ya da yaban hayvanlarını almaya ne bir hakkınız ne de bir davanız var, topraklarımda da yok." Ve Kral Oriant güzel Bietris'in bu şekilde konuştuğunu duyduğunda ve öyle aşikar bir nedenden ötürü, ondan öyle büyük bir haz aldı ki, hemen onun sevgisine kapıldı, öyle ki o andan itibaren onu eşi ve kadını olarak almaya kendi kendine karar verdi. Ve kendini daha iyi tanıtıp şanını göstermek için, yüzünü kaldırıp neşeli bir çehreyle ona bakmaya başladı ve şöyle dedi: "Bilin ki hoş genç kız, size herhangi bir hoşnutsuzluk vermeyi hiç düşünmem. Ama bana öyle geliyor ki, ben bu topraklarda ve bölgede egemen hükümdar olarak çok iyi gelebilirim ve bu yüzden bana tabilik ödemeniz gerekir, öyle ki hiçbir cahillik mazereti öne sürmeyiniz: Bilin ki, gizlemek istemeden söylüyorum,

ben Isle-fort kralı Oriant'ım. Bu yüzden, ne bir genç kızın ne de bu ülkedeki herhangi birinin bana vergi ve feodal bir tabi gibi itaat sunmaktan geri durmaması gerekir; ama buna rağmen, eğer size tek bir tournois kadar bile zarar verdiğimi düşünüyorsanız, asil ihtiyatınız, nezaketiniz ve sizde tamamen fark ettiğim zarafetiniz, duruşunuz ve ölçülü konuşmanız adına bunu arzunuza göre tazmin etmek isterim; her ne kadar kendi gücüm dahilinde sizi tazmin etmek ve bana bakarak yaptığınız saygısızlığı onarmak ve bana ait olan şeyi geri istemek elimde olsa da. Ama sizin asil hitabetiniz ve hoş duruşunuz cesaretimi tamamen dizginliyor ve siteminizi memnuniyetle kabul ediyorum." Ve o esrada bu genç kıza uzun süredir hizmet eden Savary adındaki asil şövalye, çok güçlü Kral Oriant'ın böyle lütufkarca konuştuğunu görünce, hemen atından indi ve diz çökerek, ona saygı ve hürmetle selam verip tazimde bulunmaya başladı ve şöyle dedi: "Efendim, eğer lütfederseniz, size karşı herhangi bir kusur işlemişse hanımımı bağışlarsınız. Çünkü sizinle böyle konuşurken krallık haşmetiniz hakkında hiçbir bilgisi yoktu. Ve biliyorum ve anlıyorum ki onun, sizin hoşnutluğunuz ve emriniz dışında olan hiçbir şeyi yoktur ve aksi takdirde bunu yapmak istemezdi. Bu yüzden lütfedip onu bağışlayınız. Çünkü o cehaletinden ötürü ve haklı olarak ve iyi bir cesaretle sizinkini ve kendininkini korumak isteyen biri gibi bu sözleri söyledi." Bunun üzerine kral ona yanıt verip şöyle dedi: "Bilin asil şövalye, asil hanımınız adına yaptığınız mazereti fazlasıyla kabul ediyorum. Ama o bunu bana öyle bir tarzda telafi edecek ki bu onun hoşuna gidecek; çünkü güzelliği ve asil bedeninin zarafeti, onun kocası olmak, onu kadın ve eş olarak almak istememe sebep oluyor, zira o tamamen benim arzuma uygundur." Bundan sonra kral adı geçen bakire ile bu şekilde konuşmaya başladı ve ona dedi: "Haydi hoş, erdemli ve tüm güzelliklerle donanmış genç kız, tüm kalbimin sevgisini size verdim. Benim sizin kocanız olmam sizin de arzunuz değil mi? Benim kadınım ve eşim olmak size hoş gelmiyor mu, öyle ki sizi kraliçe yapıp Isle-fort'un hanımı olarak taçlandırayım? Evlilik yoluyla bir araya gelmemiz ve birleşmemiz için arzumu bu şekilde paylaşmak sizin de rızanız değil mi? Cevap verin, fikrinizi söyleyin." Bunun üzerine hanım mütevazı bir şekilde şöyle dedi: "Ben ne layığım ne de yeterliyim ki bana böyle bir onur bahşetmeniz gerekir, zira tabi bir hizmetçi, prensiyle ve efendisiyle hiçbir şekilde kıyaslanmamalıdır ve kıyaslanamaz da. Ama mademki bana böyle emretmek hoşunuza gidiyor, lütfunuzu benden esirgemeyiniz: Eğer sizin hoşnutluğunuzu ve bana lütufkarca, iyiliğinizle sunmak istediğiniz bu mükemmel onuru reddedersem, çok az bilgili ve kötü yetişmiş olurdum,
çünkü beni asil topluluğunuzun en önemsiz şövalyesine bile eş olarak vermek isteseydiniz, buna haklı olarak rıza göstermem gerekirdi. Bu yüzden siz ki benim efendimsiniz ve diğerleriyle kıyaslanamazsınız: Ben itaat etmeye, benden talep ettiğiniz onur doğrultusunda asil ve iyi iradenizi kabul etmeye tamamen hazır ve amadeyim, bunu size tüm kalbimle bahşediyorum." Ve bunun üzerine Kral Oriant onu elinden tuttu ve ona dedi: "Ve şüphesiz hanımım, size bir şövalye yeminiyle söz veriyorum ki, hayatta olduğum sürece sizden başka hiçbir kadını eş olarak almayacağım ve şu andan itibaren sizin kocanız olacağımı beyan ediyorum." Ve böylece ortak bir anlaşmayla ve her birinin rızasıyla bu evlilik kararlaştırıldı ve samimi bir sevgiyle pekiştirildi.

Comme le roy Oriant au retour de la chasse amena auec luy la belle Bietris pour lespouser, & prendre à femme comme vous orrez. CHAP. III.

APres que la promesse fut ainsi faicte, & iurée entre les parties, le roy Oriant fit incontinent conduire, & amener la noble Bietris a l'Islefort pour faire la feste, & solemnité du mariage de luy & d'elle, ainsi comme promis estoit. Et au mois de May que les Arbres cõmencent a eulx reuerdir, & ietter leurs fleurs vertueuses, & que le gracieux chant des Oyseaux cõmence à palluler sur la terre, fut faicte l'entree de la noble royne Bietris au Royaume de l'Isle-fort. A laquel le entree tout le peuple, grand & menu, affuyoit de toutes pars, en demenant grant ioye & liesse, chacun selon sa possibilité. Cest a sçauoir les vns à faire feux, & esbatz de ioye, les autres a plusieurs autres beaux

B 3

22 LA GENEALOGIE DE

misteres, & tout noymens de faicts d'armes. Et au demant d'icelle vint la royne blanche Matabrune, mere du preux roy Oriant: Lequel quant il la vid venir, commença a soubzrire, & demener ioye de la liesse qu'il auoit de voir la noble Bietris sa femme, laquelle il aimoit merueilleusement, & de tout son cueur. Parquoy il va dire a sa dicte mere laquelle il voyoit vn peu murmurer. Ie vous supplie ma treschere dame & mere, q̃ faciez chere ioyeuse, car voicy la plus belle dame du monde, garnie de sens & de vertus, au tant comme femme qui viue. Si ay deliberé, que iamais tant qu'elle soit en vie, n'auray autre femme espousee. Car en elle est tout mon plaisir. Adoncques comme triste & marrie luy respondit sa mere, par vne maniere d'enuie: Ha mon fils peu me resiouys, car presentement apperçoy l'ignorance de vous qui tãt vous voulez maintenant rabaisser, que de prendre vne simple damoyselle quant vous qui estes trespuissant & noble roy, eussiez peu demãder & auoir a femme la fille du plus noble, & riche prince qui se peust trouuer sur la terre, & finablement vous & les autres posseder son royaume par succession. Madame dit le roy: & se ainsi ne me plaisoit pas. Sachez que ie n'en trouuay oncques qui me pleut, ne fut agreable cõme celle cy, & vous sçauez, qu'il n'est que d'auoir sõ plaisir en ce monde. Et mesmement que mariage ne se doit faire ne copuler que les parties ne soyent contentes, & de bon accord. Si vous supplie cherement, qu'il vous soit à gré cõme a moy: car demain le matin, se Dieu plait, veux que la feste, & solennité des nopces soit celebree comme il appartiẽt. Si ay espetance, puis que s'est le vouloir de Dieu, & du bon amour & consentement de nous deux qu'il n'en peut

que

GODEFFROY DE BOVLION. 23

que tout bié venir. Certes dit elle mon fils, puis que ainsi te plait il ne me peut en aucune maniere desplaire, mais me veux du tout accorder à ton bõ vouloir. Et par ces parolles disoit elle seulemẽt de la bouche, & non pas du cueur: comme plusieurs font, qui par faincte simulation font maniere de consentier à quelque bonne œuure, mais ils ont vn autre penser & inique vouloir au cueur. Et tel l'auoit Matabrune: car elle ne cessoit de murmurer en soymesmes de ce mariage, & malicieusement pensoit tousiours a y mettre quelque diuorse & separation. Mais nonobstant, ce ne fut la feste differee, car la veille des nopces au soir pour l'honneur. & magnificence du bon roy Oriant, & de sa noble amie Bietris furẽt faictes mourisques, comedies, dances, & tous ieux, esbatz, au palais du roy, ou furent inuitez plusieurs grans princes & chevaliers de renom, cors, tabours, doulcines, lins, rebercz, orgues, eschiquiez, manicordes: & autres plusieurs instrumẽs y auoit à grand nombre pour resonner, & faire bruire tous les ioyeux chans d'armonie. Et le lendemain matin fut conduit ledit roy a l'eglise, acompaigné de plusieurs princes & grans seigneurs, en tel triumphe, & honneur qu'il n'est possible de le reciter. Et pareillement fut acoustree de mesme la noble dame Bietris, & conduicte de plusieurs nobles dames & damoiselles, paiges de diuerses liurees habituez, autant au roy comme à la royne. Et tellement que la coniõction de ce noble mariage fut faicte toute singuliere, & inestimable solemnité en l'eglise. Et la messe dicte, retourna chacũ au palais royal, ou vn chacun estoit receu a court ouuerte pour prendre sa refection. Et là furent assistens, seruis de plusieurs entremetz, & haute venaison, de vins & de

B 4

24 LA GENEALOGIE DE

toutes viandes planteureusement a souhaiter. Et en ce lieu, pour l'honneur du noble roy Oriant, se perforcerent vn chacũ de la compaignie d'honnorer, & faire seruice a la noble royne Bietris: laquelle estoit tant plaisante, & acceptable à tout le peuple qu'il n'estoit chose plus louee. Et pareillement furent faictes cedit iour plusieurs autres nouueaux esbatz, & seruis tousiours a hõneur. Puis apres en toute liesse au son de cors & autres instrumens armonieux, coucherent ensemble le tresnoble roy Oriant, & la noble royne sa femme. Et le lendemain fut encores demenee ioye de tous autres nouueaux esbatz. Et en cest estat dura la feste, & solemnité de ce mariage assez longuemẽt en toute plante, & abondances de dons, largesse de biẽs, & sumptueux seruices, en telle maniere, que de long temps n'auoit esté veu la pareille feste, & au bõ plaisir d'vn chacun. Mais ladite Matabrune murmuroit tousiours en soy mesmes par malice, detraction, ce qu'elle mist puis a effect. Et si aucune chere fit à la dicte feste & solẽnité, si n'estoit que ce par faux semblant, & maniere de faire, car iniustement, & à tort, conspiroit tousiours quelque mal sur la noble royne Bietris.

Kral Oriant av dönüşünde, duyacağınız üzere evlenmek ve kadın olarak almak için güzel Bietris'i yanında nasıl getirdi.

BÖLÜM III.

Vaat bu şekilde verildiğinde ve taraflar arasında yemin edildiğinde, Kral Oriant, söz verildiği gibi düğün şenliğini ve merasimini yapmak üzere asil Bietris'i hemen Islefort'a götürdü ve getirdi. Ve ağaçların yeniden yeşermeye, erdemli çiçeklerini açmaya başladığı ve kuşların zarif şarkılarının yeryüzünde çoğalmaya başladığı Mayıs ayında, asil kraliçe Bietris'in Islefort Krallığı'na girişi yapıldı. Bu girişe büyük küçük tüm halk her taraftan akın etti; her biri kendi imkanınca büyük bir sevinç ve neşe sergiliyordu. Yani kimileri ateşler yakıyor, neşe dolu eğlenceler yapıyor, kimileri ise diğer birçok güzel

gösteriler ve silah oyunları tertip ediyordu. Ve bunun öncesinde, yiğit Kral Oriant'ın annesi beyaz kraliçe Matabrune geldi: Kral onu gördüğünde gülümsemeye ve karısı olarak sahip olduğu asil Bietris'ten ötürü büyük bir sevinç ve neşe göstermeye başladı, çünkü onu fevkalade ve tüm kalbiyle seviyordu. Bu yüzden gidip, biraz söylendiğini gördüğü adı geçen annesine şöyle dedi: "Sizden rica ediyorum çok sevgili hanımım ve annem; buraya neşeli bir çehreyle bakın, çünkü dünyanın en güzel, akıl ve erdemlerle donanmış, yaşayan en kusursuz kadınını görüyorsunuz. Bu yüzden hayatta olduğum sürece sizden başka hiçbir kadını eş olarak almayacağıma karar verdim. Çünkü o benim tüm hoşnutluğumdur." Bunun üzerine annesi üzgün ve hiddetli bir şekilde, bir parça hasetle ona cevap verdi: "Oğlum, pek sevinemiyorum, çünkü şu an sizin cahilliğinizi açıkça görüyorum; siz ki kendinizi şimdi böyle

alçaltmak istiyorsunuz, öyle ki çok güçlü ve asil bir soy olan siz, yeryüzünde bulunabilecek en asil ve en zengin prensin kızını kendinize eş olarak isteyebilecek ve alabilecekken, böyle basit bir genç kızı alıyorsunuz; ve nihayetinde siz ve diğerleri halefiyet yoluyla onun krallığına sahip olabilirdiniz." "Madame," dedi kral, "bunu bana söylemeyiniz. Biliniz ki hayatımda beni bu kadar memnun eden ve bu kadar hoşuma giden bir başkasını hiç bulmadım ve dünyada insanın kendi hoşnutluğuna sahip olmasından daha büyük bir şey olmadığını bilirsiniz. Ve aynı şekilde bir evlilik, taraflar memnun kalmadan ve gönül rızasıyla olmadan yapılmamalıdır. Eğer beni candan seviyorsanız, sizden rica ediyorum, bu durum tıpkı benim hoşuma gittiği gibi sizin de hoşunuza gitsin: çünkü yarın sabah, Tanrı'nın izniyle, düğün şenliğinin ve merasiminin usulüne uygun olarak kutlanmasını istiyorum. Öyle ki umuyorum, bu Tanrı'nın iradesi olduğundan ve ikimizin de samimi sevgisi ve rızasıyla gerçekleştiğinden, bundan
sadece iyi şeyler gelecektir." "Şüphesiz," dedi kadın, "oğlum, mademki bu senin böyle hoşuna gidiyor, beni hiçbir şekilde memnuniyetsiz edemezsin, aksine kendimi tamamen senin iyi iradene bırakmak istiyorum." Ve bu sözleri sadece ağzıyla söylüyordu, kalbiyle değil: tıpkı iyi bir amele razı olmuş gibi yapıp, kalplerinde başka bir şey düşünen ve isteyen pek çokları gibi. Ve Matabrune de kendi içinde böyleydi: çünkü bu evlilikten ötürü kendi kendine söylenmekten geri durmuyordu ve haince, buraya her zaman bir ayrılık ve nifak sokmayı düşünüyordu. Ancak buna rağmen şenlik ertelenmedi, çünkü düğünün arifesinde asil Kral Oriant'ın şerefine ve ihtişamına; ve onun asil sevgilisi Bietris için maurişler, komediler, danslar ve her türlü oyun ile eğlenceler yapıldı, kralın sarayında pek çok büyük prens ile tanınmış şövalyeler davet edildi; borazanlar, davullar, dulsinler, lirler, rebaplar, orglar, flütler, manikordlar ve diğer pek çok enstrüman, neşeli uyum şarkılarını çınlatmak ve gürültüyle duyurmak için büyük miktarda oradaydı. Ve ertesi sabah, adı geçen kral kiliseye götürüldü; kendisine pek çok prens ve büyük efendi eşlik ediyordu, öyle bir ihtişam ve onur içindeydi ki bunu anlatmak mümkün değildir. Ve aynı şekilde asil hanım Bietris de giydirilmişti; kendisine pek çok asil hanım ve genç kız, hem krala hem de kraliçeye uygun çeşitli renklerde kıyafetler giymiş uşaklar eşlik ediyordu. Ve öyle ki, bu asil evliliğin birleşmesi kilisede çok müstesna ve paha biçilemez bir merasimle gerçekleştirildi. Ve adı geçen ayinden sonra, herkes yemeğini yemek üzere kapısı açık tutulan kraliyet sarayına geri döndü. Ve orada hazır bulunanlara pek çok çeşit ara sıcak ve av etleri, şaraplar ve
arzulanabilecek bollukta tüm etler bolca ikram edildi. Ve orada, asil Kral Oriant'ın şerefine, topluluktaki herkes asil Kraliçe Bietris'i onurlandırmak ve ona hizmet etmek için gayret gösteriyordu: kraliçe tüm halka öyle hoş ve makbul geliyordu ki ondan daha fazla övülen bir şey yoktu. Ve aynı şekilde o gün, her zaman şerefle hizmet edilerek diğer pek çok yeni eğlence düzenlendi. Ardından tüm neşe içinde, borazanların ve diğer uyumlu enstrümanların sesi eşliğinde, çok asil Kral Oriant ile karısı asil kraliçe birlikte yatağa girdiler. Ve ertesi gün yine diğer tüm yeni eğlencelerle sevinç sürdürüldü. Ve bu durumda bu düğünün şenliği ve merasimi, tüm ihtişam, hediye bolluğu, mülk cömertliği ve lüks hizmetler içinde hayli uzun süre devam etti; öyle bir tarzda ki, uzun zamandır böyle bir şenlik görülmemişti ve

herkesin büyük hoşnutluğuna vesile oldu. Fakat adı geçen Matabrune, sonradan uygulamaya koyacağı kötülük ve gıybet yüzünden kendi içinde her zaman söyleniyordu. Ve bu şenlik ile merasimde ne kadar neşeli görünürse görünsün, bu sadece sahte bir görünüş ve yapmacık bir tavırdı, çünkü haksız yere ve gaddarca, asil Kraliçe Bietris'e karşı her zaman bir kötülük tezgahlıyordu.

Comme le roy Oriant espousa la noble royne Bietris, laquelle conceut de luy six fils, & une fille pour une seule fois. CHAP. IIII.

IR est il ainsi que le puissant roy Oriant, & sa noble espouse Bietris, s'entreaimoyent grandemẽt l'vn l'autre de si franc, & loyal amour, qu'il estoit possible. Et tellement qu'il n'y eut iamais homme qui aimast autant femme que ledit roy aimoit la sienne. Si aduint que bien brief

GODEFFROY DE BOVLION. 25

brief apres la solemnité des nopces conceupt six fils, & vne fille pour vne seule fois. Et quant elle fut congneue estre grosse, & anceincte d'enfant: le roy laima encores mieux, & aussi en fut merueilleusement ioyeux tout le peuple du pays. Et vn iour entre les autres, que la royne estoit apuyee aux fenestres du palais, elle vid passer en la rue vne femme laquelle pourtoit baptizer deux enfans qu'vne autre femme auoit conceu, & enfanté pour vne fois: Si appella familierement le roy, duquel elle estoit tresaimee, & luy dict: Sire, ie me merueille grandement d'vne chose que ie vois la. Et quelle ma mie dit le roy? De deux enfans dit elle qu'vne femme a conceu pour vne seule fois, lesquels voy la qu'on porte baptizer. Si m'est aduis qu'il est difficille à vne femme de conceuoir deux enfans sans auoir la compagnie de deux hommes: Ma mie dit le roy si fait bien, ostez ceste opiniõ de vostre entendement: car par la volonté de Dieu, & selon l'ordonnance de nature, vne femme peult conceuoir d'vn homme seul iusques à douze enfans, naturellement formez, & parfaictz pour vne seulle fois. Lesquelles parolles precedentes compara bien chetement la royne, par la fauce & malicieuse Matabrune, & aussi void on souuent aduenir, qu'il se vaut mieux taire que de mal parler: Dont dit le sage à ce propos, qu'vn grand parler est bien peu souueat pronencé sans qu'il y ait aucune faute. Parquoy il dit apres qu'il ne se repentit iamais de trop peu parler: mais entre toutes choses s'entre aimoyent tousiours grandement le roy Oriant & la royne Bietris sa femme. Or aduint il vn peu de temps apres que nouuelles vindrẽt au roy, qu'aucuns de ses ennemis auoyẽt enuahys de ses gẽs, & ia conquestez de ses terres par

B 5

26 LA GENEALOGIE DE

guerre qui assez tost, & facillement est esmeue entre plusieurs princes. Mais que'ques nouuelles qu'il eut, il ne faisoit aucun semblant de resister à ses contraintes: car il estoit tellement emprins de l'amour de sa femme, qu'il fut depuis ces nouuelles enuiron six mois sans la pouuoir aucunement laisser ne pourueoir en ces affaires: dont finablement marcherẽt ses ennemis, si auant dans son pais, que contraincte luy fut de preparer gẽdarmes, & abandonner son espouse. Et consequemment fit appeller ses nobles barons & cheualiers, à fin qu'incontinent, & sans delay fussent prestz pour l'acompaigner, & aller en guerre sur les ennemis, ce qui fut fait à son commandemẽt. Or voit-il le temps approcher que sa femme deuoit enfanter, parquoy benignement appella sa mere Matabrune pour luy recommãder & dit. Ma dame ma mere, vous voyez que ie suis contraint, & oppressé de partir pour aller guerroyer sur mes ennemis. Vous cognoissez aussi pareillement, que la Dieu grace ma dame ma femme est enceincte, & grosse d'enfant: parquoy ie vous prie, qu'il vous plaise de vostre benigne grace l'auoir pour recommandee en tous ses singuliers affaires: vous priãt de rechef qu'en mon absence, la vueillez auoir & tenir comme vostre fille, & vous monstrant estre sa mere: & ie croy au plaisir de Dieu, qu'elle vous aura semblablement en honneur & reuerence comme mere, & se rẽdra pour vostre fille. Vous voyez qu'elle est humble comme vne colombe dolce, & amiable comme vn aigneau, prudente & vertueuse autant qu'il est possible. Parquoy ie vous la recommande, vous cognoissez le grand amour qui est conioincte entre nous deux. Et quant de ma part ie croy que iamais homme n'aima mieux fem

GODEFFROY DE BOVLION. 27

femme que ie l'aime, vous sçauez aussi le dãgier qui peut estre en vne femme grosse & enceinte d'enfant comme vous la voyez, dont si par vostre deffaut luy suruiẽt aucun meschief, ie n'auroye cause d'estre ioyeux ne content de vous. Vous auez des gẽs de tous estatz à vostre plaisir pour leur commander à faire tout le seruice, & aide qui luy sera de necessité: parquoy ma dame ie la meiz, & laise du tout en vostre garde, & solicitude. Mon fils dit Matabrune, tu sçaiz bien que tout ce qu'il te plait m'est agreable, & tout ton vouloir est le mien: parquoy tu peux assez sçauoir, que ie garderay ta femme la royne comme ma singuliere fille, & mieux que ne feroye moy-mesmes. Tu peux pareillement connoistre que ie suis celle, qui la plus marrie, & dolente seroit, si aucũ meschief luy estoit suruenu, & pource ne fays doubte que ie n'en pense songneusement à ton plaisir, car ie l'aime de tout mon cueur, pour le gracieux, & noble maintien que tous les iours voy croistre en elle, si n'en dois prendre aucun soucy. Et bien dit-il ma dame, ie vous remercie, & la vous recommande du tout: dont en vous disant cy a Dieu, prens humblement congé de vous. Or va dit elle que Dieu te conuoye. Et ainsi le roy se partit de ladicte Matabrune sa mere, de laquelle les parolles ne furẽt pas cõcordantes à ses faictz: car ce n'estoit que tout abus, & fauce simulation, ainsi que desloyallement le monstra par sa mauuaistie. Puis apres vint le roy prendre congé de sa noble espouse, & en plorant tendrement, parla assez longuement à elle, & puis print vn amoureux congé d'elle en la baisant benignement, si qu'elle cheut toute pasmee: & la releua amiablement faisant vne grande lamentation, & vn tresgrand dueil. Et

28 LA GENEALOGIE DE

Et a son resueil, en plourant furent par elle fais plusieurs grans regretz, lesquels estoyent tressagement ordonnez, que tous les cheualiers nobles, & barons plouroyent profondemẽt à la regarder de pitié qu'ils auoyẽt au cueur. Et adoncques courtoisement s'entrebaiserent l'vn l'autre prenant vn congé cordial, sans pouuoir plus parler de dueil. Et ainsi print cõgé de son espouse, & des autres dames & damoiselles de sa compaignie. Puis sans plus arrester, monta à cheual pour tirer en guerre auecques ses gens contre l'oft de ses ennemis, ou il fit beaucoup de vaillances, & plusieurs grans & nobles faictz d'armes.

Kral Oriant'ın asil kraliçe Bietris ile nasıl evlendiği, kraliçenin bir tek seferde ondan altı oğlan ve bir kız gebe kaldığı.

BÖLÜM IIIII.

Güçlü Kral Oriant ve asil eşi Bietris'in birbirlerini olabilecek en samimi ve sadık sevgiyle büyük ölçüde sevdikleri gerçektir. Öyle ki, adı geçen kralın kendi kadınını sevdiği kadar kadınını seven bir adam hiç olmamıştı. Şöyle gerçekleşti ki, düğün merasiminin ardından çok kısa bir süre sonra, kısa bir süre sonra düğün merasiminin ardından, bir tek seferde altı oğlan ve bir kız gebe kaldı. Ve onun gebe olduğu ve çocuk beklediği bilindiğinde, kral onu daha da çok sevdi ve aynı şekilde tüm ülke halkı da bundan fevkalade memnun oldu. And günlerden bir gün, kraliçe sarayın pencerelerine yaslanmışken, sokaktan geçen bir kadının, bir başka kadının bir tek

seferde gebe kalıp doğurduğu iki çocuğu vaftiz etmeye götürdüğünü gördü. Bunun üzerine kendisini çok seven kralı samimiyetle çağırdı ve ona dedi: "Efendim, şurada gördüğüm bir şeye fevkalade şaşırıyorum." "And nedir o sevgilim?" dedi kral. "Bir kadının bir tek seferde gebe kaldığı iki çocuk hakkında," dedi kraliçe, "ki şurada vaftiz edilmeye götürüldüklerini görüyorsunuz. Bana öyle geliyor ki, bir kadının iki erkeğin birlikteliği olmadan iki çocuk gebe kalması zordur." "Sevgilim," dedi kral, "bilakis, bu fikri aklınızdan çıkarın: çünkü Tanrı'nın iradesiyle ve doğanın düzenine göre, bir kadın tek bir erkekten tek bir seferde doğal olarak oluşmuş ve kusursuz on iki çocuğa kadar gebe kalabilir." Önceki bu sözleri kraliçe, sahte ve gaddar Matabrune yüzünden çok pahalıya ödeyecekti; ve ayrıca sıkça görüldüğü üzere, kötü konuşmaktansa susmak çok daha iyidir: Nitekim bilge kişi de bu hususta der ki, çok konuşmanın içinde hatasız bir ifadenin bulunması çok nadirdir. Bu yüzden ardından der ki, insan çok az konuşmaktan ötürü asla pişman olmaz: fakat tüm bu şeylerin arasında, Kral Oriant ile karısı Kraliçe Bietris birbirlerini her zaman büyük ölçüde sevmeye devam ediyorlardı. Şimdi, bundan kısa bir süre sonra krala, düşmanlarından bazılarının adamlarına saldırdığı ve topraklarından bazılarını halihazırda ele geçirdiği haberleri geldi; bu durum birçok prens arasında çok çabuk ve kolayca savaş hareketliliği başlattı. Fakat bu haberleri aldığında, düşmanlarına karşı koyacak hiçbir belirti göstermiyordu: çünkü karısının sevgisine öyle kapılmıştı ki, bu haberlerden sonra yaklaşık altı ay boyunca bu işlerle ilgilenmeyi tamamen bir kenara bıraktı; ta ki sonunda düşmanları ülkesinin öyle içine kadar ilerlediler ki, zorunlu olarak askerlerini hazırlamak ve eşini terk etmek zorunda kaldı. Ve sonuç olarak, hiç gecikmeden ve vakit kaybetmeden kendisine eşlik etmeye hazır olmaları ve düşmanlara karşı savaşa gitmeleri için asil baronlarını ve şövalyelerini çağırttı, ki bu onun emriyle yapıldı. Şimdi, kadınının doğum zamanının yaklaştığı görülüyordu, bu yüzden lütufkarca annesi Matabrune'ü çağırdı, karısını ona emanet etmek için şöyle dedi: "Hanımım ve annem, görüyorsunuz ki düşmanlarımla savaşmak üzere ayrılmak zorundayım ve buna mecburum. Siz de farkındasınız ki Tanrı'nın inayetiyle eşim hamiledir ve çocuk beklemektedir: bu yüzden sizden rica ediyorum, asil lütfunuzla onu tüm özel işlerinde korumanız için ona sahip çıkın: yokluğumda ona kendi kızınız gibi bakmanızı ve ona annelik göstermenizi tekrar rica ediyorum: and Tanrı'nın rızasıyla inanıyorum ki o da size bir anne gibi hürmet ve saygı gösterecek, kendini sizin kızınız olarak görecektir. Görüyorsunuz ki o tatlı bir güvercin gibi çok mütevazı, bir kuzu gibi uysal, olabildiğince ihtiyatlı ve erdemlidir: Bu yüzden onu size emanet ediyorum, ikimizin arasında birleşen o büyük sevgiyi biliyorsunuz. And kendi adıma inanıyorum ki hiçbir adam bir kadını benim onu sevdiğimden daha çok sevmemiştir, bunu biliyorsunuz; ayrıca onun hamile ve çocuk bekleyen bir kadın olarak her an yardıma muhtaç olabileceği o hassas durumunu da bilirsiniz, bu yüzden sizin eksikliğiniz yüzünden başına bir talihsizlik gelirse, sizden hoşnut olmak için hiçbir nedenim kalmaz. Tüm hizmetkarlarınız emrinizdedir, onlara tüm işleri yapmalarını, gereken her hizmeti ve yardımı sağlamalarını emredebilirsiniz: Bu yüzden hanımım, onu sizin gözetiminize, korumanıza ve şefkatinize bırakıyorum." "Oğlum," dedi Matabrune, "senin hoşuna giden her şeyin benim için de makbul olduğunu, senin iradenin benim iradem olduğunu çok iyi bilirsin: bu yüzden kraliçeyi

kendi öz kızım gibi koruyacağımı, hatta kendimden bile daha iyi bakacağımı fazlasıyla bilebilirsin. Aynı şekilde benim de onu en çok seven kişi olduğumu ve başına bir kötülük gelirse en çok benim üzüleceğimi bilirsin; bu yüzden senin hoşnutluğun için candan düşünmediğimden hiç şüphe etme, çünkü onu tüm kalbimle seviyorum, her gün onda büyüdüğünü gördüğüm o zarif ve asil duruşu için, bu yüzden endişe etmene hiç gerek yok." "And çok iyi," dedi hanımım, "size teşekkür ederim ve her şeyi size emanet ediyorum; size Tanrı'ya emanet dedikten sonra, mütevazı bir şekilde sizden izin istiyorum." "Şimdi git," dedi kadın, "Tanrı seni korusun." Ve böylece kral, sözleri işleriyle hiç uyuşmayan annesi Matabrune'den ayrıldı: çünkü bu sadece tamamen aldatmaca, sahte görünüş ve haince gösterdiği gaddarlıktan ibaretti. Bundan sonra kral asil eşinden izin almaya gitti ve onun önünde hüngür hüngür ağlayarak, oldukça uzun bir süre onunla kaldı ve sonra onu lütufkarca öperek sevgi dolu bir izin aldı, öyle ki kraliçe tamamen baygın düştü: and kral büyük bir feryat ve çok büyük bir yasla onu şefkatle kaldırdı, ve kraliçe ayıldığında, ağlayarak pek çok büyük keder sergiledi; bunlar öyle bilgece sıralanmıştı ki, tüm asil şövalyeler ve baronlar, yüreklerinde duydukları acıyla ona bakarak derinden ağlıyorlardı. Ve ardından nezaketle birbirlerini öptüler, kederden daha fazla konuşamayarak samimi bir şekilde helalleştiler. Ve böylece eşinden, maiyetindeki diğer hanımlardan ve genç kızlardan izin aldı. Sonra daha fazla durmaksızın, adamlarıyla birlikte düşman ordusuna karşı savaşa gitmek üzere atına bindi; orada pek çok yiğitlik ve birçok büyük ve asil silah kahramanlıkları sergiledi.

Comme le noble roy Oriant print congé de la noble royne Bietris son espouse. Et comme la fause & inique Matabrune composa, & machina auecques une matrone de commettre crime, & trahison enuers ladicte royne Bietris. CHAP. V.

ET apres que le noble roy eut ainsi prins congé de son espouse, & de plusieurs autres ses amis, il s'en alla en guerre combatre sur aucuns infideles payens ses ennemis, pour soustenir la foy de Dieu, & d'eux deffendre en son pais. Mais des nobles faictz d'armes que luy & ses cheualiers, & plusieurs autres de sa compaignie peuuent faire en ceste guerre. Et de la victoire qu'ils obtindrent laisseray à parler pour le present, à fin de retourner au principal obiect de la matiere: & aussi pour plus briefuement, & sans prolixité paruenir aux Croniques, & histoires miraculeuses, desquelles ie pretens faire singuliere mention: & consequemment proceder à la deduction de ce present liure

liure contenant plusieurs nobles faictz vertueux, trefnotemment digne de memoire, & grande recommandation comme au prologue sont ia declairez. Si aduint qu'apres le depart dudit roy Oriant, & qu'il fut hors des mettes, & limittes de l'Isle-fort auec sõ armee & tout l'exercite. La tres-hinique Matabrune, considerant l'absence de son fils, commença a propenser la trahison, & mauluaistie qu'elle auoit conspiré de faire à la noble royne Bietris. Et pour paruenir à son mauuais, & damnable vouloir, enuoya querir la sage femme qui estoit esleue, & deputee a recepuoir des femmes enceinctes les enfans qui naissoyent sur terre, laquelle saige femme vint incontinent à son commandement. Et quant elle fut venue, Matabrune luy commença à dire: mamie ie vous ay enuoyé querir pour aucune chose secrete que i'ay à vous dire, & declarer, soubz maniere de confession. Et pourtant vous me iurerez, & promettrez vostre foy, que iamais à personne qui viue ne reuelerez mõ secret, & ce que i'entens à vous dire, mais si ainsi le voulez faire, & consentir en moy, tenant vostre promesse, je vous donneray tant d'or, & d'argent que ia mais vous & les vostres n'aurez aucune faute, ou indigence de biens: & si vous aideray outre plus à hautement & en grant honneur marier tous voz enfans & amis. Et quant la vieille sage femme ouit les promesses que Matabrune luy faisoit, elle cõsentit à son mauuais desir, en disant: Certes ma dame vous me pouuez du tout dire, & commander comme à vostre seruante, & ie vous prometz la foy que quelque chose que ce soit iamais à personne viuante ne le reuelera: Parquoy me pouuez aussi seurement declairer vostre vouloir, & ce qu'il vous plait que ie face com me

me si c'estoit en confession: & vraiement dit Matabrune, si ainsi le faictes à mon desir, ie vous tiendray ce que vous ay promis, donc en moy confiant en voz parolles, vous reciteray mon secret, & ce que ie pretens de faire: vous scauez, & il est vray, comment mon fils le roy Oriant a prins la royne Bietris qui est à present pour sa femme: laquelle n'estoit qu'vne simple damoiselle, comme l'auez assez cõgneue. Et vous n'ignorez pas qu'il en est eu, & peu auoir vne beaucoup plus riche, & noble de sang sans comparaison qu'elle n'est, veu & consideré la magnifique & excellãte lignee dont il est yssu: mais sa femme la tellemẽt enchanté & lié de ses lacz, qu'il ne peut boire ne mãger, ne prendre repos, si tousiours il n'est au pres d'elle, & brief pour quelque chose, ses ennemis eussent n'agueres marché sur aucun de ses pais pour luy faire dommage: il ne la pouuoit laisser pour y aucunemẽt resister, & soy en deffendre: parquoy i'en voudrois que vous & moy eussiõs aduisé quelque moyen pour singulierement diuertir son cueur de son amour, & la mettre en si grãde indignatiõ de luy qu'il se pleust en autre plus haute, & noble dame prendre accointãce, & remarier. Or voyez vous que ceste-cy est grosse & anceincte, disant: pourquoy pourrons plus facillement accuser ce diuorse, & la separation de son amour par quelque maniere. Ma dame dit la fause vieille, ainsi qu'il vous plaira diuiser de ceste maniere: ie m'accorde à vostre vouloir. Et s'il vous semble bon ie luy feray crauenter, & mourir l'enfant qu'elle porte dedans son ventre: & puis certifieray au roy qu'elle l'aura voulu tuer. Amie dit Matabrune, i'auois pensé vn autre moyen plus expedient, & qui sera de tresgrand horreur, & abominitiõ au roy cõme vous diray

diray la maniere: vous voyez qu'elle est merueilleusement grosse & anceinte: parquoy est à presumer qu'elle aura deux ou trois enfans, dont quant viẽdra au terme de sa porture qui sera de brief: vous viendres à elle, & par faict semblant ferez maniere de vous offrir: & presenter du tout à son seruice. Et quãt elle sera deliuree de ses enfans, vous les me donnerez secretement pour les transporter: & ie prepareray autant de petis chiens que feray prendre soubz quelque chienne, qui de nouueau aura chiennete, & par ainsi nous luy donnerons à entendre qu'elle les aura portez, & qu'ils serõt yssus de son corps: puis apres pourrons faire acroire au roy, à elle, & à tous les barons qu'elle aura eu la compaignie de quelque chien, que ces petis chiens luy aura engendrez: parquoy facillement paruiendrons à nostre desir sans aucun contrai: car i'ay vn mien feal seruiteur que i'ay de ieunesse nourry, auquel ie donneray secretement les enfans qui seront sortis de son corps, & à mon seul cõmandement les ira mettre & getter dedans la riuiere dõt n'en sera memoire. Et ie vous prometz ma dame dist la tres fauce vieille matrone, que ie feray tout ainsi qu'il vous plaira moy aduertir, & donner par si caulte, & subtile maniere, que la chose sẽblera estre toute seure, & notoire ainsi que l'auez deuisé.

Asil Kral Oriant'ın asil eşi Kraliçe Bietris ile nasıl helalleşip izin aldığı. Ve sahte ile gaddar Matabrune'ün adı geçen Kraliçe Bietris'e karşı bir suç işlemek ve ihanet etmek üzere bir ebe ile nasıl anlaştığı ve hile tezgahladığı.

BÖLÜM V.

Asil kral eşinden ve diğer pek çok dostundan bu şekilde izin aldıktan sonra, Tanrı'nın inancını savunmak ve ülkesinde kendini onlardan korumak için düşmanları olan bazı imansız putperestlerle savaşmaya gitti. Fakat kendisinin, şövalyelerinin ve maiyetindeki diğer pek çok kişinin bu savaşta yapabileceği asil silah kahramanlıklarından ve elde edecekleri zaferden bahsetmeyi şimdilik bir kenara bırakacağım; ta ki konunun asıl amacına geri dönene kadar: ve ayrıca daha kısa bir şekilde ve lafı uzatmadan, özellikle bahsetmeyi amaçladığım Kroniklere ve mucizevi tarihlere ulaşmak için: ve sonuç olarak bu mevcut kitabın kitabın anlatımına geçmek üzere, ki bu kitap önsözde halihazırda beyan edildiği gibi, hafızaya çokça değer ve büyük tavsiyeye layık pek çok asil ve erdemli ameli içermektedir. Şöyle gerçekleşti ki, adı geçen Kral Oriant'ın ayrılışından ve ordusu ile tüm askeri gücüyle Isle-fort'un sınırlarının ve topraklarının dışına çıkmasından sonra, çok gaddar Matabrune, oğlunun yokluğunu fırsat bilerek, asil Kraliçe Bietris'e karşı yapmayı planladığı ihaneti ve kötülüğü düşünmeye başladı. Ve kendi kötü ve lanetli arzusuna ulaşmak için, yeryüzünde doğacak çocukları ve hamile kadınları karşılamak üzere yetiştirilmiş ve görevlendirilmiş olan ebeyi çağırttı; bu ebe onun emri üzerine hemen geldi. Ve ebe geldiğinde, Matabrune ona konuşmaya başladı ve dedi: "Dostum, günah çıkarma usulüyle size söyleyeceğim ve beyan edeceğim bazı gizli işler için sizi çağırttım. Ve bu yüzden bana yemin edeceksiniz ve inancınız üzerine söz vereceksiniz ki, yaşayan hiçbir kişiye sırrımı ve size söylemek niyetinde olduğum şeyi asla ifşa etmeyeceksiniz; ama eğer böyle yapmak ve bana rıza göstermek isterseniz, sözünüzü tutarak, size öyle çok altın ve gümüş vereceğim ki, siz ve sizinkiler asla hiçbir eksiklik ya da mal mülk ihtiyacı çekmeyeceksiniz: ve ayrıca tüm çocuklarınızı ve dostlarınızı çok yüksek mevkilerde ve büyük bir onurla evlendirmenize fazlasıyla yardım edeceğim." Ve yaşlı ebe, Matabrune'ün kendisine verdiği sözleri duyduğunda, onun kötü arzusuna rıza göstererek şöyle dedi: "Şüphesiz hanımım, bana her şeyi söyleyebilir ve hizmetçinizmişim gibi emredebilirsiniz; ve inancım üzerine size söz veriyorum ki, her ne olursa olsun bunu yaşayan hiçbir kişiye asla ifşa etmeyeceğim: bu yüzden arzunuzu ve günah çıkarmadaymış gibi ne yapmamı istediğinizi bana çok güvenli bir şekilde beyan edebilirsiniz." Ve gerçekten dedi Matabrune, "Eğer arzum doğrultusunda böyle yaparsanız, size vaat ettiğim şeyi tutacağım; bu yüzden sözlerinize güvenerek size sırrımı ve ne yapmayı amaçladığımı anlatacağım: Bilirsiniz ve bu doğrudur ki, oğlum Kral Oriant şu an Kraliçe Bietris'i eş olarak aldı; oysa kendisi, sizin de fazlasıyla bildiğiniz gibi sadece basit bir genç kızdı. Ve siz de bilmezlikten gelmezsiniz ki oğlum, doğduğu o şanlı ve mükemmel soy göz önüne alındığında ve düşünüldüğünde, kıyaslanamaz derecede çok daha zengin ve asil kanı olan bir başkasına sahip olabilirdi ve alabilirdi: fakat karısı onu büyüleriyle öyle cezbetti ve bağlarıyla öyle bağladı ki, eğer her an onun yanında olmazsa ne bir şey içebiliyor, ne yiyebiliyor ne de dinlenebiliyor; ve kısacası, herhangi bir şey için düşmanları onun

ülkelerinden bazılarına saldırsaydı ona zarar vermek üzere, buna hiçbir şekilde karşı koymak ve kendini savunmak için karısını bırakamıyordu: bu yüzden siz ve benim, onun kalbini karısının sevgisinden tamamen uzaklaştırmak ve kralın gözünde onu öyle büyük bir gözden düşürmek için bir çare düşünmemizi isterdim, öyle ki kral daha yüksek ve asil bir hanımla yakınlık kurmaktan ve yeniden evlenmekten hoşnut olsun. Şimdi görüyorsunuz ki bu kadın hamiledir ve çocuk beklemektedir; bu yüzden bu boşanmayı ve bir şekilde sevgisinin ayrılmasını daha kolay suçlayabiliriz."
"Hanımım," dedi sahte yaşlı kadın, "bu tarzda tasarlamak nasıl hoşunuza gidiyorsa: ben sizin iradenize razıyım. Ve eğer size uygun görünürse, onun karnında taşıdığı çocuğu düşürmesini ve ölmesini sağlarım: ve sonra krala, kadının onu öldürmek istediğini onaylarım." "Dostum," dedi Matabrune, "ben daha uygun ve kral için çok büyük bir dehşet ve iğrençlik yaratacak bir başka çare düşünmüştüm, size tarzını anlatacağım: Görüyorsunuz ki o fevkalade şişmiş ve hamiledir: bu yüzden iki veya üç çocuk doğuracağı tahmin edilmektedir; bu yüzden yakında gerçekleşecek olan doğum zamanı geldiğinde, onun yanına gideceksiniz ve sahte bir görünüşle kendinizi tamamen onun hizmetine sunma biçimi göstereceksiniz. Ve çocukları doğurduğunda, onları taşımam için gizlice bana vereceksiniz: ve ben de yakın zamanda yavrulayacak olan bir köpeğin altına koydurarak hazırlatacağım o kadar küçük köpek yavrusunu hazır bulunduracağım; ve böylece ona, bu yavruları kendisinin doğurduğunu ve bunların kendi bedeninden çıktığını anlatıp inandıracağız: sonra krala, kadına ve tüm baronlara, kadının bir köpekle birliktelik yaşadığına ve bu küçük köpekleri ona o köpeğin peydahladığına inandırabiliriz: böylece hiçbir engel olmadan arzumuza kolayca ulaşacağız; çünkü benim gençliğinden beri beslediğim sadık bir hizmetkarım var, onun bedeninden çıkacak olan çocukları gizlice ona vereceğim ve sadece benim emrimle gidip onları nehre atacak, böylece onlardan hiçbir iz kalmayacak." "Ve size söz veriyorum hanımım," dedi çok sahte yaşlı ebe, "bana bildirmekten hoşnut olacağınız her şeyi aynen yapacağım ve bunu öyle kurnazca ve ince bir tarzda sunacağım ki, durum tamamen güvenli ve tasarladığınız gibi aşikar görünecektir."

Comme la royne Bietris enfanta sainement de si beaux fils, & une belle fille, lesquels en leur naissement apporterent chacun une chaine d'argent au col.

CHAP VI.

QVant le temps limité, & ordonné approcha que la noble royne Bietris deuoit enfanter selon le cours de nature, la fauce matrone va deliberer en soy

32 LA GENEALOGIE DE

en soi mesmes d'executer, & mettre à effect le propos, & la maudicte trahison que par l'enhortement de la peruerse Matabrune, auroit consenti de faire à ladite royne, & à ses pauures petis enfans. Lesquels toutesfois firent miraculeusement gardez, & preservez de mort, subz la diuine grace, & protection de Dieu nostre souuerain Seigneur, comme il sera dit puis apres. Et ainsi doncques à l'heure determinee, que la noble royne se sentit oppressee de grief d'enfant, fut incontinent mandee Ladicte matrone, laquelle quant elle fut venue par faux semblant, interroga la noble royne de son affaire, comme en tel cas est accoustumé. Et elle luy declara toute la verité, & comment elle se sentoit oppressee de mal, puis icelle matrone, par faincte blandissemens luy donnoit bon courage, en faisant maniere de soy exposer du tout à son seruisse, pource quelle cognoissoit approcher l'heure pour acomplir son mauuais vouloir. Si fut incontinent enuoyee querir Matabrune, laquelle auoit ia preparé les petits chiens pour parfaire la trahison. Mais icelle venue, fit bien maniere de vouloir grand bien à la noble royne Bietris, espouse du roy Oriant son fils. Et soudainement en grant peine, & trauail de corps, enfante ladicte noble royne de six fils, & vne belle fille, lesquelz au naistre apporterent chacun vne chaine d'argent au colissant du vêtre de leur mere, en quoy estoit vertueusement demonstree la pure, & singuliere dignité de la noble mere, & de ses enfans, & que Dieu vouloit dessus eux estendre sa diuine grace, mais les mauuais, & detestables cueurs s'efforcerẽt tousiours de peruertir les bõnes cœures, & les du tout annichiler, & quant Matabrune vit les sept petis enfans nez, ayans chacun vne chaine d'argent

GODEFFROY DE BVILLON. 33

gent au col elle les fit tout subit & secretement porter arriere par vne chambriere qu'elle auoit introduicte & puis print sept des petis chiens qu'elle auoit preparez, & tous enfanglãtez les mist dessoubs la royne comme en maniere qu'ils fussent yssus de son corps. Et ce fait la saige femme commença a soy escrier à haute voix en disant. Ha dame voici vn grãd & merueilleux meschief qui vous est present aduenu: car i'ay reçeu sept chiens tous puyans qui sont sortis du vostre ventre par vn horreur trop delectable. Matabrune pareillement faisoit son deuoir d'autre part d'approuuer ceste iniure par elle commise & propense ce en disant. Oftez a coup ceste infamie & faites porter la punisse de ces chiens aux champs, & que chacun tienne secret ce malheur & enormie forfait en telle maniere que pour l'honneur & reuerence de mon filz ne soit iamais sçeu ne reuellé a personne qui viue. Or n'est pas à doubter que la noble royne Bietris à laquelle auoit esté faicte ceste iniurieuse trahison ne fust a ceste heure là grandement trauaillee & vexee de son corps d'auoir ainsi enfanté sept enfans pour vne seule fois, car vne femme est aucunne fois bien tormentee d'en porter vn tant seulement. Par quoy elle fut comme morte en cest enfantemẽt & ne s'apperceut point de la trahison qu'on luy auoit faicte. Mais quand elle fut reuenue à soy ayant vn peu plus de vigueur que parauant, la fauce Matabrune luy commença à ietter l'œil par vn faux & mauuais regard plus mortel que d'vn basilique & la reprint de la faute qu'elle mesme auoit faicte & commise l'arguant sans cause & luy dist. O meschante & miserable femme pleine d'infame puterie. Voyci la sage femme qui presentement a reçeu sept chiens de vo-

C

34 LA GENEALOGIE DE

stre corps lesquels i'ay fait porter aux champs pour celer l'horreur & infection de vostre tresenorme peché & pourtant confessez icy vostre cas & nous declarez se auez eu compaignie ne habitation de quelque chien dõc cecy vous soit procedé & nous celerõs vostre cas. Et quand la noble royne ouit ces paroles elle fut tant & si grandement succombee de courroux qu'elle cuyda pasmer de dueil. Et apres que le courage luy fut vn petit reuenu elle pria piteusemẽt à Matabrune qu'elle luy mõstrat ce qu'elle disoit qui estoit sorty de son corps. Et incontinent luy fist monstrer les sept petis chiens qu'elle auoit preparez pour luy faire la trahison dont la noble royne ploroit & gemissoit tresperfoudement batant sa coulpe en les regardant & demandant mercy de l'offence qu'elle n'auoit pas faicte, mais nonobstant la redarguoit tousiours la fausse Matabrune en luy improperant ce crime. & disant Malheureuse femme on te deust ardre quand tu as voulu concepoir vn chien. Ha madame dist elle iamais ny pensay ne onques le cas ne m'aduint. Et pourtant ne me vueillez point donner plus grande martire de due I que ie souffre presentement, mais loué soit Dieu mon createur puisque ainsi luy plaist que ce soit, car il est bien escores en sa puissance de moy mesmes & autres qui luy plairra conuertir en quelque beste mue, & ce qu'il luy plaist nous doit plaire. Lors departist Matabrune, & la fauce matrone par faincte simulation faisoit maniere de la reconforter en disant. Helas madame ne prenez en voustant de courroux qu'il ne vous en soit depis. Car si Dieu plaist, nous serons tellement que vostre noble espoux le roy Oriãt n'en sera aucunement auertys & sera la chose celee sans qu'il en vienne au-

cun

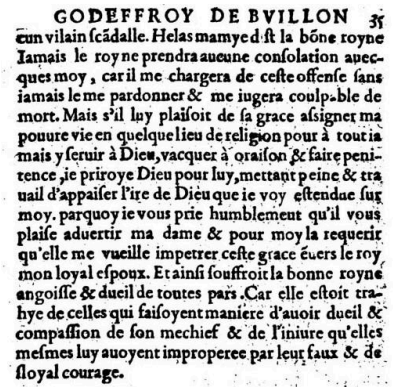
GODEFFROY DE BVILLON 35
cun vilain scãdalle. Helas mamye dist la bõne royne Iamais le roy ne prendra aueune consolation auecques moy, car il me chargera de ceste offense sans iamais le me pardonner & me iugera coulpable de mort. Mais s'il luy plaisoit de sa grace assigner ma pouure vie en quelque lieu de religion pour à tout iamais y seruir à Dieu, vacquer à oraison & faire penitence, ie priroye Dieu pour luy, mettant peine & trauail d'appaiser l'ire de Dieu que ie voy estendue sur moy. parquoy ie vous prie humblement qu'il vous plaise aduertir ma dame & pour moy la requerir qu'elle me vueille impetrer ceste grace ẽuers le roy mon loyal espoux. Et ainsi souffroit la bonne royne angoisse & dueil de toutes pars. Car elle estoit trahye de celles qui faisoyent maniere d'auoir dueil & compassion de son mechief & de l'iniure qu'elles mesmes luy auoyent improperee par leur faux & desloyal courage.

Kraliyet hanımı Bietris'in sağlıklı bir şekilde çok güzel oğlanlar ve güzel bir kız doğurması, bunların doğumlarında her birinin boynunda bir gümüş zincir getirmesi.

BÖLÜM VI.

Doğa kanununa göre asil kraliçe Bietris'in doğurması gereken belirlenmiş ve buyrulmuş zaman yaklaştığında: sahte ebe kendi içinde bu niyetini uygulamaya ve gerçekleştirmeye karar verdi, ve sapkın Matabrune'ün teşvikiyle adı geçen kraliçeye ve onun zavallı küçük çocuklarına yapmayı kabul ettiği o lanetli ihaneti. Bunlar her şeye rağmen mucizevi bir şekilde korundular ve egemen Rabbimiz Tanrı'nın ilahi inayeti ve gözetimi altında ölümden esirgendiler, tıpkı sonradan anlatılacağı üzere. Ve böylece belirlenen saatte, asil kraliçe kendini doğum sancılarıyla sıkışmış hissettiğinde, hemen adı geçen ebe gönderildi: o geldiğinde sahte bir görünüşle, böyle bir durumda adet olduğu üzere asil kraliçeye durumunu sordu. Ve kraliçe ona tüm gerçeği ve kendini nasıl sancılı hissettiğini beyan etti, bunun üzerine bu ebe, sahte dalkavukluklarla ona iyi bir cesaret veriyordu, kendini tamamen onun hizmetine sunma biçimi gösteriyordu, çünkü kötü arzusunu yerine getirmek için saatin yaklaştığını biliyordu. Hemen ihaneti tamamlamak için küçük köpekleri halihazırda hazırlamış olan Matabrune'ü çağırtmaya gönderdi. Fakat ebe geldiğinde, oğlu Kral Oriant'ın eşi asil kraliçe Bietris'e çok iyilik etmek istermiş gibi bir tavır takındı. Ve aniden büyük bir acı ve doğum sancısıyla, adı geçen asil kraliçe altı oğlan ve bir kız çocuk doğurdu, bunlar doğarken her biri annelerinin rahminden çıkarken boyunlarında bir gümüş zincir getiriyorlardı; bu durum asil annenin saflığını ve eşsiz değerini, ve Tanrı'nın onların üzerine ilahi inayetini yaymak istediğini fazlasıyla ve erdemlice gösteriyordu; fakat kötü ve iğrenç kalpler her zaman iyi amelleri saptırmaya ve onları tamamen yok etmeye çalışırlar; ve Matabrune her birinin boynunda gümüş bir zincir olan doğmuş yedi küçük çocuğu gördüğünde, hemen ve gizlice onları içeri soktuğu bir hizmetçi kadın vasıtasıyla arkaya taşıttı ve sonra hazırlatmış olduğu yedi küçük köpek yavrusunu getirdi, ve kraliçenin altına, sanki bunlar onun bedeninden çıkmış gibi yerleştirdi. Ve bu yapıldığında ebe yüksek sesle bağırmaya başladı ve dedi: "Hanımım işte başınıza gelen çok büyük ve harika bir talihsizlik: zira sizin karnınızdan çıkmış olan yedi köpek yavrusu aldım ki bu çok iğrenç bir dehşettir." Matabrune da aynı şekilde, ebe tarafından işlenen ve tasarlanan bu hakareti onaylamayı kendine görev edinerek şöyle dedi: "Hemen bu kepazeliği ortadan kaldırın ve bu köpeklerin pisliğini kırlara taşıyın, ve yaşayan hiçbir kişiye ifşa

edilmemesi için herkes bu bahtsızlığı ve büyük suçu gizli tutsun; öyle ki oğlumun şerefi ve saygınlığı adına bu durum yaşayan hiçbir kimse tarafından asla bilinmesin ve açığa çıkmasın." Ve bu gaddarca ihanetin yapıldığı asil kraliçe Bietris'in, o sırada bedeninin çok büyük bir sancı çekmesi ve yorulması yüzünden, bir tek seferde böyle yedi çocuk doğurmuş olması sebebiyle, ki bir kadın bir seferinde tek bir tanesini taşırken bile fazlasıyla eziyet çeker, bitkin düştüğünden hiç şüphe edilmemelidir. Bu yüzden bu doğumda adeta ölü gibiydi ve kendisine yapılan ihaneti hiç fark etmedi. Fakat biraz daha gücü yerine gelip kendine geldiğinde, sahte Matabrune ona sahte ve kötü bir bakış fırlatmaya başladı, bu bakış bir engerekten daha ölümcüldü, ve kendi yapmış ve işlemiş olduğu suç yüzünden, hiçbir neden yokken kraliçeyi azarlamaya başlayıp ona şöyle dedi: "Ey iffetsizliğin iğrenç kadını, ey sefil ve gaddar kadın. İşte şu an senin bedeninden yedi köpek yavrusu alan ebe, ben bu dehşeti ve pisliği gizlemek için onları kırlara taşıttım: ve bu yüzden burada durumunu itiraf et ve bize bu durumun hangi köpek ile olan birlikteliğinden ve münasebetinden kaynaklandığını açıkla ve durumunu bize gizlice anlat." Ve asil kraliçe bu sözleri duyduğunda, öfke ve keder altında öyle büyük bir yıkıma uğradı ki, kederden bayılacağını sandı. Ve cesareti biraz yerine geldikten sonra, Matabrune'e piteufemence (merhamet dileyerek) yalvardı, onun bedeninden çıktığını söylediği şeyi kendisine göstermesini istedi. Ve hemen ebe, kraliçeye ihanet etmek için hazırlamış olduğu yedi küçük köpeği ona gösterdi; bunun üzerine asil kraliçe derinden ağlıyor ve inliyordu, onlara bakarak göğsüne vuruyor ve işlemediği bu suçun affını merhametle diliyordu; fakat buna rağmen sahte Matabrune bu suçu ona yükleyerek onu her zaman azarlamaya devam ediyordu ve şöyle diyordu: "Talihsiz kadın, bir köpekten gebe kalmak istediğin zaman yakılman gerekirdi." "Ha hanımım," dedi kraliçe, "ben bunu asla düşünmedim ve bu durum başıma hiç gelmedi. Ve bu yüzden bana şu an çektiğim bu büyük keder azabından daha büyüğünü vermeyiniz; ama yaratıcım olan Tanrı'ya hamdolsun mademki onun böyle hoşuna gidiyor bu durumun böyle olması, çünkü dilediği zaman beni ve başkalarını dilsiz bir hayvana dönüştürmek onun gücü dahilindedir, ve onun hoşuna giden şey bizim de hoşumuza gitmelidir." O sırada Matabrune oradan ayrıldı ve sahte ebe, sahte bir yapmacıklıkla kraliçeyi teselli eder gibi bir tarz göstererek şöyle diyordu: "Yazık madame, hiddetlenip kendinizi yıpratmayın ki başınıza daha kötüsü gelmesin. Çünkü Tanrı'nın izniyle, asil eşiniz Kral Oriant'ın bundan hiçbir şekilde haberdar olmamasını sağlayacağız ve durum hiçbir çirkin skandala mahal vermeden gizli tutulacaktır." "Yazık dostum," dedi iyi kraliçe, "kral benimle bir daha asla teselli bulmayacaktır, çünkü beni hiç affetmeden bu suçla itham edecek ve ölüme mahkum edecektir. Ama eğer inayetiyle benim bu zavallı hayatımı Tanrı'ya hizmet etmek, duayla meşgul olmak ve tövbe etmek üzere ebediyen kalacağım dini bir mekana vermekten hoşnut olursa, onun için Tanrı'ya dua ederdim; üzerimde yayıldığını gördüğüm Tanrı'nın öfkesini yatıştırmak için emek ve çaba harcardım. Bu yüzden size acizane yalvarıyorum hanımım, benim adıma ricada bulunun ve sadık eşim olan kraldan bu inayeti benim için dilemesini isteyin." Ve böylece iyi kraliçe her taraftan ızdırap ve keder çekiyordu. Çünkü o, başına gelen bu bahtsızlığa ve bizzat kendilerinin sahte

ve sadakatsiz kalpleriyle uydurdukları bu hakarete güya üzülüyor ve şefkat gösteriyormuş gibi yapanlar tarafından ihanete uğramıştı.

Cemmẽt Marques porta les sept enfans que la noble royne auoit enfantez en la forest & les laissa sur son manteau. Et comment Helias l'heruite les trouua.

CHAPIT. VII.

Tapres que les fauces vieilles eurent parfaicte & bastie la trahison qu'elles auoyẽt ẽtreprinse, ainsi que dit est, Matabrune appella vn sien seruiteur escuyer, lequel estoit appellé Marques & lui dit, Marques mon loyal secretaire il faut que presentement me faces vn seruice lequel ie te declareray. Madame dit il c'est bien raison que ie vous obeisse: car i'ay receu le b en & honneur que i'ay de vous. Parquoy sachez que ie

C 2

36 LA GENEALOGIE DE

acompliray de tresbon cœur ce qu'il vous plaira moy commander. Or Marques (dist elle) mon amy il faut que me soiez loyal & secret en ce que i'ay affaire de vous: car il ne faut pas qu'il soit sçeu ne reuellé a quelque personne qu'il soit sur peine de vostre vie & aussi quãd le celerez & tiendrez secret ie vous feray des bien assez. Dame dist Marques cõmãdez ce qu'il vo⁹ plaira Ie vo⁹ prometz d'estre loyal: il est vray dit Matabrune que la royne a n'agueres enfãte six filz & vne fille lesquelz enfans ont chacũ d'eux aporté vne chaine d'argẽt en leur col, qui me sẽble estre vn mauuais signe & qu'ilz pourroiẽt en leur age viril & discret estre meurtriers ou larrõs. Parquoy i'ay aduisé qu'il les vaut mieux noyer & faire mourir en leur enfance que d'en aduenir vn plus grand scandalle a la fin, & pour obuier au dueil qu'elle en pourroit auoir ie luy ay faict donner à entendre que sept petis chiens estoient yssus de son corps lesquelz i'ay faict tuer & iecter aux champs, & vous prie que sur mon peril & à ma volonté vuellies prendre les sept enfãs que voyez ici & les allez tuer ou iecter en quelque riuiere en telle maniere que iamais d'eux ne soit memoire. Dame respondit Marques il sera fait tout ainsi comme il vous a pleu moy ordonner & vous promerz que iamais de ces sept enfans ne sera aucune nouuelle. Et adoncques au commandement de Matabrune monta Marques sur vn cheual & print les sept enfans qui estoyent six filz & vne fille ainsi qu'il luy fut ordonné, lesquelz il mist & enueloppa dedãs son mãteau, & puis incontinẽt les transporta hors de la cité de Lisle fort. & quãd il fut enuisõ cinq lieues arriere de la dicte cité il entra en vne foreſt, & au milieu d'vn plain qu'il trouua en celle foreſt fut

inſpi-

GODEFFROY DE BVILLON. 37

inſpiré de la grace de Dieu pour descẽdre de sus son cheual & regarder comment se portoient ces pauures enfans. Et quand il fut descendu il les mit ennuy ceste plaine dessus son manteau, puis commença à les regarder. Et quand il les vit si beaux, plaisans & bien formez il en eut grand pitié au cœur, & considera en soy mesme, que puis qu'ils auoient apporté ces chaines d'argent du ventre de leur mere que Dieu les auoit esleus & ordonnés à quelque perfection de bien, & excellent honneur. Et ainsi que par amour & benignité il regarda les pauures enfans ils commencerent tous à rire & le regarder de leur pouuoir, & alors fut tellement esmeu de pitié & compassion qu'il delibera en soy mesme de ne leur faire nul mal, mais à par soy les recommanda en la saincte garde, protection & misericorde de Dieu en maniere de parler à eux & leur dit, Or ie prie à Dieu beaux enfans qu'il vous vueille garder & preseruer de mal & de tout encombrier par sa saincte & benigne grace, & vueille en brief confondre tous voz ennemys, & la fauce vieille ardre en vn feu qui vous a emblés pour pourchasser vostre mort & destructiõ. Helas pauures enfans il me faict mal de vous laisser ici en ce lieu cõme pauures esgarés & habãdonnés de vostre sãg mais i'ay esperãce que celuy qui vous a voulu creer & former au ventre de vostre bonne mere ne vous laissera pas depourueuz, & à Dieu vous commans enfans iamais ie ne vous reuerray. Et ainsi amiablement print le dit Marques congé des sept petis enfans lesquels au departir il a tous baisés & accollez piteusement en plorant tresprofondement & à chaudes larmes. Puis incontinent apres est retourné al'isle fort où la peruerse Matabrune luy est venue au deuant pour sçauoir

C 3

38 LA GENEALOGIE DE

des nouuelles de son mauuais vouloir en disant. Or ça Marques mon ami, auez vous fait mon commandemẽt des sept enfans ainsi que ie vous auoy dit. Madame dist il fachés que iamais vous n'en orrez aucũnes nouuelles car ie leur ay à tous destranché les membres & iettés en vne riuiere. Dit Matabrune mõ amy vous aués biẽ fait & recognoistrai le plaisir auãt qu'il soit gueres de temps, car vous m'auez esté feal dont ie vous conteteray bien. Et quand mõ filz le roy oriãt sera retourné de par deça ie feray tãt enuers luy qu'il fera mourir son espouse dequoy i'auray le cœur ioieux & feray vẽgee à mõ gre. Et à ces parolles se partirẽt l'vn d'auecques l'autre. si vous laisseray à parler di ceux pour retourner aux sept petis enfans lesquelz estoient en ceste foreſt doleureusement gemissans & comme tous mourans de faim, mais par la diuine grace de Dieu seruiint en ce lieu vn sainct & deuot hermite nommé Helias lequel auoit sa demourance & habitation en ceste foreſt. Et quant il apperçeut ces pauures sept petis enfans illecques habandonnez & plourans de faim il eut au cœur si grand douleur que luy mesmes plouroit de pitié & compassiõ à les regarder parquoy il les print & enuelloppa tendremẽt dedans son manteau & à tout les chaines d'argẽt qu'ils auoient en leur col les a tous benignement portez dedans la petite maisonnette de son hermitage la ou de bon courage les a tous rechauffez & substantez de ses pauures biens autant que possible luy fut.

Marques'ın asil kraliçenin doğurduğu yedi çocuğu ormana nasıl götürdüğü ve onları pelerinine bıraktığı. Ve keşiş Helias'ın onları nasıl bulduğu.

BÖLÜM VII.

Sahte yaşlı kadınlar girişmiş oldukları ihaneti söylendiği gibi tamamen gerçekleştirip kurduktan sonra, Matabrune, Marques adında ve unvanında olan bir hizmetkar yaverini çağırdı ve ona dedi: "Marques, benim sadık sırdaşım, şu an bana açıklayacağım bir hizmeti yerine getirmen gerekiyor." "Hanımım," dedi adam, "size itaat etmem fazlasıyla makuldür: zira sizden iyilik ve onur gördüm. Bu yüzden bilin ki ben, bunu bana emretmekten hoşnut olacağınız her şeyi tüm kalbimle yerine getireceğim." "Şimdi Marques," dedi kadın, "dostum, size emanet ettiğim bu işte bana karşı sadık ve ketum olmanız gerekiyor: bu durum, hayatınız pahasına hiçbir kişiye ifşa edilmemeli ve bilinmemelidir; and bunu gizleyip sır tuttuğunuzda sizi fazlasıyla zengin edeceğim. Hanımım dedi Marques, emredin ne isterseniz inancım üzerine söz veriyorum." "İşte doğrudur," dedi Matabrune, "kraliçe kısa süre önce altı oğlan ve bir kız çocuk doğurdu, bu çocukların her biri boynunda gümüş bir zincir getirmiştir, bu bana kötü bir alamet gibi görünüyor ve ergenlik çağlarına geldiklerinde katil veya hırsız olabilirler. Bu yüzden çocukluklarında onları boğup öldürmenin, gelecekte kraliçenin başına gelebilecek daha büyük bir skandala yol açmasından daha iyi olacağını düşündüm, and kraliçenin bundan duyacağı kederi engellemek için, ona yedi küçük köpek yavrusu doğurduğunu ve bunların kendi bedeninden çıktığını inandırdım; ben o enikleri öldürtüp kırlara attırdım, and sizden ricam, hayatım pahasına ve arzuma göre, şurada gördüğünüz bu yedi çocuğu almanız and

gidip onları öldürmeniz veya herhangi bir nehre atmanızdır, öyle bir tarzda ki onlardan bir daha asla hiçbir iz kalmasın." "Hanımım," diye yanıtladı Marques, "bana emretmekten hoşnut olduğunuz her şey aynen yapılacaktır and size söz veriyorum ki bu yedi çocuktan bir daha asla hiçbir haber çıkmayacaktır." And bunun üzerine Matabrune'ün emriyle Marques atına bindi and altı oğlan ve bir kız olan bu yedi çocuğu kendisine emredildiği gibi aldı, onları pelerinine koyup sardı, and hemen onları Isle-fort şehrinin dışına taşıdı; and adı geçen şehrin yaklaşık beş fersah uzağına geldiğinde bir ormana girdi, and bu ormanın ortasında bulduğu bir düzlüğün ortasında, Tanrı'nın inayetiyle ilham alarak atından indi and bu zavallı çocukların nasıl durduğuna bakmak istedi. And indiğinde onları pelerininin üzerinde bu düzlüğün ortasına koydu, sonra onlara bakmaya başladı. And onları öyle güzel, sevimli and kusursuz biçimli gördüğünde yüreğinde çok büyük bir merhamet hissetti, and kendi içinde inandı ki, analarının rahminden bu gümüş zincirleri getirmiş olduklarına göre, Tanrı onları seçmiş and bir iyilik ile mükemmel bir onur için görevlendirmişti. And böylece şefkat and lütufla zavallı çocuklara baktığında, çocuklar hep birlikte gülmeye and güçlerince ona bakmaya başladılar, and o zaman merhamet and şefkatle öyle derinden sarsıldı ki, kendi içinde onlara hiçbir kötülük yapmamaya karar verdi, bilakis onları Tanrı'nın kutsal gözetimine, korumasına and merhametine emanet etti; onlarla konuşur gibi yaparak şöyle dedi: "Şimdi Tanrı'ya dua ediyorum güzel çocuklar, sizi korusun and kötülüklerden, sahte and gaddar Matabrune'ün sizi mahvetmek and yok etmek için verdiği o haksız emrin getireceği her türlü engelden kutsal and lütufkar inayetiyle sizi esirgesin, and yakın zamanda sizin ölümünüzü and mahvınızı arzulayan tüm düşmanlarınızı bozguna uğratsın. Yazık zavallı çocuklar, sizi burada bu vahşi yerde böyle kimsesiz and kaderinize terk edilmiş bırakmak bana çok acı veriyor; ama ümidim odur ki, sizi iyi analarınızın karnında yaratmak and biçimlendirmek isteyen zat sizi muhtaç bırakmayacaktır, and sizi Tanrı'ya emanet ediyorum çocuklar, sizi bir daha asla göremeyeceğim." And böylece bu küçük çocukları piteufement (merhametle) öpüp kucaklayarak, çok derinden and sıcak gözyaşlarıyla ağlayarak onlardan şefkatle ayrıldı. Ardından hemen geri dönüp, sapkın Matabrune'ün kötü niyetinin haberlerini öğrenmek üzere sabırsızlıkla onun önüne çıktığı Isle-fort'a geri döndü; kötü niyetinin haberlerini sorarak şöyle dedi: "Şimdi Marques dostum, yedi çocuk hakkındaki emrimi söylediklerim doğrultusunda yerine getirdiniz mi?" "Hanımım," dedi, "emin olun ki onlardan bir daha asla hiçbir haber duymayacaksınız; zira her birinin uzuvlarını kestim and onları bir nehre attım." Matabrune dedi ki: "Dostum, çok iyi yaptınız and bu iyiliğinizi çok geçmeden ödüllendireceğim, çünkü bana sadık kaldınız and bundan ötürü sizi fazlasıyla memnun edeceğim. And oğlum Kral Oriant buraya geri döndüğünde, onun karşısında öyle şeyler yapacağım ki eşini ölüme mahkum ettireceğim; böylece yüreğim sevinç dolacak and arzuma göre öcümü almış olacağım." And bu sözlerin ardından birbirlerinden ayrıldılar. Şimdi, bu ormanda kederle inleyen and neredeyse açlıktan ölmek üzere olan o yedi zavallı çocuğu anlatmaya geri dönmek için onları bırakıyorum; fakat Tanrı'nın ilahi inayetiyle, bu ormanda meskeni and ikameti olan Helias adında kutsal and dindar bir keşiş o yere geldi. And orada kaderine terk edilmiş and açlıktan ağlayan bu zavallı yedi küçük

çocuğu fark ettiğinde, yüreğinde öyle büyük bir acı hissetti ki, onlara bakarak merhamet and şefkatle kendisi de ağladı; bu yüzden onları aldı and pelerininin içine şefkatle sardı, and boyunlarında bulunan tüm gümüş zincirlerle birlikte, hepsini lütufkarca hermitajının (inziva yerinin) küçük evinin içine taşıdı; orada büyük bir istekle hepsini ısıttı and elinden geldiğince mevcut iyi yiyeceklerle besleyip hayatta tuttu.

Commçt les sept petis enfans de la royne furent miraculeusement nourris & substantez par une chieure blanche transmise & enuoiee de Dieu.

CHAPITRE VIII

GODEFFROY DE BVILLON. 39

APres que le bõ sainct & deuot hermite eut faict son possible de substanter & reschauffer les sept petis enfans de la noble royne Bietris à luy incongneuz, Il fist sa priere enuers Dieu, disant moult humblement, Souuerain Dieu tout puissant, vray rectteur & gouuerneur de toutes choses creées qui par ta sainct & diuine grace voulut de la mãne du ciel repaistre les enfans d'Israel au desert, & qui pareillement substantas le bon prophete Daniel en la fosse aux lions, & qui aussi depuis au nouueau testament as repeu z cinq mille hõmes sans les fẽmes & petis enfans de cinq pains d'orge & deux poissons, Ie te supplie & requier humblement que par ta pitié, douceur & misericorde te plaise repaistre & substanter les sept pauures petis enfans lesquelz par ta grace i'ay trouuez nudz & morans de faim en ceste forest : affin que quãd tu les auras nourris ilz te puissent deuotement seruir & honnorer comme tu le cognoist. Et incontinent fut exaucee l'oraison du deuot hermite enuers Dieu, car miraculeusement vint en sa maison vne belle chieure blanche, laquelle benignemẽt s'approcha des sept petis enfans en leurs presentant son laict & ilz les allaita naturellement comme leur nourrice. Et à lors le bon hermite cogneut clerement que Dieu l'auoit miraculeusement enuoyee pour la nourrice & substantion des poures petis enfans qu'il auoit trouuez, dequoy il loua & remercia grandement nostre doux sauueur Iesus christ, Et ainsi ceste chieure blãche allaitoit continuellement ces pauures petis enfans & puis s'en retournoit au bois, & tant les allaicta qu'ilz peuindrẽt vn peu grans & la suiuoyent où elle alloit parmy le bois & l'hermitage. Puis quand ils furent

40 LA GENEALOGIE DE

venus en aage de puerilité le deuot hermite Helias fit & appropria quelques petites robes de fueillés & de ce qu'il peut auoir. Et ainsi alloient iouer dedans la forest où ilz recueilloiẽt quelques fruitz pour mãger auecques leur pain : car en ce point estoient nourris soubz la grace & bonté de Dieu & par la diligẽce du bon hermite lequel de bõ cœur leur administroit le pain des aumosnes qu'on luy donnoit. Or aduint il par espace de temps que le puissant roy Oriant leur pere retourna victorieux de la guerre où il estoit allé contre ses ennemis quand il laissa la bonne royne sa femme grosse & ençeinte des sept petis enfans ainsi abandonnez de leur sang. Et quand la sauce roy ne Matabrune sçeut que le bon roy Oriant son filz estoit retourné, elle vint à luy contrefaisãt la bonne mere & comme faignant de plorer luy commença à dire pour acõplir sa fiere rage. Ha mon cher filz vous soyez le tresbien venu. Ie suis tresioyeuse de vous veoir retourner à ioye & santé accompaigné de voz barons, mais i'ay d'autre part le cœur tant marry & dolent de vostre femme & de ce qu'il luy est aduenu qu'à peu que le cœur ne me part. Et quand le roy l'ouyt ainsi parler il fut comme tout esmeu & lui dist, Comment ma dame est il aduenu quelque male fortune à ma fẽme, est elle morte ou quoy. Ha mon fils dist elle nenni, Mais le cas est beaucoup plus enorme lequel ie ne vous puis ou n'ose bõnement reciter pour l'horreur & abomination du fait & aussi que i'aime mieux qu'il vous soit dit d'vn autre que de moy, car il est assez sçeu de tos voz seruiteurs. Et bien dit le roy si quelque mal est aduenu il est plus decent & conuenable que vous le disies qu'vne autre a qui ie me pourroye courrouçer. Ha mon enfant dit elle puis

GODEFFROY DE BVILLON. 41

que ainsi vous plait ie le vous diray, mais il poise fort au cœur pour l'honneur de vous & des vostres: Sachez que quand vous partistes d'ce pais que ie pensoie que vostre femme eut conçeu de vous vn enfant, mais elle auoit conçeu d'vn chien qui est vn enorme peché : car voicy la sage femme qui a reçeu de son corps sept petis chiens, lesquelz i'ay fait tuer & ietter aux champs pour en abolir la memoire. Par quoy vous la deuez faire mourir & ietter en vn feu. Et estoit la sauce matrone auecques Matabrune pour approuuer la menterie. Et quand le roy eut ainsi ouy affermer ces paroles par fauces langues, il eut si grãd douleur au cœur qu'il n'est point à le reciter. Et par grand despit demanda incontinent où estoit sa femme. Et Matabrune luy respondit qu'elle estoit reclose en sa chambre de laquelle elle n'osoit sortir pour la honte & vergoigne qu'elle auoit de son meschant fait. Et adoncques entra le roy dedans vne chambre auecques vn sien cheualier & là commença à soy merueilleusement deconforter en disant, Helas que m'est il aduenu? Helas quel douleur est cecy que ma fẽme conçeut sept chiens? n'est elle habandõnee aux bestes brutes, celle que ie pensoye estre l'honneur & la beauté des dames? Celle que i'aimoye plus que iamais homme n'aima femme m'a elle trahy? Suis-ie par elle deshonnoré & retourné à confusion en mon royaume? Que ne m'a Dieu auãcé mes iours où i'ay esté sur mes ennemis. Ie fus bien de mal'heure né pour maintenant voyr cet opprobre? Helas qui me conseillera: Mon Dieu vueillez moy secourir, car ie ne quiers plus approcher celle que i'auoye tant aymee. Et en ceste tresdure engoisse le reconfortoit le cheallier qui estoit auecques luy au mieux qu'il luy

42 LA GENALOGIE DE

estoit possible, mais il estoit tant desconforté qu'il se coucha dessus vn lict où il dormoit de douleur & melancolie. D'autre part estoit la noble royne Bietris en vne autre chambre où elle ne souffroit pas moins de dueil & de trauail que son noble espoux. Si vint à elle vn escuier qui par long temps l'auoit seruie, & luy declara toute la maniere comment le roy Oriant son mari estoit retourné de la guerre, dont elle fut grandement esmeue, & interrogua le dit cheualier si aucunement auoit esté parlé d'elle. Lequel luy respondit amiablement qu'ouy, & lui recita tout ce que Matabrune & la sauce & desloyalle matrone auoyent dit & affermé au noble roy Oriant son espoux de son fait. Et adoncques i'e commença à plaindre & a lamenter à Dieu le tout puissant & à sa tresglorieuse mere la vierge Marie en disant, Tresdouce dame & sacree pucelle mere du sauueur & redempteur Iesus-Christ? Quel peché puis ie auoir commis enuers vostre tres-cher filz Iesus nostre redempteur que sept chiens sont sortis & yssus de mon corps dõt i'ay perdu l'amour de mon mary, le plus plaisant & le meilleur que iamais femme eut peu choisir. Helas, souuerain roy Iesus-Christ qui pour les pecheurs & pechereresses auez respandu sang & eaue de vostre precieux costé dont vostre bien heureuse mere reçeut si grand douleur au cœur. Ie vous requier humblement qu'il vous plaise de moy lauer, purger & nettoyer de tous les pechez que iamais commis contre vous. Et ainsi comme reconfortastes vostre douce mere le iour de vostre sainẽte resurrection quand premierement & deuant toutes autres vous monstrates à elle en corps impassible & glorifié. Et consequamment aux autres saincts dames & vozbien heureux

apostres

GODEFFROY DE BVILLON. 43

apostres. Ie vous supply benignement que vous vueillez reconforter vostre poure seruante indigne de vous requerir, & la restablir en la bonne grace & amour de son loyal mary & espoux auquel iamais ne pensasaire tort. Et ainsi demoura triste & doulente en sa chambre a incessamment requerir nostre doux sauueur Iesus-Christ & la glorieuse vierge Marie sa tres digne mere pour impetrer misericorde.

Kraliyet hanımının yedi küçük çocuğunun, Tanrı tarafından gönderilen ve iletilen beyaz bir keçi vasıtasıyla mucizevi bir şekilde nasıl beslendiği ve hayatta tutulduğu.

BÖLÜM VIII.

İyi, kutsal ve dindar keşiş, asil kraliçe Bietris'in kendisine yabancı olan yedi küçük çocuğunu hayatta tutmak ve ısıtmak için elinden geleni yaptıktan sonra, Tanrı'ya çok mütevazı bir şekilde dua ederek şöyle dedi: "Her şeye gücü yeten egemen Tanrım, kutsal ve ilahi inayetiyle İsrail çocuklarını çölde göksel kudret helvasıyla beslemek isteyen, ve aynı şekilde iyi peygamber Daniel'i aslanlar kuyusunda hayatta tutan, ve ayrıca sonradan Yeni Ahit'te beş arpa ekmeği ve iki balıkla kadınlar ve küçük çocuklar hariç beş bin erkeği doyuran tüm yaratılmış şeylerin gerçek yöneticisi ve idarecisi, senden acizane yalvarıyor ve rica ediyorum ki, senin inayetiyle bu ormanda çıplak ve açlıktan ölmek üzere bulduğum bu yedi zavallı küçük çocuğu doyurmak ve beslemek senin acıman, lütfun ve merhametinle hoşuna gitsin: öyle ki onları beslediğinde, senin bildiğin gibi sana dindarca hizmet edebilsinler ve seni onurlandırabilsinler." Ve hemen dindar keşişin Tanrı katındaki duası kabul oldu, çünkü evine mucizevi bir şekilde güzel bir beyaz keçi geldi; bu keçi lütufkarca yedi

küçük çocuğa yaklaştı, onlara sütünü sundu ve bir sütanne gibi onları doğal olarak emzirdi. Ve o zaman iyi keşiş, bulmuş olduğu zavallı küçük çocukların beslenmesi ve hayatta kalması için Tanrı'nın bunu mucizevi bir şekilde gönderdiğini açıkça anladı, bundan ötürü tatlı kurtarıcımız İsa Mesih'i övdü ve ona büyük ölçüde şükretti. Ve böylece bu beyaz keçi bu zavallı küçük çocukları sürekli emziriyordu ve sonra ormana geri dönüyordu, ve onları o kadar emzirdi ki çocuklar biraz büyüdüler ve keçi ormanda ve hermitajın çevresinde nereye giderse onu takip ediyorlardı. Sonra çocuklar çocukluk çağına geldiklerinde, dindar keşiş Helias yapraklardan ve bulabildiği şeylerden onlara küçük giysiler yaptı ve hazırladı: ve böylece ormanda oynamaya gidiyorlardı ve orada ekmekleriyle birlikte yemek için bazı meyveler topluyorlardı: çünkü bu noktada Tanrı'nın inayeti ve iyiliği altında, kendisine verilen sadaka ekmeklerini onlara candan sağlayan iyi keşişin özeniyle besleniyorlardı. Zaman içinde öyle gerçekleşti ki, babaları güçlü Kral Oriant, soyundan olan bu yedi küçük çocuk böylece kaderine terk edilmişken, asil kraliçeyi hamile ve hamile bırakarak düşmanlarına karşı gittiği savaştan muzaffer olarak geri döndü. Ve gaddar Matabrune, oğlu iyi Kral Oriant'ın geri döndüğünü öğrendiğinde, iyi bir anne taklidi yaparak onun önüne çıktı ve vahşi öfkesini tamamlamak için ağlar gibi yaparak ona şöyle konuşmaya başladı: "Ha benim sevgili oğlum, fazlasıyla hoş geldiniz. Sizi sevinç ve sağlıkla, baronlarınız eşliğinde geri dönmüş görmekten fevkalade memnunum; ama diğer taraftan yüreğim eşiniz yüzünden ve başına gelenlerden ötürü öyle kederli ve üzgün ki, neredeyse kalbim duracak." Ve kral onun böyle konuştuğunu duyduğunda tamamen sarsıldı ve ona dedi: "Nasıl yani hanımım, eşimin başına kötü bir talihsizlik mi geldi, yoksa öldü mü nedir?" "Ha benim oğlum," dedi kadın, "hayır, ama durum çok daha korkunçtur, öyle ki durumun iğrençliği ve çirkinliği yüzünden ve ayrıca çok sevdiğim sizin bunu benden ziyade bir başkasından duymanızı tercih ettiğim için, size bunu anlatamam veya doğrudan aktarmaya cesaret edemem, çünkü o sizin tüm hizmetkarlarınız tarafından fazlasıyla bilinmektedir. Ve pekala, her ne talihsizlik gelmiş olursa olsun, bunu bana bir başkasından ziyade sizin söylemeniz daha şerefli ve uygundur, ki bu beni öfkelendirebilsin. Ha benim çocuğum," dedi kadın o zaman, "mademki böyle hoşunuza gidiyor size anlatacağım, ama sizin ve sizinkilerin şerefi adına kalbime çok ağır geliyor: Bilin ki siz bu ülkeden ayrıldığınızda, eşinizin sizden hamile kaldığını düşünüyordum, ama o bir köpekten gebe kalmıştı ki bu muazzam bir günahtır: zira işte kendi bedeninden yedi küçük köpek alan ebe kadın, hafızasını yok etmek için onları öldürtüp kırlara attırdım. Bu yüzden onu öldürtmeli ve ateşe attırmalısınız." Ve sahte ebe de yalanı onaylamak için Matabrune ile birlikteydi. Ve kral sahte dillerle bu sözlerin böyle onaylandığını duyduğunda, yüreğinde öyle büyük bir acı hissetti ki bunu anlatmak mümkün değildir. Ve büyük bir öfkeyle hemen eşinin nerede olduğunu sordu. Ve Matabrune ona, işlemiş olduğu kötü şey yüzünden duyduğu utanç ve rezillik sebebiyle odasından çıkmaya cesaret edemeyerek odasına kapandığını söyledi.

And o zaman kral, yanındaki asil bir şövalye ile birlikte bir odaya girdi ve orada fevkalade yıkılmış bir halde kendi kendine şöyle söylenmeye başladı: "Yazık, bana ne oldu? Yazık, bu nasıl bir kederdir ki eşim köpekler doğurdu? Ve vahşi hayvanlara

terk edildi, oysa ben onun hanımların şerefi ve güzelliği olduğunu düşünüyordum? Hayatımda hiçbir adamın bir kadını sevmediği kadar çok sevdiğim o kadın bana ihanet mi etti? Krallığımda rezil olmuş ve karmaşaya mı dönmüş durumdayım? Düşmanlarımın karşısındayken Tanrı neden günlerimi sonlandırmadı? Doğduğum güne lanet olsun ki şimdi bu hakareti görüyorum. Yazık, bana kim akıl verecek? Aman Tanrım bana yardım et, zira artık o kadar çok sevdiğim kadına yaklaşmak istemiyorum." Ve bu çok ağır ızdırap içinde, yanında olan şövalye elinden geldiğince onu teselli ediyordu, ama kral o kadar yıkılmıştı ki, acı ve melankoli içinde uyuduğu bir yatağın üzerine uzandı. Diğer taraftan asil kraliçe Bietris de bir başka odadaydı, orada asil eşinden daha az keder ve ızdırap çekmiyordu. Kendisine uzun zamandır hizmet etmiş olan bir yaver geldi ve kocası Kral Oriant'ın savaştan nasıl geri döndüğünü ona tamamen beyan etti, bundan ötürü kraliçe büyük ölçüde sarsıldı ve adı geçen şövalyeye kendisi hakkında herhangi bir şey konuşulup konuşulmadığını sordu. Şövalye ona nezaketle evet diye yanıt verdi ve Matabrune ile sahte ve sadakatsiz ebenin, asil kocası Kral Oriant'a onun yaptığı hakkında söyledikleri ve iddia ettikleri her şeyi ona aktardı. Ve o zaman kraliçe her şeye gücü yeten Tanrı'ya ve onun şanlı validesi bakire Meryem'e feryat edip ağlamaya başlayarak şöyle dedi: "Çok tatlı hanımım ve kutsal bakire, kurtarıcımız ve fidye ödeyenimiz İsa Mesih'in annesi! Sizin çok sevgili oğlunuz, kurtarıcımız İsa'ya karşı nasıl bir günah işlemiş olabilirim ki bedenimden yedi köpek çıkmış ve doğmuş olsun, bu yüzden kocamın sevgisini kaybettim, oysa bir kadının seçebileceği en hoş ve en iyi kocaydı. Yazık, günahkar erkekler ve kadınlar için değerli bağrından kan ve su akıtan egemen kral İsa Mesih, ki bundan ötürü senin çok mutlu annen yüreğinde öyle büyük bir acı hissetti. Senden acizane niyaz ediyorum ki beni yıkaman, arındırman ve sana karşı işlemiş olduğum tüm günahlardan temizlemen hoşuna gitsin. Ve tıpkı kutsal dirilişinin gününde, ilk önce ve herkesten önce paha biçilemez ve şanlı bir bedenle ona görünerek tatlı anneni teselli ettiğin gibi. Ve sonuç olarak diğer kutsal hanımlara ve senin mutlu havarilerine. Senden lütufkarca niyaz ediyorum ki, senden talepte bulunmaya layık olmayan bu zavallı kulunu teselli edesin ve onu, kendisine asla kötülük yapmayı düşünmediği sadık kocasının ve eşinin iyi inayetine ve sevgisine yeniden kavuşturasın." Ve böylece odasında üzgün ve kederli bir halde kalarak, merhamet dilemek için durmaksızın tatlı kurtarıcımız İsa Mesih'e ve onun çok layık annesi şanlı bakire Meryem'e yalvarıyordu.

Comment le roy Oriãt assembla son conseil pour sauoir par quelle maniere il deuoit faire de la royne sa femme, laquelle a tort & sans cause estoit iniuriee par la peruerse Matabrune mere du roy Oriant.

CHAPIT. IX.

ET quand le roy eut reposé en melancolie ainsi que dit est, il fit incontinent assembler son conseil c'est assauoir ducs, cõtes cheualiers & autres seigneurs de renom auec les euesques & prelatz de l'Eglise. Et quand ilz furent tous assemblez au consistoire, le noble roy Oriant se leua & accommença à parler en disant, Beaulx seigneurs ie vous ay fait tous assembler en ce lieu pour disputer d'vne matiere laquelle m'est tresgrieffue a supporter. Il est vray & notoire que n'a gueres, depuis mon retour m'a esté dit & affermé que ma femme laquelle vous cognoissés a esté durant mon voyage deliuree de sept petis chiens lesquelz auoit conçeu d'vn chien ainsi qu'on m'a dict. Parquoy i'auroye honte & vergongne de iamais retourner à elle pour touchement charnel. Si veulx bien que par vostre aduis soit cõsultee ceste matiere & commẽt ie m'en doy cheuir. Et pour respõdre de ceste matiere

tiere fut preferé l'Euesque de parler le premier & dit Sire soubs correction de vous & messeigneurs qui sont icy presens, Ie vous diray ce qu'il me semble de ce qui est ici proposé de la royne vostre noble espouse laquelle on dit auoir conçeu sept petis chiens. Il m'est aduis que par iustice n'en doit point reçeuoir la mort. Et voicy la raison pourquoy. Il est possible qu'en son dormant soit venu à elle quelque beste qu'il lui ait fait cet outrage hors son sçeu & consentement parquoy en rien n'en est coulpable. Et d'autre part aussi vostre noble corps a attouché plusieurs fois au sien selon la constitution du sacrement de mariage pourquoy me semble soubz reuerence que ne deués consentir à sa mort. Mais trop bien la pouués vous soigneusemẽt faire garder en quelque lieu honneste par maniere de prison. Et du surplus laisser le iugement à Dieu qui est le vray iuge & seul retributeur de bien & de mal & la verité en sera finablemẽt cognue & manifeste. De ce conseil fut aucunemẽt consolé le roy en son cœur : car il auoit tousiours vne certain amour à sa femme. Mais apres se leua vn autre cheualier ayant vn fier courage de lion lequel va dire à l'opposite. Comme fire dit il voudries vous appointer de laisser ainsi ceste femme veu le deshonneur & infamie qu'elle vous a fait & pour consequent demourer ce puissant royaume sans aucun hoir de vostre corps, par lesquelles choses considerees se i'estoie cceu on la feroit ardoir dedans vn feu comme est bien notoire qu'elle l'a asses deserui, puis vous pourries remarier à vne autre dame plus noble laquelle pourroit appaiser le dueil qu'aués de ceste cy. De ce conseil ne fut pas trop ioyeux le roy Oriant. Parquoy sans monstrer grand semblant cõme celuy

celuy qui desirroit de sauuer le corps de la royne conclud ceste matiere en disant. Or messeigneurs ie vous diray pour vous aduertir. Quand ainsi seroit qu'elle fut coulpable de mort si ay-ie voué & de rechief fais vœu à Dieu que iamais elle morte ou viue n'espouseray point d'autre femme pour quelque tresor ou royaumes qu'homme viuant me peust donner & ainsi le vous certifie. Adonques tous les nobles & grans seigneurs de l'assistance conclurent d'vn commun accord qu'il estoit conseuable par ceste maniere qu'elle tint seullement prison, ainsi que par le dit Euesque auoit esté deliberé. Et à leurs rapotz ordonna le roy à deux de ces cheualiers qu'ils missent la royne sa femme en quelque gracieuse prison & quel le fut honnestement seruye & administree de boire & de manger comme à son noble estat appartenoit & qu'il luy chargeassent de prier Dieu pour luy & l'aduertir cõment il l'auoit preseruee & deffendue de mort. Et quand la fiere Marabrune eut sçeu la deliberation de l'Euesque elle parla à luy irreuerement & grãdemẽt l'inuiria du conseil qu'il auoit donné pour garder la royne Bietris de mort. Apres sont venus les deux cheualiers à la noble royne Bietris. Et bensignement au commandement du noble roy Oriant & de son bon conseil l'ont mise en vne belle chambre pour tenir prison & là luy on dit & reuellé toute ce qui auoit esté dit & deliberé par le dict conseil. Et comment le roy l'auoit deffendue de peril & encore outre commandé de la traicter honnestement & qu'elle priast Dieu pour luy dont grandement loua & remercya Dieu nostre benoit createur, lequel veu le cas dont elle cuydoit estre coulpable l'auoit preseruee de mourir. Et ainsi paiemment plorant & gemissant

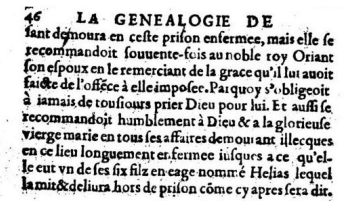
46 LA GENEALOGIE DE
sant demoura en ceste prison enfermee, mais elle se
recommandoit souuente-fois au noble roy Oriant
son espoux en le remerciant de la grace qu'il lui auoit
faicte de l'office à elle imposee. Parquoy s'obligeoit
à iamais de tousiours prier Dieu pour lui. Et aussi se
recommandoit humblement à Dieu & a la glorieuse
vierge marie en tous ses affaires demourant illecques
en ce lieu longuement enfermee iusques a ce qu'el-
le eut vn de ses six filz en eage nommé Helias lequel
la mit & deliura hors de prison cõme cy apres sera dit.

Kral Oriant'ın, sapkın annesi Matabrune tarafından haksız yere ve sebepsizce iftiraya uğrayan eşi kraliçe hakkında ne yapması gerektiğini öğrenmek üzere konseyini nasıl topladığı.

BÖLÜM IX.

Ve kral söylendiği gibi melankoli içinde dinlendikten sonra, hemen konseyini, yani dükleri, kontları, şövalyeleri ve kilisenin piskoposları ile prelatları ile birlikte diğer tanınmış efendileri toplattı. Ve hepsi mecliste toplandığında, asil Kral Oriant ayağa kalktı ve konuşmaya başlayarak şöyle dedi: "Güzel efendiler, katlanması benim için çok kederli olan bir konuyu tartışmak üzere hepinizi bu yerde toplattım. Geri dönüşümden kısa bir süre sonra bana söylendiği ve iddia edildiği üzere, tanıdığınız karımın yolculuğum sırasında, bana denildiği gibi bir köpekten gebe kalarak yedi küçük köpek doğurduğu doğrudur ve aşikardır. Bu yüzden bedensel yakınlık için ona bir daha asla geri dönmekten ötürü utanç ve rezillik duyarım. Bu konunun sizin görüşünüzle istişare edilmesini ve bununla nasıl başa çıkmam gerektiğini bilmek isterim." Ve bu konuya yanıt vermek üzere öncelikle Piskopos konuşmayı tercih etti ve dedi: "Sizin ve burada hazır bulunan efendilerimin düzeltmesi altında, asil eşiniz kraliçe hakkında burada sunulan ve yedi küçük köpek doğurduğu söylenen şey hakkında bana ne göründüğünü size söyleyeceğim. Bana öyle geliyor ki adalet gereği o hiçbir şekilde ölümü hak etmemektedir. Ve işte bunun nedeni: Onun rızası ve bilgisi dışında, bir hayvanın gelip ona bu tecavüzü yapmış olması mümkündür, bu yüzden o hiçbir şeyden sorumlu ve suçlu değildir. Ve diğer taraftan asil bedeniniz, evlilik sakramentinin kurallarına göre ona defalarca temas etmiştir; bu yüzden saygıyla bana öyle geliyor ki onun ölümüne rıza göstermemelisiniz, aksine onu hapishane tarzında olmamak üzere saygın bir yerde özenle koruma altında tutabilirsiniz. Ve geri kalanı için hükmü, iyinin ve kötünün gerçek yargıcı ve tek ödüllendiricisi olan Tanrı'ya bırakırsınız; ve gerçek sonunda bilinecek ve ortaya çıkacaktır." Bu konseyden ötürü kral kalinde hiçbir şekilde teselli bulmadı: çünkü karısına karşı her zaman kesin bir sevgisi vardı. Ama ardından aslan yürekli ve mağrur bir başka şövalye söz aldı ve tam tersini söylemeye başladı, şöyle dedi: "Bu durumu böylece bırakmak, size yaptığı bu şerefsizliği ve rezilliği kabul etmek olur; ve sonuç olarak bu güçlü krallık, sizin bedeninizden çıkacak hiçbir varis olmadan kalacaktır, bu şeyler göz önünde bulundurulduğunda onun diri diri bir ateşte yakılması gerektiğine inanıyorum, çünkü yaptığı şeyin aşikar olduğu bilinmektedir, böylece bu kederinizi yatıştırabilecek ve onun yerini alabilecek daha asil bir başka hanımla yeniden evlenebilirsiniz." Bu konseyden ötürü Kral Oriant pek mutlu olmadı, bu yüzden çok büyük bir hoşnutluk sergilemeden, kraliçenin bedenini kurtarmak isteyen piskopos konuyu şu sözlerle bağladı: "Efendilerim, sizi uyarmak için söyleyeceğim, durum böyle olsa ve o ölümü hak etse bile, ben Tanrı'ya yemin ettim ve söz verdim ki o hayatta veya ölü olsun, her ne kadar yeryüzünde yaşayan

herhangi bir insan bana başka ülkeler veya krallıklar verebilecek olsa da asla bir başka kadını eş olarak almayacağım; ve bunu size böylece onaylıyorum." Bunun üzerine meclisteki tüm asil ve büyük efendiler ortak bir kararla, Piskopos tarafından istişare edildiği üzere onun sadece hapiste tutulmasının uygun olduğu sonucuna vardılar. Ve bu raporlar üzerine kral, bu iki şövalyeye kraliçeyi güzel bir odaya kapatmalarını emretti, orada asil makamına yakışır şekilde kendisine yiyecek ve içecek verilerek saygıyla hizmet ve hürmet edildi; ve onu ölümden esirgeyip koruduğu için kendisi adına Tanrı'ya dua etmekle yükümlü kıldılar. Ve gaddar Matabrune, Piskopos'un kararını öğrendiğinde, kraliçe Bietris'i ölümden kurtaran kararı verdiği için onunla saygısızca ve büyük bir öfkeyle konuştu. Ardından bu iki şövalye asil kraliçe Bietris'in yanına geldiler ve asil Kral Oriant'ın ile onun iyi konseyinin emriyle onu güzel bir odaya kapattılar; ve orada adı geçen konsey tarafından söylenen ve kararlaştırılan her şey ona aktarıldı ve bildirildi. Ve kralın onu ölüm tehlikesinden koruduğunu ve ayrıca ona saygıyla davranılmasını emrettiğini, ve kendisi için Tanrı'ya dua etmesini istediğini duyduğunda, kraliçe çok memnun oldu ve bizi yaratan kutsal Tanrı'ya şükretti, çünkü suçlu olduğunu sandığı bu durumda Tanrı onu ölüme terk etmektense yaşamayı nasip etmişti. Ve böylece sabırla ağlayarak ve inleyerek bu hapishanede kapalı kaldı, ama çok sevdiği asil kocası Kral Oriant'a sık sık şükranlarını sunuyor, kendisine yüklenen bu suç karşısında gösterdiği merhametten ötürü ona teşekkür ediyordu. Bu yüzden ebediyen onun için Tanrı'ya dua etmeyi kendine borç biliordu. Ve ayrıca tüm işlerinde kendini acizane Tanrı'ya ve şanlı bakire Meryem'e emanet ederek, burada, aşağıda anlatılacağı üzere Helias adında ergenlik çağındaki oğullarından biri gelip onu hapisten çıkarana kadar uzun süre kapalı kaldı.

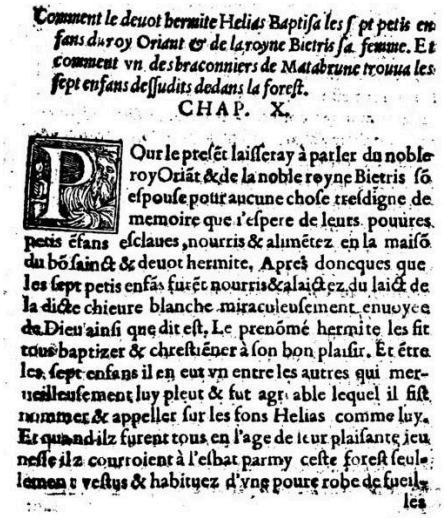

Comment le deuot hermite Helias Baptisa les sept petis enfans du roy Oriant & de la royne Bietris sa femme. Et comment vn des braconniers de Matabrune trouua les sept enfans dessudits dedans la forest.

CHAP. X.

POur le present laisseray à parler du noble roy Oriãt & de la noble royne Bietris sõ espouse pour aucune chose tresdigne de memoire que i'espere de leurs pouures petis ẽfans esclaues, nourris & alimẽtez en la maisõ du bõ sainct & deuot hermite, Apres doncques que les sept petis enfãs furẽt nourris & alaictez du laict de la dicte chieure blanche miraculeusement enuoyee de Dieu ainsi que dit est, Le prenõmé hermite les fit tous baptizer & chrestiẽner à son bon plaisir. Et ẽtre les sept enfans il en eut vn entre les autres qui merueilleusement luy pleut & fut agreable lequel il fist nommer & appeller sur les fons Helias comme luy. Et quand ilz furent tous en l'age de leur plaisante jeunesse ilz courroient à l'esbat parmy ceste forest seullement vestus & habituez d'vng poure robe de fueilles

les

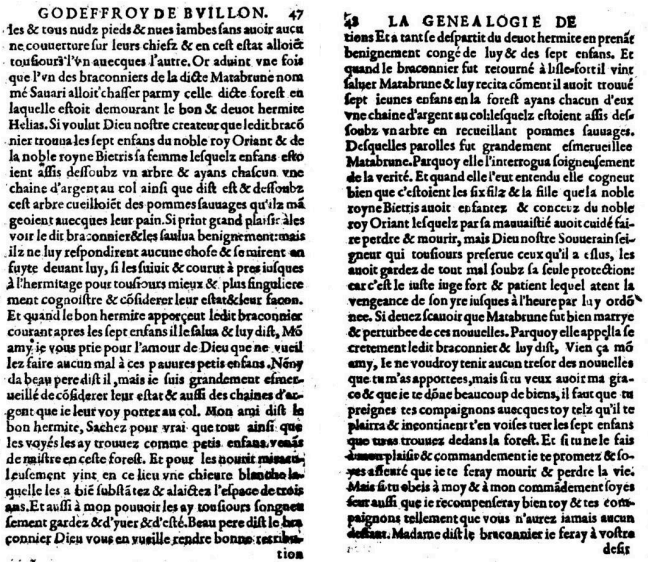

GODEFFROY DE BVILLON. 47

les & tous nudz pieds & nues iambes sans auoir aucune couuerture sur leurs chiefz & en cest estat alloiẽt tousiours l'vn auecques l'autre. Or aduint vne fois que l'vn des braconniers de la dicte Matabrune nommé Sauari alloit chasser parmy celle dicte forest en laquelle estoit demourant le bon & deuot hermite Helias. Si voulut Dieu nostre createur que ledit braconnier trouua les sept enfans du noble roy Oriant & de la noble royne Bietris sa femme lesquelz enfans estoient assis dessoubz vn arbre & ayans chascun vne chaine d'argent au col ainsi que dist est & dessoubz cest arbre cueilloiẽt des pommes sauuages qu'ilz mãgeoient auecques leur pain. Si print grand plaisir à les voir le dit braconnier & les saulua benignement: mais ilz ne luy respondirent aucune chose & se mirent en fuyte deuant luy, si les suiuit & courut à pres iusques à l'hermitage pour tousiours mieux & plus singulierement cognoistre & cõsiderer leur estat & leur facon. Et quand le bon hermite apporçeut ledit braconnier courant apres les sept enfans il le salua & luy dist, Mõ amy, ie vous prie pour l'amour de Dieu que ne vueillez faire aucun mal à ces pauures petis enfans. Nõny da beau pere dist il, mais ie suis grandement esmerueillé de cõsiderer leur estat & aussi des chaines d'argent que ie leur voy porter au col. Mon ami dist le bon hermite, Sachez pour vrai que tout ainsi que les voyés les ay trouuez comme petis enfans venãs de maistre en ceste forest. Et pour les nourir miraculeusement yint en ce lieu vne chieure blanche laquelle les a bien substãtez & alaictez l'espace de trois ans. Et aussi à mon pouuoir les ay tousiours songneusement gardez & d'uer & d'esté. Beau pere dist le braconnier Dieu vous en vuille rendre bonne retribution

48 LA GENEALOGIE DE

tions Et a tant se despartit du deuot hermite en prenãt benignement congé de luy & des sept enfans. Et quand le braconnier fut retourné à l'isle-fort il vint saluer Matabrune & luy recita cõment il auoit trouué sept ieunes enfans en la forest ayans chacun d'eux vne chaine d'argent au col: lesquelz estoient assis dessoubz vn arbre en recueillant pommes sauuages. Desquelles parolles fut grandement esmerueillee Matabrune. Parquoy elle l'interrogua soigneusement de la verité. Et quand elle l'eut entendu elle cogneut bien que c'estoient les six filz & la fille que la noble royne Bietris auoit enfantez & conceuz du noble roy Oriant lesquelz par sa mauuaistié auoit cuidé faire perdre & mourir, mais Dieu nostre Souuerain seigneur qui tousiours preserue ceux qu'il a esluz, les auoit gardez de tout mal soubz sa seule protection: car c'est le iuste iuge fort & patient lequel atent la vengeance de son yre iusques à l'heure par luy ordõnee. Si deuez scauoir que Matabrune fut bien marrye & perturbee de ces nouuelles. Parquoy elle appella secretement ledit braconnier & luy dist, Vien ça mõ amy, Ie ne voudroy tenir aucun tresor des nouuelles que tu m'as apportees, mais si tu veux auoir ma grace & que ie te dõne beaucoup de biens, il faut que tu preignes tes compaignons auecques toy telz qu'il te plairra & incontinent t'en voises tuer les sept enfans que tu as trouuez dedans la forest. Et si tu ne le fais ~~dauantage~~ plaisir & commandement ie te prometz & soyes asseuré que ie te feray mourir & perdre la vie. Mais si tu obeis à moy & à mon commãdement soyes seur aussi que ie recompenseray bien toy & tes compaignons tellement que vous n'aurez iamais aucun desiant. Madame dist le braconnier ie feray à vostre desir

GODEFFROY DE BOVLION. 49

desir, et vous proumetz de tuer & faire mourir les sept enfans que i'ay trouuez dedans la forest sans aulcune doutance, en telle maniere que vous cognoistres notamment la verité. Or bien dist elle, il me suffist & fais bonne diligence. Et à lors Matabrune remplie de rage & fureur vint à celuy qu'elle auoit premierement ordonné pour porter les sept petis enfans hors de l'isle forte & les faire mourir ou noyer dedans la riuiere, ce qu'il n'auoit fait de la grand pitié qu'il auoit eu à les regarder quand il les laissa dedans la forest, parquoy elle luy creua les deux yeux, & tellement le mutila que plusieurs cuydoient qu'il fut mort.

Dindar keşiş Helias'ın asil Kral Oriant ile eşi Kraliçe Bietris'in yedi küçük çocuğunu nasıl vaftiz ettiği. Ve Matabrune'ün kaçak avcılarından birinin yukarıda adı geçen yedi çocuğu ormanın içinde nasıl bulduğu.

BÖLÜM X.

Şimdilik asil Kral Oriant ve eşi asil Kraliçe Bietris hakkında konuşmayı bir kenara bırakacağım; ta ki iyi, kutsal ve dindar keşişin evinde büyütülüp beslenen, adeta köle gibi olan zavallı küçük çocuklarının hafızaya çok değer olan hikayesine gelene kadar. Böylece yedi küçük çocuk, söylendiği gibi Tanrı tarafından mucizevi bir şekilde gönderilen adı geçen beyaz keçinin sütüyle beslenip emzirildikten sonra, adı geçen keşiş kendi arzusu doğrultusunda onların hepsini vaftiz ettirdi ve Hristiyan yaptı. Ve yedi çocuk arasından, diğerlerinin arasında mucizevi bir şekilde hoşuna giden ve sevimli gelen bir tanesi vardı ki, onun vaftiz kurnasında kendisi gibi Helias olarak adlandırılmasını ve çağrılmasını sağladı. Ve hepsi hoş gençlik çağlarına geldiklerinde, sadece bu ormanın içinde oynamaya koşuyorlardı ve yapraklardan yapılmış zavallı birer elbise giyinmişlerdi, ve hepsi yalın ayak, çıplak bacaklıydılar, başlarında hiçbir örtü yoktu ve bu halde her zaman biri diğeriyle birlikte geziyorlardı. Şöyle gerçekleşti ki, günlerden bir gün adı geçen Matabrune'ün Savari adındaki kaçak avcılarından biri, iyi ve dindar keşiş Helias'ın ikamet ettiği adı geçen ormanın içinde avlanmaya gitti. Yaratıcımız kutsal Tanrı öyle istedi ki, adı geçen kaçak avcı, asil Kral Oriant ile eşi asil Kraliçe Bietris'in, bir ağacın altında oturmuş ve söylendiği gibi her birinin boynunda gümüş bir zincir olan yedi çocuğunu buldu; ve bu ağacın altında, ekmekleriyle birlikte yedikleri yaban elmalarını topluyorlardı. Kaçak avcı onları gördüğünde büyük bir haz duydu ve onları nezaketle selamladı: fakat onlar

kendisine hiçbir şey cevap vermediler ve önünden kaçmaya başladılar, avcı da onların durumunu ve tarzlarını her zaman daha iyi ve daha hususi bir şekilde tanımak ve gözlemlemek için onları takip etti ve inziva yerine kadar arkalarından koştu. Ve iyi keşiş, adı geçen kaçak avcının yedi çocuğun arkasından koştuğunu fark ettiğinde onu selamladı ve ona dedi: "Dostum, Tanrı aşkına sizden rica ediyorum, bu zavallı küçük çocuklara hiçbir kötülük yapmak istemeyin." "Hayır güzel peder," dedi adam, "ama onların durumunu ve ayrıca boyunlarında taşıdıklarını gördüğüm gümüş zincirleri gözlemlemekten ötürü fevkalade şaşırmış durumdayım." "Dostum," dedi iyi keşiş, "gerçek olarak bilin ki onları nasıl görüyorsanız, bu ormanda yeni doğmuş küçük çocuklar olarak öylece buldum. Ve onları mucizevi bir şekilde beslemek için bu yere beyaz bir keçi geldi, o keçi onları üç yıl boyunca fazlasıyla hayatta tuttu ve emzirdi. Ve ayrıca gücüm yettiğince onları her zaman kışın ve yazın uzun uzadıya korudum." "Güzel peder," dedi kaçak avcı, "Tanrı size bunun için iyi bir karşılık versin."
Ve bunun üzerine dindar keşişten ve yedi çocuktan nezaketle izin isteyerek oradan ayrıldı. Ve kaçak avcı Isle-fort'a geri döndüğünde Matabrune'ü selamlamaya geldi ve ona, ormanda her birinin boynunda gümüş bir zincir olan, bir ağacın altında oturmuş yaban elmaları toplayan yedi genç çocuk bulduğunu aktardı. Bu sözlerden ötürü Matabrune fevkalade şaşırdı. Bu yüzden adamı özenle gerçeğin ne olduğu konusunda sorguladı. Ve bunu dinlediğinde, bunların asil Kraliçe Bietris'in doğurduğu ve asil Kral Oriant'tan gebe kaldığı, kendisinin kötülükle kaybettirmek ve öldürmek istediği altı oğlan ve kız çocuk olduğunu fazlasıyla anladı; fakat her zaman seçtiklerini koruyan egemen Rabbimiz Tanrı, kendi mutlak himayesi altında onları her türlü kötülükten korumuştu: zira o, kendi öfkesinin intikamını kendi belirlediği saate kadar erteleyen güçlü ve sabırlı adil yargıçtır. Şunu bilmelisiniz ki Matabrune bu haberlerden ötürü çok üzüldü ve sarsıldı. Bu yüzden adı geçen kaçak avcıyı gizlice çağırdı ve ona dedi: "Buraya gel dostum, bana getirdiğin haberlerden ötürü hiçbir haz duymak istemem, ama eğer benim inayetimi kazanmak ve sana pek çok mal mülk vermemi istersen, yanına hoşuna gidecek tarzda yoldaşlarını alman ve hiç gecikmeden gidip ormanda bulduğun o yedi çocuğu öldürmen gerekir. Ve eğer benim bu arzumu ve emrimi yerine getirmezsen, sana söz veririm ve temin ederim ki seni öldürteceğim ve hayatını kaybettireceğim. Ama eğer bana ve emrime itaat edersen, seni ve yoldaşlarını öyle iyi ödüllendireceğimi fazlasıyla bil ki asla hiçbir eksiğiniz olmayacaktır." "Hanımım," dedi kaçak avcı, "sizin arzunuza göre arzunuza göre yapacağım ve size ormanda bulduğum yedi çocuğu hiçbir şüpheye mahal bırakmadan öldüreceğime ve canlarını alacağıma söz veriyorum, öyle bir tarzda ki gerçeği özellikle fark edeceksiniz." "Çok iyi," dedi kadın, "bu bana yeterlidir ve iyi bir gayret göster." Ve o zaman öfke ve hırsla dolmuş olan Matabrune, yedi küçük çocuğu Isle-fort'un dışına taşımak ve onları nehirde öldürmek veya boğmak üzere ilk önce görevlendirmiş olduğu kişiye gitti; o kişi, ormanda onları bıraktığında onlara bakarak hissettiği o büyük merhamet yüzünden bunu yapmamıştı; bu yüzden kadın onun iki gözünü oydurttu ve onu öyle bir şekilde sakat bıraktı ki pek çokları onun öldüğünü sandı.

Comme au commandement de Matabrune un braconnier nommé Sauary uint pour tuer les sept enfans du roy Oriant, & de la roine Bietris sa femme incongneus de dans la forest où lors furent muez en cines.

CHAP. XI.

AV commandement de Matabrune, son braconnier nommé Sauary print sept compaignons fort & puissans auecques luy pour mettre à execution ce qui luy estoit commandé pour aller tuer les sept enfans du noble roy Oriant & de son espouse la royne Bietris. Et ainsi que ledit braconnier & ses compaignons passoient par vn petit vilage ilz virent grand' foison de peuple assemblé pourquoy ils se tirerent pres. Et quant ils furent approchez Sauary demanda qu'elle estoit ceste assemblee. Et on luy respondit qu'on menoit vne femme ardre & executer de par la iustice Et pourquoy dist Sauary, quel mal a elle fait? Pour ce quelle

D

50 LA GENEALOGIE DE

a mal dit & mis amort l'enfant quelle auoit porté dedans son propre corps Adoncques se departit de ce lieu ledit Sauary, & par ces parolles rememora l'execution & murdre qu'il alloit faire des sept iennes petis enfans du roy & de la royne. Parquoy il fut grandement esmeu, & commença à cest ener son courage, & ce qu'il auoit entreprins de faire en disant à ses compaignons. Messeigneurs voici vn beau miroir pour nous. Comment dirent lesdits compaignons. Auez vous pas dist il veu que ces gens vont faire iustice & mettre à mort celle malheureuse femme, par ce quelle a destruit & a mis à mort l'enfant quelle mesmes a porté en son ventre. Et pource seigneurs vous sçauez pour aller occir & mettre à mort sept beaux petis enfans que l'autre iour trouuay emmy la forest ayant chacun vne chaine dargent au col: mais maudit soit de Dieu & puisse estre cõfondu celuy qui maleur fera. Regardez ceste femme qu'on va ardre & executer pour vn enfant qui estoit sien lequel a seulement meurdry. Considerons doncques quelle punition nous pourrions encourir de tuer & mettre à mort les sept petis enfans, dont ie vous ay parlé, lesquels à nous ne à celle qui lia commandé ne peuuent nuyre ne porter aucun dommage. Seigneur dirent ses compaignons Vous parlez sagement & sommes bien de cest aduis Aussi dist il n'auront ils mal, mais voicy que nous pourrons faire pour appaiser & contenter l'insaciable iniquité de Matabrune. Nous yrons vers les sept enfans, & prendrõs seulemẽt les chaines d'argent que chacun d'eux a en son col, puis les porterõs à la prenommee Matabrune & luy ferons accroire que nous les aurons tous tuez & mis à mort aux enseignes desdites chaines. Laquelle chose consentirẽt & ac

GODEFFROY DE BOVLION. 51

& accorderent ses compaignons. Et ainsi deliberez entrerent dedans la forest & peruindrent iusques au lieu de l'hermitage où residoient & estoyent demourans les enfans, auecques le deuot hermite Helyas. Mais pour ceste heure la ne trouuerent que six desdits enfans. Car le bon hermite estoit allé mendier par les villages circonuoisins & auoit mené auecques luy son filliol vn des sept enfans pour rapporter du pain, & ce qu'on luy donneroit parmy le pays pour son viure & nourrir les pauures iennes enfans incongneuz. Et quand le braconnier Sauary & ses compagnõs furent approchez des six enfans lesquels estoient demourez en cedit hermitage. Ils mirent la main à eux & les prindrent pour oster les chaines d'argent que chacun deux auoit au col, mais les pauures enfans commencerent à eux piteusement escrier de peur qu'ils auoyent. Puis Sauary leur dist, Ne vous doubtez de tiens enfans, car nous ne vous ferons aucun mal. Et en ce disant leurs osterent à chacun la chaine qu'ils auoyent au col. Et incontinent qu'ilz leur eurent ostez icelles chaines tous les six enfans furent en vn instant muës en beaux cynes blancs par le diuin vouloir de Dieu & ont commencé de voler en l'air parmy la forest demenans vn piteux & merueilleux cry. Dequoy Sauary & ses compaignons ont esté tellement espouuentés qu'ils sont cheuz à terre comme tous pasmez, & quand ils furent releuez en tremblant de peur disoyent l'vn à l'autre. Helas que auons cy trouué vray Dieu vueillea nous conforter qu'est-ce à dire que ces six enfans sont muez en Cynes. Ha face desloyale & traitresse Matabrune par toy auons trop griefuement offensé Dieu. Et par toy auons merité trop griefue punition. Maudite sois tu

52 LA GENEALOGIE DE

quand oncques tu nous transmis en ce lieu pour mal faire. Partons d'icy dit Sauary: car trop longuement y auons esté. nous n'auõs trouué que six d'esdiẽts enfans: mais quant l'autre y seroit à present, nous ne luy ferions nul desplaisir, retournons briefuement sans resuler à aucun ceste merueilleuse aduenture: mais pour rendre responce de nostre commission à la maudite Matabrune, nous luy porterons les six chaines d'argent & luy donnerons à entendre que nous aurons perdue l'vne par le chemin en nostre retour. Et ainsi se sont departis de la forest & sont retournez à l'isle forte où ils ont trouué Matabrune, à la pareille ils ont certifiez auoir tué les sept enfans, & pour tesmoignage luy ont presentez les six chaines d'argent qu'ils auoyent portez en leurs cols, & luy ont donné à entendre qu'ils en auoyent perdue vne par le chemin, dequoy Matabrune cuyda enrager & forcener de dueil pource qu'ils ne les auoient pas apportez toutes sept pourquoy elle les argua & menassa tresamerement: mais pour paix auoir luy promirent, & offrirent rendre, & restituer la valleur d'icelle dont elle se contenta, & leur donna quelque salaire pour leur trauail. Et apres que ladite Matabrune eut icelles chaines, elle enuoya querir vn orfeure auquel elle recommanda de faire & forger vne couppe, & ainsi que l'orfeure eut mis vne de ces chaines dedans le feu pour esprouuer l'argent, elle multiplia en telle maniere, qu'elle feulle fondue pesoit autant & plus que toutes les six ensemble, dequoy ledit Orfeure & toute sa famille furent grandement esmerueillez, parquoy il donna les cinq autres chaiuesd'argent à sa femme pour les mettre à part en son coffre: car celle qu'il auoit fondue estoit suffisante à faire

GODEFFROY DE BOVLION. 53

faire deux telles couppes: comme celle qui par Matabrune luy auoit esté ordonnee de faire, si en forgea deux couppes d'esquelles il en retint vne pour soy auecques les cinq autres chaines d'argent qu'il garda iusques à vn certain temps ordonné de Dieu comme vous orrez, & puis porta presenter l'autre à Matabrune laquelle fut toute esmerueillee comment il auoit peu forger vne si grande & materielle couppe de si peu d'argent qu'il luy sembloit auoir donné: mais où Dieu veut aspirer il ne demeure rien impossible à son diuin vouloir.

Matabrune'ün emriyle Savary adındaki bir kaçak avcının, o sırada ormanda kuğuya dönüştürülen Kral Oriant ile eşi Kraliçe Bietris'in habersiz yedi çocuğunu öldürmek üzere nasıl geldiği.

BÖLÜM XI.

Matabrune'ün emriyle, Savary adındaki kaçak avcısı, asil Kral Oriant ve eşi Kraliçe Bietris'in yedi çocuğunu gidip öldürmek üzere kendisine verilen emri yerine getirmek için yanına güçlü ve kuvvetli yedi yoldaş aldı. Ve adı geçen kaçak avcı ile yoldaşları küçük bir köyden geçerken, toplanmış büyük bir halk kalabalığı gördüler, bu yüzden oraya doğru yaklaştılar. Ve yaklaştıklarında Savary bu kalabalığın ne olduğunu sordu. Ve ona, adalet tarafından yakılmak ve infaz edilmek üzere bir kadının götürüldüğü cevabı verildi. Ve Savary dedi ki: "Niçin, ne kötülük yapmış?" "Çünkü o, kötü konuşmuş ve kendi bedeninde taşıdığı çocuğu öldürmüştür." Bunun üzerine adı geçen Savary o yerden ayrıldı; ve bu sözlerle, kral ve kraliçenin yedi küçük çocuğuna yapmaya gittiği infazı ve cinayeti hatırladı. Bu yüzden büyük ölçüde sarsıldı ve cesaretini toplamaya başlayıp yoldaşlarına şöyle dedi: "Efendilerim, işte bizim için güzel bir ayna. Nasıl yani," dedi adı geçen yoldaşları. "Görmediniz mi,"

dedi, "bu insanların, taşıdığı çocuğu yok eden ve ölüme saptıran o bahtsız kadına nasıl adalet uygulayacağını ve onu ölüme mahkum edeceğini? Ve bu yüzden efendiler, siz geçen gün ormanın ortasında bulduğum, her birinin boynunda gümüş bir zincir olan o yedi güzel küçük çocuğu boğazlamaya and öldürmeye gitmek istiyorsunuz: ama Tanrı'nın laneti and mahvı bunu bana emredenin üzerine olsun. Sadece bir tek çocuğu öldürdüğü için yakılmaya and infaz edilmeye götürülen bu kadına bakın. O halde, size bahsettiğim, bize hiçbir kötülük yapmamış and hiçbir zarar veremeyecek olan o yedi zavallı çocuğu öldürüp katlederek nasıl bir ceza çekebileceğimizi düşünün, onları öldürmemizi emreden o gaddar kadın ise hiçbir zarar görmeyecektir. Efendim," dedi yoldaşları, "bilgece konuşuyorsunuz and biz bu görüşteyiz. Onlara hiçbir kötülük yapılmayacak, ama işte Matabrune'ün doymaz kötülüğünü yatıştırmak and onu memnun etmek için yapabileceğimiz şey: O yedi çocuğun yanına gideceğiz and sadece her birinin boynunda olan gümüş zincirleri alacağız, sonra onları adı geçen Matabrune'e götüreceğiz and bu zincirlerin kanıtıyla hepsini öldürdüğümüze and katlettiğimize onu inandıracağız." Bu hususta anlaştılar and yoldaşları bunu kabul etti. Ve böylece karar alarak ormana girdiler and çocukların dindar keşiş Helias ile birlikte ikamet ettikleri and kaldıkları inziva yerine kadar ilerlediler. Fakat o saatte orada adı geçen çocuklardan sadece altısını buldular. Çünkü iyi keşiş ekmek getirmek için çevre köylere sadaka dilemeye gitmişti and yedi çocuktan biri olan vaftiz oğlunu, ekmeği taşımak and ormanda çıplak and habersiz kalan zavallı genç çocukları beslemek üzere yanına alıp götürmüştü. Ve kaçak avcı Savary ile yoldaşları adı geçen inziva yerinde kalmış olan altı çocuğa yaklaştıklarında; boyunlarındaki gümüş zincirleri almak için ellerini üzerlerine koydular and onları yakaladılar; fakat zavallı çocuklar uğradıkları korkudan ötürü merhametle çığlık atmaya and ağlamaya başladılar. Sonra Savary onlara dedi: "Çocuklar hiçbir şeyden şüphe etmeyin, çünkü size hiçbir kötülük yapmayacağız." Ve bunu söylerken her birinin boynunda olan zinciri çıkardılar. Ve boyunlarından bu zincirler çıkarılır çıkarılmaz, o altı çocuk Tanrı'nın ilahi iradesiyle bir anda güzel beyaz kuğulara dönüştüler and kederli and harika bir çığlık atarak ormanın ortasında havada uçmaya başladılar. Bundan ötürü Savary and yoldaşları öyle büyük bir dehşete kapıldılar ki adeta baygın halde yere düştüler; and titreyerek ayağa kalktıklarında biri diğerine şöyle dedi: "Yazık, bu yerde ne bulduk; gerçek Tanrı bizi bağışlasın, bu altı çocuğun Kuğulara dönüşmesi ne anlama geliyor? Ha sahte, sadakatsiz and hain Matabrune, senin yüzünden Tanrı'ya karşı çok ağır bir günah işledik. Ve senin yüzünden çok ağır bir cezayı fazlasıyla hak ettik. Lanet olasıca kadın, sen bizi kötülük yapmak için bu yere gönderdiğinde. Buradan gidelim," dedi Savary, "çünkü burada çok uzun süre kaldık. Sözü edilen çocuklardan sadece altısını bulduk; ama diğeri şu an burada olsaydı bile ona hiçbir hoşnutsuzluk yaratmazdık, bu harika olayı hiç kimseye ifşa etmeden hemen geri dönelim: ama gaddar Matabrune'e görevimizin cevabını vermek için, ona bu altı gümüş zinciri götürelim and dönüş yolumuzda bir tanesini kaybettiğimizi ona inandıralım." Ve böylece ormandan ayrıldılar and Isle-fort'a geri döndüler, orada Matabrune'ü buldular; aynı şekilde yedi çocuğu öldürdüklerini iddia ettiler and tanıklık etmesi için boyunlarında taşıdıkları altı gümüş zinciri ona sundular, and yolda bir tanesini kaybettiklerini ona

inandırdılar; bundan ötürü Matabrune hepsini yedi tane olarak getirmedikleri için kederden delirecek and öfkeden kuduracak gibi oldu, bu yüzden onları suçladı and çok acı bir şekilde tehdit etti: ama barış sağlamak için ona söz verdiler, and kaybolanın değerini ödemeyi and geri vermeyi teklif ettiler, kadın da bununla yetindi and emekleri için onlara bir miktar ücret verdi. Ve adı geçen Matabrune bu zincirleri aldıktan sonra, bir kupa yapmasını and dövmesini tembih ettiği bir kuyumcuyu çağırtmaya gönderdi; and kuyumcu gümüşü denemek için bu zincirlerden birini ateşe koyar koymaz, gümüş öyle bir şekilde çoğaldı ki, tek başına eritilmiş haliyle altı zincirin hepsinin toplamı kadar and daha fazla tartılyyordu; bundan ötürü adı geçen kuyumcu and tüm ailesi fevkalade şaşırdılar, bu yüzden diğer beş gümüş zinciri sandığına koyup saklaması için karısına verdi: çünkü eritmiş olduğu zincir, yapılması Matabrune tarafından kendisine emredilen iki kupayı yapmaya fazlasıyla yetiyordu; böylece iki kupa dövdü, bunlardan birini kendisi için, sakladığı diğer beş gümüş zincirle birlikte tuttu, ta ki aşağıda duyacağınız üzere Tanrı tarafından buyrulan belirli bir zamana kadar; and sonra diğerini sunmak üzere Matabrune'e götürdü, kadın ona verdiğini sandığı o kadar az gümüşten nasıl bu kadar büyük and heybetli bir kupa dövebildiğine fevkalade şaşırdı; ama Tanrı'nın lütfetmek istediği yerde, onun ilahi iradesi için hiçbir şey imkansız kalmaz.

Comment le bon hermite Helyas retourna en son hermitage auec son filliol, & ne trouuerent point les autres enfans transmuez en Cynes.

CHAP. XII.

POVR tousiours venir au subiet de ce que i'ay entreprins d'escrire, ie retourneray à parler du deuot hermite Helias, & de son filliol vn des fils du Roy Oriant & de sa paciente femme la Roine Bietris. Si est à sçauoir que peu de temps apres que les six ieunes enfans furent muez en Cynes blancs, retournerent en l'Hermitage, l'Hermite & son filliol Helyas, estans retournez ne trouuerent point les cinq fils, & la fille qu'ils auoient laissez en en ce lieu à leur departement dont ils furent merueilleusement desplaisans, si commencerent à les appeler a haute voix dedans la foreſt: mais personne ne respondoit, le bon Hermite cherchoit d'vne part, & son filliol de l'autre: par toutes les parties d'icel-

D 3

54 LA GENEALOGIE DE

le foreſt tant que le iour dura sur terre: mais ils ne les trouuerent point dequoy ils ne cesserent de mener grand dueil & soufpirer toute la nuict, & le lendemain matin le petit Helias filliol du bon hermite cõmença de tresche à chercher ses freres & sa sœur en plorant, & gemissant douloureusement comme tout desconforté parmy icelle foreſt. Et tant vint & alla deçà delà qu'il arriua aupres d'vn viuier là où il vit six beaux Cynes blancs nager dessus l'eau, lesquels estoient les cinq freres & la sœur ainsi muez par le vouloir de Dieu: mais ceste chose luy estoit incognue: combien que naturellement print vn grand plasir à les veoir, parquoy il s'approcha d'eux, & ils luy vindrent faire feste, si leur donna du pain qu'il auoit, & leur applaudissoit les plumes par nature qui l'esmouuoit à ce faire. Et ainsi comme il est notamment recité en la Croniqué de ceste presente histoire, ce petit Helias leur frere les alloit tous les iours visiter, & leur portoit à manger du pain qu'on luy donnoit pour l'amour de Dieu. Et quand l'hermite l'eut apperceu plusieurs fois aller sur ceduit viuier, luy demanda pourquoy si fongueusement il s'alloit esbatre, & il luy pria qu'il ne luy en despleust: car il y auoit trouué six beaux Cynes blancs, lesquels luy faisoient la plus grande chere qu'il estoit possible de voir. Or estoit ce luy Helias tant bel, puissant & bien formé de corps & des membres, que son parrain le bon hermite prenoit vn singulier plasir à le regarder: car il estoit aussi parfait en son adolescence, qu'il sembloit quasi à veoir vn homme viril en sa force; il ne cognoissoit son pareil en prudence d'entendement, il n'y auoit beste sauuage que facilement ne print à courir, il estoit honneste & bien moriginé en

tous

GODE FFROY DE BOVLION. 55

tous ses gestes & bien attrempé en sa force, & noble hardiesse, & tout par l'infusion de diuine grace: car il n'auoit iamais conuersé ne hanté le monde, & si estoit suffisamment instruit, & tresbien aprins en sciences, & en bonnes mœurs tellemẽt que son parrain auoit entreprins & deliberé de le dedier au seruice de Dieu en office de Prestre iusques à ce que l'Ange du Ciel luy vint reueler que Dieu nostre souuerain Seigneur en auoit autrement ordonné: comme il est escrit puis apres.

İyi keşiş Helyas'ın vaftiz oğlu ile birlikte inziva yerine nasıl döndüğü ve Kuğulara dönüştürülmüş diğer çocukları hiç bulamadıkları.

BÖLÜM XII.

Yazmaya giriştiğim konunun özüne her zaman gelmek üzere, dindar keşiş Helias ve Kral Oriant ile onun sabırlı karısı Kraliçe Bietris'in oğullarından biri olan vaftiz oğlu hakkında konuşmaya geri döneceğim. Şunu bilmek gerekir ki, altı genç çocuk güzel beyaz Kuğulara dönüştürüldükten kısa bir süre sonra, keşiş ve vaftiz oğlu Helyas İnziva Yerine geri döndüler; geri döndüklerinde, ayrılırken bu yerde kendi hallerine bıraktıkları beş oğlanı ve kız çocuğu hiç bulamadılar, bundan ötürü harikulade hoşnutsuz oldular, bu yüzden ormanın içinde yüksek sesle onlara seslenmeye başladılar: ama kimse cevap vermiyordu, iyi Keşiş bir taraftan, vaftiz oğlu ise diğer taraftan arıyordu: bu ormanın tüm bölgelerinde yeryüzünde gün sürdüğü müddetçe aradılar: ama onları hiç bulamadılar, bundan ötürü tüm gece boyunca büyük bir keder içinde kalmaktan ve iç geçirmekten geri durmadılar, ve ertesi sabah erkenden

küçük Helias, iyi keşişin vaftiz oğlu, ağlayarak ve tümüyle yıkılmış bir halde bu ormanın içinde kardeşlerini ve kız kardeşini yeniden aramaya başladı. Ve o kadar gidip geldi, denizin bu tarafında ve ötesinde dolaştı ki, bir göletin yakınına vardı; burada suyun üzerinde yüzen altı güzel beyaz Kuğu gördü, bunlar Tanrı'nın iradesiyle böyle dönüştürülmüş olan beş kardeşi ve kız kardeşiydi: ama bu durum kendisinden gizliydi: her ne kadar doğal olarak onları görmekten büyük bir haz almış olsa da, bu yüzden onlara doğru yaklaştı, ve onlar da kendisine büyük bir yakınlık gösterdiler, o da onlara sahip olduğu ekmekten verdi ve doğası gereği onu bunu yapmaya iten bir şefkatle tüylerini okşuyordu. Ve aynen bu mevcut hikayenin Kroniğinde özellikle aktarıldığı üzere, onların kardeşi olan bu küçük Helias her gün onları ziyarete gidiyordu ve onlara Tanrı aşkına kendisine verilen ekmekten yemek götürüyordu. Ve keşiş onun bu gölete doğru defalarca gittiğini fark ettiğinde, ona neden bu kadar özenle oraya gidip oyalandığını sordu, o da pederden kendisine gücenmemesini rica etti: çünkü orada, kendisine mümkün olan en büyük yakınlığı gösteren altı güzel beyaz Kuğu bulduğunu söyledi. Bu Helias, bedence ve uzuvlarca öyle güzel, güçlü ve iyi biçimliydi ki, vaftiz babası iyi keşiş ona bakmaktan müstesna bir haz alıyordu: çünkü o gençlik çağında öyle kusursuzdu ki, gücü bakımından bakıldığında adeta olgun bir erkek gibi görünüyordu; anlayış ihtiyatında bir benzeri bilinmiyordu, vahşi hiçbir hayvan yoktu ki onu gördüğünde kolayca kaçmaya koyulmasın, o tüm hareketlerinde tüm hareketlerinde dürüst ve çok iyi terbiyeliydi, gücü ve asil cesareti bakımından çok ölçülüydü ve bunların hepsi ilahi lütfun ilhamıyla olmuştu: çünkü o hiçbir zaman dünyaya karışmamış ve insan içine çıkmamıştı, ve buna rağmen ilimlerde ve iyi ahlakta fazlasıyla eğitilmiş ve çok iyi öğrenim görmüştü, öyle ki vaftiz babası onu bir Rahip makamında Tanrı'nın hizmetine adamaya girişmiş ve karar vermişti; ta ki Gökyüzünün Meleği gelip kendisine, egemen Rabbimiz Tanrı'nın bunun aksini buyurduğunu ifşa edene kadar: tıpkı daha sonradan yazıldığı üzere.

Comme Matabrune fit faucement affermer par un Cheualier que la bonne Roine Bietris s'estoit forfaicte auec un chien.

CHAP. XIII.

E temps tousiours durant estoit la bonne royne Bietris incessamment detenue en prison. Laquelle paciemmẽt en son aduersité louoit tousiours le nom de Dieu en priãt pour son noble espoux qu'il luy pleust de la secourir. Mais Matabrune queroit incessamment les moyens & occasions pour la cuyder faire mourir. Si aduint qu'elle auoit en sa court vn desloyal & mauuais cheualier nommé Mauquaire. Par lequel suborné d'argent elle fist dire & affermer au roy Oriant que la bonne royne Bietris sa femme auoit esté congnue & habitee d'vn chiẽ duquel elle conçeut les sept petits chiens desquels cy deuant est faicte mention. Et qu'elle auoit deliberé plus outre de empoisonner & faire mourir ledit roy. Oriant auecques sa mere Matabrune par venin, & au

D 4

tre poisons qu'il chargeoit & mettoit sus la royne Bietris. A quoy toutesfois la bonne dame ne pensa iamais: car elle aymoit autant loyaumẽt son mary que iamais femme ayma le sien & si ne luy eut voulu faire aucun tort ou deloyauté de son corps pour mourir, mais les mauuais s'efforcent tousiours de vouloir faire encombrier à ceux qui sont bons & aymez de Dieu. Et quand le noble roy Oriãt eut ouy le faux & deloyal raport qui par ce mauuais cheualier luy fut affermé il fut merueilleusement dolent & courroucé de celles nouuelles, dont pour plus en outre affermer la menfonge, Mauquaire se presenta de combatre contre tout homme qui voudroit dire le contraire de ce qu'il auoit raporté dequoy ledit roy fut encore plus marry que deuant & du tout animé contre sa femme laquelle n'estoit en rien coupable de tout ce qu'elle estoit accusee. Si iura Dieu que de ces nouuelles la feroit mourir se aucun n'estoit qui de ce la soustint en champ de bataille. Or vint adonques vn noble escuyer annoncer & faire assauoir toutes ces nouuelles à la bonne royne Bietris. Et comment le roy auoit iuré qu'il la feroit griefuemẽt mourir s'elle n'auoit quelcun qui voulsist soustenir sa querelle cõtre Mauquaire. Et quand la bonne royne ouit ces piteuses nouuelles à peu qu'elle ne mourut de dueil dõt se print à gemir en disant helas i'ay angoisse de toutes pars. Là s or voy-ie bien maintenant que ie suis faucement trahye: & si ne scay homme viuant qui pour soustenir mon droit se voulsist aucunement exposer. Mais ie retourneray à mon seigneur Iesuchrist qui est le seul pl'ier & fondement de toute verité & i'espere qu'il m'aydera. Helas mon Dieu, qui createur qui par vostre diuin vouloir suscitates l'esprit du ieune Da

ne Daniel pour retourner au iugement & garder de mourir la noble Susanne laquelle estoit publiquemẽt menee à la iustice par deux faux iuges lesquels à tort & iniustement l'auoient accusee du vice & peché d'adultere en quoy iamais n'auoit pensé comme apres deuant tout le peuple fut notamment approuee la verité par le bon Daniel qui rendit confuz les deux iuges. Tu cognois pareillement mon souuerain Dieu qu'à tort & sans cause ie suis accusee fausement enuers mon espoux le roy Oriãt. Si te supplie & requier humblement que tu me vueilles preseruer & garder de mourir à honte & confusion du crime & peché qu'on m'accuse duquel tu me scais innocente. Et adonques benignement la resconforta ledit escuyer, & puis en plorant de pitié, se departit humblement de sa compagnie: & la bonne royne demoura tousiours dolentement reclose dedans la prison iusques à ce que Dieu qui en tout lieu secour les siens y eust diuinement prouueu comme vous orrez.

Matabrune'ün, bir Şövalye vasıtasıyla iyi Kraliçe Bietris'in bir köpek ile suç işlediğini nasıl sahte bir şekilde onaylattığı.

BÖLÜM XIII.

Bu zaman zarfında iyi kraliçe Bietris durmaksızın hapiste tutuluyordu. Kendisi bahtsızlığı içinde sabırla her zaman Tanrı'nın adını övüyor, kendisine yardım etmesi

için asil kocası adına dua ediyordu. Fakat Matabrune, onu öldürtmeyi düşünmek için durmaksızın çareler ve fırsatlar arıyordu. Şöyle gerçekleşti ki, sarayında Mauquaire adında sadakatsiz ve kötü bir şövalye vardı. Gümüşle aklı çelinmiş olan bu şövalye vasıtasıyla, Kral Oriant'a, iyi karısı kraliçe Bietris'in bir köpek tarafından tanındığını ve onunla ilişki yaşadığını, yukarıda adı geçen yedi küçük köpeği de bu köpekten gebe kaldığını söyletti ve onaylattı. Ve dahası, adı geçen Kral Oriant'ı ve annesi Matabrune'ü zehirle, ve kraliçeye yüklediği ve itham ettiği diğer zehirlerle öldürmeye karar verdiğini iddia etti. Oysa iyi hanım bunu asla düşünmemişti: çünkü kocasını, bir kadının kendininkini sevebileceği en sadık şekilde seviyordu ve ölmek pahasına bile bedenine hiçbir zarar veya sadakatsizlik gelmesini istemezdi; fakat kötüler her zaman Tanrı'nın iyi ve sevgili kullarına engel olmaya çalışırlar. Ve asil Kral Oriant, bu kötü şövalye tarafından kendisine onaylanan o sahte ve sadakatsiz raporu işittiğinde, bu haberlerden ötürü harikulade kederlendi ve öfkelendi; bunun üzerine, yalanı daha da onaylamak için Mauquaire, suçlandığı şeyin aksini söylemek isteyecek her adama karşı savaşmaya hazır olduğunu beyan etti; bundan ötürü adı geçen kral, eskisinden daha da fazla kederlendi ve suçlandığı hiçbir şeyde zerre kadar günahı olmayan karısına karşı tamamen öfkeyle doldu. Tanrı'ya yemin etti ki, eğer savaş meydanında bunu onun adına savunacak kimse çıkmazsa, bu haberlerden ötürü onu çok acı bir şekilde öldürtecekti. Bunun üzerine asil bir yaver geldi, iyi kraliçe Bietris'e tüm bu haberleri bildirdi ve duyurdu. Ve eğer Mauquaire'e karşı davasını savunmayı üstlenecek kimse çıkmazsa, kralın onu feci bir şekilde öldürteceğine yemin ettiğini anlattı. Ve iyi kraliçe bu merhamet dileyen haberleri işittiğinde, kederden ölecek gibi oldu, bunun üzerine inlemeye başlayarak şöyle dedi: "Yazık, her taraftan ızdırap içindeyim. İşte şimdi sahte bir şekilde ihanete uğradığımı fazlasıyla görüyorum: ve hakkımı savunmak için kendini tehlikeye atmak isteyecek yaşayan hiçbir adam bilmiyorum. Ama ben, tüm gerçeğin tek direği ve temeli olan efendim İsa Mesih'e döneceğim ve umuyorum ki o bana yardım edecektir. Yazık Tanrım, yaratanım, siz ki ilahi iradenizle genç Daniel'in ruhunu harekete geçirdiniz, yargıya geri dönmesi ve iki sahte yargıç tarafından haksız ve adaletsiz bir şekilde zina suçu ve günahıyla itham edilen asil Susanne'ı ölümden koruması için; oysa o bunu asla düşünmemişti, nitekim daha sonra tüm halkın önünde gerçek, iki yargıcı şaşkına çeviren iyi Daniel tarafından özellikle onaylandı. Siz de aynı şekilde bilirsiniz egemen Tanrım, kocam Kral Oriant'a karşı haksız yere ve sebepsizce sahte bir şekilde suçlandığımı. Bu yüzden size yalvarıyor ve acizane niyaz ediyorum ki beni korumayı ve masum olduğumu bildiğiniz o suçun ve günahın getireceği utanç ve karmaşa içinde ölmekten esirgemeyi bizzat isteyesiniz." Ve o zaman adı geçen yaver onu lütufkarca teselli etti, ve sonra merhametle ağlayarak onun yanından mütevazı bir şekilde ayrıldı: ve iyi kraliçe, her yerde kendininkilere yardım eden Tanrı, işitene kadar göreceğiniz üzere ilahi bir şekilde bunu tedarik edene kadar bu hapishanede ebediyen keder içinde kapalı kaldı.

Comment lange de Dieu annonca au deuot hermite Helyas que les six filz & la fille qu'il auoit trouué estoiēt enfans du roy Oriant & qu'il enuoyast son filliol pour approuuer la uerité.

CHAP. XIIII

OR a Dieu nostre souuerain seigneur ouy & exaucé la deuote priere de la bonne royne Bietris. Et a enuoyé son saint ange des cieux, pour dire & declairer au deuot Helias que les six fils & la fille qu'il auoit trouué dedans la forest estoient enfans du

D 5

58 LA GENEALOGIE DE

roy Oriant, & que la bōne royne Bietris les auoit de luy conceuz. Mais Matabrune luy fist à croire par la sage femme qu'elle auoit porté & conceux sept petis chiens qui estoient yssus de son vētre & aussi que les cynes que son filliol Helias alloit chacun iour paistre & subsitanter de pain au viuier estoient ses autres cinq freres & sa sœur ainsi muez quād Sauarry le braconnier de Matabrune & ses compagnons leur osterent les chaines d'argent que chacun deux auoit au col ainsi comme luy. Et qu'il enuoyast son dit filliol pour combatre le faux Mauquaire qui à tort & iniustement auoit accusé sa bonne mere la royne à l'enfantement de Matabrune. Laquelle auoit voulu perdre & faire mourir luy & les autres six enfans, quand elle enchargea à vn sien seruiteur de les noyer & faire perir, mais de pitié qu'il eut à les regarder, il les laissa dedans la foreft où les trouua le deuot hermite. Et puis fit icelle Matabrune mettre en prison leur dicte mere laquelle y auoit ia esté detenue l'espace de seize ans: parquoy il obtiendroit victoire & iustice de ses ennemys, & par succession de temps retourneroient lesdits autres freres & sa sœur en leur propre forme, & nature humaine cōme deuant, dont en viēdroit vn grand fruit. Car de sa lignee descendroit Godefroy de Buillon lequel pour augmenter la saincte foy de Dieu conquestera la saincte terre de Hierusalem, si descendit l'ange du ciel au saint commandement de nostre souuerain seigneur, & vint annoncer au deuot hermite tout ce que luy fut ordōné de Dieu ainsi que cy dessus est dit, & quant il eut parfait son message il s'en retourna: & le bon hermite demoura seul comme tout rauy en son esprit, puis apres comme tout resiouy appella benignement son filliol Helias, lequl

venoit

GODEFFROY DE BOVLION. 59

venoit de porter du pain aux cines estans au viuier, ainsi qu'il auoit accoustumé par naturelle inclinatiō, & luy recita tout ce que l'ange luy auoit annoncé en disant mon filliol mon amy te ne cuydoye pas que fussiez de si noble sang comme vous estes donc ie vous dois bien grandement priser & honnorer, tant pour l'honneur que Dieu vous a fait comme pour voz nobles parens. Et comment dit-il mon parrain qu'elle nouuelle auez vous ouy? Sachez mon seigneur & mon amy, dist le bon hermite, que l'ange du ciel m'est venu dire & annoncer de par Dieu que vous estes filz du tresnoble roy Oriant & de la bōne royne Bietris sa noble espouse & vostre mere, mais il cōuient que par le diuin commandement de Dieu vous soit par moy declairé tout le fait ainsi que l'ange le m'a dit si deuez sçauoir que vostre mere vous conçeut tous sept ensemble de vostre noble pere & puis enfanta: mais la peruerse Matabrune, marraistre de vostre pere par le consentement de la sage femme qui vous & voz autres cinq freres & vostre sœur receut de son ventre luy firent croire que sept petits chiens estoient sortis de son ventre lesquels elles auoient deslouyamēt preparez & ainsi le creut vostre mere: car Matabrune vous donna incontinent tous sept petis enfans à vn sien seruiteur auquel elle auoit enchargé de vous noier & faire mourir, mais de pitié qu'il eut à vous regarder, il vous laissa en ceste forest tous nuds mourans de faim au propre lieu où premierement vous trouuay puis, peu de temps apres ouit quelques nouuelles de vous, tous ladicte Matabrune, si enuoia aucuns de ses gens de rechef pour vous destruire: mais ils ne trouuerent que voz cinq freres & vostre sœur ausquels ils osterent les chaines d'argent que chacun

d'eux

60 LA GENEALOGIE DE

d'eux auoit en son col comme vous auez & incontinent par le diuin vouloir de Dieu furent muez en cines blans & sont ceux ausquels tous les iours portez à manger dedans le viuier, mais ils retournerent vn temps en leur propre nature humaine comme deuāt & feront encores vn grand fruict. Mais pour les choses deuant dictes commanda vostre noble pere de faire mettre & de tenir vostre bonne mere en prison: laquelle y a ia esté captiue & prisonniere l'espace de seize ans entiers, & maintenant de rechef à tant fait par argent vn desloyal cheualier nommé Mauquaire de la court de vostre pere auquel il a affermé qu'elle auoit esté congnue & habitée d'vn chien & qu'elle l'auoit voulu faire mourir & empoisonner auec Matabrune dequoy le roy a iuré qu'il fera mourir sa femme vostre bonne mere, se aucun n'est trouué qui contre ledit Mauquaire vueille soustenir son honneur & sa querelle en champ de bataille, parquoy m'a esté ordonné de Dieu que ie vous admonneste d'y aller & soustenir son bon droit contre Mauquaire & tous les autres qui a tort l'ont voulu blasmer. Et sans nulle doubte obtiendrons victoire & triūphe contre tous ses faux ennemis dont elle sera deliuree de prison & restablie à plus grand honneur que deuant & si sortira de vostre lignee vn vaillant & cheualereux prince qui sera nommé Godeffroy de buillon lequel en son eage viril conquestera la saincte terre de Hierusalem & autres pays d'outremer pour tousiours croistre & augmenter le tresthaut & puissant nom de Iesus, & sa saincte foy catholique: & quand le ieune Helyas sagement a prins & inspiré de Dieu eut ainsi ouy parler son bon parrain le deuot hermite de ce qui luy auoit esté commandé de Dieu il se conforma du tout à son

diuin

GODEFFROY DE BOVLION. 61

diuin vouloir & amoureusement delibera d'aller veoir le pere qui l'auoit engendré & la bonne mere qui l'auoit enfanté, & dont luy ses cinq freres & sa sœur estoiēt miraculeusement yssus de son ventre, & apres toutes choses pour euiter prolixité deliberertēt & determinerent ledit Helias & le bon hermite que iceluy Helias s'en yroit ainsi vestu de fueilles & nuds piedz qu'il estoit, & à tout vn simple bastō en sa main pour secourir s'adicte mere, affin que plus manifestement fut demonstré le diuin miracle que Dieu vouloit monstrer en luy. Et puis en plorant amyablemēt se departirent l'vn de l'autre. Et au prendre congé recommanda merueilleusement le ieune Helias à son parrain le bon hermite que tous les iours songneusement luy pleust porter à manger aux cynes blanc ses freres & sa sœur qui estoient dedans le viuier. Et le deuot hermite luy accorda & promit le faire de tresbō cœur iusques il pleust à Dieu d'en disposer ainsi qu'il auoit ordonné. Et à tant se partit de l'hermitage Helyas pour tirer droit en la cité de l'isle forte & accomplit le sainct commandement de Dieu.

Tanrı'nın meleğinin dindar keşiş Helyas'a, bulmuş olduğu altı oğlan ve bir kızın Kral Oriant'ın çocukları olduğunu nasıl bildirdiği ve gerçeği onaylaması için vaftiz oğlunu nasıl göndereceği.

BÖLÜM XIIII.

Egemen Rabbimiz Tanrı, iyi Kraliçe Bietris'in dindar duasını işitti ve kabul etti. Ve dindar Helias'a, ormanda bulmuş olduğu altı oğul ve kızın Kral Oriant'ın çocukları olduğunu, ve iyi kraliçe Bietris'in onlardan gebe kaldığını söylemesi ve beyan etmesi için göklerden kutsal meleğini gönderdi. Fakat Matabrune, sahte ebe kadın vasıtasıyla ona, kendi rahminden çıkmış olan o yedi küçük köpeği gebe kaldığına inandırmıştı; ve aynı şekilde vaftiz oğlu Helias'ın her gün gölette beslemeye ve hayatta tutmaya gittiği kuğuların, Matabrune'ün kaçak avcısı Savarry ve yoldaşlarının her birinin boynunda olan gümüş zincirleri çıkardığı diğer beş kardeşi ve kız kardeşi olduğunu bildirdi. Ve Matabrune'ün kışkırtmasıyla iyi kraliçeyi ve anneyi haksız yere ve adaletsizce suçlayan sahte Mauquaire ile savaşması için vaftiz oğlunu göndermesini buyurdu. O Matabrune ki, çocukları nehirde boğması ve yok etmesi için sadık bir hizmetkarına emanet ederek onları kaybettirmek ve öldürmek istemişti, fakat hizmetkar onlara baktığında duyduğu merhamet yüzünden onları dindar keşişin bulduğu ormanda bıraktı. Ve sonra adı geçen Matabrune, iyi kraliçeyi tam on altı yıl boyunca kapalı kaldığı hapishanesine koydurttu; bu yüzden düşmanları üzerinde zafer ve adalet elde edecektir, ve zamanın akışıyla adı geçen diğer kardeşler ve kız kardeş kendi insan formlarına ve doğalarına eskisi gibi geri döneceklerdir, bundan da büyük bir hayır gelecektir. Ve onun soyundan, Tanrı'nın kutsal inancını artırmak için kutsal Kudüs topraklarını fethedecek olan Godeffroy de Buillon doğacaktır;

gökyüzünün meleği, egemen Rabbimizin kutsal emriyle aşağı indi ve dindar keşişe Tanrı tarafından kendisine buyrulan her şeyi böylece bildirmeye geldi, ve mesajını tamamladığında geri döndü; ve iyi keşiş kendi ruhunda tamamen hayranlık içinde kalarak tek başına kaldı, ve sonra sevinç içinde, göletteki çocuklara her zamanki gibi doğal bir eğilimle yemek götürmekten yeni dönen vaftiz oğlu Helias'ı nezaketle çağırdı, ve meleğin kendisine bildirdiği her şeyi ona aktararak şöyle dedi: "Benim sevgili vaftiz oğlum ve dostum, kendinizi sandığınız gibi basit bir çocuk sanmayın; zira sizin ne kadar asil bir soydan geldiğinizi, çok asil Kral Oriant ile onun asil eşi iyi kraliçe Bietris'in oğlu olduğunuzu size çok büyük bir şekilde övmem ve onurlandırmam gerekir, kraliçe sizin annenizdir, fakat Tanrı'nın ilahi emriyle her şeyin melek tarafından bana söylendiği gibi açıklanması gerekir: Bilmelisiniz ki anneniz siz yedi kardeşi tek bir seferde asil babanızdan gebe kaldı ve sonra doğurdu; fakat babanızın rızasıyla, sizi ve diğer beş kardeşiniz ile kız kardeşinizi rahminden alan o sahte ebenin anlaşmasıyla, babanızın üvey annesi sapkın Matabrune, annenizi yedi küçük köpek doğurduğuna inandırdı; ve böylece anneniz buna inandı: çünkü Matabrune hemen siz yedi küçük çocuğu sadık bir hizmetkarına verdi, onu çocukları boğmak ve öldürmekle görevlendirmişti, fakat size baktığında duyduğu merhamet yüzünden sizi ilk önce bulduğum bu ormanda çıplak ve açlıktan ölmek üzere bıraktı, ve kısa bir süre sonra sizden bazı haberler alan adı geçen Matabrune, sizi yeniden yok etmek için adamlarından bazılarını gönderdi; ama onlar sizin her birinizin boynunda sizin gibi olan gümüş zincirleri taşıyan beş kardeşiniz ile kız kardeşinizi bulamadılar, onların boyunlarından her birinin boynunda sizin gibi olan gümüş zincirleri çıkardılar ve hemen Tanrı'nın ilahi iradesiyle güzel beyaz kuğulara dönüştüler, onlar her gün gölette yemek götürdüğünüz kuğulardır; fakat onlar bir gün kendi insan doğalarına eskisi gibi geri dönecekler ve yine büyük bir hayır yapacaklardır. Ama yukarıda adı geçen şeyler yüzünden asil babanız, iyi annenizi hapishaneye koydurmayı ve tutmayı emretti; o hapishanede tam on altı yıl boyunca tutsak ve mahkum kaldı, ve şimdi yeniden, sarayından Mauquaire adında sadakatsiz bir şövalye vasıtasıyla, para karşılığında onun bir köpekle ilişki yaşadığını ve onu Matabrune ile birlikte zehirleyip öldürmek istediğini krala onaylattı; bundan ötürü kral, eğer savaş meydanında Mauquaire'e karşı onun onurunu ve davasını savunacak kimse bulunmazsa karısını, yani iyi annenizi öldürteceğine yemin etti; bu yüzden Mauquaire'e ve onu haksız yere suçlamak isteyen diğer herkese karşı gidip onun hak davasını savunmanızı size nasihat etmem Tanrı tarafından bana buyruldu. Ve hiç şüphe yok ki, hapisten kurtulacak ve eskisinden daha büyük bir onurla yerine iade edilecek olan o kadının tüm bu sahte düşmanlarına karşı zafer ve başarı elde edeceğiz; ve sizin soyunuzdan, ergenlik çağında kutsal Kudüs topraklarını ve diğer deniz aşırı ülkeleri fethedecek olan, İsa'nın o çok yüce ve güçlü adını ve kutsal Katolik inancını her zaman büyütüp artıracak olan Godeffroy de buillon adında cesur ve şövalyece bir prens doğacaktır." Ve genç Helias, bilgece and Tanrı'dan ilham alarak, dindar keşiş olan iyi vaftiz babasının kendisine Tanrı tarafından buyrulan şeyler hakkında böyle konuştuğunu işittiğinde, her noktada onun ilahi iradesine uydu ve kendisini dünyaya getiren babasını and doğuran iyi annesini, ve rahminden kendisiyle birlikte beş kardeşi and kız kardeşinin mucizevi bir şekilde doğduğu o

kadını gidip görmek üzere sevgiyle karar verdi; and her şeyden sonra, lafı uzatmamak için, adı geçen Helias and iyi keşiş, adı geçen Helias'ın böyle yapraklardan giyinmiş and yalın ayak haliyle, and elinde sadece basit bir sopa ile adı geçen annesine yardım etmeye gitmesine karar verdiler and hükmettiler; öyle ki Tanrı'nın kendisinde göstermek istediği o ilahi mucize daha aşikar bir şekilde ortaya çıksın. And sonra nezaketle ağlayarak birbirinden ayrıldılar. And izin alırken genç Helias, gölette olan kardeşleri and kız kardeşi olan beyaz kuğulara her gün özenle yemek götürmesini vaftiz babası iyi keşişe fevkalade tembih etti. And dindar keşiş buna razı oldu and bunu Tanrı'nın buyurduğu gibi düzenlemesi hoşuna gidene kadar çok iyi bir kalple yapacağına söz verdi. And bunun üzerine Helias, Isle forte şehrine doğru dosdoğru gitmek and Tanrı'nın kutsal emrini yerine getirmek üzere inziva yerinden ayrıldı.

Comment le roy Oriant enuoia querir la bonne royne Bietris son espouse pour luy prononcer ce dont elle estoit accusee en sa presence, & la condemner à mourir. Et comment son filz Helias arriua au palais du roy son pere pour la secourir & deffendre de mort.

CHAP. 15.

N ce temps vint le iour que le noble roy Oriant auoit decreté de condemner & faire mourir sa bonne espouse la royne Bietris & les fauces accusations qui iniustement lu y auoient esté faictes, si l'enuoia querir ledit

62 LA GENEALOGIE DE

dit roy dedans la prison pour luy faire en sa presence prononcer le crime duquel elle auoit esté iniustemẽt accusee. Et quand elle fut illeeques publiquemẽt amenee deuant plusieurs nobles cheualiers & gens de conseil qui en ce lieu estoient assemblez elle commença incontinent humblement à saluer le roy son mary à genoux flechis en luy requerãt mercy si piteusement que tous les nobles cheualiers auoient pitié de la regarder & mesmement estoit ledit roy si doulant de son pauure affaire qu'à peine peut-il parler à elle tellement fut marry au cœur. Puis il commanda au desloial Mauquaire de declarer en sa presence le crime dequoy il l'auoit vers luy accusee. Et incontinent iceluy Mauquaire asseuré comme vn faux meurtrier commença hautement à dire. Sire ie vous ay dit & de rechief veut soustenir deuant tous ici en sa presence, que ie luy ay veu auoir compagnie & habitation auec vn chien, duquel elle a conçeu sept chiens qui depuis sont yssus de son propre corps.

Et derechef m'a voulu secretemẽt donner le venin pour vous, & vostre mere Matabrune empoisonner & faire mourir, ce que toutesfois ne voudroie commettre enuers vous ny autre personne.

Or ça dist le Roy à sa femme vous auez entendu cõment vous estes icy publiquement accusee d'vn villain forfait deuant moy? Qu'elle deffence voulez vous trouuer il me desplaist de vostre faute: mais si vous me voulez confesser verité, vous ne mourrez point: car ie vous affineray vostre vie en quelque religion pour faire penitence, & satisfaction de vostre peché, & prier Dieu pour vous & pour moy, & si vous ne confessez vostre cas ie vous promets que hõteusement vous seray mourir si ne trouuez homme

GODEFFROY DE BOVLION. 63

qui soustienne vostre querelle contre celuy dõt vous estes accusee. Helas mon seigneur dist la bonne royne ie sçay que ne sçauroye trouuer cheualier n'autre qui pour soustenir mon bon droit se voulsist en rien exposer, mais ie vous promets & iure icy deuant tous par la foy de gentilhosse que à grand tort & iniustement suis icy deuant vous accusee, & quoy qu'il ait pleu à la diuine grace d'enuoyer sisme commis-ie onques ne pensay commettre aucun villain forfait contre vous, ne contre mon hõneur. Et me plains à Dieu tout puissant de ce que ie suis accusee en luy requerãt vengeance de tous mes ennemis, & ainsi que ceste assemblee estoit faicte pour condamner à mourir ladicte royne au palais du roy. Voicy venir le ieune Helias fils dudict roy & de la royne, lequel aiant vn baston en sa main estoit deliberé de courage en la confidence de Dieu de soustenir sa bonne mere, & quand il fut venu à la porte du palais, il rencontra premierement vn villain rebelle qui tresigoureusemẽt luy demanda qu'il querroit illecques en ce lieu. Ie quiers dit il vn faux & desloial cheualier lequel est appellé Mauquaire, & celuy en se caidant mocquer respondit que s'estoit il: & adonques Helias leua son baston & de franc courage luy en donna si grand coup sur le chief qu'il l'abatit incontinent par terre, & incontinent vint vn sergent qu'il le print & cuidant que ce fut vn fol pource qu'il estoit pouremẽt vestu & nuds pieds se moqueoient encores de luy qui auoit ce coup, en luy disant qu'il ne se deuoit pas iouer à vn fol. Lors Helias se tira vigoreusemẽt des mains du sergent, & luy dit, laissez moy aller, car par la foy que ie doy à Dieu ie ne cesseray iamais iusques l'auray vẽgeance du desloial Mauquaire qui iniustement a fait grand

64 LA GENEALOGIE DE

grand iniure à ma mere la royne, & entre les autres y en auoit vn en ce lieu lequel il ouit ainsi parler, luy dist que Mauquaire estoit au cõsistoire en la salle du palais, là où il accusoit la royne deuant le roy d'aucũs crimes, lesquels luy sembloient estre faucement imposez en disant que la royne estoit tresnotable dame & pleine de vertus, & que à grand tort on la vouloit ce iourd'huy faire mourir, & quand Helias l'ouit ainsi parler il le vint prestement embrasser & luy dist, mon amiie te prie qu'il te plaise moi mener au lieu que tu dis & incontinent luy mena. & Helias entra au cõsistoire où il y auoit plusieurs gens assemblez à veoir le demaine de la noble roine Bietris, & encores plusieurs vindrent pour veoir que seroit Helias qui semblioit vn homme sauuaige, lors vint le bruit iusques au roy Oriant lequel demanda que c'estoit. Et on luy dist que c'estoit vn ieune filz tout nud lequel demande Mauquaire & dit qu'il le veut combatre & mettre a mort pour soustenir & deffendre la bonne querelle de la roine laquelle il dit estre sa mere, ha dist le roy c'est doncques vn fol. Sire respondit vn cheualier ie l'ay ouy parler sagement, & lors le fist interroguer le roy de ce qu'il cherchoit en ce lieu ie cerche se dist il Mauquaire, & adonc quelqu'vn luy monstra, & aussi tost qu'il le peut choisir entre les autres, il s'approcha de luy & dist. Ha faux traistre & desloial cheualier ie te defficà moy l'auras, & en ce disant donna vn si grand coup de poing à Mauquaire qu'il l'abatit incõtinent par terre & tellement que dés lors luy eut coppé la gorge s'il eut eu vn glaiue pour ce faire, mais il fut prestement osté de les mains, & puis s'enfuit tout enlanglanté de son propre sang: combien que plusieurs nobles cheualiers furent tresioieux de ceste au

GODEFFROY DE BVILLON. 65

ble aduenture, car ils estoient marris & desplaisans de luy veoir ainsi vilainement accuser la noble royne, & quand le roy eut veu donner le coup de poing a Mauquaire il reprint Helias & luy dist, comment es tu esté si hardy de faire cest outrage en ma presence: ha sire dist il, sachez que ie suis icy venu au seul commandement de Dieu tout ainsi que vous me voiez pour vous dire la verité de la cause & de tout le fait pourquoy vous estes presentement assemblez en ce consistoire. Et comment dit le roy, & Helias respondit, ie le vous diray sire mais auant que proceder plus outre i'ray baiser & accoller ma propre mere que voy la. Et incontinent s'approcha de la noble roine, puis la baisa & accolla, en disant ma treschere & loyale mere ne soiez plus dolente au cœur, cessez vostre gemissement, car ie vous rendray auiourd'huy toute liesse & consolation au plaisir de Dieu & mon streray que faucement & a tort auez esté trahie de ceux & celles qui vous deuoient garder. Lors de ceste chose fut merueilleusement esbahy le roy Oriant pẽsant & disant en soy mesmes. Voicy quelque signe de Dieu, & pareillement en furent grandement esmerueillez tous ceux qui estoient là presens, puis Helias poursuiuit son propos en disant, monseigneur mõpere ie vous fais pour vray assauoir que quand vous laissastes en garde à vostre mere Matabrune ma dame ma mere, laquelle estoit enceinte de moy de mes freres & de ma sœur pour vous en aller en guerre contre voz ennemis, vostre mere conçeut vne telle enuie contre ma dame que elle accompaignee de la sage femme par argent subornee delibererent de luy faire ce que vous orrez. Et pour vray au deliurement de sa porture enfanta six filz dont i'en suis l'vn & vne fille

E

66 LA GENEALOGIE DE

& si apportasmes de son ventre chacun vne belle chaine d'argent au col telle que vous m'en voiez porter vne, & quand nous fusmes ainsi nez elle nous fit incontinent transporter de ce lieu. Puis print icelle sept petits chiens & donna à entendre à ma bonne mere qu'ils estoiẽt yssus de son corps, ce qu'elle creut pour ce que point ne nous vit pour la grand douleur quelle auoit, consequemment auoit donné charge à vn sien seruiteur de nous occir ou perter noyer en quelque riuiere. Mais quand il fut en vne forest il nous regarda en pitié qu'il eut puis nous laissa en ce lieu tous nuds & perissans de fain, sans nous faire nul autre mal, depuis fusmes trouuez par vn bon & deuot hermite nommé Helias. Lequel benignement nous porta en son hermitage dedans la forest, où il demeure encores à present, & là nous reschaussa & substenta de ses petis biens autant comme il luy fut possible. Puis fist son oraison à Dieu affin qu'il nous voulust pourueoir, lequel à sa priere, & deuote oraison luy enuoia miraculeusement vne belle chieure blanche laquelle nous nourrit & sustanta de son laict l'espace de trois ans. Apres quand nous fusmes nourris de laict, le bon hermite nous repaissoit de pain & de ce qu'on luy donnoit pour l'amour de Dieu, & vn iour entre les autres que nous estions tous sept enfans desfoubz vn arbre à recueillir pommes sauuaiges dedãs la forest nous trouua le Braconnier de Matabrune ayans chacun vne chaine d'argent au col dequoy il luy en fit raport. Si enuoia de rechef ledit Bracõnier pour nous tous sept tuer & faire mourir, & vn autre iour que le bon hermite & moy estions allez en prouision pour nostre vie substanter, vint iceluy Braconnier auecques sept autres compaignons. lesquels osterent

GODEFFROY DE BVILLON. 67

rent les cinq chaines d'argent à mes autres cinq freres & à ma sœur qui incontinent par le vouloir de Dieu furent muez en beaux cynes blancz & sont encores presentement en vn viuier dedans la forest, où souuentesfois les ay repeus & donnez du pain à manger puis finablement est venu l'Ange de Dieu, lequel toutes icelles choses a recité au bon & deuot hermite mon parrain, en luy faisant commandemẽt de par Dieu que ce iourd'huy me fit venir au lieu où ie suis à present pour garder ma loyale mere. Et pour ceste intencion suis venu de courage deliberé en la confidence de Dieu pour icelle soustenir & deffendre de mal par naturelle inclination & combatre le traistre & desloial Mauquaire: lequel par trop enorme voye l'a voulu blasmer deuant tous. Et pour ceste chose notamment verifier pouuez ledit Mauquaire & moy faire tenir en prison fermee iusques à ce qu'il vous plaira mander icy le bon hermite pour tesmoigner la verité, & quand son pere le roy Oriant l'eut ainsi ouy parler il fut encores plus esmerueillé que parauant si commença de parler a la noble roine sa femme en disant. Or ça dame que vous semble il des parolles de ce ieune fils. Certes monsieur dist elle ie ne sçay cõment il en est, car ie fuz a l'heure de mon enfantemẽt si tresgrandement trauaillee que ie n'auoie sur moy aucun sentiment. Toutesfois ie sçay bien que madame vostre mere ne m'aima iamais, parquoy s'elle a bien ou mal fait, ie croy qu'elle le trouuera, si m'en raporte à Dieu & à ce ieune filz que voyla qu'il m'a enuoié pour mon champion vous priant qu'il vous plaise d'en faire penser comme de vostre filz & luy ottroyer ce qu'il vous requiert desirant sur tout soustenir vostre noble honneur & le mien.

E

Kral Oriant'ın, huzurunda kendisine yüklenen suçları yüzünden suçlanan iyi kraliçe Bietris'i getirtmesi ve onu ölüme mahkum etmesi. Ve oğlu Helias'ın, babası kralın sarayına ona yardım etmek ve onu ölümden korumak üzere nasıl ulaştığı.

BÖLÜM XV.

Bu sırada, asil Kral Oriant'ın, iyi eşi Kraliçe Bietris'i ve ona haksız yere yapılmış olan sahte suçlamaları mahkum etmek ve ölüme göndermek üzere belirlediği gün geldi; böylece adı geçen kral, kraliçeyi hapishaneden getirtti, huzurunda kendisine haksız yere yüklenen suçu ilan etmek üzere. Ve kraliçe oraya topluluk önüne getirilip birçok asil şövalye ve konsey halkı mecliste bir araya geldiğinde, kraliçe hemen dizleri üzerine çökerek kocası kralı mütevazı bir şekilde selamlamaya başladı, öyle merhametle af diliyordu ki tüm asil şövalyeler ona bakıp acıdılar ve hatta adı geçen kral onun bu zavallı halini gördüğünde yüreğinde öyle büyük bir keder hissetti ki onunla konuşmakta zorlandı, kalbi öyle acıyla doldu. Sonra sahte Mauquaire'e, kraliçeyi huzurunda suçladığı o suçu ilan etmesini emretti. Ve hemen o Mauquaire, sahte bir mürşit gibi emin bir şekilde yüksek sesle konuşmaya başladı: "Efendim, size daha önce de söylediğim ve huzurunuzda burada yeniden onayladığım gibi, karınız iyi kraliçenin bir köpek ile birliktelik ve münasebet yaşadığını bizzat gördüm; ondan, daha önce sözü edilen o yedi küçük köpeği kendi bedeninden gebe kalıp doğurdu."

"Ve dahası, sizi ve anneniz Matabrune'ü zehirle öldürmek ve canınızı almak istedi." Oysa iyi hanım bunu asla düşünmemişti: çünkü kocasını, bir kadının kendininkini sevebileceği en sadık şekilde seviyordu ve bedenine hiçbir zarar veya sadakatsizlik gelmesini istemezdi; fakat kötüler her zaman Tanrı'nın iyi ve sevgili kullarına engel olmaya çalışırlar. Ve asil Kral Oriant, bu kötü şövalye tarafından kendisine onaylanan o sahte ve sadakatsiz raporu işittiğinde, bu haberlerden ötürü harikulade kederlendi ve öfkelendi; bunun üzerine kral eşine dedi: "İşte şimdi topluluk önünde kötü bir suçla nasıl itham edildiğinizi işittiniz; bana karşı ne gibi bir savunma sunmak istersiniz? Kusurunuzdan ötürü fevkalade hoşnutsuzum; ama eğer suçunuzu bana itiraf etmek isterseniz, ölmeyeceksiniz: çünkü tövbe etmek ve günahınızın kefaretini ödemek için hayatınızı bir dini kuruma adamanızı sağlarım, ve orada kendiniz ve benim için Tanrı'ya dua edersiniz, ve eğer itiraf etmezseniz size söz veririm ki, eğer suçlandığınız şeye karşı savaş meydanında davanızı ve onurunuzu savunmak isteyecek bir adam çıkmazsa sizi utanç içinde öldürteceğim." "Yazık efendim," dedi iyi kraliçe, "ben ne bir şövalye ne de hakkımı savunmak için kendini tehlikeye atmak isteyecek bir başkasını bulmayı bilmiyorum; ama size asalet inancım üzerine yemin ederim ki, haksız yere ve adaletsizce burada suçlanmış olarak karşınızda bulunuyorum, ve her ne kadar ilahi inayete bir elçi göndermek hoş gelmiş olsa da, size karşı asla çirkin bir kusur işlemedim, ne onuruma karşı ne de size karşı. Ve beni suçlayan tüm düşmanlarımdan öcünü almasını her şeye gücü yeten Tanrı'dan diliyorum." Ve böylece bu meclis, adı geçen kraliçeyi ölüme mahkum etmek üzere kralın sarayında toplanmıştı: İşte o sırada, elinde bir sopa olan genç Helias, adı geçen kral ve kraliçenin oğlu, asil annesini savunmak ve ölümden korumak üzere Tanrı'nın güveniyle cesaretini toplamış olarak geldi; ve sarayın kapısına ulaştığında,

öncelikle kendisine çok gaddarca orada ne aradığını soran kötü bir nöbetçi ile karşılaştı. "Burada Mauquaire adında sahte ve sadakatsiz bir şövalye arıyorum," dedi, ve o nöbetçi onunla alay ettiğini sanarak yanıt verdi: "İşte odur." Ve o zaman Helias sopasını kaldırdı ve dürüst cesaretiyle onun kafasına öyle büyük bir darbe indirdi ki onu anında yere serdi, ve hemen bir nöbetçi onu yakalamak üzere geldi; onun fakirce giyinmiş ve yalın ayak olmasından ötürü delinin biri olduğunu sanarak bu darbeden sonra onunla alay ediyorlardı, ona bir deliyle oynanmaması gerektiğini söylüyorlardı. O zaman Helias kendini nöbetçinin ellerinden güçlü bir şekilde kurtardı ve ona dedi: "Bırakın gideyim, çünkü Tanrı'ya olan inancım üzerine, anneme haksız yere çok büyük bir kötülük yapan o sadakatsiz Mauquaire'den öcümü alana kadar asla durmayacağım."
"Büyük bir kötülük anneme ve kraliçeye yaptı." Ve orada bulunanların arasında böyle konuştuğunu işiten biri vardı, ona Mauquaire'in kralın sarayındaki meclis odasında olduğunu, orada kraliçeyi bazı suçlarla itham ettiğini, o suçların kraliçeye sahte bir şekilde yüklendiğini söyledi, kraliçenin çok asil ve erdemlerle dolu bir hanım olduğunu, ve bugün haksız yere ve büyük bir zulümle öldürülmek istendiğini belirtti; ve Helias onun böyle konuştuğunu duyduğunda hemen onu kucakladı ve ona dedi: "Dostum, rica ediyorum beni oraya götür." Ve o kişi Helias'ı hemen götürdü. Ve Helias meclis odasına girdi; burada iyi kraliçe Bietris'in akıbetini görmek üzere toplanmış birçok kişi vardı, ve hatta birçoğu, vahşi bir adama benzeyen bu Helias'ın ne yapacağını görmek için gelmişti; bunun üzerine gürültü Kral Oriant'a kadar ulaştı, kral onun kim olduğunu sordu. Ve ona, Mauquaire'i arayan ve onunla savaşmak ve iyi kraliçenin hak davasını savunmak ve ölümden korumak için onu öldürmek istediğini söyleyen genç bir oğlan olduğu aktarıldı; "kraliçe ki onun annesi olduğunu söylüyor," dedi; kral dedi ki: "Bu bir delidir." Bunun üzerine bir şövalye yanıt verdi: "Onun bilgece konuştuğunu işittim," ve o zaman kral onun ne aradığını sorgulattı; o da "Mauquaire'i arıyorum," dedi, ve o zaman biri onu diğerlerinin arasından gösterdi, Helias hemen ona yaklaştı ve dedi: "Ha sahte hain ve sadakatsiz şövalye, seni düelloya davet ediyorum, benden kaçamayacaksın," ve bunu söylerken Mauquaire'e öyle büyük bir yumruk darbesi indirdi ki onu anında yere serdi, öyle ki darbeden ötürü adamın boğazı kesildi, eğer bunu yapacak bir kılıcı olsaydı; ama yumruk darbesi hemen onun elinden alındı, ve sonra kendi kanına bulanmış olarak oradan kaçtı: her ne kadar birçok asil şövalye bu asil maceradan fevkalade mutlu olduysa da, çünkü kraliçenin böyle çirkin bir şekilde suçlandığını görmekten kederli ve hoşnutsuz idiler; ve kral genç Helias'ın Mauquaire'e yumruk darbesini indirdiğini gördüğünde, Helias'ı çağırttı ve ona dedi: "Huzurumda böyle bir hakareti yapmaya nasıl cüret ettin? Ha efendim," dedi adam, "bilin ki ben buraya sadece Tanrı'nın emriyle geldim, tıpkı beni burada karşınızda davanın gerçeğini söylemek üzere görür gibi; ve neden bu mecliste toplandığınızı açıklamak için. Ve daha ileri gitmeden önce, şurada gördüğünüz kendi öz annemi öpmek ve kucaklamak isterim." Ve hemen iyi kraliçeye yaklaştı, sonra onu öptü ve kucakladı, şöyle diyerek: "Benim çok sevgili ve sadık annem, artık yüreğiniz kederlenmesin, inlemenizi kesin; çünkü ben bugün sizi, sizi koruması gerekenlerin sahte ve haksız ihanetinden kurtaracağım." Bunun üzerine Kral Oriant kendi içinde fevkalade şaşırarak hayretler içinde kaldı: "İşte

Tanrı'nın bir işareti," dedi, ve aynı şekilde orada bulunan herkes büyük ölçüde şaşırdı; sonra Helias sözlerine devam ederek dedi: "Benim babam ve efendim, size gerçeği bildirmek isterim ki, siz karınızı annem Matabrune'ün gözetimine bıraktığınızda, o benim ve kardeşlerim ile kız kardeşimin annesiydi, kraliçe benden ve kardeşlerimden hamileydi; fakat savaşa gittiğinizde anneniz, kraliçeyi yedi küçük köpek doğurduğuna inandırmak için ebe kadınla para karşılığında anlaşarak böyle kötü bir arzu tezgahladı, ki bunu duyacaksınız. Ve gerçek olarak, doğumunda altı oğlan doğurdu ki ben onlardan biriyim, ve bir kız çocuk ve rahminden çıkarken her birimizin boynunda güzel bir gümüş zincir getirdik, tıpkı benim boynumda taşıdığımı gördüğünüz gibi; ve biz böyle doğduğumuzda, bizi bu yerden gizlice uzaklaştırttı. Sonra o yedi küçük köpeği getirdi ve iyi anneme, bunların kendi bedeninden çıktığını inandırdı, o da uğradığı o büyük doğum acısı yüzünden buna inandı; sonuç olarak, bizi öldürmesi veya bir nehre atması için sadık bir hizmetkarına görev vermişti. Ama hizmetkar ormana ulaştığında bize acıdı ve bizi o yerde çıplak ve açlıktan ölmek üzere bıraktı; daha sonra dindar ve dindar keşiş Helyas adında biri tarafından bulunduk. Kendisi bizi inziva yerine götürdü, orada bizi ısıttı ve elinden geldiğince besledi. Sonra Tanrı'ya dua etti, o da bize mucizevi bir şekilde üç yıl boyunca bizi sütüyle besleyen güzel bir beyaz keçi gönderdi. Daha sonra biz büyüdüğümüzde, iyi keşiş bizi ekmekle besliyordu; ve bir gün biz yedi çocuk bir ağacın altında yaban elmaları toplarken, Matabrune'ün kaçak avcısı bizi her birimizin boynunda gümüş bir zincirle buldu. Bunun üzerine adı geçen kaçak avcıyı bizi öldürmesi için yeniden gönderdi; ve bir gün, iyi keşiş ve ben rızık aramak üzere dışarı çıktığımızda, o kaçak avcı yoldaşlarıyla birlikte geldi, onlar beş kardeşimin ve kız kardeşimin boynundaki gümüş zincirleri çıkardılar ve anında Tanrı'nın iradesiyle güzel beyaz kuğulara dönüştüler; onlar halihazırda ormandaki gölette bulunuyorlar, ve ben onları her gün besliyorum ve ekmek götürüyorum; ta ki nihayetinde bana bugün buraya gelmemi emreden Tanrı'nın Meleği gelene kadar, hakkımı savunmak ve sadık annemi korumak için. Ve bu niyetle, Tanrı'nın güveniyle bu davanın onurunu savunmaya ve o hain and sadakatsiz Mauquaire ile savaşmaya karar verdim; o şövalye ki herkesin önünde bizi suçlamak istedi. Ve bu durumu doğrulamak için Mauquaire ile beni yüzleştirin, ve iyi keşiş gerçeğe tanıklık etmek üzere buraya buyrulana kadar beni hapiste tutun;" ve babası Kral Oriant onun böyle konuştuğunu işittiğinde, daha önce hiç olmadığı kadar büyük bir şaşkınlığa kapıldı, ve karısı iyi kraliçeyle konuşmaya başladı: "Ha hanımım, bu genç oğlanın sözleri hakkında ne düşünüyorsunuz? Efendiler," dedi kadın, "ben bunun nasıl olduğunu bilmiyorum, zira doğum yaptığım saatte öyle büyük bir acı çekmiştim ki hiçbir şey hissetmemiştim. Ancak çok iyi biliyorum ki anneniz Matabrune beni asla sevmedi, bu yüzden bana bir kötülük yaptığını düşünüyorum; eğer Tanrı'ya ve buradaki genç oğlana malum olmuşsa, o benim şampiyonum olmak üzere gönderilmiştir, sizden rica ediyorum onun bir oğul gibi düşünülmesini sağlayın ve ona talep ettiği şeyi bahşedin, böylece sizin asil onurunuz ve benimki tamamen kurtulmuş olur."

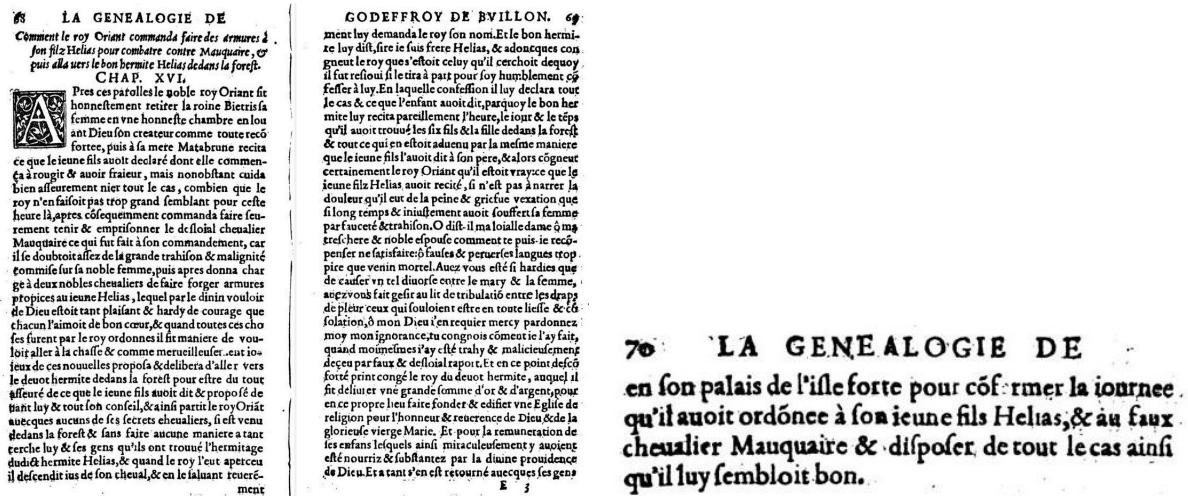

68 LA GENEALOGIE DE

Comment le roy Oriant commanda faire des armures à son filz Helias pour combatre contre Mauquaire, & puis alla uers le bon hermite Helias dedans la forest.

CHAP. XVI.

APres ces parolles le noble roy Oriant fit honnestement retirer la roine Bietris sa femme en vne honneste chambre en louant Dieu son createur comme toute recõforte, puis à sa mere Matabrune recita ce que le ieune fils auoit declaré dont elle commença à rougir & auoir fraieur, mais nonobstant cuida bien asseurement niet tout le cas, combien que le roy n'en faisoit pas trop grand semblant pour ceste heure là, apres cõsequemment commanda faire seurement tenir & emprisonner le desloial cheualier Mauquaire ce qui fut fait à son commandement, car il se doubtoit assez de la grande trahison & malignité commise sur sa noble femme, puis apres donna charge à deux nobles cheualiers de faire forger armures propices au ieune Helias, lequel par le dinin vouloir de Dieu estoit tant plaisant & hardy de courage que chacun l'aimoit de bon cœur, & quand toutes ces choses furent par le roy ordonnes il fit maniere de vouloir aller à la chasse & comme merueilleuser..ent ioyeux de ces nouuelles proposa & delibera d'aller vers le deuot hermite dedans la forest pour estre du tout asseuré de ce que le ieune fils auoit dit & proposé de tant luy & tout son conseil, & ainsi partit le roy Oriãt auecques aucuns de ses secrets cheualiers, si est venu dedans la forest & sans faire aucune maniere a tant cerche luy & ses gens qu'ils ont trouué l'hermitage dudict hermite Helias, & quand le roy l'eut apperceu il descendit ius de son cheual, & en le saluant reuerẽment luy demanda le roy son nom. Et le bon hermite luy dist, sire ie suis frere Helias, & adoncques congneut le roy que s'estoit celuy qu'il cerchoit dequoy il fut resioui si le tira à part pour soy humblement cõfesser à luy. En laquelle confession il luy declara tout le cas & ce que l'enfant auoit dit, parquoy le bon hermite luy recita pareillement l'heure, le iour & le tẽps qu'il auoit trouué les six fils & la fille dedans la forest & tout ce qui en estoit aduenu par la mesme maniere que le ieune fils l'auoit dit à son pere, & alors cõgneut certainement le roy Oriant qu'il estoit vray ce que le ieune filz Helias auoit recité, si n'est pas à narrer la douleur qu'il eut de la peine & griefue vexation que si long temps & iniustement auoit souffert sa femme par fauceté & trahison. O dist-il ma loialle dame ô ma treschere & noble espouse comment te puis-ie recõpenser ne satisfaire: ô fausses & peruerses langues trop plie que venin mortel. Auez vous esté si hardies que de causer vn tel diuorse entre le mary & la femme, auez vous fait gesir au lit de tribulatiõ entre les draps de pleur ceux qui souloient estre en toute liesse & cõsolation, ô mon Dieu i'en requier mercy pardonnez moy mon ignorance, tu congnois cõment ie l'ay fait, quand moi mesmes i'ay esté trahy & malicieusement deçeu par faux & desloial rapport. Et en ce point descõforté print congé le roy du deuot hermite, auquel il fit deliurer vne grande somme d'or & d'argent, pour en ce propre lieu faire fonder & edifier vne Eglise de religion pour l'honneur & reuerence de Dieu, & de la glorieuse vierge Marie. Et pour la remuneration de ses enfans lesquels ainsi miraculeusement y auoient esté nourriz & substantez par la diuine prouidence de Dieu. Et a tant s'en est retourné auecques ses gens

E 3

70 LA GENEALOGIE DE

en son palais de l'isle forte pour cõformer la iournee qu'il auoit ordõnee à son ieune fils Helias, & au faux cheualier Mauquaire & disposer de tout le cas ainsi qu'il luy sembloit bon.

Kral Oriant'ın, oğlu Helias'ın Mauquaire ile savaşması için nasıl zırhlar yapılmasını emrettiği, ve sonra ormanda dindar keşiş Helias'ın yanına nasıl gittiği.

BÖLÜM XVI.

Bu sözlerin ardından asil Kral Oriant, tamamen teselli bulmuş bir halde yaratanı Tanrı'yı överek karısı kraliçe Bietris'i saygın bir şekilde güzel bir odaya çektirtti, ve daha sonra Matabrune'e genç oğlanın beyan ettiği her şeyi anlattı, bunun üzerine kadın kızarmaya ve korku duymaya başladı, ama buna rağmen her şeyi kurnazca inkar etmek istedi, her ne kadar kral o an için buna pek aldırış etmez gibi görünse de; ve sonuç olarak sadakatsiz şövalye Mauquaire'in sıkıca tutulmasını ve hapsedilmesini emretti, ki bu onun emriyle yapıldı, çünkü asil karısına karşı işlenen o büyük ihanetten ve kötülükten fazlasıyla şüpheleniyordu; ve daha sonra genç Helias için uygun zırhlar dövmeleri amacıyla iki asil şövalyeyi görevlendirdi, o genç ki Tanrı'nın ilahi iradesiyle öyle sevimli ve cesur yürekliydi ki herkes onu candan seviyordu; ve tüm bu şeyler kral tarafından buyrulduğunda, sanki avlanmaya gidiyormuş gibi bir tarz gösterdi ve daha müstesna bir şekilde bu haberlerin doğruluğundan tamamen emin olmak için, tüm konseyiyle birlikte genç oğlanın söylediği ve niyet ettiği şeyi doğrulamak üzere ormandaki dindar keşişe gitmeye karar verdi; ve böylece Kral Oriant bazı gizli şövalyeleriyle birlikte yola çıktı, ve ormana girdi; hiçbir şekilde gürültü patırtı yapmadan, o ve adamları adı geçen dindar keşiş Helias'ın inziva yerini bulana kadar öyle çok aradılar ki, ve kral onu fark ettiğinde hemen atından indi, ve onu hürmet ve saygıyla selamlayarak kral ona adını sordu. Ve dindar keşiş ona adının Helias olduğunu söyledi; ve o zaman kral aradığı kişinin o olduğunu anladı, bundan ötürü fevkalade mutlu oldu ve mütevazı bir şekilde ona günah çıkarmak üzere onu bir kenara çekti. Ve bu günah çıkarma esnasında ona tüm durumu ve çocuğun söylediklerini beyan etti, bunun üzerine dindar keşiş de aynı şekilde hemen o saati, günü ve zamanı, altı oğlanı ve kız çocuğu ormanda bulduğu anı ve genç oğlanın babasına anlattığı gibi aynı şekilde meydana gelen her şeyi ona aktardı; ve o zaman Kral Oriant, genç oğlu Helias'ın anlattıklarının tamamen gerçek olduğunu kesin olarak anladı; ve karısının sahtekarlık ve ihanet yüzünden bu kadar uzun süre haksız yere çektiği o acıyı ve feci eziyeti düşündüğünde hissettiği keder ve kederli azabı anlatmaya gerek yoktur. "O sahtekar ve sadakatsiz kadın,"

dedi, "senin hakkından nasıl gelebilirim? Ey sahte ve sapkın diller, ölümcül zehirden daha feci. Karı koca arasında böyle bir ayrılığa sebep olmaya nasıl cüret ettiniz, çarşaflar arasında, teselli ve neşe içinde olması gerekenlerin yatağında böyle bir feryat kopmasına nasıl neden oldunuz? Ah Tanrım, bunun için af diliyorum, cehaletimi bağışlayın; sahte ve sadakatsiz bir raporla kötü niyetle aldatıldığımda bunu nasıl yaptığımdan ötürü suçluluğumu biliyorum." Ve bu tümüyle yıkılmış haldeyken, dindar keşişten nezaketle izin istedi, ona Tanrı'nın ve şanlı bakire Meryem'in onuruna ve hürmetine bu yerde bir kilise ve bir dini kurum kurması ve inşa ettirmesi için büyük miktarda altın ve gümüş verilmesini sağladı. Ve ilahi takdirle bu ormanda böyle mucizevi bir şekilde beslenen ve hayatta tutulan çocuklarının bir ödülü ve karşılığı olarak. Ve bu kadarını yaptıktan sonra, Isle forte'taki sarayına adamlarıyla birlikte geri döndü; genç oğlu Helias ile sahte şövalye Mauquaire için kararlaştırdığı günü onaylamak ve tüm durumu kendi hoşuna gittiği gibi düzene sokmak üzere.

Comment le roy Oriant fit deliurer de prison la bonne royne Bietris sa femme, & pourquoy fit ordonner pour combatre le ieune fils Helias contre Mauquaire son ennemy.

CHAP. XVII.

Apres que le noble roy Oriant fut retourné de l'hermitage & qu'il eut sceu la verité des sept enfans il fit incontinent deliurer la noble royne Bietris de prison & captiuité en la restituant du tout à sa franchise & liberté, pour la plus aymer & honnorer sans comparaison que iamais parauant n'auoit fait tellement qu'à son bon vouloir peut aller où bon luy sembleroit comme innocente & non coulpable, de ce qu'on luy vouloit imposer. Dont tresharmblement elle rendoit graces & louanges à Dieu. Et aussi de sa deliurance fut tout le peuple ioieux en louant Dieu nostre seigneur, apres fit prendre Matabrune & la tenir en prison fermee auecq'la garde de quatre sergens pour icelle soigneusement garder de fuir iusques à ce que par iustice fut determiné de son cas, Puis consequemment, enuoia querir Mauquaire pour soy trouuer à la iournee que le roy auoit ordonné pour combattre auec son fils le ieune Helias, lequel Dieu auoit enuoié pour soustenir la iuste querelle de sa bonne mere la royne Bietris. Si fut alors par les deux chevaliers que le roy luy auoit ordonnez bien armé de toutes hautes pieces d'armeures tresbien asseures le heaume de mesmes comme il appartenoit honnestement à fils de roy, puis fut

fut richement acoustré de deuise à luy condecente, l'escu au bras, & la lance en la main, laquelle il coucha en l'arrest comme tout inspiré de la grace de dieu apres luy donnerent vne belle espee d'armes bien asseree & de bon trauchant. Puis fut asseurement monté fut vn bon & puissant courcier bien bardé & habitué ainsi qu'en tel cas appartient, & d'autre part fut appointé le desloial Mauquaire: lequel n'estoit pas trop ioieux de ce qui luy conuint faire, car il consideroit assez qu'il n'auoit pas bonne cause ne iuste querelle de ce qu'il soustenoit à l'encoutre de la iuste & loiale roine Bietris, & d'autre part qu'il'auoit ia deliuree de captiuité a sa planiere & franche liberté & la fauce Matabrune estroictement detenue en prison mais nonobstant toutes ces choses si faisoit-il bien la maniere d'auoir iuste cause en son fait, mais il n'est nulle sapience contre la volunté de Dieu, & quand ils furent tous deux preparez d'vne part & d'autre, s'assemblerent incontinent plusieurs chevaliers, lesquels le vn firent iurer que chacun deux pensoit auoir bonne cause, en la querelle & differée que l'vn côtre l'autre vouloit soustenir I: quelle chose afferma ledit Mauquaire tout ainsi que fit ledit Helias, mais auant que partir du champ luy mesmes confessa l'opposite deuant le roy & la bonne royne accompaignez de plusieurs nobles chevalier & damoiselles.

Ont ainsi Helias & Mauquaire accordé le serment deuant ceux qui estoient ordonnez pour iuger du champ de la bataille & de ce qui y seroit fait. Et pour voir ceste noble aduenture d'armes vint pres ce champ si grande multitude de peuple qu'il n'est pas à declairer le nombre. Et mesmement y estoit en presence le roy auec la noble roine son espouse accom-

paigné de plusieurs grans seigneurs: lesquels merueilleusement desiroient l'honneur de la roine estre soustenu en ce lieu par la maniere qu'il fut dit. Si sont entrez les deux combatans dedans ledit champ, auquel entra le ieune Helias bien en point & habitué comme vn fils de roy, lequel estoit accompaigné des nobles seigneurs de la court & bien asseuré comme celuy qui auoit la grace de Dieu auec luy & auquel on ne pouuoit mire, & d'autre part estoit Mauquaire cõme tout triste & melancolieux de la faueur, & bonne grace qu'il voioit que chacun luy porroit, mais cõme fier & orgueilleux luy commença à dire, ça ça venez mon mignon vous verrez icy auiourd'huy se vostre outrecuidee ieunesse pourra resister cõtre moy, mais quoy qu'il se cuidast monstrer hardy si ne disoit-il ces parolles que de la grand peur qu'il auoit, & d'autre part luy disoit le noble Helias: ha traistre ie suis maintenant tresioieux de te voir icy en ce lieu ainsi comme ie desiroie, car ie viens à toy hũblement au nom de nostre seigneur, & à son commandement pour veritablement soustenir la iuste querelle de ma bonne mere, laquelle de loialement tu as trop voulu diffamer dont i'espere auiourd'huy monstrer cõtre toy la force & haute louenge de la dextre du bras de Dieu or ça dist Mauquaire approche, si feray ie, dist Helias: puis à grand course de cheual, & la lance baissee en larrest, se sont si durement rencontrez l'vn l'autre que le ieune Helias a fait ploier Mauquaire, & son cheual iusques à terre. De laquelle chose iceluy Mauquaire fut si grandement esmerueillé & espouuanté en disant ha ieune fils me voulez vous monstrer la force de vostre ieunesse contre moy, certes auiourd'huy sentirez qu'il y a de force en mon bras: bien

bien bien dit Helias vien pres, ie suis bien asseuré de toy, & lors à course de cheual le cuida Mauquaire venir frapper à decouuert, & tellement que par trahison luy fit vne petite plaie, dont yssit vn peu de sang. Et quand la Roine l'apperçeut elle fut fort marrie en son cœur: parquoy elle pria humblement à Dieu, & à la Vierge Marie qu'il leur pleut de vouloir secourir son poure fils lequel soustenoit verité, & proclama sa voix en disant souuerain Dieu de Paradis qui donnastes victoire aux enfans d'Israel, contre le peruers Pharaon qui iustement les tenoit en captiuité, ie vous prie qu'il vous plaise de donner victoire à mon fils, lequel il vous a pleu enuoier pour moy deliurer de prison, & reprouuer la trahison & desloyauté que malheureusemẽt à tort auoit esté pensee contre moy: cõme la verité, & aussi furent tous les assistans grandement marris de ce coup: car chacun auoit mis son zele au ieune fils Helias, mais il ne pouuoit aucunement perir en la garde de Dieu. Et quand il se sentit ainsi nauré, il resembla le bon cheualier qui reprend bon courage en soy quand il voit son sang respandu, si s'esleria tres-hautement disant deuant tous à Mauquaire, Ha! traistre & desloyal m'as-tu à ceste heure cuider trahir, te suffit-il pas de faucement auoir voulu trahir & iniurier ma bõne mere la Roine, sans vouloir encore mortellement trahir son fils. Or retourne à moy maintenant: car i'espere au plaisir de Dieu, de toy rencontrer tellement que fus ton corps sera presentement par moy executé, l'insuperable dextre bras de Dieu où i'ay toute m'a confiance. Bien, dit Mauquaire à moy l'auras, aproche toy, ie te desfie, si feray ie dit Helias en telle maniere qu'il ne me

sera besoin d'y plus retourner, & en ce disant picqua son cheual des esperons de si tresbon courage la lance desployee en l'arrest qu'il renuersa le Heaume de Mauquaire par terre, & luy descouurit tout le chef. Et quand Helias le vit ainsi descouuert, il descendit de son cheual, & puis tira son espee d'arme de laquelle il luy donna vn si grand coup, qu'à peine se peut remouuoir, & d'autre part venoit son cheual contre celuy dadit Mauquaire, lequel à force de ruer luy froissa les reins par derriere, & puis miraculeusement le fit tõber de son cheual, parquoy Helias retourna à frapper sur luy, & vertueusement luy abatit le bras, & l'espee qu'il tenoit en sa main. Et quand Mauquaire se vit ainsi soudainement vaincu, il commença à soy humblement rendre audit Helias en disant, Ha ieune, fils tu m'as vaincu, & me rens à toy hamblemẽt: mais, ie t'adiure au nom de Dieu que tu me dies qui tu es. Ie suis dit-il, Helias fils du Roy Oriant, & de son espouse la tres-noble Bietris, qui suis ici venu au commandement de Dieu pour soustenir son bõ & iuste droit à l'encontre de toy, & aussi de tous ses ennemis. Ha! noble fils du Roy dit-il, ie te requiers mercy, & me pardonnes mon offense. Ha! faux & desloyal traistre, dit Helias, tu n'eschapperas pas ainsi: car ie verray la consommation de ta vie auant que partions de ce champ. Et ie te prie dit Mauquaire qu'il te plaise de me sauuer la vie pour ceste heure, iusques ie t'aye dit verité de la fauce & desloyale trahison qui a esté faite à ta bonne mere, & à tes enfans sans la celer aucunement, deuant le Roy ton noble pere, la Roine & les assistãs, & si enseigneray, & nommeray l'Orfeure, lequel a les chaines d'argent qui furtiuement, & par violence furẽt ostees à tes autres freres, & à ta soeur, parquoy

parquoy incontinent furent muez en Cines blancs: comme tu l'as dit. Et quand Helias l'eut ouy parler, il differa de le mettre totallement à l'extremité de sa mort, à fin que par luy mesmes fut dite, & cõfessée la trahison, qui à sa mere & à luy, auec ses freres & sa sœur auoit esté faite. Et ainsi appella ceux lesquels auoyent esté ordõnez pour faire le rapport des cõbatans. Si vindrent seuerément à luy cõme à celuy qui miraculeusement auoit obtenu victoire & triomphe de son ennemy, & il leur dit incontinent qu'ils fissent approcher le Roy & la Roine presens, & tous les chevaliers aussi, & que Mauquaire auoit promis de reciter la trahison, que luy & Matabrune auoyent fait à sa bonne mere & à ses enfans, laquelle chose fut legerement rapportée au Roy, dequoy luy & sa bonne espouse furent grandement ioyeux, & approcherent des deux cõbatans auec tous leurs nobles Barons & chevaliers. Et quand ils furent approchez, le Roy interroga diligemmẽt ledit Mauquaire en luy disant, Or ça Mauquaire estes vous confus demandez vous mercy à vostre combatant. Helas! Sire dit-il ouy, & puis que dites vous? certainement Sire ie me rens hũblement à vostre fils, & cognois maintenant que iamais vn bien fait n'est intenuméré, & vn mal aussi n'est impugny, & que nul ne peut resister cõtre la volonté de Dieu; mais en vous demãdant pardon vous diray la verité de la trahison qui a esté faite à vostre noble femme & aux enfans, & puis faites de moy ce qu'il vous plaira: car i'ay bien merité la mort. Or dites, Sire dit Mauquaire, il est vray que Matabrune vostre mere se me conseilla, & premierement donna a entendre à la Roine ici presente qu'elle auoit conçeu sept petis chiens: mais sçachez que ce fut mensonge car

car elle enfanta sept beaux petis enfans: c'est à sçauoir six fils & vne fille. lesquels à leur naissement apporterent chacũ vne chaine d'argent au col: mais Matabrune les cuida enuoier perdre, & noyer par vn sien seruãt nõmé Marques, lequel toutesfois n'en fit rien: mais les laissa en vne foreft comme vostre fils vous a dit, dont quand elle fut aduertie, & qu'elle en eut ouy nouuelles elle mesmes creua les deux yeux audit Marques & tant qu'il est encores aueugle, puis y enuoia aucuns de ses autres seruiteurs pour les mettre à mort: mais il n'en trouua que six enfans aufquels ne firẽt sinõ oster les chaines que chacun auoit au col, & incõtinent furent muez en Cines blancs & des six chaines Matabrune en fit faire vne couppe d'argent à son Orfeure, vous en pourrez sçauoir plus à plain la verité. Et de ce que i'auois chargé coupable la bõne Roine, de vous & vostre empoisonner, ie vous confesse present vous & les Barons, que iamais ne le porpençay: mais moy mesmes l'auois forti à l'instance de vostre mere, & ici luy crier mercy, & à vous aussi qu'il vous plaise me pardonner. Et quand le Roy Oriãt eut ouy parler Mauquaire, il se print à plorer, & puis benignement accolla son espouse la Roine Bietris, en disant, Madame ie vous ay fait grand tort, mais pardonnez moy s'il vous plaît: car ie l'ay fait par ignorance, dont il me desplair grandement. Mõseigneur dit la Roine, ie vous pardõne de bon cœur: car ie suis asseuree qu'auez dueil de mon meschief, & incontinent ils vindrẽt baiser leur fils Helias en le benissant de la victoire qu'il auoit en rendant graces à Dieu. Et pareillemẽt le festoierent & tous les cheualiers, gentilshõmes, & damoiselles auec tout le peuple, faisant ioye d'vn si grand miracle. Et par commandemẽt du Roy Oriant

GODEFFROY DE BVILLON. 77

Oriãt que ledit Mauquaire fut trainé au gibet, pendu & estrangle: comme vn traistre cheualier qu'il estoit.

Kral Oriant'ın, iyi eşi Kraliçe Bietris'i hapisten nasıl kurtardığı ve sonra genç oğlu Helias'ın düşmanı Mauquaire'e karşı savaşması için nasıl emir verdiği.

BÖLÜM XVII.

Asil Kral Oriant inziva yerinden ve dindar keşişten geri döndükten hemen sonra, asil Kraliçe Bietris'in hapisten ve tutsaklıktan derhal kurtarılmasını sağladı, onu tamamen özgürlüğüne ve serbestliğine kavuşturdu; onu daha önce hiç olmadığı kadar kıyaslanamaz bir şekilde çok sevecek ve onurlandıracaktı; kraliçe masum ve suçsuz biri olarak niyet ettiği gibi her tarafa rahatça gidebilirdi, kendisine yüklenmek istenen suçtan tümüyle uzaktı, bundan ötürü Tanrı'ya çok mütevazı bir şekilde şükranlarını ve övgülerini sunuyordu. Ve onun kurtuluşundan ötürü tüm halk neşeleniyor, egemen Rabbimiz Tanrı'yı övüyordu; ardından Matabrune'ü yakalattı ve konunun adaletle karara bağlanmasına kadar dört nöbetçinin gözetiminde onu kapalı bir hapishanede tutturdu; sonra genç oğlu Helias ile savaşması için kralın emrettiği o günde bulunmak üzere Mauquaire'i getirtti, o genç ki Tanrı tarafından iyi annesi Kraliçe Bietris'in hak davasını savunmak üzere gönderilmişti; ve o zaman iki şövalye tarafından, kralın emrettiği üzere her bir parçası bir kralın oğluna dürüstçe yakışacak şekilde çok iyi işlenmiş yüksek zırhlarla donatıldı; başlığı da dahil olmak üzere zengin bir tarzda giydirildi; kalkanı kolunda ve mızrağı elindeydi, mızrağını Tanrı'nın inayetiyle ilham almış biri gibi kavradı; ardından ona iyi ve keskin bir çelikten dövülmüş güzel bir kılıç verdiler; daha sonra çok iyi zırhlanmış ve bu işe alışkın güçlü bir ata bindi; diğer tarafta sadakatsiz Mauquaire de hazırlandı, o yapacağı işten ötürü pek mutlu değildi, çünkü haklı bir davaya sahip olmadığını ve iyi Kraliçe Bietris'in doğruluğuna karşı savaştığını çok iyi biliyordu; ve diğer tarafta kraliçe tüm özgürlüğü ve serbestliğiyle hapisten kurtulmuştu; ve sahte Matabrune ise hapiste sıkıca tutuluyordu; ama tüm bunlara rağmen Mauquaire davasında haklıymış gibi bir tarz sergiliyordu, fakat Tanrı'nın iradesine karşı hiçbir bilgelik yoktur; ve her iki taraf da hazırlandığında, mecliste birçok şövalye toplandı, onlar her birinin haklı davaya sahip olduğuna yemin etmesini sağladılar; Mauquaire tıpkı Helias'ın iddia ettiği gibi yemini onayladı, ancak meydana çıkmadan önce kralın, kraliçenin ve birçok şövalye ile genç kızın önünde bunun aksini bizzat itiraf etti.
Böylece Helias ve Mauquaire, savaş meydanının yargıçları olmak üzere görevlendirilenlerin önünde yemini kabul ettiler; ve bu asil macerayı görmek üzere meydanın çevresine öyle büyük bir halk kalabalığı toplandı ki sayısını açıklamak mümkün değildir; ve hatta kral da birçok büyük efendi eşlik ederek iyi kraliçe ile birlikte oradaydı, kraliçenin onurunun savunulmasını canıgönülden arzuluyorlardı; böylece her iki savaşçı adı geçen meydana girdi, genç Helias bir kralın oğlu gibi çok iyi ve düzenli bir şekilde girdi, ona saray efendileri eşlik ediyordu; Tanrı'nın inayeti onunla birlikteydi ve ona hiçbir zarar gelmezdi; ve diğer tarafta Mauquaire üzgün, kederli ve melankolik bir haldeydi; ve herkesin ona baktığını gördüğünde, mağrur ve kibirli bir şekilde konuşmaya başladı: "Buraya gel benim küçük oğlum, bugün karşıma çıkmaya cüret eden o aşırı gururlu gençliğini burada göreceksin," ama o ne kadar cesur görünmeye çalışırsa çalışsın, bunu içindeki büyük korkudan ötürü söylüyordu; ve diğer tarafta asil Helias ona dedi: "Hain, seni bu yerde görmekten fevkalade mutluyum, çünkü ben buraya egemen Rabbimizin adına ve onun emriyle, haince lekelemek istediğin iyi annemin hak davasını savunmaya geldim; ve umuyorum ki bugün senin üzerinde Tanrı'nın sağ elinin gücünü ve yüce övgüsünü göstereceğim; yaklaşırsan yaklaş Mauquaire, ben hazırım," dedi Helias; sonra

atlarını sürdüler, mızraklarını indirdiler, ve genç Helias ile Mauquaire birbirleriyle feci bir şekilde çarpıştılar; genç Helias, Mauquaire'e öyle bir darbe indirdi ki onun atıyla birlikte yere serilmesini sağladı; bundan ötürü o Mauquaire harikulade şaşırdı ve korkuya kapıldı: "Genç oğlan," dedi, "gençliğinin gücünü bana karşı göstermek mi istiyorsun, şüphesiz bugün kolumda ne kadar güç olduğunu hissedeceksin;" "Çok iyi," dedi Helias, "seni bekliyorum, yaklaş, düelloya davet ediyorum, eğer yapabilirsen;" Helias bunu öyle bir tarzda söyledi ki bir daha geri dönmeye gerek kalmayacaktı; ve o sırada atını mahmuzladı, dürüst bir cesaretle mızrağını savurdu ve Mauquaire'i yere devirdi; Mauquaire'in başlığı yere düştü ve başı tümüyle açığa çıktı; ve Helias onu böyle açıkta gördüğünde atından indi, kılıcını çekti ve ona öyle büyük bir darbe indirdi ki adamın kımıldayacak hali kalmadı; ve atıyla birlikte Mauquaire'in üzerine geldi, onun belini kırdı, ve sonra Helias onu feci bir şekilde vurmaya devam etti, kılıcıyla onu alt etti; ve Mauquaire aniden yenildiğini görerek Helias'a yalvarmaya ve inlemeye başladı: "Helias, beni yendin ve sana teslim oluyorum; ama Tanrı adına bana kim olduğunu söyle," "Ben çok asil Kral Oriant'ın ve çok asil Kraliçe Bietris'in oğlu Helias'ım, buraya Tanrı'nın emriyle senin ve tüm düşmanlarının karşısında onun hak davasını savunmaya geldim." "Ha asil kralın oğlu," dedi, "senden merhamet diliyorum ve beni bağışlamanı istiyorum; sahte ve hain," dedi Helias, "buradan gitmeden önce hayatının sonunu göreceğim; ve yalvarıyorum Mauquaire, iyi anneme ve çocuklarına yapılan o sahte ve sadakatsiz ihanetin gerçeğini bana anlat, babam kralın, kraliçenin ve burada bulunanların önünde bunu açıkla; ve o saray avcısını adlandır ki, kardeşlerimin ve kız kardeşimin boyunlarındaki gümüş zincirleri zorla alan odur."
Bunun üzerine hemen kuğulara dönüştüler, tıpkı senin söylediğin gibi; ve Helias onun böyle konuştuğunu duyduğunda onu tamamen öldürmekten vazgeçti, öyle ki kendi ağzından hainlik ilan edilsin; ve böylece dövüşün hakemleri olanlar çağrıldı, onlar gelip düşmanı üzerinde zafer elde eden Helias'ı selamladılar; ve Helias onlara hemen krala, kraliçeye ve şövalyelere yaklaşmalarını söyledi, Mauquaire'in ihaneti itiraf etmeye söz verdiğini belirtti; ve yaklaştıklarında kral, Mauquaire'i sorguladı ve ona dedi: "Mauquaire, yenildin mi ve merhamet mi diliyorsun?" "Efendim," dedi, "ve mademki böyle söylüyorsunuz, kesinlikle oğlunuza teslim oluyorum; ve şimdi anlıyorum ki hiçbir iyilik karşılıksız kalmaz, ve hiçbir kötülük de Tanrı'nın iradesine karşı cezasız kalmaz; ama sizden af dileyerek, karınıza ve çocuklarına yapılan o ihanetin gerçeğini anlatacağım: Ölmeyi hak ettim efendim; biliniz ki anneniz Matabrune beni ikna etti, ve kraliçenin yedi küçük köpek doğurduğunu söylememi bana emretti; ama bu bir yalandı, çünkü o altı oğlan ve bir kız olmak üzere yedi güzel küçük çocuk doğurdu, bunlar doğarken boyunlarında gümüş bir zincir getirmişlerdi; ama Matabrune onları kaybettirmek istedi ve onları boğması için Marques adında bir hizmetkarına verdi, fakat o bunu yapmadı; onları tıpkı oğlunuzun anlattığı gibi bir ormanda bıraktı, and Matabrune bundan haberdar olduğunda Marques'ın iki gözünü oydurttu; ve sonra diğer hizmetkarlarını onları öldürmek üzere gönderdi; ama onlar sadece altı çocuğu bulabildiler, boyunlarındaki zincirleri çıkardılar, and anında beyaz kuğulara dönüştüler; and Matabrune o zincirlerden babanız için gümüş bir kupa yaptırdı, gerçeği daha tam olarak orada görebilirsiniz; ve iyi kraliçeyi sizi ve kendisini

zehirlemekle suçladığım için, huzurunuzda ve baronların önünde itiraf ederim ki bunu asla düşünmedi: ama ben bizzat annenizin kışkırtmasıyla bunu yaptım, and burada ondan ve sizden af diliyorum." Ve Kral Oriant, Mauquaire'in böyle konuştuğunu işittiğinde ağlamaya başladı, and sonra iyi karısı Kraliçe Bietris'i sevgiyle kucakladı, şöyle diyerek: "Madame, size büyük bir kötülük yaptım, ama yalvarırım beni bağışlayın; çünkü bunu cehaletimden ötürü yaptım, bundan büyük bir keder duyuyorum." "Efendim," dedi kraliçe, "sizi tüm kalbimle bağışlıyorum: çünkü uğradığım bu bahtsızlıktan ötürü Tanrı'ya şükrediyorum;" and hemen gelip oğulları Helias'ı öptüler and onu kazandığı zaferden ötürü kutsadılar, Tanrı'ya şükranlarını sunuyorlardı; and aynı şekilde tüm şövalyeler, beyefendiler and genç kızlar tüm halkla birlikte şenlik yapıyorlardı, bu büyük mucize karşısında sevinç içindeydiler. Ve Kral Oriant'ın emriyle: Adı geçen Mauquaire darağacına çekildi, asıldı ve boğuldu; olduğu o hain şövalyeye yaraşır şekilde.

Comme le Roy Oriant enuoya querir l'Orfeure, lequel raporta les cinq autres Chaines qu'il auoit detenues, & recita tout le miracle qu'il en fut fait.

CHAP. XVIII.

Vand le ieune Helias fils du noble Roy Oriant, & la bonne Roine Bietris sa femme eut miraculeusement obtenu victoire de son ennemy Mauquaire ainsi que dit est, le Roy & la Roine retournerent amoureusement ensemble dedans la salle du Palais, auec leurdit fils: lequel par ses cheualiers fut incontinent desarmé pour soy rafreschir, puis à grande ioye & honneur fut si noblement festoyé: qu'il n'est possible de le reciter, chacun s'esiouissoit fort, & lors fut faict grand festin: là où furent conuiez tous les plus grands seigneurs du lieu, apres furent les dances, bals, & esbatemens furent incontinent leuez dedans le palais, Clairons, Trompetes & autres plusieurs armonieux instrumens: furent en ce lieu-là assemblez pour resiouir la compagnie. L'Euesque & son Clergé, auec tous les habitans bourgeois & bourgeoises furent honnestement receuz, Court ouuerte fut tenue à tous venans, pour ceste noble & miraculeuse aduenture collaudée en magnificence: puis le lendemain matin furent faictes deuotes processions, où tout le peuple se trouua, en rendant graces & louanges à Dieu de tous ses diuins benefices, & au retour fut solemnellement dicte & celebrée la Messe par ledit Euesque, presens le Roy, & leur noble fils Helias & toutes leurs gens, & apres la

78 LA GENEALOGIE DE

la Messe dicte fut chacun receu au Palais, & festoyez mieux qu'au parauant, & tellement que par vne longue espace de temps fut fait feste en ioyeux esbats, & celle qu'on n'auoit iamais veu, & apres icelle feste on enuoya querir l'Orfeure de Matabrune, pour sçauoir la verité des chaines d'argent qu'elles luy auoit données pour faire vne couppe, lequel Orfeure vint incontinent à son mandement, & porta cinq desdites chaines d'argent, & vne couppe qu'il auoit eu de reste, quand il eut faict ladite couppe ainsi comme il auoit pleu à Dieu pour recouurer les six enfans, & ainsi franchement s'en vint presenter ledit Orfeure au Roy, & luy dit Sire, voicy cinq chaines d'argent & vne couppe que miraculeusement i'ay eu de reste de la couppe que vostre mere Matabrune me fit faire. Et comment a esté faict ceci dit le Roy, sçachez Sire dit l'Orfeure que vostre mere m'aporta six chaînes d'argent pour en faire vne couppe telle comme elle deuisa: mais quand ie commençay à fondre la premiere desdictes chaines, elle multiplia tellement par la grace de Dieu, qu'elle feule pesoit autant deux fois comme toutes les chaines ensemble: parquoy en reseruay vne pour le payement de ma façon, & depuis ay reuerenment gardées, les autres cinq chaines sont en mon coffre: comme precieuses & plaines de vertus, lesquelles ici vous presente, & si en ce faisant i'ay aucunement offensé ou mesfaict enuers vostre Royalle Maiesté: i'en offre faire amendement. Certes dit le Roy, Mon amy vous parlez sagement, & comme vn homme de bien, & si aucun mesfait commis y auez ie le vous pardonne de bien bon cœur. Or prindrent alors le Roy & la Roine ces precieuses chaines, & les baiserent reuerenment en

GODEFFROY DE BVILLON. 79

en plorant, & regretant amoureusement leurs poures enfans, qui par si grande trahison auoient esté muez & conuertis en Cines, & tantost apres suruint Marques lequel estoit aueugle: par la fance, qui par la furent de sa rage luy auoit creué les deux yeux, & quand le Roy le veit il demanda: qui est celuy qui a fait cela? Helas Sire, dit-il, vostre mere m'a fait ce mal, & pourquoy dit le Roy? Helas Sire (dit Marques, quand vos sept petis enfans furent nez, elle me les donna pour les porter noyer, ou faire mourir, à fin de donner à entendre à la Roine vostre noble espouse qu'elle auoit chienetté sept chiens: mais quãd ie fus en vne foreſt, ie les mis tous en vne plaine dessus mon manteau pour les voir, & ainsi que ie les regardois ils me commencerent tous à rire si amoureusement, que pour perdre la vie ie ne leur eusse voulu faire aucun mal: mais encore me desplaisoit-il bien d'estre contraint de les laisser illec en ce lieu ainsi despourueuz, & quãd elle sceut qu'il viuoient encores, & que ie n'auois pas accõpli son inique vouloir, elle mesme par sa fureur me creua les deux yeux. Et quand Helias l'eut ôuy parler, il eut grande pitié de luy, parquoy humblemẽt se retourna à Dieu ainsi, souuerain Dieu de Paradis qui par ta sainĉte bonté & misericorde, enlumines & fais veoir le poure aueugle, qui estoit assis sur le chemin en mandiant sa vie. Ie te supplie, & requiert humblement qu'il te plaise faire veoir, & enluminer ce poure homme, lequel a esté de moy sauuer la vie, pourquoy il a les yeux creuez, & quand il eut finé son oraison il fit le signe de la croix sur les yeux de Marques, lequel incontinent apres par la grace de Dieu, vit aussi cler qu'il auoit iamais veu, dont le Roy & la Roine auec tous les assistans

80 LA GENEALOGIE DE

sistans furent grandement esmerueillez, parquoy ils rendirent tous graces & louange à Dieu, auec celuy qui de nouueau estoit en lumiere, en recognoissans les graces & vertus que nostre sauueur Iesus Christ auoit miraculeusement demonstrez, à la priere & supplication de son bon cheualier Helias.

Or est asçauoir auant que proceder plus outre, que la iournee que les iousteſ furent faites entre Helias, & Mauquaire que Matabrune estant en prison, fit tellement boire ceux que le Roy Oriant auoit cõmis pour la garder, qu'elle les fit endormir par vrõgnerie: puis trouua maniere de s'en eschapper, & auec aucuns de ses gens s'en alla retirer dedans vn sien chasteau qu'elle auoit, lequel est appellé Maubruiãt, à fin de se cuider preseruer, & defendre du mal que elle pensoit bien qui luy aduiendroit, pour la peruerse trahison, & desloyauté qu'elle auoit commise contre le Roy & sa noble espouse, parquoy le Roy fit griefuement punir ceux qui l'auoient euẽ en garde: mais pour retourner au subiet de la Cronique du noble Helias cheualier au Cine, il est à noter qu'iceluy Helias cheualier au Cine demanda à son pere le Roy Oriant, qu'il luy pleut luy donner les chaines d'argẽt de ses freres, & de sa sœur que ledit Orfeure luy auoit rapportees, lesquelles il luy deliura de biẽ bon cœur pour en disposer à son plaisir, si fit lors serment, & iura que iamais il n'arresteroit tant qu'il eut cãt cherché par Viuiers, Estancs, où Riuieres qu'il auroit trouué ses cinq freres auec sa sœur, lesquels estoient muez en Cines: mais nostre Seigneur Iesus Christ qui tousiours console les siens en exaucant leur bon vouloir monstra grandement ses vertus: car à la riuiere qui courroit à l'entour du Palais du Roy, se sont visiblement

GODEFFROY DE BVILLON. 81

ment apparus les Cines deuant tout le peuple.

Et quand Helias les a veuz, il a diligemment appellé le Roy, & la Roine ses pere & mere en leur disant, ie vous prie Monseigneur & Ma dame que veniez songneusement voir vos autres enfans mes freres & ma sœur, lesquels sont presentement arriuez en la riuiere qui est à l'entour de ce Palais. Et incontinent descendirent le Roy & la Roine auec plusieurs de leurs nobles cheualiers, & gentils hommes, & vindrent en grande diligence sur la riue de l'eau pour voir les Cines dessusdits, lesquels le Roy, & la Roine regardoient piteusemẽt en plorant de la douleur, qu'ils auoient de voir leurs poures enfans ainsi muez en Cines. Et quand ils veirẽt approcher d'eux le bon Helias, ils commencerent à faire vne merueilleuse feste, & eux resiouir dedans l'eau, & s'approchoient dessus la riue, & quand ils le veirent pres de eux, ils s'approcherent legerement en les festoiant, & volletant à l'entour de luy, & il leur aplanissoit benignement les plumes, puis il leur monstra les chaînes d'argent, parquoy ils se mirẽt in bel ordre deuant luy puis à cinq d'eux remit les chaines au col, & subitement commencerent à retourner en leurs propres formes humaines: cõme parauant, & deuant tous miraculeusement se monstrerent tous quatre beaux fils & vne belle fille, ausquels diligemment accoururent le Roy & la Roine, & benignement les vindrent baiser & accoller comme leurs enfans. Dequoy chacun fut esmerueillé, & mena-on grande ioye du diuin miracle de Dieu ainsi nottamment demonstré.

Et quand l'autre Cine duquel la chaine auoit esté fondue pour faire les couppes, desquelles icy deuant

F

81 LA GENEALOGIE DE

a esté fait mention, vit ses freres & sa sœur retournez en leurs humaines formes, il se tetta dedãs la riuiere, & de dueil qu'il auoit arracha toutes ses plumes iusques à la chair, Et quand le bon Helias le vit ainsi douloureusement demener, il se print à plorer de dueil, & se reconfortoit benignemẽt disant, mon frere mõ amy ayez vn peu de patience, & ne vous deconfortez point: car ie feray si humblement priere pour vous à Dieu le tout puissant qu'encores vous verray-ie vne fois noble cheualier, & alors le Cine commença a encliner son chef comme en le remerciant, & se plongea tout dedans l'eau, & pareillement de menerent grand dueil le Roy & la Roine: mais Helias les reconforta doucement, & leur dit qu'encore briefuement retournerroit en sa propre nature humaine. Et ainsi furẽt aucunement consolez le Roy & la Roine de leur autre fils. Parquoy prindrent benignemẽt les autres cinq enfans, & les menerent à l'Eglise où ils les firent baptizer, & fut la fille nommee Rose, de laquelle apres descendit vne noble lignee & digne de louange, & les autres fils furẽt nommez, & appellez dessus les fons à la bõne discretion du noble Roy & de la Roine, lesquels fils ont pareillement estez tres-nobles, & vertueux cheualiers & aimez de Dieu, apres leur Baptesme furent solemnellemẽt conduits, & menez dedãs le Palais & festoyez en toutes ioyes, ainsi qu'il appartenoit bien. Et là chacun les venoit veoir en louant & magnifiant le nom de Dieu nostre souuerain Seigneur qui si miraculeusement demonstroit ses grandes vertus,

Comme

Kral Oriant'ın, elinde tuttuğu diğer beş zinciri geri getiren ve bu hususta gerçekleşen mucizeyi anlatan Kuyumcuyu nasıl çağırttığı.

BÖLÜM XVIII.

Ve genç Helias, asil Kral Oriant ile karısı iyi Kraliçe Bietris'in oğlu, söylendiği gibi düşmanı Mauquaire'e karşı mucizevi bir şekilde zafer kazandıktan sonra, Kral ve Kraliçe saray salonuna birlikte sevgiyle geri döndüler, adı geçen oğullarıyla birlikte; o

oğlan ki şövalyeleri tarafından serinlemesi için derhal silahsızlandırıldı, ve sonra büyük bir sevinç ve onurla öyle asilce ağırlandı ki bunu anlatmak mümkün değildir, herkes fevkalade neşeleniyordu, ve o zaman büyük bir şölen düzenlendi; buraya bölgenin tüm en büyük efendileri davet edildi, ardından danslar, balolar ve eğlenceler sarayda hemen başlatıldı, klaironlar, borazanlar ve diğer pek çok uyumlu enstrüman topluluğu neşelendirmek üzere bu yerde bir araya getirilmişti. Piskopos ve onun din adamları, tüm kent sakinleri, burjuvalar ve hanımlarla birlikte saygın bir şekilde ağırlandılar, bu asil ve mucizevi macerayı ihtişamla övmek için herkese açık bir saray daveti verildi; ve ertesi sabah dindarca alaylar düzenlendi, burada tüm halk hazır bulundu, tüm bu ilahi nimetleri için Tanrı'ya şükranlarını ve övgülerini sunuyorlardı, ve dönüşte adı geçen Piskopos tarafından Kralın, asil oğlu Helias'ın ve tüm adamlarının huzurunda ayin dindarca okundu ve kutlandı, ve ardından ayin bittiğinde herkes saraya döndü, ve eskisinden çok daha iyi bir şekilde ağırlandılar, öyle bir tarzda ki uzun bir zaman dilimi boyunca neşeli eğlencelerle şenlik yapıldı, öyle ki böylesi hiç görülmemişti; ve bu şenlikten sonra Matabrune'ün kuyumcusu, kendisine bir kupa yapması için verdiği gümüş zincirlerin gerçeğini öğrenmek üzere çağırttı, o kuyumcu ki emri üzerine derhal geldi, ve adı geçen beş gümüş zinciri ve kupanın yapımından mucizevi bir şekilde elinde kalan diğer kupayı yanında getirdi, böylece Tanrı'ya hoş geldiği gibi altı çocuğu kurtarmak üzere adı geçen kuyumcu dürüstçe Kralın huzuruna çıktı, ve ona dedi: "Efendim, işte anneniz Matabrune'ün bana yaptırdığı kupadan mucizevi bir şekilde elimde kalan beş gümüş zincir ve bir kupa. Ve bu işin nasıl gerçekleştiğini bilin efendim," dedi kuyumcu, "anneniz bir kupa yapmam için bana bu gümüş zincirleri getirdi; ama o zincirlerden ilkini eritmek üzere ateşe koyduğumda, gümüş Tanrı'nın inayetiyle öyle çoğaldı ki, tek başına tüm zincirlerin toplamı kadar iki katı ağırlıktaydı; bu yüzden işimin ücreti karşılığında bir tanesini eritmekten vazgeçtim, ve daha sonra saygıyla diğer beş gümüş zinciri sakladım, onlar sandığımdadır: kıymetli ve erdem dolu olarak, onları burada size sunuyorum, ve bunu yaparken Kraliyet Haşmetinize karşı herhangi bir kusur veya hata işlemişsem, bunun için af diliyorum." "Şüphesiz," dedi Kral, "dostum, çok bilgece ve iyi bir adam gibi konuştunuz, ve eğer herhangi bir kusur işlemişseniz bunu size tüm kalbimle bağışlıyorum." O zaman Kral ve Kraliçe bu kıymetli zincirleri aldılar, ve onları hürmetle öptüler, ağlayarak, ve kuğulara dönüşmüş olan o zavallı çocuklarına sevgiyle acıyarak, o çocuklar ki o büyük ihanet yüzünden kuğuya çevrilmişlerdi; ve hemen ardından kör olan Marques geldi: o gaddar kadın, öfkesinin vahşetiyle onun iki gözünü oydurmuştu, ve Kral onu gördüğünde sordu: "Sana bunu yapan kim?" "Yazık efendim," dedi, "anneniz bana kötülük yaptı," "Ve neden?" dedi Kral. "Yazık efendim," dedi Marques, "yedi küçük çocuk doğduğunda, onları boğmam veya öldürmem için bana vermişti, Kraliçeye yedi köpek doğurduğunu inandırmak için; ama ben bir ormana ulaştığımda, onları pelerinimin üzerinde bir düzlüğe koydum onları görmek için, ve onlara baktığımda hepsi bana öyle sevgiyle gülmeye başladılar ki, canlarını almayı asla istemedim: ama onları öylece kaderine terk edilmiş bırakmak zorunda kaldığıma daha da çok üzüldüm, ve ben onun o kötü arzusunu yerine getirmediğim için, o gaddar kadın öfkesiyle benim iki gözümü oydu." Ve Helias onun böyle konuştuğunu işittiğinde, ona karşı büyük bir merhamet duydu,

bu yüzden hürmetle yüzünü cennetin Tanrısına döndü: "Göklerin egemen Tanrısı, kutsal inayeti ve merhametiyle çölde İsrail çocuklarına yol gösteren, yolun kenarında oturup hayatı için dilenen bu fakir körün gözlerini aydınlat ve görmesini sağla. Senden diler ve mütevazı bir şekilde niyaz ederim ki, benim hayatımı kurtaran bu fakir adamın görmesini ve gözlerinin aydınlanmasını bizzat isteyesin, onun gözlerini sen oydun," ve duasını bitirdiğinde Marques'ın gözlerinin üzerine haç işareti yaptı, o hizmetkar ki hemen Tanrı'nın inayetiyle, daha önce hiç görmediği kadar net bir şekilde görmeye başladı, bundan ötürü Kral ve Kraliçe yanındakilerle birlikte yanındakilerle birlikte fevkalade şaşırdılar, bu yüzden hepsi Tanrı'ya çok büyük şükranlar ve övgüler sundular, kurtarıcımız İsa Mesih'in dindar şövalye Helias'ın duası ve ricası üzerine mucizevi bir şekilde gösterdiği bu lütuf ve erdemleri tanıyarak. Daha ileri gitmeden önce bilinmelidir ki, Helias ve Mauquaire arasındaki düellonun yapıldığı o günde, hapiste olan Matabrune, Kral Oriant'ın kendisini korumak üzere görevlendirdiği nöbetçilere öyle bir içki içirdi ki, idrar yoluyla onları uyuttu: sonra kaçmanın bir yolunu buldu, ve bazı adamlarıyla birlikte Masbruat adındaki kalesine sığındı, bunu kendini savunmak ve gelecekte yapacağı kötülüğü sürdürmek için düşndü, o kötülük ki Kral ve onun asil eşine karşı işlemişti, bu yüzden kral onu koruma altında tutanları şiddetle cezalandırdı: ama dürüst Kuğu Şövalyesi'nin kroniğine geri dönmek için, burada belirtilmelidir ki o asil şövalye Helias, babası Kral Oriant'tan kardeşlerinin ve kız kardeşinin gümüş zincirlerini kendisine vermesini rica etti, o zincirler ki kuyumcu ona geri getirmişti, kral da bunları sevinçle ona teslim etti, ve Helias onlarla dilediği gibi ilgilendi, ve yemin etti ki onları bulana kadar ne nehirlerde, ne göletlerde ne de akarsularda aramaktan asla vazgeçmeyecekti; o beş kardeşi ve kız kardeşi ki kuğulara dönüşmüşlerdi: ama efendimiz İsa Mesih, dürüst arzularını yerine getirerek her zaman kendininkileri teselli eder, onun erdemlerini fazlasıyla gösterdi: çünkü bu sarayın çevresini kuşatan nehirde, kuğular tüm halkın önünde görünür bir şekilde görünür bir şekilde belirdiler tüm halkın önünde. Ve Helias onları gördüğünde, hemen Kralı çağırdı, ve Kraliçeyi, anne ve babasını çağırarak şöyle dedi: "Sizden rica ediyorum efendim ve hanımım, gelin ve diğer çocuklarınızı, kardeşlerimi ve kız kardeşimi çok iyi görün, onlar şu an bu sarayın çevresindeki nehre ulaştılar." Ve hemen Kral ve Kraliçe birçok asil şövalye ve beyefendiyle birlikte indiler, ve o kuğuları görmek üzere büyük bir dikkatle suyun kenarına geldiler, Kraliçe onlara bakarak kederle ağlıyordu, zavallı çocuklarının böyle kuğuya dönüştüğünü görmenin acısıyla. Ve dürüst Helias onların kendilerine yaklaştığını gördüğünde, orada harika bir şenlik yapmaya başladılar, ve suyun içinde neşeleniyorlardı, ve kıyıya doğru yaklaşıyorlardı, ve onları yakınlarında gördüğünde, onları okşayarak tüylerini hafifçe düzeltti, sonra onlara gümüş zincirleri gösterdi, onlar da onun önünde düzenli bir şekilde durdular; sonra onlardan beşinin boynuna zincirlerini geri taktı, ve anında kendi insan formlarına: eski hallerine geri dönmeye başladılar, ve tüm halkın önünde mucizevi bir şekilde dört güzel oğlan ve bir güzel kız olarak göründüler, onlara doğru Kral ve Kraliçe hemen koştular, ve kendi çocukları gibi onları lütufkarca öpüp kucakladılar. Bundan ötürü herkes fevkalade şaşırdı, ve Tanrı'nın bu mucizesinden ötürü büyük bir sevinç duyuldu.

Ve diğer kuğuya gelince, onun zinciri kupayı yapmak için eritilmiş olduğundan, ki yukarıda bundan bahsedilmişti, kardeşlerinin ve kız kardeşinin kendi insan formlarına döndüğünü gördüğünde, kendini nehre attı, ve duyduğu kederden ötürü tüm tüylerini etine kadar yoldu, Ve dürüst Helias onu böyle kederli gördüğünde, acıdan ağlamaya başladı, ve onu lütufkarca teselli ederek şöyle dedi: "Benim kardeşim, benim dostum, biraz sabırlı olun, ve hiç kederlenmeyin: çünkü sizin için her şeye gücü yeten Tanrı'ya öyle mütevazı bir şekilde dua edeceğim ki, sizi yeniden asil bir şövalye olarak göreceğim," ve o zaman Kuğu, ona teşekkür eder gibi başını eğmeye başladı, ve suyun içine tümüyle daldı, ve aynı şekilde Kral ve Kraliçe büyük bir keder duydular: ama Helias onları nezaketle teselli etti, ve onlara yakında onun da kendi insan doğasına geri döneceğini söyledi. Ve böylece Kral ve Kraliçe diğer çocuklarıyla teselli buldular. Bu yüzden diğer beş çocuğu nezaketle aldılar, ve onları kiliseye götürdüler, ve orada onları vaftiz kurnasının üzerine getirdiler; ve kız çocuğuna Rose adı verildi, ondan sonra asil bir soy ve övgüye layık bir nesil doğdu, ve diğer oğlanlar da adlandırıldı, ve asil Kral ile Kraliçenin oğulları olarak çağrıldılar, onlar da aynı şekilde çok asil, ve erdemli şövalyeler ve Tanrı'nın sevgilileri oldular, vaftizlerinden sonra dindarca götürüldüler, sihirli bir sevinçle saraya getirilip her türlü neşeyle ağırlandılar, kendilerine uygun düştüğü şekilde. Ve orada herkes onları görmeye geliyor, egemen Rabbimiz Tanrı'nın adını övüp yüceltiyordu, o Tanrı ki büyük erdemlerini böyle mucizevi bir şekilde gösteriyordu.

GODEFFROY DE BVILLON. 83

Comme le Roy Oriant donna son Royaume à son fils Helias duquel il le fit à honneur couronner. Et puis luy ottroya d'aller prendre sa mere Matabrune dedans Maubruyant.

CHAP. XIX.

APres toutes ces choses, le Roy Oriant cognoissant la grace de Dieu, qui estoit estendue en son fils le noble Helias, il fit à soy appeller plusieurs grands Barons & cheualiers qu'il auoit tousiours auec luy, & ceux appellez fit venir en presence le noble Helias. & luy dit, Mon tresher & bien aymé filz, i'ay cogneut & aussi ont veu tous messeigneurs icy presens, que vous estes remply de la grace de Dieu: comme assez notemment apert par les miracles, & dignes faits qui par vostre saincte priere ont estez ici demonstrez, parquoy ie me depose presentement de tout mon Royaume en vous constituant & faisant Roy, & Seigneur de toute ma terre & de mes pays, & veux que doresenauant vous soyez honnoré, seruy, & obey comme Roy sans nul contredit, & en tesmoignage de ceste chose, & pour monstrer qu'ainsi me plait, voici la couronne du Royaume, laquelle present la Roine vostre bonne mere & tous les nobles assistans, ie vous presente dessus vostre chef & la vous donne comme Roy. Monseigneur dit Helias, ie vous remercie humblement: combien que ie ne suis pas digne ne suffisant de scauoir regir & gouuerner vn si noble, & puissant pays que vostre Royaume: mais puis qu'il vous plait d'ainsi faire, & que c'est le vouloir de Dieu, en rien ne vous veux contredire,

F 2

84 LA GENEALOGIE DE

& aussi mon fils dit le Roy Oriant, ie le vous donne de bon cœur. Au surplus mõ fils noble Roy, Matabrune ma mere laquelle i'aueis fait emprisonner, pour la trahison & iniure qu'elle a faite à vostre mere & à ses enfans: dont vous estes l'vn, ie vous fais à sçauoir qu'elle a trouué maniere de soy deliurer, & s'en est est fuite à Garant, en vn sien chasteau, lequel on appel le Maubruyant, si vous declaire que ie remets son cas par deuers vous: pour en faire droit & iustice: telle q̃ par vous, & vostre conseil sera trouué & deliberé: mais point ny veux estre present. Et bien monseigneur dit le Roy Helias, puis qu'il vous plaist ainsi, ie vous promets la foy que ie ne cesseray iamais iusques i'auray prins le chasteau de Maubruyant, & fait droit & iustice de celle qu'ainsi à tort voulut trahir ma mere & nous. Et apres que le noble Helias fut couronné, & constitué Roy de tout le pais present sa mere, & tous les grãs seigneurs: & nobles cheualiers du royaume lesquels en furent treshoyeux, il print auec luy enuiron quatre mille arbalestiers, auec deux mille hommes d'armes, & gens de fait sans les pietons, & pionniers qui estoyent enuiron six cẽs, & puis accompaigné de cẽt nobles cheualiers se partit de l'Isle fort, & auec ses gẽs vint assieger le chasteau de Maubruyant, & pour brief donna vn si fort & merueilleux assaut, à ceux qui estoyent dedãs, qu'oncques ne peurẽt resister, parquoy luy & ses gens tous bien armez entrerent dedans sans nulle contradiction, & en entrant audit Chasteau s'escria a haute voix le Roy Helias en disant à ses gens, gardez sur vostre vie que ne laissiez sortir de ce lieu la fauce Matabrune, laquelle desloyalement a voulu trahir & faire mourir ma bonne mere &

GODEFFROY DE BVILLON. 85

re & tous ses enfans. Et quand Matabrune eut ouy le bruit, & qu'elle vit le chasteau prins, elle se fortifia dedans vne Tour, où elle se mit auec aucuns de ses gentils-hommes & damoyselles, pour se mettre à sauueté: mais quand le Roy Helias le sçeut, il vint à la porte de la Tour auec ses gens, & par force la rompirent, & la trouuerent dedans, & aussi tost que le Roy l'apperçeut, il vint à elle de courage & la ietta contre terre en luy disant, ha fauce vieille a ta voulu trahir ma mere, & nous faire souffrir tant de mal, se n'estoit pour l'honneur de Dieu, & du sang dont ie suis yssu moymesmes te mettrois à mort. Et lors ne sceut que dire Matabrune, sinon qu'on la menast à son fils le Roy Oriant: mais le Roy Helias luy dit q̃ iamais ne le verroit, & la deliura à ses gens, lesquels la menerent incontinent au bas du chasteau, en vne grande place où fut preparée vne estache pour la lier, & fit-on apporter du bois pour la brusler, & la faire mourir ainsi que elle auoit deseruy, & ny auoit celuy en ce lieu-là qui ne s'employast volontairement à la faire mourir.

Et quand elle se vit liée & estachée & qu'il n'y auoit plus de remede en sa vie, elle fut aucunemẽt esmeute de contrition, & s'escria au Roy Helias, en disant, ha! mõ fils ie vous crie mercy, ie cognois, & est vray que i'ay bien merité la mort: car i'ay trahy fautement vostre mere, & luy fis donner à entendre que de son corps estoyẽt yssus sept petits chiẽs. Et il est vray qu'elle auoit enfanté sept beaux petis enfãs, lesquels à leur n'aussement apporterent chacun vne chaine d'argent au col: mais par ma fauce desloyauté les enuoyay par vn mien seruiteur pour les ardre & faire noyer: mais Dieu les preserua de mal. Et encores par ma mauuai-

F 3

86 LA GENEALOGIE DE

stié pẽsay faire mourir vostre mere la Roine Bietris, & luy imposer qu'elle vouloit trahir son espoux le Roy Oriant, & moy en quoy iamais elle ne pensa, si c'est à bon droit que ie meure: car ie l'ay vera Dieu deserui, auquel ie requier hũblement qu'il le me vueil le pardonner, & que la peine que ie souffriray à mourir puisse estre tournée s'il luy plaist en la satisfaction de tous mes pechez. Et d'autre part ie vous supplie q̃ me pardonniez aussi: car ie meurs volontairement, & si vous pardonne ma mort. Et certes dit le roy Helias, ie vous pardõne quand à ma part: mais si mourez vous par iustice, priant Dieu qui vous pardonne, adonc fut mis le bois & les Espines seiches à l'entour de Matabrune, & le feu dedans, & fut arse & bruslée pour ses demerites deuant tout le peuple. Et quand l'executiõ fut faite, le Roy & ses gens s'en retournerent à l'Isle-fort, où il fut à honneur reçeu, & puis vint annõcer à sa mere ce qu'il auoit fait en disant, ma mere resiouissez vous: car vous estes vengée de la peruerse Matabrune, laquelle i'ay fait ardre & bruser pour ses demerites, Et la Roine luy respondit, mon trescher fils ie vous remercie Iesus luy vueille pardonner. Et ainsi demourerent en paix, & tout le peuple fut ioyeux.

Kral Oriant'ın, oğlu Helias'a krallığını nasıl devrettiği ve onun onuruna taç taktırdığı. Ve ardından sapkın annesi Matabrune'ü Maubruyant kalesinin içinde yakalatmak üzere gitmesine nasıl izin verdiği.

BÖLÜM XIX.

Tüm bu şeylerin ardından, asil Kral Oriant, asil oğlu Helias'ın üzerinde tecelli eden Tanrı'nın inayeti ve lütfunu görerek, her zaman yanında bulundurduğu birçok büyük Baronu ve şövalyeyi çağırtmayı kendine borç bildi, ve onlar çağrıldığında asil Helias'ı onların huzuruna getirtti; ve ona dedi: "Benim çok sevgili ve çok sevdiğim oğlum, burada hazır bulunan tüm efendilerimin önünde bizzat anladım ve gördüm ki siz Tanrı'nın lütfuyla dolusunuz: nitekim sizin kutsal dualarınız ve ricanızla bu yerde gösterilen o mucizeler ve layık amellerle bu durum fazlasıyla ve aşikarca açığa çıkmıştır, bu yüzden şu an tüm krallığımdan kendi rızamla feragat ediyorum, sizi

yerime hükümdar tayin ederek ve tüm topraklarımın ile ülkelerimin Kralı ve Efendisi yaparak; ve arzuluyorum ki bundan böyle size hürmet edilsin, hizmet edilsin ve hiçbir itiraz olmaksızın itaat edilen bir Kral olun, ve bu durumun bir nişanesi olarak ve bunu canıgönülden istediğimi göstermek için, işte krallığın tacı, onu burada iyi anneniz Kraliçe ve hazır bulunan tüm asil topluluğun önünde başınızın üzerine koyuyorum ve size bir Kral olarak takdim ediyorum." "Efendim," dedi Helias, "size mütevazı bir şekilde teşekkür ederim: her ne kadar sizin krallığınız kadar asil ve güçlü bir ülkeyi yönetmek ve idare etmek için yeterli bilgiye ve liyakate sahip olmasam da; mademki böyle yapmayı canıgönülden arzuluyorsunuz ve bu Tanrı'nın da iradesidir, size hiçbir şeyde karşı gelmek istemem, ve bunu size tüm kalbimle kabul ediyorum oğlum," dedi Kral Oriant. "Ayrıca benim asil genç Kral oğlum, hapsettirmiş olduğum annem Matabrune, annenize ve çocuklarına yaptığı o ihanet ve kötülük yüzünden; ki siz onlardan birisiniz, kendisini kurtarmanın bir yolunu bulmuş ve kaçarak Maubruyant adındaki kalesine sığınmıştır, size beyan ederim ki onun bu davasını tamamen sizin ellerinize bırakıyorum: adaleti ve hakkı yerine getirmeniz için; öyle ki siz ve sizin konseyiniz tarafından uygun bir çare bulunsun ve kararlaştırılsın: ama ben orada hiçbir şekilde hazır bulunmak istemiyorum." Ve "Ha efendim," dedi genç Kral Helias, "mademki böyle arzuluyorsunuz, size söz veririm ve inancım üzerine yemin ederim ki, Maubruyant kalesini ele geçirene ve annemi ile bizi haksız yere aldatmak ve haince yok etmek isteyen o kadına karşı hakkı ve adaleti yerine getirene kadar asla durmayacağım." Ve asil Helias taç giyip tüm ülkenin Kralı olarak tayin edildikten sonra, annesinden ve krallığın tüm büyük baronları ile asil şövalyelerinden izin aldı, onlar bu durumdan fevkalade mutlu idiler; yanına yaklaşık dört bin okçu, iki bin silahlı adam ve piyadelerle istihkamcılardan oluşan adamları aldı, bunların sayısı yaklaşık altı bindi; ve sonra bu asil şövalyelerin eşliğinde Isle forte'tan ayrıldı, ve adamlarıyla birlikte Maubruyant kalesini kuşatmaya gitti; ve kısa sürede kaleye öyle feci ve harika bir saldırı düzenletti ki, içeride olanlar buna hiçbir şekilde karşı koyamadılar, bu yüzden Helias ve adamları tümüyle silahlanmış olarak hiçbir itirazla karşılaşmadan kalenin içine girdiler, ve kaleye girerken Kral Helias adamlarına yüksek sesle şöyle bağırdı: "Adamlarım kendinizi kollayın, hayatınız pahasına sapkın Matabrune'ün bu yerden dışarı çıkmasına asla izin vermeyin, o kadın ki haince iyi annemi aldatmak ve öldürmek istedi, ve tüm çocuklarını." Ve Matabrune bu gürültüyü işittiğinde ve kalenin ele geçirildiğini gördüğünde, kalenin içindeki bir kuleye sığınarak kendini tahkim etti, orada bazı asil adamları ve genç kızlarıyla birlikte kendini emniyete almak istiyordu: ama Kral Helias bunu öğrendiğinde, adamlarıyla birlikte kulenin kapısına geldi, ve güç kullanarak kapıyı kırdılar, ve kadını kule odasının içinde buldular; ve Kral Helias onu fark eder etmez, büyük bir cesaretle ona yaklaştı ve hiddetle onu yere fırlattı, ona şöyle diyerek: "Ha sahte yaşlı kadın, anneme ihanet etmek ve bizi bu kadar büyük acılara mahkum etmek istedin; eğer Tanrı'nın onuru ve içinden doğduğum o asil kanımın şerefi olmasaydı, seni kendi ellerimle hemen öldürürdüm." Ve o zaman Matabrune ne diyeceğini bilemedi, ancak oğlundan, yani Kral Oriant'tan kendisini korumasını istedi; ama Kral Helias ona bir daha onu asla göremeyeceğini söyledi, ve onu derhal kalenin aşağısındaki büyük bir meydana götüren adamlarına teslim etti, orada onu bağlamak üzere büyük bir direk hazırlanmıştı; ve onu yakmak için odunlar

getirtildi, ve böylece çocukları gönüllü olarak ölüme terk eden o kadını acı bir ölümle cezalandırmak üzere hazırlık yapıldı. Ve Matabrune bağlandığında, korku içinde kalarak ve artık hayatı için hiçbir kurtuluş çaresi kalmadığını anlayarak, pişmanlık duygusuyla sarsıldı; ve Kral Helias'a yüksek sesle feryat ederek şöyle dedi: "Ha benim oğlum, sizden merhamet diliyorum, itiraf ederim ki ölmeyi fazlasıyla hak ettim: çünkü ben kötü niyetle ve sahte bir şekilde annenize, yani Kraliçe Bietris'e karşı haksız yere suç uydurdum, and ona kendi bedeninden yedi küçük köpek doğurduğunu inandırdım. Ve oysa o, doğduklarında her biri boynunda bir gümüş zincir getiren yedi güzel küçük çocuk doğurmuştu: ama ben sahte gaddarlığımla onları yakması and nehirde boğması için bir hizmetkarıma vermiştim: ama Tanrı onları kötülüklerden korudu. Ve ayrıca benim o kötü niyetim yüzünden annenizin, yani Kraliçe Bietris'in feci bir şekilde öldürülmesini sağlamak istedim, and onu kocası Kral Oriant'a karşı haince davranmakla suçladım, oysa o bunu asla düşünmemişti, bu yüzden ölecek olmam çok büyük bir haktır: zira ben Tanrı'ya karşı büyük bir günah işledim, ondan beni mütevazı bir şekilde bağışlamasını diliyorum, and katlanacağım bu ölüm acısının, eğer onun hoşuna giderse, tüm günahlarımın bir kefareti and bedeli olmasını niyaz ediyorum. Ve diğer taraftan sizden de beni bağışlamanızı istirham ederim: çünkü ben gönüllü olarak ölüyorum, and eğer siz de ölümümü bağışlarsanız." Ve "Şüphesiz," dedi Kral Helias, "kendi adıma sizi bağışlıyorum: ama siz adaletin hükmüyle ölüyorsunuz, Tanrı'ya dua edin ki o da sizi bağışlasın," bunun üzerine Matabrune'ün etrafına odunlar and kuru çalılar dizildi, and içeriden ateş verildi, and işlediği o feci suçlar yüzünden tüm halkın gözü önünde diri diri yakıldı and kül edildi. Ve bu infaz tamamlandığında, Kral and adamları Isle-fort'a geri döndüler, orada büyük bir onurla karşılandılar; and sonra annesinin yanına gidip ona yaptığı şeyi bildirdi, şöyle diyerek: "Benim annem, neşelenin; çünkü o sapkın Matabrune'den öcünüz alındı, işlediği o feci suçlar yüzünden onu diri diri yaktırdım and kül ettirdim." Ve Kraliçe ona cevap verdi: "Benim çok sevgili oğlum, size teşekkür ederim, İsa Mesih de onu bağışlasın." Ve böylece ebediyen barış içinde yaşadılar, and tüm halk fevkalade mutlu oldu.

Comme le Cine qui n'estoit encore retourné en sa forme humaine s'apparut sur la riuiere deuant un bateau.

CHAP. XX.

APres aucun temps que le vertueux Roy Helias eut possedé le Royaume de l'Isle-fort en estoit bonne paix & tranquilité de iustice. Auint vn iour ainsi qu'il estoit en son palais regardant deuers la riuiere, vit & apper

GODEFFROY DE BVILLON. 87

apperçeut le Cine blanc vn de ses freres, lequel n'estoit point encores retourné à son humaine forme, pource que sa chaine auoit esté fondue pour faire vne coeppe à Matabrune ainsi que deuãt est fait mention, & iceluy Cine dedãs l'eau deuant vn bateau, lequel il amena à riue: comme attendant le Roy Helias: Et quand ledit Roy le vit, il dit en soy-mesme, voicy vne signification q̃ Dieu m'enuoye pour me demonstrer, que ie m'en dois aller par la conduite de ce Cine en quelque pais pour auoir hõneur, & cõsolation sous la bonté & magnificẽce de son sainct nom, & en ce bõ propos inspiré du sainct Esprit assembla ses freres & sa sœur, puis vint à son bon pere le Roy Oriant, & à sa bõne mere la Roine Bietris, & en presence de tous ses parens commença a parler disant Mon trescher & honoré pere & vous aussi ma mere: ensemble mes freres ma sœur & tous mes parens, il est besoing & necessaire que ie prenne congé de vous: car voila dedans la riuiere mon frere le Cine lequel me vient querir dedans vn bateau qu'il a conduit, & amené à riue en moy attendant. Parquoy s'cachez mõseigneur mon pere que ie vous rends la couronne Royalle qu'il vous auoit pleu me donner, & remets du tout en vos mains le Royaume de l'Isle fort, & ainsi humblemẽt prens congé de vous en delaissant ce noble pais pour moy en aller au commandement de nostre Sauueur Iesus Christ par la conduite de mon frere: car i'ay ferme esperance que Dieu a fait tout pour le mieux, & qu'il l'a voulu laisser en espece de Cyne pour me cõduire, & seurement mener à quelque bon poit, où ie pourray, à son digne vouloir faire quelque fruit vertueux, & m'en vay auec luy, & à Iesus Christ vous a-

88 LA GENEALOGIE DE

commande. Et en ce disant vint baiser le Roy & la Roine ses pere & mere, ses freres & sa sœur, lesquels ploroient si tendrement que c'estoit pitié à les voir. Et quand Helias eut ainsi humblement prins congé de tous ses parens & amis, il fit porter les armes & son armet d'honneur dedans le bateau, auec sa target te, & son escu reluysant où est escrit, le chãp d'argent, & dessus la croix d'or. Puis apres le noble roy Oriãt dit, mon trescher & bien aymé fils, voici vn cor que ie vous donne le quel vous garderez pour lamour de moy, & soyez seur qu'il a telle vertu, que tout hõme qui le sonnera hautement, ne peut auoir enuy ne dommage où qu'il soit au plaisir de Dieu. Si prie humblement au doux Iesus, qu'il vous doint bien aller en ioye, & retourner à hõneur & seureté de vostre voyage. Et ainsi qu'Helias estoit encores dedans le palais le Cine ietta trois ou quatre merueilleux cris: comme par maniere d'appeller son frere, dont le Roy Oriant, & la Roine auec tous ceux qui là estoyent furẽt grandement esbahys, & incontinent descendit Helias auec ses parens & amis, lesquels le vindrent conuoyer iusques sur la riue de l'eau. Et quand le Cine les vit il se print à voller, & resiouir comme faisant maniere de venir au deuant dudit Helias, & chacun benissoit le cine. Voyla dõmage de ce pour ce enfant qui a perdu sa forme humaine, Iesus luy vueille rẽdre. Et le Cine qui oyoit ces paroles enclinoit le chef: cõme remerciant ceux qui prioyent pour luy: mais encores n'estoit pas venu le tẽps ordonné de Dieu qu'il deut retourner en son humanité pour vn plus grand bien lequel en deuoit aduenir, & le Roy & la roine estoiẽt là auec leurs enfans pleurans profondement de la pi-

tié

GODEFFROY DE BVILLON. 89

tié qu'ils auoient de regarder le noble sang ainsi mué en vn pauure cine. Si entra Helias dedans le bateau en prenant vn cõgé general de tous ses amis: lesquels s'en retournerent plorans & menans grand dueil du bon Helias le noble cheualier au cyne lequel ainsi s'en alloit à son aduenture en pays estrange au bon commandement de Dieu & par la conduite du cyne. Si se mist ledit cyne deuant le bateau lequel il fit naiger dessus l'eaue par telle maniere qu'ils furent incontinent esloingnez de l'isle forte. Et ainsi conduit le cyne le noble Helias iusques au lieu ordonné de Dieu pour luy donner femme de laquelle deuoit yssir vne belle fille qui porteroit trois fils, dont & par lesquels seroit grandement exaucee la loy de nostre seigneur Iesuchrist, desquels le premier fut Godefroy de Buillon: lequel depuis conquist & posseda le royaume de la sainctte terre de Hierusalem. Le deuxiesme fut son frere Bandouin lequel luy succeda audit royaume, & le troiziesme fut Eustace, lequel fut noble cheualier, mais nonobstant ne fut-il pas roy comme les deux premiers, pource qu'il fut alaicté d'vne autre nourrice que de sa mere, dequoy l'enfant plora, & la mere qui en fut merueilleusement dolante. Ainsi comme cy apres vous sera plus amplement declaré, en ensuiuant l'ordre de ceste presente cronique.

Henüz insan formuna dönmemiş olan Kuğunun, bir teknenin önünde nehirde nasıl belirdiği.

BÖLÜM XX.

Erdemli Kral Helias Isle-fort Krallığı'na sahip olduktan kısa bir süre sonra, krallık tam bir barış, huzur ve adalet içinde yönetiliyordu. Günlerden bir gün, o sarayındayken ve nehre doğru bakmaktayken, suyun üzerinde beyaz Kuğuyu gördü ve fark etti; o ki kardeşlerinden biriydi ve henüz insan formuna dönmemişti, çünkü zinciri daha önce bahsedildiği üzere Matabrune için bir kupa yapılmak amacıyla eritilmişti; ve bu Kuğu suyun içinde bir teknenin önündeydi, o tekneyi kıyıya kadar getirmişti, sanki Kral Helias'ı bekliyor gibiydi. Ve adı geçen Kral onu gördüğünde kendi kendine dedi: "İşte bu, Tanrı'nın bana gösterdiği ve bu Kuğunun rehberliğinde onun kutsal adının iyiliği ve ihtişamı altında onur ve teselli bulmak üzere bir başka ülkeye gitmem gerektiğini bildiren bir işarettir," ve bu niyetle, Kutsal Ruh'un ilhamıyla kardeşlerini ve kız kardeşini topladı, sonra iyi babası Kral Oriant'ın ve iyi annesi Kraliçe Bietris'in yanına geldi, ve tüm akrabalarının huzurunda konuşmaya başlayarak şöyle dedi: "Benim çok sevgili ve onurlu babam ve siz de benim annem; kardeşlerim, kız kardeşim ve tüm akrabalarım ile birlikte, sizden izin istemem gerekiyor ve buna mecburum: çünkü işte nehirde kardeşim Kuğu bulunuyor, o yönlendirdiği bir teknenin içinde beni almaya geldi, ve kıyıya yanaşmış beni bekliyor. Bu yüzden biliniz benim efendim ve babam, bana vermekten hoşnut olduğunuz o krallık tacını size geri iade ediyorum, ve Isle fort Krallığı'nu tamamen sizin ellerinize bırakıyorum; ve böylece bu asil ülkeyi arkamda bırakarak, kurtarıcımız İsa Mesih'in emriyle ve kardeşimin rehberliğinde gitmek üzere sizden mütevazı bir şekilde izin istiyorum: çünkü Tanrı'nın her şeyi en iyi şekilde eylediğine dair güçlü bir ümidim var, ve beni yönlendirmesi, güvenli bir şekilde hayırlı bir limana ulaştırması için onu bir Kuğu şeklinde bırakmak istemiştir; orada onun yüce iradesiyle erdemli bir meyve verebilirim, ve ben onunla birlikte gidiyorum; ve sizi İsa Mesih'e emanet ediyorum." Ve bunu söylerken gelip Kralı ve Kraliçe anne babasını, kardeşlerini ve kız kardeşini sevgiyle öptü, onları böyle görmekten ötürü hepsi öyle derinden ağlıyorlardı ki bu büyük bir acıydı. Ve Helias böyle mütevazı bir şekilde tüm akrabalarından ve dostlarından izin istediğinde, silahlarının ve onur başlığının tekneye taşınmasını sağladı; parıldayan kalkanı da yanındaydı, üzerinde gümüş bir alan ve bunun üzerinde kırmızı bir haç yazılıydı. Daha sonra asil Kral Oriant dedi: "Benim çok sevgili ve çok sevdiğim oğlum, işte size bir borazan, onu benim sevgim için saklayacaksınız; ve emin olun ki onda öyle bir erdem vardır ki, onu her üfleyen adam, Tanrı'nın rızası dahilinde olmak üzere hiçbir zarar veya ziyan görmez. Bu yüzden yolculuğunuzun onur ve selametle dönmesi için öncelikle tatlı İsa'ya dindarca dua edin." Ve Helias henüz saraydayken, Kuğu suyun içinde üç veya dört kez harika bir çığlık attı: sanki kardeşini çağırır gibi bir tarzda; bundan ötürü Kral Oriant, Kraliçe ve orada hazır bulunan herkes büyük ölçüde şaşırdı; ve hemen Helias, kendisini nehrin kıyısına kadar uğurlamaya gelen anne babası ve dostlarıyla birlikte aşağı indi. Ve Kuğu onu gördüğünde uçmaya başladı, ve adı geçen Helias'ın önüne gelerek sanki şenlik yapar gibi sevindi; ve herkes Kuğuyu kutsuyordu: "Yazık insan formunu kaybetmiş olan bu zavallı çocuğun bahtsızlığına, İsa ona bunu geri iade etsin." Ve onları işiten Kuğu başını eğiyordu:

sanki kendisi için dua edenlere teşekkür eder gibi; ama henüz insan formuna geri dönmesi için Tanrı tarafından buyrulan zaman gelmemişti, zira gelecekte bundan çok daha büyük bir hayır doğacaktı; ve Kral ile Kraliçe orada diğer çocuklarıyla birlikte, asil kanın böyle zavallı bir kuğuya dönüştüğünü görmenin derin acısıyla ağlıyorlardı. Bunun üzerine Helias, tüm dostlarından genel bir izin alarak tekneye bindi; onlar iyi Helias'ın, asil Kuğu şövalyesinin arkasından ağlayarak ve büyük bir keder duyarak geri döndüler; o şövalye ki Tanrı'nın emriyle ve Kuğunun rehberliğinde yabancı bir ülkede kendi macerasına doğru gidiyordu. Böylece adı geçen Kuğu teknenin önüne geçti, suyun üzerinde öyle bir tarzda yüzmeye başladı ki, Isle fort'tan hemen uzaklaştılar. Ve böylece Kuğu, asil Helias'ı, kendisine bir eş verilmesi için Tanrı tarafından buyrulan o yere kadar götürdü; o eşten, daha sonra kurtarıcımız İsa Mesih'in yasasını büyük ölçüde yüceltecek olan üç çocuk doğuracak bir güzel kız dünyaya gelecekti; o çocuklardan ilki, daha sonra kutsal Kudüs topraklarını fetheden ve elinde tutan Godefroy de Buillon olacaktı. İkincisi, adı geçen krallıkta ona halef olan kardeşi Baudouin olacaktı, ve üçüncüsü ise asil bir şövalye olan Eustace olacaktı; ama buna rağmen o, diğer ilk ikisi gibi kral olamadı, çünkü annesinden başka bir sütannenin sütüyle emzirilmişti, bundan ötürü çocuk ağlamıştı, ve anne bundan mucizevi bir şekilde kederlenmişti. Nitekim bundan sonra, bu mevcut kroniğin sırasını takip ederek size daha geniş bir şekilde ilan edilecektir.

Comment le Con e de Francquebourc fist conuenir & apeller par iustice Clarisse la Duchesse de Buillon à Nymaie pour uouloir usurper sa Duché en donnant faux à entendre à Otton l'Empereur d'Alemaigne, lequel se auoit la court de parlement en ladicte cité de Nymaye.

CHAP. XXI.

E 5

POur tousiours paruenir au noble effect de la cronique, Laquelle i'ay commencé de narrer à la verité de ce qui est escript en plusieurs notables histoires laisseray vn peu à parler du noble Helias cheualier au cine, lequel est nageant dessus l'eaue pour venir en la cité de Nimaie deuant l'Empereur & par diuine prouidence soustint le bon droit de la noble Clarisse Duchesse de Buillon ainsi qu'il est dit cy apres. Or est ainsi que le tres noble Empereur d'Alemaigne nommé Otton premier de ce nom, lequel auoit soubs le pays d'Ardaine, de Liege & de Namur, tenoit son siege de iustice, la court de son parlement dedans la cité de Nimaie, & là chacun qui estoit oppressé, dommagé ou interessé venoit demander droit & iustice audit Empereur: lequel estoit vn tresgrand iuge & bon iusticier si aduint que le Conte de Francquebourc fit appeller ladicte Duchesse de Buillon pour iniustement & à tort vouloir vsurper sa Duché & donner faux à entendre, & au iour qui auoit esté assigné aux parties. Comparut en personne ledit conte de Francquebourc demandeur en matiere de nouuelleté d'vne part & la tres noble dame Clarisse duchesse de Buillon deffenderesse d'autre part, laquelle auoit amené auec elle sa fille qui estoit vne tres belle & gracieuse damoiselle, & quand le conseil fut venu & assemblé auec l'Empereur, le conte fit plaider sa cause, & en plaidoiant fit iniurieusement poser & mettre que ladicte duchesse auoit faict empoisonner son mary lequel estoit frere de luy, & que son mary auoit esté enuiron l'espace de trois ans és pays d'outre mer sans aucunement retourner par deça, durant lequel

temps & en son absence elle auoit conçeu & enfanté vne fille, laquelle pour ceste cause il vouloit dire qu'elle n'estoit pas de legitime mariage. Et en outre que la terre & duché de Buillon estoit venue de son pere parquoy il vouloit dire & proposer par son plaidoiement que ladite duchesse ne pouuoit de droit tenir ne posseder icelle duché comme douairiere de son mary, ne sa fille pareillement comme heritiere dudit Duc, car elle n'estoit legitime ainsi qu'il auoit desia dit & comme il offroit de prouuer, tendant affin de reprendre & mettre en sa main ladicte duché de Buillon comme successeur & seul heritier de son feu frere en son viuant mary & espoux d'icelle duchesse & duc de Buillon. Et apres selon le plaidoier dudit demandeur ladite duchesse deffendit sa cause au mieux qu'elle peut en luy niant tout ce qu'il auoit proposé contre elle & sa fille dont il auoit blessé l'honneur en protestant de leurs iniures, certes dame dist l'Empereur: voicy matiere iniurieuse & pour vous faire mourir se n'y pouuoiez veu qu'il offre de prouuer, sire dit le conte affin qu'il ne semble estre vray ce que i'ay cy proposé, voila le iecte mon gage pour le soustenir & combattre iusques à la mort qu'il est ainsi cõme i'ay dit, pourquoy elle est coulpable de mourir & non posseder ladicte duché. Or ça dame dit l'Empereur vous oiez l'offre qu'il vous fait, que me semble voie de douceur, parquoy ne luy puis refuser sa demãde, & pourtant faictes diligence de cercher cheualier suffisant pour combattre & soustenir vostre querelle, ce que contre vous a esté cy presentement proposé par partie aduerse, & se vous pensez que puissez trouuer aucun que pour vous vueille prendre ceste char

charge, ie vous donneray voulentiers iour & delay pour y pouruoir, lors la bõne dame cõme toute éperdue regarda à l'entour d'elle, se aucũ seroit illecq' present qui en ce besoin le voulsist secourir, mais il n'y eut celuy qui pour elle voulsist entreprendre ceste charge, veu & considéré le cas qui par ledit conte luy auoit esté imposé, parquoy elle se retira a Dieu en luy priant humblement que son bon droit luy voulsist garder & donner secours pour iustement soustenir verité, & pour reprouuer l'iniure & malice qui à tort & sans cause luy auoit esté imposee par ledit conte de Francquebourg.

Pour retourner à l'histoire miraculeuse du tres noble preux & vaillant Helias cheualier au cine, il est à noter qu'ainsi que le conte de Francquebourg & la duchesse de Buillon estoient à plaider deuant l'Empereur d'Alemaigne en son parlement de la ville & cité de Nymaie, approcha de ce lieu le bon Helias conduit par le cine, lequel commença à faire hautement sonner le cor que son pere le roy Oriant luy auoit donné, en telle maniere que ceux qui estoient dedans le parlemẽt, & l'Empereur furent tous esmerueillez d'auoir ouy vn si haut son. Si regarderent incontinent par les fenestres, & virent venir ledit cine conduisant vn bateau dedans lequel estoit le bon Helias cheualier au cine, bien garny de lances, espees & armeures comme à vn cheualier appartient, & quand l'Empereur le vid arriué, il en fut grandement esmerueillé, car il apperçeut le cine lequel s'en retourna auec le bateau incontinent que le bon Helias en fut sorty auec ses armeures parquoy il l'enuoia querir & ainsi la regarda la noble Clarisse duchesse de Buillon laquelle

laquelle à ce propos recita à sa fille vn songe, duquel elle auoit eu vision la nuit precedente en disant. Certes ma fille ie croy que Dieu nostre souuerain seigñr me veut ce iourd'huy aider & secourir par sa diuine grace: car ceste nuict ma esté aduis en songeant que ie plaidoye contre le conte de Frãcquebourg lequel par sa trahison m'accusoit de crime de mort: parquoy i'estoye condamnee à ardoir dedans vn feu, mais il venoit vn cine volant, lequel m'apportoit de l'eaue qui estaindoit tout le feu, & de ceste eaue sortissoit vn grand poisson, lequel fructifioit tellement que chacun en viuoit iusques en Hierusalem & tout le pays. Parquoy ie croy au plaisir de Dieu que ce cine, lequel a conduit ce noble cheualier iusques icy sera cause de me deliurer du crime dont faucement suis accusee. Et ainsi comme la duchesse de Buillon deuisoit encores auec sa fille, voicy venir le bõ Helias, lequel au commandement de l'Empereur arriua dedans la salle où se tenoit le parlement. Et a tres humblement salué l'Empereur: & l'Empereur aussi d'autre part le reçeut tres honnestement en luy demandant de ses nouuelles & comment il estoit illecq' arriué, sire dist Helias, ie suis vn poure cheualier aduenturier pour vous seruir loyaument quand vous aurez aucun besoin de mon simple seruice. Lors de rechief luy dist l'Empereur: mon amy ie vous remercie vous soyez le tresbien venu, & puis que querez aduenture en fait d'armes & cheualerie, vous la pourrez icy auoir trouuee sans aller plus loing. Et pour declarer tout le cas voicy ceste noble dame Duchesse de Buillon auecq' sa fille, laquelle le conte de Francquebourg icy present accusee d'vn vilain crime assez pour la faire mourir,

rir,& auffi deſ-heriter ſa fille d'icelle duché de Buillon:s'elle ne trouue quelque champion ou noble cheualier qui vueille deffeodre ſon droit contre le conte lequel a iecté ſon gage,pour ſouſtenir publiquement ce que contre elle à propoſé.Et pourtant vous oyez le cas,qui vous ſera belle aduenture, ſe vous la voulez ſouſtenir,& ie ſauueray en la reſtabliſſant paiſiblement en ſon heritage,& ſi aurez ſa fille en mariage laquelle vous voiez eſtre treſ-belle & gracieuſe damoiſelle.Et quand le bon Helias eut ouy parler l'Empereur il regarda la ducheſſe qui luy ſembla eſtre moult benigne & de noble maintien. Puis en apres conſidera la beauté & gracieuſe contenance de la fille,laquelle luy fut merueilleuſemẽt plaiſante,&agreable à regarder.Si demãda à l'Empereur qu'il luy pleut donner congé de parler vn peu ſecrettement à la ducheſſe de Buillon, lequel luy octroya:dont il le remercia,adonc Helias print la ducheſſe de Buillon par la main, & la tira vn peu à part. Or ça diſt-il dame il faut s'il vous plaiſt que me diſiez & iuriez verité & aujourd'huy vous ſeray loyal ſeruiteur,helas diſt elle noble cheualier ie vous promets par le Dieu viuant & ſur la foy de gentilleſſe que ie vous diray toute la verité de ce q̃ me demanderez. Or ça dame par le ſerment qu'auez fait,eſtes vous point aucunement coupable de ce dont vous eſtes preſentement accuſee,par mon ſerment diſt elle mon amy nenny,& prie à Dieu que jamais ne me vueille faire grace à l'ame & au corps ſe ie porpenſay onc ce dequoy ie ſuis iniuſtemẽt & ſans cauſe accuſee,dame vous auez donc trouué vn champion en moy,pour ſouſtenir & deffeadre voſtre droit, tellement qu'au vouloir de Dieu qui eſt

eſt la vraie verité ſera ce iourd'huy vaincu voſtre ennemy.

Francquebourc Kontu'nun, Nymaie'de Almanya İmparatoru Otton'un huzurunda parlamento mahkemesi kurulu iken, Bouillon Düşesi Clarisse'i Dükalığını haksız yere gasbetmek amacıyla yalan iddialar sunarak adalet önünde nasıl çağırttığı ve uzlaştırdığı.

BÖLÜM XXI.

Kroniğin asil sonucuna her zaman ulaşmak üzere, ki buna birçok dikkate değer hikayede yazılanların gerçeğini anlatarak başladım, suyun üzerinde yüzerek İmparator'un önündeki Nymaie şehrine gelmekte olan ve ilahi takdirle asil Bouillon Düşesi Clarisse'in hak davasını aşağıda anlatılacağı üzere savunan asil Kuğu Şövalyesi Helias hakkında konuşmayı şimdilik biraz bir kenara bırakacağım. Ve böylece, Ardaine, Liege ve Namur ülkelerini egemenliği altında bulunduran, Almanya'nın birinci bu isimdeki Otton adındaki çok asil İmparatoru, Nymaie şehrinde adalet makamını ve parlamento mahkemesini kurmuş durumdaydı; ve buraya, haksızlığa uğramış, zarar görmüş veya hakkı yenmiş kim varsa adalet ve hak talep etmek üzere İmparator'un huzuruna geliyordu; o İmparator ki çok büyük bir yargıç ve iyi bir adalet uygulayıcısıydı; ve öyle gerçekleşti ki, Francquebourc Kontu, adı geçen Bouillon Düşesi'ni haksız yere ve suç ortağı olarak çağırtıp onun Dükalığını gasbetmek ve yalan iddialar sunmak istedi; ve taraflara bildirilen o günde, davanın tarafları şahsen hazır bulundular. Francquebourc Kontu bir tarafta şikayetçi olarak, diğer tarafta ise Bouillon Düşesi çok asil hanım Clarisse davalı olarak karşı karşıya geldiler, düşes yanına fevkalade güzel ve zarif bir genç kız olan öz kızını da getirmişti; ve konsey meclisi İmparator ile birlikte toplandığında, Kont davasını savunmaya başladı, ve savunmasında zalimce iddia etti ve öne sürdü ki, adı geçen düşes kendi kardeşi olan kocasını zehirleterek öldürtmüştü, o koca ki kendisinden uzaktı, ve kocası deniz aşırı ülkelerde yaklaşık üç yıl boyunca buralara hiç dönmeden kalmıştı, ve bu esnada bu esnada ve onun yokluğunda düşes hamile kalmış ve bir kız çocuk doğurmuştu, bu sebepten ötürü onun meşru bir evlilikten doğmadığını iddia etmek istiyordu. Ve dahası, Bouillon toprakları ve Dükalığı feodal bir mülk olduğundan, savunmasında öne sürdü ve iddia etti ki, adı geçen düşes kocasından kalan bir dul olarak ne bu dükalığı hak hukukuyla elinde tutabilir ne de

ona sahip olabilirdi, aynı şekilde adı geçen Dükün kızı da meşru olmadığından mirasçı olamazdı, nitekim bunu halihazırda meydan okuyarak ilan etmişti; ve bunu kanıtlamayı teklif etti, amacı Bouillon Dükalığı'nı, o düşesin hayattaki kocası ve eşi olan ve Bouillon Dükü olan ölmüş kardeşinin halefi ve tek mirasçısı olarak geri almak ve kendi ellerine geçirmekti. Ve daha sonra davacının bu savunmasına göre, adı geçen düşes, ona karşı öne sürülen ve kızına zarar veren her şeyi tümüyle inkar ederek davasını elinden geldiğince en iyi şekilde savundu, onların hakaretlerine karşı protestoda bulundu; "Şüphesiz hanımefendi," dedi İmparator, "buna karşı bir çare bulamazsanız ölmek durumundasınız, mademki o bunu kanıtlamayı ve düello etmeyi teklif ediyor," dedi kont, "bana öyle geliyor ki öne sürdüğüm şey tamamen gerçektir, işte bunu savunmak ve onun anlattığım gibi suçlu olduğuna, ölmeyi hak ettiğine ve adı geçen dükalığa sahip olamayacağına dair ölümüne savaşmak üzere buraya rehinimi fırlatıyorum." "Şimdi hanımefendi," dedi İmparator, "size yapılan bu teklifi görüyorsunuz, bu bana makul bir yol gibi görünüyor, bu yüzden onun bu talebini reddedemem; ve buna rağmen davanızı savunmak ve düello etmek için yeterli olacak bir şövalye bulmak üzere özenle arayışa girin, zira karşı tarafça size karşı bu durum halihazırda öne sürülmüştür; ve eğer davanızı üstlenmek isteyecek birini bulabileceğinizi düşünüyorsanız, bunu size memnuniyetle bahşederim ve bununla ilgilenmeniz için size gün ve mühlet veririm," o zaman iyi hanım tümüyle yıkılmış bir halde etrafına bakındı, bu ihtiyaç anında kendisine yardım etmek isteyecek birinin orada olup olmadığını görmek için, ama bu yükü üstlenmek isteyecek hiç kimse yoktu, kontun kendisine yüklediği o feci suçu göz önünde bulundurarak; bu yüzden mütevazı bir şekilde ondan hakkını korumasını ve adalet davasını savunması için yardım ve destek vermesini dileyerek yüzünü Tanrı'ya döndü, ve Francquebourc Kontu tarafından haksız yere, sebepsizce kendisine yüklenen o hakaret ile kötülüğü kanıtlamak üzere.

Çok asil, yiğit ve cesur Kuğu Şövalyesi Helias'ın mucizevi tarihine geri dönmek gerekirse, belirtilmelidir ki, Francquebourc Kontu ve Bouillon Düşesi, Almanya İmparatoru'nun huzurunda Nymaie şehrinin parlamento mahkemesinde böylece davalaşmaktayken, iyi Helias, Kuğunun rehberliğinde o yere yaklaştı, babası Kral Oriant'ın kendisine vermiş olduğu borazanı fevkalade güçlü bir şekilde üflemeye başladı, öyle bir tarzda ki parlamentoda olanlar ve İmparator bu kadar yüksek bir sesi işitmekten ötürü tümüyle şaşkına döndüler. Hemen pencerelerden dışarıya baktılar; ve adı geçen Kuğunun rehberliğinde bir teknenin geldiğini gördüler, bu teknenin içinde mızraklar, kılıçlar ve şövalye zırhlarıyla çok iyi donatılmış, bir şövalyeye yaraşır şekilde iyi Helias, dürüst Kuğu Şövalyesi bulunuyordu; ve İmparator onun böyle geldiğini gördüğünde fevkalade şaşırdı; ve Kuğunun, iyi Helias oradan iner inmez zırhlarıyla birlikte tekneyle derhal geri döndüğünü fark ettiğinde, onun getirilmesini ve huzuruna çıkarılmasını emretti; ve böylece asil Bouillon Düşesi'ne baktı, o düşes ki o düşes ki bu hususta kızına gördüğü bir rüyayı anlattı, düşes bir önceki gece rüyasında bir görüm görmüştü, şöyle diyerek: "Şüphesiz benim kızım, inanıyorum ki egemen Rabbimiz Tanrı bugün ilahi inayetiyle bize yardım etmek ve bizi kurtarmak istiyor: zira bu gece rüyamda gördüm ki, beni sahtekarlıkla ölüm suçuyla itham eden Francquebourc Kontu'na karşı

davalaşıyordum; bu yüzden bir ateşin içinde yakılmaya mahkum ediliyordum, ama uçan bir kuğu geldi, o kuğu bana ateşi tümüyle söndüren su getiriyordu, ve bu sudan büyük bir balık canlanıyordu, o balık öyle meyve veriyordu ki herkes onunla Kudüs'e ve tüm ülkelere kadar besleniyordu. Bu yüzden Tanrı'nın rızasıyla inanıyorum ki bu kuğu ve bu asil şövalyeyi buraya kadar getiren rehber, beni sahte bir şekilde suçlandığım bu suçtan kurtarmak için bir vesile olacaktır." Ve Bouillon Düşesi henüz kızıyla birlikte böyle konuşmaktayken, işte iyi Helias geldi, İmparator'un emri üzerine parlamentonun kurulduğu salona girdi. Ve İmparator'u çok mütevazı bir şekilde selamladı: İmparator da diğer taraftan onu fevkalade şerefle karşıladı, ondan haberlerini ve oraya nasıl ulaştığını sordu; iyi Helias dedi ki: "Efendim, ben size sadakatle hizmet etmek üzere gelmiş olan, bir şeye ihtiyacınız olduğunda basit mızrağımla hizmetinizde bulunacak fakir bir gezgin şövalyeyim." O zaman İmparator ona yeniden dedi: "Benim dostum, size teşekkür ederim, fazlasıyla hoş geldiniz; ve mademki şövalyelik ve silah kahramanlıkları macerası arıyorsunuz, onu burada çok uzağa gitmeden bulabilirsiniz. Ve tüm davanın ne olduğunu açıklamak gerekirse: İşte şurada gördüğünüz asil Bouillon Düşesi ve yanındaki kızı, Francquebourc Kontu tarafından burada feci bir suçla, onu öldürmek üzere suçlanmaktadır, ve aynı şekilde kızını bu Bouillon dükalığı mirasından mahrum etmek istemektedir: eğer buna karşı hakkını konta karşı savunmak isteyecek bir şampiyon veya asil bir şövalye bulamazsa, kont ortaya rehinini fırlatmıştır, ona karşı öne sürdüğü şeyi topluluk önünde savunmak için. Ve bu yüzden davayı işitiyorsunuz, eğer bunu üstlenmek isterseniz bu sizin için güzel bir macera olacaktır, ve ben onu miras iadesiyle barışçıl bir şekilde yerine iade ederek kurtaracağım, ve eğer onu fevkalade güzel ve zarif bir genç kız olarak görürseniz kızıyla evlenmenizi sağlayacağım." Ve iyi Helias İmparator'un böyle konuştuğunu işittiğinde, kendisine çok merhametli ve asil duruşlu görünen düşese baktı. Ve daha sonra kızının güzelliğini ve zarif çehresini göz önünde bulundurdu, bu durum kendisine mucizevi bir şekilde hoş ve bakılması güzel geldi. İmparator'dan, Bouillon Düşesi ile biraz gizlice konuşması için kendisine izin vermesini rica etti, o da bunu ona bahşetti; bunun üzerine ona teşekkür etti, sonra Helias düşesi elinden tuttu, ve onu biraz bir kenara çekti. "Şimdi hanımefendi," dedi, "eğer size hoş gelirse bana gerçeği söylemeniz ve yemin etmeniz gerekir; ve bugün sizin sadık hizmetkarınız olacağım," "Yazık," dedi düşes, "asil şövalye, yaşayan Tanrı adına ve asalet inancım üzerine size söz veririm ki bana soracağınız her şeyin tüm gerçeğini size söyleyeceğim." "Şimdi hanımefendi," dedi, "etmiş olduğunuz yemin üzerine, size karşı halihazırda yüklenen o suçta zerre kadar suçluluğunuz var mıdır?" "Yeminim üzerine," dedi hanım, "benim dostum hayır, ve Tanrı'ya dua ederim ki, eğer haksız yere ve sebepsizce suçlandığım o şey hakkında zerre kadar bir niyet taşımışsam ruhuma ve bedenime asla lütfetmesin," "Hanımefendi," dedi, "o halde bende bir şampiyon buldunuz, hakkınızı savunmak ve korumak üzere, öyle ki Tanrı'nın iradesiyle ki gerçek doğruluğun kendisidir, bugün düşmanınız mağlup edilecektir."

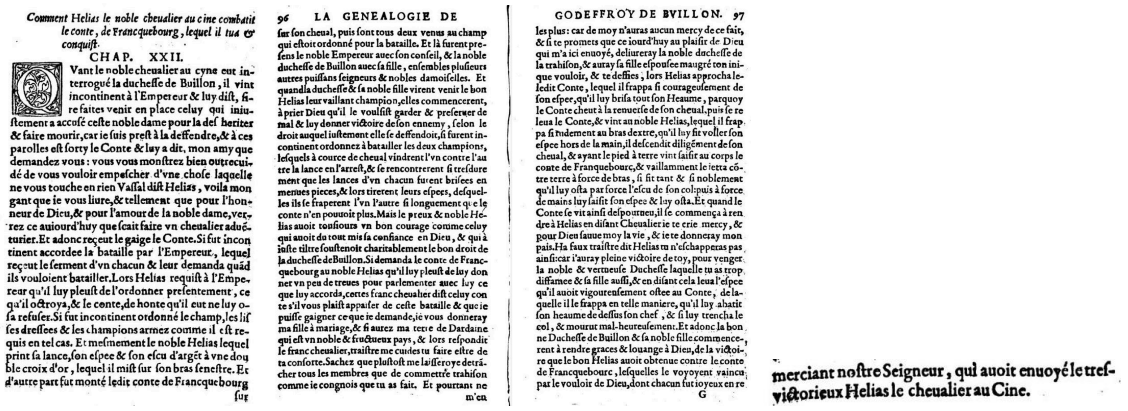

Comment Helias le noble cheualier au cyne combatit le conte, de Francquebourg, lequel il tua & conquist.

CHAP. XXII.

Vant le noble cheualier au cyne eut interrogué la duchesse de Buillon, il vint incontinent à l'Empereur & luy dist, faire faites venir en place celuy qui iniustement a accusé ceste noble dame pour la deshériter & faire mourir, car ie suis prest à la deffendre, & à ces parolles est sorty le Conte & luy a dit, mon amy que demandez vous: vous vous monstrez bien outrecuidé de vous vouloir empescher d'vne chose laquelle ne vous touche en rien Vassal dist Helias, voila mon gant que ie vous liure, & tellement que pour l'honneur de Dieu, & pour l'amour de la noble dame, verrez ce auiourd'huy que sçait faire vn cheualier aduoutsier. Et adonc reçeut le gaige le Conte. Si fut incontinent accordee la bataille par l'Empereur, lequel reçeut le serment d'vn chacun & leur demanda quãd ils vouloient batailler. Lors Helias requist à l'Empereur qu'il luy pleust de l'ordonner presentement, ce qu'il octroya, & le conte, de honte qu'il eut ne luy osa refuser. Si fut incontinent ordonné le champ, les lisses dressees & les champions armez comme il est requis en tel cas. Et mesmement le noble Helias lequel print sa lance, son espee & son escu d'argẽt à vne double croix d'or, lequel il mist sur son bras senestre. Et d'autre part fut monté ledit conte de Francquebourg sur son cheual, puis sont tous deux venus au champ qui estoit ordonné pour la bataille. Et là furent presens le noble Empereur auec son conseil, & la noble duchesse de Buillon auec sa fille, ensembles plusieurs autres puissans seigneurs & nobles damoiselles. Et quand la duchesse & sa noble fille virent venir le bon Helias leur vaillant champion, elles commencerent, à prier Dieu qu'il le voulsist garder & preserver de mal & luy donner victoire de son ennemy, selon le droit auquel iustement elle se deffendoit, si furent incontinent ordonnez à batailler les deux champions, lesquels à cource de cheual vindrent l'vn contre l'autre la lance en l'arrest, & se rencontrerent si rresdure ment que les lances d'vn chacun furent brisees en menues pieces, & lors tirerent leurs espees, desquelles ils se frapperent l'vn l'autre si longuement qu'e le conte n'en pouuoit plus. Mais le preux & noble Helias auoit tousiours vn bon courage comme celuy qui auoit du tout mis sa confiance en Dieu, & qui à iuste tiltre soustenoit charitablement le bon droit de la duchesse de Buillon. Si demanda le conte de Francquebourg au noble Helias qu'il luy pleust de luy donner vn peu de treues pour parlementer auec luy ce que luy accorda, certes franc cheualier dit celuy conte s'il vous plaist appaiser de ceste bataille & que ie puisse gaigner ce que ie demande, ie vous donneray ma fille à mariage, & si aurez ma terre de Dardaine qui est vn noble & fructueux pays, & lors respondit le franc cheualier, transtre me cuides tu faire estre de ta conforte. Sachez que plustost me laisseroye detrãcher tous les membres que de commettre trahison comme ie congnois que tu as fait. Et pourtant ne m'en les plus: car de moy n'auras aucun mercy de ce fait, & si te promets que ce iourd'huy au plaisir de Dieu qui m'a ici enuoyé, deliureray la noble duchesse de la trahison, & auray sa fille espousee maugré ton inique vouloir, & te deffies, lors Helias approcha ledit Conte, lequel il frappa si courageusement de son esper, qu'il luy brisa tout son Heaume, parquoy le Conte cheut à la renuersee de son cheual, puis se releua le Conte, & vint au noble Helias, lequel il frappa si rudement au bras dextre, qu'il luy fit voller son espee hors de la main, il descendit diligẽment de son cheual, & ayant le pied à terre vint saisir au corps le conte de Francquebourg, & vaillamment le getta cõtre terre à force de bras, si fit tant & si noblement qu'il luy osta par force l'escu de son col: puis à force de mains luy saisit son espee & luy osta. Et quand le Conte se vit ainsi despourueu, il se commença à rendre à Helias en disant Cheualier ie te crie mercy, & pour Dieu sauue moy la vie, & ie te donneray mon pais. Ha faux traistre dit Helias tu n'escharpperas pas, ainsi car i'auray pleine victoire de toy, pour venger la noble & vertueuse Duchesse laquelle tu as trop diffamee & sa fille aussi, & en disant cela leua l'espee qu'il auoit vigoureusement ostee au Conte, de laquelle il le frappa en telle maniere, qu'il luy abatit son heaume de dessus son chef, & si luy trencha le col, & mourut mal-heureusement. Et adonc la bonne Duchesse de Buillon & sa noble fille commencerent à rendre graces & louange à Dieu, de la victoire que le bon Helias auoit obtenue contre le conte de Francquebourg, lesquelles le voyoyent vaincu par le vouloir de Dieu, dont chacun fut ioyeux en remerciant nostre Seigneur, qui auoit enuoyé le tres-victorieux Helias le cheualier au Cine.

Soylu şövalye Helias'ın kuğu eşliğinde Francquebourg Kontu ile nasıl savaştığı, onu nasıl öldürdüğü ve fethettiği hakkında.

BÖLÜM XXII.

Soylu kuğu şövalyesi, Buillon Düşesi'ni sorguladıktan sonra, hemen İmparator'un huzuruna çıktı ve ona şöyle dedi: "Efendim, bu soylu kadını mirasından mahrum bırakmak ve ölüme mahkûm etmek için haksız yere suçlayan kişiyi buraya getirtiniz, çünkü ben onu savunmaya hazırım." Ve bu sözler üzerine Kont öne çıktı ve ona şöyle dedi: "Dostum, ne istiyorsun? Kendini çok kibirli gösteriyorsun, seni hiçbir şekilde ilgilendirmeyen bir şeye engel olmak istiyorsun." Şövalye Helias dedi ki: "Vasal, işte sana teslim ettiğim eldivenim; öyle ki, Tanrı'nın onuru ve soylu kadının aşkı için, bugün bir macera şövalyesinin neler yapabileceğini göreceğinizden emin olabilirsiniz." Ve bunun üzerine Kont meydan okumayı kabul etti. Ardından İmparator tarafından savaş hemen onaylandı, İmparator her birinin yeminini aldı ve onlara ne zaman savaşmak istediklerini sordu. O zaman Helias, İmparator'dan bunu hemen emretmesini rica etti, İmparator bunu kabul etti ve Kont, duyduğu utançtan dolayı bunu reddedemedi. Hemen savaş alanı düzenlendi, bariyerler kuruldu ve şampiyonlar bu tür durumlarda gerektiği gibi silahlandı. Ve aynı şekilde soylu Helias da mızrağını, kılıcını ve üzerinde altın bir çift haç bulunan gümüş kalkanını aldı, onu sol koluna taktı. Öte yandan sözü edilen Francquebourg Kontu da atına bindi, ardından hepsi savaş için düzenlenmiş olan alana geldiler. Ve orada soylu İmparator konseyiyle birlikte, soylu Buillon Düşesi de kızıyla birlikte hazır bulunuyordu; onlarla beraber birçok diğer güçlü senyör ve soylu genç hanım da vardı. Ve düşes ile soylu kızı, iyi şövalyeleri olan cesur şampiyonlarının geldiğini gördüklerinde, Tanrı'ya onu koruması, esirgemesi ve düşmanına karşı ona zafer vermesi için dua etmeye başladılar; zira kendisi haklı bir davayı savunuyordu. Hemen iki şampiyona savaşmaları emredildi, onlar da atlarını hızla birbirine doğru sürdüler ve birbirleriyle öyle sert çarpıştılar ki her birinin mızrağı bin parça halinde kırıldı; ve sonra kılıçlarını çektiler, onlarla birbirlerine o kadar uzun süre vurdular ki Kont artık daha fazla dayanamıyordu. Ancak yiğit ve soylu Helias, her zaman Tanrı'ya güveniyordu ve dürüst bir unvanla hayırseverce Buillon Düşesi'nin haklı davasını destekliyordu. Bunun üzerine Francquebourg Kontu, soylu Helias'tan kendisiyle müzakere etmek için biraz ateşkes vermesini rica etti; Helias bunu kabul etti. "Açık sözlü, cesur şampiyon," dedi Kont, "eğer bu savaşı yatıştırmak ve istediğimi elde etmemi sağlamak istersen, kızımı seninle evlendireceğim ve asil, bereketli bir ülke olan

Dardaine topraklarımı sana vereceğim." Ve o zaman açık sözlü şövalye cevap verdi: "Hain, beni kendin gibi mi sanıyorsun? Senin yaptığını bildiğim bir ihaneti işlemektense tüm uzuvlarımın parçalanmasına izin vermeyi tercih ederim. Ve bu yüzden benden merhamet görmeyeceksin, çünkü bugün Tanrı'nın izniyle, beni buraya gönderen Tanrı'nın rızasıyla, soylu düşesi ihanetten kurtaracağım ve senin istemene rağmen onun kızıyla evleneceğim ve seni düelloya davet ediyorum." O zaman Helias sözü edilen Kont'a yaklaştı, kılıcıyla ona öyle cesurca vurdu ki miğferini parçaladı, bu yüzden Kont atından geriye doğru düştü; sonra Kont ayağa kalktı ve soylu Helias'a doğru geldi, Helias onun sağ koluna öyle vurdu ki kılıcını elinden uçurdu; Helias hızla atından indi ve ayağa kalktığında Francquebourg Kontu'nu gövdesinden yakaladı ve bilek gücüyle onu cesurca yere fırlattı; o kadar çok ve o kadar soylu bir şekilde yaptı ki, zorla kalkanını boynundan çıkardı, sonra zorla ellerinden kılıcını alıp onu uzaklaştırdı. Ve Kont kendini böyle çaresiz görünce, Helias'a teslim olmaya başladı ve şöyle dedi: "Şövalye, sana merhamet dilemek için yalvarıyorum, Tanrı aşkına hayatımı bağışla, sana tüm topraklarımı vereceğim." Helias, "Hayır, sahtekâr hain," dedi, "elimden kaçamayacaksın; çünkü çok fazla iftira attığın o soylu ve erdemli düşesin ve kızının intikamını almak için senin üzerinde tam bir zafer kazanacağım." Ve bunu söylerken, Kont'tan şiddetle almış olduğu kılıcı kaldırdı ve onunla öyle bir şekilde vurdu ki miğferini kafasından uçurdu, boynunu kesti ve Kont acı bir şekilde öldü. Ve o zaman iyi ve soylu Buillon Düşesi ile soylu kızı, iyi Helias'ın Francquebourg Kontu'na karşı kazandığı zafer için Tanrı'ya şükretmeye ve övgüler sunmaya başladılar; zira onu Tanrı'nın iradesiyle mağlup olmuş görüyorlardı, bu yüzden herkes çok neşeliydi ve çok galip kuğu şövalyesi Helias'ı göndermiş olan Efendimize şükrediyorlardı.

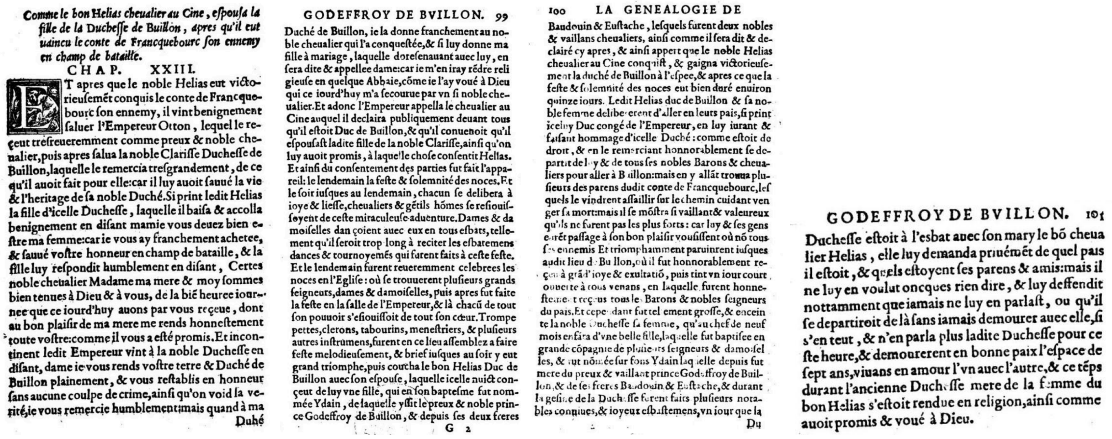

Comme le bon Helias cheualier au Cine, espousa la fille de la Duchesse de Buillon, apres qu'il eut uaincu le conte de Francquebourc son enneny en champ de bataille.

CHAP. XXIII.

ET apres que le noble Helias eut victorieusemẽt conquis le conte de Francquebourc son ennemy, il vint benignement saluer l'Empereur Otton, lequel le receut treseueremment comme preux & noble cheualier, puis apres salua la noble Clarisse Duchesse de Buillon, laquelle le remercia tresgrandement, de ce qu'il auoit fait pour elle: car il luy auoit sauué la vie & l'heritage de sa noble Duché. Si print ledit Helias la fille d'icelle Duchesse, laquelle il baisa & accolla benignement en disant mamie vous deuez bien estre ma femme: car ie vous ay franchement achetee, & sauué vostre honneur en champ de bataille, & la fille luy respondit humblement en disant, Certes noble cheualier Madame ma mere & moy sommes bien tenues à Dieu & à vous, de la biẽ heuree iournee que ce iourd'huy auons par vous receue, dont au bon plaisir de ma mere me rends honnestement toute vostre: comme il vous a esté promis. Et incontinent ledit Empereur vint à la noble Duchesse en disant, dame ie vous rends vostre terre & Duché de Buillon plainement, & vous restablis en honneur sans aucune coulpe de crime, ainsi qu'on void sa verité, ie vous remercie humblement: mais quand à ma

Duché de Buillon, ie la donne franchement au noble cheualier qui l'a conquestée, & si luy donne ma fille à mariage, laquelle doresenauant auec luy, en sera dite & appellee dame: car ie m'en iray rẽdre religieuse en quelque Abbaie, cõme ie l'ay voué à Dieu qui ce iourd'huy m'a secouru par vn si noble cheualier. Et adonc l'Empereur appella le cheualier au Cine auquel il declaira publiquement deuant tous qu'il estoit Duc de Buillon, & qu'il conuenoit qu'il espousast ladite fille de la noble Clarisse, ainsi qu'on luy auoit promis, à laquelle chose consentit Helias. Et ainsi du consentement des parties fut fait l'appareil: le lendemain la feste & solemnité des noces. Et le soir iusques au lendemain, chacun se delibera à ioye & liesse, cheualiers & gẽtils hõmes se resiouissoyent de ceste miraculeuse aduenture. Dames & damoiselles dansoient auec eux en tous esbats, tellement qu'il seroit trop long à reciter les esbatemens dances & tournoyemẽs qui furent faits à ceste feste. Et le lendemain furent reueremment celebrees les noces en l'Eglise: où se trouuerent plusieurs grands seigneurs, dames & damoiselles, puis apres fut faite la feste en la salle de l'Empereur, & là chacũ de tout son pouuoir s'esiouissoit de tout son cœur. Trompettes, cletons, tabourins, menestriers, & plusieurs autres instrumens, furent en ce lieu assemblez à faire feste melodieusement, & brief iusques au soir y eut grand triomphe, puis coucha le bon Helias Duc de Buillon auec son espouse, laquelle icelle nuict conçeut de luy vne fille, qui en son baptesme fut nommée Ydain, de laquelle yssit le preux & noble prince Godeffroy de Buillon, & depuis ses deux freres

Baudouin & Eustache, lesquels furent deux nobles & vaillans cheualiers, ainsi comme il sera dit & declairé cy apres, & ainsi appert que le noble Helias cheualier au Cine conquist, & gaigna victorieusement la duché de Buillon à l'espee, & apres ce que la feste & solemnité des noces eut bien duré enuiron quinze iours. Ledit Helias duc de Buillon & sa noble femme delibererent d'aller en leurs pais, si print icelluy Duc congé de l'Empereur, en luy iurant & faisant hommage d'icelle Duché: comme estoit de droit, & en le remerciant honnorablement se departit de luy & de tous ses nobles Barons & cheualiers pour aller à Buillon: mais en y allãt trouua plusieurs des parens dudit conte de Francquebourc, lesquels le vindrent assaillir sur le chemin cuidant venger sa mort: mais il se mõstra si vaillant & valeureux qu'ils ne furent pas les plus forts: car luy & ses gens eurẽt passage à son bon plaisir vousissent où nõ tous ses ennemis. Et triomphamment paruinrent iusques audit lieu de Buillon, où il fut honnorablement receu à grãd ioye & exultatiõ, puis tint vn iour courtoisie à tous venans, en laquelle furent honnestement receus tous les Barons & nobles seigneurs du pais. Et cependant fut tellement grosse, & enceinte la noble Duchesse sa femme, qu'au chef de neuf mois en fara d'vne belle fille, laquelle fut baptisee en grande cõpagnie de plusieurs seigneurs & damoiselles, & fut nõmée sur fons Ydain laquelle depuis fut mere du preux & vaillant prince Godeffroy de Buillon, & de ses freres Baudouin & Eustache, & durant la gesine de la Duchesse furent faits plusieurs nobles conquiers, & ioyeux esbastemens, vn iour que la

Du

GODEFFROY DE BVILLON. 101

Duchesse estoit à l'esbat auec son mary le bõ cheualier Helias, elle luy demanda priuẽmẽt de quel pais il estoit, & quels estoyent ses parens & amis: mais il ne luy en voulut oncques rien dire, & luy deffendit nottamment que iamais ne luy en parlast, ou qu'il se departiroit de là sans iamais demourer auec elle, si s'en teut, & n'en parla plus ladite Duchesse pour ce ste heure, & demourerent en bonne paix l'espace de sept ans, viuans en amour l'vn auec l'autre, & ce tẽps durant l'ancienne Duchesse mere de la femme du bon Helias s'estoit rendue en religion, ainsi comme auoit promis & voué à Dieu.

İyi Helias'ın kuğu şövalyesi olarak, düşmanı Francquebourg Kontu'nu savaş meydanında yendikten sonra Buillon Düşesi'nin kızıyla nasıl evlendiği hakkında.

BÖLÜM XXIII.

Soylu Helias, düşmanı Francquebourg Kontu'nu zaferle mağlup ettikten sonra, İmparator Otton'u nezaketle selamlamaya geldi; İmparator onu yiğit ve soylu bir şövalye olarak büyük bir saygıyla kabul etti, ardından soylu Buillon Düşesi Clarisse'i selamladı; Düşes, kendisi için yaptıklarından dolayı ona çok büyük teşekkürler sundu, çünkü onun hayatını ve soylu Düşeliğinin mirasını kurtarmıştı. Böylece adı

geçen Helias, bu Düşes'in kızını yanına aldı, onu şefkatle öptü ve kucakladı, ona şöyle dedi: "Sevgilim, benim karım olmalısın, çünkü seni açıkça satın aldım ve savaş meydanında onurunu kurtardım." Ve kız ona alçakgönüllülükle cevap vererek şöyle dedi: "Şüphesiz soylu şövalye, annem hanımefendi ve ben, bugün sizin sayenizde kavuştuğumuz bu kutlu gün için Tanrı'ya ve size çok şey borçluyuz; bu yüzden annemin rızasıyla, size söz verildiği gibi dürüstçe tamamen sizinim." Ve hemen adı geçen İmparator, soylu Düşes'in yanına gelerek şöyle dedi: "Hanımefendi, toprağınızı ve Buillon Düşeliğinizi size tamamen iade ediyorum ve hiçbir suçlama olmaksızın sizi onurunuzla eski konumunuza getiriyorum; gerçek böylece görüldüğü üzere, size alçakgönüllülükle teşekkür ederim. Ancak benim Buillon Düşeliğime gelince, onu fheden soylu şövalyeye açıkça veriyorum ve ayrıca kızımla da evlendiriyorum; o bundan böyle onunla birlikte olacak, ona hanımefendi denilecek ve öyle hitap edilecek, çünkü ben, bugün beni böyle soylu bir şövalye aracılığıyla kurtaran Tanrı'ya adadığım gibi, bir manastıra çekilip kendimi dine adayacağım." Ve böylece tarafların rızasıyla hazırlıklar yapıldı: Ertesi gün düğün şenliği ve töreni başladı. Ve akşamdan ertesi güne kadar herkes neşe ve sevinç içinde eğlendi, şövalyeler ve soylu adamlar bu mucizevi maceraya sevindiler. Hanımlar ve genç kızlar onlarla birlikte her türlü eğlencede dans ettiler, bu şenlikte yapılan eğlenceleri, dansları ve turnuvaları anlatmak çok uzun sürerdi. Ve ertesi gün Kilise'de düğün törenleri saygıyla kutlandı: Orada birçok büyük senyör, hanımefendi ve genç kız hazır bulundu, ardından İmparator'un salonunda şenlik yapıldı ve orada herkes tüm gücüyle, canıgönülden eğlendi. Trompetler, klarnetler, tefler, ozanlar ve diğer birçok enstrüman melodik bir şekilde şenlik yapmak için bu yerde toplandı ve kısacası akşama kadar büyük bir zafer kutlaması oldu, sonra iyi Buillon Dükü Helias, eşiyle birlikte yatağa yattı; o gece eşi ondan bir kız çocuğuna hamile kaldı, vaftizinde ona Ydain adı verildi, ondan yiğit ve soylu Prens Godeffroy de Buillon ve daha sonra iki kardeşi Baudouin ve Eustache doğdu; onlar da aşağıda söyleneceği ve açıklanacağı üzere iki soylu ve yiğit şövalyeydiler ve böylece soylu Kuğu Şövalyesi Helias'ın kılıç zoruyla zafer kazanıp Buillon Düşeliğini elde ettiği açıkça görünmektedir. Ve düğün şenliği ile töreni yaklaşık on beş gün sürdükten sonra, adı geçen Buillon Dükü Helias ve soylu karısı kendi ülkelerine gitmeye karar verdiler; böylece bu Dük, İmparator'dan izin aldı, ona bağlılık yemini etti ve hak olduğu üzere bu Düşelik için biat etti ve ona onurlu bir şekilde teşekkür ederek, oradan ayrılıp tüm soylu baronları ve şövalyeleriyle birlikte Buillon'a gitmek üzere yola çıktı. Ancak oraya giderken, adı geçen Francquebourg Kontu'nun akrabalarından birkaçını buldu, onlar onun ölümünün öcünü almak amacıyla yolda ona saldırmaya geldiler; fakat Helias kendisini öyle yiğit ve cesur gösterdi ki onlar en güçlü olanlar olamadılar, çünkü o ve adamları, tüm düşmanlarının istememesine rağmen kendi arzularına göre yollarına devam ettiler. Ve zafer kazanmış olarak adı geçen Buillon yerine ulaştılar; orada büyük bir sevinç ve coşkuyla onurlu bir şekilde karşılandılar, ardından herkesin katılımına açık bir saray toplantısı düzenledi, burada ülkenin tüm baronları ve soylu senyörleri dürüstçe kabul edildi. Ve bu sırada soylu Düşes karısı öyle büyüdü ve hamile kaldı ki, dokuz ayın sonunda güzel bir kız çocuğu dünyaya getirdi; bu çocuk birçok senyör ve genç kızın büyük eşliğinde vaftiz edildi ve adı Ydain konuldu;

kendisi daha sonra yiğit ve cesur Prens Godeffroy de Buillon'un ve kardeşleri Baudouin ile Eustache'ın annesi oldu ve Düşes'in lohusalığı süresince birçok önemli ziyafet ve neşeli eğlenceler düzenlendi. Bir gün Düşes, kocası iyi şövalye Helias ile eğlenirken, ona gizlice hangi ülkeden olduğunu ve akrabaları ile dostlarının kimler olduğunu sordu; fakat Helias ona bu konuda asla hiçbir şey söylemek istemedi ve özellikle kendisine bundan asla bahsetmemesini, aksi takdirde bir daha asla onunla kalmamak üzere oradan ayrılacağını kesin bir dille yasakladı; bunun üzerine adı geçen Düşes sustu ve o an için bundan daha fazla bahsetmedi ve yedi yıl boyunca birbirlerine sevgiyle bağlı olarak huzur içinde yaşadılar; bu süre zarfında, iyi Helias'ın karısının yaşlı annesi olan düşes, Tanrı'ya söz verdiği ve adadığı gibi kendini dine adamıştı.

Comme Helias le noble Duc de Buillon delaissa sa terre, pource que sa femme luy demanda derechef: outre son commandement, & de quels gens & lieu d'où il estoit, parquoy il se partit de Buillon, auquel lieu le retourna querir le Cine pour le conuoyer iusques uers l'Empereur Otton en sa noble cité de Nymaye.

CHAP. XXIIII.

A Duchesse de Buillon estoit vn iour couchee auec son mary Helias, il luy print vne merueilleuse volonté de demander de rechef à son mary de quels gens il estoit venu, ce que le noble Duc luy auoit notamment deffendu, ou qu'ils s'en iroit: mais ainsi comme vne femme qui a le cœur legier, pour tousiours plustost faire le contraire de ce que son mary luy commande qu'autrement. Auint vne nuict qu'ils estoiét ensemble qu'elle n'estoit pas aise de ce qu'elle n'osoit dire & accomplir sa volonté:

G 3

102 LA GENEALOGIE DE

mais en fin fut assez hardie, tellement qu'elle luy dit. Certainement monseigneur ie voudrois bien sçauoir d'où vous estes venu, & vos parens & amis: cõme autre fois vous auois dit, parquoy vous prie de m'en aduertir. Et quãd le duc Helias eut ouy sa femme, il fut fort marry en son cœur, & par courroux luy dit, vous n'en sçaurez rien, & si vous iure & promets par ma foy que demain au matin m'en iray, & iamais ne me verrez, & m'en iray droit à Nymaye prendre congé de l'Empereur. Et quand la Duchesse entendit cela se print à plorer tendrement, puis se leua de son lict, & s'en vint complaindre à ses gẽs disant. Helas! helas messieurs & dames or ay ie perdu la compagnie de mon bon & loyal amy, par ce qu'ay trop parlé, & n'ay sçeu celer mon courage, & tantost apres est venue au lict de sa fille Ydain que son pere aymoit cherement, & la aduisee de la chose, & puis la addressee à son pere en ploraũt & gemissant douloureusemẽt en disant, Helas! monseigneur mon pere ayez pitié s'il vous plaist de ma bõne mere & de moy. Helas nous voulez-vous laisser, Las! q̃ feray ie douce Vierge Marie, me faudra il demourer orpheline en mes ieũnes iours, mõ pere ne nous abandonnez pas, pour Dieu regardez vostre sang, & en ayez pitié. Adonc le Duc qui estoit merueilleusement courroucé, la reconforta & luy dit, ma fille ne menez tel dueil: car ie vous pourueoyray bien, si Dieu plaist, vostre mere & vous auant mon departement. Lors au matin se leua le noble Duc, & en plorant tendrement alla deuotẽment ouyr Messe en l'Eglise: comme il auoit de coustume.

Puis la Messe ouie commença à dire à ses cheualiers

GODEFFROY DE BVILLON. 103

ualiers & familiers, seigneurs ie vous prie & requier charitablement, qu'il vous plaise conduire & amener ma femme vostre dame & ma fille, iusques en la cité de Nymaye où est l'Empereur, à fin que ie puisse prendre congé de luy honnorablement: comme me il appartient, & que ie luy recõmande aussi tous mon affaire de par deçà: car iamais ie n'y retourneray. Si luy accorderent volontiers sa demande les nobles cheualiers, & de rechef dit-il, ie vo⁹ recõmande que tousiours soyez prests à garder & deffendre ce noble pais de Buillon, & l'honneur de ma femme vostre Duchesse & de ma fille, & ainsi pareillement luy promirent de faire à son bon vouloir. Or çà dit-il messieurs, ie vous remercie vous priant que me teniez foy & promesse de ce que vous ay dit. Au surplus messieurs & amis, il est heure de moy departir de ce lieu car tantost vertez approcher le Cine, lequel au vouloir de Dieu amenera son bateau pour moy conduire iusques à Nymaye, & ainsi qu'il parloit encores, voicy y miraculeusement arriuer le Cine tout ainsi cõme il auoit dit, lequel ietta vn merueilleux cry en appellant son frere Helias. Et adõques print humblement congé de tous ses nobles cheualiers gentils hommes & damoiselles, qui tendrement plorooyent le departement de leur bon seigneur auecques la noble Duchesse & sa fille, en telle maniere que c'estoit pitié de les regarder, & pareillement ils sont courus tous les citoyens, lesquels piteusement regretooyent l'absence & le depart de leur noble Duc qui si doucement les auoit entretenus en bonne paix, & liberté sans les auoir aucunement vexez ne trauillez d'aucuns subsides

G 4

104 LA GENEALOGIE DE

ou impostz: mais pour les oster de molestes auoit osté, & annullé tous faux vsages pour toutes bonnes coustumes & franchise remettre dessus, dont ils estimoyent n'en iamais recouurer de pareil, parquoy ils le plorooyent tresfort. Or entra lors le noble Helias dedans le Bateau, où luy & le Cine festoyerent toyeusement comme freres: car l'heure approchoit qu'il deuoit de brief retourner en sa forme humaine, & ainsi se sont tous deux esloignez de Buillon pour tirer à Nymaye deuant l'Empereur.

Ainsi que le noble Duc Helias auoit proposé de faire pour mettre ordre & recommander sa bonne femme la Duchesse, & sa fille Ydain audit Empereur, & de la sauue-garde qu'ils mirent en leur noble pais de Buillon.

Incontinent apres que le noble Helias fut party de Buillon, la noble Duchesse sa femme ensemble sa fille Ydain accompaignez de plusieurs nobles cheualiers & damoiselles se preparerent pour aller à Nymaye par deuant l'Empereur. Et quand ils furent arriuez dedãs le palais, elle cõmença à soy ietter à genouils deuant luy, en plorant & soy complaignant de son bon mary lequel la vouloit delaisser. Helas noble Sire Empereur, le vous prie qu'il vous plaise auoir pitié de moy & de ma poure fille Ydain: car si ce n'est par vostre moyen & benignité, ie perdray ce iourd'huy le noble cheualier: celuy qu'en vostre presence me print pour sa femme & espouse. Comment madame dit l'Empereur vostre mary est-il mort. Helas Sire respondit elle nenny: mais il s'en retourne au pais d'où il est venu, quand il arriua ici en ce lieu, pour moy ayder

& se

GODEFFROY DE BVILLON. 105

& secourir comme chacun vit clerement, car le cine que vous veistes est retourné auec son bateau, le quel s'il est venu querir & il s'en va auec luy, il faut donc dist l'Empereur que luy aiez fait quelque offẽce dont il se soit courroucé à vous, lors ladicte duchesse luy dist & recita cõment & en quelle maniere elle auoit tresfassé son commandement, dequoy il la regarda, disant que pas n'auoit bien fait. Et ainsi qu'ils parloient ensemble: voicy le noble Helias qui par la conduite de son frere le cine arriua aupres du palais de l'Empereur parquoy il commẽça à sonner son cor, ainsi qu'il auoit fait quand premierement il arriua. Et quand l'Empereur l'eut ouy il se print lors a esmerueiller en disant à la noble duchesse qu'il auoit ouy son mary Helias, helas sire, dit elle ie scay bien qu'il doit cy venir. Mais c'est pour prendre congé de vous & de nous sans iamais vouloir retourner par deçà ce ne le destournez par vostre sapience.

A ces parolles arriua le duc Helias deuant l'Empereur, lequel il salua humblement. Et l'Empereur le reçeut tres-benignement en disant, noble Duc bien soyez venu. Sire dist-il pardonnez moy, car ie renonce à la duché, & iamais n'en possederay aucune chose: pource qu'il m'est singulierement besoin de retourner au pays duquel ie party premierement au vouloir de Dieu. Mais nonobstant tresaffectueusement vous recommande ma femme, & semblablement ma fille, laquelle presentement ie vous donne pour fille, vous priant aussi qu'il vous plaise pour vostre benignité luy estre bon pere & amy, & la marier quand le temps viendra à vostre bonne discre-

G 5

106 LA GENEALOGIE DE

tion de vostre grace & bonté auez esté moyen de la cause de nostre mariage, si vous supplie de rechef que vueillez garder leur honneur & les maintenir soubs vostre sauuegarde en la franchise de leur pays & duché de Buillon, car iamais ny retourneray. Ha noble duc mon cher amy, se quelque serment auez fait de ce que vous dizẽs, il n'est pas de necessité de tenir ses voeux cõtre charité, car plustost auez pardon de corompre vostre serment qui n'est pas licite de l'accomplir nullement, & brief de laisser vostre femme c'est contre Dieu & charité. Vous auez aussi vostre belle fille Ydain que vous voyez si douloureusement plorer & gemir deuant vous dont vous deuez auoir pitié, sire dist Helias, il me conuient legerement aller en vne autre region par le commandement de Dieu qui m'y appelle pour vn autre bien. Si vous prie que me pardonnez, car ie ne puis plus demeurer, voila le cine qui m'attend, mõ amy dist l'Empereur, puis que c'est le vouloir de Dieu, ie ny veux en rien contredire. Et incontinent s'approcha de sa femme & de sa fille, lesquelles il baisa tendrement en plorant tellement qu'il la fassa comme toutes pasmees deuant l'Empereur duquel il print humble congé en les recommandant de rechef en sa bonne grace, & il luy promist de le faire, & de marier noblement sa fille sans aucun deffaut & ainsi se departit le noble Helias, & s'en va deuers la riuiere là où son frere l'attendoit en forme de cine: car il gardoit tousiours le bateau iusques à ce qu'il fut retourné, & quand il y fut le cine se resiouit à le voir, si s'en partirent à grande diligence nageãt tousiours de riuiere en riuiere iusques ils furent au

pays

GODEFFROY DE BVILLON. 107

pays de l'isle forte qui estoit le lieu de leur natiuité.

Soylu Dük Helias'ın, karısının onun emrine karşı gelerek hangi soydan ve nereden olduğunu tekrar sorması üzerine topraklarını nasıl terk ettiği, bu yüzden Buillon'dan nasıl ayrıldığı ve İmparator Otton'un yanına, onun soylu Nymaye şehrine kadar ona eşlik etmesi için kuğunun onu almaya hangi yere geri döndüğü hakkında.

BÖLÜM XXIII.

Buillon Düşesi bir gün kocası Helias ile yatakta yatarken, soylu Dük'ün kendisine özellikle yasaklamış olduğu, aksi takdirde gideceğini söylediği şeyi kocasına tekrar sormak, onun hangi soydan geldiğini öğrenmek yönünde içinde harika bir arzu uyandı; fakat kalbi hafif olan, kocasının kendisine emrettiğinin aksini yapmaya her zaman daha yatkın olan bir kadın gibi, birlikte oldukları bir gece, aklı rahat değildi zira arzusunu söylemeye ve yerine getirmeye cesaret edemiyordu ama sonunda yeterince cesur davrandı, öyle ki ona şöyle dedi: "Kesinlikle efendim, nereden geldiğinizi, akrabalarınızın ve dostlarınızın kimler olduğunu bilmek isterdim; tıpkı başka bir zaman bana söylediğiniz gibi, neden benden bunu saklamamı rica ediyorsunuz." Ve Dük Helias karısının bunu söylediğini işittiğinde, kalbi büyük bir kederle doldu ve öfkeyle ona şöyle dedi: "Bunu asla öğrenemeyeceksiniz ve eğer bilmek istiyorsanız size inancım üzerine söz veririm ki yarın sabah buradan gideceğim ve beni bir daha asla görmeyeceksiniz; İmparator'dan izin almak üzere Nymaye'ye gideceğim." Ve Düşes bunu işittiğinde derinden ağlamaya başladı, yatağından kalktı ve adamlarının yanına giderek dert yanmaya başladı: "Yazık! Yazık efendilerim ve hanımlarım, çok fazla konuştuğum, cesaretimi gizleyemediğim için iyi ve sadık dostumun ortaklığını kaybettim." Ve hemen ardından sevgili kızı Ydain'ın yatağına geldi, ona durumu anlattı; ve sonra ağlayarak ve acı acı inleyerek babasına yöneldi, dertli bir şekilde şöyle dedi: "Yazık efendim babam, lütfen iyi anneme ve bana acıyın; yazık, bizi bırakıp gitmek mi istiyorsunuz? Ne yazık ki! Ben ne yapacağım? Bu tatlı Meryem Ana adına, genç yaşımda yetim mi kalmalıyım, babam bizi terk etmeyiniz, Tanrı aşkına kendi soyunuza bakınız ve acıyınız." O zaman son derece öfkeli olan Dük, onu teselli etti ve ona şöyle dedi: "Kızım, bu kadar yas tutma; çünkü Tanrı'nın izniyle, ben ayrılmadan önce annenin ve senin ihtiyaçlarını iyi bir şekilde karşılayacağım." Sonra sabahleyin soylu Dük kalktı ve her zamanki gibi Kilise'de dindarlıkla Ayin dinlemek üzere ağlayarak yola koyuldu.

Ayin bittikten sonra şövalyelerine, yakınlarına ve senyörlerine hitap etmeye başladı: "Sizden rica ve talep ederim ki hanımefendiniz olan karımı ve kızımı nezaketle koruyup İmparator'un bulunduğu Nymaye şehrine kadar götürün; öyle ki bana yakıştığı üzere ondan onurlu bir şekilde izin alabileyim ve buradaki tüm işlerimi de ona tavsiye edebileyim; çünkü buraya bir daha asla dönmeyeceğim." Soylu şövalyeler onun bu talebini gönüllü olarak kabul ettiler ve o tekrar dedi ki: "Sizden tavsiye ederim ki bu soylu Buillon topraklarını korumaya ve savunmaya, karım Düşes ile kızımın onurunu gözetmeye her zaman hazır olasınız." Ve onlar da aynı şekilde bunu büyük bir iyi niyetle yapacaklarına söz verdiler. "Şimdi efendilerim," dedi, "bana verdiğiniz inanç ve söz için size teşekkür ederim." Ayrıca, "Efendilerim ve dostlarım, artık bu yerden ayrılma zamanım geldi, çünkü çok yakında kuğunun yaklaştığını göreceksiniz; o, Tanrı'nın iradesiyle beni Nymaye'ye kadar götürmek için teknemi

getirecektir." Ve o böyle konuşurken, işte kuğu mucizevi bir şekilde tam da söylediği gibi geldi, kuğu kardeşi Helias'ı çağırır gibi harika bir ses çıkardı. Ve o zaman tüm soylu şövalyelerden, asilzade adamlardan ve genç kızlardan alçakgönüllülükle izin istedi; onlar soylu Düşes ve kızıyla birlikte iyi senyörlerinin ayrılışına derinden ağlıyorlardı, onları izlemek acınası bir durumdu; ve aynı şekilde tüm vatandaşlar da oraya koştu, onlar da kendilerini her zaman barış, sevgi ve özgürlük içinde tutan, onlara hiçbir şekilde eziyet etmeyen ve hiçbir haksız vergi ya da harç yüklemeyen soylu Düklerinin yokluğuna ve ayrılışına acı acı hayıflanıyorlardı; aksine onları sıkıntılardan kurtarmış, tüm kötü adetleri ortadan kaldırmış ve iptal etmiş, tüm iyi gelenekleri ve muafiyetleri yeniden tesis etmişti; bu yüzden onun için çok candan ağlıyorlardı. O sırada soylu Helias, kuğu ile kuğunun neşeyle kardeş gibi birbirlerini selamladığı tekneye bindi; zira onun insani biçimine kısa sürede geri dönmesi gereken saat yaklaşıyordu ve böylece ikisi de İmparator'un huzuruna çıkmak üzere Nymaye'ye gitmek için Buillon'dan uzaklaştılar.
Böylece soylu Dük Helias, iyi karısı Düşes ile kızı Ydain'ı İmparator'a emanet etmek ve düzeni sağlamak için niyet etmişti, onlar da Buillon'daki soylu topraklarını onların korumasına bıraktılar. Hemen ardından soylu Helias yola çıktıktan sonra, soylu Düşes karısı, kızı Ydain ile birlikte, İmparator'un huzuruna çıkmak üzere Nymaye'ye gitmek için birçok şövalye ve genç kızın eşliğinde hazırlandı. Ve sarayın içine girdiklerinde, İmparator'un önünde diz çöktü, ağlayarak ve dert yanarak iyi kocası hakkında şikayette bulundu, kocasının kendisini bırakıp gitmek istediğini söyledi: "Yazık soylu Efendim İmparator, sizden bana ve zavallı kızım Ydain'a acımanızı rica ediyorum; zira sizin aracılığınız ve nezaketiniz olmasaydı bugün soylu şövalyemi kaybedecektim; o şövalye ki sizin huzurunuzda beni karısı ve eşi olarak kabul etmişti." İmparator, "Nasıl hanımefendi," dedi, "kocanız öldü mü?" "Yazık Efendim," dedi kadın, "hayır, o yardım etmek ve desteklemek amacıyla buraya gelmeden önce geldiği ülkeye geri dönüyor; zira açıkça göründüğü gibi kuğu teknesiyle geri döndü, çünkü eğer o gelip sizi aradıysa ve onunla birlikte gittiyse, sizden rica ederim ki ona karşı bir hata yaptıysanız bundan dolayı ona merhamet gösteresiniz." O zaman adı geçen Düşes, kocasının emrine nasıl ve ne şekilde karşı geldiğini anlattı ve kocasının kendisine nasıl baktığını, bunun iyi olmadığını söylediğini belirtti. Ve onlar böyle konuşurken: İşte kuğu kardeşi tarafından yönlendirilen soylu Helias, İmparator'un sarayının yakınına ulaştı; bu yüzden ilk geldiğinde borusunu çalmaya başladı. Ve İmparator bunu işittiğinde şaşırdı ve soylu Düşes'e şöyle dedi: "Yazık, kocanız iyi Helias'ı duyuyorum, yazık hanımefendi," dedi, "onun buraya geleceğini iyi biliyorum. Ama bu, sizden izin almak ve bizden ayrılmak içindir, sizin bilginiz yüzünden buraya bir daha asla dönmek istemiyor, onu bilgece kararınızdan döndüremezsiniz."
Bu sözler üzerine Dük Helias İmparator'un huzuruna çıktı ve onu alçakgönüllülükle selamladı; İmparator onu çok nazikçe kabul ederek şöyle dedi: "Soylu Dük, çok hoş geldiniz." Helias, "Efendim," dedi, "beni bağışlayın, çünkü ben dükalıktan feragat ediyorum ve bir daha asla hiçbir şeye sahip olmayacağım; çünkü Tanrı'nın iradesiyle ilk olarak yola çıktığım ülkeme geri dönmem kesinlikle gerekiyor. Ama yine de karımı size gönülden tavsiye ederim ve aynı şekilde şu an önünüzde kızım olarak bulunan

çocuğumu da size emanet ederim; sizden rica ederim ki onun için iyi bir baba ve dost olma nezaketini gösteresiniz ve zamanı geldiğinde sizin iyi takdirinizle, lütfunuz ve iyiliğiniz sayesinde evliliğimize vesile olduğunuz gibi onu evlendiresiniz; bu yüzden sizden tekrar rica ediyorum ki onların onurunu koruyasınız ve onları ülkelerinin ve Buillon Dükalığının muafiyetleri altında sizin korumanızda tutasınız, çünkü ben oraya bir daha asla dönmeyeceğim. Ah soylu Dük, sevgili dostum," dedi İmparator, "söylediğiniz şey hakkında ne kadar yemin etmiş olursanız olun, yemininizi sevginize karşı tutma zorunluluğunuz yoktur, aksine karınızı terk etme yemininizi bozmak için af dilemelisiniz, çünkü bu Tanrı'ya ve sevgiye aykırıdır. Ayrıca önünüzde çok acı bir şekilde ağlayan ve inleyen güzel kızınız Ydain var ki ona acımanız gerekir." Helias, "Efendim," dedi, "beni başka bir hayra çağıran Tanrı'nın emriyle hemen başka bir bölgeye gitmem gerekiyor. Bu yüzden beni bağışlamanızı rica ederim, çünkü artık daha fazla kalamam, işte beni bekleyen kuğu." "Dostum," dedi İmparator, "madem bu Tanrı'nın iradesidir, buna hiçbir şekilde karşı çıkmak istemem." Ve hemen karısına ve kızına yaklaştı, onları ağlayarak öyle şefkatle öptü ki onları İmparator'un önünde tamamen bayılmış gibi bıraktı; İmparator'dan alçakgönüllülükle izin istedi, onları tekrar onun iyi lütfuna emanet etti ve İmparator bunu yapacağına ve kızını hiçbir eksiklik olmaksızın soylu bir şekilde evlendireceğine söz verdi; ve böylece soylu Helias ayrıldı ve kardeşinin onu kuğu şeklinde beklediği nehre doğru gitti: Çünkü o, dönene kadar tekneyi her zaman korumuştu ve kuğu onu gördüğünde sevindi, böylece büyük bir gayretle oradan ayrıldılar ve doğdukları yer olan güçlü adanın ülkesine varana kadar nehirden nehre yüzmeye devam ettiler.

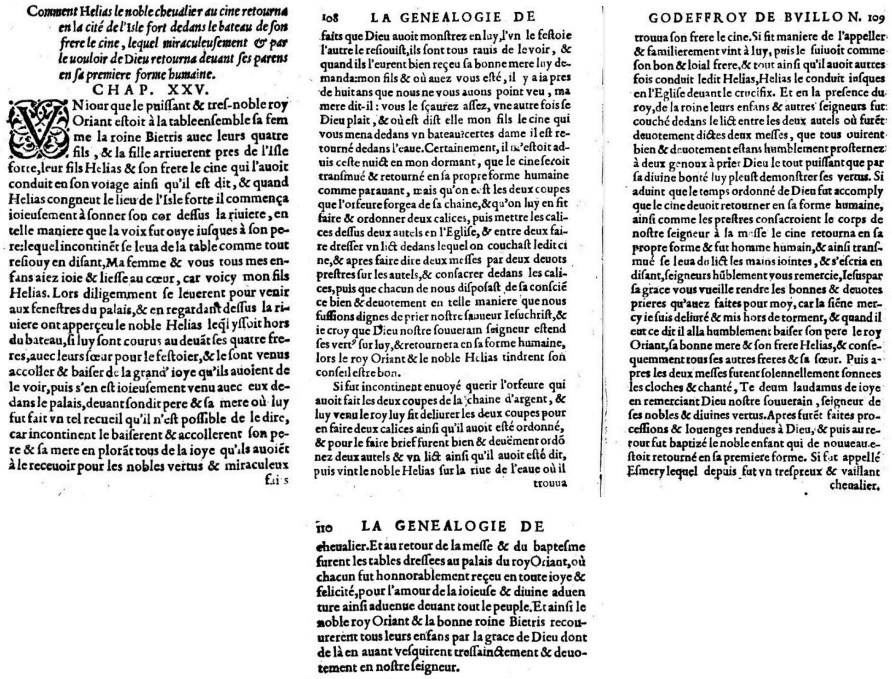

Comment Helias le noble cheualier au cine retourna en la cité de l'Isle fort dedans le bateau de son frere le cine, lequel miraculeusement & par le vouloir de Dieu retourna deuant ses parens en sa premiere forme humaine.

CHAP. XXV.

VNiour que le puissant & tres-noble roy Oriant estoit à la table ensemble sa femme la roine Bietris auec leurs quatre fils, & la fille arriuerent pres de l'Isle forte, leur fils Helias & son frere le cine qui l'auoit conduit en son voiage ainsi qu'il est dit, & quand Helias congneut le lieu de l'Isle forte il commença ioieusement à sonner son cor dessus la riuiere, en telle maniere que la voix fut ouye iusques à son pere: lequel incontinẽt se leua de la table comme tout resiouy en disant, Ma femme & vous tous mes enfans aiez ioie & liesse au cœur, car voicy mon fils Helias. Lors diligemment se leuerent pour venir aux fenestres du palais, & en regardant dessus la riuiere ont apperçeu le noble Helias lequel yssoit hors du bateau, si luy sont courus au deuãt ses quatre freres, auec leurs sœur pour le festoier, & le sont venus accoller & baiser de la grand' ioye qu'ils auoient de le voir, puis s'en est ioieusement venu auec eux dedans le palais, deuant son dit pere & sa mere où luy fut fait vn tel recueil qu'il n'est possible de le dire, car incontinent le baiserent & accollerent son pere & sa mere en plorãt tous de la ioye qu'ils auoiẽt à le receuoir pour les nobles vertus & miraculeux

faits que Dieu auoit monstrez en luy, l'vn le festoie l'autre le resiouist, ils sont tous rauis de le voir, & quand ils l'eurent bien reçeu sa bonne mere luy demanda: mon fils & où auez vous esté, il y a ia pres de huit ans que nous ne vous auons point veu, ma mere dit-il: vous le sçaurez assez, vne autre fois se Dieu plait, & où est dist elle mon fils le cine qui vous mena dedans vn bateau? certes dame il est retourné dedans l'eaue. Certainement, il m'estoit aduis ceste nuict en mon dormant, que le cine se:oit transmué & retourné en sa propre forme humaine comme parauant, mais qu'on eust les deux coupes que l'orfeure forgea de sa chaine, & qu'on luy en fit faire & ordonner deux calices, puis mettre les calices dessus deux autels en l'Eglise, & entre deux faire dresser vn lict dedans lequel on couchast ledit cine, & apres faire dire deux messes par deux deuots prestres sur les autels, & consacrer dedans les calices, puis que chacun de nous disposast de sa conscience bien & deuotement en telle maniere que nous suffisons dignes de prier nostre sauueur Iesuchrist, & ie croy que Dieu nostre souuerain seigneur estend ses vertz sur luy, & retournera en sa forme humaine, lors le roy Oriant & le noble Helias tindrent son conseil estre bon.

Si fut incontinent enuoyé querir l'orfeure qui auoit fait les deux coupes de la chaine d'argent, & luy venu le roy luy fit deliurer les deux coupes pour en faire deux calices ainsi qu'il auoit esté ordonné, & pour le faire brief furent bien & deuẽment ordõnez deux autels & vn lict ainsi qu'il auoit esté dit, puis vint le noble Helias sur la riue de l'eaue où il

trouua

trouua son frere le cine. Si fit maniere de l'appeller & familierement vint à luy, puis le suiuoit comme son bon & loial frere, & tout ainsi qu'il auoit autres fois conduit ledit Helias, Helias le conduit iusques en l'Eglise deuant le crucifix. Et en la presence du roy, de la roine leurs enfans & autres seigneurs fut couché dedans le lict entre les deux autels où furẽt deuotement dictes deux messes, que tous ouirent bien & deuotement estans humblement prosternez à deux genoux à prier Dieu le tout puissant que par sa diuine bonté luy pleust demonstrer ses vertus. Si aduint que le temps ordonné de Dieu fut accomply que le cine deuoit retourner en sa forme humaine, ainsi comme les prestres consacroient le corps de nostre seigneur à la messe le cine retourna en sa propre forme & fut homme humain, & ainsi transmué se leua du lict les mains iointes, & s'escria en disant, seigneurs hũblement vous remercie, Iesuspar sa grace vous vueille rendre les bonnes & deuotes prieres qu'auez faites pour moy, car la siẽne mercy ie suis deliuré & mis hors de torment, & quand il eut ce dit il alla humblement baiser son pere le roy Oriant, sa bonne mere & son frere Helias, & consequemment tous ses autres freres & sa œur. Puis apres les deux messes furent solennellement sonnees les cloches & chanté, Te deum laudamus de ioye en remerciant Dieu nostre souuerain, seigneur de ses nobles & diuines vertus. Apres furẽt faites processions & louenges rendues à Dieu, & puis au retour fut baptizé le noble enfant qui de nouueau estoit retourné en sa premiere forme. Si fut appellé Esmery lequel depuis fut vn trespreux & vaillant

cheualier.

cheualier. Et au retour de la messe & du baptesme furent les tables dressees au palais du roy Oriant, où chacun fut honnorablement reçeu en toute ioye & felicité, pour l'amour de la ioieuse & diuine aduenture ainsi aduenue deuant tout le peuple. Et ainsi le noble roy Oriant & la bonne roine Bietris recouurerent tous leurs enfans par la grace de Dieu dont de là en auant vesquirent tressainctement & deuotement en nostre seigneur.

Soylu şövalye Helias'ın kuğu olan kardeşinin teknesinde güçlü adanın şehrine nasıl geri döndüğü, kardeşinin burada mucizevi bir şekilde ve Tanrı'nın iradesiyle ilk insan formuna nasıl geri döndüğü hakkında.
BÖLÜM XXV.

Güçlü ve çok soylu kral Oriant, karısı kraliçe Bietris, dört oğlu ve kızıyla birlikte masada otururken, güçlü adaya vardılar; oğulları Helias ve bahsedildiği gibi yolculuğunda ona rehberlik eden kuğu kardeşi oraya ulaştı ve Helias güçlü adanın yerini tanıdığında, nehir üzerinde borusunu neşeyle çalmaya başladı, öyle ki sesi babasına kadar duyuldu; babası hemen masadan kalktı ve büyük bir sevinçle şöyle dedi: "Karım ve siz tüm çocuklarım, kalpten neşe ve mutluluk duyun, çünkü işte oğlum Helias." Sonra sarayın pencerelerine gelmek üzere gayretle ayağa kalktılar ve nehre doğru baktıklarında soylu Helias'ın tekneden dışarı çıktığını gördüler, bu yüzden dört kardeşi ve kız kardeşleri onu ağırlamak için hemen koştular ve onu görmekten duydukları büyük neşeyle kucaklayıp öptüler, ardından onunla birlikte saraya neşeyle girdiler; orada adı geçen babası ve annesinin huzuruna çıktı, burada ona öyle bir karşılama yapıldı ki bunu anlatmak imkansızdır, zira babası ve annesi onu soylu erdemleri ve Tanrı'nın gösterdiği mucizevi işler için kabul ederken sevinç gözyaşları dökerek hemen onu öptüler ve kucakladılar; biri onu ağırlıyor, diğeri seviniyordu, herkes onu görmekten dolayı büyük bir hayranlık içindeydi ve onu iyi bir şekilde kabul ettikten sonra iyi annesi ona sordu: "Oğlum, neredeydiniz? Sizi görmeyeli yaklaşık sekiz yıl oldu." "Annem," dedi, "bunu yeterince bileceksiniz, başka bir zaman Tanrı izin verirse anlatırım; ama beni bir teknede getiren kuğu kardeşim nerede?" "Şüphesiz," dedi kadın, "suya geri döndü." "Kesinlikle," dedi Helias, "bu gece rüyamda uyurken bana malum oldu ki kuğu dönüştürülecek ve tıpkı daha önce olduğu gibi kendi insan formuna geri dönecek, ancak kuyumcunun zincirden dövdüğü o iki kupa var ya, hani ondan iki kadeh yaptırıp sipariş etmiştik, işte o kadehleri Kilise'deki şu iki altara koymalıyız ve bu iki altarın arasına kuğu olan kardeşimizin yatacağı bir yatak hazırlatmalıyız; ve sonra iki dindar rahip tarafından altarlar üzerinde iki Ayin yapılmalı ve kadehler kutsanmalı, öyle ki her birimiz vicdanımızı iyi ve dindarlıkla öyle arındıralım ki Kurtarıcımız İsa Mesih'e layık dualar edebilelim ve inanıyorum ki yüce Efendimiz Tanrı onun üzerindeki gücünü gösterecek ve o kendi insan formuna geri dönecektir." O zaman kral Oriant ve soylu Helias bu kararın iyi olduğuna kanaat getirdiler.
Bunun üzerine hemen gümüş zincirin iki kupasını yapmış olan kuyumcuyu getirtmek için adam gönderildi ve kral ona geldiğinde, sipariş edildiği gibi iki kadeh yapması için iki kupayı ona teslim etti; ve bunu yapmak için bu iki altar ile bahsedildiği gibi bir yatak iyi ve usulüne uygun şekilde hazırlandı, sonra soylu Helias suyun kenarına geldi ve kuğu olan kardeşini buldu. Onu çağırmak ve onunla samimi bir şekilde konuşmak için bir yöntem buldu, sonra kuğu onun peşinden iyi ve sadık bir kardeş gibi geldi ve soylu Helias onu Kilise'de çarmıha gerilmiş İsa heykelinin önüne kadar götürdü. Ve kralın, kraliçenin, çocuklarının ve diğer senyörlerin huzurunda, altarın arasındaki yatağa yatırıldı; burada dindarlıkla söylenen o iki Ayin, herkes tarafından çok iyi ve dindarlıkla dinlendi; ve alçakgönüllülükle diz çökmüş olarak, yüce Tanrı'ya ilahi lütfuyla erdemlerini göstermesi için dua ettiler. Böylece Tanrı'nın belirlediği zaman geldi ve kuğunun insan formuna geri dönmesi gereken an ulaştı; tıpkı rahiplerin Ayin sırasında Efendimizin bedenini kutsadıkları an gibi, kuğu kendi formuna geri döndü ve insan oldu ve böylece dönüşmüş olarak ellerini birleştirip yataktan kalktı ve şöyle haykırdı: "Senyörler, size alçakgönüllülükle teşekkür ederim,

İsa lütfuyla benim için yaptığınız o iyi ve dindar duaların karşılığını size versin, zira onun lütfu sayesinde kurtuldum ve azaptan kurtuldum." Ve bunu söylediğinde babası kral Oriant'ı, iyi annesini ve kardeşi Helias'ı, ardından diğer tüm kardeşlerini ve kız kardeşini alçakgönüllülükle öptü. Bu iki Ayinden sonra çanlar törenle çalındı ve yüce Efendimiz Tanrı'ya soylu ve ilahi erdemleri için teşekkür edilerek neşeyle Te Deum laudamus ilahisi söylendi. Sonra geçit törenleri yapıldı ve Tanrı'ya övgüler sunuldu ve ardından tekrar ilk formuna dönen soylu çocuk vaftiz edilmek üzere geri getirildi. Ona Esmery adı verildi, kendisi daha sonra çok yiğit ve cesur bir şövalye oldu. Ve Ayin ile vaftizden dönüşte kral Oriant'ın sarayında masalar kuruldu, burada halkın gözü önünde gerçekleşen bu neşeli ve ilahi macera uğruna herkes büyük bir neşe ve mutlulukla onurlu bir şekilde ağırlandı. Ve böylece soylu kral Oriant ve iyi kraliçe Bietris, Tanrı'nın lütfuyla tüm çocuklarına yeniden kavuştular ve bundan sonra Efendimize büyük bir kutsallık ve dindarlık içinde yaşadılar.

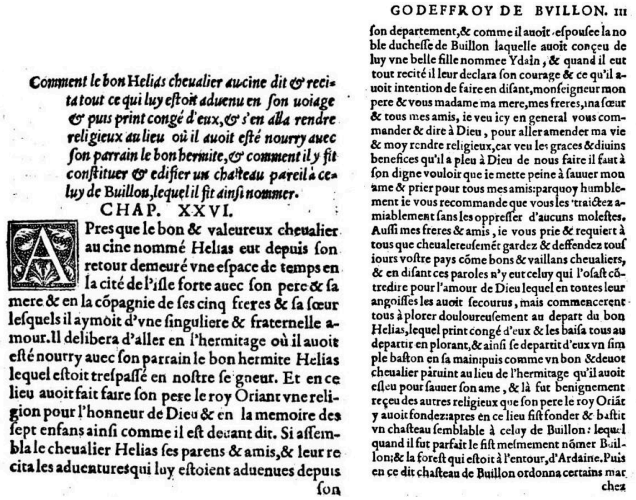
GODEFFROY DE BVILLON. 111

Comment le bon Helias cheualier aucine dit & recita tout ce qui luy estoit aduenu en son uoiage & puis print congé d'eux, & s'en alla rendre religieux au lieu où il auoit esté nourry auec son parrain le bon hermite, & comment il y fit constituer & edifier un chasteau pareil à celuy de Buillon, lequel il fit ainsi nommer.

CHAP. XXVI.

APres que le bon & valeureux cheualier aucine nommé Helias eut depuis son retour demeuré vne espace de temps en la cité de l'isle forte auec son pere & sa mere & en la cõpagnie de ses cinq freres & sa sœur lesquels il aymoit d'vne singuliere & fraternelle amour. Il delibera d'aller en l'hermitage où il auoit esté nourry auec son parrain le bon hermite Helias lequel estoit trespassé en nostre seigneur. Et en ce lieu auoit fait faire son pere le roy Oriant vne religion pour l'honneur de Dieu & en la memoire des sept enfans ainsi comme il est deuant dit. Si assembla le cheualier Helias ses parens & amis, & leur recita les aduentures qui luy estoient aduenues depuis son

son departement, & comme il auoit espousee la noble duchesse de Buillon laquelle auoit conçeu de luy vne belle fille nommee Ydain, & quand il eut tout recité il leur declara son courage & ce qu'il auoit intention de faire en disant, monseigneur mon pere & vous madame ma mere, mes freres, ma sœur & tous mes amis, ie veu icy en general vous commander & dire à Dieu, pour aller amender ma vie & moy rendre religieux, car veu les graces & diuins benefices qu'il a pleu à Dieu de nous faire il faut à son digne vouloir que ie mette peine à sauuer mon ame & prier pour tous mes amis: parquoy humblement ie vous recommande que vous les traictez amiablement sans les oppresser d'aucuns molestes. Aussi mes freres & amis, ie vous prie & requiert à tous que cheualereusemẽt gardez & deffendez tous iours vostre pays cõme bons & vaillans cheualiers, & en disant ces paroles n'y eut celuy qui l'osast cõtredire pour l'amour de Dieu lequel en toutes leur angoisses les auoit secourus, mais commencerent tous à plorer douloureusement au depart du bon Helias, lequel print congé d'eux & les baisa tous au departir en plorant, & ainsi se departit d'eux vn simple baston en sa main puis comme vn bon & deuot cheualier paruint au lieu de l'hermitage qu'il auoit esleu pour sauuer son ame, & là fut benignement reçeu des autres religieux que son pere le roy Oriãt y auoit fondez: apres en ce lieu fist fonder & bastir vn chasteau semblable à celuy de Buillon: lequel quand il fut parfait le fist mesmement nõmer Buillon: & la forest qui estoit à l'entour, d'Ardaine. Puis en ce dit chasteau de Buillon ordonna certains mar chez

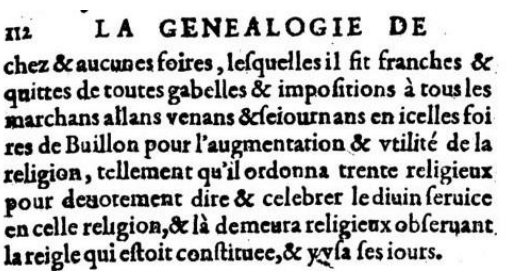
112 LA GENEALOGIE DE

chez & aucunes foires, lesquelles il fit franches & quittes de toutes gabelles & impositions à tous les marchans allans venans & seiournans en icelles foires de Buillon pour l'augmentation & vtilité de la religion, tellement qu'il ordonna trente religieux pour deuotement dire & celebrer le diuin seruice en celle religion, & là demeura religieux obseruant la reigle qui estoit constituee, & y vsa ses iours.

İyi şövalye Helias'ın, yolculuğunda başına gelen her şeyi nasıl anlattığı ve aktardığı, ardından onlardan nasıl izin alıp vaftiz babası iyi keşiş ile birlikte büyüdüğü yere kendini dine adamak üzere gittiği ve orada nasıl Buillon'dakine benzer bir kale kurdurup inşa ettirdiği ve ona aynı adı verdirdiği hakkında.

BÖLÜM XXVI.

Kuğu şövalyesi olarak adlandırılan iyi ve cesur şövalye Helias, dönüşünden itibaren babası ve annesiyle birlikte, benzersiz ve kardeşçe bir sevgiyle sevdiği beş erkek kardeşi ve kız kardeşinin eşliğinde güçlü adanın şehrinde bir süre kaldıktan sonra, Efendimiz katında vefat etmiş olan vaftiz babası iyi keşiş Helias ile birlikte büyüdüğü münzevi sığınağına gitmeye karar verdi. Ve bu yerde, babası kral Oriant, Tanrı'nın onuruna ve daha önce söylendiği gibi yedi çocuğun anısına dini bir kurum yaptırmıştı. Böylece şövalye Helias, anne babasını ve dostlarını topladı ve onlara ayrılışından itibaren başına gelen maceraları aktardı; soylu Buillon Düşesi ile nasıl evlendiğini, bu kadının kendisinden Ydain adında güzel bir kız çocuğuna hamile kaldığını anlattı ve her şeyi aktardıktan sonra onlara niyetini ve ne yapmayı amaçladığını beyan ederek şöyle dedi: "Efendim babam ve siz hanımefendi annem, erkek kardeşlerim, kız kardeşim ve tüm dostlarım, burada genel olarak hepinize veda etmek ve Tanrı'ya emanet etmek istiyorum; hayatımı düzeltmek ve kendimi dine adamak üzere gitmek için, zira Tanrı'nın bize lütfetmekten hoşnut olduğu bu lütuflar

ve ilahi iyilikler karşısında, O'nun yüce iradesi uğruna ruhumu kurtarmak için çaba göstermem ve tüm dostlarım için dua etmem gerekir: Bu yüzden size alçakgönüllülükle tavsiye ederim ki halka hiçbir eziyet çektirmeden onlara sevgiyle davranasınız. Ayrıca erkek kardeşlerim ve dostlarım, sizden rica ve talep ederim ki ülkenizi iyi ve cesur şövalyeler gibi her zaman şövalyeye yakışır şekilde koruyasınız ve savunasınız." Ve o bu sözleri söylerken, tüm acılarında kendilerine yardım etmiş olan Tanrı'nın sevgisi uğruna ona karşı çıkmaya cesaret edebilecek kimse yoktu, aksine iyi Helias'ın ayrılışına hepsi acı acı ağlamaya başladılar; Helias onlardan izin istedi ve ayrılırken hepsini ağlayarak öptü ve böylece elinde sade bir asa ile onlardan ayrıldı. Ardından, ruhunu kurtarmak için seçtiği münzevi sığınağının bulunduğu yere iyi ve dindar bir şövalye gibi ulaştı ve orada, babası kral Oriant'ın kurdurmuş olduğu diğer din görevlileri tarafından nezaketle kabul edildi; daha sonra bu yerde Buillon'dakine benzer bir kale kurdurdu ve inşa ettirdi: Bu kale tamamlandığında ona aynı şekilde Buillon adını verdirdi ve etrafındaki ormana da Ardaine adını koydurdu. Sonra adı geçen bu Buillon kalesinde, dinin büyümesi ve yararı için, bu Buillon panayırlarına gelen, giden ve orada konaklayan tüm tüccarlara yönelik tüm vergilerden ve harçlardan muaf kılınan belirli pazarlar ve bazı panayırlar düzenlenmesini emretti; öyle ki bu dini kurumda ilahi hizmeti dindarlıkla söylemeleri ve yerine getirmeleri için otuz din görevlisi atadı ve orada belirlenmiş olan kurallara uyan bir din adamı olarak kaldı ve günlerini orada geçirdi.

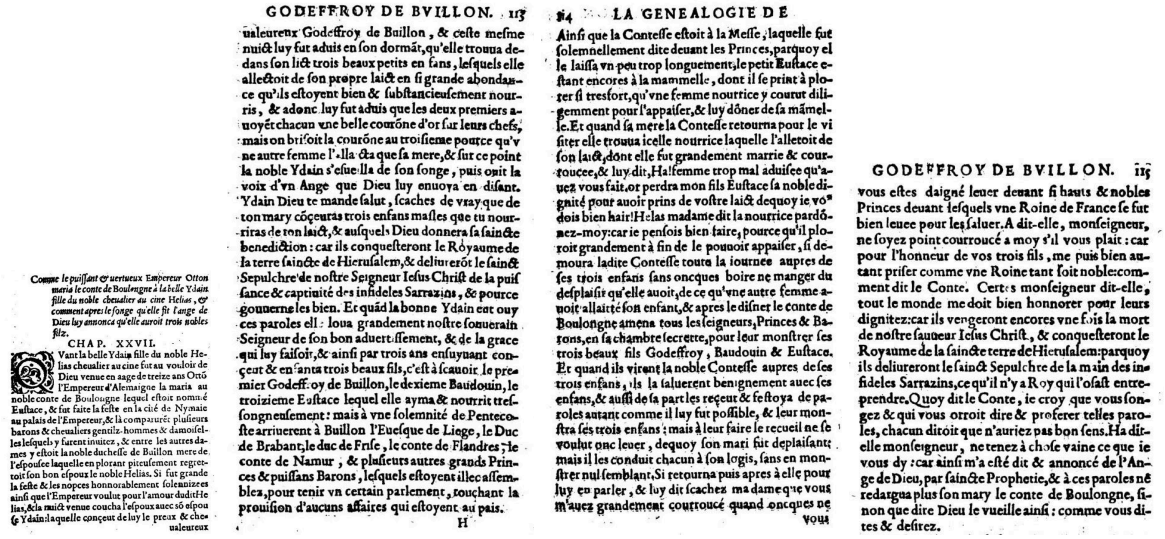

GODEFFROY DE BVILLON. 113

ualeureux Godeffroy de Buillon, & ceste mesme nuict luy fut aduis en son dormãt, qu'elle trouua dedans son lict trois beaux petits enfans, lesquels elle allectoit de son propre laict en si grande abondance qu'ils estoyent bien & substancieusement nourris, & adonc luy fut aduis que les deux premiers auoyẽt chacun vne belle couronne d'or sur leurs chefs, mais on brisoit la couronne au troisieme pource qu'vne autre femme l'alla ẽcacque sa mere, & fut ce point la noble Ydain s'esueilla de son songe, puis ouit la voix d'vn Ange que Dieu luy enuoya en disant. Ydain Dieu te mande salut, sçaches de vray que de ton mary cõçeuras trois enfans masles que tu nourriras de ton laict, & ausquels Dieu donnera sa saincte benediction: car ils conquesteront le Royaume de la terre saincte de Hierusalem, & deliureront le sainct Sepulchre de nostre Seigneur Iesus Christ de la puissance & captiuité des infideles Sarrazins, & pource gouuerne les bien. Et quãd la bonne Ydain eut ouy ces paroles elle loua grandement nostre souuerain Seigneur de son bon aduertissement, & de la grace qui luy faisoit, & ainsi par trois ans ensuyuant conçeut & enfanta trois beaux fils, c'est à sçauoir le premier Godeffroy de Buillon, le dexieme Baudouin, le troizieme Eustace lequel elle ayma & nourrit tresfongneusement: mais à vne solemnité de Pentecoste arriuerent à Buillon l'Euesque de Liege, le Duc de Brabant, le duc de Frise, le conte de Flandres, le conte de Namur, & plusieurs autres grands Princes & puissans Barons, lesquels estoyent illec assemblez, pour tenir vn certain parlement, touchant la prouision d'aucuns affaires qui estoyent au pais.

H

Comme le puissant & uertueux Empereur Otton maria le conte de Boulengne à la belle Ydain fille du noble cheualier au cine Helias, & comment apres le songe qu'elle fit l'ange de Dieu luy annonca qu'elle auroit trois nobles filz.

CHAP. XXVII.

Vant la belle Ydain fille du noble Helias cheualier au cine fut au vouloir de Dieu venue en aage de treize ans Otto l'Empereur d'Alemaigne la maria au noble conte de Boulogne lequel estoit nommé Eustace, & fut faite la feste en la cité de Nymaie au palais de l'Empereur, & là comparurẽt plusieurs barons & cheualiers gentilz hommes & damoiselles lesquels y furent inuitez, & entre les autres dames y estoit la noble duchesse de Buillon mere de l'espousee laquelle en plorant piteusement regretoit son bon espoux le noble Helias. Si fut grande la feste & les nopces honnorablement solenizees ainsi que l'Empereur vouluz pour l'amour dudit Helias, & la nuict venue coucha l'espoux auec sõ espouse Ydain laquelle conçeut de luy le preux & cheualeureux

Ainsi que la Contesse estoit à la Messe, laquelle fut solemnellement dite deuant les Princes, parquoy el le laissa vn peu trop longuement, le petit Eustace estant encores à la mammelle, dont il se print à ploter si tresfort, qu'vne femme nourrice y courut diligemment pour l'appaiser, & luy dõner de sa mãmelle. Et quand sa mere la Contesse retourna pour le visiter elle trouua icelle nourrice laquelle l'alletoit de son laict, dont elle fut grandement marrie & courroucee, & luy dit, Ha! femme trop mal aduisee qu'auez vous fait, or perdra mon fils Eustace sa noble dignité pour auoir prins de vostre laict dequoy ie vous dois bien hair! Helas madame dit la nourrice pardõnez-moy: car ie pensois bien faire, pource qu'il ploroit grandement à fin de le pouuoir appaiser, si demoura ladite Contesse toute la iournee aupres de ses trois enfans sans oncques boire ne manger du desplaisir qu'elle auoit, de ce qu'vne autre femme auoit allaitté son enfant, & apres le disner le conte de Boulongne amena tous les seigneurs, Princes & Barons, en sa chambre secrette, pour leur monstrer ses trois beaux fils Godeffroy, Baudouin & Eustace. Et quand ils virent la noble Contesse aupres de ses trois enfans, ils la saluerent benignement auec ses enfans, & aussi de sa part les reçeut & festoya de paroles autant comme il luy fut possible, & leur monstra ses trois enfans: mais à leur faire le recueil ne se voulut onc leuer, dequoy son mari fut deplaisant: mais il les conduit chacun à son logis, sans en monstrer nul semblant. Si retourna puis apres à elle pour luy en parler, & luy dit sçachez ma dame que vous m'auez grandement courroucé quand oncques ne

vous

vous estes daigné leuer deuant si hauts & nobles Princes deuant lesquels vne Roine de France se fut bien leuee pour les saluer. A dit-elle, monseigneur, ne soyez point courroucé a moy s'il vous plait: car pour l'honneur de vos trois fils, me puis bien autant priser comme vne Roine tant soit noble: comment dit le Conte. Certes monseigneur dit-elle, tout le monde me doit bien honnorer pour leurs dignitez: car ils vengeront encores vne fois la mort de nostre sauueur Iesus Christ, & conquesteront le Royaume de la saincte terre de Hierusalem: parquoy ils deliureront le sainct Sepulchre de la main des infideles Sarrazins, ce qu'il n'y a Roy qui l'osast entreprendre. Quoy dit le Conte, ie croy que vous songez & qui vous orroit dire & proferer telles paroles, chacun diroit que n'auriez pas bon sens. Ha dit-elle monseigneur, ne tenez à chose vaine ce que ie vous dy: car ainsi m'a esté dit & annoncé de l'Ange de Dieu, par saincte Prophetie, & à ces paroles ne redargua plus son mary le conte de Boulongne, sinon que dire Dieu le vueille ainsi: comme vous dites & desirez.

Güçlü ve erdemli İmparator Otton'un, soylu kuğu şövalyesi Helias'ın güzel kızı Ydain'ı Boulogne Kontu ile nasıl evlendirdiği ve daha sonra gördüğü rüya aracılığıyla Tanrı'nın meleğinin ona üç soylu erkek çocuk doğuracağını nasıl müjdelediği hakkında.

BÖLÜM XXVII.

Soylu şövalye Helias'ın güzel kızı Ydain, Tanrı'nın iradesiyle on üç yaşına geldiğinde, Almanya İmparatoru Otton onu Eustace adındaki soylu Boulogne Kontu ile evlendirdi; şenlik Nymaye şehrinde, İmparator'un sarayında yapıldı ve oraya davetli olan birçok baron, şövalye, asilzade ve genç kız katıldı; diğer hanımların arasında, gelinin annesi soylu Buillon Düşesi de oradaydı, ağlayarak ve acı acı hayıflanarak iyi kocası soylu Helias'ın yokluğuna üzülüyordu. İmparator'un adı geçen Helias'ın

sevgisi uğruna istediği gibi, şenlik büyük oldu ve düğün törenleri onurlu bir şekilde kutlandı; ve gece geldiğinde damat, eşi Ydain ile yatağa yattı: Kadın ondan yiğit ve cesur Godeffroy de Buillon'a hamile kaldı ve aynı gece uykusunda ona şöyle malum oldu; rüyasında yatağında üç güzel küçük çocuk buldu, onları kendi sütüyle öyle büyük bir bolluk içinde emziriyordu ki çocuklar iyi ve besleyici bir şekilde besleniyorlardı; ve sonra ona ilk ikisinin başlarında güzel birer altın taç olduğu, ancak üçüncüsünün tacının kırıldığı malum oldu, çünkü annesinden başka bir kadın ona süt vermişti; ve bu sırada soylu Ydain rüyasından irkilerek uyandı, ardından Tanrı'nın ona gönderdiği bir Meleğin sesini işitti, Melek şöyle diyordu: "Ydain, Tanrı sana selam gönderiyor, gerçek şu ki kocandan kendi sütünle besleyeceğin üç erkek çocuk doğuracaksın ve Tanrı onlara kutsal lütfunu verecektir: Çünkü onlar kutsal toprakların Kudüs Krallığı'nı fethedecekler ve Rabbimiz İsa Mesih'in Kutsal Kabir'ini kafir Sarazenlerin gücünden ve esaretinden kurtaracaklar ve onları iyi yönetecekler." Ve iyi Ydain bu sözleri işittiğinde, bu iyi bildirimi ve kendisine gösterdiği lütuf için Yüce Rabbimize büyük övgüler sundu; ve böylece takip eden üç yıl boyunca üç güzel oğlan çocuğuna hamile kaldı ve onları dünyaya getirdi; yani birincisi Godeffroy de Buillon, ikincisi Baudouin, üçüncüsü ise çok sevdiği ve şefkatle beslediği Eustace idi: Ancak bir Pentekost yortusunda Buillon'a Liege Piskoposu, Brabant Dükü, Frizye Dükü, Flandre Kontu, Namur Kontu ve orada toplanmış olan diğer birçok büyük prens ve güçlü baron geldi, ülkede bulunan bazı işlerin tedarikine ilişkin belirli bir konsey toplantısı yapmak üzere bir araya gelmişlerdi.
Böylece Kontes, Prenslerin önünde törenle söylenen Ayindeydi, bu yüzden küçük Eustace henüz memedeyken onu biraz fazla uzun süre yalnız bıraktı, çocuk o kadar çok ağlamaya başladı ki, bir sütanne onu yatıştırmak ve ona kendi memesini vermek üzere gayretle oraya koştu. Ve annesi Kontes onu ziyaret etmek için geri döndüğünde, bu sütanneyi çocuğunu kendi sütüyle emzirirken buldu, bundan dolayı büyük bir keder duydu, öfkelendi ve ona şöyle dedi: "Ah! Çok düşüncesiz kadın, ne yaptın? Şimdi oğlum Eustace, senin sütünü aldığı için soylu itibarını kaybedecek, bu yüzden senden nefret etmeliyim!" "Yazık hanımefendi," dedi sütanne, "beni bağışlayın: Çünkü onu yatıştırabilmek amacıyla çok ağladığı için iyi bir şey yaptığımı düşünmüştüm." Sözü edilen Kontes, başka bir kadının çocuğunu emzirmiş olmasından duyduğu hoşnutsuzluk nedeniyle tüm günü üç çocuğunun yanında hiçbir şey yiyip içmeden geçirdi; ve yemekten sonra Boulogne Kontu tüm senyörleri, prensleri ve baronları, üç güzel oğlu Godeffroy, Baudouin ve Eustace'ı onlara göstermek için gizli odasına getirdi. Ve soylu Kontes'i üç çocuğunun yanında gördüklerinde, onu çocuklarıyla birlikte nezaketle selamladılar; kadın da onları kabul etti ve elinden geldiğince sözlerle ağırladı, onlara üç çocuğunu gösterdi: Ancak onları karşılamak için hiç ayağa kalkmak istemedi, bu yüzden kocası bundan hoşnut kalmadı; ama yine de hiçbir şey belli etmeden her birini kalacakları yere kadar götürdü. Sonra bu konuda konuşmak üzere onun yanına döndü ve ona şöyle dedi: "Biliniz ki hanımefendi, önünde bir Fransa Kraliçesi'nin bile onları selamlamak için seve seve ayağa kalkacağı böylesi yüksek ve soylu Prenslerin önünde ayağa kalkmaya tenezzül etmediğiniz için beni çok öfkelendirdiniz." "Ah," dedi kadın, "efendim, eğer isterseniz bana hiç öfkelenmeyin: Çünkü üç oğlunuzun onuru adına,

kendimi en soylu kraliçe kadar değerli görebilirim." "Nasıl yani," dedi Kont. "Kesinlikle efendim," dedi kadın, "itibarından dolayı herkes bana büyük saygı göstermeli: Çünkü onlar bir kez daha Kurtarıcımız İsa Mesih'in ölümünün öcünü alacaklar ve kutsal toprakların Kudüs Krallığı'nı fethedecekler: Böylece Kutsal Kabir'i kafir Sarazenlerin elinden kurtaracaklar ki hiçbir kral buna kalkışmaya cesaret edemez." "Ne," dedi Kont, "bence rüya görüyorsunuz ve kim sizin böyle sözler söylediğinizi ve ifade ettiğinizi işitirse, herkes sizin aklınızın başında olmadığını söyler." "Ah," dedi kadın efendim, "size söylediğim şeyi boş bir şey olarak görmeyin: Çünkü bu bana Tanrı'nın Meleği tarafından kutsal kehanetle böyle söylendi ve bildirildi." Ve bu sözler üzerine kocası Boulogne Kontu, "Tanrı sizin söylediğiniz ve arzu ettiğiniz gibi olmasını buyursun" demekten başka karısını daha fazla azarlamadı.

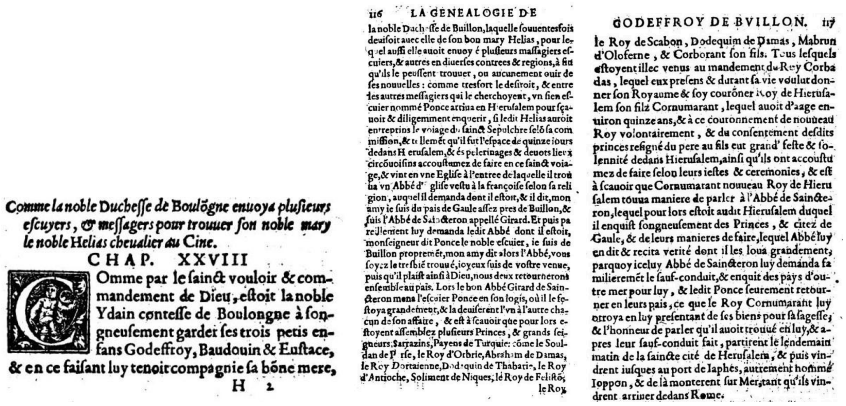

Comme la noble Duchesse de Boulõgne enuoya plusieurs escuyers, & messagers pour trouuer son noble mary le noble Helias cheualier au Cine.

CHAP. XXVIII

Comme par le sainct vouloir & commandement de Dieu, estoit la noble Ydain contesse de Boulongne à soingneusement garder ses trois petis enfans Godeffroy, Baudouin & Eustace, & en ce faisant luy tenoit compagnie sa bõne mere,

H 2

116 LA GENEALOGIE DE

la noble Duchesse de Buillon, laquelle souuentesfois desiroit auec elle de son bon mary Helias, pour lequel aussi elle auoit enuoy é plusieurs messagiers escuiers, & autres en diuerses contrees & regions, à fin qu'ils le peussent trouuer, ou aucunement ouir de ses nouuelles: comme tresfort le desiroit, & entre les autres messagiers qui le cherchoyent, vn sien escuier nommé Ponce arriua en Hierusalem pour sçauoir & diligemment enquerir, si ledit Helias auroit entreprins le voiage du sainct Sepulchre selõ sa commission, & si Ilemẽt qu'il fut l'espace de quinze iours dedans Hierusalem, & és pelerinages & deuots lieux circõuoisins accoustumez de faire en ce sainct voiage, & vint en vne Eglise à l'entree de laquelle il trouua vn Abbé d'Eglise vestu à la françoise selon sa religion, auquel il demanda dont il estoit, & il dit, mon amy ie suis du pais de Gaule assez pres de Buillon, & suis l'Abbé de Sainct-eron appellé Girard. Et puis pareillement luy demanda ledit Abbé dont il estoit, monsieur dit Ponce le noble escuier, ie suis de Buillon proprement, mon amy dit alors l'Abbé, vous soyez le tresbien trouué, ioyeux suis de vostre venue, puis qu'il plaist ainsi à Dieu, nous deux retournerons ensemble au pais. Lors le bon Abbé Girard de Sainct-eron mena l'escuier Ponce en son logis, où il le festoya grandement, & la deuiserent l'vn à l'autre chacun de son affaire, & est à sçauoir que pour lors estoyent assemblez plusieurs Princes, & grands seigneurs Sarrazins, Payens de Turquie: cõme le Soudan de Perse, le Roy d'Orbrie, Abrahim de Dumas, le Roy Dortaienne, Dodequin de Thabarie, le Roy d'Antioche, Soliment de Niques, le Roy de Feliñõ, le Roy

GODEFFROY DE BVILLON. 117

le Roy de Scabon, Dodequim de Damas, Mabrun d'Oloferne, & Corborant son fils. Tous lesquels estoyent illec venus au mandement du Roy Corbadas, lequel eux presens & durant sa vie voulut donner son Royaume & soy couronner Roy de Hierusalem son filz Cornumarant, lequel auoit d'aage enuiron quinze ans, & à ce couronnement de nouueau Roy volontairement, & du consentement desdits princes resigné du pere au fils eut grand' feste & solennité dedans Hierusalem, ainsi qu'ils ont accoustumez de faire selon leurs iestes & ceremonies, & est à sçauoir que Cornumarant nouueau Roy de Hierusalem touua maniere de parler à l'Abbé de Sainct-eron, lequel pour lors estoit audit Hierusalem duquel il enquist songneusement des Princes, & citez de Gaule, & de leurs manieres de faire, lequel Abbé luy en dit & recita verité dont il les loua grandement, parquoy iceluy Abbé de Sainct-eron luy demanda familierement le sauf-conduit, & enquist des pays d'outre mer pour luy, & ledit Ponce seurement retourner en leurs pais, ce que le Roy Cornumarant luy octroya en luy presentant de ses biens pour sa sagesse, & l'honneur de parler qu'il auoit trouué eñ luy, & apres leur sauf-conduit fait, partirent le lendemain matin de la sainct-e cité de Hierusalem, & puis vindrent iusques au port de Iaphes, autrement nommé Ioppon, & de là monterent sur Mer, tant qu'ils vindrent arriuer dedans Rome.

Soylu Boulogne Düşesi'nin, soylu kocası kuğu şövalyesi soylu Helias'ı bulmaları için birçok yaver ve haberciyi nasıl gönderdiği hakkında.
BÖLÜM XXVIII.

Tanrı'nın kutsal iradesi ve emriyle, soylu Boulogne Kontesi Ydain, üç küçük çocuğu Godeffroy, Baudouin ve Eustace'ı şefkatle büyütürken, kendisine iyi annesi soylu Buillon Düşesi eşlik ediyordu; Düşes, onunla sık sık iyi kocası Helias hakkında konuşuyordu, onun için de onu bulabilmeleri veya hiçbir şekilde haber alamadığı haberlerini duyabilmeleri için çeşitli memleketlere ve bölgelere birçok haberci, yaver ve başkalarını göndermişti; zira bunu son derece arzuluyordu ve onu arayan diğer habercilerin arasında, Ponce adındaki kendi yaveri, adı geçen Helias'ın görevine göre Kutsal Kabir yolculuğuna çıkıp çıkmadığını öğrenmek ve gayretle araştırmak üzere Kudüs'e vardı ve öyle oldu ki Kudüs'te on beş gün boyunca kaldı ve hacıların ve dindar yerlerin bu kutsal yolculukta yapmaya alışkın oldukları çevre gezilerini yaptı ve girişinde Fransız usulüne göre giyinmiş bir Kilise Abbası bulduğu bir Kilise'ye geldi, ona nereli olduğunu sordu ve o dedi ki: "Dostum, ben Buillon'a oldukça yakın olan Galya ülkesindenim ve Girard adında Saint-Eron Abbası'yım." Ve sonra aynı şekilde soylu yaver Ponce da Abbé'ye nereli olduğunu söyledi: "Efendim," dedi Ponce, "ben bizzat Buillon'danım." Abbé o zaman dedi ki: "Dostum, çok iyi bulundunuz, gelişinizden dolayı neşeliyim, madem Tanrı böyle istiyor, ikimiz birlikte memlekete döneceğiz." O zaman iyi Saint-Eron Abbası Girard, yaver Ponce'u kalacağı yere götürdü, orada onu harika bir şekilde ağırladı ve birbirlerine her birinin işini anlattılar; ve bilinmelidir ki **o sırada orada birçok Prens ve büyük senyör, Sarazenler, Türkiye'nin Putperestleri toplanmıştı: İran Sultanı, Orbrie Kralı,**

Şamlı Abraham, Dortaienne Kralı, Tabariye'li Dodequin, Antakya Kralı, İznikli Soliment, Feliste Kralı, Scabon Kralı, Şamlı Dodequim, Oloferne'li Mabrun ve oğlu Corborant gibi. Hepsi orada, Kral Corbadas'ın emriyle gelmişlerdi; o, onlar hazırken ve hayattayken Krallığını vermek ve yaklaşık on beş yaşında olan oğlu Cornumarant'ı Kudüs Kralı olarak taçlandırmak istiyordu ve bu yeni Kralın taç giyme töreni gönüllü olarak ve adı geçen prenslerin rızasıyla babadan oğula devredilerek Kudüs'te kendi geleneklerine ve törenlerine göre alışık oldukları üzere büyük bir şenlik ve törenle yapıldı ve bilinmelidir ki Kudüs'ün yeni Kralı Cornumarant, o sırada adı geçen Kudüs'te bulunan Saint-Eron Abbası ile konuşma fırsatı buldu, ondan Prensler ve Galya'nın şehirleri ve onların yapış şekilleri hakkında özenle bilgi aldı, Abbé ona gerçeği söyledi ve aktardı, bundan dolayı onları büyük ölçüye övdü, bu yüzden Saint-Eron Abbası ondan samimi bir şekilde güvenlik belgesi talep etti ve kendisi için deniz aşırı ülkeler hakkında bilgi aldı, böylece adı geçen Ponce memleketlerine güvenle dönebilecekti; Kral Cornumarant, bilgeliği ve onda bulduğu konuşma onuru nedeniyle ona mallarından sunarak bunu ona bahşetti ve güvenlik belgeleri yapıldıktan sonra, ertesi sabah kutsal Kudüs şehrinden ayrıldılar ve sonra Japhes, diğer adıyla Joppon limanına kadar geldiler ve oradan denize açıldılar, ta ki Roma'ya varana kadar.

Comme l'Abbé de Saincteron & l'escuier Ponce partirent de Rome au retour du sainct sepulchre, & puis par le vouloir de Dieu arriuerent au chasteau de Buillon nouuellement edifié.

H · j

118 LA GENEALOGIE DE CHAP. XXIX.

APres que l'Abbé de Saincteron & l'escuier Ponce eurent faits leurs deuotions dedans la cité de Rome ils se partirent diligément pour retourner en leurs pais. Et ainsi qu'ils estoyent par les champs, Dieu nostre souuerain Seigneur, qui tousiours fait tout pour le mieux voulut qu'ils fussent fouruoyez, & tellement se trouuerent arriere de leur chemin, & en lieu inhabitable qu'ils ne scauoyent plus que penser, si suiuant qu'apres plusieurs trauaux peines & labeurs, arriuerent aupres du chasteau de Buillon, que le bon Helias auoit fait nouuellement edifier, selon la forme & construction de l'autre Buillion vers Ardaine, parquoy Ponce dit à l'Abbé. Certes monseigneur voicy Buillon : nous sommes en nostre pais dit l'Abbé, ie pense qu'il s'en faut beaucoup. Certainement monseigneur dit Pōce, si est cestuy chasteau pareil & de la mesme forme à celuy qu'on nomme Buillion, & croy que celuy qui le fit y auoit intention, & apres toutes ces paroles pource que la nuict approchoit vindrent loger à vn village assez pres de ce chasteau, & en leurs logis manderent le curé du village pour l'interroguer, & scauoir de luy en quel lieu, & en quel pais ils estoyent venus arriuer. Certes mes seigneurs dit le curé, vous auez passé la grand' forest d'Ardaine, & estes presentement arriuez au chasteau de Buillon, comment dit l'Abbé, nous sommes du pais que vous auez nommé, & il y a bien deux cens lieux d'icy, il est vray monseigneur dit le curé. I'ay esté au pais que vous dites : mais pour declarer la verité

GODEFFROY DE BVILLON. 119

verité, le chasteau que vous auez veu, est nommé Buillon le Restauré, pource qu'vn noble & vertueux chevalier nommé Helias, fils du tresspuissant Roy Oriant, & de la noble Roine Bietris son espouse s'en alla dedans vn chasteau dessus la riuiere par la conduite d'vn Cine, qu'ainsi le mena à l'aduenture iusques à Nymaye, où il gaigna vn champ de bataille contre le conte de Francquebourc, parquoy l'Empereur luy fit donner la Duchesse de Buillon duquel vous parlez, & tellement qu'il fut enuiron huict ans pardela, puis apres retourna en ce Royaume de l'Isle fort par la conduite du Cine que vous ay dit, & à son retour fit faire ce present chasteau, le quel il nomma Buillon comme l'autre, & la forest à l'entour d'Ardaine. Et quand Ponce louy tant ainsi parler, il congneut bien qu'il auroit certaines nouuelles de ce que il desiroit, dont il rendit graces & louanges à Dieu nostre souuerain seigneur, & puis sans faire maniere demanda au curé. Or ça monseigneur, le noble Roy & la Roine que vous dites estre pere & mere de ce chevalier, sont-ils pour le present demourans en ce chasteau. Certes monseigneur dit il, ouy : car ils aymoyent tant ledit Helias leur fils, qu'ils ont delaissez l'Isle fort, & sont icy venus demourer pour l'amour de luy. Or ça dit Ponce, & ce noble chevalier Helias dous nous parlez est-il mort nenny, & n'y a pas six iours que l'ay peu : mais pour vous declarer la verité, il a esté durant sa ieunesse de si bonne vie Dieu tout puissant a fait & monstré plusieurs belles vertus, & diuins miracles à sa saincte priere & oraison, parquoy s'est fait religieux, pour seruir à Dieu tout le reste de sa vie, & est pour le present en vne

H 4

120 LA GENEALOGIE DE

deuote religion que son pere auoit fait edifier pour l'honneur de Dieu, & en commemoration de luy, de sa sœur, & de ses freres, où il prie Dieu, & fait penitence pour sauuer son ame.

Certes dit l'escuier ie suis tout resiouy des nouuelles que me me recitez, pourquoy dit le curé, pource dit-il que i'ay esté seruiteur du chevalier Helias qui fut Duc de Buillon, & suis encore seruiteur de la Duchesse sa femme, laquelle m'auoit enuoyé en plusieurs pais pour le chercher. Et Dieu mercy i'en sçay des nouuelles, & ainsi l'escuier Ponce demoura tresioyeux toute icelle nuict, & le lendemain matin l'Abbé de Saincteron & luy, allerent vers ledit chasteau de Buillon le restauré auquel lieu à l'issue de la Messe rencontrerent le Roy Oriant, la Royne Bietris, leurs cinq fils, & la fille qu'ils auoyent. Et quand Esmere l'vn des fils dudit Roy, & celuy qui le dernier estoit retourné en sa forme humaine les vit, & qu'il eut congneu leurs habits, il s'approcha d'eux en leur faisant bonne chere leur demandant dont ils estoyent, & Ponce luy respondit monseigneur nous sommes de Buillon au pais d'Ardaine, & comment dist Esmere, que faites vous par deça. Monseigneur dit Ponce, il y a long-temps que ne cessey d'aller en plusieurs cōtrees & diuerses regions, tāt de çà q̄ de là la mere, pour trouuer vn noble chevalier qu'vn Cine cōduit & mena hors de Buillō quand il laissa sa femme & noble espouse la Duchesse de Buillō, de laquelle ie suis seruiteur, & quand Esmere l'ouit il cōmença à rire. Certes mon amy, c'est mon frere, Helias monseigneur ! dit Ponce, est-il encores en vie? Certainement dit Esmere : ouy mon amy, & le ver-

ter

GODEFFROY DE BVILLON. 121

rez si Dieu plaist auant que vous partiez de ceste cōtree. Monseigneur dist Ponce, ie vous en prie, adonc Esmere appella le roy & la roine, ses freres & sa sœur & leurs dist, Certainement se vous voulez scauoir nouuelles de la duchesse de Buillon femme de mon frere Helias, & d'Ydain sa noble fille, voicy ces deux notables seigneurs qui sont du pays, & incontinent se sont tous approchez de Ponce: lequel leur recita tout le contenement de la noble duchesse de buillon merueilleusement dolente de ce que son bon mary Helias l'auoit laissee, & de sa noble fille Ydain. De laquelle leur dit auoir reçeu certaines nouuelles, qu'elle estoit mariee au conte de Boulōgne vn puissant seigneur. Lors dirent le roy & la roine, pleust à Dieu qu'elles fussent cy. Et à ces parolles vindrent baiser & accoller l'abbé de Saincteron & l'escuier ponce, puis les menerent dedans le chasteau de Buillon le restauré, où grandement furent festoiez & seruis de tous les barons & enfans du roy Oriant: lequel leur fit bonne chere & noble recueil & tellemēt seiournerent la par vn iour entier à faire grāde chere & à visiter le lieu du chasteau. & le lendemain matin le noble Esmere fils, dudit roy cōduit & mena l'abbé de saincteron & l'escuyer Ponce au lieu où son bon frere Helias estoit religieux. Et tant que son frere Esmere le trouua humblemēt prosterné à deux genoux deuant le grand hostel de l'Eglise, si le vint humblement saluer, & reuerement luy rendit le salut en disant: beau frere Esmere mō amy que y a il de nouueau: mō frere dit Esmere, voicy ces deux notables seigneurs que ie vous ameine: lesquels vous diront nouuelles de vostre no-

H 5

122 LA GENEALOGIE DE

ble femme la duchesse de Buillon & de vostre belle fille Ydain: laquelle est presentement mariee au noble conte de Bouloogne. Et lors Helias recongneut ledit Pōce qu'autresfois il auoit veu. Parquoy humblement le vint accoler & baiser en disant, mō amy bien soyez venu, dictes moy s'il vous plait des nouuelles de ma femme & de ma fille Ydain. Et adonc pour briefueté luy recita comme elle l'auoit enuoyé querir en plusieurs & diuers pays, & tout ce qu'estoit aduenu depuis son partement. Et puis luy demanda s'il vouloit pas retourner au pays de Buillon : car iamais au vouloir de Dieu ne partiray de ceste religion ou ie pretend sauuer mon ame par sa saincte grace. Certes monseigneur respondit il, ie suis moult ioieux de vous voir. Et si sera ma dame grandement resiouie d'ouir nouuelles de vous, mō amy dit Helias vous me recommāderez singulierement en sa bonne grace, & aussi à ma fille Ydain, de laquelle ie suis tres ioieux qu'elle est honnorablement mariee auec le noble conte de Boulongne, & adonc en plorant print l'Abbé de Saincteron par la main & auec Ponce le mena voir par tous les lieux de sa religion: puis auec son frere Esmere, les receut tres-honnestement & leur fit faire bonne chere en les festoiant grandement, & apres toutes ces choses l'escuier Ponce luy pria & requit humblement que son plaisir fust de luy vouloir donner aucunes bonnes enseignes de luy, parquoy la duchesse peust notamment congnoistre qu'il auoit fait son deuoir de le trouuer, & Helias luy dist : mon amy vous parlez moult sagement: & pour enseigne vous luy porterez de par moy cest anneau, le quel autresfois elle

m'a

GODEFFROY DE BVILLON. 123

m'a donné, puis apres le bon Helias fit de grans dōs à l'Abbé de Saincteron & audit Ponce. Et auec ce enuoia à sa femme, & à sa fille Ydain grans tresors & plusieurs beaux dons. Lors prindrent humblement congé dudict Helias. Et auec son frere Esmere sont retournez au chasteau de Buillon restauré, où furent de rechef honnorablemēt reçeuz. Le roy Oriant & la roine sa femme firent preparer de sumptueux presens: lesquels ils enuoierent à leur fille la noble duchesse de Buillon, & aussi à sa fille Ydain contesse de Boulongne en eux recommandant singulierement à leur bonne grace, puis l'Abbé de saincteron & l'escuier Ponce prindrent reuerement congé du noble roy Oriant, de la roine sa femme & de toute leur famille, & se sont partis d'auec eux pour retourner en leurs pays au lieu de Buillon en Ardaine.

Saint-Eron Abbası ve yaver Ponce'un Kutsal Kabir dönüşünde Roma'dan nasıl ayrıldıkları ve sonra Tanrı'nın iradesiyle yeni inşa edilmiş olan Buillon kalesine nasıl vardıkları hakkında.

BÖLÜM XXIX.

Saint-Eron Abbası ve yaver Ponce Roma şehrinde dindarlıkla ibadetlerini yerine getirdikten sonra, memleketlerine dönmek üzere gayretle yola çıktılar. Ve onlar kırlarda ilerlerken, her şeyi her zaman en iyiye ulaştıran yüce Rabbimiz onların yollarını şaşırmalarını istedi ve öyle ki yollarından saptıklarını fark ettiler ve ıssız bir yerde ne düşüneceklerini bilemez halde kaldılar, ta ki birçok zahmet, acı ve emekten sonra, iyi Helias'ın Ardaine'e doğru diğer Buillon'un biçim ve yapısına göre yeni inşa ettirmiş olduğu Buillon kalesinin yakınına varana kadar; bu yüzden Ponce Abbé'ye dedi ki: "Kesinlikle efendim, işte Buillon: Kendi memleketimizdeyiz." "Dostum," dedi Abbé, "bence çok yanılıyorsun. Kesinlikle efendim," dedi Ponce, "Buillon adı verilenle aynı biçimde ve aynı yapıda böylesine güzel bir kale yapılmıştır ve inanıyorum ki bunu yapanın bir amacı vardı." Ve bu sözlerden sonra, gece yaklaştığı için bu kaleye oldukça yakın bir köye yerleşmeye geldiler ve kaldıkları yere köyün rahibini çağırıp sorgulamak ve ondan hangi yerde ve hangi ülkede varıp ulaştıklarını öğrenmek istediler. "Kesinlikle efendilerim," dedi rahip, "Ardaine'in büyük ormanını geçtiniz ve şu anda yenilenmiş Buillon kalesine varmış durumdasınız." "Nasıl yani," dedi Abbé, "biz adını söylediğiniz ülkeden miyiz? Ve buradan orası iki yüz fersah çeker." "Efendim, bu doğrudur," dedi rahip. "Bahsettiğiniz ülkede bulundum: Ancak gerçeği beyan etmek gerekirse, gördüğünüz kale Yenilenmiş Buillon olarak adlandırılır, çünkü çok güçlü kral Oriant ile soylu kraliçe Bietris'in oğlu olan Helias adındaki soylu ve erdemli şövalye, eşiyle birlikte bir kuğunun rehberliğinde nehir üzerindeki bir kale olan ve onu macera eseri Francquebourg Kontu'na karşı savaş meydanında zafer kazandığı Nymaye'ye kadar götüren yere gitti, bu yüzden İmparator bahsettiğiniz Buillon Düşesi'ni ona verdi ve öyle ki orada yaklaşık sekiz yıl kaldı, ardından bahsettiğim o kuğunun rehberliğinde bu güçlü adanın krallığına geri döndü ve dönüşünde bu kaleyi yaptırdı ve onu diğeri gibi Buillon olarak adlandırdı ve etrafındaki ormana da Ardaine adı verildi." Ve Ponce onun böyle konuştuğunu işittiğinde, arzuladıkları şey hakkında kesin bazı haberler aldığını çok iyi anladı, bu yüzden yüce Rabbimiz Tanrı'ya şükürler ve övgüler sundu ve sonra hiç renk vermeden rahipten sordu: "Peki efendim, şövalyenin anne ve babası olduğunu söylediğiniz o soylu kral ve kraliçe bu kalede mi ikamet ediyorlar?" "Kesinlikle efendim," dedi rahip, "çünkü oğulları Helias'ın gidişine o kadar çok üzüldüler ki güçlü adayı bıraktılar ve oğullarının sevgisi için burada yaşamaya geldiler." "Peki ya şimdi," dedi Ponce, "adı Helias olan o soylu şövalye öldü mü?" "Hayır," dedi rahip, "onu görebileceğiniz günler pek uzak değil; ancak size gerçeği söylemek gerekirse, o gençliği boyunca o kadar iyi bir yaşam sürdü ki yüce Tanrı ona dindar duaları ve yakarışları sayesinde birçok güzel erdem ve ilahi mucizeler göstermeyi nasip etti, bu yüzden hayatının geri kalanında Tanrı'ya hizmet etmek üzere din adamı oldu ve şu anda babasının Tanrı'nın onuruna ve kendisinin, kız kardeşinin ve erkek kardeşlerinin anısına yaptırdığı o dindar dini kurumdadır, orada Tanrı'ya dua etmekte ve ruhunu kurtarmak için tövbe etmektedir."

"Kesinlikle," dedi yaver, "bana aktardığınız bu haberlerden dolayı çok neşeliyim." "Neden?" dedi rahip. "Çünkü," dedi yaver, "Buillon Dükü olan şövalye Helias'ın hizmetçisiydim ve onu aramam için beni birçok ülkeye gönderen karısı Düşes'in de hâlâ hizmetçisiyim. Ve Tanrı'ya şükürler olsun ki ondan haber alabildim." Ve böylece yaver Ponce bütün gece çok neşeli bir şekilde kaldı ve ertesi sabah Saint-Eron Abbası ve kendisi, adı geçen yenilenmiş Buillon kalesine doğru gittiler; bu yerde Ayin çıkışında kral Oriant, kraliçe Bietris, beş oğulları ve sahip oldukları kız kardeşleriyle karşılaştılar. Ve kralın oğullarından biri olan ve en son insan formuna geri dönmüş olan o çocuk onları gördüğünde ve onların kıyafetlerini tanıdığında, neşeyle onlara yaklaştı ve onlara ne aradıklarını sordu; ve Ponce ona cevap verdi: "Efendim, biz Ardaine ülkesindeki Buillon'danız." "Ve nasıl," dedi Esmery, "buralarda ne yapıyorsunuz?" "Efendim," dedi Ponce, "bir kuğunun getirdiği ve eşi Buillon Düşesi'ni bıraktığında Buillon'dan ayrılan o soylu şövalyeyi bulmak için deniz aşırı ve gerisindeki birçok bölge ve çeşitli ülkelere gitmekten uzun zamandır vazgeçmediğim bir gerçektir, ben onun hizmetçisiyim." Ve Esmery bunu işittiğinde gülmeye başladı: "Kesinlikle dostum, o benim kardeşimdir, ne yazık efendim!" dedi Ponce, "o hâlâ hayatta mı?" "Kesinlikle," dedi Esmery. "Evet dostum, ve gerçeği istersen Tanrı dilerse bu ülkeden ayrılmadan önce onunla görüşeceksiniz." Ponce, "Efendim, size yalvarırım," dedi, o zaman Esmery krala, kraliçeye, kardeşlerine ve kız kardeşine döndü ve onlara dedi ki: "Kesinlikle, eğer kardeşim Helias'ın karısı Buillon Düşesi'nden ve onun soylu kızı Ydain'dan haberler duymak isterseniz, işte ülkedeki o iki soylu senyör." Ve hemen Ponce'a doğru yaklaştılar: Yaver onlara soylu Buillon Düşesi'nin, iyi kocası Helias'ın onu bırakıp gitmesinden dolayı nasıl mucizevi bir şekilde kederli olduğunu ve soylu kızı Ydain'ı anlattı. Ondan aldıkları belirli haberlere göre, kızın güçlü bir senyör olan Boulogne Kontu ile evlenmiş olduğunu öğrendiler. O zaman kral ve kraliçe dediler ki: "Tanrı'ya şükürler olsun ki onlar esenliktedirler." Ve bu sözler üzerine gelip Saint-Eron Abbası'nı ve yaver Ponce'u öptüler ve kucakladılar, sonra onları yenilenmiş Buillon kalesinin içine götürdüler; orada tüm baronlar ve kral Oriant'ın çocukları tarafından harika bir şekilde ağırlandılar: Onlara çok iyi bakıldı ve soylu bir kabul gösterildi ve öyle ki orayı tamamen ziyaret etmek için bütün bir gün boyunca orada kaldılar ve ertesi sabah erken saatlerde iyi oğul Esmery, Saint-Eron Abbası'na ve yaver Ponce'a rehberlik edip onları iyi Helias'ın dindar bir yaşam sürdüğü yere götürdü. Ve kardeşi Esmery onu bulduğunda, Helias Kilise'nin büyük sunağı önünde iki dizi üzerine çökmüş, alçakgönüllülükle ve saygıyla dua ediyordu; gelip onu alçakgönüllülükle selamladı ve saygıyla ona selam vererek dedi ki: "Güzel kardeşim Esmery, dostum hoş geldiniz, ne haber var?" dedi Esmery. "İşte size soylu karınız Buillon Düşesi'nden ve üvey kızınız Ydain'dan haberler getirecek olan şu iki soylu senyör; kızınız şu anda soylu Boulogne Kontu ile evlidir." Ve o zaman Helias daha önce görmüş olduğu adı geçen Ponce'u tanıdı. Bu yüzden alçakgönüllülükle onu kucaklamaya ve öpmeye geldi ve şöyle dedi: "Dostum, çok hoş geldiniz, lütfen bana karımdan ve kızım Ydain'dan haberler verin." Ve o zaman kısaca geçmek adına, yaver ona kadının kendisini birçok ve çeşitli ülkelere nasıl aramaya gönderdiğini ve ayrılışından beri meydana gelen her şeyi aktardı. Ve sonra Helias ondan Buillon ülkesine geri dönmek isteyip istemediğini sordu: "Çünkü

Tanrı'nın iradesiyle, ruhumu O'nun kutsal lütfuyla kurtarmayı amaçladığım bu dini kurumdan asla ayrılmayacağım." "Kesinlikle efendim," diye cevap verdi, "sizi gördüğüm için çok mutluyum. Ve hanımefendim de sizden haberler duyduğunda büyük bir sevinç yaşayacaktır." "Dostum," dedi Helias, "beni onun güzel lütfuna ve ayrıca büyük bir onurla Boulogne Kontu ile evlenmiş olmasından son derece mutlu olduğum kızım Ydain'a özellikle tavsiye edeceksiniz." Ve o zaman ağlayarak Saint-Eron Abbası'nı elinden tuttu ve Ponce ile birlikte onu dini kurumun tüm yerlerini gezdirmeye götürdü: Sonra kardeşi Esmery ile birlikte onları çok onurlu bir şekilde ağırladı ve büyük ziyafetler vererek onlara iyi baktı ve tüm bu şeylerden sonra yaver Ponce ondan alçakgönüllülükle rüca etti ve kendisinden bazı iyi nişanlar vermesini talep etti, böylece Düşes onun görevini yerine getirdiğini ve onu bulduğunu açıkça bilsin; ve Helias ona dedi ki: "Dostum, çok akıllıca konuşuyorsunuz: Ve nişan olarak ona benden bu yüzüğü götüreceksiniz, ki onu bana başka bir zaman kendisi vermişti." Ve bundan sonra iyi Helias, Saint-Eron Abbası'na ve adı geçen Ponce'a büyük hediyeler verdi. Ve bununla birlikte karısına ve kızı Ydain'a büyük hazineler ve birçok güzel hediyeler gönderdi. Sonra adı geçen Helias'tan alçakgönüllülükle izin aldılar. Ve kardeşi Esmery ile birlikte, yeniden onurlu bir şekilde ağırlandıkları yenilenmiş Buillon kalesine geri döndüler. Kral Oriant ve karısı kraliçe muhteşem hediyeler hazırlattılar: Bunları kızları soylu Buillon Düşesi'ne ve ayrıca Boulogne Kontesi olan kızları Ydain'a göndererek kendilerini özellikle onların güzel lütfuna tavsiye ettiler, ardından Saint-Eron Abbası ve yaver Ponce, soylu kral Oriant'tan, karısı kraliçeden ve tüm ailelerinden saygıyla izin alarak, Ardaine'deki Buillon yerine, kendi ülkelerine dönmek üzere onlardan ayrıldılar.

Comme l'escuier Ponce arriua à Buillon pour apporter nouuelles à la duchesse du noble Helias cheualier au cine, lequel pour lors estoit religieux.

CHAP. XXX.

EN vn iour de feste de l'ascension nostre seigneur Iesuchrist, que le conte de Boulongne, sa femme Ydain & la noblé duchesse de Buillon auec plusieurs seignrs & damoiselles estoient à la table tenans court planiere par maniere de consolation, arriua Ponce le noble escuier au chasteau de Buillon, lequel amenoit vn mulet chargé de plusieurs dons & riches presens, si vint en la salle où se faisoit le conuine & incontinent que la noble duchesse l'apperçeut elle se leua

124 LA GENEALOGIE DE

se leua de la table, & le vint accoler en disant, mon amy bien soyez venu, auez vous trouué mon mary, en sçauez vous quelques nouuelles, certes madame ouy, à telles enseignes que voila son aneau qu'il m'a donné pour vous apporter: & quand elle vit cest aneau elle fut toute resiouie, & le baisa plus de cent fois en plorant & regrettant piteusement l'absence de son bon & loyal espoux le noble Helias, & puis dist, certes Ponce mon bon amy voicy bonnes enseignes que vous l'auez trouué. Madame, i'ay amené aussi vn mulet chargé de plusieurs notables dons & riches presens que luy & ses parens enuoient à vous & à madame la contesse Ydain vostre fille, car ie vous fais assauoir, qu'il est fils du trespuissant & redouté roy de l'isle forte appellé Oriant & de la tres illustre & noble roine Bietris sa femme, & si a cinq freres nobles & vaillans cheualiers, & aussi vne belle sœur, & brief est d'vn grand lignage. De ces parolles fut grandement resiouie la duchesse sa femme & sa fille Ydain & le noble conte de Boulongne son mary, tellement qu'ils plorouient tous de la ioye & liesse qu'ils auoient au cœur des bonnes nouuelles. Puis leur recita Ponce qu'il estoit religieux en vne belle abbaie que son pere & luy auoient fait cõstruire & edifier pour l'honneur de Dieu, & commẽt il auoit tout veu auec l'abbé de Sainctcron en retournant du sainct sepulchre de Hierusalem, sur quoy dit la cronicque & geste de ceste miraculeuse histoire, que quand la duchesse de Buillon eut sçeu & entendu que son bon mary Helias estoit rendu religieux elle fist incontinent bien & honnestement preparer son estat, & auec sa fille Ydain se mirent à che-

min

GODEFFROY DE BVILLON. 125

min auec Ponce qu'elles prindrent pour les guider en la religion, où il auoit trouué le bon Helias, puis prindrent congé du noble conte de Boulongne en luy recommandant ses trois nobles fils Godeffroy Bandouin & Eustace, lesquels estoient desia en aage adolescent. En apres se partirent de Buillon, & tant trauaillerent qu'ils vindrent au lieu & place de la religion où le noble Helias estoit rendu religieux puis la duchesse sa femme, a tant fait qu'elle & sa fille Ydain le vindrent trouuer gisant en vn lict malade, & Dieu sçait lors en quelle ioie ils se regarderent l'vn l'autre, la femme ploroit son mary, la fille lamẽtoit son pere, & luy d'autre part ploroit tendremẽt de voir sa femme & sa fille que tous ceux qui les regardoient ploroient de dueil & de pitié. Et apres qu'ils eurent esté là vne espace de temps le bon Helias estoit si malade & debilité des peines & trauaux qu'il auoit soustenus en sa ieunesse que sainctement & deuotemẽt trespassa en nostre seigneur Iesuchrist lequel l'appella auec luy pour le remunerer des peines qu'il auoit eues, & volontairement supportees à son sainct & diuin commandement, & le colloquer en gloire perdurable auec les bien heureux saincts & sainctes du royaume de paradis: Et quãd la duchesse vit son bon mary trespassé elle fut tellement marrie au cœur qu'elle trespassa auec luy, dõt sa noble fille Ydain & tous les nobles seigneurs & damoiselles qui estoient venues auec elle menerent merueilleusement grand dueil, & apres toutes ces choses s'assemblerent tous les religieux de l'abbaie lesquels tres-reuerement & honnestement ensepulcrent le noble Helias auec sa femme en vn mes-

mes

126 LA GENEALOGIE DE

mes cercueil deuant le grand autel de l'Eglise, & fut fait leur seruice bien & deuotement comme il leur appartenoit. Puis la noble Ydain departit grandement de ses biens à icelle abbaie pour l'honneur de Dieu & pour l'amour de ses parens, pere & mere, lesquels y estoient enseuelis. Et ainsi se partit de ce lieu auec ses gens & s'en retourna en son pays & duché de Buillon où elle trouua Eustace son noble mary: auquel elle recita en plorant comment ses bons pere & mere estoient trespassez en nostre seigneur, & tous deux enseuelis ensemble par le diuin vouloir de Dieu, & quãd Eustace son mary ouit ces nouuelles il en fut grandement marry, & corroucé au cœur si en porta le dueil auec toute sa famille.

Yaver Ponce'un, o sırada bir din adamı olan soylu şövalye Helias'ın düşesine haberler getirmek üzere Buillon'a nasıl vardığı hakkında.

BÖLÜM XXX.

Rabbimiz İsa Mesih'in göğe yükseliş bayramının bir gününde, Boulogne Kontu, eşi Ydain ve soylu Buillon Düşesi, yanlarında birçok senyör ve genç kızla birlikte bir teselli meclisi kurmuş masada otururlarken, soylu yaver Ponce, yanında birçok hediye ve zengin armağanlarla yüklü bir katır getiren Buillon kalesine ulaştı; böylece ziyafetin yapıldığı salona girdi ve soylu Düşes onu fark eder etmez masadan kalktı, masadan kalkıp onu kucaklamaya geldi ve şöyle dedi: "Dostum, çok hoş geldiniz, kocamı buldunuz mu ve ondan bazı haberler biliyor musunuz?" "Kesinlikle hanımefendi, evet, işte size getirmem için bana verdiği yüzüğü nişan olarak sunuyorum." Ve kadın bu yüzüğü gördüğünde tamamen sevinçle doldu ve onu yüz kereden fazla ağlayarak öptü ve acı acı hayıflanarak iyi ve sadık kocası soylu Helias'ın yokluğuna üzüldü; ve sonra, "Kesinlikle yaver Ponce, iyi dostum, onu bulduğunuza dair bana çok iyi nişanlar getirdiniz." "Hanımefendi," dedi, "ayrıca onun ve anne babasının size ve kızınız hanımefendi Kontes Ydain'a gönderdiği birçok soylu armağan ve zengin hediyelerle yüklü bir katır getirdim, çünkü size bildirmek isterim ki o, Oriant adındaki güçlü ve korkulan güçlü adanın kralının ve onun son derece seçkin ve soylu eşi kraliçe Bietris'in oğludur ve beş soylu, yiğit şövalye erkek kardeşi ve ayrıca çok güzel bir kız kardeşi vardır ve kısacası büyük bir soya sahiptir." Bu sözler üzerine Düşes, kızı Ydain ve soylu Boulogne Kontu son derece sevindiler, öyle ki aldıkları bu iyi haberlerin coşkusuyla kalplerinden ağladılar. Sonra yaver Ponce, onun babasının Tanrı'nın onuruna yaptırdığı ve inşa ettirdiği bir dini kurumda nasıl din adamı olduğunu ve Kudüs'teki Kutsal Kabir dönüşünde Saint-Eron Abbası ile birlikte her şeyi nasıl gördüğünü aktardı, bunun üzerine bu mucizevi tarihin kroniği ve vakayinamesi der ki, Buillon Düşesi iyi kocası Helias'ın bir din adamı olduğunu duyup anladığında, hemen ve onurlu bir şekilde durumunu hazırladı ve kızı Ydain ile birlikte, kendilerini bu dini kuruma götürmesi için Ponce ile birlikte yola çıktılar; orada iyi Helias'ı bulmuşlardı, ardından soylu Boulogne Kontu'ndan izin aldılar, Kont üç soylu oğlu Godeffroy, Baudouin ve Eustace'ı onlara emanet etti, onlar o sırada zaten ergenlik çağındaydılar. Ve sonrasında Buillon'dan ayrıldılar ve soylu Helias'ın din adamı olduğu dini kurumun yerine varana kadar öyle çok yol katettiler ki; sonra eşi Düşes, öyle ki kendisi ve kızı Ydain gelip onu bir yatakta hasta yatarken buldular ve Tanrı o sırada öyle bir neşe nasip etti ki birbirlerine baktılar, kadın kocası için ağlıyor, kız babası için ağlıyordu ve diğer taraftan o da eşini ve kızını görmekten dolayı öyle içten ağlıyordu ki onları izleyen herkes kederden ve acıdan ağlıyordu. Ve orada bir süre kaldıktan sonra, iyi Helias gençliğinde dindarlıkla ve sadakatle katlandığı ve gönüllü olarak taşıdığı acıların ve emeklerin karşılığını almak üzere zayıflık ve hastalık neticesinde Rabbimiz İsa Mesih katında vefat etti, O ki onu cennet krallığının azizleri ve azizeleriyle birlikte kalıcı bir görkeme kavuşturmak için çağırmıştı. Ve iyi kocası vefat ettiğinde Düşes kalbinden öyle büyük bir keder duydu ki onunla birlikte kendisi de vefat etti, bundan dolayı soylu kızı Ydain ve onunla birlikte gelen tüm soylu senyörler ile genç kızlar mucizevi bir şekilde büyük bir yas tuttular ve tüm bu şeylerden sonra manastırın tüm din görevlileri toplandı, onlar çok büyük bir saygıyla

ve onurlu bir şekilde soylu Helias'ı eşiyle birlikte Kilise'nin büyük sunağının önündeki aynı tabuta defnettiler ve kendilerine yakıştığı üzere duaları iyi ve dindarlıkla yerine getirildi. Sonra soylu Ydain, Tanrı'nın onuruna ve orada defnedilmiş olan anne ve babasının sevgisi için bu manastıra mallarından büyük bağışlarda bulundu. Ve böylece adamlarıyla birlikte bu yerden ayrıldı ve soylu kocası Eustace'ı bulduğu kendi ülkesine ve Buillon dükalığına geri döndü: Ona ağlayarak iyi babasının ve annesinin Rabbimiz katında nasıl vefat ettiklerini ve her ikisinin de Tanrı'nın ilahi iradesiyle birlikte defnedildiklerini aktardı; ve kocası Eustace bu haberleri işittiğinde bundan dolayı büyük bir keder duydu ve kalbi kırık olarak tüm ailesiyle birlikte yasını tuttu.

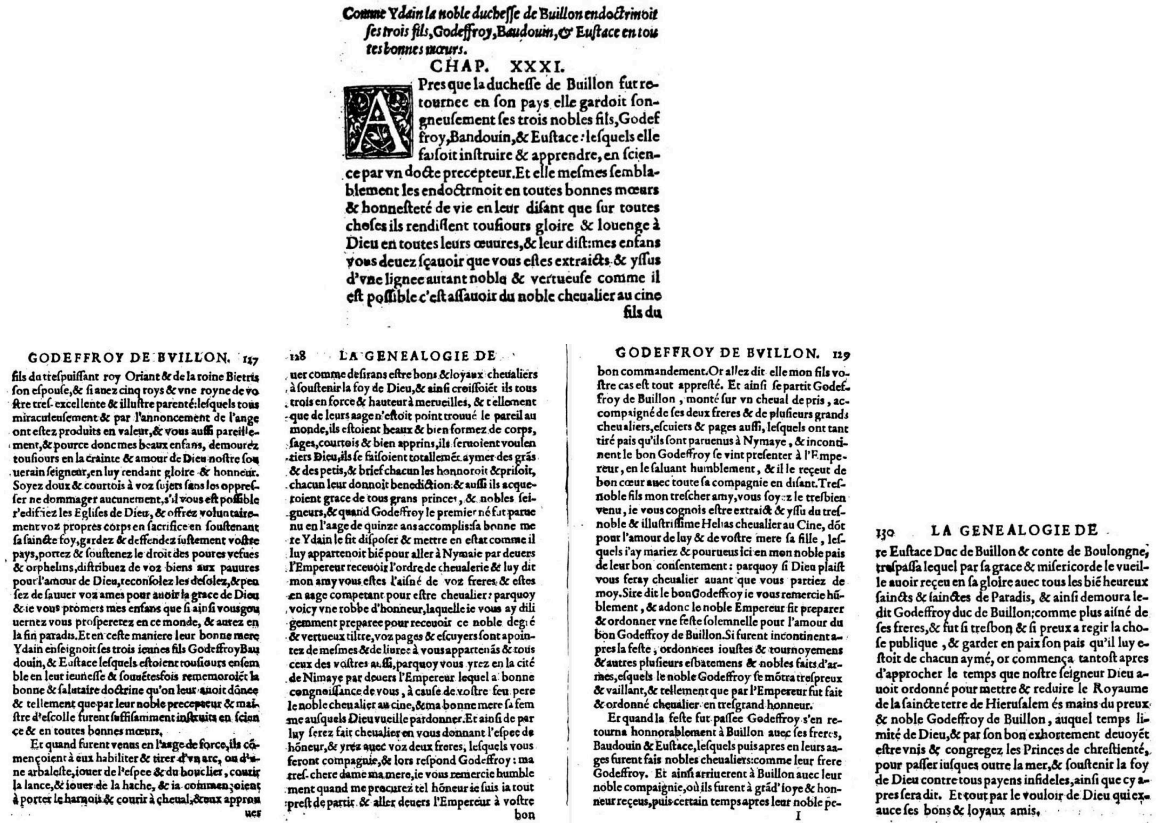

Comme Ydain la noble duchesse de Buillon endoctrinoit ses trois fils, Godeffroy, Baudouin, & Eustace en toutes bonnes mœurs.

CHAP. XXXI.

APres que la duchesse de Buillon fut retournee en son pays elle gardoit soingneusement ses trois nobles fils, Godeffroy, Bandouin, & Eustace: lesquels elle faisoit instruire & apprendre, en science par vn docte precepteur. Et elle mesmes semblablement les endoctrinoit en toutes bonnes mœurs & honnesteté de vie en leur disant que sur toutes choses ils rendissent tousiours gloire & louenge à Dieu en toutes leurs œuures, & leur disoit: mes enfans vous deuez sçauoir que vous estes extraicts & yssus d'vne lignee autant noble & vertueuse comme il est possible c'est assauoir du noble cheualier au cine fils du

GODEFFROY DE BVILLON. 127

fils du trespuissant roy Oriant & de la roine Bietris son espouse, & si auez cinq roys & vne royne de vostre tres-excellente & illustre parenté: lesquels tous miraculeusement & par l'annoncement de l'ange ont estez produits en valeur, & vous aussi pareillement, & pource doncmes beaux enfans, demourez tousiours en la crainte & amour de Dieu nostre souverain seigneur, en luy rendant gloire & honneur. Soyez doux & courtois à voz sujets sans les oppresser ne dommager aucunement, s'il vous est possible r'edifiez les Eglises de Dieu, & offrez volontairement voz propres corps en sacrifice en soustenant sa saincte foy, gardez & deffendez iustement vostre pays, portez & soustenez le droit des poures vefues & orphelins, distribuez de voz biens aux pauures pour l'amour de Dieu, reconsolez les desolez, & pensez de sauuer voz ames pour auoir la grace de Dieu & ie vous promets mes enfans que si ainsi vous gouuernez vous prosperetez en ce monde, & autez en la fin paradis. Et en ceste maniere leur bonne mere Ydain enseignoit ses trois ieunes fils Godeffroy Baudouin, & Eustace lesquels estoient tousiours ensemble en leur ieunesse & souuetesfois rememoroiét la bonne & salutaire doctrine qu'on leur auoit dõnee & tellement que par leur noble precepteur & maistre d'escolle furent suffisamment instruits en science & en toutes bonnes mœurs.

Et quand furent venus en l'aage de force, ils cõmençoient à eux habiliter & tirer d'vn arc, ou d'vne arbaleste, iouer de l'espee & du bouclier, courir la lance, & iouer de la hache, & ia commencoient à porter le harnois & courir à cheual, & eux apprauers

128 LA GENEALOGIE DE

uer comme desirans estre bons & loyaux cheualiers à soustenir la foy de Dieu, & ainsi croissoiét ils tous trois en force & hauteur à merueilles, & tellement que de leurs aage n'estoit point trouué le pareil au monde, ils estoient beaux & bien formez de corps, sages, courtois & bien apprins, ils seruoient vouleiers Dieu, ils se faisoient totallemẽt aymer des grãs & des petits, & brief chacun les honnoroit & prisoit, chacun leur donnoit benediction: & aussi ils acquerroient grace de tous grans princes, & nobles seigneurs, & quand Godeffroy le premier né fut parsu nu en l'aage de quinze ans accomplis sa bonne mere Ydain le fit disposer & mettre en estat comme il luy appartenoit bié pour aller à Nymaie par deuers l'Empereur recevoit l'ordre de cheualerie & luy dit mon amy vous estes l'ainé de voz freres & estes en aage competant pour estre cheualier: parquoy voicy vne robbe d'honneur, laquelle ie vous ay diligemment preparee pour recevoir ce noble degré & vertueux tiltre, voz pages & escuyers sont apointez de mesmes & de liurez à vous appartenãs & tous ceux des vostres aussi, parquoy vous yrez en la cité de Nimaye par deuers l'Empereur lequel a bonne congnoissance de vous, à cause de vostre feu pere le noble cheualier au cine, & ma bonne mere sa femme ausquels Dieu vueille pardonner. Et ainsi de par luy serez fait cheualier en vous donnant l'espee de hõneur, & yrez auec voz deux freres, lesquels vous seront compagnie, & lors respond Godeffroy: ma tres-chere dame ma mere, ie vous remercie humblement quand me procurez tel hõneur ie suis ia tout prest de partir & allez deuers l'Empereur à vostre bon

GODEFFROY DE BVILLON. 129

bon commandement. Or allez dit elle mon fils vostre cas est tout appresté. Et ainsi se partit Godeffroy de Buillon, monté sur vn cheual de pris, accompagné de ses deux freres & de plusieurs grands cheualiers, escuiers & pages aussi, lesquels ont tant tiré pais qu'ils sont paruenus à Nymaye, & incontinent le bon Godeffroy se vint presenter à l'Empereur, en le saluant humblement, & il le receut de bon cœur auec toute sa compagnie en disant. Tresnoble fils mon trescher amy, vous soyez le tresbien venu, ie vous cognois estre extraict & yssu du tresnoble & illustrissime Helias cheualier au Cine, dõt pour l'amour de luy & de vostre mere sa fille, lesquels i'ay mariez & pourueus ici en mon noble pais de leur bon consentement: parquoy si Dieu plaist vous seray cheualier auant que vous partiez de moy. Sire dit le bon Godeffroy ie vous remercie hũblement, & adonc le noble Empereur fit preparer & ordonner vne feste solemnelle pour l'amour du bon Godeffroy de Buillon. Si furent incontinent apres la feste, ordonnees iousstes & tournoyements & autres plusieurs esbatemens & nobles faits d'armes, esquels le noble Godeffroy se mõtra tresproux & vaillant, & tellement que par l'Empereur fut fait & ordonné cheualier en tresgrand honneur.

Et quand la feste fut passee Godeffroy s'en retourna honnorablement à Buillon auec ses freres, Baudouin & Eustace, lesquels puis apres en leurs aages furent fais nobles cheualiers: comme leur frere Godeffroy. Et ainsi arriuerent à Buillon auec leur noble compaignie, où ils furent à grãd' loye & honneur receus, puis certain temps apres leur noble pe-

I

130 LA GENEALOGIE DE

re Eustace Duc de Buillon & conte de Boulongne, trespassa lequel par sa grace & misericorde le vueille auoir receu en sa gloire auec tous les biẽ heureux saincts & saincctes de Paradis, & ainsi demoura ledit Godeffroy duc de Buillon; comme plus ainné de ses freres, & fut si tresbon & si preux a regir la chose publique, & garder en paix son pais qu'il luy estoit de chacun aymé, or commença tantost apres d'approcher le temps que nostre seigneur Dieu auoit ordonné pour mettre & reduire le Royaume de la saincte terre de Hierusalem és mains du preux & noble Godeffroy de Buillon, auquel temps limité de Dieu, & par son bon exhortement deuoyẽt estre vnis & congregez les Princes de chrestienté, pour passer iusques outre la mer, & soustenir la foy de Dieu contre tous payens infideles, ainsi que cy apres sera dit. Et tout par le vouloir de Dieu qui exauce ses bons & loyaux amis.

Soylu Buillon Düşesi Ydain'ın üç oğlu Godeffroy, Baudouin ve Eustace'ı tüm iyi ahlak kurallarıyla nasıl eğittiği hakkında.

BÖLÜM XXXI.

Buillon Düşesi memleketine döndükten sonra üç soylu oğlu Godeffroy, Baudouin ve Eustace'ı şefkatle koruyordu; onları bilge bir öğretmen aracılığıyla bilim alanında eğitiyor ve bilgilendiriyordu. Ve kendisi de benzer şekilde onları yaşamda dürüstlük ve tüm iyi ahlak kurallarıyla eğitiyor, her şeyden önce tüm işlerinde Yüce Tanrı'ya her zaman şükürler ve övgüler sunmalarını söylüyor ve onlara şöyle diyordu:

"Çocuklarım, bilmeniz gerekir ki sizler mümkün olan en soylu ve en erdemli soydan gelmekte ve türemektesiniz; yani çok güçlü kral Oriant ile eşi kraliçe Bietris'in oğlu soylu kuğu şövalyesinin soyundan geliyorsunuz ve son derece mükemmel ve seçkin akrabalarınız arasında beş kral ve bir kraliçe bulunmaktadır; onların tümü mucizevi bir şekilde ve meleğin bildirisiyle yiğitlik içinde var olmuşlardır ve siz de aynı şekilde öylesiniz; ve bu yüzden güzel çocuklarım, yüce Rabbimiz Tanrı'ya şan ve onur

sunarak, her zaman O'nun korkusu ve sevgisi içinde kalın. Tebaanıza karşı uysal ve nazik olun, onlara asla eziyet etmeyin; eğer gücünüz yetiyorsa Tanrı'nın kiliselerini yeniden inşa edin ve kutsal inancı savunmak uğruna kendi bedenlerinizi gönüllü olarak kurban sunun; memleketinizi adaletle koruyun ve savunun, zavallı dulların ile yetimlerin hakkını gözetip destekleyin, Tanrı sevgisi için mallarınızı fakirlere dağıtın, kederlileri teselli edin ve Tanrı'nın lütfuna kavuşmak için ruhlarınızı kurtarmayı düşünün; ve çocuklarım, size söz veririm ki eğer kendinizi böyle yönetirseniz bu dünyada refaha kavuşacaksınız ve sonunda cennete erişeceksiniz." Ve iyi anneleri Ydain üç genç oğlu Godeffroy, Baudouin ve Eustace'ı bu şekilde eğitiyordu; onlar gençlikleri boyunca her zaman bir aradaydılar ve kendilerine verilmiş olan bu iyi ve kurtarıcı öğretiyi sık sık anıyorlardı, öyle ki soylu öğretmenleri ve okul müdürleri sayesinde bilimde ve tüm iyi ahlak kurallarında yeterince eğitilmişlerdi.
Ve güç çağına geldiklerinde, kendilerini yetkinleştirmeye, yay çekmeye veya arbalet kullanmaya, kılıç ve kalkan oyunu oynamaya, mızrakla koşmaya ve balta sallamaya başladılar; ve şimdiden zırh giymeye ve ata binip koşturmaya başlamışlardı; Tanrı'nın inancını savunmak için iyi ve sadık şövalyeler olmayı arzulayanlar olarak kabul ediliyorlardı ve böylece üçü de güç ve boy bos yönünden mucizevi bir şekilde büyüyorlardı; öyle ki yaşlarında dünyada onların dengi bulunmuyordu, bedenleri güzel ve iyi şekillenmişti; bilge, cesur ve iyi eğitimliydiler, Tanrı'ya gönülden hizmet ediyorlardı, kendilerini büyük küçük herkes tarafından tamamen sevdirmeyi biliyorlardı ve kısacası herkes onlara onur duyuyor ve saygı gösteriyordu, her biri onlara hayır duaları ediyordu; ve böylece tüm büyük prenslerin ve soylu senyörlerin lütfunu kazanıyorlardı; ve ilk doğan Godeffroy tam on beş yaşına geldiğinde, iyi annesi Ydain, İmparator'un huzurunda şövalyelik nişanını alması için ona yakışır şekilde hazırlanmasını ve donatılmasını sağladı ve ona dedi ki: "Dostum, kardeşlerinizin en büyüğüsünüz ve şövalye olmak için yetkin bir yaştasınız; bu yüzden işte size soylu rütbenizi almanız için özenle hazırlattığım bir onur kaftanı, yaverleriniz ile hizmetçileriniz de aynı şekilde donatıldı ve size ait livreleri giydiler; böylece Nymaye şehrine gidip İmparator'un huzuruna çıkacaksınız, o sizi iyi tanımaktadır; zira merhum babanız soylu kuğu şövalyesi ve iyi büyükanneniz annem dolayısıyla bunu yapacaktır, Tanrı onlara mağfiret eylesin. Ve böylece onun tarafından şövalye ilan edileceksiniz, size onur kılıcını verecektir; ve oraya size eşlik edecek olan iki kardeşinizle birlikte gideceksiniz"; ve Godeffroy cevap verdi: "Güzel annem, bana böyle bir onur sağladığınız için size alçakgönüllülükle teşekkür ederim, gitmeye ve sizin iyi emriniz doğrultusunda İmparator'un huzuruna çıkmaya tamamen hazırım. Şimdi gidin oğlum," dedi kadın, "durumunuz tamamen hazırlandı." Ve böylece değerli bir ata binen Godeffroy de Buillon, iki kardeşi ve ayrıca birçok büyük şövalye, yaver ve hizmetçinin eşliğinde yola çıktı; yolda o kadar çok mesafe katettiler ki Nymaye'ye vardılar; ve iyi Godeffroy hemen İmparator'un huzuruna çıkıp onu alçakgönüllülükle selamladı; İmparator onu ve tüm eşlik edenleri iyi bir kalple kabul ederek şöyle dedi: "Çok sevgili dostum soylu Dük, çok hoş geldiniz, sizi çok güçlü ve en şanlı kuğu şövalyesi Helias'ın soyundan gelmiş ve türemiş olarak tanıyorum; onun sevgisi ve kızınız olan anneniz hatırına, ki onları burada benim soylu sarayımda kendi rızalarıyla evlendirmiştim; bu yüzden eğer Tanrı dilerse, siz benden

ayrılmadan önce sizi şövalye yapacağım." Godeffroy, "Efendim," dedi, "size alçakgönüllülükle teşekkür ederim"; ve o zaman soylu İmparator, Buillon'lu iyi Godeffroy'un onuruna büyük bir tören hazırlanmasını ve düzenlenmesini emretti. Hemen şenliğin ardından düellolar, turnuvalar ve diğer birçok eğlence ile soylu askeri oyunlar düzenlendi; bunlarda soylu Godeffroy kendisini son derece yiğit ve cesur gösterdi, öyle ki İmparator tarafından büyük bir onurla şövalye ilan edildi ve ona çok büyük bir itibar bahşedildi.
Ve şenlik geçtikten sonra Godeffroy, kardeşleri Baudouin ve Eustace ile birlikte onurlu bir şekilde Buillon'a geri döndü; kardeşleri de daha sonra yaşları geldiğinde soylu şövalyeler oldular, tıpkı kardeşleri Godeffroy gibi. Ve böylece soylu eşlikçileriyle birlikte Buillon'a vardılar, burada büyük bir sevinç ve onurla kabul edildiler; sonra belirli bir süre geçtikten sonra soylu babaları Buillon Dükü ve Boulogne Kontu Eustace vefat etti; onun lütuf ve merhametiyle cennetin tüm kutlu azizleri ve azizeleriyle birlikte görkemine kabul edilmiş olmasını dileriz; ve böylece adı geçen Godeffroy, kardeşlerinin en büyüğü olarak Buillon dükü olarak kaldı; kamu işlerini yönetmede ve memleketini barış içinde korumada öyle iyi ve öyle yiğitti ki herkes tarafından seviliyordu; derken çok geçmeden yüce Rabbimiz Tanrı'nın, kutsal toprakların Kudüs Krallığı'nı yiğit ve soylu Godeffroy de Buillon'un ellerine teslim etmek ve dönüştürmek için belirlediği zaman yaklaşmaya başladı; Tanrı'nın belirlediği o vakitte, onun iyi teşvikiyle hristiyanlığın prensleri deniz aşırı ülkelere geçmek ve tüm kafir putperestlere karşı Tanrı'nın inancını savunmak üzere bir araya gelip toplanmalıydılar, tıpkı aşağıda söyleneceği gibi. Ve tüm bunlar, iyi ve sadık dostlarının dualarını işiten Tanrı'nın iradesiyle gerçekleşti.

Comme à un iour de feste de sainct Iean Baptiste, s'assemblerent plusieurs Rois & princes Payens en la cité de Mecque pour adorer leur Dieu Mahon. Et comme la Roine Calabre tres-experte en Astrologie, leur dit, que le preux & uaillant Godeffroy de Buillon & ses freres Baudouin, & Eustace uiendroyent conquester le Royaume de Hierusalem.

CHAP. XXXII.

POur tousiours mettre par ordre les vertueux faits & nobles prouesses des gestes du preux & illustre prince Godeffroy de Buillõ, & de ses freres Baudouin & Eustace, desquels la

GODEFFROY DE BVILLON. 131

renommee commençoit à florir, & acquerir bruict & honneur en tous faits de cheualerie, ie laisseray à parler de leurs prouesses, pour dire & reciter comme par le vouloir de Dieu, les rois & princes Payés de la sainctе Terre de Hierusalem & des pais d'outre mer furent mis & tombez en crainte, redoutant la triomphante prouesse & vertueuse renommee de Godeffroy & de ses deux freres, si est à sçauoir que le souldan de perse Cornumarant Roy de Hierusalem, le Roy Corbarant & Solimant de Nicques, auec plusieurs autres Rois & princes Payens de Turquie estoyent vn iour de feste de sainct Iean Baptiste assemblez au lieu de la Mecque, pour adorer leur Dieu Mahõ, lequel est illec souspendu sous vne voute d'Aymant, & là en leurs ceremonies firent grande feste & solemnité les Payens, ainsi qu'ils ont accoustumé de faire chacun an au iour dessusdit, & là en ceste compagnie se trouua la Roine Calabre mere de Corbarant bien cogneue & bien apprinse en l'art & science d'Astrologie, & grãdement cognoissant l'influence des Astres & cõstellations celestes, si auint que le soir ensuyuant apres soleil couché, se mit la Royne en vn verger où elle veilla iusques a minuit en considerant sa praticque, & regardant tousiours au ciel, & ainsi qu'elle regardoit selon son art d'Astrologie par le diuin vouloir de Dieu, s'apparurẽt a elle plusieurs merueilleux signes: car elle vid au ciel trois belles Estoilles fulgentes & resplendissantes comme le Soleil, & tellement qu'elles ren dirent offusquees, & tenebreuses toutes les autres estoilles du ciel, & au dessous d'icelles trois estoilles vit plusieurs espaces de serpens & diuers dragons,

132 LA GENEALOGIE DE

lesquels estoyent renuersez contre terre par les vertus des estoilles, & de ceste vision fut grandement espouantee ladite Roine Astrologienne, tellement qu'elle fut contrainte de soy reposer & dormir en ce lieu de peur: & en son dormãt ouit vne voix qui luy dit que les trois estoilles qu'elle auoit veu si tresfulgentes & resplendissantes au ciel, representoyent trois nobles cheualiers de Gaule, c'est assauoir Godeffroy de Buillon, & ses freres Baudouin & Eustace, lesquels viendront en ce pais victorieusement, conquester la sainctе terre de Hierusalem & autres lieux circonuoisins, & destruiront tous les dragons, Rois & princes Payés des pais de Turquie. Et quãd la Roine Calabre fut reueillee de son sommeil, elle cuida paimer de dueil, & desconfort en soy complaignant toute la nuict, & le lendemain matin se leua tresdiligemment, pour venir dire & annoncer aux princes & Rois la vision qu'elle auoit euë, & auec elle print la fille nommee Florie, laquelle depuis se fit baptizer comme bonne & fidelle chrestienne, & fut femme espousee du preux Godeffroy de Buillon, si arriua dedans la Mecque de Mahomet, où estoyent encores assemblez tous les Rois & princes Payens. Et quand elle entra là dedans, elle s'en alla seoir sur vn banc comme marrie & toute desconfortee.

Et quand le grand Soudan la vit il s'approcha incontinent d'elle & luy demanda qu'elle auoit. Semblablement vindrent à l'entour d'eux plusieurs autres princes Payens, lesquels l'interroguerent, s'elle estoit aucunement malade. Ha messeigneurs dit-elle ne nenni mais il y a bien pis: car tous ceux qui croyẽt Mohomet seront dedans brief temps destruits. Cõme

GODEFFROY DE BVILLON. 133

me madame dit le Soudan, qu'est il de nouueau aduenu sçachez monsieur que i'ay cogneu ce soir precedent par mon Astrologie & reuelation, que des pais de Gaule viendront par deçà trois freres dont le premier est nommé Godeffroy de Buillõ, & deux autres Baudouin & Eustace, lesquels par force & victorieuse puissance conquesteront la noble terre de Hierusalẽ, & les pais de deçà la mer, parquoy serons tous exillez des lieux de nostre nation. Et quand le Souldan eut ouy ces nouuelles il ne fut pas trop resiouy, nonobstant qu'il luy dit, à fin de donner bon courage aux autres qu'il n'en croyoit rẽ: mais pourtant cognoissoit-il bien, qu'elle auoit autres fois preditez des choses qui depuis estoyent aduenues, & tellement qu'il n'y auoit Roy ne Prince en toute la compagnie, qui apres ces paroles ne redoutast ceste aduenture, & qu'il ne tressuast de peur: mais pour cuider prendre courage luy disoyẽt qu'ils n'en croyoyent rien, & qu'il n'y auoit si puissant és pais de France qui osast passer la mer pour les assaillir, sçachez dit-elle beaux seigneurs qu'il n'y aura si bel le tour de Dauid, ny forteresse de Sion qui, contre ceux par moy nommez, vous puissent ayder ne defendre. Et apres ces paroles fut bien marry & perturbe Cornumarant le Roy de Hierusalem & aussi tous les autres Rois, si s'assemblerent & tindrent cõseil sur ceste matiere, laquelle ne leur estoit point aggreable, puis par leurs deliberatiõ firẽt pas tous leurs pais publier au peuple, ce q̃ la Roine Calabre leur auoit dit & annoncé ainsi comme elle auoit cogneu. Parquoy fut diligemment enioint & ordonné à tous les citoyẽs des pais de Turquie, que

134 LA GENEALOGIE DE

ceux qui n'estoient mariez se mariassent briefuemẽt & que tous mariez ou nõ prinsent des femmes autant qu'il leur sembleroit bon: & cõme ils en pourroyent nourrir, à fin d'engendrer & accroistre la lignee de leur sang, pour resister & eux deffendre contre les Frãçois qui les deuoyẽt venir assaillir & destruyre leur pais, & encores de present tiennent les pais ceste maniere de faire, pour tousiours augmenter leur sexe & multiplier leurs enfans. Et apres que la feste & solemnité de leur damné Mahomet fut cessee, & qu'ils eurent deliberé de ceste matiere en y cuidant mettre prouisiõ, ils s'en retournerent chacun en leurs pais dont ils estoyent venus, & garnirẽt leurs forteresses, villes, citez, bourgs & chasteaux d'artilleries & autres choses pour resister à leurs contraires.

Bir Aziz Yahya bayramı gününde, birkaç Putperest Kral ve prensin Mahon Tanrılarına tapınmak için Mekke şehrinde nasıl toplandıkları ve Astroloji

konusunda çok uzman olan Kraliçe Calabre'nin onlara yiğit ve cesur Godeffroy de Buillon ile kardeşleri Baudouin ve Eustace'ın Kudüs Krallığı'nı fethetmeye geleceklerini nasıl söylediği hakkında.

BÖLÜM XXXII.

Yiğit ve şanlı prens Godeffroy de Buillon ile ünü yayılmaya, şövalyelik işlerinde takdir ve onur kazanmaya başlayan kardeşleri Baudouin ve Eustace'ın kahramanlıklarını ve asil başarılarını her zaman sırasıyla aktarmak adına, onların yiğitliklerinden bahsetmeyi bir kenara bırakıp; Tanrı'nın iradesiyle, kutsal Kudüs Toprakları'nın ve deniz aşırı ülkelerin Putperest kralları ile prenslerinin, Godeffroy ile iki kardeşinin zafer kazanan yiğitliği ve erdemli ünü karşısında nasıl korkuya ve dehşete düştüklerini anlatıp aktaracağım; **şöyle ki, İran Sultanı, Kudüs Kralı Cornumarant, Kral Corbarant ve İznikli Soliment, Türkiye'nin diğer birçok Putperest Kralı ve prensiyle birlikte,** bir Aziz Yahya bayramı gününde, bir mıknatıs kubbesi altında orada asılı duran Tanrıları Maho'ya tapınmak üzere Mekke denilen yerde toplanmışlardı ve Putperestler orada, her yıl adı geçen günde yapmayı adet edindikleri üzere törenlerinde büyük bir şenlik ve kutlama yaptılar ve orada bu toplulukta, Corbarant'ın annesi olan, Astroloji sanatı ve biliminde çok tanınan ve iyi eğitim almış, yıldızların ve göksel takımyıldızların etkisini çok iyi bilen Kraliçe Calabre de bulunuyordu; öyle oldu ki güneş battıktan sonraki akşam, Kraliçe bir meyve bahçesine çekildi ve burada gece yarısına kadar uygulamasını düşünerek uyanık kaldı ve her zaman gökyüzüne baktı ve böylece Astroloji sanatına göre göğe bakarken, Tanrı'nın ilahi iradesiyle ona birkaç mucizevi işaret göründü: Çünkü gökyüzünde Güneş gibi parıldayan ve ışık saçan üç güzel yıldız gördü, öyle ki bunlar gökyüzündeki diğer tüm yıldızları gölgede bırakıp karartı ve bu üç yıldızın altında birçok yılan türü ve çeşitli ejderhalar gördü, bunlar yıldızların erdemleri karşısında yere serilmişlerdi ve bu vizyondan dolayı adı geçen Astrolog Kraliçe büyük bir dehşete kapıldı, öyle ki korku içinde bir yere çekilip uyumak zorunda kaldı ve uykusunda ona şöyle diyen bir ses işitti: "Gökyüzünde gördüğün o çok parlak ve ışık saçan üç yıldız, Galya'nın üç soylu şövalyesini temsil etmektedir, yani Godeffroy de Buillon ve kardeşleri Baudouin ile Eustace; onlar bu ülkeye zaferle gelecekler, kutsal Kudüs Toprakları'nı ve çevredeki diğer yerleri fethedecekler ve **Türkiye ülkesinin tüm ejderhalarını, Putperest Krallarını ve prenslerini yok edecekler."** Ve Kraliçe Calabre uykusundan uyandığında, yas nişanesi olarak avuçlarını ovuşturdu ve tüm gece boyunca inleyerek kederlendi ve ertesi sabah erkenden kalkıp prenslerin ve Kralların yanına, gördüğü vizyonu söylemek ve bildirmek üzere aceleyle gitti; ve yanında, daha sonra iyi bir hristiyan gibi vaftiz edilecek olan ve yiğit Godeffroy de Buillon'un eşi olacak Florie adındaki kızı da vardı, **Mahomet'in Mekke'sine ulaştı ki orada tüm Putperest Krallar ve prensler hâlâ toplanmış durumdaydı.** Ve içeri girdiğinde, kederli ve tamamen bitkin bir halde bir bankın üzerine oturmaya gitti.

Ve büyük Sultan bunu gördüğünde hemen ona yaklaştı ve neyi olduğunu sordu: "Söyleyin bana hanımefendi," dedi Sultan, "yeni ne oldu?" "Biliniz ki efendim," dedi kadın, "geçen gece Astrolojim ve vahiy yoluyla öğrendim ki, Galya ülkesinden buralara üç kardeş gelecek; birincisinin adı Godeffroy de Buillon ve diğer ikisi Baudouin ile Eustace; onlar güç ve zafer dolu bir güçle kutsal Kudüs topraklarını ve

deniz aşırı ülkeleri fethedecekler, bu yüzden ulusumuzun yerlerinden tamamen sürüleceğiz." Ve Sultan bu haberleri işittiğinde pek memnun olmadı, buna rağmen diğerlerine iyi bir cesaret vermek amacıyla buna hiç inanmadığını söyledi; ancak yine de daha önce önceden söylediği şeylerin sonradan gerçekleştiğini çok iyi biliyordu ve öyle ki tüm toplulukta bu maceradan korkmayan ve dehşete düşmeyen hiçbir Kral veya Prens yoktu: Ancak cesaret toplamak adına ona inanmadıklarını söylediler ve Fransa ülkelerinde kendilerine saldırmaya cesaret edecek kadar güçlü kimse olmadığını belirttiler; "Biliniz ki," dedi kadın, "ey güzel senyörler, Davud'un kulesi de Sion kalesi de benim tarafımdan adlandırılan kişilere karşı size hiçbir şekilde yardım edemeyecek ve sizi savunamayacaktır." Ve bu sözlerden sonra Kudüs Kralı Cornumarant ve diğer tüm Krallar çok şaşırdılar ve kederlendiler; bu kendilerine hiç de hoş gelmeyen mesele hakkında toplandılar ve konsey kurdular, ardından müzakerelerinin ardından halka, Kraliçe Calabre'nin kendilerine bildirdiği ve anlattığı şeyi duyurmamaya karar verdiler. Bu yüzden Türkiye ülkesinin tüm vatandaşlarına titizlikle emredildi ve buyruldu ki, evli olmayanlar hemen evlensin ve tüm evliler ya da evli olmayanlar kendilerine iyi görünen ve besleyebilecekleri kadar kadın alsınlar; ta ki kendi kanlarının soyunu doğurup çoğaltsınlar, öyle ki kendilerine saldırmaya ve ülkelerini yok etmeye geleceğini bildikleri Fransızlara karşı direnebilsinler ve kendilerini savunabilsinler; ve hâlâ günümüzde bu ülkeler soylarını her zaman artırmak ve çocuklarını çoğaltmak için bu yöntemi tutmaktadırlar. **Ve lanetli Mahomet'lerinin şenliği ve töreni bittikten ve bu mesele hakkında önlem almayı düşünerek müzakere ettikten sonra, her biri geldikleri kendi ülkelerine geri döndüler ve düşmanlarına karşı direnmek amacıyla kalelerini, şehirlerini, kasabalarını, köylerini ve şatolarını toplar ve diğer şeylerle donattılar.**

Comme Cornumarant Roy de Hierusalem apres les nouuelles de la Roine Calabre, delibera de uenir secretement tuer Godeffroy de Buillõ et ses freres Baudouin & Eustace dedans leurs pais.

CHAP. XXXIII.

APres que le Roy Cornumarant fut retourné en son Royaume de Hierusalem il se trouua tellemẽt perturbé & desplaisant des nouuelles si deuant dites, qu'il n'auoit aucun repos ne consolation. Parquoy il vint à saluer le pere Corbadas en luy priãt qu'il luy pleut de garder le Royaume de Hierusalem: car il ne cesseroit iamais iusques il fut secretemẽt paruenu en France, & qu'il eut tué & mis à mort Godeffroy de Buillõ & ses freres Baudouin & Eustace & destruit le sort de la Roine Calabre: mais

mais de ce il fut bien abusé: car ceux qui sont en la saincte garde & protection de Dieu ne peuuent perir, & aussi ne paruint-il pas à son desloyal & inique vouloir. Et quand il eut declaré son intention à son pere il luy cõseilla de ne point si soudainement entreprẽdre le voyage de venir en France: car il se mettoit en trop grand danger, disant que les François estoyẽt vne gent hardie & ingenieuse pour cognoistre son fait & le destruire sans iamais retourner, & à ce ne voulut rien croire, si delibera de marcher, & fit faire deux glaiues bien trenchans desquels il proposoit d'occire & mettre à mort les trois freres. Puis print vn truchement auec luy, lequel sçauoit parler François, parquoy il l'aduertit de ce qu'il auoit proposé de faire outre la disposition de Dieu, & le mena à Buillon pour executer son vouloir, & ainsi laissa le Royaume & la cité de Hierusalem en garde à son pere Corbadas, puis en forme de peletin se partit de Hierusalem auec son truchement assez garni d'or & d'argent pour soy ayder en son voyage, & tant sont venus par mer & par terre, qu'ils arriuerẽt en la cité de Rome, & delà en Lõbardie & plusieurs autres lieux où aucunefois ils faisoyent semblant & maniere de demander l'aumosne pour Dieu à quelques grands Princes ou seigneurs des pais pour secrettement sçauoir de leurs nouuelles, & cauteleusement enquerir & sçauoir s'ils auroyent point aucunes paroles du sort & annoncement de la Roine Calabre.

Si ont-ils tellement cheminé qu'ils viindrent és pais de Sauoye, d'Alemaigne & de Luxembourg, où ils s'enqueroient pour tirer au pais de Buillon, & tãt

poursuiuy qu'ils arriuerent en l'Abbaye de Sainct-eron, en laquelle estoit encore vif le bõ abbé Girard, lequel à peu de tẽps delà auoit esté au deuoir voyage de Hierusalem pour visiter le sainct Sepulchre, & auquel lieu de Hierusalem il auoit facilement parlé au Roy Cornumarant, & est à sçauoir que quand icelui Cornumarant Roy de Hierusalem arriua en l'abaye de Sainct-eron, l'abbé Girard estoit à l'entree de la porte auec aucuns de ses religieux, parquoy il les appella diligemment pource qu'il cogneut bien à l'habit qu'ils portoyent qu'ils estoyẽt pelerins de Hierusalem, si les inuita d'entrer en l'Abbaye pour leur donner à boire & a manger de ses biens. Et les interrogua du pais d'outre mer, & comme se porte Cornumarant le Roy de Hierusalem? Certes dit le truchement, il estoit sain & en bon poinct: quand nous en partismes, bien me plaist car aurefois parla longuement à moy dedans Hierusalem & me presenta de ses biens, & si me fit grande courtoisie. Et ainsi comme l'Abbé parloit, le Roy Cornumarant qui vn peu entendoit la langue Françoise commença leuer le chef. Et quand l'Abbé le vit en face il le regarda tresongneusement, & le cogneut à vne petite cicatrice qu'il auoit au visage, parquoy il delibera en soy mesme de les faire demourer toute la nuict en son Abbaye pour les interroguer plus entierement. Si les print sans aucun semblant par maniere de les vouloir festoyer: mais Cornumarant luy fit dire par son truchement, qu'ils ne pouuoyent demourer là pour l'heure: car ils auoyẽt besoing d'auancer leur voye & chemin: mais s'il luy plaisoit de leur donner l'aumosne pour l'amour de

de Dieu qu'ils la receuroient voulentiers.

Or nonobstant toutes parolles l'Abbé les pressa tellement qu'ils furent contrains d'y entrer. & lors les fit mettre en sa chambre & les festoia grãdemẽt de boire & de manger à foison: & brief ne leurs furent point espargnez les biens de la maison, & tout ce qu'on peut trouuer d'excellent pour les festoier, certes dit le truchement voicy vn tres-notable abbé, & qui prent grand peine à nous bien seruir: Ha dist Cornumarant, ie doubte que ce seruice ne me soit bien cher vendu auant le partir, si commença à regarder l'Abbé de Sainct-eron. Lequel il congneut à sa face, dont il commença d'auoir peur, mais si n'en fit aucune maniere combié qu'il eut lors grãd dueil & remord au cœur quand onques auoit habandonné la cité de Hierusalem & passé la mer pour venir en France, car il n'estoit pas asseuré.

Quand l'abbé les eut ainsi festoiez & repeuz de ses biens, en les ayant honnestement receuz comme il luy sembloit bon de faire, il print le roy Cornumarant par la main & auec son compagnon le truchement, les mena en vn lieu à part, & là cõmença l'abbé à saluer Cornumarant en disant, sire roy de Hierusalem vous soyez le tresbien venu, dictes moy s'il vous plaist pour quel affaire estes venu és pays de par deçà: & ne vous esmerueillez point, car se ie puis quelque chose pour vostre seruice & honneur, ie m'y veux emploier de tout mon cœur & ma puissance, & pourtant s'il vous plait ne me celerez point vostre vouloir, & ie vous promets aussi que ie tiendray tellement secret que pour quelque chose que ce soit il ne vous en viendra aucun mal, ne

desplaisir, non plus qu'à mon propre corps, car autresfois me presentastes de vos biens en Hierusalẽ, & me baillastes saufconduit le iour de vostre couronnement: Parquoy ie suis tenu à vous grandemẽt & croy aussi que me congnoissez bien, certes monseigneur dist le roy Cornumarant: il est vray si vous diray mon affaire sans le vous celer nullement aiãt ma confiance en vous. vraiement dit l'abbé faire le pouuez franchement, sachez mon seigneur dit le paien que par dela auons vne roine grande astrologienne merueilleusement & bien apprinse en ceste pratique: laquelle est nommee Calabre d'Oloferne mere du roy Corbarant, si a congneu & sorty par sõ art que dedãs Buillon és pays de par deçà sont trois freres, c'est assauoir Godeffroy, Bandouin, & Eustace lesquels ainsi comme elle doiuent esmouuoir les princes chrestiens pour passer la mer pour conquester le pays de Surie & mon royaume de Hierusalẽ, parquoy ie suis venu par deçà auec mon truchemẽt en simple habit de pelerin & en l'estat que voyez, affin de voir & congnoistre, Godeffroy & ses freres & enquerir de leur puissance, & si vous promets que se les eusse trouué que voulontiers leur eusse fait du desplaisir, affin d'obuier à ce mechef & garder mõ roiaume de leurs mains en reprouuant le sort de la roine Calabre, voila tout pourquoy suis venu & me pardonnez s'il vous plaist, certes dist l'abbé, ie vous promets que vous n'aurez aucun mal pour ce fait. Mais serez autant honnoré qu'oncques fut payen & si vous meneray à sauueté voir le duc Godeffroy, & ses freres dedans son chasteau de Buillon, pourueu aussi que par trahison ne leur ferez aucun desplaisir

plaisir. Monseigneur dit-il, ie le vous promets sur ma loy & si seroye bien desplaisant de l'auoir autrement pensé, quand ia ne vous seroy promesse & vraiement dist l'abbé il m'y faut aller dedans quinze iours pour certaine cause q i'ay à debatre à la court & ce temps pendant demourerez icy auec moy où nous ferons bonne chere. Et puis se Dieu plaist vous & moy yrons audit lieu de Buillon, où vous verrez le duc & ses freres à vostre bon plaisir. Et à ces parol les s'accorda du tout le roy Cornumarant au bon abbé de Sainct eron: lequel incontinent & à toute diligence va secrettemét escrire vne lettre au trespreux Godeffroy, dedans laquelle estoit contenu tout l'estat de Cornumarant roy de Hierusalem & tout ce qui luy auoit dit, & cõment il le deuoit mener vers luy audit Buillon dedans quinze iours, affin qu'il ordonnast de sa court & disposast de son estat ainsi qu'il luy sembleroit bon, & quand il eut escript, il appella son prieur auquel il donna charge de prendre vn autre religieux auec soy pour diligemment aller à Buillon porter ses lettres au duc Godeffroy ce que le prieur fit songneusement & sans arrester lequel en attendant la responce fist honnestement vestir & habituer le roy payen & son truchement, lesquels il festoia tousiours autant que possible luy fut affin de les entretenir.

Kudüs Kralı Cornumarant'ın, Kraliçe Calabre'nin haberlerinden sonra, kendi memleketlerinde Godeffroy de Buillon'u ve kardeşleri Baudouin ile Eustace'ı gizlice öldürmeye gelmeyi kararlaştırması hakkında.

BÖLÜM XXXIII.

Kral Cornumarant, Kudüs Krallığı'na geri döndükten sonra, daha önce söylenen haberlerden dolayı kendisini öyle huzursuz ve hoşnutsuz buldu ki hiçbir huzur ve teselli bulamadı. Bu yüzden babası Corbadas'ı selamlamaya geldi ve Kudüs Krallığı'nı korumasının kendisini memnun etmesini rica etti; çünkü Fransa'ya gizlice varıp Godeffroy de Buillon'u ve kardeşleri Baudouin ile Eustace'ı öldürüp ölüme mahkûm edene ve Kraliçe Calabre'nin kehanetini boşa çıkarana kadar asla durmayacaktı: Ancak bu konuda çok yanılıyordu; çünkü Tanrı'nın kutsal koruması ve himayesi altında olanlar asla helak olamazlar ve dahi onun bu sadakatsiz ve adaletsiz arzusu gerçekleşmedi. Ve niyetini babasına açıkladığında, babası ona Fransa'ya gelmek üzere bu yolculuğa bu kadar ani bir şekilde kalkışmamasını tavsiye etti: Çünkü kendisini çok büyük bir tehlikeye atacaktı, Fransızların cesur ve akıllı bir halk olduğunu, onun ne yaptığını anlayıp asla geri dönmesine izin vermeden onu yok edeceklerini söyledi; fakat o bunlara hiç inanmak istemedi, yürümeyi kararlaştırdı ve bu üç kardeşi katledip ölüme mahkûm etmeyi amaçladığı çok keskin iki kılıç yaptırdı. Sonra yanına Fransızca konuşmayı bilen bir tercüman aldı, tercüman onu Tanrı'nın iradesinin aksine yapmayı amaçladığı şey hakkında uyardı ve arzusunu yerine getirmek üzere onu Buillon'a götürdü; ve böylece Krallığı ve Kudüs şehrini babası Corbadas'ın korumasına bıraktı, ardından yolculuğunda kendisine yardımcı olması için altın ve gümüşle iyice donatılmış olarak tercümanıyla birlikte hacı kılığında Kudüs'ten ayrıldı; ve denizden ve karadan o kadar çok yol katettiler ki Roma şehrine, oradan da Lombardiya'ya ve gizlice onların haberlerini öğrenmek, Kraliçe Calabre'nin kehaneti ve sözleri hakkında herhangi bir şey konuşulup konuşulmadığını kurnazca araştırıp öğrenmek için bazen büyük prenslerden veya memleketin senyörlerinden Tanrı rızası için sadaka istiyor gibi göründükleri ve davrandıkları diğer birçok yere vardılar.

Ve böylece o kadar çok yol yürüdüler ki, Buillon memleketine doğru ilerlemek üzere araştırma yaptıkları Savoie, Almanya ve Lüksemburg topraklarına geldiler; ve yolculuklarına öyle devam ettiler ki Saint-Eron Manastırı'na ulaştıar, orada kısa bir

süre önce kutsal Kabir'i ziyaret etmek ve Kutsal Türbe'yi görmek üzere Kudüs'e dindar bir yolculuk yapmış olan ve Kudüs'te adı geçen Kral Cornumarant ile kolayca konuşmuş olan iyi başrahip Girard hâlâ hayattaydı; ve bilinmelidir ki Kudüs Kralı Cornumarant, Saint-Eron Manastırı'na vardığında, başrahip Girard bazı din görevlileriyle birlikte kapının girişindeydi, bu yüzden onları iyi tanıdığı için gayretle çağırdı. Giydikleri kıyafetlerden onların Kudüs hacıları olduğunu anladı, onları manastıra girmeye, mallarından içmeye ve yemeye davet etti. Ve onlara deniz aşırı memleket hakkında sorular sordu; ve tercümanın aktardığına göre Kudüs Kralı Cornumarant kendisini şöyle tanıttı: "Kesinlikle," dedi tercüman, "biz oradan ayrıldığımızda o sağlıklı ve iyi durumdaydı. Kudüs'te benimle uzun süre konuşması beni çok memnun etmişti ve bana mallarından sundu ve bana büyük bir nezaket gösterdi." Ve başrahip böyle konuşurken, Fransızca dilini anlamayan Kral Cornumarant başını kaldırmaya başladı. Ve başrahip onun yüzüne baktığında, onu çok uzun süre süzdü ve yüzünde bulunan küçük bir yara izinden onu tanıdı, bu yüzden onları daha tamamen sorgulamak için o gece manastırında kalmaya ikna etmeyi kendi kendine kararlaştırdı. Eğer prensler bunu bir şekilde anlarlarsa onları ağırlamak istiyor gibi davranacaklardı: Fakat Cornumarant, tercümanı aracılığıyla ona şu an için orada kalamayacaklarını söyledi: Çünkü yollarına ve yollarına devam etmeye çok ihtiyaçları vardı; ancak eğer Tanrı sevgisi için onlara sadaka vermek isterse bunu memnuniyetle kabul edeceklerdi.
Ancak tüm bu sözlere rağmen başrahip onları içeri girmeye mecbur kalacakları şekilde öyle sıkıştırdı. Ve o zaman onları odasına aldırdı ve onlara bol bol yiyecek ve içecek ikram etti; ve kısacası evin mallarını onlardan hiç esirgemediler ve onları ağırlamak için bulunabilecek en mükemmel her şeyi sundular; kesinlikle tercüman dedi ki: "İşte çok saygın bir başrahip, bize iyi hizmet etmek için çok büyük çaba gösteriyor." Cornumarant dedi ki: "Şüpheleniyorum ki bu hizmet ayrılmadan önce bize pahalıya patlamasın," sonra Saint-Eron başrahibinin yüzüne bakmaya başladı. Başrahip onu yüzünden tanıdı, bu yüzden içinde büyük bir keder ve vicdan azabı uyanmaya başladı, zira o kişi Kudüs şehrini bırakmış, denizi geçerek Fransa'ya gelmişti, çünkü bundan emin değildi. Başrahip onları böyle ağırlayıp mallarıyla doyurduğunda, onlara onurlu bir şekilde hürmet etmek ona iyi göründüğü için Kral Cornumarant'ı elinden tuttu ve tercüman arkadaşıyla birlikte onları ayrı bir yere götürdü; ve orada başrahip Cornumarant'ı selamlayarak şöyle demeye başladı: "İşitiniz Kudüs Kralı, çok hoş geldiniz, lütfen bana buralara hangi iş için geldiğinizi söyleyin: Ve hiç şaşırmayın, çünkü size hizmet etmek ve onurlandırmak için bir şeyler biliyorsam, tüm kalbimle ve gücümle kendimi buna adamak isterim; ve yine de eğer hoşunuza gitmiyorsa arzunuzu hiç kimseye ifşa etmeyeceğim ve size söz veririm ki ne olursa olsun bundan dolayı size hiçbir zarar, kötülük ya da hoşnutsuzluk gelmeyecektir, tıpkı kendi bedenime gelmeyeceği gibi; çünkü başka bir zaman Kudüs'te bana mallarınızdan sundunuz ve taç giyme töreninizin olduğu gün bana güvenlik belgesi verdiniz: Bu yüzden size çok borçluyum ve sizi çok iyi tanıdığıma inanıyorum." "Kesinlikle efendim," dedi kral Cornumarant: "Bu doğrudur, size meselemi hiçbir şekilde gizlemeden anlatacağım, zira size güvenim tamdır." "Gerçekten," dedi başrahip, "bunu tamamen serbestçe yapabilirsiniz." "Biliniz ki

efendim," dedi putperest, "deniz aşırı ülkede çok büyük, mucizevi bir astrolog ve bu uygulamada çok iyi eğitim almış bir kraliçemiz var; kendisi Oloferne'li Calabre olarak adlandırılır ve Kral Corbarant'ın annesidir; kendisi sanatıyla bildi ve öğrendi ki, buralardaki Buillon topraklarında üç kardeş vardır, yani Godeffroy, Baudouin ve Eustace; onlar hristiyan prenslerini harekete geçirerek Suriye topraklarını ve benim Kudüs Krallığımı fethetmek için denizi geçeceklerdir; bu yüzden buralara tercümanımla birlikte basit bir hacı kıyafetiyle ve gördüğünüz bu durumda geldim; amaç Godeffroy'u ve kardeşlerini görmek, tanımak ve güçlerini araştırmaktır; ve size söz veririm ki eğer onları bulsaydım, bu kötülüğün önüne geçmek ve krallığımı onların ellerinden korumak için Kraliçe Calabre'nin kehanetini boşa çıkararak onlara memnuniyetle zarar verirdim; işte buralara gelmemin tüm sebebi budur ve eğer sizi memnun ederse beni bağışlayın." "Kesinlikle," dedi başrahip, "size söz veririm ki bu yaptığınızdan dolayı hiçbir zarar görmeyeceksiniz. Aksine bir putperestin görebileceği kadar onurlandırılacaksınız ve sizi güvenle Dük Godeffroy'u ve kardeşlerini Buillon kalesinde görmeye götüreceğim; ancak şu şartla ki onlara ihanetle hiçbir zarar vermeyeceksiniz."
"Efendim," dedi, "inancım üzerine size söz veririm ve eğer başka türlü düşünmüş olsaydım çok büyük bir kötülük yapmış olurdum, zira artık size söz verdim." Ve başrahip dedi ki: "Gerçekten, mahkemede tartışmam gereken belirli bir dava nedeniyle on beş gün içinde gitmem gerekiyor ve bu süre zarfında benimle burada kalacaksınız, burada iyi ağırlanacaksınız. Ve sonra eğer Tanrı dilerse, siz ve ben adı geçen Buillon yerine gideceğiz, orada Dükü ve kardeşlerini keyifle göreceksiniz." Ve bu sözler üzerine Kral Cornumarant, Saint-Eron'un iyi başrahibiyle tamamen anlaştı; başrahip hemen ve büyük bir gayretle yiğit Godeffroy'a gizlice bir mektup yazdı, bu mektubun içinde Kudüs Kralı Cornumarant'ın tüm durumu ve kendisine ne söylediği, onu on on beş gün içinde adı geçen Buillon'a nasıl götüreceği yazılıydı; öyle ki sarayını düzene soksun ve durumunu kendisine iyi göründüğü gibi ayarlasın; ve mektubu yazdıktan sonra pederini çağırdı, ona mektupları Dük Godeffroy'u götürmesi için yanına dindar bir din görevlisi daha alıp gayretle Buillon'a gitmesi görevini verdi; peder bunu uzun süre ve hiç durmadan yaptı; bu sırada başrahip cevabı beklerken putperest Kralı ve tercümanını onurlu bir şekilde giydirip yerleştirdi, onları ağırlamak için her zaman elinden geldiğince iyi misafir etti.

Comme le prieur de Saintferon presenta humblement les lettres de l'abbé Girard au preux & noble duc Godef froy de Buillon.

CHAP. XXXIIII.

Or à

140 LA GENEALOGIE DE

R a fait si grande diligence le prieur de Saincteron qu'il est venu à Buillon pour presenter les lettres de son abbé au preux & noble duc Godeffroy, deuant lequel s'est humblement prosterné, puis a baisé les lettres, & en toute reuerence les a humblement presentees de par son abbé, & le noble duc Godeffroy les a benignement receues en rédant salut & hõneur audit prieur & son prelat, puis leut diligemment les lettres; & en les lisant commé ça vn peu à soy rire, tellement estoit resiouy quand il eut ouy la teneur, puis fist honnestement receuoir & festoier ledit prieur auec l'autre religieux qui estoit venu auec luy, & en apres luy donna charge de le recommander au bon abbé de Saincteron en le remerciant de ses nouuelles que sans aucun deffaut vint au lieu de Buillon au iour qu'il luy auoit escrit & cependant il accomplirait la teneur de ses lettres & ainsi print humble congé le prieur & diligẽment r'aporta les nouuelles du noble duc, au bon abbé de Saincteron, tantost apres le duc Godeffroy appella ses nobles freres Baudouin & Eustace ausquels mõstra familliezement les lettres que l'abbé de Saincteron luy auoit r'escriptes, par lesquelles ils congneurent notamment le fort de la roine Calabre & la cause de la venue de Cornumarant audit lieu de Saincteron, dequoy ils furent grandement resiouis, & dirent l'vn à l'autre qu'ils estoient bien tenuz de rendre graces & louanges a Dieu le souuerain, qui par sa digne puissance les faisoit craindre & redoubter aux turcs & payens infidelles. Si vouerẽt à Dieu que tous trois d'vn accord passeroient outre la mer

pour

GODEFFROY DE BVILLON. 141

pour venger la mort du benoit Iesus christ & exaucer sa saincte foy à son diuin commandement, & apres qu'ils eurent tous trois consultez sur ceste matiere de laquelle ils estoient conuenuz en vn mesme vouloir, comme vrais champions & amis de Dieu. Le bon duc Godeffroy manda incontinent l'archeuesque de Coulõgne, l'Euesque & duc de Liege, le duc de Brabant le conte de Flandres, le conte d'Artois, le conte de sainct Paul, le pallatin de Honaut, de Hollande, de Zelande, & de Namur, Rambaut de Frise & Robert le cheualier. Ausquels il a mandé le contenu des lettres que luy auoit enuoié l'abbé de Saincteron, en leur priant benignement q̃ pour l'honneur & exaucement du glorieux nom de nostre seigneur Iesuchrist, & de sa glorieuse mere & tresfacree vierge Marie, & pour l'augmentation & accroissement de la saincte foy catholique, il leurs pleust de venir à Buillon, où se deuoit trouuer le roy Cornumarant, & qu'ils vinssent en tel estat qu'il eut cause de le craindre & auoir en doubte, au propre iour qu'il leur mãdoit. Et quand vn chacun des princes dessudits eut reçeu les nouuelles du noble & preux duc de Buillon, chacun d'eux selon son endroit se prepara à son enhortement autant que possible luy fut, & tellement qu'ils firent si grande diligence qu'ils furent prests & appareillez au iour que il leur auoit mandé & fait assauoir, auquel iour ordonné & limité furent tous lesdits princes assemblez au lieu de Buillon, là où ils vindrent saluer le noble duc Godeffroy, & ses freres Bandouin & Eustace, lesquels les reçeurent tres-honnorablement, & en grande reuerence. Et puis là en leur presence

ledit

142 LA GENEALOGIE DE

ledit Godeffroy leur declara plus à plain, l'affaire de ceste matiere & pourquoy les auoit mandez, en leur declarant notamment comment ils estoient à tous crains & redoubtez des turcs, & pays doutremer, parquoy ledit Cornumarant estoit venu voir leur estat, si qu'au vouloir & par le commandement de Dieu, ils pourroient tous ensemble facillement entrer en leurs pays, & recouurer la saincte terre de Hierusalem.

Et de ces nouuelles comme par les lettres aduertis, furent grandement resiouis tous les nobles princes & barons, si delibererent d'vn commun accord qu'ils passeroient outre la mer, pour l'amour de nostre seigneur, & pour luy aider à conquester & desfoubs sa main posseder le sainct temple de Salomõ & les saincts & deuots voiages du pays de Hierusalem auec toute la Surie. Et au iour que Cornumarant ledit roy de Hierusalem deuoit arriuer à Buillon auec ledit abbé de Saincteron, se disposerent les princes & barons chrestiens de luy venir au deuant & eux mettre par les champs en diuerses bandes vn chacun par ordre & en noble estat comme en eux demonstrans tous vassaux & familiers du noble duc Godeffroy & par maniere d'aller à l'esbat, & tellement que par leur conseil fut la chose si bien ordonnee qu'il n'est impossible de mieux, & d'autre part se prepara l'abbé de Saincteron auec ledit roy Cornumarant & son truchement, ausquels il donna chacun vn bon cheual pour venir au lieu de Buillon, ainsi comme il estoit promis. Et aussi auoit iceluy roy payen vn merueilleux desir de voir Godeffroy & ses freres; qui deuoient gaigner son pays, qu'il fut rã

tost

GODEFFROY DE BVILLON. 143

tost prest de partir, & estoit si familier dudit abbé de Saincteron qu'il venoit deuisant auec luy de son secret, aussi priueement commes s'il eust esté de son appartenance. Et mesmement luy disoit que sauf tous les fors de la roine Calabre ne pouuoit croire qu'vn si simple baron que le duc de Buillon peut ne osast iamais passer delà la mer, pour vouloir entreprendre sur aucuns de ses pays de Surie ne autres, mais auant qu'il se departist, luy mesmes dist biẽ autrement, & ainsi qu'ils estoient sur les champs approchans de Buillon: voicy venir deuers Buillõ pour la premiere cheuauchee le duc de Brabant accompagné de cinq ou six cens hommes d'armes tous à cheual & bien en point, lesquels parmy les champs s'esbatoient à courir la lance l'vn contre l'autre à cource de cheual en telle maniere que iamais ledit roy payen n'auoit veu gens si bien empoint: & aussi tost qu'il les apperçeut il commença à dire à l'abbé de Saincteron: certes monseigneur ie croy que voicy Godeffroy le duc de Buillõ accompagné de ses gens, vuellez le moy s'il vous plaist monstrer. Ha si re dist l'abbé, ce n'est il pas mais c'est vn de ses gentilz-hommes qui va au gibier à l'esbat, comment dist Cornumarant vn de ses gentilz-hommes, il n'y a gueres si puissant roy en nostre pays qui cheuauche en plus noble estat ne qui ait plus de gens auec luy: si s'approcha ledit abbé du duc de Brabant lequel il salua humblement en luy faisant maniere de demander se le duc estoit au pays; & il luy respondit qu'ouy en prenant le roy payen par la main dequoy il ne fut pas trop ioyeux, & en soy mesmes maudit l'heure que iamais il auoit passé la mer pour

venir

144 LA GENEALOGIE DE

venir en France: si s'en passa outre le duc de Brabãt. En apres regarda vn peu par les champs le roy Cornumarant & vit venir l'archeuesque de Coulongne & l'Euesque de Liege accompaignez de plus de quatre cens cheuaux tous bien empoint & triumphamment acoutrez en bel ordre: & quand il les apperçeut il demanda de rechef à l'abbé se c'estoit le duc Godeffroy: & l'abbé luy dist que nennimais c'est dit il son chapellain lequel dit vne messe deuant luy & distribue ses aumõsnes: comme dist Cornumarãt peut bien vn prestre mener si grande noblesse auec luy, il faut bien dire que le duc son seigneur soit merueilleusement à craindre & redoubter d'entretenir vn prestre à si grande excellence, tous ceux de la loy mahomet n'en auroient pas tant eux ensemble, si approcherent lesdits prelats de l'abbé de Saincteron lequel les salua & ils luy rendirent son salut: & à tãt est venu le conte de Flandres auec bien cinq cens Flamans auec luy. Lesquels estoient vestuz de drap de soye mipartis de iaune & de vermeil. Et quand le payen les vit il fut encores tout esbahy: si a dit à l'abbé de Saincteron: duquel il estoit priué. Or ie croy monseigneur que c'est icy maintenant Godeffroy le duc de Buillon, car voicy vne gent de liuree merueilleusement biẽ empoint: certes dist l'abbé nõ est pas. Mais c'est dit il vn de ses Marquis qui trenche deuãt luy à la table. Cornumarãt luy dit, ie ne vis onc tel estat il n'est possible de resister à si grand peuple, si passa le cõte en eux saluãt luy & l'abbé: lequel estoit grandement ioieux de voir l'estat des princes si excellemment bien ordõné: mais il ne plaisoit gueres à Cornumarant, car il auoit si tres-grand paour

qu'il

GODEFFROY DE BVILLON. 145

qu'il eust voulu estre de là où il estoit venu, voicy apres venir Rambaut de Frise, & le Palatin de Honaut auec enuiron sept ou huit cens Hollãdois, bien montez & tous pardel ordre, dequoy le Roy Cornumarant fut plus esbahy que deuant, & apres en vne autre bande venoit le Conte de sainct Paul & le conte d'Artois chesanchans en belle compagnie de gens, si demanda le Roy Cornumarant si c'estoit le Duc Godeffroy, & il respondit que non: mais c'estoyẽt aucuns de ses gens qui s'alloyẽt par les chãps esbatre, voicy grand merueille. Surie à Mahom te commande, iamais ne te possederay, or voy-ie bien presentement que la Royne Calabre n'aura pas fõti à tort ce qu'elle nous annonce: car si vne fois les gens de Frãce passent és pais d'outre mer, ils cõquesteront la Turquie & le grand pais du Souldan, & n'est apres venoit le tresfreux & noble Godeffroy de Buillon, auec ses deux nobles freres Baudouin & Eustace, lesquels estoyent tous trois vestus de mesme, d'vn riche drap d'or esleué, & chacun vn beau chappeau d'or bien garnis de fines pierres precieuses, & rondes perles Orientalles dessus leurs chiefs, & estoyẽt ceux montes sur trois hauts & plaisans courseurs de pris, les harnois de mesmes à grosses bouches, & à l'entour d'eux estoyent mõtez sur choiaux de pris enuiron trente pages d'hõneur, vestus & habillez de liuree & laquays de mesme, & ainsi richement appointez de leurs nobles personnes, estoyent accompagnez de leurs grandes & enuiron trois mille hommes auec eux que le noble Duc auoit mandez & fait venir pour monstrer l'honneur & la puissance des Chrestiens au payen Cornuma-

K

146 LA GENEALOGIE DE

rant. Et quand le Roy Cornumarant Roy de Hierusalem les vid il cuida forcener de peur, & de dueil qu'il eut en son cœur reclamãt à son compagnõ, O Mahomet! Trauerãt, vo' & vos princes terriés valent autant cõme petdus, quand ie vois vn seul prince François mener vn si merueilleux train, lequel en allant seulement à l'esbat se monstre, & est si puissant que tout le pais de Surie ne pourroit à luy resister. Lors dit l'Abbé de Saincteron, Vrayement sire voicy le tres-puissant Duc Godeffroy auec ses deux freres Baudouin & Eustace, lesquels vous redoutez si fort, se peuuent-ils, dit il bien estre: ie ne vis oncq tel estat: mais lequel est Godeffroy, c'est celuy dit l'abbe que vous voyez si puissant & fourni de corps entre ses deux freres vestus de drap d'or, se poise moy de les voir dit Cornumarant, s'aymerois mieux qu'il en fut autrement, & ie fusse delà la Mer en mõ pais à saueté. Et quand le noble Duc passa, l'abbé luy fist vn grand honneur, & le Duc lequel le congneut l'enuoya incontinent querir pour venir parler à luy, il fi en alla sans s'arrester à son mandemẽt, & mena Cornumarant le Roy payen auec luy, & quand l'abbé approcha du puissant duc de Buillon, il descendit de son cheual & aussi fit Cornumarant, lesquels reuerenment se posterrerent à genoulx deuant luy en le saluant, & le Duc leur rendit benignement leur salut, & dit à l'abbe que diligemment remonteãt à cheual, & qu'il l'allast attendre à Buillon, où il vouloit parler à luy, & si vouloit que luy & ceux de sa compagnie fussent au disner en sa salle: monseigneur dit l'abbé, ie seray à vostre plaisir, & adoncques l'abbé & Cornumarant remonterent

à che

GODEFFROY DE BVILLON. 147

à cheual, & allerent droit à Buillon pour attendre la seigneurie. Et quand le noble duc Godeffroy fut vn peu arrieré, il se print à resiouir auec ses freres de ce que le Roy payen luy auoit ia fait honneur & reuerence, dont il rendit graces & louange à Dieu en disant. Mon Dieu mon souuerain Seigneur, ie te remercie humblement quand de ta grace est venu en mon pais le Roy de Hierusalem vn prince Payen pour me faire hõmage & honneur, dont tu me monstres bien pour vray signe que ie doyue bien exposer mon corps pour la gloire de ton sainct nom & la foy Catholique, ce que ie seray de bon cœur à tõ sainct vouloir. Et cependant sont arriuez à Buillon, le Roy Cornumarant & l'abbé de Saincteron lequel fut honnestement reçeu de toute la famille du noble duc Godeffroy, & apres qu'ils eurent beu & mangé, l'abbé mena iceluy Roy payen en aucunes des fenestres dudit chasteau de Buillon, où ils pouuoyent voir retourner tous les princes dessus nommez, & les vit retourner ensemble à tout trompettes & clairõs, faisant tout triõphe d'esbat, & à banieres desployees, froisser & rompre lances à force de bras contre les arbres. Et puis leurs vindirent au deuant toutes les pucelles & filles du pais hõnestement vestues & habituees, lesquelles dançoyent & chantoyent chansons melodieuses, en telle maniere qu'il n'estoit rien plus plaisant. Et quand Cornumarant vit toutes ces choses, il fut si tres dolent en son cœur, que contraint e luy fut de soy coucher dessus vn lict & dit à son compagnon le truchement, par Mohom ie voudrois presentement mourir: car à ce que ie puis cognoistre toute Turquie est per-

K 2

148 LA GENEALOGIE DE

due. Ha! Hierusalem cité, ie te recommande à nos dieux, iamais en ioye ne te possederay, & ainsi à ioie & liesse retourna le tres-noble duc Godeffroy audit lieu de Buillon accompagné de tous princes, pour venir ensemble au disner lequel estoit là preparé.

Saint-Eron pederinin, başrahip Girard'ın mektuplarını yiğit ve soylu dük Godeffroy de Buillon'a alçakgönüllülükle nasıl sunduğu hakkında.

BÖLÜM XXXIIII.

Saint-Eron pederi o kadar büyük bir gayret gösterdi ki, başrahibinin mektuplarını yiğit ve soylu dük Godeffroy'a sunmak üzere Buillon'a ulaştı; dükün huzuruna çıktığında alçakgönüllülükle yere kapandı, ardından mektupları öptü ve tam bir saygıyla başrahibi adına alçakgönüllülükle sundu; soylu dük Godeffroy onları nezaketle kabul edip adı geçen pedere ve rahibe selam ve onur verdi, sonra mektupları dikkatle okudu; ve onları okurken biraz gülmeye başladı, zira içeriğini duyduğunda öyle keyiflenmiş ve sevinmişti ki; ardından adı geçen pederi ve onunla birlikte gelen diğer din görevlisini onurlu bir şekilde ağırlatıp ziyafet verdi ve sonrasında ona, hiçbir eksiklik olmaksızın mektuplarında yazılı olan günde Buillon yerine geleceğini belirterek Saint-Eron'un iyi başrahibine teşekkürlerini ve selamlarını iletmesi görevini verdi; ve böylece peder dükten izin aldı ve soylu dükün haberlerini Saint-Eron'un iyi başrahibine hızlıca götürdü. Hemen ardından dük Godeffroy, soylu kardeşleri

Baudouin ve Eustace'ı çağırdı, Saint-Eron başrahibinin kendisine gönderdiği yazıları onlara samimi bir şekilde gösterdi; bu yazılardan Kraliçe Calabre'nin kehanetini ve Cornumarant'ın adı geçen Saint-Eron yerine geliş sebebini açıkça anladılar, bundan dolayı son derece sevindiler ve Türkleri ve putperest kafirleri yüce gücüyle korkutan ve titreten yüce Tanrı'ya şükürler ve övgüler sunmaları gerektiğini birbirlerine söylediler. Böylece üçü de ortak bir kararla, kutsal inancı yüceltmek için Tanrı'nın buyruğu doğrultusunda kutsal İsa Mesih'in ölümünün öcünü almak üzere denizi geçeceklerine dair Tanrı'ya söz verdiler; ve bu mesele üzerinde üçü de istişare ettikten sonra, Tanrı'nın gerçek şampiyonları ve dostları gibi aynı arzuda birleştiler. Soylu dük Godeffroy hemen Köln Başpiskoposu'na, Liège Piskoposu ve Dükü'ne, Brabant Dükü'ne, Flandre Kontu'na, Artois Kontu'na, Saint-Pol Kontu'na, Hainaut, Hollanda, Zelanda ve Namur Palatinus'una, Frizyeli Rambauld'a ve Şövalye Robert'e haber gönderdi. Onlara Saint-Eron başrahibinin kendisine gönderdiği mektupların içeriğini bildirdi; Efendimiz İsa Mesih'in, O'nun şanlı annesi ve çok kutsal bakire Meryem'in yüce adının onuru ve rızası için, kutsal katolik inancının büyümesi ve genişlemesi adına, eğer arzu ederlerse Kral Cornumarant'ın bulunması gereken Buillon'a gelmelerini rica etti; zira ondan korkulacak veya şüphe duyulacak bir durum vardı, tam da kötü niyetli kişinin geleceği günde. Ve adı geçen bu prenslerin her biri soylu ve yiğit Buillon dükünün haberlerini aldığında, her biri kendi bölgesinde elinden gelen en büyük hazırlığı yaptı; öyle ki o kadar büyük bir gayret gösterdiler ki, dükün kendilerine bildirdiği ve haber verdiği günde hepsi hazır ve donanmış durumdaydı; dükün emrettiği ve sınırladığı o günde adı geçen tüm prensler Buillon yerinde toplandılar, orada soylu dük Godeffroy'u ve onu çok onurlu bir şekilde ve büyük bir saygıyla kabul eden kardeşleri Baudouin ve Eustace'ı selamladılar. Ve sonra onların huzurunda adı geçen Godeffroy, bu meselenin durumunu ve onları neden çağırdığını daha açık bir şekilde beyan etti; onlara özellikle Türklerden ve deniz aşırı ülkelerden nasıl korkulduğunu ve çekinildiğini, bu yüzden adı geçen Cornumarant'ın durumlarını görmek için buralara geldiğini belirtti; öyle ki eğer isterlerse ve Tanrı'nın buyruğuyla hep birlikte kolayca onların ülkelerine girebilir ve kutsal Kudüs topraklarını geri alabilirlerdi.

Ve bu haberlerden, mektuplarla bildirildiği üzere, tüm soylu prensler ve baronlar son derece sevindiler; ortak bir kararla Efendimizin sevgisi için denizi geçeceklerine, Süleyman'ın kutsal tapınağını ve Kudüs ülkesinin kutsal ve dindar yollarını, hatta tüm Suriye'yi feth edip onun eli altında korumaya yardımcı olacaklarına söz verdiler. Ve Kudüs Kralı Cornumarant'ın Buillon'a ulaşması gereken günde, Saint-Eron başrahibinin geleceği o günde, hristiyan prensler ve baronlar onu karşılamaya, kırlarda çeşitli birlikler halinde ve düzenli bir şekilde karşına çıkmaya hazırlandılar; her biri sırasıyla ve soylu bir durumda, soylu dük Godeffroy'un vasalları ve yakınları olduklarını gösterir şekilde, sanki bir askeri oyuna ve eğlenceye gider gibi hareket ettiler; öyle ki onların konseyiyle bu iş o kadar iyi düzenlenmişti ki bundan daha iyisi imkansızdı. Ve diğer taraftan Saint-Eron başrahibi Kral Cornumarant ve tercümanıyla birlikte hazırlandı, söz verildiği gibi Buillon yerine gelmek üzere her birine iyi birer at verdi; ve dahi putperest Kral, Godeffroy'u ve kardeşlerini görmeyi, onların nasıl kazanç sağlayacaklarını anlamayı mucizevi bir şekilde arzuluyordu; zira gitmeye

tamamen hazırdı ve adı geçen Saint-Eron başrahibine onunla tam bir gizlilik içinde, sanki onun bir yakınıymış gibi çok samimi bir şekilde konuşarak geliyordu. Ve hatta diyordu ki, Kraliçe Calabre'nin adamları hariç kimse, dük de Buillon gibi basit bir baronun onun Suriye veya diğer topraklarından herhangi birini ele geçirmek üzere asla denizi geçmeye cesaret edemeyeceğine inanamazdı; ancak kendisi yola çıkmadan önce bunu bizzat çok iyi görecekti; ve böylece Buillon'un yakınlarındaki kırlara ulaştıklarında, işte ilk askeri birliği gördüler: Bu, hepsi iyi donanmış ve at sırtında beş veya altı yüz savaş adamının eşlik ettiği Brabant Dükü idi; bunlar kırlarda öyle bir şekilde at koşturup birbirlerine karşı mızrak sallayarak eğleniyorlardı ki, putperest kral hayatında hiç bu kadar iyi donanmış insanlar görmemişti; ve onları fark eder etmez başrahibe demeye başladı: "Kesinlikle efendim, inanıyorum ki işte halkının eşlik ettiği Buillon dükü Godeffroy, lütfen eğer isterseniz bana onu gösterin." "Ha, ha," dedi başrahip, "o değil; aksine bu, askeri oyuna giden soylu adamlardan biridir," Cornumarant dedi ki: "Bizim ülkemizde bu kadar soylu bir durumda at koşturan, bu kadar çok halkı olan bu kadar güçlü bir soylu adam neredeyse hiç yoktur"; böylece dük de Brabant'ın yanına yaklaştı, başrahip onu alçakgönüllülükle selamlayarak dükün buralarda olup olmadığını sordu; ve dük ona evet diyerek putperest Kralı elinden tuttu; Kral ise pek neşeli değildi ve içten içe Fransa'ya gelmek için denizi geçtiği o lanetli saate hayıflanıyordu; ve böylece dük de Brabant'ın yanından geçip gittiler. Ardından kırlarda biraz ilerledikten sonra Kral Cornumarant baktı ve her ikisine de dörtyüzden fazla atlıyla eşlik eden Köln Başpiskoposu ile Liège Piskoposu'nun çok iyi donanmış ve muazzam bir düzen içinde görkemli bir şekilde geldiklerini gördü; ve onları fark ettiğinde, tekrar başrahibe bunun dük Godeffroy olup olmadığını sordu; ve başrahip ona hayır dedi: "Aksine bu, önünde sadakalarını dağıtan ve Ayin söyleyen başpapazıdır"; Cornumarant dedi ki: "Bir rahip yanında bu kadar büyük bir soyluluk taşıyabiliyorsa, dük senyörün muhteşem bir şekilde korkulacak ve çekinilecek biri olduğunu, bir rahibi böylesine büyük bir mükemmellikte tuttuğunu söylemek gerekir; Mahomet'in kanununda olanların hiçbiri bu kadarını bir araya getiremezdi," ve Saint-Eron başrahibinin o saygın din adamlarına yaklaştılar, onlar onu selamladılar ve onlar da kendilerine selam verdiler; ve hemen ardından yanında iyi donanmış ve sarı ile kırmızı kumaşlardan giyinmiş tam beş yüz Flandreli bulunan Flandre Kontu geldi. Ve putperest bunu gördüğünde daha da şaşırdı; başrahibe dedi ki: "Size yalvarırım, bana bunun dük Godeffroy olduğunu söyleyin, zira bu kadar muhteşem bir maiyet görüyorum"; başrahip dedi ki: "Hayır, o değil. O, masada ona hizmet eden ekmekçibaşıdır." Cornumarant ona dedi ki: "Asla böyle bir durum görmedim, bu kadar büyük bir halka direnmek mümkün değildir," ve yanlarından geçip onları selamladı; başrahip ise harika bir şekilde düzenlenen prenslerin bu durumunu görmekten dolayı içten içe son derece mutluydu; ancak Cornumarant'a hiç belli etmiyordu, zira onun çok büyük bir korku içinde olduğunu görüyordu; zira gelmek istediği yerin orası olmasını candan arzuluyordu, işte Frizyeli Rambauld ve yanlarında yaklaşık yedi veya sekiz yüz Hollandalı bulunan Hainaut Palatinus'u muazzam bir düzen içinde at sırtında geldiler, bu yüzden Kral Cornumarant eskisinden daha da dehşete düştü; ve ardından Saint-Pol Kontu ile Artois Kontu'nun, yanlarında soylu bir toplulukla at koşturarak

gelen diğer bir birliği göründü, Kral Cornumarant bunun dük Godeffroy olup olmadığını sordu; ve başrahip hayır dedi: "Aksine bunlar onun şatolarını koruyan adamlarıdır"; ve Cornumarant dedi ki: "Suriye ve Mahomet bana emreder ki, ben buraları asla yönetemeyeceğim; zira Kraliçe Calabre'nin bize boş yere haber vermediğini şu an açıkça görüyorum: Çünkü eğer Fransa'nın bu halkı deniz aşırı ülkelere geçerse, Türkiye'yi ve büyük Sultan'ın ülkesini fethedecekler ve çok yakında onları yok edeceklerdir," derken hemen ardından iki soylu kardeşi Baudouin ve Eustace ile birlikte çok yiğit ve soylu dük Godeffroy de Buillon göründü; üçü de tamamen aynı, kabartma altın işlemeli zengin bir kumaştan giyinmişlerdi ve her birinin başında ince değerli taşlar ve doğu incileriyle çok iyi bezenmiş soylu birer şapka vardı; ve üç çok güzel ve keyifli yarış atının üzerindeydiler, koşum takımları da kalın tokalarla aynı şekilde donatılmıştı. Ve etraflarında yaklaşık otuz onur yaveri, livre giymiş uşaklar ve hizmetçiler bulunuyordu; ve böylece soylu kişilerden oluşan maiyetleri iyi bir şekilde yerleşmişti; onlara eşlik eden muhafızları ve adamları ise yaklaşık üç bin kişiydi; soylu dük putperest Cornumarant'a hristiyanların onurunu ve gücünü göstermek için onları çağırmış ve getirtmişti.
Ve Kudüs Kralı Cornumarant onları gördüğünde korkudan ve kederden çılgına dönecek gibi oldu, öyle ki kalbinden yoldaşı Mahomet'e seslendi! "Mahomet! Travergant, vb. ve siz dünyevi prensler, hepiniz neredeyse kaybolmuş durumdasınız; zira tek bir Fransız prensinin arkasından böylesine muhteşem bir halk sürüklediğini görüyorum, ki o sadece askeri bir oyuna ve gösteriye gidiyor; ve o kadar güçlü ki tüm Suriye ülkesi ona direnemeyecek, ha!" dedi Saint-Eron başrahibi, "Gerçekten işte iki güçlü kardeşi Baudouin ve Eustace ile birlikte çok güçlü dük Godeffroy, ki kendilerinden bu kadar çok korktuğunuz kişilerdir, dilerlerse kendilerini iyi koruyabilirler, zira hiç böyle bir durum görmedim; işte bu gördüğünüz güçlü ve cüsseli olan, iki kardeşinin ortasındaki dük Godeffroy'dur, kumaştan giyinmişlerdir, eğer Cornumarant'ı görme imkanım olsaydı onun başka türlü olmasını isterdim ve ülkemdeki denizde acı içinde olsaydım." Ve soylu dük yanlarından geçerken, başrahip onu tanıdı ve dükün kendisi için gönderdiği adamları görmek için hemen onun yanına gitmek üzere hareket etti, hepsi onun emriyle durdular; ve başrahip putperest Kral Cornumarant'ı yanına aldı ve dük Godeffroy'a yaklaştıklarında, atından indi ve Cornumarant da aynısını yaptı, dükün önünde diz çöktü; dük onların selamını nezaketle kabul etti; ve başrahibe gayretle atına binmesini, kendisini Buillon'da beklemesini, orada onunla konuşmak istediğini söyledi; ve maiyetindekilerin akşam yemeği için orada kalmalarını arzuladı; başrahip, "Efendim, sizin arzunuz başımla beraber," dedi ve ardından başrahip ile Cornumarant atlarına binerek doğrudan Buillon'a, dükalığı beklemeye gittiler. Ve soylu dük Godeffroy biraz arkada kaldığında, putperest Kralın kendisine gösterdiği onur ve saygıdan dolayı kardeşleriyle birlikte sevinmeye başladı; bundan dolayı Tanrı'ya şükürler ve övgüler sunarak şöyle dedi: "Benim yüce Efendim, putperest bir Kralın bana bağlılık ve onur sunmak üzere senin lütfunla memleketime gelmiş olmasından dolayı sana alçakgönüllülükle teşekkür ederim, ki bu senin kutsal adının ve katolik inancının şanı için bedenimi gönüllü olarak feda etmem gerektiğinin bana açık bir işaretidir, ki bunu tüm kalbimle kutsal iraden uğruna yapacağım." Ve bu sırada Buillon'a ulaştılar, Kral

Cornumarant ve Saint-Eron başrahibi soylu dük Godeffroy'un tüm ailesi tarafından onurlu bir şekilde karşılandılar; ve iyi bir şekilde yiyip içtikten sonra, başrahip o putperest Kralı, yukarıda adı geçen tüm prenslerin birlikte geri dönüşlerini görebilecekleri Buillon şatosunun pencerelerinden birine götürdü; ve onların hep birlikte, tüm trompetler ve klaronlar eşliğinde, her türlü oyun şenliği yaparak, açılmış sancaklarla, ağaçlara karşı mızrak koşturup kırarak döndüklerini gördüler. Ve sonra önlerine ülkenin dürüstçe giyinmiş ve süslenmiş tüm bakireleri ve genç kızları geldi, bunlar melodi dolu şarkılar söyleyerek dans ediyorlardı, öyle bir şekilde ki bundan daha hoş bir şey olamazdı. **And Cornumarant tüm bu şeyleri gördüğünde, kalbinden son derece kederlendi, öyle ki inançsızlıkla tercümanına bir yatağa gidip uzanmayı söyledi ve tercüman arkadaşına dedi ki: "Mohom adına şu an ölmeyi isterdim: Çünkü anlayabildiğim kadarıyla tüm Türkiye kaybedilmiştir. Ha! Kudüs şehri, seni tanrılarımıza emanet ediyorum, seni asla neşeyle yönetemeyeceğim," ve böylece çok soylu dük Godeffroy, hazırlanan akşam yemeğine hep birlikte gelmek üzere tüm prenslerin eşliğinde adı geçen Buillon yerine neşe ve coşkuyla döndü.**

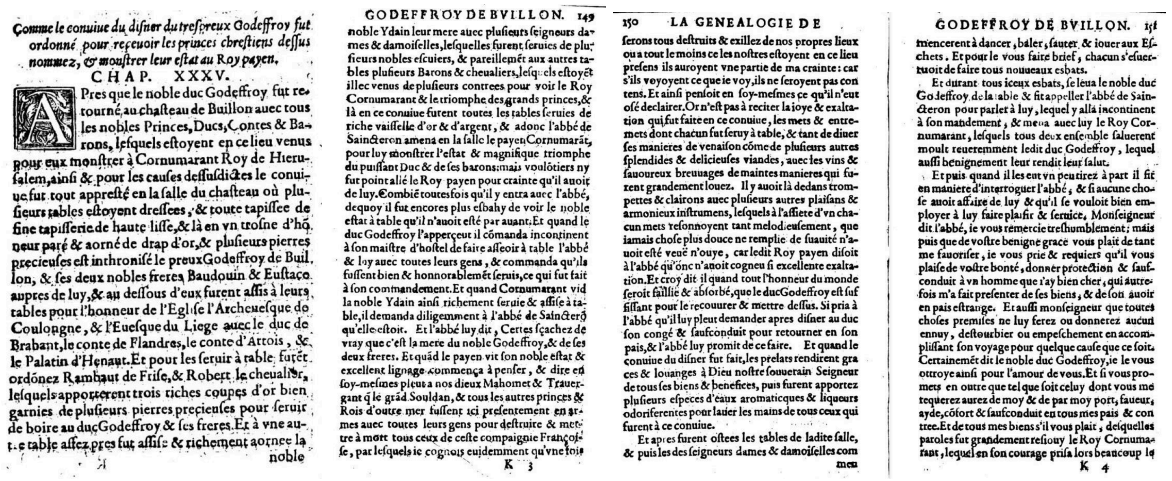

Comme le conuiue du disner du tresperieux Godeffroy fut ordonné pour receuoir les princes chrestiens dessus nommez, & monstrer leur estat au Roy payen.

CHAP. XXXV.

APres que le noble duc Godeffroy fut retourné au chasteau de Buillon auec tous les nobles Princes, Ducs, Contes & Barons, lesquels estoyent en ce lieu venus pour eux monstrer à Cornumarant Roy de Hierusalem, ainsi & pour les causes dessusdictes le conuiue fut tout apresté en la salle du chasteau où plusieurs tables estoyent dressees, & toute tapissee de fine tapisserie de haute lisse, & là en vn trosne d'honneur paré & aorné de drap d'or, & plusieurs pierres precieuses est inthronisé le preux Godeffroy de Buillon, & ses deux nobles freres Baudouin & Eustace, auprès de luy, & au dessous d'eux furent assis à leurs tables pour l'honneur de l'Eglise l'Archeuesque de Coulongne, & l'Euesque du Liege auec le duc de Brabant, le conte de Flandres, le conte d'Artois, & le Palatin d'Henaut. Et pour les seruir à table furẽt ordõnez Rambaut de Frise, & Robert le cheualier, lesquels apporterent trois riches coupes d'or bien garnies de plusieurs pierres precieuses pour seruir de boire au duc Godeffroy & ses freres. Et à vne autre table assez pres fut assise & richement aornee la noble

GODEFFROY DE BVILLON. 149

noble Ydain leur mere auec plusieurs seigneurs dames & damoiselles, lesquelles furent seruies de plusieurs nobles escuiers, & pareillemẽt aux autres tables plusieurs Barons & cheualiers, lesquels estoyẽt illec venus de plusieurs contrees pour voir le Roy Cornumarant & le triomphe des grands princes, & là en ce conuiue furent toutes les tables seruies de riche vaisselle d'or & d'argent, & adonc l'abbé de Saincteron amena en la salle le payen Cornumarãt, pour luy monstrer l'estat & magnifique triomphe du puissant Duc & de ses barons: mais voulõtiers ny fut point allé le Roy payen pour crainte qu'il auoit de luy. Combiẽ toutesfois qu'il y entra auec l'abbé, dequoy il fut encores plus esbahy de voir le noble estat à table qu'il n'auoit esté par auant. Et quand le duc Godeffroy l'apperçeut il cõmanda incontinent à son maistre d'hostel de faire asseoir à table l'abbé & luy auec toutes leurs gens, & commanda qu'ils fussent bien & honnorablemẽt seruis, ce qui fut fait à son commandement. Et quand Cornumarant vid la noble Ydain ainsi richement seruie & assise à table, il demanda diligemment à l'abbé de Saincterõ qu'elle estoit. Et l'abbé luy dit, Certes sçachez de vray que c'est la mere du noble Godeffroy, & de ses deux freres. Et quãd le payen vit son noble estat & excellent lignage commença à penser, & dire en soy-mesmes pleut a nos dieux Mahomet & Trauergant q̃ le grãd Souldan, & tous les autres princes & Rois d'outre mer fussent ici presentement en armes auec toutes leurs gens pour destruire & mettre à mort tous ceux de ceste compaignie Françoise, par lesquels ie cognois eujdemment qu'vne foi

K 3

150 LA GENEALOGIE DE

ferons tous destruits & exillez de nos propres lieux ou a tout le moins ce les nostres estoyent en ce lieu presens ils auroyent vne partie de ma crainte: car s'ils voyoyent ce que ie voy, ils ne seroyent pas contens. Et ainsi pensoit en soy-mesmes ce qu'il n'eut osé declairer. Or n'est pas à reciter la ioye & exaltation qui fut faite en ce conuiue, les mets & entremets dont chacun fut seruy à table, & tant de diuer ses manieres de venaison cõme de plusieurs autres splendides & delicieuses viandes, auec les vins & fauoureux breuuages de maintes manieres qui furent grandement louez. Il y auoit là dedans trompettes & clairons auec plusieurs autres plaisans & armonieux instrumens, lesquels à l'assiete d'vn chacun mets resonnoyent tant melodieusement, que iamais chose plus douce ne remplie de suauité n'auoit esté veuë n'ouye, car ledit Roy payen disoit à l'abbé qu'onc n'auoit cogneu si excellente exaltation. Et croy dit il quand tout l'honneur du monde seroit faillie & absorbé, que le duc Godeffroy est tuf fisant pour le recouurer & mettre dessus. Si pria à l'abbé qu'il luy pleut demander apres disner au duc son congé & sauf conduit pour retourner en son pais, & l'abbé luy promit de ce faire. Et quand le conuiue du disner fut fait, les prelats rendirent graces & louanges à Dieu nostre souuerain Seigneur de tous ses biens & benefices, puis furent apportez plusieurs especes d'eaux aromatiques & liqueurs odoriferentes pour laier les mains de tous ceux qui furent à ce conuiue.

Et apres furent ostees les tables de ladite salle, & puis les des seigneurs dames & damoiselles com men

GODEFFROY DE BVILLON. 151

mencerent à dancer, baler, sauter & iouer aux Esthets. Et pour le vous faire brief, chacun s'esuertuoit de faire tous nouueaux esbats.

Et durant tous iceux esbats, se leua le noble duc Godeffroy de la table & fit appeller l'abbé de Saincteron pour parler à luy, lequel y alla incontinent à son mandement, & mena auec luy le Roy Cornumarant, lesquels tous deux ensemble saluerent moult reuerenment ledit duc Godeffroy, lequel aussi benignement leur rendit leur salut.

Et puis quand il les eut vn peu tirez à part il fit en maniere d'interroguer l'abbé, & si aucune chose auoit affaire de luy & qu'il se vouloit bien employer à luy faire plaisir & seruice, Monseigneur dit l'abbé, ie vous remercie tresbumblement; mais puis que de vostre benigne grace vous plaît de tant me fauorifer, ie vous prie & requiers qu'il vous plaise de vostre bonté, donner protection & sauf-conduit à vn homme que i'ay bien cher, qui autrefois m'a fait presenter de ses biens, & de son auoir en pais estrange. Et aussi monseigneur que toutes choses premises ne luy ferez ou donnerez aucun ennuy, destourbier ou empeschement en accomplissant son voyage pour quelque cause que ce soit. Certainemẽt dit le noble duc Godeffroy, ie vous ottroye ainsi pour l'amour de vous. Et si vous promets en outre que tel que soit celuy dont vous me requerez aurez de moy & de par moy port, faueur, ayde, cõfort & sauf conduit en tous mes pais & contree. Et de tous mes biens s'il vous plaît, desquelles paroles fut grandement resioyy le Roy Cornumarant, lequel en son courage prisa lors beaucoup le

K 4

152 LA GENEALOGIE DE

noble Godeffroy. Tellement qu'il fut contraint de le remercier auec ledit Abbé de Saincteron, lequel Abbé fit puis semblãt & maniere de reciter au Duc tout l'affaire du Payen: comme si iamais n'en auoit ouy parler en disant, sachez monseigneur puis qu'il vous plaît ottroyer ma requeste, que ie vous diray nouuelle dequoy iamais on n'ouit parler.

Comme dit le Duc dites tout, soyez asseuré monseigneur dit l'Abbé, que celuy que presentement voyez ici auec moy, est dit & appellé Cornumarant, lequel est pour l'heure Roy paisible possesseur de la saincte terre de Herusalem; & pour vray ie le vis couronner en ceste dignité moy estant en Hierusalem au voyage du sainct Sepulchre, & adõc respondit de mesmes le noble Duc Godeffroy, en disant au Roy payen, sire bien soyez venu, il me desplaît bien grandement que plustost n'ay sçeu de vostre estat & dignité: car ie vous eusse ce iourd'huy fait plus honnorablement disner à ma propre table pour l'honneur de la saincte Terre & de vous, & du noble Royaume que vous possedez de present: mais ie vous prie dictes moy doncques s'il vous plaît, pourquoy si simplement & sans compaignie ny suite aucune estes ainsi venu és pais de pardeçà.

Certes monseigneur ie le vous diray dit l'abbé, ainsi comme il m'a recité, il est vray que luy & plusieurs autres Princes estoient assemblez à la Mecque pour solẽniser la feste de leur Dieu Mahomet, lequel est en ce lieu descendu en l'air sous vne voute d'Aymant, si auint que là estoit vne Roine nommee Calabre d'Oloferne, mere de Corborãt, laquel le est

GODEFFROY DE BVILLON. 153

le est vne grande astrologienne & bien congnoissante l'influence & cõstellation des estoilles: & tellement que le soir de la feste & solemnité de Mahomet veilla iusques à minuit à regarder & considerer les estoilles selon le stille de son art, par lequel elle congneut que vous & voz freres y sus & descẽdux du noble Helias le cheualier au cine, deuiez passer outre la mer & conquester le roiaume de la saincte terre de Hierusalem, de laquelle ainsi qu'elle a congneu par son sort vous deuez estre couronné roy & paisible seigneur, ce que ie croy estre preueu & ordonné de Dieu pour l'honneur de vostre digne & illustre lignage, parquoy ce noble roy est franchemẽt & de bon courage venu par deçà pour voir & considerer vostre estat & noble paretẽ: lequel est si tres noble & excellent que iamais n'en congneut de pareil en triumphe & magnificence. Sachez dit le noble duc Godeffroy de Buillon que mon intention aussi est oit d'y aller brief en armes & conquester la saincte terre, où Iesus nostre redempteur a souffert passion pour nous: & si feray par son plaisir que sa foy sera exaulcee & manifestee par dela. Et puis que ie voy encores que desia princes paiens & infidelles ne viennent honorer par deçà, ie feray prochainement esmouuoir plusieurs princes, & passeray la mer auec mes gens pour la conquester par puissance & emploier mon auoir, ha monseigneur respondit Cornumarant vous trouuerez assez de resistence de grans princes & ne le possederez pas si facilement comme vous pensez, ie sçay & congnois assez qu'on ne peut auoir perfection de biens sans peine mais aussi où Dieu veut aider, il n'est aucun qui puis

K 5

154 LA GENEALOGIE DE

se nuire. Et bien respond Cornumarant, i'en laisseray faire à noz dieux, vienne le sort comme il pourra, le souuerain Dieu dist Godeffroy y vueille pourueoir, en luy ay mis ma confidence, soit fait selon son sainct vouloir, & à tant cessa ce propos de l'vn & de l'autre. Le noble duc Godeffroy enuoia querir à boire & à manger pour eux secrettement festoier ensemble: & là en ce lieu beurent l'vn à l'autre, faisant bonne chere de ce qu'ils s'estoient entre-veuz, & apres ce bancquet ledit roy Cornumarant pria au bõ abbé qu'ils retournassent à Saincteron. Mais le noble duc Godeffroy les retint encores auec luy, en leur priant qu'ils demourassent le soir en son chasteau de Buillon, & puis que le lendemain expediroit le roy de Hierusalem, & luy donneroit saufcõduit ainsi qu'il l'auoit demandé, & comme il luy auoit promis. Et en ceste maniere demourerent encores au chasteau de Buillon & là visiterent le lieu, à la requeste & commandement du noble duc Godeffroy qui les traicta humainement & leurs fit tousiours grand'chere dont le roy Cornumarant fut tres-ioieux.

Şanlı Godeffroy'un öğle yemeği ziyafetinin, yukarıda adı geçen hristiyan prensleri ağırlamak ve onların ihtişamını putperest Krala göstermek üzere nasıl düzenlendiği hakkında.

BÖLÜM XXXV.

Soylu dük Godeffroy; tüm soylu Prensler, Dükler, Kontlar ve Baronlarla birlikte Buillon şatosuna döndükten sonra, hem kendilerini Kudüs Kralı Cornumarant'ın önünde göstermek hem de yukarıda belirtilen nedenler doğrultusunda, şatonun birçok masanın kurulduğu salonunda ziyafet tamamen hazırlandı. Salon tamamen yüksek dokuma ince duvar halılarıyla kaplanmıştı ve orada süslenmiş, altın işlemeli kumaşlarla bezenmiş onurlu bir taht üzerinde, değerli taşlarla taçlandırılmış yiğit Godeffroy de Buillon ile onun iki soylu kardeşi Baudouin ve Eustace yan yana oturuyorlardı; ve onların aşağısındaki masalarda, Kilise'nin onuru için Köln Başpiskoposu ve Liège Piskoposu ile birlikte Brabant Dükü, Flandre Kontu, Artois Kontu ve Hainaut Palatinus'u yerlerini almışlardı. Ve masada onlara hizmet etmek üzere, dük Godeffroy ve kardeşlerine içecek sunmak için değerli taşlarla iyice bezenmiş üç zengin altın kadeh getiren Frizyeli Rambauld ile Şövalye Robert görevlendirilmişti. Ve oldukça yakın olan başka bir masada ise, yanlarında birçok senyör, hanımefendi ve genç kız ile birlikte soylu anneleri Ydain yerini almış ve zengin bir şekilde süslenmişti; onlara birçok soylu yaver hizmet ediyordu ve aynı şekilde diğer masalarda da, Kral Cornumarant'ı ve büyük prenslerin zaferini görmek üzere birçok bölgeden buralara gelmiş olan birçok Baron ve şövalye oturuyordu; ve bu ziyafette tüm masalara zengin altın ve gümüş kaplarla hizmet ediliyordu; ve o sırada Saint-Eron başrahibi, putperest Cornumarant'ı, güçlü Dük'ün ve baronlarının ihtişamını ve muhteşem zaferini ona göstermek üzere salona getirdi: Ancak putperest Kral, duyduğu korku nedeniyle oraya pek gönüllü gelmemişti. Yine de başrahip ile birlikte içeri girdiğinde, masadaki o soylu ihtişamı gördüğünde eskisinden çok daha fazla şaşırdı. Ve dük Godeffroy onu fark ettiğinde, hemen kâhyasına başrahibi ve onu tüm adamlarıyla birlikte masaya oturtmasını emretti ve onlara iyi ve onurlu bir şekilde hizmet edilmesini buyurdu, bu emir doğrultusunda yerine getirildi. Ve Cornumarant soylu Ydain'ın masada böylesine zengin bir şekilde ağırlandığını ve oturduğunu gördüğünde, Saint-Eron başrahibine onun kim olduğunu titizlikle sordu. Ve başrahip ona dedi ki: "Kesinlikle biliniz ki o, soylu Godeffroy'un ve iki kardeşinin annesidir." Ve putperest onun soylu ihtişamını ve mükemmel soyunu gördüğünde düşünmeye başladı ve içten içe şöyle dedi: "Keşke tanrılarımız Mahomet ve Travergant rıza gösterseydi de, büyük Sultan ve diğer tüm deniz aşırı prensler ile Krallar şu an tüm adamlarıyla birlikte burada silahlanmış olsalardı; öyle ki bu Fransız topluluğunun hepsini yok edip ölüme mahkûm etselerdi, zira açıkça anlıyorum ki bir gün hepimiz yok edileceğiz ve kendi öz topraklarımızdan sürüleceğiz; ya da en azından şu an burada bulunan bizim adamlarımız onların korkusundan paylarını alırlardı: Çünkü eğer gördüğümü görselerdi hiç rahat olamazlardı." Ve dahi niyetini ifşa etmeye cesaret edemeden içinden böyle düşünüyordu. Bu ziyafette yapılan sevinç ve coşku anlatılmakla bitecek gibi değildi, herkesin masada ağırlandığı yemekler ve ara yemekler, bol bol sunulan birçok diğer görkemli ve lezzetli av etleri ile çokça övülen birçok çeşit şarap ve lezzetli içecekler vardı. Orada içeride trompetler ve klaronlar ile birlikte birçok diğer keyifli ve armonik enstrüman bulunuyordu, bunlar her yemekte öyle melodik bir şekilde çalıyordu ki, putperest Kralın başrahibe söylediğine göre, hayatında hiç bu kadar mükemmel ve tatlılık dolu bir coşku görmemiş ve duymamıştı. Ve dahi diyordu ki, eğer dünyanın

tüm onuru kaybolup gitseydi, dük Godeffroy onu yeniden bulup üzerine koymaya muktedirdi. Bu yüzden başrahipten yemekten sonra dükten kendisi için izin ve memleketine dönmek üzere güvenlik belgesi istemesini rica etti; ve başrahip bunu yapacağına dair ona söz verdi. Ve öğle yemeği ziyafeti bittiğinde, din adamları yüce Efendimiz Tanrı'ya tüm malları ve nimetleri için büyük şükürler ve övgüler sundular, ardından bu ziyafette bulunan herkesin ellerini yıkaması için birçok çeşit kokulu sular ve hoş kokulu likörler getirildi.
Ve sonra bu salonun masaları kaldırıldıktan sonra, soylu Godeffroy'un onuruna senyörler, hanımefendiler ve genç kızlar dans etmeye, eğlenmeye, sıçramaya ve satranç oynamaya başladılar. Ve kısaca anlatmak gerekirse, her biri yeni eğlenceler yapmak için çaba gösteriyordu.
Ve tüm bu eğlenceler sırasında soylu dük Godeffroy masadan kalktı ve konuşmak üzere Saint-Eron başrahibini çağırttı; başrahip onun emriyle hemen oraya gitti ve yanına dükü tam bir saygıyla selamlayan Kral Cornumarant'ı aldı, cesur dük Godeffroy de onların selamını aynı nezaketle kabul etti. Ve sonra onları biraz kenara aldığında, başrahibe kendisinden bir isteği olup olmadığını ve ona keyif ve hizmet sunmak için bir şeyi seve seve yapıp yapmayacağını sordu; başrahip dedi ki: "Efendim, size alçakgönüllülükle teşekkür ederim; ancak bana böylesine lütufkar bir şekilde ayrıcalık tanıdığınız için, sizden ricam ve talebim odur ki, benim için çok değerli olan, başka bir zaman Kudüs'te bana mallarından sunmuş ve yabancı bir ülkede güvenlik belgesi vermiş olan bu adama koruma ve güvenlik belgesi vermenizdir. Ve dahi efendim, söz verilen tüm şeylerin onun için hiçbir sıkıntı, engel veya gecikme yaratmadan, yolculuğunu ne şekilde olursa olsun tamamlamasını sağlamanızı rica ederim." Soylu dük Godeffroy kesinlikle dedi ki: "Sizin sevginiz için bunu size bahşediyorum. Ve size söz veririm ki benden talep ettiğiniz şeylerin dışında, benim bölgelerimde ve sınırlarımda benim tarafımdan her türlü liman, lütuf, yardım, teselli ve güvenlik belgesine sahip olacaktır. Ve dahi tüm mallarımdan rıza gösterirse faydalanabilir," ki bu sözler üzerine Kral Cornumarant son derece sevindi, öyle ki dük Godeffroy'a teşekkür etmek zorunda kaldı. Bunun üzerine Saint-Eron başrahibi putperestle birlikte dükün önünde tüm meseleyi anlatmaya başladı: "Söylemek gerekirse efendim, daha önce hiç kimsenin bundan bahsettiğini duymadığınız bir haberi size aktaracağım; zira bunu bilmeniz gerekir."
Dük dedi ki: "Anlatın bakalım, emin olun efendim başrahip," başrahip dedi ki: "Şu an yanımda gördüğünüz ve Cornumarant olarak adlandırılan bu kişi, kutsal Kudüs topraklarının putperest Kralıdır; ve dahi ben bizzat Kudüs'te Kutsal Kabir yolculuğundayken onun bu makamla taçlandırıldığını gördüm," ve soylu dük Godeffroy buna cevap vererek putperest Krala dedi ki: "Kral, hoş geldiniz; durumunuzu ve makamınızı daha önce bilmediğim için çok üzgünüm: Çünkü sizi bugün benim masamda, sahip olduğunuz o soylu krallığın onuru için daha onurlu bir şekilde ağırlardım; ancak sizden rica ederim ki bana söyleyin, neden bu kadar basitçe, yanınızda hiçbir maiyet olmadan buralara kadar geldiniz?"
"Kesinlikle efendim," dedi başrahip, "bana anlattığına göre, kendisi ve diğer birçok prens Mahomet tanrılarının bayramını kutlamak üzere Mekke'de toplandıklarında, ki o sırada havada asılı duran bir mıknatıs kubbesinin altına inmişlerdi, orada

Oloferne'li Calabre adında bir Kraliçe varmış, kendisi Kral Corbarant'ın annesidir ve astroloji biliminde çok büyük bir uzman olup yıldızların etkisini ve konumunu çok iyi bilirmiş; öyle ki Mahomet bayramının olduğu akşam, gece yarısına kadar yıldızları gözlemlemiş. Ve astroloji yöntemine göre göğe bakarken, gökyüzünde üç büyük yıldızın parladığını görmüş, bunlar diğer tüm yıldızları gölgede bırakmış; ve onların altında birçok yılan ve ejderha varmış, bunlar yıldızların gücüyle yere serilmişler; ve bu vizyondan sonra uykusunda bir ses işitmiş, ses ona şöyle demiş: 'Gökyüzünde gördüğün o çok parlak üç yıldız, Galya'nın üç soylu şövalyesini temsil etmektedir, yani Godeffroy de Buillon ve iki kardeşi Baudouin ile Eustace; onlar bu ülkeye zaferle gelecekler, kutsal Kudüs topraklarını ve çevredeki diğer yerleri fethedecekler ve **Türkiye ülkesinin tüm putperest Krallarını ve prenslerini yok edecekler;** ve bu yüzden siz ve kardeşleriniz, onun soyundan gelen kuğu şövalyesi soylu Helias'ın soyundan gelenler olarak denizi geçip kutsal Kudüs topraklarını fethetmek üzere hristiyan prenslerini harekete geçireceksiniz, ki bu kehanete göre sizin orada taç giyip barışçıl bir senyör olmanız gerekmektedir, ki ben sizin soylu ve şanlı soyunuza yakışır şekilde cesur ve dürüst olacağınıza inanıyorum; işte bu yüzden bu soylu Kral, durumunuzu ve hazırlığınızı görmek ve incelemek üzere buralara kadar tamamen dürüstçe ve cesaretle gelmiştir: Kendisi öyle soylu ve mükemmeldir ki hayatında hiç bu kadar muhteşem bir ihtişam ve zafer görmemiştir. Biliniz ki soylu dük Godeffroy de Buillon, benim niyetim de silahlanıp kutsal toprakları fethetmek için en kısa sürede gitmektir, zira kurtarıcımız İsa Mesih orada bizim için acı çekmiştir: Ve bunu orada inancı yüceltmek ve göstermek için canıgönülden yapacağım. Ve mademki şimdiden putperest prenslerin buralarda bana onur sunduğunu görüyorum, en kısa sürede birçok prensi harekete geçireceğim ve gücümüzle fethetmek için adamlarımla birlikte denizi geçeceğim ve varımı yoğumu bu işe adayacağım," benim senyörüm Cornumarant cevap vererek dedi ki: "Büyük prenslerden çokça direnç bulacaksınız ve orayı düşündüğünüz kadar kolay elde edemeyeceksiniz, zira malların mükemmelliğine zahmetsiz ulaşılamayacağını yeterince biliyorum, ancak eğer Tanrı size yardım etmek isterse size zarar verebilecek kimse yoktur." Ve Cornumarant iyi bir şekilde cevap verdi: "Ben bunu tanrılarımıza bırakacağım, güçlü olan gelsin," dük Godeffroy dedi ki: "Yüce Tanrı bunu takdir etsin, ben güvenimi O'na koydum, O'nun kutsal iradesi doğrultusunda olsun," ve böylece birinin ve diğerinin bu konuşması sona erdi. Soylu dük Godeffroy birlikte gizlice eğlenmeleri için onlara içeride yiyecek ve içecek getirtilmesini emretti; ve orada o yerde birbirlerine içki ikram ettiler, birbirlerini görmüş olmaktan dolayı iyi vakit geçirdiler ve bu ziyafetten sonra adı geçen Kral Cornumarant iyi başrahibe Saint-Eron'a dönmelerini rica etti. Ancak soylu dük Godeffroy onları henüz bırakmadı, o akşam Buillon şatosunda kalmalarını rica etti, zira ertesi gün Kudüs Kralı'nın işlerini halledecek ve ona talep ettiği ve söz verdiği gibi güvenlik belgesini teslim edecekti. Ve bu şekilde Buillon şatosunda kalmaya devam ettiler ve orada soylu dük Godeffroy'un ricası ve emriyle yeri gezdiler; dük onlara insani bir şekilde davrandı ve her zaman çok iyi ağırladı, bundan dolayı Kral Cornumarant son derece mutlu oldu.

Comme le Duc Godeffroy festoia de rechef Cornumarãt le roy de Hierusalem, lequel obtint sauf-conduit du noble duc Godeffroy de Buillon.

CHAP. XXXVI.

POur ce soir demoura à Buillon le roy Cornumarant auec l'abbé de Saincteron lequel estoit son conducteur, & quand vint au soupper, le noble duc Godeffroy leur fit tel honneur qui les fit asseoir

GODEFFROY DE BVILLON. 156

fit asseoir aupres de luy à sa propre table: dont les aucuns furent ioieux, & les autres murmuroient pour ce qu'ils n'entendoient le cas, mais nonobstant fut ainsi fait, & le disner auoit esté excellentement ordonné, encores fut plus excellent beaucoup le soupper. Et apres iceluy souper le noble duc Godeffroy de Buillon appella le roy Cornumarant & en la presence dudit abbé de Saincteron luy presentãt largement de ses biens à son bon plaisir, comme or & argent, cheuaux, & de ses gens pour le conduire s'il en auoit besoin, dequoy le paien le remercia, & outre luy dit le noble duc, que s'il vouloit estre chrestien & soy faire baptizer qu'il le laisse, voir encores paisiblemẽt iouir du roiaume de Hierusalem, en luy promettant en outre plus de luy faire grande courtoisie: mais onques le paien n'y voulut entendre, ne renoncer la loy Mahomet. Et apres toutes icelles choses, iceluy noble duc luy fit faire vn saufconduit ainsi cõme il luy auoit promis, & luy dist aussi que se qlcun des siens luy faisoit aucun dommage ou desplaisir, qu'il le feroit griefuement punir selon l'exigence du cas. Et puis print congé de luy en disant, qu'il le recommandast à son souuerain le grand soudan de Perse, & qu'il l'iroit voir briefuement iusques en son pais de Perse, monseigneur dist Cornumarant, ie lui sçaurai bien dire & annoncer tout vostre noble estat, lequel est grandement à priser. Et s'il adueuoit que le sort de la roine Calabre d'Oloferne deust tourner contre nous, ie seroie tresioieux, que vous par dessus tous les autres princes François & chrestiens fussiez fauorisé à obtenir & posseder nos puissans pais d'outremer, car en vous ay congneu telle

150 LA GENEALOGIE DE

telle, courtoisie & honneur que tout mon viuant vous seruirai & monstrerai signe d'amour. Dist le duc ie vous remercie, & aussi me trouuerez vostre, appareillé à vostre vouloir, puis en prenant reuerremment congé se saluerent l'vn l'autre & s'en allerent reposer iusques au lendemain matin que le roi Cornumarant auec son compaignon & le bon abbé Gerard leur conducteur s'en retournerent à Saincteron, où ils furent encores vne espace de temps à aux festoier, & ce mesmes iour Godeffroi de Buillõ fit assembler tous ses nobles princes qu'il auoit mãdez pour tenir conseil sur ceste matiere, & en ce cõseil il leur dist & declara au vrai & plainement la cause pourquoi le roy Cornumarant auoit passé la mer pour venir és pays de par deça ainsi q̃ dit est. Parquoi il leur pria d'eux aduiser sur ceste matiere, & s'ils vouloient passer ladicte mere pour lui subuenir & aider à conquester la saincte terre de Hierusalem, & augmenter la saincte foi catholique de nostre seigneur, & a ceste noble entreprinse condescẽdirent assez aucuns des princes, lesquels toutesfois delibererẽt qu'il seroit bon d'en escrire au roy Philippe, & pareillement au Pape, affin qu'il lui pleust d'en ordonner, & faire prescher vne croisee en laquelle tous ceux qui s'appareilleroient d'aller en ceste noble conqueste pour recouurer la saincte terre de Hierusalem & les precieuses enseignes de la saincte passion de nostre sauueur Iesuchrist fussent absous de peine & de coulpe de tous leurs pechez. Et aussi delibererent de faire construire & bastir grandes galeasses & vaisseaux dessus la mer, pour mener viures & gens d'armes, & semblablement faire preparer

GODEFFROY DE BVILLON. 157

parer armeures & artilleries, auec toutes autres choses vtiles & necessaires pour fait de guerre. Et ainsi conclurent ensemble d'eux appareiller & aller secourir le noble duc Godeffroi de Buillon, mais toutesfois demeura encores ceste entreprinse iusques au temps de Pierre l'hermite: lequel fut en Hierusalem, puis à son retour esmeut plusieurs princes pour y aller, comme ci apres sera dit. Dont pour retourner à la matiere est assauoir qu'apres que le roi Cornumarant eut esté vne espace de temps à l'abbaie de Saincteron depuis son retour de Buillon, il print congé du bon abbé Girard en le remerciant grandement de tous ses biens, & de la peine qu'il auoit prinse à le conduire vers le noble duc Godeffroi de Buillon, puis apres tout mercis renduz se partit de l'abbaie auec son compaignon le truchement qu'il auoit amené. Et ensemble habilez comme pelerins se mirent a chemin pour retourner en leur pais de Hierusalem.

Dük Godeffroy'un Kudüs Kralı Cornumarant'ı nasıl yeniden ağırladığı ve onun soylu dük Godeffroy de Buillon'dan nasıl güvenlik belgesi aldığı hakkında.

BÖLÜM XXXVI.

O akşam Kudüs Kralı Cornumarant, kendisine rehberlik eden Saint-Eron başrahibiyle birlikte Buillon'da kaldı ve akşam yemeği vakti geldiğinde, soylu dük Godeffroy onlara öyle bir onur gösterdi ki onları kendi masasında, yanı başına oturttu; bundan dolayı bazısı sevinç duydu, diğerleri ise durumu anlamadıkları için kendi aralarında mırıldandılar, fakat buna rağmen iş böylece yapıldı ve öğle yemeği mükemmel bir şekilde düzenlenmiş olduğu gibi, akşam yemeği çok daha mükemmel oldu. Ve bu akşam yemeğinden sonra soylu Buillon dükü Godeffroy, Kral Cornumarant'ı çağırdı ve adı geçen Saint-Eron başrahibinin huzurunda, kendi isteğine göre altın, gümüş, atlar ve ihtiyaç duyduğu takdirde ona eşlik edecek adamları dahil olmak üzere mallarından bolca sundu; putperest bunun için ona teşekkür etti ve soylu dük ona ayrıca dedi ki, eğer hristiyan olmak ve vaftiz edilmek isterse, Kudüs Krallığı'nı barış içinde yönetmesine izin vereceğini ve üstelik kendisine büyük bir nezaket göstereceğini vadetti; **ancak putperest bunu asla dinlemek istemedi ve Mahomet kanunundan vazgeçmedi.** Ve tüm bu şeylerden sonra, soylu dük ona söz verdiği gibi bir güvenlik belgesi hazırlattı ve ona dahi kendi adamlarından birinin kendisine herhangi bir zarar veya hoşnutsuzluk vermesi durumunda, davanın gereğine göre onu ağır bir şekilde cezalandıracağını belirtti. Ve sonra ondan izin isterken, kendisini hükümdarı olan İran'ın büyük sultanına tavsiye etmesini ve kendisinin yakında onu bizzat İran ülkesine kadar görmeye geleceğini söylemesini rica etti; "Efendim," dedi

Cornumarant, "ona sizin son derece takdir edilmesi gereken tüm soylu durumunuzu anlatmayı ve bildirmeyi iyi bileceğim. Ve eğer Oloferne'li Kraliçe Calabre'nin kehaneti bizim aleyhimize dönecek olursa, tüm diğer Fransız ve hristiyan prenslerin arasından, deniz aşırı güçlü ülkelerimizi elde etmeye ve onlara sahip olmaya sizin lütuflandırılmanızdan son derece mutlu olurum, çünkü sizde öyle bir nezaket ve onur gördüm ki tüm hayatım boyunca size hizmet edeceğim ve bir sevgi nişanesi göstereceğim." Dük dedi ki: "Size teşekkür ederim, siz de beni kendi arzunuza göre size hizmet etmeye hazır bulacaksınız," sonra saygıyla izin isteyerek birbirlerini selamladılar ve her biri ertesi sabah Kral Cornumarant, yoldaşı ve rehberleri olan iyi başrahip Girard ile birlikte Saint-Eron'a geri dönene kadar dinlenmeye çekildiler; orada bir süre daha ziyafet çekerek kaldılar ve aynı gün Godeffroy de Buillon, bu mesele hakkında konsey kurmak üzere çağırmış olduğu tüm soylu prensleri topladı ve bu konseyde onlara Kral Cornumarant'ın buralardaki topraklara gelmek üzere denizi geçmesinin gerçek ve tam sebebini, anlatıldığı üzere söyledi ve beyan etti. Bu yüzden onlardan bu mesele üzerinde düşünmelerini ve kendisine destek olmak, kutsal Kudüs topraklarını fethetmek ve Efendimizin kutsal katolik inancını büyütmek üzere adı geçen denizi geçmek isteyip istemediklerini sordu; ve bu soylu girişimi prenslerden bazıları hemen kabul ettiler, ancak yine de Kral Philippe'e ve aynı şekilde Papa'ya mektup yazılmasının, onlara bu konuda düzenleme yapılması ve bir Haçlı Seferi vaaz edilmesi ricasında bulunulmasının iyi olacağına karar verdiler; öyle ki bu soylu fetihte kutsal Kudüs topraklarını ve kurtarıcımız İsa Mesih'in kutsal tutkusunun değerli nişanlarını geri almak üzere hazırlanan herkesin, tüm günahlarının cezasından ve suçundan bağışlanması sağlanacaktı. Ve ayrıca deniz üzerinde yiyecek ve savaş adamı taşımak için büyük kadırgalar ve gemiler inşa ettirip yaptırmaya, ve aynı şekilde zırhlar, tüzükler ve savaş işi için yararlı ve gerekli olan diğer tüm şeyleri hazırlatmaya karar verdiler. Ve böylece soylu dük Godeffroy de Buillon'a yardım etmeye ve gitmeye hep birlikte karar verdiler, ancak yine de bu girişim, Kudüs'te bulunmuş olan ve geri dönüşünde birçok prensi oraya gitmeye teşvik eden Keşiş Pierre'in zamanına kadar bekledi, tıpkı aşağıda söyleneceği gibi. Buradan meseleye geri dönmek gerekirse bilinmelidir ki, Kral Cornumarant Buillon dönüşünden itibaren Saint-Eron Manastırı'nda bir süre kaldıktan sonra, iyi başrahip Girard'a tüm iyilikleri ve kendisini soylu dük Godeffroy de Buillon'a götürmek için katlandığı zahmetler adına çokça teşekkür ederek ondan izin istedi, ve sonra tüm teşekkürlerini sunduktan sonra, getirdiği tercüman yoldaşıyla birlikte manastırdan ayrıldı. Ve birlikte hacı gibi giyinmiş olarak, kendi ülkeleri olan Kudüs'e dönmek üzere yola koyuldular.

Comme un nommé Thierry, qui pour ses demerites auoit esté bany de la terre du noble Godeffroy de Buillon uint assaillir le roy Cornumarant pour le vouloir occire & mettre à mort.

CHAP. XXXVII.

Omme il est dit ci dessus que le roi Cornumarant & son compaignon le truchement partirent de l'abbaie de Saincteron pour retourner en la sainctte terre de Hierusalem. Mais ils n'eurent pas longuement cheminé qu'ils rencontrerent vn nommé Thierri, lequel pour ses demerites auoit esté

198 LA GENEALOGIE DE

esté banny de la court du noble Godeffroy duc de Buillon. Si auoit ouy parler du roy Cornumarant qui estoit en son pays : parquoi il l'espioit à son retour pour le tuer & mettre à mort, cuidant faire sa paix auec Godeffroy, & estre restabli de son bannissement, si vint iceluy Thierry auec trois autres compaignons lesquels assaillirent ledit Cornumarant & son truchement dequoy ils furent grandement esbahis, & quand les deux paiens virẽt venir ledit Thierry & ses compaignions, ils se tirerent contre vn arbre & vaillemment se mirent en deffence auec deux grans bourdons qu'ils auoient & incontinent s'escrierent pour frapper l'vn sur l'autre. Et brief apres plusieurs coups donnez vint Thierri : lequel de son espee frappa si outrageusement le compagnon de Cornumarant qu'il luy fendit la teste & cheut à terre tout mort, & incontinent vindrent apres sur ledit roy paien pour le cuider occire, mais il se defferi dit si vaillamment qu'il en tua l'vn de son bourdon & adonc soy penfant que le duc Godeffroi les auoit fait ainsi trahir se print à escrier : ha traistre Godeffroi de Buillon est ce la promesse & le sauf conduit que tu m'as donné de m'enuoier espier par tes gẽs pour me mettre à mort, & ainsi qu'il se desconfortoit voicy venir vn cheualier vassal du noble Godeffroy, qui auec ses gens cheuauchoit par illec, & quãd il apperçeut les deux qui estoient morts, il demanda soingneusement que c'estoit. Monseigneur dist le roi Cornumarant, ie venoie de l'abbaie de Saincteron & icy en mon chemin me son venuz assaillir, & ont tué mon compagnon, lequel i'aimoie tres-cheremẽt & comme moi mesme, & quand le cheualier ouit ces

GODEFFROY DE BVILLON. 199

ces nouuelles il fit par ses gens prẽdre & saisir Thierry & ses compagnons. Et puis demanda à Cornumarant qu'il estoit, monseigneur dist-il, sachez sans le vous celer que ie suis paien, & suis venu par deça pour annoncer aucunes secrettes nouuelles au duc Godeffroy de Buillon touchant son affaire : & quãd i'ay eu parfait mon message il me donna sauf cõduit signé de sa main, mais ie croy qu'il m'a depuis fait espier par aucuns de ses subiects pour me tuer & mettre à mort. ie vous promets que tel outrage ne vous est pas fait de par lui, car c'est l'vn des preux & noble prince qui soit de ça la mer. Monseigneur dit le paien : voila le sauf conduit qu'il m'auoit donné, & quand le cheualier le vid il congnoist bien que c'estoit le sine du noble Godeffroy, si fit diligeemment mener en prison Thierri & ses cõpagnons : lesquels ne sauoient que dire quand ils virent le sauf conduit du prince. Puis iceluy cheualier mena le paien en son chastea & domicille où grãdoment le festoia en attendant la responce d'vne lettre qu'il enuoia au noble duc de Buillon, par laquelle il luy declairoit le cas aduenu au paien. Et comme Thierry auoit tué son compaignon : pourquoy il le tenoit en ses prisons auec ses complices, pour en faire ce que il luy plairoit. Et quand le noble Godeffroy eut reçeu ces nouuelles il en fut grandement desplaisant & marry au cœur, si manda au cheualier qu'en la presence du paien fit pendre & estrangler Thierry & ses compagnons : lesquels auoient fait ce est outrage, & quand le cheualier ouit ces nouuelles il en fut tres-joieux. Parquoy il dit au roy Cornumarant, cõment le noble duc Godeffroy estoit fort desplaisãt de son

190 LA GENEALOGIE DE

de son desplaisir & inconuenient. Pourquoy il luy ordonnoit de faire pendre & estrangler ceux qu'ils lui auoient fait ceste iniure & desplaisir. Si furent incontinent enuoiez querir Thierri & ses compagnõs lesquels estoient en prison. Puis le cheualier au commandement du duc de Buillon les fit pendre & estrãgler deuant le roi Cornumarant : lequel fut tres-cõtẽt & ioieux de la vengeance que le bon Godeffroi lui auoit fait de ses ennemis : dont il le loua grandement, puis le cheualier donna vn de ses gens audit roy paien pour le conduire iusques où il lui plairoit, & ainsi reuerement print congé Cornumarant du noble cheualier, & se partit pour retirer en Hierusalem. Et tant chemina qu'il paruint iusques à vn port de mer, où il trouua plusieurs pelerins Frãçois, auec lesquels il se mist & accompaigna dedans la nauire, si nagerent tellement dessus mer qu'ils paruindrent iusques à vn port où il conuenoit paier vn grand tribut au soudan de Perse. Mais Cornumarãt parla secrettement à celui qui estoit commis pour le receuoir, & luy declara comment il estoit roi de Hierusalem. Parquoi il lui dit qu'il ne print aucun tribut de tous les pelerins qui estoient auec lui & qu'il le paieroit par delà tout à son vouloir, & ainsi le consentit ledit commis, & ne print aucune chose de tous les pelerins. Parquoi le roi Cornumarant leur dit qu'illes auoit acquitez de ce tribut pour l'hõneur & amour du franc & noble Godeffroi le preux duc de Buillon : de laquelle courtoisie & liberalité tous les pelerins se presenterent du tout à son bon & loial seruice, car il leur faisoit grand plaisir.

Comme

Kötü davranışları yüzünden soylu Godeffroy de Buillon'un topraklarından sürülmüş olan Thierry adındaki birinin, kral Cornumarant'ı öldürmek ve ölüme mahkûm etmek amacıyla ona nasıl saldırmaya geldiği hakkında.

BÖLÜM XXXVII.

Yukarıda dendiği gibi kral Cornumarant ve yoldaşı tercüman, kutsal Kudüs topraklarına geri dönmek üzere Saint-Eron Manastırı'ndan ayrıldılar. Ancak yolda henüz uzun süre yürümemişlerdi ki, kötü davranışları yüzünden soylu dük Godeffroy de Buillon'un sarayından sürülmüş olan Thierry adında biriyle karşılaştılar. Bu kişi kral Cornumarant'ın memleketinde olduğunu duymuştu; bu yüzden onu geri dönüşünde öldürmek ve ölüme mahkûm etmek için gizlice gözetliyordu, böylece Godeffroy ile barış yapacağını ve sürgününden geri kabul edileceğini umuyordu; işte bu Thierry yanına üç yoldaşını daha alarak geldi, bunlar adı geçen Cornumarant'a ve tercümanına saldırdılar, bundan dolayı onlar büyük ölçüde şaşırdılar ve iki putperest adı geçen Thierry ile yoldaşlarının geldiğini gördüklerinde, bir ağaca doğru çekildiler ve yanlarında bulunan iki büyük değnekle cesurca savunmaya geçtiler; ve hemen birbirlerine vurmak için haykırdılar. Ve kısa süre sonra verilen birçok darbeden sonra Thierry geldi; kılıcıyla Cornumarant'ın yoldaşına öyle acımasızca vurdu ki kafasını yardı ve o an oracıkta ölü olarak yere düştü; ve hemen ardından adı geçen putperest kralı öldürmeyi umarak onun üzerine geldiler, fakat kral kendisini değneğiyle öyle cesurca savundu ki onlardan birini öldürdü; ve o sırada dük Godeffroy'un kendisini böyle tuzağa düşürttüğünü düşünerek haykırmaya başladı: "Ah! Hain Godeffroy de Buillon, adamların beni öldürsün diye bana verdiğin o söz ve güvenlik belgesi bu muydu!" Ve o böyle feryat ederken, işte dük Godeffroy'un vasal bir şövalyesi

adamlarıyla birlikte oradan geçiyordu ve ölmüş olan iki kişiyi fark ettiğinde, bunun ne olduğunu özenle sordu; ve kral Cornumarant ona dedi ki: "Efendim, ben Saint-Eron Manastırı'ndan geliyordum ve işte benim yolumda bu adamlar bana saldırmaya geldiler ve kendisini çok sevdiğim yoldaşımı, tıpkı kendim gibi olan kişiyi öldürdüler," ve şövalye bu haberleri işittiğinde, hemen adamlarına Thierry ve yoldaşlarını yakalatıp tutuklattı. Ve sonra Cornumarant'a kim olduğunu sordu; "Efendim," dedi, "gizlemeden bilin ki ben putperest biriyim ve buralara dük Godeffroy de Buillon'a onun işleri hakkında bazı gizli haberler bildirmek üzere gelmiştim; ve o bana kendi eliyle imzalanmış bir güvenlik belgesi verdiğinde, buna rağmen adamlarından bazıları tarafından beni öldürmek ve ölüme mahkûm etmek için gözetlendiğime inanıyorum; efendim, size söz veririm ki bu hakaret bu soylu prens yüzünden yapılmamıştır, çünkü o denizin bu tarafındaki yiğitlerden biridir," putperest dedi ki: "İşte bana vermiş olduğu güvenlik belgesi," ve şövalye onu görüp dikkatle okuduğunda, bunun soylu Godeffroy'un mührü olduğunu çok iyi anladı, bu yüzden Thierry ve yoldaşlarını hızlıca zindana attırdı; onlar prensin güvenlik belgesini gördüklerinde ne diyeceklerini bilemediler; sonra bu şövalye putperest adamı kendi şatosuna ve evine götürdü, dük de Buillon'a göndermiş olduğu bir mektubun cevabını beklerken onu harika bir şekilde ağırladı, bu mektupta putpereste yapılan durumu açıkça anlatıyordu; Thierry'nin onun yoldaşını öldürdüğünü, bu yüzden onu suç ortaklarıyla birlikte zindanlarında tuttuğunu, dük nasıl isterse öyle yapacağını belirtiyordu. Ve soylu Godeffroy bu haberleri aldığında bundan dolayı büyük bir hoşnutsuzluk duydu ve kalbinden öfkelendi; şövalyeye, putperestin huzurunda onları astırmasını ve boğdurtmasını emretti. Thierry ve yoldaşları bu hakareti yapmışlardı; ve şövalye bu haberleri işittiğinde bundan son derece memnun oldu. Bu yüzden kral Cornumarant'a, dük Godeffroy'un onun uğradığı bu hoşnutsuzluk ve zarardan dolayı ne kadar üzgün olduğunu söyledi. Bu yüzden kendisine bu hakareti ve hoşnutsuzluğu yapanların astırılmasını ve boğdurtulmasını emrettiğini belirtti. Hemen ardından zindanda bulunan Thierry ve yoldaşlarını getirtmek üzere adam gönderildi. Sonra şövalye, Buillon dükünün emriyle onları kral Cornumarant'ın önünde astırdı ve boğdurttu; kral düşmanlarından alınan bu intikamdan dolayı son derece hoşnut ve mutlu oldu: Bunun için onu büyük ölçüde övdü, ardından şövalye bu putperest krala onu dilediği yere kadar götürmesi için adamlarından birini rehber verdi ve böylece Cornumarant soylu şövalyeden saygıyla izin istedi ve Kudüs'e dönmek üzere yola çıktı. Ve o kadar çok yol yürüdü ki, bir deniz limanına ulaştı, orada birkaç Fransız hacı buldu, onlarla birlikte gemiye bindi ve yoldaşlık etti, böylece deniz üzerinde öyle ilerlediler ki, İran sultanına büyük bir vergi ödemeleri gereken bir limana vardılar. Ancak Cornumarant onu karşılamakla görevli olan kişiyle gizlice konuştu ve ona kendisinin Kudüs kralı olduğunu beyan etti. Bu yüzden ona kendisiyle birlikte olan tüm hacılardan hiçbir vergi almamasını söyledi ve bunun karşılığını dilediği gibi fazlasıyla ödeyeceğini belirtti; ve görevli bunu kabul etti ve tüm hacılardan hiçbir şey almadı. Bu yüzden kral Cornumarant onlara, dürüst ve soylu yiğit dük Godeffroy de Buillon'un onuru ve sevgisi için onları bu vergiden muaf kıldığını söyledi: Bu nezaket ve cömertlikten dolayı tüm hacılar kendilerini tamamen onun iyi ve sadık hizmetine sundular, zira bu onlara büyük bir memnuniyet vermişti.

GODEFFROY DE BVILLON. 161

Comme Cornumarant le Roy de Hierusalem arriua en son païs, auquel il raconta à son pere Corbadas au grand Souldan & à tous les princes Payens: comme il auoit passé en France, & veu Godeffroy duc de Buillon & ses deux freres Baudouin & Eustace.

CHAP. XXXVIII.

Avec les pelerins de France nauigea & fut tant sur Mer le Roy Cornumarant qu'il paruint au port de Iaphes, autrement appellé Ioppon, & de là ont tãt cheminé par terre, qu'ils sont arriuez en la saincte cité de Hierusalem. Auquel lieu pour l'amour & honneur de Godeffroy de Buillon, fit biẽ & honnestement loger les pelerins François, auec lesquels il estoit venu, puis arriua en son palais, la Tour de Dauid où il trouua son pere Corbadas, lequel le reçeut honnestement. Et s'enquit comme il il auoit fait en France, & quelles gens il auoit trouué, & alors luy declara bien amplement l'honneur des François, & comme il auoit trouué Godeffroy le duc de Buillon en vn moult noble & triomphant estat, & plus excellent que tous les princes Payens ne sçauroient entretenir, & brief luy recita toutes les fortunes & auentures suruenues en son voyage, & comme Godeffroy de Buillon & ses freres Baudouin & Eustace auoient volonté de passer la Mer, accompagnez de plusieurs Princes, pour conquester & posseder le Royaume de Hierusalé auec les pais d'outre mer, dequoy son pere Corbadas fut grandement esmerueillé, & lors cogneut bien que

L

162 LA GENEALOGIE DE

le sort de la Roine Calabre auiendroit comme elle auoit dit, dont ils ne furent pas ioyeux. Et apres que ledit Cornumarãt Roy de Hierusalem eut esté vne espace de temps auec son pere Corbadas, il delibera d'escrire au Souldan de Perse & aux autres Princes & Rois payens, à fin d'assembler en congregation pour leur annõcer ces nouuelles, & au iour par luy à eux assigné se partit de la cité de Hierusalem accompaigné de son estat: comme Roy s'en alla à la Mecque, où il trouua le grand Souldan & les autres Rois & princes Payens, & pareillement leur dit & annonça tout ce qu'il auoit fait, & comme selon le sort & astrologie de la Roine Calabre d'Olo ferne auoit trouué Godeffroy le duc de Buillon, le plus puissant & honoré Prince de tous les autres qu'il auoit iamais veu, & le plus courtois, & le plus familier plein de toute iustice qu'il auoit cogneu, il leur recita comme & par quelle maniere il estoit arriué vers luy, & aussi le recueil qu'il luy auoit fait, & cõme luy & ses freres Baudouin & Eustace auoient entreprins de passer outre mer auec grand ost & & bien garni d'artillerie pour conquester le Royaume de Hierusalem & les pais d'outre mer, ainsi comme il est deuant dit.

Et quand le grand Souldan qui auoit quinze fils dont l'aisné estoit nommé Corbadas ouit ces nouuelles, il ne fut pas content: mais commença à increper le Roy Cornumarant & luy imposer trahison, dis ant qu'il auoit passé la mer & veu en France pour dire & annoncer à Godeffroy de Buillon le sort & reuellement de la Roine Calabre, parquoy il sçauoit leur secret, & auroit occasion de venir mener

GODEFFROY DE BVILLON. 163

ner guerre & conquester leur pais, & que par trahison leur estoit venu annõçer ce qu'ils auoient ouy, dont il le iugeoit coupable de mort: mais de ceste coulpe & trahison s'excusoit Cornumarant, en disant qu'il auoit fait & entreprins ce voyage pour le bien & vtilité d'eux tous, & aussi du païs: car il vouloit bien auoir cogneu s'aucune mention ou preparation se faisoit en France, touchant le sort & astrologie de la Roine, à fin d'obuier à tous leurs cõtraires, & pour semblablement preuoir à l'intention & defence de tout le pais, & que chacun endroit soy se peut garnir & munir des choses à luy necessaires & fortifier son pais: mais nonobstant toutes ses excuses le voulut tousiours le Souldan imposer celuy crime comme desloyal au pais, & tellemẽt qu'au conseil des Payens eut tresgrande altercation & furent mis en monopoles, car les vns soustenoyent l'opinion du grand Souldan estre bõne, & que par trahison le Roy Cornumarant auoit passé en France, pour dire & denõçer au preux & noble Godeffroy duc de Buillon leurs secrets & affaire, dequoy luy & ses freres auec tous les autres Princes, Barons & vassaux pourroyent auoir prins vn magnanime deliberé & vertueux courage de les vouloir ainsi destruire & conquester tous leurs pais & la terre de Turquie, & à l'opposite estoient les autres d'oppinions contraires en disant que ce que Cornumarant Roy de Hierusalé auoit fait estoit pour le bien & vtilité de tout le pais & pour la preseruation de chacun d'eux en particulier, ne que iamais ne pensa faire aucune trahison, & qu'il estoit meu de bon & noble courage de passer en France, pour voir &

L 2

164 LA GENEALOGIE DE

sçauoir l'estat & la volonté du duc Godeffroy, à fin de tollir & oster la suspition du sort & deuinement de la Roine Calabre, à fin que chacun endroit soy se peust munir & deffendre pour resister à leurs ennemis, & eux preseruer de dommage, & brief y eut grand discord & dissention entre les payens. Et tãt que telle diuision s'esmeut entre eux princes Payés que pour soustenir le party du Roy Cornumarant à l'encontre du grand Souldan de Perse y eut au cõflict de ceste mesle, plusieurs des gens de l'vne & de l'autre partie qui furẽt occis & mis à mortcar le Souldan estoit le plus grãd & excellẽt prince d'eux tous, & lequel par tous les pais de Turquie auoit la superiorité. Et d'autre part le Roy Cornumarant estoit de grand & noble parẽté, des principaux princes & Rois de toute Turquie: mais pour finale resolution fut pacifié ce discord par le conseil d'aucuns princes anciens, lesquels remonstrerent à l'vn & à l'autre que veu le danger auquel ils estoient, qu'ils ne deuoyent pas auoir dissention l'vn contre l'autre: car quand leurs ennemis le sçauroient, que ce seroit pour leur donner matiere & courage de les venir plus promptement & facillement assaillir, car tout regne qui en soy-mesme est diuisé chet & tombe de brief en desolation. Et mesmement quand vn des lignages se renge, on fait bataille cõtre l'autre.

Apres toutes ses noises & dissentions, le Roy de Hierusalem pour soy montrer quitte & exempt du crime à luy imposé d'estre venu vers Godeffroy, au pais de France ietta son gaige deuant tous les princes Payés pour en combatre & tenir champ de bataille enuers & contre tous, & pour iceluy reçeuoir

furent

GODEFFROY DE BVILLON. 165

furent plusieurs requis & admonnestez du grand Souldan: mais ils refuserent tous le labeur de ce faire, car les vns se disoyent estre parens & affins, & les autres de son allia ce, parquoy ils s'excusoyent au Souldan de combatre & tenir champ à l'encontre de luy: comme ses parens ou amis, mais finalement & pour toute resolution appella pour ce faire & reçeuoir le gaige, vn qui fut appellé Partis, lequel se declara estre ennemy de Cornumarant roy de Hierusalem, pour aucun discord qu'autrefois auoient eus ensemble, & pour ceste cause fut incontinent de par le Souldan ordonné vn lieu de bataille, pour icelle chose accomplir & veoir lequel seroit vaincu, & tellement que le grand Souldan de Perse promit de grãds biens au dit Partis, si par triomphãte victoire il pouuoit rẽdre vaincu son ennemy ledit Cornumarant Roy de Hierusalem, si furent l'vn & l'autre armez de toutes pieces de harnois, montez à cheual chacũ la lance en la main & l'espee au costé, & apres le serment donné & compromis en en la main des autres princes Payens, ils vindrent au champ ordonné auec les princes cõstituez & ordonnez pour voir lequel seroit vaincu & surmonté, à fin d'appointer & discerner la matiere, pour au profit & à l'honneur de celuy qui obtiendroit victoire, & aussi à l'opposite & confusion du vaincu.

Et ne faut demander si les affins & parens dudit Roy de Hierusalem estoient aucunement troublez à cause de l'ouurage qu'il auoit entreprins, là finalement apres toutes reprochez & grands coups de lances ruez d'vne partie & d'autre, si courageusement qu'elles furent fissées & mises en pieces

L 3

166 LA GENEALOGIE DE

dessus leurs harnois, & apres qu'ils furẽt tous deux desmontez & renuersez de leurs cheuaux, le Roy Cornumarant donna de son espee vn si grand coup audit Partis qu'il luy brisa son heaume. Et luy trencha le chef tellement qu'il cheut mort à terre, dequoy tous les Payẽs & amis de Cornumarant furẽt tresioyeux quãd il luy veirent auoir vaincu son ennemy. si fer retirẽt auec luy par deuers le Souldan & fut le discord tout cessé & pacifié entre le Souldã & Cornumarant le Roy de Hierusalem & tous ses affins, & tellement fut fait & ordonné vn conuiue au palais du Souldan à la Mecque où ils se trouuerẽt tous ensemble à confirmer la paix & vniõ en mettãt arriere tout discord. Et apres toutes choses prindrent reuerẽtiment congé l'vn de l'autre, & retournerent chacun en son pais pour fortifier leurs places, villes & chasteaux, & les garnir & pourueoir de viures & artilleries, à fin d'eux preseruer & deffendre cõtre leurs ennemis, lesquels ils doutoiẽt ameruueilles & non pas sans cause: car il ne tarda pas lõguement apres qu'ils furent durement assaillis des François & Princes chrestiens comme vous orrez. Et pareillement retourna en Hierusalé le Roy Cornumarant, lequel fit fortifier & garnir de viures la cité, pour semblablement resister à ses ennemis, redoutant grandement le noble Godeffroy de Buillon & ses puissans freres Baudouin & Eustace, lesquels Dieu auoit ordonnez pour conquester & posseder le Royaume d'icelle saincte cité de Hierusalem & les pais circonuoisins aussi: comme il est deuant dit, si deliberã ledit Roy Cornumarant de mettre & expulser hors de Hierusalem tous les chrestiens

qui

GODEFFROY DE BVILLON. 167

qui pour lors estoient manans & residens au saincct Sepulchre & autres saincts lieux de Hierusalem: cõme les freres du mõt de Sion & plusieurs autres ordõnez à reçeuoir les pelerins chrestiens qui par deuotion alloyent chacun an en ce saincct voyage. Et brief ledit Cornumarant leur fit grandes iniures & vexaciõs, dequoy ils furent grandement trauaillez, & si se parforça semblablement de vouloir destruire l'Eglise du saint Sepulchre & plusieurs autres saints lieux que les pelerins chrestiẽs auoient accustumez de visiter en ce saincct voyage de Hierusalem. Et toutes ces choses faisoit Cornumarant en despitant le nom de nostre Sauueur & redempteur Iesus Christ le glorieux crucifié, & sa saincte foy Catholique, pource qu'il sentoit approcher le tẽps qu'il deuoit estre expulsé du Royaume de Hierusalé par le preux & noble Godeffroy duc de Buillon & les autres nobles princes & Rois chrestiens. Et ainsi que ces pieuses choses se faisoyent contre le precieux nom de nostre Seigneur estoit en Hierusalem vn nommé Pierre l'Hermite des pais de France, lequel deliberã de passer la Mer & venir auertir le Pape de Rome de ce qu'il auoit veu, à fin de congreger & assembler les princes puissans & belliqueux, pour icelle saincte terre de Hierusalem retourner & la mettre à mains des Chrestiens ce qui fut fait à sa poursuitte, comme il sera dit cy apres.

L 4

Kral Cornumarant'ın Kudüs Kralı olarak kendi ülkesine nasıl vardığı, burada Fransa'da geçirdiği zamanı ve dük Godeffroy de Buillon ile iki kardeşi Baudouin ve Eustace'ı nasıl gördüğünü babası Corbadas'a, büyük Sultan'a ve tüm putperest prenslere nasıl anlattığı hakkında.

BÖLÜM XXXVIII.

Kral Cornumarant Fransa'nın hacılarıyla birlikte deniz üzerinde öyle yol aldı ve ilerledi ki, Japhes, diğer adıyla Joppon limanına ulaştı ve oradan kara yoluyla yollarına devam ederek kutsal Kudüs şehrine vardılar. Burada dük Godeffroy de Buillon'un sevgisi ve onuru için, kendisiyle birlikte gelen Fransız hacıları çok iyi ve dürüstçe yerleştirtip ağırlattı, ardından kendi sarayına, babası Corbadas'ı bulduğu Davud Kulesi'ne geldi; babası onu dürüstçe kabul etti ve Fransa'da ne yaptığını, orada nasıl insanlarla karşılaştığını özenle sordu; ve o zaman ona Fransızların onurunu, ve dük Godeffroy de Buillon'u tüm putperest prenslerin asla sürdüremeyeceği kadar çok soylu ve muhteşem bir durumda nasıl bulduğunu çok geniş bir şekilde beyan etti ve aktardı; ayrıca yolculuğu boyunca başına gelen tüm talihleri ve maceraları kısaca ona anlattı; ve dük Godeffroy de Buillon ile iki kardeşi Baudouin ve Eustace'ın, deniz aşırı ülkelerle birlikte Kudüs Krallığı'nı fethetmek ve ona sahip olmak üzere birçok prensin eşliğinde denizi geçme arzusunda olduklarını belirtti, bundan dolayı babası Corbadas son derece hayrete düştü ve soylu Kraliçe Calabre'nin güçlü kehanetinin tıpkı söylediği gibi gerçekleşeceğini çok iyi anladı, bu

yüzden hiç de neşeli değildiler. Ve bu olaylardan sonra, adı geçen Kudüs Kralı Cornumarant'ın babası Corbadas ile geçirdiği belirli bir sürenin ardından, bir meclis toplayıp durumları bildirmek üzere İran Sultanı'na ve diğer tüm putperest prensler ile Krallara mektup yazmaya karar verdiler; ve onun tarafından belirlenen o günde, yanındaki maiyetiyle birlikte Kudüs şehrinden ayrıldı; tıpkı Mekke'ye, büyük Sultan'ı ve diğer üç putperest Kral ile prensi bulduğu yere gittiği gibi, onlara da aynı şekilde yaptığı her şeyi bildirdi ve anlattı; ve Oloferne'li Kraliçe Calabre'nin astrolojisine ve güçlü kehanetine göre dük Godeffroy de Buillon'u, hayatında gördüğü tüm diğerlerinden daha güçlü ve onurlu bir prens, en kibar, en akıllı ve tanıdığı tüm adaletle dolu en cana yakın kişi olarak nasıl bulduğunu aktardı; onlara kendisinin ve iki kardeşi Baudouin ile Eustace'ın, kutsal Kudüs Krallığı'nı ve deniz aşırı ülkeleri fethetmek için daha önce dendiği gibi çok büyük bir ordu ve iyi donanmış bir topçu gücüyle denizi geçmeye karar verdiklerini ve giriştiklerini anlattı.
Ve on beş oğlu olan ve en büyüğü Corbadas olarak adlandırılan büyük Sultan bu haberleri işittiğinde hiç memnun kalmadı; aksine Kral Cornumarant'a hiddetlenmeye başladı ve ona bir hainlik yükleyerek, Fransa'ya sırf dük Godeffroy de Buillon'a Kraliçe Calabre'nin kehanetini ve tüm sırlarını doğrudan ve gizlice anlatmak ve bildirmek için gittiğini, böylece onun sırlarını öğrenmesini sağladığını ve memleketlerine gelip buraları savaşla fethetmesine vesile olduğunu söyledi; ve bu ihanetle onların duyduklarını ona haber vermeye gittiğini iddia etti, ki bundan dolayı onu ölümle suçlu buluyordu; ancak bu suçlama ve ihanetten Cornumarant kendisini savunarak, bu yolculuğu tamamen hepsinin iyiliği ve yararı için yaptığını ve üstelik Fransa'da Kraliçe'nin astrolojisinden veya kehanetinden herhangi bir şekilde bahsedilip bahsedilmediğini, buna dair bir hazırlık olup olmadığını kesin olarak öğrenmek amacıyla gittiğini belirtti; böylece onların tüm karşı planlarının önüne geçmeyi ve tüm ülkenin savunmasını ve niyetini önceden kestirmeyi amaçladığını, ve her birinin kendisini koruması, tahkim etmesi ve ülkesine gerekli olan şeyleri sağlaması için bunu yaptığını söyledi; fakat tüm bu savunmalara rağmen Sultan yine de ona ülkenin bir haini gözüyle bakmak istedi ve öyle ki putperestlerin konseyinde çok büyük bir tartışma çıktı ve tekele alındılar, zira bazısı büyük Sultan'ın görüşünü destekleyerek bunun iyi olduğunu söylüyordu ve Kral Cornumarant'ın dük Godeffroy de Buillon'a onların sırlarını ve işlerini bildirmek ve ihbar etmek için Fransa'ya geçmiş olduğunu iddia ediyordu, bundan dolayı o ve iki kardeşi diğer tüm prensler, baronlar ve vasallarla birlikte onların tüm ülkesini ve Türkiye topraklarını yı yıkıp fethetmek üzere böylesine ulu ve erdemli bir cesaret almışlardı; ve buna karşılık diğerleri ise aksi görüşü savunarak, Kral Cornumarant'ın bunu tamamen tüm ülkenin iyiliği ve yararı için, ve her birinin durumunu, dük Godeffroy'un gücünü ve arzusunu bizzat görmek ve bilmek için yaptığını, böylece şüpheleri ve korkuları tamamen ortadan kaldırmayı amaçladığını söylüyorlardı; ve her birinin bu sayede düşmanlarına karşı direnmek üzere kendisini donatıp savunabileceğini, onun asla hiçbir ihanet düşünmediğini ve Fransa'ya tamamen iyi ve asil bir cesaretle geçtiğini belirtiyorlardı; putperestler arasında böylesine büyük bir anlaşmazlık ve çekişme doğdu. Ve bu bölünmenin putperest prensler arasında öyle bir şekilde büyüdüğü görüldü ki, bazıları büyük Sultan'ın tarafını tutarken diğerleri İran Sultanı'na karşı Kudüs Kralı

Cornumarant'ın tarafını destekledi; ve bu karışıklık neticesinde her iki taraftan birçok insan katledildi ve öldürüldü: Çünkü Sultan onların en büyüğü ve en mükemmeliydi ve tüm Türkiye toprakları üzerinde üstünlüğe sahipti. Ve diğer taraftan Kral Cornumarant da tüm Türkiye'nin ana prensleri ve Kralları tarafından büyük ve soylu bir şekilde destekleniyordu; ancak nihai olarak bu çekişme bazı eski prenslerin konseyiyle yatıştırıldı; bunlar birine ve diğerine, karşı karşıya oldukları tehlikeyi göz önüne alarak kendi aralarında hiçbir anlaşmazlık yaşamamaları gerektiğini gösterdiler: Çünkü düşmanları bunu işittiğinde, bu durum onlara daha hızlı ve kolayca saldırmak için bir vesile ve cesaret verirdi, zira kendi içinde bölünen her krallık yıkılır ve kısa sürede harap olur. Ve aynı şekilde bir soy kendi içinde çekiştiğinde, diğeri ona karşı savaşır.
Tüm bu gürültü ve çekişmelerden sonra, Kudüs Kralı suçlamadan muaf ve temiz olduğunu göstermek için, dük Godeffroy'a karşı savaşmak ve tüm putperest prenslerin önünde savaş meydanını tutmak üzere ortaya çıkıp meydan okudu; ve bu düelloyu kabul etmek üzere aralarından Patris adında biri öne çıktı, ki bu kişi Kudüs Kralı Cornumarant'ın düşmanı olduğunu ilan etti, böylece Sultan tarafından bir savaş yeri belirlendi, orada bu işin yerine getirilmesi ve hangisinin galip geleceğinin görülmesi emredildi; ve öyle ki büyük Sultan, eğer Patris zafer kazanıp galip gelirse ona büyük mallar vadetti, böylece düşmanını, yani Kudüs Kralı'nu öldürebilecekti; ve böylece her biri zırhlarını kuşandı, her iki taraftan da tepeden tırnağa silahlandılar, her biri at sırtında, ellerinde mızraklarıyla diğer prenslerin önünde belirlenen meydana geldiler, orada hangisinin galip geleceği ve üstün geleceği görülecekti, ve sonra yeminler edilip uzlaşıldıktan sonra düello başladı; ve iki taraftan da vurulan o büyük darbelerden sonra mızraklar kırıldı, kılıçlar çekildi ve zırhları üzerinde büyük darbeler indirdiler, ve sonrasında her ikisi de atlarından aşağı düşürüldü ve atları devrildi, Kral Cornumarant kılıcıyla adı geçen Patris'e öyle büyük bir darbe indirdi ki onun miğferini parçaladı. Ve ona kılıcıyla öyle vurdu ki o an oracıkta ölü olarak yere düştü; bundan dolayı Cornumarant'ın tüm putperestleri ve dostları düşmanına karşı kazandığı bu zaferden dolayı son derece sevindiler, öyle ki Sultan ile birlikte aralarındaki tüm çekişme son buldu ve barış sağlandı; ve Cornumarant ile tüm yakınları arasında sulh sağlandı, öyle ki Mekke'deki Sultan'ın sarayında hep birlikte tüm anlaşmazlıkları bir kenara bırakarak barışı ve birliği onaylamak üzere toplandılar. Ve tüm bu şeylerden sonra prensler birbirlerinden saygıyla izin istediler; ve her biri şehirlerini, kasabalarını ve şatolarını tahkim etmek, buraları yiyeceklerle ve topçu güçleriyle donatmak üzere kendi memleketlerine geri döndüler, ta ki amansız düşmanları olan Fransızlara ve hristiyan prenslerine karşı direnebilsinler ve kendilerini savunabilsinler; ve nitekim çok geçmeden, dürüst dük Godeffroy de Buillon ve diğer hristiyan prensler tarafından güçlü bir şekilde saldırıya uğradıklarında bu durum hiç de boşuna değildi. Ve aynı şekilde Kudüs Kralı Cornumarant da şehrini tahkim etmek ve yiyeceklerle donatmak üzere Kudüs'e geri döndü, öyle ki düşmanlarına direnmeyi amaçlıyordu, çünkü soylu dük Godeffroy de Buillon'dan ve onun güçlü kardeşleri Baudouin ile Eustace'tan son derece korkuyordu; onlar ki Tanrı'nın iradesiyle bu kutsal Kudüs Krallığı'nı ve tüm çevre ülkeleri de fethetmek ve onlara sahip olmak üzere düzenlenmişlerdi; nitekim adı

geçen Kral Cornumarant, kutsal Kabir ve Kudüs'ün diğer kutsal yerlerinde yaşayan tüm hristiyanları oradan çıkarmayı ve sürmeyi kararlaştırmıştı: Tıpkı Sion kardeşleri ve Hristiyan hacıları kabul etmeye karar vermiş olan birçok diğer dindar kişinin her birini bu kutsal yolculukta büyük hakaretlere ve eziyetlere maruz bıraktığı gibi, bundan dolayı onlar büyük ölçüde zahmet çektiler ve sıkıntı yaşadılar, ve aynı şekilde kutsal Kabir kilisesini ve hristiyan hacıların kutsal Kudüs yolculuğunda ziyaret etmeye adet edindikleri diğer birçok kutsal yeri de tamamen yıkmaya çabaladı. Ve tüm bu kötü şeyleri, kurtarıcımız ve kurtarıcımız İsa Mesih'in şanlı adına ve katolik inancına karşı nefretle yapıyordu, çünkü o sürenin yaklaşmakta olduğunu, dürüst dük Godeffroy de Buillon ve diğer hristiyan prensler tarafından oradan sürülmesi gerektiğini çok iyi biliyordu; ve nitekim bu dindar şeyleri Fransa ülkesindeki dindar bir adam olan Pierre l'Hermite adındaki o kişi fark etti, kendisi denizi geçmeye ve Roma Papası'nı gördüğü şey hakkında uyarmaya karar verdi; öyle ki güçlü ve savaşçı prensleri, kutsal Kudüs topraklarını geri almak ve hristiyanların ellerine teslim etmek üzere bir araya getirip toplasın, ki bunun takibi aşağıda söyleneceği gibi yapıldı. Kudüs şehri, seni tanrılarımıza emanet ediyorum, seni asla neşeyle yönetemeyeceğim," ve böylece çok soylu dük Godeffroy, hazırlanan akşam yemeğine hep birlikte gelmek üzere tüm prenslerin eşliğinde adı geçen Buillon yerine neşe ve coşkuyla döndü.

168

PROLOGVE
du second Liure.

POVR eviter prolixité & venir à l'obtes de plusieurs histoires, & vertueuses Croniques que i'ay entreprins d'escrire & rediger, du preux & illustre Godeffroy duc de Buillon & de Lorraine, & de ses nobles freres Baudouin & Eustace ensemble plusieurs autres chevaleureux Princes & Barons Chrestiens tant de France comme des autres prochains pays & regions circonvoisines. Ie laisseray maintenant à parler en ce present liure de l'assaure & congregation des Princes de Turquie, Payens & infideles ennemis de nostre sauueur Iesus Christ, pour dire & declarer comme par la grace de Dieu, tous les nobles Princes & Barons chrestiens vnanimes & de bon vouloir, furent congregez & excitez ensemble, pour la loüange & magnifique gloire de Dieu, passer outre mer, & conquester le Royaume de la Saincte terre de Hierusalem, & les pays circonvoisins: ainsi cõme i'ay deuant dit, & selon

PROLOGVE. 169

lon la capacité de mon simple & deliberé entendement en ay recueilly, extraict & acumulé de plusieurs liures & volumes, & mesmement des souuerains historiographes & excellentes cronicques, & tant en la martinienne, comme au fardeau des temps en la somme anthonine & au miroir historial de maistre Vincent docteur en saincte theologie de l'ordre des freres prescheurs. Lequel en son troizieme volume et plusieurs chapitres du vingtesizieme liure de son miroir prealegué, a bien et amplement traicté et escript de cesta matiere ainsi qu'il est veu notamment. Et comme par la grace de celuy qui est dispositeur de toutes graces, s'ay intention de reduire a mõ possible & sans m'eloigner de la voye et santé de verité, priant à vn chacũ lecteur où auditeur d'icelles présentes cronicques qu'il leur plaise supporter la rudité de mõ petit sçauoir et le langage mal orné. Car ie n'ay pas l'industrie et faculté de pouuoir escrire termes de loquence melliflue, ainsi comme les eloquẽs poetes et ornez orateurs sçauent bien escrire et dicter. Mais poursuiuant la matiere, ainsi que ia grossement en langage vulguaire l'ay precipitee. Ie determineray se Dieu plaist, car quoy que soye rude et cxeut, si me semble-il estre meilleur d'en dire quelque chose pour dõner congnoissance aux princes nobles chevaliers et deuots chrestiẽs, que de l'auoir mis et du toute delaissé en sourde oublíance qui ne peut en vien proffiter.

L 5

İkinci Kitabın Önsözü.

Uzun uzadıya anlatmaktan kaçınmak ve yiğit, şanlı Buillon ve Lorraine dükü Godeffroy ile onun soylu kardeşleri Baudouin ve Eustace'ın, ayrıca Fransa'nın ve çevre ülkelerin diğer birçok şövalye ruhlu prensleri ile hristiyan baronlarının yazmaya ve derlemeye giriştiğim erdemli tarihçelerinin konusuna gelmek adına; bu kitapta şimdilik Türkiye prenslerinin, kurtarıcımız İsa Mesih'in düşmanı olan o kafir ve imansız putperestlerin işlerinden ve toplanmalarından bahsetmeyi bir kenara bırakacağım; öyle ki Tanrı'nın lütfuyla tüm soylu hristiyan prensleri ile baronlarının, Tanrı'nın övgüsü ve muhteşem şanı için tek bir yürekle ve iyi bir niyetle nasıl bir araya gelip harekete geçtiklerini, denizi aşarak kutsal Kudüs topraklarının krallığını ve çevre ülkeleri nasıl fethettiklerini anlatıp aktaracağım; tıpkı daha önce söylediğim gibi, basit ve kararlı anlayışımın kapasitesine göre birçok kitaptan, ciltten, hatta hükümdarların tarih yazarlarından ve mükemmel kroniklerden derlediğim, çıkardığım

ve biriktirdiğim üzere; hem martinienne'de, hem zamanların yükünde, antonine toplamında ve vaiz kardeşler tarikatından kutsal teoloji doktoru Vincent usta'nın tarih aynasında olduğu gibi. Kendisi, adı geçen aynasının yirmi ikinci kitabının üçüncü cildinde ve birçok bölümünde bu konuyu iyi ve geniş bir şekilde ele almış ve yazmıştır, özellikle görüldüğü üzere. Ve her türlü lütfu düzene koyan O'nun lütfuyla, bu kronikleri dinlemek veya okumak isteyen her bir okuyucudan, küçük bilgimin hamlığına ve kötü süslenmiş dilime katlanmalarını rica ederek, doğrudan yoldan ve hakikat yolundan uzaklaşmadan mümkün olduğunca kısaltmaya niyetliyim. Çünkü ben, hitabeti ballı terimlerle yazma yeteneğine ve endüstrisine sahip değilim; tıpkı o belâgatlı şairler ve süslü hatipler gibi iyi yazmayı ve dikte etmeyi bilmem. Ancak konuyu takip ederek, kaba halk dilinde aceleyle yazıldığı gibi ilerleyeceğim. Tanrı dilerse bunu kararlaştıracağım; zira her ne kadar kaba ve ham görünse de, soylu prenslere, şövalyelere ve dindar hristiyanlara bir bilgi sunmak adına bu konuda bir şeyler söylemek, onu hiçbir işe yaramayan derin bir unutkanlığa bırakıp tamamen terk etmekten daha iyidir.

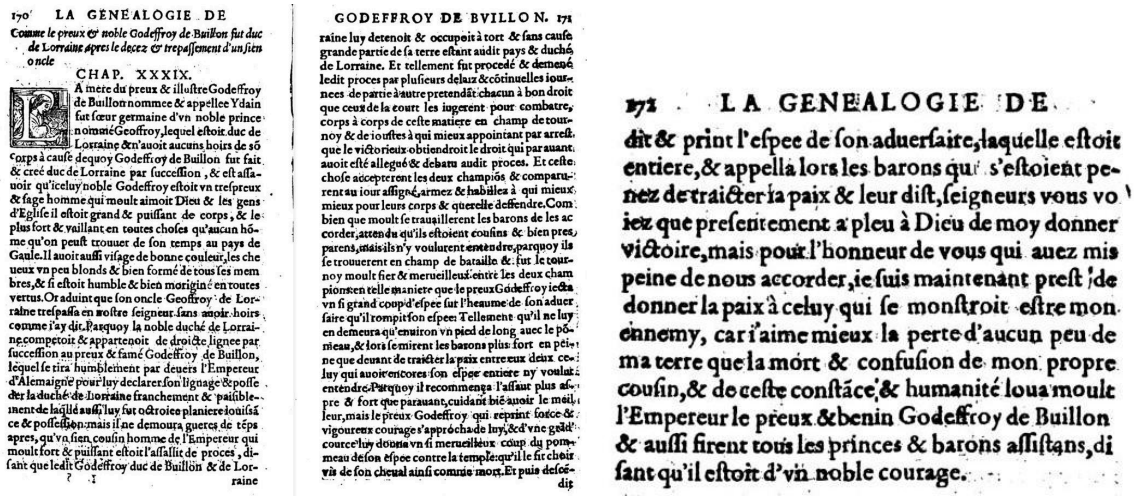
170 LA GENEALOGIE DE

Comme le preux & noble Godeffroy de Buillon fut duc de Lorraine apres le decez & trepassement d'un sien oncle

CHAP. XXXIX.

LA mere du preux & illustre Godeffroy de Buillon nommee & appellee Ydain fut sœur germaine d'vn noble prince nommé Geoffroy, lequel estoit duc de Lorraine & n'auoit aucuns hoirs de so corps à cause dequoy Godeffroy de Buillon fut fait & creé duc de Lorraine par succession, & est assauoir qu'iceluy noble Godeffroy estoit vn tresprenx & sage homme qui moult aimoit Dieu & les gens d'Eglise il estoit grand & puissant de corps, & le plus fort & vaillant en toutes choses qu'aucun hõme qu'on peust trouuer de son temps au pays de Gaule. Il auoit aussi visage de bonne couleur, les cheueux vn peu blonds & bien formé de tous ses membres, & si estoit humble & bien moriginé en toutes vertus. Or aduint que son oncle Geoffroy de Lorraine trespassa en nostre seigneur sans auoir hoirs comme i'ay dit. Parquoy la noble duché de Lorraine competoit & appartenoit de droicte lignee par succession au preux & famé Godeffroy de Buillon, lequel se tira humblement par deuers l'Empereur d'Alemaigne pour luy declarer son lignage & posseder la duché de Lorraine franchement & paisiblement de laquelle aussi luy fut octroiee planiere iouissance & possession: mais il ne demoura gueres de tẽps apres, qu'vn sien cousin homme de l'Empereur qui moult fort & puissant estoit l'assallit de proces, disant que ledit Godeffroy duc de Buillon & de Lorraine

GODEFFROY DE BVILLON. 171

raine luy detenoit & occupoit à tort & sans cause grande partie de sa terre estant audit pays & duché de Lorraine. Et tellement fut procedé & demené ledit proces par plusieurs delais & cõtinuelles iournees de partie à autre pretendãt chacun à bon droit que ceux de la court les iugerent pour combatre, corps à corps de ceste matiere en champ de tournoy & de iousstes à qui mieux appointant par arrest que le victorieux obtiendroit le droit qui par auant auoit esté allegué & debatu audit proces. Et ceste chose accepterent les deux champiõs & comparurent au iour assigné, armez & habillez à qui mieux mieux pour leurs corps & querelle deffendre. Combien que moult se trauaillerent les barons de les accorder, attendu qu'ils estoient cousins & bien prez parens, mais ils n'y voulurent entendre, parquoy ils se trouuerent en champ de bataille & fut le tournoy moult fier & merueilleux entre les deux champions en telle maniere que le preux Godeffroy ieta vn si grand coup d'espee sur l'heaume de son aduersaire qu'il rompit son espee: Tellement qu'il ne luy en demeura qu'enuiron vn pied de long auec le põneau, & lors se mirent les barons plus fort en peine que deuant de traicter la paix entre eux deux celuy qui auoit encores son espee entiere ny voulut entendre. Parquoy il recommença l'assaut plus apre & fort que parauant, cuidant biẽ auoir le meilleur, mais le preux Godeffroy qui reprint force & vigoureux courage s'approcha de luy, & d'vne gaillarde course luy donna vn si merueilleux coup du pommeau de son espee contre la temple: qu'il le fit cheoir vis de son cheual ainsi comme mort. Et puis desdit

171 LA GENEALOGIE DE

dit & print l'espee de son aduersaire, laquelle estoit entiere, & appella lors les barons qui s'estoient penez de traicter la paix & leur dist, seigneurs vous voiez que presentement a pleu à Dieu de moy donner victoire, mais pour l'honneur de vous qui auez mis peine de nous accorder, ie suis maintenant prest de donner la paix à celuy qui se monstroit estre mon ennemy, car i'aime mieux la perte d'aucun peu de ma terre que la mort & confusion de mon propre cousin, & de ceste constãce, & humanité loua moult l'Empereur le preux & benin Godeffroy de Buillon & aussi firent tous les princes & barons assistans, disant qu'il estoit d'vn noble courage.

Yiğit ve şanlı Godeffroy de Buillon'un, bir amcasının ölümünün ve vefatının ardından nasıl Lorraine dükü olduğu hakkında.

BÖLÜM XXXIX.

Yiğit ve şanlı Godeffroy de Buillon'un Ydain adındaki annesi, Geoffroy adındaki soylu bir prensin öz kız kardeşiydi; bu kişi Lorraine düküydü ve kendi soyundan hiçbir mirasçısı olmadan vefat etmişti, bu nedenle Godeffroy de Buillon veraset yoluyla Lorraine dükü yapıldı ve yaratıldı; ve bilinmelidir ki bu soylu Godeffroy, Tanrı'yı ve Kilise insanlarını çok seven, son derece bilge ve akıllı bir adamdı; cüsseli ve güçlü bir bedene sahipti, her konuda Galya ülkesinde kendi zamanında bulunabilecek herkesten daha güçlü ve yiğitti. Ayrıca güzel renkli bir yüze, biraz sarıya çalan saçlara sahipti ve tüm uzuvları çok iyi şekillenmişti; her türlü erdemde son derece mütevazı ve iyi huyluydu. Ve öyle denk geldi ki, amcası Lorraine dükü Geoffroy, daha önce dediğim gibi hiçbir mirasçısı olmadan Efendimiz katında vefat etti. Bu yüzden soylu Lorraine dükalığı, doğrudan doğruya soy hattından veraset yoluyla yiğit ve ünlü Godeffroy de Buillon'a düştü ve ait oldu; kendisi soyunu beyan etmek ve adı geçen Lorraine dükalığının mülkiyetini açıkça ve barışçıl bir şekilde elde etmek üzere Almanya İmparatoru'nun huzuruna alçakgönüllülükle çıktı; bu dükalık ona tam bir

kullanım ve mülkiyet hakkıyla tamamen verildi; ancak bundan sonra uzun süre kalmadı ki, İmparator'un akrabası olan, son derece güçlü ve cüsseli bir adam dükalığa dava açarak ona saldırdı ve adı geçen dük Godeffroy de Buillon ile Lorraine dükünün kendisine ait olan bu toprakları haksız yere ve sebepsiz yere elinde tuttuğunu ve işgal ettiğini, zira bu toprakların büyük bir kısmının Lorraine ülkesi ve dükalığı olduğunu iddia etti. Ve bu dava birçok erteleme ve sürekli duruşmalarla öyle bir şekilde ilerletildi ve yürütüldü ki, her biri haklı olduğuna dair iddialarını sürdürürken saray insanları, galip gelenin daha önce iddia edilen ve tartışılan hakkı elde etmesi amacıyla bu meselenin bir turnuva ve düello meydanında beden bedene savaşarak karara bağlanmasına hükmetti. Ve her iki şampiyon da bunu kabul etti ve belirlenen günde, bedenlerini ve davalarını savunmak üzere mümkün olan en iyi şekilde zırhlanıp donanarak meydana geldiler. Baronlar onları uzlaştırmak için çok çalışmış olsalar da, onların kuzen ve yakın akraba olduklarını göz önüne alarak çaba gösterseler de, onlar bunu hiç dinlemek istemediler; bu yüzden kendilerini savaş meydanında buldular; ve iki şampiyon arasında son derece gururlu ve mucizevi bir turnuva başladı; öyle bir şekilde ki dük Godeffroy kılıcıyla ona öyle büyük bir darbe indirdi ki rakibinin miğferini parçaladı, bu darbeyle kendi kılıcı da kırıldı; öyle ki ona kabzasıyla birlikte ancak bir ayak uzunluğunda bir parça kaldı; ve o sırada baronlar çok büyük bir acı duyuyorlardı; çünkü kılıcı hâlâ sağlam olan diğeri barış yapmayı ve uzlaşmayı hiç dinlemek istemiyordu. Bu yüzden, daha önce avantajlı olduğunu düşünerek dükü alt edeceğine inanarak saldırıyı daha sert ve güçlü bir şekilde yeniden başlattı; ancak yiğit Godeffroy gücünü ve cesur yüreğini yeniden toplayarak ona doğru yaklaştı ve büyük bir öfkeyle kılıcının topuzuyla onun şakağına öyle mucizevi bir darbe indirdi ki, onu atından cansız bir şekilde yere düşürdü. Ve sonra atından indi ve rakibinin elinden sağlam olan kılıcını zorla aldı, ardından barış yapmak için çaba göstermiş olan baronları çağırdı ve onlara dedi ki: "Senyörler, görüyorsunuz ki şu an Tanrı bana zafer vermeyi uygun buldu; ancak bizi uzlaştırmak için emek vermiş olan sizlerin onuru adına, bana düşmanlık gösteren bu kişiye barış vermeye şu an tamamen hazırım; çünkü kendi öz kuzenimin ölümünü ve mahvını görmektense topraklarımın küçük bir kısmını kaybetmeyi tercih ederim." Ve bu kararlılık ve insaniyetten dolayı İmparator, yiğit ve şefkatli Godeffroy de Buillon'u büyük ölçüde övdü, orada hazır bulunan tüm prensler ve baronlar da aynı şekilde onun soylu bir cesarete sahip olduğunu söyleyerek onu takdir ettiler.

Comme l'Empereur d'Alemaigne donna à porter son enseigne au preux Godeffroy contre les Saxons, & comme il occist le roy.

CHAP. XXXX.

Peu de temps apres aduint que les Saxons qui sont muables & cruelles gẽs s'esmeurent de vestir combatre & guerroier contre l'Empereur d'Alemaigne. Et pour faire & entreprendre couronnerent vn fort & puissant baron de leur terre nommé Arnoul, & pour resister à la rebellion Saxonig, l'Empereur mãda & enuoia querir tous les princes & barons du pays qu'ils tenoient de luy, & aussi ses circonuoisins aliez à luy, si vint à luy & en son ayde le noble & victorieux Godeffroy de Buillon duc de Lorraine, & amena auec luy vne belle & noble compagnie de gens d'armes. Et d'autre part aussi vindrent les barons du pays accompaignez de gens selon leur pouuoir, & quand les

GODEFFROY DE BVILLON. 173

les batailles furent ordonnees l'Empereur demanda aux barons quel seroit celuy plus suffisant pour ce iourd'huy porter son enseigne, l'aigle de sable fut champ d'or? Et ils respondirent tous à vne voix que plus noble homme & chiualaureux ne sceuoient en toute la compagnie pour la porter que le duc de Lorraine Godeffroy de Buillon, & ainsi luy fut octroiee de par l'Empereur: mais humblement la refusa comme celuy qui n'appetoit point la gloire des hõmes, & toutesfois fut tant prié & requis de l'Empereur & des assistans qu'il fut contrainct de la porter. Et ainsi fut ordonné le preux Godeffroy chef de toute l'armee. Si se mist à chemin auec les autres barons pour cercher les ennemis de l'Empereur & combatre à eux, si ordonnerent leurs batailles, & quand vint à assembler les deux ostz pour batailler l'vn contre l'autre, le preux Godeffroy demanda où estoit ce nouueau roy Arnoul, & on luy monstra en la face, & incontinent Godeffroy appella ses gens en leur disant qu'ils le saisissent. Et adonc la banniere abaissee & la lance en l'arrest courut dessus leur roy Arnoul, lequel il frappa si asprement & de bon courage, qu'il le trespersça de sa lance au trauers du corps, tellement qu'il y fist entrer le fer & baniere. Et puis retira sa lance & retourna sainement & sans danger auec ses gens vers les autres, en leur donnant courage de bien faire. Mais quand les Saxons virent leur roy mort, ils commencerent à prendre la fuite çà & là en regardant où ils se pourroient sauuer, & les aucuns se vindrent mettre & prosternerent aux pieds de l'Empereur lesquels il print & receut à mercy en prenans bons hostages d'eux, & ainsi le noble

174 LA GENEALOGIE DE

noble Godeffroy duc de Lorraine & de Buillon cõmẽça à florir en toutes vertz & nobles faits d'armes dont il acquist grande renommee par tout le pays.

Almanya İmparatoru'nun, Saksonlara karşı savaşması için sancağını yiğit Godeffroy'a nasıl taşıttığı ve Godeffroy'un onların kralını nasıl öldürdüğü hakkında.

BÖLÜM XXXX.

Kısa bir süre sonra, dönek ve acımasız bir halk olan Saksonların, Almanya İmparatoru'na karşı gelip onunla savaşmak ve mücadele etmek üzere ayaklandıkları görüldü. Ve bu isyanı başlatıp yürütmek için kendi topraklarından Arnoul adında güçlü ve kudretli bir baronu kral olarak taçlandırdılar; bu Sakson isyanına direnmek amacıyla İmparator, kendisine bağlı olan tüm ülke prenslerini ve baronlarını, ayrıca kendisine müttefik olan çevre komşularını çağırıp toplamak üzere haber gönderdi; böylece soylu ve muzaffer Godeffroy de Buillon, Lorraine dükü olarak onun yardımına geldi ve yanında savaşçılardan oluşan güzel ve soylu bir birlik getirdi. Ve diğer taraftan ülkenin baronları da güçleri yettiğince yanlarında savaşçılarla birlikte geldiler; ve savaş düzeni kurulduğunda İmparator, baronlara o gün kendi sancağını, yani altın zemin üzerine siyah kartalı taşımak için kimin en yetkin ve layık olduğunu sordu. Ve hepsi tek bir ağızdan cevap vererek, tüm bu topluluk içinde bu sancağı taşımak için Lorraine dükü Godeffroy de Buillon'dan daha soylu ve daha şövalye ruhlu bir adam tanımadıklarını söylediler; ve böylece sancak İmparator tarafından ona verildi; ancak dük, insanların övgüsünü arzulamayan biri olarak bunu alçakgönüllülükle reddetti, buna rağmen İmparator ve orada hazır bulunanlar tarafından o kadar çok rica ve talep edildi ki sancağı taşımak zorunda kaldı. Ve böylece yiğit Godeffroy tüm ordunun başı olarak görevlendirildi. İmparator'un düşmanlarını arayıp onlarla savaşmak üzere diğer baronlarla birlikte yola çıktı, savaş düzenlerini kurdular; ve iki ordu birbiriyle çarpışmak üzere bir araya geldiğinde, yiğit Godeffroy bu yeni kral Arnoul'un nerede olduğunu sordu, ona tam karşısında olduğunu gösterdiler ve Godeffroy hemen adamlarını çağırarak kendisini takip etmelerini söyledi. Ve o an sancağı indirip mızrağını sabitleyerek doğrudan kralları Arnoul'a doğru koştu, ona öyle sert ve büyük bir cesaretle vurdu ki mızrağıyla onun bedenini delip geçti, öyle ki mızrağın demiri ve sancağı öbür taraftan çıktı. Ve sonra mızrağını geri çekip adamlarıyla birlikte güvenle ve tehlikesizce diğerlerinin yanına döndü, onlara iyi savaşmaları için cesaret verdi. Ancak Saksonlar krallarının öldüğünü gördüklerinde, nereye sığınabileceklerine bakarak her tarafa doğru kaçmaya başladılar ve bazıları gelip kendilerini İmparator'un ayaklarına fırlatarak teslim oldular, İmparator da onlardan iyi rehineler alarak onları merhametle kabul etti; ve böylece soylu Lorraine ve Buillon dükü Godeffroy, tüm ülkede büyük bir ün kazandığı her türlü erdem ve soylu savaş başarılarıyla parlamaya başladı.

Comme Pierre l'hermite uint dire & noncer au Pape Vrbain deuxiesme de ce nom les peines & calamitez que le roy Cornumarant faisoit souffrir, & endurer aux pauures chrestiens & pelerins de Hierusalem.

CHAP. XXXXI.

OR est assauoir que l'an de la creation du monde, six mil deux cens quatre vingt & trois. Et l'an de l'incarnation de nostre seigneur Iesuchrist, mil quatre vingt & seize, au temps du regne dù pape Vrbain deuziesme de ce nom qui premier fut nommé Odon & moine de Cluny, & de Henry le quart Empereur de Rome, & de Philippe roy de France, aduint qu'vn simple homme hermite natif de l'euesché d'Amiens qui estoit nommé Pierre fut esmeu par deuotion d'aller visiter le sainct sepulchre & les autres saints lieux accoustumez de visiter au sainct voiage de Hierusalem, lequel Pierre l'hermite y estoit pour le temps que Cornumarãt le roy de Hierusalem vexoit & trauailloit merueilleusement les chrestiens manans & habitans en icelle cité de Hierusalem & destruisoit les Eglises de nostre seigneur Iesuchrist, ainsi comme il est deuant dit, & auec ce estoit ledit hermite logé en la maison & domicille d'vn poure chrestien esclaue, auquel il enquist & demanda songneusement de l'estre & gouuernement de la cité de Hierusalem, & comment les chrestiens estoient gouuernez & traictez soubz la serui

GODEFFROY DE BVILLON. 175

la seruitude & tribut du roy Cornumarant, & son hoste luy recita les peines & calamitez que par long temps auoient souffert les chrestiens soubz la seruitude des turcs lesquelles seroient prolixes à reciter, car en ce temps auoit quatre cens quatre, vingt & dix ans que la cité de Hierusalem auoit esté en la main & possession des turcs, si n'est pas à douter que les pauures chrestiens pouuoient auoir souffert plusieurs grandes peines & vexations par si longue espace de temps dequoy Pierre l'hermite auoit grande pitié & compassion de leur douleur & affliction si propensa comme sage & bon catholique de vouloir prouoir à cest inconuenient, en priant deuotement à Dieu qu'il luy pleust par sa grace de subuenir & aider aux poures chrestiens & les deliurer de la seruitude & perplexité enquoy ils estoient cotidiennement detenus soubz la main des turcs, & quand il eut parfaicte son oraison il delibera de parler secrettement au patriarche de ceste matiere, ce qu'il fit par le vouloir de Dieu. Et eux ensemble disputans de ceste matiere conclurent & accorderent que lettres seroient secrettement faictes par ledit patriarche pour enuoier au pape & aux princes & barons de France par ledit Pierre l'hermite, affin qu'on eust foy & credence de ce qu'il diroit, & qu'il leurs pleust pour l'honneur de la passion de nostre sauueur & redempteur Iesuchrist auoir pitié & compassion de la grand' douleur & misere enquoy les pauures chrestiens languissoient chacun iour soubs la seruitude & inimitié des turcs & paiens infideles, si furent les lettres faites & dictees par le patriarche de Hierusalem & apportees par Pierre l'hermite en la

176 LA GENEALOGIE DE

la cité de Rome & aux barons de France, & ainsi ledit hermite print congé du bon patriarche & partit de Hierusalem pour diligemmẽt faire exploict et son message comme bon & charitable aux deuots chrestiens de nostre seigneur. Et ainsi que Pierre l'hermite faisoit so message, & qu'il estoit vn soir reposant en son lict: il luy fut aduis qu'vn ange s'apparut à luy, duquel il ouit la voix luy disant, que diligemment il parfist le message qu'il auoit entreprins, car il viendroit au parfait de son intention, & quand il eut ouy ceste voix, il se leua diligemmẽt & rendit graces & loueuge à Dieu de son sainct & diuin aduisement. Puis se mist a chemin & passa la mer, & trauailla tellement en passant par les chãps et forests qu'il arriua en la saincte cité de Rome, au quel lieu il trouua grande guerre & diuision entre le pape Vrbain & l'Empereur: car le pape auoit excommunié l'Empereur pour aucun adultere qu'il auoit commis. Mais nonobstant toutes ces choses Pierre l'hermite fist son message & presenta humblement les lettres que le patriarche de Hierusalem auoit escrites au pape Vrbain pour auoir aide & subuention de luy & des barons de France, affin de deliurer & mettre hors de captiuité les pauures chrestiens de Hierusalem, lesquels chacun iour languissoient soubz la seruitude des turcs, & quand le pape Vrbam eut leu la teneur des dictes lettres, il respondit à Pierre l'hermite que voulontiers y pourueroit de sa part s'il plaisoit à Dieu de luy donner grace de brief terminer la guerre & diuision que l'Empereur auoit à luy & iniustement. Mais il ne demoura pas long tẽps apres que le pouuoir de l'Empereur

GODEFFROY DE BVILLON. 177

pereur creut & augmẽta merueilleusement en gens d'armes, & tellement que le Pape Vrbain fut contraint de passer en France, & là pareillement trouua de grands discords entre les Princes François: car ils se guerroyoint l'vn l'autre dont tout le commun alloit mal, & estoit faillie charité entre les princes & le peuple, parquoy le Pape pria humblement Dieu & la glorieuse Vierge Marie que bonne paix fut faite en France, si ordonna premierement vn Concile au lieu de Clermont. Et là establit de dire vn chacũ iour les heures de la benoiste Vierge Marie, & à faire office solemnel au iour de Samedy, puis apres le Pape celebra vn autre Concile en la ville & cité de Tours, & là furent assemblez plusieurs Prelats du Royaume de France. Et fut faite paix entre tous les princes de France, & chacun remis & pacifié en bõne concorde. Et en ce Concile furent pareillement inuoquez plusieurs grands princes & Barons auec la plus part du peuple des parties occidentales, pour recouurer la saincte terre de Hierusalem auec la lance & plusieurs autres enseignes de la passion de nostre sauueur Iesus Christ. Et pour ce faire & donner à vn chacun courage de passer la mer, ordonna le Pape vne croisee de peine & de coulpe à tous ceux qui entreprendroient ce voyage par bonne intention. Et fut cõmandé à tous les Prelats de faire prescher icelle croisee par tous leurs Dioceses, laquelle chose ils firent volontairement & de tresbon cœur pour l'amour de nostre Seigneur, & au commandement de leur souuerain pere le Pape Vrbain, si n'est pas à reciter le bon zele & charitable amour, qui à lors fut en tout le peuple pour accomplir le sainct

M

178 LA GENEALOGIE DE

voyage de Hierusalem, & recouurer la saincte Terre à la louange de nostre sauueur Iesus Christ: car de de tous estats, c'est à sçauoir vieils, iesnnes, riches & poures, se croisoient tous & se mettoyent à chemin de leur franc & propre vouloir, & abandonnoyent femmes & enfans, leurs parẽs & amis pour l'amour de nostre Seigneur. Et brief estoit celle inye si tresamoureuse & consolatiue, qu'il n'est possible de dire où escouter sans grande effusiõ de larmes. Pareillement furent deliberez d'entreprendre ce sainct voyage plusieurs nobles princes & puissans Barõs, & mesmement le preux & renommé Godeffroy de Buillon auec ses cheualereux freres Baudouin & Eustace, Hugues le frere du Roy de Frãce, Robert duc Normandie fils du Roy d'Angleterre, Robert de Frise conte de Flandres, le conte de Toulouse, le conte de sainct Paul, le conte de Blois, le conte d'Abuille, le conte du Perche, Baudouin de Bourc fils du conte de Retel, & cousin germain du bon Godeffroy de Buillon, le conte d'Eureux, le conte d'Esgne, l'Euesque du Puis, le bon cheualier Henry d'Esgne, Thomas de fere, le conte de Forests, le sire de Garlande, qui adonc estoit Senechal de France, Dreux de Nelle, Clerambaut de Vendueil, Ancel de Ribemont, Bonamond prince de Tharente, & Duc de Peule fils de Robert de Normandie, Tangres neueu dudit Bonamond & fils de sa sœur Herpin de Bourges, Pierre l'Hermite & plusieurs autres nobles Ducs, Contes, Barons & vaillans cheualiers, lesquels pour l'honneur de Dieu s'assemblerent & d'vn commun accord plein de charité entreprindrent ce S. voyage, pour conquester la saincte terre de Hierulem.

Comme

Keşiş Pierre'in, Kudüs'ün fakir hristiyanları ile hacılarına Kral Cornumarant'ın çektirdiği acıları ve felaketleri Papa ikinci Urbain'e söylemeye ve bildirmeye nasıl geldiği hakkında.

BÖLÜM XXXXI.

Bilinmelidir ki dünyanın yaratılışının altı bin iki yüz seksen üçüncü yılında, ve Efendimiz İsa Mesih'in beden almasının bin doksan altı yılında, ilk adı Odon olan ve Cluny keşişliği yapmış Papa ikinci Urbain'in hükümdarlığı zamanında, ve dördüncü Henry Roma İmparatoru iken, ve Philippe Fransa Kralı iken; Amiens piskoposluğundan doğma, adı Pierre olan basit bir keşiş adamın, dindarlıkla Kutsal Kabir'i ve Kudüs'ün kutsal yolculuğunda ziyaret edilmesi adet olan diğer kutsal yerleri ziyarete gitmek üzere harekete geçtiği denk geldi; bu Keşiş Pierre, Kudüs Kralı Cornumarant'ın o Kudüs şehrindeki hristiyan halka ve sakinlere mucizevi bir şekilde eziyet ettiği ve sıkıntı çektirdiği, ve daha önce dendiği gibi Efendimiz İsa Mesih'in Kiliselerini yıktığı o dönemde orada bulunuyordu; ve bununla birlikte adı geçen keşiş, köle olan fakir bir hristiyanın evinde ve ikametgahında konaklamıştı, ondan uzun uzadıya Kudüs şehrinin durumunu ve yönetimini, hristiyanların nasıl yönetildiğini ve **Kral Cornumarant'ın kulluğu ile vergisi altında nasıl muamele gördüklerini sorup öğrendi; ve ev sahibi ona hristiyanların Türklerin kulluğu**

altında uzun zamandır çektikleri acıları ve felaketleri aktardı, ki bunları anlatmak çok uzun sürerdi, çünkü o dönemde Kudüs şehri tam dört yüz doksan yıldır Türklerin elinde ve mülkiyetinde bulunuyordu; bu yüzden fakir hristiyanların böylesine uzun bir zaman dilimi boyunca birçok büyük acılar ve eziyetler çekmiş olabileceğinden şüphe duyulamazdı. Bu sırada Keşiş Pierre, onların acılarına ve dertlerine karşı büyük bir acıma ve şefkat duydu; bilge ve iyi bir katolik olarak, Tanrı'ya O'nun lütfuyla fakir hristiyanlara yardım edip yetişmesi ve onları Türklerin eli altında her gün tutuldukları bu kulluktan ve çaresizlikten kurtarması için dindarlıkla dua ederek bu sıkıntıya bir çare bulmayı düşündü; ve duasını tamamladığında, Tanrı'nın iradesiyle bu mesele hakkında bu şehrin patriği ile gizlice konuşmaya karar verdi, ki öyle de yaptı. Ve onlar birlikte bu meseleyi tartışarak, patrik tarafından Papa'ya, Fransa'nın prenslerine ve baronlarına adı geçen Keşiş Pierre aracılığıyla gönderilmek üzere gizlice mektuplar yazılmasına karar verdiler ve uzlaştılar; öyle ki Pierre'in söyleyeceği şeylere inanılsın ve güvenilsin, ve Efendimiz, kurtarıcımız ve kurtarıcımız İsa Mesih'in çilesinin onuru için, fakir hristiyanların Türklerin ve imansız putperestlerin kulluğu ile düşmanlığı altında her gün can çekiştikleri o büyük acıya ve sefalete acıyıp şefkat göstersinler; böylece Kudüs patriği tarafından mektuplar yazıldı ve dikte edildi, ve Keşiş Pierre tarafından Roma şehrine ve Fransa baronlarına götürüldü; ve böylece adı geçen keşiş iyi patriğin hayır duasını aldı ve dürüst Efendimizin dindar hristiyanlarına yönelik bu iyi ve hayırlı görevini gayretle yürütmek üzere Kudüs'ten ayrıldı. Ve böylece Keşiş Pierre görevini yürütürken ve bir akşam bir kilisede uyurken, rüyasında kendisine bir meleğin göründüğü malum oldu; melekten dilediği görevi gayretle tamamlamasını söyleyen bir ses işitti, zira niyetinin tam bir sonucuna ulaşacaktı; ve bu sesi işittiğinde gayretle ayağa kalktı, bu kutsal ve ilahi bildirim için Tanrı'ya şükürler ve övgüler sundu. Sonra yola koyuldu, denizi geçti ve tarlalardan ile ormanlardan geçerek öyle ilerledi ki kutsal Roma şehrine ulaştı; burada Papa Urbain ile İmparator arasında büyük bir savaş ve bölünme buldu; çünkü Papa, İmparator'u işlemediği bir zina yüzünden aforoz etmişti; ancak tüm bu şeylere rağmen Keşiş Pierre görevini yürüttü, Kudüs patriğinin Papa Urbain'e ondan ve Fransa baronlarından yardım ve destek almak üzere yazmış olduğu mektupları alçakgönüllülükle sundu; öyle ki Kudüs'ün fakir hristiyanlarını kurtarsınlar ve esaretten çıkarsınlar, onlar ki her gün Türklerin kulluğu altında can çekişiyorlardı; ve Papa Urbain adı geçen mektupların içeriğini okuyup anladığında, Keşiş Pierre'e dilediği gibi büyük bir memnuniyetle cevap verdi, İmparator ile arasında haksız yere olan o savaşı ve bölünmeyi kısa sürede bitirmeyi Tanrı'nın lütfetmesini kendi adına isteyeceğini belirtti. Ancak bu Papa Urbain, İmparator'un gücü mucizevi bir şekilde büyüdüğü ve savaşçılar yönünden arttığı için bundan kısa süre sonra ölmedi, öyle ki Papa Urbain Fransa'ya geçmek zorunda kaldı; ve orada aynı şekilde Fransız prensleri arasında büyük çekişmeler buldu; çünkü birbirleriyle savaşıyorlardı, bundan dolayı tüm topluluk kötü etkileniyordu ve prensler ile halk arasında hayırseverlik kalmamıştı; bu yüzden Papa alçakgönüllülükle Tanrı'ya ve şanlı Meryem Ana'ya Fransa'da iyi bir barışın sağlanması için dua etti; ve ilk olarak Clermont denilen yerde bir Konsil düzenledi. Ve orada her gün kutsal Meryem Ana'nın saatlerinin söylenmesini, ve Cumartesi

gününde Cumartesi ayininin törenle yapılmasını kararlaştırdı, sonra Papa Tours şehrinde ve kentinde başka bir Konsil kutladı ve orada Fransa Krallığı'nın birçok prelatı toplandı. Ve Fransa'nın tüm prensleri arasında barış sağlandı, ve her biri iyi bir uzlaşı içinde barışıp sakinleşti. Ve bu Konsilde aynı şekilde, mızrakla ve kurtarıcımız İsa Mesih'in çilesinin diğer birçok nişanıyla kutsal Kudüs topraklarını geri almak üzere batı bölgelerinin halkının büyük bir kısmıyla birlikte birçok büyük prens ve baron harekete geçirildi. Ve denizi geçmek üzere her birine cesaret vermek için Papa, iyi bir niyetle bu yolculuğa girişenlerin hepsine bir çile ve günah bağışlama haçı verdi. Ve tüm prelatlara, bu haçı kendi piskoposluklarında duyurmaları emredildi; onlar da bunu gönüllü olarak ve çok iyi bir yürekle, Efendimizin sevgisi için ve kutsal babaları Papa Urbain'in emriyle yerine getirdiler; öyle ki o sırada tüm halkta, kutsal Kudüs yolculuğunu tamamlamak ve kurtarıcımız İsa Mesih'in övgüsü için kutsal toprakları geri almak üzere var olan o iyi azim ile hayırlı sevgiyi anlatmakla bitmez; çünkü her yaştan, yani yaşlılar, gençler, zenginler ve fakirler, hepsi haç takıp kendi özgür ve temiz iradeleriyle yola koyuldular; ve Efendimizin sevgisi için eşlerini, çocuklarını, akrabalarını ve dostlarını geride bıraktılar. Ve kısacası bu öyle sevgi dolu ve teselli edici bir neşeydi ki, büyük gözyaşları dökülmeden bunu söylemek veya dinlemek mümkün değildir; aynı şekilde bu kutsal yolculuğa girişmeye birçok soylu prens ve güçlü baron karar verdi; ve özellikle yiğit ve ünlü Godeffroy de Buillon ile onun şövalye ruhlu kardeşleri Baudouin ve Eustace, Fransa Kralı'nın kardeşi Hugues, İngiltere Kralı'nın oğlu Normandiya dükü Robert, Flandre kontu Frizyeli Robert, Toulouse kontu, Saint-Paul kontu, Blois kontu, Abuille kontu, Perche kontu, Retel kontunun oğlu ve iyi Godeffroy de Buillon'un kuzeni olan Baudouin de Bourc, Eureux kontu, Esgne kontu, du Puis piskoposu, iyi şövalye Henry d'Esgne, Thomas de Fere, Forests kontu, o sırada Fransa'nın Senşali olan Garlande senyörü, Dreux de Nelle, Clerambaut de Vendueil, Ancel de Ribemont, Tarente prensi Bonamond, ve Normandiyalı Robert'in oğlu olan Peule dükü, adı geçen Bonamond'un yeğeni ve Bourges'lu Herpin'in kız kardeşinin oğlu olan Tangres, Keşiş Pierre ve daha birçok diğer soylu dükler, kontlar, baronlar ve yiğit şövalyeler; onlar ki Tanrı'nın onuru için toplandılar ve ortak bir kararla hayırseverlik dolu olarak kutsal Kudüs topraklarını fethetmek üzere bu kutsal yolculuğa giriştiler.

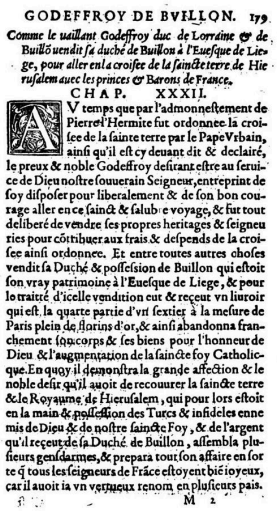
GODEFFROY DE BVILLON. 179

Comme le uaillant Godeffroy duc de Lorraine & de Buillõ uendit sa duché de Buillon à l'Euesque de Liege, pour aller en la croisee de la sainĉte terre de Hierusalem auec les princes & Barons de France.

CHAP. XXXII.

AV temps que par l'admonnestement de Pierre l'Hermite fut ordonnee la croisee de la sainte terre par le Pape Vrbain, ainsi qu'il est cy deuant dit & declairé, le preux & noble Godeffroy desirant estre au seruice de Dieu nostre souuerain Seigneur, entreprint de soy disposer pour liberalement & de son bon courage aller en ce sainĉt & salubre voyage, & fut tout deliberé de vendre ses propres heritages & seigneuries pour cõtribuer aux frais & despends de la croisee ainsi ordonnee. Et entre toutes autres choses vendit sa Duché & possession de Buillon qui estoit son vray patrimoine à l'Euesque de Liege, & pour le traitté d'icelle vendition eut & reçeut vn liuroir qui est la quarte partie d'vn sextier à la mesure de Paris plein de florins d'or, & ainsi abandonna franchement son corps & ses biens pour l'honneur de Dieu & l'augmentation de la sainĉte foy Catholique. En quoy il demonstra la grande affection & le noble desir qu'il auoit de recouurer la sainĉte terre & le Royaume de Hierusalem, qui pour lors estoit en la main & possession des Turcs & infideles ennemis de Dieu & de nostre sainĉte Foy, & de l'argent qu'il reçeut de sa Duché de Buillon, assembla plusieurs gensdarmes, & prepara tout son affaire en sorte q̃ tous les seigneurs de Frãce estoyent biẽ ioyeux, car il auoit ia vn vertueux renom en plusieurs pais.

Yiğit Godeffroy'un, Fransa prensleri ve baronları ile birlikte kutsal Kudüs topraklarının Haçlı seferine gitmek üzere Buillon dükalığını Liège Piskoposu'na nasıl sattığı hakkında.

BÖLÜM XXXXII.

Keşiş Pierre'in teşvikiyle Papa Urbain tarafından kutsal toprakların Haçlı seferi kararlaştırıldığı o dönemde, tıpkı yukarıda söylenip beyan edildiği gibi; yüce Efendimiz Tanrı'nın hizmetinde olmayı arzulayan yiğit ve soylu Godeffroy, bu kutsal ve hayırlı yolculuğa özgürce ve temiz bir cesaretle gitmek üzere kendi inancını düzene koymaya girişti ve bu şekilde kararlaştırılan Haçlı seferinin masraflarına ve harcamalarına katkıda bulunmak amacıyla kendi öz miraslarını ve senyörlüklerini satmaya tamamen karar verdi. Ve diğer tüm şeylerin arasında, kendi gerçek mirası olan Buillon Dükalığı'nı ve mülkiyetini Liège Piskoposu'na sattı ve bu satış sözleşmesi karşılığında Paris ölçüsüne göre bir "livroir" yani bir "sextier"in dörte biri kadar içi altın florin dolu bir kap teslim aldı; ve böylece Tanrı'nın onuru ve kutsal katolik inancının büyümesi uğruna bedenini ve mallarını tamamen ve özgürce feda etti. Bunda, o dönemde Türklerin ve Tanrı ile kutsal inancımızın düşmanı olan kafirlerin elinde ve mülkiyetinde bulunan kutsal Kudüs topraklarını ve Krallığını geri almaya yönelik duyduğu o büyük sevgiyi ve soylu arzuyu açıkça gösterdi; ve Buillon Dükalığı'ndan aldığı o parayla birçok savaş adamı topladı ve tüm işlerini öyle güçlü bir şekilde hazırladı ki, Fransa'nın tüm senyörleri bundan dolayı son derece mutlu oldular, zira kendisi şimdiden birçok ülkede erdemli bir üne sahipti.

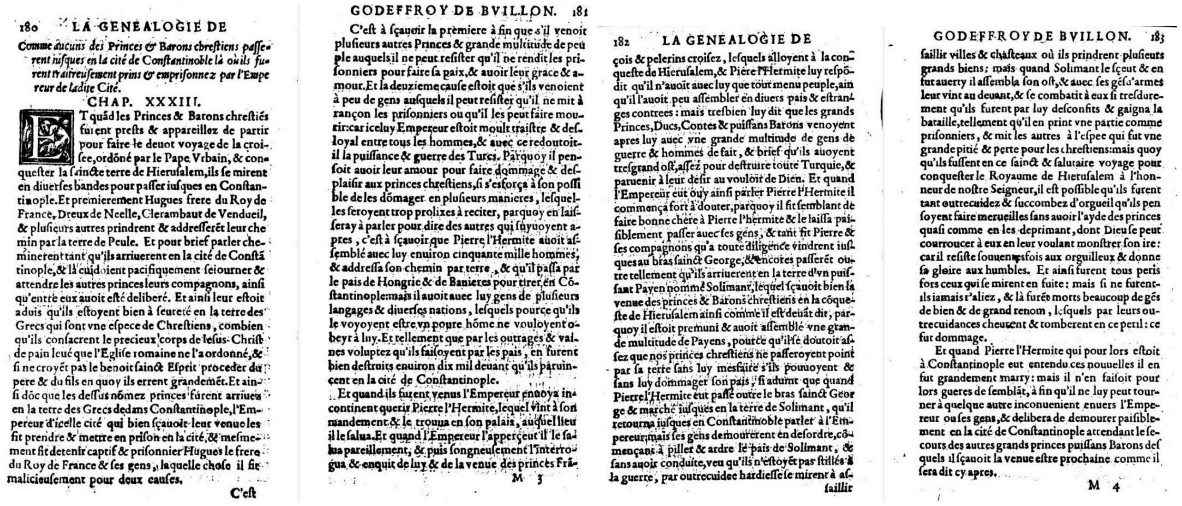

180 LA GENEALOGIE DE

Comme aucuns des Princes & Barons chrestiens passerent iusques en la cité de Constantinoble là où ils furent traitreusement prins & emprisonnez par l'Empereur de ladite Cité.

CHAP. XXXIII.

Et quãd les Princes & Barons chrestiẽs fuient prests & appareillez de partir pour faire le deuot voyage de la croisee, ordõné par le Pape Vrbain, & conquester la sainẽcte terre de Hierusalem, ils se mirent en diuerses bandes pour passer iusques en Constantinople. Et premierement Hugues frere du Roy de France, Dreux de Neelle, Clerambaut de Vendueil, & plusieurs autres prindrent & addresserẽt leur chemin par la terre de Peule. Et pour brief parler cheminerent tant qu'ils arriuerent en la cité de Constãtinople, & là cuidoient pacifiquement seiourner & attendre les autres princes leurs compagnons, ainsi qu'entre eux auoit esté deliberé. Et ainsi leur estoit aduis qu'ils estoyent bien à seureté en la terre des Grecs qui sont vne espece de Chrestiens, combien qu'ils consacrent le precieux corps de Iesus-Christ de pain leué que l'Eglise romaine ne l'a ordonné, & si ne croyẽt pas le benoit sainẽct Esprit proceder du pere & du fils en quoy ils errent grandemẽt. Et ainsi dõc que les dessus nõmez princes furent arriuez en la terre des Grecs dedans Constantinople, l'Empereur d'icelle cité qui bien sçauoit leur venue les fit prendre & mettre en prison en la cité, & mesmement fit detenir captif & prisonnier Hugues le frere du Roy de France & ses gens, laquelle chose il fit malicieusement pour doux causes.

C'est

GODEFFROY DE BVILLON. 181

C'est à sçauoir la premiere à fin que s'il venoit plusieurs autres Princes & grande multitude de peuple auquels il ne peut resister qu'il ne rendit les prisonniers pour faire sa paix, & auoir leur grace & amour. Et la deuxieme cause estoit que s'ils venoient à peu de gens ausquels il peut resister qu'il ne mit à rançon les prisonniers ou qu'il les peut faire mourir: car icelui Empereur estoit moult traistre & desloyal entre tous les hommes, & auec ce redoutoit-il la puissance & guerre des Turcs. Parquoy il pensoit auoir leur amour pour faire dommage & desplaisir aux princes chrestiens, si s'esforça à son possible de les dõmager en plusieurs manieres, lesquelles seroyent trop prolixes à reciter, parquoy en laisseray à parler pour dire des autres qui suyuoyent apres, c'est à sçauoir que Pierre l'Hermite auoit assemblé auec luy enuiron cinquante mille hommes, & addressa son chemin par terre, & qu'il passa par le pais de Hongrie & de Banieres pour tirer en Cõstantinople: mais il auoit auec luy gens de plusieurs langages & diuerses nations, lesquels pource qu'ils le voyoyent estre vn poure hõme ne vouloyent obeyr à luy. Et tellement que par les outrages & vaines voluptez qu'ils faisoyent par les pais, en furent bien destruits enuiron dix mil deuant qu'ils paruinsent en la cité de Constantinople.

Et quand ils furent venus l'Empereur enuoya incontinent querir Pierre l'Hermite, lequel vint à son mandement & le trouua en son palais, auquel lieu il le salua. Et quand l'Empereur l'apperçeut il le salua pareillement, & puis songneusement l'interrogua & enquit de luy & de la venue des princes Frã-

M 3

182 LA GENEALOGIE DE

çois & pelerins croisez, lesquels s'alloyent à la conqueste de Hierusalem, & Pierre l'Hermite luy respõdit qu'il n'auoit auec luy que tout menu peuple, ainsi qu'il l'auoit peu assembler en diuers pais & estranges contrees: mais tresbien luy dit que les grands Princes, Ducs, Contes & puissans Barons venoyent apres luy auec vne grande multitude de gens de guerre & hommes de fait, & brief qu'ils auoyent tresgrand ost, assez pour destruire toute Turquie, & paruenir à leur desir au vouloir de Dieu. Et quand l'Empereur eut ouy ainsi parler Pierre l'Hermite il commença fort à douter, parquoy il fit semblant de faire bonne chere à Pierre l'hermite & le laissa paisiblement passer auec ses gens, & tant fit Pierre & ses compagnons qu'a toute diligence vindrent iusques au bras sainct George, & encores passerẽt outre tellement qu'ils arriuerent en la terre d'vn puissant Payen nommé Solimant, lequel sçauoit bien sa venue des princes & Barons chrestiens en la cõqueste de Hierusalem ainsi comme il est deuãt dit, parquoy il estoit premuni & auoit assemblé vne grande multitude de Payens, pource qu'il se doutoit assez que nos princes chrestiens ne passeroyent point par sa terre sans luy mesfaire s'ils pouuoyent & sans luy dõmager son pais; si adiuint que quand Pierre l'Hermite eut passé outre le bras sainct George & marché iusques en la terre de Solimant, qu'il retourna iusques en Constantinoble parler à l'Empereur: mais ses gens demourerent en desordre, cõmençans à piller & ardre le pais de Solimant, & sans auoir conduite, veu qu'ils n'estoyẽt pas stilles à la guerre, par outrecuidee hardiesse se mirent à assaillir

GODEFFROY DE BVILLON. 183

saillir villes & chasteaux où ils prindrent plusieurs grands biens: mais quand Solimant le sçeut & en fut auerty il assembla son ost, & auec ses gẽs d'armes leur vint au deuant, & se combatit à eux si tresdurement qu'ils furent par luy desconfits & gaigna la bataille, tellement qu'il en print vne partie comme prisonniers, & mit les autres à l'espee qui fut vne grande pitié & perte pour les chrestiens: mais quoy qu'ils fussent en ce sainct & saluaire voyage pour conquester le Royaume de Hierusalem à l'honneur de nostre Seigneur, il est possible qu'ils furent tant outrecuidez & succombez d'orgueil qu'ils pensoyent faire merueilles sans auoir l'ayde des princes quasi comme en les deprimant, dont Dieu se peut courroucer à eux en leur voulant monstrer son ire: car il resiste souuentesfois aux orgulleux & donne sa gloire aux humbles. Et ainsi furent tous peris fors ceux qui se mirent en fuite: mais si ne furent-ils iamais s'aliez, & là furẽt morts beaucoup de gẽs de bien & de grand renom, lesquels par leurs outrecuidances cheuirent & tomberent en ce peril: ce fut dommage.

Et quand Pierre l'Hermite qui pour lors estoit à Constantinople eut entendu ces nouuelles il en fut grandement marry: mais il n'en faisoit pour lors gueres de semblãt, à fin qu'il ne luy peut tourner à quelque autre inconuenient enuers l'Empereur ou ses gens, & delibera de demourer paisiblement en la cité de Constantinople attendant les secours des autres grands princes puissans Barons desquels il sçauoit la venue estre prochaine comme il sera dit cy apres.

M 4

Bazı hristiyan prensleri ile baronlarının Konstantinopolis şehrine kadar nasıl ilerledikleri ve orada adı geçen şehrin imparatoru tarafından haince nasıl yakalanıp zindana atıldıkları hakkında.

BÖLÜM XXXXIII.

Papa Urbain tarafından kararlaştırılan Haçlı seferinin o kutsal yolculuğuna çıkmak ve kutsal Kudüs topraklarını fethetmek üzere hristiyan prensleri ile baronları hazır ve donanmış olduklarında, Konstantinopolis'ten geçmek üzere çeşitli birlikler halinde yola koyuldular. Ve ilk olarak Fransa Kralı'nın kardeşi Hugues, Dreux de Nelle, Clerambaut de Vendueil ve diğer birçoğu Peule toprakları üzerinden yollarını belirleyip yöneldiler. Ve kısaca anlatmak gerekirse, Konstantinopolis şehrine ulaşana kadar öyle çok yol yürüdüler; ve aralarında kararlaştırıldığı üzere orada barışçıl bir

şekilde konaklamayı ve diğer yoldaşları olan prensleri beklemeyi düşündüler. Ve böylece, bir tür hristiyan olan Yunanların topraklarında tam bir güven içinde olduklarını sanıyorlardı; her ne kadar Yunanlar, İsa Mesih'in o aziz bedenini Roma Kilisesi'nin emretmediği mayalı ekmekle kutsasalar da ve kutsal Ruh'un Baba'dan ve Oğul'dan çıktığına inanmayarak büyük bir yanılgı içinde olsalar da. Ve böylece yukarıda adı geçen prensler Konstantinopolis'teki Yunanların topraklarına vardıklarında, bu şehrin İmparatoru onların gelişini öğrenir öğrenmez onları yakalatıp şehirde zindana attırdı; ve özellikle Fransa Kralı'nın kardeşi Hugues'u ve adamlarını esir edip tutsak tuttu; bu kötü niyetli eylemi iki sinsi nedenden dolayı yapmıştı. Bunlardan birincisi şuydu: Eğer arkadan diğer birçok prens ve büyük bir halk topluluğu gelecek olursa, onlara direnemeyeceğini bildiğinden, barış yapmak ve onların lütfu ile sevgisini kazanmak için elinde rehineler bulundurmak istiyordu. Ve ikinci neden ise şuydu: Eğer İmparator'un direnebileceği kadar az sayıda insanla gelirlerse, esirleri fidyeye bağlamayı ya da onları öldürtmeyi amaçlıyordu; çünkü bu İmparator tüm insanlar arasında son derece hain ve sadakatsiz biriydi ve Türklerin gücü ile savaşından derinden korkuyordu. Bu yüzden hristiyan prenslerine zarar verip hoşnutsuzluk yaratarak Türklerin sevgisini kazanabileceğini düşünüyordu; nitekim onları birçok şekilde zarara uğratmak için elinden geleni yaptı, ki bunları anlatmak çok uzun sürerdi. Bu yüzden, arkadan kaçarak gelen diğerlerinden bahsetmek adına bunu bir kenara bırakacağım; şöyle ki, Keşiş Pierre yanına yaklaşık elli bin insan toplamıştı ve kara yoluyla yola koyulmuştu; Konstantinopolis'e varmak üzere Macaristan ve Banieres topraklarından geçmişti; ancak yanında birçok dilden ve çeşitli uluslardan insanlar vardı, bunlar onun fakir bir adam olduğunu gördükleri için kendisine hiç itaat etmek istemiyorlardı. Ve öyle ki yollardaki taşkınlıkları ve boş hevesleri yüzünden ülkeler tarafından yıpratıldılar, öyle ki Konstantinopolis şehrine ulaştıklarında yaklaşık on iki bin kişiyi kaybetmiş durumdaydılar.

Ve onlar geldiklerinde İmparator hemen Keşiş Pierre'i çağırttı, o da onun emriyle sarayına geldi ve orada onu selamladı. Ve İmparator onu gördüğünde kendisi de onu selamladı; ve sonra uzun süre onu sorguladı, ondan ve Fransa prenslerinin gelişinden bilgi aldı. Fransa'nın o Haçlı seferi şövalyeleri ile hacıları ki Kudüs'ü fethetmeye gidiyorlardı; ve Keşiş Pierre ona cevap vererek, yanında öyle büyük bir halk topluluğu olmadığını, ancak çeşitli ülkelerden ve yabancı diyarlardan az sayıda insan toplayabildiğini söyledi; "Ancak," dedi, "benden sonra gelen Prenslerin, Düklerin, Kontların ve güçlü Baronların çok iyi bilmesini isterim ki, yanlarında muazzam bir savaş adamı ve yetkin yiğitler topluluğu getirmektedirler; ve kısacası Tanrı'nın iradesi ve arzusuyla tüm Türkiye'yi yok etmeye ve arzularına ulaşmaya fazlasıyla yetecek güçtedirler." Ve İmparator, Keşiş Pierre'in böyle konuştuğunu işittiğinde içten içe şüpheye düşmeye başladı, bu yüzden Keşiş Pierre'e iyi bir yüz göstermiş gibi davrandı ve onun adamlarıyla birlikte barışçıl bir şekilde geçmesine izin verdi; ve Keşiş Pierre ile yoldaşları o kadar büyük bir gayret gösterdiler ki, Aziz George Boğazı'na kadar geldiler; ve dahi orayı da geçerek Soliment adındaki çok güçlü bir putperestin topraklarına ulaştılar, ki kendisi daha önce dendiği gibi prenslerin ve hristiyan baronların Kudüs'ü fethetmek üzere gelişlerini çok iyi

biliyordu; bu yüzden önceden uyarılmış olarak, hristiyan prenslerimizin kendi topraklarından kendilerine kötülük etmeden ve zarar vermeden geçemeyeceklerinden şüphelendiği için çok büyük bir putperest topluluğu bir araya getirmişti; ve öyle denk geldi ki, Keşiş Pierre o Aziz George Boğazı'nı geçip Soliment'in topraklarına kadar ilerlediğinde, İmparator ile konuşmak üzere Konstantinopolis'e geri döndü; ancak onun adamları düzensiz bir şekilde geride kaldılar, Soliment'in ülkesini yağmalamaya ve yakmaya başladılar, ve yanlarında bir lider olmadan, savaşa hiç alışkın olmadıkları halde kibirli bir cesaretle kasabaları ve şatoları basıp buralarda birçok büyük mallar ele geçirdiler; fakat Soliment bunu öğrenip durumdan haberdar olduğunda ordusunu topladı ve savaş adamlarıyla birlikte onların karşısına çıktı, onlarla savaşarak onları öyle mucizevi bir şekilde bozguna uğrattı ki savaşı kazandı, öyle ki onların bir kısmını esir olarak yakaladı ve diğerlerini kılıçtan geçirdi, ki bu hristiyanlar için çok büyük bir acı ve kayıp oldu; her ne kadar bu kutsal ve hayırlı yolculukta Efendimizin onuru için Kudüs Krallığı'nı fethetmek üzere bulunuyor olsalar da, onların çok fazla kibirli davranmış olmaları ve prenslerin yardımı olmadan, sanki onları hiçe sayarcasına kendi başlarına mucizeler yaratabileceklerini sanarak gurura kapılmış olmaları mümkündür, bundan dolayı Tanrı onlara öfkelenerek kendi gazabını göstermek istemiş olabilir; zira O, kibirlilere her zaman karşı durur ve şanını alçakgönüllülere verir. Ve böylece, kaçarak kurtulanların dışındakilerin hepsi yok oldu; ancak hiçbir şekilde bir araya gelmemiş olan, ve kibirleri yüzünden düşüp bu tehlikeye maruz kalan o iyi ve büyük ün sahibi kişilerin birçoğu orada öldü, ki bu büyük bir ziyan oldu.

Ve o sırada hâlâ Konstantinopolis'te bulunan Keşiş Pierre bu haberleri işittiğinde bundan dolayı son derece kederlendi; ancak o an için bunu hiç belli etmedi, öyle ki İmparator'a veya adamlarına karşı başka bir olumsuzluğa yol açmasın; ve sonra arkadan geleceklerini çok iyi bildiği diğer büyük prenslerin, güçlü Baronların yardımını beklemek üzere Konstantinopolis şehrinde barışçıl bir şekilde kalmaya karar verdi, ki onların gelişi aşağıda söyleneceği gibi çok yakındı.

Comme le preux Godeffroy duc de Buillon auec ses nobles freres Baudouin & Eustace ensemble leurs gens vindrent iusques en la terre de Constantinople, là où ils firent la guerre à l'Empereur qui fut contraint de rendre Hugues le frere du treschrestien Roy de France, & tous les autres qu'il tenoit prisonniers.

CHAP. XXXIIII.

EN ce temps approchoyent de Constantinople plusieurs grands princes & Barons Chrestiens, lesquels s'estoyent esmeus de venir par terre, & ny eut celuy qui ne perdit grande toison de ses gens auant qu'ils vinsent au pays de Grecesfors & excepté le preux & sage Godeffroy de Buillon, ses freres Baudouin & Eustace & ceux qui furent en sa compaignie, car il passa si sagement tous les pais iusques en la terre de Constantinople qu'il ne perdit aucun de ses gens. Et quand il fut arriué & venu en icelle terre, il eut certaines nouuelles que l'Empereur tenoit prisonnier Hugues, le frere du Roy de France & plusieurs autres Barõs & nobles cheualiers chrestiens, si manda audit Empereur qu'il luy pleut de sa bonne grace luy enuoyer Hugues auec les autres Barons & cheualiers, lesquels iniustement & à tort il auoit prins prisonniers veu qu'il se disoit Grec & chrestien, & qu'iceux meuz de bon vouloir alloient à la conqueste du Royaume de Hierusalem pour l'honneur de nostre sauueur & redempteur Iesus Christ, & pour l'augmentation, bien & vtilité de toute la religion Chrestienne.

Mais quelque chose que ledit Empereur reçeut

çeut ces nouuelles, il n'en voulut riens faire & si ne fit aucune estimation de ce qu'il luy estoit mandé. Et quand le preux Godeffroy vid qu'il ne vouloit rẽdre ne restituer les prisonniers qu'il demandoit, il fit incontinent disposer ses gens d'armes, lesquels à son cõmandement marcherent sur la terre de l'Empereur de Constantinople, en telle maniere que biẽ briefuement fist brusler & destruire beaucoup de son pays. Et quãd l'Empereur eut entẽdu la prouesse du noble Godeffroy de Buillon, & qu'il apperçeu que victorieusement luy dommageoit ses pays, à quoy il ne pouuoit resister il deliura incontinent Huges & les autres Barons auec leur compagnie, & les enuoia au noble Godeffroy, en luy priãt qu'il luy pleut de ne plus riens dommager ses pays, mais qu'il vint à luy en Constantinople auec les autres barons & ils demeuroient en bonne amour & concorde l'vn auec l'autre, & quand Godeffroy eut ouy ces nouuelles & qu'il vit les barons deliurez de prison luy & les autres cesserent de dommager la terre de l'Empereur & vindrent vers luy en Constantinople en la maniere qu'il luy auoit mandez, mais quand ils arriuerent aupres de Constantinople l'Empereur ne voulut qu'ils entrassent encores dedans la ville, car il auoit encores volonté de leur faire aucune trahison, si les fit loger entre vne vieil le forteresse & meurs de la ville, & ainsi comme il cuidoient illec estre asseuré, l'Empereur fit assembler plusieurs de ses gens d'armes & enuoia assailir tous nos princes & barons chrestiens tellemẽt que il les cuida surprendre en desarroy pour les destruire & faire mourir. Mais le preux Godeffroy auec son

deux freres & les nobles barons se deffendirent si vaillamment comme preux & bons champions qu'ils ne perdirent aucuns de leurs gens, mais vicieusement chasserent les gens de l'Empereur dedans Constantinople & les dommagerent tresfort, mais si n'estoient ils pas contens de la trahison que on leur auoit fait.

Quand l'Empereur vit qu'il ne les pouuoit greuer par aucune maniere, mais que ses gens estoient retournez confus il cuida enrager de dueil, si luy fut force & contrainct de soy accorder à eux, & par sainct semblant demanda leur paix & qu'ils fussent d'accord ensemble, laquelle chose d'vn consentement octroyerent tous les nobles princes & barons chrestiens comme bons & loiaux catholiques qui en la force & puissance du dextre bras de Dieu ne doubtoient aucuns aduersaires. Si entrerent en la cité de Constantinople, où l'Empereur tant par contrainct e que par amour les reçeut honnorablement, & là estoient à repos dedans la cité en attendant les autres princes qui n'estoient encores venus pour tousiours amasser leur ost & estre bien vnis ensemble, si estassauoir que Robert de Frise. Le cõte de Flandres, Bonamond duc de Peule & son neueu Tangres, vindrent par mer auec leurs gens, & le conte de Thoulouse auec l'Euesque du Puis vindrent par terre & tant trauaillerent qu'ils vindrent & arriuerent tous en Constantinoble, là où pareillement furẽt receuz de l'Empereur auec les autres princes chrestiens & tellement que la plusgrande partie de tous ceux qui s'estoient croisez & auoient entreprins ce sainct voiage tant barons cõme

me menu peuple s'assemblerent en Constantinople, & là par vn conseil qu'ils firent (où ils deliberẽrent beaucoup de choses pour l'vtilité de la chrestienté lesquelles seroient trop prolixes à raconter) par le consentement du menu peuple s'accorderent les nobles princes & barons auec l'Empereur par telle maniere que ses princes chrestiẽns conquestoient les villes delà le bras sainct George, lesquelles auoient anciennement esté du ressort de l'Empire qu'ils les rendroient à l'Empereur, pourueu aussi que s'ils auoient besoing ou necessité de secours qu'ils l'enuoieroient dire & signifier à l'Empereur, & il seroit tenu d'y venir en personne auec la puissance, lequel compromis fut paisiblement accordé entre les parties, parquoy tous les princes & barons chrestiẽns firent hommage à l'Empereur. Lequel leur donna de beaux & riches dons pour les entretenir, mais il ne le faisoit par trahison & pour les deceuoir & ainsi par vn feinct semblant leur faisoit assez bonne chere & les traicta de ses biens plantureusement & à grande largesse, & pour les conduire leur dõna vn Grec traistre & desloial, lequel estoit nommé Tatin, & leur dit qu'il enseigneroit les chemins & passages iusques en Hierusalem, mais ce ne fut aussi que pour les trahir, car l'Empereur auoit plus grand faueur aux turcz qu'aux nobles princes chrestiens.

Puis les princes & barons prindrẽt congé de l'Empereur & se partirent de Constantinople auec leurs gens d'armes, & tant marcherẽt qu'ils passerent le bras sainct George & arriuerẽt en la terre du puissant paien Solimant, lequel aubit destruit les

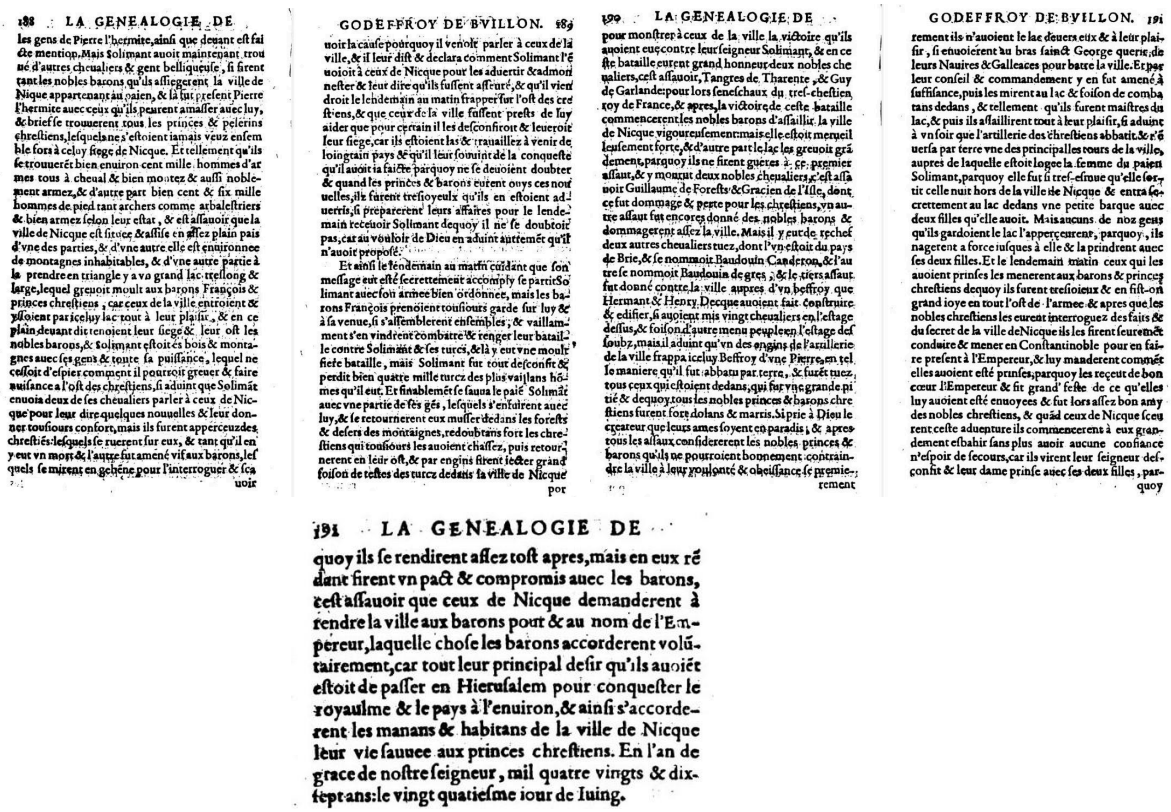

188 LA GENEALOGIE DE

les gens de Pierre l'hermite, ainsi que deuant est fai
cte mention. Mais Solimant auoit maintenant trou
ué d'autres cheualiers & gent belliqueuse, si firent
tant les nobles barons qu'ils assiegerent la ville de
Nicque appartenant au paien, & là fut present Pierre
l'hermite auec ceux qu'ils peurent amasser auec luy,
& briefsse trouuerent tous les princes & pelerins
chrestiens, lesquels ne s'estoient iamais veuz ensem
ble fors à celuy siege de Nicque. Et tellement qu'ils
se trouuerẽt bien enuiron cent mille hommes d'ar
mes tous à cheual & bien montez & aussi noble-
ment armez, & d'autre part bien cent & six mille
hommes de pied tant archers comme arbalestriers
& bien armez selon leur estat, & est assauoir que la
ville de Nicque est située & assise en assez plain pais
d'vne des parties, & d'vne autre elle est enuironnee
de montagnes inhabitables, & d'vne autre partie à
la prendre en triangle y a vn grand lac tresfong &
large, lequel greuoit moult aux barons François &
princes chrestiens, car ceux de la ville entroient &
yssoient par iceluy lac tout à leur plaisir, & en ce
plain deuant dit tenoient leur siege & leur ost les
nobles barons, & Solimant estoit és bois & monta-
gnes auec ses gens & toute sa puissance, lequel ne
cessoit d'espier comment il pourroit greuer & faire
nuisance à l'ost des chrestiens, si aduint que Solimãt
enuoia deux de ses cheualiers parler à ceux de Nic-
que pour leur dire quelques nouuelles & leur don-
ner tousiours confort, mais ils furent apperceuz des
chrestiẽs lesquels se rueren sur eux, & tant qu'il en
y eut vn mort & l'autre fut amené vif aux barons, les
quels se mirent en gehẽne pour l'interroguer & sca
uoir

GODEFFROY DE BVILLON. 189

uoir la cause pourquoy il venoit parler à ceux de la
ville, & il leur dist & declara comment Solimant l'e
uoioit à ceux de Nicque pour les aduertir & admoni
nester & leur dire qu'ils fussent asseuré, & qu'il vient
droit le lendemain au matin frapper sur l'ost des cre
stiens, & que ceux de la ville fussent prests de luy
aider que pour certain il les desconfiroit & leueroit
leur siege, car ils estoient las & trauaillez à venir de
loingtain pays & qu'il leur souuint de la conqueste
qu'il auoit ia faicte parquoy ne se deuoient doubter
& quand les princes & barons eurent ouys ces nou
uelles, ils furent tresioyeulx qu'ils en estoient ad-
uertis, si preparerent leurs affaires pour le lende-
main receuoir Solimant dequoy il ne se doubtoit
pas, car au vouloir de Dieu en aduint autremẽt qu'il
n'auoit proposé.

Et ainsi le lendemain au matin cuidant que son
message eut esté secrettement accomply se partit So-
limant auec son armee bien ordonnee, mais les ba-
rons François prenoient tousiours garde sur luy &
à sa venue, si s'assemblerent ensembles, & vaillam-
ment s'en vindrent combattre & renger leur batail-
le contre Solimant & ses turcs, & là y eut vne moult
fiere bataille, mais Solimant fut tout desconfit &
perdit bien quatre mille turcz des plus vaillans hõ-
mes qu'il eut. Et finablemẽt se sauua le paié Solimãt
auec vne partie de ses gẽs, lesquels s'enfuirent auec
luy, & se retournerent eux musser dedans les forests
& desers des montaignes, redoubtans fort les chre-
stiens qui tousiours les auoient chassez, puis retour-
nerent en leur ost, & par engins firent secter grand
foison de testes des turcz deduits sa ville de Nicque
por

190 LA GENEALOGIE DE

pour monstrer à ceux de la ville la victoire qu'ils
auoient euę contre leur seigneur Solimant, & en ce
ste bataille eurent grand honneur deux nobles che
ualiers, cest assauoir, Tangres de Tharente, & Guy
de Garlande: pour lors seneschaux du tres-chestien
roy de France, & apres, la victoire de ceste bataille
commencerent les nobles barons d'assaillir la ville
de Nicque vigoureusement: mais elle estoit merueil
leusement forte, & d'autre part le lac les greuoit grã
dement, parquoy ils ne firent gueres à ce premier
assaut, & mouurut deux nobles cheualiers, c'est assa
uoir Guillaume de Forests & Gracien de l'Isle, dont
ce fut dommage & peste pour les chrestiens, vn au-
tre assaut fut encores donné des nobles barons &
dommagerent assez la ville. Mais il y eut de tresbel
deux autres cheualiers tuez, dont l'vn estoit du pays
de Brie, & se nommoit Baudouin Canderon, & l'au
tre se nommoit Baudouin de gres, & le tiers assaut
fut donné contre la ville aupres d'vn beffroy que
Hermant & Henry Decque auoient fait construire
& edifier, si auoient mis vingt cheualiers en l'estage
dessus, & foison d'autre menu peuple en l'estage des
soubz, mais il aduint qu'vn des engins de l'artillerie
de la ville frappa icelluy Beffroy d'vne Pierre, en tel
le maniere qu'il fut abbatu par terre, & fuzẽt tuez
tous ceux qui estoient dedans, qui fut vne grande pi
tié & dequoy tous les nobles princes & barons chre
stiens furent fort dolans & marris. Si prie à Dieu le
createur que leurs ames soyent en paradis, & apres
tous les assaux considererent les nobles princes &
barons qu'ils ne pourroient bonnement contrain-
dre la ville à leur voulonté & obeissance se premie-
rement

GODEFFROY DE BVILLON. 191

rement ils n'auoient le lac deuers eux & à leur plai-
sir, si enuoierent au bras sainct George querir de
leurs Nauires & Galleaces pour battre la ville. Et par
leur conseil & commandement y en fut amené à
suffisance, puis les mirent au lac & foison de comba
tans dedans, & tellement qu'ils furent maistres du
lac, & puis ils assaillirent tout à leur plaisir, si aduint
à vn soir que l'artillerie des chrestiens abbatit & ré-
uersa par terre vne des principalles tours de la ville,
aupres de laquelle estoit logee la femme du paien
Solimant, parquoy elle fut si tres-esmue qu'elle sor-
tit celle nuit hors de la ville de Nicque & entra se-
crettement au lac dedans vne petite barque auec
deux filles qu'elle auoit. Mais aucuns de noz gens
qu'ils gardoient le lac l'apperceurent, parquoy, ils
nagerent a force iusques à elle & la prindrent auec
ses deux filles. Et le lendemain matin ceux qui les
auoient prinses les menerent aux barons & princes
chrestiens dequoy ils furent tresioieux & en fist-on
grand ioye en tout l'ost de l'armee & apres que les
nobles chrestiens les eurent interroguez des faits &
du secret de la ville de Nicque ils les firent seuremẽt
conduire & mener en Constantinoble pour en fai-
re present à l'Empereur, & luy manderent commẽt
elles auoient esté prinses, parquoy les reçeut de bon
coeur l'Empereur & fit grand' feste de ce qu'elles
luy auoient esté enuoyees & fut lors assez bon amy
des nobles chrestiens, & quãd ceux de Nicque sceu
rent ceste aduenture ils commencerent à eux gran-
dement esbahir sans plus auoir aucune confiance
n'espoir de secours, car ils virent leur seigneur des-
confit & leur dame prinse auec ses deux filles, par-
quoy

191 LA GENEALOGIE DE

quoy ils se rendirent assez tost apres, mais en eux rẽ
dant firent vn pact & compromis auec les barons,
cest assauoir que ceux de Nicque demanderent à
rendre la ville aux barons pour & au nom de l'Em-
pereur, laquelle chose les barons accorderent volũ-
tairement, car tout leur principal desir qu'ils auoiẽt
estoit de passer en Hierusalem pour conquester le
royaulme & le pays à l'enuiron, & ainsi s'accorde-
rent les manans & habitans de la ville de Nicque
leur vie sauuee aux princes chrestiens. En l'an de
grace de nostre seigneur, mil quatre vingts & dix-
sept ans: le vingt quatiesme iour de Iuing.

Yiğit Godeffroy de Buillon'un iki soylu kardeşi Baudouin ve Eustace ile birlikte ordularını Konstantinopolis topraklarına nasıl getirdiği; Fransa'nın çok hristiyan Kralı'nın kardeşi Hugues'u ve esir tutulan diğer tüm kişileri geri vermeye zorlamak için İmparator'a nasıl savaş açtığı hakkında.

BÖLÜM XXXXIIII.

Bu sırada birçok büyük prens ve hristiyan baron Konstantinopolis'e yaklaşıyordu; onlar ki kara yoluyla ilerlemişlerdi ve Yunanistan topraklarına ulaşana kadar halklarından büyük bir kayıp vermemişlerdi; yiğit ve bilge Godeffroy de Buillon, kardeşleri Baudouin ve Eustace ile maiyetindekiler hariç; zira o, Konstantinopolis topraklarına varana kadar kendi halkından tek bir kişi bile kaybetmeden tüm ülkeleri barışçıl bir şekilde geçti. Ve bu topraklara ulaşıp geldiğinde, İmparator'un Fransa Kralı'nın kardeşi Hugues'u ve diğer birçok hristiyan baronu ile soylu şövalyeyi zindanda esir tuttuğuna dair kesin haberler aldı; bu yüzden adı geçen İmparator'a, kurtarıcımız ve kurtarıcımız İsa Mesih'in onuru, ve tüm hristiyan dininin büyümesi, hayrı ve faydası için Kudüs Krallığı'nı fethetmeye iyi bir niyetle giden Hugues'u, diğer baronları ve şövalyeleri lütfuyla özgür bırakıp göndermesini talep eden bir haber iletti; zira İmparator bir hristiyan ve Yunan olmasına rağmen onları haksız yere ve zorbalıkla esir almıştı.

Ancak adı geçen İmparator bu haberleri aldığında buna hiç değer vermedi ve talep edilen şey hakkında hiçbir şekilde olumlu bir irade göstermedi. Ve yiğit Godeffroy onun esirleri geri vermeyi ve iade etmeyi reddettiğini gördüğünde, derhal savaş adamlarını düzene soktu; onlar onun emriyle Konstantinopolis İmparatoru'nun toprakları üzerinde yürüyüşe geçerek çok kısa bir süre içinde onun topraklarının büyük bir kısmını yaktılar ve yok ettiler. Ve İmparator soylu Godeffroy de Buillon'un

bu yiğitliğini duyup anladığında, ve onun zafer kazanarak kendi topraklarına nasıl zarar verdiğini, buna karşı koyamayacağını fark ettiğinde; derhal Hugues'u ve diğer baronları maiyetleriyle birlikte serbest bıraktı ve onları soylu Godeffroy'a göndererek, artık kendi topraklarına daha fazla zarar vermemesini rica etti; aksine diğer tüm baronlar ve müttefikleriyle birlikte Konstantinopolis'te kendisinin yanına gelmesini, orada birbirleriyle iyi bir sevgi, uyum ve uzlaşı içinde kalmalarını talep etti; ve Godeffroy bu haberleri işitip baronların hapisten kurtulduğunu gördüğünde, o ve diğerleri İmparator'un topraklarına zarar vermeyi bıraktılar ve İmparator'un kendilerine bildirdiği şekilde Konstantinopolis'e doğru geldiler; ancak onlar Konstantinopolis'e ulaştıklarında İmparator onların şehre girmelerini henüz istemedi, zira onlara hâlâ bir ihanet yapmayı arzuluyordu; bu yüzden onları şehrin dışındaki eski bir hisar ve evlerin olduğu yere yerleştirdi, ve orada kendilerini güvende sandıkları bir sırada İmparator birçok savaş adamını gizlice toplayıp bizim tüm hristiyan prenslerimize ve baronlarımıza saldırmaları için gönderdi; öyle ki onları hazırlıksız yakalayıp yok etmeyi ve öldürmeyi amaçlıyordu. Ancak yiğit Godeffroy iki kardeşi ve soylu baronlarıyla birlikte kendilerini birer yiğit ve iyi şampiyonlar gibi öyle cesurca savundular ki kendi halklarından hiçbirini kaybetmediler; aksine İmparator'un adamlarını Konstantinopolis'in içine kadar zaferle püskürttüler ve onlara çok büyük zararlar verdiler; ancak kendilerine yapılan bu ihanetten dolayı hiç de memnun değillerdi.
İmparator onları hiçbir şekilde alt edemeyeceğini, aksine kendi adamlarının geri çekildiğini ve utanç içinde döndüğünü gördüğünde, onlara karşı olan zorlamasından ve inadından vazgeçmek zorunda kaldı; ve sözde barış yapmak isteyerek onlardan sulh talep etti; ve hep birlikte bir uzlaşı içinde anlaşarak, Tanrı'nın gücü ve sağ kolunun kudretiyle hiçbir düşmandan şüphe duymayan o tüm soylu katolik hristiyan prensleri ile baronlarına barış bahşetti. Böylece Konstantinopolis şehrine girdiler, orada İmparator onları onurlu bir şekilde kabul etti ve orada, henüz gelmemiş olan ve ordularını her zaman büyütüp bir araya getirmek üzere yolda olan diğer prensleri beklemek için şehirde istirahate çekildiler; ve bilinmelidir ki Flandre kontu Robert, Tarente prensi Bonamond, Peule dükü ve onun yeğeni Tangres deniz yoluyla adamlarıyla birlikte geldiler; ve Toulouse kontu ile du Puis piskoposu kara yoluyla ilerleyip çok zahmet çekerek Konstantinopolis'e ulaştılar, orada İmparator ve diğer hristiyan prensler tarafından aynı şekilde kabul edildiler; öyle ki bu kutsal yolculuğa ve Haçlı seferine girişenlerin en büyük kısmı Konstantinopolis'te toplandı; ve orada yaptıkları bir konsey toplantısında, tüm katolik hristiyanlığın yararı için birçok şeyi kararlaştırdılar, ki bunları anlatmak çok uzun sürerdi; ve küçük halkın da rızasıyla soylu prensler ve baronlar, İmparator ile şu şekilde anlaştılar ve uzlaştılar: Hristiyan prensler Aziz George Boğazı'nın ötesindeki şehirleri fethettiklerinde, eğer bu şehirler eskiden İmparatorluğun mülkiyetine ait yerler ise buraları İmparator'a iade edeceklerdi; buna karşılık eğer Prenslerin bir yardıma veya desteğe ihtiyaçları olursa İmparator onlara doğrudan yardım gönderecek ve bunu bildirecekti; ve İmparator da gücü yettiğince şahsen gelmekle yükümlü olacaktı; bu uzlaşı taraflar arasında barışçıl bir şekilde kabul edildi, bu yüzden tüm hristiyan prensleri ve baronları İmparator'a biat ettiler. İmparator da onlara kendilerini geçindirmeleri için güzel ve

zengin hediyeler verdi, ancak bunu tamamen bir ihanetle ve onları aldatmak amacıyla yapmıştı; zira sözde onlara iyi bir yüz gösterip mallarını bol bol sunuyor ve büyük cömertlik ediyordu; ve onları götürmesi için yanlarına Tatin adında hain ve sadakatsiz bir Yunan rehber verdi, ona Kudüs'e kadar olan yolları ve geçitleri hristiyanlara öğretmesini emretmişti, ancak bu aynı zamanda onlara ihanet etmek içindi; zira İmparator Türkleri, soylu hristiyan prenslerine tercih ederek onlara daha büyük bir hayranlık besliyordu.
Sonra prensler ve baronlar İmparator'dan izin alarak savaş adamlarıyla birlikte Konstantinopolis'ten ayrıldılar; ve Aziz George Boğazı'nı geçerek putperestlerin çok güçlü olan kralı Soliment'in topraklarına girdiler, ki kendisi Keşiş Pierre'in adamlarını daha önce dendiği gibi tamamen yok etmişti; ancak Soliment şimdi kendi tarafında diğer birçok şövalyeyi ve savaşçı halkı toplanmış buldu; hristiyan baronlar ise putperestlere ait olan İznik (Nicque) şehrini kuşattılar; ve orada o sırada Keşiş Pierre, yanına toplayabildiği insanlarla birlikte hazır bulunuyordu; ve kısaca anlatmak gerekirse, hristiyanların o tüm prensleri ile hacıları kendilerini daha önce hiç bu kadar bir arada görmemişlerdi, ta ki bu İznik kuşatmasına kadar. Ve öyle ki orada atlı ve şövalye olarak tamamen zırhlanmış yaklaşık yüz bin adam toplandı; ve diğer tarafta ise hem okçular hem de arbaletçiler olmak üzere, kendi durumlarına göre iyi donanmış yüz on bin piyade insanı bulunuyordu; ve bilinmelidir ki bu İznik şehri bir tarafı tamamen düz bir ovada kurulmuş ve yerleşmişti; diğer tarafı ise üzerinde insan yaşamayan dağlarla çevriliydi; ve diğer bir kısmı ise onu bir üçgen içine alacak şekilde çok uzun ve geniş büyük bir göle bakıyordu; öyle ki şehrin insanları bu göle tamamen kendi arzularına göre girip çıkıyorlardı; ve hristiyan prensleri kuşatmalarını bu düz ova üzerinde kurmuşlardı; ve Soliment ise adamları ve tüm gücüyle dağlarda ve ormanlarda gizlenmişti, hristiyan ordusuna nasıl zarar verebileceğini ve sıkıntı çıkarabileceğini kurnazca gözetliyordu; ve öyle denk geldi ki Soliment, hristiyanların durumunu öğrenmek üzere İzniklilere bazı haberler bildirmek ve onlara her zaman destek vereceğini söylemek için iki şövalyesini gönderdi; ancak onlar her zaman tetikte olan hristiyanlar tarafından fark edildiler: Bu yüzden üzerlerine çullandılar, öyle ki biri orada öldü ve diğeri sağ olarak baronların önüne getirildi, baronlar onu sorgulamak ve geliş amacını öğrenmek için işkenceye aldılar.
Böylece şehre gelenlerin ne konuşmak istediğini anladılar, ve o adam onlara Soliment'in İzniklilere onları uyarmak ve bildirmek için kendisini nasıl gönderdiğini anlatıp beyan etti; onlara dert etmemelerini, çünkü ertesi gün sabahleyin hristiyanların üzerine aniden saldırmaya geleceğini, ve şehirdekilerin de kendisini kurtarmak ve kuşatmayı kaldırmak için ona yardım etmeye hazır olmalarını söylediğini aktardı; zira kendisi uzaktan gelen o hristiyanların yorgun ve bitkin olduğunu biliyordu ve bu fetihten dolayı onların payına düşeni alacaklarından hiç şüphe duymuyordu; bu yüzden prenslerin ve baronların bu haberleri duyduklarında bundan şüphe etmemeleri gerekiyordu; ve prensler ile baronlar bu haberleri işittiklerinde son derece sevindiler, zira önceden uyarılmışlardı; ertesi gün için işlerini hazırladılar; zira aksi takdirde hazırlıksız yakalanacakları o Soliment'in saldırısını beklemeye koyuldular.

Ve böylece ertesi sabah, mesajının gizlice yerine getirildiğini sanan Soliment, iyi düzenlenmiş ordusuyla birlikte yola çıktı; ancak hristiyan baronları onun gelişine karşı her zaman tetikteydiler, bir araya toplanarak yiğitçe Soliment'in ve Türklerinin üzerine savaşı başlatmak ve düzenlemek üzere gittiler; ve orada çok çetin ve amansız bir savaş meydanı oluştu; ancak **Soliment tamamen bozguna uğratıldı ve en yiğit adamlarından dört binden fazla Türkünü kaybetti; ve nihayetinde putperest Soliment, adamlarının bir kısmıyla birlikte kaçarak kurtulmayı başardı, onlar da kaçıp dağların içindeki ormanlara ve kuytulara gizlendiler; hristiyanlar ise onları her zaman kovalayarak hırpaladıktan sonra kendi ordularına geri döndüler; ve mancınıklarla İznik şehrinin içine çok büyük miktarda Türk kafası fırlattılar.**
Bunu, şehir sakinlerine, efendileri Soliment'e karşı kazandıkları o büyük savaşı ve zaferi göstermek için yapmışlardı; ve bu savaşta o soylu şövalyeler çok büyük bir onur kazandılar; yani Tarente prensi Tangres ve Garlande senyörü Guy; onlar ki çok hristiyan olan Fransa Kralı'nın kâhyalarıydılar; ve bu zaferin ardından soylu baronlar İznik şehrine çok güçlü bir şekilde saldırmaya başladılar; ancak şehir mucizevi bir şekilde çok güçlü tahkim edilmişti, ve diğer taraftan göl de onlara büyük bir engel teşkil ediyordu, bu yüzden ilk saldırıda orada pek bir başarı elde edemediler; ve bu ilk hücumda iki soylu şövalye öldü; yani Forests'lı Guillaume ve İle'li Gracien, ki onların kaybı hristiyanlar için çok büyük bir ziyan oldu; ve sonrasında soylu baronlar tarafından şehre bir başka büyük saldırı daha düzenlendi ve buraya çok büyük zararlar verildi. Ancak bu sırada, biri Brie topraklarından olan ve adı Baudouin Canderon olan, ikincisi Baudouin de Gres olan, ve üçüncüsü ise soylu Godeffroy'un inşa ettirip kurdurmuş olduğu o büyük "Beffroy" yani hareketli ahşap kuleye karşı yapılan üçüncü saldırıda ölen iki şövalye daha katledildi; onlar bu kulenin üst katına yirmi şövalye yerleştirmişlerdi, ve altında da diğer küçük halktan büyük bir kalabalık bulunuyordu; ancak öyle denk geldi ki şehrin mancınıklarından atılan büyük bir taş bu ahşap kuleye öyle bir şekilde çarptı ki, kule yerle bir oldu ve yıkıldı; öyle ki içinde bulunanların hepsi ezilerek öldü, bundan dolayı orada çok büyük bir acı ve keder yaşandı; bu yüzden tüm soylu prensler ile baronlar son derece dertlendiler ve yas tuttular; yaradan Tanrı'ya onların ruhlarını cennete kabul etmesi için dua ettiler; ve tüm bu saldırıları değerlendiren soylu prensler ile baronlar, eğer o büyük gölün kontrolünü tamamen kendi ellerine almazlarsa bu İznik şehrini tam olarak zorlayamayacaklarını ve alt edemeyeceklerini çok iyi anladılar.
Çünkü onların göl tarafında hiçbir engeli yoktu ve oradan diledikleri gibi her şeyi tedarik ediyorlardı; bu yüzden derhal Aziz George Boğazı'na adam göndererek şehri göl üzerinden vurmak için büyük gemilerini ve kadırgalarını getirtmeye karar verdiler; ve onların bu emri ve kararı doğrultusunda yeterli sayıda gemi göle getirildi; sonra içlerine çok sayıda savaşçı yerleştirip göle saldılar; ve öyle ki o gölün kontrolüne tamamen sahip oldular, ve sonrasında şehri her taraftan diledikleri gibi kuşattılar; ve hristiyanların topçu atışlarının şehrin ana kulelerinden birini nasıl yıktığı ve yerle bir ettiği görüldü; bu kulenin hemen yakınında putperest Soliment'in karısı ikamet ediyordu; bu yüzden kadın o kadar büyük bir korkuya kapıldı ki, o gece iki kızıyla birlikte İznik şehrinden gizlice ayrılarak göl kenarında kendisini bekleyen küçük bir

tekneye bindi; ancak gölü gözetleyen bizim adamlarımızdan bazıları onları fark ettiler; bu yüzden ona doğru güçle kürek çekerek kadını iki kızıyla birlikte yakaladılar. Ve ertesi sabah onu yakalayanlar kadını dertli ve kederli bir halde hristiyan baronlarına ve prenslerine teslim ettiler; ve bundan dolayı ordunun tamamında çok büyük bir sevinç yaşandı; ve soylu hristiyanlar kadını İznik şehrinin sırları hakkında uzun süre sorguladıktan sonra, kadını gizlice teslim alıp Konstantinopolis'e, İmparator'un huzuruna götürdüler ve ona bu hanımefendilerin nasıl esir alındığını bildirdiler; İmparator da hristiyan prenslerinin kendisine gönderdiği bu değerli esirleri büyük bir memnuniyetle ve iyi bir yürekle kabul etti ve onlara büyük bir şenlik yaptırdı; ve İznik halkı kendi hanımefendilerinin ve onun iki kızının esir düştüğünü, efendileri Soliment'in yenildiğini ve kendilerine hiçbir yardım veya kurtuluş umudu kalmadığını gördüklerinde son derece şaşırdılar ve kederlendiler; bu yüzden çok kısa bir süre sonra teslim oldular.
Ancak kendilerini teslim ederken baronlarla bir anlaşma ve sözleşme yaptılar; yani İznik halkı şehri baronlara, İmparator'un adına ve onun lütfuna teslim etmeyi talep etti; baronlar da bunu gönüllü olarak kabul ettiler; çünkü onların sahip olduğu tüm ana arzu ve niyet, Kudüs'ü ve çevre toprakları fethetmek üzere doğrudan oraya geçmekti; ve böylece İznik şehrinin halkı ve sakinleri ile hristiyan prensleri arasında barış sağlandı ve canları bağışlandı. Bu olay, yüce Efendimizin lütuf yılında, bin doksan yedi (1097) yılında, Haziran ayının yirmi dördüncü gününde gerçekleşti.

Türkçeye çeviren İbrahim Şimşek'in dipnotu:
Metinlerde geçen Soliment ismi, aslında tarihi kaynaklarda Kılıç Arslan (I. Kılıç Arslan) olarak bilinen Anadolu Selçuklu Sultanı'dır.

Comme les princes & barons chrestiens se partirent de la ville de Nicque apres qu'ils y eurent un peu seiourné.

CHAP. XXXV.

APres que la ville de Nicque fut prinse en la maniere qu'il est dit. Les princes & barons chrestiens auec leurs gens d'armes & les pelerins croisez seiournerent en icelle ville enuiron six iours pour eux rafreschir & vn peu reposer, & aussi pour refaire leurs cheuaux lesquels estoient fort las & vexez de trauail, puis se partirent dudit Nicque pour tousiours parfaire leur voyage qu'ils auoient entreprins à la louenge & exaltation de nostre sauueur Iesuschrist: si se mirent en deux parties pour tousiours gaigner pays. Et tellement que Bonamont le duc de Peulle: le duc de Normandie, le conte de Bloiz, & le conte de sainct Paul auec leurs gens d'armes & beaucoup d'autre peuple, se departirent du grand ost

GODEFFROY DE BVILLON. 193

oſt & adreſſerent leur chemin à la main feneſtre, & les autres princes auec la grande multitude de l'oſt prindrent chemin à la main dextre. Et ainſi ſeparez ne furent pas deux mille loing l'vn de l'autre qu'ils furent aſſaillis des Turcs & payens infideles: car Soliman lequel auoit eſté ia deſcõfit, & depuis ſa femme & ſes deux filles priſes des chreſtiens & ſa ville de Nicque perdue eſtoit moult deplaiſant & non pas ſans cauſe: mais il n'eſt aucun qui puiſſe reſiſter contre Dieu le ſouuerain ſeigneur. Toutesfois pourſuiuoit-il touſiours l'oſt des François en trauerſant les mõtagnes & parmy la foreſt pour voir s'il pourroit recouurer aucune choſe de ſon dommage, & greuer les nobles princes & Barons chreſtiens, ſi fit tellemẽt par ſes eſpies qu'il ſçeut que l'oſt des chreſtiens eſtoit ſeparé, & que la moindre partie marchoit deuers luy à feneſtre. Parquoy le premier iour de Iuillet, l'an de grace quatre vingts & dix ſept, ſur le miliaire vint ledit Solimãt renger bataille & courir ſur les princes qui eſtoyent ſeparez du grand oſt, mais ils ſe mirẽt en deffenſe & vaillãment les combatirent au mieux qui leur eſtoit poſſible, veu qu'ils n'eſtoyent pas la moytié du nombre des Payens, & ſi auoyent beaucoup de menu peuple tout deſarmé & non propice en guerre: mais aſſez pres de là auoit vn eſtang remply de roſeaux là où ſe mirent à ſauueté ceux qui ne pouuoyent porter armes, & les autres vaillans cheualiers ſe mirẽt en vn ſomptueux arroy & enuoyerent au grand oſt pour auoir ſecours, & ils l'eurent ſans nul deffaut tout incontinent qu'il fut iceu.

Et ainſi ſecourus & aſſemblez enſemble combatirent vertueuſement contre Solimant & ſes gens, & ainſi eſtoit-il bien beſoin & neceſſité qu'ils euſſent ſecours: car Solimant auoit bien aſſemblé deux cens mille hommes à cheual depuis qu'il fut deſconfit: ainſi que i'ay dit deuant, d'ont n'eſt pas de merueilles ſi la bataille fut pour lors merueilleuſement cruelle: car le peril y eſtoit grand pour les chreſtiẽs ſi n'euſt eſté la grace de Dieu: mais il furent ſi vaillamment ſecourus de ceux du grãd oſt que les Turcs & infideles ennemis de Dieu furent aſſez toſt deſconfits. Et au ſecours de ceſte bataille vindrent & comparurent, Baudouin de Bourc, Thomas de Fere, Renaut de Beauuais, Galles de Caumogt, Gracian de Bedieres, Girad de Seriſy, & le bon Eueſque du puis, & en ceſte rencontre de bataille moururent des chreſtiens, Guillaume le Frere de Tangres, & Robert de Paris & des gens de pied bien deux mille: mais il mourut des Turcs ſans nombre: car il n'en demoura que ceux qui gaignerent la fuyte, & apres que les Turcs furent ainſi deſconfits, les chreſtiens allerent en leurs tentes, où ils gaignerẽt merueilleuſement; car ils trouuerent des richeſſes & treſors infinis, & puis tous enſemble ſe retirerent en vn oſt, & fut là publié & defendu par les Princes & Barons, qu'aucuns ne ſe departiſſent de ceſte nauant pour partir de l'oſt ſans congé, & apres que tout fut ordonné par conſeil, les chreſtiens demourerẽt enſemble en ce lieu l'eſpace de trois iours pour eux repoſer, puis conſequẽment ſe mirent à la voye pour venir à leur intention & tant qu'ils arriuerent en vne terre nommee Piſide, là où ils trouuerent vne figrande & merueilleuſe ſecherecſſe & deffaillance d'eau

GODEFFROY DE BVILLON. 195

d'eau pour la vehemente chaleur qu'il faiſoit, qu'à peine pouuoyent-ils viure ne durer.

Et brief eſtoit icelle chaleur tant penetratiue & ſi merueilleuſe, que tant de chaut comme de ſoif, mourut bien enuiron cinq cẽs hommes en vn iour dont c'eſtoit pitié. Et encores plus les poures femmes groſſes & enceintes d'enfans qui par deuotion eſtoyent en ce ſainct voyage auecques leurs maris, accouchoyent deuant leurs termes, & mouroyent parmy les champs de chaut & de ſoif qu'elles auoyent, & non pas ſeulement les poures, mais auſſi les grands & les riches, tant q'c'eſtoit pitié à voir, les grands cheuaux & courſiers de prix qui mouroyent illec ſubitement, les chiens de chaſſe & oyſeaux de proye mouroyent auſſi pareillement, & tellement que par l'infection des beſtes mortes, ou ainſi comme il pleut à Dieu fut vne ſi grande Peſtilence d'epidimie en l'oſt des chreſtiens que ce fut vne grande admiration. Mais les nobles Princes & Catholiques Barons ſupportoyent patiemment le ſainct vouloir de Dieu en leurs aduerſitez ſans aucun murmure, eſtimans que Dieu fait tout pour le mieux leur auoit enuoyee ceſte peſtillence pour augmenter la gloire de leurs ames, & en rememorant auſſi la bonne doctrine du glorieux apoſtre ſainct Paul, lequel dit que par diuerſes tribulations & aduerſitez en ce monde nous faut tous entrer au royaume de Paradis,

Et ainſi auoyent patience les deuots Princes chreſtiens, dont tantoſt apres par la conduite de Dieu arriuerent en vne vallee, là où ils trouuerent vne riuiere belle & clere, de laqlle pour eux raſſaſier

196 LA GENEALOGIE DE

peuſent boire à leur plaiſir: mais les aucuns qui eſtoyent alterez de chaut & de ſoif en beurent trop & ſans meſure, dont grandement furent malades, & les autres qui en beurent competemment & par raiſon n'eurent aucun mal, & ainſi conſequemmẽt apres toutes aduerſitez arriuerẽt les deuots viateurs en vn pays moult bel & delectable pour eux deduire à leur bon plaiſir. Parquoy les aucuns des Princes ſe mirent à chaſſer & voller par la foreſt & le long de la riuiere, ſi aduint vn iour que le preux Godefroy de Buillon alla chaſſer tout ſeul parmy la foreſt, & ainſi qu'il chaſſoit il vit vn homme de leurs gens ſequel fuyoit à grande cource criant le meurtre & le haro, & incontinent courut vers luy le bon Godeffroy, pour le vouloir charitablement ſecourir, & trouua vn Ours qui chaſſoit ceſt homme, & incontinent l'eſpee tiree & à grande cource de cheual vint audit Ours & le bleſſa: mais l'Ours luy courut ſus en telle maniere & en telle façõ, qu'il tua le cheual de Godeffroy deſſous luy, & eſtant ainſi à pied combatit l'Ours ſi vigoureuſemẽt qu'il le frappa de ſon eſpee au trauers du corps & l'occit, mais l'Ours en cheant à terre ietta ſa pate audit Godeffroy, tellement qu'il le frappa en la cuiſſe & le bleſſa moult merueilleuſement, dont il cheut là paſmé à terre, & le poure hõme tout eſperdu fuit courant à l'oſt des chreſtiens criant à haute voix que le bon Godeffroy de Buillon auoit eſté occis d'vn Ours, & ces paroles ouyes cõmencẽt chacun à mener grand dueil & deſcõfort en toutes les parties de l'oſt des chreſtiens, ſi n'eſt pas à reciter la merueilleuſe pitié que c'eſtoit: car il n'y auoit celuy qui en tout

GODEFFROY DE BVILLON. 197

tout le voyage n'euſt ſa confiance au bon Godeffroy, parquoy Princes, Barons & autres couroyent de toutes pars dedans la foreſt, à qui n ieux mieux, pour cercher ledit Godeffroy, ſi fut aſſez toſt trouué appres de l'Ours lequel eſtoit mort, & luy fort bleſſé en la cuiſſe tant qu'il ne ſe pouuoit mouuoir, mais grand' ioye eurent ceux de l'oſt, & tous les princes chreſtiens: quand ils ont ſçeu qu'il n'eſtoit point mort, & peu de temps, moyennant la grace de Dieu, & apres que Godeffroy fut bien ſain & guery de ſa playe, les Princes commencerent à marcher en grande victoire & proſperité ſans rien douter leurs ennemis, & ainſi deliberez eut aucuns nobles champions & vaillans cheualiers, leſquels ſe departirent pour circuir & enuironner le païs chercham leurs aduentures, & meſmement Baudouin frere du preux Godeffroy & pluſieurs autres leſquels adreſſerent leur chemin d'vne part, Tangrés & Bonamond de l'autre part, & le grand oſt alloit entre deux. Et tant cherchа & trauerſa Baudouin que par ſa vaillance conquiſt la ville de Rohais & le païs à l'enuiron, & tellement qu'il poſſeda la ſeigneurie dequoy il porta le nom, & fut pion ſ̃ Baudouin de Rohais, & ainſi ne fut pas à aucunes des autres conqueſtes que firent les chreſtiens iuſques en Hierusalem, lequel fut Roy apres le treſpas de ſon frere Godeffroy; comme il ſera dit cy apres. Tangres & Bonamond conqueſterẽt pareillement aſſez d'autres villes en autre partie, mais non pas villes de grand renom, c'eſt aſſauoir que les Barons chreſtiens ainſi diuiſez en trois partiez cõme dit eſt, qu'ils conquirent & entẽt pluſieurs

198 LA GENEALOGIE DE

villes en leur poſſeſſion auant qu'ils paruinſent deuant Antioche: car ils conquirent premierement, Liconie, Erache, Maraiſe, Tarſe, Celiſe Marmiſe, & tout le pais iuſques au fleuue d'Eufrates. Item conquirent ſemblablement, Camocas, Seroyne, Arthaiſe & Rohais, auſquelles conqueſtes eut grande enuie & diuiſion entre Baudouin de Rohais & Tangre auec Bonamond, leſquels murmurerent quand il eſcheoit mieux à l'vn qu'à l'autre, dont peu faillit que grand meſchef n'aduint entre les Chreſtiens par leur orgueil: mais les prudens Barons y mirent la paix, & meſmement les pacifierent, & mirent d'accord Hugues frere du Roy de France, le duc de Normandie, le conte de Touloufe & le preux Godeffroy de Buillon, lequel reprint & corrigea bien honneſtement ſon frere Baudouin de Rohais: car de ce diſcord & diuiſion moururent enuiron cinq cens pelerins par moult de diuerſes manieres, leſquelles ſeroyent trop prolixes à reciter, ie m'en tairay pour le preſent pour retourner à la matiere.

Hristiyan prensleri ile baronlarının İznik şehrinden ayrıldıktan sonra orada bir süre konaklamaları hakkında.

BÖLÜM XXXXV.

İznik şehri dendiği şekilde ele geçirildikten sonra, hristiyan prensleri ve baronları, savaş adamları ve Haçlı hacılarıyla birlikte kendilerini tazelemek, biraz dinlenmek ve iş yüzünden son derece yorgun düşüp hırpalanmış olan atlarını kendilerine getirmek amacıyla adı geçen şehirde yaklaşık altı gün konakladılar; ardından kurtarıcımız İsa Mesih'in övgüsü ve yüceltilmesi uğruna giriştikleri yolculuklarını tamamen tamamlamak üzere adı geçen İznik'ten ayrıldılar; her zaman toprak kazanmak üzere iki gruba ayrıldılar. Ve öyle ki Peule dükü Bonamond, Normandiya dükü, Blois kontu ve Saint-Paul kontu, savaş adamları ve diğer birçok halkla birlikte büyük ordudan ayrılıp yollarını sol tarafa doğru yönlendirdiler; ve diğer prensler ise ordunun büyük kalabalığıyla birlikte sağ tarafa doğru giden yolu tuttular. Ve böylece ayrılmış olarak henüz birbirlerinden iki fersah bile uzaklaşmamışlardı ki, Türklerin ve imansız putperestlerin saldırısına uğradılar; çünkü daha önce bozguna uğratılmış olan, ve sonrasında karısı ile iki kızı hristiyanlar tarafından esir alınan ve İznik şehri kaybedilen Soliment son derece hoşnutsuzdu, ki bu boşuna değildi; ancak yüce Efendimiz Tanrı'ya karşı koyabilecek hiç kimse yoktur. Buna rağmen Fransızların ordusunu dağların içinden ve ormanın arasından her zaman takip ediyordu; amacı uğradığı zarardan bir şeyler kurtarıp kurtaramayacağını görmek, ve soylu hristiyan

prensleri ile Baronlarına sıkıntı çıkarmaktır; ve casusları aracılığıyla hristiyan ordusunun bölündüğünü, ve en küçük kısmın sol tarafta kendisine doğru ilerlediğini öğrendi. Bu yüzden Temmuz ayının birinci gününde, bin doksan yedi (1097) lütuf yılında, adı geçen Soliment savaşı yenilemek ve büyük ordudan ayrılmış olan o prenslerin üzerine yürümek üzere geldi; ancak onlar kendilerini savunmaya aldılar ve kendilerine karşı koyabilecekleri en iyi şekilde yiğitçe savaştılar, zira putperestlerin sayısının yarısı kadar bile değillerdi; ve dahi yanlarında silahsız ve savaşa hiç elverişli olmayan birçok küçük halk da bulunuyordu; ancak oraya oldukça yakın bir yerde kamışlarla dolu bir gölet vardı, silah taşıyamayanlar kendilerini güvenliğe almak üzere oraya sığındılar; ve diğer yiğit şövalyeler ise muazzam bir düzen içine girerek, yardım almak üzere büyük orduya haber gönderdiler; ve durum öğrenilir öğrenmez hiçbir gecikme ve eksiklik olmadan hemen yardıma ulaştılar.
Ve böylece yardım ulaşıp bir araya geldiklerinde, Soliment'e ve adamlarına karşı yiğitçe savaştılar; ve dahi yardıma ulaşmış olmalarına çok büyük bir ihtiyaç ve zorunluluk vardı; çünkü Soliment hristiyanları bozguna uğratmak için at sırtında tam iki yüz bin adam toplamıştı; öyle ki daha önce dediğim gibi, eğer Tanrı'nın lütfu olmasaydı savaşın onlar için mucizevi bir şekilde amansız geçmesi ve tehlikenin hristiyanlar için çok büyük olması şaşılacak bir şey değildi; ancak büyük ordudan gelenlerin yardımıyla Türkler ve Tanrı düşmanı imansızlar çok geçmeden bozguna uğratıldılar. And bu savaşın yardımıyla Baudouin de Bourc, Thomas de Fere, Renaut de Beauuais, Galles de Caumogt, Gracian de Bedieres, Girard de Serify ve du Puis piskoposu geldiler; ve bu savaş karşılaşmasında hristiyanlardan, Tangres'ın kardeşi Guillaume ve Paris'li Robert ile birlikte yaklaşık iki bin piyade insanı öldü; ancak Türklerden sayısız miktarda öldü; zira kaçarak kurtulabilenlerin dışındakilerden kimse kalmadı; ve Türkler bu şekilde bozguna uğratıldıktan sonra, hristiyanlar onların çadırlarına gittiler, orada mucizevi bir şekilde büyük zenginlikler ve sonsuz hazineler kazandılar; ve sonrasında hepsi birlikte tek bir ordu halinde çekildiler; ve orada prensler ve Baronlar tarafından bundan böyle kimsenin ordudan izin almadan ayrılmaması, ve hiç kimsenin izin almadan ordudan çıkmaması kamuya ilan edilip yasaklandı; ve konsey tarafından her şey düzene sokulduktan sonra, hristiyanlar kendilerini toplamak üzere adı geçen yerde üç gün boyunca konakladılar; ve sonrasında niyetlerine ve arzularına doğru yola koyuldular, öyle ki ilerleyerek Pisidie (Pifide) adı verilen bir toprağa vardılar, burada sıcağın şiddeti yüzünden mucizevi ve büyük bir kuraklık ve su kıtlığı buldular, öyle ki neredeyse hiç yaşayamıyor ve dayanamıyorlardı.
Ve kısacası bu sıcaklık öyle nüfuz edici ve öyle mucizeviydi ki, gerek sıcaktan gerekse susuzluktan dolayı bir günde yaklaşık beş yüz insan öldü, ki bu büyük bir acıydı. Ve dahi dindarlıklarından dolayı kocalarıyla birlikte bu kutsal yolculukta bulunan o zavallı gebe ve hamile kadınlar, sürelerinden önce tarlalarda, maruz kaldıkları o sıcaklık ve susuzluk içinde doğum yapıyor ve ölüyorlardı; ve sadece fakirler değil, aynı zamanda büyükler ve zenginler de aynı durumdaydı, öyle ki kıymetli büyük atların ve yarış atlarının orada aniden öldüğünü, av köpeklerinin ve yırtıcı kuşların da aynı şekilde öldüğünü görmek büyük bir acı ve kederdi; ve öyle ki ölen hayvanların kokuşması yüzünden, ya da Tanrı'nın rızası doğrultusunda hristiyan

ordusunun içinde öyle büyük bir veba salgını baş gösterdi ki bu şaşılacak bir durumdu. Ancak soylu katolik Prensler ve Baronlar, Tanrı'nın bu kutsal iradesini başlarına gelen bu zorluklar içinde hiçbir mırıldanma olmadan sabırla karşıladılar, Tanrı'nın onların ruhlarının şanını artırmak için bu vebayı en iyi şekilde gönderdiğini düşündüler, ve şanlı havari aziz Paul'ün, bu dünyada çeşitli sıkıntılar ve zorluklar çekerek hepimizin cennet krallığına girmemiz gerektiğini söyleyen o iyi öğretisini andılar; ve böylece dindar hristiyan prensleri sabır gösterdiler, öyle ki çok kısa bir süre sonra Tanrı'nın rehberliğiyle bir vadiye ulaştılar, orada susuzluklarını diledikleri gibi giderebilecekleri güzel ve berrak bir nehir buldular; ancak sıcaktan ve susuzluktan dolayı aşırı bunalmış olan bazısı ölçüsüzce çok fazla içti, bundan dolayı büyük ölçüde hastalandılar; ve ölçüsünce ve kararında içen diğerleri ise hiçbir zarar görmediler; ve böylece tüm bu zorluklardan sonra dindar yolcular, kendilerini diledikleri gibi eğlendirebilecekleri çok güzel ve keyifli bir ülkeye vardılar. Bu yüzden prenslerden bazıları ormanda ve nehir boyunca avlanmaya ve kuş uçurmaya başladılar; ve öyle denk geldi ki bir gün yiğit Godeffroy de Buillon ormanda tamamen tek başına avlanmaya gitti; ve böyle avlanırken, adamlarından birinin cinayet ve feryat çığlıkları atarak büyük bir hızla kaçtığını gördü; ve iyi Godeffroy, hayırlı bir iradeyle ona yardım etmek üzere hemen ona doğru koştu, ve bu adamı kovalayan bir Ayı buldu; ve hemen kılıcını çekip atını büyük bir hızla sürerek adı geçen Ayı'ya doğru geldi ve onu yaraladı; ancak Ayı öyle bir şekilde onun üzerine çullandı ki, Godeffroy'un altındaki atını öldürdü; ve atı öldükten sonra Ayı ile piyade olarak öyle güçlü bir şekilde savaştı ki, kılıcını onun bedeninin ortasından saplayıp onu öldürdü; ancak Ayı yere düşerken adı geçen Godeffroy'u pençeledi, öyle ki onu uyluğundan vurdu ve mucizevi bir şekilde ağır yaraladı, bundan dolayı dük baygın bir halde yere düştü; ve o zavallı adam hristiyan ordusuna doğru büyük bir hızla koşarak, iyi Godeffroy de Buillon'un bir Ayı tarafından öldürüldüğünü yüksek sesle haykırmaya başladı; ve bu sözler işitildiğinde hristiyan ordusunun tüm kısımlarında çok büyük bir keder ve feryat baş gösterdi, ki bunu anlatmak imkansızdır; zira tüm yolculuk boyunca onlara rehberlik eden o iyi Godeffroy'a güvenleri tamdı; bu yüzden Prensler, Baronlar ve diğerleri adı geçen Godeffroy'u aramak üzere her taraftan ormanın içine doğru koştular; ve dükü, ölmüş olan Ayı'nın hemen yakınında buldular, uyluğundan çok ağır yaralanmıştı ve hareket edemeyecek durumdaydı; ancak ordunun insanları onun ölmediğini anladıklarında çok büyük bir sevinç duydular, ve tüm hristiyan prensleri de aynı şekilde sevindiler; ve çok kısa bir süre sonra, Tanrı'nın lütfuyla Godeffroy yarasından tamamen kurtulup iyileştiğinde, Prensler düşmanlarından hiçbir şüphe duymadan büyük bir zafer ve refah içinde yürümeye başladılar; ve böylece bizim o soylu şövalyelerimiz, buralarda maceralar arayarak ülkenin etrafını gezip kuşatmak üzere ordudan ayrıldılar; ve özellikle yiğit Godeffroy'un kardeşi Baudouin ve diğer birçoğu yollarını bir tarafa, Tangres ve Bonamond ise başka bir tarafa yönlendirdiler; ve büyük ordu ise ikisinin ortasından ilerliyordu. Ve Baudouin arayıp ilerleyerek, kendi yiğitliğiyle Urfa (Rohais) şehrini ve çevre ülkesini fethetti; öyle ki oranın senyörlüğüne sahip oldu ve kendisine Urfa'lı Baudouin adı verildi; ve hristiyanların Kudüs'e varana kadar yaptıkları diğer bazı fetihlerde de durum böyle oldu, ki kendisi daha sonra söyleneceği üzere kardeşi Godeffroy'un vefatının

ardından Kral olacaktır. Tangres ve Bonamond da aynı şekilde başka bir bölgede birçok diğer şehir fethettiler; ancak bunlar çok büyük üne sahip şehirler değildi; yani hristiyan Baronları, daha önce dendiği gibi, Antakya'nın önüne gelmeden önce bu şekilde üç gruba ayrılarak birçok şehri kendi mülkiyetlerine geçirip fethettiler; zira ilk olarak Konya (Liconie), Ereğli (Erache), Maraş (Maraise), Tarsus (Tarse), Celise Marmise ve Fırat nehrine kadar olan tüm ülkeyi fethettiler. Ayrıca aynı şekilde Camocas, Seroyne, Arthaise ve Urfa'yı fethettiler; bu fetihlerde Urfa'lı Baudouin ile Bonamond'la birlikte olan Tangres arasında büyük bir çekişme ve bölünme baş gösterdi, zira ganimet birine diğerinden daha iyi düştüğünde mırıldanıyorlardı, bundan dolayı onların kibirleri yüzünden hristiyanlar arasında neredeyse çok büyük bir felaket doğuyordu; ancak bilge Baronlar araya barış soktular, ve özellikle onları uzlaştırıp barışa kavuşturdular; Fransa Kralı'nın kardeşi Hugues, Normandiya dükü, Toulouse kontu ve yiğit Godeffroy de Buillon bir araya gelerek, kardeşi Urfa'lı Baudouin'i dürüstçe uyardı ve düzeltti; çünkü bu anlaşmazlık ve bölünmeden dolayı yaklaşık beş yüz hacı çok çeşitli şekillerde ölmüştü, ki bunları anlatmak çok uzun sürerdi; bu yüzden konuya geri dönmek adına şimdilik bundan bahsetmeyeceğim.

Comme ces nobles princes & cheualiers chrestiens assiegerent la uille & cité d'Antbioche. Et comme ils eurent plusieurs uictoires sur les Turcs & Payēs infideles & les aucunes dures rencontres, & souffrirent maintes griefues aduersitez de famine & mortalité.

CHAP. XXXVI.

APres ces choses dessusdites & en suyuant tousiours le saint voyage de Hierusalem, les Princes cheualiers & nobles chrestiens arriuerent assez pres de la ville & cité d'Antioche, laquelle quand ils la virent

rent s'assemblerent & tindrent conseil pour veoir qu'il seroit bon de faire, & en ce conseil y eut plusieurs bonnes opinions, toutesfois disoyent aucuns qu'il seroit bon d'attēdre à y mettre le siege iusques au nouueau temps pour doute de l'iuer, & pource u'ils auoyent intention de mander l'Empereur de Constantinople auec sa puissance, & les autres disoyent qu'il seroit bon de les assaillir incontinent & sans delay: car ils se pourroyent bien garnir & fortifier en la ville iusques au nouueau temps & si perdroyent temps iusques à lors, & finalement s'accorderent tous à ce conseil, parquoy chacũ des Princes chrestiens ordonna ses gens, & tellement que tous ensemble ordonnerent leurs batailles, & ainsi ordonnez vindrent loger & dresser leurs tentes deuant la cité d'Antioche, laquelle ils assiegerent le dixseptieme iour d'Octobre, l'ã de grace mille quatre vingts & dixsept, & à ce siege furent assemblez trois cens mille gens d'armes combatans, pelerins chrestiens sans les femmes & les petis enfans, & si ne pouuoyent circuir n'enuironner la ville: car en l'vne des parties d'icelle y auoit plusieurs hauts rochers & mõtagnes inhabitables. Et est à sçauoir qu'à la venue du siege y eut si grand tumulte & clameur de trompettes & de cors auec plusieurs autres instrumens & melodies que c'estoit merueilles à ooir. Mais celle iournee ne le lendemain ne fut oncques ouy noise ne tumulte en la ville, & sans ce qu'aucũs des habitans de la ville se monstrast en quelque maniere, tellement qu'il sembloit n'y auoir aucune personne dedans la ville, mais nonobstant estoyent-ils garnis de gens à foison.

Et quand les Barons eurent esté vne espace de temps à tenir le siege deuant icelle ville ils eurent grand besoin de viures, parquoy il leur en conuenoit aller querir assez loin de l'ost, par laquelle necessité ils perdoyent foison de leurs gẽs en plusieurs manieres lesquelles seroyent trop longues à declairer, il fut tenu conseil entre les Barons par lesquels le conte de Flandres, & Bonamond auec leurs gens furent establis pour preuoir les autres de viures, & garnir l'ost incessamment. Et tellement qu'iceux commis & deputez de par les Barons failloit aller querir les necessitez, enuiron à dix mille loin, qui valent autant comme cinq lieues Frãçoises, car chacun mille vaut autant comme demy lieue.

Et pour icelles preparations alloit tousiours deuant le conte de Flandres bien ordonné en bataille auec ses gens d'armes. Et apres luy alloit tousiours Bonamond auec ses gens.

Et quand les Turcs sçeurent l'affaire, & necessité des chrestiens, ils ne cessoyent de les espier pour les cuider prendre impourueux en allant aux viures. Et tellement que le conte de Flandres sçeut vne fois par ses espies, que les Turcs auoyent entreprins de venir courir dessus luy, parquoy il se garnit de gens d'armes à foison, le qu'il leur vint au deuant & sans Bonamond se combatit aux Turcs si rigeusement qu'il les deconfit en peu d'heure, & si estoyent les Turcs en plus grand nombre la moitié que lesdit conte n'auoit de gens d'armes, & à peine fut finie la bataille que les espies vindrent derechef annoncer au conte de Flandres qu'il venoit courir sur luy encores plus grande foison de Turcs que par auant, il se

il se delibera encores de les aller combatre sans attendre Bonamond, si leur vint de rechef au deuant auec ses gens d'armes & les trouua en vne vallee, où il les surprint & les occist tous, & ainsi au vouloir de Dieu luy vindrent ces deux aduentures fournissant tousiours l'ost de viures, dequoy il acquist grãd honneur, ce temps durant estoient tousiours les autres princes & barons tenans le siege deuant Antioche. Mais les turcs y enuoioiẽt tant despies qu'ils ne pouuoient riens faire ou dire tant fussent à secret q̃ leurs ennemis ne le sceussent, dont ils estoient desplaisans. Si disoient les aucuns que c'estoiẽt prestres Grecz habituez en forme de chrestiens & les autres disoient que s'estoient chrestiens esclaues, mais on ne s'osoit prendre à eux, car il en y auoit aucuns lesquels faisoient grans biens & plaisir aux chrestiẽs car ils sçauoient par eux l'estat du pays pourquoy ils les laissoient en paix, mais ils vindrent conseil entre eux, comment il seroit bon de faire, combien qu'il n'y eut celuy qui y peust mettre aucun remede fors le conte de Thoulouse qui s'aduisa d'vne grand merueille, si dit aux barons qu'ils luy laissassent seurement faire & qu'il y mettroit bonne fin.

Or est assauoir qu'on auoit prins trois turcz le iour precedẽt lesquels il tenoit prisonniers, & à tant se departit le conte de la compagnie des barons & s'en vint en sa tente, auquel lieu il appella vn de ses familiers & luy dit, va prendre ces trois prisonniers & leur fay trencher les testes & fendre les ventres, puis les prepare comme pour mettre en broche & les fay rostir deuant tous, & s'on se demande qui c'est, dy que ce sont espies & que les princes chre-

stiens ont tous iuré & fait serment qu'ilz mengeroit tous les espies lesquelz seront prins en leur ost. La quelle chose fut faicte & appareillee comme il commanda à son familier. Et incontinent fut si grand bruit en l'ost de ceste chose que chacun cuidoit que il fust vray. Sinon les grans & puissans princes aussquelz le conte auoit dit son secret, & tellement que depuis ne fut nouuelles qu'il se trouuast aucun espie en l'ost des chrestiens: car le bruit en courut iusques au soudan & admiraux de turcquie. Dont n'eut celuy qu'il ne fust esbahy, & ainsi en furent deliurez. Des engins Beuffrois & adresses que les barons crestiens faisoient pour preseruer leur siege & enuahir la ville n'est pas à reciter, car il est tout notoire que ils faisoient au mieux qu'il leur estoit possible pour gaigner la ville, & quand ils eurent bien tenu le siege deuant la ville d'Antioche ils eurent grand famine & cherté de bien tellement qu'vn homme seul mangeoit bien pour deux soubs de pain a chacun repas. La chair & le vin estoient cher à merueilles, vn cheual coustoit bien dix soulz à nostre chacun iour & encores estoient ils si maigres qu'à peine se pouuoient ayder, les robes & vestemens des chrestiens estoient tant pourris que c'estoit grand' pitié de les voir. les playes furent moult grandes tout cest yuer & grenoient fort aux chrestiens, la pestilence y estoit si tref-grande que ceux qui estoient sains & en bon point se departoient d'auec les autres pour peur qu'ilz auoient de la peste, & s'en alloient les vns seiourner à Rohays, & les autres és villes qu'ilz auoient gaignees, & tellement que l'ost des chrestiens appetissa bien de cent & cinquante mille hõmes

mes, parquoy estoient en grand meche: ceux qui de mouroient en l'armee. Et pensoient cõment ils pourroient ordonner pour faire demourer ceux qui s'en alloient, car tout l'ost estoit des-garny de conseil, si qu'vne fois allerent le conte de Flandres & Bonamond pour querir viures & garder ceux qui les administroient en l'ost, auquel demourerent seulemẽt Hugues frere du roy de France & le cõte de Thoulouze, car Godeffroy de Buillon, & le duc de Normandie n'y estoient pas pource qu'ilz estoient demourez malades és villes gaignees, & quand ceux de la cité d'Anthioche virent l'ost des chrestiens ainsi desporueu ilz yssirent dehors pour courir dessus les barons, & furent bien près de leurs tentes, mais les nobles barons qui bien sçauoient leur venue estoient tous prestz & montez à cheual pour eux defendre soubz la garde de Dieu. Parquoy incontinẽt leurs vindrent au deuant, & les assaillirent assez vaillamment selon leur pouuoir, & tellement qu'à leur venue occirent & tuerent deux turcquis & s'en abatirent vn autre de dessus son cheual; si y eut aucuns de noz gens qu'ils coururent apres le cheual pour le prẽdre, & les paiens qui les voyoient cuidoient qu'ilz prinsent la fuite comme desconfitz. Ce qui leur causa grand dommage, car les turcz paiens infidelles les assaillirent plus fierement & plus aprement que deuant en prenant courraige contre eux, & tant que à vne seule course vindrẽt occir dix chrestiens, & puis se retirerent arriere dedans Anthioche en faisant moult grand feste & grand ioye de la pestilẽce & aduersité qu'ilz voyoyẽt aux pouures chrestiens, lesquels quand ils se virent ainsi persecutez

secutez receuterent à Dieu nostre souuerain createur en luy demandant son aide & auoit pardon de tous leurs pechez, & mesmement le bon Euesque du puis. Lequel benignement remonstra à tous les chrestiens que toutes ses angoisses & tribulations estoient en l'ost par leurs pechez. Si les admonnesta amoureusement en leur remonstrant & disant, Messeigneurs & mes amis il nous est de necessité faire penitence pour tous noz pechez, & de viure en bõnes vertus affin que nous puissons obuier & fuyr à tous vices & crimes & impetrer la grace de nostre seigneur, & ainsi par l'enhortement du bon Euesq du pays fut dit & accordé entre tous les princes & depuis publié en l'ost q̃ chacũ se disposeroit de ieuner par trois iours en faisant à Dieu humble priere & deuote oraison, & qu'il luy pleust d'appaiser son ire & si fut dit & expressement commandé que toutes les folles femmes fussent bannies & mises hors de l'ost, & qu'aucun ne vendit à faulce mesure ne iurast ne blasphemast villainement le nom de Dieu, car ainsi comme dit le saige: l'homme qui iure vainement est tousiours remply d'iniquité, & ne demourera point en sa maison sans aucune playe, & pour ce fut dit que quiconques transgresseroit ces commandements il seroit pugny & corrigé selon son mesfait, & apres ces ordonnances chacun commença de prendre correction & amendement selon son possible, & tellement se gouuernerent qu'ils appercueurent incontinent la grace de Dieu descendre sur eux & sur leurs affaires, car le preux & noble Godeffroy de Buillon, lequel estoit demouré malade és villes gaignees retourna en l'ost tout sain & guery

ry dequoy les pauures chrestiens eurent grãd' ioye & consolation, car ils auoient du tout mis leur confiance en luy, & leur estoit aduis qu'ils ne pouuoiẽt auoir aucun mal ne desplaisir le iour qu'ils l'auoient veu, & aussi estoit tant benin & de noble affaire qu'il estoit merueilleusement plaisant & agreable à tous les chrestiens, & pour lors estoit auec les nobles champions & princes chrestiens: le traistre que l'Empereur de Constantinople leur auoit faicte-ment donné: lequel estoit nommé Tatin, & qui depuis n'auoit cessé de cuider trahir les princes, mais il n'y pouuoit venir, car en vain laboure celuy qui cuide nuire aux amis de Dieu, si considera les pestes & aduersitez deuant dictes qu'auoient les deuots chrestiens & s'aduisa de parler aux barons, & leur dist qu'ils leussent le siege iusques au nouueau tẽps disant outre plus qu'il sçauoit bien que l'Empereur les deuoit lors venir secourir & aider à tout son pouuoir, parquoy il sembloit bon d'aller en attendant seiourner és villes gaignees, & disoit que luy mesmes yroit en Constantinople pour faire appresser & diligenter l'Empereur & qu'auec ce feroit amener viures assez suffisamment pour gouuerner & substanter l'ost des chrestiens assez longue espace, & tellement qu'ilz seroient mis & deliurez hors de toutes angoisses & tribulations à la venue de l'Empereur. Et quand les nobles barons & cheualeureux catholiques eurent ainsi ouy parler ils congneurent incontinent la lascheté & trahison de luy & appercourent assez notamment qu'il ne profferoit ces parolles fors que par couardise & malignité: car ils voyoit l'ost des chrestiẽs si tref-affoibly & des garny de

tous biens qu'il luy sembloit que les turcz & maudits payens le deussent vne nuit surprendre, mais quand Dieu garde quelque chose, en vain veille celuy qui la veut deffier ou nuire, parquoy le traistre doubtoit que se les turcz venoient en ceste maniere qu'il ne fut tué comme les autres, car il pensoit que en telle presse ne se peut pas faire congnoistre.

Si s'en alla le traistre Tatin & laissa l'ost des crestiens lesquelz il tenoit pour perdus, & parla tant de ceste matiere que par son esmouuement partirent plusieurs de l'ost lesquels y gardoient assez mal leur honneur, & ainsi auoient à souffrir merueilleusemẽt les barons deuant Anthioche, car ils eurent famine & pestilence & si ne voulurent onques laisser le siege pour l'honneur de nostre seigneur, & adonc Ancel qui estoit capitaine de la ville d'Anthioche doubtoit grandement les barons: si enuoya à ses voisins pour auoir secours & manda à ceux de Halape de Cesarce, de Hamaut & aux autres villes prochaines qu'il leur pleust pour l'honneur de leur loy les venir secourir & aider contre les chrestiens & il les contenteroit bien, si s'accorderent tous à son mandement & furent preparez en armes & tellement que tous ensemble arriuerent en vn chasteau qu'on appelle Harẽc. Lequel estoit à quatorze milles loin de la ville d'Anthioche, si est assauoir que les chrestiens esclaues qui demouroient en leur pays, lesquelz par plusieurs fois auoient ia faict beaucoup de biens aux nobles barons, & de rechef leur enuoyerent encores dire & signifier la venue des turcz estant au chasteau de Harenc: parquoy tindrent cõseil les nobles barons & delibererent de les aller assaillir

faillir en ce chasteau, si firent crier & publier par tout l'ost, que ceux qui auoient armes & cheuaux, fussent incontinent prestz pour marcher en bataille & que ceux qui n'auoient point d'armes ne de cheuaux gardassent bien l'ost, & le siege, & quand le pouuoir des nobles chrestiens fut ainsi assemblé ilz ne trouuerent qu'enuiron sept mille à cheual dequoy ilz firent six batailles, & secrettement sans mener bruit allerent toute nuit contre les turcz paiens & infidelles iusques au chasteau de Harenc, si ordonnerent leurs batailles & arriuerent enuiron le iour, parquoy les turcz les virent venir si leurs coururent dessus & pareillement les chrestiens dessus eux: lesquels les vindrent si tref-vigoureusement assaillir comme preux & bons champions que tous les turcz furent desconfits & mis à mort en bien de heure, & si estoient les turcs bien enuiron dix huit mille à cheual, & les Francois n'estoient que sept mille. Et ainsi victorieusement retournerent les barons au siege deuant la ville d'Anthioche où ils apporterent cinq cens testes des turcs occis: lesquels ilz ietterent dedans la ville par dessus les murs pour leur demonstrer la victoire qu'ils auoient eue de ceux dont ils attendoient auoir secours, si n'est pas à doubter que ceux d'Anthioche furent bien esbahis quand ils congneurent les chefz de ceux lesquels ils auoient mandez pour estre secourux, & fut faite ceste desconfiture & le chasteau de Harenc pris des nobles barons le huictiesme iour de Feurier, l'an de nostre seigneur mil quatre vingts & disept, & vn peu apres vint vne maniere de gens dedans vne Nauire laquelle y auoit plusieurs chrestiens croisez & foison

foison de viures furent arriuez au port, enuoierent dire aux nobles barons qu'ils les vinsent accompagner, affin que seurement peussent passer & leur mettre les viures qu'ils amenoient.

Si furent esleurs des barons pour allez au deuãt des pelerins & des viures, Bonamond le conte de Thoulouse, Erard du Fusac & le conte Garnier de Gres, lesquels y allerent volontairement. Et quand les turcz d'Anthioche sceurent ces nouuelles par leurs espies ils enuoierent en embusche quatre mil le homme hommes à cheual de leurs meilleurs gẽs pour les occire à leurs retourtir adiuint qu'ainsi que noz gens retournoient de querir ceux que i'ay deuant dict fans eux donner garde de riens. Les turcz les assaillirent si soubdainement qu'ils furent comme tous surpris: & bref commencerent à frapper sur noz gens de pied: lesquels ils dommagerẽt fort, & quand ceux qui estoient à cheual virent & apperçeurẽt que s'ils demouroient qu'ils auroient du pire ils s'en coururent droit en l'ost, mais encores perdirẽt ils bien trois cens hommes à pied, & mille à cheual, & ainsi vinrẽt nouuelles en l'ost des chrestiens, que la plus part de ceux qui estoient allez au deuant des viures auoient esté occis des turcs.

Et quand le preux & noble Godeffroy duc de Buillon sçeut ces nouuelles il fut moult marry & courroucé, si fit incontinent armer l'ost des chrestiens & les gẽs de guerre monter à cheual, puis ordonna cinq batailles pour aller courir sur les turcz & venger la mort des nos chrestiens. La premiere bataille conduit & mena, le duc de Normandie, la deuxiesme le traitre de Flandres: la troisiesme, Hugues

gues frere du Roy de France. La quatrieme Eustace frere de Godeffroy en personne.

Et quand ils eurent vn peu marché auant Godeffroy leur pria qu'ils s'arrestassent & leur dit à tous. Seigneurs & tresnobles Barons qui estes la fleur des François & l'honneur de chrestienté, vous sçauez que nous auons entendu que les Turcs, perturs & malins ennemis de nostre Sauueur, ont occis & mis à mort nos bons chrestiens, qui alloyent au deuant des viures & nouueaux pelerins, parquoy ie prie humblement qu'il vous plaise que nous demourions icy en ce lieu en attendant nos ennemis: comme deliberez de mourir ou auoir victoire en telle maniere & si vigoureusement qu'il en soit parlé à tousiours, & que la gloire & digne louange en soit deuant Dieu nostre souuerain Seigneur au royaume de Paradis. Et quand au regard de moy, ie vous promets & foyez asseuré q̃ i'aymerois mieux presentement la mort corporelle, que la vie du mõde, & que ceux qui sont morts & occis ne fussent vẽgez à l'honneur de nostre Seigneur Iesus-Christ & de nos ames & de nos corps, & si vous dray: ie suis certain qu'ils retourneront prochainement pour entrer dedans Anthioche, faisant feste & solemnité pour la victoire qu'ils ont eue: mais leur orgueilles destruira & le destroy qu'ils feront; Si loue grãdement & de bõ courage chacun s'esperãt traitté en la main, & en la confiance de Dieu, souuienne vous du tort qu'ils nous ont fait d'auoir traitreusement occis & mis à mort nos compaignons & freres chrestiens dont Dieu ait les ames, attendons seulement

l'auenture en nostre redempteur Iesus Christ au seruice duquel nous sommes, & il ne nos laissera point prenons vn courage recent en nous confiant en sa dextre qui est magnifiee en force, & nous vaincros noz ennemis: Car si nos semices luy plaisent soyez seurs qu'il nous aydera, si non son saint & vouloir soit fait, & ainsi prudentement parla le bon Godeffroy de Buillon dont tous les autres princes & nobles Barons furent tresconten, si tindrent ce conseil à bon & louerent grandement le noble Duc de Buillon, & furent tous deliberez de faire comme il ordonna, & ainsi comme ils disposoyent de leurs affaires, voicy venir Bonamond & tantost apres le conte de Thoulouse, lesquels estoyent allez au deuãt des viures. Et quand ils furent arriuez auec les Barõs ilz leur conterent la male aduenture, laquelle leur estoit aduenue par les Turcz Payens, si furent tresioyeux les nobles Barons: car ils se pensoyent qu'ils fussent morts auec les autres, & assez tost apres veirent venir les Turcs faisans toutes mocqueries & derisions des deuots chrestiens. Mais quand le bon Godeffroy de Buillon & les autres Princes les apperceurent venir, ils leurs coururent incõtinent dessus, & les assaillirent si vaillamment & de noble courage qu'ils n'eurent pas le temps d'ordonner leur affaire, & aussi sçait Dieu seullement comme les Baronsy auoyent bonne affection à la loange & hõneur de toute chrestienté, & est assauoir que la bataille & rencontre fut faite si pres de la ville, que ceux qui estoyẽt sur les murs voyoient tout ce qu'on y faisoit, & se monstrerent vaillans & cheualeureux, le cõte de Flandres, le Duc de Normandie, Hugues le frere du

du Roy de France, & le cõte de Thoulouse, & soyez certain que iamais bataille ne fut veue plus à certes entreprendre, à où il eut de meilleurs ne si vaillans cheualiers pour vne iournee à laquelle estoyent pareillement, le conte de saint & Paul, le conte de Henaut & plusieurs autres nobles chãpions desquels les noms seroyent trop prolixes à reciter: mais toutesfois furent les Turcs tous desconfitz.

Or adeuint par le vouloir de Dieu qu'ainsi que les Turcz s'enfuioyẽt, le noble & preux Godeffroy courut apres si vaillamment qu'à peine pouuoyent eschapper, & tellement qu'il en frappa vn si vigoureusement au trauers du ventre que la moitié cheut à terre, & l'autre demoura dessus le cheual, & ce coup donné par Godeffroy, fut si effrayé le cheual qu'il s'enfuit auec la moytié du dit Turc dedans la ville d'Antioche: dequoy les autres Turcz furent grandement esbahys, & en retourerent beaucoup plus les nobles chrestiens, c'est à sçauoir qu'il mourut bien enuiron deux mille Turcz & douze grands Admiraux à ceste rencontre: car chacun bon chrestien y exposa son corps de si bon courage que rien ne leur fut impossible, ils se retirerent en leurs tentes, & rẽdirent graces & louanges à nostre seigneur de ceste victoire, & apres ceste bataille les nobles Barons chrestiẽs firent faire plusieurs fortes tours sur aucunes montaignes pour tousiours contraindre la ville, & les assaillir durement, & entre toutes icelles tours y en auoit trois principales de l'vne desquelles fut garde & capitaine, le conte de Thoulouse, & de l'autre, le duc de Normandie, & de l'autre apres ensuyuant Bonamond, & en ces trois tours fassoyẽt

si vaillamment les trois nobles princes que ceux de la ville en estoyent merueilleusement dommagez: mais depuis auint vne grande fortune aux deuots chrestiens: car le fils du Roy de Danemarche estoit party de son pays auec trois mille hommes d'armes tous bons combatans pour venir à l'ayde & secours des chrestiens: mais en venant furent surprins des Turcz & tous mis à mort, dequoy tous les princes & barons chrestiens furent merueilleusement courroucez & desplaisans, pource qu'ils ne l'auoient sçeu, affin de les aller secourir & garder des Turcz, & encores depuis fut vn grand tumulte en l'ost des chrestiens: car il estoit bruit & nouuelles que le grand Soudã de Perse souuerain de toute Turquie venoit auec grande puissance de gens d'armes pour leuer l'ost & le siege des chrestiẽs & dõner secours à ceux de la ville, desquelles nouuelles y eut grand effroy en tout l'ost dont aucuns furent esbahys, & mesmement en fut tant peureux le conte de Blais, qu'il fit le malade, & dit qu'il vouloit faire penser de sa santé en Alexandrie la petite, & illec va peu seiourner, & puis il retourneroit quand il auroit santé, il print congé, & y alla & mena enuiron quatre mille hommes gẽs de son pais auec luy, de laquelle chose il fut fort blasmé des autres barõs: car ils l'aymoyent cherement, pource qu'il estoit homme sage & de bon conseil, parquoy ils estoyent merueilleusement dolens de ce qu'il s'en alloit ainsi, & de ces nouuelles aussi se partirent plusieurs autres nobles seigneurs de l'ost des chrestiens, & s'en alloyent és villes gaignees à l'entour. Et quand les princes & grands barons veirent ceste chose & que chacũ se departoit, ils

ils conclurent & delibererent que le reste demouroit en l'ost, on fit crier & publier qu'il y eut si hardy de partir de l'ost sans congé, sur peine de la hart & d'estre reputé traistre & ennemy des chrestiens.

Bu soylu hristiyan prensleri ile şövalyelerinin Antakya şehir ve kalesini nasıl kuşattıkları hakkında. Ve Türkler ile imansız putperestler üzerinde nasıl birçok zaferler kazandıkları ve bazı çetin karşılaşmalar yaşadıkları, ve kıtlık ile ölümden kaynaklanan pek çok ağır sıkıntıya katlandıkları hakkında.

BÖLÜM XXXVI.

Yukarıda dendiği gibi bu şeylerden sonra ve her zaman Kudüs'ün o kutsal yolculuğunu takip ederek, hristiyan prensleri, şövalyeleri ve soyluları Antakya şehir ve kalesine oldukça yakın bir yere ulaştılar; öyle ki burayı gördüklerinde bir araya

toplanıp ne yapmanın hayırlı olacağını görmek üzere konsey kurdular, ve bu konseyde birçok iyi görüş ortaya çıktı; buna rağmen bazısı kışın korkusu yüzünden kuşatmayı kurmak için yeni bahar zamanına kadar beklemenin hayırlı olacağını söylüyordu, ve zira Konstantinopolis İmparatoru'na kendi gücüyle gelmesi için haber gönderme niyetindeydiler; ve diğerleri ise onlara hiç gecikmeden ve hemen saldırmanın hayırlı olacağını söylüyorlardı: Çünkü onlar yeni bahar zamanına kadar şehrin içinde iyice donanıp tahkim olabilirlerdi ve eğer o zamana kadar vakit kaybederlerse; ve nihayetinde hepsi bu konseyde fikir birliğine vardılar, bu yüzden hristiyan prenslerinin her biri adamlarını düzene soktu, ve öyle ki hepsi birlikte savaş düzenlerini kurdular; ve böylece düzenlenmiş olarak gelip Antakya kalesinin önüne yerleştiler ve çadırlarını kurdular; burayı Ekim ayının onyedinci gününde, bin doksan yedi (1097) lütuf yılında kuşattılar, ve bu kuşatmada kadınlar ve küçük çocuklar hariç üç yüz bin savaşçı, muharip ve Haçlı hristiyan hacı toplanmıştı; ve öyle ki şehrin etrafını tamamen çeviremiyor ve kuşatamıyorlardı: Çünkü onun bir kısmında yüksek birçok kayalıklar ve üzerinde insan yaşamayan dağlar bulunuyordu. Ve bilinmelidir ki kuşatmanın gelişinde öyle büyük bir gürültü, ve trompetler ile boruların, diğer birçok enstrüman ve melodilerle birlikte çıkardığı öyle büyük bir patırtı koptu ki bunu duymak bir mucizeydi. Ancak o gün ve ertesi gün şehrin içinde hiçbir gürültü ve patırtı duyulmadı; ve şehir sakinlerinden hiçbiri hiçbir şekilde kendini göstermedi, öyle ki şehrin içinde sanki hiç kimse yokmuş gibi görünüyordu; ama buna rağmen içerisi bol miktarda adamla donatılmış durumdaydı.
Ve Baronlar bu kalenin önünde kuşatmayı sürdürmek için belirli bir süre kaldıklarında, yiyeceğe çok büyük ihtiyaç duydular; bu yüzden yiyecek aramak üzere ordudan oldukça uzağa gitmek zorunda kalıyorlardı, ki bu zorunluluk yüzünden birçok şekilde adamlarından büyük bir kısmını kaybediyorlardı, ki bunları anlatmak çok uzun sürerdi; bu yüzden Baronlar arasında konsey kuruldu, bu konsey aracılığıyla Flandre kontu ve Bonamond, kendi adamlarıyla birlikte başkalarına yiyecek tedarik etmek ve orduyu durmaksızın donatmak üzere görevlendirildiler. Ve öyle ki bu görevliler ve Baronlar tarafından atananlar, ihtiyaçları aramak üzere yaklaşık on mil uzağa gidiyorlardı, ki bu mesafe beş Fransız fersahına denk gelir; çünkü her bir mil yarım fersah değerindedir.
Ve bu hazırlıklar için Flandre kontu, adamlarıyla birlikte savaş düzeninde her zaman önden ilerliyordu. Ve arkasından da Bonamond kendi adamlarıyla birlikte her zaman geliyordu.
And Türkler hristiyanların bu işini ve zorunluluğunu öğrendiklerinde, yiyecek aramaya giderken onları hazırlıksız yakalayıp hırpalamak için onları kurnazca gözetlemekten geri durmuyorlardı. Ve öyle ki Flandre kontu bir kez casusları aracılığıyla Türklerin kendisinin üzerine gelmeyi planladığını anladı, bu yüzden adamlarını bolca silahlandırdı; öyle ki onların karşısına çıktı ve Bonamond olmadan Türklerle savaştı, onlarla çok yiğitçe dövüştü, öyle ki onları kısa sürede bozguna uğrattı; ve her ne kadar Türkler sayıca yarısından daha fazla olsalar da, adı geçen kontun yanında pek savaş adamı yoktu; ve savaş henüz bitmişti ki casuslar Flandre kontuna, onun üzerine öncekinden çok daha büyük bir Türk kalabalığıyla baskın yapmaya gelindiğini tekrar haber verdiler; her ne kadar o henüz oradan ayrılmamış ve yoldaşı

Bonamond'u aramış olsa da; hristiyanların ordusunu beslemek için, yanına tekrar ordudan adamlar alarak gitmeye karar verdi; ve adı geçen Bonamond'u kendi adamlarıyla birlikte buldu ve onu bir vadide tekrar yakaladı, öyle ki onları hazırlıksız yakalayıp hepsini öldürdü; ve böylece Tanrı'nın iradesiyle bu iki başarı hristiyan ordusuna her zaman yiyecek sağladı, bundan dolayı o büyük bir onur kazandı, bu sırada Antakya önünde kuşatmayı sürdüren diğer prensler ve baronlar her zaman bulunuyorlardı. Ancak Türkler casusları öyle çok gönderiyorlardı ki, hristiyanların ne yaptığını veya ne konuştuğunu gizlice öğrenmeden hiçbir şey yapamıyorlardı, bundan dolayı son derece hoşnutsuzdular. Ve bazısı, aralarında hristiyan kılığında yaşayan bazı Yunan rahiplerinin bulunduğunu, ve diğerleri ise hristiyan köleler olduğunu söylüyorlardı; ancak onlara hiç güvenilemiyordu, çünkü onlar kendi rızalarıyla hristiyanlara büyük iyilikler ve hoşnutluklar yapıyor gibi görünüyorlardı; zira ülkenin durumunu biliyorlardı, bu yüzden hristiyanlar onları barış içinde bırakıyorlardı; ancak onlar kendi aralarında, nasıl yapılması hayırlı olacağını görmek üzere konsey kurdular, her ne kadar hristiyan prenslerin casusları ve dostları olan o kişilerin maruz kaldığı bu vebalara ve zorluklara karşı orada hiçbir çare bulabilecek kimse olmasa da; ve Toulouse kontu orada mucizevi bir şekilde büyük bir bilgelik gösterdi, adı geçen baronlara ordunun insanlarını serbestçe bırakmalarını ve bu işe iyi bir son vermelerini söyledi.
Şöyle ki, bir önceki gün esir tuttuğu üç Türkün bulunduğunu biliyordu; ve o an kont baronların topluluğundan ayrıldı ve kendi çadırına geldi, yanına yakınlarından birini çağırdı ve ona şöyle dedi: "Git, bu üç esiri al ve onların kafalarını kestirip karınlarını yardır, sonra onları şişe geçirmek üzere hazırla ve hepsinin gözü önünde kızarttır, ve sonra sorulursa ne olduğunu söyle; de ki bunlar casuslardır ve hristiyan prensleri kendi ordularında yakalanacak olan tüm casusları yiyeceklerine dair kendi aralarında yemin etmişlerdir." Bu şey yapıldı ve kontun yakın adamına emrettiği gibi hazırlandı. Ve hemen bu işin haberi orduda öyle büyük bir gürültüyle yayıldı ki, herkes bunun gerçek olduğunu sandı. Büyük ve güçlü prensler hariç, ki onlara kont durumunu önceden bildirmişti; ve öyle ki bundan sonra hristiyanların ordusunda hiçbir casusun bulunduğuna dair hiçbir haber alınamadı: Çünkü bu gürültü Türkiye'nin sultanına ve emirlerine kadar ulaştı. Bundan dolayı dehşete düşmeyen kimse kalmadı, ve böylece ondan kurtulmuş oldular. Baronların kuşatmalarını sürdürmek ve şehre saldırmak için kurdurdukları o hareketli ahşap kuleler ve mancınıklar anlatılmakla bitmez, zira şehri kazanabilmek için ellerinden gelen en iyi şekilde çaba gösteriyorlardı; ve onlar Antakya kalesinin önünde kuşatmayı iyi sürdürdüklerinde, içeride öyle büyük bir kıtlık ve erzak pahalılığı baş gösterdi ki tek bir adam bile iki şilinlik ekmeği dilediği gibi yiyemiyordu. Et ve şarap mucizevi bir şekilde pahalıydı, bir atı beslemek her gün tam on şiline mal oluyordu; ve dahi hristiyanların atları öyle zayıftı ki neredeyse hiç yardım edemiyorlardı; hristiyanların giysileri ve kıyafetleri ise öyle çürümüştü ki onları görmek büyük bir acıydı; o yıl yağmurlar çok büyük oldu ve hristiyanlara çok büyük sıkıntılar verdi, veba ise öyle büyüktü ki sağlıklı ve iyi durumda olanlar, vebaya yakalanma korkusuyla diğerleriyle birlikte kalmaktan kaçınarak ordudan ayrılıyorlardı; ve Urfa'da (Rohais) bulunan senyörlerine, ve kazandıkları diğer şehirlere gidiyorlardı; ve öyle ki hristiyan ordusunun iştahı yüz elli bin adama kadar

düştü, bu yüzden tüm yolculuk boyunca güvenini iyi Godeffroy'a koymuş olan o kişiler büyük bir sıkıntı içindeydi, bu yüzden Prensler, Baronlar ve diğerleri ormanda her taraftan koşuşturuyorlardı, adı geçen Godeffroy'u aramak üzere daha iyisini bulamıyorlardı; ve o, ölmüş olan o Ayı'nın hemen yakınında bulundu, uyluğundan çok ağır yaralanmıştı, öyle ki hareket edemiyordu, bundan dolayı ordunun insanları son derece sevindiler, ve tüm hristiyan prensleri de; onun ölmediğini ve çok kısa bir süre içinde, Tanrı'nın lütfuyla Godeffroy'un yarasından tamamen kurtulup iyileştiğini öğrendiklerinde; Prensler büyük bir zafer ve refah içinde, düşmanlarından hiçbir şüphe duymadan yürümeye başladılar; ve böylece bizim o soylu şövalyelerimiz, maceralar arayarak ülkenin etrafını gezip kuşatmak üzere ordudan ayrıldılar; ve özellikle bilge Godeffroy'un kardeşi Baudouin ve diğer birçoğu yollarını bir tarafa, Tangres ve Bonamond ise başka bir tarafa yönlendirdiler; ve büyük ordu ise ikisinin ortasından ilerliyordu. Ve Baudouin arayıp ilerleyerek, kendi yiğitliğiyle Urfa (Rohais) şehrini ve çevre ülkesini fethetti; öyle ki oranın senyörlüğüne sahip oldu ve kendisine Urfa'lı Baudouin adı verildi; ve hristiyanların Kudüs'e varana kadar yaptıkları diğer bazı fetihlerde de durum böyle oldu, ki kendisi daha sonra söyleneceği üzere kardeşi Godeffroy'un vefatının ardından Kral olacaktır. Tangres ve Bonamond da aynı şekilde başka bir bölgede birçok diğer şehir fethettiler; ancak bunlar çok büyük üne sahip şehirler değildi; yani hristiyan Baronları, daha önce dendiği gibi, Antakya'nın önüne gelmeden önce bu şekilde üç gruba ayrılmış olarak birçok şehri kendi mülkiyetlerine geçirip fethettiler; zira ilk olarak Konya (Liconie), Ereğli (Erache), Maraş (Maraise), Tarsus (Tarse), Celise Marmise ve Fırat nehrine kadar olan tüm ülkeyi fethettiler. Ayrıca aynı şekilde Camocas, Seroyne, Arthaise ve Urfa'yı fethettiler; bu fetihlerde Urfa'lı Baudouin ile Bonamond'la birlikte olan Tangres arasında büyük bir çekişme ve bölünme baş gösterdi, zira ganimet birine diğerinden daha iyi düştüğünde mırıldanıyorlardı, bundan dolayı onların kibirleri yüzünden hristiyanlar arasında neredeyse çok büyük bir felaket doğuyordu; ancak bilge Baronlar araya barış soktular, ve özellikle onları uzlaştırıp barışa kavuşturdular; Fransa Kralı'nın kardeşi Hugues, Normandiya dükü, Toulouse kontu ve yiğit Godeffroy de Buillon bir araya gelerek, kardeşi Urfa'lı Baudouin'i dürüstçe uyardı ve düzeltti; çünkü bu anlaşmazlık ve bölünmeden dolayı yaklaşık beş yüz hacı çok çeşitli şekillerde ölmüştü, ki bunları anlatmak çok uzun sürerdi; ie m'en tairay pour le prefent pour retourner à la matiere.
Görülüyor ki Konstantinopolis İmparatoru'nun onlara haince verdiği o rehber; ki kendisi Tatin olarak adlandırılırdı, ve o zamandan beri prensleri arkadan vurmak için kurnazca hainlik yapmaktan hiç vazgeçmemişti, ancak o gelemedi, çünkü Tanrı'nın dostlarına zarar vermek isteyen kişi boşuna çabalar; o, dindar hristiyanların karşı karşıya olduğu o vebaları ve zorlukları göz önüne aldı; ve baronlarla konuşmaya karar verdi, ve onlara, İmparator'un kendilerine yardım edip her türlü güçle destek vermesi için yeni bahar zamanına kadar kuşatmayı kaldırmalarını söyledi; ve İmparator'un oraya kadar ordusuyla birlikte gelip geleceğini çok iyi bildiğini iddia etti; bu yüzden beklerken kazanılan şehirlerde konaklamak üzere gitmenin kendilerine iyi görüneceğini belirtti; ve kendisinin hristiyan ordusunu yeterince yönetmek ve geçindirmek üzere bolca yiyecek hazırlatmak ve İmparator'u aceleyle getirtmek

üzere Konstantinopolis'e gideceğini söyledi, öyle ki onlar oldukça uzun bir süre için dertsiz kalacaklardı, ve öyle ki İmparator'un gelişiyle tüm o kaygılardan, karın ağrılarından ve sıkıntılardan kurtulmuş olacaklardı; ve bilge baronlar ile şövalyeler bu hainin böyle konuştuğunu işittiklerinde, onun korkaklığını ve hainliğini hemen anladılar ve içten içe onun soylu sözlerinin arkasındaki kötülüğü gördüler; zira hristiyan ordusunun böyle zayıflamış ve her türlü nimetten yoksun kalmış olduğunu görüyordu; öyle ki Türklerin ve imansızların bir gece gelip aniden baskın yapacaklarını ve hristiyanları yok edeceklerini sanıyordu; ancak Tanrı bir şeyi koruduğunda, onu devirmek veya zarar vermek isteyen kişi boşuna nöbet tutar, bu yüzden o hain diğerleri gibi doğrudan yakalanamayacağını bildiği için Türklerin bu şekilde gelmesinden şüphe ediyordu, zira böyle bir kişinin asla tanınamayacağını düşünüyordu.
Böylece hain Tatin gitti ve hristiyanların ordusunu terk etti, ki o onları zaten kaybolmuş sayıyordu; ve bu mesele hakkında konuşarak ordudan birçok kişi ayrıldı, ki onlar da kendi onurlarını pek koruyamadılar; ve böylece Antakya önündeki baronlar mucizevi bir şekilde kıtlık ve veba çekmeye başladılar; ve sırf Efendimizin onuru uğruna kuşatmayı asla bırakmak istemediler; ve o sırada orada Kaptan olan Ancel, Antakya şehrinin baronların karşısında çok büyük bir direnç gösterdiğini görüyordu; yardım ve destek almak üzere komşularına haber gönderdi ve Halep (Halape) halkına, Cefaree'ye, Hama'ya (Hamaut) ve diğer yakın şehirlere, hristiyanlara karşı kendi sadakatlerinin onuru adına gelip kendilerine yardım etmelerini ve destek olmalarını rica etti; ve onlar onun bu emrini gönüllü olarak kabul ettiler ve hepsi tamamen silahlanıp hazırlandılar; ve öyle ki hepsi birlikte Harenc (Harec) adı verilen bir kaleye ulaştılar. Bu kale Antakya şehrinden tam on dört mil uzaktaydı, ve bilinmelidir ki hristiyanların o ülkelerde yaşayan köleleri, daha önce birçok kez soylu baronlara büyük iyilikler yapmışlardı; ve bir kez daha Türklerin Harenc kalesine gelişini haber verip bildirdiler: Bu yüzden soylu baronlar aralarında konsey kurdular ve bu iş hakkında görüştüler; hepsi birlikte gitmeye karar verdiler, orduda silahı ve atı olan herkesin derhal savaş düzenine girmek üzere hazır olmasını ilan edip duyurdular; ve atı olmayanlar ise ordunun içinde kalıp kuşatmayı koruyacaklardı; ve böylece bir araya toplanan soylu hristiyanların gücü ancak yedi yüz atlı şövalye bulabildi; bununla altı birlik kurdular, ve hiçbir gürültü çıkarmadan tüm gece boyunca gizlice putperestlere ve imansızlara karşı, Harenc kalesine kadar ilerlediler; orada birliklerini düzene soktular ve tam gün doğarken ulaştılar, bu yüzden Türkler onların geldiğini gördüklerinde hemen üzerlerine koştular; ve aynı şekilde hristiyanlar da onların üzerine yürüdü: Onlara karşı muazzam ve yiğitçe saldırdılar, tıpkı o tüm soylu şampiyonların yapması gerektiği gibi; Türkler iki saat içinde tamamen bozguna uğratıldılar ve öldürüldüler, ve o karşılaşmada yaklaşık on sekiz bin atlı Türk bulunuyordu; ve Fransızlar ise ancak yedi yüz kişiydiler. Ve Türkler bu şekilde bozguna uğratılıp zaferle geri dönüldüğünde, baronlar Antakya şehrinin önündeki kuşatmaya geldiler, orada öldürülen Türklerin kafalarından beş yüz tanesini yanlarında taşıyorlardı: Bunları surların üzerinden şehrin içine fırlattılar, onlara bekledikleri o yardıma karşı kazandıkları zaferleri göstermek için; zira onlardan yardım bekliyorlardı; hristiyanların esir alınan o reislerini gördüklerinde Antakya

halkının son derece şaşırdığından ve kederlendiğinden şüphe duyulamaz; yardım için gönderdikleri o kişileri, ve bu bozgun gerçekleştirildi ve Harenc kalesinin fethi soylu baronlar tarafından Şubat ayının sekizinci gününde, bin doksan yedi (1097) lütuf yılında yapıldı; ve bundan kısa bir süre sonra o kalenin içinde birçok dindar hristiyan Haçlı ve bolca yiyecek tedariki ulaştı; limana ulaştıklarında soylu baronlara haber gönderdiler, gelip kendilerine eşlik etmelerini istediler, öyle ki getirdikleri yiyecekleri güvenle ordunun içinden geçirebilsinler.
Böylece hacıları ve yiyecekleri karşılamaya gitmek üzere baronlardan bazıları seçildi; Toulouse'lu Bonamond kontu, Erard du Paifac ve kont Garnier de Gres, ki onlar oraya gönüllü olarak gittiler. Ve Antakya'nın Türkleri casusları aracılığıyla bu haberleri aldıklarında, onların dönüş yolunda onları öldürmek üzere en iyi atlı şövalyelerinden tam dört bin adamı pusuya gönderdiler; ve öyle denk geldi ki bizim adamlarımız o yiyecekleri alıp dönerlerken, hiçbir şeyden şüphe duymuyorlardı. Türkler aniden onların üzerine çullandılar, öyle ki hepsi tamamen hazırlıksız yakalandı: Ve hemen piyade hacılarımızı vurmaya başladılar: Onlara çok büyük zararlar verdiler; ve at sırtında olan hristiyanlar durumu görüp anladıklarında, eğer ölürlerse en kötüsünün başlarına geleceğini bildiklerinden, doğrudan orduya doğru büyük bir hızla koştular; ancak diğer piyadeler mallarını kaybettiler: Üç yüz piyade adamı ve bin at orada öldü; ve böylece hristiyan ordusuna haber ulaştı, yiyecek aramaya gidenlerin büyük bir kısmının Türkler tarafından katledilip öldürüldüğü bildirildi.
Ve o cesur ve soylu dük Godeffroy de Buillon bu haberleri işittiğinde son derece üzüldü ve öfkelendi; hemen hristiyan ordusunun silahlanmasını emretti; ve savaşa hazır olanlar atlarına bindiler, sonra Türklerin üzerine yürümek ve hristiyanların ölümünün öcünü almak üzere beş savaş birliği kurdular. Birinci birliği Normandiya dükü yönetip idare ediyordur, ikincisini Flandre kontu; üçüncüsünü Fransa Kralı'nın kardeşi Hugues; dördüncüsünü bizzat Godeffroy'un kardeşi olan Eustace yönetiyordu.
Ve onlar Godeffroy de Buillon ile birlikte biraz ilerlediklerinde, dük onlardan durmalarını rica etti ve hepsine şöyle dedi: "Senyörler ve soylu Baronlar, sizler ki Fransızların çiçeği ve hristiyanlığın onurusunuz, biliyorsunuz ki bizim pürüzsüz ve kötü niyetli düşmanlarımız olan o Türkler, bizim için canını feda eden o aziz Kurtarıcımızın düşmanları, bizim yiyecek aramaya ve yeni hacıları karşılamaya giden o dindar hristiyanlarımızı öldürdüler ve katlettiler; bu yüzden sizden alçakgönüllülükle rica ederim ki bu yerde düşmanlarımızı bekleyerek kalmamız size uygun görünsün: Zira ben burada ölmeye ya da bu şekilde zafer kazanmaya tamamen karar verdim; öyle ki bundan böyle her zaman bahsedilsin, ve yüce Tanrımızın önünde cennet krallığında şan ve layık bir övgü olsun." Ve bu sözler üzerine kocası Boulogne Kontu, "Tanrı sizin söylediğiniz ve arzu ettiğiniz gibi olmasını buyursun" demekten başka karısını daha fazla azarlamadı. Kurtarıcımız İsa Mesih'in o kutsal ve şanlı adına güvenerek, O ki bizim kendisine ait olduğumuz hükümdarımızdır; ve O bizi asla yarı yolda bırakmayacaktır; gücümüzle muazzam olan o güvencemizi içimizde tazeleyelim; ve düşmanlarımızı yeneceğiz: Çünkü bizim işlerimiz O'na hoş geliyorsa, bilin ki O bize yardım edecektir, eğer O bize yardım etmek istemezse işlerimizin

hiçbir hükmü yoktur, ve böylece bilgece konuştu o iyi Godeffroy de Buillon tüm diğer prenslerin ve soylu Baronların önünde; onlar onun bu sözlerini çok beğendiler, ve o soylu Dük'ü büyük ölçüde övdü, ve hepsi onun emrettiği gibi yapmaya tamamen karar verdiler; ve böylece onun kararlaştırdığı şekilde işlerini düzenlediler, işte Bonamond ve hemen arkasından yiyecek aramaya giden o Baronlarla birlikte Toulouse kontu göründü. Ve onlar Baronlarla birlikte geldiklerinde, başlarına gelen o kötü macerayı aktardılar; bu macera putperest Türkler yüzünden başlarına gelmişti, bundan dolayı o soylu Baronlar son derece sevindiler: Çünkü onlar Türklerin her türlü alayla hristiyanlara hakaret ederek geldiklerini sanıyorlardı. Ancak iyi Godeffroy de Buillon ve diğer Prensler onların geldiğini gördüklerinde, hemen onların üzerine koştular; ve onlara öyle yiğitçe saldırdılar ki; ve o soylu cesaretle onlara saldırdılar, öyle ki onların işlerini düzene sokmalarına bile vakit bırakmadılar; ve dahi Baronların canıgönülden arzuladığı gibi davrandılar; ve öyle ki o savaş karşılaşması kale kapısının hemen yakınında yapıldı, öyle ki surların üzerinde olanlar orada yapılan her şeyi görüyorlardı; ve Flandre kontu, Normandiya dükü, Fransa Kralı'nın kardeşi Hugues ve Toulouse kontu kendilerini öyle yiğit ve şövalyece gösterdiler ki; ve o taraftan, şüphesiz ki hiçbir savaşta bundan daha fazlasının yapılmadığı o soylu iki şövalyeyi teslim almak üzere yola çıktılar; onlar ki o gün öyle bir savaş verdiler ki; ve aynı şekilde Saint-Paul kontu, Hainaut kontu ve diğer birçok soylu şampiyon da oradaydı, onların isimleri anlatılmakla bitmeyecek kadar çoktur; zira Türklerin hepsi tamamen bozguna uğratıldı; ve öyle denk geldi ki Tanrı'nın iradesiyle Türkler kaçmaya başladılar, ve bilge dük Godeffroy, kaçarlarken onların peşine düştü; öyle ki onlardan birine kılıcıyla öyle güçlü bir darbe indirdi ki, darbe onun bedeninin ortasından saplanarak aşağı kadar indi, ve diğer yarısı ise atın üzerinde kaldı; ve Godeffroy tarafından indirilen bu darbe, atın üzerindeki o Türkün yarısını kaleye kadar kaçırttı; bundan dolayı diğer Türkler çok büyük bir dehşete kapıldılar; ve hristiyanların önünde büyük ölçüde hayrete düştüler; ve o soylu hristiyan prenslerinden son derece korkmaya başladılar; zira bilinmelidir ki o karşılaşmada yaklaşık iki bin Türk ve on iki büyük Amiral öldü: Çünkü her bir hristiyan, kendilerine imkansız gibi görünmeyen o iyi cesaretle bedenini ortaya koydu; hristiyanlar kendi çadırlarına çekildiler, ve bu zafer için Kurtarıcımıza şükürler ve övgüler sundular; ve bu savaştan sonra soylu Baronlar, dağların üzerinde hristiyanları her zaman taciz eden o düşmanları tamamen engellemek için birçok güçlü kule inşa ettiler; ve tüm bu kulelerin arasında, birinin korunması ve kaptanlığı Toulouse kontuna verilen üç ana kule bulunuyordu; diğerinin korunması Normandiya düküne verilmişti; ve üçüncüsünün Kaptanlığı ise kaçan Bonamond'a verilmişti, ve bu üç kulede o üç soylu prens öyle yiğitçe davrandılar ki, kalenin insanları bundan dolayı mucizevi bir şekilde büyük zararlar gördüler; ancak sonrasında dindar hristiyanların başına çok büyük bir talihsizlik geldi: Çünkü Danimarka Kralı'nın oğlu, hristiyanlara yardım ve destek sağlamak üzere kendi ülkesinden tam üç bin iyi savaşçı adamla birlikte yola çıkmıştı; ancak gelirlerken Türkler tarafından pusuya düşürülerek tamamen katledildiler ve öldürüldüler, bundan dolayı tüm hristiyan prensleri ile baronları son derece öfkelendiler ve kederlendiler; çünkü onlara yardım etmek ve onları Türklerden korumak üzere gidemedikleri için durumu önceden haber alamamışlardı; ve

sonrasında hristiyan ordusunun içinde tekrar çok büyük bir gürültü baş gösterdi: Çünkü tüm Türkiye'nin hükümdarı olan büyük İran Sultanı'nın, hristiyan ordusunu ve kuşatmasını dağıtmak ve kalenin insanlarına yardım etmek üzere çok büyük bir savaş adamı gücüyle gelmekte olduğu haberi ve söylentisi yayıldı; bu haberlerden dolayı iyi Godeffroy de Buillon hariç tüm orduda dehşete düşmeyen kimse kalmadı; zira hristiyan ordusunun içinde Blois kontu o kadar çok korktu ki, kendisini hasta gibi gösterdi; ve İskenderiye'ye (Alexandrie la petite) gidip orada kendi sağlığıyla ilgilenmek istediğini, ve orada biraz konakladıktan sonra sağlığına kavuştuğunda geri döneceğini söyledi; izin istedi ve oraya gitti, ve yanında kendi ülkesinden yaklaşık dört bin savaşçı adam götürdü, ki bu eyleminden dolayı diğer baronlar tarafından büyük ölçüde kınandı; zira onu canıgönülden seviyorlardı, çünkü kendisi yaşlı ve iyi konsey veren bir adamdı; bu yüzden onun bu şekilde gitmesinden dolayı son derece şaşırdılar, ve bu haberlerden dolayı hristiyan ordusunun diğer birçok soylu senyörü de ayrıldı, ve etraftaki kazanılmış şehirlere gittiler. Ve prensler ile büyük baronlar bu durumu gördüklerinde ve herkesin ordudan ayrıldığını fark ettiklerinde; orduda geri kalanların kalması gerektiğine karar verdiler ve konsey kurdular, ordudan izinsiz ayrılmaya cesaret edecek kimsenin kalmaması için kamuya ilan ettiler, aksi takdirde asılacaklarını ve hristiyanların haini ve düşmanı sayılacaklarını duyurdular.

Comme la uille et cité d'Antioche fut prinse des puissans barons chrestiens par le moyen d'autres chrestiens esclaues, lesquels deuouroyent en la uille.

CHAP. XLVII.

ET quand les manans & habitans de la ville & cité d'Antioche eurent enuoyez messages & heraux au Souldan de Perse pour luy humblement prier & requerir qu'il luy pleut de leur enuoyer secours, pour soustenir leur loy & leur aider à deffendre la ville contre les princes chrestiens, & apres que le grand Souldan de Perse ouit ces nouuelles, il leur manda par leurs messages que briefuement les secourroit, & leueroit le siege des chrestiens pour les deliurer de leur captiuité, & manda ses vassaux & nobles gés d'armes, & entre les autres donna la charge & gouuernement de son armee à vn puissant, cõte de Turquie nommé Corborant, lequel estoit grand Admiral d'iceluy Souldan, il ordonna son lieutenant general pour aller secourir ceux d'Anthioche ainsi q̃ dit est, & ainsi l'armee ordonnee, Corborant print cõgé du Souldan de Perse & se partit auec trois mille Turcz à cheual, pour venir leuer le siege deuant Anthioche. Et quãd les Princes & barons chrestiẽs sçeurent ces nouuelles, ilz furent tous grandement esmerueillez, & non pas sans cause.

Car leur ost estoit fort diminué d'aucuns qui

s'en estoyent partis, si n'auoyent plus de confiance sinon en la sauuegarde & protection de nostre Seigneur Iesus Christ, auquel estoit leur reconfort, & ainsi marcha tant auant ledit Corborant pour venir deuers Anthioche qu'il arriua pres de Rohais vne tresbõne & defensable ville q̃ tenoit Baudouin le frere du noble Godeffroy duc de Buillon, pource qu'il l'auoit conquestee ainsi qu'il est deuant dit, si eust conseil Corborant d'aller assieger Rohais, & destruire Baudouin & puis aller leuer le siege des chrestiens deuant Anthioche, & ainsi Corborãt assiegea Rohais de toutes pars, & cuyda grandement dommager le noble & vaillant Baudouin: mais nonobstant qu'il tint le siege deuãt la ville, enuiron l'espace de trois ou quatre semaines, si n'y gaigna-il riẽ, car le noble & vaillant Baudouin n'estoit si bien garny & muny de toutes choses, que de quelques assaux que Corbarant luy donnast, il ne le peut onc dommager: car il resistoit vaillamment & ne craignoit rien sa puissance, & ainsi comme Corborant estoit deuant Rohais sa renõmee croissoit merueilleusement en l'ost des chrestiens deuant Anthioche, si est à sçauoir qu'il y auoit vn chrestien esclaue dedans Anthioche, lequel aymoit grandement les nobles chrestiens d'vn bon zele & loyal amour, parquoy de pitié qu'il auoit de les voir en ce grand danger cõmença à penser en soy mesmes que si les chrestiens pouuoyent auoir la cité d'Anthioche auant que Corborant les vint assaillir qu'ils pourroyent estre à sauueté, & enuoya secretement vn sien filz à Bonamond le duc de Peule, auquel il auoit cognoissance pour luy declarer son vouloir, à fin que Bonamond

mond peut estre seigneur d'Anthioche: car le chrestien esclaue auoit en charge vne tour d'Anthioche, & ainsi son filz fit le message au duc Bonamond, en luy disant qu'il vint de nuict à la tour de son pere quand il luy feroit à sçauoir, & qu'il amenast enuiron cent hõmes auec luy qui fussent de pied & sans mener bruit, & qu'ilz apportassent vne eschelle de cordes, à fin qu'on peut plus facilement & sans noise monter en la tour qu'il gardoit, & ainsi fut ordonné pour vne nuict qu'ainsi seroit entre Bonamond & le chrestien esclaue: puis apres Bonamond recita secretemẽt ces nouuelles aux autres barõs, lesquelz s'accorderẽt volontairement, & non sans cause: car ilz ne sçauoient plus quel conseil prendre sur ceste matiere, ne cõme ilz se pourroyent deffendre: mais toutesfois cognoissoyent-ils bien que quand ilz auroyent la ville qu'ilz se pourroyent mieux garder de l'armee & puissance de Corborant. Or estoit-il ainsi que le seigneur & gouuerneur d'Antioche auoit doute que les chrestiens esclaues ne le trahissent, parquoy il auoit ordonné & secretement deliberé qu'i'z seroyent tous occis & mis à mort en vne nuict, & la nuict mesme qui estoit ordonnee pource faire fut celle nuict que Bonamond, & les autres princes chrestiens deuoyẽt entrer en la ville par la tour du chrestien esclaue ainsi qu'il est dit, laquelle chose ayda à prendre la ville: auec plusieurs autres choses que Dieu nostre souuerain Seigneur disposa pour l'ayde & subuention des deuots chrestiens, à fin d'euiter tout dãger. Dequoy ie laisseray presentement à parler pour venir à Corborant lieutenant du grand Souldan de Perse.

Et ainsi doncques que Corborant estoit deuant Rohais auec son armee, & qu'il vit qu'il ne pouuoit rien conquester sur le noble Baudouin, lequel pour lors en estoit vray maistre & seigneur, il leua son siege pour se partir de Rohais & venir assaillir les chrestiens deuant Anthioche, dont plusieurs furent bien esbahys: car ilz ne sçauoyent pas la deliberation de la prinse d'Anthioche, & encores ceux qui le sçauoyent, ne s'y pouuoyent bonnement fier: car ilz se doutoyent qui n'en vsst quelque trahison. Si tindrent conseil auquel ilz delibererent d'enuoyer à toute dilligence aucuns des plus sages & mieux cognoissans de leur ost pour voir & coppier l'armee & le train de Corborant, & pour ce faire furent establis & ordonnez, Dreux de Neelle, Clerembaut de Venduell, Gérard de Saucy, Renaut le conte de Toul, & plusieurs autres, lesquelz y allerent sans aucun contredit & veirent l'ost & l'armee de Corborant en si puissant nombre qu'ils furent tous esmerueillez: car gens de fait & bien armez y affuyoyent de toutes pars tellement que c'estoit merueilles. Et quand ilz eurent veu son train, & les Turcz estans auec luy ilz retournerent pour le denoncer aux autres princes & nobles barons, dequoy ilz furent grandement esbahys & tous esmerueillez, mais ilz ne le dirent pas deuant vn chacun, à fin que les aucuns legers de courage n'en fussent esbays. Si tindrent les barons conseil pour sçauoir comme ilz seroyent.

Et tellement que les vns vouloyent qu'on y allast contre Corborant à fin de ne soy monstrer lasche & pour rabaisser son courage, & les autres

tres doubtoient de ce faire & deliberoient autres choses lesquelles seroient prolixes à reciter, & ainsi comme ils estoient encores au conseil Bonamond declara manifestement tout ce qui estoit entreprins & deliberé entre luy & le chrestié esclaue, & cõmẽt il luy auoit mandé qu'il allast ceste nuict en sa tour, & brief leur dit tout l'affaire ainsi qu'il estoit ordonné: parquoy tous les barons s'accorderent à ce faire, & ainsi que la nuict approcha & que le chrestien esclaue estoit à preparer son fait en sa tour vn sien frere le vint voir, auquel il declara comment la ville dẽoit estre prinse des chrestiens pour sçauoir s'il le pourroit attraire & faire accorder à sa volonté, mais il ne si voulut consentir, mais se coucha & s'endormit. Et tantost que le chrestien esclaue vit son frere estre endormy, ils'approcha de luy & le mit à mort, car il se doubtoit que la chose ne fust sceue ou accusee par luy, pource qu'il ne s'estoit voulu consentir ne accorder à faire sa volonté: & quand il eut ce fait il manda le bon prince Bonamond, lequel n'estoit pas lache ne paresseux de ce faire, mais estoit à tout prest & en armes auec ceux qui estoient de sa ligue & affinité & si auoit preparé vne eschelle de cordes pour monter dessus les murs de la ville, puis ainsi apparellé mes a auec luy le conte de Flandres, le conte de Thoulouse son neueu Tangres & plusieurs autres, & tant qu'ils vindrent au pied de la tour par laquelle ils deuoient monter, & lors estoit le chrestié esclaue aux creneaux de la tour parquoy il apperçeut Bonamond lequel il congnoissoit & le salua, & pareillement luy rendit salut Bonamond & luy dit qu'il auallast quelque corde, pour tirer à mõ

son eschelle. Ce que l'esclaue fit incontinent, & puis Bonamond attacha le haut de son eschelle à icelle corde & l'esclaue la tira en haut & l'atacha merueilleusement bien aux carneaux de la tour & Bonamond d'autre part l'atacha fort bien à la terre à bõs crochets de fer. Et puis dit à vn sien seruiteur qu'il montast en haut sur les murs, mais il luy dit qu'il n'oseroit. Et ainsi le dit à plusieurs autres, mais ils refusoient le labeur, pour la grand doubte qu'ils auoiẽt: & quand Bonamond vit qu'il n'y auoit celuy qui osast monter pour priere qu'il leur fit, il print l'aduẽture soy mesmes & monta haut iusques en la tour, & l'esclaue estoit là tout prest lequel le print par la main & le tira dedans sa tour & Bonamond le baisa amiablement, & quand Bonamond fut en la tour il s'esmerueilla moult grandement de celuy qu'il trouua occis & mis à mort. Et adonc luy dit l'esclaue que il ne s'esbahit en aucune maniere: si luy recita comment c'estoit son propre frere, & la cause pourquoy il l'auoit occis, & quand Bonamond l'eut ouy il fut plus asseuré que deuant & vit bien qu'il estoit loyal & sans commettre trahison.

Lors vint Bõnamond aux creneaux, & en basse voix appelloit les autres qu'ils montassent en haut, mais il n'y eut celuy qui fut si hardy: car ils n'estoiẽt pas bien asseurez, & si ne sçauoient d'autre part si c'estoit Bonamond ou non pour ce qu'il estoit nuit. Et auec ce se doubtoient fort de trahison pource qu'il auoit vn peu longuement demouré en la tour & quand Bonamond vit que nul ne le suiuoit il descendit de la tour pour venir parler aux autres princes & ses compagnons & leur recita l'aduenture & tout

tout ce qu'il auoit trouué, en leur affermant le chrestien esclaue estre bon & loyal pour eux, si monta Bonamond de reche en la tour, & tantost monta apres luy le conte de Flandres, & puis apres le cõte de Thoulouse, Tangres & les autres ensuyuant, & tellement y en monta à l'asseurance de Bonamond qu'ils furent tantost plus de deux cens dessus les murs d'Anthioche, & si en demoura encores au pied de la tour au commandement des barons pour aller querir & faire venir les autres princes & toutes leurs gens quand il seroit temps & besoing lesquels semblablement, estoient tous en armes au coing de l'ost comme tous prests & appareillez de viure ou mourir en attendant la bonne grace & aduenture de Dieu nostre souuerain seigneur, & ainsi comme noz gens estoient sur les murs, ils commencerẽt à cercher & circuir les murs sans faire bruit ou aucun effroy, mais secrettement occirent & mirent à mort ceux qu'ils trouuerent qu'ils les gardoient, & tellement qu'ils prindrent & gaignerent par force vne des portes de la ville, laquelle, ils ouurirẽt pour faire entrer les autres princes chrestiens dedans la ville, & adonc ceux qui estoient demourez à terre au pied des murs, allerent à toute diligence querir ceux de l'ost lesquels vindrent incontinẽt & entrerent dedans la ville par la porte qui estoit ouuerte, & lors à ceste entree eut merueilleusement grand bruit pour la multitude du peuple, & ainsi qu'il est assez accoustumé d'auoir en ville prinse & de nouueau gaignee. Et les turcs de la ville qui oyoient le bruit & la noise de ceste entree n'en faisoient semblant ne maniere, car ils cuidoient qu'on occist les

chrestiens

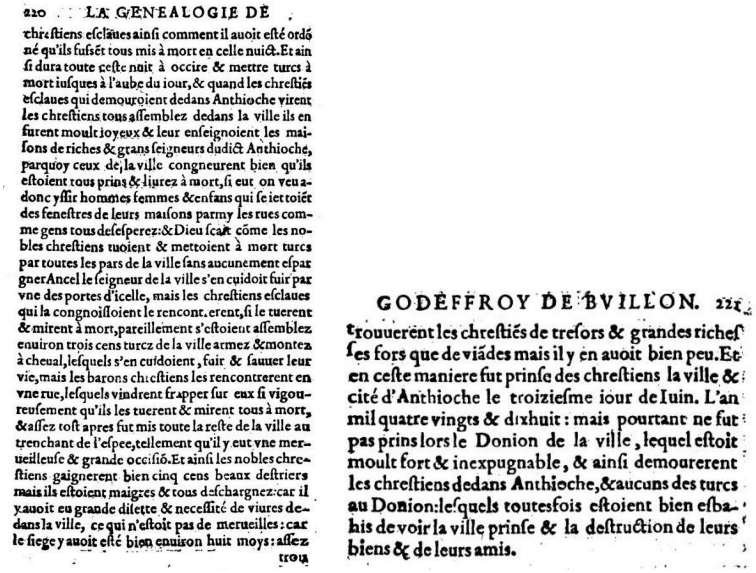

220 LA GENEALOGIE DE

chrestiens esclaues ainsi comment il auoit esté ordõné qu'ils fussẽt tous mis à mort en celle nuict. Et ainsi dura toute ceste nuit à occire & mettre turcs à mort iusques à l'aube du iour, & quand les chrestiẽs esclaues qui demouroient dedans Anthioche virent les chrestiens tous assemblez dedans la ville ils en furent moult ioyeux & leur enseignoient les maisons de riches & grans seigneurs dudict Anthioche, parquoy ceux de la ville congneurent bien qu'ils estoient tous prins & liurez à mort, si eut on veu adonc yssir hommes femmes & enfans qui se iettoiẽt des fenestres de leurs maisons parmy les rues comme gens tous desesperez: & Dieu sçait cõme les nobles chrestiens tuoient & mettoient à mort turcs par toutes les pars de la ville sans aucunement espargner Ancel le seigneur de la ville s'en cuidoit fuir par vne des portes d'icelle, mais les chrestiens esclaues qui la congnoissoient le rencontrerent, si le tuerent & mirent à mort, pareillement s'estoient assemblez enuiron trois cens turcz de la ville armez & montez à cheual, lesquels s'en cuidoient, fuir & sauuer leur vie, mais les barons chrestiens les rencontrerent en vne rue, lesquels vindrent frapper sur eux si vigoureusement qu'ils les tuerent & mirent tous à mort, & assez tost apres fut mis toute la reste de la ville au trenchant de l'espee, tellement qu'il y eut vne merueilleuse & grande occisiõ. Et ainsi les nobles chrestiens gaignerent bien cinq cens beaux destriers mais ils estoient maigres & tous deschargnez: car il y auoit eu grande disette & necessité de viures dedans la ville, ce qui n'estoit pas de merueilles: car le siege y auoit esté bien enuiron huit moys: assez trou

GODEFFROY DE BVILLON. 221

trouuerent les chrestiẽs de tresors & grandes richesses fors que de viãdes mais il y en auoit bien peu. Et en ceste maniere fut prinse des chrestiens la ville & cité d'Anthioche le troiziesme iour de Iuin. L'an mil quatre vingts & dixhuit: mais pourtant ne fut pas prins lors le Donion de la ville, lequel estoit moult fort & inexpugnable, & ainsi demourerent les chrestiens dedans Anthioche, & aucuns des turcs au Donion: lesquels toutesfois estoient bien esbahis de voir la ville prinse & la destruction de leurs biens & de leurs amis.

Antakya şehir ve kalesinin, şehirde ikamet eden diğer hristiyan köleler aracılığıyla güçlü hristiyan baronları tarafından nasıl ele geçirildiği hakkında.

BÖLÜM XLVII.

Ve Antakya şehir ve kalesinin sakinleri, kendilerine lütfuyla yardım göndermesi, kendi kanunlarını desteklemesi ve şehri hristiyan prenserine karşı savunmalarına yardım etmesi için İran Sultanı'na alçakgönüllülükle yalvarmak ve talep etmek üzere haberciler ve borozancılar göndermiş olduklarında; ve büyük İran Sultanı bu haberleri işittiğinde, habercileri aracılığıyla onlara kısa süre içinde kendilerine yardım edeceğini ve onları esaretlerinden kurtarmak için hristiyanların kuşatmasını kaldıracağını bildirdi, ve vasalları ile soylu savaş adamlarını topladı, ve diğerlerinin yanı sıra ordusunun komutasını ve yönetimini Türkiye'nin Corborant (Kürboğa) adındaki güçlü bir kontuna verdi, ki kendisi adı geçen Sultan'ın büyük amiraliydi, ve daha önce dendiği gibi Antakya'dakilere yardıma gitmesi için onu genel vekili olarak atadı; ve ordu böylece düzenlendiğinde, Corborant (Kürboğa) İran Sultanı'ndan izin aldı ve Antakya önündeki kuşatmayı kaldırmak üzere gelmek için at sırtında otuz bin Türk ile birlikte yola çıktı. Ve hristiyan Prensler ile baronlar bu haberleri öğrendiklerinde, hepsi büyük ölçüde hayrete düştüler, ve bu sebepsiz değildi. Çünkü onların ordusu, ayrılmış olan bazısı yüzünden son derece zayıflamıştı, ve bizim Rabbimiz İsa Mesih'in koruması ile himayesinden başka hiçbir güvenleri yoktu, ki onların tek tesellisi O'ndaydı; ve böylece adı geçen Corborant (Kürboğa), soylu Godeffroy de Buillon'un kardeşi olan Baudouin'in elinde tuttuğu, son derece iyi ve savunmalı bir şehir olan Urfa'ya (Rohais) doğru Antakya'nın önünden ilerledi; çünkü o burayı daha önce dendiği gibi fethetmişti, bu yüzden Corborant (Kürboğa) Antakya önündeki hristiyanların kuşatmasını kaldırmaya gitmeden önce ilk olarak Urfa'yı kuşatmayı, ve Baudouin'i yok etmeyi kararlaştırdı; ve böylece Corborant (Kürboğa) Urfa kalesini her taraftan kuşattı, ve soylu ile yiğit Baudouin'e büyük ölçüde zarar vermeyi umuyordu; ancak buna rağmen o, şehri yaklaşık üç veya dört hafta boyunca kuşatmış olarak tuttuysa da orada hiçbir şey kazanamadı, çünkü soylu ve yiğit Baudouin her şeyle öyle iyi donanmış ve tahkim edilmişti ki, Corborant (Kürboğa)'ın ona verdiği bazı taarruzlara rağmen ona asla zarar veremedi; zira o yiğitçe direndi ve

onun gücünden hiçbir şey korkmadı; ve böylece Corborant (Kürboğa) Urfa önünde kalırken, Antakya önündeki hristiyan ordusunda ünü harika bir şekilde büyüyordu, şöyle ki Antakya'nın içinde yaşayan bir hristiyan köle bulunuyordu, kendisi soylu hristiyanları iyi, temiz ve sadık bir sevgiyle son derece seviyordu, bu yüzden bu büyük tehlike içinde onlara karşı şefkat duyduğundan, eğer hristiyanlar Corborant (Kürboğa) gelip kendilerine saldırmadan ve onları emniyete almadan önce Antakya 足を şehri ele geçirebilirlerse, kendi içlerinde düşünmeye başladı; ve gizlice Peule dükü Bonamond'a bir oğlunu gönderdi, ki onun niyetini ona açıklaması için onda bir bilgelik olduğunu biliyordu; öyle ki Bonamond Antakya kalesinin senyörü olabilsin; zira o hristiyan köle Antakya'nın bir kulesinin muhafızlığını yürütüyordu; ve böylece oğlu dük Bonamond'a giderek görevi yerine getirdi, ona babasının geceleyin babasının koruduğu kuleye gelmesini bildirdiğini söyledi, ve dükün eğer bilmesini isterse oraya gelmesini, ve yanında at sırtında olmaksızın, gürültüsüzce ilerleyecek yaklaşık yüz piyade adamı getirmesini, ve onların surlara daha kolayca ve gürültüsüzce tırmanabelmeleri için yanlarında bir ip merdiven getirmelerini iletti; ve onun koruduğu kuleye tırmanacaklarını, ve böylece bir gecede Bonamond'un bunu gerçekleştireceğini ve hristiyan kölenin bunu yapacağını söyledi: Sonra Bonamond bu haberleri gizlice diğer baronlara aktardı, onlar da bunu gönüllü olarak ve sebepsiz olmaksızın kabul ettiler: Çünkü bu mesele hakkında nasıl savunma yapacaklarından başka nasıl bir karar alacaklarını artık bilemiyorlardı: Ama buna rağmen, şehre sahip olduklarında Corborant (Kürboğa)'ın ordusuna ve gücüne karşı kendilerini daha iyi koruyabileceklerini çok iyi biliyorlardı. Antakya'nın senyörü ve yöneticisi ise hristiyan kölelerin kendilerine ihanet etmesinden şüphe duyuyordu, bu yüzden bir gece hepsinin toplanmasını ve öldürülmesini gizlice kararlaştırmıştı; ve adı geçen gece, Bonamond ile diğer hristiyan prenslerin hristiyan kölenin dediği gibi kule vasıtasıyla şehre girmeleri için belirlenen o geceydi, ki bu durum şehrin ele geçirilmesine yardımcı oldu; dindar hristiyanların yardımına ve imdadına yetişmek, her türlü tehlikeden kaçınmak için bizim Rabbimiz yüce Hükmüdarımızın düzenlediği diğer birçok şeyle birlikte. Bu yüzden şimdilik Corborant (Kürboğa)'ın, büyük İran Sultanı'nın vekilinin gelişinden bahsetmeyi geride bırakacağım.
Ve böylece Corborant (Kürboğa) ordusuyla birlikte Urfa önünde kalırken, ve üzerinde hiçbir şey fethedemeyeceğini gördüğünde, Urfa'dan ayrılıp Antakya önündeki hristiyanlara saldırmaya gelmek üzere orayı bıraktı, bundan dolayı birçoğu büyük ölçüde hayrete düştü; çünkü onlar Antakya'nın ele geçirilme kararını bilmiyorlardı, ve dahi bunu bilenler de tam olarak kendilerinden emin olamıyorlardı: Zira orada bir hainlik olmasından şüphe ediyorlardı. Ordunun durumunu görmek, Corborant (Kürboğa)'ın düzenini ve ordusunu izlemek ve kopyalamak üzere en bilge ve kendi ordularını en iyi tanıyan adamlardan bazılarını tüm dikkatle göndermeye karar verdiler; ve bu iş için saptandılar ve görevlendirildiler, Dreux de Neelle, Clerambaut de Vendueil, Girard de Staucy, kont Tancrède, ve diğer birçoğu, ki onlar oraya hiçbir karşı çıkış olmadan gittiler ve Corborant (Kürboğa)'ın ordusunu ve gücünü gördüler, ki kendisi öyle büyük bir kuvvetteydi ki bunu duymak bir mucizeydi; zira her taraftan iyi donanmış ve güçlü adamlar akın akın geliyordu, öyle ki bu bir mucizeydi. Ve onlar kendi yollarını izlediklerinde, ve Türkler onunla birlikteyken, üç prense ve soylu

baronlara bunu bildirmek üzere geri döndüler, bundan dolayı onlar büyük ölçüde hayrete düştüler ve hepsi şaşırdı, ancak bunu herkesin önünde söylemediler, öyle ki cesareti zayıf olan bazısı bundan dolayı korkuya kapılmasın. Böylece baronlar, kendilerini nasıl yöneteceklerini bilmek üzere konsey kurdular.
Ve öyle ki bazısı, korkak görünmemek ve onun cesaretini kırmak için gidip Corborant (Kürboğa)'ın karşısına çıkılmasını istiyordu; ve diğerleri ise bundan son derece şüphe duyuyor ve bu iş hakkında başka şeyler kararlaştırıyorlardı, ki bunları anlatmak uzun sürerdi; ve böylece onlar hâlâ konseydeyken Bonamond açıkça ortaya çıktı ve o hristiyan köle ile arasında kararlaştırılan ve yürütülen her şeyi ilan etti, ve ona bu gece kendi kulesine gitmesini bildirdiğini, ve işi kısaca ona bu şekilde anlattığını belirtti; bu yüzden tüm baronlar bunu yapmaya karar verdiler, ve böylece gece yaklaştı ve hristiyan köle kendi kulesinde işi hazırlamaya koyulduğunda, öz kardeşi onu görmeye geldi, ona hristiyanlar tarafından şehrin ele geçirilmek üzere olduğunu nasıl bildiğini açıkladı, eğer onun iradesine uymasını ve karar vermesini sağlayabilirse; ancak o hiçbir şekilde razı olmak istemedi, aksine yattı ve uyudu. Ve hristiyan köle kardeşinin uyuduğunu görür görmez, onun yanına yaklaştı ve onu öldürdü, çünkü işin onun tarafından ifşa edilmesinden veya suçlanmaktan şüphe ediyordu, zira o onun iradesine uymayı kabul etmemişti; ve bunu yaptığında iyi prens Bonamond'a haber gönderdi, o ki bu işi yapmakta hiç yavaş ve tembel değildi, aksine kendi ittifakından ve yakınlığından olanlarla birlikte tamamen hazır ve silahlanmış durumdaydı ve surların üzerine tırmanmak için bir ip merdiven hazırlamıştı, böylece bu şekilde düzenlenmiş olarak yanına Flandre kontunu aldı. Toulouse kontunu, yeğeni Tancrède'i ve diğer birçoğunu, ve böylece tırmanmaları gereken kulenin dibine gelene kadar ilerlediler, ve o sırada hristiyan köle kulenin mazgallarındaydı, bu yüzden Bonamond'un geldiğini fark etti ve onu tanıdı ve selamladı, ve aynı şekilde Bonamond da ona selam verdi ve ona merdivenini yukarı çekmesi için bir ip atmasını söyledi; ki köle bunu hemen yaptı, ve sonra Bonamond merdiveninin üst kısmını bu ipe bağladı ve köle onu yukarı çekip kulenin mazgallarına harika bir şekilde bağladı; ve Bonamond diğer adamlarına surların üzerine tırmanmalarını söyledi, ancak onlar bunu yapmayacaklarını belirttiler. Ve bunu birçok başkasına da söyledi, ancak onlar büyük bir şüphe duydukları için bu zahmeti reddettiler; ve Bonamond kendi ricasıyla tırmanmaya cesaret edecek kimsenin olmadığını gördüğünde, kendisi cesurca davrandı ve merdivene tırmandı ve kuleye kadar yukarı çıktı, ve köle orada tamamen hazırdı ve onu elinden tutup kendi kulesinin içine çekti ve Bonamond onu dostça öptü, ve Bonamond kuleye girdiğinde onun öldürdüğü o kişiyi buldu ve çok büyük bir hayranlık duydu. Ve o zaman köle ona kendi öz kardeşini nasıl öldürdüğünü, ve neden öldürdüğünü anlattı; ve Bonamond bunu duyduğunda eskisinden çok daha fazla emin oldu ve onun sadık ve hainlikten uzak olduğunu çok iyi gördü.
O zaman Bonamond mazgallara geldi; ve alçak bir sesle diğerlerine yukarı tırmanmalarını haykırıyordu; ancak orada o kadar cesur olan kimse çıkmadı: Çünkü onlar pek emin değillerdi, ve dahi gece olduğu için bunun Bonamond olup olmadığını tam olarak bilemiyorlardı. Ve bununla birlikte orada bir hainlik olmasından son derece şüphe duyuyorlardı, çünkü o kulede biraz fazla uzun süre kalmıştı; ve

Bonamond kimsenin kendisini takip etmediğini gördüğünde, diğer prenslerle ve yoldaşlarıyla konuşmak üzere kuleden aşağı indi ve onlara bulduğu her şeyi aktardı, onlara hristiyan kölenin kendileri için iyi ve sadık olduğunu onayladı, bu yüzden Bonamond yeniden yukarı tırmandı, ve hemen arkasından Flandre kontu tırmandı, ve sonra Toulouse kontu, Tancrède ve diğerleri takip etti, ve öyle ki Bonamond'un güvencesiyle oraya tırmandılar, öyle ki çok kısa sürede Antakya surlarının üzerinde iki yüzden fazla adam toplandı, ve baronların emriyle diğer prensleri ve tüm adamlarını, zamanı ve ihtiyacı geldiğinde çağırmak ve içeri almak üzere kulenin dibinde hâlâ bir kısmı kalmıştı; onlar da aynı şekilde, ordunun tamamı gibi her an savaşa veya ölmeye tamamen hazır ve donanmış olarak, bizim Hükmüdarımız Tanrı'nın lütfunu ve geleceğini bekliyorlardı; ve böylece adamlarımız surların üzerindeyken, hiçbir gürültü çıkarmadan veya hiçbir dehşet yaratmadan surların etrafını aramaya ve dönmeye başladılar, ancak nöbet tutanları bulduklarında gizlice öldürüp canlarını aldılar, ve öyle ki ilerlediler ve şehrin kapılarından birini zorla ele geçirdiler, burayı diğer hristiyan prenserini şehrin içine almak üzere açtılar; ve o zaman yerde kalmış olanlar koşup açık olan o kapıdan şehrin içine girdiler; ve o sırada bu giriş hakkında harika bir büyük gürültü koptu halkın çokluğu yüzünden, ve böylece şehirde ele geçirilme ve yeni fethedilme konusunda büyük bir gürültü koptu. Ve şehrin Türkleri bu gürültüyü ve bu girişin patırtısını işittiklerinde hiçbir şey belli etmediler, zira hristiyan kölelerin o gece hepsinin öldürülmesi için nasıl emredildiğini sanıyorlardı. Ve böylece Türkleri öldürmek ve canlarını almak üzere tüm bu gece boyunca gün doğana kadar devam etti, ve Antakya'nın içinde yaşayan hristiyan köleler hristiyanları şehirde tamamen toplanmış gördüklerinde son derece sevindiler ve onlara adı geçen Antakya'nın büyük senyörlerinin ve zenginlerinin evlerini gösteriyorlardı, bu yüzden şehrin insanları hepsinin esir alındığını ve ölüme mahkûm edildiğini çok iyi anladılar, o zaman erkeklerin, kadınların ve çocukların evlerinin pencerelerinden kendilerini sokakların ortasına tamamen çaresiz insanlar gibi fırlattıkları görüldü: Ve Tanrı bilir soylu hristiyanlar Türkleri nasıl öldürüyor ve canlarını alıyorlardı şehrin tüm taraflarında, hiçbirini esirgemeden; şehrin senyörü Ancel (Yağı-Sayan) kapılardan biri vasıtasıyla kaçmayı umuyordu, ancak onu tanıyan hristiyan köleler onunla karşılaştılar, ve onu yakalayıp öldürdüler ve canını aldılar, aynı şekilde şehrin yaklaşık üç yüz silahlı ve at sırtında Türkü bir araya tomanmıştı, onlar kaçmayı ve canlarını kurtarmayı umuyorlardı, ancak hristiyan baronları onlarla bir sokakta karşılaştılar, onların üzerine öyle güçlü bir şekilde vurdular ki hepsini öldürüp canlarını aldılar, ve çok kısa süre sonra şehrin geri kalan kısmı kılıçtan geçirildi, öyle ki orada harika ve büyük bir katliam oldu. Ve böylece soylu hristiyanlar tam beş yüz çok güzel savaş atı kazandılar, ancak onlar zayıf ve tamamen bitkindiler: Çünkü şehirde çok büyük bir gürültü ve yiyecek kıtlığı olmuştu, ki bu şaşılacak bir durum değildi: Çünkü kuşatma tam sekiz ay boyunca sürmüştü: hristiyanlar yiyecek hariç hazineler ve büyük zenginlikler buldular, ancak yiyecek çok az vardı. Ve bu şekilde hristiyanlar tarafından Antakya şehir ve kalesi Haziran ayının üçüncü gününde ele geçirildi. Bin doksan sekiz (1098) yılında: Ama buna rağmen o sırada şehrin son derece güçlü ve zaptedilemez olan İç Kalesi Ele geçirilemedi, ve böylece hristiyanlar Antakya'nın içinde kaldılar, ve Türklerin bir kısmı İç Kalede kaldı:

Onlar şehirlerinin ele geçirildiğini, mallarının ve dostlarının yok edildiğini görmekten dolayı son derece hayrete düşmüşlerdi.

Comme apres que les nobles chrestiens eurent prins & gaigné la ville & cité d'Anthioche Corborant grand admiral de turquie & lieutenant du grand Soudan de Perse uint mettre le siege deuant & assaillir les chrestiens.

CHAP. XLVIII.

APres que la ville & cité d'Anthioche fut prinse des barons & deuots chrestiens en la maniere qu'il est dit, les nobles barons s'assemblerent & tindrent conseil comment ils pourroient prendre & auoir le Donion de la ville lequel leur estoit necessaire, parquoy ils firent armer & appareiller leurs gẽs pour y donner assaut: & quand ils furent deuant ils le virent & congneurent si fort & deffensable qu'il leur estoit aduis qu'ils ne le pourroient bonnement prendre pour ceste fois, si firent retraire l'armee, & quand ils se furent retraits les princes & barons cõmanderent & ordonnerent que la ville fut bien gardee, si mirent & establirent gardes aux portes & tours

tours de la ville tout au mieux qu'il leur fut possible & par dessus tous les autres fut ordonnee la garde & protection de la ville au prince Bonamond. Et aussi estoit il raison, car elle auoit esté prinse pour la bonne amour & dilection que les chrestiens esclaues auoient eue a luy, & aussi estoit il loyal homme & de bien. Et quand Corbarant l'admiral de turcquie qui ia auoit mis le siege deuant la ville de Rohais & s'en estoit party comme il est dit eut ouy nouuelles que les chrestiens auoient prins la cité d'Anthioche & estoient dedans, il cuida enrager de dueil, parquoy merueilleusement menassoit les chrestiens, mais assez estoient bien asseurez de luy en la garde de Dieu & quand les princes & barons chrestiens trouuerẽt que la cité d'Anthioche estoit ainsi mal garnie de viures & choses necessaires, ils enuoierent diligemment cercher le pays à l'entour pour en trouuer autant qu'ils peurent, car ils preueoient sagement les aduentures aduenir, mais toutesfois n'en peurent ils pas trouuer a suffisance quantité, & ainsi comme Corborant eut adressé son chemin desers Anthioche, se partirent de son ost bien enuiron trois cens turcz, lesquels vindrent en embusche par deuant la ville. Et quand ils approcherent, vindrent encores plus pres enuiron trente turcs qui à maniere de coureurs venoient iusques aux barrieres d'Anthioche, si dirent aucuns des chrestiens qui les apperceurent que ce seroit honte s'on n'alloit à eux, parquoy vaillamment yssit hors de la ville vn noble cheualier des gens du duc de Normandie, lequel estoit nommé Rogier de beruille & tres preux combatant, si mena quinze hommes à cheual auec luy, lesquels

lesquels coururent si hardiment sur leur ennemis que les trente turcs s'enfuirent, & ceslui Rogier les chassa vaillamment iusques sur leurs shottes. Et tantost les cens turcz luy coururent sus, parquoy se retira prudemment Rogier pour retourner en Anthioche, mais vn turcq luy tira d'vne sayette d'arc turquois parquoy il cheut là & mourut, & les autres ses cõpagnons se retirerent en la ville. Et ainsi fina ses iours le noble Rogier dont les barons furent moult doulent, car il estoit bon cheualier. Et au tiers iour apres que la ville d'Anthioche fut prinse ainsi que i'ay dit le turcq Corbarant vint assieger la ville, si est assauoir qu'aucuns nobles cheualiers chrestiens estoient encores demourez en vne des tours que les barons auoient faict faire quand ils tenoiẽt leur siege, parquoy les turcz les vindrent assaillir dont ilz eurent tant de peine & endureroient si grans affaires qu'à peu se pouuoient plus deffendre & brief furẽt moult oppressez, & quand le preux & noble Godeffroy duc de Buillon les vit estre en si grand danger il yssit hors de la ville auec grand foison de gens pour cuider secourir les pauures chrestiens estans en celle tour. Mais quand les turcz apperçeurent le bon Godeffroy renommé entre tous autres pour les choses deuant escriptes, ilz coururent sur luy à si grande multitude de gens d'armes qu'il fut contraint de soy retirer dedans Anthioche. Et si fut encores si tres pressé à la retraicte qu'il perdit bien trois cens de ses hommes dequoy les turcz faisoiẽt grand ioye en disant qu'ilz auoient desconfit Godeffroy, mais il y auoit plus de dix turcz pour vn chrestien, & si estassauoit que le Dõion de la ville estoit telle

tellement situé qu'il greuoit fort à noz gens, car on y entroit par la partie des champs outre le gré de ceux de la ville. Si firent faire & edifier les barons chrestiens vne forteresse au deuant d'iceluy Donio affin que ceux qui estoient dedans ne leur peussent nuire ne greuer, & puis la forteresse faicte mirent & ordonnerent dedans plusieurs gens de fait pour la songneusement garder, mais toutesfois la vindrent depuis assieger les turcz cuidant fort dommager ceux qui estoient dedans, mais ilz furent si vaillamment secouruz des barons chrestiens qu'ils euiterẽt tout danger & se retirerent les turcz. Puis vne autresfois retournerent les turcz dedans le Donion pour assaillir la forteresse des chrestiens. Mais les barons chrestiens secoururent encores si vigoureusement ceux qu'ilz la gardoient qu'il y eut plusieurs des turcz prins & occis des chrestiens, si que les autres qui peurent eschapper retournerent vers Corbarãt & presenterent moult la vaillance & prouesse de noz gens en disant qu'ilz estoient merueilleusement bons cheualiers & aussi qu'il ne sembloit pas qu'ilz doubtassent gueres la mort. Et vne autresfois approcherent les turcz plus pres de la ville que ils n'auoient assis leur siege au cõmencement pour vouloir plus grener & tirer de pres à ceux qui estoient sur les murs. Mais Bonamond yssit dehors, lequel les assaillit en telle maniere qu'il occist enuiron six turcz auant qu'ils se peussent retraire, & puis retourna en la ville. Et ainsi furent finablement du tout enclos ceux de la ville de l'ost & desgẽs de Corborãt tellement que les bõs chrestiens ne pouuoiẽt plus ou recouurer viures & souffroient ia grand' famine

mine, parquoy aucuns n'y garderent pas trop bien leur honneur car ilz partirent de la ville la nuict, & se deualerent des murs de la ville à corbeilles & à cordes, ainsi qu'ilz pouuoient pour eschapper la famine & mortalité. Et de telles gens y eut assez de tuez des Turcz: car ainsi qu'ilz les pouuoyent apperceuoir yssir de la ville, ilz les metoyent à mort, ou les menoyent tous vifz à Corborant, & ceux qui pouuoyent euiter s'en alloyẽt en quelque Nef pour retourner par mer. Et les aucuns faisoyent encores plus car ilz se rendoyent aux Turcz & renonçoyent la saincte foy de nostre sauueur Iesus Christ, & tellement que c'estoit pitié, & si faisoyent beaucoup de mescheff aux pouures chrestiens: car ilz desiroiẽt l'affaire, & necessité de viures que les nobles Barõs chrestiens souffroyent dedans Anthioche, parquoy les Turcz en prenoyent vn plus grand courage, & les gardoyent tousiours plus d'yssir, & ainsi y auoit plusieurs dedans la ville qui voulontiers fussent sortis dehors sãs les autres: mais par le conseil de l'Euesque du Puis & le Prince Bonamondmettre gardes & prouisions par dessus les murs, & tellement que luy mesmes y alloit quasi toute nuict auec foison de gens & grand luminaire pour soy garder de trahison, & que plus n'en yssit personne: car quand Corborant en pouuoit prendre quelqu'vns à l'yssir encores se mocquoit il d'eux à les voir si maigres & affoiblis de corps, & disoit qu'il ne leur failloit sinon conquerre & gaigner vn pais pour mãger leur soul de pain auec les pourceaux: mais toutesfois en aduint autremẽt qu'il ne pensoit par la grace de Dieu apres que ses nobles Princes chrestiens & leurs fub-

iets eurent eux vn peu patience en leurs aduersitez. Toutesfois croissoit tousiours la famine dedans la cité d'Anthioche tellemẽt que les poures chrestiẽs estoyent cõtraints de manger les cheuaux morts, & toutes autres manieres de bestes qu'ilz trouuoyent parmy la ville, à peine y auoit il plus si riche ne puissant qui peut auoir son soul de pain, dont c'estoit grande pitié, les poures cheualiers estoyent tous les iours en danger de perir de faim, les nobles dames & damoiselles estoyent si palles & affoiblies qu'il les conuenoit appuyer sus vn baston pour aller le long de la ville, & tellemẽt que c'estoit pitié de voir les nobles Gentilz-hommes, & autres qui perissoyent de faim: combien qu'ilz auoyent assez d'argent mais s'ilz ne trouuoyent rẽ à acheper aucũs viures, & Corborant qui sçauoit leur mescheff, & la defaillance de viures qu'ilz auoyent, par ceux qui s'alloyent rendre à luy les assailloit incessamment, pour tousiours croistre le trauail & les vexer plus griefuement: car ilz ne trouuoyent que manger, dont ils ne sçauoyent plus que faire, ils estoyent de iour trauaillez à eux deffendre incessamment, & de nuict n'auoyẽt que manger, si n'est pas à dire ne reciter la grande pitié, & grande douleur que c'estoit de les regarder, & encores aduint vne nuict qu'vne des tours de la ville estoit demourée sans garde tãt que les Turcz s'en apperçeurent.

Ilz s'approcherent à forces d'eschelles, & monterent en icelle tour iusques au nombre d'enuiron trente Turcz, & estoit au premier sommeil des poures chrestiens lesquelz par faute de manger, estoyent contraincts de faire du repas pidance.

Tou

Toutesfois aucuns s'esueillerent qui ouirent le bruit des Turcz.

Or commencerent à eux escrier à la mort & vile trahye, & à leur cry vindrent premierement Henry Disque, & deux de ses cousins lesquelz estoyent d'vne petite ville qui est appellee Meselle sur Mase, si se vindrent iceux tellement combatre contre les trente Turcz qu'ilz en tuerent quatre de pleine venue venue, & puis se combatirent de rechef aux autres vingt & six, & tellement y eut si grande noise que ceux des autres tours leur vindrẽt en ayde, parquoy les autres vingt & six Turcz furent incontinent desconfits & mis à mort, & vaillamment rejettez & expulsez du haut des murs iusques à terre, mais l'vn des cousins de Henry Disque fut occis des Turcz dont ce fut grand dommage, & aussi en furent moult courroucez tous les chrestiens, & aussi fut blessé son frere qui premier vint à ce conflict, lequel pourtant ne mourut pas: mais fut diligemment guerry. Or est à sçauoir que Guillaume de Gondreuille & plusieurs autres seigneurs s'estoyẽt partiz de l'ost pour doute de la mort & s'en allerent rendre en Alexandrie la petite, où ilz trouuerent le conte de Blays, lequel auoit fait le malade quand il partit de l'ost pour sa couuardise & doute de la mort, & lequel aussi les Barons attendoyent de iour en iour: mais encores luy reciterent ceux qui estoyent venuz pis la moytié qu'ilz n'auoyent euz, parquoy ne voulut retourner en Anthioche auec les autres princes ses nobles compaignons: mais il ne disoyent ces paroles sinon par leur mauuaistié & lascheté de courage: combien que le Conte de

Blays les creut assez legerement, si prindrẽt ensemble conseil d'eux retourner iusques en France, sans plus retourner en Turquie, si cheminerẽt tant auec leurs gens qu'ilz arriuerent en vne petite ville, là où ils ouyrent nouuelles que l'Empereur de Constantinople venoit à grande multitude de gens pour aller secourir & donner ayde aux chrestiens, lesquels estoyent dedans Anthioche, & ia estoit l'Empereur en vne cité appellee Fauraines: comme voulant tenir pact & conuention qu'il auoit fait aux nobles chrestiens: ainsi comme deuant est dit, & auoit bien l'Empereur auec luy quarante mille hommes pelerins chrestiens sans ceux de son armée, lesquels tous ensemble estoyent en si grand nombre qu'on ne les pouuoit estimer, si vint le conte de Blays auec ses gens & ses compaignons qui par couuardise & mescheanceté s'estoyẽt tous partis d'Antioche pour voir l'armee de l'Empereur. Et quand l'Empereur vit le conte de Blays il en eut tresgrand ioye pource qu'il le cognoissoit bien & si le tenoit pour sage homme, parquoy il commença à demander de l'ost & armee des Barons chrestiens, & aussi de tous leurs affaires, & pourquoy il les auoit laissez.

Si luy respondit le le Conte de Blays, lequel ne se pouuoit bonnement excuser de ce cas à son honneur sinon par menterie. Que depuis qu'ilz auoyent prins la ville de Nicque & rendue à sa volonté, ainsi qu'ils luy auoient promis, ilz estoyent allez assieger la cité d'Antioche, où ilz auoyẽt esté enuiron neuf mois, & tant qu'elle fut en fin prinse.

Mais le Donjon ne fut pas prins, dont ilz auoyent encores plus affaire que deuant.

Et

Et briefuement luy recita tout ce qu'il luy estoit aduenu & encores pis la moytié: car il luy dit comment elle auoit esté assiegee d'vn Admiral de Turquie par le grand Souldan de Perse, lequel les tenoit en si grande subiection qu'ilz ne pouuoyent auoir nulz viures & mouroyent la plus part de faim, & si estoyent tous les iours en grand peril d'estre ẽprins de ce Turc, & que brief ne pouuoyent euiter la mort, si luy dit qu'il l'auoit remonstré aux autres Barons lesquelz ne l'auoyent voulu croire, parquoy il s'en estoit party auec ces gens pour sauuer sa vie sans foy laisser ainsi mourir confusiblement. Et puis encores pour palier sa couuardise, dit à l'Empereur qu'il luy conseilloit n'aller plus auant pour le grand danger qui y estoit. Et qu'il n'auoit pas gens à beaucoup pres comme le Turc Corborant auoit. Et qu'encores estoit bien possible qu'ilz fussent maintenant tous desconfits dedans Anthioche: car il les auoit quasi laissez en extrẽme necessité. Parquoy se pourroit estre deshonneur à luy d'y aller, & puis retourner vaillamment à confusion, & ainsi donc fut l'Empereur bien esbahy de ces paroles: mais Guy le frere de Bonamond estoit là present, lequel ne se peut onc tenir de respõdre au conte de Blays qu'il auoit menty, & qu'il s'estoit departy d'eux par sa couuardise, & que brief ne proficieroient toutes ses paroles, si non pour couurir sa mescheanceté. Et brief y eut grand noise & debat entre iceluy Guy & le Conte de Blays si ne fut Guillaume de Quatre Ville, lequel auoit espousé à femme la sœur d'iceluy nommé Guy, parquoy il les pacifia sans faire grand bruit. Mais tou-

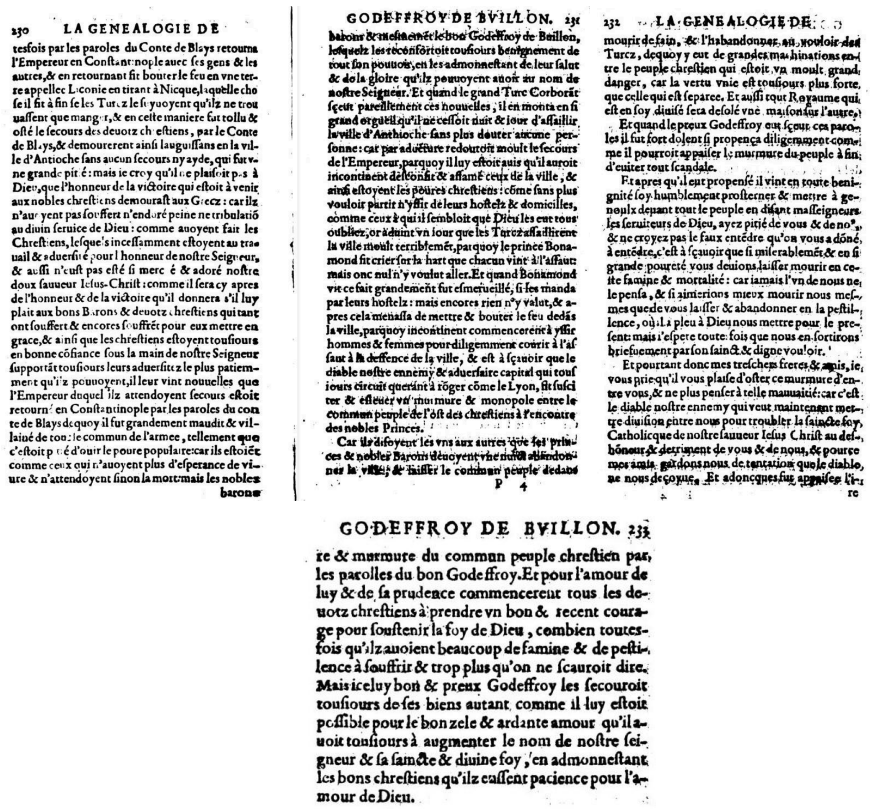

230 LA GENEALOGIE DE

tesfois par les paroles du Conte de Blays retourna l'Empereur en Constantinople auec ses gens & les autres, & en retournant fit bouter le feu en vne terre appellee Liconie en tirant à Nicque, laquelle chose il fit à fin se les Turcz le seruyoyent qu'ilz ne trouuassent que manger, & en cette maniere fut tollu & osté le secours des deuotz chrestiens, par le Conte de Blays, & demourerent ainsi languissans en la ville d'Antioche sans aucun secours ny ayde, qui fut vne grande pitié: mais ie croy qu'il le plaisoit pas à Dieu, que l'honneur de la victoire qui estoit à venir aux nobles chrestiens demourast aux Grecz: car ilz n'auoyent pas souffert n'endouré peine ne tribulatiõ au diuin seruice de Dieu: comme auoyent fait les Chrestiens, lesquels incessamment estoyent au trauail & duersité pour l'honneur de nostre Seigneur, & aussi n'eust pas esté si merité & adoré nostre doux sauueur Iesus-Christ: comme il sera cy apres de l'honneur & de la victoire qu'il donnera s'il luy plaist aux bons Barons & deuotz chrestiens qui tant ont souffert & encores souffrẽt pour eux mettre en grace, & ainsi que les chrestiens estoyent tousiours en bonne cõfiance sous la main de nostre Seigneur supportãt tousiours leurs aduersitez le plus patiemment qu'ilz pouuoyent, il leur vint nouuelles que l'Empereur duquel ilz attendoyent secours estoit retourné en Constantinople par les paroles du conte de Blays dequoy il fut grandement maudit & villainé de tout le commun de l'armee, tellement que c'estoit pitié d'ouir le poure populaire: car ils estoiẽt comme ceux qui n'auoyent plus d'esperance de viure & n'attendoyent sinon la mort: mais les nobles

barons

GODEFFROY DE BVILLON. 231

barons & treschrestiens le bon Godeffroy de Buillon, lequel les reconfortoit tousiours benignement de tout son pouuoir, en les admonnestant de leur salut & de la gloire qu'ilz pouuoyent auoir au nom de nostre Seigneur. Et quand le grand Turc Corborãt sceut paresellement ces nouuelles, il en monta en si grand orgueil qu'il ne cessoit tuer & tour d'assaillir la ville d'Antioche sans plus douter aucune personne: car par aduerture redouroit moult le secours de l'Empereur, parquoy il luy estoit auis qu'il auroit incontinent desconfit & affamé ceux de la ville, & ainsi estoyent les poures chrestiens: cõme sans plus vouloir partir n'yssir de leurs hostelz & domicilles, comme ceux à qui il sembloit que Dieu les eut tous oubliez, or à duint vn iour que les Turcz assaillirẽt la ville moult terriblemẽt, parquoy le prince Bonamond fit crier sur la hart que chacun vint à l'assaut mais onc nul n'y voulut aller. Et quand Bonamond vit ce fait grandement fut esmerueillé, si fes manda par leurs hostelz: mais encores rien n'y valut, & apres cela menassa de mettre & bouter le feu dedãs la ville, parquoy incontinent commencerẽt à yssir hommes & femmes pour diligemment courir à l'assaut à la deffence de la ville, & est à sçauoir que le diable nostre ennemy & aduersaire capital qui tousiours circuit querant à rõger cõme le Lyon, fit susciter & esleuer vn tumulte & monopole entre le commun peuple de l'ost des chrestiens à l'encontre des nobles Princes.

Car ils disoyent les vns aux autres que les princes & nobles Barons deuoyent vne nuict abandonner la ville, & laisser le commun peuple dedans

P 4

232 LA GENEALOGIE DE

mourir de faim, & l'habandonner au vouloir des Turcz, dequoy y eut de grandes machinations entre le peuple chrestien qui estoit vn moult grand danger, car la vertu vnie est tousiours plus forte, que celle qui est separee. Et aussi tout Royaume qui est en soy diuisé sera desolé vne mais sur l'autre.

Et quand le preux Godeffroy eut sçeu ces paroles il fut fort dolent si propença diligemment comme il pourroit appaiser le murmure du peuple à fin d'euiter tout scandale.

Et apres qu'il eut propensé il vint en toute benignité soy humblement prosterner & mettre à genoulx deuant tout le peuple en disant masseigneurs les seruiteurs de Dieu, ayez pitié de vous & de nous, & ne croyez pas le faux entẽdre qu'on vous a dõné, à entẽdre, c'est à sçauoir que si miserablemẽt & en si grande pouureté vous deuions laisser mourir en cette famine & mortalité: car iamais l'vn de nous ne le pensa, & si aimerions mieux mourir nous mesmes que de vous laisser & abandonner en la pestilence, où il a pleu à Dieu nous mettre pour le present: mais i'espere toutefois que nous en sortirons briefuement par son sainct & digne vouloir.

Et pourtant donc mes treschers freres & amis, ie vous prie qu'il vous plaise d'oster ce murmure d'entre vous, & ne plus penser à telle mauuaitié: car c'est le diable nostre ennemy qui veut maintenant mettre diuision entre nous pour troubler la saincte foy Catholicque de nostre sauueur Iesus Christ au deshõneur & detriment de vous & de nous, & pource mes amis, gardons nous de tentation que le diable ne nous descoyne. Et adoncques fut appaisee l'ire

GODEFFROY DE BVILLON. 233

re & murmure du commun peuple chrestien par les parolles du bon Godeffroy. Et pour l'amour de luy & de sa prudence commencerent tous les deuotz chrestiens à prendre vn bon & recent courage pour soustenir la foy de Dieu, combien toutesfois qu'ilz auoient beaucoup de famine & de pestilence à soufffrir & trop plus qu'on ne sçauroit dire. Mais iceluy bon & preux Godeffroy les secouroit tousiours de ses biens autant comme il luy estoit possible pour le bon zele & ardante amour qu'il auoit tousiours à augmenter le nom de nostre seigneur & sa saincte & diuine foy, en admonnestant les bons chrestiens qu'ilz eussent pacience pour l'amour de Dieu.

Soylu hristiyanlar Antakya şehir ve kalesini alıp kazandıktan sonra, Türkiye'nin büyük amirali ve İran büyük Sultanı'nın vekili Corborant'ın (Kürboğa) gelip hristiyanların önüne kuşatma kurması ve onlara saldırması hakkında.

BÖLÜM XLVIII.

Antakya şehir ve kalesi, dendiği şekilde baronlar ve dindar hristiyanlar tarafından ele geçirildikten sonra, soylu baronlar bir araya toplanıp, kendilerine gerekli olan şehrin İç Kalesini (Donion) nasıl alabileceklerini ve ona nasıl sahip olabileceklerini görmek üzere konsey kurdular; bu yüzden oraya taarruz etmek amacıyla adamlarını silahlandırıp hazırladılar; ve onun önüne geldiklerinde, orayı öyle güçlü ve savunmalı gördüler ve anladılar ki, bu seferlik orayı kolayca alamayacaklarını düşündüler, bu yüzden orduyu geri çektiler ve geri çekildiklerinde prensler ve baronlar şehrin iyi korunmasını emredip buyurdular, bu yüzden kapıların ve şehrin kulelerinin üzerine mümkün olan en iyi şekilde muhafızlar koyup yerleştirdiler ve tüm diğerlerinin üzerinde şehrin muhafızlığını ve korumasını prens Bonamond'a (Taranto'lu Boemondo) verdiler; zira bu hakka uygundu, çünkü orası hristiyan kölelerin ona karşı duyduğu o iyi sevgi ve bağlılık sayesinde ele geçirilmişti; ve kendisi de aynı şekilde sadık bir adam ve iyi bir hristiyandı. Ve Türkiye'nin amirali olan Corborant (Kürboğa), daha önce dendiği gibi Urfa (Rohais) şehri önüne kuşatma kurmuşken ve orada kalmaktayken; hristiyanların Antakya şehrini ele geçirdiklerine ve içeride olduklarına dair kesin haberler aldığında, kederinden çıldıracak gibi oldu; bu yüzden hristiyanları harika bir şekilde tehdit ediyordu, ancak onlar Tanrı'nın koruması altında ondan fazlasıyla emniyetteydiler; ve prensler ile hristiyan baronları, Antakya şehrinin yiyeceklerden ve gerekli şeylerden son derece yoksun olduğunu gördüklerinde; gelecekte başlarına gelebilecek maceraları bilgece önceden kestirerek, bulabildikleri

kadarını bulmak üzere çevre ülkeyi özenle aratmaya gönderdiler; ancak yine de yeterli miktarda bulamadılar; ve böylece Corborant (Kürboğa) doğrudan Antakya'ya doğru yolunu doğrulttuğundan, şehrin önünde pusuya yatmak üzere at sırtında yaklaşık üç bin Türk ayrıldı. Ve yaklaştıklarında, Antakya'nın bariyerlerine kadar akıncılar tarzında gelen yaklaşık otuz Türk daha gördüler; öyle ki hristiyanlardan bazıları onları fark ettiklerinde, eğer onların üzerine gidilmezse bunun kendilerine bir utanç olacağını söylediler, bu yüzden Normandiya dükünün adamlarından, Rogier de Beruille adında ve çok yiğit bir savaşçı olan soylu bir şövalye cesurca şehirden dışarı çıktı, yanına at sırtında on beş adam aldı; onlar düşmanlarının üzerine öyle cesurca koştular ki, o otuz Türk kaçmaya başladı, ve adı geçen Rogier onları kendi mevzilerine kadar yiğitçe kovaladı. Ve hemen yüz Türk onun üzerine doğru koştu, bu yüzden Rogier Antakya'ya geri dönmek üzere bilgece geri çekildi; ancak bir Türk ona bir Türk yayıyla bir ok fırlattı, bu ok ona öyle bir şekilde çarptı ki orada öldü, ve diğer yoldaşları şehre geri çekildiler. Ve böylece soylu Rogier günlerini tamamladı, ki baronlar onun için son derece kederlendiler, zira kendisi iyi bir şövalyeydi. Ve Antakya şehrinin dendiği şekilde ele geçirilmesinden üç gün sonra, Türk Corborant (Kürboğa) şehri kuşatmaya geldi, öyle ki bazı soylu hristiyan şövalyeleri, baronların kendi kuşatmalarını tuttukları sırada yaptırmış oldukları kulelerden birinde kalmış durumdaydılar, bu yüzden Türkler gelip onlara saldırdılar, öyle ki onlar o kadar çok zahmet çektiler ve öyle büyük sıkıntılara katlandılar ki kendilerini pek savunamadılar ve kısa sürede son derece baskı altında kaldılar; ve yiğit ile soylu Godeffroy de Buillon (Aşağı Lorraine Dükü Godfrey) onları böylesine büyük bir tehlike içinde gördüğünde, o kulede bulunan o zavallı hristiyanların imdadına yetişmek amacıyla yanına büyük bir halk topluluğu alarak şehirden dışarı çıktı. Ancak Türkler iyi ve ünlü Godeffroy'u fark ettiklerinde; diğerlerinin yanı sıra yukarıda yazılı olan durumları görerek, onun üzerine öyle büyük bir savaş adamı kalabalığıyla koştular ki, o Antakya'nın içine geri çekilmek zorunda kaldı. Ve geri çekilme sırasında öyle büyük bir baskı altında kaldı ki, adamlarından tam üç yüz kişiyi kaybetti, zira Türkler onların üzerinde büyük bir sevinç çığlığı atıyor ve dük Godeffroy'u tamamen bozguna uğrattıklarını söylüyorlardı; ancak bir hristiyana karşı on dörtten fazla Türk bulunuyordu, ve bilinmelidir ki şehrin İç Kalesi (Donion) öyle bir şekilde yerleşmişti ki bizim adamlarımıza son derece sıkıntı veriyordu, çünkü oradan ova tarafına, şehirdekilerin iradesi dışında girilebiliyordu. Bu yüzden hristiyan baronları, içeride olanların kendilerine zarar verememesi ve sıkıntı çıkaramaması için bu İç Kalenin önüne bir hisar yaptırıp inşa ettiler, ve sonra yapılan o hisara, orayı uzun süre korumaları için savaşa hazır birçok adam koyup görevlendirdiler; ancak sonrasında Türkler orayı kuşatmaya geldiler, hristiyanların o hisarına zarar vermeyi umarak; fakat onlar baronların hristiyanları tarafından öyle yiğitçe desteklendiler ki, onlar her türlü tehlikeden kaçındılar ve Türkler geri çekilmek zorunda kaldı. Sonra Türkler, hristiyanların o hisarına saldırmak üzere bir kez daha İç Kalenin içine döndüler. Ancak hristiyan baronları, orayı koruyanları bir kez daha öyle güçlü bir şekilde destekledilerki, onlardan birçok Türk prensini öldürdüler ve hristiyanları katlettiler, öyle ki kaçabilen diğerleri Corborant (Kürboğa)'a geri döndüler ve bizim adamlarımızın yiğitliğini ile kahramanlığını harika bir şekilde anlatarak, onların harika

şekilde iyi şövalyeler olduklarını ve ölümden pek korkar görünmediklerini söylediler. Ve Türkler bir başka sefer, daha önce kuşatmalarının başında yerleştikleri gibi değil de, surlarda olanlara daha yakın olmak ve daha yakından ok atmak üzere şehre daha yakın yaklaştılar. Ancak Bonamond (Taranto'lu Boemondo) dışarı fırladı, ve onlar geri çekilmeden önce onlardan yaklaşık altı Türk öldürdü, ve sonra şehre geri döndü. And böylece nihayetinde ordunun ve Corborant (Kürboğa)'ın adamları tarafından şehrin dışındakilerin hepsi öyle kuşatıldı ki, iyi hristiyanlar artık hiçbir şekilde yiyecek tedarik edemiyor ve bulamıyorlardı, ve son derece büyük bir kıtlık çekiyorlardı, bu yüzden bazılarının orada pek iyi nöbet tutmadığı görüldü; zira onlar geceleyin şehirden ayrıldılar, ve sepetlerle ve iplerle şehrin surlarından aşağı indiler, böylece kıtlıktan ve ölümden kaçabileceklerini sandılar. Ve bu tür insanlardan, Türkler tarafından öldürülen pek çok kişi oldu; zira eğer onların şehirden çıktıklarını fark ederlerse onları öldürüyorlar, ya da onları canlı olarak Corborant (Kürboğa)'a götürüyorlardı; ve kaçabilenler ise deniz yoluyla geri dönmek üzere bir gemi bulmak amacıyla bir limana doğru gittiler. Ve eğer bazıları hâlâ Türklere sığınıyor ve bizim Kurtarıcımız İsa Mesih'in o kutsal inancından vazgeçiyorlarsa, bu tam bir acınası durumdu; ve soylu hristiyan baronlarının Antakya'nın içinde çektikleri o kıtlık ve yiyecek ihtiyacı yüzünden zavallı hristiyanların başına çok büyük kötülükler geliyordu, bu yüzden Türkler çok büyük bir cesaret alıyorlardı, ve onları her zaman daha büyük bir yürekle gözetliyorlardı; ve böylece şehirde, dışarıdakilerle birlikte diğerlerinin her zaman daha fazla dışarı çıkması yönünde birçok istek bulunuyordu; ancak du Puis piskoposunun (Le Puy Piskoposu Adhemar) konseyiyle prens Bonamond (Taranto'lu Boemondo), surların üzerine muhafızlar ve erzak yerleştirdi; ve öyle ki kendisi de çoğu zaman bolca adamla ve büyük ışıklarla tüm gece boyunca orada bulunuyordu, bir ihanet olmasından şüphe ettiği için, ve oradan kimsenin çıkmaması için; çünkü eğer Corborant (Kürboğa) onlardan bazılarını dışarıda yakalayacak olursa, onların ne kadar zayıf ve bedenlerinin ne kadar halsiz olduğunu görerek onlarla harika bir şekilde alay ediyordu, ve onlara domuzlarla birlikte paylarını almaları için ekmek kazanmaktan başka bir eksikliklerinin olmadığını söylüyordu; ancak yine de o, bunun bizim yüce Rabbimizin lütfuyla başka türlü döneceğini hiç düşünmüyordu; o Rabbimiz ki soylu hristiyan prenslerine ve onların tebaasına sabır vermişti. Buna rağmen Antakya şehrinin içinde kıtlık her zaman büyüyordu, öyle ki fakir hristiyanlar ölmüş olan atları, ve şehirde buldukları diğer her türlü hayvan türünü yemeye mecbur kalıyorlardı, ki buna zar zor ulaşıyorlardı; ve en zengin olanı bile dilediği gibi karnını doyuracak ekmek bulamıyordu, ki bu büyük bir acıydı; fakir şövalyeler her gün açlıktan ölme tehlikesi altındaydılar, soylu hanımefendiler ve genç kızlar öyle solgun ve bitkin düşmüşlerdi ki, şehrin içinde yürümek için kendilerini birer değneğe dayamak zorunda kalıyorlardı, ve öyle ki o dindar soylu asilzadelerin, ve açlıktan ölen diğerlerinin durumunu görmek büyük bir acı ve kederdi; her ne kadar yanlarında çok miktarda para taşıyor olsalar da, satın alacak hiçbir yiyecek bulamıyorlardı; ve Corborant (Kürboğa) onların uğradığı bu zayıflığı ve yiyecek eksikliğini biliyordu, bu yüzden onları durmaksızın sıkıştırıyor, onları her zaman daha ağır bir şekilde taciz etmek ve ezmek için uğraşıyordu; zira onlar yiyecek bulamadıkları için ne yapacaklarını bilemez haldeydiler; ve onlar her

gün durmaksızın çalışıyor ve kendilerini savunuyorlardı, ve geceleyin ise yiyecek bir şey bulamadan dinleniyorlardı; bu yüzden o büyük acıyı, ve onları izlemenin verdiği o büyük kederi anlatmaya gerek yoktur; ve üstelik bir gece denk geldi ki, şehrin kulelerinden biri, Türkler durumu fark edene kadar tamamen muhafızsız kalmıştı. Onlar güçle ve merdivenlerle yaklaştılar, ve bu kuleye yaklaşık otuz Türk çıkana kadar tırmandılar; ve bu durum, yemek eksikliğinden dolayı bitkin düşmüş ve o sırada uykuda olan o zavallı hristiyanların ilk uykusu sırasındaydı. Ancak şans eseri bazısı uyandı, ki onlar Türklerin gürültüsünü işitmişlerdi.
Ve ölmelerini ve şehrin ihanete uğramasını haykırmaya başladılar, ve onların bu çığlığına ilk olarak Henry Disque ve yanındaki iki kuzeni ulaştı, onlar Mefelle adındaki küçük bir şehirden olan bir yaver topluluğuydu; onlar o otuz Türke karşı öyle bir savaşa giriştiler ki, onlardan hemen o an dört tanesini öldürdüler, ve sonra o kulede bulunan diğerlerinin imdadına yetiştiği o diğer yirmi altı Türkle tekrar savaştılar, ve öyle ki orada çok büyük bir gürültü koptu, bu yüzden diğer taraftaki yirmi altı Türk hemen bozguna uğratıldı ve öldürüldü: Ve surların tepesinden aşağıya, yere fırlatılıp atıldılar; ancak Henry Disque'in kuzenlerinden biri o Türkler tarafından katledildi, ki bu büyük bir ziyan oldu; ve ayrıca bu çatışmaya ilk yetişen kardeşi de yaralandı, ancak o ölmedi; aksine dindarlıkla tamamen iyileşti. Ve bilinmelidir ki Guillaume de Gondreuille ve diğer birçok senyör, ölüm korkusu yüzünden ordudan ayrılmışlar ve küçük İskenderiye'ye (Alexandrie la petite) teslim olmak üzere gitmişlerdi, orada ordudan korkaklığı ve ölüm korkusu yüzünden ayrılmış olan Blois kontunu (Blois Kontu Stephen) bulmuşlardı, ki kendisini baronlar da her gün beklemekteydiler; ancak onlar dürüstçe geri dönen o kişileri ayıpladılar, zira onların yarı yolda kalmış olmalarından dolayı onlara hiç güvenmiyorlardı, bu yüzden soylu yoldaşları olan diğer prenslerle birlikte Antakya'ya geri dönmek istemediler; ancak onlar bu sözleri sırf kendi kötülükleri ve yüreklerinin korkaklığı yüzünden söylüyorlardı: Her ne kadar Blois kontu (Blois Kontu Stephen) onları çok kolayca inanmış olsa da; böylece birlikte karar vererek, bir daha asla Türkiye'ye dönmemek üzere hep birlikte Fransa'ya geri dönme konseyini aldılar, ve böylece yanlarındaki insanlarla birlikte ilerlediler, ta ki küçük bir şehre varana kadar; orada Konstantinopolis İmparatoru'nun (İmparator I. Aleksios Komnenos) Antakya'da bulunan hristiyanlara yardım ve destek sağlamak üzere çok büyük bir insan topluluğuyla gelmekte olduğuna dair haberler aldılar; ve İmparator o sırada Fauraines adındaki bir şehirde bulunuyordu; hristiyan baronlarıyla daha önce dendiği gibi yapmış olduğu o anlaşmayı ve sözleşmeyi tutmak istiyordu; ve dahi İmparator'un yanında, ordusunun adamları hariç tam kırk bin hristiyan hacı muhafızı bulunuyordu; bunlar hep birlikte öyle büyük bir sayıdaydılar ki onları tahmin etmek mümkün değildi; ve Blois kontu (Blois Kontu Stephen) yanındaki adamları ve yoldaşlarıyla birlikte, İmparator'un ordusunu görmek üzere korkaklık ve şanssızlık yüzünden oraya geldi. Ve İmparator Blois kontunu (Blois Kontu Stephen) gördüğünde bundan son derece büyük bir sevinç duydu, zira onu çok iyi tanıyordu ve onu yaşlı bir adam olarak kabul ediyordu; bu yüzden hristiyan baronlarının ordusunu ve durumunu, ve onların tüm işlerini, ve onu neden geride bıraktığını sormaya başladı; o zaman Blois kontu (Blois Kontu Stephen) ona cevap vererek, bu durum karşısında kendi onurunu

yalan söylemekten başka iyi bir şekilde mazur gösteremedi. Şöyle ki, onların İznik (Nicque) şehrinin alınmasından ve kendi iradesine teslim edilmesinden beri, ona söz verdikleri gibi Antakya şehrini kuşatmaya gittiklerini, orada yaklaşık dokuz ay boyunca kalmış olduklarını, ve nihayetinde orayı ele geçirdiklerini söyledi.
Ancak İç Kalesi (Donion) ele geçirilemedi, bu yüzden eskisine göre daha fazla işleri vardı. Ve kısaca ona, hristiyan ordusunun bir amiral tarafından kuşatılmış olmasından dolayı başlarına gelen her şeyi aktardı; o amiral ki büyük İran Sultanı tarafından gönderilmişti, ve hristiyanları öyle büyük bir boyunduruk altında tutuyordu ki artık hiçbir yiyecek bulamıyorlardı ve çoğu açlıktan ölüyordu, ve her gün o Türkler tarafından esir alınma ve ölüm tehlikesi altındaydılar, ve kısacası ölümden kaçınamayacaklarını belirtti, zira kendisi diğer baronlara bunu göstermişti ancak onlar kendisine inanmak istememişlerdi, bu yüzden kendi canını kurtarmak için yanındaki insanlarla birlikte oradan ayrıldığını, onları böylesine rezilce ölmeye terk ettiğini söyledi. Ve sonra, İmparator'un kendi korkaklığını örtbas etmek için, İmparator'a orada bulunan o büyük tehlike yüzünden daha fazla ileri gitmemesini tavsiye etti. Ve orada Türk Corborant (Kürboğa)'ın sahip olduğu gibi pek fazla insan olmadığını belirtti. Ve onların şu an Antakya'nın içinde tamamen bozguna uğratılmış olmalarının son derece mümkün olduğunu söyledi: Çünkü onları neredeyse tamamen aşırı bir çaresizlik içinde bırakmıştı. Bu yüzden oraya gitmenin kendisine çok büyük bir utanç olacağını belirtti, ve sonra utanç içinde geri dönmek zorunda kalacağını söyledi; ve böylece İmparator bu sözleri işittiğinde son derece şaşırdı: Ancak Guy adındaki o kişi, ki kendisi Bonamond'un (Taranto'lu Boemondo) öz kardeşiydi, orada hazır bulunuyordu, Blois kontuna (Blois Kontu Stephen) cevap vermekten kendisini hiç tutamadı, ki kontu çok seviyordu, ve korkaklığı ile ölüm korkusu yüzünden onlardan ayrılmış olduğunu söyledi; ve onların kötülüklerini örtmek ve şanssızlıklarını gizlemek için tüm bu sözleri uydurduklarını belirtti. Ve bu Guy ile Blois kontu (Blois Kontu Stephen) arasında çok büyük bir gürültü ve tartışma çıktı, zira bu Guy, Quatre Ville'li Guillaume'un oğlu olan o kişi, Guy adındaki o kişinin kız kardeşi olan hanımefendiyi eş olarak almıştı, bu yüzden onları büyük bir gürültü çıkarmadan yatıştırdı. Ancak yine de Blois kontunun (Blois Kontu Stephen) sözleri yüzünden İmparator yanındaki insanlar ve diğerleriyle birlikte Konstantinopolis'e geri döndü, ve dönüş yolunda Liconie (Konya) denilen bir yere ateş verdi, oradan İznik'e (Nicque) yöneldi, burayı tamamen hristiyanların oradan faydalanamamaması ve yiyecek bulamaması için yaptı; ve bu şekilde, dindar hristiyanların hak ettiği o yardım ve destek, Blois kontu (Blois Kontu Stephen) yüzünden tamamen engellendi ve ellerinden alındı; ve onlar Antakya şehrinin içinde hiçbir yardım bulamadan acı çekerek kaldılar: Ancak ben bunun, gelecek olan zaferin onuru hristiyan asilzadelere kalsın diye Tanrı'nın hoşuna gittiğine inanıyorum: Çünkü onlar Tanrı'nın o kutsal hizmetinde hiçbir mırıldanma olmadan durmaksızın çalışıyorlardı; ve bizim o nazik Kurtarıcımız İsa Mesih onlara merhamet etmişti: Ve O burada onlara vereceği o onur ile zaferi gösterecektir, eğer O lütfederse o dindar baronlara ve dindar hristiyanlara; onlar ki kendilerini O'nun lütfuna teslim etmek üzere her türlü acıya ve eziyete katlanmışlardı; ve böylece hristiyanlar, kendilerinden yardım bekledikleri o İmparator'un, Blois kontunun (Blois Kontu Stephen) sözleri yüzünden

Konstantinopolis’e geri döndüğünü öğrendiklerinde her zaman iyi bir inançla bizim Hükümdarımız Tanrı’nın eli altında kaldılar, bundan dolayı o kont ordunun tamamında son derece lanetlendi ve kötülendi, öyle ki bunu duymak sıradan halk için bir acıydı: Çünkü onlar artık yaşamaktan yana hiçbir umutları kalmamış tamamen çaresiz insanlar gibiydiler ve ölümden başka bir şey beklemiyorlardı; ancak o soylu baronlar ve şoförler ile o iyi Godeffroy de Buillon (Godfrey), onları her zaman var güçleriyle teselli ediyorlardı, onlara bizim Hükümdarımızın adı uğruna sahip olabilecekleri o kurtuluşu ve şanı hatırlatıyorlardı. Ve büyük Türk Corborant (Kürboğa) bu haberleri aldığında, o da aynı şekilde harika bir kibir içine girdi, öyle ki hristiyan ordusunu ve kuşatmasını dağıtmak, ve Antakya şehrine saldırmak için gece gündüz durmaksızın çalışıyordu, kimseden şüphe duymadan: Çünkü o, İmparator’un o yardımının kesildiğini çok iyi biliydi, bu yüzden hristiyan ordusunun aç kalmış ve zayıflamış insanlarını hemen bozguna uğratıp yok edeceğine inanıyordu; ve böylece yoksul hristiyanlar etkilendiler: Öyle ki artık kendi evlerinden ve yurtlarından çıkmak istemiyorlardı, sanki Tanrı onları tamamen unutmuş gibiydi; ve bir gün Türkler şehre öyle harika bir şekilde saldırdılar ki, prens Bonamond (Boemondo) herkesin taarruza çıkması için bağırmaya başladı: Ancak hiç kimse oraya gitmek istemedi. Ve Bonamond bunu gördüğünde son derece şaşırdı, onların kendi evlerinde saklandıklarını gördü: Fakat bu durum yine de bir işe yaramadı, ve sonra gelip şehre ateş vermeye ve yakmaya başladı, öyle ki insanlar kapıların savunmasına dindarlıkla koşmaya başladılar, ve bilinmelidir ki bizim asıl düşmanımız ve baş hasmımız olan o şeytan, aslan gibi kükreyerek hristiyan ordusunun sıradan halkı arasında muazzam bir mırıldanma, tekel ve bölünme yaratmak üzere her gün aralarında dolaşıyordu, soylu Prenslerin karşısına çıkmak için.
Çünkü onlar kendi aralarında, prenslerin ve soylu baronların kendilerini açlıktan ölmeye terk edeceklerini, onları bırakacaklarını ve Türklerin iradesine teslim edeceklerini söylüyorlardı, bundan dolayı o çok büyük olan hristiyan halkı arasında çok büyük komplolar kuruluyordu, zira birleşik olan güç her zaman daha güçlüdür, bölünmüş olan ise yıkılır. Ve aynı şekilde kendi içinde bölünen her krallık harap olur, bir ev diğerinin üzerine yıkılır.
And yiğit Godeffroy (Godfrey) bu sözleri duyduğunda son derece üzüldü; halkın o mırıldanmasını yatıştırmak ve her türlü skandalın önüne geçmek amacıyla nasıl yapılması gerektiğini özenle düşündü.
Düşüncesini tamamladıktan sonra, tam bir nezaketle tüm halkın önüne alçakgönüllülükle çıkıp diz çöktü ve şöyle dedi: "Senyörler, Tanrı’nın hizmetkârları, kendinize ve bize acıyın; ve size verilen o yalan sözlere inanmayın, yani eğer böylesine sefilce ve böylesine büyük bir yoksulluk içinde sizi bu kıtlıkta ve ölümlerde ölmeye terk edeceğimizi sanıyorsanız; zira bizden hiçbirimiz bunu asla düşünmedi, ve her birimiz sizinle birlikte bu vebada ölmeyi seve seve tercih ederiz, ki Tanrı şu an bizi bununla denemeyi uygun görmüştür: Ancak ben her şeye rağmen inanıyorum ki, O’nun kutsal ve layık iradesiyle bundan kısa sürede kurtulacağız."
"Ve bu yüzden benim çok sevgili kardeşlerim ve dostlarım, sizden rica ederim ki aranızdaki bu mırıldanmayı kaldırmayı uygun bulasınız, ve artık böyle bir kötülüğü düşünmeyesiniz: Çünkü bu bizim düşmanımız olan şeytandır, O ki bizim Kurtarıcımız

İsa Mesih'in o kutsal Katolik inancını bozmak, sizin ve bizim onurumuza zarar vermek için aramıza bu bölünmeyi sokmak istiyor; ve bu yüzden dostlarım, şeytanın bizi aldatmaması için kendimizi bu günahtan koruyalım." Ve böylece iyi Godeffroy'un (Godfrey) bu sözleriyle o sıradan hristiyan halkının öfkesi ve mırıldanması yatıştırıldı. Ve ona olan sevgileri ve onun bilgeliği uğruna, tüm dindar hristiyanlar Tanrı'nın inancını desteklemek için yeniden iyi ve taze bir cesaret almaya başladılar; her ne kadar katlanmak zorunda kaldıkları çok büyük bir kıtlık ve veba, hatta anlatılamayacak kadar çok sıkıntıları bulunuyor olsa da. Ancak o iyi ve yiğit Godeffroy (Godfrey), dindar hristiyanların ismini ve O'nun kutsal ve ilahi inancını büyütmek uğruna içinde taşıdığı o iyi azim ve ateşli sevgi nedeniyle, elinden geldiğince kendi mallarıyla onlara her zaman yardım ediyordu; dindar hristiyanlara Tanrı sevgisi için sabırlı olmalarını öğütlüyordu.

Comme les deuots barons chrestiens trouuerent la lance dont le costé de Iesus-Christ fut percé en l'arbre de la croix. Et comme ilz desconfirent les turcz.

CHAP. XLIX.

EN l'an mil quatre vingtz & dixhuit que nostre sauueur Iesus-Christ regarda le mechef de son poure peuple chrestien. Lequel souffroit si grande famine & pestilence dedans Anthioche que c'estoit miracle qu'il viuoit, si aduint que le glorieux saint Andry apostre de nostre seigneur s'apparut à vn homme rustique, auquel dedans la ville d'Anthioche luy monstra le lieu où estoit la lance, dont nostre seigneur eut le precieux costé percé en sa passion: & luy annonça que tout l'ost des deuotz cheualiers chrestiens en seroit resiouy & deliuré hors de tribulation, ainsi que nostre seigneur luy auoit ordonné de dire & ma-

P 5

gnifester plainement, & à ces parolles fut moult resioy le pauure homme. Si courut diligemment à l'Euesque du Puis, au preux Godeffroy & aux autres princes & barons chrestiens pour leur annoncer cõment le glorieux sainct Andry s'estoit apparu à luy, & luy auoit monstré le lieu dedens l'Eglise de saint Pierre en Anthioche où estoit la lance de nostre seigneur Iesus-christ desquelles nouuelles furẽt moult resiouis les deuotz chrestiens, & adiousterent foy aux parolles du saint homme, & tellement que ces parolles furent semees par tout l'ost des chrestiens dont grandement furent tous ioieux & reconfortez en nostre seigneur, puis se confesserent tous, & deuotement se mirent en estat de grace comme bons & loyaux à Dieu & consequemment allerent tous les barons chrestiens auec l'Euesque du Puis en l'Eglise du glorieux saint Pierre dedans Anthioche, & là le bon simple homme, auquel auoit esté faicte la reuelation leur monstra proprement le lieu qui luy auoit esté enseigné du benoist sainct Andry, si chercherent tant qu'ilz trouuerent la lance de nostre seigneur, dont furent tous ioyeux, & tellement que les nouuelles en furent espandues par toute la ville de Anthioche, si que tous les bons chrestiens couroiẽt à l'Eglise & en grande deuotion regardoient la lance de nostre seigneur, en la saluant humblement, & eux prosternant à genoux en ploranat tres-abondãment de la grande ioye qu'ils auoient, car illec en amertume de cœur rememoroient la salutaire passion de nostre sauueur Iesuchrist, & mesmement cõment il auoit eu son precieux costé percé de cesto sainẽte lance, tellement que de luy estoit yssu sang, &

& eaue pour nous tous lauer noz pechez & nous dõner saluation, & encores fut bruit par la ville que plusieurs bons & deuotz chrestiens auoient ce iour veuz certaines visions d'anges & glorieux apostres de paradis, dont pour ce grand & diuin miracle oublierent tous les chrestiens grande partie de leur meschief, si est assauoir sur ce pas & deuant ce sẽps & en l'an de l'incarnation cinq cens quatre vingtz & quatre auoit esté trouuee la robe inconsutile de nostre seigneur Iesus-christ en Saphat, & portee en la sainẽte cité de Hierusalem, & en ce mesme an fut inondation de si grandes pluyes qu'on doit estre venu le deuziesme deluge, & aussi ce mesme an auoit esté subuertie la cité d'Anthioche par l'Ange de Dieu, lequel visiblement s'apparut en vn vestament blanc & resplandissant, mais toutesfois fut de fluxe de peril là cité par vn homme querant ses aumosnes. Et les aucuns disent qu'il n'y eut sinon la moitie, la cité d'Anthioche subuertie, & l'autre moitie fut sauuee, & preseruee par les prieres du simple homme querant ses aumosnes, parquoy est bien vray ce que descript le glorieux sainct Iaques le mineur en sa canonicque disant que moult vaut & profite la deprecation du iuste qui tousiours est continuee, & long temps apres ensuyuant en l'an de l'incarnation sept cens quatre vingt & quatorze, la precieuse couronne d'espines dont nostre doux sauueur & redempteur Iesus-Christ fut couronné en sa passion, florit & fut mise és mains de Charlemaigne, & transportee de Constantinople en la cité de Paris, auec plusieurs autres sainctes reliques & enseignes de la passion de nostre seigneur qu'il fit porter à Aix en

en alemaigne, en la translation desquelles y eut vn mort resuscité audit Aix. Et apres par la diligence du bon sainct Leon pape troisiesme de ce nom, fut translaté l'Empire de Rome des Grecs aux François. Et tout par vnanime consentement de tous les Romains pour plusieurs iustes & necessaires causes parquoy Aaron le roy de Perses enuoia audit Charlemaigne les corps des saints Ciprian & Speratz auec le chef du glorieux martir saint Panthaleon. Et aussi Tuelin roy des Vngres & prince des Auarriens se donna luy & son pays à Charlemaigne & fut baptisé: puis apres vn signe rouge de la croix de nostre seigneur, auec plusieurs lances s'apparurent au ciel: parquoy ledit Charlemaigne auec vn grand ost & exercite de nobles barons & deuots chrestiens s'esmeurent pour aller conquester la sainẽte terre de Hierusalem pour celle fois de laquelle ie laisseray presentement à parler, pour retourner à la subiecte matiere de la presente cronicque, laquelle i'ay vn peu interrompue pour auoir dit & declaré comment les precieuses reliques & enseignes de la glorieuse passion de nostre sauueur Iesus-Christ auoient esté trouuees par les nobles chrestiens auant la lance quien ce voyage present fut trouuee (ainsi que dit est) dedans Anthioche, si est assauoir que apres telle inuention de la lance, l'Euesque du Puis voiant la bonne confiance que tous les chrestiens auoient en Dieu nostre souuerain seigneur, & qu'ilz auoient certaine esperance que le souuerain Dieu leur monstreroit assez tost sa sainẽte grace & misericorde en les deliurant de la famine & pestilence en quoy ilz auoient esté l'espace de vingt & six iours, ils les admonnesta

monnesta merueilleusement qu'ilz eussent bon courage contre leurs ennemis, & qu'ils priassent tous grans & petis que nostre seigneur leur donnast grace d'euiter le peril en quoy ils estoient & il les receuroit en sa benigne pitie, pour les deliurer de danger & aller conquester la sainẽte terre de Hierusalem, si tindrent conseil les nobles chrestiens, & conclurent qu'il seroit bon qu'ilz fussent tous vnis en vne volonté: en laquelle ils delibererent qu'il leur valloit mieux yssir de la ville & aller combatre les turcz en confiance de nostre seigneur que d'eux laisser perir de famine & mortalité dedans la cité, car il seroit plus vtile pour le salut de leurs ames & pour leur honneur de mourir en eux combatãt que mourir par leur negligence, & incontinent apres ceste deliberation eurent tous les barons chrestiens & commun peuple si grande volonté de batailler que c'estoit merueilles, car toutes fois que l'exercité du commun peuple voioyent les barons depuis ce propos ilz ne leurs demandoient autre chose sinon de sortir la ville & aller combatre les turcz, & n'auoient iamais esté si debiles de volonté pour leur grief meschief qu'ils n'estassent plus magnanimes & de bõ courage de vaillamment assaillir leurs ennemis à l'honneur de Dieu: quoy les princes estoient moult resioyus, car ils congnoissoient veritablement que ce bon courage ne leur venoit sinon par miracle & diuine inspiration de Dieu, & quand les princes chrestiens eurent congneu le bon vouloir du peuple ils delibererent sagement & par le bon conseil d'enuoyer Pierre l'hermite lequel estoit homme disert & qu'auoit visité le pays de turcquie, pour demander

mercz

Dindar hristiyan baronlarının, kurtarıcımız İsa Mesih'in bedeni çarmıha geriliykken böğrünün delindiği o mızrağı nasıl buldukları hakkında. Ve Türkleri nasıl bozguna uğrattıkları hakkında.

BÖLÜM XLIX.

Bin doksan sekiz (1098) lütuf yılında, bizim Kurtarıcımız İsa Mesih, Antakya'nın içinde öyle büyük bir kıtlık ve veba çeken o yoksul hristiyan halkının çaresizliğine ve sefaletine acıyıp baktığında; öyle ki onların hâlâ yaşıyor olması tam bir mucizeydi; öyle denk geldi ki bizim Hükümdarımızın şanlı ve kutsal havarisi aziz Andry (Aziz Andreas), sıradan bir köylü adama uykusunda göründü, ve Antakya şehrinin içindeki o adama, bizim Hükmüdarımızın kutsal çilesi sırasında o kıymetli böğrünün delindiği o mızrağın bulunduğu o dindar kilise yerini gösterdi; ve ona, dindar hristiyan şövalyelerinin tüm ordusunun bundan dolayı son derece sevineceğini ve her türlü çaresizlik ile sıkıntıdan kurtulacağını bildirdi, tıpkı bizim Hükümdarımızın ona söylemesini ve bildirmesini emrettiği gibi.

Ve o yoksul adam bu sözlerden dolayı son derece dertlendi ve ağladı; ve bu sözlerin ardından derhal ve büyük bir gayretle du Puis piskoposuna (Le Puy Piskoposu Adhemar), yiğit Godeffroy'a (Aşağı Lorraine Dükü Godfrey) ve diğer tüm hristiyan prensleri ile baronlarına gelerek, şanlı aziz Andry'nin (Aziz Andreas) kendisine nasıl göründüğünü, ve bizim Kurtarıcımız İsa Mesih'in o kutsal mızrağının Antakya'da bulunan aziz Pierre (Aziz Petrus) kilisesinin altındaki o dindar yeri kendisine nasıl

gösterdiğini haber verdi; bu haberlerden dolayı o dindar hristiyanlar son derece sevindiler; ve o dindar adamın sözlerine iyi bir inançla inandılar, ve öyle ki bu sözler hristiyan ordusunun her tarafına öyle bir şekilde yayıldı ki, bundan dolayı hepsi son derece mutlu oldu ve bizim Hükümdarımız katında taze bir cesaret buldular; sonra hepsi birlikte günahlarından arınarak günah çıkardılar, ve kendilerini dindarlıkla Tanrı'nın lütfuna teslim ettiler, tıpkı iyi, temiz ve sadık hristiyanların yapması gerektiği gibi; ve sonrasında tüm hristiyan baronları, du Puis piskoposu (Le Puy Piskoposu Adhemar) ile birlikte Antakya'da bulunan o şanlı aziz Pierre (Aziz Petrus) kilisesine dindarlıkla gittiler, ve orada o sade dürüst adam, kutsal aziz Andry (Aziz Andreas) tarafından kendisine rüyada gösterilen o yeri onlara doğrudan işaret etti; ve orada o yeri öyle çok aradılar ki, sonunda bizim Kurtarıcımızın o kutsal mızrağını buldular, bundan dolayı hepsi son derece mutlu ve sevinçli oldular; ve bu haberler Antakya şehrinin her tarafına öyle bir şekilde yayıldı ki, tüm iyi hristiyanlar büyük bir dindarlıkla o kiliseye doğru koştular, ve büyük bir coşku içinde bizim Hükümdarımızın o kutsal mızrağını alçakgönüllülükle selamlayarak ona baktılar; ve orada o büyük sevincin coşkusuyla diz çöktüler ve hüngür hüngür ağladılar, çünkü orada kalplerinin acısıyla bizim tatlı Kurtarıcımız İsa Mesih'in o kurtarıcı çilesini, ve özellikle O'nun o kıymetli böğrünün bu kutsal mızrakla nasıl delindiğini andılar; öyle ki o mızraktan bizim günahlarımızı temizlemek ve bize kurtuluş sağlamak için su ve kan akmıştı; ve dahi şehirde, o gün birçok iyi ve dindar hristiyanın meleklerin ve şanlı havarilerin bazı kutsal vizyonlarını gördüklerine dair harika söylentiler dolaşıyordu, bundan dolayı o dindar hristiyanlar uğradıkları o büyük sefaleti ve çaresizliği tamamen unuttular; ve bilinmelidir ki bu sırada ve bu olayların öncesinde, lütuf yılında bin seksen dört (1084) yılında, bizim Kurtarıcımız İsa Mesih'in o dikişsiz kutsal tuniği Saphat'ta bulunmuştu, ve kutsal Kudüs şehrine taşınmıştı; ve dahi aynı yılda o kadar büyük yağmurlar ve tufanlar baş göstermişti ki, insanlar bunun ikinci bir Nuh tufanı olacağını sanmışlardı; ve dahi aynı yılda Antakya şehri bir Melek tarafından tamamen yerle bir edilmişti, ki o Melek beyaz ve parıltılı bir giysi içinde insanlara açıkça görünmüştü, ancak buna rağmen şehir, orada sadakalar dileyen dindar bir adamın duaları ve yakarışları sayesinde o tehlikeden yarı yarıya kurtulmuştu; bu yüzden şanlı aziz Jacques'ın (Aziz Yakup) kendi kanonunda, dürüst bir adamın durmaksızın yaptığı dindar duaların çok büyük bir hükmü ve faydası olduğunu söyleyen o sözü son derece doğrudur; ve bundan uzun bir süre sonra, lütuf yılında yedi yüz doksan dört (794) yılında, bizim tatlı Kurtarıcımız ve fidyecimiz İsa Mesih'in o kutsal çilesi sırasında başına takılan o kıymetli dikenli tacı bulunmuştu, ve şanlı imparator Charlemagne'ın (Şarlman) ellerine teslim edilmişti; ve o tacı Konstantinopolis'ten Paris şehrine, bizim Kurtarıcımızın o kutsal çilesinin diğer birçok kutsal nişanı ve emanetiyle birlikte taşıtmıştı, ki o tacı daha önce Aix-la-Chapelle'e (Aachen) taşıtmıştı, ve o emanetlerin taşınması sırasında Aix'te ölmüş olan biri mucizevi bir şekilde yeniden dirilmişti. Ve sonrasında kutsal ve dindar papa üçüncü Leon'un (Papa III. Leo) gayretiyle, Roma İmparatorluğu Yunanlardan Fransızlara taşınmıştı. Ve tüm bunlar, Romalıların ortak kararı ve rızasıyla, birçok haklı ve gerekli neden uğruna yapılmıştı; bu yüzden İran kralı Aaron (Harun Reşid), adı geçen Charlemagne'a (Şarlman) aziz Ciprian (Aziz Kiprian) ve aziz Sperate'nin kutsal

bedenlerini, şanlı şehit aziz Panthaleon'un başıyla birlikte göndermişti. And Tuelin adındaki o Vogres kralı ve Auarriens prensi, kendi toprağını ve ülkesini Charlemagne'a (Şarlman) teslim etmişti ve vaftiz olup hristiyanlığı kabul etmişti; ve sonrasında gökyüzünde bizim Hükümdarımızın o kutsal haçının kırmızı bir işareti, birçok mızrakla birlikte açıkça görünmüştü; bu yüzden adı geçen Charlemagne (Şarlman), yanına topladığı büyük ordusu ve dindar hristiyan şövalyeleriyle birlikte, kutsal Kudüs topraklarını fethetmek üzere yola çıkmıştı, ki onun o seferinden şimdilik bahsetmeyi geride bırakacağım; ve yeniden Antakya'da bulunan o soylu hristiyanların konusuna geri döneceğim; zira bilinmelidir ki o kutsal mızrağın bulunmasının ardından, du Puis piskoposu (Le Puy Piskoposu Adhemar), dindar hristiyanların bizim Hükümdarımız katında kazandığı o iyi inancı ve taze cesareti görerek; ve her birinin, bizim yüce Hükümdarımızın kendi ilahi lütfuyla kendilerine merhamet edeceğine, ve uğradıkları o kıtlık ile vebadan kendilerini kısa sürede kurtaracağına dair kesin bir umut taşıdığını fark ederek; tam yirmi altı gün boyunca o dindar halkı ve şövalyeleri harika bir şekilde cesaretlendirdi, düşmanlarına karşı iyi bir cesaret taşımalarını söyledi.
Ve büyük küçük herkesin, bizim Hükmüdarımızın kendilerine o büyük tehlikeden kaçınma lütfu vermesi için kendilerini hazırlamalarını istedi, ve dindarlıkla onlara merhamet edip onları o tehlikeden kurtaracağını, ve gidip kutsal Kudüs topraklarını fethetmelerini sağlayacağını belirtti; bu yüzden tüm hristiyan şövalyeleri kendi aralarında konsey kurdular, ve ortak bir kararla tek bir iradede birleşmelerinin iyi olacağına karar verdiler; bu konseyde, açlıktan ve vebadan dolayı şehrin içinde sefilce ölmeyi beklemektense, büyük bir inançla şehirden dışarı çıkıp Türklerle savaş meydanında dövüşmenin kendileri için çok daha hayırlı olacağını değerlendirdiler; zira kendi ruhlarının kurtuluşu için, ve kendi onurları adına dövüşerek ölmek, ihmalkarlık yüzünden açlıktan ölmekten çok daha üstündü; ve bu kararın ardından, hristiyan ordusunun sıradan halkı arasında düşmanla savaşmak için öyle büyük bir azim ve arzu baş gösterdi ki bu bir mucizeydi; çünkü sıradan halk, baronların o soylu hazırlığını gördüklerinden beri onlardan şehirden dışarı çıkıp Türklerle savaşmaktan başka hiçbir şey talep etmiyorlardı; zira onlar uğradıkları o sefalet içinde hiçbir şekilde korkaklık taşımıyorlardı, aksine büyük bir cesaretle düşmanlarının üzerine yürümek istiyorlardı; bu durumu gören büyük prensler ve baronlar son derece sevindiler; zira halkın o iyi azmini gerçek bir mucize ve Tanrı'nın ilahi bir ilhamı olarak anladılar; ve halkın bu iyi niyetini gördüklerinde bilgece karar verdiler, ve Keşiş Pierre'in (Hermit Pierre) iyi tavsiyesiyle hareket etmeyi uygun buldular, ki kendisi Türkiye topraklarını ve onların geçitlerini çok iyi bilen bilge bir adamdı; bu yüzden onu, amiral Corborant'a (Kürboğa) ve adamlarına, dindar baronların rızasıyla verilmiş olan o istekleri bildirmesi için göndermeyi kararlaştırdılar; ve Pierre bu görevi gönüllü olarak kabul etti, yanına kendisiyle birlikte gönderilen dindar insanları aldı ve amiral Corborant'ın (Kürboğa) yanına gitmek üzere şampiyonlardan ayrıldı; ve yolda hiçbir engel çıkmadan ilerleyerek Türklerin o büyük muhafızlığına ulaştı, ve onu kendi çadırında konuşmak üzere amiral Corborant'ın (Kürboğa) huzuruna kadar götürdüler; ve Pierre onu kendi çadırında çok zengin bir amiral olarak kurulmuş buldu, ancak o putperest büyük kibrinden dolayı adı geçen Pierre'e hiçbir şekilde saygı göstermedi

ve onu selamlamadı; ancak adı geçen Pierre onun önünde, yanındaki tüm o putperest şövalyeler ile hizmetkarların huzurunda sözü alarak ona cesurca şöyle hitap etti: "Amiral Corborant (Kürboğa), Antakya şehrinin içinde bulunan o dindar hristiyan şövalyeleri ile bizim Kurtarıcımız İsa Mesih'in hizmetkarları, benim vastamla sana şunu bildirirler: Derhal bu kuşatmayı bırakıp buralardan gitmeni, ve onların kendi öz mirasları olan, ve senin haksız yere işgal ettiğin bu toprakları onlara barış içinde bırakıp terk etmeni talep ederler; ve eğer buralarda herhangi bir hak iddia ediyorsan, bil ki dindar baronlar bu meseleyi dört gün içinde kılıçla çözmeye tamamen hazırdırlar; ve eğer arzu edersen, senin şövalyelerinden üç kişiye karşı bizim hristiyan şövalyelerimizden üç kişi, ya da dörder kişi, ya da beşer kişi, ya da ne kadar istersen o kadar eşit sayıda adam savaş meydanında dövüşsün; ve eğer senin adamların bizim şampiyonlarımızı yenecek olursa, söz veriyoruz ki bu kuşatmayı ve tüm bu orduları sana bırakıp buralardan tamamen gideceğiz, ve bu Antakya şehrini senin mülkiyetine teslim edeceğiz; ve eğer bizim adamlarımız senin şampiyonlarını yenecek olursa, sen ve senin adamların bu kuşatmayı bırakıp buralardan gideceksiniz, ve tüm bu toprakları bizim hakkımız doğrultusunda bize bırakacaksınız, öyle ki burayı tam bir huzur ve mülkiyet içinde dilediğimiz gibi yönetebilelim; ve işte dindar baronların sana iletmemi istediği tüm karar budur." And amiral Corborant (Kürboğa) bu sözleri işittiğinde son derece öfkelendi ve hiddetlendi; bu yüzden o küstah yüreğiyle Pierre'e küçümseyerek şöyle cevap verdi: "Git o seni gönderen hristiyanlara söyle ki, onlar benim gözümde hiçbir hükmü olmayan zavallı insanlardır; ve o kibirli sözleriyle beni buralardan asla korkutup kaçıramayacaklar; zira ben kendi gücümle ve ordularımla onları tamamen yok etmeyi çok iyi bilirim; bu yüzden onlara git ve söyle ki, uğradıkları o büyük sefaleti ve çaresizliği kabul edip bana alçakgönüllülükle teslim olsunlar, ve hayatlarını bağışlamam için benden merhamet dilesinler; zira eğer istersem onların hepsini bu şehirde açlıktan öldürebilirim, ve sonra canım istediğinde şehre girip onların hepsini kılıçtan geçirebilirim; işte onlara ileteceğin cevap budur, ve şimdi hemen gözümün önünden git," o zaman Keşiş Pierre ona dedi ki: "Sen bizim üzerimize gelmeden önce, bizim Hükmüdarımız İsa Mesih'in o yüce gücünü kendi gözlerinle çok yakında göreceksin, zira O bizi asla yalnız bırakmayacaktır." Corborant (Kürboğa) ona dedi ki: "Git adamlarına söyle, güçlü olan gelsin, ben buradayım," ve böylece Pierre oradan ayrıldı ve şehre geri döndü; ve dindar baronlar ile halk onun etrafına toplanıp amiralin verdiği o cevabı dinlediler; ve iyi Godeffroy (Aşağı Lorraine Dükü Godfrey) onun bu sözlerini duyduğunda, halkın bundan dolayı korkup cesaretinin kırılmaması için Pierre'i hemen ayrı bir yere aldı; ve ordunun diğer insanlarına, Türklerin dindar baronlardan hiçbir şekilde çekinmediğini, aksine yarın sabah savaşa tamamen hazır olduklarını bildirdiler; bu yüzden tüm dindar hristiyanlar büyük bir sevinç çığlığı attılar, ve bizim Kurtarıcımız İsa Mesih'in o kutsal adına güvenerek yarınki savaşı canıgönülden talep ettiler; zira hepsi o şanlı mızrağın gücüyle zafer kazanacaklarına yürekten inanıyorlardı; ve böylece o gece hristiyan ordusunun içinde büyük hazırlıklar yapıldı; ve ertesi sabah erkenden, dindar hristiyan ordusunun o tüm şövalyeleri ile baronları savaşa çıkmak üzere tam on iki birlik kurdular; birinci birliği Fransa kralının kardeşi Hugues (Vermandois Kontu Hugh) yönetiyordu, ikincisini Flandre kontu (Flandre

Kontu II. Robert), üçüncüsünü Normandiya dükü (Normandiya Dükü II. Robert); dördüncü birliği ise elinde o kıymetli kutsal mızrağı taşıyan du Puis piskoposu (Le Puy Piskoposu Adhemar) yönetiyordu, ve onun hemen yakınında Toulouse kontunun (Toulouse Kontu IV. Raymond) adamları bulunuyordu, zira kont o sırada Antakya'nın içinde hasta yatıyordu, bu yüzden şehrin korunması ve muhafızlığı için onun adamları orada geride bırakılmıştı, öyle ki İç Kalede (Donion) bulunan o Türklerin şehre girip bir zarar vermesini engellemek amacıyla; beşinci birliği Toulouse kontunun o diğer adamları yönetiyordu, altıncı birliği Orange'lı Raymond yönetiyordu; yedinci birliği yiğit dük Godeffroy (Godfrey), sekizinci birliği Tangres (Tancred), dokuzuncu birliği Saint-Paul kontu (Saint-Pol Kontu II. Hugh), onuncu birliği Perche kontu, on birinci birliği Eureux kontu, ve on ikinci birliği ise prens Bonamond (Taranto'lu Boemondo) yönetiyordu; ve ordunun birlikleri bu şekilde düzene sokulduktan sonra, piyade olanların önden yürümesi, ve at sırtında olan şövalyelerin ise arkadan onları koruyarak ilerlemesi kararlaştırıldı; ve orduda hiç kimsenin ganimet toplamak için savaş düzenini bozmaması, aksine tüm Türkler tamamen bozguna uğratılana kadar savaşa dindarlıkla devam edilmesi ağır cezalar altında kesinlikle emredildi; ve diğer tarafta amiral Corborant (Kürboğa) ise, hristiyanların şehirden dışarı çıkmayacağını, aksine korkularından içeride kalacaklarını sanıyordu; ancak Keşiş Pierre'in sözlerini andığında içten içe şüpheye düşüyordu; bu yüzden o da kendi ordusunu ve Türklerini büyük bir hızla düzene soktu; ve birinci birliğin komutasını, daha önce İznik önünde hristiyanlar tarafından bozguna uğratılmış olan o çok güçlü putperest Soliment'e (Sultan I. Kılıç Arslan) verdi; ve Corborant (Kürboğa) kendi birlikleriyle birlikte, hristiyanlar şehirden çıktığında onların arkasını tamamen kuşatmak amacıyla ovanın diğer tarafına doğru ilerledi; ve diğer hristiyan birlikleri ise, putperestlerin o devasa gücü karşısında hiçbir şekilde korkuya kapılmadan büyük bir cesaretle tarlaların ortasından doğrudan onların üzerine yürümeye başladılar; zira her bir hristiyan şövalyesi, bizim Hükmüdarımız İsa Mesih'in o kutsal lütfuyla düşmanlarını tamamen yeneceklerine inanıyorlardı; ve hristiyan ordusu tarlaların ortasından ilerlerken, bizim Hükümdarımız Tanrı onların üzerine gökyüzünden öyle tatlı ve hoş bir yağmur gönderdi ki, o yağmurun suyuyla hristiyanların o açlıktan ve susuzluktan kurumuş olan bedenleri harika bir şekilde tazelendi ve canlandı; ve dahi altlarındaki o bitkin atları bile o suyla harika bir güç ve enerji kazandılar; öyle ki hepsi kendilerini sanki hiçbir kıtlık ve sefalet çekmemiş gibi son derece güçlü ve zinde hissettiler, ki bu bizim dindar Hükümdarımızın açık bir lütfuydu; ve böylece hristiyan birlikleri Antakya'dan tamamen dışarı çıktıklarında, amiral Corborant'ın (Kürboğa) o muazzam ordusunun üzerine doğrudan yürümeye başladılar; ve iki ordu karşı karşıya geldiğinde, en önde ilerleyen Fransa kralının kardeşi Hugues (Vermandois Kontu Hugh), düşmanlarının üzerine öyle büyük bir hızla at sürdü ki, o putperest Türklerin tam ortasına cesurca daldı; ve onun arkasından gelen diğer hristiyan şövalyeleri de putperestlerin üzerine öyle güçlü bir şekilde vurdular ki, o Türk okçularının düzenini kısa sürede tamamen bozdular; ve o sırada soylu şövalye Ancel de Ribemont, Türklerin tam ortasında harika mucizeler yaratıyordu, zira kılıcıyla önüne çıkan tüm Türkleri deviriyor ve canlarını alıyordu; ancak o sırada Türklerin sayısı hristiyanlardan kat kat fazlaydı, bu yüzden hristiyan

ordusu bir an için son derece büyük bir baskı altında kaldı; ve o dindar du Puis piskoposu (Le Puy Piskoposu Adhemar), elindeki o kutsal mızrakla hristiyan şövalyelerini harika bir şekilde cesaretlendiriyordu, onlara bizim Kurtarıcımızın adı uğruna dövüşmelerini söylüyordu; ve o sırada iyi Godeffroy (Godfrey) ve şövalye Tangres (Tancred), piskoposun yardımına büyük bir hızla yetiştiler; ve o putperest Soliment'in (Sultan I. Kılıç Arslan) üzerine öyle büyük bir öfkeyle at sürdüler ki, aralarında son derece çetin ve kanlı bir savaş karşılaşması baş gösterdi; zira putperest Soliment (Sultan I. Kılıç Arslan) hristiyanlara karşı harika bir hırsla dövüşüyordu, çünkü o İznik önünde uğradığı o eski yenilginin öcünü almak istiyordu; ancak dük Godeffroy'un (Godfrey) ve Tangres'ın (Tancred) o şanlı kılıç darbeleri karşısında putperestler hiçbir şekilde direnemediler; ve öyle denk geldi ki, Soliment (Sultan I. Kılıç Arslan) ve onun tüm ordusu, bizim dindar Hükümdarımızın kutsal iradesiyle kısa sürede tamamen bozguna uğratıldılar; ve Türklerin kaçmaya başladığını gören diğer hıristiyanlar, onların peşine düşerek onları her taraftan kılıçtan geçirdiler; ve o sırada amiral Corborant (Kürboğa), Soliment'in (Sultan I. Kılıç Arslan) tamamen yenildiğini ve ordusunun darmadağın olduğunu gördüğünde, kederinden ve korkusundan ne yapacağını bilemez halde kaldı; bu yüzden hristiyanların o muzaffer gücü karşısında daha fazla duramayacağını anlayarak, kendi çadırlarını ve tüm o büyük hazinelerini savaş meydanında bırakıp adamlarıyla birlikte dağlara doğru büyük bir hızla kaçtı; ve onun kaçtığını gören diğer Türk birlikleri de tamamen paniğe kapılarak her tarafa doğru dağıldılar; ve dük Godeffroy (Godfrey), Bonamond (Boemondo) ve Tangres (Tancred), kaçan o putperestleri tam dört mil boyunca durmaksızın kovaladılar, ve önlerine çıkan tüm Türkleri acımasızca katlettiler; ve bu şanlı ve muzaffer savaşın sonunda, hristiyan ordusu tam beş binden fazla Türk amiralini ve şövalyesini savaş meydanında öldürmüş durumdaydı; ve hristiyanlar onların çadırlarına gittiler, orada hayatlarında hiç görmedikleri kadar büyük zenginlikler, altınlar, gümüşler ve sonsuz miktarda yiyecek tedariki kazandılar; öyle ki şehirde çektikleri o büyük açlık ile kıtlık, bu zengin ganimetlerle bir günde tamamen son buldu; ve bu şanlı zafer, bizim dindar Hükümdarımızın lütuf yılında, Temmuz ayının sekizinci gününde gerçekleşti; ve o sırada İspanya kralı Alphonse (Kral VI. Alfonso) da kendi ülkesinde putperest Sarazenlere karşı büyük bir zafer kazanarak, onların elindeki Toledo şehrini geri almış durumdaydı, ki bunun haberi de hristiyan ordusuna ulaştığında sevinçleri iki katına çıktı.

Comme apres que Corborant fut desconfit auec ses gens Bonamond le duc de Peule fut fait & esleu seigneur d'Anthiochie.

CHAP. L.

APres que les Princes chrestiens eurent obtenu victoire sur leurs ennemis, ils remercierẽt nostre Seigneur de leur bonne aduenture, & aussi les Turcz qui encores estoyẽt au Donjon de la ville & cité d'Anthiochie rendirent aux nobles barons chrestiens leurs vies sauues seulement à quoy ilz furent tous receuz & prins à mercy des barons. Et ainsi fut le Donjon, & la ville du tout mis au bon vouloir & commandement des Princes & nobles champions de nostre seigneur, & apres ce tindrẽt conseil pour ordonner vn souuerain en la ville. Et pource faire fut esleu & ordonné Bonamond le duc de Peule, lequel auoit esté principal moyen de la conquesté d'icelle, & le premier aussi qui y entra apres que le chrestiẽ esclaue luy eut promis de liurer ainsi que dit est: mais à cette election voulut contredire & mettre litige, le conte de Toulouse, parquoy il y eut beaucoup de paroles à reciter: mais toutes choses prises & pacifiees, en demoura chef & seigneur paisible Bonamõd, puis tout ce fait furẽt mises & ordonnees rentes & reuenues aux Eglises d'icelle ville, pour y mettre & ordonner Prelature d'Euesque & prestres à faire le diuin seruice de nostre Seigneur Iesus Christ: ainsi comme bien deuẽment il appartenoit. Et pareillement firent & ordonnerent és autres villes voisines dependantes dudit Anthiochie tout à l'honneur de Dieu, & pour l'augmentation

tion de nostre saincte foy Catholique. Et quand tout fut ainsi ordonné par l'aduis & discretion des nobles princes chrestiens, & du conseil, les vaillans princes & deuots Barons conclurent & accorderẽt ensemble qu'ilz enuoyeroyent ambassade à l'Empereur de Constantinople, à fin de luy demander secours pour aller conquester la saincte terre de Hierusalem, ainsi qu'il leur auoit promis & conuenancé, ou eux mesmes autrement ne tiendroyẽt pas la conuenance & paction qu'ilz auoyent fidelement promis auec luy, & ceste chose ainsi deliberee furẽt esleuz pour faire ce message & ambassade, Hugues le frere du Roy de France, & Baudouin conte de Henaut, lesquelz apres qu'ilz furent preparez pour accomplir ceste legation prindrent congé des puissans barons, & de tout l'ost & exercite des deuotz chrestiens, puis se mirent en chemin auec aucuns de leurs gens selon leur estat: mais quand ilz eurent vn peu marché auant, les Turcz qui s'en estoyent fuys à la desconfiture dernierement dite, s'estoyent rassemblez auec aucuns autres qu'ilz auoyent cõueillis de tout leur possible, & tellement qu'ilz estoyẽt incessamment à espier & faire le guet pour voir s'ils pourroyent faire aucun grief ennuy ou dommage aux bons chrestiens, si auint que les Turcs vindrent courir sus aux ambassadeurs, & tellement les prindrent au despourueu pour les assaillir que le noble conte de Henaut y fut occis & mis à mort auecques plusieurs de ses gens: mais Hugues son compagnon se mist en fuitte & eslita le danger des Turcs: combien qu'ils le chasserent tresfongueusement & tellement qu'il s'en alla en France sans aucune estai-

re son message audit Empereur de Constantinople, & si iamais depuis ne retourna en l'ost & exercite des nobles chrestiẽs chevaliers de nostre Seigneur, dequoy il fut grandement blasmé de tous les autres, & ce fut grand fortune à luy car és affaires precedẽs de tous les chrestiens auoit toufours esté trouué fort prudent & hardy champion sans aucune reproche. Et ainsi comme les autres chrestiẽs estoient en Anthiochie à eux nourrir & refectionner apres la famine qu'ils auoyent eue, les vns se gouuernerent de vins & viandes si plantureusement sans regarder à leur santé qu'ils eurent de rechef vne grande mortalité dedans la ville dont les aucuns furent moulz esbahis, & à cette mortalité moururent & trespasserent en nostre Seigneur, le bon Euesque du Pays, & le vaillant cheualier Henry Daique desquels furent faits grands pleurs & gemissemens entre tous les chrestiens, & ce ne fut pas de merueilles: car ils auoient tousiours esté fort preux & sages en tous les affaires de saincte voyage, & brief moururent en ceste pestilence beaucoup de gens de bien, & tellement qu'il n'y demoura oncques femme que toutes ne mourussent & trespassent en nostre Seigneur, lequel vueille auoir leurs ames.

Or est ainsi qu'enuiron quatre mille d'Anthiochie auoit vn chasteau qu'on appelloit Corneilles dedans lequel allerent plusieurs chrestiens, pour eutter la mortalité estant en Anthiochie.

Mais nonobstant en mourut il encores beaucoup dedans ce chasteau.

Et mesmement y mourut & trespassa vn bon cheualier nommé Guillaume de Hamelat, duquel

Dieu ait l'ame, & quand ceux du commun d'Anthiochie virent la peste & mortalité ainsi pululer ils prirent humblement aux nobles barons chrestiens que ils leur pleust de les conduire & mener en Hierusalem pour parfaire & accomplir le saint voyage que ils auoient entreprins à l'honneur de Dieu, & de ce fait tindrent conseil les barons lesquelz finablemẽt delibererent qu'ilz ne se mouueroient pour ce faire deuant la feste de saincte Remy chef d'Octobre ensuiuant esperant que le temps seroit alors mieux disposé au plaisir de Dieu, & à ce conseil s'accorderent tous chrestiens. Mais en attendant ce temps se partirent aucuns d'Anthiochie pour aller cercher le bõ air és autres villes à l'entour, & les autres allerent voir Baudouin de Rohays frere du preux Godeffroy de Buillon, & mesmement partit d'Anthiochie le noble Bonamond lequel alla en la terre de Cecile. Là où il print & conquesta quatre citez, c'est assauoir Tarse, Adain, Marmustre & Banaise auec tout le pays circonuiacent, & lors en ce temps auoit vn admiral turcq au pays, lequel estoit nommé Rodain, & estoit seigneur de Halape, si aduint qu'iceluy admiral eut noise & debat à vn sien subiect turc lequel estoit seigneur d'vn chasteau estant au pays, lequel on appelloit Hafart & estoit ainsi nommé pource que le lieu des dez y auoit esté trouué cõme dirẽt au cansfi vint ledit Rodain seigneur de Halappe guerroyer & mettre le siege deuant le chasteau de Hafart, & quand celuy qui en estoit seigneur se vit assiegé de Rodain, il enuoya message au preux Godeffroy de Buillon, pour luy prier & humblement requerir qu'il luy pleust de le venir secourir & il le fe-

roit paisible seigneur & tiendroit le chasteau de luy & pour seurté luy enuoia vn sien fils en ostage affin qu'il eut fiance en luy, & qu'il le creut de ceste chose, & quand le preux Godeffroy receut ces nouuelles, il les accepta & en fut treslioieux, & pria à Dieu qu'il ne luy despleust s'il alloit secourir vn turc pour grouer à l'autre: & ainsi print chemin Godeffroy pour aller leuer le siege que l'admiral Rodain tenoit deuant le chasteau de Hafart, si sceut Godeffroy que l'admiral Rodain auoit grand multitude de gens d'armes auec luy, parquoy il enuoia querir secours en Anthiochie, & manda à Bonamond & au conte de Thoulouse qu'ils leur pleust de venir à luy. Mais ils furent vn peu mal contens pource que le seigneur de Hafast ne les auoit mandez au commencement comme Godeffroy. Mais toutesfois de liberer et d'aller, & quand l'admiral Rodain sceut la venue du preux Godeffroy de Buillon & des chrestiens, il ne fut onques si hardy de les oser attẽdre, mais leua son siege & se partit de deuant Hafart, & le vaillant Godeffroy de Buillon y entra paisiblement & fut receu à tres-grande ioye & honneur.

Il est assauoir que Rodain auoit enuiron quarãte mille hommes d'armes auec luy en sa compagnie desquels ils en transmist & enuoia dix mille pour tousiours voir & espier se aucuns des chrestiens se partoient simplement & en petit nombre de leur gens d'armeries & ost.

Or il est vray que plusieurs chrestiens d'Anthiochie seurent & ouirent dire que le preux Godeffroy estoit allé pour leuer le siege de Rodain de deuant Hafart.

Parquoy aucuns se mirent à chemin pour franchement aller à l'ayde & secours de Godeffroy, car il ny auoit celuy en tout l'exercité des chrestiens qu'il ne l'aimast de tout son cœur, pour la grande prouesse, sapience, & benignité qui estoit en luy mais quand ceux qui alloient à luy furent pres des gens de Rodain, lesquels estoient embuschez pour les espier ils leurs coururent sus & furẽt tous prins pour ce qu'ils alloient l'vn apres l'autre & non pas ensemble. Si en vindrent les nouuelles au preux Godeffroy de Buillon, dequoy il fut moult marry & fort desplaisant. Par quoy comme franc & bon champion desirant venger ses freres chrestiens, lesquels s'estoient mis en danger pour luy se partit du chasteau de Hafart auec ces gens, & à grand course de cheuaux bien deliberé courut apres les turcz tellement qu'il les rencontra non estans encores gueres loing. Puis les assailli par telle maniere & de si vigoureux courage qu'il les occist & desconfit. Et ainsi vaillammẽt sauua la vie à ceux qu'auoient esté prins sans ce qu'il eussent aucun dommage dequoy l'admiral Rodain cuida mourir de grand despit apres qu'il eut sceu les nouuelles, s'en doubtes plus le bon Godeffroy tres-preux & vaillant en ces faits.

Et apres ceste victoire retourna le noble & triõphant Godeffroy deuers la cité d'Anthiochie. Et luy estant au chemin ouit dire qu'entre Rohais & ledit Anthiochie auoit deux fors & nobles chasteaux, dedans lesquels se tenoient deux brigans destrousseurs de gens qu'ils estoient tres-mauuais traistres & larrons en telle maniere qu'ils tenoient les pays en

en subiection, car il n'y auoit celuy qui passast par icelle terre sans estre destroussé & en danger de mort, & estoient ces larrons freres: desquels l'vn estoit nommé Pecrasses, & l'autre Cornas, & quand Godeffroy eut ouy parler de ces deux brigans il adresa son chemin vers ces deux chasteaux, & les assaillit par telle maniere qu'il print ces deux freres brigans, desquelz il fit faire iustice, puis fit abbatre & demolir les deux chasteaux, parquoy le pays fut en paix. Dont chacun louoit le preux Godeffroy, & en ce temps aduint qu'à Rohais estoient aucuns bourgeois, lesquels ensemble auoient entreprins & deliberez de trahir Baudouin le frere du preux Godeffroy & ses gens: mais vn Grec du pays qui sçauoit ces nouuelles, lequel aymoit grãdement Bonamõd dit & recita tout le fait de la trahison à Bonamõd parquoy il vint diligemment à Rohais & declara par reillement la trahison à Baudouin, si en firent iustice comme il appartenoit, & est assauoir que les traistres auoient grand foison d'aoirs & de biens lesquels furent tous departis aux pauures pelerins viateurs pource qu'ils en auoiẽt besoin. Et apres ce aduint vne autre aduẽture à Baudouin, car il y auoit vn turc nõmé Balaac sur lequel les barõs auoiẽt cõquesté la cité d'Ascronie qui paruenir luy appartenoit, si s'est propencé que par saincte intimation viẽdroit voir Baudouin de Rohais comme son amy. Si fit tãt Baudouin qu'il l'amena voir vne forteresse qu'il possedoit & tenoit en titre de seigneurie assez pres de Rohais, & quand Baudouin lequel auoit auec luy cent hommes d'armes vit la forteresse il doubta à entrer dedens de peur d'aucune trahison, si enuoia seu

lement douze de ses gens lesquels aussi tost qu'ilz y furent entrez furent retenuz comme prisonniers, car la forteresse estoit fort garnie, de turcz contre Baudouin, lequel fut grandement courroucé & desplaisant de ceste aduenture. Si manda Baudouin Balaac qu'il luy voulsist rendre ses hommes, mais il luy respondit qu'il n'en feroit riens s'il ne luy rendoit premierement la cité d'Ascronie ce que Baudouin luy refusa du tout & fut moult courroucé contre le turc, or est il ainsi que Baudouin de Rohais auoit désné la garde de la cité d'Ascronie à vn sien cheualier nommé Fubert de chartres lequel estoit greux & hardy, & tellement que quand il eut ouy ces nouuelles, il vint vne matinee mettre vne embusche assez pres d'icelle forteresse, & puis pour en faire sortir aucuns de dedens, vint luy mesme faire maniere de gouter deuant, parquoy ceux qui la gardoient coururent incontinent dessus luy & le chasserent iusques assez pres du lieu où estoit l'embusche des chrestiens lesquelz incontinent sortirent dessus les turcs & en occirent vn grand nombre & autres les mirent en fuite: & leur feirent prisonniers & les autres retournerent en la forteresse, & puis Balaac rendit sur des prisonniers chrestiens qu'il auoit prins & retenus, pour les turcs que Fubert auoit prins si pareusement & encores fit des chrestiens des gis assez tost apres en eschappa quatre, & la rendit à Balaac sur treschoses les chefs aux deux freres, & donc puis celle trahison Baudouin de Rohais n'eut iamais plus fiance aux turcs. Mais de pourfuit en cacher les testes à plusieurs autres pour le duel qu'il auoit de cette trahison, & lors en ce temps estoient les nobles princes chrestiens separez & es-

panduz par les citez pour querir le bon air & euiter la peste & mortalité, mais le conte de Thoulouse estoit en Anthiochie, durant lequel temps il alla assieger vne ville nommee Labarie. Et tellement que ceux d'icelle ville se rendirent incontinent à luy & fut leur seigneur, semblablement en ce temps mesmes partit de Thierche-terre vne grande multitude de gens d'armes lesquels vindrent par mer en Anthiochie, & aussi auoient nos gens bien besoin & necessité de secours & de gens de guerre, car plusieurs auoient esté morts & trespassez en nostre seigneur durant la grande famine & mortalité qu'ils auoiẽt eue. Mais apres celle mortalité tous les nobles princes & barons chrestiens retournerent en Anthiochie & tellement qu'ils se trouuerent tous ensemble en la cité le premier iour de Nouembre, si tindrent conseil auquel ils deliberent d'aller assieger vne ville nommee Lamare laquelle estoit à huit mille de la cité d'Anthiochie qui valent autant comme quatre lieues Françoises, & à ce siege allerent le preux Godeffroy de Buillon Eustace son frere, le conte de Flandres, le conte de Thoulouse. Le duc de Normãdie & Tangres. Et apres toutes leurs appresres vindrent deuant la ville Lamare laquelle ils assaillirẽt de tresbon courage. Mais ceux de la ville estoient si fiers & orgueilleux qu'ils se mocquoient de nos gens & bien sembloit qu'ils ne les doubtassent, car ils leurs disoient beaucoup d'iniures & de vilanies en les despitants de dessus les murs, mais toutesfois si les nobles barons chrestiens l'eussent prouesses ils voulsent ceurcordes ou eschelles pour y monter car ils ne sauoient aucune maniere d'aux deffendre contre les

chrestiens, parquoy fut cellé ce premier assaut par ceste deffaute. Mais trois iours apres arriua Bonamond au siege & accompagné du preux Godeffroy cõmencerent à assieger la ville & d'autre part quel le n'auoit point encores esté assiegee, & tindrent si vaillamment que l'assaut dura depuis le matin iusques à la nuict, puis se retirerent les barons pour prẽdre repos, puis vn vaillant cheualier du pays de Limoge nommé Godeffroy de Trit fit si vaillamment qu'il entra en la ville par dessus les murs & pour la vaillance le suyuirẽt plusieurs, mais il leur conseilla retourner, car la nuict estoit trop lesopprissa. Et apres ce firent les nobles barons chrestiens songneusement garder les portes affin que ceux de la ville ne peussent partir, & le lendemain s'apperceut le commun peuple de l'ost des chrestiens que ceux de la ville n'estoient aucunement venus dessus les murs & si n'ouirent aucune noise dedans la ville de Lamare. Parquoy ils s'approcherent des murs sans aucun congé prendre des nobles barons, & mirent cordes & eschelles dont il auoit preparation si grande suffisance qu'ils entrerẽt en la ville par dessus les murs, & quand ils furent entrez dedans la ville ils ne trouuerẽt oncques personne par le long de la ville car les turcs s'estoient tous musscez dedans leurs caues pour peur des barons, si gaignerẽt tout l'aduis & butin qu'ils trouuerent, & quand vint vn peu apres que les barons chrestiens apperçeurent que leur commune auoit gaignee la ville ils entrerent dedens. Et quand ils sceurent q̃ les turcs s'estoient tous retraits en leurs caues, ils firent aluner du feu à l'entree de la caues, en telle maniere que les turcs eurent tant

de fumee & de chaleur du feu que plusieurs moururent dedens. Et quand les autres yssirent dehors les vns furent prins, & les autres mis à mort, & en ce temps le preux Godeffroy retournoit de Rohais de voir son frere Baudouin, mais quãd il fut pres d'Anthiochie luy & ses gens s'arresterent au prez, auquel auoit vne fontaine: aupres de laquelle auoit vn bois dedans lequel auoit vne embusche de turcs lesquels espioient Godeffroy parquoy ilz coururent sur luy, quand ilz le virent illec assis, Mais quand le preux Godeffroy eut ainsi apperçeu les turcs, luy & ses gẽs s'armerent tres diligemment, & puis se deffendirẽt si vaillamment à l'encontre des turcs qu'ils furent en brief desconfits, & brief y fit merueilles de combatre le noble Godeffroy tellement que les turcz s'en fuioient deuant luy comme l'aigneau deuant le lio, & puis apres ceste conqueste retourna à tres-grande ioye dedens Anthiochie luy & toute sa compagnie.

Amiral Corborant (Kürboğa) adamlarıyla birlikte bozguna uğratıldıktan sonra, Peule dükü Bonamond'un (Taranto'lu Boemondo) nasıl Antakya şehri senyörü yapıldığı ve seçildiği hakkında.

BÖLÜM L.

Hristiyan prensleri düşmanlarına karşı zafer kazandıktan sonra, bizim Hükümdarımıza bu iyi talih için şükürler sundular; ve dahi hâlâ şehrin ve Antakya kalesinin İç Kalesinde (Donion) bulunan o Türkler, soylu hristiyan baronlarına sadece canlarının bağışlanması şartıyla teslim oldular; bu şartla baronlar tarafından kabul

edildiler ve merhametlerine sığındılar. Ve böylece İç Kale ve tüm şehir, bizim Hükümdarımızın o soylu şampiyonları ile prenslerinin tam bir iradesine ve buyruğuna teslim edildi; ve sonrasında şehirde bir hükümdar belirlemek üzere konsey topladılar. Ve bu yüzden, oranın ele geçirilmesinde ana vesile ve araç olan, ve dahi hristiyan kölenin kendisine teslim etmeye söz verdiği gibi bunu gerçekleştiren Peule dükü Bonamond (Taranto'lu Boemondo) seçildi ve hükümdar atandı; ancak bu seçime Toulouse kontu (Toulouse Kontu IV. Raymond) karşı çıkmak ve çekişme yaratmak istedi, bu yüzden burada zikredilecek pek çok söz döndü; fakat nihayetinde her şey prensçe ve barışçıl bir şekilde neticelendi, ve senyörlük barış içinde prens Bonamond'a (Taranto'lu Boemondo) kaldı; ve ardından bu şehirdeki Kiliselere, oralara piskoposluk ve prelatlık makamları atayıp yerleştirmek, ve bizim Hükümdarımız İsa Mesih'in ilahi hizmetini dindarlıkla yerine getirmeleri için rahipler görevlendirmek üzere vergiler ve gelirler tahsis edildi, tıpkı hak doğrultusunda uygun düştüğü gibi. Ve aynı şekilde, Antakya'ya bağlı olan diğer tüm yakın çevre şehirlerde de her şeyin Tanrı'nın onuruna ve kutsal katolik inancımızın büyümesine uygun olarak yapılması için düzenlemeler getirdiler. Ve tüm bunlar bu şekilde dindar hristiyan prenslerinin kararı ve öngörüsüyle düzenlendiğinde, yiğit prensler ile dindar baronlar, Konstantinopolis İmparatoru'na (İmparator I. Aleksios Komnenos) bir elçilik heyeti göndererek, daha önce söz verdiği ve anlaşmaya vardığı üzere kutsal Kudüs topraklarını fethetmek için kendilerine yardım ve destek getirmesini talep etmeye karar verdiler; aksi takdirde kendileri de onunla yapmış oldukları o sadakat anlaşmasını ve sözleşmesini tutmayacaklardı; ve bu iş bu şekilde kararlaştırıldığında, bu görevi ve elçiliği yürütmek üzere Fransa kralının kardeşi Hugues (Vermandois Kontu Hugh) ile Hainaut kontu Baudouin (Hainaut Kontu II. Baudouin) seçildiler; onlar bu elçilik görevini yerine getirmek üzere hazırlandıklarında, güçlü baronlardan ve dindar hristiyanların tüm ordusundan izin isteyerek ayrıldılar, sonra kendi durumlarına göre yanlarına az sayıda adam alarak yola koyuldular; ancak yolda henüz az bir mesafe ilerlemişlerdi ki, o son bozgun sırasında kaçmış olan ve yanlarına toplayabildikleri diğerleriyle bir araya gelen o Türkler, iyi hristiyanlara bir zarar, sıkıntı veya ziyan verip veremeyeceklerini görmek üzere durmaksızın pusuda bekliyorlardı; ve öyle denk geldi ki o Türkler, elçilerin karşısına çıkıp akın ettiler, ve onları hazırlıksız yakalayarak üzerlerine öyle bir taarruz ettiler ki, o soylu Hainaut kontu Baudouin (Hainaut Kontu II. Baudouin) orada yakalandı ve adamlarından birçoğuyla birlikte katledilip ölüme mahkûm edildi; ancak yoldaşı Hugues (Vermandois Kontu Hugh) kaçmayı başardı ve Türklerin o tehlikesinden kurtuldu; her ne kadar Türkler onu çok uzun süre kovalamış olsalar da, o hiçbir şekilde yakalanamadı ve elçilik görevini adı geçen Konstantinopolis İmparatoru'na (İmparator I. Aleksios Komnenos) ulaştırmak üzere doğrudan gitti; ve o zamandan beri, bizim Hükümdarımızın o soylu şövalyeleri olan hristiyanların ordusuna ve meclisine bir daha asla geri dönmedi, ki bu eyleminden dolayı diğerlerinin hepsi tarafından büyük ölçüde kınandı; zira o ana kadar hristiyanların tüm önceki işlerinde son derece bilge, yiğit ve kusursuz cesur bir şampiyon olarak kabul edilmişti. Ve diğer hristiyanlar Antakya'da kalıp, maruz kaldıkları o kıtlıktan sonra kendilerini besleyip toparlarlarken, bazıları bol bol şarap ve etle kendilerini öyle

doyurdular ki sağlık gözetmeden yaşadıklarından şehirde yeniden çok büyük bir veba ve ölüm salgını baş gösterdi, bundan dolayı birçoğu büyük ölçüde hayrete düştü; ve bu veba salgını içinde, o iyi du Puis piskoposu (Le Puy Piskoposu Adhemar) ile yiğit şövalye Henry Disque bizim Hükümdarımız katında vefat ettiler, ki onların ölümü üzerine tüm hristiyanlar arasında çok büyük ağlamalar ve inlemeler oldu; ve bu şaşılacak bir şey değildi: Çünkü onlar bu kutsal yolculuğun tüm işlerinde her zaman son derece yiğit ve bilge davranmışlardı; ve kısaca, bu veba salgını içinde pek çok iyi insan öldü, öyle ki orada hiçbir kadının kalmadığı söylendi ki hepsi bizim Hükümdarımız katında vefat etmemiş olsun, O ki onların ruhlarına merhamet eylesin.
Ve öyle denk geldi ki, Antakya'ya yaklaşık dört mil uzaklıkta, Corneilles (Gorgoni Kalesi) adı verilen bir şatoları bulunuyordu, buraya hristiyanlardan birçoğu, Antakya'daki o veba salgınından kaçınmak amacıyla kalmaya gitmişlerdi. Ancak buna rağmen o şatonun içinde de pek çok kişi öldü. Ve dahi orada Guillaume de Hamelat adında iyi bir şövalye de vefat etti, Tanrı ruhuna rahmet eylesin; ve Antakya'nın sıradan halkından olanlar bu vebayı ve ölüm salgınını bu şekilde çoğalmış gördüklerinde, soylu hristiyan baronlarının önüne alçakgönüllülükle gelerek, Tanrı'nın onuruna giriştikleri o yolculuğu tamamen tamamlamak ve yerine getirmek üzere kendilerini Kudüs'e götürmelerini ve rehberlik etmelerini talep ettiler; ve bu talep üzerine baronlar konsey topladılar, bu konseyde, Tanrı'nın rızası doğrultusunda tarlaların daha iyi durumda olacağını umarak Aziz Remy bayramından (1 Ekim) önce, yani gelecek Ekim ayına kadar orduları harekete geçirmemeye kesin olarak karar verdiler; ve bu kararda tüm hristiyanlar fikir birliğine vardılar. Ancak bu süreyi beklerken, bazıları çevre ülkelerdeki diğer şehirleri aramak üzere Antakya'dan ayrıldılar, ve diğerleri ise yiğit Godeffroy'un (Aşağı Lorraine Dükü Godfrey) kardeşi olan Urfa'lı Baudouin'i (Kral I. Baudouin) görmeye gittiler, ve dahi soylu prens Bonamond (Taranto'lu Boemondo) da yanındaki adamlarla birlikte Cecile (Kilikya) topraklarına gitmek üzere Antakya'dan ayrıldı. Oraya vardığında dört şehir fethetti ve ele geçirdi; yani Tarse (Tarsus), Adain (Adana), Marmustre (Mopsuestia / Mamistra) ve Banaife, çevre ülkeleriyle birlikte; ve o sıralarda o ülkede, Halep (Halape) senyörü olan ve Rodain (Rıdvan) adında bir Türk amirali bulunuyordu; öyle denk geldi ki bu amiral ile, o ülkede bir şatonun senyörü olan kendi tebaası bir Türk arasında bir çekişme ve tartışma baş gösterdi, bu şato Hafart (Kefrütab) olarak adlandırılırdı ve adı geçen o kişi de zar atma oyunundaki hileleri yüzünden tam bir düzenbaz olarak tanındığı için adı Pource (Kuzuoğlu / Porsuk) konmuştu; bu yüzden adı geçen Halep senyörü Rodain (Rıdvan), o Hafart (Kefrütab) şatosunu kuşatıp teslim almak üzere üzerine yürümeye karar verdi; ve o şatonun senyörü olan kişi, Rodain (Rıdvan)'in kendisini sıkıştırdığını gördüğünde, yiğit dük Godeffroy de Buillon'un (Aşağı Lorraine Dükü Godfrey) huzuruna bir elçi gönderdi; ona kendisine yardım ve destek sağlaması için alçakgönüllülükle yalvardı, öyle ki kendisi dükün barışçıl bir vasalı olacaktı ve o şatoyu onun adına elinde tutacaktı; ve dükün kendisine güvenmesi ve bu meseleye inanması için öz oğlunu ona rehin olarak gönderdi; ve soylu dük Godeffroy (Godfrey) bu haberleri aldığında onları kabul etti ve içten içe çok sevindi, ve bir Türkün bir başka Türke karşı yardım istemesinden dolayı Tanrı'ya şükretti; ve

böylece dük Godeffroy (Godfrey), amiral Rodain (Rıdvan)'in o Hafart (Kefrütab) şatosu önünde kurduğu kuşatmayı kaldırmak üzere yola çıktı; zira dük Godeffroy (Godfrey), amiral Rodain (Rıdvan)'in yanında çok büyük bir savaş adamı kalabalığı getirdiğini biliyordu, bu yüzden Antakya'ya haber göndererek, prens Bonamond (Taranto'lu Boemondo) ile Toulouse kontunun (Toulouse Kontu IV. Raymond) adamlarıyla birlikte kendisine yardıma gelmelerini rica etti. Ancak onlar, Hafart (Kefrütab) senyörünün dük Godeffroy'a (Godfrey) elçilerini göndermeden önce kendilerine haber vermemiş olmasından dolayı pek memnun kalmadılar. Ancak her şeye rağmen gitmeye karar verdiler, ve amiral Rodain (Rıdvan) yiğit dük Godeffroy (Godfrey) ile hristiyanların gelişini haber aldığında, onlarla savaşmaya cesaret edemedi, aksine kuşatmayı kaldırıp Hafart (Kefrütab) önünden ayrıldı; ve yiğit dük Godeffroy de Buillon (Godfrey) oraya ulaştığında barış içinde içeri girdi ve çok büyük bir sevinç ve onurla kabul edildi.
Bilinmelidir ki Rodain (Rıdvan) yanında yaklaşık kırk bin silahlı savaş adamı getirmişti, ve geri çekilirken hristiyanlardan bazılarının ordudan ayrı olarak küçük gruplar halinde ilerleyip ilerlemediğini durmaksızın izlemek ve casusluk etmek üzere on bin adamını geride bırakmıştı. And nitekim Antakya'dan gelen birçok hristiyanın, yiğit Godeffroy'un (Godfrey) Hafart (Kefrütab) kuşatmasını kaldırmaya gittiğini duydukları doğruydu.
Bu yüzden bazıları dürüstçe Godeffroy'un (Godfrey) yardımına ve desteğine yetişmek üzere yola koyuldular, zira tüm hristiyan ordusunda onun soylu kahramanlığı, bilgeliği ve içindeki o eşsiz iyi huyu nedeniyle onu canıgönülden sevmeyen tek bir kişi bile yoktu; ve oraya kalmaya giden o hristiyanlar, Rodain (Rıdvan)'in hristiyanları hazırlıksız yakalamak üzere pusuda bekleyen o adamlarıyla karşılaştılar; Türkler onların üzerine güçle çullandılar ve hepsi bir arada olmadıkları için hristiyanları tek tek yakaladılar. Ve bu haberler yiğit dük Godeffroy de Buillon'a (Godfrey) ulaştığında bundan son derece üzüldü ve öfkelendi. Bu yüzden o Hafart (Kefrütab) şatosundan yanındaki adamlarla birlikte ayrıldı, ve Türklerin peşinden öyle büyük bir hızla at sürdü ki, o Türklerle henüz uzağa gitmemişlerken karşılaştı. Sonra onların üzerine öyle bir şekilde saldırdı ve onları öyle güçlü bir şekilde hırpaladı ki, hristiyanların esir alınan o adamlarını kurtardı, ve o Türklerin hepsini katledip bozguna uğrattı. Ve böylece o iyi dük Godeffroy (Godfrey) bu işlerde tam bir yiğitlik gösterdi.
Ve bu zaferin ardından soylu ve muzaffer dük Godeffroy (Godfrey) yeniden Antakya şehrine doğru döndü. Ve o yoldayken ona, Urfa (Rohais) ile adı geçen Antakya arasında iki güçlü ve asil şato bulunduğunu, buraların içinde, yollardan geçen tüm insanları soyan iki haydut ve hırsız kardeşin ikamet ettiğini haber verdiler; bu hırsız kardeşlerin biri Pecraffes, ve diğeri ise Cornas olarak adlandırılırdı; ve yiğit Godeffroy (Godfrey) bu iki haydut hakkında konuşulduğunu işittiğinde; adamlarını o iki şatoya doğru yönlendirdi, ve onlara öyle bir şekilde saldırdı ki o iki kardeş haydutu yakalayıp üzerlerinde adaleti yerine getirdi; sonra o iki şatoyu tamamen yıktırıp yerle bir ettirdi, bu sayede tüm ülke barışa kavuştu. Bundan dolayı herkes yiğit Godeffroy'u (Godfrey) büyük ölçüde övdü; ve bu sıralarda Urfa'da (Rohais) bulunan bazı burjuvalar, aralarında toplanıp yiğit Godeffroy'un (Godfrey) kardeşi olan Baudouin'e

(Kral I. Baudouin) ve adamlarına ihanet etmeyi kararlaştırdılar; ancak o ülkeden hristiyan olan bir Yunan, bu ihanet haberini öğrenir öğrenmez durumu hemen prens Bonamond'a (Taranto'lu Boemondo) bildirdi ve aktardı, o da kendi yetkisi doğrultusunda bu ihanet durumunu derhal Urfa'daki Baudouin'e (Kral I. Baudouin) ulaştırdı; ve Baudouin durumu öğrendiğinde adaleti yerine getirdi, öyle ki o hırslı haydutların tüm malları ve hazineleri kutsal topraklara giden hacıların ihtiyaçları için dağıtıldı. Ve bu olaylardan sonra Baudouin'in başına bir başka macera daha geldi; şöyle ki, o ülkede Balaac (Belek Gazi) adında bir Türk bulunuyordu, burası daha önce baronlar tarafından fethedilmiş olan Afcronie (Afrin / Azaz) şehriydi; bu kişi güya sadık bir dostmuş gibi hristiyan görünerek Urfa'daki Baudouin'i (Kral I. Baudouin) görmeye geldi. Ve Baudouin'i kandırarak onu elinde bulundurduğu ve senyörlüğünü yürüttüğü bir şatoya davet etti; ve Baudouin onunla birlikte yanına yüz silahlı adam alarak o şatoya girdiğinde orada bir hainlik olmasından şüphelendi, bu yüzden bir ihanete uğramamak için adamlarından sadece on ikisini yanına aldı, onlar da çok geçmeden Türkler tarafından yakalanıp esir edildiler; zira o kale Türklerle son derece donatılmış durumdaydı; bu duruma Urfa'lı Baudouin (Kral I. Baudouin) son derece öfkelendi ve bu maceradan hoşnut kalmadı. Bu yüzden o Türk Balaac (Belek Gazi)'a adamlarını geri vermesini emretti, ancak Türk ona adamları geri vermeyeceğini söyledi, ta ki Baudouin kendisine ilk olarak Afcronie (Afrin / Azaz) şehrini iade edene kadar; ve Baudouin bunu tamamen reddetti ve o Türkün bu isteğine karşı son derece öfkelendi; ve o şatonun muhafızlığını Fubert de Chartres adında çok yiğit ve şövalye ruhlu bir hristiyana vermişti; öyle denk geldi ki bir sabah o kalenin hemen yakınında çok iyi bir pusu kurdu, ve sonra içeridekilere kendisini göstermek üzere bir askeri oyun başlattı, bu yüzden kaleyi koruyanlar hemen dışarı fırladılar ve o pusunun üzerine doğru koştular; hristiyanlar ise onların üzerine çullanıp onları sarstılar, öyle ki o Türkleri tamamen bozguna uğratıp bir kısmını öldürdüler, ve birçoğunu da esir alarak kaleye geri döndüler; ve sonrasında Balaac (Belek Gazi), hristiyanların elinde bulunan o esir Türklerin karşılığında kendi esir tuttuğu o hristiyanları geri iade etti; ve o muhafız Fubert (Foucher de Chartres) o şatoda kalmaya devam etti; ve Baudouin (Kral I. Baudouin) o hainlere karşı hiçbir şekilde güvenmemesi gerektiğini anladı. Ve o ihanete karışmış olan diğer birçok kişinin kafasını kestirdi, ve böylece soylu hristiyan prensleri ayrıldılar.
Ve o ülkelerdeki şehirleri arayarak, iyi havayı bulmak ve o veba ile ölüm salgınından kaçınmak amacıyla ilerlediler; ancak Toulouse kontu (Toulouse Kontu IV. Raymond) Antakya'da kalmıştı, ki bu süre zarfında Labarie (Al-Bara) adında çok güçlü bir şehri kuşattı. Ve o şehrin insanları çok geçmeden ona teslim oldular ve onu senyörleri olarak kabul ettiler; ve aynı şekilde o sıralarda Thierche-terre (Kilikya / Suriye sınır bölgesi) topraklarından çok büyük bir savaş adamı kalabalığı deniz yoluyla Antakya'ya ulaştı; onlar bizim adamlarımızın yardımına ve desteğine yetiştiler, zira o büyük açlık ve veba salgını sırasında pek çok iyi şövalye bizim Hükümdarımız katında vefat etmişti. Ancak o veba salgını geçtikten sonra, tüm soylu hristiyan prensleri ile baronları yeniden Antakya'da toplandılar; ve Kasım ayının birinci gününde (1 Kasım) konsey kurdular, bu konseyde Lamare (Ma'arrat al-Nu'man) adındaki o şehri gidip kuşatmaya kesin olarak karar verdiler, bu şehir Antakya'ya tam

üç Fransız fersahı uzaklıktaydı; ve bu kuşatmaya yiğit dük Godeffroy de Buillon (Aşağı Lorraine Dükü Godfrey), kardeşi Eustace, Flandre kontu (Flandre Kontu II. Robert), Toulouse kontu (Toulouse Kontu IV. Raymond), Normandiya dükü (Normandiya Dükü II. Robert) ve Tangres (Tancred) birlikte gittiler. Ve tüm hazırlıklarını tamamladıktan sonra o Lamare (Ma'arrat al-Nu'man) şehrinin önüne gelip kuşatmayı kurdular; ve buraya çok büyük bir cesaretle saldırmaya başladılar. Ancak şehrin insanları son derece kibirli ve gururlu hristiyan düşmanlarıydılar, surların üzerinden hristiyanları hiçe sayarak onlarla alay ediyorlardı; zira onlara surların üzerinden birçok hakaretler ve çirkin sözler savuruyorlardı; ancak buna rağmen soylu hristiyan baronları merdivenler ve ipler hazırlattılar, ve buralardan surlara tırmanıp şehre girmek için büyük bir hazırlık yaptılar; ve hristiyanlar surların üzerinden içeri girdiklerinde, şehirde yaşayanlardan hiç kimsenin kendilerini savunamadığını gördüler; zira hristiyanlar kapılardan içeri daldılar; ve hristiyanlar o şehrin içine tamamen girdiklerinde, sokaklarda hiç kimseyi bulamadılar: Çünkü o Türklerin hepsi baronların korkusundan kendi mahzenlerine ve yeraltı kuytularına gizlenmişlerdi; ve hristiyanlar orada her türlü zenginliği, altınları ve büyük ganimetleri kazandılar. Ve sonra hristiyan baronları, o Türklerin mahzenlerin içinde saklanmış olduğunu fark ettiklerinde, o mahzenlerin girişlerine büyük ateşler verip buraları yakmaya başladılar.
Öyle ki o ateşin dumanı ve ısısı yüzünden içerideki Türklerin birçoğu boğularak öldü. Ve diğerleri dışarı çıktıklarında ise, ya esir alındılar ya da oracıkta öldürüldüler; ve bu sırada yiğit dük Godeffroy (Godfrey), kardeşi Baudouin'i (Kral I. Baudouin) görmek üzere gitmiş olduğu Urfa'dan (Rohais) geri dönüyordu; ancak Antakya'ya yaklaştığında yanındaki adamlarla birlikte bir çayırda durdu, oranın yakınında güzel bir çeşme ve bir orman bulunuyordu; ve o ormanın içinde, Godeffroy'un (Godfrey) orada oturduğunu fark eden bir Türk pususu gizlenmişti; bu yüzden aniden onun üzerine doğru koştular. Ancak yiğit dük Godeffroy (Godfrey) o Türkleri fark ettiğinde, o ve adamları büyük bir hızla zırhlandılar ve kendilerini o Türklere karşı öyle yiğitçe savundular ki, o Türkleri çok kısa sürede tamamen bozguna uğrattılar; ve o soylu Godeffroy (Godfrey) o savaşta harika mucizeler yarattı, öyle ki o Türkler onun önünden, bir aslanın önünden kaçan kuzular gibi kaçışıyorlardı; ve bu galibiyetin ardından, dük Godeffroy (Godfrey) yanındaki tüm o soylu yoldaşlarıyla birlikte çok büyük bir sevinç ve coşku içinde Antakya şehrine geri döndü.

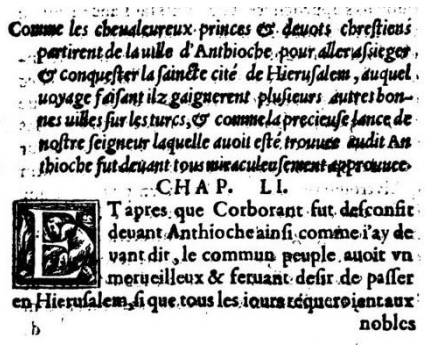
Comme les cheualeureux princes & deuots chrestiens partirent de la ville d'Anthioche pour aller assieger & conquester la saincte cité de Hierusalem, duquel uoyage faisant ilz gaignerent plusieurs autres bonnes villes sur les turcs, & comme la precieuse lance de nostre seigneur laquelle auoit esté trouuee audit Anthioche fut deuant tous miraculeusement approuuee.

CHAP. LI.

Tapres que Corborant fut desconfit deuant Anthioche ainsi comme i'ay deuant dit, le commun peuple auoit vn merueilleux & feruant desir de passer en Hierusalem, si que tous les iours requeroient aux

b

nobles

nobles barons qu'il leur pleust de les y conduire.

Mais toutesfois gagnerent ilz depuis plusieurs places & villes deuant qu'ilz fussent esmeuz pour y aller dequoy y eut plusieurs grandes noises & contentions entre les barons, & mesmement entre Bonamond & le conte de Thoulouse, dequoy le laisseray à parler pour euiter prolixité, & longs propos, & aussi que les autres barons mettoyent tousiours peine de les pacifier & mettre d'accord: mais nonobstant ce requeroit toufiours le menu peuple d'accomplir le sainct voyage de Hierusalem: ainsi comme au commencement il auoit esté entreprins, mais les barons doutoyent fort de marcher auant pource qu'ilz estoyent peu de gens, dont n'en auoit gueres à cheual: combien toutesfois que le commun peuple les esmouuoit moult d'y aller, si tindrẽt les barons conseil, auquel ilz considererent tant de choses qu'ilz ne peurent onc asseureement deliberer d'entreprendre si grãd voyage: car ilz se sentoyent estre foibles: mais le commun peuple leurs dit que se brief ne s'esmouuoyent d'y aller qu'ilz esliroyent vn capitaine, & iroyent sans eux conquester la saincte cité de Hierusalem.

Et quand le conte de Thoulouse les ouit parler d'vn si grand courage ils s'esmeut pour prendre chemin & l'Euesque de Nimes auec luy, & si n'auoyent pas en leur compagnie plus haut d'enuiron dix mille hommes desquelz n'y auoit que trois cents cheuaux. Et quand le duc de Normandie & Tangres les veirent partir pour prendre chemin, ilz cheminerent incontinent apres. Et si n'auoient pas chacun d'eux que quarante hommes à cheual: mais as-

sez en y auoit de pied, lesquels par la grace de Dieu trouuerent assez de viures par tous les chemins.

Et ainsi furẽt esmeuz les deuotz chrestiẽs pour aller en Hierusalem, lesquels en ce voyage passerẽt par plusieurs bonnes villes, c'est à sçauoir par Cesaree, par Harmant, par la Camelle, & par plusieurs autres bonnes villes, d'esquelles yssoyent plusieurs messages lesquelz venoyent faire grand feste, & presentoyent plusieurs beaux dons au nobles princes chrestiens à fin qu'ils passassent outre sans leur mesfaire aucũ dommage, ou vouloir desmolir leurs villes, & bien fort offroyent tellement que grande multitude de chrestiens, arriuoyent en l'ost & armes, en telle maniere qu'ilz furent assez tost, bien enuiron mille hommes à cheual, lesquelz faisoyẽt beaucoup à leurs volontez au pais de Turquie, dont ilz estoyẽt aucunesfois dommagez des Turcz, lesquelz se mussoyent secretement dedans les forestz, & mettoyẽt à mort les chrestiens qu'ilz trouuoyent separez de l'ost, & qui suyuoyent apres les autres: mais quand le conte de Thoulouse s'apperçeut de la mauuaistié & trahison des Turcz il y mist bonne prouision, car luy mesme fit semblant d'estre demouré derriere, & enuoya deuant vn peu de chrestiens dessus lesquelz cuidoyent venir frapper les Turcz qui s'embuschoyent par la forest: mais le Conte de Thoulouse les secourut soudainement qu'ilz n'eurent aucun mal, & puis assailly si vigoureusemẽt les Turcz que luy & ses gens en eurent à mort vne grãde partie, puis prindrent prisonniers les autres excepté ceux qui s'enfuirẽt, & depuis cesse chose n'y eut one Turc qui plus s'osast mettre en embusche contre

les chrestiens. Si marcherẽt tant qu'ilz vindrent à vn chasteau lequel estoit fort à merueilles, parquoy ceux qui estoyent dedans cuidoyẽt fort dommager nos gens: mais ilz assaillirent si vaillamẽt ce chasteau, qu'ilz prindrent les Turcz qui estoyent dedans, & demolirent toute la place. Et lors auoit deux Turcz auec lesquels faignoyent estre venuz parler aux Barons: comme messagers & ambassadeurs: mais ilz n'estoyent venuz fors pour espier & sçauoir la volonté des nobles barons: mais quand ilz les virent si vaillans & pleins de prouesse ilz retournerent diligemment, à ceux qui les auoyent enuoyez pour ce faire, & leur reciterent comment les barons chrestiens estoyent merueilleusement preux, & vaillans en toutes leurs emuures dequoy ils furent de là en auant plus crains & redoutez des Turcz, & tellement que par ces paroles, & les nouuelles qu'ils auoyent, enuoyoyent tousiours grands & excellens dõs aux puissans princes & deuotz chrestiens, & tantost apres marcherent nos gens plus auant & assiegerent vne ville laquelle estoit nommee Arches, & depuis que les chrestiens eurent mis le siege deuant icelle ville, vindrent & arriuerent en leur compagnie le preux & redouté Godeffroy, & le conte de Flãdres, lesquels les suyuoyent: mais Bonamond estoit demouré en la cité d'Anthiochecõme seignoyr. Et apres les nobles princes chrestiens prindrent la ville d'Arches, lou moururent Rebemont, & Ponce de Valentin, deuant Arches: mais des autres villes firent les nobles barons assez à leur plaisir. Et tellement qu'ils allerent es villes cy apres nommees. c'est à sçauoir à Tourtouse, à la Liche, à Gibel, à Vil-

laines, à Margat, & puis à Marache, lesquelles villes ils prindrent les vnes, & les autres se rachetterent, & en ses villes trouuerent les Barons plusieurs chrestiens prisonniers, que les Turcz auoyent prins au siege d'Anthioche, & depuis ledit arche n'eurent onc les chrestiens aucun dommage deuant les villes: mais incontinent apres s'esmeut vn murmure entre les Chrestiens, & estoit le diable qui tousiours trauailloit à y mettre discord & diuision, à fin de vouloir perturber le deuot propos qu'ilz auoyent. car les vns disoyent que la lance de nostre Seigneur Iesus-Christ laquelle auoit esté trouuee dedans Anthioche, estoit vne chose fainte & controuuee disant qu'aucuns l'auoyent fait accroire pour auoir argent du commun de l'ost: mais quand le deuot Rusticque à qui le glorieux sainct André apostre l'auoit reuelee ouit ces nouuelles il se vint franchement presenter deuãt les nobles barons chrestiens, disant miraculeusement luy auoir esté reuelee par nostre Seigneur. Et que pour soustenir ce qu'il auoit dit & la verité qui en estoit, qu'il estoit contẽt s'en mettre au feu, parquoy le iour de la croix Aoutree fut fait vn grand & excessif feu de treize piedz de long & de large à suffisance, parmy lesquel feu passa le Rusticque en ayant la lance en sa main, si qu'il passa franchement par dedans le feu, soy confiant en la vertu de nostre Seigneur sans ce que luy ou aucuns de ses vestemens fussent dommagez en aucune maniere dequoy tout l'ost & exercite des nobles chrestiens fut grandement resioy & fortifiẽ: car on apperçeut clairemẽt que nostre seigneur l'auoit reuelee par son glorieux Apostre sainct An-

dré: ainsi comme desãt est dit, & desia aussi auoit esté assez miraculeusemẽt demonstree en la victoire que les chrestiens auoyent obtenue contre l'admiral Corborant deuant Anthioche, par quoy encores plus singulierement louoyent & magnifioyẽt le nom du sauueur Iesus-Christ tous les deuotz chrestiens ayant tousiours espoir en Dieu.

Et en ce temps le Souldan Disque, lequel auoit gaignee la seigneurie de Hierusalem sur le Souldan de Perse, ennoya ses messagers & ambassadeurs aux Princes & barons chrestiens, qu'ilz ne prinsent la peine ne trauail, de venir par force ou violence en la cité de Hierusalẽ: car il ne leur souffriroit point: mais bien vouloit qu'ilz y vinsent cent ou deux cẽs hõmes pour vne fois & tous sans armes ne bastons pour faire leur deuotion, & puis qu'ilz s'en retournassent incontinent, pour y retourner les autres par vn semblable nombre. Et quand les barons eurent receuz les nouuelles du Souldan, ils luy manderẽt qu'ilz esperoyent au plaisir de Iesus Christ leur souuerain conducteur & protecteur, d'aller deuant la saincte cité de Hierusalem tous ensemble, & bien armez en bataille rengee & les banieres du bẽoist crucifix leuees, & desployees en despit du leur faulse loy, & de tous leurs dieux Mahomistes, & qu'ils se prouueussent seurement pour eux bien deffendre, & lors manda l'Empereur de Constantinople aux nobles barons qu'ils leurs pleust de l'attendre, & qu'il iroit auec eux en la conquete de Hierusalem, ainsi comme il leur auoit promis & cõuenancé, laquelle chose accorda le cõte de Thoulouse qui l'eut voulu croire: mais les autres n'y voulurent onc ques

contentir, dont il sortit noises & contentions entre les barons, parquoy marcherent tousiours outre. Et tellement qu'ilz passerent par la cité de Lamarc, qui estoit assez pres de la cité de Triple, parquoy le seigneur d'icelle manda aux barons pour auoir composition & appointement à eux: mais il entẽdit par ses messages que les barons auoyent noise & diuision entre eux, pourquoy on les en douta moins & se manierẽ qu'il ne vouloit riẽ tenir de son appointement. Si que quand les pelerins vindrent deuant Triple ilz commencerent les garnisons de la ville ordonnees en grosses batailles: mais nonobstant ne laisserent point les barons de courir sur eux & les assailli d'vn vigoureux courage, & tellement que les Turcz ne se sçeurent onc si bien deffendre, que la plus part d'eux furẽt incontinent desconfiez, & les autres qui demourerẽt se retirerent en la ville, & mourut bien à ceste bataille esp ẽ cens Turcz, & des nostres n'y en eut que quatre, lesquelz estoyent du commun peuple. Et quand le seigneur de Triple vit & apperçeut la victoire que les nobles chrestiens auoyent obtenue contre luy, il fit accord & composition auec eux, & leur donna grand foison de son auoir & de ses richesses, à fin qu'ilz ne le dommageassent plus en aucunes de ses terres: & que l'apointement sur ce fait fut leué le siege de Triple pour tousiours passer outre, & aller en la saincte cité de Hierusalem, plus enuiron ce temps vindrẽt en l'ost & exercite des nobles barons, vne maniere de chrestiens qui estoyent nommez suriens, lesquels demouroyent sur le mont de Liban. Alors ilz vindrent saluer & faire hommage aux puissans Barons soy offrans à eux

pour les conduire, & leur faire tous les plaisirs & seruices qui leur seroit possible, tellement que nos gens furent grandement contens & ioyeux de leur compagnie, si qu'ilz les receurent benignement.

Et ainsi par la conduite des Suriens vindrẽt nos gens deuant Barre: mais le seigneur c'impos à eux si passerent outre, & la vindrent apres mettre le siege, deuant Sayette, mais ceux de la ville les cuyderẽt endommager, toutesfois ils rechasserẽt les Turcz dedans Sayette.

Et le lendemain les barons allerẽt courrager à l'entour de la ville, où ils gagnerẽt assez viures, & à ce fourrage fut perdu vn noble cheualier de l'ost des pelerins, lequel estoit nommé Gaultier de Mernes dont ce fut grand dommage, puis se partirẽt les barons, & vindrẽt assiger la cité de Sor: mais rien n'y firẽt par composition, & lendemain marcherẽt de si bon courage qu'ils vindrẽt finãdues es plains d'Acre: mais non pas trop pres de la ville ou tesfois le seigneur & les habitans manderẽt aux nobles barons pour faire appointement à eux, lequel fut tel que si les chrestiens pouuoyent prendre & conquester la cité de Hierusalem, & la tenir l'espace de seize iours sans estre desconfit, il rendroit la ville d'Acre aux pelerins sans aucun contredit, ce qui fut inconinent accordé à tous les nobles & vaillans Barons.

Et quand ilz virẽt ces bonnes nouuelles, ilz passerẽt incontinent outre, & tant allerẽt qu'ils vindrẽt à Lyde où gist & repose le precieux corps du glorieux & bien-heureux S. George, si offrirẽt outre, & vindrẽt arriuer au pres de vne ville nommee

mee Rames. Et quand les barons chrestiens furẽt en ce lieu assemblez, ils enuoyerẽt le conte de Flãdres à Rames accompagné de cinq cens hommes d'armes à cheual. Et quand il vint là, il trouua que tous ceux de la ville s'en estoyent fuis, mais toutesfois la trouua il bien garnie de viures & de tous autres biens, laquelle chose il manda à ses compagnõs les autres princes chrestiens. Et eux assemblez conclurent & ordonnerent, qu'ils feroyent Euesque d'icelle ville de Rames vn deuot & l'oysel preud'homme nommé Robert de Normandie, lequel estoit né de l'Archeuesché de Rouan, & luy dõnerent à tousiours les villes de Lyde & de Rames, & si tost comme ceux de Hierusalẽ sceurent que les pelerins chrestiens estoyent venuz & arriuez à Rames, ilz fortifierent & garnirent leur ville de ce qu'il leur estoit besoin, autant comme il leur fut possible, & machinoyent d'abatre & destruire l'Eglise du sainct Sepulchre, & les autres Eglises à fin que les chrestiẽs n'eussent si grand courage de vouloir entrer dedans la cité: mais toutesfois ne les demolirent ilz pas, & mirent hors de la cité le Patriarche de Hierusalem & tous les chrestiens, & leurs osterent tous leurs biens, puis apres les chrestiẽs de Bethleem enuoyerẽt demander secours aux nobles barons, pource que trop se doutoyent des Turcz, si fut esleu & ordonné Tangres pour y aller, & volontaire y alla accompagné de cent hommes de cheual.

Et ainsi que l'ost approchoit de Hierusalẽm le menu peuple auoit si grand desir d'aller en celle saincte cité qu'à grande peine auoyent-ilz nul repos ny ioye, dont aduint que quand Tangres fut

allé en Bethleem il s'esmeut grand foison de gens de pied pour aller vers Hierusalem, & mesmement y alla pour cercher ses aduentures vn cheualier que on appelloit Gases de Bediers luy treziesme à cheual, si passa auant, & quand il fut enuiron vn mille pres, il trouua des viures qu'on amenoit en Hierusalem: si courut dessus, mais le bruit & le cry vint incõtinent iusques en la cité. Parquoy les turcz yssirẽt dehors si que le cheualier ne les osa attendre & se retira contre vne montaigne. Et là s'arresta Gases, & regardoit retourner les turcz, & ainsi qu'il estoit là, il va regarder venir Tangres de Bethleem auec sa compagnie, si luy alla diligemment au deuant, & luy compta l'aduenture qu'estoit aduenue, parquoy tous deux ensemble d'vn noble courage coururent apres les turcz, & tant qu'ils gaignerent les viures qu'on menoit en Hierusalem & les menerent en l'ost des chrestiens dont vn chacun fut ioieux, & tellement que grans & petis pleroient de la ioye qu'ils auoiẽt & commencerent de rendre graces & louenges à Dieu nostre souuerain seigneur, qui leur auoit donné la grace de paruenir si pres de la saincte cité, puis marcherent vn peu plus auant & tant qu'ils virent les tours de la saincte cité de Hierusalẽ, & lors veissiez les vns deschausser de deuotion qu'ils auoient & les autres plourer & faire regrets tellement que c'estoit vne grande pitié à voir, & puis firent tant qu'ils paruindrẽt iusques deuant la ville, où les nobles barons ordonnerẽt leur ost ainsi qu'ils auoient bien discretion de ce faire.

Şövalye ruhlu prenslerin ve dindar hristiyanların kutsal Kudüs şehrini kuşatmak ve fethetmek üzere Antakya şehrinden nasıl ayrıldıkları, ve bu yolculuğu yaparken Türklerin elinden daha birçok iyi şehri nasıl kazandıkları, ve bizim Hükümdarımızın Antakya'da bulunmuş olan o kıymetli mızrağının herkesin önünde mucizevi bir şekilde nasıl onaylandığı hakkında.

BÖLÜM LI.

Corborant (Kürboğa) Antakya önünde daha önce söylediğim gibi bozguna uğratıldıktan sonra, sıradan halkın içinde Kudüs'e (Hierusalem) geçmek yönünde

mucizevi ve ateşli bir arzu uyandı, öyle ki her gün soylu baronlardan kendilerine rehberlik etmelerini ve onları oraya götürmelerini rica ediyorlardı.
Ancak yine de onlar, yola çıkıp oraya gidene kadar geçen süre içinde daha birçok yer ve şehir kazandılar; bu durum yüzünden baronlar arasında, ve özellikle Bonamond (Taranto'lu Boemondo) ile Toulouse kontu (Toulouse Kontu IV. Raymond) arasında birçok büyük çekişmeler ve tartışmalar baş gösterdi, ki uzun uzadıya anlatmaktan ve uzun sözlerden kaçınmak adına bundan bahsetmeyi geride bırakacağım; ve dahi diğer baronlar onları yatıştırmak ve uzlaştırmak için her zaman büyük çaba harcıyorlardı: Ama buna rağmen sıradan halk, başlangıçta girişildiği gibi Kudüs'ün o kutsal yolculuğunu tamamlamayı her zaman talep ediyordu; ancak baronlar ilerlemekten son derece şüphe duyuyorlardı, çünkü yanlarında az sayıda insan kalmıştı, öyle ki at sırtında olanlar neredeyse hiç yoktu: Her ne kadar sıradan halk onları gitmek üzere son derece harekete geçiriyor olsa da, bu yüzden baronlar konsey topladılar, bu konseyde o kadar çok şeyi değerlendirdiler ki o büyük yolculuğa girişmeye hiçbir şekilde güvenle karar veremediler: Çünkü kendilerini son derece zayıf hissediyorlardı; ancak sıradan halk onlara, eğer kısa süre içinde gitmek üzere harekete geçmezlerse kendilerine bir kaptan seçeceklerini, ve baronlar olmaksızın gidip kutsal Kudüs şehrini kendi başlarına fethedeceklerini söyledi.
Ve Toulouse kontu (Toulouse Kontu IV. Raymond) onların böylesine büyük bir cesaretle konuştuklarını işittiğinde, yola koyulmak üzere harekete geçti ve Nîmes piskoposu da onunla birlikte oldu; ve onların maiyetinde on bin piyade insanından daha fazlası bulunmuyordu, ve bunların arasında ancak üç yüz atlı şövalye vardı. Ve Normandiya dükü (Normandiya Dükü II. Robert) ile Tangres (Tancred) onların yola çıkıp ilerlediklerini gördüklerinde, hemen arkalarından onlar da yola koyuldular. Ve dahi onların her birinin yanında kırk atlı adamdan fazlası bulunmuyordu: Ancak piyade olarak çok sayıda insana sahiptiler, onlar ki Tanrı'nın lütfuyla yollar boyunca yeterince yiyecek buldular.
Ve bu şekilde dindar hristiyanlar Kudüs'e gitmek üzere harekete geçtiler, onlar bu yolculukta birçok iyi şehirden geçtiler; yani Cefaree (Kayseriyye / Şayzar), Harmant (Hama), La Camelle (Humus) ve diğer birçok iyi şehir vasıtasıyla; ki bunlardan hristiyanların geçişi sırasında elçiler çıkıp onlara büyük ziyafetler çektiler; ve onlara zarar vermeden ve şehirlerini yıkmadan geçip gitmeleri için soylu hristiyan prenslerine birçok güzel hediyeler sundular; ve kısaca, tarlalarda ve orduda çok büyük bir hristiyan kalabalığı toplanmış durumdaydı, öyle ki yaklaşık bin atlı şövalye bulunuyordu, onlar Türkiye topraklarında kendi arzularına göre hareket ediyorlardı; ve bu durumdan dolayı bazen Türkler onlara zararlar veriyorlardı, onlar ki ormanların içinde gizlice pusuya yatıyorlardı, ve ordudan ayrılan hristiyanları yakalayıp öldürüyorlardı; ancak Toulouse kontu (Toulouse Kontu IV. Raymond) Türklerin o kötü niyetini ve ihanetini fark ettiğinde buna karşı iyi bir önlem aldı, zira kendisi sanki arkada kalmış gibi bir izlenim verdi, ve önden giden hristiyanların üzerine pusulardan fırlayacak olan o Türklerin önüne dindar bir insan birliği çıkardı; ancak Toulouse kontu (Toulouse Kontu IV. Raymond) aniden onların imdadına yetişti, öyle ki onlara hiçbir zarar gelmedi; ve sonra o Türklerin üzerine öyle güçlü bir şekilde saldırdı ki, onunla birlikte olan adamlar o Türklerin büyük bir kısmını öldürdüler, sonra diğerlerini

esir aldılar, kaçarak kurtulabilenlerin dışındakileri; ve bu olaydan sonra, dindar hristiyanlara karşı tarlalarda pusuya yatmaya cesaret edebilecek tek bir Türk bile kalmadı; ve böylece dindar hristiyanlar, çok mucizevi bir şekilde inşa edilmiş olan Arches (Arqa / Arka) adı verilen bir şatoya varana kadar tarlalarda öyle ilerlediler; bu yüzden içeride olanlar bizim adamlarımıza büyük zararlar verebileceklerini sanıyorlardı: Fakat hristiyanlar o şatoya öyle yiğitçe saldırdılar ki, içeride bulunan o Türkleri yakalayıp orayı tamamen yıktılar. Ve orada, sanki elçilermiş gibi gelip baronlarla konuşmak isteyen iki Türk bulunuyordu: Ancak onlar oraya sırf casusluk etmek ve soylu baronların niyetini gizlice öğrenmek amacıyla gelmişlerdi; ancak baronlar onların muazzam yiğitliğini ve kahramanlığını gördüklerinde, o casuslar hemen dindarlıkla geri döndüler; ve kendilerini gönderen o kişilere, hristiyan baronlarının ne kadar harika bir şekilde cesur ve tüm işlerinde ne kadar yiğit olduklarını aktardılar; bundan dolayı o taraftan itibaren Türkler arasında hristiyanlardan korkmayan ve dehşete düşmeyen kimse kalmadı, ve bu haberler yüzünden güçlü prensler ve dindar hristiyanlar her zaman daha büyük bir şöhret kazandılar; ve sonrasında bizim adamlarımız daha da ileri yürüyerek, Arches (Arqa / Arka) adı verilen bir şehri gelip kuşattılar; ve hristiyanlar kuşatmalarını o şehrin önüne kurduklarından beri, onların maiyetine o yiğit ve korkulan Godeffroy (Aşağı Lorraine Dükü Godfrey) ile Flandre kontu (Flandre Kontu II. Robert) da gelip ulaştı, onlar ki hristiyan ordusunu durmaksızın takip ediyorlardı; ancak Bonamond (Taranto'lu Boemondo) Antakya şehrinde senyör olarak geride kalmıştı. Ve soylu hristiyan prensleri o Arches (Arqa / Arka) şehrini ele geçirdiklerinde, orada Rebemont (Ancel de Ribemont) ile Ponce de Valentin o şehrin önünde öldüler; ancak diğer şehirler soylu baronlara fazlasıyla boyun eğdiler. Ve öyle ki buralardan itibaren aşağıda isimleri söylenen şehirlere doğru ilerlediler; yani Tortouse (Tartus), La Liche (Lazkiye), Gibel (Cebele) ve Viltaines; Margat’a ve sonra Marache’a (Maraş) kadar, ki bu şehirlerden de geçişleri sırasında buraları kazandılar; ve diğerlerini ise fidyeye bağladılar, ve o şehirlerin içinde baronlar, Türklerin Antakya kuşatması sırasında esir almış olduğu birçok hristiyan mahkumu buldular; ve o Arches (Arqa / Arka) fethinden sonra hristiyanlar şehirlerin önünde hiçbir zarar görmediler: Ancak bundan kısa süre sonra hristiyanlar arasında çok büyük bir mırıldanma ve tekel baş gösterdi; ve bu durum, dindar hristiyanların niyetini bozmak için aramıza her zaman discord ve bölünme sokmaya çalışan o şeytandı. Çünkü bazısı, bizim Hükümdarımız İsa Mesih’in o kutsal mızrağının; hani Antakya’nın içinde bulunmuş olan o mızrağın, sahte bir şey olduğunu ve sıradan halktan para toplamak amacıyla uydurulduğunu söylüyordu; ancak o şanlı ve kutsal havari aziz André’nin (Aziz Andreas) rüyada kendisine o mızrağı ifşa ettiği o dindar köylü adam (Rustique / Peter Bartholomew), bu haberleri işittiğinde hristiyan baronlarının önüne tamamen dürüstçe çıktı; ve o mızrağın kendisine şanlı aziz André (Aziz Andreas) tarafından mucizevi bir şekilde ifşa edildiğini, ve bu meselede olan o gerçekliği kanıtlamak adına ateşe girmeye tamamen hazır olduğunu söyledi; bu yüzden Aziz Haç yortusu gününde tam on üç ayak uzunluğunda ve genişliğinde çok büyük ve aşırı bir ateş hazırlandı, o dindar adam elinde o kutsal mızrağı tutarak o ateşin tam ortasından geçti, öyle ki ateşin ortasından tam bir inançla ve bizim Hükümdarımızın erdemine güvenerek,

giysilerinden hiçbirinin hiçbir şekilde zarar görmediği bir durumda tamamen sağ salim çıktı; bundan dolayı tüm hristiyan ordusu son derece sevindi ve güç buldu: Çünkü bizim Hükümdarımızın o mızrağı şanlı havarisi aziz André (Aziz Andreas) vasıtasıyla ifşa ettiğini açıkça anladılar; ve dahi daha önce söylendiği gibi, hristiyanların amiral Corborant'a (Kürboğa) karşı kazandığı o zaferde de bu durum mucizevi bir şekilde gösterilmişti, bundan dolayı o dindar hristiyanlar Kurtarıcımız İsa Mesih'in o şanlı adını her zaman daha büyük bir inançla övüyor ve yüceltiyorlardı. Ve o sıralarda, Kudüs'ün senyörlüğünü ve mülkiyetini İran Sultanı'na karşı kendi gücüyle kazanmış olan o Souldan Drifque (Mısır Fatımi Veziri El-Efdal Şehinşah), hristiyan prenslerine ve baronlarına elçilerini gönderdi; onlara hiçbir zahmete girmeden, ve hiçbir zorlama ile şiddete başvurmadan kutsal Kudüs şehrine gelebileceklerini bildirdi: Çünkü o hristiyanların orada kendi ibadetlerini yerine getirmelerine izin verecekti; ancak onların oraya silah taşımadan, ve her seferinde ancak ikişer yüz kişi halinde girmelerini talep ediyordu, öyle ki bu şekilde ibadetlerini yaptıktan sonra hemen geri dönmelerini, ve arkadan diğer bir o kadar sayının girmesini istiyordu. Ve baronlar Sultan'ın elçilerinden bu haberleri aldıklarında, onlara, kendilerinin en ulu rehberimiz ve koruyucumuz olan İsa Mesih'in izniyle kutsal Kudüs şehrinin önüne hep birlikte, savaş düzeninde ve sancakları açılmış olarak, çarmıha gerilmiş İsa resimlerini taşıyarak, ve o putperestlerin, imansızların kanununu hiçe sayarak geleceklerini bildirdiler; ve orada kendilerini savunmak üzere tamamen hazır bulacaklarını ilettiler; ve o sırada Konstantinopolis İmparatoru (İmparator I. Aleksios Komnenos) da soylu baronlara haber göndererek, Kudüs'ün fethine onlarla birlikte gelmek üzere kendisini beklemelerini rica etti, tıpkı onlara daha önce söz verdiği ve anlaşmaya vardığı gibi; ki bu beklemeyi sadece Toulouse kontu (Toulouse Kontu IV. Raymond) kabul etmek istiyordu; ancak diğerlerinin hiçbiri buna yanaşmadı, bundan dolayı baronlar arasında yine büyük tartışmalar döndü; bu yüzden her zaman ileri doğru yürümeye devam ettiler. Ve öyle ki o Lamare (Ma'arrat al-Nu'man) şehrinden geçtiler, burası Triple (Trablusşam) şehrine oldukça yakındı, bu yüzden o şehrin senyörü baronlara haber göndererek kendileriyle barış yapmak ve anlaşmak istediğini bildirdi: Ancak baronlar onun gönderdiği elçilere pek inanmadılar, zira aralarında bir anlaşmazlık olmasından şüphe ediyorlardı, çünkü o adam kendi sözünü tam olarak tutmak istemiyordu. Öyle ki hacılar Triple (Trablusşam) şehrinin önüne geldiklerinde, o şehrin garnizonunun büyük birlikler halinde savaş düzeninde dışarı çıkmış olduğunu gördüklerin; buna rağmen dindar hristiyanlar onların üzerine yürümekten ve onlara büyük bir cesaretle saldırmaktan hiç geri durmadılar; ve onlarla öyle bir şekilde savaştılar ki, o Türkler kendilerini pek savunamadılar, aksine onların büyük bir kısmı hemen orada bozguna uğratıldı, ve diğerleri ise şehrin içine geri çekildiler; ve o savaş karşılaşmasında tam yedi yüz Türk öldü, ve hristiyanlardan ise sıradan halktan ancak dört kişi öldü. Ve Triple (Trablusşam) senyörü hristiyan baronlarının kazandığı o zaferi gördüğünde, ve onlara karşı koyamayacağını anladığında, baronlarla hemen bir anlaşma ve barış yaptı, ve onlara mallarından bolca sunarak zenginlikler verdi, öyle ki hristiyanların kendi topraklarına daha fazla zarar vermesini engelledi; ve o Triple (Trablusşam) kuşatması bu şekilde kaldırılarak, doğrudan kutsal Kudüs şehrine doğru geçmek

üzere yollarına devam ettiler, ve o sıralarda soylu baronların ordusuna, kendilerine Mesturiens (Nesturiler) denilen dindar hristiyanlardan oluşan yeni bir birlik gelip katıldı, onlar ki Lübnan dağlarından (Mont de Liban) buralara gelmişlerdi; ve gelip güçlü baronları selamladılar ve onlara bağlılıklarını sundular, onlara her türlü hizmeti sunmaya tamamen hazır olduklarını belirttiler, bundan dolayı bizim adamlarımız son derece mutlu oldular ve onları büyük bir nezaketle kabul ettiler.
And böylece Suriyelilerin rehberliğiyle bizim adamlarımız Baruç (Beyrut) şehrinin önüne geldiler: Ancak o şehrin senyörü onlarla barış yaptı; hristiyanlar oradan da geçerek ilerlediler, ve Sayette (Sayda / Sidon) şehrinin önüne ulaştıklarında oranın insanları hristiyanlara zarar vermeyi düşündülerse de, hristiyanlar o Sayette (Sayda / Sidon) topraklarını tamamen yağmalayıp fethettiler. Ve ertesi gün baronlar Pentour (Peniel / Şefamr / Hayfa yakınları) adı verilen o şehri yağmalamaya gittiler, orada bol miktarda yiyecek kazandılar; ve o yağmalama sırasında, adı Gautier de Mernes olan o soylu hristiyan şövalye öldü, ki onun kaybı hristiyanlar için büyük bir ziyan oldu; ve sonrasında baronlar oradan ayrıldılar, ve Sut (Sur / Tyre) şehrini gelip kuşattılar: Ancak buranın insanlarıyla hemen bir anlaşma yaptılar, ve ertesi gün büyük bir azimle yürüyerek, dert etmeksizin Acre (Aka) şehrinin yakınlarındaki düzlüklere ulaştılar, bu şehrin senyörü ve sakinleri soylu baronlara haber göndererek kendileriyle barış yapmak istediklerini bildirdiler, ve hristiyanlar eğer Kudüs şehrini ele geçirip fethedebilirlerse, ve orayı tam on iki gün boyunca hiçbir bozguna uğramadan ellerinde tutabilirlerse, o zaman Acre (Aka) şehrini de hiçbir karşı çıkış olmadan dindar hristiyanlara teslim edeceklerini söylediler, ki bu şart o soylu şövalyeler ile yiğit baronlar tarafından hemen kabul edildi.
Ve onlar bu iyi haberleri gördüklerinde, oradan da geçerek büyük bir sevinçle ilerlediler, ve Lyde (Lod) denilen o yere geldiler, burada o şanlı ve kutlu şehit aziz George'un (Aziz George) o kıymetli bedeni yatmaktaydı; hristiyanlar orada ibadetlerini yerine getirdiler, ve sonrasında Ramès (Remle) adı verilen bir başka iyi şehrin yakınına ulaştılar; ve baronlar dindar hristiyanların o tüm ordusunu o yerde toplanmış gördüklerinde, Flandre kontunu (Flandre Kontu II. Robert) yanına beş yüz atlı şövalye vererek önden Ramès (Remle) şehrine gönderdiler. Ve kont oraya ulaştığında o şehrin tüm insanlarının korkularından kaçmış olduğunu gördü, ancak buna rağmen şehri bol miktarda yiyecek ve her türlü malla donatılmış olarak buldu, ki bu durumu hemen yoldaşları olan diğer hristiyan prenslerine bildirdi. Ve orada toplanan hristiyanlar, o Ramès (Remle) şehrinin üzerine Normandiya'lı Robert adında dindar ve sadık bir din adamını piskopos olarak atayıp yerleştirdiler, ki kendisi Rouen piskoposluğundan doğmaydı; ve ona dindarlıkla o Lyde (Lod) ve Ramès (Remle) şehirlerinin tüm gelirlerini tahsis ettiler; ve kutsal Kudüs yolculuğundaki o hristiyan hacılar çok kısa bir süre sonra gelip Ramès (Remle) şehrine ulaştılar, orada kendilerine gerekli olan her türlü hazırlığı yaptılar; zira o sırada Kudüs'teki putperestlerin, hristiyan hacıların kutsal yolculuğunda ziyaret etmeye adet edindikleri o aziz Kutsal Kabir kilisesini ve diğer Kiliseleri tamamen yıkıp yok etmeye giriştikleri haberi orduda yayılmıştı; bu yüzden dindar hristiyanlar o şehre girme konusunda son derece büyük bir cesaret ve arzu aldılar; ancak putperestler o Kiliseleri hiçbir şekilde yıkamadılar, ve o sırada Kudüs'ün o dindar Patriğini ve tüm hristiyanları oradan

çıkardılar, ve onların ellerindeki tüm malları zorla aldılar, bu olaydan sonra Beytüşşebap (Beytüllahim) hristiyanları soylu baronlara haber göndererek, Türklerin korkusu yüzünden kendilerine acil yardım ve destek getirmelerini alçakgönüllülükle rica ettiler; bu yüzden Tangres (Tancred) oraya gitmek üzere seçildi ve görevlendirildi, o da yanına yüz atlı şövalye alarak büyük bir istekle yola koyuldu. Ve böylece Kudüs'ün ordusu yaklaşırken, sıradan halkın içinde o kutsal şehri görme konusunda öyle büyük bir arzu baş gösterdi ki artık hiçbir dinlenme ve sevinç duymuyorlardı; ve öyle denk geldi ki Tangres (Tancred) Beytüşşebap'a (Beytüllahim) gittiğinde, orada toplanmış olan çok büyük bir hristiyan halkı sevinç gözyaşlarıyla onun önüne çıktılar, ve hatta onunla birlikte, maceralar aramak üzere at sırtında ilerleyen Gafes de Bediers adında bir başka şövalye de gelmişti, o ki önden ilerliyordu; ve şehre yaklaşık bir mil yaklaştığında, Kudüs'e doğru götürülmekte olan büyük bir yiyecek tedariki buldu; ve hemen onun üzerine at sürdü, ancak o sırada kopan o büyük gürültü ve patırtı yüzünden Türkler hemen dışarı fırladılar, öyle ki o şövalye onların gelmesini beklemeden bir dağa doğru çekilmek zorunda kaldı. Ve orada durup o Türklerin geri çekilişini izlerken, Beytüşşebap'tan (Beytüllahim) yanındaki adamlarla birlikte gelmekte olan Tangres'ı (Tancred) fark etti, bu yüzden büyük bir hızla onun önüne çıktı; ve ona orada olan o macerayı aktardı, bundan dolayı ikisi de soylu bir cesaretle bir araya gelerek o Türklerin peşinden koştular; ve o yiyecekleri götüren Türkleri tamamen bozguna uğratana kadar onlarla savaştılar, ve o yiyecekleri dindar hristiyanların ordusuna götürmek üzere ele geçirdiler, bundan dolayı büyük küçük herkes son derece mutlu ve sevinçli oldu; öyle ki hepsi o büyük sevincin coşkusuyla ağladılar, ve bize kutsal şehre bu kadar yaklaşma lütfu veren Hükümdarımız Tanrı'ya büyük şükürler ve övgüler sundular; ve sonrasında dindar hristiyanlar her zaman biraz daha ileri yürüdüler, ta ki kutsal Kudüs şehrinin o ulu kulelerini açıkça görene kadar; ve o kutsal kuleleri fark ettiklerinde, o dindar hristiyanlar büyük bir dindarlıkla hemen ayakkabılarını ayaklarından çıkardılar, ve kimisi diz çökerek hüngür hüngür ağlıyordu, kimisi ise sevinç gözyaşları döküyordu, öyle ki onları izlemek büyük bir dindarlık ve acıma doluydu; ve böylece o dindar hristiyanlar, soylu baronların konsey kurup işleri bilgece düzenleyecekleri o kutsal Kudüs şehrinin önüne kadar zaferle ulaştılar.

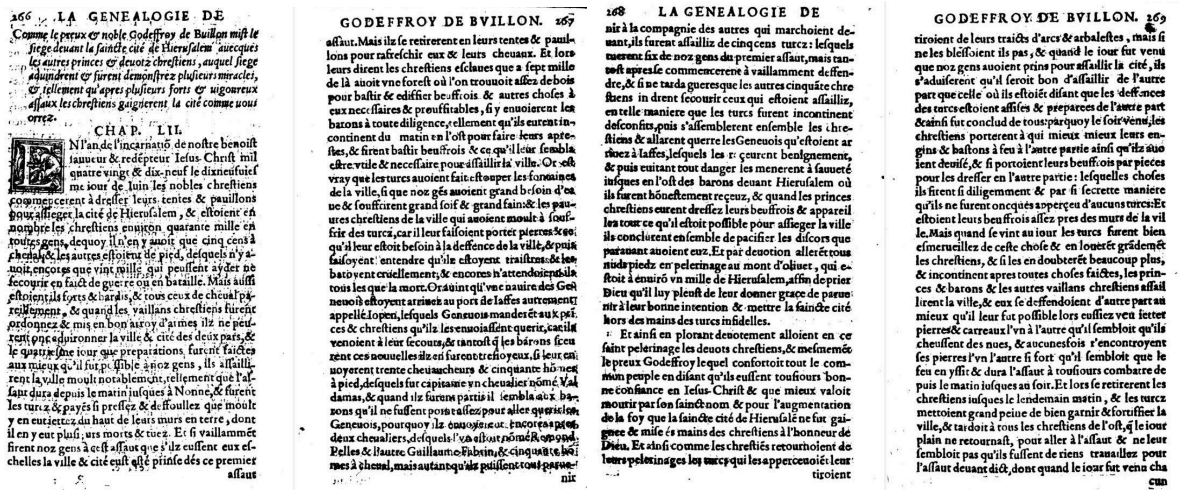

266 LA GENEALOGIE DE

Comme le preux & noble Godeffroy de Buillon mist le siege deuant la saincte cité de Hierusalem auecques les autres princes & deuoz chrestiens, auquel siege adjoindrent & furent demonstrez plusieurs miracles, & tellement qu'apres plusieurs forts & vigoureux assaux les chrestiens gaignerent la cité comme vous orrez.

CHAP. LII.

EN l'an de l'incarnatiõ de nostre benoist sauueur & redẽpteur Iesus Christ mil quatre vingz & dix-neuf le dixneufuiesme iour de Iuin les nobles chrestiens commencerent à dresser leurs tentes & pauillons pour assieger la cité de Hierusalem, & estoient en nombre les chrestiens enuiron quarante mille en toutes gens, dequoy il n'en y auoit que cinq cens à cheual, & les autres estoient de pied, desquels n'y auoit encores que vingt mille qui peussent ayder ne secourir en fait de guerre ou en bataille. Mais aussi estoient ils forts & charais, & tous ceux de cheual parreillement, & quand les vaillans chrestiens furent ordonnez & mis en bon arroy d'armes ilz ne peurent onques enuironner la ville & cité des deux pars, & le quatriesme iour que preparations furent faictes aux mieux qu'il fut possible à noz gens, ils assaillirent la ville moult notablement, tellement que l'assaut dura depuis le matin iusques à Nonne, & furent les turcz & payẽs si pressez & deffoullez que moult y en eut jetez du haut de leurs murs en terre, dont il en y eut plusieurs morts & tuez. Et si vaillammẽt firent noz gens à cest assaut que s'ilz eussent eu eschelles la ville & cité eust esté prinse dés ce premier assaut.

GODEFFROY DE BVILLON. 267

assaut. Mais ilz se retirerent en leurs tentes & pauillons pour rafrechir eux & leurs cheuaux. Et lors leurs dirent les chrestiens esclaues que a sept mille de là auoit vne foreſt où l'on trouuoit assez de bois pour bastir & edifier beuffrois & autres choses à eux necessaires & preuffitables, si y enuoierent les barons à toute diligence, tellement qu'ils eurent incontinent du matin en l'ost pour faire leurs apetestes, & firent bastir beuffrois & ce qu'il leur sembla estre vtile & necessaire pour assaillir la ville. Or est vray que les turcs auoient fait estouper les fonteines de la ville, si que noz gẽs auoient grand besoin d'eau & souffrirent grand soif & grand faim & les pauures chrestiens de la ville qui auoient moult à souffrir des turcz, car il leur falloient porter pierres & eau, qu'il leur estoit besoin à la deffence de la ville, & puis faisoyent entendre qu'ils estoyent traistres & les batoyent cruellement, & encores n'attendoient ils tous les que la mort. Or aduint qu'vne nauire des Genuois estoyent arriuez au port de Iaffes autrement appellé Iopen, lesquels Genuois mandez ẽt aux pelerins & chrestiens qu'ilz les enuoiassent querir, ca tiles venoient à leur secours, & tantost q les barons sceurent ces nouuelles ilz en furent treshoyeux. Si leur enuoyerent trente cheuaucheurs & cinquante hõmes à pied, desquels fut capitaine vn cheualier nõmé Valdamas, & quand ilz furent partis il sembla aux barons qu'il ne fussent pas si assez pour aller querir les Genuois, pourquoy ilz enuoyerent encores par deux cheualiers, desquels l'vn estoit nõmé Rodopel Belles & l'autre Guillaume Fabrin, & cinquante hõmes à cheual, mais autant qu'ils peussent tout parue-

nir

268 LA GENEALOGIE DE

nir à la compagnie des autres qui marchoient deuant, ils furent assailliz de cinq cens turcz: lesquels tuerent six de noz gens du premier assaut, mais tantost apres se commencerent à vaillamment deffendre, & si ne tarda gueres que les autres cinquãte chrestiens in drent secourir ceux qui estoient assailliz, en telle maniere que les turcs furent incontinent desconfits, puis s'assemblerent ensemble les chrestiens & allarent querre les Genuois qu'estoient arriuez à Iaffes, lesquels les receurent benignement, & puis euitant tout danger les menerent à sauueté iusques en l'ost des barons deuant Hierusalem où ils furent hõneſtement reçeuz, & quand les princes chrestiens eurent dreſſez leurs beuffrois & appareil les tour ce qu'il estoit possible pour assieger la ville ils conclurent ensemble de pacifier les discors que paranant auoient euz. Et par deuotion allerẽt tous nudz pieds en pelerinage au mont d'oliuet, qui estoit à enuirõ vn mille de Hierusalem, affin de prier Dieu qu'il luy pleust de leur donner grace de parueuir à leur bonne intention & mettre la saincte cité lors des mains des turcs infidelles.

Et ainsi en plorant deuotement alloient en ce saint pelerinage les deuots chrestiens, & mesmemẽt le preux Godeffroy le quel confortoit tout le commun peuple en disant qu'ils eussent tousiours bonne confiance en Iesus-Christ & que mieux valoit mourir par son saincte nom & pour l'augmentation de la foy que la saincte cité de Hierusalẽ ne fut gaignee & mise és mains des chrestiens à l'honneur de Dieu. Et ainsi comme les chrestiẽs retourhoient de leurs pelerinages les turcs qui les apperceuoiẽt leur

tiroient

GODEFFROY DE BVILLON. 269

tiroient de leurs traicts d'arcs & arbalestes, mais si ne les blessoient ils pas, & quand le iour fut venu que noz gens auoient prins pour assaillir la cité, ils s'aduiserent qu'il seroit bon d'assaillir de l'autre part que celle où ils estoiẽt disant que les deffances des turcs estoient assises & preparees de l'autre part & ainsi fut conclud de tous: parquoy le soir venu, les chrestiens porterent à qui mieux mieux leurs engins & bastons à feu à l'autre partie ainsi qu'ilz auoient deuisé, & si portoient leurs beuffrois par pieces pour les dresser en l'autre partie: lesquelles choses ils firent si diligemment & par si secrette maniere qu'ils ne furent oncques apperçeu d'aucuns turcs: Et estoient leurs beuffrois assez pres des murs de la ville. Mais quand se vint au iour les turcs furent bien esmerueillez de ceste chose & en louerẽt grãdemẽt les chrestiens, & si les en doubterẽt beaucoup plus, & incontinent apres toutes choses faictes, les princes & barons & les autres vaillans chrestiens assaillirent la ville, & eux se deffendoient d'autre part au mieux qu'il leur fut possible lors eussiez veu ietter pierres & carreaux l'vn à l'autre qu'il sembloit qu'ils cheussent des nues, & aucunesfois s'encontroyent ses pierres l'vn l'autre si fort qu'il sembloit que le feu en yssit & dura l'assaut à tousiours combatre depuis le matin iusques au soir. Et lors se retirerent les chrestiens iusques le lendemain matin, & les turcz mettoient grand peine de bien garnir & fortiffier la ville, & tardoit à tous les chrestiens de l'ost, q̃ le iour plain ne retournast, pour aller à l'assaut & ne leur sembloit pas qu'ils fussent de tiens trauaillez pour l'assaut deuant dict, dont quand le iour fut venu cha

cun

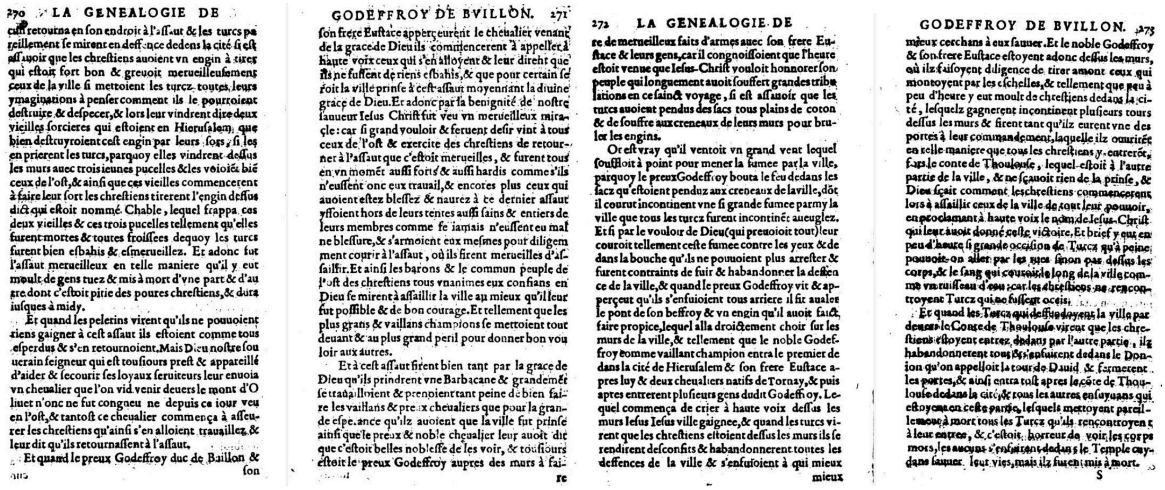

270 LA GENEALOGIE DE

cest retourna en son endroit à l'assaut & les turcs pareillement se mirent en deffence dedens la cité si est assauoit que les chrestiens auoient vn engin à turcz qui estoit fort bon & greuoit merueilleusement ceux de la ville si mettoient les turcz toutes leurs ymaginations à penser comment ils le pourroient destruire & despecer, & lors leur vindrent dire deux vieilles sorcieres qui estoient en Hierusalem, que bien destruyroient cest engin par leurs sorts, si les en prierent les turcs, parquoy elles vindrent dessus les murs auec trois iennes pucelles & les voisés bien ceux de l'ost, & ainsi que ces vieilles commencerent à faire leur sort les chrestiens tirerent l'engin dessus dict qui estoit nommé Chable, lequel frappa ces deux vieilles & ces trois pucelles tellement qu'elles furent mortes & toutes froissées dequoy les turcs furent bien esbahis & esmerueillez. Et adonc fut l'assaut merueilleux en telle maniere qu'il y eut moult de gens tuez & mis à mort d'vne part & d'autre dont c'estoit pitie des poures chrestiens, & dura iusques à midy.

Et quand les pelerins virent qu'ils ne pouuoient riens gaigner à cest assaut ils estoient comme tous esperdus & s'en retournoient. Mais Dieu nostre souuerain seigneur qui est tousiours prest & appareillé d'aider & secourir ses loyaux seruiteurs leur enuoia vn chevalier que l'on vid venir deuers le mont d'Oliuet n'onc ne fut congneu ne depuis ce iour veu en l'ost, & tantost ce chevalier commença à asseurer les chrestiens qu'ainsi s'en alloient trauaillez, & leur dit qu'ils retournassent à l'assaut.

Et quand le preux Godeffroy duc de Buillon & son

GODEFFROY DE BVILLON. 271

son frere Eustace apperçeurent le chevalier venant de la grace de Dieu ils commencerent à appeller à haute voix ceux qui s'en alloyent & leur dirent que ils ne fussent de riens esbahis, & que pour certain seroit la ville prinse à cest assaut moyennant la diuine grace de Dieu. Et adonc par sa benignité de nostre sauueur Iesus Christ fut veu vn merueilleux miracle: car si grand vouloir & feruent desir vint à tous ceux de l'ost & exercite des chrestiens de retourner à l'assaut que c'estoit merueilles, & furent tous en vn moment aussi forts & aussi hardis comme s'ils n'eussent onc eux trauaill, & encores plus ceux qui auoient estez blessez & naurez à ce dernier assaut yssoient hors de leurs tentes aussi sains & entiers de leurs membres comme se iamais n'eussent eu mal ne blessure, & s'armoient eux mesmes pour diligemment coprir à l'assaut, où ils firent merueilles d'assaillir. Et ainsi les barons & le commun peuple de l'ost des chrestiens tous vnanimes eux confians en Dieu se mirent à assaillir la ville au mieux qu'il leur fut possible & de bon courage. Et tellement que les plus grans & vaillans champions se mettoient tout deuant & au plus grand peril pour donner bon voloir aux autres.

Et à cest assaut firent bien tant par la grace de Dieu qu'ils prindrent vne Barbacane & grandement se trauaillioient & prenoient tant peine de bien faire les vaillans & preux chevaliers que pour la grande esperance qu'ils auoient que la ville fut prinse ainsi que le preux & noble chevalier leur auoit dit que c'estoit belles noblesse de les voir, & tousiours estoit le preux Godeffroy aupres des murs à faire

272 LA GENEALOGIE DE

re de merueilleux faits d'armes auec son frere Eustace & leurs gens, car il congnoissoient que l'heure estoit venue que Iesus-Christ vouloit honorer son peuple qui longuement auoit souffert grandes tribulations en ce sainct voyage, si est assauoir que les turcs auoient pendus des sacs tous plains de coton & de souffre aux creneaux de leurs murs pour brusler les engins.

Or est vray qu'il ventoit vn grand vent lequel souffloit à point pour mener la fumee par la ville, parquoy le preux Godeffroy bouta le feu dedans les sacz qu'estoient penduz aux creneaux de la ville, dont il courut incontinent vne si grande fumee parmy la ville que tous les turcz furent incontinent aueuglez. Et si par le vouloir de Dieu (qui preuoioit tout) leur couroit tellement ceste fumee contre les yeux & dedans la bouche qu'ils ne pouuoient plus arrester & furent contraints de fuir & habandonner la deffence de la ville, & quand le preux Godeffroy vit & apperçeut qu'ils s'enfuioient tous arriere il fit aualer le pont de son beffroy & vn engin qu'il auoit faict, faire propice, lequel alla droictement choir sur les murs de la ville, & tellement que le noble Godeffroy comme vaillant champion entra le premier dedans la cité de Hierusalem & son frere Eustace apres luy & deux chevaliers natifs de Tornay, & puis apres entrerent plusieurs gens dudit Godeffroy. Lequel commença de crier à haute voix dessus les murs Iesus Iesus ville gaignee, & quand les turcs virent que les chrestiens estoient dessus les murs ils se rendirent desconfits & habandonnerent toutes les deffences de la ville & s'enfuioient à qui mieux

mieux

GODEFFROY DE BVILLON. 273

mieux cerchans à eux sauuer. Et le noble Godeffroy & son frere Eustace estoyent adonc dessus les murs, où ils faisoyent diligence de tirer amont ceux qui montoyent par les eschelles, & tellement que peu à peu d'heure y eut moult de chrestiens dedans la cité, lesquelz gagnerent incontinent plusieurs tours dessus les murs & firent tant qu'ilz eurent vne des portes à leur commandement, laquelle ils ouurirée en telle maniere que tous les chrestiens y entrerée, fors le conte de Thoulouse, lequel estoit à l'autre partie de la ville, & ne sçauoit rien de la prinse, & Dieu sçait comment les chrestiens commencerent lors à assaillir ceux de la ville de tout leur pouuoir, en proclamant à haute voix le nom de Iesus-Christ qui leur auoit donné ceste victoire. Et brief y eut en peu d'heure si grande occision de Turcz qu'à peine pouuoit-on aller par les rues sinon par dessus les corps, & le sang qui couroit le long de la ville comme vn ruisseau d'eau: car les chrestiens ne rencontroyent Turcz qui ne fussent occis.

Et quand les Turcz qui dessus doyent la ville par deuers le Conte de Thoulouse virent que les chrestiens estoyent entrez dedans par l'autre partie, ils habandonnerent tous & s'enfuirent dedans le Donion qu'on appelloit la tour de Dauid & fermerent les portes, & ainsi entra tout apres le cõte de Thoulouse dedans la cité, & tous les autres enfuyans qui estoyent en ceste partie, lesquels mettoyent pareillement à mort tous les Turcz qu'ils rencontroyent à leur entrer, & c'estoit horreur de voir les corps mors, les aucuns s'enfuyant dedans le Temple cuydans sauuer leur vies, mais ils furent mis à mort.

S

Yiğit ve soylu Godeffroy de Buillon'un (Aşağı Lorraine Dükü Godfrey) diğer prensler ve dindar hristiyanlarla birlikte kutsal Kudüs (Hierusalem) şehri önüne nasıl kuşatma kurduğu; bu kuşatmada birçok mucizelerin nasıl gerçekleştiği ve gösterildiği, ve nihayetinde birkaç sert ve güçlü taarruzun ardından hristiyanların şehri duyacağınız üzere nasıl kazandıkları hakkında.

BÖLÜM LII.

Kutlu Kurtarıcımız ve fidyecimiz İsa Mesih'in beden almasının bin doksan dokuz (1099) yılında, Haziran ayının on dokuzuncu gününde, soylu hristiyanlar kutsal Kudüs şehrini kuşatmak üzere çadırlarını ve gölgeliklerini kurmaya başladılar; ve hristiyanlar her türlü insandan oluşmak üzere yaklaşık kırk bin kişi sayısındaydılar; bunların arasından ancak bin beş yüz atlı şövalye vardı, ve diğerleri ise piyade insanlarıydı; öyle ki bunların içinden henüz ancak yirmi bin kişi savaş işinde ya da muharebede yardım edebilecek durumdaydı. Ancak yine de hepsi son derece güçlü ve cesurdular, ve at sırtında olanların tümü de aynı şekildeydi; ve bilge hristiyanlar düzene sokulup muazzam bir savaş düzenine yerleştirildiklerinde, o iki taraftan şehri tamamen çevreleyemediler; ve hazırlıkların yapıldığı o dördüncü günde, adamlarımıza mümkün olan en iyi şekilde imkan sağlandığında, şehre son derece dikkate değer bir şekilde saldırdılar; öyle ki taarruz sabahtan Dokuzuncu Saate (Nonne) kadar sürdü; ve Türkler ile putperestler surların üzerinden öyle sıkıştırıldılar ve ezildiler ki, birçoğu surların tepesinden aşağıya, yere fırlatılıp atıldı; öyle ki oradan pek çok ölü ve katledilmiş olanlar çıktı. Ve adamlarımız bu ilk taarruzda kendilerini öyle yiğitçe gösterdiler ki, eğer merdivenlere sahip olmuş olsalardı şehir daha bu ilk taarruzda ele geçirilmiş olurdu. Ancak onlar kendilerini tazelemek ve atlarını dinlendirmek üzere çadırlarına ve gölgeliklerine geri çekildiler. Ve o zaman hristiyanlara, orada esir yaşayan köleler tarafından, buradan tam yedi mil uzaklıkta bir ormanın bulunduğunu, orada hareketli ahşap kuleler (beffrois) inşa etmek ve kurmak, ve kendilerine gerekli ile yararlı olan diğer şeyleri yapmak için fazlasıyla odun ve kereste bulabileceklerini bildirdiler; bu yüzden baronlar tarafından her türlü gayretle oraya adamlar gönderildi; öyle ki sabahleyin tarlalardan ve ordudan hemen yola çıktılar; ve o ahşap kuleleri, ve şehre saldırmak için kendilerine yararlı ile gerekli görünen şeyleri inşa ettirdiler. Ve dahi doğruydu ki Türkler şehrin çeşmelerini tamamen tıkatmışlardı, öyle ki bizim adamlarımız su ihtiyacından dolayı son derece

sıkıntı çekiyorlardı, ve çok büyük bir susuzluk ile büyük bir açlığa katlanıyorlardı; ve şehrin içinde olan o zavallı hristiyanlar da Türkler yüzünden mucizevi bir şekilde büyük acılar çekiyorlardı, çünkü Türkler şehrin savunması için gerekli olan taşları ve diğer şeyleri onlara zorla taşıtıyorlardı; ve sonra onlara haince davranarak, onlara hainler gözüyle bakıyor ve onları acımasızca dövüyorlardı; ve üstelik hepsi ölümden başka bir şey beklemiyorlardı.
O sırada Cenovalılara ait bir geminin, başka bir adıyla Jopen denilen Jaffes (Yafa) limanına ulaştığı haberi geldi; o Cenovalılar prensler ile hristiyanlara haber göndererek, kendilerini gelip aramalarını talep ediyorlardı, zira onların imdadına yetişmek üzere gelmişlerdi; ve baronlar bu haberleri alır almaz bundan son derece memnun oldular; ve onların peşinden otuz atlı şövalye ile elli piyade adamı gönderdiler, ki bunların başına Kaptan olarak Nal adında bilge bir şövalye atanmıştı; ve onlar yola çıktıklarında baronlara, o Cenovalıları aramaya gitmek için sayıca pek yeterli görünmediler, bu yüzden onların arkasından iki şövalye daha gönderildi, ki bunlardan biri Peule kontu Remond (Taranto'lu Boemondo'nun kardeşi ve Altavilla hanedanından Remond), ve diğeri ise Guillaume Fabrin olarak adlandırılırdı; ve yanlarında elli atlı şövalye vardı; ancak onlar önden ilerleyen o diğerlerinin maiyetine ulaşana kadar, önden gidenler beş yüz Türkün saldırısına uğramış durumdaydılar; onlar ki hristiyanların o ilk taarruzdaki adamlarını katletmişlerdi, ancak çok geçmeden kendilerini yiğitçe savunmaya başladılar; ve arkadan gelen o diğer elli hristiyan şövalyesi de saldırıya uğrayan o adamların imdadına yetişmekte hiç gecikmedi; öyle ki Türkler o an oracıkta tamamen bozguna uğratıldılar, sonra hristiyanlar bir araya toplanarak Jaffes (Yafa) limanına ulaşmış olan o Cenovalıları aramaya gittiler; Cenovalılar onları büyük bir nezaketle kabul ettiler, ve sonra her türlü tehlikeden kaçınarak onları güvenle baronların Kudüs önündeki ordusuna kadar getirdiler, orada son derece onurlu bir şekilde kabul edildiler; ve hristiyan prensleri kendi ahşap kulelerini (beffrois) ve şehri kuşatmak için mümkün olan her türlü hazırlığı kurduklarında; daha önce aralarında baş göstermiş olan o tüm çekişmeleri barışçıl bir şekilde sonlandırmaya hep birlikte karar verdiler. Ve büyük bir dindarlıkla, hepsi çıplak ayakla, zeytin dağına (Zeytin Dağı / Mont d'Olivet) kadar hac yolculuğuna gittiler, ki burası Kudüs’ten tam bir mil uzaklıktadır; amaç, Yüce Tanrı’ya kendilerine o iyi niyetlerini tam bir sonuca ulaştırma lütfu vermesi, ve o kutsal şehri imansız putperest Türklerin ellerinden ve mülkiyetinden kurtarması için dindarlıkla dua etmekti.
Ve böylece o kutsal hac yolculuğunda o dindar hristiyanlar büyük bir dindarlıkla ağlayarak ilerliyorlardı, ve özellikle o yiğit Godeffroy (Aşağı Lorraine Dükü Godfrey) tüm sıradan halkı harika bir şekilde teselli ediyordu, onlara İsa Mesih’e her zaman iyi bir inanç beslemelerini söylüyordu; ve O’nun o kutsal adı uğruna, ve kutsal Kudüs şehrinin hristiyanların ellerine teslim edilip kazanılması, ve Tanrı’nın onuruna sunulması adına kutsal inancın büyümesi uğruna ölmenin çok daha üstün olduğunu belirtiyordu. Ve hristiyanlar hac yolculuklarından dönerlerken, onları fark eden Türkler; surların üzerinden okçularıyla ve arbaletçileriyle onlara doğru oklar fırlatıyorlardı, ancak onlara hiçbir şekilde zarar veremediler; ve hristiyanların şehre saldırmak üzere seçtiği o gün geldiğinde; hristiyanlar, Türklerin o diğer taraftaki

savunmalarının iyice yerleşmiş ve hazırlanmış olduğunu görerek, şehrin bir başka kısmından saldırmanın iyi olacağını kendi aralarında kararlaştırdılar; ve bu karar herkes tarafından kabul edildi; bu yüzden gece geldiğinde, hristiyanlar kendi makinelerini ve ateşli silahlarını (bastons à feu) muazzam bir şekilde diğer kısma doğru taşıdılar, öyle ki buraları kendi tasarladıkları gibi düzene soktular; ve ahşap kulelerini (beffrois) diğer kısma kurmak üzere parça parça taşıdılar; ki bu şeyleri öyle büyük bir gayretle ve öyle gizli bir yöntemle yaptılar ki, surları gözetleyen o Türklerin hiçbirinin bundan haberi bile olmadı; ve onların o ahşap kuleleri şehrin surlarına oldukça yakın yerleştirilmişti. Ancak sabah olup da Türkler bu durumu fark ettiklerinde hristiyanların bu işine son derece şaşırdılar, ve onlardan büyük ölçüde korkmaya başladılar, ve dahi bundan sonra her şey tamamlandığında; prensler, baronlar ve o diğer tüm yiğit hristiyanlar şehre saldırmaya başladılar, ve içeridekiler de diğer taraftan kendilerini güçleri yettiğince en iyi şekilde savunuyorlardı; öyle ki hristiyanların üzerine surların üzerinden çok büyük taşlar ve oklar fırlatıyorlardı; öyle ki o taşların havada bulutlar gibi çarpıştığı görülüyordu; ve bazen o taşlar birbirine öyle büyük bir güçle çarpıyordu ki, onlardan kıvılcımlar çıkıyordu; ve taarruz sabahtan akşama kadar durmaksızın devam etti. Ve sonra hristiyanlar ertesi sabah zamanına kadar geri çekildiler, ve Türkler ise geceleyin şehri iyi bir şekilde donatıp tahkim etmek için çok büyük bir zahmet çekiyorlardı; ve tüm hristiyanlar için tarlalarda, o günün sabaha kadar olan o taarruz zamanının gelmesini beklemek büyük bir keder gibi görünüyordu; zira dert etmeksizin o taarruz için çalışıyorlardı; ve o gün geldiğinde her biri kendi yerinden yeniden taarruza döndü; ve Türkler de aynı şekilde şehirde kendilerini cesurca savunmaya başladılar; şöyle ki hristiyanların surları vurmak için çok iyi ve harika olan büyük bir makineleri bulunuyordu, ki bu makine şehirdeki Türkleri mucizevi bir şekilde eziyordu; bu yüzden onlar, kendi akıllarınca o makineyi nasıl bozup parçalayabileceklerini durmaksızın düşünüyorlardı; ve o sırada Kudüs'ün içinde ikamet eden iki yaşlı büyücü kadın ortaya çıktı, onlar o makineyi kendi büyüleriyle bozacaklarını iddia ediyorlardı; bu yüzden Türklerden kendilerini surların üzerine çıkarmalarını rica ettiler, öyle ki yanlarına üç genç kız alarak surların üzerine geldiler; ve ordunun insanları onları açıkça görüyorlardı; ve o yaşlı kadınlar hristiyanların o makinesine karşı kendi büyülerini yapmaya başladıklarında, hristiyanlar o makineyle surların üzerine doğru öyle bir atış yaptılar ki; o atış o iki yaşlı kadına ve o üç genç kıza öyle bir şekilde çarptı ki, onların hepsi oracıkta aniden ölü olarak yere düştüler; bundan dolayı içerideki Türkler son derece şaşırdılar ve kederlendiler. Ve o zaman taarruz her tarafta öyle mucizevi bir şekilde büyüdü ki; iki taraftan da pek çok insan katledildi ve ölüme mahkûm edildi, öyle ki o zavallı hristiyanların durumunu izlemek büyük bir acıydı; ve taarruz öğleye kadar durmaksızın bu şekilde sürdü.
Ve hacılar bu taarruzda hiçbir başarı elde edemediklerini gördüklerinde, hepsi tamamen umutsuzluğa kapılmış gibiydiler ve geri çekiliyorlardı. Ancak bizim ulu Hükümdarımız Tanrı, kendi sadık hizmetkarlarına yardım edip imdatlarına yetişmek için her zaman hazır olduğundan; zeytin dağından (Zeytin Dağı / Mont d'Olivet) doğru gelmekte olan bir şövalye gönderdi; ki o şövalye o günden beri ordunun içinde bir daha asla ne görüldü ne de tanındı; ve o şövalye aniden, geri çekilmekte olan o

hristiyanlara doğru yüksek bir sesle haykırmaya başladı: "Çalışın ve ilerleyin, ve yeniden taarruza dönün," ve yiğit dük Godeffroy (Godfrey) ile kardeşi Eustace o şövalyenin Tanrı'nın lütfuyla geldiğini fark ettiklerinde; geri çekilmekte olan o insanlara yüksek sesle seslenmeye başladılar ve onlara şöyle dediler: "Geri dönün, zira bizim bu taarruzda şehri kesin olarak ele geçirmemiz, bizim fidyecimiz İsa Mesih'in o ilahi lütfu sayesinde saptanmıştır." Ve o an bizim nazik Kurtarıcımız İsa Mesih tarafından harika bir mucize gösterildi: Çünkü hristiyan ordusunun tüm o insanlarında yeniden taarruza dönmek için öyle büyük bir arzu ve ateşli bir azim baş gösterdi ki bu bir mucizeydi; ve bir an içinde hepsi öyle güçlü ve öyle cesur oldular ki, sanki hiçbir zahmet çekmemişler gibiydiler; ve dahi o son taarruzda ağır yaralanmış ve hırpalanmış olanlar bile, çadırlarından tamamen sağlıklı ve uzuvları sapasağlam bir halde dışarı fırladılar; zira hayatlarında hiçbir hastalık ya da yara almamış gibiydiler; ve taarruza doğru büyük bir hızla zırhlanıp koştular, orada harika mucizeler yarattılar. Ve böylece ordunun o tüm prensleri, baronları ve sıradan halkı, Tanrı'ya olan iyi inançlarıyla tek bir yürek oldular, ve şehri güçleri yettiğince en iyi şekilde ve büyük bir cesaretle fethetmek üzere saldırdılar. Ve öyle ki o en seçkin ve yiğit şampiyonlar, diğerlerine iyi bir örnek olmak adına kendilerini öne atıyor ve en büyük tehlikelere dindarlıkla atılıyorlardı.

And bu taarruzda, Tanrı'nın o kutsal lütfuyla öyle çok çalıştılar ki, şehrin bir dış tahkimatını (Barbacane) zorla ele geçirdiler; ve o yiğit ile cesur şövalyeler burayı elde etmek için çok büyük bir zahmet çektiler; öyle ki o ulu yiğit Dük Godeffroy'un (Godfrey) kendilerine söylemiş olduğu gibi, şehrin fethinin çok yakın olduğuna dair içlerinde büyük bir umut taşıyorlardı; zira onları surların önünde izlemek son derece güzel bir asalet doluydu; ve yiğit Godeffroy (Godfrey) her zaman surların hemen yakınında bulunuyordu, kardeşi Eustace ile birlikte ve kendi adamlarıyla birlikte orada harika savaş başarıları yaratıyordu; zira o zamanın geldiğini, İsa Mesih'in bu kutsal yolculukta uzun süre boyunca büyük sıkıntılar çekmiş olan kendi halkını onurlandırmak istediğini çok iyi biliyordu; ve öyle ki Türklerin, surların mazgallarından aşağıya, hristiyanların makinelerini yakmak amacıyla içi pamuk dolu büyük çuvallar astıkları görüldü.

Ancak doğruydu ki o sırada tam zamanında harika bir rüzgar esmeye başladı, ki o rüzgar dumanı doğrudan şehrin içine doğru sürüklüyordu; bu yüzden yiğit Godeffroy (Godfrey), Türklerin surların mazgallarına asmış olduğu o çuvallara hemen ateş verdi; öyle ki o çuvalların yanmasıyla şehrin içinde öyle büyük bir duman yayıldı ki, içerideki tüm Türkler aniden kör oldular. Ve Tanrı'nın o kutsal iradesiyle, o duman onların gözlerine ve ağızlarına öyle bir şekilde doldu ki orada daha fazla duramadılar; bu yüzden kaçmak ve şehrin savunmasını bırakıp terk etmek zorunda kaldılar; ve yiğit dük Godeffroy (Godfrey) onların arkaya doğru kaçtıklarını fark eder etmez; hemen ahşap kulesinin (beffroy) köprüsünü surların üzerine doğru indirdi, ve o yaptığı makineyi şehrin surlarına muazzam bir şekilde sabitledi; öyle ki o soylu Godeffroy (Godfrey) cesur bir şampiyon olarak, kendi adamlarıyla birlikte kutsal Kudüs (Hierusalem) şehrinin içine ilk giren kişi oldu; ve kardeşi Eustace da hemen arkasından girdi, ve sonra Tornay'lı (Tournai'li) olan iki şövalye şampiyon girdi; ve sonrasında Godeffroy'un (Godfrey) adamlarından daha birçok kişi içeri daldı. Ve

onlar surların üzerinden yüksek bir sesle haykırmaya başladılar: "İsa İsa kazanmıştır!" Ve şehrin Türkleri, hristiyanların surların üzerinde tamamen toplandığını gördüklerinde son derece şaşırdılar ve kederlendiler; ve şehrin tüm savunmasını bırakıp terk ederek kaçmaya başladılar, her biri canını kurtarmak için nereye sığınabileceğine bakıyordu. Ancak yiğit Godeffroy (Godfrey) ve kardeşi Eustace surların üzerindeyken, merdivenlerden yukarı tırmanan o diğer hristiyanların yukarı çıkmasına yardım etmek üzere büyük bir gayret gösteriyorlardı; ve öyle ki çok kısa bir süre içinde şehrin içinde pek çok hristiyan toplandı; onlar surların üzerindeki o kuleleri hemen ele geçirdiler, ve sonra kendi emirleri doğrultusunda şehrin kapılarından birini zorla açtılar; burayı tüm hristiyanların içeri girmesi için açmışlardı; öyle ki hristiyanlar oradan içeri daldılar; ve diğer tarafta, şehrin bir başka kısmında bulunan Toulouse kontu (Toulouse Kontu IV. Raymond) ise bu girişten ve prenslerin kazandığı o başarıdan henüz hiçbir şey bilmiyordu; ancak Tanrı işleri öyle iyi düzenlemişti ki, o tarafta olan hristiyanlar da şehre kendi güçleriyle saldırmaya başladılar, ve yüksek bir sesle İsa Mesih'in adını haykırıyorlardı, O ki kendilerine bu zaferi vermişti; ve kısa bir süre içinde, o büyük başarıyla hristiyanlar şehrin o kısmını da tamamen ele geçirdiler; ve o sırada sokaklarda kaçışan o Türk kalabalığını kılıçtan geçirmeye başladılar; öyle ki şehrin içinde akan o kanlar, sokaklar boyunca küçük dereler gibi akıyordu; zira hristiyanlar karşılarına çıkan hiçbir Türkü esirgemeden öldürüyorlardı.

And şehri o taraftan savunan o Türkler hristiyanların diğer taraftan içeri girdiğini gördüklerinde; o savunmayı tamamen bırakıp kaçtılar, ve hepsi Davud Kulesi (Davud Kulesi / Tour de Dauid) denilen o İç Kalenin içine sığındılar; ve oranın kapılarını arkalarından sıkıca kapattılar; ve böylece Toulouse kontu (Toulouse Kontu IV. Raymond) ve yanındaki tüm o hristiyanlar, kaçan o Türklerin peşinden giderek o taraftan şehre tamamen girdiler; onlar da karşılarına çıkan o Türkleri acımasızca katlediyorlardı; öyle ki o cesetlerin durumunu görmek tam bir dehşetti; ve Türklerin bir kısmı ise kaçarak Süleyman Tapınağı'nın (Mescid-i Aksa / Süleyman Tapınağı) içine sığındılar; ancak onlar orada da hristiyanlar tarafından kıskıvrak yakalanıp tamamen ölüme mahkûm edildiler.

Comme apres que la cité de Hierusalem fut prinse, les Turcz rendirent le Donjon leurs vies & bagues sauues. Et comme le preux Godeffroy fut esleu Roy de Hierusalem, ainsi comme il auoit esté ordonné de Dieu.

CHAP. LIII.

APres que la saincte cité de Hierusalé fut prinse en la maniere deuant dicte les deuoiz Princes & barons Chrestiens, s'assemblerent pour tenir conseil & consulterent de ce qu'ilz auoyent à faire. Et entre toutes autres choses ordonnerent bonnes gardes aux portes, & bon guet dessus la muraille, pource que combien que la ville fut prinse, si estoit encores le pais à l'entour en la main des Turcz, parquoy y auoit bon besoin de garde en la ville, & si n'estoit pas encores pris le Donjon où plusieurs Turcz s'estoyent retirez. Et apres que les barons eurent tout disposé & mis en bon estat dedans la ville, ils se desarmerent, & puis deuotement alloient en procession en l'Eglise du sain & Sepulcre pour rendre graces & honneur à nostre sauueur Iesus Christ, de la grace qu'il leur auoit faicte. Et lors vindrent les poures chrestiens esclaues au deuant des nobles barons en procession chantans & rendans louanges à Dieu, de l'honneur & de la grace & faueur qu'il leur auoit donnee.

Et parce qu'ilz estoyent deliurez de la capciuité des Turcz infideles ennemis de nostre Seignour. Et aussi alloyent deuotement tous les chrestiens de l'ost par les sainctz lieux de la cité en grans pleurs & gemissemens frappans leurs coulpes par contri-

tion

tion de cœur en rememorant la saincte passion de nostre sauueur & redempteur Iesus-Christ, tellement qu'il sembloyent estre bons & loyaux seruiteurs de Dieu, & est à sçauoir pour chose tresmiraculeuse, qu'apres ceste saincte visitation fut dit & tesmoigné de plusieurs bons preud'hommes, & loyaux Catholiques que le bon Euesque du Puis, lequel auoit esté tresspassé en nostre seigneur en la cité d'Anthioche fut veu à l'assaut deuant Hierusalem comme vn cheualier, & fut cestuy-là qui appelloit les autres quand ilz s'en retournoyent. Et si en en furent veuz plusieurs autres qui auoyent esté tresspassez en ce saincť voyage faisans leurs pelerinages & deuotions és sainctz lieux de la terre saincte. Ainsi que plusieurs tesmoignerent en quoy Dieu monstroit ses vertus & la bonne dilection qu'il auoit à ses seruiteurs, & en visitant les sainctz lieux les poures chrestiens esclaues recognourent Pierre l'Hermite auquel ilz firent moult grand honneur en le remerciant humblement d'auoir si bien fait son message au Pape, & aux nobles barons de France que la chose auoit sorty son effect & comme il est dit au commencement de ce second liure. Et vn peu à pres que les chrestiens eurent esté en Hierusalem, les Turcz qui s'estoyẽt mis à sauueté dedans le Donjon appelle la Tour de Dauid, cognoissans que ilz ne pouuoyent auoir aucun secours, firent parler au conte de Toulouse qui estoit au plus pres d'eux en luy priãt qu'il les fit mener iusques en Esclauonie eux, leurs femmes & enfans, leurs vies & bagues sauues, & ilz rendroyẽt le Donjon, laquelle chose leur promit le Conte de Thoulouse, & puis entra dedãs

la tour comme maistre & seigneur d'icelle, & puis fit mener & conduire les Turcz, qui luy auoyẽt rendu au lieu où ilz le demanderẽt. Et apres toutes ses choses les barons firent porter les corps morts, & occis aux champs pour les ardoir & enfouir en terre, & dessus aucuns furent trouuez grãds tresors dequoy plusieurs furent riches, & eurent des biens: mais sur toutes choses les deuotz chrestiens, auoyẽt tousiours vne singaliere deuotion à nostre seigneur Iesus-Christ, en mettant peine & diligence de reparer les Eglises de nostre Seigneur, & y donnoyent beaucoup de leur auoir pour l'honneur de Dieu, & est à sçauoir que ceste prinse de la saincte cité fut faite Le vendredy dixhuictieme iour de Iuillet, l'an de grace mil quatre vingtz & dixneuf, l'an troisieme apres que les deuotz viateurs estoyent partis de leurs pais pour accomplir ce sainct voyage.

Et quand les barons chrestiens eurent esté l'espace de sept iours dedans la saincte cité de Hierusalem ilz s'assemblerent au huictieme iour, où ilz conclurent tous en commun accord de faire vn Roy par election, & que sans faueur ou autre voye esliroient le plus iuste & le plus loyal preud'hõme des nobles barons chrestiens, & que celuy qui seroit esleu par ceux qu'on ordõneroit à ce faire demourer oit paisible Roy, sans aucun contredit.

Laquelle chose fut iuree promise & accordee de tous les nobles barons chrestiens, & adoncques se mit vn chacun en son estat de grace, pour prier & humblement requerir à Dieu, qu'il leur donnast vn bon Roy qui fut à sa saincte louange, au profit & vtilité des nobles princes & barons, & de ses su-

iets

iets & de la chose publicque. Et puis fut faicte vne generale assemblee des chrestiens, ou furent esleuz & deputez qui s'enquerroyent de la vertu & preud'homie des barons, & que celuy qui seroit trouué estre de la meilleure vie & conuersation: par certaine & bonne enqueste faicte par la foy & serment de tous leurs subiets par les deputez, seroit esleu Roy de Hierusalem: comme de son propre heritage, à quoy vn chacun s'accorda, puis appellerent lesdits esleuz & deputez, les priuez & familiers secretaires des grands barons chacun à part pour sçauoir d'eux, & songneusement enquerir de leurs mœurs & maniere de viure, à fin de bien & iustement faire leur rapport: comme il auoit esté ordonné. Et entre les autres sans donner blasme ou aucun reproche non plus qu'il appartient aux personnages, fut trouué le preux & noble Godeffroy le plus vertueux de vie, conuersation & bonnes mœurs, & plus capable pour reçeuoir l'honneur Royal qu'aucuns des autres: car ses priuez seruiteurs ne sçeurent oncque trouuer blasme sur luy, sinon de dire qu'il se tenoit trop longuement à l'Eglise apres la Messe dite, pourquoy il les faisoit trop ieusner, & qu'il s'enqueroit trop des sainctes Euangiles, & de la vie des sainctz, & des anciens peres qui auoyent esté de bonne vie, & de saincte conuersation.

Lequel blasme tous reputerent vertu ceux qui estoyent esleuz & deputez à faire l'enqueste dont apres toutes choses permises fut faict au vray le rapport des loyaux deputez selon Dieu, & selon que leur cõscience les iugoit & à la verité, & en ge-

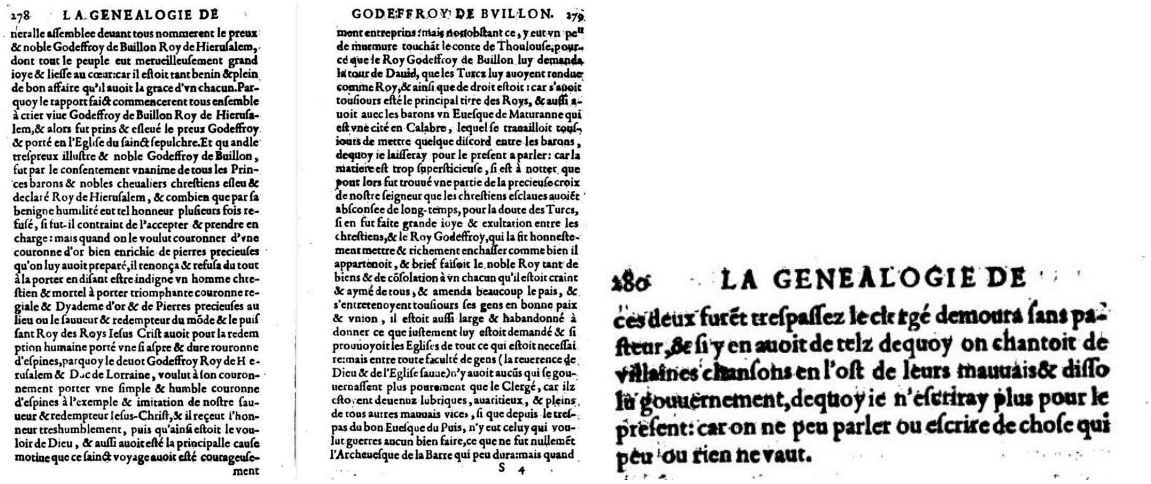

278 LA GENEALOGIE DE

neralle assemblee deuant tous nommerent le preux & noble Godeffroy de Buillon Roy de Hierusalem, dont tout le peuple eut merueilleusement grand ioye & liesse au cœur: car il estoit tant benin & plein de bon affaire qu'il auoit la grace d'vn chacun. Parquoy le rapport faict commencerent tous ensemble à crier viue Godeffroy de Buillon Roy de Hierusalem, & alors fut prins & esleué le preux Godeffroy & porté en l'Eglise du sainct sepulchre. Et qu'andle trespreux illustre & noble Godeffroy de Buillon, fut par le consentement vnanime de tous les Princes barons & nobles cheualiers chrestiens esleu & declaré Roy de Hierusalem, & combien que par sa benigne humilité eut tel honneur plusieurs fois refusé, si fut-il contraint de l'accepter & prendre en charge: mais quand on le voulut couronner d'vne couronne d'or bien enrichie de pierres precieuses qu'on luy auoit preparé, il renonça & refusa du tout à la porter en disant estre indigne vn homme chrestien & mortel à porter triomphante couronne regiale & Dyademe d'or & de Pierres precieuses au lieu ou le sauueur & redempteur du mõde & le puissant Roy des Roys Iesus Crist auoit pour la redemption humaine porté vne si aspre & dure rouronne d'espines, parquoy le deuot Godeffroy Roy de Hierusalem & Duc de Lorraine, voulut à son couronnement porter vne simple & humble couronne d'espines à l'exemple & imitation de nostre sauueur & redempteur Iesus-Christ, & il reçeut l'honneur treshumblement, puis qu'ainsi estoit le vouloir de Dieu, & aussi auoit esté la principalle cause motiue que ce sainct voyage auoit esté courageusement

GODEFFROY DE BVILLON. 279

ment entreprins: mais nonobstant ce, y eut vn peu de murmure touchãt le conte de Thoulouse, pource que le Roy Godeffroy de Buillon luy demanda la tour de Dauid, que les Turcz luy auoyent rendue comme Roy, & ainsi que de droit estoit: car s'auoit tousiours esté le principal titre des Roys, & aussi auoit auec les barons vn Euesque de Maturanne qui est vne cité en Calabre, lequel se trauailloit tousiours de mettre quelque discord entre les barons, dequoy ie laisseray pour le present a parler: car la matiere est trop superficieuse, si est à porter que pour lors fut trouué vne partie de la precieuse croix de nostre seigneur que les chrestiens esclaues auoient absconsee de long-temps, pour la doute des Turcs, si en fut faite grande ioye & exultation entre les chrestiens, & le Roy Godeffroy, qui la fit honnestement mettre & richement enchasser comme bien il appartenoit, & brief faisoit le noble Roy tant de biens & de cõsolation à vn chacun qu'il estoit craint & aymé de tous, & amenda beaucoup le pais, & s'entretenoyent tousiours ses gens en bonne paix & vnion, il estoit aussi large & habandonné à donner ce que iustement luy estoit demandé & si prouuoyoit les Eglises de tout ce qui estoit necessaire: mais entre toute faculté de gens (la reuerence de Dieu & de l'Eglise sauue) n'y auoit aucũs qui se gouuernassent plus pourement que le Clergé, car ilz estoyent deuenuz lubriques, auaritieux, & pleins de tous autres mauuais vices, si que depuis le trespas du bon Euesque du Puis, n'y eut celuy qui voulut guerres aucun bien faire, ce que ne fut nullemẽt l'Archeuesque de la Barre qui peu dura: mais quand

S 4

280 LA GENEALOGIE DE

ces deux furẽt trespassez le clergé demoura sans pasteur, & si y en auoit de telz dequoy on chantoit de villaines chansons en l'ost de leurs mauuais & dissolu gouuernement, dequoy ie n'escriray plus pour le present: car on ne peu parler ou escrire de chose qui peu ou rien ne vaut.

Kudüs şehri ele geçirildikten sonra, Türklerin İç Kaleyi (Donion) hayatları ve eşyaları bağışlanmak şartıyla nasıl teslim ettikleri hakkında. Ve yiğit Godeffroy'un (Aşağı Lorraine Dükü Godfrey), Tanrı tarafından buyrulduğu üzere nasıl Kudüs Kralı seçildiği hakkında.

BÖLÜM LIII.

Kutsal Kudüs şehri önceden söylendiği şekilde hristiyan Prensleri ve baronları tarafından ele geçirildikten sonra, ne yapılması gerektiğini görüşmek üzere konsey ve meclis topladılar. Ve diğer her şeyin arasında kapılara iyi muhafızlar atanmasını ve surların üzerine iyi nöbetçiler yerleştirilmesini buyurdular; zira her ne kadar şehir ele geçirilmiş olsa da, çevre ülke hâlâ Türklerin elindeydi; bu yüzden şehirde iyi bir muhafızlığa ihtiyaç vardı, ve dahi o sırada henüz, içinde pek çok Türkün sığınmış olduğu İç Kale (Donion) ele geçirilememişti. Ve baronlar her şeyi diledikleri gibi düzenleyip yerleştirdikten sonra, şehirdekiler silahlarını çıkardılar; ve sonra büyük bir dindarlıkla, o şanlı Kutsal Kabir kilisesine dindarlıkla geçit töreni halinde gittiler; amaç Kurtarıcımız İsa Mesih'e, kendilerine göstermiş olduğu o lütuf uğruna şükürler ve onur sunmaktı; ve o sırada, orada esir yaşayan o zavallı hristiyan köleler, soylu baronların önüne dindarlıkla ilahiler söyleyerek ve Tanrı'ya övgüler sunarak geçit töreni halinde geldiler, O'nun şanına ve kendilerine vermiş olduğu o onur ile lütuf uğruna; ve zira onlar imansız putperest Türklerin, bizim Hükmüdarımızın düşmanlarının o esaretinden tamamen kurtulmuşlardı; ve dahi ordudaki tüm hristiyanlar büyük gözyaşları ve inlemeler içinde şehrin kutsal yerlerini dindarlıkla ziyaret ediyorlardı, pişmanlıkla göğüslerine vurarak ve bizim Kurtarıcımız ile fidyecimiz İsa Mesih'in o kutsal çilesini andıkça kalplerinden yaralanarak; öyle ki onlar dindarlıkla Tanrı'nın sadık ve dürüst hizmetkarları gibi görünüyorlardı; ve bilinmelidir ki son derece mucizevi bir durum olarak; bu kutsal ziyaretten sonra, Antakya şehrinde Efendimiz katında vefat etmiş olan o iyi du Puis piskoposu (Le Puy Piskoposu Adhemar), Kudüs önündeki o taarruz sırasında bir şövalye gibi açıkça görülmüştü; ve o hristiyanlar geri çekilirlerken onlara seslenen ve onları çağıran kişi bizzat o idi. Ve dahi o kutsal yolculukta hac vazifelerini ve dindarlıklarını kutsal toprakların kutsal yerlerinde yerine getirirken vefat etmiş olan daha birçok başkaları da orada açıkça görüldüler; böylece pek çok kişi buna tanıklık etti, ki bu durumla Tanrı kendi güçlerini ve kendi hizmetkarlarına olan o iyi sevgisini gösteriyordu; ve

kutsal yerleri ziyaret ederlerken o yoksul hristiyan köleler, Keşiş Pierre'i (Amiens'li Peter) tanıdılar, ona muazzam büyük bir onur gösterdiler ve Papa'ya, Fransa'nın soylu baronlarına kendi görevini ne kadar iyi ulaştırdığını söyleyerek ona alçakgönüllülükle teşekkür ettiler; zira bu iş bu ikinci kitabın başında aktarıldığı üzere tam bir sonuca ulaşmıştı.
Ve hristiyanlar Kudüs'ün içinde bu şekilde yerleştikten kısa bir süre sonra; İç Kalede (Donion) emniyette duran o Türkler, kendilerine hiçbir yardım ulaşamayacağını anlayarak Toulouse kontuyla (Toulouse Kontu IV. Raymond) konuşmak üzere haber gönderdiler, zira kendisi onlara en yakın olan kişiydi; ondan, kendilerini kadınları ve çocuklarıyla birlikte güvenle Eşlavonya (Dalmaçya / Slav Toprakları) topraklarına kadar götürmesini, hayatlarını ve eşyalarını bağışlamasını talep ettiler; ve bunun karşılığında İç Kaleyi (Donion) ona teslim edeceklerini bildirdiler; Toulouse kontu (Toulouse Kontu IV. Raymond) da bunu onlara söz verdi, ve sonra o İç Kalenin içine bir efendi ve senyör olarak girdi; ve ardından o Türkleri talep ettikleri yere kadar güvenle götürüp rehberlik ettirdi. Ve tüm bu şeylerden sonra soylu baronlar, ölmüş olan o cesetlerin savaş meydanlarından dışarı taşıtılmasını, buraların temizlenip tarlalara gömülmesini emrettiler; ve o cesetlerin üzerinden mucizevi büyüklükte hazineler bulundu, bundan dolayı birçoğu büyük ölçüde zenginleşti ve mallar elde etti; ancak her şeyin üzerinde o dindar hristiyanlar, bizim fidyecimiz İsa Mesih'e karşı her zaman tek bir dindarlık içinde kalıyorlardı, bizim Hükmüdarımızın Kiliselerini tamir etmek için büyük bir emek ve gayret sarf ediyorlardı, ve Tanrı'nın onuru için oralara kendi mallarından bolca bağışlıyorlardı; ve bilinmelidir ki bu kutsal şehrin ele geçirilişi, lütuf yılında bin doksan dokuz (1099) yılında, Temmuz ayının on sekizinci gününde, bir Cuma gününde gerçekleşti; yani o dindar yolcular kendi memleketlerinden o kutsal yolculuğu tamamlamak üzere ayrıldıktan tam üç yıl sonra.
And hristiyan baronları o kutsal Kudüs şehrinin içindeki o yedi gün boyunca dinlendikten sonra; o sekizinci günde bir araya toplandılar, orada ortak bir kararla hristiyanların ordusunun üzerinde seçimle bir Kral belirlenmesine, ve hiçbir iltimas veya kayırma olmaksızın, soylu hristiyan baronlarının arasından en adil ve en sadık dürüst adamın seçilmesine kesin olarak karar verdiler; ve o seçilen kişi, onun tarafından buyrulacak olan o görev doğrultusunda barışçıl bir Kral olarak kalacaktı, hiçbir karşı çıkış olmadan.
Bu iş soylu hristiyan baronlarının tümü tarafından yeminle söz verilip kabul edildi; ve o an her biri, kendilerine kutsal şan adına, soylu prensler ile baronların, ve tüm tebaanın hayrına ve faydasına olacak iyi bir Kral vermesi için Tanrı'ya alçakgönüllülükle yalvarmak ve dua etmek üzere o kutsal lütuf durumuna çekildi; ve sonra hristiyanların o genel meclisi önünde, baronların erdemini ve dürüstlüğünü özenle araştıracak seçmenler ve delegeler atandı; ve delegeler tarafından yapılan o sadakat ve kesin araştırma doğrultusunda, kimin en iyi yaşam ve ahlak düzenine sahip olduğu bulunacaktı; öyle ki adı geçen o delegeler tarafından her bir vasalın sekreteri ve yakın tanıdıkları gizlice ayrı bir yere çağrıldı, onların ahlakını ve yaşam şeklini iyice öğrenmek, ve her birinin durumunu dürüstçe ve adaletle rapor etmek amacıyla, tıpkı buyrulduğu gibi; ve diğer her şeyin arasında, o kişilere karşı hiçbir leke veya kınama bulunmaması titizlikle gözetildi; ve nihayetinde o tüm hristiyanların

arasından en erdemli, en temiz yaşamlı ve en iyi ahlaka sahip olan, ve o Kraliyet onurunu kabul etmeye diğer tüm her birinden daha layık olan kişi olarak o yiğit ve soylu Godeffroy (Aşağı Lorraine Dükü Godfrey) bulundu; delegeler onun üzerinde hiçbir kusur veya leke bulamadılar, ancak sadece şu durumu belirttiler: Kendisi Ayinden sonra Kilisede biraz fazla uzun süre kalıyordu, bu yüzden onun bu huyu yüzünden yemekler çok gecikiyordu ve soğuyordu, ve dahi o kutsal İncillerin, azizlerin hayatlarının ve dindar bir yaşama sahip olan o eski kadim pederlerin hayatlarının durumunu durmaksızın sorup inceliyordu.
Delegeler tarafından yapılan bu araştırmada, onun bu özelliğini herkes bir kusur değil, aksine bir erdem saydı; bu yüzden sadık delegeler tarafından Tanrı katında, ve onların vicdanlarının hakikate göre hükmettiği o gerçek durum genel meclisin önünde dürüstçe rapor edildi; ve orada hep birlikte o yiğit ve soylu Godeffroy de Buillon'u (Godfrey) Kudüs Kralı (Roy de Hierusalem) olarak adlandırdılar, bundan dolayı tüm halkta son derece büyük bir sevinç ve coşku baş gösterdi; zira kendisi herkesin katında son derece uysal ve sevgi doluydu. Bu rapor doğrultusunda hep birlikte yiğit Godeffroy de Buillon'un (Godfrey) adını yüksek sesle haykırmaya başladılar; ve o an o yiğit Godeffroy (Godfrey) teslim alınıp seçildi, ve dindarlıkla o şanlı Kutsal Kabir kilisesine taşındı; ve o ulu muzaffer şanlı Godeffroy de Buillon (Godfrey), tüm o seçilmiş prenslerin ve soylu şövalyelerin ortak rızasıyla Kudüs Kralı ilan edildiğinde; her ne kadar kendisi bu büyük onuru kendi alçakgönüllülüğü uğruna birçok kez reddetmiş olsa da, nihayetinde bunu kabul etmek ve bu görevi üzerine almak zorunda kaldı; ancak kendisi için hazırlanan o kıymetli taşlarla zengin bezeli altın tacı başına takmak istediklerinde, bunu tamamen reddetti ve takmayı kabul etmedi; ve kendisinin hristiyan ve ölümlü bir adam olarak, bizim Kurtarıcımız ve fidyecimiz İsa Mesih'in insanlığın kurtuluşu için o keskin ve sert dikenli tacı taşıdığı o yerde, böylesine şanlı bir kraliyet tacını ve altın diademini başına takmaya asla layık olmadığını söyledi; bu yüzden o dindar Kudüs Kralı ve Lorraine dükü Godeffroy (Godfrey), kendi taç giyme töreninde, bizim tatlı Kurtarıcımız İsa Mesih'in o şanlı anısına ve taklidine uygun olarak, sade ve mütevazı bir dikenli taç takmayı arzuladı; ve o şanlı onuru son derece alçakgönüllülükle kabul etti, zira Tanrı'nın iradesinin bu yönde olduğunu çok iyi biliyordu; ve dahi bu kutsal yolculuğun cesaretle üstlenilmesinin ve başlatılmasının ana sebebi de bu idi; ancak tüm bunlara rağmen, Toulouse kontuyla (Toulouse Kontu IV. Raymond) ilgili olarak orada küçük bir mırıldanma baş gösterdi; çünkü Kral Godeffroy (Godfrey) ondan o Davud Kulesini (Tour de Dauid) iade etmesini talep etmişti, zira o kule Türkler tarafından ona teslim edilmişti, ve o kule hak doğrultusunda Kralların ana unvanı ve yeriydi; ve bu meselede baronların yanında, Calabria'daki Marturano şehrinin piskoposu olan o din adamı da bulunuyordu, kendisi baronlar arasında her zaman bir discord ve bölünme sokmaya çalışıyordu, ki uzun uzadıya anlatmaktan kaçınmak adına bundan bahsetmeyi şimdilik geride bırakacağım; zira konu çok yüzeysel kalmaktadır; ancak yine de zikretmek gerekir ki, o sırada orada, hristiyan kölelerin Türklerin korkusu yüzünden uzun zamandır gizlice saklamış olduğu o kıymetli Gerçek Haç'ın (Kutsal Haç / Vraie Croix) bir parçası bulundu; bu durum hristiyanlar arasında çok büyük bir sevinç ve coşku yarattı; ve Kral Godeffroy (Godfrey) o kutsal parçayı dürüstçe aldı,

ve hak doğrultusunda uygun düştüğü gibi zengin duvar halılarıyla kaplı zengin bir muhafazanın içine koydurdu; ve kısaca, o soylu Kral her bir vasalına karşı öyle büyük iyilikler yapıyordu ki, kendisi herkes tarafından son derece sayılıyor ve seviliyordu; ve o ülkeyi muazzam bir şekilde düzeltti, öyle ki kendi adamlarını her zaman barış ve birlik içinde tutuyordu; ve dahi kendisinden adaletle talep edilen şeyleri bol bol ihsan ediyordu; ve bizim Hükümdarımızın Kiliselerini gerekli olan her şeyle durmaksızın donatıyordu: Ancak tüm o din adamlarının arasından (Tanrı'nın korkusuna ve Kilisenin onuruna aykırı olarak), Kilise işlerini iyi yöneten hiç kimse kalmamıştı; zira ruhban sınıfının büyük bir kısmı şehre yerleştikten sonra lükse, açgözlülüğe ve diğer tüm kötü alışkanlıklara yönelmişlerdi; öyle ki o iyi du Puis piskoposunu (Le Puy Piskoposu Adhemar) çok arıyorlardı, zira onun ölümünden sonra Kilise insanları bir çobansız kalmıştı; ve onların o kötü ve düzensiz yönetimleri yüzünden ordunun içinde çirkin şarkılar söyleniyordu, ki şimdilik bundan daha fazla bahsetmeyeceğim: Çünkü değeri az olan ya da hiç olmayan şeylerden bahsetmek veya yazmak hayırlı bir iş değildir.

Comme quãd le Caliphe d'Egypte sceut les nouuelles que la cité de Hierusalem estoit prinse des chrestiens, il enuoya un sien senechal auec une grãde armee de Turcs pour dommager les chrestiens, & comme le Duc de Normandie & le conte de Flandres s'en retournerent en leurs pais,

CHAP. LIIII.

ET quand le Caliphe d'Egypte qui depuis peu de temps auoit gaigné la cité de Hierusalem, sous le Souldan de Perse, sçeut & ouit les nouuelles q̃ les chrestiens l'auoyẽt de rechef cõquestee à tãt peu de gens que merueilles, il pensa mourir de despit & enrager de corcenerie, si assembla beaucoup de ses barons, & entre les autres appella vn sien seruiteur nommé Ebesdalef, lequel auoit esté par auãt chrestien, mais il auoit renoncé la sainẽte foy Catholique, par gloutonnie & lubricité.

Et quand Obesdalef fut venu au Caliphe, il luy donna charge & commission d'assembler vn grand ost de ses plus vaillãs gens-d'armes pour venir assailir les chrestiens en Hierusalẽ, de laquelle chose il fit tresgrande diligence, & en peu de temps assembla vn grand & merueilleux exercite de Turcz, puis

GODEFFROY DE BVILLON. 281

puis fut fourny de ce qu'il luy estoit besoin, tãt d'argent comme d'autre chose, & print congé de son superieur le Caliphe d'Egypte & s'en vint en Esclauõnie cuidant estre bien asseuré pour le grand nombre de gens qu'il auoit auec luy, & quand les chrestiens de Hierusalem sceurent ces nouuelles & que ils venoient à si grande armee, ilz furent tous bien esbahis, toutesfois ayant toufiours bonne esperance en nostre seigneur Iesus-Christ, ilz s'armerẽt de son amour submettans toufiours en sa sainẽte grace & protection autant qu'il leur estoit possible, & apres toutes leurs recommandations faictes à Dieu s'armerent comme bons gens-darmes pour venir au deuant de leurs ennemis, & au partir de la sainẽte cité de Hierusalem vindrent en vn lieu qui estoit appellé Orefibelin, & estoient enuiron douze cens hommes à cheual & neuf mille de pied. Et quand les chrestiens furent la arriuez, ilz ouirent enuiron vespre vne grãde flote de bruit, ainsi comme se tous les plains champs eussent esté remplis de gens à cheual si qu'ils cuidoient que ce fust l'ost des turcz, parquoy il enuoyerent deux cens des meilleurs cheuaucheurs qu'ilz eussent, pour congnoistre quelz gens s'estoient, & quand ils vindrent là, ilz trouuerent que c'estoiẽt bœufs, vaches, iumẽs, chameaux, moutons, brebis, & autre bestial en si grand nombre que a peine en eut il peu plus auoir en toute turquie. Et auec ce auoit gens à cheual qui les gardoient & pasteurs à pied, & quand noz deux cents cheuaucheurs les virent ilz manderent incontinent dire a ceux de l'ost que c'estoit, & ilz y acoururent tous. Et là venu les barons sçeurent & enquirent des pasteurs là où

S 5

282 LA GENEALOGIE DE

l'ost & armee des turcz estoit, & ils dirent qu'ils estoient à sept mille loing de là, & tantost vint le flot des chrestiens, lesquels occirent & mirent à mort les pasteurs & emmenerent tout le bestial, & apres toutes ces choses faictes: & que le roy de Hierusalem & nobles barons congneurent qu'ils auroient bataille & seroient assaliz, ils prindrent chacun moult grand courage & des gens d'armes qu'ils auoient en ordonnerent dix batailles & ordonnerent chefz pour les mener, & puis à chere hardie marcherent deuers leurs ennemis & aduersaires pour leur aller presenter bataille, & d'autre part marchoient à grãd desroy les turcz & paiens iusques à tant qu'ils vindrent au lieu qu'ils peurent appercevoir l'ost des chrestiens, lesquels quand ils ouirent dire qu'ils auoient gaigné le bestial du pays furent bien esbahiz & penserent bien que les chrestiens estoient puissans gens d'armes, & brief quand vint à approcher l'vn de l'autre que les turcz & paiens peurent voir & apperceuoir noz gens en frontiere ils eurent si grand peur qu'ils s'en retournerent & habandonnerent beaucoup de leurs bagages, dont ils ne s'oserent charger affin de mieux courir, & noz gens coururẽt apres & les dommagerent tresfort: & si gaignerent beaucoup de leur bagage & de leur butin, dont aucuns pauures furent riches, & ce iour fut perdu l'Euesque de Maturanne en Calabre, lequel mettoit toufiours discord entre les grans & les petis.

Et quand les nobles barons chrestiens virent que nostre seigneur Iesus-Christ s'estoit mis pour eux en la bataille, tellement que leurs ennemis s'en estoient retournez sans coup ferir, ils rendirent tres humble

GODEFFROY DE BVILLON. 283

humblement graces & louenges à Dieu, & puis retournerent en Hierusalem faisant grand ioye & chãtant chant d'Hymne & de toute consolation. Et apres que le duc de Normandie, & le conte de Flandres eurent esté depuis vne espace de temps en Hierusalem, ils visiterent les deuots lieux de la sainẽte terre de Hierusalem: où nostre sauueur & redempteur Iesus-Christ auoit souffert mort & passion pour nostre redemption: & rendirent graces & louẽges à nostre doux sauueur de la grace qu'il leur auoit faicte de leur auoir toufiours prestè vie & santé en accomplissant ce sainct voyage, & de la victoire que toufiours finablement ils auoient obtenue contre leurs cruels ennemis & tant que par fin ils estoient paruenus au desir de leurs cœurs: car ils auoient esté à la conqueste de la sainẽte cité de Hierusalem qui auoit toufiours esté le principal de leur intention & quand ils eurent visitez les saints lieux & rendus graces à Dieu prindrent humblement congé du noble roy de Hierusalem le preux Godeffroy de Buillon, lequelles remercia tres-honorablement de leurs bons cheualeureux & agreables seruices, & de la peine qu'ils leur auoit pleut prendre pour luy, & puis ce faict ils s'en retournerent chacun en son pays & habandonnerent l'ost des chrestiens & aussi estoit tout en bonne paix, & va peu apres le conte de Thoulouse fit pareillement & se partit de Hierusalem pour aller en Constantinople où il demeura deux ans & puis s'en retourna en Hierusalem: où il fit depuis moult de grands biens. Et ainsi ainsi demeura le preux & magnanime roy Godeffroy à merueilleusement peu de

gens

284 LA GENEALOGIE DE

gens de dans Hierusalem, & en ce temps durant y adiuint moult de choses, dont ie ne fais aucune mention pource que tout estoit en paix & le pays bien ordonné dont ne se firent aucuns faits d'armes.

Mısır Halifesi, Kudüs şehrinin hristiyanlar tarafından ele geçirildiğine dair haberleri aldığında, hristiyanlara zarar vermek üzere büyük bir Türk ordusuyla kendi senşalini nasıl gönderdiği, ve Normandiya dükü ile Flandre kontunun kendi ülkelerine nasıl geri döndükleri hakkında.

BÖLÜM LIIII.

Kısa bir süre önce Kudüs (Hierusalem) şehrini İran Sultanı'nın (Büyük Selçuklu Sultanı) altından kazanmış olan Mısır Halifesi (Fatımi Halifesi El-Müstali), hristiyanların burayı böylesine mucizevi şekilde az sayıda insanla yeniden fethettiğini öğrenip haberini işittiğinde, kederinden ölecek gibi oldu ve öfkeden çıldırdı; bu yüzden baronlarından pek çoğunu topladı, ve diğerlerinin arasından, daha önce hristiyan olan ancak oburluk ve şehvet yüzünden kutsal ve dindar Katolik inancından vazgeçmiş olan Ebefdalef (Mısır Fatımi Veziri El-Efdal Şehinşah) adındaki bir hizmetkarını çağırdı.

Ve Obefdalef (Mısır Fatımi Veziri El-Efdal Şehinşah) Halifenin huzuruna geldiğinde, Kudüs'teki hristiyanlara saldırmak üzere en yiğit savaş adamlarından oluşan büyük bir ordu toplama görevini ve yetkisini ona verdi; o da bu konuda çok büyük bir gayret gösterdi, ve kısa bir süre içinde Türklerden oluşan büyük ve mucizevi bir ordu topladı, sonra gerek altın gerekse diğer gerekli olan her şey yönünden ihtiyacı olan her şey kendisine sağlandı, ve üstü olan Mısır Halifesinden (Fatımi Halifesi El-Müstali) izin alarak, yanındaki o büyük insan kalabalığına son derece güvenip emin olduğunu sanarak Eşlavonya (Dalmaçya / Filistin sınır boyları) topraklarına doğru yola çıktı; ve Kudüs'teki hristiyanlar bu haberleri, ve onların böylesine büyük bir orduyla gelmekte olduğunu öğrendiklerinde hepsi büyük ölçüde hayrete düştüler; buna rağmen Kurtarıcımız İsa Mesih'e karşı her zaman iyi bir umut besliyorlardı, O'nun kutsal lütfuna ve korumasına güçleri yettiğince sığınarak O'nun sevgisi uğruna silahlandılar, ve Tanrı'ya olan tüm dualarını tamamladıktan sonra düşmanlarının karşısına çıkmak üzere iyi savaşçılar gibi silahlandılar; ve kutsal Kudüs şehrinden ayrılıp ilerleyerek Orefibelin (Acre yakınlarındaki bir düzlük / Aşkelon) denilen bir yere geldiler, ve onlar yaklaşık bin iki yüz atlı şövalye ve dokuz bin piyade insanı sayısındaydılar. Ve hristiyanlar oraya ulaştıklarında, akşama doğru, sanki tüm düz tarlalar atlı insanlarla dolmuş gibi muazzam bir kalabalığın gürültüsünü ve patırtısını işittiler; öyle ki bunun Türklerin ordusu olduğunu sandılar; bu yüzden kimlerin olduğunu öğrenmek üzere en iyi atlı süvarilerinden iki yüz kişiyi gönderdiler; ve onlar oraya vardıklarında, bunun öküzler, inekler, kısraklar, develer, koçlar, koyunlar ve diğer hayvan sürülerinden oluşan öyle büyük miktarda bir hayvan kalabalığı olduğunu gördüler ki, tüm Türkiye topraklarında bunun ancak biraz daha fazlası bulunabilirdi. Ve bununla birlikte, buraları koruyan atlı adamlar ile piyade çobanlar bulunuyordu; ve bizim o iki yüz süvarimiz durumu görüp anladıklarında, derhal ordudaki insanlara bunun ne olduğunu haber verdiler, bunun üzerine hepsi oraya koştu. Ve oraya varıldığında baronlar orada bulunan çobanları sorgulayıp araştırdılar, Türklerin ordusunun ve askerlerinin nerede olduğunu öğrendiler.
Ve çobanlar onlara, Türk ordusunun buradan tam yedi mil uzağa yerleşmiş olduğunu söylediler; ve o an hristiyanların o büyük kalabalığı ilerledi, o çobanları öldürüp canlarını aldılar ve tüm o hayvan sürülerini sürüp götürdüler; ve tüm bu şeyler yapıldıktan sonra, ve Kudüs Kralı (Aşağı Lorraine Dükü Godfrey) ile soylu baronlar ertesi gün bir savaş karşılaşması yaşayacaklarını ve kendilerine saldırılacağını anladıklarında; her biri çok büyük bir cesaret aldı ve yanlarında bulunan o savaş adamlarıyla birlikte tam on savaş birliği kurdular, ve buraları yönetecek şefler atadılar; ve sonra büyük bir cesaretle düşmanlarının ve karşıtlarının üzerine, savaşı başlatmak üzere yürüdüler; ve diğer taraftan Türkler ve putperestler de, hristiyanların ordusunu fark edebilecekleri o yere varana kadar büyük bir gururla ilerliyorlardı; onlar ki hristiyanların o bölgenin hayvan sürülerini ele geçirdiğini duyduklarında son derece şaşırdılar; ve hristiyanların çok güçlü savaş adamları olduğunu anladılar; ve kısaca, birbirlerine yaklaşma zamanı geldiğinde, ve Türkler ile putperestler bizim adamlarımızı sınırda açıkça gördüklerinde; üzerlerine çullanılacağı korkusuyla öyle büyük bir dehşete kapıldılar ki, arkalarına dönüp kaçmaya başladılar; ve daha hızlı koşabilmek amacıyla, henüz yüklemeye fırsat bile bulamadıkları pek çok bagajlarını

ve yüklerini tarlalarda bırakıp terk ettiler; ve bizim adamlarımız hemen onların peşinden koşarak onlara çok büyük zararlar verdiler; ve hristiyanlar onların o tüm bagajlarını ve büyük ganimetlerini kazandılar, bundan dolayı en fakir olan hristiyan bile zenginleşti; ve o savaş karşılaşmasında, baronlar arasında her zaman büyük küçük herkesin arasına discord sokmaya çalışan o Calabria'daki Marturano şehrinin piskoposu günlerini tamamladı ve öldü.
Ve soylu hristiyan baronları, Kurtarıcımız İsa Mesih'in savaşta kendileri için nasıl mucizeler yarattığını, öyle ki düşmanlarının tek bir darbe bile vurmadan kaçtığını gördüklerinde; Tanrı'ya büyük bir alçakgönüllülükle şükürler ve övgüler sundular, ve sonra büyük bir sevinç ve coşku içinde, ilahiler söyleyerek ve tam bir teselli bularak Kudüs'e geri döndüler. Ve bu olaylardan sonra, Normandiya dükü (Normandiya Dükü II. Robert) ile Flandre kontu (Flandre Kontu II. Robert), Kudüs'ün içinde belirli bir süre kaldıktan sonra, o kutsal toprakların kutsal yerlerini dindarlıkla ziyaret ettiler; orada bizim Kurtarıcımız ve fidyecimiz İsa Mesih'in insanlığın kurtuluşu için ölüm ile acıya nasıl katlandığını andılar; ve bu kutsal yolculukta kendilerine her zaman sağlık ile güç verdiği, ve acımasız düşmanlarına karşı kendilerine her zaman nihai bir zafer nasip ettiği için o tatlı Kurtarıcımıza şükürler ve övgüler sundular; ve kalplerinin o arzusuna nihayet ulaştıklarını gördüklerinde; zira başlangıçta tüm ana niyetleri ve arzuları olan o kutsal Kudüs şehrinin fethinde bulunmuşlardı; ve o kutsal yerleri dindarlıkla ziyaret ettikten sonra, Kudüs'ün o soylu, yiğit ve muzaffer Kralı Godeffroy de Buillon'dan (Godfrey) alçakgönüllülükle izin istediler; Kral da kendilerine sundukları o iyi şövalyelik hizmetleri, ve onun uğruna katlandıkları tüm o zahmetler için onlara son derece onurlu bir şekilde teşekkür etti; ve bu helalleşmenin ardından her biri kendi ülkesine dönmek üzere yola koyuldu, ve hristiyanların o büyük ordusunu geride bıraktılar; ve böylece her şey tam bir barış içinde kaldı, ve bundan kısa bir süre sonra Toulouse kontu (Toulouse Kontu IV. Raymond) da aynı şekilde yaptı ve Konstantinopolis'e gitmek üzere Kudüs'ten ayrıldı, orada tam iki yıl boyunca kaldı ve sonra yeniden Kudüs'e döndü; orada daha sonra pek çok büyük hayırlar yaptı. Ve böylece o yiğit ve büyük yürekli Kral Godeffroy (Godfrey), Kudüs'ün içinde mucizevi bir şekilde az sayıda insanla kaldı, ve bu zaman süresince orada pek çok şeyler baş gösterdi, ki buralarda tam bir barış sağlandığı ve ülke iyi düzenlendiği için, ve dahi hiçbir yeni savaş başarısı yaşanmadığı için şimdilik bunlardan daha fazla bahsetmeyeceğim.

Comme le roy Godeffroy assaillit la uille d'Artur, & ceux de Samarie luy uindrent faire present de leurs biens, & comme Bonamond le prince & seigneur d'Anthio che fut prins de l'admiral Danimas.

CHAP. LV.

Ainsi donc demeura Godeffroy en la cité de Hierusalem a bien peu de gens: pour ce que plusieurs s'en estoient retournez en leurs pays, si n'estoient pas pour lors en Hierusalem plus de trois cens hommes à cheual & deux mille de pied, & si estoiét tous ceux des places circonuoisines de Hierusalem aliez & assemblez auec les chrestiens. Mais les autres turcs se perforçoient fort aucunesfois de leur faire dommage: parquoy beauçoup des chrestiens s'en alloiét tous les iours de Hierusalem pour la doute des turcs & se tenoient en autre terre alentour où ilz pensoyent estre mieux asseuré. Mais ilz retournoient aucunesfois quand ilz y voyoient tout en paix, & pour ceste cause: le roy Godeffroy fit vn edit que qui partiroit hors de sa terre & demeureroit an & iour il auroit à tousiours perdu ses biens & ce qu'il auroit audit Hierusalem: parquoy de là en auant les chrestiens n'abandonnerent plus la sainct e terre de Hierusalem: mais demouroient tousiours dedans. Et en ce temps alla Godeffroy assieger vne ville nommee Artur où il mena tant de gens auecques luy comme il

GODEFFROY DE BVILLON. 285

il en peut trouuer. Et luy venu en icelle ville la trouua bien garnie de tous biens & en bonne deffence, parquoy il s'en retourna sans y faire aucun dõmage ne à luy, aussi d'autre part, & alors vindrent ceux de Samarie qui estoient sarrazins & seigneurs des chasteaux qui estoient à l'entour Artur, ceste maniere de gens apporterẽt au roy Godeffroy presens de pain, de vin, de gastelletz qu'ils ont en maniere de faire & des raisins, mais il est possible qu'ils vouloient plus pour espier luy & son train que pour autre chose. Toutesfois ils eurent tant qu'ilz vindrent deuant le roy Godeffroy & a luy mesmes firent le present. Lequel Godeffroy estoit alors assis à terre & seulement appuyé sur vn sac pource qu'il estoit treshumble & benin en tous ses affaires, & quand les turcz le virent ils demanderent à ceux qui sçauoient leur langage, pourquoy celuy qui estoit tant preux sage & renommé & qui de si loing estoit venu & il auoit mis tant de gens à son obeissance & subiection estoit illecques seant à terre: & si pauures ont apporté qu'il n'auoit qu'vn sac dessoubs luy. Et puis demanderent où estoient ses chevaliers qui deuoient tenir espees toutes nues & hattes d'armes en signe d'homme craint & victorieux: & comme ils auoient de coustume faire en leurs ceremonies, & alors demanda le roy Godeffroy qu'ils disoient, & on luy dit incontinent ainsi comme il est dit dessus, & il respondit que ce n'estoit pas honte à homme mortel de soy seoir à terre, car tous hommes en estoient venus & tous les y falloit retourner: & quand les turcz entendirent la responce du roy Godeffroy par les truchemens qui entendoyent le langag.

286 LA GENEALOGIE DE

langage ilz en louerent merueilleusement & tout son affaire disans que ce luy venoit de grande prudence & humilité, & puis prindrent humblement congé du roy & se departirent & en retournant disoient l'vn à l'autre que Godeffroy estoit bien suffisant en force & prudence pour estre seigneur de toute la terre & gouuerner tout le monde, & tellement fut loué des parolles qu'il auoit respondu à ceux de Samarie qu'elles furent en peu de temps respandues en plusieurs contrees & si en fut plus douté de ses ennemis. Et brief n'y auoit celuy quand il enqueroit de son affaire qui ne trouuast toute humilité raison & vigueur en ses faicts & sans quelque blasme ou outrage, car il estoit prince d'honneur, & apres qu'il se fut vn peu reposé il remonta a cheual & retourna en Hierusalem auec ses gens pour tousiours garder le pays, lors auoit vn riche homme Gabriel natif d'Armenie qui est outre le fleuue du Fratre en la terre de Mesopotanie lequel se doutoit que ceux de Perse ne vinsent courir sur la terre en laquel le auoit vne cité nommee Meletamie: parquoy il pensa en soy qu'il manderoit à Bonamond le prince d'Antheloche qu'il se diligẽtast de venir en sa terre, & qu'il luy rendroit en ses mains ce qu'il eut voyu dire à Bonamond: dont il fut tresioieux, si se prepara incõtinent pour y aller auec ses gens & tant fit diligence de marcher qu'il passa le fleuue du Fratre, & entra en Mesopotanie & tant fit qu'il approcha du lieu où il estoit mandé: mais vn grand admiral nommé d'Animas sçeut la venue de Bonamond par aucũs de ses espies, si fit faire le guet sur luy en telle maniere qu'il fut prins & bien estroictement lié des turcz dequoy l'admiral

GODEFFROY DE BVILLON. 287

l'admiral d'Animas estoit monté en tel orgueil que c'estoit merueilles, parquoy il s'en vint mettre le siege deuant la cité de Meletamie de laquelle Bonamond alloit prendre la seigneurie, & la cuydoit incontinent gaigner d'assaut l'admiral mais il trouua si bonne resistance qu'il ne vint pas à son attente ainsi qu'il pensoit, & soubdainement vindrent les nouuelles à Baudouin de Rohays comment Bonamond estoit prins & ses gens occis, desquelles nouuelles fut merueilleusement desplaisant Baudouin, parquoy il manda ses gens d'armes & s'en alla es parties où Bonamond auoit esté prins, mais quand le ture d'Animas sçeut la venue de Baudouin il ne l'osa attendre, si laissa le siege de deuant Meletamie & emmena Bonamond prisonnier, & quand Baudouin le sçeut il alla apres & le suyuit bien l'espace de trois iours, mais il ne le peut reprendre, si s'en retourna Baudouin: & s'en alla en la cité de Meletamie: là où Gabriel le seigneur de la ville le receut honorablement & à moult grand ioye & luy rendit la ville en la maniere qu'il auoit promis à Bonamond de l'aduersité duquel il estoit grandement desplaisant, puis apres icelle reception Baudouin retourna en sa terre de Rohais de là ou il estoit party pour cuider secourir Bonamond.

Kral Godeffroy'un Artur (Arsur / Ersuf) şehrine nasıl saldırdığı, ve Samiriye (Samarya / Nablus) halkının ona kendi mallarından hediyeler sunmaya nasıl geldikleri, ve Antakya prensi ve senyörü Bonamond'un (Taranto'lu Boemondo) amiral Danimas (Danişmend Gazi) tarafından nasıl esir alındığı hakkında.

BÖLÜM LV.

Böylece Dük Godeffroy (Aşağı Lorraine Dükü Godfrey), Kudüs (Hierusalem) şehrinde çok az sayıda insanla kaldı: Çünkü pek çok kişi kendi ülkelerine geri dönmüştü, öyle ki o sırada Kudüs'te tam zırhlı üç yüz atlı adamdan ve iki bin piyade insanından fazlası bulunmuyordu; ve dahi Kudüs'ün yakın çevresindeki yerlerin tüm insanları hristiyanlarla ittifak kurmuş ve bir araya toplanmış durumdaydılar. Ancak diğer Türkler bazen onlara zarar vermek için son derece büyük çaba harcıyorlardı; bu yüzden pek çok hristiyan, Türklerin korkusu yüzünden her gün Kudüs'ten ayrılıyor ve kendilerini daha güvende hissettikleri çevre topraklarda kalıyorlardı. Ancak tarlalarda her şeyin tam bir barış içinde olduğunu gördüklerinde bazen geri dönüyorlardı; ve bu durum yüzünden Kral Godeffroy (Godfrey) bir ferman çıkardı: Şöyle ki, her kim kendi topraklarından ayrılır ve bir yıl bir gün boyunca dışarıda kalırsa, o kişinin kendi malları ile adı geçen Kudüs'te sahip olduğu her şey üzerindeki mülkiyet hakkını tamamen ve sonsuza dek kaybedeceğini buyurdu; bu yüzden bundan böyle hristiyanlar kutsal Kudüs topraklarını bir daha asla terk etmediler, aksine her zaman içeride kaldılar. Ve bu sırada Godeffroy (Godfrey), Artur (Arsur / Ersuf) adı verilen bir şehri kuşatmaya gitti, oraya yanında bulabildiği kadar çok insan götürdü. Ve adı geçen şehre ulaştığında, orayı her türlü malla son derece donatılmış ve iyi bir savunma altında buldu; bu yüzden hem kendisine hem de adamlarına hiçbir zarar gelmeden, ve oraya hiçbir ziyan vermeden barışçıl bir şekilde geri döndü; ve diğer taraftan, o sırada Müslüman olan ve Artur (Arsur / Ersuf) çevresindeki şatoların senyörlüğünü yürüten Samiriye (Samarya / Nablus) halkı geldiler; bu insan topluluğu Kral Godeffroy'a (Godfrey) kendi usullerine göre yaptıkları ekmekler, şaraplar, kekler ve kuru üzümlerden oluşan hediyeler getirdiler; ancak onların oraya dürüstçe gelmekten ziyade, Kralı ve onun maiyetini gizlice gözetlemek ve casusluk etmek amacıyla gelmiş olmaları son derece mümkündür. Her şeye rağmen o kadarını yaptılar ki, Kral Godeffroy'un (Godfrey) huzuruna çıktılar ve ona bizzat hediyelerini sundular. O sırada Godeffroy (Godfrey) tarlada, yere oturmuş bir halde bulunuyordu

ve sadece içi saman dolu basit bir çuvala dayanmıştı; çünkü kendisi tüm işlerinde son derece alçakgönüllü ve mütevazı bir adamdı; ve Türkler onu bu durumda gördüklerinde, onların dilini bilen kişilere titizlikle sormaya başladılar: Böylesine ulu, bilge ve dünyaca ünlü olan, ve bu kadar uzaktan gelip bunca insanı kendi emri ile buyruğu altına almış olan bu kişinin neden böyle basitçe yerde oturduğunu, ve neden alt sergisinde tek bir kumaş parçasından başka hiçbir şey bulunmadığını sordular. Ve sonra, korkulan ve muzaffer bir adamın şanına yakışır şekilde ellerinde çıplak kılıçlar ve savaş baltaları tutan şövalyelerinin nerede olduğunu, ve kendi törenlerinde adet edindikleri o diğer muhteşem seremonilerin nerede olduğunu sordular; ve o zaman Kral Godeffroy (Godfrey) onların ne konuştuğunu sordu, ve ona yukarıda söylendiği gibi anlatıldığında; hemen cevap vererek dedi ki, ölümlü bir insanın toprak üzerinde oturmasının hiçbir şekilde bir utanç olmadığını, çünkü tüm insanların topraktan geldiğini ve her birinin dindarlıkla yine oraya dönmek zorunda olduğunu belirtti; ve Türkler tercümanlar vasıtasıyla Kral Godeffroy'un (Godfrey) verdiği bu cevabı işittiklerinde, onun bu sözlerini ve tüm durumunu harika bir şekilde övdüler; onun son derece büyük bir bilgelik ve alçakgönüllülükten geldiğini söylediler; ve sonra Kraldan alçakgönüllülükle izin isteyerek oradan ayrıldılar; ve geri dönerlerken kendi aralarında, Godeffroy'un (Godfrey) tüm o toprakların senyörü olmak ve tüm dünyayı yönetmek için fazlasıyla büyük bir güce ve bilgeliğe sahip olduğunu birbirlerine söylüyorlardı; ve onun Samiriye (Samarya / Nablus) halkına verdiği o sözler ve cevaplar kısa bir süre içinde pek çok ülkeye yayıldı, bundan dolayı düşmanları ondan son derece daha fazla korkmaya başladılar. Ve kısaca, onun durumunu araştıran hiç kimse yoktu ki onun tüm işlerinde tam bir alçakgönüllülük, adalet ve güç bulmamış olsun; zira kendisi hiçbir kınama ya da kötülük barındırmayan tam bir onur prensiydi; ve kendisi tarlada biraz dinlendikten sonra yeniden atına bindi, ve ülkeyi sonsuza dek korumak üzere adamlarıyla birlikte Kudüs'e geri döndü; o sırada Ermenistan doğumlu olan, ve Mezopotamya topraklarında Fırat (Fratre) nehri kıyısındaki yerlerin senyörlüğünü yürüten Gabriel (Malatya Hakimi Gabriel) adında zengin bir adam bulunuyordu; kendisi İran (Büyük Selçuklu) ordularının kendi topraklarına akın etmesinden son derece şüphe duyuyordu, ki o topraklarda Meletanie (Malatya) adında çok iyi bir şehre sahipti; bu yüzden kendi içinde düşünerek, Antakya prensi Bonamond'a (Taranto'lu Boemondo) haber göndermeyi kararlaştırdı; ona eğer kendi topraklarına gelmek üzere acele ederse, elinde bulundurduğu o şehri ve senyörlüğü tamamen onun mülkiyetine teslim edeceğini bildirdi; ve Bonamond bu haberleri aldığında son derece sevindi; hemen yanındaki adamlarla birlikte oraya gitmek üzere hazırlandı; ve o kadar büyük bir gayret gösterdi ki, Fırat (Fratre) nehrini geçerek Mezopotamya topraklarına girdi; ve adı geçen o yere iyice yaklaştığında, o bölgede Animas (Danişmend Ahmet Gazi) adında çok güçlü bir amiral bulunuyordu, kendisi casusları vasıtasıyla Bonamond'un (Taranto'lu Boemondo) gelişini haber aldı; bu yüzden onun geçeceği yol üzerinde öyle güçlü bir pusu kurdu ki, Bonamond (Taranto'lu Boemondo) aniden yakalandı ve Türkler tarafından sıkıca bağlanarak esir edildi; bundan dolayı amiral Animas (Danişmend Ahmet Gazi) harika bir kibir ve gurura kapıldı; bu yüzden derhal gidip, Bonamond'un (Taranto'lu Boemondo) senyörlüğünü almaya gittiği o Meletanie (Malatya) şehrinin önüne kuşatmasını kurdu;

ve amiral o şehri bir taarruzda hemen ele geçirebileceğini sanıyordu; ancak içeridekiler tarafından öyle iyi bir direnişle karşılaştı ki, işler hiç de onun düşündüğü gibi gitmedi; ve o sırada Urfa'da (Rohais) bulunan Baudouin'e (Kral I. Baudouin), yoldaşı Bonamond'un (Taranto'lu Boemondo) nasıl esir alındığına ve adamlarının katledildiğine dair haberler aniden ulaştı; bu haberlerden dolayı Baudouin (Kral I. Baudouin) son derece büyük bir keder duydu; bu yüzden derhal savaş adamlarını düzene soktu, ve Bonamond'un (Taranto'lu Boemondo) esir alındığı o bölgelere doğru yola çıktı; ancak o Türk amirali Animas (Danişmend Ahmet Gazi), Baudouin'in (Kral I. Baudouin) gelmekte olduğunu haber aldığında onunla savaşmaya hiç cesaret edemedi; bu yüzden Meletanie (Malatya) önündeki o kuşatmayı tamamen kaldırdı, ve esir aldığı Bonamond'u (Taranto'lu Boemondo) yanına alarak kendi ülkesine doğru kaçtı; ve Baudouin (Kral I. Baudouin) onun kaçtığını öğrendiğinde tam üç gün boyunca onun peşinden gitti; ancak onu yakalayamadı; bu yüzden Baudouin (Kral I. Baudouin) geri döndü, ve doğrudan Meletanie (Malatya) şehrinin içine girdi; orada şehrin senyörü olan Gabriel (Malatya Hakimi Gabriel) onu son derece onurlu bir şekilde ve büyük bir sevinçle karşıladı; ve daha önce Bonamond'a (Taranto'lu Boemondo) söz vermiş olduğu gibi o şehri tamamen Baudouin'in (Kral I. Baudouin) mülkiyetine teslim etti, zira yoldaşının uğradığı o kötü kaderden dolayı kendisi de son derece büyük bir üzüntü duyuyordu; ve bu teslim alma töreninin ardından Baudouin (Kral I. Baudouin), Bonamond'un (Taranto'lu Boemondo) imdadına yetişmek üzere ayrılmış olduğu kendi öz Urfa (Rohais) topraklarına barış içinde geri döndü.

Comme le roy Godeffroy se partit de Hierusalem pour aller chercher uiures és pays à l'entour.

CHAP. LVI.

Le

288 LA GENEALOGIE DE

LE roy Godeffroy & ses gens estans en Hierusalem auoient aucune disette de viure dedans la cité: si fut dit & r'aporté par les espies d'iceluy roy que vers les parties d'Arrabie outre le fleuue de iourdain auoit vn petit pays où les gens estoiẽt bien garniz de viures, lesquels ne se doubtoiẽt point des chrestiens, & sin'habitoient point és forteresses ne és pays de deffence desquelles nouuelles fut resiouy le roy Godeffroy, si assembla ses gens; lesq̃ls il fit diligemment armer comme il appartenoit, & puis y alla, & quand il eut tant marché qu'il arriua en ceste partie il trouua ce que ses espies luy auoiẽt raporté. Et la prindrent luy & ses gens, bœufz: vaches: moutons; & autre bestial qu'ilz peurent trouuer tant qu'ilz en eurent assez suffisamment pour pouruoir la cité vne longue espace de temps, & en ce temps apetoit chacun merueilleusement à voir le roy Godeffroy; & venoient gens de loingtains pays pour le voir & luy presenter honnorables dõs, car il estoit renommé en toute prouẽsse & vaillantise de courage que chacun appetoit de le voir: & de luy faire plaisir & seruice, & entre les autres vint à luy vn puissant & hardy turc du pays d'Arrabie. Lequel estoit de grande renommee en tout le pays: si desiroit moult à voir le roy Godeff. oy pour les grãdes merueilles qu'il auoit oũy dire de luy, & incontinent cest Arabe fut presenté dequant Godeffroy deuant lequel s'enclina, & luy fit grande reuerence: & Godeffroy luy rendit pareillement le salut à sa discretion, & apres plusieurs parolles de l'vn & de l'autre le turc pria au roy Godeffroy qui luy voulsist monstrer

GODEFFROY DE BVILLON. 289

monstrer aucune de ses forces, lors Godeffroy qui estoit benin & qui vouloit bien obtẽperer à vn chacun en choses honnestes, tira son espee & d'vn seul coup frappa vn Camel, & luy couppa le chef.

Adonc dit le Turc que son espee trenchoit bien, & qu'elle estoit bonne, lors le Roy Godeffroy demanda l'espee du Turc: lequel luy donna & incontinent frappa vn autre Camel & luy fit tomber le chef en terre du premier coup plus facilement qu'il n'auoit pas fait au premier Camel. Et quand le Turc vit ce coup il fut bien esbahy & dit lors que c'estoit la force de ses bras, si s'accoincta le Turc de Godeffroy, & luy presenta de beaux dons pour l'amour de luy. Et puis print humblement congé de sa bonne grace & s'en retourna en son pais d'Arche, & le noble Roy Godeffroy retourna en Hierusalem auec ses gens & le butin qu'il auoit gaigné.

Kral Godeffroy'un (Aşağı Lorraine Dükü Godfrey), çevre ülkelerde yiyecek aramak üzere Kudüs'ten nasıl ayrıldığı hakkında.
BÖLÜM LVI.

Kral Godeffroy (Godfrey) ve adamları Kudüs'te (Hierusalem) bulunurlarken, şehrin içinde bir miktar yiyecek kıtlığı çekiyorlardı; öyle ki bu durum Kralın casusları tarafından dile getirildi ve aktarıldı: Ürdün (Iourdain) nehrinin ötesindeki Arabistan (Arrabie) bölgelerine doğru, insanların yiyecek yönünden son derece iyi donandığı küçük bir ülkenin bulunduğu, bu insanların hristiyanlardan hiçbir şekilde şüphe duymadıkları ve savunma amaçlı hiçbir şatoda ikamet etmedikleri bildirildi; bu haberlerden dolayı Kral Godeffroy (Godfrey) son derece sevindi, böylece adamlarını topladı; onların gereğine uygun olarak hızlıca silahlanmalarını sağladı, ve sonra oraya doğru yola çıktı; ve o bölgeye ulaşana kadar o kadar çok yol katetti ki, casuslarının kendisine aktarmış olduğu şeyi aynen buldu. Ve kendisi ile adamları o yerde bulabildikleri tüm öküzleri, inekleri, koyunları ve diğer hayvan sürülerini ele geçirdiler; öyle ki şehri çok uzun bir zaman boyunca geçindirmeye fazlasıyla yetecek kadarını dürüstçe elde ettiler; ve o dönemde her bir insan, Kral Godeffroy'u (Godfrey) görmeyi mucizevi bir şekilde arzuluyordu; ve çok uzak ülkelerden insanlar onu görmek ve ona onurlu hediyeler sunmak üzere geliyorlardı; zira kendisi her türlü kahramanlıkta ve yüreğinin yiğitliğinde öyle ün salmıştı ki, herkes onu görmeyi canıgönülden diliyordu; ve ona saygı ile hizmet sunmak istiyorlardı; ve diğerlerinin arasında, Arabistan (Arrabie) ülkesinden güçlü ve cesur bir Türk geldi. Bu kişi tüm ülkede büyük bir üne sahipti; hakkında duyduğu o ulu mucizeler ve anlatılar nedeniyle Kral Godeffroy'u (Godfrey) görmeyi son derece arzulamıştı; ve o an bu Türk, Godeffroy'un (Godfrey) huzuruna çıkarıldı, onun önünde eğilerek ona büyük bir saygı gösterdi: Ve Godeffroy de kendi bilgeliği doğrultusunda onun selamını aynı şekilde kabul etti; ve birinin diğeriyle yaptığı birkaç konuşmanın ardından Türk, Kral Godeffroy'dan (Godfrey) kendisine güçlerinden birini göstermesini rica etti; o zaman dürüst olan ve dürüst olan her meselede herkese seve seve uymayı arzulayan Godeffroy (Godfrey), kılıcını çekti ve tek bir darbeyle bir devenin (Camel) boynuna vurarak onun kafasını kesti.
Bunun üzerine Türk, onun kılıcının çok iyi kestiğini ve son derece mükemmel olduğunu söyledi; o zaman Kral Godeffroy (Godfrey), Türkün kılıcını talep etti: Türk kılıcını ona teslim etti ve Kral hemen bir başka deveye (Camel) daha vurarak, onun da kafasını ilk darbede, bir öncekinden çok daha kolay bir şekilde yere düşürdü. Ve Türk bu darbeyi gördüğünde son derece şaşırdı ve o an bunun kılıçtan değil, Kralın kollarının gücünden kaynaklandığını söyledi; böylece o Türk, Godeffroy (Godfrey) ile dostluk kurdu ve ona olan sevgisi uğruna ona güzel hediyeler sundu. Ve sonra onun o yüksek lütfundan alçakgönüllülükle izin isteyerek kendi ülkesi olan Arche (Arqa / Arka / Suriye sınır boyu) topraklarına geri döndü; ve soylu Kral Godeffroy (Godfrey) de yanındaki adamlarla ve kazandığı o ganimetle birlikte Kudüs'e geri döndü.

Comme le preux & noble Roy de Hierusalē, Godeffroy de Buillon trespassa en nostre Seigneur Iesus-Christ, & puis fut ensepulturé au mont de Caluaire.

CHAP. LVII.

APres que le preux & bien renommé Roy de Hierusalem, Godeffroy de Buillon eut tenu le Royaume de la saincte terre vne espace de temps en ses mains: ainsi que Dieu auoit ordōné de luy au commencement de son aage. Il ordonna de grands biens aux Eglises, tant que le sainct seruice de Dieu y estoit bien & deuotement accomply: & si auoit tousiours trauaillé à mettre son peuple

T

290 LA GENEALOGIE DE

en bonne paix & tranquilité, si auint apres toutes choses & qu'il eut disposé de l'estat de l'Eglise & de son peuple, qu'il pleut à Dieu de luy enuoyer vne maladie, de laquelle il fut vexé. Si ordonna songneusement de tous ses affaires, & de ceux de la cité de Hierusalem, Et apres plusieurs iours qu'il eut esté au lit malade & qu'il sentoit approcher sa fin, & le terme du cours de sa vie il pensa de sa conscience, puis appella tous les barons, cheualiers, seigneurs & gentils-hommes, qui estoyent encores demourez auec luy en la saincte cité de Hierusalem, & leur dit, Messeigneurs mes freres & mes amis vous voyez que ie suis grandement malade & debilité & au danger du perilleux trespas de ce monde, vous sçauez au surplus messeigneurs mes freres, à quelle intention nous partismes de nos pays de Gaulle pour passer la mer & venir par deçà. Et quelques tribulations que nous auons commis enuers Dieu, toutesfois nous sommes tousiours (la grace à nostre Seigneur) finablement venus à vne partie de tous nos desirs. Et encores presentement comme vous voyez nous sommes paisibles au propre lieu de ceste saincte cité de Hierusalem où estoit toute nostre principalle intention, & pourtant apres mon trespas ie vous recommande tousiours la cité, le peuple & tout le pais & que sur tout vous entreteniez bien & deuotemēt les saintes Eglises, & le diuin seruice de Dieu. Soyez aussi loyaux en seruant Dieu. Et ie vous promets qu'il ne vous laissera point Orphelins de sa grace: & aurez tousiours de ces biens en abondance.

Au surplus messeigneurs vous sçauez que le Royaume de Hierusalem compete & appartient: apres

GODEFFROY DE BVILLON. 291

apres mon trespas, à mon frere Baudouin qui est à Rohais, ie le vous recommande en ses affaires, & qu'il vous plaise de le bien introduire en tout ce qui sera besoin de faire, pour tousiours bien garder, deffendre & entretenir la cité & tout le peuple de la main des Turcz ennemis, & aussi qu'il vous plaise de moy pardonner les deffautes que regissant ie puis auoir faictes enuers vous: car ie n'ay pas en tant de sens ne de prudence à gouuerner le Royaume, & la chose publique comme bien vous appartenoit, pourtant vueillez moy excuser. Au surplus ie rends graces à Dieu, des biens qu'il m'a tousiours enuoyez en tous mes affaires, & de la grace qu'il m'a donnee de moy auoir fait, & constitué Roy en sa saincte terre. Et vous prie qu'apres mon trespas vous plaise de moy faire ensepulturer au dessous du saint Sepulchre de nostre Seigneur, à fin que ie puisse estre participant en la gloire de nostre seigneur. Et à Dieu mes freres & amis qui vous doint sa paix & sa grace.

Et quand le Roy Godeffroy eut ainsi recōmandé tout son affaire aux barons & cheualiers deuotz chrestiens, il se confessa & disposa de son ame: puis reçeut les saincts Sacremens de l'Eglise en merueilleuse deuotion & feruent courage de cœur rememorant la precieuse passion de nostre doux Sauueur & puis deuotement trespassa & rendit son ame à Dieu nostre Seigneur, & reçeut le salaire de ses bons loyers en la compagnie des bien-heureux saincts & saincctes de Parads, Amen. Et alors estoit vne merueilleuse pitié de voir vn chacun plorer en Hierusalem le trespas du bon Godeffroy: car s'estoit

T 2

292 LA GENEALOGIE DE

toute leur esperance, & celuy en qui Dieu nostre souuerain seigneur auoit mise sa force pour secourir & preseruer les autres, parquoy grand dueil & desconfort fut mené de luy en Hierusalem, ce n'estoit pas de merueilles, car c'estoit l'honneur du pais, & apres toutes lamentations fut le bon Roy de Hierusalem porté honnorablement en sepulture au propre lieu où il s'estoit demandé par deuotion, & là y eut grand honneur & magnificence: comme il appartient à vn Roy & tant valeureux qu'il estoit, & ainsi trespassa le preux Godeffroy de Buillon roy de Hierusalem le premier Dimenche de Iuillet, l'an de grace mille & cent ans, & fut sepulturé au mont de Caluaire. Et apres le trespas d'iceluy preux & noble Roy, fut accordé en Hierusalem de tous les barons cheualiers & deuotz chrestiens, qu'on iroit querir Baudouin de Rohais son frere, pour estre Roy en succession apres luy comme son aisné heritier, ainsi comme le compromis auoit esté fait en la premiere election, & si furent messagers ordonnez pour l'aller querir, à fin de tenir le Royaume.

Yiğit ve soylu Kudüs Kralı Godeffroy de Buillon'un (Aşağı Lorraine Dükü Godfrey) Rabbimiz İsa Mesih katında nasıl vefat ettiği ve ardından Kalvarya Dağı'na (Kudüs'teki Golgotha / Kalvarya Tepesi) nasıl defnedildiği hakkında.

BÖLÜM LVII.

Kudüs'ün (Hierusalem) o yiğit ve pek ünlü Kralı Godeffroy de Buillon (Godfrey), kutsal toprakların krallığını bir süre elinde tuttuktan sonra; tıpkı Tanrı'nın onun yaşının başlangıcında buyurmuş olduğu gibi; Kiliselere büyük mallar tahsis etti, öyle ki Tanrı'nın o kutsal hizmeti orada iyi ve dindarlıkla yerine getiriliyordu; ve dahi halkını her zaman tam bir barış ve huzur içinde tutmak için durmaksızın çalıştı, öyle ki Kilisenin ve halkının durumu hakkında her şeyi düzenledikten sonra; Tanrı'nın iradesiyle kendisine bir hastalık gönderildi, ki bu hastalıkla son derece sarsıldı. Bu yüzden kendi işlerini, ve Kudüs (Hierusalem) şehrinin insanlarının işlerini tam bir özenle düzene soktu. Ve yatakta hasta yattığı birkaç günün ardından, sonunun yaklaşmakta olduğunu ve ömrünün akışının vadesinin dolduğunu hissettiğinde vicdanını düşündü, sonra yanında hâlâ kutsal Kudüs (Hierusalem) şehrinde kalmış olan tüm baronları, şövalyeleri, senyörleri ve asilzadeleri çağırdı ve onlara şöyle dedi: "Mefseigneurs (Efendilerim), kardeşlerim ve dostlarım; görüyorsunuz ki ben son derece büyük bir hastalık ve halsizlik içindeyim, ve bu dünyanın o tehlikeli vefatının tehdidi altındayım; sizler ki her şeyden önce kardeşlerimsiniz, bizim denizi geçip buralara gelmek üzere Gaulles (Fransa / Galya) topraklarındaki kendi öz ülkelerimizden hangi niyetle ayrıldığımızı çok iyi bilirsiniz. Ve dahi her ne kadar Tanrı'ya karşı bazı günahlar işlemiş olsak da, yine de Rabbimizin lütfuyla tüm arzularımızın bir kısmına nihayetinde ulaştık. Ve dahi şu an bizzat sizin de gördüğünüz üzere, bizim asıl ana niyetimizin ve amacımızın bulunduğu bu kutsal

Kudüs (Hierusalem) şehrinin öz yerinde tam bir barış içindeyiz; ve bu yüzden efendilerim, benim vefatımdan sonra bu şehri, halkı ve tüm bu ülkeyi her zaman birbirinize tavsiye etmenizi rica ederim; öyle ki buraları iyi ve dindarlıkla koruyasınız, kutsal Kiliseleri ve ilahi hizmeti dürüstçe destekleyesiniz. Tanrı'ya hizmet ederken her zaman sadık kalın. Ve size söz veririm ki O sizi kendi lütfundan hiçbir şekilde mahrum bırakmayacaktır; ve bu mallara her zaman bolluk içinde sahip olacaksınız. Ayrıca efendilerim, bilirsiniz ki Kudüs Krallığı, benim vefatımdan sonra, şu an Urfa'da (Rohais) bulunan kardeşim Baudouin'e (Kral I. Baudouin) düşmektedir ve ona aittir; bu yüzden onun işlerinde ona destek olmanızı, ve yapılması gerekecek olan her şeyde ona dürüstçe rehberlik etmenizi rica ederim; öyle ki bu şehir ve tüm halk düşmanımız olan o Türklerin elinden her zaman iyi korunsun, savunulsun ve gözetilsin; ve dahi benden sonra buraları yönetirken yapmış olabileceğim tüm kusurlar ve eksiklikler için beni bağışlamanızı rica ederim: Çünkü bu Krallığı yönetmek, ve kamu işlerini iyi yürütmek için bende sizde açıkça göründüğü kadar büyük bir bilgelik ve öngörü bulunmuyordu, bu yüzden beni mazur görmenizi dilerim. Dahası, bana her zaman her işimde yardım eden, ve beni bu kutsal topraklarda Kral kılıp konumlandıran Tanrı'ya tüm kalbimle şükürler sunarım. Ve sizden rica ederim ki benim vefatımın ardından, bedenimi Rabbimiz İsa Mesih'in o şanlı Kutsal Kabir'inin (Kutsal Kabir Kilisesi / Saint-Sepulcre) altına defnettirmeyi uygun bulasınız; öyle ki ruhum Rabbimizin şanından ve lütfundan payını alabilsin. Ve Tanrı size, kardeşlerime ve dostlarıma kendi barışını ve lütfunu ihsan eylesin."
Ve Kral Godeffroy (Godfrey) tüm işlerini bu şekilde dindar hristiyan baronlarına ve şövalyelerine tavsiye ettiğinde; günahlarını çıkardı ve ruhunu düzene soktu; sonra Kilisenin kutsal sakramentlerini son derece büyük bir dindarlıkla ve yüreğinin ateşli cesaretiyle kabul etti; tatlı Kurtarıcımızın o kıymetli çilesini andı, ve sonra dindarlıkla vefat ederek ruhunu Rabbimiz Tanrı'ya teslim etti; ve Cennetin o kutlu azizleri ile azizelerinin topluluğunda kendi sadık hizmetinin ödülünü aldı, Amen. Ve o sırada Kudüs'ün içinde, o iyi Godeffroy'un (Godfrey) vefatı yüzünden her bir insanın nasıl ağlayıp feryat ettiğini görmek harika bir acıydı: Çünkü o onların tüm umuduydu, ve yüce Rabbimiz Tanrı, diğerlerine yardım etmesi ve onları koruması için kendi gücünü onun üzerine koymuştu; bu yüzden Kudüs'ün içinde onun için çok büyük bir yas ve keder yürütüldü, ki buna şaşmamak gerekir; zira kendisi o ülkenin tüm onuruydu; ve tüm o ağıtlardan sonra, iyi Kudüs Kralı dindarlıkla arzuladığı o öz yerine, onurlu bir şekilde taşınarak defnedildi; ve oraya, böylesine değerli ve yiğit bir Krala yakışacağı üzere çok büyük bir onur ve görkem gösterildi; ve böylece yiğit Godeffroy de Buillon (Godfrey), Kudüs Kralı olarak, lütuf yılında bin yüz (1100) yılında, Temmuz ayının ilk Pazar gününde vefat etti; ve Kalvarya Dağı'na (Kudüs'teki Golgotha / Kalvarya Tepesi) defnedildi. Ve o yiğit ile soylu Kralın vefatının ardından, Kudüs'te bulunan tüm baronların, şövalyelerin ve dindar hristiyanların ortak kararıyla; onun yerine, ve onun ilk yasal mirasçısı olarak Krallığı devralması ve yönetmesi amacıyla, Urfa'da (Rohais) bulunan kardeşi Baudouin'in (Kral I. Baudouin) aranıp getirilmesine kesin olarak karar verildi, tıpkı o ilk seçimde aralarında sözleşilmiş ve anlaşılmış olduğu gibi; ve böylece o Krallığı elinde tutması için onu aramaya gitmek üzere derhal elçiler saptandı ve görevlendirildi.

Comme les nouuelles uindrẽt à Baudouin de Rohais, que son frere le Roy de Hierusalem Godefroy de Buillon estoit trespassé en nostre Seigneur & qu'il uint tenir le Royaume. Dont il mena grand dueil pour son frere. Et puis uint pour estre Roy, & desconfit plusieurs Turcs qui l'assaillirent en uenant en Hierusalem.

CHAP. LVIII.

MEssagiers furent enuoyez de par les barons & cheualiers, qui estoyent en la cité de Hierusalem à Baudouin de Rohais, pour luy signifier la mort & trespas de son frere le Roy Godef

GODEFFROY DE BVILLON. 293

deffroy: dequoy Baudouin fut merueilleusement desplaisant, & mena grãd dueil pour l'amour de son frere, & iceluy trouuerent les messagers en la terre de Mesopotanie en la cité de Meletamie que Gabriel luy auoit rendue paisiblement ainsi que dit est, & auoit du tout desia mis le pais en son obeissance, toutesfois il proposa de venir en Hierusalem pour l'amour de nostre Seigneur, & puis qu'il auoit pleu aux nobles barõs de le mander, si se prepara & print auec luy deux cens cheualiers, & huict cẽs hommes de pied, & pour garder sa terre, laissa vn sien cousin sage & preud'hõme, lequel estoit appellé Baudouin de Bourc, lequel fut Roy apres luy, & ainsi se partit du pais pour venir posseder le Royaume de Hierusalem, & fort s'esmerueillerent plusieurs comme il se portoit à si peu de gens, veu qu'il auoit à passer par plusieurs de ses ennemis. Et tant alla en la garde de Dieu qu'il vint iusques en Anthioche où il laissa sa femme & ses damoiselles & gẽs auec elle pour la seruir, si print cõgé de sa femme & se partit d'Anthioche, & pour adresser sa voye en Hierusalẽ, tint son chemin deuers la marine, où il passa par plusieurs villes cõme par Gibel, Balaine, Maracle, Tortouse & Arches, puis apres se logea à Triple où le seigneur de la ville luy enuoya des viures assez pour luy & ses gens, & le fit aduertir que Duchats le Soudan de Damas le guettoit, pour luy porter dommage s'il pouuoit, puis apres se partit Baudouin de Triple en remerciãt le Seigneur de ses biens, & puis alla au fleuue du Chien où il y a vn tresdãgereux passage: car de l'vne des parties a de grosses & roides des mãtaignes, & de l'autre part est la mer pro-

T 3

294 LA GENEALOGIE DE

fonde à merueilles, & si n'a pas la voye plus d'vne demye toise de large, & dure enuiron demye lieue de long, & là en ce destroit auoit vne grande multitude de Turcz pour illec deffendre le chemin.

Et quand Baudouin approcha de ce passage il fit mettre ses gens ensemble, & passa adoncques facilement car les Turcz s'estoyẽt alors retirez és mãtaignes: mais quand ceux qui estoyent és mãtaignes virent qu'ilz estoyent outre ce passage, & desia tous és plains des champs ilz descendirent pour luy courir sus, parquoy il fit retourner ses gens, lesquels vindrent si vigoureusement assaillir les Turcs, qu'ilz furent incontinent desconfits, excepté ceux qui s'enfuirent à sauueté, là où ilz peurent, & sans faillance de laquelle chose Baudouin rendit graces à Dieu de ce qu'il luy auoit donné grace de passer sans danger, & au partir de ce lieu vindrẽt passer par autres petites villes, c'est à sçauoir, à Baruc, à Cesaree, à Sur, à Acre, & puis à Iaffes qui estoit à Tangres, & là n'y estoit pas en personne: mais ses gens y estoyent qui festoierent moult honnorablement ledit Baudouin, & luy firent grand chere & plusieurs beaux presens, puis se partit Baudouin de ce lieu, & fit tant par plusieurs iournees qu'il vint pres de Hierusalem. Et quand ceux de la cité de Hierusalem sceurent la venue ilz y sortirent honnestement de Hierusalem, & luy vindrent au deuant en honneur & solemnité: comme à leur Roy & principal seigneur, & entra en Hierusalem le iour sainct Thomas l'Apostre, où il fut reçeu à tresgrande ioye & magnificences.

Comme

Kudüs Kralı olan kardeşi Godeffroy de Buillon'un (Aşağı Lorraine Dükü Godfrey) Rabbimiz katında vefat ettiğine ve krallığı devralmaya gelmesi gerektiğine dair haberlerin Urfa'lı Baudouin'e (Kral I. Baudouin) nasıl ulaştığı hakkında. Kendisi kardeşinin ardından büyük bir yas tuttu ve sonra Kral olmak üzere geldi, ve Kudüs'e (Hierusalem) gelirken kendisine saldıran pek çok Türkü bozguna uğrattı.

BÖLÜM LVIII.

Kudüs (Hierusalem) şehrinde bulunan baronlar ve şövalyeler tarafından, Urfa'lı Baudouin'e (Kral I. Baudouin), kardeşi Kral Godeffroy'un (Godfrey) ölümünü ve vefatını bildirmek üzere elçiler gönderildi; bu durum karşısında Baudouin (Kral I. Baudouin) mucizevi bir şekilde son derece üzüldü, ve kardeşinin sevgisi uğruna büyük bir yas tuttu; ve adı geçen elçiler onu, daha önce dendiği gibi Gabriel'in (Malatya Hakimi Gabriel) kendisine barışçıl bir şekilde teslim etmiş olduğu Mezopotamya (Mesopotanie) topraklarındaki Meletanie (Malatya) şehrinde buldular; ve dahi orayı tamamen kendi emri ve buyruğu altına almıştı; buna rağmen Rabbimizin sevgisi uğruna, ve soylu baronların kendisini çağırmasından hoşnut kaldığı için Kudüs'e (Hierusalem) gelmeye niyetlendi; böylece hazırlandı ve yanına iki yüz atlı şövalye ile sekiz yüz piyade insanı aldı; ve kendi topraklarını korumak üzere, yerine kendi öz kuzeni olan bilge ve yiğit bir adamı bıraktı, ki kendisi Baudouin de Bourc (Kudüs Kralı II. Baudouin) olarak adlandırılırdı ve kendisinden sonra Kral olacaktır; ve böylece Kudüs (Hierusalem) Krallığı'nın mülkiyetini elde etmek üzere gelmek için o ülkeden ayrıldı; ve pek çok kişi, onun bu kadar az sayıda insanla ilerlemesine harika bir şekilde şaşırdı, çünkü yol boyunca düşmanlarından pek

çoğunun arasından geçmek zorundaydı. Ve Tanrı'nın koruması altında öyle ilerledi ki, Antakya'ya (Anthioche) kadar ulaştı, orada kendi eşini, genç hanımlarını ve ona hizmet eden adamlarını geride bıraktı; böylece eşinden izin aldı ve Antakya'dan (Anthioche) ayrıldı; ve Kudüs'e (Hierusalem) giden yolunu doğrultmak amacıyla rotasını deniz kıyısına doğru tuttu; öyle ki buralarda Gibel (Cebele), Balaine (Belinas / Baniyas), Maracle, Tortouse (Tartus) ve Arches (Arqa / Arka) gibi pek çok şehirden geçti; ve sonrasında Triple (Trablusşam) şehrine yerleşti, oranın senyörü ona ve adamlarına fazlasıyla yiyecek gönderdi; ve ona, Şam Sultanı Duchats'ın (Şam Selçuklu Meliki Melik Dukak) kendisini pusuya düşürüp eğer gücü yeterse ona zarar vermek üzere kurnazca gözetlemekte olduğunu bildirdi; ve sonrasında Baudouin (Kral I. Baudouin), malları için o Triple (Trablusşam) senyörüne teşekkür ederek oradan ayrıldı; ve sonra Köpek Nehri'ne (Nahr al-Kalb / Köpek Nehri) doğru gitti, orada son derece tehlikeli bir geçit bulunuyordu: Çünkü o yerin bir tarafında dağların büyük ve dik kayalıkları vardı, ve diğer tarafında ise son derece derin olan deniz dalgalanıyordu, ve dahi o geçit yarım kulaçtan daha fazla bir genişliğe sahip değildi, ve uzunluğu ise yaklaşık yarım fersah sürüyordu; ve işte o boğazın içinde, o yolu savunmak ve kapatmak üzere orada toplanmış son derece büyük bir Türk kalabalığı bulunuyordu.
Ve Baudouin (Kral I. Baudouin) o geçide yaklaştığında tüm adamlarını bir araya topladı; ve o an orayı kolayca geçti: Çünkü Türkler o sırada geri çekilip dağlara kaçmışlardı; ancak dağlarda olan o Türkler, hristiyanların o geçidi aşmış olduğunu ve artık tarlaların düzlüğüne tamamen indiklerini gördüklerinde, onların üzerine güçle çullanmak amacıyla aşağıya indiler; bu yüzden Baudouin (Kral I. Baudouin) adamlarını geriye döndürdü, onlar o kadar büyük bir yiğitlikle Türklerin üzerine saldırdılar ki; öyle ki onlar hiçbir gecikme olmadan aniden tamamen bozguna uğratıldılar, kaçarak canını kurtarabilenlerin dışındakiler, her nerede bulabildilerse; ve bu başarı doğrultusunda Baudouin (Kral I. Baudouin), hiçbir tehlikeye uğramadan orayı geçme lütfu verdiği için Tanrı'ya şükürler sundu; ve o yerden ayrıldıktan sonra daha başka küçük şehirlerden de geçerek ilerledi; yani Baruc (Beyrut), Cefaree (Kayseriyye), Sur (Sur / Tyre), Acre (Aka) vasıtasıyla; ve sonrasında Tangres'ın (Tancred) elinde bulundurduğu Jaffes (Yafa) limanına ulaştı, ve kendisi o sırada orada şahsen bulunmuyordu: Ancak onun adamları orada hazır bulunuyorlardı, onlar adı geçen Baudouin'i (Kral I. Baudouin) son derece onurlu bir şekilde karşıladılar, ve ona büyük ziyafetler çekerek pek çok güzel hediyeler sundular; sonra Baudouin (Kral I. Baudouin) o yerden ayrıldı; ve birkaç günlük yolculuğun ardından kutsal Kudüs (Hierusalem) şehrine iyice yaklaştı. And kutsal Kudüs (Hierusalem) şehrinin insanları onun gelmekte olduğunu haber aldıklarında; hemen şehirden dışarı çıkıp onu tam bir onur ve görkemle karşıladılar; ona kendi Kralları ve baş senyörleri olarak muazzam bir hürmet gösterdiler; ve şanlı havari aziz Thomas yortusu gününde (21 Aralık) kutsal Kudüs'e (Hierusalem) girdi, orada son derece büyük bir sevinç ve muhteşem bir görkemle kabul edildi.

GODEFFROY DE BVILLON. 195

Comme Baudouin de Rohais frere du preux Godeffroy de Buillon fut couronné Roy de Hierusalem. Et comme il mit tout en bonne paix & tranquilité.

CHAP. LIX.

A Viour de Noel, l'an de l'incarnation de nostre Seigneur mille & cent fut Baudouin, de Rohais couronné Roy en Hierusalem à moult grand honneur present tous les nobles barons chrestiens, si n'est pas à parler de la feste & solemnité qui y fut faite à l'hõneur de Dieu & du Roy, & apres qu'il fut couronné, & porté en l'Eglise du sainct Sepulchre & reçeu comme Roy, il print des gens ce qu'il luy fut possible en sa compagnie, & alla chercher ses aduentures pour tousiours fournir de viures la cité de Hierusalem. Si alla deuers Rames où il trouua foison de robeurs, espieurs de chemins & destrosseurs de gẽs lesquels se tenoyẽt en certaines cauernes où plusieurs d'eux estoyent mussez à l'heure qu'il y arriua. Parquoy il fit bouter le feu dedans & furent mors illec & enclos, & aux autres qu'il peut tenir il leur fit couper les testes, si que le pais fut paisible en ses parties, qu parauant l'on ne pouuoit seurement passer, puis retourna de là le Royaume de Hierusalem en bonne paix l'espace de quatre mois. Or n'auoit pas adoncques le Roy Baudouin grãd puissance de gens d'armes ne de cheuance, alors il enuoya plusieurs de ses espies pour sçauoir le conuiye des Turcz, & si en eut certaines nouuelles en telle maniere qu'il se partit & passa secretement le fleuue de Iordain pour venir en la terre d'Arrabe où luy & ses gens trouuerẽt vne grande multitude de Turcz enuiron le soir lesquels estoyent logez aux champs auec leurs femmes & leurs enfans, & tout tant qu'ils auoyent vaillant auec eux, si vint le Roy frapper au milieu d'eux tellement qu'ilz se trouuerẽt tous surprins & furent incontinent desconfits. Et ceux qui s'en peurent fuir gaignerent à mieux courir, & ainsi prindrent noz gens tout le butin, & furent tous riches. Or auint qu'en l'ost du Roy auoit vne noble dame de Turquie enseinte d'enfant, laquelle les chrestiens auoyẽt prinse & estoit femme d'vn grand Admiral du pais. Et ainsi comme le Roy s'en retournoit, celle dame fut malade du mal d'enfant, parquoy le Roy fit incontinent arrester & descendre la dame de dessus vn Mulet qu'elle cheuauauchoit. Et pource que c'estoit parmy les champs le Roy la fit mener cõtre vn arbre au coin d'vn fossé, & print le Roy Baudouin son propre manteau, & en couurit luy-mesmes la dame & là fit diligemment venir deux ou trois femmes du pais, pour luy aider & secourir, & commanda qu'on la gardast bien, & que incõtinent qu'elle seroit deliuree, qu'on la menast a la plus prochaine ville ou village de là aupres, & qu'on luy administrast tout ce qu'il luy seroit de besoin pour son secours & sa santé. Et de ceste chose fut grandement prisé & loué le noble Roy plein de clemence & de benignité. Et iceluy iour mesmes estoit à grand meschef cest admiral, quand il trouua sa femme perdue, laquelle il sçauoit estre enseincte, si la poursuyuoit de loin en demandant tousiours apres, & tant qu'il vint au lieu où elle estoit

T 4

GODEFFROY DE BVILLON. 197

estoit: dequoy il fut grandement ioyeux, & quand la dame le vit elle commença à plorer de pitié & de la courtoisie que le roy Baudouin luy auoit faicte en propre personne, si le recita à son mary, parquoy il desira moult en son cœur qu'il pleust venir en lieu qu'il peust faire quelque bon seruice au roy Baudouin & à tous ses gens, & tellement que depuis ceste heure ne cessa d'auoir vne singuliere amour aux chrestiens & principalemẽt au roy cõme il apparut car il se trouua depuis en lieu où il luy sauua la vie.

Urfa'lı Baudouin'in (Kral I. Baudouin), yiğit Godeffroy de Buillon'un (Aşağı Lorraine Dükü Godfrey) ardından nasıl Kudüs Kralı olarak taç giydiği hakkında. Ve her şeyi nasıl tam bir iyi barış ve huzur içine koyduğu hakkında.

BÖLÜM LIX.

Rabbimiz İsa Mesih'in beden almasının bin yüz (1100) yılında, Noel gününde (25 Aralık); Urfa'lı Baudouin (Kral I. Baudouin), tüm soylu hristiyan baronlarının huzurunda, çok büyük bir onurla Kudüs'te (Hierusalem) Kral olarak taçlandırıldı; öyle ki Tanrı'nın ve Kralın onuruna orada yapılan o şenlik ile merasimden bahsetmeye gerek yoktur; ve o taç giydikten, ve Kutsal Kabir (Kutsal Kabir Kilisesi / Saint-Sepulcre) kilisesine dindarlıkla taşınıp orada bir Kral olarak kabul edildikten sonra; yanındaki topluluğa eşlik edebilecek kadar bulabildiği insanları aldı, ve Kudüs (Hierusalem) şehrini her zaman yiyeceklerle donatmak amacıyla maceralar aramak üzere yola çıktı; böylece Ramès (Remle) topraklarına doğru ilerledi, orada yol kesen, yolları gözetleyen ve insanları soyan pek çok eşkıya buldu; onlar ki o yere ulaştığında bazısı belirli mağaraların içine gizlenmiş durumdaydılar. Bu yüzden Baudouin (Kral I. Baudouin) o mağaraların içine ateş verilmesini emretti; ve orada içeride kapalı kalarak öldüler, ve ele geçirebildiği diğerlerinin ise kafalarını kestirdi, öyle ki o bölgelerde ülke tamamen barışa kavuştu, zira daha önceleri oradan hiçbir şekilde güvenle geçilemiyordu; ve sonrasında oradan dönerek Kudüs (Hierusalem) Krallığı'nı tam dört ay boyunca iyi bir barış içinde tuttu. Ve o sıralarda Kral Baudouin (Kral I. Baudouin) yanında pek büyük bir savaş adamı gücüne ve atlı süvarilere sahip olmadığından; Türklerin ne planladığını öğrenmek üzere birkaç casusunu gönderdi; ve aldığı bazı kesin haberler doğrultusunda hareket ederek, gizlice Ürdün (Iourdain) nehrini geçti; ve tarlalarda eşleri ve çocuklarıyla birlikte konaklamış olan, ve yanlarında bulunan tüm mallarıyla orada duran çok büyük bir Türk kalabalığını akşam vakti bulduğu Arabistan (Arrabie) topraklarına girmek üzere ilerledi; ve böylece Kral onların tam ortasına öyle bir darbeyle daldı ki, onların hepsi tamamen hazırlıksız yakalandı ve aniden bozguna uğratıldı. Ve kaçmayı başarabilenler daha hızlı koşarak canlarını kurtardılar, ve bizim adamlarımız ise tüm o ganimetleri ele geçirdiler, ve hepsi tamamen zenginleşti. Ve öyle denk geldi ki Kralın ordusunda,

hristiyanlar tarafından esir alınmış olan, ve o bölgenin büyük bir amiralinin eşi olan hamile bir Türk hanımefendisi bulunuyordu. Ve Kral geri dönmekteyken, o hanımefendi aniden lohusalık sancısı çekerek hastalandı; bu yüzden Kral derhal ordunun durmasını buyurdu, ve hanımefendinin binmekte olduğu bir katırdan aşağıya indirilmesini sağladı. Ve tarlaların ortasında oldukları için, Kral onun bir hendeğin köşesindeki bir ağacın yanına götürülmesini emretti; ve Kral Baudouin (Kral I. Baudouin) kendi öz pelerinini alarak o hanımefendinin üzerini bizzat örttü; ve ona yardım edip imdadına yetişmesi için o ülkeden iki veya üç kadının özenle getirilmesini sağladı, ve ona iyi bakılmasını buyurdu; ve kadının doğumu biter bitmez hemen en yakındaki şehre ya da köye götürülmesini emretti; ve onun kurtuluşu ile sağlığı için kendisine gerekli olacak her şeyin ona dürüstçe sağlanmasını buyurdu. Ve bu davranışından dolayı o soylu Kral, tam bir merhamet ve lütuf dolu olduğu söylenerek büyük ölçüde övüldü ve takdir edildi; ve dahi aynı gün, hamile olduğunu bildiği o eşini kaybetmiş olan o putperest amiral büyük bir keder içindeydi, bu yüzden uzaktan onun izini takip ediyordu ve her zaman onun durumunu sorup araştırıyordu; ta ki kadının bulunduğu o öz yere ulaşana kadar. Bundan dolayı son derece büyük bir sevinç duydu, ve hanımefendi onu gördüğünde, Kral Baudouin'in (Kral I. Baudouin) şahsen kendisine göstermiş olduğu o merhamet ile o büyük nezaketi andıkça kalpten ağlamaya başladı, ve bunu kocasına aynen aktardı; bu yüzden o amiral, Kral Baudouin'e (Kral I. Baudouin) ve onun tüm adamlarına karşı iyi bir hizmet ve hoşnutluk sunabileceği bir yerde bulunmayı kalbinden son derece arzuladı; ve öyle ki o saatten sonra hristiyanlara, ve özellikle de o Krala karşı içinde son derece özel bir sevgi taşımaktan hiç vazgeçmedi, zira bu durum daha sonra açıkça görüldü; çünkü kendisi daha sonraları, o Kralın hayatını kurtaracağı bir yerde bizzat hazır bulundu.

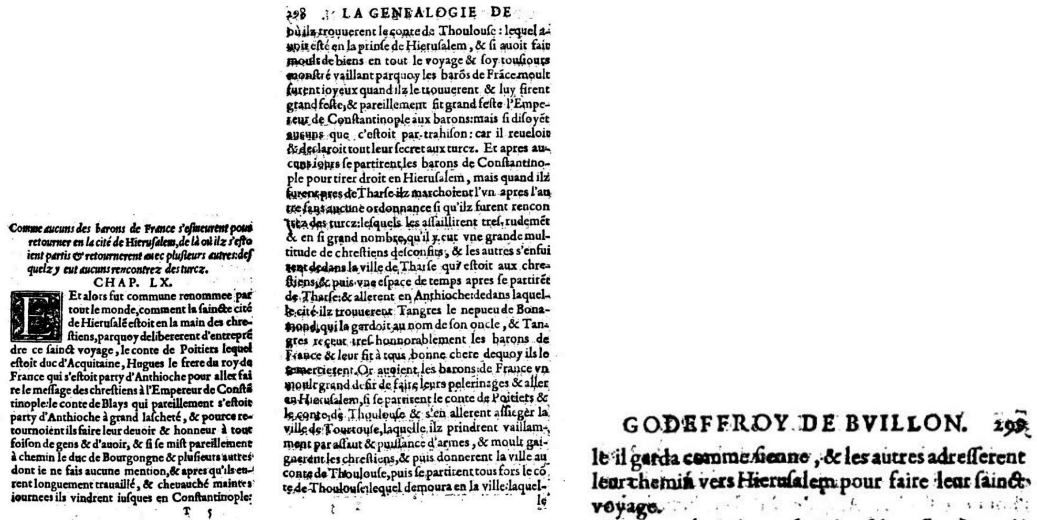
Comme aucuns des barons de France s'esmeurent pour retourner en la cité de Hierusalem, de là où ils s'estoient partis & retournerent auec plusieurs autres: desquelz y eut aucuns rencontrez des turcz.

CHAP. LX.

Et alors fut commune renommee par tout le monde, comment la sainct̃e cité de Hierusalẽ estoit en la main des chrestiens, parquoy delibererent d'entreprẽdre ce sainct voyage, le conte de Poitiers lequel estoit duc d'Acquitaine, Hugues le frere du roy de France qui s'estoit party d'Anthioche pour aller faire le message des chrestiens à l'Empereur de Constãtinople: le conte de Blays qui pareillement s'estoit party d'Anthioche à grand lascheté, & pource retournoient ils faire leur deuoir & honneur à tout foison de gens & d'auoir, & si se mist pareillement à chemin le duc de Bourgongne & plusieurs autres dont ie ne fais aucune mention, & apres qu'ils en-rent longuement trauaillé, & cheuauché maintes iournees ils vindrent iusques en Constantinople:

T 5

298 LA GENEALOGIE DE

où ils trouuerent le conte de Thoulouse: lequel auoit esté en la prinse de Hierusalem, & si auoit fait moult de biens en tout le voyage & soy tousiours monstré vaillant parquoy les barõs de Frãce moult furent ioyeux quand ils le trouuerent & luy firent grand feste, & pareillement fit grand feste l'Empereur de Constantinople aux barons: mais si disoyẽt aucuns que c'estoit par trahison: car il reueloit & declaroit tout leur secret aux turcz. Et apres aucuns iours se partirent les barons de Constantinople pour tirer droit en Hierusalem, mais quand ilz furent apres de Tharse ilz marchoient l'vn apres l'autre sans aucune ordonnance si qu'ilz furent rencontrez des turcz: lesquels les assaillirent tres-rudemẽt & en si grand nombre, qu'il y eut vne grande multitude de chrestiens desconfits, & les autres s'enfuirent dedans la ville de Tharse qui estoit aux chrestiens, & puis vne espace de temps apres se partirẽt de Tharse & allerent en Anthioche dedans laquelle cité ilz trouuerent Tangres le nepueu de Bonamond, qui la gardoit au nom de son oncle, & Tangres receut tres-honnorablement les barons de France & leur fit à tous bonne chere dequoy ils le remercierent. Or auoient les barons de France vn moult grand desir de faire leurs pelerinages & aller en Hierusalem, si se partirent le conte de Poitiers & le conte de Thoulouse & s'en allerent assiger la ville de Tourtouse, laquelle ils prindrent vaillamment par assaut & puissance d'armes, & moult gaigerent les chrestiens, & puis donnerent la ville au conte de Thoulouse, puis se partirent tous fors le cõte de Thoulouse lequel demoura en la ville: laquelle

GODEFFROY DE BVILLON. 299

le il garda comme sienne, & les autres adresserent leur chemin vers Hierusalem pour faire leur sainct voyage.

Fransa baronlarından bazılarının, ayrılmış oldukları Kudüs (Hierusalem) şehrine geri dönmek üzere nasıl harekete geçtikleri ve pek çok başkasıyla birlikte geri döndükleri; bunlardan bazılarının Türklerin saldırısına uğradığı hakkında.

BÖLÜM LX.

Ve o zaman tüm dünyada kutsal Kudüs (Hierusalem) şehrinin hristiyanların elinde olduğuna dair ortak bir ün yayıldı, bu yüzden o kutsal yolculuğa girişmeye karar verdiler; Aquitaine dükü olan Poitiers kontu (Poitiers Kontu IX. Guillaume), hristiyanların mesajını Konstantinopolis İmparatoru'na (İmparator I. Aleksios Komnenos) götürmek üzere Antakya'dan ayrılmış olan Fransa kralının kardeşi Hugues (Vermandois Kontu Hugh), ve aynı şekilde Antakya'dan büyük bir korkaklıkla ayrılmış olan Blois kontu (Blois Kontu Stephen); ve bu yüzden görevlerini ve onurlarını yerine getirmek üzere bol miktarda insan ve malla geri dönüyorlardı, ve aynı şekilde Bourgogne dükü (Bourgogne Dükü I. Eudes) ile burada hiç bahsetmediğim diğer pek çok kişi de yola koyuldu; ve uzun süre çalıştıktan ve pek çok gün boyunca at sürdükten sonra Konstantinopolis'e (İstanbul) kadar geldiler. Orada, Kudüs'ün (Hierusalem) ele geçirilmesinde bulunmuş olan, ve tüm yolculuk boyunca pek çok hayırlar yapıp her zaman yiğitçe kendini göstermiş olan Toulouse kontunu (Toulouse Kontu IV. Raymond) buldular; bu yüzden Fransa baronları onu bulduklarında son derece sevindiler ve ona büyük bir ağırlama yaptılar, ve aynı şekilde Konstantinopolis İmparatoru (İmparator I. Aleksios Komnenos) da baronlara büyük bir şenlik yaptı; ancak bazıları bunun bir ihanetle yapıldığını söylüyordu: Çünkü o, onların tüm sırlarını Türklere ifşa edip bildiriyordu. Ve birkaç gün sonra baronlar doğrudan Kudüs'e (Hierusalem) doğru ilerlemek üzere Konstantinopolis'ten ayrıldılar, ancak Tarse (Tarsus) yakınlarına geldiklerinde, hiçbir savaş düzeni ve intizam olmaksızın birbirlerinin ardı sıra yürüyorlardı, öyle ki bir Türk kalabalığıyla karşılaştılar; onlar bizim adamlarımıza son derece sert bir şekilde saldırdılar ve öyle büyük bir sayıdaydılar ki, orada çok büyük bir hristiyan kalabalığı bozguna uğratıldı; ve diğerleri ise hristiyanların elinde bulunan Tarse (Tarsus) şehrinin içine kaçtılar; ve sonra, belirli bir süre geçtikten sonra Tarse'tan (Tarsus) ayrıldılar ve Antakya'nın (Anthioche) içine gittiler, o şehirde amcasının adına orayı koruyan Bonamond'un (Taranto'lu Boemondo) yeğeni Tangres'ı (Tancred) buldular; ve Tangres (Tancred) Fransa baronlarını son derece onurlu bir şekilde kabul etti ve hepsine çok iyi baktı, bundan dolayı ona teşekkür ettiler. Sonra Fransa baronlarında hac vazifelerini yapmak ve Kudüs'e (Hierusalem) gitmek yönünde son derece büyük bir arzu uyandı, böylece Poitiers kontu (Poitiers Kontu IX. Guillaume) ile Toulouse kontu (Toulouse Kontu IV. Raymond) yola koyuldular ve gidip Tourtouse (Tartus) şehrini kuşattılar, burayı taarruzla ve silahların gücüyle yiğitçe ele geçirdiler, ve hristiyanlar orada pek çok mallar kazandılar; ve sonra şehri Toulouse kontuna (Toulouse Kontu IV. Raymond) verdiler, sonra o Toulouse kontu (Toulouse Kontu IV. Raymond) hariç hepsi oradan ayrıldı, o ki şehirde kaldı: Burayı kendi malıymış gibi korudu, ve diğerleri ise o kutsal yolculuğu tamamlamak üzere yollarını Kudüs'e (Hierusalem) doğru doğrulttular.

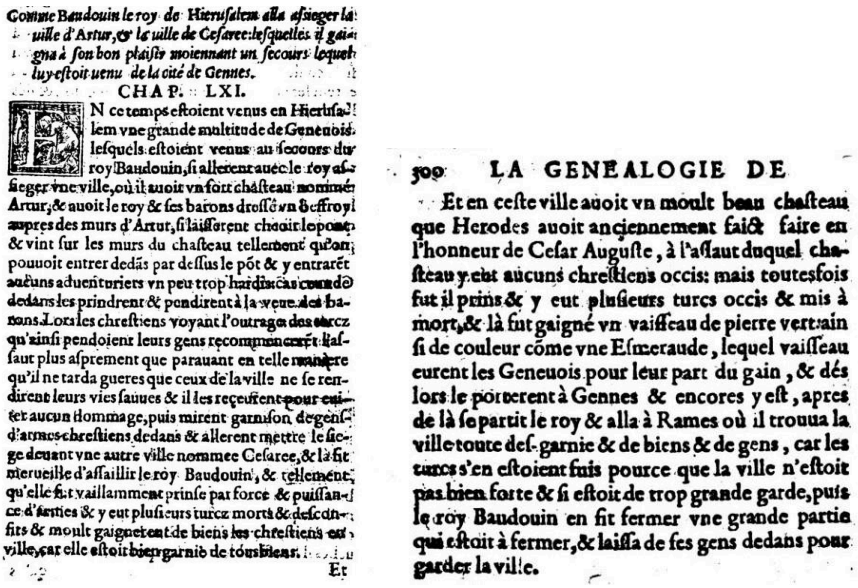

Comme Baudouin le roy de Hierusalem alla assieger la ville d'Artur, & la ville de Cesaree: lesquelles il gaigna à son bon plaisir moiennant un secours lequel luy estoit venu de la cité de Gennes.

CHAP. LXI.

EN ce temps estoient venus en Hierusalem vne grande multitude de Geneuois, lesquels estoient venus au secours du roy Baudouin, si allerent auec le roy assieger vne ville, où il auoit vn fort chasteau nommé Artur, & auoit le roy & ses barons dressé vn beffroy auprès des murs d'Artur, si laisserent cheoir le pont & vint sur les murs du chasteau tellement qu'on pouuoit entrer dedãs par dessus le põt & y entrarẽt aucuns aduenturiers vn peu trop hardis: cas courd dedans les prindrent & pendirent à la veue des barons. Lors les chrestiens voyant l'outrage des turcz qu'ainsi pendoient leurs gens recommencerẽt l'assaut plus asprement que parauant en telle maniere qu'il ne tarda gueres que ceux de la ville ne se rendirent leurs vies sauues & il les reçeurent pour euiter aucun dommage, puis mirent garnison de gens d'armes chrestiens dedans & allerent mettre le siege deuant vne autre ville nommee Cesaree, & la fit merueille d'assaillir le roy Baudouin, & tellement qu'elle fut vaillamment prinse par force & puissance d'armes & y eut plusieurs turcz morts & desconfits & moult gaignerent de biens les chrestiens en ville, car elle estoit bien garnie de tous biens.

Et

300 LA GENEALOGIE DE

Et en ceste ville auoit vn moult beau chasteau que Herodes auoit anciennement faict faire en l'honneur de Cesar Auguste, à l'assaut duquel chasteau y eut aucuns chrestiens occis: mais toutesfois fut il prins & y eut plusieurs turcs occis & mis à mort, & là fut gaigné vn vaisseau de pierre vert: ainsi de couleur cõme vne Esmeraude, lequel vaisseau eurent les Geneuois pour leur part du gain, & dés lors le porterent à Gennes & encores y est, apres de là se partit le roy & alla à Rames où il trouua la ville toute des-garnie & de biens & de gens, car les turcs s'en estoient fuis pource que la ville n'estoit pas bien forte & si estoit de trop grande garde, puis le roy Baudouin en fit fermer vne grande partie qui estoit à fermer, & laissa de ses gens dedans pour garder la ville.

Kudüs Kralı Baudouin'in (Kral I. Baudouin) Cenova şehrinden kendisine gelen bir yardım sayesinde Artur (Arsur / Ersuf) şehrini ve Cefaree (Kayseriyye / Caesarea) şehrini kuşatmaya nasıl gittiği; buraları kendi arzusuna göre nasıl kazandığı hakkında.

BÖLÜM LXI.

O sıralarda Kudüs'e (Hierusalem) Cenovalılardan oluşan büyük bir kalabalık gelmişti, onlar Kral Baudouin'e (Kral I. Baudouin) yardım etmek üzere gelmişlerdi; böylece Kral ile birlikte, içinde Artur (Arsur / Ersuf) adında çok güçlü bir şato barındıran bir şehri kuşatmaya gittiler; ve Kral ile baronları, Artur'un (Arsur / Ersuf) surlarının yakınına hareketli bir ahşap kule (beffroy) kurdular; öyle ki o kulenin köprüsünü indirdiler, ve köprü şatonun surlarının üzerine öyle bir şekilde oturdu ki, köprünün üzerinden içeriye girilebiliyordu; ve oradan içeriye biraz fazla cesur davranan bazı maceraperestler (aventuriers) daldılar; zira içeridekiler onları yakaladılar ve baronların gözü önünde astılar. O zaman hristiyanlar, kendilerinin adamlarını bu şekilde asan o Türklerin yaptığı bu hakareti gördüklerinde, taarruza eskisinden çok daha şiddetli bir şekilde yeniden başladılar; öyle ki çok geçmeden şehirdekiler canlarının bağışlanması şartıyla teslim oldular; ve Kral herhangi bir biat ve itaat talep etmeden onları bu şekilde kabul etti; sonra oranın içine hristiyan savaş adamlarından oluşan bir garnizon koydu; ve ardından gelip Cefaree (Kayseriyye / Caesarea) adı verilen bir başka şehrin önüne kuşatmayı kurdular; ve buraya saldırmak için Kral Baudouin (Kral I. Baudouin) harika bir çaba gösterdi; ve öyle ki orası silahların gücü ve zafer kazanan bir kuvvetle yiğitçe ele geçirildi; ve orada pek çok Türk bozguna uğratılıp ölüme mahkûm edildi; ve hristiyanlar şehirde pek çok mallar kazandılar, çünkü orası her türlü malla son derece iyi donatılmış durumdaydı.

Ve bu şehirde, Herodes'un (Kral Herod) antik zamanlarda Sezar Avgustus'un (İmparator Caesar Augustus) onuruna yaptırmış olduğu çok güzel bir şato bulunuyordu, bu şatoya yapılan taarruzda bazı hristiyanlar katledildi; ancak buna rağmen orası ele geçirildi, ve orada pek çok Türk katledilip ölüme mahkûm edildi; ve orada, rengi tıpkı bir zümrüt (Esmeraude) gibi yemyeşil olan taştan yapılma çok güzel bir kap (vaisseau de pierre vert) kazandı; Cenovalılar kazandıkları o ganimet

payından bu kabı aldılar, ve o zamandan beri onu Cenova (Gennes) şehrine taşıdılar ve hâlâ günümüzde de orada bulunmaktadır; oradan ayrılan Kral, doğrudan Ramès (Remle) topraklarına gitti, orada o şehri tamamen mallardan ve insanlardan yoksun bırakılmış bir halde buldu; çünkü Türkler, şehir pek güçlü olmadığından ve dahi çok büyük bir muhafız gücü gerektirdiğinden dolayı oradan kaçmışlardı; sonra Kral Baudouin (Kral I. Baudouin), surların kapatılması gereken büyük bir kısmını kapattırdı, ve şehri korumaları için kendi adamlarından bazılarını orada içeride geride bıraktı.

Comme le Caliphe d'Egypte enuoya un sien Connestable auecques grande armee: pour assaillir le roi Baudouin: mais il se deffendit si tresuaillamment à tout un peu de gens qu'il auoit, qu'il mist ses ennemis en fuitte.

CHAP. LXII.

R en ce temps vindrent nouuelles au noble roy Baudouin de Hierusalé que le Caliphe d'Egypte enuoyoit vn sien Connestable à tout vn exercice de turcs pour les guerroyer: & estoiét bien en nombre neuf mille turcs à cheual: & vingt mille de pied qui ia estoient assez pres de l'ost des chrestiens, & quand le roy Baudouin sçeut ces nouuelles il fit assembler tout son pouuoir & trouuerét qu'ils

GODEFFROY DE BVILLON. 301

qu'ils n'estoient pas plus de deux mille & soixante hommes à cheual & neuf cens hommes de pied, si ordonnerent ensemble leurs batailles au mieux qu'ils peurent: & passerent auant contre leurs ennemis en la garde & protection de Dieu puis n'eurent pas gueres longuement marché que les chrestiens se vindrent rencontrer en bataille rengee contre les turcs entre les villes de Rames & de Lyde, & là y eut vne bataille merueilleusement cruelle d'vne part & d'autre: mais en la fin furent les turcs tous desconfitz & si les chassa le roy Baudouin bien quatre lieue loing: & gaigna grandement sur eux: tant qu'il y eut plusieurs chrestiens qu'en furent riches, & tellemét qu'il mourut bien cinq mille turcz à ceste bataille & de noz gens que soixante & dix, en ceste iournee aduint vne merueilleuse aduenture: car les turcs auoient trouué aucuns de noz gens en vne autre rencontre où ils en auoient desconfits en tirant à Iaffes, or estoit la roine de Hierusalem en ce lieu de Iaffes, pourquoy les turcs vindrent assieger la ville: & leur dirent qu'ils se rendissent: & que le roy de Hierusalem auoit esté mort & desconfit luy & tous ses gens & affin qu'ils fussent mieux creu il monstrerent les armes de ceux qu'ils auoient desconfits, adonc la roine & tous les autres cuidoient que ce fut verité par les signes des armes qu'ils recongneissoient, si menerent moult grand dueil dedans la ville de Iaffes: tellement que c'estoit grand pitié de voir la roine & tous les autres pauures chrestiens, si manda la roine à Tangres lequel elle auoit laissé en Anthioche que le roy estoit mort & que pour Dieu il luy pleust de les venir secourir, & ainsi les turcz se tindrent

502 LA GENEALOGIE DE

drent vne nuict deuant la ville de Iaffes, & quand ils virent le lendemain matin que l'on ne leur rédoit point la ville ils se partirent & leuerent hastiuemét leur siege cuidant retourner à leurs gens. Mais ils rencontrent le roy Baudouin: lequel les assaillit si vigoureusement qu'ils furent incontinent tous desconfits & mis à mort: exceptez ceux qui peurent gaigner à fuir, mais toutesfois en eschappa il bien peu; & apres que le noble roy Baudouin eut faictes celles desconfitures & obtenu victoire de ses ennemis moiennant la grace de Dieu qui tousiours ayde à ses amis, il s'en vint à grand ioye en la ville de Iaffes où sa femme estoit arriuee. Et quand ceux de la ville l'apperçeurent venir ils cuiderent que ce fussent les turcz, parquoy ils se mirent en deffence au mieux qu'il leur fut possible. Mais quand ils virent que c'estoit le roy ils furent tous merueilleusement ioieux, si saillirent tous auant: & luy firent aussi grãde feste comme s'il eust esté mort, & puis ressuscité. Car il l'auoient tenu pour mort par le faux donné à entendre des turcs, & Dieu sçait qu'elle solennité fut adonc menee là dedans en rendant graces & louanges à Dieu nostre souuerain seigneur des graces & de la victoire qu'il auoit donnee au noble Baudouin roy de Hierusalem.

Mısır Halifesi'nin, Kral Baudouin'e (Kral I. Baudouin) saldırmak üzere büyük bir orduyla kendi komutanlarından birini nasıl gönderdiği; ancak Kralın, yanındaki çok az sayıda insanla kendisini nasıl son derece yiğitçe savunarak düşmanlarını bozguna uğratıp kaçırdığı hakkında.

BÖLÜM LXII.

Ve o sıralarda soylu Kudüs Kralı Baudouin'e (Kral I. Baudouin), Mısır Halifesi'nin (Fatımi Halifesi El-Müstali) kendileriyle savaşmak üzere koca bir Türk ordusuyla birlikte kendi komutanlarından (vezirlerinden) birini gönderdiğine dair haberler ulaştı; ve onlar tam dokuz bin atlı Türk ve yirmi bin piyade insanı sayısındaydılar, ki şimdiden hristiyanların ordusuna oldukça yaklaşmış durumdaydılar; ve Kral Baudouin (Kral I. Baudouin) bu haberleri aldığında tüm gücünü bir araya topladı; ve yanlarında iki bin altmış atlı adamdan ve dokuz yüz piyade insanından fazlası bulunmadığını gördüler; böylece hep birlikte, güçleri yettiğince en iyi şekilde savaş birliklerini düzene soktular; ve Tanrı'nın koruması ile himayesi altında düşmanlarının karşısına çıkmak üzere ilerlediler; sonra henüz pek uzun süre yürümüşlerdi ki,

hristiyanlar Ramès (Remle) ile Lyde (Lod) şehirlerinin arasında Türklerle düzenli bir meydan savaşında karşı karşıya geldiler; ve orada iki taraftan da mucizevi şekilde çetin ve amansız bir savaş baş gösterdi; ancak nihayetinde Türklerin hepsi tamamen bozguna uğratıldı; ve Kral Baudouin (Kral I. Baudouin) onları tam dört fersah uzağa kadar kovaladı; ve onların üzerinden çok büyük ganimetler kazandı, öyle ki pek çok hristiyan bundan dolayı zenginleşti; ve dahi o savaşta tam beş bin Türk öldü, ve bizim adamlarımızdan ise o günde sadece yetmiş kişi öldü; ve o günde çok mucizevi bir macera gerçekleşti: Çünkü Türkler, Jaffes'a (Yafa) doğru çekilmekte olan bizim adamlarımızdan bazılarıyla bir başka karşılaşmada yüz yüze gelmişler ve onları bozguna uğratmışlardı; o sırada Kudüs Kraliçesi (Kraliçe Arda) de o Jaffes (Yafa) yerinde bulunuyordu; bu yüzden Türkler gelip o şehri kuşattılar; ve onlara teslim olmalarını söylediler; ve dahi Kudüs Kralı'nın (Kral I. Baudouin) öldüğünü, kendisinin ve tüm adamlarının tamamen bozguna uğratıldığını iddia ettiler; ve kendilerine daha iyi inanılması amacıyla, bozguna uğrattıkları o kişilerin ellerinden aldıkları silahları surlardakilere gösterdiler; o zaman Kraliçe (Kraliçe Arda) ve diğer tüm herkes, tanıdıkları o silahların işaretleri yüzünden bunun bir gerçek olduğunu sandılar; bu yüzden Jaffes (Yafa) şehrinin içinde son derece büyük bir yas ve keder yürütüldü; öyle ki o Kraliçe'yi (Kraliçe Arda) ve o diğer yoksul hristiyanları görmek tam bir acınası durumdu; böylece Kraliçe (Kraliçe Arda), Antakya'da (Anthioche) geride bırakmış olduğu Tangres'a (Tancred) haber göndererek, Kralın öldüğünü ve Tanrı sevgisi için gelip kendilerine yardım ile imdat sağlamasını rica etti; ve böylece Türkler, Jaffes (Yafa) şehrinin önünde bir gece boyunca kaldılar.
Ve ertesi sabah şehirdekilerin kendilerine şehri hiçbir şekilde teslim etmediklerini gördüklerinde, kendi adamlarının yanına geri dönmek amacıyla kuşatmayı aleacele kaldırıp yola koyuldular. Ancak yolda Kral Baudouin (Kral I. Baudouin) ile karşılaştılar: Kral onların üzerine öyle yiğitçe saldırdı ki, onlar hiçbir gecikme olmadan aniden tamamen bozguna uğratıldılar ve ölüme mahkûm edildiler; kaçarak kurtulabilenlerin dışındakiler, ancak kaçıp kurtulabilenler de son derece az sayıdaydı; ve soylu Kral Baudouin (Kral I. Baudouin) o tüm bozgunları tamamlayıp düşmanlarına karşı Tanrı'nın o kutsal lütfuyla zafer kazandıktan sonra; karısının ulaşmış olduğu o Jaffes (Yafa) şehrinin içine çok büyük bir sevinçle girdi. Ve şehirdekiler onun gelmekte olduğunu fark ettiklerinde, onların Türkler olduğunu sandılar, bu yüzden güçleri yettiğince en iyi şekilde savunmaya geçtiler. Ancak gelenin Kral olduğunu gördüklerinde mucizevi şekilde sevinç duydular, hepsi birden onun önüne doğru koştular; ve dahi ona, sanki ölmüş de sonradan yeniden dirilmiş gibi çok büyük bir şenlik ile karşılama yaptılar. Çünkü Türklerin o yalan beyanları yüzünden onu tamamen ölmüş saymışlardı; ve Tanrı bilir orada, yüce Hükümdarımız Tanrı'ya şükürler ve övgüler sunarak, ve soylu Kudüs Kralı Baudouin'e (Kral I. Baudouin) verdiği o lütuflar ile o büyük zafer için dualar edilerek içeride nasıl muazzam bir kutlama yürütüldü.

Comme le roy Baudouin vint au deuant des barons de France: pour les garder & deffendre du peril des turcs & les conduire iusques en la saincte cité de Hierusalem.

CHAP. LXIII.

Et

GODEFFROY DE BVILLON. 303

ET quand le roy Baudouin fut arriué à Iaffes, & qu'il eut ouy les nouuelles que les turcs auoient apportees de sa mort; pourquoy la royne sa femme auoit enuoyé querir secours en Antioche il manda à Tãgres qu'il ne trauaillast point de venir, & que par la grace de Dieu il n'estoit pas mort, si luy manda comment les turcz auoient fancement apportez ces nouuelles pour cuider faire rendre ceux qui estoyent dedans la ville de Iaffes, dequoy Tangres fut grandement resiouy, & apres vindrent nouuelles au roy comment plusieurs nobles princes & barons de France venoyent en Hierusalem: parquoy ils se deliberer de leur venir au deuant iusques au fleuue du chien qui est vn tres dangereux passage, ainsi comme luy mesmes auoit trouue en venant: pourquoy il le vouloit bien aider & secourir de son pouuoir à passer ce dangereux pas, & ainsi marchoient pour venir en Hierusalem le conte de Poitiers duc d'Acquitaine le conte de Blays, le duc de Normandie, le duc de Bourgongne, le conte de Vendosme, Hue de Lusignan frere du conte de Thoulouse & plusieurs autres chevaliers, au deuant desquels vint le roy Baudouin & les trouua assez pres dudit fleuue du chien où ilz se firent grand feste & reuerence l'vn à l'autre comme s'ilz eussent tous esté propres freres germains, & puis se disposerent d'aller tous ensemble en la cité de Hierusalem là où ils vindrent en bõne paix soubz la grace de Dieu nostre souuerain seigneur: & puis visiterent les lieux de Hierusalem en grande deuotion de cœur, & en remeuorant la passion de nostre sauueur & redempteur Iesus Christ

&

304 LA GENEALOGIE DE

& ainsi demouurerent les barons de France iusques apres Pasques en Hierusalem à visiter les saincte Eglises & les lieux circonuoisins comme Bethleem le fleuue de Iourdain les montaignes & les autres saincts lieux de la saincte terre du royaume de Hierusalem, & apres Pasques dit le conte de Poitiers qu'il s'en vouloit retirer en son pays, & pareillemẽt s'accorderent les autres de vouloir retourner en France: & qu'ils auoient perdus trop de biens à la desconfiture que les turcs leur auoient faicte en venant par delà, si prindrent humblement congé du roy Baudouin, lequel leur auoit faicte vne tres-grande & ioyeuse chere durant le temps qu'ils auoient esté en Hierusalem, & si leur presenta de ses biens & de son auoir au partir, & encores son propre corps si besoin estoit pour les conduire à saueté. Et ainsi se partirent les nobles barons de France de Hierusalem: & vindrent tous iusques au port de Iaffes pour entrer en mer, & là demeurerent vne nuict puis le lendemain au matin eurẽt leurs nefs preparees pour entrer dedans, eux & leurs gens & retourner au pays de France, & ainsi s'en alloient le conte de Poitiers, le duc de Bourgongne, & le conte de Blays. Mais quand ils eurent esté certains iours en mer il se leua vn vent, lequel les ramena tout droit au port de Iaffes.

Kral Baudouin'in (Kral I. Baudouin), Fransa baronlarını Türklerin tehlikesinden korumak ve savunmak, ve onları kutsal Kudüs (Hierusalem) şehrine kadar götürmek üzere onların önüne nasıl çıktığı hakkında.

BÖLÜM LXIII.

Ve Kral Baudouin (Kral I. Baudouin) Jaffes'a (Yafa) ulaştığında, ve Türklerin kendi ölümü hakkında yaymış oldukları o haberleri işittiğinde, ki bu yüzden eşi olan Kraliçe Antakya'ya (Anthioche) yardım aramaya adam göndermişti; hemen Tangres'a (Tancred) haber göndererek boş yere gelmek için zahmet etmemesini, ve Tanrı'nın kutsal lütfuyla kendisinin ölmediğini bildirdi, ve dahi Türklerin, Jaffes (Yafa) şehrindekilere teslim olmalarını sağlamak amacıyla bu yalan haberleri nasıl uydurduklarını ona dürüstçe aktardı, bundan dolayı Tangres (Tancred) son derece büyük bir sevinç duydu; ve sonrasında Krala, Fransa'nın pek çok soylu prensi ile baronunun Kudüs'e (Hierusalem) gelmekte olduğuna dair yeni haberler ulaştı; bu yüzden onların önüne, kendisinin de bizzat gelirken geçtiği o son derece tehlikeli bir geçit olan Köpek Nehri'ne (Nahr al-Kalb / Köpek Nehri) kadar çıkmaya karar verdi; zira o tehlikeli boğazı aşmaları için kendi gücüyle onlara iyi bir yardım ve destek sağlamayı canıgönülden arzuluyordu; ve böylece Kudüs'e (Hierusalem) gelmek üzere yürüyen o kişiler; Poitiers kontu ve Aquitaine dükü (Poitiers Kontu IX. Guillaume), Blois kontu (Blois Kontu Stephen), Normandiya dükü (Normandiya Dükü II. Robert), Bourgogne dükü (Bourgogne Dükü I. Eudes), Vendôme kontu, Toulouse kontunun kardeşi olan Hue de Lusignan (Hugh de Lusignan) ve diğer pek çok şövalyeydi; Kral Baudouin (Kral I. Baudouin) onların önüne doğru geldi ve onları adı geçen Köpek Nehri'nin (Nahr al-Kalb / Köpek Nehri) oldukça yakınında buldu; orada birbirlerine sanki öz kardeşlermiş gibi çok büyük bir şenlik ve saygı gösterdiler; ve sonra hep birlikte kutsal Kudüs (Hierusalem) şehrine doğru gitmek üzere hazırlandılar; ve oraya, yüce Hükümdarımız Tanrı'nın kutsal lütfuyla tam bir barış içinde ulaştılar; ve sonra kalplerinin büyük bir dindarlığıyla Kudüs'ün (Hierusalem) o kutsal yerlerini ziyaret ettiler, ve bizim Kurtarıcumız ile fidyecimiz İsa Mesih'in o kutsal çilesini andılar.

Ve böylece Fransa baronları Paskalya (Pasques) bayramından sonrasına kadar, kutsal Kiliseleri ve Beytüşşebap (Beytüllahim), Ürdün (Iourdain) nehri, dağlar ve kutsal Kudüs (Hierusalem) krallığının kutsal topraklarındaki o diğer tüm kutsal yerleri ziyaret etmek üzere Kudüs'te (Hierusalem) kaldılar; ve sözü edilen Paskalya

bayramından sonra Poitiers kontu (Poitiers Kontu IX. Guillaume) kendi ülkesine geri çekilmek istediğini söyledi, ve aynı şekilde diğerleri de Fransa'ya geri dönme konusunda anlaştılar; zira tarlalardan buralara gelirken Türklerin kendilerine yaptığı o bozgun sırasında çok fazla mal kaybetmişlerdi; böylece kendilerine, Kudüs'te (Hierusalem) bulundukları süre boyunca son derece büyük ve neşeli bir ağırlama yapmış olan Kral Baudouin'den (Kral I. Baudouin) alçakgönüllülükle izin istediler; Kral da ayrılırlarken onlara kendi mallarından ve varlığından bolca sundu, ve dahi eğer güvenliğe ulaşmaları için ihtiyaç duyulacak olursa kendi öz bedenini bile ortaya koyacağını belirtti. Ve böylece Fransa'nın o soylu baronları Kudüs'ten (Hierusalem) ayrıldılar; ve denize açılmak üzere hep birlikte Jaffes (Yafa) limanına kadar geldiler, ve orada bir gece boyunca kaldılar; sonra ertesi sabah kendilerinin ve adamlarının içeri girmesi ve Fransa ülkesine geri dönmesi için gemilerini hazırlattılar; ve böylece Poitiers kontu (Poitiers Kontu IX. Guillaume), Bourgogne dükü (Bourgogne Dükü I. Eudes) ve Blois kontu (Blois Kontu Stephen) yola koyuldular. Ancak denizde birkaç gün kaldıktan sonra, bir rüzgar patlak verdi, ki o rüzgar onları doğrudan yeniden Jaffes (Yafa) limanına geri getirdi.

Comme les turcs vindrent en grand nombre assaillir le roi & les chrestiens tant qu'ilz se retirassent à Rames & y mourut le duc de Bourgongne, & comme un turc sauua la vie au roy Baudouin, lequel depuis alla desconfire & occir les turcs.

CHAP. LXIIIII.

Ainsi

GODEFFROY DE BVILLON. 305

Tainsi q̃ le vent eut fait retourner les barons de France au port de Iaffes comme i'ay dit, voicy venir les Turcz de Scalonne qui auoyent bien assemblez vingt mille Turcz à cheual, lesquelz vindrent entre sa terre de Rames & de Lyde, & si comme le Roy Baudouin le sçeut il fit preparer ses gens d'armes, & venir à l'encontre, & si allerent aussi le Duc de Bourgongne, & le Conte de Blays que le vent auoit retourné au port de Iaffes, & n'auoyent point plus de deux cens hommes à cheual.

Si vint le Roy Baudouin sans attendre personne, & frappa en l'ost des Turcz moult courageusemẽt, & tellement qu'il y eut alors vne merueilleuse rencontre l'vn sur l'autre, & fut la bataille moult cruelle, & tant que noz gens porterent fort grand dommage aux Turcz; mais toutesfois quand noz gens virent qu'ilz estoyent las, & que la perte cheoit sur eux, en la partie se retirerent arriere & se vindrent loger à Rames, & en ceste bataille tant cruelle mourut le duc de Bourgongne & plusieurs autres chrestiens, dont ce fut grand dommage & pitié pour la chrestienté, & ainsi comme le Roy & les autres qui estoyent eschappez de la bataille, estoyent à Rames en fort grant dueil & amertume de cœur de leurs pertes, & regrets tant les bons & vaillans cheualiers qu'ilz auoyent perdus en ceste cruelle bataille, le Turc Admiral à qui le Roy Baudouin auoit faicte si grande courtoisie à sa femme en trauail d'enfant, que luy mesmes l'auoit recouuerte de son propre manteau, quand elle trauailla & accoucha parmy les champs ainsi comme il est deuant dit, auoit va

V

306 LA GENEALOGIE DE

fort grand & merueilleux desir de faire plaisir & seruice au Roy Baudouin pour l'amour de la courtoisie & gracieuseté qu'il auoit faite à sa femme. Or estoit maintenant besoin qu'il se montrast bon amy au Roy: car il estoit en danger de sa vie, veu la grande puissance des Turcz qui ia auoyent eu la victoire, parquoy quand vint le soir il habandonna l'ost des Turcz dont il estoit vn des grands Gouuerneurs & s'en vint toute la nuict à Rames. Et quand il fut là venu il appella le guet, & luy dit qu'il vouloit parler en secret au Roy Baudouin, & incontinent luy fut dit, & le Roy vint parler à luy.

Et quand le Turc le vit il dit la cause pourquoy il estoit en ce lieu venu, & comme il auoit autrefois de sa grace fait plaisir & benignité à sa propre femme, quand elle trauilloit d'enfant, parquoy il luy vouloit bien grandement rendre le seruice, Ie vous remercie dit le Roy Baudouin, & puis qu'elles frouuelles: Sire dit le Turc Sachez se vous estes icy iusques à demain que vous estes mort. Comẽt dit le Roy, pource dit le Turc que ie sçay que vous n'estes qu'vn bien peu de gens dedans ceste ville & cité de Rames, & demain de matin doit venir toute la grande puissance de Turcquie mettre le siege deuant à quoy ne sçauriez n'y aller à l'encontre: mais si vous me voulez croire ie vous sauueray la vie, pour l'amour de vous & du grand plaisir que vous auez fait à ma femme, lors dit le Roy Baudouin, Ie vous remercie, ie feray tout ce qu'il vous plaira, or prenés dit le Turc le plus secrettement de vos gens, que vous pourrez auec vous & me suyuez. Adonc le Roy Baudouin se partit de nuict auec de ses gens &

GODEFFROY DE BVILLON. 307

& suyuit la voye de ce Turc. Et adonc le mena le Turc iusques aux montaignes, & luy dit qu'il se tint là à seureté & qu'il y fut hardiment asseuré: car luy ne les siens n'y auroyent aucun mal ne desplaisir & que plustost seroit retirer l'ost des Turcz arriere, & print humblement cõgé du Roy Baudouin, lequel il remercia tressingulierement en soy offrant à luy faire seruice, & puis s'en retourna secrettement en l'armee des Turcz, & le lendemain vindrẽt les turcz bien matin deuant Rames en fort grande puissance, si qu'ilz la prindrent incontinent par assaut, & mirent à mort tous ceux qu'ilz trouuerent dedans. Et si Dieu n'y eut lors pourueu tous les chrestiens, & le pais de Hierusalem eussent esté perdus à ceste iournee, & pource vn Prince doit estre aucunefois benin & pitoyable à ses ennemis, quand il y voit quelque necessité vrgente, ainsi comme le plaisir que le Roy Baudouin auoit fait à la femme de ce Turc qui fut cause de leur sauuer à tous la vie comme vous oyez: car toutes les villes de dessus la mer estoyent adonc en la possession des Turcz, excepté Iaffes & Cesarée, parquoy les pelerins qui venoyẽt de plusieurs pais en pelerinage en Hierusalem ne pouuoyent venir sans grand dãger & peril de leurs personnes, & si estoyent demourez peu de gens de guerre entre les chrestiens.

Et quand le Roy Baudouin eut esté vne espace de temps auec ses gens és mãoeignes où le Turc les auoit mis à seureté deuant sa prinse de Rames, il se partit secrettement & se vint loger en la ville d'Asfur, où il auoit ia aucuns de ses gens, & pource que l'on ne pouuoit aucunement sçauoir nouuelles de

V 2

308 LA GENEALOGIE DE

luy, la commune renommee de luy fut incontinent espandue par tout que le Roy de Hierusalem estoit occis & mis à mort, & autant cuydoyent les Turcs comme les chrestiens, & l'Euesque de Lyde qui auoit ouy la desconfiture de la ville de Rames pensoit que le Roy fut occis, parquoy il auoit habandonné son Eglise, & s'en estoit fuy à Iaffes, & le Roy pareillement se partit d'Asfur, & s'en alla par mer à Iaffes, où estoit le plus de gens, & ainsi comme il entra en la ville, ceux de la ville furent encortes aussi esbahis de le voir: comme s'il fut resuscité: car chacun le tenoit pour mort, dont on luy fit moult grande feste, incontinent allerent par tout les nouelles que Baudouin Roy de Hierusalem estoit à Iaffes sain & en bon point dequoy plusieurs nobles barons chrestiens furent grandement resiouis. Et adonc manda le Roy par tous ses cognoissans & assis pour auoir secours, & chacun qui peut y vint diligemment: mais a grand peril: car les ennemis & aduersaires estoyent respandus de toutes pars par tout le pais, ainsi estoyent monter en si grand orgueil de la desconfiture qu'ilz auoyent faite qu'ilz ne doutoyent plus aucunement des chrestiens, puis quand les secours du Roy fut venu par deuers luy ilz ne sourcerent point plus de cent hommes à cheual, & estoyent les Turcz logez à trois milles pres de Iaffes dedans vn bois, où ils faisoyent faire engins & beuffroys pour assieger Iaffes qui leur semboit vne ville facille à prendre. Et quand le Roy sceut où les Turcz estoyent il fit preparer ce peu de gens d'armes qu'il auoit au mieux qu'il luy fut possible, & les ordonna en bataille pour adresser droit

GODEFFROY DE BVILLON. 309

droit vers ses ennemis, & ainsi yssoit hors de Iaffes ayant sa confiance en Dieu lequel il se recommanda. Et quand les Turcz sçeurent sa venue ilz en estrent trop grandes merueilles: car ilz ne pouuoyent bonnement penser que le Roy osast iamais sortir de Iaffes, & le tenoyent pour tout desconfit: les aucuns des Turcz disoyent qu'il se venoit perdre cõme desesperé, & de telles ou semblables paroles, montoyent tousiours les Turcz & Payens en orgueil & superbité: mais le noble & puissant Roy Baudouin estoit d'autre part armé de l'amour de nostre doux sauueur & redempteur Iesus-Christ, & pareillement estoyent tous les gens en la mesme confiance, disans que la force du monde n'estoit pas en la multitude des hommes, & ainsi prindrent vn recent courage en nostre Seigneur, les Chrestiens & s'approcherent de leurs ennemis, ausquelz ils desployerent le benoit Iesus crucifié dedans leur estandart, puis se vindrent frapper sur eux d'vn si fiac courage que c'estoit plaisir de les voir & brief y eut vne merueilleuse bataille d'vne part & d'autre: car les Chrestiens mettoyent fort grande peine à venger l'injure qui leur auoit esté faite. Et tellement qu'en la vertu de Dieu nostre souuerain Seigneur, furent les Turcz en la fin desconfitz, & moult y en eut de prins & tuez en ceste bataille, si que noz gẽs gaignerent moult & furent tous riches, & sçachez que le Roy Baudouin fit merueilles de combattre à ceste bataille: car il rua de terribles coups, & apres la victoire faite, & la despouille des ennemis, le Roy & ses gens retournerent à grand' ioye dedans Iaffes louant & remerciant le nom de Dieu, de la victoi-

V 3

310 LA GENEALOGIE DE

re & de la grace qu'il leur auoit donnee à l'encontre de leurs ennemis qui fut vne chose miraculeuse & digne de memoire: car ilz n'estoyent pas dix Chrestiens pour cent Turcz & si furent tous desconfits mais nostre Seigneur Dieu ne vouloit par souffrir perdre son poure peuple chrestien qui auoit pené & trauaillé pour son sainct & precieux nom, & pour l'augmentation de sa saincte foy Catholique, où ilz militoyent tous les iours.

Türklerin büyük sayılarla Kralı ve Hristiyanları istila etmeye gelmesi, onların Ramla'ya çekilmeleri, orada Burgonya Dükü'nün ölmesi ve bir Türk'ün Kral Baudouin (I. Baudouin)'in hayatını kurtarması, onun da daha sonra gidip Türkleri bozguna uğratıp katletmesi üzerine.

BÖLÜM LXIIII.

Böylece rüzgar Fransız baronlarını, söylediğim gibi, Yafa limanına geri döndürdüğünde, işte Ascalon'lu Türkler geldi; bunlar iyi at binişli yirmi bin Türk toplamışlardı ve Ramla ile Lod toprakları arasına geldiler. Kral Baudouin (I. Baudouin) bunu öğrenir öğrenmez askerlerini hazırlattı ve onları karşılamaya gitti; rüzgarın Yafa limanına geri döndürdüğü Burgonya Dükü ile Blois Kontu da gittiler, yanlarında iki yüz atlı adamdan fazı yoktu.

Savaşta kurtulup kaçan Kral ve diğerleri, Ramla'da bu çok kanlı savaşta kaybettikleri iyi ve yiğit şövalyelerin pişmanlığı ve kayıpları yüzünden yüreklerinde çok büyük bir yas ve acı içindeyken, Kral Baudouin (I. Baudouin)'in, doğum sancısı çeken karısına kendi pelerini ile üstünü örterek kırlarda doğum yapıp çocuk doğururken büyük nezaket ve centilmenlik gösterdiği Türk Amiral, bu Türk'ün iyilik yapma ve Kral Baudouin (I. Baudouin)'e hizmet etme yönünde çok büyük ve harika bir arzusu vardı, karısına yaptığı nezaket ve lütuf aşkına. Şimdi Kral'a iyi bir dost olarak görünmesi gerekiyordu; çünkü Kral, kendilerine karşı zafer kazanmış olan Türklerin büyük gücü karşısında hayatı tehlikedeydi. Bu yüzden gece olduğunda, büyük yöneticilerinden biri olduğu Türklerin ordusunu terk etti ve bütün gece Ramla'ya doğru yürüdü. Oraya vardığında gizlice Kral Baudouin (I. Baudouin)'i çağırttı ve onunla gizlice konuşmak istediğini söyledi; hemen ona haber verildi ve Kral onunla konuşmaya geldi.

Türk onu görünce, bu mekanda bulunmasının sebebini ve daha önce kendi karısına, o doğum sancısı çekerken gösterdiği lütuf, iyilik ve hoşgörüyü anlattı; bu yüzden ona bu hizmeti büyük bir memnuniyetle geri ödemek istiyordu. "Sana teşekkür ederim," dedi Kral Baudouin (I. Baudouin). "Ve ne haberler var?" dedi Türk. "Bilesiniz ki siz burada ölmüş gibisiniz." "Nasıl?" dedi Kral. "Çünkü," dedi Türk, "biliyorum ki siz bu Ramla şehrinin ve kalesinin içinde çok az insansınız ve yarın sabah bütün Türkiye'nin büyük gücü buranın önüne kuşatma kurmaya geliyor; buna karşı koyamazsiniz ve oraya gidemezsiniz. Fakat bana inanmak isterseniz hayatınızı kurtarırım, sizin aşkınıza ve karıma yaptığınız o büyük lütuf aşkına." Kral Baudouin (I. Baudouin) ona dedi ki: "Sana teşekkür ederim, ne istersen onu yapacağım, ama bu Türk'ü ve adamlarınızı gizlice alın ki sizinle birlikte kaçabilsinler." Sonra Kral Baudouin (I. Baudouin) adamlarıyla birlikte geceleyin oradan ayrıldı ve bu Türk'ün yolunu takip etti. O zaman Türk onu dağlara kadar götürdü ve ona emniyette olduğunu, orada güvende olduğunu ve ne kendisinin ne de adamlarının hiçbir zarar ya da hoşnutsuzluk görmeyeceğini, aksine Türklerin ordusundan geri çekilmesinin daha iyi olacağını söyledi. Kral Baudouin (I. Baudouin)'den alçakgönüllülükle izin istedi, Kral ona hizmet etmeyi teklif ederek çok teşekkür etti ve sonra gizlice Türklerin ordusuna geri döndü. Ertesi sabah Türkler çok büyük bir güçle Ramla'nın önüne geldiler, öyle ki orayı hemen saldırıyla aldılar ve içeride buldukları herkesi ölüme mahkum ettiler. Eğer Tanrı Hristiyanları korumamış olsaydı, Kudüs ülkesi bu günde kaybedilmiş olurdu. Bu yüzden insan düşmanlarına karşı, acil bir ihtiyaç gördüğünde

bazen iyi ve acıyan olmalıdır, nitekim Kral Baudouin (I. Baudouin)'in bu Türk'ün karısına yaptığı iyilik, buradaki herkesin hayatını kurtarmasına vesile oldu, zira deniz üzerindeki tüm şehirler o sırada Türklerin elindeydi, Yafa ve Sezariye hariç; bu yüzden Hristiyanlar arasında çok az savaşçı insan kalmıştı.
Kral Baudouin (I. Baudouin) ve adamları, Türk'ün kendilerini güvende bıraktığı dağlarda bir süre kaldıktan sonra, Ramla'nın alınmasından önce gizlice ayrıldı ve adamlarından bazılarının zaten bulunduğu Aşdod şehrine yerleşmeye gitti; zira Hristiyan halk arasında Kudüs Kralı'nın yakalandığı ve öldürüldüğü yönünde ortak bir söylenti yayılmıştı ve Hristiyanlar kadar Türkler de öyle düşünüyorlardı. Ramla şehrinin bozgununu duymuş olan Lod Piskoposu, Kral'ın öldürüldüğünü düşünerek kilisesini terk etmiş ve Yafa'ya kaçmıştı; Kral da aynı şekilde Aşdod'dan ayrılarak en çok insanın bulunduğu Yafa'ya gitti. Şehre girdiğinde, şehir halkı onu görmekten büyük şaşkınlık duydu, sanki dirilmiş gibi; çünkü herkes onu ölü sanıyordu, bu yüzden büyük bir şenlik yaptılar. Hemen her yere Baudouin (Baudouin)'in, Kudüs Kralı'nın Yafa'da sağ ve salim olduğu haberleri gitti; bundan ötürü birçok soylu Hristiyan baron büyük sevinç duydu. O zaman Kral, tüm tanıdıklarına ve dostlarına yardım için haber gönderdi ve herkes yardımına koştu; ancak büyük bir tehlike vardı, çünkü düşmanlar ve karşıtlar ülkenin her yerine yayılmıştı, bu yüzden kazandıkları bozgun nedeniyle büyük bir kibir içindeydiler ve Hristiyanların artık hiçbir yardımı olmayacağından şüphe duymuyorlardı, zira Kral'ın yanında iki yüz atlı adamdan fazlası yoktu ve Türkler Yafa'ya üç mil mesafede bir ormanda konaklamışlardı; orada kaleyi kuşatmak için aletler ve kuleler yapıyorlardı, burası onlara kolayca alınabilir bir şehir gibi görünüyordu. Kral bunu öğrendiğinde, elinden geldiğince en iyi şekilde az sayıdaki askerini hazırlattı ve onları savaş düzenine soktu; doğruca düşmanlarına doğru ilerledi ve böylece Yafa'dan çıktı, güvenini Tanrı'ya bağlayarak kendini O'na tavsiye etti. Türkler onun geldiğini öğrendiklerinde çok büyük mucizeler duyup şaşırdılar; çünkü Kral'ın Yafa'dan çıkmaya cüret edebileceğini asla düşünemiyorlardı ve onu tamamen yenilmiş sayıyorlardı. Türklerin bazıları onun çaresizlikten geldiğini ve bu tür benzer sözler söylediklerini belirtiyor, kibir ve gururla Türkleri ve Paganları her zaman coşturuyorlardı; fakat soylu ve güçlü Kral Baudouin (I. Baudouin), diğer taraftan Rabbimiz İsa Mesih (İsa Mesih)'in sevgisiyle zırhlanmıştı ve adamları da aynı inançtaydılar, dünyanın gücünün insanların çokluğunda olmadığını, aksine Rabbimiz'de olduğunu söylüyorlardı. Hristiyanlar yeni bir cesaret aldılar ve düşmanlarına yaklaştılar; onların önünde çarmıha gerilmiş İsa (İsa)'nın sancağını açtılar, sonra gidip vurdular. Bir taraftan ve diğer taraftan harika bir savaş oldu; çünkü Hristiyanlar kendilerine yapılan hakaretin öcünü almak için büyük bir gayret gösteriyorlardı. Ve öyle ki, yüce Rabbimiz Tanrı'nın erdemiyle, Türkler sonunda bozguna uğratıldılar ve bu savaşta birçoğu esir alındı ve öldürüldü; öyle ki bizim insanlarımız çok kazanç sağladılar ve çok zengin oldular. Biliniz ki Kral Baudouin (I. Baudouin) bu savaşta harika dövüştü; çünkü harika darbeler vurdu ve zafer kazanıldıktan ve düşmanların ganimetleri alındıktan sonra, Kral ve insanları Tanrı'nın adını överek ve O'na teşekkür ederek, düşmanlerine karşı onlara verdiği zafer ve lütuf için büyük bir sevinçle Yafa'ya geri döndüler; bu harika bir şeydi ve hafızalara kazınmaya değerdi, çünkü yüz Türke karşı on Hristiyan bile yoktu ve yine de hepsi

bozguna uğratıldı. Fakat Rabbimiz Tanrı, kutsal ve değerli adı için ve her gün savaştıkları kutsal Katolik inancının yücelmesi için acı çeken ve emek veren zavallı Hristiyan halkının kaybedilmesine izin vermek istemedi.

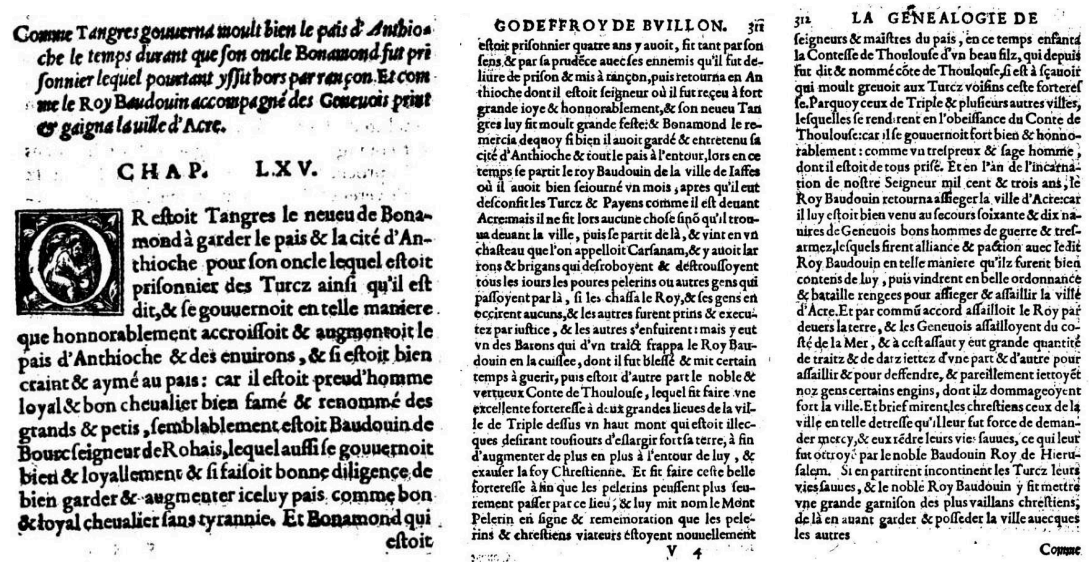

Comme Tangres gouuerna moult bien le païs d'Anthioche le temps durant que son oncle Bonamond fut prisonnier lequel pourtant yssit hors par rançon. Et comme le Roy Baudouin accompagné des Genevois print & gaigna la ville d'Acre.

CHAP. LXV.

OR estoit Tangres le neueu de Bonamond à garder le pais & la cité d'Anthioche pour son oncle lequel estoit prisonnier des Turcz ainsi qu'il est dit, & se gouuernoit en telle maniere que honnorablement accroissoit & augmentoit le pais d'Anthioche & des enuirons, & si estoit bien craint & aymé au pais: car il estoit preud'homme loyal & bon cheualier bien famé & renommé des grands & petis, semblablement estoit Baudouin de Bourc seigneur de Rohais, lequel aussi se gouuernoit bien & loyallement & si faisoit bonne diligence de bien garder & augmenter ice luy pais comme bon & loyal cheualier sans tyrannie. Et Bonamond qui estoit

GODEFFROY DE BVILLON. 311

estoit prisonnier quatre ans y auoit, fit tant par son sens & par sa prudẽce auec ses ennemis qu'il fut deliure de prison & mis à rançon, puis retourna en Anthioche dont il estoit seigneur où il fut reçeu à fort grande ioye & honnorablement, & son neueu Tangres luy fit moult grande feste: & Bonamond le remercia dequoy si bien il auoit gardé & entretenu sa cité d'Anthioche & tout le pais à l'entour, lors en ce temps se partit le roy Baudouin de la ville de Iaffes où il auoit bien seiourné vn mois, apres qu'il eut desconfit les Turcz & Payens comme il est deuant Acre: mais il ne fit lors aucune chose sinõ qu'il trouua deuant la ville, puis se partit de là, & vint en vn chasteau que l'on appelloit Carfanam, & y auoit larrons & brigans qui desroboyent & destroussoyent tous les iours les poures pelerins ou autres gens qui passoyent par là, si les chassa le Roy, & ses gens en occirent aucuns, & les autres furent prins & executez par iustice, & les autres s'enfuirent: mais y eut vn des Barons qui d'vn trait frappa le Roy Baudouin en la cuissee, dont il fut blessé & mit certain temps à guerir, puis estoit d'autre part le noble & vertueux Conte de Thoulouse, lequel fit faire vne excellente forteresse à deux grandes lieues de la ville de Triple dessus vn haut mont qui estoit illecques desirant tousiours d'essargir fort sa terre, à fin d'augmenter de plus en plus à l'entour de luy, & exauser la foy Chrestienne. Et fit faire ceste belle forteresse à fin que les pelerins peussent plus seurement passer par ce lieu, & luy mit nom le Mont Pelerin en signe & rememoration que les pelerins & chrestiens viateurs estoyent nouuellement

V 4

312 LA GENEALOGIE DE

seigneurs & maistres du pais, en ce temps enfanta la Contesse de Thoulouse d'vn beau filz, qui depuis fut dit & nommé cõte de Thoulouse, si est à sçauoir qui moult greuoit aux Turcz voisins ceste forteresse. Parquoy ceux de Triple & plusieurs autres villes, lesquelles se rendirent en l'obeissance du Conte de Thoulouse: car il se gouuernoit fort bien & honnorablement: comme vn trespreux & sage homme, dont il estoit de tous prisé. Et en l'an de l'incarnation de nostre Seigneur mil cent & trois ans, le Roy Baudouin retourna assieger la ville d'Acre: car il luy estoit bien venu au secours soixante & dix nauires de Genevois bons hommes de guerre & tresarmez, lesquels firent alliance & paction auec ledit Roy Baudouin en telle maniere qu'ilz furent bien contens de luy, puis vindrent en belle ordonnance & bataille rengees pour assieger & assaillir la ville d'Acre. Et par commũ accord assailloit le Roy par deuers la terre, & les Genevois assailloyent du costé de la Mer, & à ceste assaut y eut grande quantité de traitz & de darz iettez d'vne part & d'autre pour assaillir & pour deffendre, & pareillement iettoyẽt noz gens certains engins, dont ilz dommageoyent fort la ville. Et brief mirent les chrestiens ceux de la ville en telle detresse qu'ilz leur fut force de demander mercy, & eux rẽdre leurs vies sauues, ce qui leur fut ottroyé par le noble Baudouin Roy de Hierusalem. Si en partirent incontinent les Turcz leurs vies sauues, & le noble Roy Baudouin y fit mettre vne grande garnison des plus vaillans chrestiens, de là en auant garder & posseder la ville auecques les autres

Comme

Tancrede (Tancred)'in, amcası Boemond (Bohemond) esir olduğu sürece Antakya ülkesini çok iyi yönettiği, onun ise fidye karşılığında zindandan çıktığı üzerine. Ve Kral Baudouin (I. Baudouin)'in, Cenevizlilerin eşliğinde Akra şehrini kuşatıp kazandığı üzerine.

BÖLÜM LXV.

Tancrede (Tancred), söylendiği gibi Türklerin esiri olan amcası için Antakya ülkesini ve şehrini korumak üzere kalan Boemond (Bohemond)'un yeğeniydi ve burayı öyle bir tarzda yönetiyordu ki, Antakya ülkesini ve çevresini şerefli bir şekilde büyütüp genişletiyordu, hem de ülkede çok korkulan ve sevilen biriydi: çünkü büyükler ve küçükler tarafından iyi tanınan ve ün salmış, sadık, bilge bir adam ve iyi bir şövalyeydi; benzer şekilde Urfa hükümdarı Baudouin de Bourg (Kudüslü II. Baudouin) da kendi ülkesini çok iyi ve sadakatle yönetiyor, zalimlik etmeden, iyi ve sadık bir şövalye gibi bu ülkeyi iyi korumak ve büyütmek için elinden gelen gayreti gösteriyordu. Ve Boemond (Bohemond) ki GODEFFROY DE BVILLON. 311 dört yıldır esirdi, düşmanlarıyla olan aklı ve bilgeliği sayesinde zindandan kurtulup fidyeye bağlandı, sonra beyi olduğu Antakya'ya geri döndü; orada çok büyük bir sevinçle ve şerefle karşılandı ve yeğeni Tancrede (Tancred) onun için çok büyük bir şölen düzenledi: ve Boemond (Bohemond), Antakya şehrini ve etrafındaki tüm ülkeyi çok iyi koruyup kolladığı için ona teşekkür etti. Bu sırada Kral Baudouin (I. Baudouin), Türkleri ve Paganları bozguna uğrattıktan sonra iyi bir ay boyunca konakladığı Yafa şehrinden ayrıldı, Akra'nın önüne gelindiğinde: fakat o sırada şehir önünde bulunuşu dışında hiçbir şey yapmadı, sonra oradan ayrıldı ve Carfanam (Kifr Lam) denilen bir kaleye geldi; burada her gün oradan geçen zavallı hacıları ya da diğer insanları soyan ve gasp eden hırsızlar ve haydutlar vardı, Kral onları kovaladı ve adamları onlardan bazılarını öldürdü, diğerleri ise yakalanıp adaletle idam edildi ve geri kalanlar kaçtılar: fakat baronlardan biri oldu ki bir ok atışıyla Kral Baudouin (I. Baudouin)'i uyluğundan vurdu, bu yüzden yaralandı ve iyileşmesi belirli bir zaman

aldı. Diğer taraftan soylu ve erdemli Toulouse Kontu (Saint-Gilles'li Raymond), her zaman topraklarını çokça genişletmek, etrafındakileri gittikçe artırmak ve Hristiyan inancını yüceltmek arzusuyla, hemen oradaki Trablus şehrine iki büyük fersah mesafede, yüksek bir dağın üzerinde mükemmel bir kale yaptırdı. Ve bu güzel kaleyi, hacıların bu yerden daha güvenli bir şekilde geçebilmeleri amacıyla yaptırdı ve buraya, seyahat eden hacıların ve Hristiyanların yakın zamanda LA GENEALOGIE DE 312 ülkenin efendileri ve sahipleri olduklarının bir işareti ve hatırası olarak Mont-Pelerin (Hac Dağı) adını verdi. Bu sırada Toulouse Kontesi (Elvira), daha sonra Toulouse Kontu (II. Alfonso) olarak anılan ve adlandırılan güzel bir oğul doğurdu; bilindiği üzere komşu olan Türklere bu kale çok büyük zarar veriyordu. Bu yüzden Trablus halkı ve Toulouse Kontu'nun (Saint-Gilles'li Raymond) boyunduruğuna giren birçok diğer şehir ona boyun eğdi: çünkü o, herkes tarafından takdir edilen, çok yiğit ve bilge bir adam gibi kendini çok iyi ve şerefle yönetiyordu. Ve Rabbimizin insan oluşunun bin yüz üç (1103) yılında, Kral Baudouin (I. Baudouin) Akra şehrini kuşatmak için geri döndü: çünkü yardımına iyi savaşçı ve çok iyi silahlanmış yetmiş Ceneviz gemisi gelmişti, bunlar sözü edilen Kral Baudouin (I. Baudouin) ile öyle bir şekilde ittifak ve anlaşma yaptılar ki ondan çok memnun kaldılar, sonra Akra şehrini kuşatmak ve saldırmak için güzel bir düzen ve saf halinde geldiler. Ve ortak bir kararla Kral karadan saldırıyordu, Cenevizliler ise deniz tarafından saldırıyorlardı; ve bu saldırıda saldırmak ve savunmak için bir taraftan ve diğer taraftan atılan çok sayıda ok ve mızrak vardı ve aynı şekilde insanlarımız şehre büyük zarar verdikleri bazı düzenekler fırlatıyorlardı. Ve kısacası, Hristiyanlar şehirdekileri öyle bir çaresizliğe düşürdüler ki, merhamet dilemek ve canlarının bağışlanması karşılığında teslim olmak zorunda kaldılar, bu durum soylu Baudouin (I. Baudouin), Kudüs Kralı tarafından onlara tanındı. Böylece Türkler canları bağışlanmış olarak hemen oradan ayrıldılar ve soylu Kral Baudouin (I. Baudouin) oraya en yiğit Hristiyanlardan oluşan büyük bir garnizon yerleştirdi, bundan böyle diğerleriyle birlikte şehri korumak ve ona sahip olmak üzere.

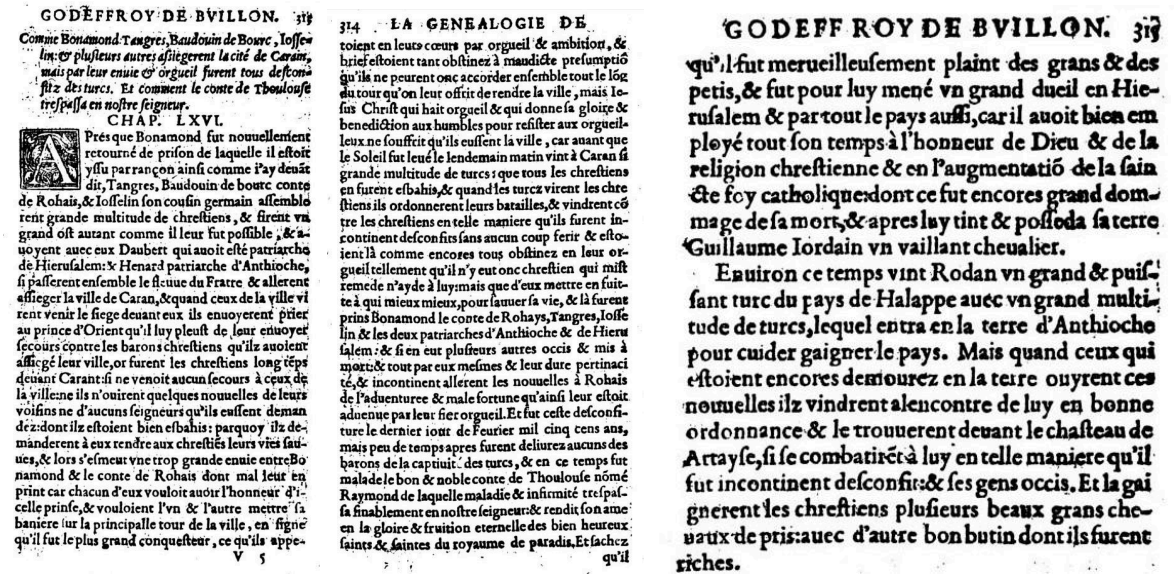

GODEFFROY DE BVILLON. 313

Comme Bonamond Tangres, Baudouin de Bourc, Iosselin: & plusieurs autres assiegerent la cité de Caran, mais par leur enuie & orgueil furent tous desconfitz des turcs. Et comment le conte de Thoulouse trespassa en nostre seigneur.

CHAP. LXVI.

APrés que Bonamond fut nouuellement retourné de prison de laquelle il estoit yssu par rançon ainsi comme i'ay deuãt dit, Tangres, Baudouin de bourc conte de Rohais, & Iosselin son cousin germain assemblerent grande multitude de chrestiens, & firent vn grand ost autant comme il leur fut possible, & auoyent auec eux Daubert qui auoit esté patriarche de Hierusalem: & Henard patriarche d'Anthioche, si passerent ensemble le fleuue du Fratre & allerent assieger la ville de Caran, & quand ceux de la ville virent venir le siege deuant eux ils enuoyerent prier au prince d'Orient qu'il luy pleust de leur enuoyer secours contre les barons chrestiens qu'ilz auoient assiegé leur ville, or furent les chrestiens long tẽps deuant Caran: si ne venoit aucun secours à ceux de la ville: ne ils n'ouirent quelques nouuelles de leurs voisins ne d'aucuns seigneurs qu'ils eussent demandez: dont ilz estoient bien esbahis: parquoy ilz demanderent à eux rendre aux chrestiẽs leurs vies sauues, & lors s'esmeut vne trop grande enuie entre Bonamond & le conte de Rohais dont mal leur en print car chacun d'eux vouloit auoir l'honneur d'icelle prinse, & vouloient l'vn & l'autre mettre sa baniere sur la principalle tour de la ville, en signe qu'il fut le plus grand conquesteur, ce qu'ils appe-

V 5

314 LA GENEALOGIE DE

toient en leurs cœurs par orgueil & ambition, & brief estoient tant obstinez à maudicte presumptiõ qu'ils ne peurent onc accorder ensemble tout le lõg du tour qu'on leur offrit de rendre la ville, mais Iesus Christ qui hait orgueil & qui donne sa gloire & benediction aux humbles pour resister aux orgueilleux ne souffrit qu'ils eussent la ville, car auant que le Soleil fut leué le lendemain matin vint à Caran si grande multitude de turcs: que tous les chrestiens en furent esbahis, & quand les turcz virent les chrestiens ils ordonnerent leurs batailles, & vindrent cõtre les chrestiens en telle maniere qu'ils furent incontinent desconfits sans aucun coup ferir & estoient là comme encores tous obstinez en leur orgueil tellement qu'il n'y eut onc chrestien qui mist remede n'ayde à luy: mais que d'eux mettre en fuitte à qui mieux mieux, pour sauuer sa vie, & là furent prins Bonamond le conte de Rohays, Tangres, Iosselin & les deux patriarches d'Anthioche & de Hierusalem: & si en eut plusieurs autres occis & mis à mort: & tout par eux mesmes & leur dure pertinacité, & incontinent allerent les nouuelles à Rohais de l'aduenturee & male fortune qu'ainsi leur estoit aduenue par leur fier orgueil. Et fut ceste desconfiture le dernier iour de Feurier mil cinq cens ans, mais peu de temps apres furent deliurez aucuns des barons de la captiuité des turcs, & en ce temps fut malade le bon & noble conte de Thoulouse nõmé Raymond de laquelle maladie & infirmité trespassa finablement en nostre seigneur: & rendit son ame en la gloire & fruition eternelle des bien heureux saints & saintes du royaume de paradis. Et sachez qu'il

GODEFFROY DE BVILLON. 315

qu'il fut merueilleusement plaint des grans & des petis, & fut pour luy mené vn grand dueil en Hierusalem & par tout le pays aussi, car il auoit bien employé tout son temps à l'honneur de Dieu & de la religion chrestienne & en l'augmentatiõ de la saincte foy catholique: dont ce fut encores grand dommage de sa mort, & apres luy tint & possoda sa terre Guillaume Iordain vn vaillant cheualier.

Enuiron ce temps vint Rodan vn grand & puissant turc du pays de Halappe auec vn grand multitude de turcs, lequel entra en la terre d'Anthioche pour cuider gaigner le pays. Mais quand ceux qui estoient encores demourez en la terre ouyrent ces nouuelles ilz vindrent alencontre de luy en bonne ordonnance & le trouuerent deuant le chasteau de Artayse, si se combatirẽt à luy en telle maniere qu'il fut incontinent desconfit: & ses gens occis. Et la gaignerent les chrestiens plusieurs beaux grans cheuaux de pris: auec d'autre bon butin dont ils furent riches.

GODEFFROY DE BVILLON (Bouillon'lu Godefroy). 313

Boemond (Bohemond), Tancrede (Tancred), Baudouin de Bourc (Kudüslü II. Baudouin), Iosselin (I. Joscelin) ve diğer birçoklarının Harran şehrini kuşatmaları, fakat kıskançlıkları ve kibirleri yüzünden hepsinin Türkler tarafından bozguna uğratılması üzerine. Ve Toulouse Kontu (Saint-Gilles'li Raymond)'nun Rabbimizin katına göçmesi üzerine.

BÖLÜM LXVI.

Boemond (Bohemond), daha önce söylediğim gibi fidyeyle çıktığı zindandan henüz yeni dönmüşken; Tancrede (Tancred), Urfa Kontu Baudouin de Bourc (Kudüslü II. Baudouin) ve onun öz kuzeni Iosselin (I. Joscelin) büyük bir Hristiyan topluluğu bir araya getirdiler ve ellerinden geldiğince büyük bir ordu kurdular. Yanlarında Kudüs patriği olmuş olan Daubert (Pisa'lı Dagobert) ile Antakya patriği Henard (Valence'lı Bernard) da vardı; hep birlikte Fratre (Fırat) Nehri'ni geçtiler ve Harran şehrini kuşatmaya gittiler. Şehir halkı kuşatmanın kapılarına dayandığını görünce, Doğu prensine (Rıdvan) elçiler göndererek, şehirlerini kuşatmış olan Hristiyan baronlara karşı kendilerine yardım göndermesini rica ettiler. Hristiyanlar uzun süre Harran önünde kaldılar; ne şehirdekilere bir yardım geliyordu ne de istedikleri komşu beylerden bir haber almışlardı, bu yüzden çok şaşkınlık içindeydiler. Bu sebeple şehirdekiler, canlarının bağışlanması karşılığında Hristiyanlara teslim olmayı talep ettiler; işte o anda Boemond (Bohemond) ile Urfa Kontu (Kudüslü II. Baudouin) arasında çok büyük bir kıskançlık baş gösterdi ve bu durum onlara pahalıya patladı. Çünkü her biri bu fethin onuruna tek başına sahip olmak istiyordu ve her ikisi de en büyük fatih olduğunu göstermek işaretiyle kendi sancağını şehrin ana kulesine dikmek arzusundaydı; LA GENEALOGIE DE 314 kalplerinde kibir ve hırs taşıyorlardı. Kısacası, lanetli kibirleri yüzünden o kadar inatçıydılar ki, şehrin teslim edilmesi teklif edilen o koca süre boyunca asla aralarında anlaşamadılar. Fakat kibri sevmeyen, alçakgönüllülere şanını ve bereketini verip kibirlilere karşı duran İsa Mesih (İsa Mesih), şehri elde etmelerine izin vermedi; çünkü ertesi sabah güneş doğmadan önce Harran'a öyle büyük bir Türk topluluğu geldi ki tüm Hristiyanlar dehşete düştü. Türkler Hristiyanları gördüklerinde savaş düzeni aldılar ve Hristiyanların üzerine öyle bir şekilde geldiler ki, Hristiyanlar tek bir darbe bile vuramadan hemen bozguna uğradılar. Kibirlenmekte hâlâ inatçı davrandıklarından, hiçbir Hristiyan bu duruma bir çare ya da yardım getiremedi; aksine her biri canını kurtarmak için yarış edercesine kaçmaya başladı. Orada Boemond (Bohemond), Urfa Kontu (Kudüslü II. Baudouin), Tancrede (Tancred), Iosselin (I. Joscelin) ve hem Antakya hem de Kudüs'ün iki patriği esir düştüler; diğerlerinin birçoğu da katledilip öldürüldü. Hepsi kendi hataları ve sert inatçılıkları yüzündendi. Bu talihsizlik ve başlarına gelen kötü kaderin haberleri, kibirleri yüzünden hemen Urfa'ya ulaştı. Ve bu bozgun, bin beş yüz (1500) yılının Şubat ayının son gününde gerçekleşti. Ancak kısa bir süre sonra baronlardan bazıları Türklerin esaretinden kurtuldu. Bu sırada iyi ve soylu Toulouse Kontu Raymond (Saint-Gilles'li Raymond) hastalandı; bu hastalık ve halsizlik yüzünden nihayetinde Rabbimizin katına göçtü ve ruhunu cennet krallığının kutsal aziz ve azizelerinin sonsuz şanına ve saadetine teslim etti. Biliniz ki GODEFFROY DE BVILLON (Bouillon'lu Godefroy). 315 büyükler ve küçükler tarafından harika bir şekilde arkasından yas tutuldu; hem Kudüs'te hem de tüm

ülkede onun için büyük bir matem tutuldu, çünkü o tüm zamanını Tanrı'nın onuru, Hristiyan dini ve kutsal Katolik inancının yücelmesi için harcamıştı. Ölümü büyük bir kayıp oldu; ondan sonra topraklarını yiğit bir şövalye olan Guillaume Iordain (Cerdanya'lı William Jordan) yönetti ve elinde tuttu.
Bu sıralarda Halep ülkesinden büyük ve güçlü bir Türk olan Rodan (Halep Meliki Rıdvan), ülkeyi ele geçirmek amacıyla büyük bir Türk topluluğuyla birlikte Antakya topraklarına girdi. Ancak bölgede kalmış olanlar bu haberleri duyunca, iyi bir düzen içinde onu karşılamaya çıktılar ve onu Artayse (Artah) Kalesi'nin önünde buldular; ona karşı öyle bir tarzda savaştılar ki, o hemen bozguna uğratıldı ve adamları öldürüldü. Hristiyanlar orada birçok güzel, büyük ve değerli at ile kendilerini zengin eden diğer iyi ganimetleri kazandılar.

Comme le Caliphe d'Egypte enuoya assaillir Baudouin le roy de Hierusalem, mais les turcs furent en brief desconfits par deux fois, & comme un cheualier conte de sainct Omer desconfit quatre mille turcz.

CHAP. LXVII.

ADuint en ce temps que plusieurs turcs vindrent au Caliphe d'Egypte & luy dirent sire vous sçauez que ces chrestiens nous ont tollus & ostez les propres lieux de noz heritages, occis & mis à mort noz parens & transportez noz biens par plusieurs fois qu'il nous doit griefuement desplaire.

Or

316 LA GENEALOGIE DE

Or sçauons nous maintenant qu'ils sont fort amoindris & affoiblis par mort & par maladies & plusieurs aussi qui ia se sont retirez & retournez en leurs pays pour la doubte qu'ilz ont de nous, si que maintenãt y a peu de gens de guerre, qui puissent aider en fait de bataille, si nous sembleroit bon de les aller guerroyer & assaillir là ou ilz se tiennent: & il est possible que nous les destruirons & desconfirons & serons hors de leur subiection, & à ce conseil s'accorda le Caliphe d'Egypte, & manda incontinent à deux de ses Connestables qu'ilz prinsent foison de gens de guerre & allassent assiéger le roy Baudouin qui estoit à Iaffes & que l'vn d'eux assaillit par terre s'il estoit besoin, & l'autre par mer, & ainsi se preparerent les turcs comme il auoit esté deliberé par le Caliphe, & eurent chacun d'iceux Connestables vne grande armee pour venir sur les chrestiens, & quand le roy Baudouin sçeut les nouuelles des turcs d'Egypte & qu'ils le venoient assaillir, à grand multitude de gens d'armes se ne fut pas de merueilles si fut esbahy, car il auoit lors bien peu de gens auec luy, car quãd il eut assemblé tout son pouuoir pour leurs resister, il n'auoit en tout que cinq cens hommes à cheual seulement & deux mille de pied lesquels s'assemblerent tous à Iaffes pour tenir conseil comme ilz feroient contre les turcz qui en ce lieu les venoyent assaillir, si delibererent qu'ilz yroient au deuant de leurs ennemis comme bien auoient accoustumé de faire pour eux monstrer francz & vaillans cheualiers. Or est assauoir que les turcz qui venoient pour assaillir la ville par terre estoient bien enuiron quinze mille hommes à cheual, lesquelz s'estoient

GODEFFROY DE BVILLON. 317

s'estoient mis en deux bandes: desquelles lune venoit par sur le bort de la marine, dequoy le roy ne sçauoit riẽs, car il ne pensoit pas auoir à faire fors q̃ à ceux qui venoient alencontre de luy: & les vns vindrent deuant la ville incontinent qu'il fut party. Or approcha le roy Baudouin des turcz & se rencontrerent l'vn l'autre, mais les turcz auoient ia remandez querir ceux qui assailloient la ville de Iaffes car ils doutoient merueilleusement les chrestiens, & toutesfois auant qu'ilz peussent venir fut la bataille cõmencee moult cruelle & merueilleuse, & se porterent si vaillamment les nobles chrestiens que par la grace de Dieu furent tous les turcs incontinent desconfiz, & bien y en eut quatre mille de turcz & mis à mort: & des chrestiens que soixante. Moult gaigneren les chrestiens à ceste bataille dont ilz remercierent Dieu qui leur auoit fait ceste grace & puis retournerent tous ioyeusement en la ville de Iaffes, & quand les turcz qui assailloient la ville virent retourner les chrestiens à si grande ioye ils abandonnerent le siege & s'enfuirent prestement sans estre si hardis par mer & conuyãt des nouuelles de la desconfiture de leurs compagnons ils se partirent secrettement & sans coup frapper s'en retournerent en la ville de Sur pour tirer droit en Egypte, & ainsi qu'ils s'en retournoient par la mer il vint vne tempeste & chorusãtion de foudre qui les esgara & separa l'vn deça & l'autre delà dont y en eut plusieurs noyez & les autres furent subitement menez és ports de mer d'aucuns chrestiens où ilz furent prins prisonniers, & bien y eut des turcz retournans par mer deux mille que prins que tuez, & les autres s'en retournerent

318 LA GENEALOGIE DE

nerent au mieux qu'ilz peurent en leurs pays quezans tousiours le plus seur chemin, & en l'an mil cẽt & sept ans les turcz espioyent & faisoient le guet sur les pelerins chrestiens qui alloient de Iaffes en Hierusalem par deuotion & accomplir leurs pelerinages, & coururent les turcs sur aucuns chrestiens pelerins lesquelz furent moult esbahis, car s'ils eussent sçeu où fuyr ils s'en fussent allez, mais ils ne sçauoient ou fuir, parquoy les conuenoit deffendre ou mourir en la main des turcz. Et ainsi comme ils se virent en danger ilz se recommanderent humblement à nostre sauueur Iesus Christ qu'il luy pleust leur donner victoire & les deliurer de la main de leurs ennemys pour accomplir leur sainct voyage, & en ceste confiance se cõbatirent vigoureusement à leurs ennemis, & firent par la grace de Dieu preuenante que les turcs furent incontinent desconfits & ruez par terre. Et ainsi furẽt deliurez de leurs mains les deuots chrestiens, & allerent faire leur deuotion en Hierusalem à grand ioye louant & remerciant Dieu de la grace qu'il leur auoit faicte, pareillement en ce temps au pays d'Ou-tremer vn noble cheualier nommé Hue qui estoit conte de sainct Omer & seigneur de Tabarie lequel par sa prouesse & cheualerie menoit la guerre à ceux de Sur: & bien souuẽt les assailloit, or y auoit de Tabarie à Sur treize mille de chemin qui vallent autant comme six lieues & demie Françoises & entre ces deux terres n'auoit point de retraicte, parquoy Hue conte de sainct Omer fit faire au milieu du chemin vne forteresse qui fut appellee le Toron, & moult fit vne fois de profit aux chrestiens celle forteresse. Et ainsi, cõme ce noble

GODEFFROY DE BVILLON. 319

ble cheualier cheuauchoit vne fois par le pays auec ces gens desquels il y auoit enuiron septante cheuaucheurs, quatre mille turcs à cheual luy vindrent alẽcontre le cuidant assaillir mais le noble conte leur courut sus vaillamment par deux fois, combiẽ qu'il ne les peut onc dommager pour la premiere fois & se retira en sa forteresse pour peur de perdre ses gẽs, mais la seconde fois retourna apres eux & frappa si vigoureusemẽt sur l'arriere-garde qu'il les desconfit en peu d'heure, combien qu'il fust tant feruent est l'amour de Dieu animé contre les ennemis qu'il fut occis en ceste bataille dequoy les chrestiens furent moult desolez & menerent grand dueil de luy: car il estoit tresbon & vaillant cheualier, & à ceste bataille & desconfiture gaignerent ses gens grans tresors, dont je laisseray à parler pour leur euiter prolixité.

Or maintenant retournons à parler du preux & sage Bonamond, lequel auoit esté prins prisonnier & depuis mis à rançon ainsi comme i'ay deuant dit si est vray qu'il ne pouuoit pas facilement trouuer sa rançon au pays là où il estoit. Parquoy luy pesant comme il la pourroit pourchasser s'esmeut, & delibera de passer & venir en France. Et apres plusieurs grans trauails qu'il fut arriué en la France en luy fit grand feste & honneur, & tellement qu'apres qu'il y eut aucuns iours seiourné: Philippe le roy de France luy donna sa fille à femme & espouse, laquelle estoit nommee Constance. Et auec ce luy donna tant d'or & d'argent que bien facillement pouuoit payer sa rançon à quoy il auoit esté mis & imposé pour auoir sa deliurance de prison, si leur enuoya dilgemmens

320 LA GENEALOGIE DE

gemment ainsi comme il auoit esté promis & pour deliurer ceux qui tenoient ostage pour luy, & depuis qu'il fut espousé ainsi que dit est il demoura l'espace de quatre ans en France, & ces quatre ans retoulus quist & pourchassa tant de gens comme il luy fut possible pour encores passer outre mer esperãt de retourner en Hierusalem: & tellement qu'il conueillit & assembla bien cinq mille hommes à cheual & quarante mille de pied, & quand il eut amassé vne telle armee des chrestiens il prins humblement congé du noble roy de France Philippe & de sa femme Constance fille du roy, Laquelle fut grandement dolente du departement de son noble mary Bonamond, si fit tant Bonamond apres qu'il eut honnorablement prins congé du roy de France qu'il vint & arriua en Peulle où delibera son aller armee pour tirer en Constantinople: & là dõmager l'Empereur & sa terre pour la trahison & malignité qu'il auoit tousiours fait & tout son pouuoir aux nobles princes & barons chrestiens: dont quand il y fut arriué il commença de l'assaillir, & tres fort dommager sa terre, & quand l'Empereur eut nouuelles que Bonamond le guerroyoit il fit diligence d'assembler les gens d'armes & aller contre Bonamond: mais quand ilz commencerent à approcher pres l'vn de l'autre il y eut aucuns nobles barons & gens de bien qui s'entremirent de traicter la paix entre eux deux & tant trauaillerent pour eux qu'elle fut faicte & promise de l'vn & de l'autre moyennant & par tel que l'Empereur aura & affermera deuant tous par serment solennel que iamais ne mefferoit ne porteroit aucũ dommage en quelque maniere que ce fust à aucun noble

GODEFFROY DE BVILLON. 321

noble Prince Baron, ou autre chrestien de quelque estat ou condition qu'il fut. Et apres le serment ainsi fait promis & iuré, retourna l'Empereur en Constantinople, & Bonamond aussi en Peule pour aucunes besongnes qu'il y auoit à faire mais de la compagnie de Bonamond se partit grande multitude de deuotz Chrestiens pour aller en Hierusalem accomplir leurs pelerinages, & aussi estoit bien l'intentiõ de Bonamond de retourner en Hierusalem plus diligemment qu'il luy seroit possible: car il auoit fort grand desir & ferme volonté de guerroyer & encores dommager les Turcs pour exaucer l'honneur de Dieu & la saincte foy Chrestienne: mais il pleut à Dieu nostre souuerain Seigneur qu'il ne vint pas à son vouloir: vne maladie le print dont il fut tellement mallade qu'il trespassa en nostre Seigneur & rendit son ame au souuerain iuge qui eternellemẽt rendit le salaire & loyer de tous les bons labeurs de ses deuotz & humbles seruiteurs, & de son trespas fut mené grand dueil entre les deuots visteurs chrestiens: car s'estoit vn tres-noble Prince & qui tousiours auoit bien seruy à la chose publique du sainct voyage des nobles chrestiens, & de ce noble Bonamond demoura vn sien petit filz nommé Bonamõd comme luy, lequel succeda à ses seigneuries & possessiõs, tãt des pais d'outre-mer, c'est à sçauoir d'Anthioche comme de la Peule, & en celle mesme année mourut semblablement & trespassa en nostre Seigneur, Philippe Roy de France pere de la femme dudit Bonamõd, ainsi que i'ay dit, & est à sçauoir qu'en ce tẽps s'aparurent plusieurs & diuers signes en maintes regions: car premierement en la terre de

X

322 LA GENEALOGIE DE

Hierusalem furent clerement veus dix Soleils au Ciel, par l'espace de quarante iours & auec ce vne Estoille qu'on appelloit Comette, laquelle resplandissoit merueilleusement par chacun iour. En ce temps mesmes pleut & cheut du Ciel grande abondance de sang és pays d'Italie, semblablement en Anthioche trembla la terre qu'elle s'engouffrit, & asforba plusieurs edifices, vn Pourceau fut né sur terre ayant la face & le chef humain, vn poulet fut pareillement né auec quatre piedz. Et aussi vne femme, laquelle vint & fut nee a maniere d'vn monstre, c'est à sçauoir qu'elle estoit par le deuant en forme humaine, & derriere vne face de chien, & les autres membres difformes: ainsi comme il est leu au fardeau des temps de l'Empereur Henry quatrieme de ce nom, & du Pape Paschal deuzieme, & aussi au douzieme liure du supplement des croniques où il allegue Vincent Galle en son vingtsixieme liure. Et comme pareillement l'ont escrit plusieurs autres historiographes.

Mısır Halifesi (El-Musta'lî)'nin, Kudüs Kralı Baudouin (I. Baudouin)'e saldırması için adam göndermesi, fakat Türklerin kısa sürede iki kez bozguna uğratılması ve Saint-Omer'li bir şövalye kontun dört bin Türk'ü bozguna uğratması üzerine.

BÖLÜM LXVII.

Bu sırada oldu ki birçok Türk Mısır Halifesi (El-Musta'lî)'nin huzuruna çıkıp ona dediler ki: "Bilesiniz ki bu Hristiyanlar miras alanlarımızın temiz yerlerini elimizden aldılar ve kopardılar, akrabalarımızı katledip öldürdüler ve mallarımızı birçok kez yağmalayıp taşıdılar, bu durum bizi son derece üzmektedir. LA GENEALOGIE DE 316 Ve biliyoruz ki şimdi onlar ölüm ve hastalık yüzünden oldukça azaldılar ve zayıfladılar; ayrıca birçoğu da bizden korktukları için zaten ülkelerine geri çekilip döndü, öyle ki şimdi savaşta yardım edebilecek çok az savaşçı insanları kaldı; eğer gidip bulundukları yerde onlarla savaşır ve saldırırsak, onları yok etmemiz, bozguna uğratmamız ve boyunduruğumuz altına almamız mümkün görünmektedir." Mısır Halifesi (El-Musta'lî) bu tavsiyeyi kabul etti ve hemen başkomutanlarından ikisine emir verdi; bunlar bol miktarda savaşçı insan topladılar ve Yafa'da bulunan Kral Baudouin (I. Baudouin)'i kuşatmaya gittiler; planlandığı üzere içlerinden biri ihtiyaç halinde karadan saldırmak, diğeri ise denizden saldırmak içindi. Ve böylece Türkler, Halife tarafından kararlaştırıldığı şekilde kendilerini hazırladılar; bu komutanların her birinin Hristiyanların üzerine gelmek için büyük bir ordusu vardı. Kral Baudouin (I. Baudouin) Mısır Türklerinin haberlerini aldığında ve onun üzerine saldırmaya geldiklerini öğrendiğinde, yanındaki askerlerin çok az olması karşısında büyük bir şaşkınlık yaşamadı; çünkü onlara direnebilmek için toplayabildiği tüm güç, sadece beş yüz atlı adam ve iki bin piyadeden ibaretti. Bu birliklerin hepsi, üzerlerine saldırmaya gelen Türklere karşı nasıl bir strateji izleyeceklerini görüşmek üzere Yafa'da konsey kurmak için toplandı; düşmanlarını karşılamak için ileri atılmaya karar verdiler, tıpkı cesur ve yiğit şövalyeler olduklarını göstermek için her zaman yaptıkları gibi. Şehre karadan saldırmak için gelen Türklerin yaklaşık on beş bin atlı adam olduğu biliniyordu, bunlar GODEFFROY DE BVILLON. 317 kendilerini iki gruba ayırmışlardı: bunlardan biri deniz kıyısı boyunca ilerliyordu, Kral ise bundan tamamen habersizdi; çünkü sadece karşısına çıkanlarla savaşacağını düşünüyordu. Ve nihayetinde şehre doğru gelenler hemen oraya ulaştı. Kral Baudouin (I. Baudouin) Türklerin yaklaştığını gördü ve birbirleriyle karşılaştılar; fakat Türkler, Yafa şehrine saldıran diğer birliklerine haber göndermişlerdi, zira Hristiyanlardan harika bir şekilde korkuyorlardı. Ve her şeye rağmen, yardım gelmeden önce savaş başladı; bu savaş çok kanlı ve harika geçti, soylu Hristiyanlar kendilerini öyle yiğitçe savundular ki, Tanrı'nın lütfuyla tüm Türkler kısa sürede bozguna uğratıldı ve orada dört bin kadar Türk katledilip öldürüldü; Hristiyanlar bu savaşta çok fazla ganimet elde ettiler. Bunun için kendilerine bu lütfu bahşeden Tanrı'ya teşekkür ettiler ve ardından hepsi neşeyle Yafa şehrine döndüler. Şehre saldıran Türkler, Hristiyanların bu kadar büyük bir sevinçle döndüklerini görünce kuşatmayı bıraktılar ve cesaretlerini yitirerek hemen kaçtılar. Yolda yoldaşlarının bozgun haberini aldıklarında gizlice ve hiç darbe almadan geri çekildiler; Mısır'a doğru gitmek için Sur şehrine yöneldiler. Böylece deniz yoluyla geri dönerlerken öyle bir fırtına ve şimşek çaktı ki, bu fırtına onları dağıtıp birbirlerinden ayırdı; birçoğu orada boğuldu, diğerleri ise aniden Hristiyanların bulunduğu deniz limanlarına sürüklendi, orada yakalanıp esir edildiler. Deniz yoluyla geri dönen Türklerden de iyi bir kısmı vardı ki, bunların iki bini yakalandı ve öldürüldü, geri kalanlar ise LA GENEALOGIE DE 318 ülkelerine olabildiğince hızlı bir

şekilde döndüler, yollarını her zaman en gizli şekilde tutarak. Ve bin yüz yedi (1107) yılında, Türkler Yafa'dan Kudüs'e ibadet etmek ve hac ibadetlerini yerine getirmek için giden Hristiyan hacıları gözetliyor ve pusu kuruyorlardı; Türkler bazı Hristiyan hacıların üzerine yürüdüler, hacılar bu durum karşısında çok şaşırdılar; zira kaçmayı bilselerdi ya da kaçabilselerdi giderlerdi, fakat kaçmayı bilmiyorlardı, bu yüzden kendilerini savunmak ya da Türklerin elinde ölmek zorundaydılar. Ve kendilerini tehlikede görünce, Kurtarıcımız İsa Mesih (İsa Mesih)'e, kendilerine zafer vermesi ve bu kutsal yolculuğu tamamlamaları için onları düşmanlarının elinden kurtarması adına alçakgönüllülükle yalvardılar; bu inançla düşmanlarına karşı yiğitçe savaştılar ve Tanrı'nın lütfuyla yiğit davrandılar, öyle ki Türkler kısa sürede bozguna uğratıldı ve orada katledildi. Böylece onların ellerinden kurtulan hacılar, kendilerine yapılan bu lütuf için Tanrı'ya büyük bir sevinçle övgüler ve teşekkürler sunarak Kudüs'te ibadetlerini yerine getirmeye gittiler. Aynı şekilde bu dönemde, Denizin Ötesindeki Ülkede (Kutsal Topraklar) Hue (Saint-Omer'li Hugh) adında, Saint-Omer kontu ve Tabarie (Taberiye) beyi olan soylu bir şövalye yaşıyordu; bu şövalye cesareti ve şövalyeliği ile Sur halkına karşı savaş yürütüyordu ve onlara sık sık saldırıyordu. Taberiye ile Sur arasında on üç fersahlık bir mesafe vardı ve bu iki toprak arasında hiçbir geri çekilme noktası yoktu; bu yüzden Saint-Omer kontu Hue (Saint-Omer'li Hugh), yolun ortasında Hristiyanlara çok büyük faydası dokunan Le Toron (Toron Kalesi) adında bir kale yaptırdı. Ve böylece bu soy GODEFFROY DE BVILLON. 319 lu şövalye, yanındaki yaklaşık yetmiş atlıyla birlikte bir gün ülkede ilerlerken, üzerine saldırmak amacıyla dört bin atlı Türk geldi; fakat soylu kont onlara karşı iki kez yiğitçe koştu, her ne kadar ilk seferinde onlara zarar veremeyip adamlarını kaybetme korkusuyla kalesine çekildiyse de, ikinci kez arkalarından geri döndü ve artçı birliklerine öyle güçlü bir şekilde vurdu ki, birkaç saat içinde onları bozguna uğrattı. Bu savaşta, Tanrı sevgisiyle düşmanlarına karşı canla başla savaşırken öldü; bu savaştaki ölümü yüzünden Hristiyanlar çok perişan oldular ve onun için büyük bir yas tuttular, çünkü o çok iyi ve yiğit bir şövalyeydi; bu savaş ve bozgun sayesinde adamları çok büyük kazançlar elde ettiler, lafı uzatmamak için bundan bahsetmeyeceğim.

Şimdi, daha önce söylediğim gibi esir düşen ve fidyeyle salıverilen yiğit ve bilge Boemond (Bohemond)'dan bahsetmeye geri döneceğim; o kadar çok toprağı vardı ki bulunduğu topraklarda fidyesini kolayca denkleştiremiyordu. Bu yüzden parayı nasıl bulabileceğini düşünerek yola çıktı ve Fransa'ya gelmeye karar verdi. Birçok büyük zorluğun ardından Fransa'ya ulaştı, burada onun için büyük bir şenlik ve onur gösterisi yapıldı; orada birkaç gün kaldıktan sonra Fransa Kralı Philippe (I. Philippe) ona kızı Constance (Constance)'ı eş olarak verdi. Constance (Constance) ona büyük miktarda altın ve gümüş çeyiz verdi, böylece fidyesini çok kolay bir şekilde ödeyebildi; bu fidye, zindandan kurtulması için kendisine şart koşulmuştu ve o da söz verdiği gibi bunu titizlikle LA GENEALOGIE DE 320 yerine getirdi ve kendi yerine rehin bırakılanları kurtardı. Constance (Constance) ile evlendikten sonra, Fransa'da dört yıl kadar kaldı ve bu dört yıl boyunca deniz aşırı ülkelere (Kutsal Topraklar) geri dönmek ve Kudüs'e gitmek için elinden geldiğince hazırlık yaptı ve uğraştı; öyle ki beş bin kadar atlı ve kırk bin piyade topladı. Bu Hristiyan ordusunu bir araya

getirdiğinde, soylu Fransa Kralı Philippe (I. Philippe)'ten ve soylu eşi Constance (Constance)'tan alçakgönüllülükle izin istedi; Constance, soylu eşi Boemond (Bohemond)'un ayrılışından ötürü büyük bir üzüntü duyuyordu. Boemond (Bohemond) şereflice izin aldıktan sonra Apulia'ya geldi ve Konstantinopolis'teki İmparator (I. Aleksios Komnenos)'a saldırmak ve ona zarar vermek amacıyla ordusuyla oraya gitmeye karar verdi; çünkü imparator, soylu Hristiyan prenslerine ve baronlarına karşı her zaman hainlik ve kötülük yapmıştı. Oraya ulaştığında kuşatmaya başladı ve topraklara büyük zararlar verdi; İmparator (I. Aleksios Komnenos) Boemond (Bohemond)'un kendisine karşı savaş açtığını öğrendiğinde, askerlerini toplamak ve Boemond (Bohemond)'un üzerine gitmek için acele etti. Ancak birbirlerine yaklaşmaya başladıklarında, aralarında arabuluculuk yapmaya çalışan bazı soylu baronlar ve bilge adamlar oldu; iki taraf arasında barışın sağlanması için o kadar çok uğraştılar ki, taraflar anlaştı ve birbirlerine söz verdiler. İmparator (I. Aleksios Komnenos), herkesin önünde ciddi bir şekilde yemin ederek Boemond (Bohemond)'a hiçbir şekilde zarar vermeyeceğini doğruladı; GODEFFROY DE BVILLON. 321 soylu Prens Baton'a ya da durumun gerektirdiği diğer Hristiyanlara da zarar verilmeyecekti. Bu sözler verildikten ve yemin edildikten sonra İmparator Konstantinopolis'e geri döndü; Boemond (Bohemond) da halledilmesi gereken bazı işler için Apulia'ya geçti. Fakat Boemond (Bohemond)'un ordusundaki sadık Hristiyanların büyük bir kısmı, hac ibadetlerini yerine getirmek amacıyla Kudüs'e gitmek üzere yola devam ettiler; zira Boemond (Bohemond)'un niyeti de elinden gelen en kısa sürede Kudüs'e dönmekti. Çünkü o, Tanrı'nın onurunu ve kutsal Hristiyan inancını yüceltmek için Türklere karşı savaşmak ve onlara zarar vermek yönünde çok büyük bir arzuya ve kesin bir iradeye sahiptiydi. Ancak yüce Rabbimiz Tanrı'nın onun gelmesine ömrü yetmedi; zira onu öyle bir hastalık yakaladı ki Rabbimizin katına göçtü ve ruhunu, tüm sadık ve alçakgönüllü hizmetkarlarının mükafatını ve ödülünü sonsuza dek veren yüce Yargıç'a teslim etti. Onun ölümü üzerine büyük bir yas tutuldu; Kutsal Toprakları ziyaret eden sadık Hristiyanlar arasında büyük bir matem yaşandı, çünkü o soylu bir prensti ve Hristiyanların çıktığı bu kutsal yolculukta her zaman kamu yararına büyük işler yapmıştı. Soylu Boemond (Bohemond)'dan geriye Boemond (II. Bohemond) adında küçük bir çocuk kaldı; o, babasının Denizin Ötesindeki Ülkelerdeki beyliklerine ve mülklerine, yani Antakya ve Apulia topraklarına varis oldu. Ve aynı yıl içinde Rabbimiz katına göçtü, tıkladığım gibi Fransa Kralı Philippe (I. Philippe) de öldü. Ve biliniz ki bu dönemde birçok bölgede çeşitli alametler ve işaretler belirdi: İlk olarak LA GENEALOGIE DE 322 Kudüs topraklarında, gökyüzünde kırk gün boyunca açıkça on güneş görüldü ve bununla birlikte her gün harika bir şekilde parıldayan Kuyruklu Yıldız denilen bir yıldız belirdi. Aynı dönemde İtalya topraklarına gökten bol miktarda kan yağdı; benzer şekilde Antakya'da yer öyle bir sarsıldı ki yarıldı ve birçok binayı yuttu. Yeryüzünde insan yüzlü ve insan kafalı bir domuz doğdu; aynı şekilde dört ayaklı bir tavuk dünyaya geldi. Ve ayrıca bir canavar şeklinde doğan bir kadın vardı ki, ön tarafı insan formundaydı, arkasında ise bir köpek yüzü ve diğer kusurlu uzuvları vardı; tıpkı İmparator Henry (IV. Heinrich) ve Papa Paschal (II. Paschalis) döneminin vakayinamelerinde okunduğu ve vakayinamelerin ek cildinin on ikinci kitabında

Vincent Galle'nin yirmi altıncı kitabına dayanarak iddia ettiği gibi. Ve benzer şekilde birçok diğer tarihçi de bunları yazmıştır.

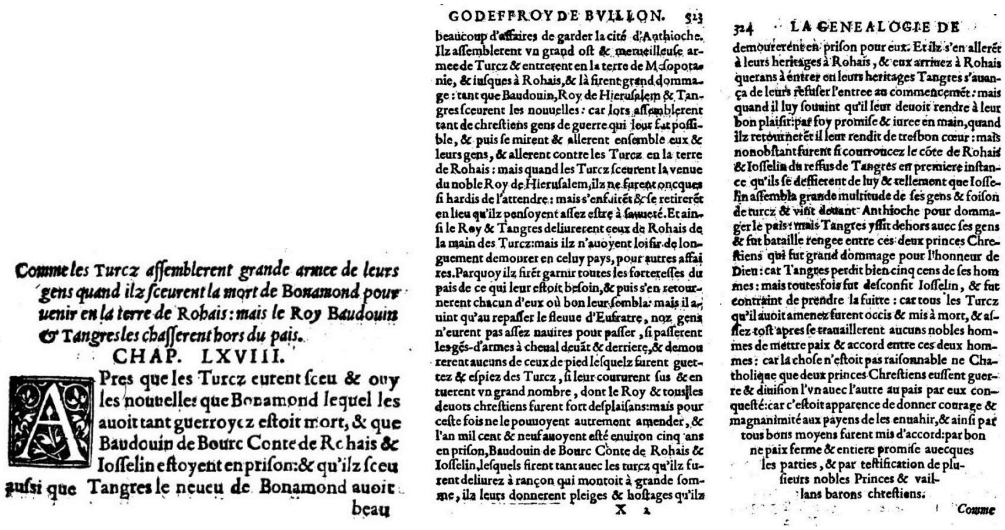

Comme les Turcz assemblerent grande armee de leurs gens quand ilz sceurent la mort de Bonamond pour uenir en la terre de Rohais: mais le Roy Baudouin & Tangres les chasserent hors du pais.

CHAP. LXVIII.

APres que les Turcz eurent sceu & ouy les nouuelles que Bonamond lequel les auoit tant guerroyez estoit mort, & que Baudouin de Bourc Conte de Rohais & Iosselin estoyent en prison: & qu'ilz sceu aussi que Tangres le neueu de Bonamond auoit beau

GODEFFROY DE BVILLON. 323

beaucoup d'affaires de garder la cité d'Anthioche. Ilz assemblerent vn grand ost & merueilleuse armee de Turcz & entrerent en la terre de Mesopotamie, & iusques à Rohais, & là firent grand dommage: tant que Baudouin, Roy de Hierusalem & Tangres sceurent les nouuelles: car lors assemblerent tant de chrestiens gens de guerre qui leur fut possible, & puis se mirent & allerent ensemble eux & leurs gens, & allerent contre les Turcz en la terre de Rohais: mais quand les Turcz sceurent la venue du noble Roy de Hierusalem, ilz ne furent oncques si hardis de l'attendre: mais s'enfuirẽt & se retirerẽt en lieu qu'ilz pensoyent assez estre à seureté. Et ainsi le Roy & Tangres deliurerent ceux de Rohais de la main des Turcz: mais ilz n'auoyent loisir de longuement demourer en celuy pays, pour autres affaires. Parquoy ilz firẽt garnir toutes les forteresses du pais de ce qui leur estoit besoin, & puis s'en retournerent chacun d'eux où bon leur sembla: mais il auint qu'au repasser le fleuue d'Eufratre, noz gens n'eurent pas assez nauires pour passer, si passerent les gẽs-d'armes à cheual deuãt & derriere, & demourerent aucuns de ceux de pied lesquelz furent guettez & espiez des Turcz, si leur coururent sus & en tuerent vn grand nombre, dont le Roy & tous les deuots chrestiens furent fort desplaisans: mais pour ceste fois ne le pouuoyent autrement amender, & l'an mil cent & neuf auoyent esté enuiron cinq ans en prison, Baudouin de Bourc Conte de Rohais & Iosselin, lesquels firent tant auec les turcz qu'ilz furent deliurez à rançon qui montoit à grande somme, ilz leurs donnerent pleiges & hostages qu'ilz

X 2

324 LA GENEALOGIE DE

demourerẽt en prison pour eux. Et ilz s'en allerẽt à leurs heritages à Rohais, & eux arriuez à Rohais querans à entrer en leurs heritages Tangres s'auança de leurs refuser l'entree au commencemẽt: mais quand il luy souuint qu'il leur deuoit rendre à leur bon plaisir par foy promise & iuree en main, quand ilz retournerẽt il leur rendit de tresbon cœur: mais nonobstant furent si courroucez le cõte de Rohais & Iosselin du refus de Tangrés en premiere instance qu'ils se deffierent de luy & tellement que Iosselin assembla grande multitude de ses gens & foison de turcz & vint deuant Anthioche pour dommager le pais: mais Tangres yssit dehors auec ses gens & fut bataille rengee entre ces deux princes Chrestiens qui fut grand dommage pour l'honneur de Dieu: car Tangres perdit bien cinq cens de ses hommes: mais toutesfois fut desconfit Iosselin, & fut contraint de prendre la fuitte: car tous les Turcz qu'il auoit amenez furent occis & mis à mort, & assez tost apres se trauaillerent aucuns nobles hommes de mettre paix & accord entre ces deux hommes: car la chose n'estoit pas raisonnable ne Catholique que deux princes Chrestiens eussent guerre & diuision l'vn auec l'autre au pais par eux conquesté: car c'estoit apparence de donner courage & magnanimité aux payens de les enuahir, & ainsi par tous bons moyens furent mis d'accord: par bonne paix ferme & entiere promise auecques les parties, & par testification de plusieurs nobles Princes & vaillans barons chrestiens.

Comme

Türklerin, kendileriyle çok savaşmış olan Boemond (Bohemond)'un ölümünü öğrendiklerinde Rohais (Urfa) topraklarına gelmek üzere kendi insanlarından büyük bir ordu toplamaları; fakat Kral Baudouin (I. Baudouin) ile Tangre (Tancred)'nin onları ülkeden dışarı sürüp kovmaları üzerine.

BÖLÜM LXVIII.

Türkler, kendileriyle çok savaşmış olan Boemond (Bohemond)'un öldüğü haberini öğrenip duyduktan ve Urfa Kontu Baudouin de Bourc (Kudüslü II. Baudouin) ile Iosselin (I. Joscelin)'in zindanda olduklarını bildikten sonra; ayrıca Boemond (Bohemond)'un yeğeni Tangre (Tancred)'nin Antakya şehrini korumak için GODEFFROY DE BVILLON (Bouillon'lu Godefroy). 323 pek çok işle uğraştığını öğrendiklerinde, büyük bir ordu ve muazzam bir Türk asker topluluğu bir araya getirdiler; Mezopotamya topraklarına girip Urfa'ya kadar ulaştılar ve orada büyük zararlar verdiler: Ta ki Kudüs Kralı Baudouin (I. Baudouin) ile Tangre (Tancred) bu haberleri öğrenene kadar; çünkü o zaman ellerinden geldiğince çok sayıda Hristiyan savaşçı insan topladılar ve sonra kendileri ile adamları birlikte yola koyulup Urfa topraklarındaki Türklerin üzerine yürüdüler. Fakat Türkler, soylu Kudüs Kralı (I. Baudouin)'in gelişini öğrendiklerinde, onu bekleyecek kadar asla cesur davranamadılar; aksine kaçtılar ve kendilerini oldukça güvende hissettikleri bir yere çekildiler. Ve böylece Kral ve Tangre (Tancred), Urfa halkını Türklerin elinden kurtardılar; fakat diğer başka işler yüzünden o ülkede uzun süre kalmaya vakitleri yoktu. Bu yüzden ülkedeki tüm kaleleri ihtiyaç duydukları şeylerle tahkim ettiler ve ardından her biri kendi uygun gördüğü yere geri döndü: Fakat öyle denk geldi ki, Eufratre (Fırat) Nehri'ni yeniden geçerken, insanlarımızın geçmek için yeterli gemisi yoktu, bu yüzden atlı askerler önden ve arkadan geçtiler ve piyadelerden bazıları geride kaldı; bunlar Türkler tarafından gözetlenip izleniyordu, Türkler onların üzerine saldırdı ve içlerinden büyük bir kısmını öldürdü; bu durumdan ötürü Kral ve tüm dindar Hristiyanlar çok büyük üzüntü duydular: Fakat bu seferlik bunu başka türlü düzeltemediler. Ve bin yüz dokuz (1109) yılında, yaklaşık beş yıldır zindanda olan Urfa Kontu Baudouin de Bourc (Kudüslü II. Baudouin) ile Iosselin (I. Joscelin),

Türklerle o kadar çok müzakere ettiler ki, büyük bir meblağa ulaşan fidye karşılığında serbest bırakıldılar; kendileri için zindanda kalacak rehineler ve kefiller verdiler. X 2 LA GENEALOGIE DE 324 Ve onlar Urfa'daki kendi miraslarına doğru gittiler; Urfa'ya ulaştıklarında ve miraslarına girmek istediklerinde, Tangre (Tancred) öne çıkarak başlangıçta onların içeri girmesini reddetti: Fakat daha sonra, geri döndüklerinde kendi rızasıyla buraları onlara teslim edeceğine dair el üzerine yemin edip söz verdiğini hatırlayınca, çok büyük bir gönüllülükle buraları onlara geri verdi. Fakat buna rağmen, Urfa Kontu (Kudüslü II. Baudouin) ile Iosselin (I. Joscelin), Tangre (Tancred)'nin ilk baştaki reddine çok öfkelendiler; öyle ki ondan yüz çevirdiler ve hatta Iosselin (I. Joscelin) kendi adamlarından ve bol miktarda Türk askerinden oluşan büyük bir topluluk bir araya getirdi ve ülkeye zarar vermek amacıyla Antakya'ya doğru yürüdü: Fakat Tangre (Tancred) kendi adamlarıyla dışarı çıktı ve Tanrı'nın onuru için büyük bir kayıp olan bu iki Hristiyan prens arasında açık alanda bir savaş yapıldı: Çünkü Tangre (Tancred) kendi adamlarından tam beş yüzünü kaybetti: Fakat her şeye rağmen Iosselin (I. Joscelin) bozguna uğratıldı ve kaçmak zorunda kaldı: Zira yanına getirdiği tüm Türkler katledilip öldürülmüştü. Ve bundan kısa bir süre sonra, bazı soylu adamlar bu iki adam arasında barış ve uzlaşı sağlamak için çok çalıştılar: Çünkü fethettikleri ülkede iki Hristiyan prensin birbiriyle savaşması ve bölünmesi ne makul ne de Katolik inancına uygundu; zira bu durum, Paganlara (Müslümanlara) onları istila etmek için cesaret ve cüret vermek gibi görünüyordu ve böylece tüm iyi yollarla aralarında uzlaşma sağlandı: Taraflar arasında vaat edilen kalıcı ve tam bir barışla ve birçok soylu prens ile yiğit Hristiyan baronun şahitliğiyle.

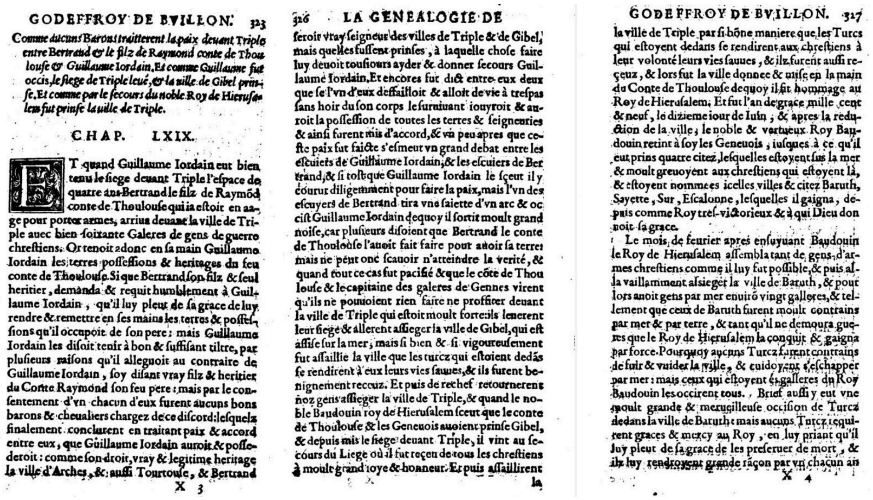

GODEFFROY DE BVILLON. 323

Comme aucuns Barons traitterent la paix deuant Triple entre Bertrand & le filz de Raymond conte de Thoulouse & Guillaume Iordain, Et comme Guillaume fut occis, le siege de Triple leué, & la ville de Gibel prinse, Et comme par le secours du noble Roy de Hierusalem fut prinse la ville de Triple.

CHAP. LXIX.

ET quand Guillaume Iordain eut bien tenu le siege deuant Triple l'espace de quatre ans Bertrand le filz de Raymõd conte de Thoulouse qui ia estoit en aage pour porter armes, arriua deuant la ville de Triple auec bien soixante Galeres de gens de guerre chrestiens. Or tenoit adonc en sa main Guillaume Iordain les terres possessions & heritages du feu conte de Thoulouse. Si que Bertrand son filz & seul heritier, demanda & requit humblement à Guillaume Iordain, qu'il luy pleut de sa grace de luy rendre & remettre en ses mains les terres & possessions qu'il occupoit de son pere: mais Guillaume Iordain les disoit tenir à bon & suffisant tiltre, par plusieurs raisons qu'il alleguoit au contraire de Guillaume Iordain, soy disant vray filz & heritier du Conte Raymond son feu pere: mais par le consentement d'vn chacun d'eux furent aucuns bons barons & cheualiers chargez de ce discord: lesquels finalement conclurent en traitant paix & accord entre eux, que Guillaume Iordain auroit & possederoit: comme son droit, vray & legitime heritage la ville d'Arches, & aussi Tourtouse, & Bertrand

X 3

326 LA GENEALOGIE DE

seroit vray seigneur des villes de Triple & de Gibel, mais quelles fussent prinses, à laquelle chose faire luy deuoit tousiours ayder & donner secours Guillaume Iordain. Et encores fut dict entre eux deux que se l'vn d'eux deffailloit & alloit de vie à trespas sans hoir du son corps le survivant iouyroit & auroit la possession de toutes les terres & seigneuries & ainsi furent mis d'accord, & vn peu apres que ceste paix fut faicte s'esmeut vn grand debat entre les escuiers de Guillaume Iordain, & les escuiers de Bertrand, & si tost que Guillaume Iordain le sceut il y courut diligemment pour faire la paix, mais l'vn des escuyers de Bertrand tira vne saiette d'vn arc & occist Guillaume Iordain dequoy il sortit moult grand noise, car plusieurs disoient que Bertrand le conte de Thoulouse l'auoit fait faire pour auoir sa terre: mais ne peut onc sçauoir n'atteindre la verité, & quand tout ce cas fut pacifié & que le cõte de Thoulouse & le capitaine des galeres de Gennes virent qu'ils ne pouuoient rien faire ne proffiter deuant la ville de Triple qui estoit moult forteils leuerent leur siege & allerent assieger la ville de Gibel, qui est assise sur la mer, mais si bien & si vigoureusement fut assaillie la ville que les turcz qui estoient dedãs se rendirent à eux leurs vies sauues, & ils furent benignement receuz. Et puis de rechef retournerent noz gens assieger la ville de Triple, & quand le noble Baudouin roy de Hierusalem sceut que le conte de Thoulouse & les Genenois auoient prinse Gibel, & depuis mis le siege deuant Triple, il vint au secours du Liege où il fut reçeu de tous les chrestiens à moult grand ioye & honneur. Et puis assaillirent la

GODEFFROY DE BVILLON. 327

la ville de Triple par si bõne maniere que les Turcs qui estoyent dedans se rendirent aux chrestiens à leur volonté leurs vies sauues, & ils furent aussi receuz, & lors fut la ville donnee & mise en la main du Conte de Thoulouse dequoy il fit hommage au Roy de Hierusalem. Et fut l'an de grace mille cent & neuf, le dizieme iour de Iuin, & apres la reduction de la ville, le noble & vertueux Roy Baudouin retint à soy les Genenois, iusques à ce qu'il eut prins quatre citez, lesquelles estoyent sus la mer & moult greuoyent aux chrestiens qui estoyent là, & estoyent nommees icelles villes & citez Baruth, Sayette, Sur, Escalonne, lesquelles il gaigna, depuis comme Roy tres-victorieux & à qui Dieu donnoit sa grace.

Le mois de feurier apres ensuyuant Baudouin le Roy de Hierusalem assembla tant de gens d'armes chrestiens comme il luy fut possible, & puis alla vaillamment assieger la ville de Baruth, & pour lors auoit gens par mer enuiron vingt galleres, & tellement que ceux de Baruth furent moult contrains par mer & par terre, & tant qu'il ne demoura guerres que le Roy de Hierusalem la conquist & gaigna par force. Pourquoy aucuns Turcz furent contrains de fuir & vuider la ville, & cuidoyent s'eschapper par mer: mais ceux qui estoyent en galleres du Roy Baudouin les occirent tous. Brief aussi y eut vne moult grande & merueilleuse occision de Turcz dedans la ville de Baruth: mais aucuns Turcz requirent graces & mercy au Roy, en luy priant qu'il luy pleut de sa grace de les preseruer de mort, & ils luy rendroyent grande façon par vn chacun an

X 4

GODEFFROY DE BVILLON (Bouillon'lu Godefroy). 323

Bazı Baronların Trablus önünde barış görüşmeleri yapması, Toulouse Kontu Raymond'un oğlu Bertrand (Bertrand) ile Guillaume lordain (Cerdanya'lı William Jordan) arasında. Ve Guillaume'un öldürülmesi, Trablus kuşatmasının kaldırılması ve Cebele şehrinin alınması üzerine. Ve soylu Kudüs Kralı (I. Baudouin)'nın yardımıyla Trablus şehrinin nasıl fethedildiği üzerine.

BÖLÜM LXIX.

Guillaume lordain (Cerdanya'lı William Jordan), Trablus önündeki kuşatmayı tam dört yıl boyunca çok iyi sürdürmüşken; Toulouse Kontu Raymond'un silah taşıyacak yaşa gelmiş olan oğlu Bertrand (Bertrand), yanındaki yaklaşık altmış Hristiyan savaşçı kadırgasıyla birlikte Trablus şehrinin önüne ulaştı. O sırada Guillaume lordain (Cerdanya'lı William Jordan), merhum Toulouse Kontu (Saint-Gilles'li Raymond)'nun topraklarını, mülklerini ve miraslarını elinde tutuyordu. Bu yüzden onun oğlu ve tek varisi olan Bertrand (Bertrand), Guillaume lordain (Cerdanya'lı William Jordan)'den babasının işgal ettiği bu toprakları ve mülkleri kendisine geri vermesini ve ellerine teslim etmesini alçakgönüllülükle talep ve rica etti; fakat Guillaume lordain (Cerdanya'lı William Jordan), öne sürdüğü çeşitli gerekçelerle bu toprakları geçerli ve yeterli bir unvanla elinde bulundurduğunu söyledi. Buna karşılık Bertrand (Bertrand) ise merhum Kont Raymond'un gerçek oğlu ve varisi olduğunu beyan ediyordu; ancak aralarındaki bu anlaşmazlığı çözmekle görevlendirilen bazı iyi

baron ve şövalyelerin rızasıyla nihayetinde aralarında bir barış ve uzlaşı sağlandı: Buna göre Guillaume Iordain (Cerdanya'lı William Jordan), kendi hakkı, gerçek ve yasal mirası olarak Arches (Arqa) şehrine ve ayrıca Tortose (Tartus)'a sahip olacak ve elinde tutacaktı; Bertrand (Bertrand) ise X 3 LA GENEALOGIE DE 326 Trablus ve Cebele şehirlerinin gerçek beyi olacaktı; bu doğrultuda Guillaume Iordain (Cerdanya'lı William Jordan)'e her zaman yardım etmesi ve destek vermesi gerekiyordu. Ve aralarındaki bu anlaşma yapıldıktan kısa bir süre sonra, Guillaume Iordain (Cerdanya'lı William Jordan)'in seyisleri ile Bertrand (Bertrand)'ın seyisleri arasında çok büyük bir tartışma çıktı; bu durum öyle büyüdü ki Guillaume Iordain (Cerdanya'lı William Jordan) barış sağlamak için aceleyle oraya koştu, fakat Bertrand (Bertrand)'ın seyislerinden biri yayından bir ok fırlattı ve bu yiğit adam Guillaume Iordain (Cerdanya'lı William Jordan)'i öldürdü. Bu olaydan ötürü çok büyük bir gürültü ve karmaşa koptu, çünkü birçoğu Toulouse Kontu Bertrand (Bertrand)'ın topraklara tek başına sahip olmak için bunu bilerek yaptırdığını söylüyordu; fakat işin gerçeğine asla ulaşılamadı. Ve tüm bu mesele yatıştırılıp sakinleştiğinde, Toulouse Kontu (Bertrand) ile Ceneviz kadırgalarının kaptanları, deniz kenarında bulunan ve çok güçlü olan Trablus şehrinin önünde hiçbir şey yapamayacaklarını ve bir fayda sağlayamayacaklarını gördüler; bu yüzden kuşatmayı kaldırdılar ve deniz kıyısında yer alan Cebele şehrini kuşatmaya gittiler. Oraya öyle iyi ve öyle güçlü bir şekilde saldırdılar ki, içerideki Türkler canlarının bağışlanması karşılığında kendilerini teslim ettiler ve Hristiyanlar tarafından iyilikle karşılandılar. Ardından yeniden dönüp Trablus şehrini kuşattılar; soylu Kudüs Kralı Baudouin (I. Baudouin), Toulouse Kontu (Bertrand) ile Cenevizlilerin Cebele'yi aldıklarını ve ardından Trablus'u kuşattıklarını öğrenince, tüm Hristiyanlar tarafından büyük bir sevinç ve onurla karşılandığı karargaha yardıma geldi. Ve sonra şehre saldırdılar GODEFFROY DE BVILLON. 327 Trablus şehrine öyle güzel bir tarzda hücum ettiler ki, içerideki Türkler Hristiyanlara teslim olmak zorunda kaldılar ve canları bağışlandı, kendileri de serbest bırakıldılar. Ve o zaman şehir, Kudüs Kralı (I. Baudouin)'na sadakat yemini eden Toulouse Kontu (Bertrand)'nun ellerine teslim edildi ve bırakıldı. Ve bu olay, Rabbimizin lütuf yılı bin yüz dokuz (1109), Haziran ayının on ikinci gününde gerçekleşti; şehrin teslim alınmasından sonra soylu ve erdemli Kral Baudouin (I. Baudouin), deniz kıyısında bulunan ve oradaki Hristiyanlara çok büyük zararlar veren dört şehri ele geçirene kadar Cenevizlileri kendi hizmetinde tuttu; kazanılan bu şehirlerin isimleri Baruth (Beyrut), Sayette (Sayda), Sur ve Escalonne (Aşkelon) idi; kral bunları Tanrı'nın ona lütfettiği zaferlerle fethetti.

Ertesi yılın Şubat ayında Kudüs Kralı Baudouin (I. Baudouin), ellerinden geldiğince çok sayıda Hristiyan savaşçı topladı ve ardından denizden yaklaşık yirmi kadırgaya sahip olan adamlarla birlikte Beyrut şehrini yiğitçe kuşatmaya gitti; denizden ve karadan öyle büyük bir baskı kurdular ki, içeridekiler harika bir şekilde köşeye sıkıştılar. Kudüs Kralı (I. Baudouin) burayı zorla fethedip kazanana kadar kuşatma devam etti. Bu yüzden bazı Türkler şehirden kaçmak ve orayı boşaltmak zorunda kaldılar, deniz yoluyla kaçmaya çalışıyorlardı; fakat Kral Baudouin (I. Baudouin)'in kadırgalarında bulunanlar onları yakalayıp öldürdü. Kısacası, Beyrut şehrinin içinde

Türklerin çok büyük ve mucizevi bir katliamı yaşandı; ancak bazı Türkler krala sığınarak ondan acıması ve merhamet göstermesi için ricada bulundular, kendilerini ölümden esirgemesi için Tanrı aşkına yalvardılar ve bunun karşılığında ona her yıl X 4 LA GENEALOGIE DE 328 sonsuza dek büyük bir vergi ödemeyi taahhüt ettiler. Kral, onlara duyduğu acıma ve merhametle bu teklifi kabul etti ve canlarını bağışladı; Beyrut şehri bin yüz on (1110) yılının Nisan ayının yirmi beşinci gününde bu şekilde fethedildi. Ve aynı yıl içinde Norveç Kralı'nın kardeşi (Sigurd), kutsal Kudüs topraklarına seyahat etmek yönündeki dindar arzusuyla büyük bir insan topluluğu bir araya getirdi ve yanına aldı; ardından yola koyularak Maroth'un dar ve tehlikeli geçitlerini hemen aştı ve Tanrı'nın yardımıyla adamlarıyla birlikte Yafa limanına ulaştı. Oradan kutsal Kudüs şehrine giderek hac ibadetlerini yerine getirdiler; bu yere ulaştıklarında, soylu Kral Baudouin (I. Baudouin)'i alçakgönüllülükle selamlamaya gittiler, kral da onları şerefle kabul edip çok iyi ağırladı. Ve kutsal Kudüs şehrinde bir süre kalıp kutsal yerleri ziyaret ederek hac ibadetlerini tamamladıklarında, Kral Baudouin (I. Baudouin) ile Norveç Kralı'nın kardeşi (Sigurd) gönüllü olarak anlaştılar; yanlarındaki adamlarla birlikte Sayda şehrini kuşatmaya karar verdiler. Ve gidip Sayda şehrini denizden ve karadan kuşattılar. Ve orada çok güçlü ve yiğitçe saldırılar düzenlediler, öyle ki cesaretlerini göstererek şehirdekilerin yüreğine korku saldılar; öyle ki şehirdekiler Kudüs Kralı (I. Baudouin)'ndan ve onun büyük gücünden harika bir şekilde korkmaya ve çekinmeye başladılar. Türklerin arasında, daha önce Sarazen olan ve sonradan Hristiyanlığı seçmiş olan bir saray başdanışmanı (saray nazırı) ile konuşmanın bir yolunu buldular. Soylu Kral Baudouin (I. Baudouin) onu vaftiz ettirmiş ve ona kendi ismini vermişti, kısacası kral onu çok seviyor ve ona güveniyordu; GODEFFROY DE BVILLON. 329 kral onun vaftiz babası olmuştu. Fakat Sayda şehrindeki Türkler, bu adama büyük paralar vererek onunla gizli bir anlaşma yaptılar; kralın vaftiz babası olan bu adamdan, sık sık kral ile baş başa gizli yerlerde buluştuğu için Kudüs Kralı (I. Baudouin)'nı gizlice öldürmesini istediler. Ancak neyse ki bu hainliği gerçekleştirmeye fırsat bulamadı; çünkü Sayda şehrinde Hristiyan esirler vardı, bu esirler yapılan bu ihaneti duyup öğrendiler. Bu yüzden derhal kralın başmabeyincisi tarafından bu ihanetin nasıl gerçekleştirileceğine dair yazılmış bazı mektuplar ele geçirdiler; yazılan bu mektupları gizlice bir ok ucuna bağlayarak kralın ordusuna doğru fırlattılar. Mektuplar bazı Hristiyanlar tarafından bulundu ve hemen krala gönderildi; kral mektupları okuduğunda içindeki ihaneti görerek harika bir şekilde şaşkına döndü. Hemen vaftiz oğlu olan saray başdanışmanını yakalattı; adam onun huzuruna getirildiğinde işlediği suçu ve giriştiği ihaneti hemen itiraf etti. Bu yüzden Sayda'daki tüm Türklerin gözü önünde, görünür bir yerde hemen asılarak açıkça cezalandırıldı. Türkler onun bu şekilde idam edildiğini gördüklerinde, haince girişimlerinin boşa çıktığını anladılar ve ne yapacaklarını bilemediler; krala canlarının bağışlanması karşılığında merhamet dilemekten ve Sayda şehrini ona teslim etmekten başka çare bulamadılar. Soylu Kral Baudouin (I. Baudouin) bu konuda konsey topladı ve dürüst bir prensin her zaman göstermesi gereken büyüklüğü ve merhameti göstermek adına onları kabul etmeye karar verdi; böylece Sayda şehri Hristiyanların ellerine geçti ve Türkler bu şehirden ayrıldılar. Soylu kral bu şehri Eustace (Eustace Grenier) adında yiğit bir şövalyeye

verdi; o da X 5 LA GENEALOGIE DE 330 bin yüz on bir (1111) yılının Mayıs ayının on ikinci gününde krala bağlılık yemini etti.
Bin yüz on iki (1112) yılında, merhum Bohemond'un yeğeni Tangre (Tancred) yakalandığı hastalık ve halsizlik yüzünden hayatının sonuna yaklaştığını anladı. Bu yüzden vefat etmeden önce, Fransa Kralı'nın kızı olan eşinin (Cecile) gelecekteki evliliğini düzenledi ve ona, kendisi öldükten sonra Trablus Kontu Raymond'un oğlu Bertrand (Bertrand) ile evlenmesini vasiyet etti, kadın da bunu yapacağına dair söz verdi; eşinin işlerini bu şekilde akıllıca düzenledikten sonra dindarca vefat etti ve ruhunu yüce Rabbimiz Tanrı'ya teslim etti. Bir prens olarak şereflice defnedildi, arkasından tüm Hristiyanlar büyük bir yas ve matem tuttular; çünkü o, hayatta olduğu sürece Tanrı'nın onuru, Hristiyan dini ve kutsal Katolik inancını savunmak için çok yiğit bir şövalye ve soylu bir baron olmuştu. Ölümünden birkaç gün sonra, kadına vasiyet edildiği gibi Trablus Kontu Raymond'un oğlu Bertrand (Bertrand) ile evlendi. Ve bu dönemden kısa bir süre sonra, Suriye topraklarını yakıp yıkmak amacıyla arkasında büyük bir Türk topluluğuyla birlikte Manduc (Porsuk oğlu Porsuk / Atabey Mevdud) adında büyük ve güçlü bir Türk komutanı ortaya çıktı; Hristiyanlar daha önce Suriye topraklarında bu kadar büyük ve güçlü bir ordunun toplandığını hiç görmemişlerdi. Bu Türk ordusunu topladıktan sonra o kadar çok ilerledi ki, kendisi ve adamları Iordain (Ürdün) Nehri'ni geçtiler. Soylu ve erdemli Kudüs Kralı Baudouin (I. Baudouin) bu haberleri öğrenir öğrenmez yardım istemek için haber gönderdi; Antakya Prensi Roger (Salernolu Roger) ve GODEFFROY DE BVILLON. 153 (331) soylu Trablus Kontu (Bertrand) onun yardımına koştular. Fakat Kral Baudouin (I. Baudouin) onların gelmesini beklemedi; çünkü saf ve tedbirsiz bir adam gibi, yanındaki az sayıdaki askerle Türklerin üzerine yürümekten kendini alamadı. Düşmanların karargah kurduğu yere o kadar yaklaştı ki, Türklerin komutanı Manduc (Atabey Mevdud) casusları vasıtasıyla Kudüs Kralı'nın bu kadar az insanla yaklaştığını öğrendi ve onu tuzağa düşürmeyi düşündü. Onun önüne iki bin Türk gönderdi ve kralın ordusunun geri kalanını pusuya düşürmek için küçük bir vadide bin beş yüz Türk daha gizledi; ve yine Hristiyanların ordusuna karşı koymak için dönen beş yüz Türk daha vardı. Kral ve adamları, Türklerin bu pususundan tamamen habersiz olarak hemen onların üzerine atıldılar; Türkler pusudan çıkarak Hristiyanlara çok şiddetli bir şekilde saldırdılar. Kudüs Kralı elinden geldiğince en iyi şekilde kendini savundu, fakat bu savunması ona hiçbir fayda sağlamadı; çünkü bu çılgınca cesaretle giriştiği bu işte, yanındakilerin gelmesini beklemek istememişti. Fakat artık çok geçti, çünkü kısa sürede bozguna uğratıldı ve onurunu kaybederek kaçmak zorunda kaldı; orada otuz şövalye ve iki yüz piyade geride kalarak katledildi ve öldürüldü, bu durum tüm Hristiyanlık için çok büyük bir kayıp ve acı oldu. Ve bu kötü talih yüzünden Kudüs Kralı'nın kendisi de büyük bir kedere boğuldu; çünkü kendi kibri ve tedbirsizliği yüzünden bu kadar çok LA GENEALOGIE DE 332 soylu şövalyenin ve dindar Hristiyanın ölümüne sebep olduğunu biliyordu, bu yüzden sonradan büyük bir tövbe etti. Ve bu bozgundan ötürü Türkler büyük bir kibre kapıldılar, öyle ki tüm ülkeyi yakıp yıktılar ve birkaç gün boyunca hiçbir Hristiyan onların karşısına çıkıp şehirleri ya da kaleleri savunmaya cesaret edemedi. Bu bozgundan dört gün sonra, Kudüs Kralı'nın yardımına gelmekte olan Trablus Kontu

(Bertrand) ve Antakya Kontu (Roger) büyük bir asker topluluğuyla birlikte ulaştılar; bu kayıptan ötürü ve kralın onları beklemeden acele etmesinden dolayı hepsi büyük üzüntü içindeydiler.
Bu iki soylu prens, yani Trablus Kontu ve Antakya Kontu, yardım amacıyla Kral Baudouin (I. Baudouin)'in yanına ulaştıktan sonra, Kudüs Kralı adamlarını topladı ve düşmanlarına karşı yürümek için dağlara gizlice çekildi; öyle ki ovalarda bulunan düşmanlarını net bir şekilde görebiliyor ve izleyebiliyordu. Fakat Aşkelon Türkleri, Hristiyanların bu bozgununu duymuşlardı ve Kral Baudouin (I. Baudouin)'in kendi işleriyle (yukarıda anlatıldığı gibi) meşgul olmasını fırsat bilerek, kutsal Kudüs şehrinin önüne kuşatma kurmaya ve Hristiyanlara saldırmaya karar verdiler; ve nitekim tüm çevre toprakları ele geçirip büyük zararlar verdiler. Fakat her zaman sadık kullarını koruyan Tanrı'nın lütfuyla, Aşkelon Türkleri kutsal şehre hiçbir zarar veremediler; aksine kuşatmayı kaldırıp kendi ülkelerine geri dönmek zorunda kaldılar. Çünkü GODEFFROY DE BVILLON. 333 Kudüs Kralı'nın bu şekilde kendilerine zarar veren Türklerden öç almak istediğini ve bu ihanet yüzünden kuşatmanın Kudüs'ün önünde olduğunu biliyorlardı: Çok sayıda Hristiyan, deniz yoluyla birçok kadırga ve diğer gemilerle gelerek Kudüs Kralı'na katılmıştı, öyle ki hem iyi donanımlı atlılar hem de piyadeler büyük sayılara ulaştı; bu yüzden Kudüs'ü kuşatan Türkler bu haberleri öğrendiklerinde büyük bir şaşkınlık yaşadılar ve bu durumla karşılaşmaya cesaret edemediler. Bu nedenle kuşatmayı kaldırıp Şam şehrine çekildiler, çünkü kralın gücünden korkuyorlardı. Ve o sırada Türklerin ordusunun komutanı olan Manduc (Atabey Mevdud), bu ihaneti yüzünden Şam'da suikastçılar tarafından öldürüldü; bu sebeple bazıları bu olayın Şam beyi Dodequin (Tuğtekin)'in, onun kendi topraklarını elinden alıp yağmalamasından korktuğu için yaptırdığını söylediler. Fakat ihtimaldir ki bu durum, soylu Kudüs Kralı'na ve Tanrı'nın dindar kullarına yaptığı o büyük ihanet yüzünden yüce Tanrı'nın ilahi bir cezası olarak gerçekleşti; zira Tanrı her zaman adil ve sabırlı bir yargıçtır.
Bin yüz on beş (1115) yılında, Turmes (Diyarbakır/Türkmen) topraklarından Bourset (Porsuk) adında büyük bir Türk prensi, yanına çok büyük bir Türk topluluğu alarak Antakya'ya kadar ilerledi ve Halep ile Şam topraklarından geçerek Hristiyanlara nasıl zarar verebileceğini görüşmek ve bilgi almak üzere oralarda konakladı; ve Türk Bourset (Porsuk) orada bulunurken, Şam Kralı Dodequin (Tuğtekin), Bourset'in kendi topraklarını elinden almak için gelmiş olabileceğinden şüphelendi; LA GENEALOGIE DE 334 bu yüzden kendi topraklarını bu Türk Bourset (Porsuk)'e karşı nasıl savunup koruyabileceğini dikkatle düşündü ve o sırada Hristiyanlardan yardım istemeye karar verdi. Bu amaçla Kudüs Kralı'na ve Antakya Prensi'ne elçiler göndererek onlarla ateşkes ve ittifak kurmayı talep etti; bu talep kabul edildi ve Şam Kralı Dodequin (Tuğtekin) -her ne kadar bir Türk olsa da- bu ittifakı sağlamlaştırmak adına Hristiyanların ellerine rehineler ve kefiller verdi; böylece Dodequin (Tuğtekin), Bourset'in büyük ordusundan ve gücünden daha az korkar oldu. Ancak soylu Antakya Prensi (Roger), bu Türk Bourset'in kendisine karşı koymak için adam topladığını görünce, güçlü Kudüs Kralı (I. Baudouin)'na haber göndererek kendisine yardım etmesini ve adamlarıyla birlikte şahsen gelmesini rica etti; aynı şekilde Şam Kralı Dodequin (Tuğtekin)'e de haber göndererek yapılan ittifak gereği yanına

gelmesini istedi, o da büyük bir insan topluluğuyla seve seve geldi. Ve Türk Bourset (Porsuk), Kudüs Kralı ile Şam Kralı Dodequin (Tuğtekin)'in ittifak kurduğunu ve kendisini karşılamak için bu kadar çok insanın toplandığını öğrendiğinde, büyük bir korkuya kapıldı ve Antakya topraklarının hiçbir yerinde durmaya cesaret edemedi; geldikleri yere doğru geri çekildi, bu yüzden Kudüs Kralı ile Şam Kralı Dodequin (Tuğtekin) kendi ülkelerine geri döndüler ve Antakya topraklarını tam bir barış ve huzur içinde bıraktılar. Ve böylece soylu Kudüs Kralı, Antakya Prensi'nin yardımına kendi gücüyle gelmiş oldu. Aşkelon Türkleri ise Hristiyanlara nasıl zarar verebileceklerini görüşmek üzere toplandılar, zira bu Türklere henüz hiçbir yardım GODEFFROY DE BVILLON. 335 ulaşmamıştı. Mısır topraklarından bol miktarda insan ve yiyecek yardımı almışlardı; bu yüzden Yafa şehrine saldırmaya karar verdiler, çünkü oranın Hristiyanlar tarafından tam olarak fethedilmediğini ve içeride büyük bir Hristiyan garnizonu bulunmadığını düşünüyorlardı. Nitekim şehrin önüne geldiler ve çok şiddetli bir şekilde saldırdılar; fakat içeride bulunan dindar Hristiyanlar, ihtiyaç duyulduğu üzere kendilerini çok yiğitçe savundular. Ve o andan itibaren Türklerin şehri fethetme arzusu daha da büyüdü; fakat insanlarımız kendilerini her zaman öyle güçlü ve yiğitçe savundular ki, Tanrı'nın lütfu ve onların iyi direnişi sayesinde hiçbir şey kaybetmediler. Ve Türkler onları hiçbir şekilde alt edemeyeceklerini görünce, büyük miktarda odun ve eski kereste toplayıp, Hristiyanların kendilerini savunduğu kapılardan birine karşı yığdılar ve orayı ateşe verdiler: Kapıyı tamamen yaktılar ve tüm güçleriyle şehre saldırmaya başladılar: Fakat Hristiyanlar tarafından öyle iyi geri püskürtüldüler ki hiçbir şey kazanamadılar; bu yüzden Türkler hiçbir şey elde edemeyeceklerini anlayarak, karadan gelenler şaşkınlık içinde geri döndüler ve deniz yoluyla gelenler ise gemilerine binerek Sur şehrine kaçtılar, orada on gün kadar kaldıktan sonra Aşkelon Türkleri yeniden Yafa'ya dönerek burayı ani bir baskınla almaya çalıştılar: Fakat Hristiyanlar onların niyetlerini çok iyi bildiklerinden, onları cesurca karşıladılar ve birçok Türk'ü katledip öldürdüler. Ve Aşkelon Türkleri tüm durumun kendi zararlarına döndüğünü görünce, tıpkı perişan olmuş adamlar gibi geceleyin geri döndüler.

Comme le Turc Bourset retourna guerroyer en la terre d'Anthioche, là où il fit soudainement beaucoup de dommages, mais le Prince d'Anthioche, & Baudouins de Bourc conte de Rohais le desconfirent.

CHAP. LXXVII.

Apres que le Turc Bourset fut retourné en son pays sans nul mal faire aux chrestiens ainsi qu'il est dit, dequoy il estoit desplaisant, il pensa que tous les chrestiens du Royaume de Hierusalem: & de la terre d'Anthioche estoyent retournez chacun en leurs terres, & le Roy de Damas aussi, parquoy il delibera de venir de rechef guerroyer les chrestiens, & assembla tant de Turcz qu'il luy fut possible, & retourna secretement iusques en la terre d'Anthioche, où il commença à brusler, & ardre le plat pays à l'enuiron: & mettre à mort les payſans de la contree en les dommageant autant qu'il pouuoit, & ainsi auoit beaucoup à faire: car nul n'estoit qui se doutast de luy ne de ses gens. Et brief fit tant en peu d'espace qu'il print la cité de la Mare, & la ville de Sarsaran, & ceux de ces villes mit tout au feu & au fil de l'espee, sans rien espargner, & aussi fit beaucoup d'autres outrages, desquelz pour briefueté ie laiſray presentement à parler. Si vindrent les nouuelles au Prince d'Anthioche dequoy il fut fort dolent & courroucé, & enuoya hastiuement querir le Conte de Rohais qu'il luy pleut de le venir secourir contre le Turc. Et luy de sa part assembla tant de gens qu'il luy fut possible, & brief ces deux Princes ensemble y sirent hors d'Anthioche le dizieme iour de Septē-

bre & allerent droit au chasteau de la Roche pour ordonner de leur affaire, si enuoyerent de ce lieu leurs espies pour sçauoir nouuelles de leurs ennemis, & ne tarda guerres qu'ilz furent aduertis que les Turcz estoyent au Val de Ramos, lors par diuine inspiration furent noz gens aussi resioui comme s'ilz fussent tous certains de cõquester leurs ennemis, parquoy diligemment ordonnerent de leurs batailles, & approcherent si pres qu'ilz peurẽt veoir les Turcz, si que le Turc Bourset fit soudainement ordonner son armee, & approcherent l'vn de l'autre: mais Bourset douta tellemẽt les chrestiens pour sa personne, qu'il print auec luy son frere, & aucuns de ses priuez, & se tira en vne montagne assez prochaine de ce lieu tellement qu'il pouuoit clerement voir & apperçeuoir le conflit des batailles ainsi ordonnees & d'vne part, & d'autre se rengerẽt ensemble tresapremẽt pour eux combatre. Et briefy eut telle mesloe que c'estoit grande merueille à veoir: car les deuotz chrestiens mettoyent moult grande peine à venger leur dõmage & augmenter la foy de Dieu. Et les Turcz de Bourset d'autre part se deffendoyent paresellement: mais Dieu nostre souuerain Seigneur donna telle grace à noz gẽs que les Turcs furent incontinent desconfits & chassez en fuitte à qui mieux mieux pour sauuer leurs vies: mais encores les chassoyent noz gẽs en les occiant à merueilles, & tellement que bien y eut occis & mis à mort quatre mille Turcz. Et quand le Turc Bourset vit la desconfiture des ses gens il s'enfuit secretement par les plus seurs lieux qu'il pouuoit trouuer. Et là à ceste desconfiture gaigacerent les chrestiens plusieurs

beaux cheuaux de pris & grand planté de tous autres biens, & ainsi fuyrent les Turcz deuant les nobles chrestiens sans eux pouuoir plus aucunement ralier, & puis apres toutes ces choses furẽt esgallement partis & disperses les biens d'icelle cõquesta entre noz gens. Si que chacun fus bien content, & alors le Prince d'Anthioche & le conte de Rohais s'en retournerent chacun en son pais louant & magnifiant le nom de nostre doux sauueur & redempteur Iesus-christ de la grand' grace & triomphante victoire qu'il leur auoit dõnee cõte leurs ennemis.

Apres que le Turc Bourset fut desconfit des chrestiens: ainsi que i'ay deuant dit, & que tous les barõs & nobles cheualiers furent retirez en leurs terres plusieurs nouuelles choses suindrent en la terre de Hierusalem desquelles ie laisseray presentement à parler, pource qu'elles seroyent trop longues à reciter, & entre ces choses fut enuiron ce temps deposé le patriarche de Hierusalem par vn Legat transmis de la court de Rome pource qu'il estoit malicieux: mais toutesfois pourchassa il tant depuis par argent qu'il fut remis en son propre lieu, dont il fit puis quoy par aunt, dequoy ie me tairay pour le present, pource qu'il vaut mieux soy taire que de mal parler: & soy taire de celuy duquel on ne sçauroit biẽ dire, & enuiron ce tẽps fut malade le noble Roy Baudouin, & depuis guerit de sa maladie & fit plusieurs choses au pais que ie laisse pour briefueté, & apres aucuns iours passez le roy Baudouin assembla les gẽs d'armes, tellement qu'il eut en peu de temps vne grosse armee: puis ordonna son cas, & se partit de Hierusalem pour tirer en Egypte, & alla assieger

vne Cité, laquelle est appellee Faramie, & tellement qu'il la print par force au premier assaut, & en icelle Cité auoit plusieurs riches & somptueux tresors & moult de grands biens, lesquels il disperſa honnestement aux nobles cheualiers & à tous ses gens-d'armes, en telle maniere qu'ilz furẽt tous bien contans de luy, & vne espace de temps ordonna garnison de gens d'armes chrestiens en la cité pour la garder des ennemis, ainsi qu'il luy sembloit estre necessaire & expedient selon le pais, & puis auec le reste de ses gens s'en retourna en Hierusalem remerciant Dieu de la grace & des biens qu'il luy auoit fait.

Vn peu de temps apres que la ville de Faramie au pais d'Egypte fut prinse & mise en la possession & iouissance des nobles chrestiens. Baudouin le Roy de Hierusalem fut tellement persecuté de maladie, qu'il se trespassa deuotement & rendit son ame à Dieu, en la compagnie des bien-heureux Anges & nobles cheualiers saints & sainctes de Paradis, & de sa mort & trespassement menerent grand dueil tous les nobles barons & deuots chrestiens de la sainctte terre de Hierusalem. Et ce ne fut pas de merueilles: car il auoit esté en son temps vn fort noble Prince & victorieux cheualier preux & vaillant, & abandonné de ses biens, aux nobles cheualiers & à tous ses gens-d'armes comme vn vaillant Prince, & le iour du trespas de ce puissant Roy arriua en la cité de Hierusalem Baudouin de Bourc le conte de Rohais, lequel estoit filz du Conte de Rethel, & neueu de l'Archeuesque de Reins, & si estoit cousin du preux Godeffroy, & du present trespassé frere &

LA GENEALOGIE DE

GODEFFROY DE BVILLON.

Roys de Hierusalem par succession de droict, dont quand le luy Conte fut arriué en Hierusalem il mena moult grand deuil du trespas du Roy son cousin: car il l'aymoit de parfait cœur, si fit honnestement ordonné de sa sepulture: comme il appartient à vn Roy, & fut ensepulturé aupres de son frere le preux Godeffroy son predecesseur, lequel estoit ensepulturé assez pres du saincte Sepulchre de nostre Sauueur Iesus Christ au mont de Calaurice, & trespassa Baudouin Roy de Hierusalem le iour de Pasques fleuries, l'an de grace mille cent & dix huit ans, & auoit regné bien longuement en la grace de Dieu, & au plaisir de tout son peuple, & apres qu'il fut fort honorablement ensepulturé, le patriarche & tous les barons s'assemblerent la grande semaine demant Pasques pour eslire vn Roy: car le Roy n'auoit onc en aucun heritiers de son corps, & ceste election eut plusieurs paroles & opinions, de quoy ie delasse à parler: car aucuns vouloyent qu'on enuoyast querir Eustace le Conte de Boulongne en France, pource qu'il estoit frere des deux Roys de Hierusalem, sçauoir Godeffroy & Baudouin disant qu'il en estoit droict heritier, & que premierement auoit esté dit & ainsi estoit par succession, les autres disoyent que grand peril seroit de tant attendre à eslire vn Roy en Hierusalem, pour la doute des Turcz, qui cependant les pourroyent guerroyer eux estans sans chef. Toutesfois apres toutes disputes & parolles cessées Baudouin de Bourc qui pour lors estoit Conte de Rohais & cousin des deux Roys d'vnanime consentement fut esleu Roy en Hierusalem, & par commun accord fut couronné en l'Eglise du saint Sepulchre.

GODEFFROY DE BVILLON. 342

le iour de Pasques de la resurrection de nostre Seigneur, & pour la declaration de sa personne est assauoir qu'il sur lon preud homme & sçauant à fort bien le Royaume de Hierusalem tant comme il vescuit: mais nonobstant est il assauoir qu'aucuns auoyent enuoyez en France pour secretement mander Eustace le Bullon frere de Godeffroy & conte de Boulongne, à fin qu'il vint en la cette de Surie pour estre Roy de Hierusalem, lequel Eustace oyst les nouelles comment ses deux freres Godeffroy & Baudouin Roys de Hierusalem estoyent allez de vie à trespas, fut moult dolent & commença à mettre grand dueil, parquoy plusieurs de leurs aduentures ouyes commencèrent à soy excuser aussi comme il est possible mais toutesfois ceux qui l'estoyet venus querir luy remontrerent telle chose, en disant comme il ne se le doit excuser, & que l'heritage du Royaume de Hierusalem luy estoit droict par succession, ainsi comme au commencement auoit esté dit, parquoy ils s'esmeurent tellement qu'ils accorderent aux ambassadeurs & promirent de passer outre mer, lors fut ses preparatifs comme il luy est bien sçeu puis se mica à cheminer, & tant passa qu'il vint au pais de Peule. Et là pour ce qu'il eut nouelles que son cousin le conte Baudouin de Bourc estoit retourné de Hierusalem, & auoit laissé le pais d'outre mer, il de liberé de ne point passer plus auant, dont aussi que Boulongne ne fut retourné à gous là doute & crainte des Turcz, & ainsi ne voulut plus outre marcher, doutant de passer en pais estrange, & ainsi print congé de ceux qui l'estoyent venus querir pour estre Roy de Hierusalem, & leur donna plusieurs biens & dons, & puis s'en

LA GENEALOGIE DE

les ambassadeurs messagers retournerent outre la mer, & par ceste maniere demoura paisible Roy de Hierusalem Baudouin de Bourc paruaure Conte de Rohais, & Iosselin dont plusieurs fois ay parlé qui fut son successeur & posseda lors la cõté de Rohais. En l'an q̃ Baudouin de Bourc fut esleu Roy de Hierusalem ainsi qu'il est dit, plusieurs Princes d'Egypte assemblerent grand nombre de leurs gens à pied & à cheual, & si preparerẽt plusieurs nauires b. & garnies de gens & de viures & allerẽt par la marine selon la terre de Surie, & les autres alloient par terre, & ne leur sembloit pas grand' chose de prendre si petite terre comme le pais de Surie & de desconfire si peu de gens cõme ils cuidoient dire qu'auoit le nouueau Roy. de Hierusalem, veu encores qu'il estoit de toutes pars circuï & enuironé de ses ennemis, & lors en ceste outrecuidee cõfiance passerent les deserts qui sont entre Egypte & Surie, & brief auoyẽt auec eux vn merueilleux nõbre de peuple. Et quand Dodequin le Roy de Damas sçeut les nouuelles que ceux d'Egypte auoyent assemblez tant de gens pour aller guerroyer contre le Roy de Hierusalem, il fauia & brisa la foy & l'alliance que parauãt auoit promise au Roy de Hierusalem & au prince d'Anthioche: car il assembla tant de Turcz comme il luy fut possible & se mit auec les Egyptiens pour venir contre le Roy. Et tellement qu'ils se trouuerent ensemble doutant la cité d'Escalonne, & aussi pareillement arriuerent en ce lieu vne partie de leurs nauires: & vne autre partie de la ville de Sur, là où ils estoient encores allez querir gens d'armes pour les

GODEFFROY, DE BVILLON. 343

les Egyptiens, & incontinent Baudouin de Bourc le nouueau Roy de Hierusalem eut nouuelles par ses postes & messagiers que les ennemis le venoyent assaillir, & il si prouision & se garnit de gens d'armes autant comme il luy fut possible: car il en auoit bon besoin, veu que souuent on voit aduenir que vn grand Prince au commencement de son regne est enuahy de ses ennemis. Et quand il eut bien assemblé plusieurs gens d'armes selon sa puissance il cheuaucha & marcha tant auant qu'il vint ès plains des Philisteens, & de là fit telle diligence que luy & ses gens en ordre de bataille, & à banniere desployee arriuerent aupres de leurs ennemis. Et tellement qu'eux & les Turcz se pouuoyent bien voir l'vn & l'autre, & lors les Turcz & Egyptiens estoyent bien enuiron vingt contre vn de noz gens par commune estime, parquoy noz gens les nobles chrestiens ne les osoyent bonnement assaillir, & d'autre part les Turcz & Egyptiens auoiẽt cognoissance & ouy dire q̃ les chrestiens estoiẽt tant merueilleux & cheualereux gẽs-d'armes qu'on eut pas peu trouuer, & si d'autre part les redoutoyent tellement qu'ilz n'estoyent si hardis de les assaillir, & en cest estat furent bien l'vn deuãt l'autre l'espace de trois mois qu'oncques ne se frierent mal ne coururent l'vn contre l'autre, & si estoyent tellement ennemis morteliz & contraires les vns aux autres, qu'à grand peine se pouuoyent ilz tenir d'eux entremesler, & se combatre pour gaigner ou perdre l'vn ou l'autre: mais quand ilz se furent bien long temps regardez aucuns iours apres trois mois, les Egyptiens & Dodequin de Damas, s'en retournerent chacun

344 LA GENEALOGIE DE

en leurs pais & delaisserent leurs entreprises cõsusiblement, & ainsi demourerent noz gens victorieux: car leurs ennemis Turcz estoyent venus pour les assaillir, & ilz n'estoyẽt que pour leur deffendre, parquoy le Roy se partit de ce lieu honorablement & retourna en Hierusalem à son honneur & sans dommage. Et enuiron ce temps mourut le desloyal & inique patriarche de Hierusalem, qui oncques bien ny aucun profit ne fit aux deuotz chrestiens, & apres sa mort fut esleu en ce benefice vn bon saincte homme & religieux, natif du Royaume de France, & de l'Euesché d'Orleãs, lequel fut si bon Catholique, q̃ par ses deuotes prieres, fit Dieu nostre souuerain Seigneur mout de biens & secours au Royaume de Hierusalem, car il estoit tresdeuot homme. Pareillement enuiron ce mesme temps commença l'ordre des Templiers, & apres leur commencemẽt furent l'espace de neuf ans sans estre que neuf hommes d'iceluy ordre, & ne firent en ces neuf ans, fors que garder les chemins pour les robeurs & espieurs de gens, & apres ces neuf ans passez fut tenu & celebré vn cõcile en la cité de Troyes en Champaigne, auquel comparut l'Archeesquẽ de Reins, & plusieurs Prelatz du pais de France & autres contrees: car il estoit venu vn legat de Rome que le Pape y auoit transmis, & à ce saincte Concile furẽt plusieurs choses deliberees & mises en bon estat Canonicẽt ainsi cõme le legat de Rome & autres Prelats ainsi rent pour l'honneur de Dieu & du bien public, & pour lors n'auoyẽt point esté les Templiers mais de IIII en ayant porté leur vn habit qu'on leur ordonna, & grand nombre de freres chevaliers de l'ordre y eut,

ainsi

GODEFFROY DE BVILLON. 345

ainsi ait commencement furent bons & loyaux preux d'hommes & pleins de tous biens. Mais depuis qu'il commencerẽt à croistre & multiplier en richesse ils furent & deuindrent perueis & iniques de laquelle chose ie ne parleray sinon sobrement: car il est assez commun & notoire à toutes gents qu'ils furẽt tous destruits pour vne nuict comme manuais heriticques & si fut pour lors toute l'ordre abolie & annichilee comme chacun sçaichmais depuis se soint trouuez plusieurs gens de bien qu'ont releué l'honneur des mainais, & depuis soustenu l'honneur & la saincte foy catholique de nostre Sauueur Iesus Christ ainsi que plusieurs loyaux & nobles cheualliers de Rodes ont demonstrez, depuis vingt ans ẽçà à prendre la datte & transtation de ce pellerinage à pure & excellentes croniques.

Adiuint qu'vn autre turc puissant capitaine appellé Gafis apres qu'il eut ouy dire que Baudouin de Bullon frere du preux Godeffroy roy de Hierusalem estoit allé de vie à trespas il se deliberea de vouloir guerroyer les nobles chrestiens & assembla vne grãd de armee de turcz, & puis encores de chrestiens s'accompagna auec luy. Dodequin le roy de Damas, & auec auec eux encores plus se mist & alla vn puissant prince de la terre d'Arabe, lequel estoit nommé Deberr, & quand ces trois princes furẽt assemblez ils tindrent conseil, & aduiserẽt comme il pourroient greuer & dommager les chrestiens, & delibererẽt de tirer droict au pays de la cité d'Antioche, & Bref ne cherchent tant auant qu'ils se logerent de ça la cité de Halappe, & leurs vmes fesse assez tost Ogier le prince d'Antioche qui estoit Substitué du

346 LA GENEALOGIE DE

roy de Hierusalem: pourquoy il enuoya querir Iosselin, qui pour lors estoit conte de Rohais, & le conte de Triple, & si enuoya pareillement prier au roy de Hierusalẽ son seigneur que pour l'honneur de Dieu & la saincte foy, luy plent de le venir secourir. Et quand le noble roy de Hierusalem sçeut les nouuelles il assembla diligemẽt ses gens-d'armes les denotz chrestiens, & puis cheuaucha droict à Triple où il trouua le conte de Triple, lequel estoit tout appareillé pour aller au secours du Prince d'Anthioche, & ainsi se mirent ensemble pour tirer deuers Anthioche: mais nonobstant ne les attendit pas, le Prince d'Anthioche dõt il fut vn peu trop prompt, par vn sol conseil qu'aucuns de ses gens luy donnerent, pource que les Turcz dommageoyẽt leur pais, & tellement se hasta que luy & ses gens se logerent deuant le Chasteau d'Arthaife, & illecques seiourna par aucũs iours attendant le secours du conte de Rohais qui pareillement estoit venu au secours des nobles Princes du pais, & peu apres partirent d'Anthioche esperans leur liurer bataille à Gafis: mais vne maladie d'Apoplexie print Gafis tellement qu'il perdit la vertu & sentiment de tous sens naturelz. Et quand les Turcz de son ost l'apperceurent ainsi malade, ils le mirent dans vne Litiere & le porterẽt à Halappe où il mourut, & puis s'en retournerẽt les Turcz d'où ilz estoyent venus sans aucun coup frapper, & le noble roy Baudouin de Bourc se retira en Anthioche, & puis apres peu de iours retourna en Hierusalẽ, or ne demoura gueres apres la mort du Turc Gafis que Dodequin le Roy de Damas assembla vne armee de turcz, & vint passer en Tabarie, où

GODEFFROY DE BVILLON. 347

luy arriué enuoia incontinent sus coureurs pour dõmager & piller le pays, mais si tost comme le roy de Hierusalem sçeut les nouuelles de ceste chose, il assembla foison de gens d'armes & auec eux bien ordonnez tira la droicte voye où il sçeut estre les ennemis, & si tost comme Dodequin sçeut la venue du puissant roy de Hierusalem il ne fut onc si hardi de l'attẽdre, car il auoit ia approué de quelle main scauoient frapper les deuots chrestiens, parquoy se retira en son pays, & quand le roy de Hierusalem sçeut son retour comme vaillant & cheualereux querant tousiours à guerroyer ses ennemis pour l'honneur de Dieu: & l'augmentation de la saincte foy catholique, alla assieger vne cité appellee Gerablee laquelle est assise & situee assez pres du fleuue du Galat, & là auec ses gens, liura aux turcs si dure & vigoureux assaux que ceux de la ville se rendirent assez tost au roy, leurs vies sauues, & ils furent benignement receuz, & celle ville fit le roy du tout abatre & raser iusques en terre, & là gaignerent les chrestiens plusieurs biens & moult de richesses, puis retourna le roy de Hierusalem en sa terre, & assez tost apres s'esmeut vn grand discord entre le roy de Hierusalem & le conte de Triple, car le conte manda fierement au roy Baudouin de Bourg, qu'il ne tenoit rien de luy & n'estoit point son seigneur ne pareillement son subiect: dequoy le roy fut merueilleusement marry: & en cest desprit & mena son ost & ses gens d'armes en la terre du conte de Triple, & lors gens de bien & nobles cheualiers s'entremirent de traicter la paix entre ces deux princes tellement qu'apres plusieurs remõstrances, le conte de Triple se soubz

mist

348 LA GENEALOGIE DE

mist en l'obeissance du noble roy de Hierusalem, & puis le roy se partit d'ilecques & alla droit en Anthioche.

Türk Bourfet (Porsuk)'in Antakya topraklarında savaşmak üzere yeniden geri dönmesi ve orada aniden çok büyük zararlar vermesi; fakat Antakya Prensi (Salernolu Roger) ile Urfa Kontu Baudouin de Bourc (Kudüslü II. Baudouin)'un onu bozguna uğratmaları üzerine.

BÖLÜM LXXVII.

Türk Bourfet (Porsuk), Hristiyanlara hiçbir zarar veremeden kendi ülkesine geri döndükten sonra bu durumdan ötürü çok hoşnutsuz kalmıştı; Kudüs Krallığı (Kudüs Krallığı) ile Antakya topraklarındaki tüm Hristiyanların artık kendi topraklarına geri döndüklerini ve Şam Kralı (Tuğtekin)'nın da öyle yaptığını düşündü, bu yüzden Hristiyanlarla yeniden savaşmaya karar verdi. Toplayabildiği kadar çok Türk topladı ve gizlice Antakya topraklarına kadar geri döndü; orada yaklaşık bir fersahlık çevredeki düzlükleri yakıp yıkmaya, ateşe vermeye ve bölgedeki köylüleri katledip öldürerek ülkede büyük zararlar vermeye başladı; zira onun ve adamlarının bu gelişinden kimsenin şüphesi yoktu. Ve çok kısa bir süre içinde Mare (Kızılhisar) şehrini ve Sarfaran (Sarfand) şehrini ele geçirdi; bu şehirlerde bulunanları tamamen ateşe verdi ve kılıçtan geçirdi, hiçbir şeyi esirgemediler ve ayrıca konuşulmasını kısa

kesmek adına bahsedeceğim daha birçok başka taşkınlıklar yaptılar. Bu haberler Antakya Prensi (Salernolu Roger)'ne ulaştığında çok üzüldü ve öfkelendi; hemen Urfa Kontu (Kudüslü II. Baudouin)'na haber göndererek Türk'e karşı kendisine yardıma gelmesini rica etti. O da elinden geldiğince çok sayıda asker topladı ve kısa süre sonra bu iki Prens birlikte adamlarıyla birlikte 10 Eylül günü Antakya'dan yola çıktılar; GODEFFROY DE BVILLON (Bouillon'lu Godefroy). 337 ve işlerini düzene sokmak üzere doğrudan Roche (Rua) Kalesi'ne gittiler, oradan düşmanlarının haberlerini almak üzere casuslar gönderdiler; ve çok geçmeden casuslar gelerek Türklerin Ramos (Tell Danith) Vadisi'nde olduklarını bildirdiler, o zaman ilahi bir ilhamla insanlarımız düşmanlarını yeneceklerinden tamamen emin olarak harika bir şekilde sevindiler. Bu yüzden aceleyle savaş düzenlerini kurdular ve Türkleri görebilecekleri kadar yaklaştılar; öyle ki Türk Bourfet (Porsuk) de aniden kendi ordusunu düzene soktu ve birbirlerine yaklaştılar: Fakat Bourfet (Porsuk) kendi şahsı adına Hristiyanlardan o kadar çok korkuyordu ki, yanına kardeşini ve bazı yakın adamlarını alarak bu yere çok yakın olan bir dağa çekildi; öyle ki böylece düzenlenen savaşın çatışmasını açıkça görebiliyor ve fark edebiliyordu. Bir tarafta ve diğer tarafta çatışma başladı ve birbirleriyle savaşmak üzere harika bir karmaşa koptu. Ve kısacası görülmeye değer öyle büyük ve mucizevi bir savaş oldu ki; zira dindar Hristiyanlar uğradıkları zararın öcünü almak ve Tanrı'nın dinini yüceltmek için çok büyük bir çaba sarf ediyorlardı. Ve diğer taraftan Bourfet (Porsuk)'in Türkleri de aynı şekilde kendilerini savunuyorlardı; fakat egemen Rabbimiz Tanrı, insanlarımıza öyle bir lütuf verdi ki Türkler kısa sürede bozguna uğratıldılar ve canlarını kurtarmak için en iyi kaçabilenin peşinden kaçışmaya başladılar: Fakat yine de insanlarımız onları harika bir şekilde kovalayıp katlediyorlardı, öyle ki orada dört bin Türk katledildi ve öldürüldü. Ve Türk Bourfet (Porsuk) adamlarının bu bozgununu gördüğünde, bulabildiği en güvenli yerlere doğru gizlice kaçtı. Ve bu bozğunda Hristiyanlar birçok LA GENEALOGIE DE 338 güzel at ele geçirdiler ve tüm diğer iyi mallardan büyük kazanç sağladılar, ve böylece önlerindeki Türkler hiçbir şekilde yeniden toplanamadan dağıldılar; ve ardından tüm bu şeyler insanlarımız arasında eşit olarak paylaştırılıp dağıtıldı. Öyle ki her biri çok memnun kaldı ve o zaman Antakya Prensi (Salernolu Roger) ile Urfa Kontu (Kudüslü II. Baudouin) her biri kendi ülkesine geri döndü, düşmanlarına karşı kendilerine bu büyük ve muzaffer zaferi bahşeden Kurtarıcımız ve Kurtarıcımız İsa Mesih (İsa Mesih)'in adını överek ve yücelterek. Türk Bourfet (Porsuk) Hristiyanlar tarafından bu şekilde bozguna uğratıldıktan ve tüm baronlar ile soylu şövalyeler kendi topraklarına çekildikten sonra, Kudüs topraklarında şu anda anlatmaktan vazgeçeceğim birçok yeni olay meydana geldi; çünkü bunları anlatmak çok uzun sürerdi, ve bu olaylar arasında Roma sarayından gönderilen bir Legat (Papalık Temsilcisi) tarafından Kudüs Patriği (Kudüslü Ghibellin) görevinden uzaklaştırıldı, çünkü o kötü niyetli biriydi; fakat daha sonra parası sayesinde yeniden kendi makamına iade edildi, ki bundan şimdilik bahsetmeyeceğim çünkü kötülükten konuşmak istemem; ve bu dönemde soylu Kral Baudouin (I. Baudouin) hastalandı ve daha sonra bu hastalıktan iyileşti ve kısaca geçeceğim daha birçok şey oldu; ve bundan sonra Kral Baudouin (I. Baudouin) savaşçı insanları topladı, öyle ki kısa sürede büyük bir ordu kurdu: Sonra işlerini düzene soktu ve

Mısır'a doğru gitmek üzere Kudüs'ten ayrıldı ve gidip GODEFFROY DE BVILLON. 339 Faramie (Pelusium) denilen bir şehri kuşattı ve burayı ilk saldırıda zorla ele geçirdi, ve bu şehirde birçok zengin ve lüks hazineler ile bol miktarda büyük mallar vardı, bunları soylu şövalyelere ve tüm savaşçı adamlarına şereflice dağıttı, öyle ki hepsi ondan çok memnun kaldılar; ve bir süre sonra şehri düşmanlara karşı korumak üzere içine Hristiyan askerlerden oluşan bir garnizon yerleştirdi, çünkü ülkeye göre bunun gerekli ve uygun olduğunu düşünüyordu, ve ardından adamlarının geri kalanıyla birlikte Tanrı'ya kendisine bahşettiği lütuf ve büyük mallar için teşekkür ederek Kudüs'e geri döndü.
Pelusium şehrinin fethedilip soylu Hristiyanların mülkiyetine ve kullanımına verilmesinden kısa bir süre sonra, Kudüs Kralı Baudouin (I. Baudouin) öyle bir hastalığa yakalandı ki, dindarca vefat etti ve ruhunu cennetin kutsal meleklerine teslim etti, ve onun ölümü ve vefatı üzerine kutsal Kudüs topraklarındaki tüm soylu baronlar ve dindar Hristiyanlar büyük bir yas tuttular. Ve bu şaşılacak bir şey değildi; çünkü o, kendi döneminde çok soylu bir Prens, muzaffer, yiğit ve cesur bir şövalyeydi; mallarını soylu şövalyelere ve tüm savaşçı adamlarına yiğit bir Prens gibi dağıtırdı, ve bu güçlü Kralın vefat ettiği gün Kudüs şehrine Urfa Kontu Baudouin de Bourc (Kudüslü II. Baudouin) ulaştı, kendisi Rethel Kontu'nun oğluydu ve Reims Başpiskoposu'nun yeğeniydi; ve o, cesur Godefroy (Bouillon'lu Godefroy) ile merhum vefat eden Kral Baudouin (I. Baudouin)'in kuzeniydi, LA GENEALOGIE DE 340 veraset hakkı yoluyla Kudüs Kralları olan bu kişilerin akrabasıydı, bu yüzden Kudüs'e ulaştığında kuzeni Kralın vefatından ötürü çok büyük bir yas tuttu; çünkü onu canıgönülden seviyordu, ve ona bir Krala yakışır şekilde şereflice bir cenaze merasimi düzenletti, ve onu selefi olan cesur Godefroy (Bouillon'lu Godefroy)'un yanına defnettiler, kendisi Kurtarıcımız İsa Mesih (İsa Mesih)'in Kutsal Kabir kilisesinde, Caluaire (Golgota) Dağı'nda gömülmüştü; ve Kudüs Kralı Baudouin (I. Baudouin) Rabbimizin lütuf yılı bin yüz on sekiz (1118) yılında, Paskalya gününde vefat etti; Tanrı'nın lütfuyla ve tüm halkının memnuniyetiyle uzun süre hüküm sürmüştü, ve şereflice defnedildikten sonra Patrik ve tüm baronlar, Paskalya'yı takip eden hafta içinde kendilerine bir Kral seçmek üzere toplandılar; zira ölen Kralın geride kendi soyundan bir varisi yoktu; ve bu seçim sırasında birçok sözler ve görüşler ortaya çıktı, ki bunlardan bahsetmekten vazgeçiyorum; zira bazıları Fransa'daki Boulogne Kontu Eustace (Boulogne'lu III. Eustace)'ı çağırtmak istiyorlardı, çünkü o iki Kudüs Kralı olan Godefroy (Bouillon'lu Godefroy) ve Baudouin (I. Baudouin)'in öz kardeşiydi ve veraset yoluyla Kudüs Krallığı hakkının ilk başta ona ait olduğunu söylüyorlardı, bu yüzden elçiler gönderilmesini ve krallığı devralmak üzere Suriye topraklarına gelmesini kabul ettiler; diğerleri ise bir Kral seçmek için bu kadar uzun süre beklemenin büyük bir tehlike olduğunu, kralsız kaldıkları takdirde kendileriyle savaşabilecek Türklerden korktuklarını söylüyorlardı. Ancak tüm tartışmalar ve sözler sona erdikten sonra, iki Kralın kuzeni olan ve Urfa Kontu olan Baudouin de Bourc (Kudüslü II. Baudouin), oybirliğiyle Kudüs'te Kral seçildi ve ortak bir kararla Paskalya'nın diriliş gününde Kutsal Kabir Kilisesi'nde taç giydi, GODEFFROY DE BVILLON. 341 ve herkes onun iyi, onurlu ve krallığı gerektiği gibi yönetecek yetenekte bir adam olduğunu biliyordu; ama buna rağmen Fransa'ya,

Boulogne Kontu Eustace (Boulogne'lu III. Eustace)'ı çağırmak üzere gönderilen elçilerin yolda oldukları biliniyordu; ancak o, iki kardeşi Godefroy (Bouillon'lu Godefroy) ve Baudouin (I. Baudouin)'in öldüğü haberlerini aldığında çok büyük bir üzüntü duydu ve elçilerin gelişiyle Hristiyanların kendisini krallığa çağırmak için ne kadar büyük bir arzu içinde olduklarını gördü, fakat yine de Kudüs Krallığı hukukunun veraseten kendisine ait olduğunu beyan etmesine rağmen elçilere teşekkür etti ve gitmek istemedi, zira genç Boemond (II. Bohemond)'un Kudüs'e geri döndüğü haberlerini almıştı, ve Türklerin korkusu yüzünden Hristiyanların kralsız kalmasını istemediğini belirterek daha fazla ilerlemek istemedi, ve kendisini krallığa çağırmak üzere gelen elçilerden izin istedi, onlara birçok hediyeler verdi ve ardından LA GENEALOGIE DE 342 Fransa'daki Boulogne topraklarına geri döndü; ve elçiler deniz aşırı ülkelere geri döndüler, ve bu şekilde önceden Urfa Kontu olan Baudouin de Bourc (Kudüslü II. Baudouin), Kudüs'ün barışçıl Kralı olarak kaldı ve Urfa Kontluğu'nu daha önce birçok kez bahsettiğim Iosselin (I. Joscelin)'e devretti ve o da buraya sahip oldu.
Bin yüz on dokuz (1119) yılında, Baudouin de Bourc (Kudüslü II. Baudouin) bu şekilde Kudüs Kralı seçilmişken, Mısır'ın birçok prensi kendi insanlarından atlı ve yaya olarak büyük bir ordu topladılar ve deniz yoluyla Suriye topraklarına gitmek üzere bol miktarda yiyecek ve askerle donatılmış birçok gemi hazırladılar; ve diğerleri karadan gidiyorlardı ve onlara Kudüs'ün yeni Kralı olan bu az sayıdaki insanla yönetilen krallığı ele geçirmek çok büyük bir iş gibi görünmüyordu. Ve bu aşırı kibirli güvenle, Mısır ile Suriye arasındaki çölleri geçtiler ve kısa süre içinde muazzam bir halk topluluğuyla oraya ulaştılar. Ve Şam Kralı Dodequin (Tuğtekin), Mısırlıların Kudüs Kralı'na karşı savaşmak üzere bu kadar çok insan topladıklarını öğrendiğinde, inancını ve daha önce Kudüs Kralı'na ve Antakya Prensi'ne verdiği ittifak sözünü bozdu; zira Hristiyanlara karşı gelmek üzere Mısırlılarla birleşmek için toplayabildiği kadar çok Türk topladı. Ve böylece hep birlikte Aşkelon şehrinin önüne geldiler, ve aynı şekilde gemilerinin bir kısmı deniz yoluyla geldi ve diğer bir kısmı da henüz asker toplamakta oldukları Sur şehrine ulaştı. GODEFFROY DE BVILLON. 343 Mısırlılar ve Türkler, Kudüs'ün yeni Kralı olan Baudouin de Bourc (Kudüslü II. Baudouin)'un postaları ve habercileri vasıtasıyla düşmanların üzerlerine gelmekte oldukları haberlerini aldıklarında, kral hazırlıklarını yaptı ve elinden geldiğince çok sayıda asker topladı; zira buna büyük ihtiyacı vardı, çünkü hükümdarlığının başlangıcında düşmanlar tarafından istila edilen büyük bir prensin durumu sık sık böyle olurdu. Ve gücüne göre birçok savaşçı adam topladığında, atına bindi ve Filistinlilerin ovalarına kadar ilerledi; ve orada kendisi ve adamları büyük bir dikkatle savaş düzenine girdiler ve sancaklarını açarak düşmanlarının yanına ulaştılar. Ve durum öyleydi ki Türkler ve Mısırlılar Hristiyanlara karşı karşıya gelebilecekleri kadar yakın mesafedeydiler; ve o zaman Türkler ile Mısırlılar, bizim dindar Hristiyan soylularımızın üzerlerine bu kadar cesurca gelmeye cesaret edemeyeceklerini düşünerek kibre kapıldılar, çünkü Hristiyanların sayısı düşmanların yirmide biri kadardı, bu yüzden bizim dindar Hristiyan soylularımız onlara iyice saldırmaktan çekinmediler ve diğer taraftan da atlı ve yaya Hristiyan şövalyeleri öyle mucizevi ve cesurca bir saldırı gerçekleştirdiler ki düşmanlar buna çok az karşı koyabildiler, ve

diğer taraftan Hristiyanlar düşmanları öyle şiddetle sıkıştırdılar ki onlar karşı koyacak cesareti bulamadılar; ve sonunda üç ay boyunca birbirlerine neredeyse hiçbir zarar veremeden karşı karşıya durduktan sonra, aralarında hiçbir ölümcül çatışma yaşanmadan, Mısırlılar ve Şam Kralı Dodequin (Tuğtekin) LA GENEALOGIE DE 344 kendi ülkelerine geri döndüler ve girişimlerini tamamen bıraktılar, ve böylece insanlarımız muzaffer olarak kaldılar; çünkü düşmanları olan Türkler onları istila etmek üzere gelmişlerdi, bu yüzden Kral bu yerden şereflice ayrıldı ve büyük bir onurla Kudüs'e geri döndü. Ve bu dönemde Kudüs'ün kötü ve adaletsiz Patriği (Kudüslü Ghibellin) öldü, ki onun ölümü dindar Hristiyanlara hiçbir şekilde zarar getirmedi, ve onun ölümünden sonra Fransa Krallığı doğumlu, dindar ve dindar bir adam olan Orleans Başpiskoposu Arnauld (Kudüslü Arnulf) bu makama seçildi, kendisi dindar dualarıyla yüce Rabbimiz Tanrı'dan Kudüs Krallığı'na yardım ve destek dilerdi, zira o çok dindar bir adamdı. Benzer şekilde yaklaşık bu dönemde Tapınak Şövalyeleri (Tapınak Şövalyeleri) tarikatı başladı, ve başlangıçta dokuz yıl boyunca tarikat içinde bu dokuz adamdan fazlası yoktu, bunlar yolları haydutlardan ve casuslardan korurlardı, ve bu dokuz yıldan sonra Champagne'daki Troyes şehrinde bir konsey toplandı, buraya Reims Başpiskoposu ve Fransa ile diğer bölgelerden birçok prelat katıldı; zira Papa tarafından gönderilen bir Legat orada bulunuyordu, ve bu kutsal konseyde birçok şey kararlaştırıldı ve onlar iyi birer kanonik düzen içine sokuldular, tıpkı Roma Legatı ve diğer prelatların Tanrı'nın onuru ve kamu yararı için uygun gördükleri gibi; ve o zamandan sonra Tapınak Şövalyeleri tarikatı adını aldılar ve kendilerine verilen beyaz bir kıyafet giymeye başladılar, ve aralarında çok sayıda şövalye kardeş toplandı, GODEFFROY DE BVILLON. 345 öyle ki başlangıçta çok iyi, sadık ve dindar adamlardan oluşuyorlardı. Ancak daha sonra zenginlik ve mülk içinde büyüyüp çoğaldıklarında sapkın ve adaletsiz oldular, ki bunun hakkında şimdilik sadece kısaca bahsedeceğim: Zira bu durum herkes tarafından yeterince bilinmektedir ki onlar bir gecede kötü ve heretik adamlar olarak tamamen yok edildiler ve tüm tarikatları ortadan kaldırıldı ve lağvedildi, tıpkı herkesin bildiği gibi; ancak daha sonra onların yerine geçen birçok iyi insan Rodos Şövalyeleri (Rodos Şövalyeleri) olarak anıldılar ve yirmi yıldan beri bu yana unvanlarını korumaktadırlar ve mükemmel kroniklere göre İsa Mesih (İsa Mesih)'in şerefi ve kutsal Katolik inancını savunmak üzere büyük hizmetler sunmaktadırlar.
Bu sırada Gafis (Gazi Gümüştekin) adında başka bir güçlü Türk komutanı ortaya çıktı; o, Kudüs Kralı cesur Godefroy (Bouillon'lu Godefroy)'un kardeşi olan Baudouin (I. Baudouin)'in vefat ettiğini öğrendiğinde, Hristiyan soylularıyla savaşmaya karar verdi ve büyük bir Türk ordusu topladı, ve ardından yeniden Şam Kralı Dodequin (Tuğtekin) ile ittifak kurdu ve onunla birlikte büyük bir güç topladı ve Arap topraklarının güçlü bir prensi olan ve Debert (Dubays bin Sadaka) adında birini de yanlarına aldılar; ve bu üç prens bir araya geldiklerinde konsey topladılar ve Hristiyanlara nasıl zarar verebileceklerini ve onları nasıl istila edebileceklerini görüştüler, ve doğrudan Halep şehrine doğru yürümeye karar verdiler; ve onların bu gelişi Antakya Prensi Roger (Salernolu Roger)'ye ulaştı, LA GENEALOGIE DE 346 o da hemen Kudüs Kralı'na haber göndererek yardım istedi; çünkü o sırada Urfa Kontu (I. Joscelin) ile Trablus Kontu (Bertrand)'na da haber göndermişti, ve aynı şekilde

Kudüs Kralı'na da Tanrı aşkına ve kutsal inanç adına kendisine yardıma gelmesi için ricada bulunmuştu. Ve soylu Kudüs Kralı (Kudüslü II. Baudouin) bu haberleri aldığında, derhal kendi savaşçı adamlarını büyük bir dikkatle topladı ve ardından doğrudan Trablus'a doğru at sürdü; orada Trablus Kontu'nu buldu, o da Antakya Prensi'nin yardımına gitmek üzere tamamen hazırlanmıştı, ve böylece Antakya'ya doğru gitmek üzere birlikte yola çıktılar: Fakat ne yazık ki onları beklemediler, çünkü bazı adamların ona verdiği kötü tavsiyeler yüzünden Antakya Prensi (Salernolu Roger) acele etti, çünkü Türklerin kendi topraklarına zarar vermesinden korkuyordu; ve o kadar acele etti ki kendisi ve adamları Artah Kalesi'nin önüne gelip yerleştiler, ve orada birkaç gün boyunca Urfa Kontu (I. Joscelin)'nun yardımını beklediler, o da aynı şekilde ülkenin soylu prensleriyle birlikte yardıma geliyordu; ve kısa bir süre sonra Antakya'dan ayrıldılar, Gafis (Gazi Gümüştekin) ile meydan savaşına girmeyi umuyorlardı: Fakat o sırada Gazi'yi aniden yakalayan bir apopleksi (inme) hastalığı yüzünden o, gücünü ve tüm doğal duyularını kaybetti; ve adamları olan Türkler onun bu şekilde hastalandığını fark ettiklerinde, onu bir sedyeye koydular ve öldüğü Halep'e doğru taşıdılar, ve ardından Türkler hiçbir darbe vurmadan oradan geri döndüler; ve soylu Kral Baudouin de Bourc (Kudüslü II. Baudouin) Antakya'ya çekildi, ve kısa bir süre sonra, Türk Gafis (Gazi Gümüştekin)'in ölümünün ardından Şam Kralı Dodequin (Tuğtekin)'in büyük bir Türk ordusu topladığını ve Taberiye'yi geçmek üzere gelmekte olduğunu öğrendiğinde Kudüs'e geri döndü; GODEFFROY DE BVILLON. 347 oraya ulaştığında ülkeyi yağmalamak ve zarar vermek üzere derhal akıncılar gönderdi, fakat Kudüs Kralı bu haberleri öğrenir öğrenmez bol miktarda savaşçı topladı ve yanına büyük mallar alarak düşmanlarının olacağı yere doğru hareket etti, ve Şam Kralı Dodequin (Tuğtekin) güçlü Kudüs Kralı'nın gelişini öğrendiğinde onu bekleyecek kadar asla cesur davranamadı; çünkü dindar Hristiyanların ne kadar güçlü darbeler vurduğunu daha önce tecrübe etmişti, bu yüzden kendi ülkesine geri çekildi, ve Kudüs Kralı bir kez daha Tanrı'nın onuru ve kutsal Katolik inancının yücelmesi için düşmanlarıyla her zaman savaşmaya hazır cesur ve şövalye bir Prens gibi geri döndü, ve Geraz (Ceraş) denilen, Ürdün Nehri'ne oldukça yakın ve Celement (Gilead) dağlarında bulunan bir şehri kuşattı; ve orada adamlarıyla birlikte içerideki Türklere karşı öyle sert ve güçlü saldırılar düzenledi ki şehirdekiler kısa sürede teslim olmak zorunda kaldılar ve canları bağışlandı, kendileri de iyilikle karşılandılar, ve bu şehir Kral tarafından tamamen yıkıldı ve yerle bir edildi, ve Hristiyanlar orada birçok mal ve bol miktarda zenginlik kazandılar, ardından Kudüs Kralı kendi topraklarına geri döndü; ve bundan kısa bir süre sonra Kudüs Kralı ile Trablus Kontu (Bertrand) arasında büyük bir anlaşmazlık çıktı, çünkü Kont, Kral Baudouin de Bourc (Kudüslü II. Baudouin)'a bağımlı olmadığını ve onun hiçbir şekilde vasalı olmadığını iddia ediyordu; bu durum Kralı harika bir şekilde öfkelendirdi ve üzdü: Ve bunun üzerine ordusunu topladı ve Trablus Kontu'nun topraklarına yürüdü, orada soylu şövalyeler bu iki prens arasında barış görüşmeleri yapmak üzere araya girdiler: Öyle ki birçok görüşmenin ardından Trablus Kontluğu LA GENEALOGIE DE 348 yeniden soylu Kudüs Kralı'nın tabiiyeti altına girdi; ve ardından Kral oradan ayrıldı ve doğrudan Antakya'ya gitti.

Comme un grand turc nommé Balaac print Baudouin de Bourc roy de Hierusalem en allant de nuict à Rohais & le fit mener prisonnier au chasteau de Tapiere.

CHAP. LXXI.

Et pour lors que Baudouin, de Bourg roy de Hierusalem venoit en Anthioche vn grãd turc appellé Balaac estoit en la terre d'Anthioche: où il faisoit moult de dommage, & estoit ce turc grandement animé & mis en orgueil, pource que de nouueau auoit pris prisonniers le conte de Rohais auec vn sien cousin germain nommé Galbrand, lesquels simplement, & sans compagnies estoient mis aux champs à l'estrade, dont quand le turc Balaac sçeut par ses postes & espies que le roy de Hierusalem venoit en Anthioche il se tira en ancun lieu où il sçeut qu'il deuoit passer, combien toutesfois qu'il ne l'osoit bonnement assaillir, mais il le poursuiuoit de loing pour voir s'il le pourroit prendre à son auantage pour le dommage, & pour lors estoit le roy de Hierusalem tout melancolique pensant en allant vers Rohais comment il leur pourroit ayder: car il sçauoit bien qu'ils estoient tous desconfortez au pays pource que leur prince auoit esté pris prisonnier par le turc Balaac ainsi qu'il y est dit, parquoy le roy estoit tout pensif, pource que son auenture estoit de faire garnir les villes & chasteaux de viures & gens d'armes assez.

mieux qu'il luy seroit possible auant qu'il partit de la terre, mais tousiours le suyuoit Balaac, & ainsi que le roy cheuauchoit du chasteau de Corbesel en allãt vers la ville de Rohais pour y pouruoir premierement il fut luy & ses gens surpris de la nuict: mais nonobstant ne laissa il point à marcher tousiours auant comme celuy qui ne se doubtoit gãde qu'il fut espié ne qu'il doubtast ses ennemis dont quand il eut vn peu marché luy & ses gens alloient tout sommeillant & loin l'vn de l'autre comme tous dormãt: dont quand Balaac qui ne dormoit pas sçeut par ses espies le mauuistien du roy de Hierusalem & de ses gens veu qu'il estoit nuict, il vint secrettement à l'encontre de luy & frappa tellement contre noz gens chrestiẽs lesquels estoient sans ordre & loing l'vn de l'autre en telle maniere qu'ils furent assez legerement desconfits & prindrent la fuite à qui mieux mieux pour sauuer leurs vies. Et ainsi comme ils s'en fuyoient le turc Balaac gerra la main à la bride du cheual du roy & le print combien que pour l'heure ne sçauoit qu'il estoit, mais nonobstant ce eut il assez tost congnoissance, & quand il sçeut que c'estoit le roy il le saisit plus seurement & outre le fleuue du Frate le mena prisonnier en vn chasteau appellé Tapiere, & en ce mesme chasteau estoient en prison le conte de Rohais & son cousin Galerand desquels i'ay parlé cy deuant. Et alors noz chrestiens qui auoient la suitte ne sçauoient que le roy estoit deuant: c'est assauoir s'il estoit mort ou prins, mais tost apres vindrent nouuelles en Surie que le roy de Hierusalem estoit prins prisonnier des turcz: depuis y ceux du pays furent moult courroucez, si s'assemblerent

blerent ceux de la saincte cité de Hierusalem & tindent conseil comment ils seroyent pour eux maintenir & entretenir tousiours en la foy de Dieu, & & soubz le seruice de leur roy & apres plusieurs parolles & deliberations furẽt & esleurent gouuerneur du royaume de Hierusalem Eustace Grenier, lequel estoit bon & loyal homme, vaillant cheualier, si accepta volontiers la charge & gouuernement du royaume, iusques a ce qu'il pleust a nostre seigneur Iesus-Christ de leur deliurer leur seigneur. & le tramener à santé en son noble royaume de Hierusalem & leur donner tousiours conseil selon leur besoin.

Ainsi estoient prisonniers au chasteau de Tapiere le roy de Hierusalem, & auec luy le conte de Rohais & son cousin Galerand. Et pour lors auoit vne quantité de moult nobles gens-d'armes en la terre & pays de Rohais: lesquels aimoyent de tout leur cœur leur seigneur le conte de Rohais, si s'assemblerent iusques au nombre de cinquante lesquels tous vnanimes & de bon accord delibererent de mourir en la peine, ou recouurer leur seigneur, or aduiser & qu'ils seroyent & se desguiserent tellement que les aucuns se mirent en maniere de marchans: les autres en habit de moynes & auoient bons coustelaux & bracquemars mussez & nuds dessoubs leurs robbes, en cest estat vindrent au chasteau de Tapiere où estoit le roy de Hierusalem & leur seigneur detenuz prisonniers: & eux arriuez entrerent dedãs l'vn apres l'autre en petit nombre: affin qu'on ne s'apperceust de leur faict.

Et ainsi qu'ilz entroient ils demandoyent à parler au chastelain & capitaine du chasteau, & disoient qu'on

qu'on leur auoit desrobé leurs Eglise requerant au capitaine que iustice leur fut administree & leur donner gens pour chercher les larrons qui auoient ce fait, & les autres qui estoient en habit de marchans disoient aussi que brigans les auoient robez & destrouffez en passant leur chemin, si requeroiẽt que droit par raison leur fut fait. Et par ainsi adiousta foy à leur parolles le capitaine du chasteau & les laissa entrer dedans, & quand les cinquante gens-d'armes y furent entrez par ceste maniere en habits dissimulez ils fermerent incontinent les portes & vaillamment se combatirent à ceux du chasteau, & tellement qu'en bien peu d'heure furent tous occis & tuez, & puis ce fait allerent diligemment mettre hors de prison le roy le conte de Rohais & Galerãd son cousin germain, & alors furent ainsi seigneurs du chasteau de Tapiere & le tindrent comme leur propre: mais nonobstant congnoissoient-ilz bien qu'ils ne pouuoient bonnement partir de ce lieu sãs estre prins, & mis en danger de leur vie, si aduiserẽt & conclurent ensemble qu'il seroit bon que le conte de Rohais allast diligemment querir secours en sa terre & ils garderoient le chasteau, & tantost s'en alla le conte de Rohais en la propre forme & maniere qu'ils le deuiserent, & tantost que les turcs voisins du chasteau sçeurent que le roy de Hierusalem & les autres prisonniers estoient rescoux, & auoient les chrestiens gaignez le chasteau: ils se vindrent songneusement garder affin qu'aucuns ne peussent entrer ny yssir, & durant ce temps Balaac lequel gisoit vn soir dormant en son lict songea, & luy fut aduis que Iosselin le conte de Rohais luy faisoit

crever les deux yeux, parquoy incontinent qu'il s'esueilla enuoya de ses gens au chasteau de Tapiere: là où il estoit en prison auec les autres, mais les messagers ne marcherent pas gueres auant qu'ils sçeurent comment il estoit aduenu au chasteau, parquoy retournerẽt soubdain pour l'annoncer au turc Balaac lequel ces nouuelles ouyes fit tantost preparer ses gens-d'armes & ce qu'il luy fut besoin, & vint assieger le chasteau où il donna de merueilleux assauts mettant grãd peine à le reprendre, & quand Balaac vit qu'il ne profitoit point il enuoya parler au roy de Hierusalem luy promettant que s'il vouloit rendre son chasteau à sa volonté: & ceux qui dedans estoient auec luy qu'il le feroit conduire en sa terre auec Galerand, mais nonobstant ne se voulut le roy consentir à ceste chose, pource qu'il ne vouloit pas trahir n'estre consentant à la mort de ceux qui l'auoient rescoux & tiré de prison, & aussi qu'il attendoit assez tost auoir secours. Et quãd le turc Balaac vit que le roy de Hierusalem ne luy vouloit rendre le chasteau de Tapiere il le fit mener par dessoubz, si que la principalle tour du chasteau trespucha & cheut incontinent à terre, & brief l'assailit par tant de voyes que le roy de Hierusalem fut contrainct de soy rendre, mais ce fut toutesfois par telle paction & conuenance, que Balaac ne le feroit point mourir: ne aussi Galerand cousin du conte de Rohais & vn autre cousin du roy, & ainsi fut rendu le chasteau de Tapiere au turc Balaac, lequel transmist & enuoya le roy de Hierusalem & les autres prisonniers en la ville de Carain, & les autres qui auoyent rescoux de prison fit trauailler & mourir de villaine & cruelle mort

mort, parquoy il est piteusement à presupposer que leurs ames furent receues au royaume de paradis en la compagnie de Iesus-Christ comme vrays & glorieux martirs.

Or est assauoir que Iosselin le conte de Rohais qui estoit yssu du chasteau de Tapiere auec deux des gens-d'armes qui les auoient deliurez de la prison du chasteau auait moult de peine & trauail auec les deux gẽs-d'armes: qu'il auoit prins auec luy pour sa compagnie: car il les falloit passer par la terre de leurs ennemis, & aduersaires, si qu'ils n'osoient aller par aucun lieu sinõ de nuict, & si n'auoyẽt à mãger n'y à boire: fors deux Barrils de bois pleins de vin qu'ils auoyent prins au dit Tapiere. Et brief passerent par toute Surie, qu'ils vindrent au fleuue du Frate où ils ne sçauoient comment passer, combiẽ que les deux gens-d'armes sçauoyent bien nager en l'ouue, mais le conte de Rohais ne sçauoit nager, parquoy ilz s'aduiserent de prendre les deux barrils de bois qu'ils auoyent apportez de Tapiere, lesquels estoient vuidz: & bien estoupez les mettre dessoubs les aysselles du conte: & ainsi se mirent au fleuue ayant les deux gens-d'armes deça & delà à dextre & à senestre pour le secourir & aider: & ainsi passerent outre le fleuue à l'aide de nostre seigneur: mais pour tant ne furent ils pas asseurez car ilz estoient encores en la terre de leurs ennemys: & si ne pouuoient trouuer à mãger ne à boire: mais à besoin voit on l'amy, si furent tant de bon courage qu'ils vindrent iusques au chastel de Corbesel que possedoient les chrestiens parquoy ilz y prindrent ce qu'il leur fut besoin & necessité, & puis tirerent droit en Anthio

che où le Conte de Rohays recita l'aduenture qui estoit aduenue au roy & à luy, & de là allerent en la cité de Hierusalem où ils dirẽt comment ils auoiẽt laissez le roy au chasteau de Tapiere & qu'ils estoiẽt venuz leuer & assembler gens-d'armes chrestiens pour les secourir, & ainsi le conte de Rohais leua & assembla gens-d'armes chrestiens de tout son pouuoir, lesquels pour finable conclusion se arouuerent tous en la cité d'Anthioche comme il auoit esté ordõné, puis estant assemblez tirerent tous ensemble au chasteau de Corbesel, où le conte de Rohais eut nouuelles comment le turc Balaac auoit emprins le chasteau de Tapiere où il auoit laissé le roy & qu'on l'auoit mené prisonnier en la cité de Karain, dequoy fut tres-fort dolent & tous les chrestiens aussi, si pensesent diligemment qu'ils perdroyent tout leur temps & voyage de plus marcher deuers Tapiere, parquoy leur de Hierusalem retournerent commes tous desconfortez en leur terre, mais le conte de Rohais & ses gens ne voulurent oncques retourner sans auoir fait aucuns faicts d'armes, si se partirẽt de Corbesel & allerent passer par deuant la ville de Halappe pour le porter dommage aux turcs de tout leur pouuoir, & quand les chrestiens y furent arriuez, & ceux de la ville les virent ils yssirent de hors iusques aux lices deuant leurs portes, & tantost comme ils furent sortis noz gens les assaillirent moult vigoureusement & les turcs se deffendoient d'autre part de leur leur puissance, en telle maniere que l'assaut fut moult cruel & impetueux mais toutesfois furent si vaillãs les nobles chrestiens que les turcs furent contrains d'eux retirer dedans la ville: & y eut eu plusieurs

tuez & mis à mort, & ainsi fut le cõte de Rohais quatre iours à tenir le siege deuant la ville, où il porta moult de dõmage à ceux de la ville & du pais d'entour, puis partit de la ville auec plusieurs prisonniers & grands acquetz de biens & richesses, retourna à la terre d'Anthioche, & en la terre de Rohais, & pareillement ceux du Royaume de Hierusalẽ, lesquels estoyent retournez du chasteau de Corbesel passerent le fleuue de Iordain & allerẽt vers la terre d'Arrabe cõtre la cité de Ciro-peuple où ils firent moult de dommages à ceux du pais, & gaignerent beaucoup de biens, & puis retournerent en Hierusalem, rendant grace & louange à Dieu en luy requerant humblement qu'il luy pleut de deliurer leur Roy de la captiuité des Turcz.

Quand le Prince d'Egypte sçeut que le Turc Balaac tenoit en prison le Roy de Hierusalẽ il assembla tant de gens comme il luy fut possible, à fin de vouloir greuer & dommager les deuotz chrestiens, & ce noble Royaume de Hierusalem, & tellemẽt qu'il assembla vn grand ost & gen-d'armetie à Escalonne, & là fit vne merueilleuse armee iusques au nombre de septante Galleres & plusieurs autres vaisseaux fort bien pourueuz & gastiz de gens-d'armes & abondamment de viures necessaires. Et puis nauigerent tant par aucuns iours qu'ilz arriuerent près du port de Iaffes, lequel pour lors tenoyent & possedoyent les nobles chrestiens.

Si prindrent terre, & descendirent au port pour assaillir la ville de Iaffes, & brief firent tant souffrir de trauail aux chrestiens pour ce premier assaut que s'il y eut espace de iour ilz eussent prins &

gagné la ville mais Eustace Grenier qui gouuernoit le royaume de Hierusalem, & le Patriarche eurent incontinent ces nouuelles, parquoy vindrẽt diligemment auec leurs puissances pour secourir ceux de la ville. Et quãd le Prince d'Egypte & son armee sçeurent leur venue, ils ne furent pas si hardis de les attendre: mais se retirerent incontinent en leurs vaisseaux & se mirent bien loing en Mer. Et quand le gouuerneur de Hierusalẽ sçeut que ses ennemis s'estoyent retirez il cheuauccha & marcha tant auant auec ses gẽs qu'ilz vindrent ẽs plains de Cesaree en tirãt à Iaffes, & l'ost des Sarrazins qui alloit par terre, passerent les desertz & vindrent iusques à Escalonne, & est à sçauoir que noz gẽs les deuotz chrestiens, & les Sarrazins mettoyent grand peine à se trouuer l'vn l'autre. Si s'approcherent tant qu'ilz se trouuerent en vn lieu dit, & appellé Ybelin, & quãd ilz se furent ainsi rencontrez en ce lieu, ilz se mirent en bataille rengee & se cõbatirent: mais par la volõté de nostre Seigneur Iesus-Christ furent assez tost desconfits les Sarrazins, & eurẽt les chrestiens triõphante victoire, quand à la maniere de la bataille ie laisseray à en parler pour euiter prolixité: mais les chrestiens n'estoyent en toutes gẽs que sept mille, & les Turcz estoyent bien enuiron seize mille hõmes deffensables & gẽs de guerre, sans ceux lesquels estoyẽt en mer ainsi cõme i'ay dit cy dessus, & moururent bien sept mille Turcz en ceste bataille sans ceux qui furent prins & retenus prisonniers, & tant gaignerent les nobles chrestiens, que ce fut sans nombre: puis louant Dieu nostre Seigneur Iesus-Christ retournerent en leurs terres du Royaume de Hieru

Hierusalem, où ilz furent receus en fort grand' loye & honneur, & les Turcz qui estoyent en Mer arriuerent à Escalonne, où ilz sceurent & ouirent nouuelles comment leurs gens auoyent esté deconfits par les chrestiens dequoy ils furent moult courroucez & desplaisans: puis demourerent en la mer, & tost apres ceste bonne auenture & victoire obtenue par noz gens, Eustace grenier qui gouuernoit le Royaume pour le Roy de Hierusalem retourna en la cité de Hierusalem, où acoucha de maladie & par aucuns iours apres mourut & trespassa en nostre Seigneur, dont ce fut grand dommage: car il estoit bon & loyal cheualier, & aussi fort vaillãt en fait de guerre & de bon affaire, si prie à Dieu qu'il vueille auoir l'ame de luy, & apres son deuot trespas fut esleu & mis gouuerneur du Royaume de Hierusalem vn autre vaillant & noble cheualier dit & nommé Guillaume du bois, lequel gouuerna tresbien.

Büyük bir Türk adamı olan Balaac (Belek Gazi)'ın, Antakya'ya gitmekte olan Kudüs Kralı Baudouin (II. Baudouin)'i geceleyin pusuya düşürmesi, onu esir alıp Tapiere (Karku) Kalesi'ne götürmesi üzerine.

BÖLÜM LXXI.

O sırada Kudüs Kralı Baudouin (II. Baudouin) Antakya'ya doğru gelirken, Antakya topraklarında Balaac (Belek Gazi) adında büyük bir Türk vardı; burada çok zarar veriyordu ve bu Türk, Urfa Kontu (I. Joscelin) ile onun öz kuzeni olan Galbrand (Galeren) adındaki birini daha yeni esir aldığı için büyük bir gurur ve kibir içindeydi; bunlar yanlarında birlikleri olmadan korumasız bir şekilde kırlarda bulunuyorlardı. Türk Balaac (Belek Gazi), casusları ve habercileri vasıtasıyla Kudüs Kralı (II. Baudouin)'nın Antakya'ya gelmekte olduğunu öğrendiğinde, kralın geçmesi gereken yerleri öğrenerek bir köşeye çekildi; her ne kadar ona doğrudan saldırmaya cesaret edemese de, ona bir zarar verebilmek veya onu gafil avlayabilmek için uzaktan izlemeye ve takip etmeye başladı. O sırada Kudüs Kralı (II. Baudouin), Urfa'ya doğru ilerlerken, oradaki halkın prensleri esir düştüğü için ne kadar perişan ve üzgün olduğunu bildiğinden derin bir keder ve düşünce içindeydi; bu yüzden kral tüm şehirleri ve kaleleri askerlerle tahkim etmeyi planlıyordu; GODEFFROY DE BVILLON (Bouillon'lu Godefroy). 349 elinden geldiğince en iyi şekilde hazırlık yapıyordu. Fakat Balaac (Belek Gazi) onu sürekli takip ediyordu; kral Corbesel (Göksun) Kalesi'nden ayrılıp Urfa şehrine doğru ilerlerken, gece vakti kendisi ve adamları aniden pusuya düşürüldü. Düşmandan şüphelenmeyen ve etrafta bir tehlike görmeyen insanlarımız dağatılmış, düzensiz ve birbirlerinden uzak bir şekilde, neredeyse uyur vaziyette ilerliyorlardı. Casusları vasıtasıyla Kudüs Kralı (II. Baudouin)'nın ve adamlarının bu durumunu ve gecenin karanlığını fırsat bilen Balaac (Belek Gazi), gizlice onların üzerine yürüdü ve Hristiyan askerlerimize öyle sert bir şekilde vurdu ki, düzensiz olan insanlarımız çok kolay bir şekilde bozguna uğradılar ve canlarını kurtarmak için kaçmaya başladılar. Onlar kaçarken Türk Balaac (Belek Gazi), kralın atının dizginlerine yapıştı ve o an onun kim olduğunu tam olarak bilmese de onu esir aldı; fakat çok geçmeden onun kral olduğunu anladı ve onu daha sıkı güvenlik altına alarak Fratre (Fırat) Nehri'nin ötesine, Tapiere (Karku) Kalesi'ne esir olarak götürdü; aynı kalede daha önce bahsettiğim Urfa Kontu (I. Joscelin) ile kuzeni Galerand (Galeren) da esir bulunuyordu. Kaçan Hristiyanlar ise kralın öldüğünü mü yoksa esir mi düştüğünü tam olarak bilmiyorlardı; fakat kısa süre sonra Kudüs Kralı (II. Baudouin)'nın Türklerin eline esir düştüğü haberi tüm Suriye'ye yayıldı, bu durum bölgedeki Hristiyanlar arasında çok büyük bir öfke ve üzüntü yarattı. 350 Kutsal Kudüs şehrinde toplanan baronlar, Tanrı'nın dinini korumak ve krallığı yönetmek üzere konsey kurdular; çeşitli görüşmelerin ardından Kudüs Krallığı'nın valiliğine ve yöneticiliğine, bu görevi gönüllü olarak kabul eden iyi, sadık, yiğit bir şövalye olan Eustace Grenier (Eustace Grenier)'i seçtiler; o, Rabbimiz İsa Mesih (İsa Mesih) efendilerini esaretten kurtarıp krallığa geri getirene kadar bu görevi layıkıyla sürdürecekti.

Böylece Kudüs Kralı (II. Baudouin), Urfa Kontu (I. Joscelin) ve kuzeni Galerand (Galeren) Karku Kalesi'nde esir olarak tutulmaktaydı. O sırada Urfa topraklarında bulunan ve efendileri Urfa Kontu (I. Joscelin)'nu canıgönülden seven çok sayıda cesur Hristiyan asker, efendilerini kurtarmak ya da bu uğurda ölmek amacıyla elli kişilik bir grup kurdular. Kendilerini tüccar ve rahip kılığına sokarak kıyafetlerinin ve cüppelerinin altına bıçaklar ve kısa kılıçlar gizlediler; bu şekilde Kudüs Kralı (II. Baudouin) ile efendilerinin esir tutulduğu Karku Kalesi'ne geldiler. Şüphe çekmemek

için kaleye küçük gruplar halinde teker teker girdiler. İçeri girdiklerinde kale komutanıyla konuşmak istediklerini, kiliselerinin haydutlar tarafından yağmalandığını söyleyerek adalet talep ettiler; kalenin içinde bulunan diğer adamlar da tüccar kılığındaki bu kişilerin soyulduğunu teyit ettiler. Böylece kale komutanı bu elli gizlenmiş Hristiyan askerin içeri girmesine izin verdi. İçeri girer girmez kapıları kapattılar, gizledikleri silahlarını çekerek cesurca savaşmaya başladılar ve çok kısa bir süre içinde kaledekilerin hepsini katledip öldürdüler; ardından derhal zindana giderek Kudüs Kralı (II. Baudouin)'nı, Urfa Kontu (I. Joscelin)'nu ve kuzeni Galerand (Galeren)'ı serbest bıraktılar; böylece kalenin yeni efendileri oldular. Ancak bu kalenin içinde çok uzun süre emniyette kalamayacaklarını ve büyük bir tehlike altında olduklarını biliyorlardı; bu yüzden Urfa Kontu (I. Joscelin)'nun aceleyle kaleden çıkıp yardım getirmesine, kral ile diğerlerinin ise kaleyi savunmasına karar verdiler. Urfa Kontu (I. Joscelin) gizlice kaleden ayrıldı; fakat çok geçmeden çevredeki Türkler, Kudüs Kralı (II. Baudouin)'nın ve diğer esirlerin serbest kaldığını ve Hristiyanların kaleyi ele geçirdiğini öğrendiler. Kaleyi kuşatmak üzere toplandılar; bu sırada yatağında uyumakta olan Türk Balaac (Belek Gazi), rüyasında Urfa Kontu (I. Joscelin)'nun 352 kendisinin gözlerini oyduğunu gördü. Uyandığında hemen adamlarını Karku Kalesi'ne gönderdi; fakat haberciler kaleye ulaşamadan Hristiyanların kaleyi çoktan ele geçirdiğini öğrendiler. Bunun üzerine Türk Balaac (Belek Gazi) büyük bir ordu hazırlayarak kalenin önüne geldi, burayı şiddetle kuşattı ve geri almak için büyük çaba sarf etti. Kaleyi kolayca alamayacağını anlayınca Kudüs Kralı (II. Baudouin)'na elçiler göndererek, eğer kaleyi kendisine teslim ederse kendisini ve içeridekileri Galerand (Galeren) ile birlikte güvenli bir şekilde serbest bırakacağını vaat etti; fakat kral bu teklifi reddetti, çünkü kendisini kurtaran ve kaleyi ele geçiren dindar Hristiyan askerleri Türklerin eline bırakıp onlara ihanet etmek istemiyordu, ayrıca dışarıdan yardım geleceğine inanıyordu. Kralın kaleyi teslim etmeyeceğini gören Türk Balaac (Belek Gazi), kalenin ana kulesinin altını kazdırdı (lağım açtırdı); kule aniden büyük bir gürültüyle yıkıldı ve Hristiyanlar teslim olmak zorunda kaldılar. Balaac (Belek Gazi) yapılan anlaşmaya uymayarak büyük bir gaddarlıkla Galerand (Galeren)'ı, Urfa Kontu (I. Joscelin)'nun bir diğer kuzenini ve kaleyi ele geçiren diğer tüm Hristiyanları Carain (Harran) şehrine gönderdi; orada dindar Hristiyanlar ağır işlerde çalıştırılarak zalimce ve gaddarca 353 öldürüldüler, ruhları birer aziz ve şehit olarak İsa Mesih (İsa Mesih)'in cennet krallığına ulaştı. Kaleden iki sadık askeriyle ayrılan Urfa Kontu (I. Joscelin) ise büyük zorluklarla düşman topraklarından geçerek, geceleri yürüyüp gündüzleri saklanarak Fratre (Fırat) Nehri'ne ulaşmıştı; yanındaki iki asker yüzme biliyordu fakat kendisi yüzme bilmediği için nehrin karşısına geçebilmek adına kaleden getirdikleri iki boş şarap fıçısını ve tahta parçalarını birbirine bağlayarak bir sal yaptılar ve bu şekilde nehrin karşı kıyısına geçmeyi başardılar; hâlâ düşman topraklarında oldukları için susuzluk ve açlıkla mücadele ederek cesurca Corbefet (Göksun) Kalesi'ne ulaştılar, burası Hristiyanların elindeydi ve orada kendilerine ihtiyaç duydukları yardımlar sağlandı; ardından doğrudan Antakya'ya 354 geçtiler. Urfa Kontu (I. Joscelin) başlarına gelen bu talihsizliği Antakya'da bulunan Hristiyan yetkililere anlattı; ardından Kudüs'e giderek kralın esir kaldığını ve kaleyi kurtarmak için acilen bir ordu toplanması

gerektiğini bildirdi. Bunun üzerine Urfa Kontu (I. Joscelin)'nun liderliğinde büyük bir Hristiyan ordusu toplandı; Antakya şehrinde bir araya gelerek Corbefet (Göksun) Kalesi'ne doğru hareket ettiler. Oraya ulaştıklarında Türk Balaac (Belek Gazi)'ın Karku Kalesi'ni çoktan geri aldığını, kralı esir ederek Karsain (Harran) şehrine götürdüğünü öğrendiler; bu haber üzerine tüm Hristiyanlar derin bir üzüntüye boğuldu. Karku Kalesi'ne gitmekten vazgeçerek Türkleri kendi topraklarında vurmak amacıyla Halep şehrine doğru ilerlediler ve şehrin önündeki düzlükleri ateşe verip büyük zararlar verdiler; Türkler dışarı çıkarak kapıların önünde Hristiyanlara saldırdılar, çok şiddetli bir savaş yaşandı, dindar Hristiyan baronlarımız yiğitçe savaşarak Türkleri şehrin içine geri püskürttüler ve orada birçok Türk'ü katledip öldürdüler. 355 Şehrin önünde üç gün kalarak büyük ganimetler ve zenginlikler elde ettiler; ardından Antakya'ya ve Urfa'ya geri döndüler, nehrin ötesindeki Arap ve Türk topraklarına girerek buraları da yağmaladılar, ardından Kudüs'e dönerek kendilerini düşmanların elinden koruyan Tanrı'ya şükrettiler.
Bu sırada Mısır Prensi (Mısır Fatımi Veziri el-Efdal), Türk Balaac (Belek Gazi)'ın Kudüs Kralı (II. Baudouin)'nı esir aldığını öğrenince, Hristiyanları tamamen yok etmek ve Kudüs Krallığı'nı ele geçirmek amacıyla Aşkelon'da çok büyük bir ordu ve yetmiş kadırgadan oluşan bir donanma hazırlatmıştı; bu donanma bol miktarda yiyecek ve askerle Yafa limanına ulaştı, nitekim karaya çıkarak Yafa şehrini kuşattılar. Kudüs Krallığı'nı yöneten Eustace Grenier ve Patrik bu haberleri alır almaz büyük bir Hristiyan ordusuyla Yafa halkının yardımına koştular; Mısırlılar ve Türkler bu büyük ordunun gelişini görünce gemilerine binerek denize kaçtılar ve Aşkelon'a doğru çekildiler. Hristiyan ordusu onları takip ederek Sezariye (Kayserya) ovalarından geçip Aşkelon yakınlarındaki Ybelin (İbelin) denilen yerde düşmanla karşılaştı; her iki taraf da savaş düzeni aldı, Rabbimiz İsa Mesih (İsa Mesih)'in inayetiyle dindar Hristiyanlarımız karşısındaki Müslüman ordusunu kısa sürede bozguna uğrattı ve muzaffer bir zafer kazandı. Hristiyan ordusu sadece yedi bin kişiden ibaretti, karşılarındaki Türk ve Mısır ordusu ise on altı bin savaşçıdan oluşuyordu; bu kanlı savaşta yedi bin Türk ve Mısırlı katledildi, birçok esir alındı ve Hristiyanlar sayısız ganimet elde ederek Tanrı'ya şükredip büyük bir coşkuyla Kudüs'e döndüler. Denize kaçan diğer Türkler ise Aşkelon'a ulaştıklarında yoldaşlarının uğradığı bu büyük bozgunu öğrenerek derin bir kedere boğuldular. Bu büyük zaferin ardından, krallığı başarıyla yöneten Eustace Grenier Kudüs'te aniden hastalanarak vefat etti; kendisi çok sadık, dindar ve yiğit bir şövalyeydi. Onun ölümünün ardından krallığın valiliğine Guillaume du Bois (Guillaume de Bures) adında bir başka yiğit ve soylu şövalye seçildi ve o da krallığı çok iyi bir şekilde yönetti.

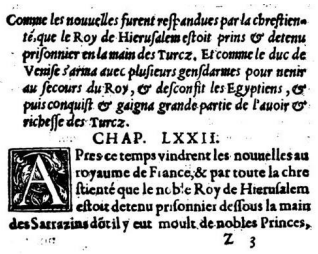
Comme les nouuelles furent respandues par la chrestienté, que le Roy de Hierusalem estoit prins & detenu prisonnier en la main des Turcz. Et comme le duc de Venise s'arma auec plusieurs gensdarmes pour venir au secours du Roy, & desconfit les Egyptiens, & puis conquist & gaigna grande partie de l'auoir & richesse des Turcz.

CHAP. LXXII.

Apres ce temps vindrent les nouuelles au royaume de France, & par toute la chrestienté que le noble Roy de Hierusalem estoit detenu prisonnier dessous la main des Sarrazins dont il y eut moult de nobles Princes,

Z 3

LA GENEALOGIE DE

GODEFFROY DE BVILLON. 359

LA GENEALOGIE DE

GODEFFROY DE BVILLON. 361

LA GENEALOGIE DE

GODEFFROY DE BVILLON. 363

LA GENEALOGIE DE

maistant marcherent le conte de Triple & le gouuerneur de Hierusalem qu'ils vindrent assez pres du lieu dont estoit party le roy de Damas, & là ouyrent dire comment leurs ennemis estoient retournez en leur pays & qu'ils ne les auoient osez attendre, & le duc de Venise mena pareillement ses nauires par mer iusques à Estandillon qui est à six mille loin de Sur: & n'ouirent aucunes nouuelles des nauires d'Egypte: ne des Egiptiens. Mais bien sçeurent ilz que le roy de Damas auoit prins la fuitte deuant noz gés & estoit retourné en sa terre, parquoy le duc de Venise & ses gens retournerent au siege de Sur auec les autres barons, & pareillement retournerent au siege le conte de Triple, & le gouuerneur de Hierusalem quand ils sceurent que le roy de Damas estoit retourné en son pays.

Kudüs Kralı'nın Türklerin elinde esir ve tutsak olduğu haberlerinin Hristiyan dünyasına yayılması. Ve Venedik Doju (Domenico Michiel)'nun Kral'ın yardımına gelmek üzere çok sayıda askerle silahlanması, Mısırlıları bozguna uğratması ve ardından Türklerin varlığı ile zenginliklerinin büyük bir kısmını fethedip ele geçirmesi üzerine.

BÖLÜM LXXII.

Bu dönemden sonra Kudüs'ün soylu Kralı (II. Baudouin)'nın Sarazenlerin elinde tutsak olarak esir tutulduğu haberleri Fransa Krallığı'na ve tüm Hristiyan dünyasına ulaştı; aralarında pek çok soylu prens, baron ve diğer Hristiyanların bulunduğu bu insanlar, bu durum karşısında harika bir şekilde öfkelendiler ve kedere boğuldular. Kudüs Krallığı'nın kutsal topraklarının çok geçmeden tamamen kaybedileceğinden ve yeniden Türklerin eline geçeceğinden korkuyorlardı; fakat diğer prensler arasında bu haberleri öğrenen Venedik Doju (Domenico Michiel), derhal iyi silahlanmış altmış kadırga ile diğer yirmi sekiz büyük geminin ve ihtiyaç duyulan her türlü malzemenin hazırlanmasını emretti. Saldırmak ve savunmak üzere bu şekilde hazırlıklarını tamamlayan Venedik Doju (Domenico Michiel), denizde yol alan adamlarıyla birlikte hareket etti; Kıbrıs Adası'na ulaştıklarında, daha önce bahsettiğim Mısır ordusu ile donanmasının hâlâ Yafa taraflarında denizde bulunduğu haberlerini aldılar. Bunun üzerine Venedik Doju süratle yola çıktı ve rotasını onlarla savaşmak üzere o yöne çevirdi; fakat yolda ilerlerken tüccarlarla dolu bir gemiye rastladı ve bu tüccarlar ona,

o sırada krallığın valisi olan Eustace Grenier ile Kudüs Patriği'nin Türkleri zaten bozguna uğrattıklarını söylediler. Bunun üzerine Venedik Doju açık denizde ilerlemekten vazgeçmedi ve Mısır gemilerini bulana kadar aramaya devam etti; onlara harika bir şekilde hücum etti. Mısırlılar kendilerini mucizevi bir şekilde savundular, öyle ki savaşanlar arasında çok kanlı ve harika bir çatışma yaşandı; her iki taraftan o kadar çok insan katledildi ki, savaşın yapıldığı yerin iki mil uzağına kadar deniz tamamen kıpkırmızı kesildi. Fakat nihayetinde Tanrı'nın lütfuyla, ki O'na karşı konulamaz, Venedik Doju zaferi elde etti; Mısırlıların hepsi ya öldürüldü ya da esir alındı, dindar Hristiyanlar bunun için efendimiz Tanrı'ya şükrettiler. Venedik Doju bu fethi gerçekleştirdiğinde bununla yetinmedi; doğrudan Mısır'ın çöl tarafında, deniz kıyısında bulunan Latis (Lasta) adındaki bir şehrine yöneldi. Oraya giderken yolda, içi zenginliklerle ve Mısırlı Türklerin mallarıyla tıka basa dolu on gemiye rastladı; derhal onların üzerine yürüdü ve onlara öyle bir saldırdı ki içindeki Türkler tamamen bozguna uğratıldı. Venedik Doju gemilerdeki tüm altını ve varlığı kazandı; bu ganimet kendi krallığını geçindirmeye fazlasıyla yetecek miktardaydı. Tüm bu fetihlerin ardından Venedik Doju, kendisini ve adamlarını dinlendirmek ve tazelemek üzere çok geçmeden Akra limanına ulaştı.
Kral Baudouin de Bourc (Kudüslü II. Baudouin)'un krallık valisi ve yöneticisi olan Guillaume du Bois (Guillaume de Bures) ile Kudüs Patriği, ülkenin diğer prens ve baronlarıyla birlikte Venedik Doju (Domenico Michiel)'nun Akra'ya ulaştığını öğrendiklerinde; onun Türklere ne kadar büyük bir zarar verdiğini bilerek harika bir şekilde sevindiler. Ona saygılarını sunmak üzere pek çok güzel ve zengin hediyeler gönderdiler; kendisini Kudüs'te görmeyi çok istediklerini belirterek onu davet ettiler. Bunun üzerine Venedik Doju çok geçmeden Kudüs'e gitmek üzere yola çıktı; Noel gününde büyük bir zafer alayı, harika bir hürmet ve onurla şehre girdi, ardından tüm baronlar tarafından şereflice ağırlandı. Orada birkaç gün kalıp onlarla birlikte vakit geçirdikten sonra, işlerini düzene sokmak amacıyla hep birlikte konsey kurdular; yapılan birçok görüşme ve tartışmanın ardından, 360 efendimiz Tanrı'nın lütfuyla diğer tüm şehirleri zaten ele geçirmiş oldukları için, nehir ile Mısır'dan Antakya'ya kadar uzanan topraklarda geriye kalan iki şehirden birini, yani Aşkelon'u ya da Sur'u kuşatmaya karar verdiler; ancak dindar Hristiyanlar arasında hangi şehrin önce kuşatılacağı konusunda küçük bir fikir ayrılığı ve tartışma çıktı. Zira bazılarının arzusu doğrudan gidip Sur şehrini kuşatmaktı, diğerleri ise ilk olarak Aşkelon şehrinin kuşatılmasını istiyordu; fakat baronlar arasındaki bu anlaşmazlığı ve farklılığı yatıştırmak üzere bilge hakemler görevlendirildi. Bu hakemler iki küçük parşömen kâğıdı aldılar; bunlardan birinin üzerine Sur, diğerinin üzerine ise Aşkelon yazdılar, ardından bu iki küçük kâğıdı Kutsal Kabir Kilisesi'nin sunağının üzerine koydular. Oraya masum bir çocuk getirilecekti ve çocuk bu iki kâğıttan ilk hangisini seçerse, üzerinde yazılı olan şehir kuşatılacaktı; nitekim bu şekilde yapılması her iki tarafça da kabul edildi. Küçük çocuk getirildi ve üzerinde Sur yazılı olan kâğıdı seçti; böylece tüm baronlar ve Venedik Doju tarafından Sur şehrinin kuşatılması kararlaştırıldı. Hemen ardından Kudüs Krallığı'nın valisi ve Patrik, diğer baronlarla birlikte Sur'un önüne gitmek üzere hazırlıklara başladılar; Venedik Doju da adamlarıyla birlikte Akra limanında toplandı, zira Venediklilerin gemileri ve kadırgaları oradaydı. Hepsi bu

yerde bir araya geldiklerinde, Suriye baronları ile Venedik Doju arasında birçok konuda anlaşmalar ve sözleşmeler yapıldı; buna göre Venediklilerin bu fethedilecek mülklerde ve şehirlerde büyük miktarda miras haklarına sahip olmaları kararlaştırıldı. Tüm bu anlaşmalar ve sözleşmeler Hristiyan baronlar ile prensler arasında yapıldıktan sonra Akra'da daha fazla kalmadılar; Sur şehrine doğru gitmek üzere yola çıktılar. Planlandığı şekilde krallık valisi, Patrik ve ülkenin diğer baronları karadan ilerlediler; Venedik Doju ise adamlarıyla birlikte denizden yola çıktı. Böylece hem karadan yürüyenler hem de denizden yelken açanlar aynı anda Sur şehrinin önüne ulaştılar; Venedik Doju buraya vardığında adamlarıyla birlikte karaya çıktı, ardından gemilerini güvenli bir yere çekerek her biri ateşli silahlar ve savaş aletleriyle donatılmış birer kadırgayı hazır bulundurdu. Böylece Kudüs Krallığı'nın askerleriyle birleşerek karaya yerleştiler ve hemen hazırlıklarını tamamlayıp Sur şehrini kuşatmaya başladılar; burası harika bir şekilde güçlü bir şehirdi, bu yüzden Türkler kendilerini cesurca savunuyorlardı ve kapıları ile surları iyi donatılmış mükemmel savaş aletleriyle kuşatmaya karşı koyuyorlardı, öyle ki her iki taraftan harika askeri hamleler yapılıyordu. Fakat dindar Hristiyanlar onlara her zaman yiğitçe saldırmaya devam ediyorlardı; o sırada Aşkelon Türkleri, bizim insanlarınımızın Sur şehrini kuşattığını öğrendiklerinde büyük bir halk topluluğu bir araya getirdiler, ihtiyaç duydukları şeyleri hazırlayarak hiçbir engel görmeden doğrudan kutsal Kudüs şehrinin önüne geldiler; 362 öyle bir niyetle gelmişlerdi ki, şehir dışındaki topraklarda bulunan birçok Hristiyan, Türklerin bu ilk gelişinde katledildi ve öldürüldü. Kutsal Kudüs şehrindekiler bu haberleri aldıklarında derhal silahlandılar ve kendilerine saldırmaya gelen Aşkelon Türklerine karşı dışarı çıktılar; onlarla öyle güçlü bir şekilde savaştılar ki kısa sürede yetmiş Türk'ü katledip öldürdüler, dört şövalyeyi esir aldılar ve ayrıca düşmanlarından on altı güzel at ile kendilerini zenginleştiren diğer birçok şeyi kazandılar; düşmanlar arkalarına bakmadan kaçtılar ve Hristiyanlar Tanrı'ya kendilerine Türklere karşı bu muzaffer zaferi bahşettiği için teşekkürler ve övgüler sunarak büyük bir sevinçle Kudüs'e döndüler.
Bu sırada Sur şehrini kuşatmış olan soylu Hristiyanlarımız gece gündüz saldırmaya devam ediyorlardı, öyle ki şehirdeki Türkler şaşkınlık ve dehşet içinde kalmaya başladılar; zira artık yiyecekleri kalmamıştı. Bu yüzden durumlarını bildirmek üzere Mısır Halifesi'ne ve Şam Kralı'na mektuplar göndererek, kendilerine acilen yardım etmelerini, aksi takdirde şehri ve içindeki büyük zenginlikleri kaybetme tehlikesiyle karşı karşıya olduklarını ilettiler. Bu haberleri alan Mısır Halifesi ile Şam Kralı (Tuğtekin), karadan Sur şehrinin yardımına gelmek üzere hazırlık yapmaya başladılar; fakat çok geçmeden bu haberler kuşatmada bulunan bizim insanlarımıza ulaştı, denizde devriye gezen bir haberci, Mısırlıların büyük gemilerle Sur şehrine bol miktarda yiyecek getirmek üzere yola çıktıklarını bildirdi; zira Türkler bu şekilde 363 Şam Kralı'nın karadan tüm gücüyle gelerek Hristiyanlarla savaşmasını, Mısırlıların ise bu sırada şehre yiyecek tedarik etmesini kararlaştırmışlardı. Prensler ve baronlar bu haberleri duyunca nasıl bir strateji izleyeceklerini görüşmek üzere toplandılar; Şam Kralı (Tuğtekin)'nın Sur şehrine sadece dört mil mesafede konakladığını öğrendiklerinde, Hristiyan baronlar ve prensler ordularını dört gruba ayırmaya karar verdiler. Buna göre Trablus Kontu (Bertrand) ile Kudüs Krallığı valisi Guillaume de

Bures, yanlarındaki tüm yaya ve atlı askerlerle birlikte Şam Kralı'na karşı savaşmak üzere ilerleyecekler ve kurtarıcımız İsa Mesih (İsa Mesih)'e güvenerek yola çıkacaklardı; Venedik Doju ise adamlarının bir kısmıyla birlikte Mısır gemilerinin yaklaşmasını engellemek ve onlarla savaşmak üzere deniz tarafında kalacaktı, Suriye şövalyeleri ile Venediklilerin geri kalanı ise kuşatma alanındaki mühendislik aletlerini, çadırları ve pavyonları korumak üzere Sur şehrinin önünde kalmaya devam edeceklerdi, ta ki Türkler buraları ateşe vermesin. Böylece soylu baronlar planladıkları şekilde düşmanlarını karşılamak üzere yola çıktılar; fakat Şam Kralı (Tuğtekin), Hristiyanların kendisine karşı yürümek üzere ordu kurduğunu öğrenir öğrenmez, düşmanla karşılaşmaya cesaret edemeyerek konakladığı yerden ayrıldı ve Sur şehrine yardım edemeden kendi ülkesine geri döndü; zira Hristiyanların ne kadar yiğitçe savaştığını çok iyi biliyordu. 364 Şam Kralı'nın ayrıldığı yere kadar ilerleyen Trablus Kontu ile Kudüs valisi, düşmanlarının korkudan kendi ülkelerine kaçtıklarını ve kendilerini beklemeye cesaret edemediklerini öğrendiler; bunun üzerine Venedik Doju da gemileriyle birlikte Sur'a altı mil mesafede bulunan Estandillon (Aydıncık/Sidon) limanına kadar denizde ilerledi, Mısır gemilerinden veya Mısırlılardan hiçbir iz bulamadı. Şam Kralı'nın korkup kendi topraklarına döndüğünü kesin olarak öğrendiklerinde, Venedik Doju ve adamları diğer baronlarla birlikte Sur kuşatmasına geri döndüler; aynı şekilde Trablus Kontu ile Kudüs valisi de Şam Kralı'nın kaçtığını bildiklerinde kuşatma alanına geri çekildiler.

Türkçeye çeviren İbrahim Şimşek'in dipnotu:

DES ATABECS DE MOSUL. 263

Kotb ed-Din Mawdoud, fils de Zengui. (1169 et 1170 de J. C.).

ذكر فتوة نصرة مودود

كان صهاب الدين محمود (محمد) بن الداعى بن يغمازى بن ارتق صاحب قلعة
النمرة قد سار فى عسكره مع طايفة من الى القلعة النمرية ومعهما خلقا يصل الى
النمرة وبن اهل بحلب ركب مصمما لصادى لتقلعه فرس الدمرى فمد سايرا
لاغارة على بلاد الافرنج وكان صلح مشرق بينك من هذه السنة فوقع بعضهم على
بعض واختلفا الامد فكان ويسر العهدان لنجيا المسطوى قبل الى فرس مع لا تصرر
بجمية تقلقلية فرس من العدوى وكثر القتلى بين الطايفتين فهزم العدوى وعلم العقل
والشرط يغلب مع الاسى لا يعدنا به قال تعالى وتوتوتوتدر الحشدهم فى الجماعة
ولكن ايضا من الله امرا كان مفعولا ان ابى صهاب الدين سار الاسرى ورزى
العقل الى نور الدين وكتب مرومكره الى اخاه راسامرس الاسرى ورزى العقل
فرأى جميعا رأى يعلم الاشتدار صاحب مصر القهرار وكتب الدمرى مطيعه
لكفاية راجيه عدم رأيه فما فى حاشى للتقدس وكذلك راى رأى فمودس

INCIDIRES PAITE PAR UNE TRIOUE DE CAVALIERS AU SERVICE DE NOUR ED-DÎN.

Chehab ed-Dîn Mahmoud (*sic*, Mohammed), seigneur du château d'El-Bîra et fils d'El-Yas Ibn Eghazi Ibn Ortok, se mit en marche avec ses troupes, au nombre de deux cents cavaliers, afin de se mettre aux ordres de Nour ed-Dîn, qui se trouvait alors à Achtera. Parvenu à El-Lebona, une des dépendances de Ba'albec, il sortit à cheval pour aller à la chasse et rencontra trois cents cavaliers francs qui faisaient une incursion dans le territoire musulman. Ceci se passa le 17 du mois de choual de l'année 565, 4 juillet 1170 de J. C.). Les deux troupes se jetèrent Tune sur l'autre et combattirent avec acharnement, mais Hâber, prince des musulmans remporterent une fermeté remarquable, car (*aujourd'hui*) nulle de leurs cavaliers n'assistent pas qu'existe à une charge de trois cents cavaliers francs. Il y eut beaucoup de morts de chaque côté; mais enfin les Francs furent mis en déroute, et tous, à l'exception de quelques individus sans importance, furent tués ou faits prisonniers. *Et si vous avez pris du engagement matosh, vous aurez manqué au rendez-vous; mais Jesus vous eût rencontrés comme par hasard*, ajoutait Ebn Aïmmâch sur chose qui *devait se faire* (Kortâ, 11, 5). Chehab ed-Dîn alla trouver Nourred-Dîn avec les captifs et les têtes des morts. Celui-ci monta à cheval et se rendit avec ses troupes au-devant du vainqueur. On passa en revue toutes ces têtes, et l'on y reconnut celle du chef des Hospitaliers, seigneur du château des Corbins. Les Francs l'estimaient beaucoup pour sa bravoure et pour sa piété; telle qu'elle l'entendaient, et parce qu'il était convoyé au ciel et en terre du grand roumis, ce qui ajoutait encore à la joie de Nour ed-Dîn. *Et combien de fois une petite bande n'a-t-elle pas vaincu une*

264 HISTOIRE

Kotb ed-Din Mawdoud, fils de Zengui. (1169 et 1170 de J. C.).

مشهورين الفتح فزداد سرّه وكم من فئة قليلة غلبت فئة كثيرة باذن الله والله مع
الصابرين

ذكر وفاة الملك المعظم شمس الدين مودود بن زنكى

فى عشرى من سنة خمس وستين وخمسماية توفى الملك المعظم شمس الدين مودود بن الملك
الشهيد زنكى بن آق سنقر رحمه الله بمدينة الموصل وكان مرضه حمّى حادّة وبها اشتد
مرضه ارجف بذلك بعده ابنه عماد الدين زنكى واخوه كمشتكين وكان الملك عمى
قطب الدين محمّد وابنه ومن هو دونه فلم الدين عماد الدين زنكى بكره عماد الدين
لانه كان قد اكثر القتال معه فلما ملك العماد نور الدين وجمعه وانزع ابنه وكان
نور الدين يبعض بعض الدين لخلل كان فيه ويشفه ويلبع اخاه قطب الدين على
توليته الموصل فلما ملك نور الدين أى يتصرف عماد الدين فى اموره عن امره فيعزله
ويبعده فلقى هو وبقاتلى ابنه حسام الدين ايرتق زوجة قطب الدين فرتوه عنى
هذا الرأى فملك الى العماد الحضر القهرار واستقام ابنه سيف الدين غازى وقوى
وعاد جاز عمر ارجعن سنة كان قد اقامة كمشتكين اخوه العمر الدين واسع قسمة
جهوزى الجنود وكتب واقبله اخوى ومدرس سنة وعشرة العمر وتسعين وبها توفى

hande très-nombreuse avec la permission de Dieu; et Dieu est avec ceux qui se tiennent fermes (Kortâ, 11, 250).

MORT DU LYÉRÈ KOTB ED-DÎN MAWDOUD, FILS DE ZENGUI.

Un 565, au mois de choual (juin-juillet 1170 de J. C.), eut lieu la mort de l'émîr Kotb ed-Dîn Mawdoud, fils de l'émîr Zengui le *chahid* et petit-fils d'ak-Sonkor. Il mourut à Mosul d'une fièvre aiguë. Quand sa maladie fut devenue grave, il laissa le royaume à son fils aîné Eimad ed-Dîn Zengui. Fakhr ed-Dîn A'bd el-Mesih, qui était alors son lieutenant et qui originait l'empire, s'étendit pour Eimad ed-Dîn, parce que ce prince était entré au service de son oncle Nour ed-Dîn, dont il avait épousé la fille, et qu'il restait presque toujours auprès de lui. Or, Nour ed-Dîn était mal disposé pour Fakhr ed-Dîn, dont il blâmait souvent la conduite tyrannique, et il avait reproché à son frère Kotb ed-Dîn de garder un tel homme à son service. Aussi ce ministre, soulisant qu'Eimad ed-Dîn ne gouvernerait que d'après les ordres de son oncle, et craignant que celui-ci ne le fît destituer et éloigner du pays, se concerta avec le prisonnier, fils de Hussin ed-Dîn Timourtach, femme de Kotb ed-Dîn (et mère de Seif ed-Dîn Ghazi), et résolut à faire revenir Kotb ed-Dîn sur sa décision. Le bienfaisant ou prince emporta son émirat et leur fit préférer le serment de fidélité à son fils Seif ed-Dîn Ghazi. Il avait déjà quatre-vingt-dix-sept ans quand il mourut. Il était d'une taille bien prise, grand de visage et d'un teint basané; son front était large et sa voix forte et claire. Il avait régné vingt et un ans, cinq mois et quinze jours. Aussitôt après sa mort, Seif ed-

…onu ölüme sürükledi. Ve Nureddin, her ne kadar yumuşaklığı ve merhametiyle birlikte heybetli ve korkulan biri idiyse de, onunla birlikte seferberlik işinde sarsılmaz bir kararlılık safına girdi onun emri ve takvası doğrultusunda. Allah bana bu mülkten hiç ummadığım şeyleri verdi. Bu, onun vefatı ve genel durum üzerine olan kısımdır. Şimdiyse keyfiyete gelince; onun yönetimine gelince; o sırada Mısır'da bulunan Nûriyye emirlerinden bir grup, orduların başına geçmek ve komutanlığı almak üzere öne atıldılar ve vezirlik yönetimini üstlenmek istediler. Bu emirler arasında Aynüddevle el-Yârûkî, Kutbeddin Hüsrev İbn el-Hızr, Sâbıkeddin Alî ve onunla birlikte Şemseddin Alî bin Erbil Kalesi'nin sahibi olan Ebî el-Heycâ el-Habbânî ve onunla birlikte Şemseddin Muhammed bin Ahmed el-Hakkârî vardı ki onun dedesi Hakkârililer arasında söz sahibi biriydi; ve onlarla birlikte Şemseddin Şehâbeddin el-Harimî de bulunuyordu ve kendisi Selahaddin'in dayısıdır. Bu sayılanların her biri bu makamı talep etmiş ve ona galip gelmek için taraftar toplamıştı. Bunun üzerine Mısır'ın sahibi olan Fâtımî Halifesi el-Âdıd lidînillâh, Selahaddin'i öne çıkardı ve sarayına gelmesini emretti ona vezirlik hilatını giydirmek ve amcasından sonra yönetimi ona devretmek için. Halife el-Âdıd'ı bu tercihe yönelten sebep şuydu: Selahaddin'in ordudaki zayıflığıydı. Çünkü halife, eğer ordusu ve taraftarı olmayan Selahaddin'i başa geçirirse, onun yönetimi altında zayıf kalacağını, onu kolayca yöneteceğini, Selahaddin'in muhalefet etmeye cesaret edemeyeceğini ve Şam'dan gelen ordunun üzerine kendi emrini uygulayacak birini koyabileceğini düşündü; böylece ordunun bir kısmını yanına çekince geri kalanları dışarı atacak ve ülke tamamen kendisine dönecekti ve Şam ordularının süresi boyunca Franklara karşı burayı koruyacaktı; o kendi istediği emri murat etti, Allah ise başka bir şeyi murat etti dışarıdan. Selahaddin ilk başta çekindi ve bu makam için kendini zayıf gördü; fakat onu tek bir ses olarak buna zorladılar; Şüphesiz ki Allah, cennete zincirlerle çekilerek götürülen bir kavme şaşar. Saraya ulaştığında üzerine hilat giydirildi vezirlik hilatı, elbisesi ve sarığı verildi; ona el-Melikü'n-Nâsır unvanı verildi ve amcası Esedüddin'in evine geri döndü oraya yerleşti. Bu makamı kendileri için isteyen o emirlerden hiçbiri ona dönüp bakmadı ve ona hizmet etmediler. **Fakih Ziyâeddin Îsâ el-Hakkârî ise onun yanındaydı; o, Şemseddin Alî bin Ahmed'in yanına giderek onun fikrini çelene kadar uğraştı ve ona dedi ki: "Şüphesiz ki bu yönetim, Aynüddevle el-Yârûkî varken geride kalanlara ulaşmaz." Bunun üzerine o, Selahaddin'e meyletti. Şehâbeddin el-Harimî'ye giderek ona dedi ki: "Şüphesiz bu Selahaddin, devlet, hallerin iyiliği ve memleket senindir; işler bir araya gelmişken ilk onu bu işten çıkarmaya uğraşan sen olma, yoksa biat bağı çözülür." Onunla uğraşmaya devam etti, nihayet onu da yanına getirdi ve ona bağlılık yemini ettirdi.** Ardından Kutbeddin'e döndü ve ona dedi ki: "Şüphesiz ki Selahaddin, insanları itaate çağırmaktadır ve senden başkası kalmadı ve Amr el-Yârûkî hariç; ve her halükarda, seninle Selahaddin arasında seni bağlayan bir akrabalık vardır ve onun aslı Ekraddandır" böylece yönetim onun elinden çıkıp Türkmenlere geçmedi. Ona vaatlerde bulundu ve ikta topraklarını artırdı; bunun üzerine Selahaddin de ona itaat etti ve döndü topluluğun en büyük lideri ve asker sayısı bakımından en çok olanı olan devletin emiri el-Yârûkî'ye. Fakat ona karşı yapılan bu hamle bir fayda sağlamadı ve ona karşı etki etmedi. Ve dedi ki: "Ben Yusuf'a asla hizmet etmem." Yanındakilerle birlikte Nureddin'e geri döndü. Nureddin ise onların bu ayrılışını hoş karşılamadı fakat Allah'ın yerine gelmesi mukadder olan emri gerçekleşmişti ve artık olan olmuştu. Selahaddin'in ayakları tamamen sağlamlaştı ve hükümdarlığının temeli kuruldu; kendisi el-Melikü'l-Adil Nureddin'in vekiliydi ve ülkenin tamamında Nureddin adına itaat sağlıyordu. Onlar ancak onun emriyle hareket ediyorlardı. Nureddin, Selahaddin'e yazdığı mektuplarda ona "el-Emîrü'l-İspehsâlâr" unvanıyla hitap ediyor ve ona tazim göstermek amacıyla resmi mektuplarda ismini doğrudan yazmıyor, sadece "el-Emîr" lakabıyla hitap etmeyi ihmal etmiyordu Başkomutan Selahaddin'e ve Mısır topraklarındaki diğer tüm emirler de aynı şekilde davranıyorlardı. Ve kolayca Selahaddin, insanların kalplerini kazandı ve amcası Esedüddin'in toplamış olduğu tüm malları ve paraları cömertçe dağıttı. Ve talep etti Halife el-Âdıd'dan kendisine vermesi için bazı şeyler; halife ise ona engel olamadı. Böylece insanlar ona meyletti, onu sevdi ve onun konumu güçlendi bu yönetimdeki askerler ve memurlar üzerinde; saray görevlisinin gücü ise zayıfladı. Böylece o, tırnağıyla kendi ölümünü eşeleyen canlı gibi oldu.

Ve Selahaddin, Nureddin'e mektup göndererek kardeşlerini kendi yanına göndermesini talep etti; fakat Nureddin buna hemen olumlu cevap vermedi ve dedi ki: "Onlardan birinin sana muhalefet etmesinden ve ülkeyi bozmasından korkarım." Daha sonra o topluluk, gitmek üzere bir araya geldi Mısır'a doğru. Bunun üzerine Nureddin orduları yola çıkardı ve derenin arasında Selahaddin'in kardeşi Şemsüddevle de vardı Turanşah bin Eyyûb; kendisi Selahaddin'den daha büyüktü. Yola çıkmak istediği esnada Nureddin ona dedi ki: "Eğer sen Mısır'a gidersen onun hayatına karışırsın; şüphesiz ki o Yusuf, sen oturduğun esnada senin hizmetinde bulunuyordu şimdi ise onun işlerine karışma; aksi takdirde ülkenin düzeni bozulur, o zaman kuşatılırsınız ve inanç zayıflar. Eğer sen duruma bakıp onun Mısır'ın sahibi ve emri itaat edilen bir lider olduğunu kabul ederek, ona kendin bizzat boyun eğeceksen, o zaman onun yanına git onun gücünü pekiştir ve giriştiği işlerde ona yardım et." Turanşah dedi ki: "Ona öyle bir hizmet ve itaatle davranacağım ki bu bağ seninle kesişecek Allah Teâlâ dilerse." Ve nitekim onunla tam da söylediği gibi oldu.

FRANKLARIN DİMYAT ŞEHRİNİ KUŞATMASININ ZİKRİ

Beş yüz condemned altmış beş yılının Safer ayının başlarında Franklar, Dimyat şehri üzerine geldiler Mısır topraklarından. Sahil tarafı tamamen boş kalmıştı; Esedüddin'in Mısır'ı tamamen ele geçirmesinden dolayı Franklar korkmuşlar ve helak olacaklarına kesin gözüyle bakmışlardı.
Franklar; Endülüs, Sicilya ve diğer ülkelerdeki Franklara mektup yazıp yardım talep ettiler ve Mısır'daki Müslüman hakimiyetinin hâlâ yerinde olduğunu, eğer yardım gelmezse Kutsal Beyt'in [Kudüs'ün] Müslümanların eline geçeceğini bildirdiler. Bu halklardan mal, adam ve silah yardımı aldıktan sonra, Dimyat'ı kuşatıp ele geçirmek ve burayı Mısır'ı istila etmek için bir dayanak noktası yapmak amacıyla büyük bir kibir ve gururla yola çıktılar. Karaya çıktıklarında Franklar, Dimyat şehrinin önünde konaklayıp burayı kuşattılar ve sıkıştırdılar. Selahaddin, nehir yoluyla şehre yardımlar gönderdi ve elinin altındaki tüm birlikleri içeri soktu; para, silah ve mühimmat verdi. Bu esnada Nureddin'e hızlı haberciler göndererek ülkenin içinde bulunduğu tehlikeli durumu bildirdi ve eğer Dimyat'a acilen yardım ulaştırmazsa bu şehrin düşmanın eline geçeceğini iletti. Şöyle ekledi: "Eğer ben şahsen oraya gidersem, Kahire halkı arkamdan gıyabımda fırsat kollayacak, buradaki Mısırlılar üzerime yürüyüp bana karşı isyan edecekler ve Franklar önümdeyken beni arkamdan sıkıştıracaklar." Bunun üzerine Nureddin, ona bölük bölük, birlik birlik ordular gönderdi; bir birliği donatır donatmaz hemen yola çıkarıyordu, öyle ki tüm orduyu parça parça sevk etti. Bu sırada kendisi de Franklara ait toprakların sınırına doğru hareket etti; buraları tamamen yağmaladı, ateşe verdi ve yıktı. Birlikleri, Frankların topraklarının öyle derinliklerine nüfuz etti ki daha önce hiçbir Müslüman ordusu oraya ulaşmamıştı; çünkü bu bölgeler tamamen savunmasız kalmıştı. Franklar, Mısır'a sürekli yardımların ulaştığını, Nureddin'in de kendi ülkelerine girip buraları yağmalayarak harap ettiğini görünce, hevesleri kırılmış olarak ve hiçbir şey elde edemeden gerisin geri döndüler. Bu vesileyle, iki av peşine düşüp kulaksız dönen devenin meseli onlara tam olarak uymuş oldu. Ülkelerine döndüklerinde orayı tamamen harap edilmiş buldular. Selahaddin bu şehrin korunması için çok büyük paralar harcadı. Bana aktarıldığına göre, el-Âdıd'dan daha cömert bir adam görülmemiştir; zira Franklar Dimyat önündeyken, elbise ve diğer giyim kuşam malzemeleri hariç, Selahaddin'e sadece para olarak bir milyon dinar göndermiştir.

NUREDDİN'İN KEREK KALESİ'Nİ KUŞATMASININ ZİKRİ

Bu yılın Recep ayında Nureddin, Kerek Kalesi'nin topraklarına girdi ve burayı kuşattı. Bunun sebebi şuydu: Selahaddin'in babası Necmeddin Eyyûb, Şam'dan ayrılıp Kahire'ye doğru gitmekteydi ve yanında Nureddin'in kendisine verdiği bir muhafız birliği vardı. Ayrıca yanında çok sayıda tüccar ve kervan topluluğu da bulunuyordu. Nureddin, bu yolcuların emniyetinden endişe ettiği için, yolda başlarına bir şey gelmesini engellemek amacıyla bizzat gidip Kerek Kalesi'nin önünde konakladı. O burayı kuşatmışken, Necmeddin Eyyûb ve beraberindekiler yollarına hiçbir engelle karşılaşmadan güvenle devam ettiler. Nureddin, kaledekilere karşı mancınıklar kurdurdu; ancak Frankların toplanıp üzerine doğru yürümekte olduklarını haber alınca, öncü birlikleri Frankların önünü kesti ve oğulları ile yanındakileri oraya sevk etti. Franklar onları gördüklerinde, öncü birliğin başında bulunan el-Harrânî'nin oğlu ile Karîb İbnü'l-Hafîr'i fark ettiler; bunlar Frankların en seçkin iki şövalyesiydi. Nureddin, Franklar daha diğer birlikleriyle birleşmeden önce bu liderlerin üzerine yürüdü ve onlarla savaştı. Franklar bu iki lideri korumak için iki yüz süvari, bin Türkmen akıncı ve çok sayıda piyadeyle geldiler. Franklar yaklaştıklarında Müslümanlar onların üzerine atıldılar; Franklar arkalarında kalan ordunun safına doğru çekildiler. Nureddin bunun üzerine Şam topraklarına doğru hareket etti, Frankların egemen olduğu toprakları boydan boya geçerek yoluna çıkan her şeyi yerle bir etti. Suriye'ye ulaştığında Franklarla karşılaşmak için bir süre bekledi; fakat onlar yerlerinden kıpırdamaya cesaret edemediler, çünkü ondan harika bir şekilde korkuyorlardı. Bunun üzerine ordusunu ancak Halep'te meydana gelen büyük deprem felaketinin haberini aldığında kaldırdı ve bu büyük hadise yüzünden Halep'e ve Şam topraklarının diğer şehirlerine doğru hareket etti.

ŞAM'DAKİ DEPREMİN VE NUREDDİN'İN YAPTIĞI İŞLERİN ZİKRİ

Bu yılın Şevval ayının on ikisinde, Suriye topraklarının çoğunda, Mısır'da, Yukarı Mezopotamya'da, Musul'da, Irak'ta ve diğer ülkelerde çok şiddetli bir deprem meydana geldi; fakat Suriye bu depremden en büyük zararı gören yer oldu. Ba'lebek neredeyse tamamen yıkıldı; aynı şekilde Humus, Hama, Şeyzer, Barîn, Halep ve diğer pek çok şehir harap oldu. Şehirlerin surları ve içlerindeki kaleler tamamen yıkıldı, evler sakinlerinin üzerine çöktü ve buralarda sayısız insan helak oldu. Nureddin bu haberleri aldığında, surların yıkıldığını öğrenip Frankların buraları aniden ele geçirmesinden korkarak derhal Ba'lebek'e gitti. Oraya ulaştığında surların ve kalenin onarımını başlattı; henüz buranın işleri bitmemişken, diğer şehirlerin de yıkıldığını ve halksız kaldığını öğrendi. Bunun üzerine hemen Ba'lebek'ten ayrılarak Humus'a gitti, orayı tahkim etti; oradan Hama'ya, oradan da Barîn'e geçti. Franklara karşı diğer tüm şehirleri güvence altına almak için büyük bir aceleyle hareket etti; en çok da Frankların topraklarına en yakın mülkü olan Barîn Kalesi'nin surlarıyla ilgilendi, öyle ki oranın surlarından tek bir taş bile eksik bırakmadı. Oraya çok sayıda askerden oluşan güçlü bir garnizon yerleştirdi ve her gün, gece gündüz inşaat işlerinin başında duracak güvenilir adamlar bıraktı. Ardından Halep'e geçti; orada depremin izlerinin diğer hiçbir şehre benzemediğini, her şeyin tamamen yıkıldığını gördü. Felaketten kurtulan halkın korkusu o kadar büyüktü ki, artçı sarsıntılar yüzünden evlerinde kalmaya cesaret edemiyorlar, sürekli açık alanlarda barınıyorlardı. Nureddin, halkın bu zor durumunu görünce bizzat inşaat işlerini yönetti ve surları, kuleleri, şehirlerin camilerini süratle yeniden ayağa kaldırdı. Bu işler için hesapsız paralar harcadı. Frankların şehirlerine gelince; deprem buraları da neredeyse tamamen yıkmıştı. Onlar da surlarını yeniden inşa etmek için büyük bir aceleyle işe koyuldular; çünkü Nureddin'in buraları ele geçirmesinden korkuyorlardı. Her iki taraf da kendi şehirlerini tahkim etmekle o kadar meşguldü ki, hiçbiri diğerine saldırmayı düşünemiyordu.

NUREDDİN'İN SÜVARİ BİRLİĞİNİN YAPTIĞI AKININ ZİKRİ

El-Bîre Kalesi'nin sahibi olan Şehâbeddin Mahmud bin İlgazi İbn Artuk, yanındaki iki yüz süvariyle birlikte yola çıkmıştı; amacı Ba'lebek'in köylerinden olan el-Lebve'de bulunan Nureddin'in ordusuna katılmaktı. Oraya doğru at sürerken, Müslüman topraklarına akın düzenlemiş olan Franklara ait üç yüz süvariyle aniden karşılaştı. Bu hadise Şevval ayının on yedisinde meydana geldi. İki taraf da birbirini görür görmez büyük bir hırsla savaşa tutuştular ve geri adım atmadılar. Müslümanlar harika bir şövalyelik sergilediler; çünkü karşılarındaki üç yüz Frank süvarisine karşı tek bir adım bile geri çekilmediler. İki taraftan da çok sayıda insan öldü; fakat sonunda Franklar tamamen bozguna uğratıldılar. Birkaç kişi hariç, Frankların tamamı ya kılıçtan geçirildi ya da esir alındı. Şehâbeddin, Frankların başlarını kestirdi ve bu başları ordusuyla birlikte zafer alayı halinde Nureddin'e götürdü. Nureddin bu başları incelediğinde, içlerinde Frankların en büyük ve en tanınmış komutanlarından birinin başının da olduğunu gördü; bu durum Müslümanların yüreğine büyük bir sevinç verdi ve Nureddin'in gözünde bu küçük birliğin kazandığı zafer büyük bir mucize olarak kabul edildi.

MUSUL ATABEYİ KUTBEDDİN MEVDÛD BİN ZENGİ'NİN VEFATININ ZİKRİ

Hicri 565 yılının Şevval ayında, Musul Atabeyi olan, İmâdüddin Zengi'nin oğlu ve Aksungur'un torunu Kutbeddin Mevdûd vefat etti. Musul'da hastalandığında, hastalığı çok ağırlaştı ve ölümünün yaklaştığını anlayınca, devleti kendisinden sonra büyük oğlu Seyfeddin Gazi'ye bıraktı. O sırada onun naibi [veziri] olan Fahreddin idi; Fahreddin, Kutbeddin Mevdûd'un amcası olan Nureddin Mahmud Zengi'nin Musul'daki bu duruma müdahale etmesinden ve yönetimi değiştirmesinden korkuyordu. Ayrıca Kutbeddin, Hüsamettin bin Tîmurtâş'ın kızı olan eşiyle [Seyfeddin Gazi'nin annesiyle] evliydi ve kadının bu yönetim üzerinde büyük bir nüfuzu vardı. Fahreddin, kadının da desteğini alarak Kutbeddin'in bu kararını onaylattı. Ertesi gün Fahreddin, tüm emirleri ve komutanları toplayarak Seyfeddin Gazi'ye sadakat yemini ettirdi. Kutbeddin Mevdûd öldüğünde kırk yaşını henüz yeni geçmişti. Kendisi çok iri yarı, geniş alınlı, esmer tenli, güzel yüzlü, heybetli ve sesi çok gür bir hükümdardı. Devleti yirmi bir yıl, beş ay ve on beş gün boyunca başarıyla yönetmişti. Vefatının ardından vasiyeti üzerine oğlu Seyfeddin Gazi tahta oturdu ve devleti babasının kurallarına göre idare etmeye başladı.

Burada bahsedilen ve Ekraddan olan Kutbeddin soy ağacı Türk olarak belirlenmektedir, o tarihlerdeki ekrad kelimesi çoban , davar güden vs manasındadır.

Comme aucuns turcs gens-d'armes yssirent de la uille de Sur pour uenir mettre le feu dedans les engins & tentes des nobles chrestiens pour cuider donner courage aux manans & habitans de la uille: mais ceux qui yssirent furent tous prins & les barons chrestiens leur firent trancher les testes denant ceux de la uille.

CHAP. LXXIII.

ET quand ceux de Sur virent qu'ils auoyent faillis au secours du roy de Damas & du Caliphe d'Egypte, ils furent tant desconfortez que plus ne sceurent que penser: car noz gens les assailloient par telle maniere qu'ils estoyent tous esbahis & espouuentez, & aussi n'auoit gueres dedans la ville forts marchans, gens mecaniques qu'ils ne scauoient la maniere de guerroyer

GODEFFROY DE BVILLON. 365

guerroyer & tellement que si peu de gens de guerre qu'ils pouuoient estre dedans la ville auoient autant à besongner de reconforter & donner courage aux manans & habitans de ce lieu comme de deffendre la ville contre les chrestiens, si aduint qu'il y eut aucuns cheualiers sarrazins, lesquels pour donner courage à leur gens yssirent hors de la ville de Sur, & furtiuement vindrẽt mettre & bouter le feu és beffrois & logis de bois q̃ les chrestiẽs auoiẽt faits: mais cõbiẽ qu'ils fussent sortis hardymẽt si ne furent pas si heureux ne aduantagez que de retourner; car ils furẽt tous prins des chrestiens, & ainsi comme le feu estoit embrasé esdits logis beffrois de l'ost vn noble cheualier de France monta sur vn des beffrois tout emprins & allumé de feu, & on luy demandoit de l'eaue dequoy il esteindroit le feu, & quand ceux de la ville de Sur le virent, ils commencerẽt de luy tirer traicts & sayettes de leurs arbalestes & arcs, mais pource ne laissa il oisic de destendre le feu, & puis descendit sain & saulue, sans aucun peril ou dangier de feu ne autre chose qu'on luy pensé faire dont vn chacun s'esmerueilla & le tint on à grand & veritable miracle. Et quand le feu fut ainsi merueilleusement esteint & la noise passee: les nobles chrestiens prindrent les turcz qui estoient yssus, & aussi furẽt prins à ceste course, & leur fit-on à tous trencher les testes deuant ceux de la ville dequoy ils furẽt bien esmerueilles, & si fut despecé & mis en pieces vn engin qu'ils auoyẽt dessus leurs murs: lequel grẽ uoit moult aux deuots chrestiens dequoy ceux de la ville furent moult desconfortez.

En ce temps le turc Balaac assembla ses gens d'armes

366 LA GENEALOGIE DE

d'armes & toute sa puissance & vint mettre le siege deuant vne bonne ville appellee Giraple, & quand il fut arriué deuant la ville il fit semblant & maniere de vouloir composer à ceux de la ville & les appaiser, si manda le seigneur de la ville pour parler à luy ils furẽt: lequel y vint sans differer, & si tost comme Balaac le peut tenir traitreusement luy fit trencher le chef dont ce fut dommage: car il estoit bon & vaillant cheualier, si prie à Dieu qui le vueille auoir reçeu en sa gloire, & incontinent que Iosselin le cõte de Rohais sçeut la trahison de Balaac, il se pensa qu'il n'auoit la mestier d'vn tel voisin comme estoit Balaac: car la ville de Giraple estoit assise assez pres de Rohais, parquoy le conte de Rohais assembla sa gens d'armes & le garnit de ce qui luy estoit besoin tout au mieux qui luy fut possible, & puis diligemment se mist à chemin pour venir combatre Balaac, si marcha tant auant qu'il le vint rencontrer auprès de Giraple, & vaillamment comme vn preux & noble prince, luy presenta la bataille: laquelle fut moult cruelle au commancement. Mais par la grace de nostre seigneur Iesus-Christ fut finablement Balaac desconfit, & ses gens occis. Et quand Balaac vit la prouesse des chrestiens & qu'il ne pouuoit resister il cuida prendre la fuitte pour soy sauuer dessus vn bõ cheual qu'il auoit: mais le noble cõte de Rohais le poursuiuit tellement en fuyant qu'il le reprint à l'ayde de nostre seigneur & luy trencha le chef vaillamment, & quand le vaillant conte de Rohais eut ainsi cheualeureusement faicte ceste desconfiture des turcz. Il print le chef du turc Balaac & l'enuoya pour present à tous ceux d'Anthioche

à fin

GODEFFROY DE BVILLON. 367

à fin de les reconforter & leur dõner tousiours courage, puis apres l'enuoya aux princes & barons chrestiens qui estoyent le siege deuant la ville de Sur, dequoy ilz furent moult ioyeux & les Turcz courroucez & marris, & apres ces nouuelles noz gẽs les vaillãs chrestiẽs assaillirẽt la ville de Sur, plus aspremẽt qu'ilz n'auoyẽt pouint encores fait, dequoy les Turcz de Sur estoyent plus esbahys qu'ilz n'auoyẽt point encores esté: car ilz estoyent fort enuahys, & si n'auoyẽt comme plus de viures, & c'est assauoir que ce siege durant les turcz d'Escalonne retournerent encores furtiuement courir deuãt Hierusalem, & mirent à mort de chef tous ceux qu'ilz trouuerent hors de la cité & les autres forbarresses, & si dõmagerent fort le pays d'entour dont ce fut pitié, & puis soudainemẽt retournerẽt en leurs terres, pource qu'ilz n'estoyẽt si hardis d'attendre les chrestiẽs. Or estoyent adonc ceux de la ville de Sur en telle maniere qu'ilz ne pouuoyẽt plus resister, si demanderent vn peu de treues aux chrestiens, & ilz luy ottroyerẽt de gracẽt: car les Turcz vallloyent aussi cõme des enfiez de leur ville gaigner, & vsurpant les treues ceux de la ville de Sur enuoyerẽt ambassadeurs aux nobles chrestiens pour traiter paix à eux, si vindrent les ambassadeurs Turcz à noz gẽs & hũblemẽt requirẽt qu'il leur pleust les receuoir à merci leurs vies sauues, & ils leurs rendroyent la ville de Sur à plaisir voulonté. Si indrent conseil les barons, & ottroyerẽt aux Turcz ambassadeurs ce qu'ilz demandoyent: combien qu'ilz estoyent assez puissans pour gaigner & auoir la ville à leur bõ plaisir & sans aucune contenance ou traité d'accord;

maig

368 LA GENEALOGIE DE

mais ilz se vouloyent bien monstrer comme begnins & humains Princes, & aussi retournerent les ambassadeurs en la ville de Sur dire l'effect de leurs ambassades, & ainsi les Turcz yssirẽt hors de la ville de Sur leurs vies & leurs bagues sauues comme les barons leurs auoyent promis & accordé, & puis les chrestiens entrerent dedans: comme maistres & seigneurs de la ville: mais peu s'en falut qu'il n'y eut grand discord entre les Princes & le menu peuple: car les simples gens-d'armes disoyent qu'ilz estoyẽt trahys, & mal contans de ce qu'ilz n'auoyent eu aucuns meubles, ou biens de la ville mais apres toutes paroles de murmurement, aucuns vaillans cheualiers & gens de bien pacifierent le discord dont vn chacun se contenta, & attant cessa le murmure; & en telle maniere fut la ville prinse & conquestee par les nobles chrestiens le dernier iour du mois de Iuillet, l'an de nostre Seigneur Iesus-Christ mille cent & vingt quatre ans.

Bazı Türk savaşçıların, kasaba halkına ve sakinlerine cesaret vermek amacıyla soylu Hristiyanların savaş aletlerini ve çadırlarını ateşe vermek için Sur şehrinden dışarı çıkmaları; fakat dışarı çıkanların hepsinin yakalanması ve Hristiyan baronların, şehirdekilerin gözü önünde onların başlarını kestirmesi üzerine.

BÖLÜM LXXIII.

Ve ne zaman ki Sur halkı, Şam Kralı'nın [Tuğtekin] ve Mısır Halifesi'nin yardımından mahrum kaldıklarını gördüler, o kadar büyük bir çaresizliğe düştüler ki artık ne düşüneceklerini bilemediler; çünkü insanlarımız onlara öyle bir tarzda saldırıyordu ki hepsi şaşkınlık ve dehşet içindeydi. Ayrıca şehrin içinde savaşmayı bilen, savaş yöntemlerinden anlayan güçlü tüccarlar ve zanaatkarlar neredeyse hiç yoktu; ve şehirde bulunabilecek az sayıdaki savaşçı insanın ise, şehri Hristiyanlara karşı savunmaktan ziyade, o yerin kasaba halkını ve sakinlerini teselli etmek ve onlara cesaret vermek için uğraşması gerekiyordu. Bu sırada bazı Sarazen şövalyeler ortaya çıktı; bunlar kendi adamlarına cesaret vermek amacıyla Sur şehrinden gizlice dışarı çıktılar ve Hristiyanların yaptırmış olduğu ahşap kuleleri [kuşatma kulelerini] ve kulübeleri gizlice ateşe vermeye ve yakmaya geldiler. Her ne kadar bunu çok büyük bir cesaret ve yiğitlikle yapmış olsalar da, geri dönecek kadar şanslı ya da avantajlı olamadılar; çünkü Hristiyanlar tarafından hepsi yakalandı. Ordugahın kuşatma kuleleri ve kulübeleri bu şekilde ateşe verilip alevler içinde kaldığında, Fransa'dan soylu bir şövalye, tamamen ateşe verilmiş ve alevler içindeki kulelerden birinin üzerine çıktı; ona su veriliyordu ve o da bu suyla ateşi söndürüyordu. Sur şehri halkı bunu gördüğünde, arbaletleriyle ona doğru oklar ve fırlatılan mızraklar atmaya başladılar; fakat o, her şeye rağmen ateşi söndürmekten vazgeçmedi. Ardından, ateşten hiçbir zarar görmeden veya üzerine atılabilecek başka hiçbir şeyden etkilenmeden, sağ ve salim olarak aşağı indi; bu durum karşısında herkes hayretler içinde kaldı ve bunu büyük ve çok erdemli bir mucize olarak kabul etti. Ve ateş bu şekilde hayret verici bir biçimde söndürülüp karmaşa yatıştığında, soylu Hristiyanlar bu baskında dışarı çıkmış ve yakalanmış olan Türkleri aldılar ve şehirdekilerin gözü önünde hepsinin başlarını kestirdiler; bundan ötürü şehir halkı büyük bir hayret ve dehşet yaşadı. Ayrıca surlarının üzerinde bulunan bir savaş aleti [mancınık] parçalanıp taş haline getirildi; bu durum dindar Hristiyanları çok memnun ederken, şehir halkını ise büyük bir çaresizliğe sevk etti.

Bu sırada Türk Balaac [Belek Gazi], kendi savaşçı adamlarını ve tüm gücünü topladı; gelip Giraple [Münbiç] denilen güzel bir kaleyi kuşattı. Şehrin önüne ulaştığında, şehir halkıyla anlaşmak ve onları yatıştırmak ister gibi bir tavır sergiledi; kalenin beyini, kendisine güvenlik garantisi vererek konuşmak üzere yanına çağırdı. Bey hiç gecikmeden geldi; fakat Belek Gazi, haince bir niyetle onun başını hemen orada kestirdi, bu durum büyük bir kayıp oldu; çünkü o, iyi, dindar ve yiğit bir şövalyeydi, Tanrı'dan ruhunu şanına kabul etmesini dileriz. Rohais [Urfa] Kontu Iosselin [I. Joscelin], Belek Gazi'nin bu ihanetini öğrenir öğrenmez, Urfa şehrine oldukça yakın olan Münbiç Kalesi'nin kuşatılması karşısında böyle bir komşuya ihtiyacı olmadığını düşündü; bu yüzden Urfa Kontu kendi savaşçı adamlarını topladı ve elinden gelen en iyi şekilde orayı tahkim etti. Ardından, Münbiç yakınlarında bulunan Belek Gazi ile savaşmak üzere hızla yola çıktı; yiğitçe gelen bu soylu prens, onun önüne savaş düzeninde çıktı. Savaş başlangıçta çok şiddetli ve zalimce geçti; fakat nihayetinde efendimiz İsa Mesih'in lütfuyla Belek Gazi bozguna uğratıldı ve adamları katledildi. Belek Gazi, Hristiyanların gösterdiği yiğitliği ve onlara karşı koyamayacağını görünce, yanındaki çok iyi bir ata binerek canını kurtarmak amacıyla kaçmaya çalıştı; fakat soylu Urfa Kontu onu öyle bir şekilde takip etti ki, efendimizin yardımıyla onu

yakaladı ve yiğitçe başını kesti. Yiğit Urfa Kontu, Türklerin bu bozgununu bu şekilde şövalyeye yakışır bir tarzda tamamladığında, Türk Belek Gazi'nin başını aldı ve hem onları teselli etmek hem de onlara cesaret vermek amacıyla, Sur şehrinin önünde kuşatmayı sürdüren dindar Hristiyan prenslerine ve baronlarına bir hediye olarak gönderdi. Bu haberleri alan baronlar büyük bir sevinç duydular; Türkler ise çok öfkelendiler ve kedere boğuldular. Bu haberlerin ardından, bizim yiğit Hristiyan askerlerimiz Sur şehrine çok daha şiddetli bir şekilde saldırdılar, öyle ki şehirdekiler henüz hiçbir yardım almamışlardı; bu yüzden Sur Türkleri, kuşatılmış ve çaresiz kalmış olduklarından, artık yiyeceklerinin de tükenmesi sebebiyle daha büyük bir şaşkınlık içine düştüler. Ayrıca Aşkelon Türklerinin kuşatmayı bırakıp aniden Kudüs'e doğru koştukları, şehir dışındaki topraklarda buldukları herkesi yeniden katledip öldürdükleri ve diğer bazı kalelere zarar verdikleri haberi ulaştı; çevre topraklara çok büyük zararlar vermişlerdi, bu durum üzüntü yaratmıştı. Fakat ardından aniden ve hiç beklemeden kendi topraklarına geri döndüler; çünkü Hristiyanları bekleyecek kadar cesur değillerdi.
İşte o zaman Sur şehri halkı öyle bir duruma geldi ki artık direnecek güçleri kalmadı; Hristiyanlardan kısa süreli bir ateşkes talep ettiler ve Hristiyanlar da şehir sakinlerinin teslim olması ve şehrin kazanılması karşılığında onlara bu ateşkesi memnuniyetle tanıdılar. Bu ateşkes süresince Sur şehri halkı, barış görüşmeleri yapmak üzere soylu Hristiyanlara elçiler gönderdi; nitekim Türk elçiler bilgece ve alçakgönüllülükle gelerek, canlarının bağışlanmasını ve şehri tam bir rızayla Hristiyanlara teslim etmeyi talep ettiler. Baronlar kendi aralarında konsey topladılar ve Türk elçilerin bu talebini kabul ettiler; onlara ne kadar güçlü prensler olduklarını göstermek istiyorlardı. Şehri kendi rızalarıyla teslim almaları karşılığında onlara hiçbir zorluk çıkarmadılar; ancak kendilerinin iyi, merhametli ve insani prensler olduklarını açıkça göstermek arzusundaydılar. Böylece elçiler, elçiliklerinin sonucunu bildirmek üzere Sur şehrine geri döndüler; ve böylece Türkler, baronların kendilerine söz verdiği ve anlaştığı gibi, canları güven altında ve eşyalarıyla birlikte Sur şehrinden dışarı çıktılar. Ardından Hristiyanlar, şehrin efendileri ve sahipleri olarak içeri girdiler; fakat prensler ile sıradan halk arasında neredeyse çok büyük bir anlaşmazlık çıkacaktı. Çünkü sıradan askerler, kendilerine ihanet edildiğini söylüyorlardı ve şehrin içindeki taşınabilir mallardan veya zenginliklerden hiçbir şey alamadıkları için çok hoşnutsuz kalmışlardı; ancak tüm bu homurdanma ve söylenmelerin ardından, bazı yiğit şövalyeler ve iyi insanlar aradaki bu anlaşmazlığı yatıştırdılar, öyle ki her biri tatmin oldu ve homurdanmalar tamamen sona erdi. Ve Sur şehri, soylu Hristiyanlar tarafından, efendimiz İsa Mesih'in insan oluşunun bin yüz yirmi dört (1124) yılında, Temmuz ayının son gününde bu şekilde fethedildi ve ele geçirildi.

Comme Baudouin de Bourc roy de Hierusalem fut deliuré de prison par rançon. Puis vint en Anthioche. Et comme il assiegea la ville de Halappe, & puis retourna en Hierusalem.

CHAP. LXXIIII.

ET Quand Baudouin de Bourc le Roy de Hierusalem, qui ia auoit esté deux ans en prison, sçeut les nouuelles que le Turc Balaac, lequel le tenoit prisonnier estoit mort, il fit parler & conuenir de sa rançon par aucuns de ses amis, & tellement fut fait auec ceux

GODEFFROY DE BVILLON. 369

ceux qui le tenoient depuis la mort de Balaac qui fut deliuré & mis à rançon vne grande somme de deniers d'or, pour laquelle somme le roy promist sa foy aux turcs & donna bons pleiges & ostages, & quand il fut ainsi deliuré & mis hors de prison il ala droit en Anthioche où il fut receu à grand ioye & luy fut faicte bonne chere, & quand le roy de Hierusalem eut vn peu seiourné en Anthioche il propo sa par le conseil d'Anthioche qu'il yroit assieger la ville de Halappe & la contraindroit tellement de tout son pouuoir que sa rançon en seroit payee & brief ny alloit pour autre intention, & quand le roy de Hierusalem sçait qu'il peut auoir de gens, il se garnit de ce qu'il luy estoit necessaire & alla assieger la ville de Halappe ainsi comme il auoit propolé, & brief leur donna de si fors assaux au commencemẽt qu'ils estoient moult espouuentez, & quand ceux de Halappe virent qu'ils ne pouuoient longuement durer contre les chrestiens, ils enuoyerent querre secours & ayde à leurs voisins & aux turcs admiraux lesquelz demeuroient outre le fleuue d'Eufratre en leurs mandant comment le roy de Hierusalem les auoit assiegez & les assaux qu'il leur faisoyent, & quand les admiraux sçeurent les nouuelles ilz assemblerent diligemment bien enuiron sept mille hommes à cheual & adresserent songneusemẽt leur chemin pour venir droit au secours de la ville de Halappe: mais quand le roy de Hierusalem sçeut ce ste venue il ne les attendit pas pour doubte d'auoir dommage & qu'il ne fut cause de la mort de ses gẽs parquoy il laissa le siege & s'en retourna de rechef en Anthioche dont il estoit party, & puis apres au-

A a

370 LA GENEALOGIE DE

cuns iours il print auec luy cheualiers & autres gens de guerre & alla droit en la cité de Hierusalem dõt il estoit Roy. Et quand il y fut arriué il fut receu à grand honneur de chacun & luy fit on tesbõne chere car il estoit bon & vaillant prince, & si auoit esté deux ans en prison ainsi que i'ay dit.

Assez tost apres que le noble Roy Baudouin fut retourné de prison en Hierusalem vn puissant Turc nommé Borsequin accompagné de Dodequin Roy de Damas entrerent en la terre d'Anthioche, où ilz firent beaucoup de dommages. Si enuoyerent les barons d'Anthioche prier au Roy de Hierusalem qu'il luy pleut de les venir secourir: car le puissant Turc Borsequin, & le Roy de Damas auoyent amenez si grande multitude de Turcz en la terre d'Anthioche qu'ilz gastoyent & dommageoyent merueilleusement tout le pays: & si n'estoyent si hardis de sortir sur eux: car ilz estoyent trop peu de chrestiens. Et quand le Roy eut ouy ces nouuelles il ne fut pas gueres ioyeux de ce qu'on l'auoit mandé: car il considerait & regardoit en soy-mesmes que la terre d'Anthioche auoit plus cousté & greué aux chrestiens que le Royaume de Hierusalem, & puis considerait aussi que luy mesme y auoit esté prins prisonnier, dequoy il estoit detenu en vne tres grande somme de deniers d'or. Pourquoy il n'estoit pas bien content d'y aller: mais apres qu'il eut bien tout regardé & disputé en soy mesmes il considera que tout iroit mal s'il n'y alloit, si eut charitable pitié de ses prochains & assembla ses gens d'armes ainsi qu'il luy sembloit de venir au secours d'Anthioche.

Puis

GODEFFROY DE BVILLON. 371

Puis il partit de Hierusalem auecques ses gens & se mit en chemin pour venir droit secourir ses ennemis, & en venant ainsi au secours alla assieger vn chasteau dit & appellé Carsanam.

Et quand il eut donné l'assaut, ceux qui estoyent dedans se rendirent à luy leurs vies sauues, apres alla a vn autre chasteau appellé Cardam outre la petite Surie: mais il ne le peut oncques auoir: car ceux de dedans estoyent garnis & pourueux de ce qui leur estoit de besoin, & puis le Roy n'auoit loisir de gueres seiourner, & cependant le Turc Borsequin & le roy de Damas allerent assieger le chasteau de Hasart: mais ilz n'eurent pas esté longuement deuant que le noble Roy de Hierusalem auec ses gens chrestiens approcherent assez pres de son siege, & lors le Roy qui n'auoit fors enuiron qu'onze cents cheuaucheurs fit trois batailles bien ordonnees. Et incontinent que Borsequin sçeut la venue du Roy de Hierusalem, il ordonna ses gens de cheual, lesquels estoyent enuiron le nombre de quinze mille, puis cheuaucherẽt roidement les deux armees l'vne contre l'autre. Et quand vint à s'approcher le noble & vertueux Roy de Hierusalem s'escria hautement à ses gens, messeigneurs les vrays nobles seruiteurs de nostre Seigneur Iesus-Christ, ie vous prie & requiers cherement que pour l'honneur de sa saincte passion que ce iourd'huy vueillez y employer voz corps contre noz ennemis & en la confiance de nostre Seigneur nous obtiendrons victoire d'eux, & à ces paroles vindrent les deuotz chrestiẽs & tencontrerent les turcz en chãps de bataille si vaillamment que c'estoit vn plaisir de leur voir fai-

372 LA GENEALOGIE DE

re plusieurs beaux faitz d'armes: comme assez en estoyent coustumiers & bien y apparut: car la bataille fut si fiere & cruelle contre les Turcz, que par la volonté de nostre Seigneur Iesus-Christ, les Turcz furent incontinent desconfitz, & tellement que Borsequin & le Roy de Damas se mirent en fuitte, & si ne furent onc asseurez iusques à ce qu'ilz furent retournez en leurs terres. Et ainsi retournerent à leur grand honte & confusion: car en celle bataille mourut du moins deux mille Turcz, & auec ce furent prins prisonniers grand nombre de riches Turcz, lesquelz payerent la rançon en quoy estoit tenu le Roy de Hierusalem, & des Chrestiens y eut d'occis en ceste bataille enuiron vingtquatre seullement, desquelz Dieu vueille auoir leurs ames, & par ceste maniere le puissant roy de Hierusalem gaigna & paya sa rançon, & si deliura ses pleiges & ostages de captiuité, & racheta vne sienne fille qui ia auoit esté l'espace de cinq ans en prison pour la rançon de son pere, & apres ceste victoire faicte, ceux d'Anthioche remerciarent fort le Roy de Hierusalem qui ainsi les auoit deliurez de leurs ennemis, & puis apres le Roy retourna en la cité de Hierusalem où il fut à fort grande ioye & honneur receu, & apres qu'il fut retourné ne demoura pas gueres apres qu'il fit fermer vn chasteau bien fort, lequel estoit assis & situé sus la montaigne de Baruth & fut appellé Montlamy.

Incontinent apres la bataille qui fut deuant le chasteau de Hasart, Dodequin le Roy de Damas donna grand tresor au Roy de Hierusalem pour auoir treues vn an durant, lesquelles il eut & obtint

du

GODEFFROY DE BVILLON. 373

du Roy de Hierusalem: mais tantost apres que l'an fut passé le Roy de Hierusalem entra en la terre de Damas auec vn grand nombre de chrestiens, & bailla tout le plat pais iusques és chasteaux & forteresses du Royaume, & là print vitailles, tresors, & plusieurs turcz, lesquels il deciut prisonniers, & leur faisant moult grand dommages, & puis retourna en son pays & Royaume de Hierusalem, & ainsi comme il retournoit, nouuelles luy vindrent, que du païs d'Egypte venoit vne grande armée & multitude de gens en la ville d'Escalonne, lesquelz auoyent vn grand desir d'eux combattre & auoir affaire aux chrestiens, laquelle chose ilz approuuerent à leur grand dommage: car ilz venoyent d'vne terre fertiste & delicieuse, & ne sçauoyent que c'estoit d'armes ne de faict de guerre. Et quand le puissant Roy de Hierusalem sçeut ces nouuelles il retourna hastiuement deuers Escalonne: mais deuant qu'il y arriuast il fit faire vne embusche secrette assez près de la ville, si marcherent tant les Egyptiens qu'ilz vindrent arriuer assez pres de l'embusche. Et quand le noble Roy de Hierusalem les vit, il enuoya aucuns de ses plus hardis coureurs iusques denant la ville d'Escalonne, & incontinent les Turcz d'Egypte qu'ilz auoyent si grand desir d'eux vouloir combatre aux chrestiens cuiderent venir frapper sus les coureurs du Roy de Hierusalem, lesquelz firent maniere de prendre la fuitte & vindrent iusques auprès de l'embusche & les turcz d'Egypte s'arresterent. Et quand le Roy vit les Turcz ainsi approcher il courut incontinent sur eux auec les chrestiens de l'embusche, & les occit tous excepté aucuns qui se

A a 3

374 LA GENEALOGIE DE

sauuerent pour diligemment & à course de cheual retourner dedans la ville d'Escalonne si espouuentez qu'à peine pouuoyent ilz auoir aucune contenance ne maniere de reciter le meschef & la hydeur qu'ilz auoyent eux, & y eut à ceste deconfiture deux mille Turcz occis sans ceux qui furent prins & naurez, & des chrestiens enuiron vingtsept, & pres de la ville, où il demoura vn iour & vne nuict pour leur monstrer sa noble prouesse. Et puis le lendemain retourna en la saincte cité de Hierusalem à grande ioye & liesse en rendant gloire & louange à nostre Seigneur Iesus-Christ de la triomphante victoire qu'il auoit eue sur ses ennemis.

Kudüs Kralı Baudouin de Bourc'un fidye karşılığında zindandan nasıl kurtulduğu. Ardından Antakya'ya gitmesi ve Halep [Halappe] şehrini nasıl kuşattığı ve sonra Kudüs'e nasıl geri döndüğü üzerine.

BÖLÜM LXXIIII.

Kudüs Kralı Baudouin de Bourc [II. Baudouin], iki yıldır zindanda esir bulunuyorken, kendisini tutsak eden Türk Belek Gazi'nin [Balaac] öldüğü haberini aldığında, bazı dostları aracılığıyla fidyesi hakkında konuşulmasını ve bir anlaşmaya varılmasını sağladı. Kendisini elinde tutanlarla yapılan görüşmeler sonucunda, Belek Gazi'nin ölümünün ardından büyük bir altın para [denier d'or] karşılığında serbest bırakılması kararlaştırıldı. Kral bu meblağ için Türklere bağlılık yemini etti, güvenilir kefiller ve rehineler verdi. Bu şekilde zindandan çıkarılıp özgürlüğüne kavuştuğunda, doğrudan büyük bir sevinçle karşılandığı ve çok iyi ağırlandığı Antakya'ya [Anthioche] gitti. Kudüs Kralı Antakya'da bir süre dinlendikten sonra, Antakya konseyinin tavsiyesiyle Halep [Halappe] şehrini kuşatmaya gitmeyi önerdi; burayı tüm gücüyle öyle bir baskı altına alacaktı ki, hem kendi fidye borcu bu fetihle ödenecek hem de başka niyetler kısa sürede hayata geçirilecekti. Kudüs Kralı toplayabileceği kadar asker topladıktan sonra, ihtiyaç duyduğu her şeyi hazırladı ve önerdiği gibi gidip Halep şehrini kuşattı. Kuşatmanın başlangıcında onlara öyle güçlü saldırılar düzenledi ki şehirdekiler harika bir şekilde dehşete düştüler. Halep halkı, Hristiyanlara karşı daha fazla uzun

süre dayanamayacaklarını görünce, komşularından, Fırat [Eufratre] Nehri'nin ötesinde yerleşik bulunan diğer Türk amirlerinden [admiraux/emirlers] yardım ve destek istediler. Onlara, Kudüs Kralı'nın kendilerini nasıl kuşattığını ve ne büyük saldırılar düzenlediğini bildirdiler. Bu haberleri alan amirler, aceleyle yaklaşık yedi bin atlı asker topladılar ve Halep şehrinin yardımına doğru hızla yola çıktılar. Fakat Kudüs Kralı bu ordunun yaklaşmakta olduğunu öğrendiğinde, bir kayıp yaşamaktan korktuğu ve adamlarının ölümüne sebep olmak istemediği için onları beklemedi; kuşatmayı kaldırarak ayrıldığı Antakya'ya geri döndü.
Ardından yanına şövalyelerini ve diğer savaşçı adamlarını alarak doğrudan kralı olduğu Kudüs'e [Hierusalem] gitti. Oraya vardığında herkes tarafından büyük bir şerefle kabul edildi ve çok iyi ağırlandığı büyük bir şenlik yapıldı; zira kendisi iyi ve yiğit bir prensti ve söylediğim gibi iki yıl boyunca zindanda esir kalmıştı.
Kral Baudouin zindandan Kudüs'e döndükten kısa bir süre sonra, Borsequin [Aksungur el-Porsukî] adında güçlü bir Türk ile Şam Kralı Tuğtekin [Dodequin], büyük bir yıkım yapmak amacıyla Antakya topraklarına girdiler. Antakya baronları derhal Kudüs Kralı'na haber göndererek kendilerine yardıma gelmesini rica ettiler; çünkü güçlü Türk Borsequin [Aksungur el-Porsukî] ve Şam Kralı, Antakya topraklarına öyle muazzam bir Türk topluluğu getirmişlerdi ki tüm ülkeyi yakıp yıkıyor ve harap ediyorlardı. Hristiyanların sayısı o kadar azdı ki onların karşısına çıkmaya cesaret edemiyorlardı. Kral bu haberleri aldığında hiç memnun olmadı; çünkü Antakya topraklarının Hristiyanlar için ne kadar büyük maliyetler ve kayıplar yarattığını düşünüyordu. Ayrıca Kudüs Krallığı da büyük bir risk altındaydı ve kendisi de henüz zindandan yeni kurtulmuş olup büyük bir fidye borcu altındaydı. Bu yüzden oraya gitmek konusunda tereddüt etti; fakat durumu iyice değerlendirip düşündükten sonra, eğer gitmezse her şeyin daha kötüye gideceğini anladı. Yakınlarına duyduğu Hristiyanca merhametle savaşçı adamlarını topladı ve Antakya'nın yardımına gitmek üzere yola çıktı.
Ardından Kudüs'ten adamlarıyla birlikte ayrıldı ve düşmanlarını karşılamak üzere yola koyuldu; yolda giderken Hristiyanlara yardım etmek amacıyla Carfanam [Kifr Lam] denilen bir kaleyi kuşattı. İçeridekiler yapılan saldırının ardından canlarının bağışlanması karşılığında teslim oldular. Sonra Suriye [Surie] sınırındaki Camard adında başka bir kaleye yöneldi; fakat burayı ele geçiremedi, çünkü içerideki Türkler her türlü ihtiyaç ve mühimmatla çok iyi donatılmışlardı. Kralın orada daha fazla kalacak vakti yoktu; çünkü bu sırada Türk Borsequin [Aksungur el-Porsukî] ve Şam Kralı [Tuğtekin], Hafart [Azaz/Hazart] Kalesi'ni kuşatmaya gitmişlerdi. Kudüs Kralı yanındaki Hristiyan askerlerle birlikte kuşatma alanına iyice yaklaştığında orada uzun süre beklemedi. Kralın yanında sadece bin yüz kadar atlı şövalye vardı; ordusunu iyi düzenlenmiş üç safa ayırdı. Türk Borsequin [Aksungur el-Porsukî], Kudüs Kralı'nın yaklaştığını öğrendiğinde, kendi adamlarına savaş düzeni almalarını emretti; onların sayısı yaklaşık on beş bin kişiydi ve iki ordu hızla birbirinin üzerine yürüdü. Birbirlerine yaklaştıklarında, soylu ve erdemli Kudüs Kralı kendi adamlarına yüksek sesle şöyle haykırdı: "Efendilerim, Rabbimiz İsa Mesih'in gerçek ve soylu hizmetkarları, bugün O'nun kutsal acıları ve sevgisi adına vücutlarınızı düşmanlarımıza karşı siper etmenizi rica ve talep ediyorum; efendimize olan

inancımızla onlara karşı zafer kazanacağız." Bu sözlerin ardından dindar Hristiyanlar büyük bir adanmışlıkla savaş meydanında Türklerle karşılaştılar ve öyle yiğitçe vuruştular ki onları savaşırken görmek büyük bir hayranlık uyandırıyordu; orada pek çok büyük askeri başarı sergileniyordu. Savaş Türklere karşı çok şiddetli ve zalimce geçti; nihayetinde efendimiz İsa Mesih'in rızasıyla Türkler kısa sürede bozguna uğratıldılar. Öyle ki Borsequin [Aksungur el-Porsukî] ve Şam Kralı kaçmak zorunda kaldılar ve kendi topraklarına dönene kadar hiçbir yerde kendilerini güvende hissetmediler. Böylece büyük bir utanç ve şaşkınlık içinde geri döndüler; çünkü bu savaşta Türklerden en az iki bin kişi öldü ve bununla birlikte çok sayıda zengin Türk de esir alındı. Bu esirler, Kudüs Kralı'nın rehinelerini ve borçlu olduğu o büyük fidyeyi ödemesini sağlayacak miktarda paralar ödediler; ayrıca Hristiyanlardan bu savaşta sadece yirmi dört kişi hayatını kaybetti, Tanrı ruhlarına rahmet eylesin. Bu şekilde güçlü Kudüs Kralı hem fidyeyi ödeyecek gücü kazandı hem de beş yıldır babasının fidyeleri yüzünden zindanda esir tutulan öz kızını [Yafa'lı Melisende] kurtarıp geri satın aldı. Bu zaferin ardından Antakya halkı, kendilerini düşmanlarından kurtaran Kudüs Kralı'na çok teşekkür ettiler ve kral büyük bir sevinç ve onurla Kudüs şehrine geri döndü. Oraya döndükten sonra fazla kalmadı; Beyrut [Baruth] dağlarının altında yer alan çok güçlü Montlamy [Montglis] Kalesi'ni kuşattı ve burayı ele geçirdi.
Azaz Kalesi önündeki bu savaştan hemen sonra, Şam Kralı Tuğtekin, bir yıl boyunca geçerli olacak bir ateşkes sağlamak amacıyla Kudüs Kralı'na çok büyük hazineler ve hediyeler sundu ve kraldan bu ateşkesi aldı. Ancak aradan çok zaman geçmeden, Kudüs Kralı yanına büyük bir Hristiyan topluluğu alarak Şam topraklarına girdi; krallığın kalelerini ve şehirlerini güvence altına alana kadar tüm düzlükleri geçti, oralardan yiyecekler, hazineler ve çok sayıda Türk esir ele geçirdi. Onlara büyük zararlar verdikten sonra kendi ülkesine ve krallığına geri döndü. Kudüs'e geri dönerken aniden Mısır topraklarından büyük bir ordunun ve muazzam bir halk topluluğunun Aşkelon [Escalonne] şehrine ulaştığı haberleri geldi; Mısırlılar Hristiyanlarla savaşmayı ve onlara saldırmayı çok istiyorlardı. Bu durum Hristiyanlar için büyük bir tehlikeydi; çünkü Mısırlılar çok verimli ve güçlü topraklardan geliyorlardı ve savaş sanatını iyi biliyorlardı. Güçlü Kudüs Kralı bu haberleri aldığında aceleyle Aşkelon'a doğru yöneldi; fakat oraya varmadan önce düşmanın yollara gizli pusular kurduğunu öğrendi. Mısırlı Türkler, nehir yatağının yakınlarında [Embliche] mevzilenmişlerdi. Kudüs Kralı bunu gördüğünde, kendi en cesur akıncılarından bazılarını Aşkelon şehrinin kapılarına kadar ileri gönderdi; Mısırlı Türkler bu az sayıdaki Hristiyan akıncıyı gördüklerinde onları kolayca yenebileceklerini düşünerek pusudan çıktılar ve Hristiyanların üzerine saldırdılar. Kralın akıncıları planlandığı üzere kaçar gibi yaparak düşmanı nehrin yakınındaki pusu alanına doğru çektiler ve Mısır Türkleri de arkalarından onları takip etti.
Kral, Türklerin bu şekilde yaklaştığını gördüğünde, pusuda bekleyen Hristiyan askerleriyle birlikte aniden onların üzerine atıldı ve kaçamayanları hemen orada katletti. Diğer Türkler durumu fark ettiklerinde can havliyle atlarını sürerek büyük bir dehşet içinde Aşkelon şehrinin içine kaçtılar; uğradıkları bu hezimetin ve dehşetin şaşkınlığından dolayı başlarına gelen bu felaketi birbirlerine anlatacak güçleri bile kalmamıştı. Bu bozgende iki bin Türk kılıçtan geçirildi, esir alınanlar ve yaralananlar

ise bu sayıya dahil değildi; Hristiyanlardan ise sadece yirmi yedi kişi öldü. Kral, soylu şövalyeliğini ve gücünü düşmana göstermek amacıyla bir gün ve bir gece boyunca şehrin önünde konakladı. Ertesi gün, düşmanlarına karşı kazandığı bu muzaffer zaferden ötürü efendimiz İsa Mesih'e övgüler ve şükürler sunarak, büyük bir sevinç ve coşkuyla kutsal Kudüs şehrine geri döndü.

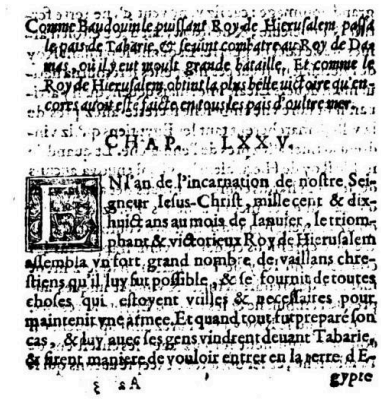
Comme Baudouin le puissant Roy de Hierusalem passa la pays de Tabarie, & se suint combatre au Roy de Damas, où il y eut moult grande bataille, Et comme le Roy de Hierusalem obtint la plus belle victoire qu'en corps auoit esté faicte en tous les pays d'oultre mer.

CHAP. LXXV.

EN l'an de l'incarnation de nostre Seigneur Iesus-Christ, mille cent & dix-huict ans au mois de Iauuier, le triomphant & victorieux Roy de Hierusalem assembla vn fort grand nombre de vaillans chrestiens qu'il luy fut possible, & se fournit de toutes choses qui estoyent vailles & necessaires pour maintenir vne armee. Et quand tout fut preparé son cas, & luy auec ses gens vindrent deuant Tabarie, & firent maniere de vouloir entrer en la terre d'E-

gypte

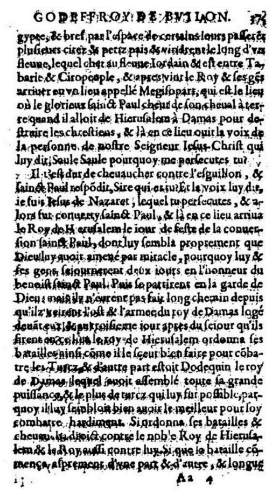
GODEFFROY DE BVILLON. 375

gypte, & bref par l'espace de certains iours passerent plusieurs citez & petits pais & vindrent le long d'vne riuiere, lequel chet au fleuue Iordain & est entre Tabarie & Cirocopole, & apres vint le Roy & ses gens arriuer en vn lieu appellé Megisiopart, qui est le lieu où le glorieux sainct Paul cheut de son cheual à terre quand il alloit de Hierusalem à Damas pour destruire les chrestiens, & là en ce lieu ouit la voix de la personne de nostre Seigneur Iesus-Christ qui luy dit, Saule Saule pourquoy me persecutes tu.

Il est dit de cheuauchet contre l'esguillon, & sainct Paul respondit, Sire qui es tu? & la voix luy dit, ie suis Iesus de Nazaret, lequel tu persecutes, & alors fut conuerty sainct Paul, & là en ce lieu arriua le Roy de Hierusalem le iour de feste de la conuersion sainct Paul, dont luy sembla proprement que Dieu luy auoit amené par miracle, pourquoy luy & ses gens sejournerent deux iours en l'honneur du benoist sainct Paul. Puis se partirent en la garde de Dieu: mais ils n'eurent pas fait long chemin depuis qu'ils vindrent iusques à l'armee du roy de Damas logé deuant eux, & par voisine le iour apres du iour qu'ils firent ouuerture, lors le roy de Hierusalem ordonna ses bataille ainsi comme il le sceut bien faire pour cõbatre les Turcz, & d'autre part estoit Dodequin le roy de Damas, lequel auoit assemblé toute la grande puissance, & le plus de turcz qui luy fut possible, parquoy il luy sembloit bien auoir le meilleur pour soy combatre hardiment. Si ordonna ses batailles & cheuauchia droict contre le noble Roy de Hierusalem & le Roy aussi contre luy, si que la bataille cõmença aspremẽt d'vne part & d'autre, & longue

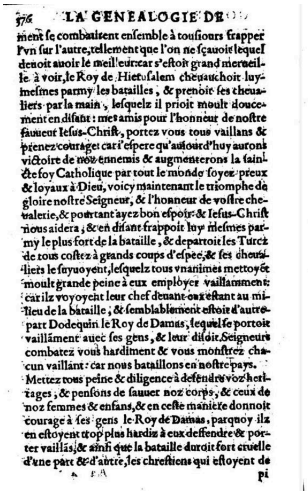
376 LA GENEALOGIE DE

ment se combattent ensemble à tousiours frapper l'vn sur l'autre, tellement que l'on ne sçauoit lequel deuoit auoir le meil'leur car s'estoit grand merueille à voir, le Roy de Hierusalem cheuauchoit luy-mesmes parmy les batailles, & prenoit ses cheualiers par la main, lesquels il prioit moult doucement en disant: mes amis pour l'honneur de nostre sauueur Iesus-Christ, portez vous tous vaillans & prenez courage car i'espere qu'aujourd'huy aurons victoire de noz ennemis & augmenterons la saincte foy Catholique par tout le monde. Soyez preux & loyaux à Dieu, voicy maintenant le triomphe de gloire nostre Seigneur, & l'honneur de vostre chevalerie, & pourtant ayez bon espoir & Iesus-Christ vous aidera, & en disant frappoit luy mesmes parmy le plus fort de la bataille, & departoit les Turcz de tous costez à grands coups d'espee, & ses cheualiers le suyuoyent, lesquelz tous vnanimes mettoyẽt moult grande peine à eux emploiyer vaillamment: car ils voyoyent leur chef deuant eux estant au milieu de la bataille, & semblablement estoit d'autre part Dodequin le Roy de Damas, lequel se portoit vaillament auec ses gens, & leur disoit. Seigneurs combatez vous hardiment & vous monstrez chacun vaillant: car nous bataillons en nostre pays. Mettez tous peine & diligence à defendre voz heritages, & pensons de sauuer noz corps, & ceux de noz femmes & enfans, & en ceste maniere donnoit courage à ses gens. Le Roy de Damas, parquoy ils en estoyent trop plus hardis à eux deffendre & porter vaillãs, & ainsi que la bataille durdit fort cruelle d'vne part & d'autre, les chrestiens qui estoyent de pi

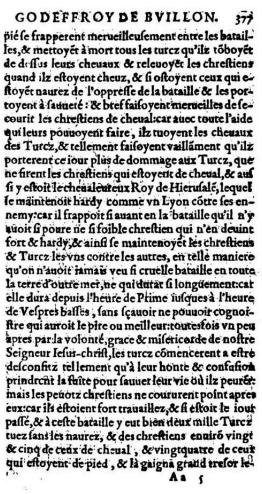
GODEFFROY DE BVILLON. 377

piẽ se frapperent merueilleusement entre les batailles, & mettoyẽt à mort tous les turcz qu'ils rõboyẽt de dessus leurs cheuaux & releuoyẽt les chrestiens quand ils estoyent cheuz, & si ostoyent ceux qui estoyẽt naurez de l'oppresse de la bataille & les portoyent à seureté: & bref faisoyent merueilles de secourir les chrestiens de cheual: car auec toute l'aide qui leurs pouuoyent faire, ils tuoyent les cheuaux des Turcz, & tellement faisoyent vaillãment qu'ils porterent ce iour plus de dommage aux Turcz, que ne firent les chrestiens qui estoyent de cheual, & aussi y estoit le chef aleureux Roy de Hierusalẽ, lequel se maintenoit hardy comme vn Lyon cõtre les ennemy: car il frappoit si auant en la bataille qu'il n'y auoit si poure ne si foible chrestien qui n'en deuint fort & hardy, & ainsi se maintenoyẽt les chrestiens & Turcz les vns contre les autres, en telle maniere qu'on n'auoit iamais veu si cruelle bataille en toute la terre d'outre mer, ne qui durast si longuement: car elle dura depuis l'heure de Prime iusques à l'heure de Vespres basses, sans sçauoir ne pouuoir cognoistre qui auroit le pire ou meilleur: toutesfois vn peu apres par la volonté, grace & misericorde de nostre Seigneur Iesus-christ, les turcz cõmencerent a estre desconfitz tellement qu'à leur honte & confusion prindrent la fuite pour sauuer leur vie où ils peurẽt: mais les peuoyz chrestiens ne coururent point apres eux: car ils estoient fort trauaillez, & si estoit le iour passé, & à ceste bataille y eut bien deux mille Turcz tuez sans les naurez, & des chrestiens enuiron vingt & cinq de ceux de cheual, & vingtquatre de ceux qui estoyent de pied, & là gaigna grand tresor le-

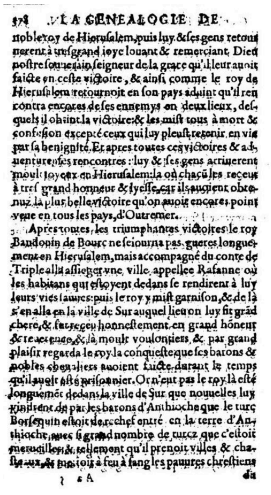
378 LA GENEALOGIE DE

noble roy de Hierusalem, puis luy & ses gens retournerent à vne grand ioye louant & remerciant Dieu nostre souuerain seigneur de la grace qu'il leur auoit faicte en ceste victoire, & ainsi comme le roy de Hierusalem retournoit en son pays à dit: qu'il ren contra encores de ses ennemys en deux lieux, desquels il obtint la victoire & les mist tous à mort & confusion excepté ceux qui luy pleust retenir en vie par sa benignité. Et apres toutes ces victoires & assentures ses rencontres: luy & ses gens arriuerent moult joyeux en Hierusalem: là où chacũ les receus à tres grand honneur & lyesse, car ils auoient obtenuz la plus belle victoire qu'on auoit encores point veue en tous les pays d'Outremer.

Apres toutes les triumphantes victoires le roy Baudouin de Bourc ne seiourna pas gueres longuement en Hierusalem, mais accompagné du conte de Triple alla assiegẽ vne ville appellee Rafanne où les habitans qui estoyent dedans se rendirent à luy leurs vies sauues: puis le roy y mist garnison, & de là s'en alla en la ville de Sur auquel lieu on luy fit grãd chere, & fut receu honnestement en grand honeur & reuerence, & là moult voulontiers & par grand plaisir regarda le roy la conquestes que ses barons & nobles chevaliers auoient faicte durant le temps qu'il auoit esté prisonnier. Or n'est pas le roy là esté longuemẽt dedans la ville de Sur que nouuelles luy vindrent de par les barons d'Anthioche que le turc Borsequin estoit de chef entré en la terre d'Anthioche, auec si grand nombre de turcz que c'estoit merueilles, & tellement qu'il prenoit villes & chastiaux, & tuoit à feu & sang les pauures chrestiens

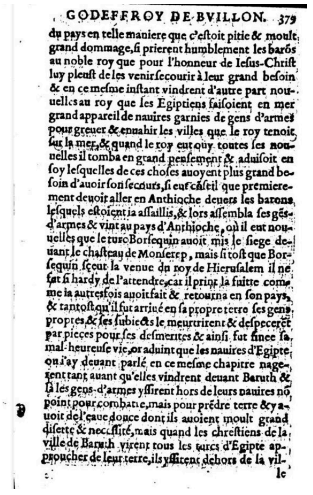
GODEFFROY DE BVILLON. 379

du pays en telle maniere que c'estoit pitie & moult grand dommage, si prierent humblement les barõs au noble roy que pour l'honneur de Iesus-Christ luy pleust de les venir secourir à leur grand besoin & en ce mesme instant vindrent d'autre part nouuelles au roy que les Egiptiens faisoient en mer grand appareil de nauires garnies de gens d'armes pour greuer & enuahir les villes que le roy tenoit sur la mer, & quand le roy eut ouy toutes ses nouuelles il tomba en grand penseement & aduisoit en soy lesquelles de ces choses auoyent plus grand besoin d'auoir son secours, si eut c'aistel que premierement deuoit aller en Anthioche deuers les barons, lesquels estoient ja assaillis, & lors assembla ses gẽs d'armes & vint au pays d'Anthioche, où il eut nouuelles que le turc Borsequin auoit mis le siege deuant le chasteau de Monsterep, mais si tost que Borsequin sceut la venue du roy de Hierusalem il ne fut si hardy de l'attendre, car il print la fuitte comme la autresfois auoit fait & retourna en son pays, & tantost qu'il fut arriué en sa propre terre ses gens propres, & ses subiects le meurtrirent & despecerẽt par pieces pour ses desmentes & ainsi fut finee sa mal-heureuse vie, or aduint que les nauires d'Egipte, qu'ay deuant parlé en ce mesme chapitre nagerent tant auant qu'elles vindrent deuant Baruth & là les gens d'armes y sirent hors de leurs nauires nõ point pour combatre, mais pour prẽdre terre & y auoit de l'eau donce dont ils auoient moult grand disette & necessité, mais quand les chrestiens de la ville de Baruth virent tous les turcz d'Egipte approcher de leur terre, ils yssirent dehors de la ville

GODEFFROY DE BVILLON. 380

lẽ & se vindrent cõbatre à eux. Et brief firent si vaillamment que les turcs Egyptiens furent par force remis & chassez dedans leurs nauires, & là a ceste saillie furent morts & occis sept vingtz & dix-huit turcs, & ainsi fut faicte ceste vaillance de ceux de Baruth sur les turcs.

Kudüs'ün güçlü Kralı'nın Taberiye [Tabarie] topraklarından nasıl geçtiği ve Şam Kralı ile savaşmaya gittiği, orada çok büyük bir savaş yaşandığı üzerine. Ve Kudüs Kralı'nın, deniz aşırı ülkelerde o zamana kadar kazanılmış en güzel zaferi nasıl elde ettiği üzerine.

BÖLÜM LXXV.

Rabbimiz İsa Mesih’in insan oluşunun bin yüz on sekiz (1118) yılında, Ocak ayında, zafer kazanmış muzaffer Kudüs Kralı, toplayabildiği kadar çok sayıda yiğit Hristiyanı bir araya getirdi ve bir orduyu idame ettirmek için yararlı ve gerekli olan her türlü malzemeyi tedarik etti. Her şey hazırlandığında, kendisi ve adamları Taberiye’nin [Tabarie] önüne geldiler ve Mısır topraklarına girmek ister gibi bir tavır sergilediler. Kısa bir süre içinde birkaç şehri ve küçük bölgeleri geçerek, Taberiye ile Ciropeople [Hierapolis/Münbiç] arasından akan ve Şeria [Iordain] Nehri’ne dökülen bir nehir boyunca ilerlediler. Ardından Kral ve adamları, şanlı Aziz Pavlus’un [Saint Paul], Hristiyanları yok etmek amacıyla Kudüs’ten Şam’a [Damas] giderken atından yere düştüğü Megisopart denilen bir yere ulaştılar; burası, Rabbimiz İsa Mesih’in sesinin ona gökten "Saul, Saul, beni neden zulmediyorsun? Üvendireye karşı tepenmek senin için zordur" dediği yerdir. Aziz Pavlus da ona "Efendim, sen kimsin?" diye cevap vermiş ve o ses ona "Ben senin zulmettiğin Nasıralı İsa'yım" demiştir; bunun üzerine Aziz Pavlus iman etmiştir. Kudüs Kralı bu yere tam da Aziz Pavlus’un imana geliş bayramının kutlandığı günde ulaştı; sanki Tanrı onu buraya bir mucizeyle getirmiş gibiydi. Bu yüzden kendisi ve adamları, kutsal Aziz Pavlus’un onuruna burada iki gün konakladılar. Ardından Tanrı’nın koruması altında oradan ayrıldılar; fakat yola çıktıktan kısa bir süre sonra, karşılarında konaklamış olan Şam Kralı’nın [Tuğtekin] ordusunu gördüler. Konaklamalarının üçüncü gününde, Kudüs Kralı, Türklerle savaşmak üzere iyi bildiği askeri düzenle saflarını kurdu. Diğer tarafta ise Şam Kralı Tuğtekin [Dodequin], toplayabildiği en büyük gücü ve en fazla Türk askerini bir araya getirmişti; bu yüzden kendisinin savaşta üstün geleceğinden oldukça emindi. Saflarını kurarak doğruca soylu Kudüs Kralı’nın üzerine yürüdü ve kral da ona karşı ilerledi; böylece iki taraf arasında çok şiddetli ve uzun süren bir savaş başladı.
Savaşçılar birbirlerine karşı sürekli vuruşarak öyle bir tarzda savaşıyorlardı ki, kimin üstün geleceğini kestirmek imkansızdı. Kudüs Kralı bizzat safların arasında at sürüyor, şövalyelerini ellerinden tutarak onları çok nazikçe coşturuyor ve şöyle diyordu: "Dostlarım, Kurtarıcımız İsa Mesih’in onuru için hepiniz yiğit davranın ve cesur olun; inanıyorum ki bugün düşmanlarımıza karşı zafer kazanacağız ve kutsal Katolik inancını tüm dünyada yücelteceğiz. Cesur ve Tanrı’ya sadık olun; işte Rabbimizin şanlı zafer anı ve şövalyeliğinizin şerefi buradadır. Bu yüzden umudunuzu kaybetmeyin, İsa Mesih bize yardım edecektir." Bunu söyleyerek kendisi de savaşın en çetin yerine daldı, Türkleri her taraftan büyük kılıç darbeleriyle darmadağın etti. Onun şövalyeleri de büyük bir azimle düşmana saldırdılar; çünkü liderlerinin savaşın tam ortasında, en ön safta yiğitçe çarpıştığını görüyorlardı. Diğer tarafta ise Şam Kralı Tuğtekin de kendi adamlarıyla birlikte yiğitçe savaşıyor ve onlara şöyle haykırıyordu: "Efendiler, cesurca savaşın ve her biriniz yiğitliğini göstersin; çünkü biz kendi topraklarımızda savaşıyoruz. Mirasınızı, yurtlarınızı savunmak için tüm gücünüzü ve çabanızı ortaya koyun; kendimizi, kadınlarımızı ve çocuklarımızı kurtarmayı düşünelim." Şam Kralı adamlarına bu şekilde cesaret veriyordu, bu yüzden onlar da kendilerini savunmak ve yiğitçe vuruşmak konusunda çok daha cüretkar davranıyorlardı. Savaş iki taraf arasında çok zalimce devam ederken, at sırtındaki Hristiyanlar safların arasında harika bir şekilde çarpışıyor,

karşılaştıkları Türkleri atlarından aşağı atarak kılıçtan geçiriyorlardı. Yaralananları ise savaşın ezici baskısından kurtarıp güvenli bir yere taşıyorlardı; kısacası, süvari Hristiyanlar ellerinden gelen tüm yardımla muazzam askeri başarılar sergiliyorlardı. Türklerin atlarını öldürüyor ve o gün Türklere öyle büyük zararlar veriyorlardı ki, atlı olan Hristiyanlar kadar, yaya olanlar da harika bir direnç gösteriyordu. Soylu Kudüs Kralı da düşmana karşı adeta bir aslan gibi dik durarak ordusunu yönetiyordu; savaşta öyle bir atılganlıkla darbe vuruyordu ki, onun karşısında en zayıf Hristiyan bile bir anda en güçlü ve en cesur savaşçıya dönüşüyordu. Hristiyanlar ve Türkler birbirlerine karşı öyle amansızca dayandılar ki, deniz aşırı ülkelerde [Kutsal Topraklar] daha önce bu kadar uzun süren ve zalimce bir savaş hiç görülmemişti; çünkü savaş sabahın ilk saatlerinden akşam duası vaktine [Vespres] kadar sürdü ve kimin galip geleceği bir türlü bilinemedi. Ancak bir süre sonra, Rabbimiz İsa Mesih'in rızası, lütfu ve merhametiyle Türkler çözülmeye başladılar; öyle bir bozguna uğradılar ki, canlarını kurtarmak için büyük bir utanç ve şaşkınlık içinde kaçabildikleri yere doğru kaçmaya başladılar. Fakat yorgun düşmüş olan Hristiyanlar onların arkasından fazla koşmadılar; çünkü gün bitmişti ve herkes çok yıpranmıştı. Bu savaşta iki binden fazla Türk öldürüldü, yaralılar ise bu sayıya dahil değildi; Hristiyanlardan ise sadece yirmi beş civarı süvari şövalye ve yirmi dört yaya asker hayatını kaybetti. Hristiyanlar orada çok büyük bir ganimet elde ettiler.
Kudüs'ün soylu şövalyeleri ve halkı, bu zaferin ardından yüce efendimiz Tanrı'ya kendilerine bu savaşta bahşettiği lütuf için övgüler ve teşekkürler sunarak büyük bir sevinçle Kudüs'e döndüler. Kral Kudüs'e doğru ilerlerken, yolda iki farklı yerde yeniden düşman birlikleriyle karşılaştı; fakat onlara karşı da hemen zafer elde etti, merhamet gösterip sağ bıraktıkları hariç hepsini kılıçtan geçirip büyük bir şaşkınlığa uğrattı. Bu zaferlerin ve tesadüfi karşılaşmaların ardından, kendisi ve adamları büyük bir coşkuyla Kudüs'e ulaştılar; orada herkes tarafından çok büyük bir şerefle kabul edildiler, çünkü deniz aşırı ülkelerde o zamana kadar bundan daha güzel bir zafer kazanılmamıştı.
Bu muzaffer zaferlerin ardından, Kral Baudouin de Bourc [II. Baudouin] Kudüs'te fazla kalmadı; Trablus [Triple] Kontu ile birlikte, sakinlerinin canlarının bağışlanması karşılığında kendilerine teslim olduğu Rafanne [Refeniye] adındaki bir şehri kuşatmaya gitti. Kral oraya güçlü bir garnizon yerleştirdi ve ardından çok iyi karşılandığı ve şerefle ağırlandığı Sur [Sur] şehrine geçti; orada baronların ve soylu şövalyelerin kendisi esirken elde ettikleri o büyük fetihleri [Sur şehrinin fethini] büyük bir memnuniyetle inceledi. Kral Sur şehrinde çok uzun süre kalmadı; Antakya baronlarından, Türk Borsequin'in [Aksungur el-Porsukî] yeniden Antakya topraklarına girdiği ve öyle muazzam bir Türk ordusu getirdiği haberleri ulaştı ki, şehirleri ve kaleleri yakıp yıkıyor, zavallı Hristiyanları kılıçtan geçirip ateşe veriyordu; ülkeye çok büyük zararlar ve acılar yaşatmaktaydı. Baronlar, soylu krala alçakgönüllülükle yalvararak, İsa Mesih'in onuru için bu büyük ihtiyaç anında kendilerine yardıma gelmesini rica ettiler. Kral bu haberleri aldığında derin bir düşünceye daldı; duruma bakarak tüm bu olanlar karşısında en çok Antakya baronlarına yardım etmek için harekete geçmesi gerektiğini anladı. Savaşçı adamlarını topladı ve Antakya topraklarına girdi; fakat Türk Borsequin [Aksungur el-Porsukî], Kudüs Kralı'nın

yaklaşmakta olduğunu öğrenir öğrenmez, daha önce de yaptığı gibi Hristiyanları bekleyecek cesareti gösteremedi. Hemen kuşatmayı kaldırarak kendi ülkesine geri döndü; öyle ki kendi topraklarına ulaştığında, işledikleri suçlar ve itaatsizlikler yüzünden kendi adamlarından bazılarını parçalara ayırttı ve cezalandırdı, böylece onun uğursuz hayatı da son bulmuş oldu. Bu sırada Mısır gemilerinin, kralın deniz kıyısında elinde tuttuğu şehirleri harap etmek ve istila etmek amacıyla büyük bir donanmayla denize açıldığı haberleri geldi. Kudüs Kralı bu yeni gelişmeyi öğrendiğinde, ilk olarak baronların kuşatılmış olduğu Antakya'ya mı gitmesi, yoksa deniz kıyısındaki şehirleri mi koruması gerektiği konusunda tereddüt yaşadı; fakat önceliği deniz kıyısına verdi. Bu esnada Mısır gemileri, daha önce bahsedilen Beyrut [Baruth] şehrinin önüne ulaştılar; gemilerdeki askerler karaya çıktılar, ancak amaçları savaşmak değil, tatlı su bulmak ve toprak almaktı; çünkü denizde çok büyük bir susuzluk ve tedarik sıkıntısı çekiyorlardı. Beyrut şehrindeki Hristiyanlar, Mısır Türklerinin karaya yaklaştığını gördüklerinde hemen şehirden dışarı çıktılar ve onlarla savaşmaya geldiler. Çok kısa bir süre içinde öyle yiğitçe dövüştü ki, Mısırlı Türkler zorlanarak gemilerine geri kaçmak zorunda kaldılar; bu ani baskında yüz yetmiş sekiz Türk öldürüldü ve Beyrut halkı Türklere karşı çok büyük bir şövalyelik sergilemiş oldu.

Comme Baudouin roy de Hierusalem donna une de ses filles à femme & espouse au ieune Bonamond & luy rendit la cité d'Anthioche.

CHAP. LXXVI.

Enuiron ce temps arriua au pays de Surie le ieune Bonamond: fils de Bonamõd & iadis prince d'Anthioche dequey deuant a esté faicte si noble mention, & quand le ieune Bonamond fut arriué au pays le noble roy de Hierusalem le reçeut moult honnestement & à grand honneur, & tellement qu'apres peu de iours luy rendist & restitua volunt ãirement sa ville & cité d'Anthioche & toutes les terres & apparteniances lesquelles iadis auoyent esté à son feu pere Bonamond, & puis apres toutes ces choses le roy de Hierusalem Baudouin de Bourc, lequel auoit deux filles luy en donna vne à femme & espouse, si en fut faicte la feste & solemnité des nopces en moult grãd triumphe & hõneur present plusieurs nobles barõs & pour lors estoit le ieune Bonamond en l'aage de dix-huit ans: mais il estoit preux sage, hardy: & vaillant cheualier, & aucun temps apres qu'il eut espousé la fille du roy de Hierusalem il fut aduerty d'aucuns de ses gens que en sa terre auoit vne bonne vil-

le

GODEFFROY DE BVILLON. 381
le apellee Carsanam laquelle les turcs auoyent gai
gnee depuis peu de temps si luy sembla qu'il seroit
bon & honnorable qu'il la reconquist & gaignast, si
assembla ses barons & gens-d'armes & auec l'ayde
du roy alla assiéger la ville de Carsanam où luy &
les siens se porterent si vaillamment que en peu de
temps la prindrent par force & fit couper les testes
à tous les turcz qui estoient dedans & n'en voulut
aucun prendre à rançon pource qu'il vouloit mon-
strer à son commencement qu'il ne vouloit nuls
biens des turcz & si eut eu aucuns prisonniers dont
il eust eu moult grand tresor, & vn peu apres pour
aucune cause s'esmeut vn grand discord entre Bona
mond & Iosselin le conte de Rohais dequoy ils eu-
rent grans noises & debatz ensemble & esmeurent
aucunes guerres: desquelles ie laisse à parler pour e-
uiter prolixité, mais en la fin le noble roy de Hieru-
salem fit la paix en telle maniere qu'ils furent bons
amis ensemble & fut cessé tout leur discord, & apres
que la paix fut faicte le roy retourna en la cité de
Hierusalem, & assez tost apres ce tẽps arriua au port
d'Acre le noble duc Daniou apellé Foucques: & de
là vint en Hierusalem où le roy le reçeut moult hon
norablement & luy fit bonne chere, & peu de iours
apres que le duc fut arriué le roy luy donna sa secon
de fille à femme & espouse en luy promettant qu'il
seroit roy & possederoit le royaume de Hierusalem
apres son trespas, & ainsi le duc Daniou espousa la
fille du roy & fut faicte la solennité des nopces
moult honnestement & à grand honneur, & de là
en auant le duc Daniou seruit le roy de Hierusalem
ainsi benignement en tous ses affaires comme s'il
fut

382 LA GENEALOGIE DE
fust son pere, & luy son filz & vesquirent en bonne
amour & humainement.
Le temps d'esté ensuiuant apres ce que le roy eut
mariees ses deux filles en la maniere dessusdicte
Hue de parans le premier maistre des templiers qui
iamais fut, & autres gens de religion, lesquels on a-
uoit enuoyé en France pour auoir secours, affin de
prendre & conquester le royaume de Damas retour
nerent & amenerent auec eux grand nombre de
chrestiens, & est assauoir que pource nouueau se-
cours des François s'assemblerent d'vn bon accord
le roy de Hierusalem Foucques le duc Danion qui
auoit espouse la fille du roy. Le conte de Triple, Bo-
namond prince d'Anthioche, le conte de Rohays &
grande multitude de gens de guerre chrestiens à
pied & à cheual lesquels partirent tous ensemble
pour venir assiéger la cité de Damas, & quand ils
vindrent aux champs, ils ordonnerent leurs batail-
les & trouuerent qu'ils auoyent grand foison de
gens-d'armes & en bel arroy, parquoy se penserent
qu'ils seroyent tout ce qu'il leur plairoit en la terre
de Damas, & auoyent pour lors plus grande confia
ce au grand nombre, & en la multitude de leurs gẽs
d'armes que au vray espoir & en la confiance de no
stre seigneur dequoy ils perdirent la grace de Dieu.
Cõbien quils faisoyent asses leur bon plaisir au cõ
mencement quils arriuerent au pays & royaume
de Damas. Et tant marcherẽt auãt quils vindrent en
vn lieu appellé Megisapar duquel lieu ils enuoye-
rent sommiers pour auoir vitailles & ce qu'il leur e-
stoit besoin, & pour garder ceux qui estoient pour
querir vivres sur les sommiers fut esleu & ordonné
Guillaume

GODEFFROY DE BVILLON. 383
Guillaume du bois Connestable de Hierusalem auec
mille hommes d'armes bien montez & fur bons
cheuaux, puis se partirent pour aller au pays de Su-
rie querir ce qu'il estoit besoin & comme il auoit
esté ordonné mais en faisant leurs voiages ne se mõ
strerent pas sages, ne bien aduertis pour eux garder
de leurs ennemys, car ils s'espandirent & deuiserent
l'vn d'auec l'autre parmy les champs: & cherchans
les vi les pour eux seiourner, mais Dodequin roy de
Damas, lequel n'estoit pas endormy auoit auec luy
vn grand nombre de turcz, auec lesquels ça & là en
queroit secrettement la maniere de faire des chres-
tiens: si fit tant aller & venir qu'il sceut comment ils
se contenoyent simplement, & mesmement vint à
ceux qui estoient ordonnez pour fournir tous l'ost
de vitailles, lesquels ne tenoient aucun ordre, par-
quoy ils leur coururent sus, & la plus part d'eux des-
confirent & mirent à mort: & les autres qui peu-
rent eschaper prindrent incontinent la fuite & retour
nerent en l'ost des barons faisans tous chere de dou
leur & narrant leur aduersité, & s'armerent les no-
bles barons, cheualiers & vaillans gens-d'armes, &
puis se mirent en ordre pour aller combattre le roy
de Damas, & ainsi comme ils cheuauchoyent & mar
choyent auant, Dieu qui est tout puissant & resiste
tousiours aux ingrats & à ceux qu'il ne recognois-
sent ses diuins benefices fit ouurir les caracteres du
ciel: & enuoya vne plaie si merueilleuse mesleé d'ef-
clers, & de tonnoirres qui surprindrent si durement
les pauures chrestiens qu'à peine pouuoient ils voir
l'vn l'autre ne se tenir sur leurs cheuaux, & brieffai-
soit vn merueilleux temps qu'ils cuidoyent que chacu-
ne

384 LA GENEALOGIE DE
ne heure estre perils & mourir là subitement & si
encores de l'abondance de la pluye pouuoient à pei
ne passer les ruisseaux, & adonc congneurent clere-
ment les deuots chrestiens que leurs œuures & en-
treprinses ne plaisoyent pas à nostre seigneur Iesus-
Christ & que plus vtile leur seroit pour ceste fois de
retourner chacun en sa terre & requerir hum-
blement à Dieu qu'il leur pleust leur pardonner les cri-
mes & offences qu'ils pouuoient auoir commis &
perpetrez contre sa diuine magesté, & ainsi retour-
nerent les deuots chrestiens chacũ en son pays le, &
roy de Hierusalem pour laquelle chose appert clere-
ment que gloire d'honneur & triumphe de victoire
n'est pas seulement en force de gens, mais est du
tout en la vertu & puissance de Dieu: & pource ne
doit-on pas estre ingrat de recongnoistre les bene-
fices de Dieu sans lequel ne peut homme aucun biẽ
vouloir, & aussi ne doit on pas du tout auoir confia
ce en force corporelle: mais en celuy qui est tout
puissant & peut tout faire & disposer à son bon plai
sir ainsi qu'on le voit clerement.
Au temps que Bonamond prince d'Anthioche
commençoit à florir en son ieune aage & vigoureu
se cheualerie, le turc Rodain prince de Halappe vit
auec vne grande multitude de Turcz en la terre de
Anthioche pour piller & dommager le pays lequel
estoit merueilleusement enuié de tout les Turcz &
Egiptiens: dont quand le ieune Bonamond prince
d'Anthioche ouyt nouuelles que le prince de Halap
pe estoit arriué en sa terre pour le guerroyer, il fist
assembler ses gens-d'armes pour aller combatre les
turcs, & tellement que luy & ceux partirent d'Anthio-
che

GODEFFROY DE BVILLON. 380
che, & vindrent iusques és prez de Salapalie, où il
se logea cuidant estre asseuré de ses ennemis: mais
le Tur Rodain qui sçauoit assez que c'est de guerre
comme caut & ingenieux sçeut par les postes & es-
pies q̃ le Prince d'Antioche estoit ẽs pres dessusdits,
parquoy il fut songneux de le venir assaillir de nuict
auec ses gens. Or estoit lors le prince d'Anthioche
comme tout depourueu, & ne se donnoit garde de
la mase aduentute que son ennemy luy brassoit, si
que Rodain vit frapper sur luy & ses gens, en telle
maniere que le prince Bonamond fut incontinent
occis & mis à mort & plusieurs de ses gẽs auec luy,
& les autres qui furent prins & detenuz prisonniers
dont ce fut pitié & dommage, & principalement,
du ieune Prince lequel estoit preux & vaillant che-
ualier de son aage, & si estoit courtois & debonnai-
re à vn chacun & à tous ses subiets, & les autres qui
peurent eschapper & euiter le danger de iaduy vin-
drent diligẽment annoncer ces nouuelles aux chre-
tiens de la ville & cité d'Anthioche, dequoy ils fu-
rent tous moult grandement courroucez quand ils
sçeurent la mort de leur Prince, parquoy enuoye-
rent sogneusement au puissant Roy de Hierusalem,
en luy priant que pour l'honeur de Dieu les voulut
secourir, & deliurer le pais de tribulation: car leur
seigneur Bonamond auoit esté occis des Turcz. Et
quand le Roy sçeut ces nouuelles il fut fort desplai
sant en son cœur, & se ne fut pas de merueilles: car
il auoit espousé la fille, laquelle demoura Princesse
d'Anthioche, & se gouuerna assez simplement apres
la mort de Bonamond son feu mary, ainsi que Dieu
sçait, e m'en tairay pour le present, & apres ces nou
Bb

LA GENEALOGIE DE
velles partit le Roy de Hierusalem auec ses gens, &
marchant qu'il vint iusques en Anthioche, où il
trouua les gẽs de la ville fort ebahis & moult cour-
roucez de leur bon seigneur Bonamond qui leur a-
uoit si peu duré, & pour ceste cause feigurna le Roy
aucuns iours dedans Anthioche pour disposer de
la Cité & mettre les affaires du pais, & de la terre
en bonne conualescence & opportunité, & apres
qu'il eut ordonné de toutes les besongnes, selon
sa bonne discretion & ainsi qui se sçeut bie faire, il re-
tourna diligemment en Hierusalem auquel lieu ne
languira depuis longuemẽt qu'il accoucha malade.
Et quad par succession de maladie sentit approcher
le decours & extrẽmité de sa vie, il recomanda hum
blement son esprit à Dieu en disant. Souuerain ere
nel Iesus-Christ qui sçait & cognoit les fins des cho
ses deuant leur commencement, ie te recommande
ma pouure ame en tes mains, ie te prie & requiers
deuotement & en humilité qu'il te plaise m'oy par-
donner les pechez que ie puis auoir faicts & cõmis
contre ton sainct vouloir: car il me deplait mainte-
nant de ce que ie t'ay perpetrez, & au surplus mon
Dieu ie te remercie des graces que tu m'as données
pour les ennemis de la sainct foy Catholique: car
ie cognoi certainement que ie n'ay esté le premier
seigneur & capitaine & non pas moy, ne tous ils
mesme peu vaut force corporelle sans auoir ta di-
gne ayde, & pource mon saulueur Iesus du tout me
recomande à toy, & quad il eut finee son oraison il
rendit esprit nostre seigneur auquel il fit cõ esprit,
& ainsi soit il par sa grace, apres qu'il fut trespassé,
ceux de Hierusalẽ, & tous ses parens porterent grad
dueil

GODEFFROY DE BVILLON. 387
dueil: car il auoit esté fort victorieux, durant tout le
temps de son regne, & apres tout dueil fut le Roy hõ
norablement sepulturé & mis en terre dessous le Mõt
de Calvaire deuant le lieu dit Golgotha, & apres
toutes choses bien & deuẽment faites à son obse-
quis & funerailles Fouques le Duc d'Anjou qui auoit
espousé la fille du feu Roy fut esleu roy de Hierusa-
lem du consentement de tous les barons: ainsi com-
me par auant luy auoit esté promis de par ledit Roy,
lequel trespassa le vingtieme iour d'aoust, l'an de
grace de nostre Seigneur mille cent & trente vn.

Kudüs Kralı Baudouin'in kızlarından birini eş olarak genç Bonamond'a (II. Bohemond) nasıl verdiği ve onunla evlendirdiği ve Antakya şehrini ona nasıl teslim ettiği üzerine.

BÖLÜM LXXVI.

O sıralarda Suriye topraklarına genç Bonamond [II. Bohemond] ulaştı; kendisi, daha önce kendisinden asilce bahsedilen Antakya Prensi Bonamond'un [I. Bohemond] oğluydu. Genç Bonamond ülkeye vardığında, soylu Kudüs Kralı [II. Baudouin] onu çok dürüstçe ve büyük bir şerefle kabul etti; öyle ki birkaç gün sonra ona babasından kalan Antakya şehrini, tüm topraklarını ve eklentilerini çok büyük bir gönüllülükle geri verdi ve teslim etti. Tüm bu şeylerin ardından iki kızı olan Kudüs Kralı Baudouin de Bourc, kızlarından birini [Alicia] ona eş olarak verdi ve onunla evlendirdi; pek çok soylu baronun katılımıyla çok büyük bir ihtişam ve şeref içinde düğün şenlikleri yapıldı. O sırada genç Bonamond on sekiz yaşındaydı; fakat yaşına göre çok bilge,

cesur, atılgan ve yiğit bir şövalyeydi. Kudüs Kralı'nın kızıyla evlendikten kısa bir süre sonra, adamlarından bazıları ona, kendi topraklarında yer alan ve Türklerin kısa süre önce ele geçirdiği Carfanam [Kifr Lam] adında güzel bir kale olduğunu bildirdiler. Burayı yeniden fethedip kazanmanın iyi ve şerefli bir iş olacağını düşündü; baronlarını ve savaşçı adamlarını topladı, kralın da yardımıyla gidip Kifr Lam kalesini kuşattı. Kendisi ve adamları orada öyle yiğitçe davrandılar ki, kısa sürede burayı zorla ele geçirdiler. Başlangıçta niyetinin Türklerin hiçbir malına göz dikmemek olduğunu göstermek amacıyla, içeride bulunan tüm Türklerin başlarını kestirdi ve hiçbirini fidye karşılığında serbest bırakmak istemedi. Yine de bazı esirlerden çok büyük ganimetler elde etti. Bu olaydan kısa bir süre sonra, bilinmeyen bir sebeple Bonamond ile Rohais [Urfa] Kontu Iosselin [I. Joscelin] arasında çok büyük bir anlaşmazlık çıktı; aralarında büyük tartışmalar ve kavgalar yaşandı, hatta bazı savaşlar patlak verdi. Lafı uzatmamak için bunlardan bahsetmiyorum; fakat sonunda soylu Kudüs Kralı aralarında öyle bir barış sağladı ki yeniden iyi dost oldular ve tüm anlaşmazlıkları sona erdi. Barış yapıldıktan sonra kral Kudüs şehrine geri döndü. Bu dönemden kısa bir süre sonra Akra limanına Anjou'nun soylu dükü Fouques [Anjou'lu Fulk] ulaştı; oradan Kudüs'e geldi ve kral onu çok şereflice kabul edip çok iyi ağırladı. Dükün gelişinden birkaç gün sonra kral, ona ikinci kızını [Melisende] eş olarak verdi ve onunla evlendirdi; ve vefatından sonra Kudüs Krallığı'na onun sahip olacağını ve kral olacağını vadetti. Böylece Anjou dükü, kralın kızıyla evlendi ve düğün şenlikleri çok dürüstçe ve büyük bir şerefle yapıldı. O zamandan sonra Anjou dükü, Kudüs Kralı'na tüm işlerinde sanki öz babasıymış gibi, kral da ona öz oğluymuş gibi iyilikle ve insaniyetle hizmet etti, tam bir sevgi içinde yaşadılar.
Ertesi yaz, kralın iki kızını bu şekilde evlendirmesinin ardından, ilk Tapınak Şövalyeleri ustası olan Hue de Parans [Hugh de Payens] ve diğer din adamları Fransa'dan geri döndüler; Şam Krallığı'nı [Damas] ele geçirmek ve fethetmek üzere yardım toplamak için oraya gönderilmişlerdi ve yanlarında çok büyük bir Hristiyan topluluğu getirdiler. Fransızların bu yeni yardımı bir araya geldiğinde ortak bir kararla; Kudüs Kralı Fouques [Anjou'lu Fulk], Trablus Kontu, Antakya Prensi Bonamond, Urfa Kontu Iosselin ve yaya ile atlı çok sayıda Hristiyan savaşçı topluluğu, Şam şehrini kuşatmak üzere hep birlikte yola çıktılar. Savaş meydanına ulaştıklarında ordularını düzene soktular; orada çok sayıda savaşçı adam ve güzel bir nizam vardı, bu yüzden Şam topraklarında istedikleri her şeyi yapabileceklerini düşündüler. Bu büyük sayıya ve adamlarının çokluğuna, ayrıca efendimize olan inançlarına çok fazla güvendiler; fakat bu kibirli güven yüzünden Tanrı'nın lütfunu kaybettiler. Kuşatmanın başlangıcında her şey onların istediği gibi çok iyi gitse de, Şam topraklarına kadar ilerlediler. Yiyecek tedarik etmek ve ihtiyaçlarını karşılamak üzere Megifapar denilen bir yere ulaştılar; kervanları korumak ve yiyecek getirenleri kollamak amacıyla Guillaume du Bois [Guillaume de Bures] komutasında iyi donatılmış bin atlı şövalye görevlendirildi. Onlar bu şekilde yola koyulduklarında akıllıca ve düşmana karşı tetikte davranmadılar, ordugahlarını kırlara dağıttılar; oysa Şam Kralı Tuğtekin [Dodequin] hiç de uykuda değildi. Yanında çok sayıda Türk vardı ve Hristiyanların nasıl hareket ettiğini gizlice gözlüyordu; onların bu şekilde dağınık ve tedbirsizce hareket ettiğini görünce aniden üzerlerine çullandı. Çoğunu kılıçtan geçirip öldürdü,

diğerleri ise kaçmayı başararak ana ordugaha ulaştı ve uğradıkları felaketi baronlara anlattı. Bunun üzerine soylu baronlar, şövalyeler ve yiğit askerler büyük bir keder ve öfkeyle silahlandılar, Şam Kralı ile savaşmak üzere düzene girdiler. Onlar bu şekilde ilerlerken, her şeye gücü yeten ve nankörlere karşı duran Tanrı, gökyüzünün kapılarını açarak üzerlerine şimşekler ve fırtınalarla dolu öyle mucizevi ve şiddetli bir yağmur gönderdi ki dindar Hristiyanlar harika bir şekilde şaşkına döndüler; neredeyse birbirlerini göremez oldular ve atlarının dizginlerini bile tutamadılar. Kısa sürede öyle bir tehlike ve ölüm korkusu belirdi ki akarsulardan ve derelerden geçmek imkansız hale geldi; o zaman dindar Hristiyanlar net bir şekilde anladılar ki yaptıkları işler efendimiz İsa Mesih'in rızasına uygun değildi. Bu yüzden her biri kendi toprağına geri dönmeye karar verdi ve kendilerini bağışlaması için alçakgönüllülükle Tanrı'ya yalvardılar; böylece dindar Hristiyanlar kendi ülkelerine döndüler. Bu olaydan açıkça anlaşılmaktadır ki, şan, şeref ve zafer sadece insan gücüyle değil, tamamen Tanrı'nın kudretiyle kazanılır; bu yüzden insan bedenî gücüne değil, her şeye gücü yeten Tanrı'ya güvenmelidir.
Bu sırada genç yaşında ve şövalyeliğinin en verimli çağında olan Antakya Prensi Bonamond parlamaya başlamışken, Halep Prensi olan Türk Rodain [Halep Meliki Rıdvan'ın soyundan gelen ya da bölgedeki Türk emiri - İmâdüddin Zengi kastedilmektedir], Antakya topraklarını yağmalamak ve harap etmek amacıyla muazzam bir Türk topluluğuyla yola çıktı. Genç Antakya Prensi Bonamond, Türk emiri Rodain'in topraklarına savaş açmak üzere girdiğini öğrendiğinde, Türklerle savaşmak üzere savaşçı adamlarını topladı; Antakya'dan ayrılıp Salapalie [Sarmin/Esârib] düzlüklerine kadar ilerlediler ve düşmandan emniyette olduklarını düşünerek orada konakladılar. Fakat savaş sanatını çok iyi bilen Türk Rodain, casusları ve haber uçuranları vasıtasıyla Antakya Prensi'nin orada konakladığını öğrendi; gece vakti adamlarıyla birlikte aniden onların üzerine saldırdı. O sırada Antakya Prensi ve adamları tamamen tedbirsizdiler, düşmanın bu kadar yakında olduğundan habersizdiler; bu yüzden Türk Rodain onlara öyle şiddetle vurdu ki genç Prens Bonamond hemen orada katledildi ve öldürüldü. Onunla birlikte adamlarının büyük bir kısmı da öldü, geri kalanlar ise esir alındı ki bu durum büyük bir acı ve kayıp oldu; zira kendisi yaşına göre çok yiğit, bilge ve kibar bir prensti, tebaası tarafından çok sevilirdi. Düşmanın kılıcından kaçıp kurtulabilenler, büyük bir aceleyle bu kötü haberleri Antakya şehrindeki Hristiyanlara bildirdiler; prenslerinin öldüğünü öğrenen Antakya halkı çok büyük bir kedere ve öfkeye boğuldu. Derhal güçlü Kudüs Kralı'na haber göndererek, Tanrı aşkına kendilerine yardıma gelmesini ve bu çileli toprakları düşmanın elinden kurtarmasını rica ettiler; çünkü sevgili prensleri Türkler tarafından öldürülmüştü. Kral bu haberleri aldığında kalbinden harika bir şekilde yaralandı ve çok üzüldü; zira ölen prensle kızını evlendirmişti ve kızı şimdi dul kalmıştı. Kral hiç gecikmeden adamlarıyla birlikte Antakya'ya doğru yola çıktı, oraya vardığında şehir halkını büyük bir şaşkınlık ve keder içinde buldu. Şehri düzene sokmak ve ülkenin işlerini yoluna koymak amacıyla birkaç gün Antakya'da kaldı; ardından büyük bir dikkat ve bilgece bir yönetimle tüm işleri halledip Kudüs'e geri döndü.

Kudüs’e döndükten kısa bir süre sonra kral aniden ağır bir hastalığa yakalandı; hastalığın şiddetiyle hayatının sonunun yaklaştığını anlayınca alçakgönüllülükle ruhunu Tanrı’ya teslim etti ve şöyle dua etti: "Egemen ve ebedi Rabbim İsa Mesih, sen her şeyin sonunu daha başlangıcından bilirsin; ruhumu senin ellerine teslim ediyorum, işlediğim tüm günahları merhametinle bağışlamanı dilerim. Bana kutsal Katolik inancının düşmanlarına karşı verdiğin tüm bu lütuflar için sana şükrediyorum; çünkü asıl gücün benim değil, senin olduğunu biliyorum." Duasını bitirdikten sonra Rabbimizin katına göçtü. Onun vefatının ardından tüm Kudüs halkı ve akrabaları çok büyük bir yas tuttular; çünkü kendisi hükümdarlığı boyunca çok muzaffer ve başarılı bir kral olmuştu. Cenaze merasiminin ardından, şereflice Golgota [Golgotha] Dağı’nın önündeki Caluaire [Calvary] Dağı’nın altına defnedildi. Onun vefatının ardından, tüm baronların ortak kararıyla, merhum kralın kızıyla evlenmiş olan Anjou dükü Fouques [Anjou’lu Fulk], Kudüs Kralı olarak seçildi; tıpkı daha önce kralın kendisine vadettiği gibi. Kendisi bin yüz otuz bir (1131) yılının Ağustos ayının yirminci gününde tahta çıktı.

Comme Fouques le Duc d'Anjou fut fait & couronné Roy de Hierusalem. Et cõme Iosselin le conte de Rohais qui auoit esté blessé mourut deuotement.

CHAP. LXXVII.

Le iour & l'feste de l'exaltation sainct e croix au mois de Septẽbre, l'an de nostre Seigneur, mil cent trẽte vn fut Fouques le duc d'anjou couronné roy de Hierusalẽ, & fut couronnee sa femme auec luy: car elle estoit droicte heritiere du royaume de Hierusalem, & au tẽps que le couronnement du Roy & de la Royne fut fait triomphãment comme il appartient, Iosselin le conte de Rohais gissoit malade & naure en son lit d'aucune blessure qu'il auoit eue à quinci la Tour, vne forteresse au retour du royaume de Damas, tant que ses gens le porterent à Rohais en vne Litiere, & demeura deux ans sans se pouuoir ayder, cõbien toutesfois qu'il parloit, mengeoit, beuuoit bien. Or luy vindrent ces nouuelles

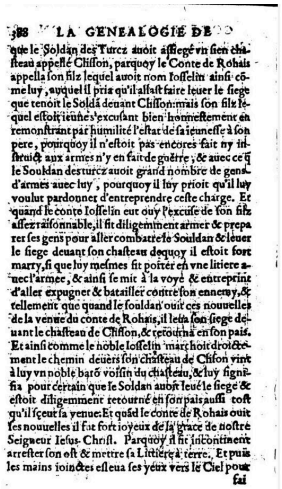

que le Soldan des Turcz auoit assiegé vn sien chasteau appellé Chisson, parquoy le Conte de Rohais appella son filz lequel auoit nom Iosselin ainsi cõme luy, auquel il print qu'il allast faire leuer le siege que tenoit le Soldã deuant Chisson: mais son filz lequel estoit iune, s'excusant bien honnestement en remonstrant par humilité l'estat de sa iuenesse à son pere, pourquoy il n'estoit pas encores fait ny instruict aux armes n'y en fait de guerre, & auec ce qu'le Souldan des turcz auoit grand nombre de gens d'armes auec luy, pourquoy il luy prioit qu'il luy voulut pardonner d'entreprendre ceste charge. Et quand le conte Iosselin eut ouy l'excuse de son filz assez raisonnable, il fit diligemment armer & preparer ses gens pour aller combattre le Souldan & leuer le siege deuant son chasteau dequoy il estoit fort marry, si que luy mesmes fit porter en vne litiere auec l'armee, & ainsi se mit à la voye & entreprint d'aller expugner & batailler contre son ennemy, & tellement que quand le souldan ouit ces nouuelles de la venue du conte de Rohais, il leua son siege deuant le chasteau de Chisson, & retourna en son pais. Et ainsi comme le noble Iosselin marchoit droictement le chemin deuers son chasteau de Chison vint à luy vn noble baro voisin du chasteau, & luy signifia pour certain que le Soldan auoit leué le siege & estoit diligemment retourné en son pais aussi tost qu'il sceut sa venue. Et quãd le conte de Rohais ouit ses nouuelles il fut fort ioyeux de la grace de nostre Seigneur Iesus Christ. Parquoy il fit incontinent arrester son ost & mettre sa Litiere à terre. Et puis les mains iointes esleua ses yeux vers le Ciel pour fai

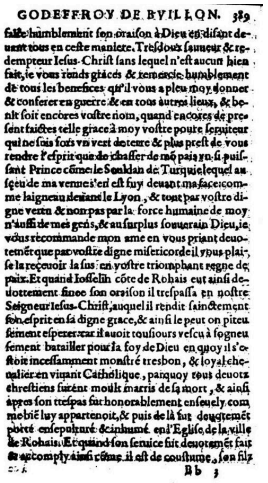

faite humblement son oraison à Dieu en disant deuãt tous en ceste maniere. Tres doux sauueur & redempteur Iesus Christ sans lequel n'est aucun bien fait, ie vous rends grãces & remercie humblement de tous les benefices qu'il vous a pleu moy donner & conferer en guerre & en tous autres lieux, & beni soit encores vostre nom, quand encores de present faictes telle grace à moy vostre poure seruiteur qui ne suis fors vn vert de terre & plus prest de vous rendre l'esprit que de chasser de mõ pais vn si puissant Prince cõme le Soldan de Turquie lequel auseu de ma venue s'est fuy deuant ma face: comme laigneau deuant le Lyon, & tout par vostre digne vertu & non pas par la force humaine de moy n'ainsi de mes gens, & au surplus souuerain Dieu, ie vous recommande mon ame en vous priant deuotemẽt que par vostre digne misericorde il vous plaise la receuoir la sus en vostre triomphant regne de paix. Et quand Iosselin cõte de Rohais eut ainsi deuottement finee son oraison il trespassa en nostre Seigneur Iesus Christ, auquel il rendit sainctement son esprit en sa digne grace, & ainsi le peut on piteusement esperer car il auoit tousiours vescu à sogneusement batailler pour la foy de Dieu en quoy ils estoit incessamment monstré tresbon, & loyal chevalier en viuant Catholique, parquoy tous deuots chrestiens suzent moult marris de sa mort, & ainsi apres son trespas fut honorablement enseuely comme bien luy appartenoit, & puis de là fut deuotemẽt porté enseputuré & inhumé en l'Eglise de la ville de Rohais. Et quand son seruice fut deuotemẽt fait & accomply ainsi cõme il est de coustume, son fils

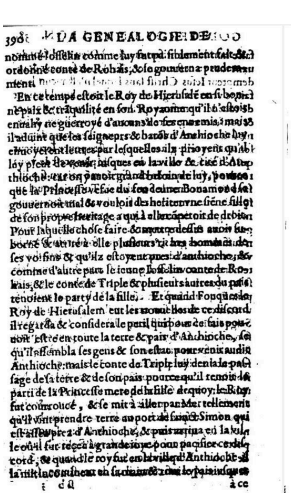

nommé Iosselin cõme luy fut pareillement fait & ordonné conte de Rohais, lo gouuernant en prudẽtement.

En ce tẽps estoit le Roy de Hierusalẽ en si bonne paix & tranquilité en son Royaume qu'il n'estoit en luy ne guerroyé d'aucun de ses ennemis: mais il aduint que les seigneurs & barons d'Anthiochie luy estuyerent les terres par lesquelles ils prioyent qu'il luy pleust de venir iusques en la ville & cité d'Anthiochie: car ils n'auoient point de besoin de luy, pource que la Princesse vefue du feu dit mon Bonamond les gouuernoit: mais ils vouloient des heritiers vne seule fille de son propre heritage, à qui à elle cõpetoit de droit. Pour laquelle chose faire & mettre en effect auoit enuoyé & mandé à elle plusieurs gẽs hommes de ses voisins & qu'ils estoyent puis d'Anthiochie, & comme d'autre part se iouna Iosselin conte de Rohais, & le conte de Triple & plusieurs autres du pais tenoient le party de la fille. Et quand Fouques le Roy de Hierusalem eut les nouuelles de ce discord il regarda & considera le peril qui pouuoit estre en toute la terre & pais d'Anthiochie, & qu'il assembla ses gens & son estat pour en ce iour audit Anthiochie: mais le conte de Triple luy dena la passage de sa terre & de son pais pource qu'il tenoit le parti de la Princesse mere de la fille: dequoy le Roy fut courroucé, & se mit à aller par Mer tellement qu'il vint prendre terre au port de saincct Simon qui est assez pres d'Anthiochie, & puis arriua en la ville où il fut receu à grande ioye & non pacifice cõme dessus, & quand le roy fut en la ville d'Anthiochie il la visita & conseilla en sa chancelerie & son pais ainsi que

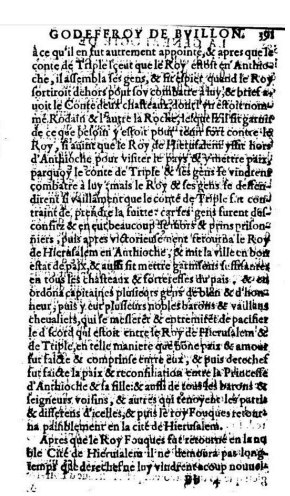

à ce qu'il en fut autrement appointé, & apres que le conte de Triple sceut que le Roy estoit en Anthiochie, il assembla ses gens, & se efforçoit quand le Roy sortiroit dehors pour soy combattre à luy, & bref auoit le Conte deux chasteaux dont l'vn estoit nommé Rodain & l'autre la Roche, lesquels il fit garnir de ce que besoin y estoit pour iceux fort contre le Roy, si aduint que le Roy de Hierusalem fit bien d'Anthiochie pour visiter le pays & y mettre paix, parquoy le conte de Triple & ses gens se vindrent combattre à luy: mais le Roy & ses gens se deffendirent si vaillamment que le conte de Triple fut contrainct de prendre la fuite: car les gens furent desconfits & en eut beaucoup de liurés & prins prisonniers, puis apres victorieusement retourna le Roy de Hierusalem en Anthiochie, & mit la ville en bon estat de paix, & aussi fit mettre garnisons suffisantes en tous les chasteaux & forteresses du pais, & en ordonna capitaines plusieurs gens de bien & d'honneur, puis y eut plusieurs nobles barons & vaillans chevaliers, qui se mesterẽt & entremistẽt de pacifier le discord qui estoit entre le Roy de Hierusalem & de Triple, en telle maniere que bonne paix & amour fut faicte & comprinse entre eux, & puis de chef fut faicte la paix & reconciliation entre la Princesse d'Anthiochie & sa fille: & aussi de tous les barons & seigneurs voisins, & autres qui tenoyent les parts & differens d'icelles, & puis le roy Fouques retourna pacifiblement en la cité de Hierusalem.

Apres que le Roy Fouques fut retourné en la noble Cité de Hierusalem il ne demoura pas longtemps qu'il desceda sur luy vn grãd coup nouuel-

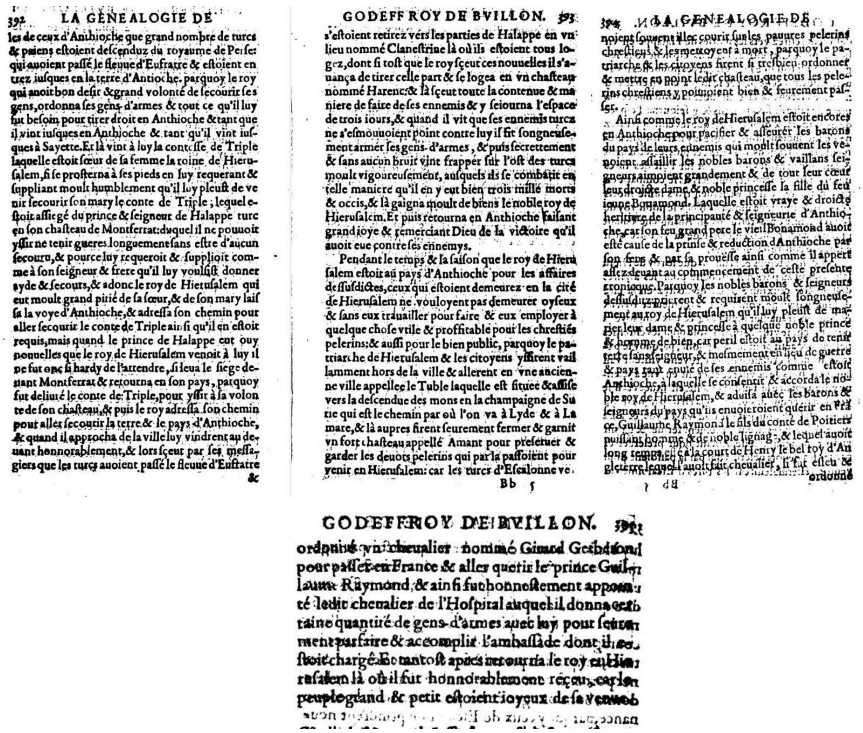

Anjou Dükü Fouques'un Kudüs Kralı olarak nasıl taç giydiği ve taçlandırıldığı üzerine. Ve Rohais [Urfa] Kontu Iosselin'in aldığı yaralardan dolayı dindarca nasıl öldüğü üzerine.

BÖLÜM LXXVII.

Kutsal Haç'ın Yüceltilmesi gününde ve bayramında, Eylül ayında, Rabbimiz İsa Mesih'in insan oluşunun bin yüz otuz bir (1131) yılında, Anjou Dükü Fouques [Anjou'lu Fulk], Kudüs [Hierusalem] Kralı olarak taç giydi; karısı da onunla birlikte taçlandırıldı, çünkü kadın Kudüs Krallığı'nın doğrudan ve yasal varisiydi. Kral ve kraliçenin taç giyme töreni, şanına yaraşır şekilde muzafferane bir ihtişamla yapıldığı sırada, Urfa Kontu Iosselin [I. Joscelin], Şam Krallığı seferinden dönüşte bir kuleyi lağımlayarak yıkmaya çalışırken aldığı bir yaradan dolayı yatağında hasta ve yaralı olarak yatıyordu; adamları onu bir tahtırevan içinde Urfa'ya [Rohais] taşımışlardı. Konuşabilmesine, iyi yiyip içebilmesine rağmen iki yıl boyunca kendi başına hareket edemeden bu durumda kaldı. O sırada ona şu haberler ulaştı: Türklerin Sultanı [İmâdüddin Zengi], kendisine ait olan Chiffon [Tell Başir] adındaki güzel bir kaleyi kuşatmıştı. Bunun üzerine Urfa Kontu, kendi adını taşıyan oğlu genç Iosselin'i [II. Joscelin] yanına çağırarak, Sultan'ın Tell Başir önündeki kuşatmasını kaldırmak üzere derhal oraya gitmesini rica etti. Fakat genç oğlu, gençliğini ve tecrübesizliğini öne sürerek alçakgönüllülükle babasından özür diledi; zira henüz askeri konularda yeterince eğitilmediğini ve silah kullanmayı bilmediğini söyledi. Ayrıca Türklerin Sultanı'nın yanında çok sayıda savaşçı adam bulunduğunu belirterek, babasından kendisini bu görevden muaf tutmasını ve bağışlamasını istedi. Yaşlı Kont Iosselin, oğlunun bu mazeretini oldukça makul bulunca, Sultan'la savaşmak ve kalenin önündeki kuşatmayı kaldırmak amacıyla kendi adamlarını süratle silahlandırıp hazırlattı; çünkü yaşanan bu durumdan dolayı içi büyük bir kederle dolmuştu. Kendisi bizzat bir tahtırevan içine yerleşti ve ordusunun başına geçerek düşmanlarına karşı

yürümek ve onlarla savaşmak üzere yola çıktı. Türklerin Sultanı, Urfa Kontu'nun muazzam bir orduyla üzerine gelmekte olduğu haberini aldığında, Tell Başir Kalesi'nin önündeki kuşatmayı aniden kaldırarak kendi ülkesine geri döndü; çünkü yaşlı konttan harika bir şekilde korkuyordu. Soylu Iosselin, kalesi Tell Başir'e doğru giden yolda doğrudan ilerlerken, kalenin yakınlarında bulunan komşu bir Hristiyan baron onun yanına geldi ve Sultan'ın kuşatmayı gerçekten kaldırıp aceleyle kendi ülkesine döndüğünü kesin olarak ona bildirdi. Urfa Kontu bu haberleri aldığında, Kurtarıcımız İsa Mesih'in inayeti karşısında büyük bir sevinç duydu. Derhal ordusunu durdurdu ve tahtırevanının yere indirilmesini emretti. Ardından ellerini birleştirip gözlerini gökyüzüne kaldırarak Tanrı'ya alçakgönüllülükle şöyle dua etti: "Kurtarıcımız ve koruyucumuz İsa Mesih, Senden başka hiçbir iyilik yoktur; Senden gelen tüm bu lütuflar için Sana şükreder ve alçakgönüllülükle teşekkür ederim. Savaşta ve diğer tüm yerlerde ismini yücelttiğin, bugün de bu yaşlı ve aciz kuluna merhamet göstererek o güçlü Türk Sultanı'nı önümden kaçırdığın için Sana minnettarım; zira o benim yüzümü görünce adeta bir aslanın önündeki kuzu gibi kaçtı. Bu zafer benim veya adamlarımın insani gücüyle değil, tamamen Senin yüce kudretinle gerçekleşti. Ve ey yüce Tanrım, şimdi ruhumu Sana emanet ediyorum ve Senden dilerim ki, merhametinle onu kabul edip şanlı krallığındaki ebedi barışa eriştirsin." Kont Iosselin duasını bu şekilde tamamladıktan sonra dindarca vefat etti; ruhunu layıkıyla ve kutsal bir şekilde efendimiz İsa Mesih'e teslim etti. Onun bu şekilde acınası ve kederli ölümü karşısında tüm dindar Hristiyanlar derin bir yasa boğuldular; zira o, hayatı boyunca her zaman Tanrı'nın dini uğrunda canla başla savaşmış, Katolik inancına sadık, son derece dürüst ve yiğit bir şövalye olduğunu her zaman kanıtlamıştı. Vefatının ardından şanına yaraşır şekilde şereflice bir cenaze merasimi düzenlendi ve dindarca dualarla Urfa şehrinin katedral kilisesine defnedildi. Cenaze işleri usulüne uygun olarak tamamlandıktan sonra, babasının vasiyeti üzerine genç oğlu Iosselin [II. Joscelin], Urfa Kontu olarak tayin edildi ve burayı bilgece yönetmeye başladı.

Bu dönemde Kudüs Kralı [Anjou'lu Fulk], krallığında tam bir barış ve huzur ortamı sağlamıştı ve hiçbir düşmanla savaş halinde değildi; fakat bu esnada Antakya'nın [Anthioche] soylu baronları ve senyörleri krala mektuplar göndererek, işlerini düzene sokması ve kendilerine yardım etmesi için acilen Antakya şehrine gelmesini rica ettiler. Çünkü merhum Prens Bonamond'un [II. Bohemond] dul kalan karısı [Alicia], kendi öz mirası olan bu şehri ve prensliği tamamen kendi arzularına göre yönetmek istiyor ve küçük kızının [Constance] yönetim haklarını tanımıyordu. Bu sebeple şehirdeki birçok soylu adam ve komşu bölgelerin yöneticileri ikiye bölünmüş durumdaydı ve Antakya büyük bir kargaşa içindeydi; bir tarafta genç Urfa Kontu Iosselin, Trablus Kontu ve bölgenin diğer birçok güçlü prensi kraliçenin tarafını tutuyordu. Kudüs Kralı Fouques bu iç çekişme haberlerini aldığında, bu durumun tüm Hristiyan toprakları ve Antakya için ne kadar büyük bir tehlike yaratacağını açıkça gördü; derhal adamlarını topladı ve durumu düzeltmek amacıyla Antakya'ya doğru yola çıktı. Fakat Trablus Kontu [II. Pons], kraliçenin tarafında yer aldığı için kralın kendi topraklarından geçmesine izin vermedi ve yolları kapattı; bu durum kralı harika bir şekilde üzdü ve öfkelendirdi. Bunun üzerine kral, Aziz Simeon [Saint Simeon]

limanına giden deniz yolunu kullanmaya karar verdi; gemilerle Antakya yakınlarına ulaştı ve şehre girerek bu büyük kargaşayı yatıştırmak ve barışı sağlamak üzere naip [vali] olarak yönetimi devraldı. Kralın Antakya'ya gelip duruma müdahale etmesi üzerine, kraliçe ve taraftarları büyük bir şaşkınlık yaşadılar; Trablus Kontu ve adamları krala karşı savaşmak üzere dışarı çıktılar, fakat kral ve ordusu kendilerini öyle yiğitçe savundular ki Trablus Kontu geri çekilmek ve kaçmak zorunda kaldı, adamlarının çoğu kılıçtan geçirildi ve büyük bir kısmı da esir alındı. Bu muzaffer zaferin ardından, muzaffer kral Antakya'da tam bir düzen ve barış ortamı sağladı, şehri iyi bir idareye kavuşturdu; ülkedeki tüm kalelere ve hisarlara güçlü garnizonlar yerleştirdi, buralara bol miktarda yiyecek ve mühimmat tedarik etti, güvenilir komutanlar atadı. Ardından, aralarında pek çok soylu baronun ve yiğit şövalyenin bulunduğu devlet adamlarını toplayarak, Kudüs Kralı ile Trablus Kontu arasında uzun süredir devam eden bu büyük anlaşmazlığı tamamen ortadan kaldırdı; iki taraf arasında tam bir sevgi ve kalıcı bir barış sağlandı. Hemen ardından Antakya Prensesi [Alicia] ile öz kızı [Constance] ve toprakları üzerinde hak iddia eden komşu baronlar arasında da tam bir uzlaşı ve barış ortamı tesis edildi; tüm bu meseleler başarıyla halledildikten sonra Kral Fouques, tam bir huzur içinde kutsal Kudüs şehrine geri döndü.
Kral Fouques, şanlı Kudüs şehrine geri döndükten sonra orada çok uzun süre kalamadı; çünkü deniz aşırı ülkelerden [Müslüman topraklarından] aniden çok büyük yeni haberler ulaştı. Antakya Hristiyanlarından gelen haberlere göre; Pers [Büyük Selçuklu Devleti / Musul Atabeyliği] krallığından çok sayıda Türk ve Pagan savaşçı, Fırat [Eufratre] Nehri'ni geçerek muazzam bir orduyla Antakya topraklarına kadar ilerlemişlerdi. Antakya'yı tamamen korumak ve halkını düşmanın elinden kurtarmak konusunda çok büyük bir arzu ve kararlılık içinde olan soylu kral, derhal kendi savaşçı adamlarını ve ihtiyaç duyduğu her şeyi hazırlatarak yola çıktı; büyük bir aceleyle Antakya'ya kadar ilerledi ve oradan Sayda [Sayette] şehrine geçti. Oraya vardığında, karısı Kudüs Kraliçesi'nin öz kız kardeşi olan Trablus Kontesi [Hodierna], kralın ayaklarına kapanarak büyük bir alçakgönüllülükle kocası Trablus Kontu'nun [II. Pons] kurtarılması için kendisine yardım etmesini rica etti; çünkü kocası, Halep'in güçlü prensi ve hükümdarı olan Türk komutan [İmâdüddin Zengi] tarafından Montferrat Kalesi'nde kuşatılmış durumdaydı ve dışarıdan bir yardım ulaşmadığı takdirde orada daha fazla dayanması imkansızdı. Kral, kız kardeşinin ve eniştesinin düştüğü bu zor durumu gördüğünde büyük bir merhamet duydu; Antakya işlerini bir kenara bırakarak doğrudan Trablus Kontu'na yardım etmek üzere yola çıktı ve ordusuyla birlikte kuşatma alanına doğru hızla ilerledi. Halep Prensi [İmâdüddin Zengi], Kudüs Kralı'nın muazzam bir güçle üzerine gelmekte olduğunu öğrendiğinde, onunla savaş meydanında karşılaşacak cesareti gösteremedi; Montferrat Kalesi'nin önündeki kuşatmayı aniden kaldırarak aceleyle kendi ülkesine [Halep'e] geri döndü. Böylece Trablus Kontu esaretten ve kuşatmadan tamamen kurtuldu, kalesinde tam bir özgürlüğe kavuştu; kral ise ordusunun rotasını yeniden Antakya topraklarına doğru çevirdi. Kral bölgeye yaklaştığında, casusları vasıtasıyla Fırat Nehri'ni geçen o büyük Türk ordusunun Halep taraflarına doğru geri çekildiğini ve Claneftrine [Kınnesrin] denilen bir yerde ordugah kurup konakladıklarını öğrendi. Kudüs Kralı bu

haberleri alır almaz hiç durmadı; hemen ileri atılarak Harenc [Hârim] Kalesi'ne geldi ve orada konuşlandı. Düşmanlarının tüm durumunu, ordugah düzenini ve hareket tarzını büyük bir dikkatle inceledi; orada üç gün boyunca gizlice bekledi. Türk düşmanlarının kendisine karşı hiçbir askeri harekette bulunmadığını ve tamamen tedbirsiz davrandıklarını gördüğünde, adamlarına sessizce silahlanmalarını emretti; gece vakti, hiçbir gürültü çıkarmadan aniden Türklerin ordugahının üzerine çok şiddetli bir baskın düzenledi. Bu ani baskında dindar Hristiyanlar öyle yiğitçe vuruştular ki, Türklerden en az üç bin kişi hemen orada katledildi ve öldürüldü; soylu Kudüs Kralı bu savaşta muazzam ganimetler elde etti. Bu büyük zaferin ardından, düşmanlarına karşı kazandığı bu muhteşem başarı için efendimiz Tanrı'ya şükürler ve övgüler sunarak büyük bir coşku ve sevinçle yeniden Antakya'ya döndü.
Kudüs Kralı, Antakya topraklarındaki bu askeri işleri halledip barışı sağlamakla meşgul olduğu sırada, kutsal Kudüs şehrinde kalan Hristiyanlar da boş durmak istemediler; hem Hristiyan hacıların emniyetini sağlamak hem de kamu yararına hizmet etmek amacıyla çok faydalı bir işe giriştiler. Kudüs Patriği ve şehir halkı, büyük bir cesaret ve kararlılıkla şehirden dışarı çıktılar ve Şam yolu üzerinde, Süryani düzlüklerindeki dağların eteğinde yer alan, antik çağda Le Tuble denilen stratejik bir mevkiye geldiler; burası Lyde [Lidda] ile deniz arasındaki yolların kesişim noktasıydı. Oraya, kutsal topraklara ibadet etmek amacıyla gelen dindar Hristiyan hacıları korumak ve Aşkelon [Escalonne] Türklerinin ani akınlarına karşı bir savunma kalkanı oluşturmak üzere Amant [Ybelin / İbelin] adında çok güçlü bir kale inşa ettiler; çünkü Aşkelon'dan çıkan Türk akıncıları sık sık bu yollarda pusu kuruyor ve zavallı dindar hacıları katledip öldürüyorlardı. Patrik ve vatandaşlar bu kaleyi mükemmel bir şekilde tahkim ettiler, surlarını ve kulelerini en iyi savaş aletleriyle donattılar; böylece tüm Hristiyan hacıların bu yollardan tam bir emniyet ve güven içinde geçmesini sağladılar.
Aynı şekilde, Kudüs Kralı Antakya'da barışı sağlamak ve baronları, kendilerine sık sık saldıran düşmanlarına karşı güvenceye almak üzere hâlâ orada bulunuyordu; zira Antakya'nın soylu baronları ve yiğit senyörleri, merhum Prens Bonamond'un yasal varisi ve öz kızı olan o asil prensesi canıgönülden seviyorlardı. Bu prenses, kitabın başında da etraflıca anlatıldığı üzere, yaşlı Bonamond'un büyük cesareti ve bilgeliği sayesinde Haçlıların eline geçmiş olan Antakya prensliğinin gerçek sahibiydi. Bu yüzden, memleketin başında meşru bir hükümdar bulunmamasının ve ülkenin sürekli düşman istilasına uğramasının yaratacağı tehlikeleri gören soylu baronlar, Kudüs Kralı'na alçakgönüllülükle başvurarak, hanımefendileri olan bu prensesi Fransa Krallığı'ndan soylu, dürüst ve yiğit bir prensle evlendirmesini rica ettiler. Kral bu makul talebi kabul etti ve baronlarla birlikte yaptığı müzakerelerin ardından; Fransa'ya, Poitiers Kontu'nun oğlu olan güçlü ve asil soylu Guillaume Raymond [Antakya'lı Raymond / Raymond de Poitiers]'u çağırmak üzere elçiler gönderilmesini kararlaştırdı. Kendisi çok asil bir soydan geliyordu ve İngiltere Kralı Henry'nin [I. Henry] sarayında uzun süre bulunmuş, orada şövalye ilan edilmiş yiğit bir adamdı. Bu önemli diplomatik görevi yerine getirmek ve Fransa'ya gitmek üzere, Hospital Şövalyeleri tarikatından Girard Gebedon adında çok güvenilir ve sadık bir şövalye seçildi. Kral, bu elçiye görevini güvenle tamamlaması için yanına bol miktarda asker

ve harcırah verdi; elçi bu şerefli görevi üstlenerek yola çıktı. Bu işler düzene sokulduktan hemen sonra, Kudüs Kralı büyük bir sevinçle kutsal Kudüs şehrine geri döndü; orada büyük ve küçük tüm halk tarafından çok büyük bir şerefle kabul edildi, herkes onun dönüşünden dolayı harika bir şekilde mutlu oldu. Beyrut [Baruth] şehrindeki dindar Hristiyanlar da karaya çıkan Mısır Türklerine karşı çok büyük bir şövalyelik sergilemiş oldular; zira şehirden dışarı çıkarak onlarla yiğitçe savaştılar. Kısa sürede öyle güçlü bir askeri hamle yaptılar ki, Mısırlı Türkler zorlanarak gemilerine geri kaçmak zorunda kaldılar; bu ani kapışmada yüz yetmiş sekiz Türk öldürüldü ve böylece Beyrut halkının Türklere karşı kazandığı bu vaillik başarıyla tamamlanmış oldu.

Comme le seigneur de Iaffes fut accusé d'estre traistre au roy par le conte de Cesaree, et qu'il fut congneu estre vray. Parquoy il fist alliance avec les turcs d'Escalonne, puis le patriarche de Hierusalem traicta la pacification du roy.

CHAP. LXXVIII.

Il aduint ainsi comme le roy Fouques estoit en Hierusalem avec plusieurs barons & seigneurs du pays que Gautier le sire & seigneur de Cesaree vint au roy & luy dit que Hue le conte de Iaffes luy estoit traistre, & auoit iuré sa mort comme faux traistre & desloyal & qu'il estoit prest de le prouuer contre luy & enigetta son gage, & quand le conte de Iaffes ouit ces parolles il sortit hors & le desmentit de ce qu'il auoit dit & pareillement donna son gage, & ainsi apres plusieurs parolles furent les gages receuz & donné iour aux parties de venir comparoir à la court du roy, & quand le iour à eux assigné fut venu Gautier le seigneur de Cesaree vint & comparut personnellement à ladicte court. Mais Hue le noble conte de Iaffes ne vint ne enuoia autre pour luy

LA GENEALOGIE DE

luy à ladicte iournee, si fut dit & apoinctié par iugement de droicte iustice qu'il estoit atteint & conuaincu de trahyson, & quand le conte de Iaffes ouit dire que l'on auoit fait tel iugement contre luy: comme homme fier despiteux & remply d'orgueilleux courages en alla rendre dedans Escalonne auec les turcs, auxquels ils promist foy & alliance de leur donner port & faueur contre les chrestiens & de ce leur donna bons ostages de luy pour bien tenir la conuenance, parquoy ceux de Escalonne prindrent nouueau courage en eux, puis yssirent hors de la ville & commencerent à brusler le pays de Surie & porter dommage au roy de Hierusalem & à tous ses barons autant comme ils peurent tantost comme le roy le sçeut il assembla ses gens & assembla vn grand ost pour assieger la ville de Iaffes, mais quand ceux de Iaffes ouyrent ces nouuelles & qu'ils eurent veu la follie & outrecuidance de leur seigneur ils apporterent les clefs de leur ville au deuant du roy & le rendirent tous à luy, & quand le patriarche de Hierusalem vit ce discord estre meu il vint reuerenment au roy affin de traicter la paix du conte de Iaffes en tres luy doubtant que les turcz ne s'esleuassent auecunement pour le different des princes chrestiens, & puis par nouuelles de l'vn à l'autre fut traictee la paix du conte de Iaffes auec le roy en telle maniere que ledit conte seroit l'espace de trois ans banny du royaume de Hierusalem, & apres trois ans passez il pourroit seurement retourner en sa terre & coté de Iaffes & d'icelle prendre & receuoir les fruits de revenus comme parauant, & ainsi retourna seurete en Hierusalem pour luy signifier son appoinctement en

GODEFFROY DE BVILLON. 387

en la forme comme dessus est dit.

Yafa [Iaffes] beyinin, Sezariye [Cesaree] kontu tarafından krala karşı hainlik etmekle nasıl suçlandığı ve bu suçlamanın gerçek olduğunun nasıl anlaşıldığı üzerine. Ve Yafa beyinin bu yüzden Aşkelon [Escalonne] Türkleri ile nasıl ittifak kurduğu, ardından Kudüs Patriği'nin kral ile onun arasında barış sağlamak üzere nasıl araya girdiği üzerine.

BÖLÜM LXXVIII.

Şöyle oldu ki Kral Fouques [Anjou'lu Fulk], Kudüs'te [Hierusalem] ülkenin pek çok baron ve senyörü ile birlikte bulunuyorken, Sezariye'nin [Cesaree] beyi ve senyörü olan Gautier [Gautier bin Gremont] kralın huzuruna çıktı. Ona dedi ki: Yafa Kontu Hue [Yafa'lı II. Hugh], krala karşı hainlik etmektedir ve sahte, hain ve sadakatsiz bir adam gibi kralın ölümüne yemin etmiştir; kendisi bunu onun yüzüne karşı kanıtlamaya hazırdır. Bu sözlerin ardından dövüş meydan okuma rehinini [rehin eldivenini] ortaya attı. Yafa Kontu bu sözleri işitince öne çıktı, Sezariye beyinin söylediklerini yalanladı ve o da aynı şekilde kendi rehinini ortaya koydu. Karşılıklı pek çok sözün ardından rehinler kabul edildi ve taraflara kralın saray mahkemesinde [düello yoluyla] yüzleşmek üzere belirli bir gün tayin edildi. Kendilerine ayrılan o gün gelip çattığında, Sezariye beyi Gautier söz verilen vakitte geldi ve sözü edilen saray mahkemesinde şahsen hazır bulundu; fakat Yafa'nın soylu kontu Hue ne kendisi geldi ne de o günkü duruşmaya kendi yerine birini gönderdi.

Bunun üzerine, yasal adaletin ve mahkemenin dürüst hükmü gereğince, Yafa Kontu'nun gıyabında suçlu olduğu ve hainliğinin kesinleştiği ilan edildi. Yafa Kontu, kendisine karşı böyle bir hüküm verildiğini öğrendiğinde; kibirli, hırslı ve gurur dolu bir

adam olarak derhal Aşkelon’daki [Escalonne] Türklerin [Mısır Fatımî garnizonunun] yanına gitti. Türklere sadakat yemini etti, Hristiyanlara karşı onlara limanlarını açacağını ve yardım sağlayacağını vadetti; bu anlaşmaya sadık kalacağını kanıtlamak için de onlara kendi yakınlarından çok güvenilir rehineler verdi. Bu ittifak üzerine Aşkelon Türkleri yeniden cesaret buldular; süratle şehirden dışarı çıkarak Suriye düzlüklerini ateşe vermeye, Kudüs Kralı’na ve onun tüm baronlarına ellerinden geldiğince büyük zararlar vermeye başladılar. Kral bu olanları öğrenir öğrenmez kendi adamlarını topladı ve Yafa şehrini kuşatmak üzere muazzam bir ordu kurdu; fakat Yafa halkı bu haberleri aldıklarında ve kendi beylerinin yaptığı bu çılgınca deliliği ve kibri gördüklerinde, şehirlerinin anahtarlarını bizzat getirerek krala teslim ettiler ve tamamen ona boyun eğdiler. Kudüs Patriği bu büyük iç çekişmenin tırmandığını görünce, Yafa Kontu ile kral arasında barış görüşmeleri yürütmek amacıyla hürmetle kralın yanına geldi; çünkü prensler arasındaki bu davanın ve bölünmenin, Türkleri Hristiyanlara karşı daha da cüretkar hale getirmesinden harika bir şekilde korkuyordu. Karşılıklı yürütülen diplomatik müzakerelerin ardından, Yafa Kontu ile kral arasında şu şartlarla tam bir barış ve uzlaşı sağlandı: Sözü edilen kont, üç yıl boyunca Kudüs Krallığı’ndan sürgün edilecek ve sürülecekti; bu üç yıllık sürgün süresi tamamen bittikten sonra emniyet içinde kendi topraklarına ve Yafa kontluğuna geri dönebilecekti, topraklarının tüm gelirlerini ve meyvelerini eskisi gibi serbestçe alıp kabul edebilecekti. Bu anlaşmanın ardından patrik, krala bu kesin uzlaşıyı bildirmek ve karara bağlamak üzere büyük bir emniyetle Kudüs’e geri döndü, yukarıda anlatıldığı şekliyle mesele son buldu.

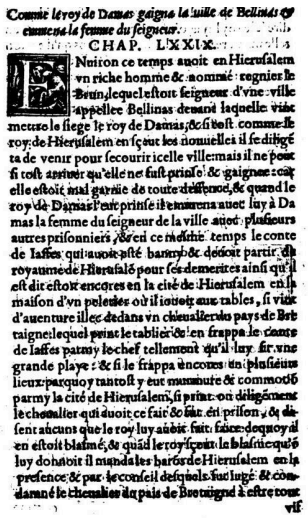
Comme le roy de Damas gaigna la ville de Bellinas & emmena la femme du seigneur.

CHAP. LXXIX.

En ce temps auoit en Hierusalem vn riche homme & nommé regnier le Brun, lequel estoit seigneur d'vne ville appellee Bellinas demant laquelle vint mettre le siege le roy de Damas, & si tost comme le roy de Hierusalem en sçeut les nouelles il se diligéta de venir pour secourir icelle ville: mais il ne pour si tost arriuer qu'elle ne fust prinse & gaignee: car elle estoit mal garnie de toute deffence, & quand le roy de Damas l'eut prinse il l'emmena auec luy à Damas la femme du seigneur de la ville auec plusieurs autres prisonniers, & en ce mesme temps le conte de Iaffes qui auoit esté banny & dehoit partir du royaume de Hierusalé pour ses demerites ainsi qu'il est dit estoit encores en la cité de Hierusalem en la maison d'vn peletier où il iouoit aux tables, si vint d'auenture illec dedans vn chieualier du pays de Bretaigne lequel print le tablier & en frappa le conte de Iaffes parmy le chef tellement qu'il luy fit vne grande playe: & si le frappa encores en plusieurs lieux parquoy tantost y eut mutinerie & commotiõ parmy la cité de Hierusalem, si prinst on diligẽment le chevalier qui auoit ce fait & fut en prison, & disent aucuns que le roy luy auoit fait faire: doquoy il en estoit blasmé, & quãd le roy sçeut la blasme qu'on luy donnoit il manda les barons de Hierusalem en la presence & par le conseil desquels fut iugé & condamné le chevalier du pais de Bretaigne à estre tout vif

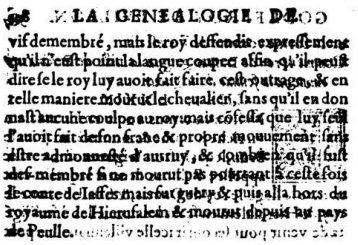
LA GENEALOGIE DE

vif de membré, mais le roy deffendit expressement qu'il n'estoit point la langue couper affin qu'il peust dire se le roy luy auoit fait faire. cest outrage, & en telle maniere mourut le chevalier, sans qu'il en donnast aucune coulpe au roy: mais cõfessa que luy seul l'auoit fait de son gré & propre mouuement: sans estre admonesté d'autruy, & combien qu'il fust des membré si ne mourut pas pourtant. & ceste fois le conte de Iaffes mais fut guery & puis alla hors du royaume de Hierusalem & mourut depuis au pays de Poulle.

Şam Kralı’nın Bellinas [Banyas] şehrini nasıl ele geçirdiği ve şehrin beyinin karısını nasıl götürdüğü üzerine.

BÖLÜM LXXIX.

O sıralarda Kudüs’te [Hierusalem] zengin ve tanınmış bir adam yaşıyordu; adı Regnier le Brun [Renier Brus] idi ve kendisi Bellinas [Banyas] adındaki bir şehrin beyi ve senyörüydü. Şam Kralı [İmâdüddin Zengi / Şam ordusu] gelip bu şehrin önüne kuşatma kurdu; Kudüs Kralı bu haberleri alır almaz sözü edilen şehrin yardımına koşmak için acele ettiyse de, oraya şehrin düşüşünden önce varacak kadar hızlı davranamadı. Şehir ele geçirildi ve fethedildi; çünkü her türlü savunma

malzemesinden yoksun ve hazırlıksız bir durumdaydı. Şam Kralı şehri aldığında, şehrin beyinin karısını ve onunla birlikte diğer pek çok esiri yanına alarak Şam'a [Damas] götürdü.
Tam da bu aynı dönemde, işlediği suçlar yüzünden Kudüs Krallığı'ndan sürgün edilen ve gitmek üzere olan Yafa Kontu [II. Hugh], hâlâ Kudüs şehrinde bulunuyordu. Bir kürkçünün [veya dericinin] evinde masada tavla [veya zar oyunu] oynadığı sırada, tesadüfen içeriye Bretagne [Bretaigne] bölgesinden gelmiş olan bir şövalye girdi. Bu şövalye aniden oyun tahtasını kaptı ve Yafa Kontu'nun başına öyle şiddetle vurdu ki kafasında çok büyük bir yara açtı; ardından onu başka yerlerinden de defalarca darp etti. Bu olay üzerine Kudüs şehrinde aniden büyük bir gürültü ve karmaşa koptu; bu suçu işleyen şövalye süratle yakalanarak zindana atıldı. Bazı insanlar bu saldırıyı bizzat kralın yaptırdığını söylüyorlardı ve bu yüzden kral halkın gözünde harika bir şekilde suçlanıp kınanıyordu. Kral kendisine yönelik bu ağır ithamları ve kınamaları öğrendiğinde, Kudüs'ün tüm baronlarını huzuruna çağırttı. Onların önünde ve konseyin kararıyla; Bretagne bölgesinden gelen bu şövalyenin canlı canlı uzuvlarının kesilerek [çarmıha gerilerek/parçalanarak] idam edilmesine hükmedildi.
Şövalye canlı canlı parçalanarak cezalandırıldı; fakat kral, bu hakareti bizzat kralın emriyle yapıp yapmadığını halka söyleyebilmesi için şövalyenin dilinin kesilmesini açıkça yasakladı. Bu şekilde cezalandırılan şövalye, krala hiçbir şekilde suç atmadı; aksine bu hainliği hiç kimseden emir almadan, tamamen kendi iradesi ve fevri kararıyla tek başına işlediğini itiraf etti. Her ne kadar uzuvları kesilerek ağır bir ceza aldıysa da, Yafa Kontu bu saldırıda ölmedi; aksine yaraları tamamen iyileşti. Ardından Kudüs Krallığı'nı terk ederek sürgüne gitti ve daha sonra Peulle [Apulia / İtalya] topraklarında hayatını kaybetti.

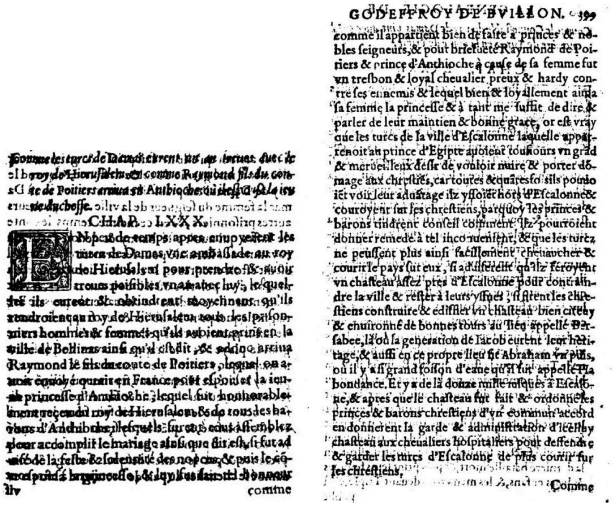
GODEFFROY DE BVILLON. 199

Şam [Dames] Türklerinin, Kudüs [Hierusalem] Kralı ile nasıl ateşkes yaptıkalrı üzerine. Ve Poitiers Kontu'nun oğlu Raymond'un (Raymond de Poitiers) Antakya'ya [Anthioche] nasıl ulaştığı ve genç prensesle nasıl evlendiği üzerine.

BÖLÜM LXXX.

Bu olaylardan kısa bir süre sonra Şam Türkleri, kendileriyle mümkün olan her yolla bir barış ve ateşkes zemini bulması amacıyla Kudüs Kralı'na büyük bir elçilik heyeti

gönderdiler. Yapılan görüşmeler neticesinde, daha önce bahsedildiği üzere Bellinas [Banyas] şehrinin fethinde esir aldıkları tüm Hristiyan erkek ve kadınları Kudüs Kralı'na geri iade etmeleri şartıyla bu ateşkesi elde ettiler. Tam bu sırada, Fransa'dan Antakya'nın genç prensesiyle [Constance] evlenmek üzere çağrılmış olan Poitiers Kontu'nun oğlu Raymond [Raymond de Poitiers] ülkeye ulaştığı; kendisi Kudüs Kralı ve tüm Antakya baronları tarafından çok şereflice kabul edildi. Baronların hepsi bu evliliği gerçekleştirmek amacıyla bir araya geldiler; düğün şenlikleri ve merasimleri, soylu prensler ile asil senyörlere yaraşır şekilde çok büyük bir ihtişam, zafer ve onur içinde tamamlandı. Özetlemek gerekirse; Raymond de Poitiers, karısı sayesinde Antakya Prensi olduğunda, düşmanlarına karşı her zaman çok dürüst, sadık, yiğit ve cesur bir şövalye olduğunu kanıtladı. Karısı prensesi de canıgönülden ve sadakatle sevdi; onların bu asil duruşlarından ve şerefli yönetimlerinden bu kadar bahsetmek şimdilik yeterlidir.
Şimdiyse, Mısır Sultanı'na [Mısır Fatımî Devleti] ait olan Aşkelon [Escalonne] şehrindeki Türklerin, Hristiyanlara zarar vermek ve onları yok etmek yönünde her zaman çok büyük ve harika bir arzuları vardı. Ne zaman bir fırsat veya avantaj görseler, Aşkelon'dan dışarı fırlıyor ve Hristiyan topraklarına akınlar düzenliyorlardı; bu yüzden Hristiyan prensleri ile baronları, yaşanan bu büyük tehlikeye nasıl bir çare bulabileceklerini görüşmek üzere konsey topladılar. Türklerin bu kadar kolayca at sürüp ülkeyi yağmalamasını engellemek amacıyla; Aşkelon şehrini baskı altında tutacak ve onların çıkış yollarını kapatacak şekilde, şehre oldukça yakın bir mevkide güçlü bir kale inşa etmeye karar verdiler. Böylece dindar Hristiyanlar, Yakub'un [Jacob] soyunun mirasına sahip olduğu, ayrıca bizzat İbrahim'in [Abraham] bir kuyu kazdığı ve içinde su bolluğu olduğu için "Bol Su" olarak adlandırılan Bersabee [Beersheba / Beyt Cibrin] denilen mevkide, etrafı mükemmel kulelerle donatılmış çok güçlü ve sağlam bir kale inşa ettiler. Burası Aşkelon'a yaklaşık on iki mil mesafeydi. Kale tamamen bitirilip düzenlendiğinde, Hristiyan prensleri ile baronları ortak bir kararla, Aşkelon Türklerinin Hristiyanlar üzerine daha fazla akın düzenlemesini engellemek ve burayı savunmak üzere kalenin muhafızlığını ve idaresini Hospital Şövalyelerine [Hospitaliers] teslim ettiler.

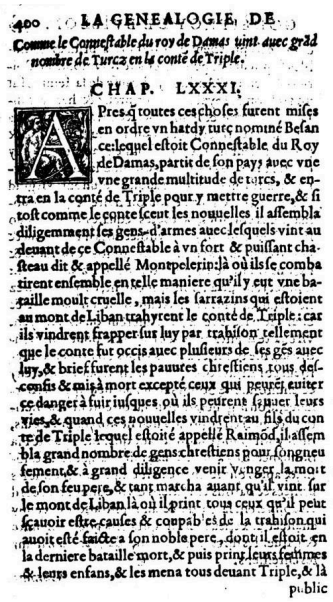

400 LA GENEALOGIE DE

Comme le Connestable du roy de Damas vint auec grãd nombre de Turcz en la conté de Triple.

CHAP. LXXXI.

APres q̃ toutes ces choses furent mises en ordre vn hardy turc nommé Besan ce: lequel estoit Connestable du Roy de Damas, partit de son pays auec vne vne grande multitude de turcs, & entra en la conté de Triple pour y mettre guerre, & si tost comme le conte sceut les nouuelles il assembla diligemment ses gens d'armes auec lesquels vint au deuant de ce Connestable à vn fort & puissant chasteau dit & appellé Montpelerin: là où ils se combatirent ensemble en telle maniere qu'il y eut vne bataille moult cruelle, mais les sarrazins qui estoient au mont de Liban trahyrent le conté de Triple: car ils vindrent frapper sur luy par trahison tellement que le conte fut occis auec plusieurs de ses gẽs auec luy, & brief furent les pauures chrestiens tous desconfis & mis à mort excepté ceux qui peurent euiter ce danger à fuir iusques où ils peurent sauuer leurs vies, & quand ces nouuelles vindrent au fils du conte de Triple lequel estoité appellé Raimõd, il assembla grand nombre de gens chrestiens pour songneusement, & à grand diligence venir venger la mort de son feu pere, & tant marcha auant qu'il vint sur le mont de Liban là où il print tous ceux qu'il peut sçauoir estre causes & coupables de la trahison qui auoit esté faicte a son noble pere, dont il estoit en la derniere bataille mort, & puis print leurs femmes & leurs enfans, & les mena tous deuant Triple, & là public

GODEFFROY DE BVILLON. 401

publiquement deuant vn chacun les fit tous mourir de villaine mort de laquelle chose il fut grandement prisé, & loué pour la vengeance que si diligemment auoit prinse de la mort de son pere, & puis apres retourna au cãp de la bataille, où il trouua son feu pere entre les morts, si le fit honnorablement apporter ensepulturer en la ville de Triple, là où il fut mené grãd dueil de sa mort & de son trespas: car il auoit tousiours esté vn vaillant & noble chef de guerre & bien aymé de tous les chrestiens.

Şam Kralı'nın Connestable'ı [başkomutanı] olan Bazan'ın (Bezan), yanına çok sayıda Türk alarak Trablus [Triple] kontluğuna nasıl girdiği üzerine.

BÖLÜM LXXXI.

Tüm bu işler düzene sokulduktan hemen sonra, Şam Kralı'nın Connestable'ı [Başkomutanı] olan Bazan [Bezan / Bezvâş] adında yiğit bir Türk, yanına muazzam bir Türk topluluğu alarak kendi ülkesinden ayrıldı. Savaş açmak amacıyla Trablus kontluğuna [comté de Triple] girdi. Kont [Trablus Kontu II. Pons], bu haberleri alır almaz kendi savaşçı adamlarını süratle topladı; bu başkomutanı karşılamak üzere Montpelerin [Hac Dağı] denilen güçlü ve tahkim edilmiş kalenin önüne geldi. Burada iki taraf arasında birbirlerine karşı çok şiddetli ve zalimce bir savaş gerçekleşti; fakat Lübnan Dağı [mont de Liban] etrafında bulunan Sarazenler [Nusayrî unsurlar], Trablus Kontu'na ihanet ettiler. Zira arkasından gelerek ona öyle haince vurdular ki; kont, yanındaki pek çok askeriyle birlikte orada katledildi. Özetle, bu tehlikeden kaçıp canlarını kurtarabilenler hariç, zavallı Hristiyanların tamamı bozguna uğratıldı ve öldürüldü.

Bu kötü haberler, Trablus Kontu'nun Raimond [II. Raymond] adındaki oğluna ulaştığında; babasının ölümünün öcünü almak amacıyla büyük bir adanmışlıkla süratle çok sayıda Hristiyan topladı. Hiç vakit kaybetmeden ilerleyerek Lübnan Dağı'na ulaştı; burada, soylu babasına karşı yapılan o hainliğe sebep olan ve suç ortaklığı bulunan herkesi tek tek yakaladı. Ardından onların karılarını ve çocuklarını da ele geçirerek hepsini Trablus [Triple] şehrinin önüne getirdi.

Orada, herkesin gözü önünde, bu ihanete karışanların tamamını feci ve aşağılayıcı bir ölümle idam ettirdi; babasının intikamını bu kadar süratle ve kararlılıkla aldığı için tüm Hristiyanlar tarafından büyük bir övgüyle karşılandı. Bu işi tamamladıktan sonra yeniden savaş meydanına geri döndü; ölen babasının naaşını cenazelerin arasından bulup çıkardı. Onu şereflice Trablus şehrine getirdi ve defnettirdi; onun vefatı üzerine Hristiyanlar arasında çok büyük bir yas tutuldu. Zira kendisi hayatı boyunca her zaman çok yiğit, soylu bir savaş lideri olmuştu ve tüm Hristiyanlar tarafından canıgönülden sevilirdi.

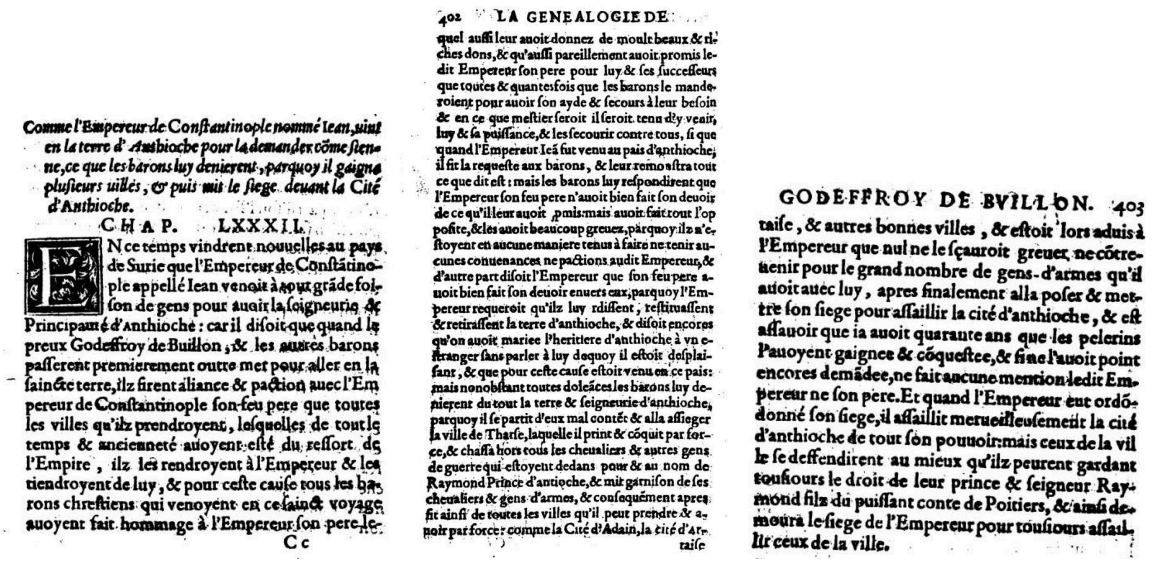

Comme l'Empereur de Constantinople nommé Iean, uint en la terre d'Anthioche pour la demander cõme sienne, ce que les barons luy denierent, parquoy il gaigna plusieurs uilles, & puis mis le siege deuant la Cité d'Anthioche.

CHAP. LXXXII.

EN ce temps vindrent nouuelles au pays de Surie que l'Empereur de Constãtinople appellé Iean venoit à tout grãde foison de gens pour auoir la seigneurie & Principauté d'Anthioche : car il disoit que quand le preux Godeffroy de Buillon, & les autres barons passerent premierement outre mer pour aller en la saincte terre, ilz firent aliance & paction auec l'Empereur de Constantinople son feu pere que toutes les villes qu'ilz prendroyent, lesquelles de tout le temps & ancienneté auoyent esté du ressort de l'Empire, ilz les rendroyent à l'Empereur & les tiendroyent de luy, & pour ceste cause tous les barons chrestiens qui venoyent en ce sainct voyage auoyent fait hommage à l'Empereur son pere, le-

Cc

402 LA GENEALOGIE DE

quel aussi leur auoit donnez de moult beaux & riches dons, & qu'aussi pareillement auoit promis ledit Empereur son pere pour luy & ses successeurs que toutes & quantesfois que les barons le manderoient pour auoir son ayde & secours à leur besoin & en ce que mestier seroit il seroit tenu d'y venir luy & sa puissance, & les secourir contre tous, si que quand l'Empereur Iean fut venu au pais d'anthioche, il fit la requeste aux barons, & leur remonstra tout ce que dit est : mais les barons luy respondirent que l'Empereur son feu pere n'auoit bien fait son deuoir de ce qu'il leur auoit promis: mais auoit fait tout l'opposite, & les auoit beaucoup greuez, parquoy ilz n'estoyent en aucune maniere tenus à faire ne tenir aucunes conuenances ne pactions audit Empereur, & d'autre part disoit l'Empereur que son feu pere auoit bien fait son deuoir enuers eux, parquoy l'Empereur requeroit qu'ilz luy rdissent, restituassent & retirassent la terre d'anthioche, & disoit encores qu'on auoit mariee l'heritiere d'anthioche à vn estranger sans parler à luy dequoy il estoit desplaisant, & que pour ceste cause estoit venu en ce pais: mais nonobstant toutes doleances les barons luy denierent du tout la terre & seigneurie d'anthioche, parquoy il se partit d'eux mal contẽt & alla assieger la ville de Tharse, laquelle il print & cõquit par force, & chassa hors tous les cheualiers & autres gens de guerre qui estoyent dedans pour & au nom de Raymond Prince d'antioche, & mit garnison de ses cheualiers & gens d'armes, & consequẽment apres fit ainsi de toutes les villes qu'il peut prendre & auoir par force: comme la Cité d'Adain, la cité d'Ar-

taise

GODEFFROY DE BVILLON. 403

taise, & autres bonnes villes, & estoit lors aduis à l'Empereur que nul ne le sçauroit greuer, ne cõtreuenir pour le grand nombre de gens d'armes qu'il auoit auec luy, apres finalement alla poser & mettre son siege pour assaillir la cité d'anthioche, & est assauoir que ia auoit quarante ans que les pelerins l'auoyent gaignee & cõquestee, & sine l'auoit point encores demãdee, ne fait aucune mention ledit Empereur ne son pere. Et quand l'Empereur eut ordõné son siege, il assaillit merueilleusement la cité d'anthioche de tout son pouuoir: mais ceux de la ville se deffendirent au mieux qu'ilz peurent gardant tousiours le droit de leur prince & seigneur Raymond filz du puissant conte de Poitiers, & ainsi demoura le siege de l'Empereur pour tousiours assaillir ceux de la ville.

Konstantinopolis'in Jean adındaki İmparatoru'nun, Antakya topraklarını kendi mülkü olarak talep etmek üzere buraya gelmesi, ancak baronların bunu reddetmesi üzerineek pek çok şehri zorla ele geçirip ardından Antakya şehrini kuşatması.

BÖLÜM LXXXII.

Suriye topraklarına şu haberler ulaştı: Konstantinopolis İmparatoru Jean, Antakya prensliğinin ve yönetiminin kendisine verilmesini talep etmek üzere muazzam bir asker topluluğuyla yola çıkmıştı. Çünkü o, yiğit Bouillon'lu Godefroy ve diğer baronların Kutsal Topraklar'a gitmek üzere deniz aşırı ülkelere ilk geçtikleri dönemde, Konstantinopolis'in merhum imparatoru olan babasıyla bir ittifak ve anlaşma yaptıklarını iddia ediyordu. Bu anlaşmaya göre; baronların ele geçireceği ve kadim zamanlardan beri imparatorluğun tabiiyetinde bulunmuş olan tüm şehirleri imparatora geri iade etmeleri ve buraları ona bağlı olarak ellerinde tutmaları gerekiyordu; bu nedenle o kutsal yolculuğa çıkan tüm Hristiyan baronlar, onun merhum babasına bağlılık yemini etmişlerdi. Merhum imparator babası da buna karşılık onlara pek çok güzel ve zengin hediyeler bahşetmiş; ayrıca kendisi ve halefleri adına, baronlar her ne zaman ihtiyaç duyup yardım isterlerse tüm gücüyle onların imdadına yetişeceğine ve onları herkese karşı koruyacağına dair söz vermişti. İmparator Jean, Antakya topraklarına ulaştığında baronları topladı ve onlara tüm bu meseleleri anlatarak talebini sundu; fakat baronlar ona şu cevabı verdiler: Merhum imparator babası onlara vadettiği görevleri ve sorumlulukları hiçbir şekilde yerine getirmemiş, aksine tamamen zıttını yaparak Hristiyanlara her zaman büyük zorluklar ve zararlar çıkarmıştı. Bu yüzden, o İmparatora karşı hiçbir anlaşma veya sözleşmeye bağlı kalmak zorunda olmadıklarını beyan ettiler. İmparator ise babasının onlara karşı sorumluluklarını tam olarak yerine getirdiğini iddia ederek; Antakya topraklarının derhal boşaltılmasını, kendisine geri verilmesini ve teslim edilmesini talep etti. Ayrıca, Antakya'nın yasal varisi olan prensesin, kendisine hiç danışılmadan ve haber verilmeden yabancı bir adamla evlendirilmiş olmasından ötürü büyük bir hoşnutsuzluk duyduğunu ve bu topraklara bizzat bu yüzden geldiğini belirtti. Fakat baronlar, onun tüm bu şikayetlerine ve sitemlerine rağmen Antakya'nın

yönetimini ve topraklarını ona vermeyi kesin olarak reddettiler. Bunun üzerine imparator, büyük bir öfkeyle onların yanından ayrıldı ve doğrudan Tharse şehrini kuşatmaya gitti; burayı zorla ele geçirip fethetti ve içeride Antakya Prensi Raymond adına görev yapan tüm şövalyeleri ve savaşçı adamları dışarı sürdü. Oraya kendi şövalyelerinden ve askerlerinden oluşan güçlü bir garnizon yerleştirdi; ardından zorla ele geçirebileceği diğer tüm şehirlerin üzerine yürüdü, nitekim Adain ve Artaise gibi diğer pek çok güzel şehri de aynı şekilde zaptetti. İmparator, yanındaki muazzam asker çokluğu sebebiyle hiç kimsenin kendisine karşı koyamayacağını ve ona zarar veremeyeceğini düşünüyordu. Nihayetinde, tüm gücüyle saldırmak amacıyla gelip Antakya şehrinin önüne ordugahını kurdu ve burayı kuşattı. Oysa dindar hacıların bu şehri fethedip kazanmasının üzerinden tam kırk yıl geçmişti ve bu süre zarfında ne bu imparator ne de babası burası üzerinde hiçbir hak iddia etmemiş, burayı geri istemek adına tek bir kelime bile etmemişlerdi. İmparator kuşatma düzenini kurduktan sonra tüm gücüyle Antakya şehrine harika bir şekilde saldırmaya başladı; fakat şehrin içindekiler, güçlü Poitiers Kontu'nun oğlu olan prensleri ve senyörleri Raymond'un haklarını sonuna kadar savunarak kendilerini ellerinden gelen en iyi şekilde korudular. Böylece İmparator'un ordusu, şehir halkını baskı altında tutmak üzere kuşatmayı sürdürmeye devam etti.

Comme le conte de Triple & le prince d'anthioche enuoyerent prier au Roy de Hierusalem, pour auoir secours de leurs ennemis.

CHAP. LXXXIII.

Il est assauoir sans interrompre ne denier la matiere deuant dite que quand le Prince de Halappe sçeut & entendit que l'Empereur de Constantinople auoit assiegé la ville d'Anthioche, & d'autre part que le conte de Triple auoit depuis peu de temps esté occis en la bataille precedente ainsi que i'ay dit: dont le pais estoit bien affoibly. Il s'esmeut auecques ses gens pour venir greuer aux chrestiens de tout son pouuoir, & vint assieger vn fort chasteau lequel se nõme Mõtferrat assis & situé en la conté de Triple, si

Cc 2

404 LA GENEALOGIE DE

que quand les nouuelles vindrent à Raymõd le ieune Conte de Triple il enuoya prier & requerir au Roy de Hierusalem, que pour l'honneur de nostre Seigneur Iesus Christ luy pleust le venir secourir, parquoy le Roy meu de charitable pitié & desirant toufiours l'augmentation de la saincte foy Catholique, fit arrester ses gens pour venir à l'aide & secours du ieune conte de Triple, & ainsi comme le Roy estoit en chemin voicy venir postes & messagers de la ville d'anthioche pour luy annonçer la venue de l'Empereur de Constantinople, & comme il auoit ia prins aucunes citez en Sicille & plusieurs chasteaux, & si auoit derechef mis & addressé son siege deuant Anthioche, parquoy le Prince & les barons luy prioyent & requeroyent treshumblement qu'il luy pleut de les secourir, & ainsi demoura le Roy tout pensif premeditant auquel besoin il deuoit le premier enchedre, si delibera s'aller premierement secourir le conte de Triple deuant Montferrat, esperant que puis apres au plaisir de Dieu iroit volontairement secourir les Princes & barons d'anthioche. & ainsi deliberé print le chemin pour aller droict à Montferrat auec le ieune conte de Triple: mais quãd le Prince de Halappe sçeut la venue du Roy de Hierusalem & du ieune conte de Triple, il laissa & leua le siege qu'il tenoit deuant le chasteau de Montferrat pour venir à l'encõtre du Roy & du conte, & estauoir qu'entre les deux armees des chrestiens, & des turcz de Halappe auoit deux chemins pour marcher & aller de l'vne à l'autre, & le roy de Hierusalẽ qui ne cognoissoit le chemin se fit guider & mener par gens qui le deceurent: car ilz le menerent par mon

GODEFFROY DE BVILLON. 405

montaignes si roides & estroites qu'on n'y pouuoit aller que les vns apres les autres, qui estoit vn grand danger pour eux, parquoy le Prince de Halappe fut bien ioyeux de ce que le Roy auoit prins ce chemin pour passer: car en l'autre voye n'estoit pas le chemin spacieux pour mener vne armee de front, si alla ledit prince d'Halappe auec ses Turcz, pour venir frapper sur le Roy de Hierusalem & le conte de Triple, lesquels il trouua separez l'vn de l'autre pour les mauuais chemins, & ainsi separez frappa sur le Roy de Hierusalem & ses gens les deuotz chrestiens, lesquelz ainsi surprins des Turcz, dont ilz ne se donnoient garde furent incontinent desconfitz, & y en eut plusieurs occis & aucuns prins prisonniers. Et quand le Roy vit que ses gens furẽt ainsi soudainement desconfitz, il se partit diligemment par bon conseil d'aucuns de ses barons, & s'en alla à fauueté dedans le chasteau de Montferrat, & en ceste batail le mourut & trespassa vn vaillant cheualier nommé Godeffroy, lequel estoit frere de l'aisné Iosselin en son viuãt conte de Rohais, & aussi fut prins prisonnier le ieune Iosselin pour lors conte de Triple, & plusieurs autres nobles cheualiers auec luy, pareillement furent perdus les harnois des gens d'armes qui furent prins & occis autant de ceux de pié cõme ceux de cheual, & si furent perdus tous les viures & prouisions de l'ost & armee de noz gens, si que quand le Royaume de Hierusalem & les autres cheualiers qui s'estoyent retirez auec luy au chasteau de Montferrat furent arriuez dedans, ilz n'auoyent apportez aucunes viãdes, & si n'en y auoit audit chasteau si peu que merueilles: car le siege des turcz a-

Cc 3

406 LA GENEALOGIE DE

uoit ia esté assez longuement deuant le chasteau.

Et quãd le Prince de Halappe vit qu'il auoit desconfit & mis en fuitte le Royaume de Hierusalem, & auec-ce print prisonnier le conte de Triple, il cõmença fort à ce glorifier & monter en orgueil, parquoy il alla derechef assieger le chasteau de Montferrat, lequel il cuidoit incontinent gaigner par ses fiers assaux: car il luy estoit aduis qu'il ne pouuoit estre secouru d'aucuns chrestiẽs, pource que les plus puissans du Royaume de Hierusalẽ estoyent enclos au chasteau auec le Roy. Et d'autre part aussi q̃ les barons de la terre d'Anthioche estoyent assaillis de l'Empereur de Constantinople qui leur faisoit guerre, parquoy il cuidoit estre asseuré de prendre le chasteau & auoit le Roy de Hierusalẽ à son plaisir: mais quand le noble Roy vit le courage & enuahissemẽt de son ennemy Prince de Halappe, il enuoya subtilement les postes & messagers à Raymond Prince d'Anthioche, à Iosselin conte de Rohais, & semblablement au Patriarche de Hierusalẽ, & à tous les citoyens de la cité, & leur manda tout son affaire & necessité en leur requerãt à tous & à vn chacũ d'eux que pour l'honneur de Dieu & de toute chrestienté leur pleut de le venir secourir où il estoit enclos, & en ce mesme temps nostre Seigneur Dieu lequel fait tout pour le mieux, enuoya vn autre douloureuse aduenture aux nobles chrestiens: car Renaut le capitaine des Georgiens qui estoyent chrestiens fut vn iour espié des Turcz, où il fut prins prisonnier, dõt ce fut dommage: car il estoit bon cheualier, & vaillant contre les turcz d'Escalonie, & si mettoit tousiours grãd' peine à profiter pour les chrestiens.

Comme

Trablus Kontu ve Antakya Prensi'nin, düşmanlarına karşı yardım almak amacıyla Kudüs Kralı'na nasıl yalvardıkları üzerine.

BÖLÜM LXXXIII.

Önceki konuyu kesintiye uğratmadan ve inkâr etmeden belirtmek gerekir ki, Halep Prensi, Konstantinopolis İmparatoru'nun Antakya şehrini kuşattığını öğrendiğinde ve diğer taraftan Trablus Kontu'nun kısa bir süre önce, söylediğim gibi, bir önceki savaşta öldüğünü ve bu yüzden ülkenin iyice zayıfladığını duyduğunda; Hristiyanlara tüm gücüyle zarar vermek amacıyla adamlarıyla birlikte harekete geçti. Gelip Trablus kontluğunda yer alan Montferrat adındaki güçlü bir kaleyi kuşattı.

Bu haberler, genç Trablus Kontu Raymond'a ulaştığında, Kudüs Kralı'na haberciler göndererek, Efendimiz İsa Mesih'in onuru için kendisine yardıma gelmesini rica etti. Kral, Katolik inancının yücelmesini her zaman arzulayan merhametli bir prens olarak, sözü edilen Trablus Kontu'na yardım etmek üzere askerlerini silahlandırdı. Kral bu şekilde yoldayken, Antakya şehrinden gelen postalar ve haberciler ona ulaştı. İmparator'un Antakya'nın önüne gelip burayı kuşattığını bildirdiler. Antakya Prensi ve baronlar, krala çok alçakgönüllülükle yalvararak kendilerine yardım etmesini istediler. Kral, öncelikle hangi acil ihtiyaca cevap vermesi gerektiğini derin derin düşündü; nihayetinde, ilk olarak Montferrat önündeki Trablus Kontu'na yardıma gitmeye karar verdi. Allah'ın izniyle orayı kurtardıktan sonra Antakya prens ve baronlarının yardımına koşmayı umuyordu. Böylece genç Trablus Kontu ile birlikte doğrudan Montferrat'a giden yolu tuttu.

Ancak Halep Prens'i, Kudüs Kralı ile genç Trablus Kontu'nun yaklaşmakta olduğunu öğrenince, Montferrat Kalesi'nin önündeki kuşatmayı aniden kaldırıp bıraktı. Kralın ve kontun üzerine doğru yürümeye başladı. Hristiyan ordusu ile Türk ordusunun karşılaşabileceği iki farklı yol vardı. Kudüs Kralı bu yolları iyi bilmediği için, kendisini yanıltan adamlar tarafından yönlendirildi; çünkü onu sarp, kayalık ve dar dağ yollarından götürdüler, öyle ki buralardan ancak teker teker, art arda geçilebiliyordu ve bu durum onlar için büyük bir tehlike arz ediyordu. Halep Prensi, kralın bu yolu seçtiğini öğrenince harika bir şekilde sevindi; çünkü diğer geniş yol, bir ordunun cephe halinde ilerlemesine uygun değildi. Böylece Halep Prensi, yanındaki Türklerle birlikte, kötü yollar yüzünden birbirlerinden kopmuş ve ayrılmış olan Kudüs Kralı ile Trablus Kontu'nun üzerine aniden çullandı. Onları kötü yollarda yakalayarak Kudüs Kralı'na ve dindar Hristiyan askerlerine saldırdı; Türkler tarafından ansızın sarp edilen bu insanlar, kendilerini koruyamadılar ve kısa sürede bozguna uğradılar. Orada pek çok kişi katledildi, bazıları esir düştü.

Kral, adamlarının bu şekilde aniden bozguna uğradığını görünce, bazı baronlarının bilgece tavsiyesiyle aceleyle hareket etti; canını kurtarmak amacıyla Montferrat Kalesi'nin içine sığındı. Bu savaşta, yaşlı Urfa Kontu Iosselin'in kardeşi olan Godeffroy adında yiğit bir şövalye öldü; ayrıca genç Trablus Kontu Iosselin de diğer pek çok soylu şövalyeyle birlikte esir düştü. Aynı şekilde, ordugâhın tüm mühimmatı ve arabaları yağmalandı; yayaların ve atlıların ne kadar varlığı varsa hepsi kaybedildi, ordumuzun tüm erzakı ve yiyeceği telef oldu. Öyle ki, Kudüs Kralı ile birlikte Montferrat Kalesi'ne sığınan diğer şövalyeler içeri ulaştıklarında yanlarında

hiçbir yiyecek getirememişlerdi; kalenin içinde ise mucizevi bir şekilde çok az yiyecek vardı, çünkü Türklerin kuşatması kalenin önünde zaten oldukça uzun sürmüştü. Halep Prensi, Kudüs Krallığı'nı bozguna uğratıp kaçırdığını ve bununla birlikte Trablus Kontu'nu da esir aldığını gördüğünde, büyük bir kibre ve gurura kapılmaya başladı. Bu yüzden, düzenleyeceği sert saldırılarla burayı hemen ele geçirebileceğini düşünerek yeniden Montferrat Kalesi'ni kuşatmaya koyuldu. Çünkü Hristiyanlardan hiçbir yardım gelemeyeceğine kesin gözüyle bakıyordu; zira krallığın en güçlü adamları kale içinde kral ile birlikte mahsur kalmıştı. Diğer taraftan, Antakya topraklarındaki baronların da kendilerine savaş açan Konstantinopolis İmparatoru tarafından saldırıya uğradığını biliyordu; bu sayede kaleyi kesinlikle alacağından ve Kudüs Kralı'nı istediği gibi ele geçireceğinden emin oluyordu. Ancak soylu kral, düşmanı olan Halep Prensi'nin bu cesaretini ve kuşatmasını gördüğünde; gizlice Antakya Prensi Raymond'a, Urfa Kontu Iosselin'e, aynı şekilde Kudüs Patriği'ne ve şehrin tüm vatandaşlarına postalar ve haberciler çıkardı. Onlara içinde bulunduğu tüm durumu ve acil ihtiyacı bildirerek; Tanrı aşkına ve tüm Hristiyanlık adına, kendisinin mahsur kaldığı bu yere acilen yardıma gelmelerini her birinden rica etti. Tam da bu aynı dönemde, her şeyi iyilikle düzenleyen Rabbimiz Allah, Hristiyanların üzerine bir başka kederli hadise daha gönderdi: Hristiyan olan Gürcülerin kaptanı Renaut, bir gün Türkler tarafından gözetlendi ve pusuya düşürülerek esir alındı; bu durum büyük bir kayıp oldu, çünkü kendisi iyi, yiğit bir şövalyeydi, Aşkelon Türklerine karşı her zaman canla başla savaşır ve Hristiyanların iyiliği için muazzam çaba sarf ederdi.

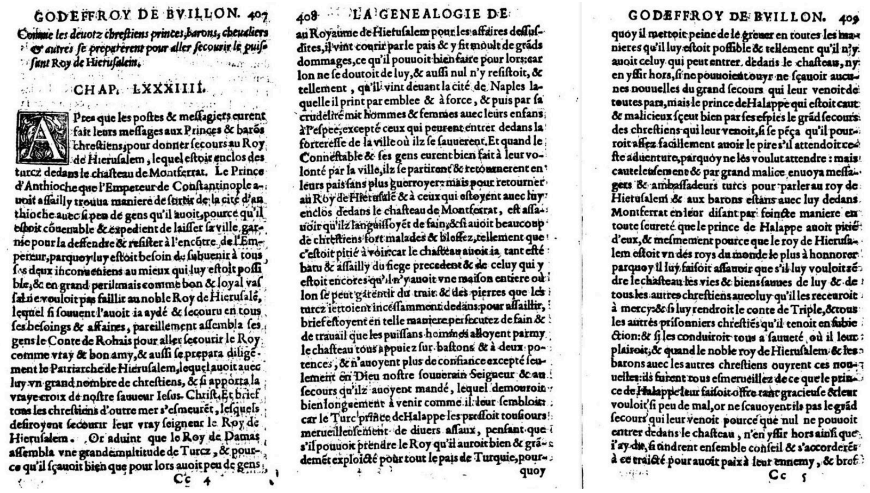

GODEFFROY DE BVILLON. 407

Comme les deuotz chrestiens princes, barons, cheualiers et autres se prepaterent pour aller secourir le puissant Roy de Hierusalem.

CHAP. LXXXIIII.

APres que les postes & messagiers eurent fait leurs messages aux Princes & barõs chrestiens, pour donner secours au Roy de Hierusalem, lequel estoit enclos des turcz dedans le chasteau de Montferrat. Le Prince d'Anthioche que l'Empereur de Constantinople auoit assailly trouua maniere de sortir de la cité d'anthioche auec si peu de gens qu'il auoit, pource qu'il estoit cõuenable & expedient de laisser sa ville garnie pour la deffendre & resister à l'encõtre de l'Empereur, parquoy luy estoit besoin de subuenir à tous ses deux inconueniens au mieux qui luy estoit possible, & en grand peril mais comme bon & loyal vassal ne vouloit pas faillir au noble Roy de Hierusalẽ, lequel si souuent l'auoit ia aydé & secouru en tous ses besoings & affaires, pareillement assembla ses gens le Conte de Rohais pour aller secourir le Roy comme vray & bon amy, & aussi se prepara diligẽment le Patriarche de Hierusalem, lequel auoit auec luy vn grand nombre de chrestiens, & si apporta la vraye croix de nostre sauueur Iesus-Christ. Et brief tous les chrestiens d'outre mer s'esmeurẽt, lesquels desiroyent secourir leur vray seigneur le Roy de Hierusalem. Or aduint que le Roy de Damas assembla vne grande multitude de Turcz, & pource qu'il sçauoit bien que pour lors auoit peu de gens,

Cc 4

408 LA GENEALOGIE DE

au Royaume de Hierusalem pour les affaires dessusdites, il vint courir par le pais & y fit moult de grãds dommages, ce qu'il pouuoit bien faire pour lors: car lon ne se doutoit de luy, & aussi nul n'y resistoit, & tellement, qu'il vint deuant la cité de Naples laquelle il print par emblee & à force, & puis par sa crudelité mit hommes & femmes auec leurs enfans à l'espee, excepté ceux qui peurent entrer dedans la fortereffe de la ville où ilz se sauuerent. Et quand le Conneftable & ses gens eurent bien fait à leur volonté par la ville, ilz se partirent & retournerent en leurs pais sans plus guerroyer: mais pour retourner au Roy de Hierusalẽ & à ceux qui estoyent auec luy enclos dedans le chasteau de Montferrat, est assauoir qu'ilz languissoyẽt de faing, & si auoit beaucoup de chrestiens fort malades & blessez, tellement que c'estoit pitié à voir car le chasteau auoit ia tant esté batu & assailly du siege precedent & de celuy qui y estoit encores qu'il n'y auoit vne maison entiere où lon se peut garentir du traic & des pierres que les turcz iettoient incẽssamment dedans pour assaillir, brief estoyent en telle maniere perforatez de fain & de trauail que les puissans hommes alloyent parmy le chasteau tous appuiez sur bastons & à deux potences, & n'auoyent plus de confiance excepté seulement en Dieu nostre souuerain Seigneur & au secours qu'ilz auoyent mandé, lequel demouroit bien longuement à venir comme il sembloit car le Turc print le Halappe les pressoit tousiours merueilleusement de diuers assaux, pensant que s'il pouuoit prendre le Roy qu'il auroit bien & grãd demẽt exploicté pour tout le pais de Turquie, pour-

quoy

GODEFFROY DE BVILLON. 409

quoy il mettoit peine de le grõuer en toutes les manieres qu'il luy estoit possible & tellement qu'il n'y auoit celuy qui peut entrer dedans le chasteau, ny en yssir hors, si ne pouuoient ouyr ne sçauoir aucunes nouuelles du grand secours qui leur venoit de toutes parts, mais le prince de Halappe qui estoit caut & malicieux sçeut bien par ses espies le grãd secours des chrestiens qui leur venoit, si se pẽça qu'il pourroit assez facillement auoir le pire s'il attendoit cest aduenture, parquoy ne les voulut attendre: mais cautelusement & par grand malice enuoya messagers & ambassadeurs turcs pour parler au roy de Hierusalem & aux barons estans auec luy dedans Montferrat en leur disant par feincte maniere en toute seureté que le prince de Halappe auoit pitié d'eux, & mesmement pource que le roy de Hierusalem estoit vn des roys du monde le plus à honnorer parquoy il luy faisoit assauoir que s'il luy vouloit rẽdre le chasteau les vies & biens sauues de luy & de tous les autres chrestiens auec luy qu'il les receuroit à mercy & si luy rendroit le conte de Triple, & tous les autres prisonniers chrestiẽs qu'il tenoit en subiection: & si les conduiroit tous à saueté où il leur plaisoit, & quand le noble roy de Hierusalem & ses barons auec les autres chrestiens ouyrent ces nouuelles: ils furent tous esmerueillez de ce que le prince de Halappe leur faisoit offre tant gracieuse & leur vouloit si peu de mal, or ne sçauoyent ils pas le grãd secours qui leur venoit pource que nul ne pouuoit entrer dedans le chasteau, n'en yssir hors ainsi que i'ay dit, si tindrent ensemble conseil & s'accorderẽt à ce traicté pour auoir paix à leur ennemy, & bref

Cc 5

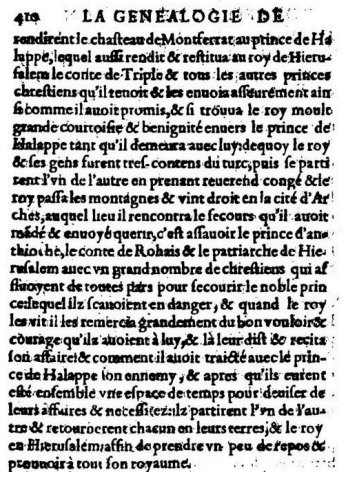
410 LA GENEALOGIE DE
rendirent le chasteau de Montferrat au prince de Halappe, lequel aussi rendit & restitua au roy de Hierusalem le conte de Triple & tous les autres princes chrestiens qu'il tenoit & les enuoia asseurément ainsi comme il auoit promis, & si trouua le roy moult grande courtoisie & benignité enuers le prince de Halappe tant qu'il demeura auec luy: dequoy le roy & ses gens furent tres-contens du turc, puis se partirent l'vn de l'autre en prenant reuerend congé & le roy passa les montagnes & vint droit en la cité d'Archés, auquel lieu il rencontra le secours qu'il auoit mandé & enuoyé querir, c'est assauoir le prince d'antiochie, le conte de Rohazis & le patriarche de Hierusalem auec vn grand nombre de chrestiens qui assiuoyent de toutes pars pour secourir le noble prince: lequel ilz sauoient en danger, & quand le roy les vit il les remercia grandement du bon vouloir & courage qu'ils auoient à luy, & là leur dist & recita son affaire: & comment il auoit traicté auec le prince de Halappe son ennemy, & apres qu'ils eurent esté ensemble vne espace de temps pour deuiser de leurs affaires & necessitez: ilz partirent l'vn de l'autre & retournerent chacun en leurs terres, & le roy en Hierusalem, affin de prendre vn peu de repos & pteuoir à tout son royaume.

Dindar Hristiyan prenslerin, baronların, şövalyelerin ve diğerlerinin, Kudüs'ün güçlü Kralı'na yardıma gitmek üzere kendilerini nasıl hazırladıkları.

BÖLÜM LXXXIIII.

Postalar ve haberciler, Montferrat Kalesi'nin içinde Türkler tarafından etrafı sarılmış olan Kudüs Kralı'na yardım ulaştırmaları için Hristiyan prens ve baronlarına mesajlarını ilettikten hemen sonra; Konstantinopolis İmparatoru'nun saldırısına uğramış olan Antakya Prensi, yanındaki az sayıda askerle Antakya şehrinden dışarı çıkmanın bir yolunu buldu. Çünkü İmparator'a karşı koymak ve şehri savunmak üzere orayı güçlü bir garnizonla bırakmanın uygun ve gerekli olduğunu düşünüyordu; bu yüzden her iki zorluğa da elinden gelen en iyi şekilde ve büyük bir tehlike altında yetişmesi gerekiyordu. Fakat kendisine daha önce pek çok ihtiyacında ve işinde defalarca yardım etmiş olan soylu Kudüs Kralı'na karşı sadık bir vasal olarak kusur etmek istemediğinden, o da askerlerini topladı. Aynı şekilde, gerçek ve iyi bir dost olan Urfa Kontu da Kral'a yardıma gitmek üzere hazırlandı. Kudüs Patriği de büyük bir dikkatle hazırlık yaptı; yanına çok sayıda Hristiyan aldı ve beraberinde Kurtarıcımız İsa Mesih'in Gerçek Haçı'nı [Vraie Croix] da getirdi. Kısacası, deniz aşırı ülkelerdeki tüm Hristiyanlar, gerçek efendileri olan Kudüs Kralı'na yardım etme arzusuyla harekete geçtiler.

Bu sırada Şam Kralı, yanına muazzam bir Türk topluluğu aldı; Kudüs Krallığı'nda bahsedilen bu işler yüzünden o sırada çok az asker kaldığını iyi bildiğinden, o topraklara akın düzenlemeye geldi. Ülkede gezinerek elinden gelen en büyük zararları verdi ki bunu kolayca yapabiliyordu; çünkü hiç kimse ondan şüphelenmiyor ve karşısına çıkmaya cesaret edemiyordu. Öyle ki, gelip Naples [Nablus] şehrinin önüne ulaştı; burayı ani bir baskınla ve zorla ele geçirdi. Ardından, kalenin içine sığınarak kurtulabilenler hariç, şehirdeki erkekleri, kadınları ve çocukları kılıçtan geçirerek büyük bir gaddarlık sergiledi. Başkomutan [Connestable] ve adamları şehirde kendi arzularına göre her şeyi yaptıktan sonra oradan ayrıldılar; artık savaşmak yerine kendi ülkelerine geri döndüler.

Şimdiyse, Montferrat Kalesi'nin içinde mahsur kalan, açlık ve bitkinlik yüzünden bitap düşen Kudüs Kralı'na ve yanındakilere geri dönelim. Orada pek çok Hristiyan ağır bir şekilde hastalanmış ve zayıf düşmüştü; çünkü kale, bir önceki kuşatmada ve onu sürdüren şimdiki kuşatmada zaten oldukça darbe almış ve hırpalanmıştı. İçeride,

Türklerin durmaksızın fırlattığı oklardan ve taşlardan korunabilecek tek bir sağlam ev bile kalmamıştı. Özetle, kale içindeki güçlü adamlar açlık ve meşakkat yüzünden bastonlara ve koltuk değneklerine dayanarak yürür hale gelmişlerdi; artık her şeye gücü yeten egemen efendimiz Tanrı'dan ve geleceğini umdukları yardımdan başka hiçbir güvenleri kalmamıştı. Oysa yardımın gelmesi, sanki onlara çok uzun sürüyor gibi görünüyordu. Çünkü Türk ordusunun lideri Halep Prensi, onları durmaksızın harika bir şekilde çeşitli saldırılarla sıkıştırıyordu; eğer Kral'ı ele geçirebilirse, tüm Türkiye toprakları için çok büyük ve kazançlı bir iş yapmış olacağını düşünüyordu. Bu yüzden onu her yönden yıpratmak için elinden gelen tüm çabayı sarf ediyordu; öyle ki kalenin içine hiç kimsenin girmesi veya oradan çıkması mümkün değildi, içeridekiler yaklaşmakta olan o büyük yardımdan da hiçbir haber alamıyorlardı. Ancak kurnaz ve kötü niyetli bir adam olan Halep Prensi, casusları vasıtasıyla Hristiyanların kendisinden çok daha büyük bir güçle yardıma gelmekte olduğunu kesin olarak öğrendi. Eğer bu karşılaşmayı beklerse başına kötü bir iş gelebileceğini düşündü ve onları beklemek istemedi; fakat kurnazca ve büyük bir hileyle, Montferrat Kalesi'nin içinde mahsur kalmış olan Kudüs Kralı ve onunla birlikte olan baronlarla konuşmak üzere hemen Türk elçileri ve delegeleri gönderdi. Onlara sahte bir tavırla ve tam bir kurnazlıkla; Halep Prensi'nin kendilerine acıdığını, hele ki dünyada en çok hürmet edilmesi gereken krallardan biri olan Kudüs Kralı'na saygı duyduğunu iletti. Bu yüzden, eğer kaleyi kendisine teslim ederlerse, kendisinin ve yanındaki tüm diğer Hristiyanların canlarını bağışlayacağını bildirdi. Ayrıca, ellerinde tutsak olan Trablus Kontu'nu ve diğer tüm Hristiyan esirleri de serbest bırakacağını; hepsini istedikleri, güvenli bir yere emniyet içinde göndereceğini vadetti. Soylu Kudüs Kralı ve yanındaki diğer Hristiyanlar bu haberleri aldıklarında, Halep Prensi'nin kendilerine bu kadar lütufkar davranması ve bu kadar az zarar vermek istemesi karşısında harika bir şekilde şaşırdılar. Kendilerine doğru gelmekte olan o büyük yardımdan tamamen habersiz oldukları ve kale içine hiç kimsenin girip çıkması mümkün olmadığı için, aralarında konsey toplayıp anlaştılar; bu anlaşma üzerine Montferrat Kalesi'ni Halep Prensi'ne teslim ettiler.

Halep Prensi de söz verdiği gibi kaleyi teslim aldığında; Kudüs Kralı'na Trablus Kontu'nu ve elinde tuttuğu diğer tüm Hristiyan prenslerini geri iade etti ve teslim etti, onları vadettiği gibi emniyet içinde gönderdi. Kral, kendisiyle birlikte kaldığı süre boyunca Halep Prensi'nden çok büyük bir nezaket ve hürmet gördü; öyle ki kral ve adamları bu Türk'ten son derece memnun kaldılar. Ardından saygıyla vedalaşarak birbirlerinden ayrıldılar. Kral dağları aşarak doğrudan Arches [Arqa] şehrine geldi; buraya ulaştığında, kendisini kurtarmak üzere çağırmış olduğu o büyük yardımla, yani Antakya Prensi, Urfa Kontu ve yanlarında muazzam bir Hristiyan topluluğuyla her taraftan akın akın gelen Kudüs Patriği ile karşılaştı. Bunlar, soylu prensin tehlikede olduğunu bildikleri için yardıma koşmuşlardı. Kral onları gördüğünde, gösterdikleri bu iyi niyet ve cesaret için kendilerine çok teşekkür etti; onlara başından geçen tüm meseleyi ve düşmanı olan Halep Prensi ile nasıl bir anlaşma yaptığını teker teker anlattı. İşleri ve ihtiyaçları hakkında bir süre birlikte görüştükten sonra birbirlerinden ayrıldılar ve her biri kendi topraklarına geri döndü; kral da bir süre dinlenmek ve tüm krallığının işlerini yoluna koymak amacıyla Kudüs'e geri döndü.

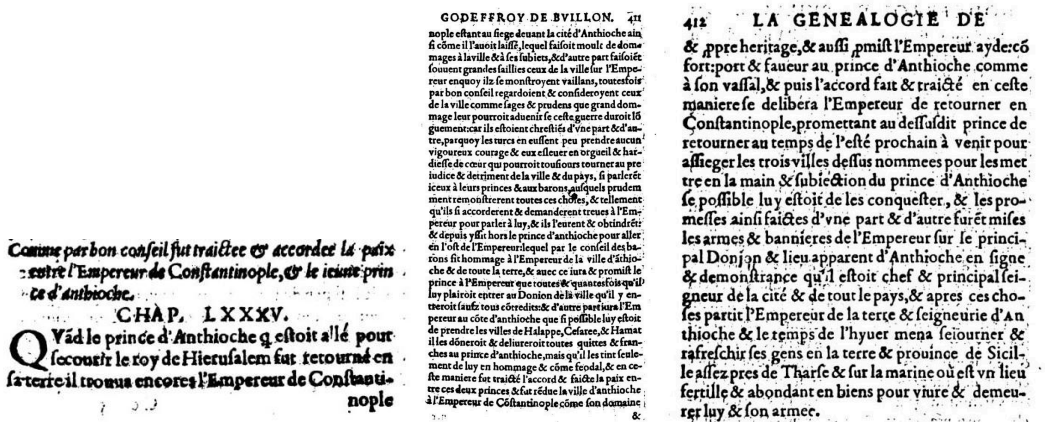

Comme par bon conseil fut traictee & accordee la paix entre l'Empereur de Constantinople, & le iesune prince d'anthioche.

CHAP. LXXXV.

QVãd le prince d'Anthioche q estoit allé pour secourir le roy de Hierusalem fut retourné en sa terre il trouua encores l'Empereur de Constantinople

GODEFFROY DE BVILLON. 411

nople estant au siege deuant la cité d'Anthioche ainsi cõme il l'auoit laissé, lequel faisoit moult de dommages à la ville & à ses subiets, & d'autre part faisoient souuent grandes saillies ceux de la ville sur l'Empereur enquoy ilz se monstroyent vaillans, toutesfois par bon conseil regardoient & considereyent ceux de la ville comme sages & prudens que grand dommage leur pourroit aduenir se ceste guerre duroit lõguement: car ils estoient chrestiés d'vne part & d'autre, parquoy les turcs en eussent peu prendre aucun vigoureux courage & eux esleuer en orgueil & hardiesse de cœur qui pourroit tousiours tourner au preiudice & detriment de la ville & du pays, si parlerẽt iceux à leurs princes & aux barons, ausquels prudemment remonstrerent toutes ces choses, & tellement qu'ils si accorderent & demanderent treues à l'Empereur pour parler à luy, & ils l'eurent & obtindrẽt: & depuis y fist hors le prince d'anthioche pour aller en l'ost de l'Empereur: lequel par le conseil des barons fit hommage à l'Empereur de la ville d'Athioche & de toute la terre, & auec ce iura & promist le prince à l'Empereur que toutes & quantesfois qu'il luy plairoit entrer au Donion de la ville qu'il y entreroit sauf: tous cõtredits: & d'autre part iura l'Empereur au cõte d'anthioche que si possible luy estoit de prendre les villes de Halappe, Cesaree, & Hamat il les dõneroit & deliureroit toutes quittes & franches au prince d'anthioche, mais qu'il les tint seulement de luy en hommage & cõme feodal, & en ceste maniere fut traicté l'accord & faicte la paix entre ces deux princes & fut rẽdue la ville d'anthioche à l'Empereur de Cõstantinople cõme son domaine

412 LA GENEALOGIE DE

& ppre heritage, & aussi pmist l'Empereur ayde: cõfort: port & faueur au prince d'Anthioche comme à son vassal, & puis l'accord fait & traicté en ceste maniere se delibera l'Empereur de retourner en Constantinople, promettant au dessusdit prince de retourner au temps de l'esté prochain à venir pour assieger les trois villes dessus nommees pour les mettre en la main & subiection du prince d'Anthioche se possible luy estoit de les conquester, & les promesses ainsi faictes d'vne part & d'autre furẽt mises les armes & banneres de l'Empereur sur le principal Donjon & lieu apparent d'Anthioche en signe & demonstrance qu'il estoit chef & principal seigneur de la cité & de tout le pays, & apres ces choses partit l'Empereur de la terre & seigneurie d'Anthioche & le temps de l'hyuer mena seiourner & rafreschir ses gens en la terre & prouince de Sicille assez pres de Tharse & sur la marine où est vn lieu fertille & abondant en biens pour viure & demeurer luy & son armee.

İyi bir tavsiye ile Konstantinopolis İmparatoru ve genç Antakya Prensi arasında barışın nasıl görüşüldüğü ve karara bağlandığı üzerine.

BÖLÜM LXXXV.

Kudüs Kralı'na yardıma gitmiş olan Antakya Prensi kendi topraklarına geri döndüğünde, Konstantinopolis İmparatoru'nu bıraktığı gibi hâlâ Antakya şehrinin önünde kuşatmada buldu. Bu kuşatma şehre ve tebaasına çok büyük zararlar veriyordu; diğer taraftan şehirdekiler de İmparator'un üzerine sık sık büyük çıkışlar yapıyor ve bu şekilde yiğitliklerini gösteriyorlardı. Yine de şehrin ileri gelenleri, bilgece ve basiretle değerlendirerek, bu savaşın uzun sürmesi halinde kendilerine çok büyük bir zarar gelebileceğini düşündüler. Çünkü her iki taraf da Hristiyan'dı ve bu durumdan Türklerin cesaret bulup gururlanmasından, yüreklenmesinden harika bir şekilde korkuyorlardı; bu durum, her zaman şehrin ve ülkenin aleyhine ve zararına dönebilirdi. Bu yüzden kendi prensleri ve baronları ile konuşup onlara tüm bu meseleleri bilgece sundular; öyle ki sonunda anlaştılar ve onunla konuşmak üzere İmparator'dan bir ateşkes talep ettiler, nitekim bu ateşkesi aldılar ve elde ettiler. Ardından Antakya Prensi, İmparator'un ordugâhına gitmek üzere şehirden dışarı çıktı; burada baronların tavsiyesi üzerine İmparator'a Antakya şehri ve tüm toprakları için bağlılık yemini etti. Bununla birlikte prens, İmparator'a, ne zaman canı şehrin ana kulesine girmek isterse hiçbir engel olmaksızın oraya girebileceğine dair söz verdi ve yemin etti. Diğer taraftan İmparator da Antakya Prensi'ne şu sözü verdi: Eğer Halep, Sezariye ve Hamat şehirlerini ele geçirmek kendisi için mümkün olursa, buraların tamamını tamamen özgür ve serbest olarak Antakya Prensi'ne teslim edecek ve devredecekti; ancak prens buraları sadece ona bağlı olarak, bir vasal gibi elinde tutacaktı. Ve bu şekilde iki prens arasında anlaşma görüşüldü ve barış yapıldı; Antakya şehri, Konstantinopolis İmparatoru'na onun bir mülkü ve öz mirası gibi teslim edildi.

İmparator da kendi vasalı olan Antakya Prensi'ne her türlü yardımı, desteği ve korumayı sağlayacağına dair söz verdi; bu şekilde anlaşma yapılıp karara bağlandıktan sonra İmparator, Konstantinopolis'e geri dönmeye karar verdi. Yukarıda adı geçen prense, adı sayılan üç şehir kuşatıp buraları Antakya Prensi'nin eline ve tabiiyetine vermek üzere gelecek yaz mevsiminde yeniden döneceğine dair söz verdi. Bu karşılıklı verilen sözlerin ardından, İmparator'un armaları ve sancakları, şehrin ve tüm ülkenin başı ve asıl efendisi olduğunu göstermek amacıyla

Antakya'nın ana kulesine ve en görünür yerine dikildi. Bu işlerin ardından İmparator, Antakya topraklarından ve senyörlüğünden ayrıldı; kış mevsimini geçirmek, adamlarını dinlendirmek ve tazelemek üzere Tarsus'a oldukça yakın, deniz kıyısında yer alan ve konaklamak için her türlü geçim kaynağı bakımından çok verimli, bol olan Kilikya topraklarına gitti.

Comme l'Empereur de Constantinople retourna au tẽps de l'esté auec grande puissance de princes & vaillans gens d'armes pour ceux d'anthioche, & puis mist le siege deuant la ville de Cesaree.

CHAP. LXXXVI.

AV temps de l'esté ensuiuant que le traicté & appoinctemẽt auoit esté fait de la cité d'anthioche & de tout le pays ainsi que i'ay dit au precedent chapitre l'Empereur de Constantinople manda ses subiets & vassaux & fit preparer ses gens d'armes pour retourner

GODEFFROY DE BVILLON. 413

ner au pays d'anthioche & aller conquester les villes ainsi comme il auoit promis: parquoy le prince d'anthioche & le conte de Rohais firent appareiller leurs gens autant qu'ilz en peurent auoir, & ainsi auec l'Empereur allerent assieger la ville de Cesaree, & est assauoir que ceste ville de Cesaree n'est pas celle qui est en Surie: mais est vne autre Cesaree qui sied & est situee entre deux montaignes & le fleuue qui court en la ville d'anthioche, or faisoit l'Empereur moult vaillamment assaillir icelle ville de Cesaree & de toutes pars: en telle maniere que tant par les gens d'armes que par les engins & bastons à feu qu'il faisoit ietter estoit ia fort dommagee la ville: & brief se monstroient moult vaillans toutes ses gens: à quoy prenoit moult grand plaisir ledit Empereur: car il donnoit moult beaux dons à ceux qui faisoient diligence d'eux porter vaillamment, pourquoy chacun se penoit de bien faire, mais le prince d'anthioche & le conte de Rohais estoiẽt ieunes hõmes qui ne se contenoient pas gueres vaillamment en ce siege car ils estoient tousiours en leurs tentes & pauillons à iouer aux tables & escheces & sembloit assez qu'ils n'eussent pas grand courage de cest affaire, car il ne leur chailloit comme tout al last de quoy ils estoient fort blasmez de l'Empereur & de tous ses gens. Et quand l'Empereur vit & apperçeut qu'il n'auoit autre ayde de ses deux princes le prince d'anthioche, & le conte de Rohais, il les enuoya querir par aucuns de ses gens & leur remonstra doucement comme ils ne faisoient pas bon deuoir ainsi qu'ils deuoient, si luy promirent que de là en auant mettroient peine de mieux faire qu'auoyent

414 LA GENEALOGIE DE

uoyent faits: il plaisoit à Dieu: & l'Empereur aussi leur pria de ce faire, Mais toutesfois n'en firent ils rien, car quand venoit aux assaux, l'Empereur les alloit luy mesmes inuiter iusques dedans leurs tentes: mais ils ne faisoient aucun semblant d'en yssir, & quand l'Empereur vit leur lascheté il les laissa sans plus en parler, & dist à ces gens qu'ils prinsent courage: car c'estoit honte & vergongne à eux tous quand vne si petite ville resistoit tant longuement contre leur puissance, si leur pria & requist doucement que pour l'honneur de Dieu il leur pleust à prendre vn peu de peine d'assaillir la ville en telle maniere qu'il en peussent yssir à leur honneur, & tantost furent les gens de l'Empereur bien deliberez & tellement qu'il ne demeura gueres que par force & cheualeresque ment prindrent les faux-bourcs de Cesaree & là occirent plusieurs sarrazins: & d'autres qu'ils retindrent prisonniers en vn moult grand nombre. Et quand le seigneur de la ville nommé Matedoles vit & apperçeut le grand dõmage que l'Empereur luy pouuoit faire, il enuoya ambassadeurs pour parler à luy en disant que s'il luy plaisoit de leuer le siege de deuãt Cesaree qu'il luy dõneroit de son tresor & de ses biens à son bon plaisir. Or estoit l'Empereur grãdement marry & courroucé de la lascheté & negligẽce qu'il voioit estre au prince d'anthioche & au cõte de Rohais, si s'accorda de faire paix & traicter au dits ambassadeurs du seigneur de Cesaree par la desplaisance qu'il auoit de ces deux ieuñes princes d'anthioche & de Rohais. Et appointa plus l'Empereur pour ceste cause que pour l'argent qu'il en eut. Et ainsi fut fait le traicté auec le seigneur de Cesaree & sa-

plus

GODEFFROY DE BVILLON. 415

plus assaillir ne tenir querelle delibera l'Empereur de retourner dedans anthioche. Et quand il fut là venu il dit au prince & aux barons qu'il vouloit entrer au Donjon & y mettre garnison de ses gens, si que le prince fut moult esbahy & ne luy seauoit que respondre, Mais le cõte de Rohais qui estoit assez caut & ingenieux dist à l'Empereur qu'il ne seroit pas bõ qu'il entrast au Donjon dedans anthioche deuant qu'il eust parlé à son peuple & à ses subiets luy disant encores que leur traicté auoit esté fait sans le congé & sçeu de ceux du pays, parquoy ils cuideroient estre suspects s'il y entroit sans les aduertir & seroit pour susciter & faire esmouuoir vn grand tumulte & monopole entre tout le peuple, & à ses parolles s'accorda benignement l'Empereur de Constantinople & fut donné & assigné iour pour respondre au prince d'Anthioche, & puis le conte de Rohais & luy prindrent congé de l'Empereur & retournerẽt en leurs hostels & domicilles pour aduiser comme ils feroyent.

Ainsi comme l'Empereur & aucuns de ses gens de la nation Grecque estoient dedans la ville et cité d'anthioche, le conte de Rohais: lequel estoit ingenieux et plain de cautelle enuoya aucuns de ses gẽs dire et publier parmy la ville et cité d'anthioche que l'Empereur de Cõstãtinople le vouloit trahir & estre prince de leur cité et de tout le pays: et si auoit entreprins et deliberé de chasser et mettre dehors leur prince et seigneur, lequel si bien et vaillamment les auoit tousiours gardez et deffendus de tous leurs ennemis et aduersaires. Et tellement furent diuulguees et manifestees ces parolles de l'vn à l'autre

que

416 LA GENEALOGIE DE

que les citoiens maians & habitans d'icelle ville & cité d'anthioche furent tous esmeus, si se mirent parmy la ville en armes portans chacun espees & bastons de guerre & commencerẽt incontinent de courir sur les Grecz & gens de l'Empereur en telle maniere & en telle façon qu'on ne les pouuoit nullement appaiser: & aussi est vray que fureur de commun peuple est fort à doubter, & quand le prince & seigneur d'anthioche vit & apperçeut le peuple ainsi fort esmeu il monta diligemment sur vn cheual & vint à l'hostel de l'Empereur deuant lequel il se prosterna & mist à genoux en disant à l'Empereur comme le commun peuple de la cité estoit esmeu contre ses gens & ne sçauoit qui les mouuoit & quand l'Empereur sçeut ces nouuelles il manda incontinent le conte de Rohais & des barons d'anthioche, ausquels il dist gracieusement qu'ils se voulussent appaiser, & qu'il ne vouloit point de mal à la ville ne aux habitans, & qu'auec ce ne pourchassoit il point d'en estre seigneur, & ne vouloit riẽs entreprendre sur leur prince, & que pour Dieu ne fissent point de dommage à ses gens: car il se partiroit le lẽdemain & retourneroit en sa terre, adonc respondirent le prince d'anthioche, le conte de Rohais & les autres barons qu'il disoit tresbien & qu'ils mettroiẽt peine d'appaiser le peuple de la ville, & lors vindrẽt parmy la ville d'anthioche où ils trouuerent le peuple merueilleusement effrayé & du tout esmeu contre les gens de l'Empereur, mais ils parlerent à ceux qu'ils trouuerẽt en telle maniere qu'ils les appaiserent tous & firent tant que chacun se retira paisiblement en sa maison, & ainsi se passa la nuict, & lendemain

GODEFFROY DE BVILLON. 417

demain au matin l'Empereur & tous ses gens d'armes, yssirent hors de la cité d'Anthioche & allerent loger aux champs, & lors le Prince d'Anthioche, & le conte de Rohais se douterent moult que l'Empereur ne fut mal content d'eux & de l'esmeute qui auoit esté le iour precedent dedans la cité, parquoy ilz enuoyerẽt clercz & gens de conseil sages & lettrez par deuers l'Empereur pour eux excuser de ce fait, si allerent les ambassadeurs accomplir leur legation de par les Princes dessusdits, & parlerẽt à l'Empereur en disant. Tres redouté & honnoré Sire le Prince d'Anthioche & le conte de Rohais auec plusieurs des autres barons & nobles cheualiers de la cité nous enuoyent par deuers vous pour eux excuser de l'esmeute que par la simplesse & ignorance du commũ peuple fut hier faicte dedans la cité: car nostre prince & les autres seigneurs du pays sont grandemẽt marriz & courroucez de l'aduẽture, parquoy vous prient humblement qu'il vous plaise de les excuser: car ilz ne sont en rien coupables de tout le mesfaict, & brief firent tãt les messagiers & ambassadeurs, que l'Empereur les tint pour tous excusez de ce fait, si manda par les les messagiers que le Prince d'Anthioche & le conte de Rohais vinsent parler à luy, & qu'ilz menassent auec eux aucuns de leurs nobles barons & vaillans cheualiers de la ville, & atant prindrent congé de l'Empereur les messagers & ambassadeurs, lesquels vindrẽt en Anthioche annõcer à leur prince, & au noble cõte de Rohais auec les autres vaillans Princes: comme l'Empereur les mandoit & les tenoit pour excusez. Et incontinent partirent de la ville le Prince, le conte de

Dd

418 LA GENEALOGIE DE

Rohais auec les autres barons: & vindrent deuers l'Empereur. Et quand l'Empereur les vit venir à luy en si grãde humilité, il eut pitié d'eux & leur pardõna tout son maltalent, & leur recõmanda la ville & cité d'Anthioche: auec le pays & toutes les terres depẽdãs d'icelle, puis apres leur dit qu'il estoit prest & appareillé de retourner en son pais iusques au nouueau temps qu'il retourneroit auec sa puissance, & tous ses vassaux pour parfournir la cõuenance & le traicté qui leurs auoit fait, & prendre les villes pour les deliurer au prince cõme il estoit dit, & dés lors tint & receut le Prince d'Anthioche cõme son bon & loyal vassal, & aussi luy firent tous honneur & hommage le Prince & tous les nobles barons & en prenãt humblement congé l'vn de l'autre se departit l'Empereur du pays d'Anthioche, & alla seiourner en Sicille pour aucũs iours, & puis de là retourna en son Empire de Constantinople où il fut honnorablement reçeu de tous ses subiets.

Konstantinopolis İmparatoru'nun, Antakya halkı için büyük bir prens ordusu ve yiğit askerlerle yaz mevsiminde nasıl geri döndüğü ve ardından Cefaree şehrinin önüne nasıl kuşatma kurduğu üzerine.

BÖLÜM LXXXVI.

Takip eden yaz mevsiminde, bir önceki bölümde söylediğim gibi Antakya ve tüm ülkenin anlaşması ve teslimi yapıldıktan sonra, Konstantinopolis İmparatoru tebaasına ve vasallarına emir gönderdi; Antakya topraklarına geri dönmek ve

vadettiği gibi şehirleri fethetmek üzere askerlerini hazırlattı. Bu yüzden Antakya Prensi ve Urfa Kontu da toplayabildikleri kadar çok sayıda asker hazırladılar ve böylece İmparator ile birlikte gidip Cefaree şehrini kuşattılar. Bilinmelidir ki bu Cefaree şehri, Suriye sınırında yer alan o meşhur Sezariye değildir; aksine iki dağ arasında, Antakya şehrinin içinden geçen nehrin kıyısında kurulmuş olan başka bir Cefaree [Şeyzer] şehridir. İmparator bu Cefaree şehrine her taraftan çok yiğitçe saldırtıyordu; öyle ki gerek askerleriyle gerekse fırlattığı mühendislik aletleri ve ateşli silahlarla şehre zaten çok büyük zararlar veriyordu. Kısacası, onun tüm askerleri muazzam bir yiğitlik sergiliyordu; İmparator da bundan çok büyük bir memnuniyet duyuyordu, çünkü görevini cesurca yerine getirenleri ödüllendirmek amacıyla onlara çok güzel ve zengin hediyeler bahşediyordu. Ancak Antakya Prensi ile Urfa Kontu, bu kuşatmada pek de yiğitçe davranmayan genç adamlar olduklarından; sürekli kendi çadırlarında ve pavyonlarında kalıyor, tavla ve satranç oynuyorlardı. Bu işe karşı pek büyük bir cesaret ve istek duymuyor gibi görünüyorlardı, çünkü mesele neredeyse hiç umurlarında değildi; bu yüzden İmparator ve tüm askerleri tarafından harika bir şekilde kınanıyor ve ayıplanıyorlardı. İmparator, bu iki prensten başka bir yardım alamayacağını görüp anladığında, kendi adamlarından bazılarını göndererek onları huzuruna çağırttı; kendilerine düşen sorumluluğu ve görevi neden gerektiği gibi yerine getirmediklerini onlara nazikçe sitem ederek hatırlattı. Bunun üzerine onlar da bundan sonra daha iyi çalışacaklarına ve ellerinden gelenin en iyisini yapacaklarına dair söz verdiler, ancak yine de hiçbir şey yapmadılar. Çünkü saldırı vakti geldiğinde, İmparator bizzat kendi çadırlarının önüne kadar giderek onları çağırıyordu; fakat onlar yine de savaşa girmek için en ufak bir hareket sergilemiyorlardı. İmparator onların bu korkaklığını ve uyuşukluğunu gördüğünde, daha fazla konuşmayı bırakarak onlardan yüz çevirdi ve kendi adamlarına dedi ki: "Bu kadar küçük bir şehir, bizim bu büyük gücümüze karşı bu kadar uzun süre direnirken bizim geri çekilmemiz bize büyük bir utanç ve rezillik getirir." Bu yüzden, Tanrı'nın onuru için şehre öyle bir tarzda saldırmalarını rica etti ki, orayı şerefle ele geçirebilsinler. Hemen ardından İmparator'un askerleri büyük bir kararlılıkla harekete geçtiler; öyle ki zorla ve şövalyelik gücüyle Cefaree'nin dış mahallelerini ele geçirdiler. Orada pek çok Sarazeni katledip öldürdüler ve diğer birçoğunu da çok büyük bir sayı halinde esir aldılar.

Matedoles adındaki şehir beyi, İmparator'un kendisine ne kadar büyük bir zarar verebileceğini görüp anladığında; eğer önündeki bu kuşatmayı kaldırırsa kendisine hazinesinden ve mallarından istediği kadar büyük zenginlikler vereceğini iletmek üzere İmparator'a elçiler gönderdi. İmparator ise Antakya Prensi ile Urfa Kontu'nda gördüğü bu korkaklık ve ihmalkarlık yüzünden zaten harika bir şekilde öfkeli ve kırgındı; bu iki genç prensin sergilediği bu hayırsızlıktan dolayı derin bir hoşnutsuzluk duyduğu için, Cefaree beyinin elçileriyle barış yapmayı ve anlaşmayı kabul etti. Ayrıca İmparator bu anlaşmaya şunu da ekledi; alacağı paranın haricinde, elinde tutsak olarak tuttuğu Trablus Kontu'nu ve diğer tüm Hristiyan prenslerini de serbest bırakacaktı. Böylece Cefaree beyi ve adamlarıyla anlaşma yapıldı, artık daha fazla saldırmaktan vazgeçerek Antakya'ya geri dönmeye karar verdi. Ancak oraya vardığında, İmparator prense ve baronlara, şehrin ana kulesine girmek ve oraya

kendi askerlerinden oluşan bir garnizon yerleştirmek istediğini söyledi. Genç prens bu talep karşısında harika bir şekilde şaşkına döndü ve ona ne cevap vereceğini bilemedi. Ancak kurnaz ve hilekar bir adam olan Urfa Kontu, İmparator'a öne çıkarak dedi ki: "Antakya halkıyla ve tebaasıyla önceden konuşup onların iznini almadan senin bu iç kaleye girmen uygun olmaz; çünkü eğer onları önceden bilgilendirip uyarmadan içeri girersen, senin kendilerine ihanet etmek istediğini düşünürler ve tüm halk arasında çok büyük bir kargaşa, gürültü ve isyan patlak verir." İmparator bu sözleri kabul etti; Antakya Prensi'ne cevap vermesi için belirli bir gün tayin etti, ardından Urfa Kontu ve prens izin isteyerek kendi kalacakları yerlere ve evlerine döndüler.
Ancak, Yunan ulusundan olan İmparator ve adamlarının Antakya şehrinde ve kalesinde bulunmasından hoşnut olmayan Urfa Kontu; kurnazca ve büyük bir hileyle, kendi adamlarından bazılarını gizlice şehrin sokaklarına ve mahallelerine gönderdi. Onlara, Konstantinopolis İmparatoru'nun kendilerine ihanet etmek istediğini, onların asıl prensi ve hükümdarı olmak için her yeri ele geçirmeyi planladığını, kendilerini her zaman korumuş ve düşmanlarına karşı yiğitçe savunmuş olan kendi öz prenslerini ise şehirden dışarı sürüp atmaya karar verdiğini halk arasında yaymalarını ve ilan etmelerini emretti. Bu kışkırtıcı sözler sokaklarda kulaktan kulağa yayılıp açıkça ilan edildiğinde; şehrin tüm vatandaşları, sakinleri ve halkı harika bir şekilde galeyana geldiler. Her biri silahlarını, savaş aletlerini ve sopalarını kaparak büyük bir öfkeyle sokaklara döküldüler; şehirde karşılaştıkları tüm Rumları ve İmparator'un adamlarını öyle bir tarzda kovalamaya ve saldırmaya başladılar ki bu büyük öfkeyi yatıştırmak hiçbir şekilde mümkün olmadı. Antakya halkının bu şekilde büyük bir öfkeyle galeyana geldiğini gören şehrin prensi ve beyi, durumun ciddiyetini anladı; hemen bir ata binerek İmparator'un kaldığı konutun önüne geldi. Onun huzurunda diz çöküp kendisini yere atarak İmparator'a dedi ki: "Şehir halkı senin adamlarına karşı büyük bir öfkeyle ayaklandı, onları neyin kışkırttığını ben de bilmiyorum." İmparator bu haberleri aldığında, derhal Urfa Kontu'na ve Antakya baronlarına haber göndererek halkı sakinleştirmelerini rica etti; kendisinin şehre veya sakinlerine hiçbir kötülük yapmak istemediğini, buranın efendisi olmaya çalışmadığını ve prenslerinin haklarına el uzatmayacağını bildirdi. Sadece Tanrı aşkına askerlerine bir zarar verilmemesini istedi; kendisinin ertesi sabah tüm ordusuyla birlikte şehri terk edip kendi topraklarına geri döneceğini vadetti. Bunun üzerine Antakya Prensi, Urfa Kontu ve diğer baronlar, şehir halkını sakinleştirmek için ellerinden gelen tüm çabayı sarf edeceklerini söylediler; sokaklara çıkarak harika bir şekilde korkmuş ve Rumlara karşı isyan etmiş olan öfkeli kalabalıkla tek tek konuştular. Onları öyle güzel bir tarzda yatıştırdılar ki sonunda herkes sakinleşti ve huzur içinde kendi evine geri döndü; böylece o gece kazasız belasız sona erdi.
Ertesi sabah erkenden İmparator ve yanındaki tüm askerler, silahlanmış olarak Antakya şehrinden dışarı çıktılar ve surların dışındaki düzlüklerde ordugah kurdular. O sırada Antakya Prensi ve Urfa Kontu, bir önceki gün şehirde yaşanan bu büyük isyandan dolayı İmparator'un kendilerine karşı çok büyük bir öfke ve kırgınlık duyduğunu açıkça biliyorlardı; bu yüzden, yaşanan bu hadiseden dolayı kendisini teselli etmek ve özür dilemek amacıyla bilge adamlardan ve din adamlarından

oluşan büyük bir elçilik heyeti gönderdiler. Elçiler İmparator'un huzuruna çıkarak dediler ki: "Çok saygıdeğer ve şerefli hükümdarımız, Antakya Prensi, Urfa Kontu ve şehrin diğer tüm soylu baronları ile şövalyeleri, dün şehirde yaşanan o büyük isyan ve gürültüden dolayı sizden özür dilemek amacıyla bizi size gönderdiler. Şüphesiz ki bu isyan, sıradan halkın cehaleti ve anlayışsızlığı yüzünden aniden patlak vermiştir; bizim prensimiz ve ülkenin diğer tüm senyörleri bu yaşanan hadiseden dolayı harika bir şekilde kederli ve öfkelidirler. Bu yüzden, bu meselede kendilerinin hiçbir suçu veya günahı olmadığını kabul ederek onları bağışlamanızı alçakgönüllülükle rica ederler." Elçiler ve delegeler bu sözlerle kralın huzurunda öyle güzel konuştular ki; İmparator hepsini dinledikten sonra Antakya Prensi'nin ve Urfa Kontu'nun bizzat kendi yanına gelmelerini, onlarla şahsen konuşmak istediğini bildirdi. Elçiler izin isteyerek hemen Antakya'ya döndüler ve bu haberleri kendi prenslerine ilettiler; bunun üzerine prens, Urfa Kontu ve diğer yiğit şövalyeler büyük bir alçakgönüllülükle İmparator'un ordugâhına geldiler.

İmparator onların bu büyük sadakatini ve alçakgönüllülüğünü gördüğünde, onlara karşı büyük bir merhamet duydu ve kalbindeki tüm öfkeyi ve kırgınlığı bağışladı; Antakya şehrini, tüm ülkesini ve ona bağlı olan toprakları yeniden kendilerine emanet etti. Ardından onlara, gelecek yaz mevsiminde muazzam bir güçle ve tüm vasallarıyla birlikte yeniden bu topraklara dönmek üzere kendi ülkesine geri çekilmeye hazır olduğunu bildirdi. O zaman geldiğinde, aralarındaki anlaşma gereğince sözü edilen diğer şehirleri fethedip buraları prensin yönetimine teslim edeceğine dair sözünü yineledi; o andan itibaren Antakya Prensi'ni kendisinin iyi ve sadık bir vasalı olarak kabul etti. Prens ve tüm soylu baronlar da İmparator'a büyük bir hürmet göstererek bağlılıklarını sundular; ardından alçakgönüllülükle birbirlerinden izin isteyerek ayrıldılar. İmparator Antakya topraklarından ayrıldı ve kış mevsimini geçirmek üzere birkaç gün konaklayacağı Kilikya topraklarına gitti; ardından oradan kendi imparatorluğu olan Konstantinopolis'e geri döndü ve orada tüm tebaası tarafından çok büyük bir şerefle ve şanlı bir törenle kabul edildi.

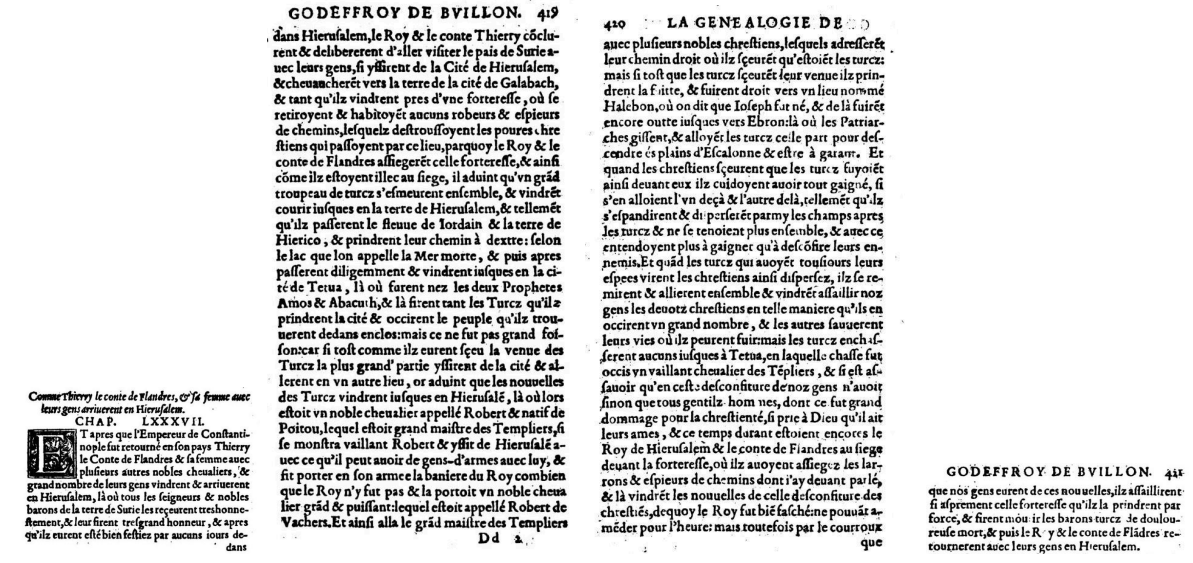
GODEFFROY DE BVILLON. 419

dans Hierusalem, le Roy & le conte Thierry cõcluerent & delibererent d'aller visiter le pais de Surie auec leurs gens, si yssirent de la Cité de Hierusalem, & cheuaucherẽt vers la terre de la cité de Galabach, & tant qu'ilz vindrent pres d'vne forteresse, où se retiroyent & habitoyẽt aucuns robeurs & espieurs de chemins, lesquelz destroussoyent les poures chrestiens qui passoyent par ce lieu, parquoy le Roy & le conte de Flandres assiegerẽt celle forteresse, & ainsi cõme ilz estoyent illec au siege, il aduint qu'vn grãd troupeau de turcz s'esmeurent ensemble, & vindrẽt courir iusques en la terre de Hierusalem, & tellemẽt qu'ilz passerent le fleuue de Iordain & la terre de Hierico, & prindrent leur chemin à dextre: selon le lac que lon appelle la Mer morte, & puis apres passerent diligemment & vindrent iusques en la cité de Tetua, là où furent nez les deux Prophetes Amos & Abacuth, & là firent tant les Turcz qu'ilz prindrent la cité & occirent le peuple qu'ilz trouuerent dedans enclos: mais ce ne fut pas grand foison: car si tost comme ilz eurent sçeu la venue des Turcz la plus grand' partie yssirent de la cité & allerent en vn autre lieu, or aduint que les nouuelles des Turcz vindrent iusques en Hierusalẽ, là où lors estoit vn noble cheualier appellé Robert & natif de Poitou, lequel estoit grand maistre des Templiers, si se monstra vaillant Robert & yssit de Hierusalẽ auec ce qu'il peut auoir de gens-d'armes auec luy, & fit porter en son armee la baniere du Roy combien que le Roy n'y fut pas & la portoit vn noble cheualier grãd & puissant: lequel estoit appellé Robert de Vachers. Et ainsi alla le grãd maistre des Templiers

Dd 2

420 LA GENEALOGIE DE

auec plusieurs nobles chrestiens, lesquels adresserẽt leur chemin droit où ilz sçeurẽt qu'estoiẽt les turcz: mais si tost que les turcz sçeurẽt leur venue ilz prindrent la fuitte, & fuirent droit vers vn lieu nommé Halebon, où on dit que Ioseph fut né, & de là fuirẽt encore outre iusques vers Ebron: là où les Patriarches gissent, & alloyẽt les turcz celle part pour descendre és plains d'Escalonne & estre à garant. Et quand les chrestiens sçeurent que les turcz fuyoiẽt ainsi deuant eux ilz cuidoyent auoir tout gaigné, si s'en alloient l'vn deçà & l'autre delà, tellemẽt qu'ilz s'espandirent & dispersẽrẽt parmy les champs apres les turcz & ne se tenoient plus ensemble, & auec ce entendoyent plus à gaigner qu'à desconfire leurs ennemis. Et quãd les turcz qui auoyẽt tousiours leurs espees virent les chrestiens ainsi dispersez, ilz se remirent & allierent ensemble & vindrẽt assaillir nos gens les deuotz chrestiens en telle maniere qu'ils en occirent vn grand nombre, & les autres sauuerent leurs vies où ilz peurent fuir: mais les turcz enchasserent aucuns iusques à Tetua, en laquelle chasse fut occis vn vaillant cheualier des Tẽpliers, & si est assauoir qu'en cest desconfiture de nos gens n'auoit sinon que tous gentilz hommes, dont ce fut grand dommage pour la chrestienté, si prie à Dieu qu'il ait leurs ames, & ce temps durant estoient encores le Roy de Hierusalem & le conte de Flandres au siege deuant la forteresse, où ilz auoyent assiegez les larrons & espieurs de chemins dont i'ay deuant parlé, & là vindrẽt les nouuelles de celle desconfiture des chrestiẽs, dequoy le Roy fut biẽ faschéne pouuãt amẽder pour l'heure: mais toutefois par le courroux

que

Comme Thierry le conte de Flandres, & sa femme auec leurs gens arriuerent en Hierusalem.

CHAP. LXXXVII.

Et apres que l'Empereur de Constantinople fut retourné en son pays Thierry le Conte de Flandres & sa femme auec plusieurs autres nobles cheualiers, & grand nombre de leurs gens vindrent & arriuerent en Hierusalem, là où tous les seigneurs & nobles barons de la terre de Surie les reçeurent tres honnestement, & leur firent tresgrand honneur, & apres qu'ilz eurent esté bien festiez par aucuns iours dedans

GODEFFROY DE BVILLON. 421

que nos gens eurent de ces nouuelles, ilz assaillirent si asprement celle forteresse qu'ilz la prindrent par force, & firent mourir les barons turcz de douloureuse mort, & puis le Roy & le conte de Flãdres retournerent auec leurs gens en Hierusalem.

Flandre Kontu Thierry ve eşinin kendi adamlarıyla birlikte Kudüs'e nasıl ulaştıkları üzerine.

BÖLÜM LXXXVII.

Konstantinopolis İmparatoru kendi ülkesine döndükten sonra, Flandre Kontu Thierry ve eşi, yanlarında diğer pek çok soylu şövalye ve çok sayıda adamıyla birlikte Kudüs'te göründüler ve oraya ulaştılar. Suriye topraklarının tüm senyörleri ve soylu baronları onları çok dürüstçe kabul ettiler ve kendilerine çok büyük bir hürmet gösterdiler. Kudüs'ün içinde birkaç gün boyunca harika bir şekilde ağırlandıklarında, Kral ile Kont Thierry kendi adamlarıyla birlikte Suriye topraklarını ziyarete gitmeye karar verdiler ve bu doğrultuda Kudüs şehrinden ayrıldılar. Galabah şehrinin topraklarına doğru at sürdüler ve yollarına devam ederken, içlerinde zavallı Hristiyanları soyan, yollarını kesen bazı haydutların ve casusların sığındığı ve yaşadığı bir kalenin yakınına ulaştılar. Bu yüzden Kral ve Flandre Kontu bu kaleyi kuşattılar.

Onlar bu şekilde kuşatmadayken, büyük bir Türk topluluğu bir araya gelerek harekete geçti ve Kudüs topraklarına kadar akın düzenlemeye geldi. Şeria Nehri'ni ve Eriha topraklarını geçerek yollarını sağ taraftan, Ölü Deniz denilen gölün kıyısı boyunca tuttular. Ardından süratle ilerleyerek Amos ve Abacuth adındaki iki peygamberin doğduğu Tetua şehrine kadar ulaştılar. Türkler orada o kadar çok şey yaptılar ki şehri ele geçirdiler ve surların içinde kapalı buldukları halkı katledip öldürdüler; fakat bu durum uzun sürmedi. Çünkü Türklerin yaklaştığını haber alır almaz şehir halkının büyük bir kısmı şehirden çıkmış ve başka bir yere gitmişti. Türklerin bu akın haberleri, o sırada Poitou doğumlu olan ve Tapınak Şövalyeleri'nin büyük üstadı olan Robert adında soylu bir şövalyenin bulunduğu Kudüs'e kadar ulaştı. Soylu Robert yiğitlik gösterdi ve yanındaki tüm savaşçı adamları alarak Kudüs'ten dışarı çıktı; ordusunda Kral'ın sancağını taşıttı, her ne kadar Kral orada bizzat bulunmasa da bu sancağı Robert de Vachers adında büyük ve güçlü bir soylu şövalye taşıyordu.

Böylece Tapınak Şövalyeleri'nin büyük üstadı, yanındaki pek çok soylu Hristiyanla birlikte, Türklerin olacağını bildikleri yere doğru doğrudan yollarını tuttular. Ancak Türkler onların yaklaştığını haber alır almaz hemen kaçmaya başladılar; Yusuf'un doğduğu söylenen Halebon adındaki bir yere doğru ilerlediler ve oradan da patriklerin kabirlerinin bulunduğu Ebron'a kadar kaçmaya devam ettiler. Türkler, Aşkelon düzlüklerine inip emniyette olmak amacıyla o tarafa doğru gidiyorlardı. Hristiyanlar, önlerindeki Türklerin bu şekilde kaçtığını gördüklerinde her şeyi kazandıklarını ve zafere ulaştıklarını düşündüler; bu yüzden her biri bir tarafa dağıldı, Türklerin arkasından kırlara yayıldılar ve artık bir arada durmuyorlardı. Düşmanı tamamen bozguna uğratmaktan ziyade, ganimet elde etmek konusunda daha büyük bir istek duyuyorlardı. Her zaman tetikte bekleyen Türkler, Hristiyanların bu şekilde darmadağın olduğunu ve dağıldığını gördüklerinde, hemen geri dönüp bir araya geldiler; bizim dindar Hristiyan askerlerimizin üzerine öyle bir tarzda saldırdılar ki onlardan çok büyük bir sayıyı katledip öldürdüler, diğerleri ise kaçarak canlarını kurtarabildiler. Türkler kaçanlardan bazılarını Tetua'ya kadar kovaladılar ve bu kovalama esnasında Tapınak Şövalyeleri'nin o yiğit şövalyesi öldürüldü. Bilinmelidir ki bizim askerlerimizin uğradığı bu bozgunda, ölenlerin tamamı soylu ve asil

adamlardan oluşuyordu ki bu durum tüm Hristiyanlık için çok büyük bir kayıp ve acı oldu, Tanrı ruhlarına rahmet eylesin.
Tüm bu süre boyunca Kudüs Kralı ve Flandre Kontu, daha önce bahsettiğim o haydutların ve yol kesen casusların bulunduğu kalenin önünde kuşatmayı sürdürüyorlardı. Hristiyanların uğradığı bu büyük bozgunun haberleri oraya ulaştığında, Kral bundan dolayı çok büyük bir üzüntü ve keder duydu; fakat o an için buna bir çare bulması mümkün değildi. Yine de bizim insanlarımız bu haberleri aldıklarında duydukları büyük öfkeyle, o kaleye karşı öyle şiddetli bir saldırı başlattılar ki burayı zorla ele geçirdiler; içeride bulunan Türk baronlarını feci ve acı dolu bir ölümle idam ettirdiler. Ardından Kral ve Flandre Kontu, kendi adamlarıyla birlikte yeniden Kudüs'e geri döndüler.

Comme le Connestable de Damas fit alliance au Roy de Hierusalem contre le prince de Halappe. Et comme la uille de Bellinas fut assiegee & rendue au Roy de Hierusalem par appoinctement.

CHAP. LXXXVIII.

APres les choses dessusdictes le turc prince de Halappe, duquel souuentesfois est faict mention en plusieurs chapitres cy dessus escripts, fit armer & preparer ses gens d'armes pour aller gaigner & conquester le Royaume de Damas sus vn autre turc, or y auoit il lors vn cheualier Turc appellé Edmard, lequel estoit Connestable du Royaume de Damas, & auoit espousé la fille du Roy de Damas, si se pensa icelny Connestable qu'il pourroit faire contre le prince de Halappe. Et quand il eut bien auisé il enuoya prier & humblement requerir au Roy de Hierusalé qu'il luy pleut estre en ayde & donner secours pour son seigneur le roy de Damas, & il luy rédroit & restitueroit la ville de Bellinas que les chrestiés auoyét perdue, ny auoit guerres: ainsi qu'il est dit, & auec ce luy feroit donner & deliurer pour ses gaiges vingt mille pesans d'or chacune semaine, & que pour tenir ceste paction & conuenãce ferme & aggreable luy dõneroit en pleiges bons & loyaux ostages. Et quand le Roy de Hierusalem reçeut ces nouuelles, il se conseilla qu'il auoit affaire sur ce cas.

ce cas, & finalement fut conclu & deliberé par son cõseil qu'ainsi le deuoit faire puis qu'il estoit requis: car le prince de Halappe estoit l'vn des voisins du Roy qui plus luy portoit de dõmage, parquoy il luy deuoit greuer de tout son pouuoir pour le profit de toute chrestienté, & ainsi par ce compromis assembla le Roy son ost auec ceux de Damas: mais le Prince de Halappe qui estoit ia entré en la terre du royaume de Damas ne fut si hardy d'attendre & reçeuoir l'auenture, quand il sçeut que le Roy de Hierusalem auoit aliance à ceux du pais, si s'en retourna en sa terre sans mener guerre aux Damasciens. Et quand le Roy de Hierusalem (lequel auoit fait son deuoir) apperçeut que le prince de Halappe s'estoit fuy de deuant sa face & ne l'auoit osé attendre, il demanda & requit au Connestable de Damas qu'on luy rendit la ville de Bellinas, & ce qu'on luy auoit promis par la conuenance à luy faicte. Or n'y auoit il gueres que Dodequin le Roy de Damas l'auoit conquestee sur les chrestiens: & depuis donnee à vn sien filz, lequel peu apres l'auoit donnee au prince de Halappe: & c'estoit mis contre ceux de Damas, & par ainsi ne pouuoit le Connestable deliurer la ville de Bellinas au Roy s'il ne la conquestoit par force, si s'accorda de rechef le Roy de Hierusalem d'aller auec le Connestable assieger la ville de Bellinas, & pour plus facillement recouurer icelle ville le royaume de Hierusalem manda le Prince d'Anthioche & le conte de Rohais, lesquelz venuz en ce lieu auecques les autres firent si vaillamment ensemble que la ville de Bellinas fut assiegee de toutes pars, & de là en auant fut si rigoureusement assaillie que mer

meruelles: car chacun se penoit de faire vaillamment pour l'honneur & prouffit du noble Roy de Hierusalem, si n'est-il possible de reciter la maniere de ce qui y fut fait: car trop seroit la chose prolixe à reciter: car tout ainsi comme les assaillans fassoyent leur deuoir, aussi se deffendoyent vaillamment ceux de la ville: car ilz esperoyent tousiours que le Prince de Halappe leur seigneur les deut venir secourir ainsi comme promis leur auoit, en ce temps propre arriua vn Cardinal de Rome, Legat du sainct pere: lequel Cardinal estoit natif & yssu de l'Euesché de Beauuais, dont luy estãt venu en Hierusalem alla au siege de Bellinas auec les autres, & la fut reueremment reçeu du Roy & de tous les autres Princes & barons chrestiens: puis apres sa réception fut derechef assaillie la ville mieux que par auant, & apres plusieurs assaux Edmard le Connestable de Damas parla à ceux de Bellinas en telle maniere que les habitans qui estoyent dedans rendirent volontiers la ville au noble Roy de Hierusalem, & le vertueux Roy de Hierusalem la rendit & restitua depuis à celuy mesme à qui elle competoit de droict quand les chrestiens la perdirent, puis retourna le Roy de Hierusalem en son pais, & le Connestable de Damas, lequel retourna moult ioyeux du secours & ayde que le Roy de Hierusalem luy auoit fait & accordé, & aussi fut content le Roy de luy & de tous les siens: car il les auoit trouuez loyaux en leurs promesses & conuenances, ie laisse à parler de ceste matiere pour retourner à parler de l'Empereur de Constantinople & du prince d'Anthioche, & des barons du pais.

Vn temps apres les choses dessusdictes, le prince d'Anthioche & le conte de Rohais se trouuerét ensemble, si manderent & requirent à l'Empereur de Constantinople qu'il voulut accomplir le traicté & la cognoissance qu'il leur auoit faicte, ainsi qu'il est deuant escrit: car l'Empereur auoit ia lon-temps sejourné depuis qu'il estoit party d'Anthioche, & incõtinét que l'Empereur eut veu la requeste que les Princes luy faisoient, il assembla vne si grande multitude de Grecz gens-d'armes, qu'il eut vne grosse armee: puis quand ses gens furent ensemble il passa auec eux outre le bras S. George, & apres fit tant par ses iournees qu'il vint iusques à vne cité appellee Ytaille, laquelle fut & est situee en la terre de Pãfille, or auoit lors l'Empereur quatre de ses filz auec luy desquelz en mourut deux pour vn iour en icelle terre: de quoy l'Empereur fut merueilleusemét marry & courroucé, parquoy il commanda à vn de ses deux autres filz qu'il retournast en Constantinople, & qu'il fit mener auec luy les deux corps de ses deux freres morts pour les ensepulturer en Constantinople, & outre luy commanda son pere qu'il ne partit de Constantinople pour quelques nouuelles qu'il eut iusques à ce que luy mesmes fut retourné de son voyage. Et en ceste maniere accomplit bien & deuement le vouloir de son pere, puis l'Empereur mena auec luy en son voyage le quatrieme de ses filz, si se mit à la voye pour accomplir ce qu'il auoit promis. Et brief fit telle diligence que peu de temps apres arriua auecques son armee en la terre de Rohais, & estant là paruenu s'en alla tout droict mettre le siege deuant le chasteau de

de Corbesel lequel appartenoit au conte de Rohais & quand il eut ainsi assiegé ce chasteau il manda au conte de Rohais qu'il luy enuoyast bons ostages de tenir les promesses & cõuenances qu'ils auoiét ensemble promis, & il estoit prest de tenir les siennes sans aucun doubte: car ia vne fois auoit trop varié du compromis qui estoit entre-eux. Et quand le cõte de Rohais ouit ces nouuelles il fut bien esbahy: si qu'il ne sçeut que respondre. Mais toutesfois n'osa il desobeyr, si luy enuoya vne sienne fille nommee Ysabel: laquelle l'Empereur print & reçeut benignement pour l'ostage de son pere le conte de Rohais, & ainsi se partit l'Empereur du chasteau de Corbesel, & puis vint aupres d'Anthioche, & manda au prince qu'il luy rendit la ville & le Donjon à sa volonté en la maniere qu'il luy auoit esté promis par conuention & il estoit prest de faire & entretenir tout ce qu'il deuoit, si fut le prince tout esbahy quãd il ouit ceste nouuelle & ne sçeut autre chose faire fors assembler les barons d'anthioche & seigneurs du pays, & quand ils furent assemblez il parla à eux: & leur monstra ce que l'Empereur luy auoit mandé si conclurent en leur conseil qu'ils enuoyeroiét ambassadeurs par deuers l'Empereur: lesquels luy remõstreroient ceste chose en luy priant qu'il se voulust deporter de ceste querelle, & ainsi vindrent ceux qui estoient esleuz pour parler à l'Empereur: & bref luy remonstrerent tout ce que dit est, & tellement qu'il y eut beaucoup de parolles dictes & proferees d'vne part & d'autre: mais pour rien ne se vouloit l'Empereur consentir à leur petition, & en telle maniere que les ambassadeurs furent contraints de luy

dire à la fin que le prince Raymond n'estoit pas le vray heritier de la principauté & seigneurie d'Anthioche sinon à cause de sa femme, parquoy il ne pouuoit faire trahison ne conuenance de la terre qu'ils fussent de tenir, & ne peusse estre d'aucune value, & que brief s'il ne le vouloit faire autrement si ne le souffreroient-ils point, car ils ne tiendroyent de rien pour leur prince ne seigneur, mais plustost seroient & estiroient vn autre seigneur qui bien les garderoit & deffendroit contre tous leurs ennemis fussent turcs sarrazins ou autres, & quand l'Empereur ouyt ceste responce il fut moult iré & marry, parquoy il se partit du pays d'anthioche cõme tout depiteux & alla seiourner en Sicile vne espace de temps pour penser à son cas.

L'empereur de Constantinople estant le temps d'hyuer en Sicile auoit tousiours vn merueilleux desir & grande volonté de guerroyer le prince d'anthioche au printemps prochain ensuiuant, si est assauoir que ce temps durant estoit vn vaillant cheualier nommé Prius: lequel auoit esté premierement bouteiller du roy: & depuis par sa vaillantise & noble prouẽsse eut & posseda la terre outre le fleuue Iordain, apres que Romain du Puis & Raoul son frere la perdirent par leur meffait, si fit Prius fermer vn chasteau en la marche de la seconde Arrabie: & le fit appeller Trath. Ce chasteau estoit situé pres d'vne cité qui iadis fut nõmee Raba, & la fut Iacob assiegé quand le roy Dauid luy manda qu'il mist le cheualier Vrie au plus perilleux lieu de la bataille: & il le fit aussi: parquoy ledit Vrie fut occis par ceste trahyson laquelle fit faire le roy Dauid: pource qu'il aymoit sa

sa femme Bersabee, si fut depuis ceste cité appellee la Pierre du desert. Or est vray pour retourner à ma matiere que l'Empereur de Constantinople qui attendoit le nouueau temps pour retourner guerroyer sur ceux d'anthioche aymoit merueilleusement le deduit de la chasse, & mesmement de tirer d'vn arc si alla vne fois au bois & là fit enuironner de hayes vn buisson de dens lequel auoit plusieurs bestes sauuages. Or estoit l'Empereur & tous ses archers ayãs leurs arcz tendez & prestz pour tirer s'il y yssoit quelque beste, & les veneurs couroyent auec leurs chiẽs parmy le buisson ainsi qu'on fait à tel deduit. Or y a vne maniere de faire en Grece, & pareillement en la Peulle & en plusieurs autres pays que l'on frotte & oing-on le fer de la sayette, dont on veut tirer d'vn oingnement lequel est de telle proprieté que quiconque en frappe vne beste en quelque lieu que ce soit, mais que sang en yysse la beste est morte, sans delay, or auoit l'Empereur frote & oing le fer de sa sayette de celuy oingnement. Si apperçeut vn moult grand porc sanglier assez pres de luy parquoy il encocha sa sayette si auant dedans son arc & par si grand force que le bout du fer de sa sayette qui estoit oing le frappa en la main & le fit saigner beaucoup de son sang, & tantost luy monta le venin & l'oingnement parmy le bras dont il se douloit grandement de la douleur, si fut incontinent mené à son hostel là où diligemment furent mandez les maistres cirurgiens & medecins pour y remedier & le secourir en son mal, mais la maladie & le venin creut & augmenta en brief si abondãment que les medecins & cirurgiens luy dirent à brief: mota

mort que iamais il ne pouuoit guerir n'auoit santé: se premietement on ne luy coupoit le bras où estoit le venin, deuant qu'il fut espandu parmy le corps, & lors respondit l'Empereur qu'il aymoit mieux mourir que viure blessé & priué de ses membres, & tantost apres qu'il congneut approucher sa mort il ordonna songneusement qu'on feroit Empereur apres luy le plus ieune de ses deux filz lequel estoit auec luy, si qu'il cond isist ses gens iusques en la terre de Grece, & ceste chose fit & ordonna par aucũs de son conseil dequoy plusieurs forent esmerueilles: parquoy il tollit & ostoit à l'aisné l'Empire pour le vouloir donner au plus ieune: mais ce fut fait pour aucune chose: laquelle seroit trop prolixe à reciter, & apres que l'Empereur eut ainsi ordonné de l'Empire: le venin qu'il auoit au bras commença à soy diffuser és principaux & vegetatifs mẽbres du corps: parquoy il mourut sans aucun remede dont ses gẽs furent moult marris: & ce n'estoit pas de merueilles, car il estoit preux & abandonné en toute largesse de ses biens, & si aymoit bien ses subiets & il estoit aymé aussi, & ainsi en la seconde Sicile en vn lieu appellé le pied des manteaux mourut & trespassa l'Empereur au moys d'auril: l'an de nostre Iesus-Christ mil cent & trente sept.

Apres que le feu Empereur fut sepulturé & que le nouueau Empereur nommé Andronicque fut fait & creé seigneur de l'Empire par tous les princes & barons: ainsi comme son feu pere auoit ordonné, Andronicque nouuel Empereur fit moult biẽ ordonner & appareiller l'estat de son affaire, puis se partit, du lieu où son pere auoit esté trespassé, & alla au

au pays de Grece auant qu'il allast en Constantinople, or est assauoir que son aisné frere appellé Guisart sçauoit ia & auoit eu nouuelles que son frere estoit fait & creé Empereur: dont il n'estoit pas bien content, & aussi congnoissoit bien l'Empereur Andronicque que à son aisné frere Guysart, ne plaisoit pas qui fust Empereur deuant luy, si enuoya l'empereur nouuelles à vn sien cheualier qui gardoit la vil le & le tresor de Constantinople, par lesquelles il luy mandoit qu'il ne soffist ou endurast aucunement que son aisné frere Guysart ne fit aucun effort ou violence alencontre de luy touchant le regime & gouuernement de l'Empire, parquoy le cheualier fit prendre ledit Guysart & le mist en vne prison iusques à ce que l'Empereur son frere fust retourné en Constantinople, mais si tost comme l'Empereur Andronicque fut retourné plusieurs princes gens de bien & sages s'entremirent de faire & traicter paix & accord entre ces deux freres, lequelle par bon moyen & raisonnablement fut faicte iuree & compromise entre-eux tellement qu'ilz eurent & tindrent pour aggreable tout ce qui fut fait & demouurerent moult bons amis l'vn auec l'autre & si demeura tousiours Empereur le plus ieune frere des deux, si m'en tairay pour le present.

Or est assauoir qu'en ce temps Fouques le noble roy de Hierusalem fit fermer vn tresbeau chasteau assez pres de Lydes, de Lez & la ville de Rames, lequel chasteau estoit à dix lieues de la ville d'Escalonne, & quand il fut fermé le roy le donna à Belligant de Belin & à ses hoirs, les seigneurs de Surie chrestiens auoyent aussi de sia fait fermer deux chasteaux à l'en tour

tour d'Escalonne desquels l'vn estoit appellé Bersabee, & l'autre Ybelin, & depuis en firent encores fermer vn que l'on nommoit la blanche garde, & par la vigueur de ces trois chasteaux fut Escalõne moult oppressee & tenue en subiection, car les trois chasteaux estoient bien garnis de viures & de bons gẽs d'armes lesquels souuent dommageoyent les turcz d'Escalonne quand ilz yssoient hors du leur ville, parquoy les turcz enuoyerent prier & humblement requerir à ceux d'Egypte qu'il leur pleust de les venir secourir, car ilz estoient pour lors si enuironnez & circuitz des chrestiens qu'ilz n'osoient plus partir de la ville n'eux longuement maintenir contre eux, s'ilz n'estoient secourux d'aucuns, leurs amis, & vn peu apres ce temps au commencement de l'hyuer vint le roy de Hierusalem feiourner en Acre, si aduint que le roy & la roine alloient vne fois eux esbatre & iouer aux champs auec foison de leurs gens & ainsi qu'ilz estoient parmy les champs ilz trouuerent vn lieure gisant en son giste, le roy Fouques qui estoit monté sur vn bon cheual fort & puissant courut apres le lieure tenant vn glaiue en sa main dextre. Mais ainsi qu'il couroit à bride aualleé le cheual trebucha & cheut tout plat à terre: en telle maniere que le roy fut si fort blessé & nauré (tãt de la cheute du cheual comme du glaiue qu'il tenoit) qu'il ne eut loisir finon de faire son oraison & recommander son ame à Dieu nostre souuerain seigneur en luy priant qu'il la voulsist receuoir en sa benigne misericorde, & ainsi mourut & trespassa en nostre seigneur Iesus Christ le noble roy de Hierusalem, or n'est pas à dire le dueil & grand desconfort que la noble

noble roine sa femme & tous ceux qui estoient presens menerent quand ils virent leur roy & noble seigneur ainsi piteusement mort & par si douloureuse aduenture, si fut apres prins le corps pour ensepuelir honnestement, & puis en mult grand dueil & lamentation fut porté en Hierusalẽ, là où il fut moult honnorablement ensepulturé comme ses predecesseurs, & fut en l'an de grace mil cent & quarante quatre, si est assauoir que du feu roy Fouques demeurerent deux fils: desquels l'aisné estoit nommé Baudouin qui fut fait roy par succession apres son feu pere: & le plus ieune fut dit & nommé Amaury, & en ceste maniere fut pourueu de roy le roiaume de Hierusalem.

L'ã de grace nostre seigneur Iesus-Christ mil cẽt quarante & quatre Baudouin le filz du feu roy Fouques fut couronné roy de Hierusalem & n'auoit pour lors que treize ans, il fut remply de bonnes mœurs & de si bon gouuernement qu'il n'y auoit en luy aucune reprehension: tant qu'il creut la bonne roine sa mere & gouuerna moult bien le royaume, mais il aduint apres par l'enhortement d'aucuns de ses gens qu'il ne tint plus le conseil de sa mere dont grand mal luy en print, car peu se faut qu'il ne perdist beaucoup comme il sera dit cy apres mais ie laisseray d'en parler plus outre pour le present, & retourneray à escrire du prince & seigneur d'Anthioche: & du tres-preux & noble conte de Rohais: lesquels par aucun accident auoient si grand haine & dissention l'vn enuers l'autre qu'il ne chaillloit à l'vn d'eux se l'autre auoit dommage où s'il perdoit aucune chose. Et ce temps durant ce di-

scord

scord le puissant turc payen prince & seigneur de Halappe vint auec moult grande multitude de turcs & payens assaillir la ville & cité de Rohais, or estoit lors le conte de Rohais en son chasteau de Corbesel. Parquoy la ville & cité de Rohais n'estoit point bien garnie de gens-d'armes pour la deffendre, ne aussi de viures pour tenir longuement contre ses ennemis, de laquelle chose estoit bien aduerty le prince de Halappe, parquoy il se penoit d'assaillir la ville tant comme il pouuoit, si est assauoir qu'il estoit bien garny d'engins & bastons à feu, & de tout ce generallement qu'il estoit besoin pour assaillir & greuer la ville, & si tost comme le conte de Rohais sçeut celle nouuelle il enuoya à tous les princes ses voisins pour auoir secours, & mesmement enuoya lettres & messagers au prince d'Anthioche, en luy priant humblement qu'il luy pleust de luy pardonner son offence se aucune en auoit contre luy commise, & que de sa bonne grace le vint secourir cõtre les turcz leurs ennemis qui auoient assiegé Rohais, semblablement enuoya ses postes & messagers au noble roy de Hierusalem, en luy priant qu'il le vint secourir contre le prince de Halappe, lequel auoit assiegé la ville de Rohais, desquelles nouuelles fut grandement courroucé le roy: & la bonne roine sa mere, si fit le ieune roy assembler grand nombre de gens-d'armes chrestiens, desquels il donna la charge à trois nobles barõs de sa terre: c'est assauoir, premierement à vn sien cousin Connestable nõmé Manassier, le second estoit Philippe de Naples, & le troiziesme Helinas de Tabarie, & puis quand ilz furẽt prestz de partir le ieune Baudouin roy de Hierusa-

lusalem leur requit moult qu'ils fissent bon deuoir & gue pour l'honneur de Iesus-christ & fissent diligẽce de marcher pour secourir la ville de Rohais: mais alors estoit le Prince d'Anthioche bien ioyeux de la male aduenture qui estoit aduenue au cõte de Rohais, & n'auoit point de pensement: car auãt luy en pouuoit aduenir, & lors diligentoit fort le Prince de Halappe d'assaillir la ville de Rohais en toutes manieres; car il se doutoit tousiours qu'aucũ secours ne leur suruint, si fit incontinent preparer ses pionniers qui abatirẽt en assez peu de temps bien cent cinquante toises de la muraille: par où entrerẽt les turcz en la ville de Rohais, & occirẽt ceux qui estoyent dedans, excepté aucuns qui se sauuerẽt dedans le Donjon d'icelle ville, & là furẽt occis & mis à mort l'Archeuesque de la ville de Rohais, dõt chacun disoit que Dieu l'auoit à bon droict permis: car il estoit riche & puissant de biens à merueilles, & si n'auoit onc voulu donner n'exposer aucune chose de son auoir pour ayder à deffendre & garnir la ville: combien que les citoyẽs & doutz habitans chrestiens l'en eussent plusieurs fois requis, quand ilz sceurent la nouuelle du Turc Prince de Halappe, dont son disoit qu'il auoit encourus la malediction du glorieux sainct Pierre Apostre qui est cõtenu en Rohais, lequel dit en sa cronique, tout moir soit auec toy en perdition, & ainsi fus perdue la bonne cité de Rohais qui estoit tant noble & belle, & fut mise en sa main des turcz, dont ce fut dommage. Le premier an que le ieune Baudouin commẽça de regner en la possiissance & possession du Royaume de Hierusalem; les turcz & payens enuoiẽs de la

sainẽte foy Catholique prindrent vn chasteau sur les chrestiens nommé & appellé le Valmoyses, lequel est assis & situé en la terre qu'anciennement estoit dicte, la Surie Canol, & de present appellee le mont royal, ce chasteau est assez pres du lieu où le Legislateur Moyse fist yssir l'eau de la pierre, quand il frappa dessus de sa vergeau temps que les enfans d'Israel luy demanderent à boire de l'eau, & si tost cõme le noble ieune Baudouin, Roy de Hierusalẽ sçeut la prinse de ce chasteau, il fit preparer les gẽs d'armes, & en grãde puissance de gens & de viures passa outre le Lac appellé la Mer morte & anciennemẽt dite L'estãg Genezareth. Puis passa les mõs de la seconde Arrabe & vint droit au chasteau, deuant lequel il fist poser & mettre son siege & l'assailli en moult grãd point à fin qu'il le peut recouurer: mais il ne peut pour ceste fois. Et quand le Roy vit qu'il perdoit son temps, il pensa & medita en soy comme il pourroit greuer les ennemys & aduersaires par autre maniere, si est assauoir, qu'en celle terre, auoit vne moult grande quantité de beaux arbres, lesquels portoyent fruitz si bons & de tant de maniere que c'estoit belle chose à veoir, & tellement que ceux de ladicte n'auoyẽt autre ouenu parquoy le Roy de Hierusalem commanda qu'on couppast les arbres pour les perdre & faire mourir de leur force & vigueur vegetatiue, & tantost commencerent nos gens à abatre ces arbres, & faisoyẽt si bonne diligence qu'il sembloit à voir tonnoirres de les ouyr choir & trebucher par terre, Et quãd les turcz & payens du chasteau virent & congneurent ceste maniere de faire, sçachans que si les arbres estoyẽt

perdus

perdus tout le pais seroit destruit & gasté, ilz trouuerent maniere de faire parler au Roy pour paisiblement traicter de l'accord auec luy & luy manderent que s'il vouloit cesser d'abatre les arbres comme il auoit entreprins qu'ils luy rendroyent le chasteau: Mais que seurement & sans danger peussent retourner en leur terre.

A laquelle chose s'accorda le Roy de Hierusalem & receut derechef le chasteau du Valmoyses en sa possession comme par auant, puis mist le Roy garnison de ses gens dedans & le fist garnir de viures, & apres retourna en Hierusalem. Et en ce mesme temps aduint que le prince de Halappe, lequel de nouueau auoit prins la ville & cité de Rohais ainsi qu'il est dit, alla assiẽger vne grande & forte cité qui est dicte & appellee Collegebart, assise & situee sur le fleuue d'Euffratte, & ainsi comme il estoit au siege le seigneur & prince d'icelle cité fist parler par aucuns de ses gens aux chãmbellans du noble & vaillant prince de Halappe, Ausquelz il promit de donner grand auoir de ses biens s'ilz vouloient par quelque maniere occir & meurtrir leur seigneur le prince de Halappe. Et tellement que par force d'argent s'accorderent les chambellans au vouloir & à la petitiõ du seigneur de la cité Collegebart. Si aduiserẽt si bien leur cas que par bõ moyen, occirent le prince de Halappe la nuict ensuyuant, & tantost qu'il l'eurent occis ils trouuerent maniere d'eux retirer dedans la ville sans ce que nul s'en peust appercevoir. Et le prince & seigneur d'icelle ville les regrint tresbeignement & leur tint la promesse qu'il leur auoit faicte. Et tantost

apres fut respandue la nouuelle parmy l'armee des turcz comme Sanguins le Prince de Halappe estoit mort & occis dedans sa tente dequoy les turcz furẽt moult grand dueil parmy l'ost: mais quand ilz virẽt leur chef & prince mort ilz se partirẽt tous de leur siege & retournerẽt chacũ en leur pais. Or auoit Sãguins deux filz, desquelz l'vn fut prince de Halappe, & l'autre seigneur d'vne ville qu'on appelle Moure.

Or aduint en ce temps mesme, qu'vn riche Turc nommé Mehelin fut mal content du Roy de Damas & d'Edmard son Connestable pour laquelle cause le vint ce Turc au Roy de Hierusalem & à sa mere la Royne Bizchy en disant que s'il leur plaisoit il echangeroit vne ville laquelle estoit si chaude qu'on appelloit Bureful, & aussi vn fort chasteau dit & nommé Sanchie, & dit le Turc au Roy & à sa mere qu'il le gouuerneroit ordinairẽt par ceste ville & le chasteau pourroit estre le Roy seigneur & prince de la plus grande partie du pays d'Arabe, parquoy le Roy s'accorda à la petition du Turc & tout par le conseil de ses Barons & du menu peuple. Et quand Edmard le Connestable de Damas eut sçeu la nouuelle de ceste alliance, il bien tost envoya messagers & ambassadeurs au Roy de Hierusalem pour luy dire & humblement remonstrer qu'il ne deuoit pas venir pour mal-faire en la terre du Roy de Damas son seigneur: car il auoit fait alliance à son feu pere le Roy Fouques, parquoy de droict & raison ne le deuoit pas guerroyer sans luy faire assauoir vn certain tẽps deuant cõme infracteur & briseur de treuues: mais pour respondre à ceste matiere luy manda le Roy de Hierusalẽ, qu'il vouloit bien entretenir ce que son feu pere a-

uoit fait & qu'il ne vouloit rien forfaire à luy n'à ses gens: mais il conduiroit Mehelin iusques en sa terre, & seigneurie sans autruy dommager, pourueu aussi qu'il ne luy forfist en aucune maniere n'aux siens.

Or est vray que Edmard le Connestable du Roy de Damas doutoit moult d'auoir affaire aux chrestiens, pource qu'il les sentoit merueilleusement preux & hardis en guerre, & pour plusieurs autres causes aussi, pourquoy il les entretenoit en amour & benignité. Et quand le noble Baudouin Roy de Hierusalem eut mandé ces nouuelles il fit preparer ses gens-d'armes, & puis yssit hors de Hierusalem, & de son pais auec son armee: mais l'aduenture vint, qu'il n'eut pas esté quatre iournees hors de la Cité de Hierusalem qu'il se trouua circuy & enuironné de plusieurs Turcz de toutes pars, dont luy & tous les nobles barõs & cheualiers chrestiens auec leurs gens furent moult esbahis, si se logetent nos gens & les turcz assez pres les vns des autres, & le lendemain matin le Roy se deslogea & alla auant, & pareillement se deslogeterẽt les turcz qui estoyent en grand nombre à merueilles, & suyuoyent les nobles chrestiens de si pres qu'ils leur faisoyent beaucoup souffrir & endurer de peine des fauettes qu'ils tiroyent de leurs arcz & arbalestes Turcquoises, & tellement qu'ils pouuoient occir & naurer aucuns de nos gẽs: mais quand les nobles chrestiens veoyẽt pour soy battre respondre à main aux turcz, ilz les assailloient & escarmouchoyent si tresmerueilleusement qu'ils ne les osoyent approcher quelque grand nombre qu'ils peussent estre, & ainsi furent les deuotz chrestiens en ce grand mescheff l'espace de cinq iours durant,

lesquelz eurent tant à supporter de mal qu'il seroit difficile à dire ce grand meschef de soif: car ilz estoyent en pais sec, & ne pouuoient trouuer d'eau. Et quand ilz vindrent pres de la ville qu'ilz cuidoiẽt auoir, ilz furent tous bien esmerueillez: car ilz cuidoyent entrer à sauueté en la ville: mais il auint tout autrement qu'ilz ne pensoyent: car il vint par nuict vn messager, qui leur dit cõme ilz perdroyent tẽps d'aller plus auant pour aller posseder la ville de Bureset: car la femme du prenommé Turc Mehelin l'auoit donnee & rendue à Edmard Connestable du Roy de Damas, parquoy est assauoir que le noble Roy de Hierusalem & tous les nobles barons furent à lors fort desconfortez, si demanda le noble Roy conseil comme il feroit, & adoncques luy fut conseillé qu'il montast sur vn bõn cheual & bien puissant courlier, & qu'il s'en allar à sauueté à la Roche Noire qui estoit vn fort chasteau: car aussi bien est hyuer ilz tous en moult grand danger & peril de mort. Et adoncques le Roy comme preux & vaillãt respondit que ia ne pleut à Dieu qu'il habandonnast la noble armee des vaillans chrestiens: car il mourroit & viuroit auec ses gens, si fut dit & accordé apres sa respõse que son retournerẽt doncques deuers Hierusalem, & par ceste deliberation se mirent le lendemain à chemin pour retourner comme il estoit dit. Et quãd les turcz sçeurent que les chrestiẽs retournoyẽt en leurs pais, ilz entreprindrẽt de les suyuire, & apprẽcherẽt de si pres nos gẽs qu'ilz ne sçãtoyent que faire, & ainsi eurẽt tant de persecutiõ & aduersité durant quatre iours que nul ne le sçãtoit penser. Aduint encores depuis qu'ilz passoyẽt

par

parmy vne plaine, laquelle estoit toute remplie de fenouil & de plusieurs autres herbes.

Or faisoit lors vn grand vent à merueilles, & si estoit le droit chemin de nos gens d'aller cõtre vẽt, & tousiours les suyuoyent les Turcs: mais toutesfois quand les vaillans chrestiens pouuoyent aduenir à euxilz en mettoyent assez à mort, & si leur portoyent beaucoup de dommage, si s'amiserẽt les Turcs de greuer les chrestiens, & tellement que ilz mirent le feu és herbes de ceste plaine au deuãt l'ost de nos gens, si y fut tantost la fumee si grande qu'à peu nos gens n'emouroyent de la flamme du feu & de la fumee que le vent leur menoit droict au visage dequoy ilz furẽt tant esbahis qu'ils ne sçauoiẽt que faire, ne deuenir, lors prierent & requirẽt moult humblement à l'Euesque de Nazareth qui estoit en leur compagnie, & lequel portoit la vraye croix, le suppliant en plorant qu'il luy pleut en l'honneur de la foy de prier & faire oraison à Dieu nostre souuerain seigneur que par sa grace les voulut deliurer de ceste grande tribulation & aduersité, & tantost l'Euesque de Nazareth descendit de son cheual, & luy estant à piẽ se prosterna à genouils & pria humblemẽt à nostre seigneur que par grace les voulut tirer de ceste tribulation & aduersité.

Et lors commença à esleuer la vraye croix de nostre seigneur en haut & requit derechef moult deuotement qu'ilz fussent tous deliurez de ceste peine: Et adoncques commencerent les deuots chrestiens à crier & demander à Dieu tous d'vne voix misericorde. Et cela fait ledit Euesque monta sur son cheual auecques la belle & vraye croix. Et in-

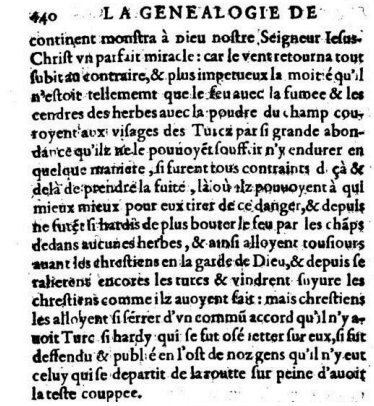
640 LA GENEALOGIE DE
continent monstra à dieu nostre Seigneur Iesus-Christ vn parfait miracle : car le vent retourna tout subit au contraire, & plus impetueux la moitié qu'il n'estoit tellememt que le feu auec la fumee & les cendres des herbes auec la poudre du champ couroyent aux visages des Turcz par si grande abondance qu'ilz ne le pouuoyẽt souffrir n'y endurer en quelque maniere, si furent tous contraints d'çà & delà de prendre la fuite, là où ilz pouuoyent à qui mieux mieux pour eux tirer de ce danger, & depuis ne furẽt si hardis de plus bouter le feu par les chãps dedans aucunes herbes, & ainsi alloyent tousiours auant les chrestiens en la garde de Dieu, & depuis se ralierent encores les turcs & vindrent suyure les chrestiens comme ilz auoyent fait : mais chrestiens les alloyent si serrer d'vn commũ accord qu'il n'y auoit Turc si hardy qui se fut osé ietter sur eux, si fut deffendu & publié en l'ost de noz gens qu'il n'y eut celuy qui se departit de la routte sur peine d'auoir la teste couppee.

Şam Başkomutanı'nın, Halep prensine karşı Kudüs Kralı ile nasıl ittifak kurduğu. Ve Bellinas şehrinin nasıl kuşatıldığı ve yapılan anlaşma uyarınca Kudüs Kralı'na nasıl teslim edildiği üzerine.

BÖLÜM LXXXVIII.

Yukarıda anlatılan olaylardan sonra, yukarıdaki birçok bölümde kendisinden sıkça bahsedilen Halep'in Türk prensi, Şam Krallığı'nı bir başka Türk'ün elinden alıp fethetmek amacıyla askerlerini silahlandırıp hazırladı. O sırada Şam Krallığı'nın Başkomutanı olan ve Şam Kralı'nın kızıyla evli bulunan Edmard [Muînüddin Üner] adında bir Türk şövalyesi vardı. Bu Başkomutan, Halep prensine karşı ne yapabileceğini dikkatle düşündü. İyice düşündükten sonra, Kudüs Kralı'na haberciler göndererek, efendisi Şam Kralı'na yardım ve destek sağlamasını alçakgönüllülükle rica etti. Bunun karşılığında, Hristiyanların daha önce kaybetmiş olduğu Bellinas [Banyas] şehrini hemen ve tamamen geri iade edeceğini bildirdi; ayrıca bu anlaşma ve sözleşmeyi sağlamlaştırmak üzere, ordunun masraflarını karşılamak amacıyla her hafta yirmi bin altın para [pesans d'or] vermeyi ve bu sözün tutulacağını garanti etmek için de sadık rehineler teslim etmeyi vadetti. Kudüs Kralı bu haberleri aldığında, bu durum karşısında ne yapması gerektiğini konseyiyle görüştü.

Bu mesele konseyinde uzun uzadıya görüşüldü ve nihayetinde talep edildiği üzere bu ittifakın yapılması kararlaştırıldı. Çünkü Halep prensi, Kral'ın en tehlikeli komşularından biriydi ve tüm Hristiyanlığın zararına olacak şekilde gücünü artırmaya çalışıyordu; bu yüzden Şam halkıyla ittifak kuruldu. Ancak Şam topraklarına zaten girmiş olan Halep prensi, Kudüs Kralı'nın Şam halkıyla ittifak kurduğunu öğrenince, Şamlılarla büyük bir savaşa girişmeden hemen oradan geri çekildi ve kendi ülkesine döndü. Üzerine düşen görevi yerine getiren Kudüs Kralı, Halep prensinin korkup kaçtığını görünce, Şam Başkomutanı'ndan yapılan anlaşma gereğince vadettiği gibi Banyas şehrini kendisine teslim etmesini istedi. Ancak Şam Kralı Dodequin [Şam hükümdarı kastedilmektedir] zamanında Hristiyanlardan fethedilen ve ardından Halep prensine verilen bu şehir, doğrudan Şamlıların elinde değildi; bu yüzden Başkomutan, eğer burayı zorla kuşatıp almazlarsa şehri Kral'a teslim edemeyeceğini bildirdi. Bunun üzerine Kudüs Kralı, Şam Başkomutanı ile birlikte Banyas şehrini kuşatmak üzere yeniden anlaştı; böylece burayı daha kolay ele geçirebileceklerdi. Kudüs Kralı; Antakya Prensi'ne ve Urfa Kontu'na haber gönderdi, onlar da adamlarıyla birlikte yardıma geldiler. Böylece Banyas şehri her yönden kuşatıldı ve o andan itibaren öyle şiddetle saldırıya uğradı ki herkes hayretler içinde kaldı. Çünkü

her biri Kudüs Kralı'nın onuru ve kazancı için yiğitçe dövüşmek adına elinden gelen tüm çabayı sarf ediyordu; aynı şekilde şehirdekiler de kendilerini yiğitçe savunuyorlardı, zira Halep prensinin söz verdiği gibi kendilerini kurtarmak üzere yardıma geleceğini umuyorlardı. Tam da bu sırada, Beauvais doğumlu olan ve Kudüs'e gelmiş bulunan Roma Kardinali ve Papalık Temsilcisi [Legat], diğerleriyle birlikte Banyas kuşatmasına ulaştı; Kral ve diğer tüm Hristiyan prens ile baronları tarafından hürmetle karşılandı. Bu gelişin ardından şehre eskisinden çok daha şiddetli saldırılar düzenlendi. Pek çok çetin çarpışmanın ardından, Şam Başkomutanı Edmard şehirdeki Banyas halkıyla konuştu; şehir sakinleri ve içindekiler kendi rızalarıyla şehri Kudüs Kralı'na teslim ettiler. Erdemli Kudüs Kralı şehri teslim aldıktan sonra, daha önce Hristiyanlar burayı kaybettiğinde hakkı kime ait ise [Renier Brus] şehri doğrudan ve yasal olarak yeniden ona iade etti ve teslim etti. Ardından Kudüs Kralı kendi ülkesine döndü; yardımlarından dolayı çok mutlu olan Şam Başkomutanı da sevinç içinde Şam'a geri çekildi. Böylece taraflar birbirlerini vaatlerinde son derece sadık buldular ve bu mesele burada sona erdi.
Bir süre sonra, Antakya Prensi ile Urfa Kontu bir araya gelerek Konstantinopolis İmparatoru'na elçiler gönderdiler; daha önce yapılan anlaşma ve sözleşmeyi yerine getirmesini talep ettiler. Çünkü İmparator, Antakya'dan ayrıldıktan sonra uzun süre kış mevsimini geçirmek üzere Kilikya'da kalmıştı. Prenslerin bu talebini alan İmparator, yanına çok büyük bir Rum askeri topluluğu alarak muazzam bir ordu kurdu; ardından Boğaz'ı [Aziz Simeon limanını / sınır hattını] geçerek birkaç günlük yürüyüşün ardından Urfa Kontu'nun mülkü olan Corbefel [Göksun] Kalesi'nin önüne gelip burayı kuşattı. Burayı kuşattığında Urfa Kontu'na haber göndererek, yapılan sözleşmeleri tutacağına dair kendisine çok güvenilir ve iyi rehineler yollamasını istedi; kendisinin de tüm feodal hakları eksiksiz teslim etmeye hazır olduğunu bildirdi. Urfa Kontu bu haberleri aldığında harika bir şekilde şaşkına döndü ve ne cevap vereceğini bilemedi; ancak İmparator'a karşı gelmeye cesaret edemediği için, ona Ysabel adındaki kendi öz kızını rehine olarak gönderdi. İmparator bu genç kızı babasının rehinesi olarak büyük bir memnuniyetle kabul edip teslim aldı; ardından Göksun Kalesi'nin önündeki kuşatmayı kaldırarak Antakya'ya doğru ilerledi. Antakya Prensi'ne haber göndererek, yapılan anlaşma uyarınca şehri ve iç kaleyi kendi iradesine ve yönetimine teslim etmesini istedi; kendisinin de tüm sözleri tutmaya hazır olduğunu bildirdi. Prens bu haberleri aldığında harika bir şekilde şaşırdı; hemen Antakya baronlarını ve ülkenin diğer tüm senyörlerini topladı. Onlara İmparator'un kendisine ne mesaj gönderdiğini anlattı; yapılan konsey görüşmelerinin ardından, İmparator'un yanına elçiler göndererek bu iddialardan ve davadan vazgeçmesini alçakgönüllülükle rica etmeye karar verdiler. Seçilen delegeler İmparator'un huzuruna çıkarak bu meseleyi ona ilettiler; aralarında pek çok söz söylenip müzakereler yürütüldüyse de İmparator onların bu talebini kabul etmeyi kesinlikle reddetti.
Hatta İmparator elçilere açıkça dedi ki: Prens Raymond, Antakya prensliğinin ve senyörlüğünün yasal ve gerçek varisi değildir, buraya sadece karısı vasıtasıyla sahip olmuştur; bu yüzden o, bu topraklar üzerinde İmparator'a karşı bir hainlik veya sözleşme ihlali yapma hakkına sahip olamaz ve onun verdiği sözlerin hiçbir

geçerliliği ve değeri yoktur. Eğer şehri hemen kendisine teslim etmezse buraları tamamen ellerinden alacağını bildirdi; çünkü kendisini onların gerçek prensi ve efendisi olarak görmüyordu. İmparator'dan bu sert cevabı alan elçiler geri döndüler; prens Raymond bu sözleri işittiğinde çok öfkelendi ve üzüldü. Bu yüzden Antakya topraklarından ayrılarak kış mevsimini geçirmek üzere büyük bir hoşnutsuzlukla Sicilya'ya gitti.
Konstantinopolis İmparatoru kış mevsimini Sicilya'da geçirirken, geleceğe dair planlar yapıyor ve önümüzdeki ilkbaharda Antakya Prensi'ne karşı muazzam bir savaş açmak yönünde harika bir istek duyuyordu. Tam bu sırada, o dönemde Kral'ın baş sâkisi [bouteiller] olan, ardından yiğitliği ve soylu askeri başarıları sayesinde Şeria Nehri'nin ötesindeki toprakların [Oultrejordain] beyi olan Prius [Pagan] adında çok yiğit bir şövalye yaşıyordu. Kendisi daha önce Romain du Puis ve oğlu Raoul'un kendi hataları yüzünden kaybettikleri bu toprakları elinde tutuyordu. Bu yiğit şövalye, İkinci Arabistan sınırında çok güçlü bir kale yaptırdı ve buraya Trath [Kerak] adını verdi. Bu kale, kadim zamanlarda Raba olarak anılan bir şehrin yakınında kurulmuştu; burası, vaktiyle Kral Davud'un [David], şövalye Uri'yi [Urie] savaşın en tehlikeli ve ölümcül yerine göndererek haince ölümüne sebep olduğu o meşhur yerdi; Kral Davud, Uri'nin karısı Bersabee'ye [Betşeba] duyduğu aşırı aşk yüzünden bu hainliği yaptırmıştı ve bu yüzden bu kaleden sonra o şehre "Çölün Taşı" adı verilmişti. Şimdiyse asıl konumuza, yani kış mevsimini geçirmekte olan İmparator'a geri dönelim. İmparator, ava çıkmaktan ve yaban domuzlarını kovalamaktan harika bir şekilde büyük bir keyif alıyordu; bir gün ormanda gezinirken, bir çalılığın içinde pek çok vahşi hayvanın bulunduğunu gördü. İmparator ve yanındaki tüm avcılar, yaylarını gererek çalılığın içindeki hayvanlara doğru ok atmaya hazırlandılar. O dönemde Yunanistan'da, aynı şekilde Sicilya'da ve diğer pek Quarter yerlerde avcıların iyi bildiği bir yöntem vardı: Okların uçlarındaki demirlere özel bir yağ ve merhem sürerlerdi; bu merhem öyle bir özelliğe sahipti ki, ok her ne zaman bir hayvana isabet ederse etsin, etinde en ufak bir kanama meydana geldiği an hayvan o anda ve hiçbir gecikme olmaksızın aniden ölürdü. İmparator'un oku da tam bu merhemle donatılmıştı. Avcılar çalılığı kuşattığı sırada, İmparator'un çok yakınından muazzam büyüklükte vahşi bir yaban domuzu aniden dışarı fırladı; bunun üzerine İmparator hemen okunu yayına sürdü ve domuzu vurmak amacıyla öyle büyük bir güçle fırlattı ki, okun demir ucu domuzun yerine aniden kendi eline saplandı ve İmparator'u elinden derin bir şekilde yaraladı. Okun ucundaki o güçlü zehir ve merhem aniden onun etine ve damarlarına karışarak kolu boyunca yayılmaya başladı; İmparator harika bir şekilde büyük bir acı ve ıstırap duymaya başladı. Hemen büyük bir aceleyle kaldığı konuta taşındı; orada en usta cerrahlar ve doktorlar onun bu yarasını tedavi etmek ve onu bu ölümcül zehirden kurtarmak amacıyla büyük bir dikkatle çalışmaya başladılar. Ancak hastalık ve zehir vücudunda çok kısa sürede öyle muazzam bir şekilde büyüdü ve yayıldı ki; cerrahlar ve doktorlar ona açıkça dediler ki, artık onun bu hastalıktan kurtulması hiçbir şekilde mümkün değildir. Tek çare olarak, zehrin tüm vücuda yayılmasını engellemek amacıyla öncelikle zehirli kolunun hemen omuzdan kesilmesi gerektiğini bildirdiler.

Ancak İmparator, sakat ve uzuvlarından mahrum bir şekilde yaşamaktansa ölmeyi tercih edeceğini söyleyerek kolunun kesilmesini kesinlikle reddetti. Kısa bir süre sonra ölümünün yaklaştığını ve hayatının sonuna geldiğini anladığında; yanındaki konseyini toplayarak kendisinden sonra en küçük oğlu [I. Manuel Komnenos] Manuel'in imparator olmasını vasiyet etti. Çünkü büyük oğlu Guifart [II. Aleksios Komnenos / büyük oğlu kastedilmektedir] o sırada Konstantinopolis'te bulunuyordu ve İmparator onun yönetim tarzından pek memnun değildi. Bu yüzden tüm imparatorluğu bu en küçük oğluna bıraktı; kolundaki o feci zehir tüm ana organlarına ulaştığında, hiçbir çare bulunamadan, yanındakilerin büyük bir keder ve yas gözyaşları arasında, Rabbimizin lütuf yılı bin yüz kırk üç (1143) yılının Nisan ayında dindarca vefat etti ve hayatını kaybetti.
Bu merhum İmparator'un cenaze merasimi yapılıp defnedildikten sonra, tüm prenslerin ve baronların ortak kararıyla Andronique [I. Manuel Komnenos / halefi Manuel kastedilmektedir] adındaki yeni hükümdar İmparator olarak ilan edildi ve tahta çıkarıldı; bu yeni İmparator, babasının bıraktığı tüm işleri süratle düzene soktuktan sonra oradan ayrıldı ve Konstantinopolis'e gitti. Şimdiyse, tam da bu aynı dönemde, soylu Kudüs Kralı Fouques [Anjou'lu Fulk], Lydes ve Rames şehirlerinin oldukça yakınında, Aşkelon şehrine yaklaşık on fersah mesafede bulunan çok güzel bir kale inşa ettirdi; bu kale tamamlandığında, Kral burayı muhafaza etmeleri ve düşmana karşı savunmaları için Belligant de Belin adındaki bir şövalyeye ve onun varislerine teslim etti; Hristiyan Suriye senyörleri de bu kalenin etrafındaki diğer iki kaleyi daha önce çoktan tahkim etmişlerdi, Aşkelon Türklerinin akınlarını engellemek amacıyla inşa edilen üç güçlü kalenin, yani Beyt Cibrin, İbelin ve Beyaz Kale'nin [Blanche Garde] baskısı sayesinde Aşkelon şehri tamamen kontrol altına alınmıştı. Kaleler her türlü erzak ve yiğit askerle çok iyi donatıldığından, Türkler artık şehirlerinden dışarı çıkmaya cesaret edemiyorlardı; bu yüzden Mısırlılardan acilen yardım talep ettiler. Bu sırada, kış mevsiminin başlangıcında Kudüs Kralı Fouques, kraliçe ile birlikte dinlenmek üzere Akra şehrine gitti. Bir gün kral ve kraliçe, yanlarındaki çok sayıda adamla birlikte kırlarda gezinip eğlenirken, askerler bir yaban tavşanı ürküttüler. Çok iyi ve güçlü bir ata binmiş olan Kral Fouques, sağ elinde kılıcıyla tavşanın peşinden koşmaya başladı. Ancak atı son sürat koşarken aniden tökezledi ve yere kapaklandı. Kral öyle feci bir şekilde düştü ki, atın kafası ile kralın elindeki kılıç kabzası başına şiddetle çarptı; ağır yaralanan kral duasını tamamlayıp ruhunu Tanrı'ya teslim edemeden, sadece bir süre baygın kaldıktan sonra dindarca vefat etti. Kraliçe ve yanındakiler, sevgili hükümdarlarının bu ani ölümü karşısında büyük bir kedere boğuldular. Naaşı şereflice Kudüs'e taşındı ve kendisinden önceki kralların yanına, Golgota Dağı'ndaki Kutsal Kabir Kilisesi'ne defnedildi; bu olay bin yüz kırk dört (1144) yılında gerçekleşti. Kral Fouques geride iki oğul bıraktı; büyüğünün adı Baudouin, küçüğünün adı ise Amaury idi.
Aynı yıl, merhum kralın henüz on üç yaşında olan büyük oğlu Baudouin, annesi kraliçenin de büyük desteği ve koruması altında Kudüs Kralı olarak taç giydi. Genç yaşına rağmen son derece iyi ahlaklı ve bilge bir çocuktu. Tam bu sırada, Antakya Prensi ile Urfa Kontu [II. Joscelin] arasında uzun süredir devam eden çok büyük bir kin ve anlaşmazlık baş göstermişti; öyle ki birbirlerinin açıkça zarar görmesini

istiyorlardı. **Bu büyük iç çekişmeyi fırsat bilen Halep'in güçlü hükümdarı Sanguin [İmâdüddin Zengi], yanına muazzam bir Türk ve Pagan ordusu alarak ansızın Urfa şehrinin önüne geldi ve burayı kuşattı.** O sırada Urfa Kontu, Göksun Kalesi'nde bulunuyordu ve Urfa şehri her türlü askeri garnizondan ve savunma erzakından tamamen yoksundu. Kont, şehrin kuşatıldığını öğrenince derhal komşularına, Antakya Prensi'ne ve genç Kudüs Kralı Baudouin'e mektuplar göndererek alçakgönüllülükle yardım istedi. Ancak Antakya Prens'i, konta duyduğu kin yüzünden onun bu zor durumuna sevinerek hiçbir yardım göndermedi. Kudüs Kralı ve kraliçe anne ise bu kötü haberi alır almaz büyük bir ordu hazırladılar; ordunun komutasını akrabaları olan Başkomutan Manassier, Nabluslu Philippe ve Taberiyeli Helinas adındaki üç soylu barona vererek yola çıkardılar.
Ancak Hristiyan yardım ordusu henüz yoldayken, Halep Prensi Sanguin [İmâdüddin Zengi], şehri her yönden durmaksızın lağımlar açarak ve mühendislik aletleriyle yıpratarak çoktan ağır bir saldırı başlatmıştı. Kuşatma kuleleri yardımıyla surların yaklaşık elli arşınlık kısmını tamamen yıktılar ve Türkler bu yarıktan Urfa şehrinin içine fırtına gibi daldılar. İçeride bulunan Hristiyan halkın tamamını kılıçtan geçirdiler; sadece iç kaleye (donjon) sığınabilenler canlarını kurtarabildi. Şehrin başpiskoposu da bu katliam sırasında öldürüldü; kendisi çok zengin ve güçlü bir adam olmasına rağmen, hayattayken şehrin surlarını onarmak ve savunmayı güçlendirmek için hazinesinden tek bir kuruş bile harcamamıştı, bu yüzden kendi malı onun felaketi oldu. Türkler şehri tamamen yağmalayıp ele geçirdiler; bu güzel Hristiyan şehrinin düşüşü tüm Hristiyan dünyasında büyük bir matem yarattı ve bu fetih genç Kral Baudouin'in hükümdarlığının ilk yılına denk geldi.
Bu büyük kaybın ardından genç Kral Baudouin, Hristiyanları yeniden yüceltmek amacıyla Şam sınırındaki Valmoyles [Vadi-i Musa] adındaki güçlü bir kaleye saldırmaya karar verdi. Burası, antik çağda Musa Peygamber'in asasıyla taşa vurarak İsrailoğullarına su çıkardığı kutsal mevkide yer alıyordu. Kral büyük bir ordu ve mühimmatla Ölü Deniz'i geçerek bu kalenin önüne geldi ve burayı şiddetle kuşattı. Şehir halkı kralın gücüne karşı koyamayacaklarını ve kalenin etrafındaki o güzel zeytin ve meyve ağaçlarının Hristiyan askerler tarafından tamamen kesilip ateşe verildiğini görünce, daha fazla zarar görmemek adına krala elçiler göndererek teslim şartlarını görüştüler. Yapılan anlaşma uyarınca, kaleyi tamamen Kudüs Kralı'na teslim ettiler ve canları bağışlanmış olarak kendi topraklarına geri döndüler. Kral kaleye güçlü bir garnizon yerleştirdikten sonra Kudüs'e döndü. Tam bu sırada, Türk orduları arasında hayret verici yeni bir haber yayıldı: Urfa'yı fetheden Halep Prensi Sanguin [İmâdüddin Zengi], kendi çadırında uyuduğu sırada, kendi köleleri ve odalıkları [Collegnebart / Memlükleri] tarafından gece vakti aniden suikasta uğratılarak öldürülmüştü. Efendilerini katleden bu suikastçılar, karanlıktan faydalanarak şehrin içine kaçmış ve gizlenmişlerdi. Bu ölüm haberi üzerine Türk ordusu büyük bir yasa boğuldu ve kuşatmaları tamamen bırakarak kendi topraklarına geri çekildiler; Sanguin'in geride kalan iki oğlundan biri Halep'in, diğeri ise Maura şehrinin hükümdarı oldu.
Bu sırada, Şam hükümdarının [Böriler] ordusunda görev yapan Mehelin adında güçlü bir Türk, Şam Atabeyi Edmard [Muînüddin Üner] ile anlaşmazlığa düşerek taraf

değiştirdi; yanındaki adamlarla birlikte Kudüs Kralı’na ve kraliçeye sığındı. Kendisine Şam sınırındaki Buretel ve Metherchic kalelerinin yönetiminin verilmesi karşılığında Hristiyanlarla ittifak kurmayı önerdi. Şam Başkomutanı Edmard, bu tehlikeli ittifakı ve Mehelin’in ihanetini öğrenir öğrenmez, Kudüs Kralı’na büyük bir elçilik heyeti gönderdi. Elçiler krala alçakgönüllülükle dediler ki: "Soylu kralımız, rahmetli babanız Kral Fouques ile Şam devleti arasında kalıcı bir barış ve ittifak anlaşması vardı; bu yüzden bu hain Türk ile ittifak kurup Şam topraklarına savaş açmanız dürüstlüğe sığmaz." Kral Fouques'un daha önce vaat ettiği bu barış sözleşmesine sadık kalmak isteyen genç Kral Baudouin, Şam elçilerine hak verdi ve babasının ittifakını bozmayacağını, Mehelin'i sadece kendi sınır kalelerinde zararsız bir şekilde barındıracağını bildirdi.
Ancak Şam Başkomutanı Edmard, Hristiyanların her an fikir değiştirip üzerlerine yürümesinden hâlâ büyük bir endişe duyuyordu; çünkü Hristiyan şövalyelerinin ne kadar cesur ve savaşçı olduğunu çok iyi biliyordu. Genç Kral Baudouin ise Şam sınırındaki gelişmeleri bizzat denetlemek amacıyla ordusuyla birlikte Kudüs'ten dışarı çıkmıştı. Kral ve ordusu kırlarda ilerlerken, yollarının aniden Aşkelon'dan ve çevre bölgelerden gelen çok sayıda Türk birliği tarafından kesildiğini gördüler; Hristiyan şövalyeleri karşılarındaki düşman çokluğu karşısında büyük bir şaşkınlık ve dehşet yaşadılar. Türk akıncıları, Müslümanların iyi bildiği Türk okları ve güçlü arbaletleriyle Hristiyan ordusunu her yönden amansızca yıpratmaya başladılar; Hristiyanlar öyle büyük bir susuzluk, açlık ve sıcaklık baskısı altında kaldılar ki, aralarındaki pek çok soylu şövalye ve piyade asker susuzluktan bitap düşerek yere yığıldı. En nihayetinde, yollarını tamamen kaybeden ordumuz, Türklerin her tarafı ateşe verdiğini gördü. Çünkü şiddetli bir rüzgar esiyordu ve Türkler, Hristiyanların önünü kesmek ve onları tamamen helak etmek amacıyla kırlardaki tüm kuru otları ve fıstık ağaçlarını ateşe vermişlerdi. Yoğun duman ve alevler, rüzgarın etkisiyle doğrudan Hristiyan askerlerinin yüzüne doğru geliyordu; göz gözü görmez olmuştu ve herkes ölüm korkusuyla harika bir şekilde feryat ediyordu.
Bu büyük çaresizlik anında, orduda bulunan ve yanlarında "Gerçek Haç" sancağını taşıyan Nasıra Başpiskoposu öne çıktı. Atından aşağı inerek diz çöktü, ellerini birleştirip gözyaşları içinde yüce Tanrı'ya alçakgönüllülükle şöyle dua etti: "Kudretli ve merhametli Rabbimiz İsa Mesih, bu zavallı ve dindar kullarını bu feci felaketten ve düşmanın elinden kurtar; Senin kutsal inancın adına buradayız, bize merhamet et." Başpiskopos duasını bitirip kutsal haçı gökyüzüne doğru kaldırdığı anda, Tanrı tamamen mucizevi bir ayet gösterdi: Şiddetli esen rüzgar aniden tam tersi yöne döndü ve eskisinden iki kat daha güçlü bir fırtınayla esmeye başladı. Öyle ki, tüm alevler, yoğun duman ve küller bu kez doğrudan Türk ordusunun yüzüne ve gözlerine doğru savruldu. Büyük bir dehşete kapılan ve dumandan nefes alamayan Türkler, neye uğradıklarını bilemeyerek panik içinde atlarını sürdüler ve can havliyle savaş meydanından kaçmaya başladılar. Bu mucizevi ilahi yardım sayesinde ölümden kurtulan dindar Hristiyan şövalyeleri, tam bir ordu düzeni kurarak hiçbir kayıp vermeden güven içinde yollarına devam ettiler; ordudan ayrılan veya düzeni bozan herhangi bir askerin ise derhal başının kesileceği ordugahta sert bir emirle ilan edildi.

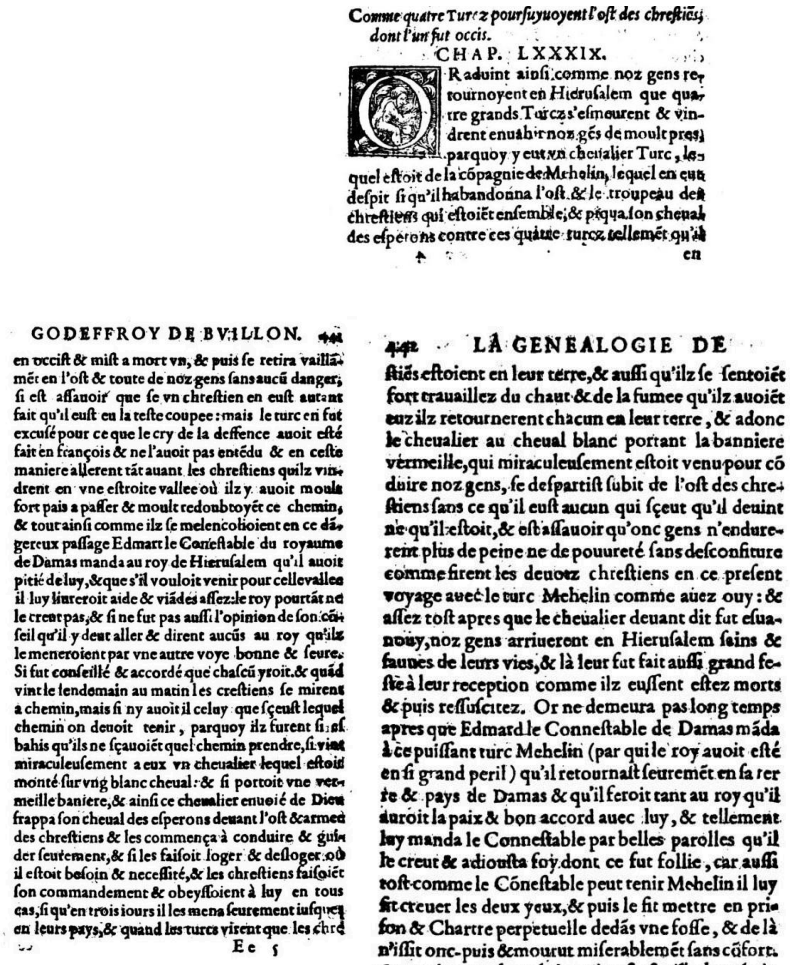

Comme quatre Turcz pourfuyuoyent l'oft des chreftiēs, dont l'un fut occis.

CHAP. LXXXIX.

Raduint ainfi comme noz gens retournoyent en Hierufalem que quatre grands Turcz s'efmouurent & vindrent enuahir noz gēs de moult pres, parquoy y eut vn cheualier Turc, lequel eftoit de la cōpagnie de Mehelin, lequel en eut defpit fi qu'il habandonna l'oft & le troupeau des chreftiens qui eftoiēt enfemble, & piqua fon cheual des efperons contre ces quatre turcz tellemēt qu'il en

GODEFFROY DE BVILLON. 441

en occift & mift a mort vn, & puis fe retira vaillamēt en l'oft & toute de noz gens fans aucū danger, fi eft affauoir que fe vn chreftien en euft autant fait qu'il euft eu la tefte coupee: mais le turc en fut excufé pour ce que le cry de la deffence auoit efté fait en françois & ne l'auoit pas entēdu & en cefte maniere allerent tāt auant les chreftiens qu'ilz vindrent en vne eftroite vallee où ilz y auoit moult fort pais a paffer & moult redoubtoyēt ce chemin, & tout ainfi comme ilz fe melencolioient en ce dāgereux paffage Edmart le Conneftable du royaume de Damas manda au roy de Hierufalem qu'il auoit pitié de luy, & que s'il vouloit venir pour cellevallee il luy liureroit aide & viādes affez: le roy pourtāt ne le creut pas, & fi ne fut pas auffi l'opinion de fon cōfeil qu'il y deut aller & dirent aucūs au roy qu'ilz le meneroient par vne autre voye bonne & feure. Si fut confeillé & accordé que chafcū yroit. & quād vint le lendemain au matin les creftiens fe mirent a chemin, mais fi ny auoit il celuy que fçeuft lequel chemin on deuoit tenir, parquoy ilz furent fi abfbahis qu'ils ne fçauoiēt quel chemin prendre, fi vint miraculeufement a eux vn cheualier lequel eftoit monté fur vng blanc cheual: & fi portoit vne vermeille baniere, & ainfi ce cheualier enuoié de Dieu frappa fon cheual des efperons deuant l'oft & armee des chreftiens & les commença à conduire & guider feurement, & fi les faifoit loger & defloger où il eftoit befoin & neceffité, & les chreftiens faifoiēt fon commandement & obeyffoient à luy en tous cas, fi qu'en trois iours il les mena feurement iufques en leurs pays, & quand les turcs virent que les chre-

Ee 5

442 LA GENEALOGIE DE

ftiēs eftoient en leur terre, & auffi qu'ilz fe fentoiēt fort trauaillez du chaut & de la fumee qu'ilz auoiēt euz ilz retournerent chacun en leur terre, & adonc le cheualier au cheual blanc portant la banniere vermeille, qui miraculeufement eftoit venu pour cōduire noz gens, fe defpartift fubit de l'oft des chreftiens fans ce qu'il euft aucun qui fçeut qu'il deuint ne qu'il eftoit, & eft affauoir qu'onc gens n'endurerent plus de peine ne de pouureté fans defconfiture comme firent les deuoz chreftiens en ce prefent voyage auec le turc Mehelin comme auez ouy: & affez toft apres que le cheualier deuant dit fut efuanouy, noz gens arriuerent en Hierufalem fains & fauues de leurs vies, & là leur fut fait auffi grand feftе à leur reception comme ilz euffent eftez morts & puis reffufcitez. Or ne demeura pas long temps apres que Edmard le Conneftable de Damas mādа à ce puiffant turc Mehelin (par qui le roy auoit efté en fi grand peril) qu'il retournaft feuremēt en fa terre & pays de Damas & qu'il feroit tant au roy qu'il auroit la paix & bon accord auec luy, & tellement luy manda le Conneftable par belles parolles qu'il le creut & adiouffta foy dont ce fut follie, car auffi toft comme le Cōneftable peut tenir Mehelin il luy fit creuer les deux yeux, & puis le fit mettre en prifon & Chartre perpetuelle dedās vne foffe, & de là n'iffit onc puis & mourut miferablemēt fans cōfort.

Dört Türk'ün Hristiyan ordusunu nasıl takip ettiği ve içlerinden birinin nasıl öldürüldüğü üzerine.

BÖLÜM LXXXIX.

İnsanlarımız Kudüs'e doğru geri dönerlerken, dört büyük Türk harekete geçti ve bizim insanlarımıza çok yakından saldırmaya geldiler. Bunun üzerine, Mehelin'in maiyetinden olan bir Türk şövalyesi, bu duruma o kadar çok öfkelendi ki hırsından Hristiyan ordusunu ve bir arada duran Hristiyan topluluğunu bir an için bıraktı; atını mahmuzlayarak bu dört Türk'ün üzerine öyle bir tarzda atıldı ki içlerinden birini katledip öldürdü. Ardından hiçbir tehlikeyle karşılaşmadan, yiğitçe yeniden Hristiyan ordusunun içine geri çekildi. Bilinmelidir ki, eğer bir Hristiyan aynı şeyi yapmış olsaydı, orduda ilan edilen o kesin emir gereğince derhal başı kesilirdi; fakat bu Türk şövalyesi, ordudaki yasağın Fransızca ilan edilmiş olması ve kendisinin bunu anlamamış olması sebebiyle bağışlandı ve mazur görüldü.

Böylece Hristiyanlar yollarına devam ettiler ve nihayetinde, geçilmesi gereken pek çok sarp yerin bulunduğu ve bu yolculuktan harika bir şekilde korktukları dar bir vadiye ulaştılar. Onlar bu tehlikeli geçitte keder ve endişe içindeyken, Şam Krallığı'nın Başkomutanı Edmard, Kudüs Kralı'na mektup göndererek ona acımasını söyledi; eğer bu vadiye doğru gelmek isterse kendisine her türlü yardımı ve yeterli yiyeceği ulaştıracağını bildirdi. Ancak Kral ona hiçbir şekilde inanmadı; zira konseyinin de fikri o tarafa gidilmemesi yönündeydi. Bazı adamlar Kral'a, kendisini daha iyi, emniyetli ve güvenilir bir başka yoldan götüreceklerini söylediler. Böylece

herkesin bu yoldan gitmesi kararlaştırıldı ve onaylandı. Ertesi sabah gün ağardığında Hristiyanlar yeniden yola koyuldular; fakat aralarında hangi yolu tutmaları gerektiğini kesin olarak bilen tek bir kişi bile yoktu. Bu yüzden hangi yöne gideceklerini bilemeyerek harika bir şaşkınlık ve şok içinde kaldıkları sırada, aniden ve mucizevi bir şekilde yanlarına bir şövalye geldi. Bu şövalye, bembeyaz bir ata binmişti ve elinde kıpkırmızı bir sancak taşıyordu. Tanrı tarafından gönderilmiş olan bu şövalye, atını Hristiyan ordusunun ve silahlı askerlerinin önüne doğru mahmuzladı; onlara öncülük etmeye ve güvenle yollarını göstermeye başladı. İhtiyaç duyulan ve gerekli olan her yerde ordunun konaklamasını ve yeniden hareket etmesini sağlıyordu; dindar Hristiyanlar da onun her emrine uyuyor ve her konuda ona harika bir şekilde itaat ediyorlardı. Öyle ki, üç gün içinde onları hiçbir zarar görmeden emniyetle kendi topraklarına ulaştırdı.

Hristiyanların kendi topraklarına vardıklarını, ayrıca çektikleri o büyük sıcaktan ve yoğun dumandan dolayı harika bir şekilde bitap düştüklerini gören takipçi Türkler, artık onlara yetişemeyeceklerini anlayarak her biri kendi ülkesine geri döndü. İşte o anda, mucizevi bir şekilde insanlarımıza rehberlik etmek üzere gelmiş olan ve elinde kıpkırmızı sancağı taşıyan o beyaz atlı şövalye, arkasında tek bir iz bile bırakmadan aniden Hristiyan ordusunun ortasından kaybolup gitti; onun kim olduğunu ve nereye gittiğini hiç kimse öğrenemedi. Bilinmelidir ki, dindar Hristiyanların Türk Mehelin ile birlikte çıktıkları bu mevcut yolculukta çektikleri kadar büyük bir meşakkat, açlık ve fakirlik, daha önce hiçbir ordu tarafından tek bir bozgun bile yaşanmadan bu derece çekilmemiştir. Bu gizemli şövalyenin aniden ortadan kaybolmasının hemen ardından, insanlarımız canları güvende ve sağ salim olarak Kudüs'e ulaştılar; orada herkes tarafından, sanki ölmüşler de yeniden dirilmişler gibi çok büyük bir şenlikle ve coşkuyla karşılandılar.

Bu büyük zaferin ve dönüşün üzerinden çok uzun bir süre geçmemişti ki, Şam Başkomutanı Edmard, Kral'ı bu kadar büyük bir tehlikeye ve zarara sokmuş olan o güçlü Türk Mehelin'e gizlice mektuplar gönderdi. Kendisine, emniyet içinde yeniden Şam topraklarına ve kendi ülkesine dönebileceğini bildirdi; Kral'a yaptığı hizmetlerin karşılığı olarak da kendisiyle tam bir barış ve tam bir uzlaşı sağlayacağını vadetti. Başkomutan ona öyle güzel ve tatlı sözlerle mesajlar gönderdi ki; Mehelin ona inandı ve bu kurnazlığa kandı; oysa bu yaptığı tam bir delilikti. Çünkü Başkomutan, Mehelin'i eline geçirir geçirmez büyük bir gaddarlıkla onun iki gözünü birden oydurdu; ardından onu feci bir zindana ve bir çukurun içine kapatarak ömür boyu hapse mahkum etti. Mehelin o çukurdan bir daha asla dışarı çıkamadı ve orada hiçbir teselli bulamadan, acınası ve sefil bir şekilde hayatını kaybetti.

Comme le conte de Rohais recõqueſta ſa ville de Rohais, & cõme le prince d'Halappe de rechef aſſailit la ville.

CHAP. LXXXX.

POur notoiremẽt retourner à la memoire de ce q̃ i'ay deuant dict, eſt à noter cõme Sãguins le prin

ce

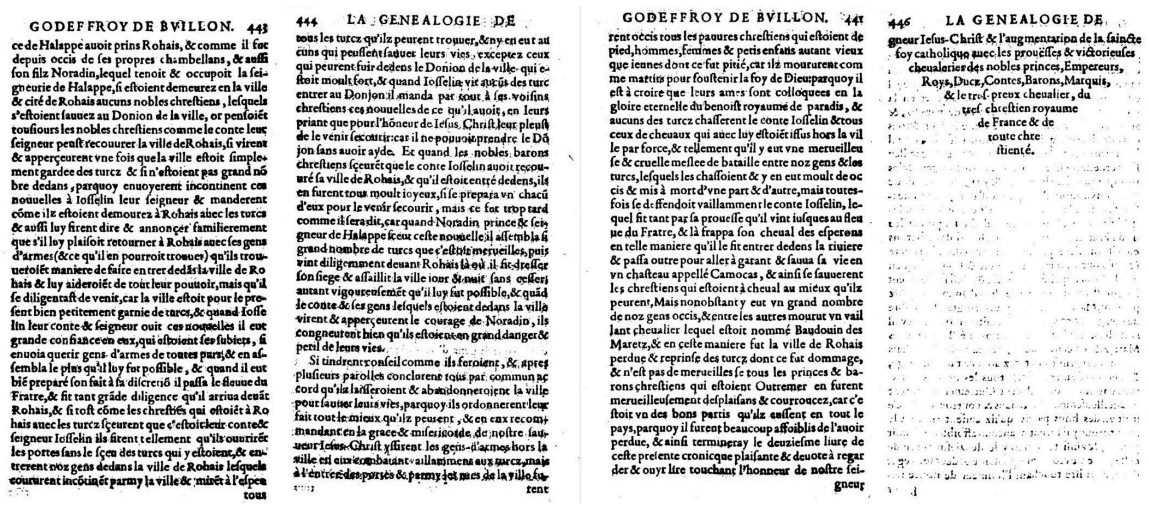

GODEFFROY DE BVILLON. 443

ce de Halappe auoit prins Rohais, & comme il fut depuis occis de ses propres chambellans, & aussi son filz Noradin, lequel tenoit & occupoit la seigneurie de Halappe, si estoient demeurez en la ville & cité de Rohais aucuns nobles chrestiens, lesquels s'estoient sauuez au Donion de la ville, or pensoiẽt tousiours les nobles chrestiens comme le conte leur seigneur peust recouurer la ville de Rohais, si virent & apperçeurent vne fois que la ville estoit simplement gardee des turcz & si n'estoient pas grand nõbre dedans, parquoy enuoyerent incontinent ces nouuelles à Iosselin leur seigneur & manderent cõme ilz estoient demourez à Rohais auec les turcs & aussi luy firent dire & annonçer familierement que s'il luy plaisoit retourner à Rohais auec ses gens d'armes (&ce qu'il en pourroit trouuer) qu'ils trouueroiẽt maniere de faire entrer dedãs la ville de Rohais & luy aideroiẽt de tout leur pouuoir, mais qu'il se diligentast de venir, car la ville estoit pour le present bien petitement garnie de turcz, & quand Iosselin leur conte & seigneur ouit ces nouuelles il eut grande confiance en eux, qui estoient ses subiets, si enuoia querir gens d'armes de toutes parts, & en assembla le plus qu'il luy fut possible, & quand il eut bien preparé son fait à sa discretiõ il passa le fleuue du Fratre, & fit tant grãde diligence qu'il arriua deuãt Rohais, & fit tost cõme les chrestiẽs qui estoiẽt à Rohais auec les turcz sçeurent que c'estoit leur conte & seigneur Iosselin ils firent tellement qu'ils ouuriẽt les portes sans le sçeu des turcs qui y estoient, & entrerent nos gens dedans la ville de Rohais lesquels coururent incõtinẽt parmy la ville & mirẽt à l'espe

tous

444 LA GENEALOGIE DE

tous les turcz qu'ilz peurent trouuer, & ny en eut aucuns qui peussent sauuer leurs vies, exceptez ceux qui peurent fuir dedens le Donion de la ville qui estoit moult fort, & quand Iosselin vit qu'il estoit des turcz entrez au Donjon il manda par tout à ses voisins chrestiens ces nouuelles de ce qu'il auoit, en leurs priant que pour l'hõneur de Iesus Christ leur pleust de le venir secourir: car il ne pouuoit prendre le Dõjon sans auoir ayde. Et quand les nobles barons chrestiens sçeurẽt que le conte Iosselin auoit recouuré sa ville de Rohais, & qu'il estoit entré dedens, ils en furent tous moult ioyeux, si se prepara vn chacũ d'eux pour le venir secourir, mais ce fut trop tard comme il sera dit, car quand Noradin prince & seigneur de Halappe sceut ceste nouuelle il assembla si grand nombre de turcs que s'estoit merueilles, puis vint diligemment deuant Rohais là où il fit dresser son siege & assailit la ville iour & nuit sans cesser, autant vigoureusemẽt qu'il luy fut possible, & quãd le conte & ses gens lesquels estoient dedans la ville virent & apperçeurent le courage de Noradin, ils congneurent bien qu'ils estoient en grand danger & peril de leurs vies.

Si tindrent conseil comme ils feroient, & apres plusieurs parolles conclurent tous par commun accord qu'ils laisseroient & abandonneroient la ville pour sauuer leurs vies, parquoy ils ordonnerent leur fait tout le mieux qu'ilz peurent, & en eux recommandant en la grace & misericorde de nostre sauueur Iesus Christ y sortirent les gens d'armes hors la ville et eux combattant vaillamment aux turcz, mais à l'entrée des portes & parmy les rues de la ville fu

rent

GODEFFROY DE BVILLON. 445

rent occis tous les pauures chrestiens qui estoient de pied, hommes, femmes & petis enfants autant vieux que iennes dont ce fut pitié, car ilz moururent comme martirs pour soustenir la foy de Dieu: parquoy il est à croire que leurs ames sont colloquees en la gloire eternelle du benoist royaume de paradis, & aucuns des turcz chasserent le conte Iosselin & tous ceux de cheuaux qui auec luy estoiẽt issus hors la ville par force, & tellement qu'il y eut vne merueilleuse & cruelle meslee de bataille entre noz gens & les turcs, lesquels les chassoient & y en eut moult de occis & mis à mort d'vne part & d'autre, mais toutesfois se deffendoit vaillamment le conte Iosselin, lequel fit tant par sa prouesse qu'il vint iusques au fleuue du Fratre, & là frappa son cheual des esperons en telle maniere qu'il le fit entrer dedens la riuiere & passa outre pour aller à garant & sauua sa vie en vn chasteau appellé Camocas, & ainsi se sauuerent les chrestiens qui estoient à cheual au mieux qu'ilz peurent, Mais nonobstant y eut vn grand nombre de noz gens occis, & entre les autres mourut vn vaillant cheualier lequel estoit nommé Baudouin des Maretz, & en ceste maniere fut la ville de Rohais perdue & reprinse des turcz dont ce fut dommage, & n'est pas de merueilles se tous les princes & barons chrestiens qui estoient Outremer en furent merueilleusement desplaisans & courroucez, car c'estoit vn des bons partis qu'ilz eussent en tout le pays, parquoy il furent beaucoup affoiblis de l'auoir perdue, & ainsi termineray le deuziesme liure de ceste presente cronique plaisante & deuote à regarder & ouyr lire touchant l'honneur de nostre sei-

gneur

446 LA GENEALOGIE DE

gneur Iesus-Christ & l'augmentation de la saincte foy catholique auec les prouesses & victorieuses cheualeries des nobles princes, Empereurs, Roys, Ducz, Contes, Barons, Marquis, & le tres-preux cheualier, du tres-chrestien royaume de France & de toute chrestienté.

Urfa Kontu'nun Urfa şehrini nasıl geri fethettiği ve Halep prensinin şehre nasıl yeniden saldırdığı üzerine.

BÖLÜM LXXXX.

Daha önce söylediklerimi açıkça hafızalara geri getirmek gerekirse, Halep prensi Sanguins [İmâdüddin Zengi]'in Urfa'yı ele geçirdiği, ardından kendi odalıkları tarafından öldürüldüğü ve Halep yönetimini elinde tutan oğlu Noradin [Nureddin Mahmud Zengi]'in buraları işgal ettiği not edilmelidir. O sırada Urfa şehrinde, iç kaleye sığınarak kurtulmuş olan bazı Hristiyan soylular kalmıştı. Bu Hristiyan soylular, beyleri olan kontun Urfa şehrini yeniden geri alabileceğini her zaman düşünüyorlardı; nitekim bir defasında şehrin Türkler tarafından çok gevşek korunduğunu ve içeride fazla sayıda düşman askeri bulunmadığını fark ettiler. Bunun üzerine derhal bu haberleri beyleri Iosselin [II. Joscelin]'e gönderdiler; Türklerle birlikte Urfa'da kaldıklarını bildirdiler ve eğer adamlarıyla (bulabildiği askerlerle) Urfa'ya geri dönmek isterse, onu bir şekilde şehrin içine sokmanın yolunu bulacaklarını ve ona tüm güçleriyle yardım edeceklerini gizlice ilettiler. Ancak acele etmesini, çünkü şehrin şu an için Türk askerleri bakımından çok zayıf donatıldığını belirttiler. Kontları ve beyleri Iosselin bu haberleri aldığında, kendi tebaası olan bu insanlara büyük bir güven duydu; her taraftan asker toplattı ve elinden gelen en büyük orduyu bir araya getirdi. Hazırlıklarını büyük bir gizlilikle tamamladığında Fırat [Fratre] Nehri'ni geçti ve öyle büyük bir süratle hareket etti ki Urfa'nın önüne ulaştı. Şehrin içindeki Türklerle birlikte kalan Hristiyanlar, beyleri Kont Iosselin'in geldiğini öğrenir öğrenmez, içerideki Türklerin haberi olmadan kapıları açtılar; böylece insanlarımız Urfa şehrinin içine girdiler ve hemen şehre dağılarak karşılaştıkları tüm Türkleri kılıçtan geçirmeye başladılar. Canını kurtarmak için şehrin iç kalesine (donjon) kaçabilenler hariç, neredeyse hiç kimse sağ bırakılmadı; iç kale çok güçlü tahkim edilmişti. Kont Iosselin Türklerin iç kaleye sığındığını gördüğünde, Hristiyan komşularına her tarafa mektuplar göndererek bu haberleri bildirdi; İsa Mesih'in onuru adına kendisine acilen yardıma gelmelerini rica etti, çünkü dışarıdan bir yardım almadan bu iç kaleyi tek başına ele geçirmesi mümkün değildi. Çevre bölgelerdeki Hristiyan soylular Kont Iosselin'in Urfa'yı yeniden fethettiğini ve içeri girdiğini öğrendiklerinde hepsi harika bir şekilde sevindiler; her biri ona yardıma gitmek üzere hazırlandı, fakat aşağıda anlatılacağı üzere artık çok geç kalmışlardı. Çünkü Halep

prensi ve hükümdarı Noradin [Nureddin Mahmud Zengi] bu haberleri alır almaz, hayret verici büyüklükte muazzam bir Türk ordusu topladı; büyük bir hızla Urfa'nın önüne gelerek kuşatma düzenini kurdu ve şehre gece gündüz durmaksızın, elindeki tüm güçle çok şiddetli bir şekilde saldırmaya başladı. Kont ve şehrin içindeki insanlar, Noradin'in bu büyük cesaretini ve saldırısını gördüklerinde; çok büyük bir tehlike ve ölüm korkusu altında olduklarını kesin olarak anladılar.
Bunun üzerine kendi aralarında nasıl hareket edeceklerine dair bir konsey topladılar; yapılan pek çok konuşmanın ardından, canlarını kurtarmak adına şehri tamamen bırakıp terk etmek konusunda ortak bir karara vardılar. Bu yüzden işlerini elden geldiğince en iyi şekilde düzene soktular, kendilerini Rabbimiz İsa Mesih'in lütfuna ve merhametine emanet ederek silahlı askerlerini şehirden dışarı çıkardılar; Türklerin üzerine doğru yiğitçe savaşarak atıldılar. Ancak kapıların önünde ve şehrin sokaklarında yapılan bu çatışmada, aralarında yaşlıların, kadınların ve küçük çocukların da bulunduğu tüm o zavallı yerel Hristiyan halk kılıçtan geçirildi; bunlar Allah'ın dini uğruna canlarını verdikleri için birer aziz ve şehit olarak öldüler, bu yüzden ruhlarının kutsal cennet krallığının ebedi şanına kabul edildiğine inanılmalıdır. Türkler Kont Iosselin'in ve onunla birlikte at sırtında dışarı çıkanların peşine düştüler; insanlarımız ile Türkler arasında çok şiddetli ve zalimce bir meydan savaşı gerçekleşti. İki taraftan da pek çok insan katledildi ve öldürüldü; fakat Kont Iosselin her şeye rağmen yiğitçe dövüşmeye devam etti ve öyle büyük askeri başarılar sergiledi ki nihayetinde Fırat Nehri'ne kadar ulaşmayı başardı. Orada atını büyük bir hırsla nehre doğru mahmuzladı; nehrin karşı kıyısına geçerek Camocas adındaki bir kaleye sığındı ve böylece canını kurtardı, onunla birlikte atlı olan diğer Hristiyanlar da ellerinden geldiğince kaçıp kurtuldular. Ancak buna rağmen, insanlarımızın çok büyük bir kısmı orada katledildi; ölenlerin arasında, Baudouin des Maretz adında çok yiğit ve tanınmış bir şövalye de bulunuyordu. Bu feci şekilde Urfa şehri yeniden kaybedildi ve Türkler tarafından tekrar zaptedildi ki bu durum büyük bir kayıp oldu. Deniz aşırı ülkelerdeki tüm Hristiyan prensleri ve baronları bu haberi aldıklarında tamamen sarsıldılar ve büyük bir öfkeye boğuldular; çünkü burası o topraklarda ellerinde bulundurdukları en güzel ve en değerli mülklerden biriydi ve buranın kaybedilmesiyle Hristiyanlık harika bir şekilde zayıflamış oldu. Ve böylece, asil prenslerin, imparatorların, kralların, düklerin, kontların, baronların ve markilerin zaferlerle dolu şövalyeliklerini, Katolik inancının yücelmesi uğruna verdikleri muazzam mücadeleleri anlatan bu mevcut kroniğin ikinci kitabı burada sona ermektedir.

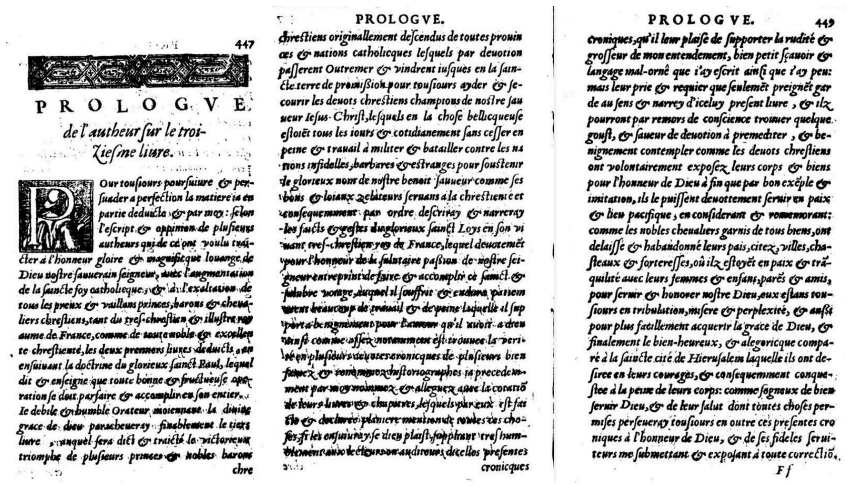

447

PROLOGVE
de l'autheur sur le troi-
Zieſme liure.

Pour touſiours pourſuiure & perſuader a perfection la matiere en
partie deduicte & par moy: ſelon
l'eſcript & opinion de pluſieurs
autheurs qui de ce ont voulu traicter a l'honneur gloire & magnificque louange de
Dieu noſtre ſauueur ſaigneur, auec l'augmentation
de la ſaincte foy catholique, & a l'exaltation de
tous les preux & vaillans princes, barons & cheualiers chreſtiens, tant du tres-chreſtien & illuſtre roy
aume de France, comme de toute noble & excellente chreſtienté, les deux premiers liures deduicts, ou
enſuiuant la doctrine du glorieux ſainct Paul, lequel
dit & enſeigne que toute bonne & fructueuſe opera-
tion ſe doit parfaire & accomplir en ſon entier.
Ie debile & humble Orateur moienneant la diuine
grace de dieu paracheuer finablement le tiers
liure, auquel ſera dict & traicté la victorieux
triomphe de pluſieurs princes & nobles barons
chre

PROLOGVE.

chreſtiens originallement deſcendus de toutes prouin
ces & nations catholiques leſquels par deuotion
paſſerent Outremer & vindrent iuſques en la ſain-
cte terre de promiſſion, pour touſiours ayder & ſe-
courir les deuots chreſtiens champions de noſtre ſau
ueur Ieſus-Chriſt, leſquels en la choſe bellicqueuſe
eſtoiẽt tous les iours & cotidianement ſans ceſſer en
peine & trauail a militer & batailler contre les na
tions infidelles, barbares & eſtranges pour ſouſtenir
le glorieux nom de noſtre benoit ſauueur comme ſes
biens & loiaux zelateurs ſeruans a la chreſtienté et
conſequemment par ordre deſcriray & narreray
les faicts & geſtes du glorieux ſainct Loys en ſon vi
uant treſ-chreſtien roy de France, lequel deuotemẽt
pour l'honneur de la ſalutaire paſſion de noſtre ſei-
gneur entreprint de faire & accomplir ce ſainct &
ſalubre voyage, auquel il ſouffrit & endura par tem
pers beaucoup de trauail & de peine laquelle il ſup
porta de bon gouuernement pour l'amour qu'il auoit a dieu
auſſi comme aſſez nommement eſt ſouuent la veri-
té en pluſieurs vieuxtes & croniques de pluſieurs bien
faicts & vertueux hiſtorographes ia precedem-
ment par moy nommez & allegez auec la conti-
de leurs liures & chapitres leſquels par eux eſt fai
cte & doctrinée plainiere mention de toutes ces cho-
ſes ſi les enſuiuiray ſe dieu plaiſt ſupplyant treſ hum-
blement a tous le ſeigneurs auditeurs, de celles preſentes
croniques

PROLOGVE. 449

croniques, qu'il leur plaiſe de ſupporter la rudité &
groſſeur de mon entendement, bien petit ſcauoir &
langage mal-ornẽ que i'ay eſcrit ainſi que i'ay peu:
mais leur prie & requier que ſeulemẽt preignẽt gar
de au ſens & narray d'iceluy preſent liure, & ilz
pourront par remors de conſcience trouuer quelque
gouſt, & ſaueur de deuotion à premediter, & be-
nignement contempler comme les deuots chreſtiens
ont volontairement expoſez leurs corps & biens
pour l'honneur de Dieu à fin que par bon exẽple &
imitation, ils le puiſſent deuottement ſeruir en paix
& heu pacifique, en conſiderant & rememorant:
comme les nobles cheualiers garnis de tous biens, ont
delaiſſé & habandonné leurs pais, citez, villes, cha-
ſteaux & forteresſes, où ilz eſtoyẽt en paix & trã-
quilité auec leurs femmes & enfans, parẽs & amis,
pour ſeruir & honorer noſtre Dieu, eux eſtans tou-
iours en tribulation, miſere & perplexité, & auſſi
pour plus facillement acquerir la grace de Dieu, &
finalement le bien-heureux, & alegoricque compa-
ré à la ſaincte cité de Hierusalem laquelle ils ont de-
ſiree en leurs courages, & conſequemment conque-
ſtee à la peine de leurs corps: comme ſoigneux de bien
ſeruir Dieu, & de leur ſalut dont toutes choſes per-
miſes perſeuerey iouſiours en outre ces preſentes cro
niques à l'honneur de Dieu, & de ſes fideles ſerui-
teurs me ſubmettant & expoſant à toute correctiõ.

Ff

Üçüncü kitap üzerine yazarın önsözü.

PROLOG

Tarafımdan kısmen ele alınmış ve aktarılmış olan konuyu, egemen efendimiz Tanrı'nın onuru, şanı ve muazzam övgüsü için her zaman sürdürmek ve mükemmelliğe ulaştırmak amacıyla; kutsal Katolik inancının yayılması ve gerek çok Hristiyan, şanlı Fransa Krallığı'ndan gerekse tüm asil ve mükemmel Hristiyan âleminden çıkan tüm yiğit ve cesur prenslerin, baronların ve Hristiyan şövalyelerin yüceltilmesi yönünde pek çok yazarın metinlerine ve görüşlerine bağlı kalarak, ilk iki kitabı tamamlamış bulunuyorum. Her iyi ve hayırlı amelin tamamen, eksiksizce nihayete erdirilmesi gerektiğini söyleyen ve öğreten şanlı Aziz Pavlus'un öğretisini takip ederek; ben aciz ve alçakgönüllü hatip, Tanrı'nın ilahi inayeti sayesinde, bu üçüncü kitabı nihayetinde tamamlayacağım. Bu kitapta, aslen tüm Katolik vilayetlerinden ve uluslarından çıkıp gelen pek çok prensin ve asil baronun zafer dolu başarıları anlatılacak ve ele alınacaktır; bunlar, dindar Hristiyanlara her zaman yardım etmek ve onları korumak adına büyük bir adanmışlıkla deniz aşırı ülkelere geçmiş ve vaat edilen kutsal topraklara kadar ulaşmışlardır. Bizim Kurtarıcımız İsa Mesih'in dindar kulları ve savunucuları olan bu insanlar, Hristiyanlığı korumak ve kutsal Kurtarıcımızın şanlı adını savunmak için inançsız, barbar ve yabancı uluslara karşı her gün, durmaksızın savaş meydanlarında meşakkat ve askeri mücadele içinde bulunmuşlardır.

Buna bağlı olarak, şanlı gidişatıyla çok Hristiyan Fransa Kralı olan kutsal Aziz Louis'nin hayatı boyunca yaptığı işleri ve şerefli askeri başarılarını sırasıyla tasvir edip aktaracağım; kendisi, Kurtarıcımız efendimizin kutsal acılarının onuru için dindarca bu kutsal ve hayırlı yolculuğu yapmaya karar vermiş ve bunu yerine getirmiştir. Bu yolculukta pek çok zahmete ve meşakkate katlanmış, Tanrı'ya olan sevgisi uğruna tüm bunları merhametle sineye çekmiştir; nitekim bu durum, benden önce gelen pek çok iyi tanınmış ve şöhretli tarihçi ile vakanüvisin dindar kroniklerinde açıkça ve net bir şekilde anlatılmıştır. Ben de onların kitaplarından ve eserlerinden derlediğim bu bilgileri, okuyucuların ve dinleyicilerin bu mevcut kronikleri en iyi şekilde anlayabilmeleri için açıkça ortaya koymaktayım.

Bu dindar kronikleri yazarken gösterdiğim hamlığı ve üslubumun kusurlarını hoş görmelerini kendilerinden rica ederim; ancak bu mevcut kitabı okurken vicdanen bir

huzur, dindarlık sevgisi ve itibar bulmalarını ümit ederim. Asil şövalyelerin, sahip oldukları tüm malları, mülkleri, şehirleri, kaleleri ve hisarları tamamen bırakıp arkalarında nasıl terk ettiklerini hatırlayarak; buralarda eşleri ve çocuklarıyla birlikte tam bir barış, huzur ve refah içinde yaşayabilecekken, sadece Tanrı'mıza hizmet etmek ve O'nu onurlandırmak amacıyla her zaman sıkıntı, meşakkat ve keder dolu bir hayatı seçtiklerini göz önünde bulundursunlar. Tüm bunları, Tanrı'nın lütfuna daha kolay erişebilmek ve nihayetinde, kalplerinde her zaman arzuladıkları ve kendi bedenlerini siper ederek büyük acılarla fethettikleri o kutsal ve kutlu Kudüs şehrine kavuşabilmek için yapmışlardır; bu doğrultuda, Tanrı'ya layıkıyla hizmet eden sadık kulları olarak her zaman metanet göstermişlerdir. Ben de bu mevcut kronikleri Tanrı'nın onuru ve O'nun sadık hizmetkarları için sürdürmekteyim, kendimi her türlü düzeltmeye ve yapıcı eleştiriye açık tutarak teslim ediyorum.

450 LA GENEALOGIE DE

Comme les nouuelles uindrent au sainct pere le Pape de Rome: que les Turcz auoyent prins la conté de Rohais, parquoy il ordonna une croisee de peine & de coulpe.

CHAP. XCI.

AV commencement de ce tiers liure & dernier volume des croniques du chevalier au cyne, & de tous les nobles princes chrestiens yssus & descendus de toutes prouinces & nations Catholiques, est assauoir que les nouuelles vindrent au Sainct pere le Pape de Rome comme les Turcz Sarrazins infidelles ennemys de nostre sainctе foy auoyent de nouueau prins & conquesté la ville & cité de Rohais, parquoy nostre sainct pere meu de pitié & cõpassion à l'enhortement & poursuite des denotz princes, barons & chevaliers chrestiens ia militant sur noz ennemis pour l'honneur & la foy de Dieu fist & ordonna vne generalle croisee de peine & de coulpe a tous ceux qui volontairement & de bon courage entreprendoyẽt le sainct voyage d'outremer & de Hierusalem pour secourir aux nobles champions & seruiteurs de Dieu estãs iour & nuict en peine, tribulation & calamité en icelle terre, & tellemẽt que nostre sainct pere fit prescher & annõcer la croisee par tous les pais chrestiens. A laquelle chose faire & declarer ordonna & fist ordonner plusieurs sainctz & denotz docteurs, si que le contemplatif docteur le glorieux sainct Bernard abbé de Clereual print moult grande peine & travail à denoncer celle croisee pour l'honneur de Dieu & de

GODEFFROY DE BVILLON. 451

de la foy, affin de faire esmouuoir les cœurs & courages des nobles princes a denotion & que pour l'honneur de Dieu & l'amour de crestienté il leurs pleust de diligemment aller secourir leurs nobles freres chrestiens, qui tous les iours estoyent en danger de peril, au detriment & grand dommage de toute la chrestienté. Et pareillemẽt s'exposerent plusieurs autres famez docteurs à publier ceste croisee en preschant par tous les pais. Lesquelz mesmement dirent & declarerent les merueilleux & terribles signes qui pour lors aduindrent en la sainctе terre de Hierusalem, c'est assauoir que lon vit en ce temps vne merueilleuse comette signifiant mortalité auec plusieurs autres espouuentables demonstrances, & pareillement cheut le tonnerre en l'Eglise du sainct sepulchre audit Hierusalem. Et apres que la deuote croisee fut diuulguee par toute la France & autres pais de diuerses langues, se croiserent plusieurs puissans & notables princes, c'est assauoir Contrard le noble & vaillant Empereur de Rome deuxieme de ce nom. Louys le Roy des François. Alphons le Roy d'Espaigne. Et Henry Roy d'Angleterre auec plusieurs autres grands princes. Lesquelz prindrent tous le victorieux signe de la croix pour aller a tout grand exercite combattre & enuahir les Turcz & Sarrazins ennemis de la foy, si firẽt tant par plusieurs iournees qu'ilz vindrent iusques en la terre de Constantinople, là où l'Empereur de Constatinople nommé Emanuel les reçeut amiablement & sous maniere sainctе fit semblãt de leur faire moult bonne chere & leur administrer tout ce qu'il leur estoit besoin & necessaire pour leur exer-

Ff 2

452 LA GENEALOGIE DE

ciremais en fin leur monstra ledit Empereur grande infidelité: car il fit maniere de leur donner plusieurs beaux dons, & mesmement vne grande quantité de farines auec lesquelles il fit mettre & mesler Gip, Croye & Chaux viue, & les enuoya en l'ost & exercite des deuotz chrestiẽs pour les greuer & nuire au corps, & ainsi prindrent congé de l'Empereur les nobles princes chrestiẽs & adresserent leur chemin pour tirer en leur sainct voyage: mais quand le pain fut fait & confict pour vser & que les deuotz gens d'armes chrestiens en eurent mangé ilz furent tellement perfecutez que ceux qui auoyent l'estomac debile moururent, & les autres furent fort malades pour le Gip & la chaux que l'Empereur auoit fait mettre dedans les farines qu'il auoit enuoyees en l'ost des chrestiens. Et apres toutes ces choses firent tant les nobles princes qu'ilz passerent outre le bras Sainct George, & firent tant qu'ilz vindrent deuant la ville de Cassidoine. Laquelle ilz assaillirent & prindrent. Et puis se partirent de ce lieu. Et lors allerẽt ensemble vne partie du chemin l'Empereur de Rome & le trescrestien Roy de France. Or fit tant le Soudan de Turcquie par ses espies & messagers qu'ilz sçeut la venue de ces deux nobles princes, & assembla ses gens au plus grand nombre qu'il luy fut possible. Si aduint ainsi cõme ces deux princes alloyent ensemble de compagnie, l'Empereur de Rome considera qu'il auoit assez de gens, ils se separa & print conge du Roy de France pour prendre le chemin à senestre & le Roy de France print le chemin à dextre. Or auoit l'Empereur de Constantinople sainctemẽt donné ses gens à l'Em-

pereur

GODEFFROY DE BVILLON. 453

pereur de Rome par maniere de le mener & faire conduire par tous les pais de Surie, & en tous autres lieux, pource que luy & les siens ne sçauoient pas le chemin mais les Grecz que l'Empereur de Constantinople auoit traistreusement donné pour conduicte aux Romains, menoyent l'Empereur de Rome par mauuais destroitz & perilleux chemins, la où ilz ne trouuoyent nuls viures. Et quand les Grecz qui auoyent conspiree la trahyson contre les chrestiens eurent mis l'Empereur de Rome & ses gens en lieux dangereux, ilz les laisserent & s'en allerent de nuict sans dire à Dieu ne prendre congé.

Et quand l'Empereur de Rome eut veu & appercen leur trahison il ne sçeut que faire: car il assembla son conseil, lequel ne pouuoit estre d'acord: car les vns vouloyent qu'il s'en retournast: les autres qu'il allast tousiours plus outre, disant que ce luy seroit honte & diffame de retourner. Et que s'il plaisoit à nostre sauueur & redempteur Iesus-Christ il pourroit trouuer meilleure voye & entrer en plus seure pais. Et ainsi comme l'Empereur de Rome & ses gens estoyent en ce destroit, passage & lieu perilleux comme tous espouuentez, Il y auoit vn grãd nombre de turcz qu'ilz les esployent. Lesquelz soudainement vindrent courir sur eux, & pour brief les assaillirent si vigoureusement que les deuotz chrestiens Romains ne peurent tenir & furent incontinent desconfitz, en telle maniere que l'Empereur de Rome fut contraint d'habandonner ses gens, & prendre la fuitte pour sauuer sa vie, ainsi comme il peut, & s'en alla faisant vers Constantinople auec ceux qui se peurent sauuer auec luy: car là n'en de-

Ff 3

454 LA GENEALOGIE DE

moura aucun qu'il ne fut mis à mort. Et quand les turcz eurent ainsi desconfit l'Empereur de Rome. Ilz enuoyerent leurs postes & espies assez pres de l'ost du Roy de France pour sçauoir comme il se maintenoit auec ses gens, affin de sçauoir & enquerir diligemment comme ilz le pourroyent greuer ou porter dommage. Car ilz auoyent desir de courir sur luy, & luy liurer l'assaut, ou sinõ retourner de brief en leurs pais, mais le noble Roy de France n'estoit pour lors en ces parties, si n'en peurẽt ouyr nouuelles. Et est assauoir que la descõfiture de l'Empereur de Rome fut faicte au moys de Nouembre, l'An de nostre seigneur mil cent & quarante six.

Or estoit le Roy de France assez pres du lieu où l'Empereur de Rome s'en estoit foy pour la premiere course. Parquoy l'Empereur enuoya le Duc de Sauoye au Roy de France pour luy prier qu'il vint tost parler à luy. Et il y vint diligemment & parla à l'Empereur de Rome, lequel luy dit & recita tout le meschef & la male fortune que soudainement luy estoit aduenue ainsi qu'il est dict. Et là dirent moult de parolles l'vn auec l'autre, pour consulter qu'ilz auoyent de faire en ce cas, & finablement conclurent & delibererent par vn bon accord qu'ilz yroiẽt ensemble & par compagnie l'vn de l'autre.

Mais apres qu'ilz eurent ainsi esté ensemble vne espace de temps l'Empereur de Rome print honnestement congé du tres-chrestien Roy de France. Puis se mit en mer & s'en retourna en Constantinople, & là receut moult honorablement l'Empereur de Constantinople, & si dõna plusieurs beaux dons à luy & à tous ses barõs. Si est assauoir que ces deux

GODEFFROY DE BVILLON. 455

deux empereurs de Rome & de Constantinople auoyent espousees les deux sœurs qui estoyent filles du conte de Luxembourc.

Haberlerin kutsal Roma Papası'na nasıl ulaştığı, Türklerin Urfa kontluğunu ele geçirmesi üzerine onun nasıl bir çile ve günah affı Haçlı seferi emrettiği.

BÖLÜM XCI.

Kuğu Şövalyesi kroniklerinin bu üçüncü ve son cildinin başlangıcında, tüm Katolik vilayetlerinden ve uluslarından gelen tüm soylu Hristiyan prenslerin soyundan bahsedilmektedir. **Haberler, inançsız Sarazen Türkleri olan düşmanlarımızın yeni prensler öldürdüklerini ve Urfa şehrini fethedip ele geçirdiklerini bildirmek üzere Roma'daki Kutsal Papa'ya ulaştı.** Bunun üzerine kutsal babamız merhamet

ve acıma duygusuyla harekete geçti; dindar prensleri, baronları ve Hristiyan şövalyeleri düşmanlarımıza karşı savaşmaya teşvik etmek üzere, Tanrı'nın onuru ve inancı uğruna gönüllü olarak ve iyi bir cesaretle deniz aşırı ülkelere dindarca yolculuk yapacak ve bu topraklarda gece gündüz çile, sıkıntı ve felaket içinde olan asil savunucularımıza, hizmetkarlarımıza yardım etmek üzere Kudüs'e gidecek olan herkes için genel bir çile ve günah affı Haçlı seferi ilan etti ve emretti. Kutsal babamız bu Haçlı seferinin tüm Hristiyan ülkelerinde vaaz edilmesini ve ilan edilmesini emretti; bu işi yerine getirmek ve duyurmak üzere pek çok kutsal ve dindar doktor görevlendirdi. Bu doktorlar arasında, Clairvaux'nun başrahibi olan şanlı, bilge doktor kutsal Aziz Bernard, Tanrı'nın onuru ve inancı adına bu Haçlı seferini duyurmak, soylu prenslerin kalplerini ve cesaretlerini dindarlığa ve bağlılığa yöneltmek için çok büyük bir çaba sarf etti ve çalıştı; eğer dilerlerse, gece gündüz tehlike içinde bulunan, Hristiyanlığın büyük bir zarara ve kayba uğramasına sebep olacak şekilde yıpratılan o soylu Hristiyan kardeşlerinin yardımına süratle koşmalarını talep etti. Aynı şekilde, diğer pek çok ünlü doktor da tüm ülkelerde vaazlar vererek bu Haçlı seferini duyurmaya kendilerini adadılar. Onlar bizzat, o dönemde kutsal Kudüs topraklarında meydana gelen mucizevi ve korkunç alametleri anlatıp ilan ediyorlardı; gökyüzünde, pek çok diğer korkutucu göstergeyle birlikte ölüme ve yıkıma işaret eden harika bir kuyruklu yıldızın görüldüğünü, benzer şekilde Kudüs'teki Kutsal Kabir Kilisesi'nin üzerine yıldırım düştüğünü bildirdiler. Bu dindar Haçlı seferi haberi tüm Fransa'ya ve farklı dillere sahip diğer ülkelere yayıldıktan sonra, pek çok güçlü ve tanınmış prens haç çıkardı; yani Roma'nın soylu ve yiğit İmparatoru, bu isme sahip olanların ikincisi Conrad, Fransızların Kralı Louis, İspanya'nın Kralı Alphonse ve diğer pek çok büyük prensle birlikte İngiltere'nin Kralı Henry haç taktılar. Bunların tamamı, inancın düşmanları olan **Türklere ve Sarazenlere karşı savaşmak** ve onların topraklarını istila etmek üzere muazzam bir orduyla yola çıkmak için o muzaffer haç işaretini aldılar; pek çok sefer düzenleyerek Konstantinopolis topraklarına kadar ulaştılar ve orada Konstantinopolis İmparatoru Manuel onları dostça karşıladı; onlara karşı çok iyi davranıyor, ordularını yürütmek üzere ihtiyaç duydukları ve gerekli olan her şeyi tedarik ediyor gibi görünüyordu.
Ancak sonunda sözü edilen İmparator onlara karşı büyük bir hainlik ve sadakatsizlik sergiledi; zira o dindar Hristiyanların ordusunu zayıflatmak ve onlara zarar vermek amacıyla, unların içine büyük miktarda alçı, tebeşir ve sönmemiş kireç karıştırılmasını emretti. İmparator, ordunun erzağı olması için gönderdiği bu unları Hristiyanların ordugahına sevk etti. Bu hadiseden sonra soylu Hristiyan prensler, Aziz George kolunu geçerek yollarına devam ettiler ve nihayetinde Caffidoine şehrinin önüne gelerek burayı kuşattılar. Buraya yiğitçe saldırıp şehri fethettiler; ardından oradan ayrıldılar. O sırada Roma İmparatoru ile çok Hristiyan Fransa Kralı, yollarının bir kısmını birlikte katetmek üzere beraber ilerliyorlardı. Bu sırada Türkiye'nin Sultanı, casusları ve habercileri vasıtasıyla bu iki soylu prensin ulaştığını ve toplayabildiği en büyük sayıda muazzam bir ordu bir araya getirdiğini öğrendi. Bu iki prens birlikte ilerlerken, Roma İmparatoru yanındaki asker çokluğunun yeterli olduğunu düşünerek Fransa Kralı'ndan ayrıldı ve izin istedi; sol taraftaki yolu tuttu, Fransa Kralı ise sağ taraftaki yoldan ilerledi. Oysa Konstantinopolis İmparatoru,

Romalılara kılavuzluk etmeleri ve onları Suriye topraklarından, geçilmesi gereken diğer tüm yerlerden emniyetle geçirmeleri için kendi adamlarını görevlendirmişti; çünkü ne kendisi ne de adamları yolu kesin olarak bilmiyorlardı. Fakat Konstantinopolis İmparatoru'nun haince bir emirle Romalıların başına musallat ettiği o Rum kılavuzlar, Roma İmparatoru'nu ve adamlarını hiçbir yiyecek bulamadıkları, dar, sarp ve çok tehlikeli dağ yollarına soktular. Rumlar, Hristiyanlara karşı kurguladıkları bu ihanetin tamamen başarıya ulaştığını ve Roma İmparatoru ile adamlarını çok tehlikeli yerlerde kapana kıstırdıklarını gördüklerinde, gece vakti Tanrı'ya tek bir kelime bile etmeden gizlice ordugahtan kaçtılar ve izin istemeden ayrıldılar.
Roma İmparatoru bu ihaneti fark ettiğinde ve kılavuzların kaçtığını gördüğünde ne yapacağını bilemedi; hemen konseyini topladı, fakat hiçbir çözüm üzerinde anlaşma sağlanamadı. Çünkü bazılarının arzusu geriye dönmekti; diğerleri ise bunun kendileri için büyük bir utanç ve rezillik olacağını söyleyerek her şeye rağmen daha da ileriye gidilmesi gerektiğini savunuyorlardı. Ve böylece Roma İmparatoru ile adamları bu sarp geçitte, bu tehlikeli ve korku dolu yerde büyük bir perişanlık içindeyken, karşılarında kendilerini bekleyen çok sayıda Türk belirdi. Düşmanlar büyük bir hırsla onların üzerine doğru koşmaya başladılar ve çok geçmeden Roma Hristiyan askerlerine öyle şiddetle saldırdılar ki dindar askerlerimiz karşı koyamayarak kısa sürede tamamen bozguna uğradılar; öyle ki Roma İmparatoru kendi adamlarını bırakmak, canını kurtarmak amacıyla kaçmak zorunda kaldı. Böylece kaçabilenlerle birlikte büyük bir aceleyle Konstantinopolis'e doğru kaçtı; zira orada katledilip öldürülmeyen tek bir Hristiyan bile kalmamıştı. Türkler, Roma İmparatoru'nu bu şekilde bozguna uğrattıktan sonra, Fransa Kralı'nın ordusunun ne durumda olduğunu öğrenmek ve adamlarıyla birlikte nasıl hareket ettiğini gizlice gözlemek amacıyla Fransa ordusunun çok yakınına kendi postalarını ve casuslarını gönderdiler; çünkü onlara da saldırmak ve onları da tamamen yok etmek ya da kısa sürede kendi ülkelerine geri kaçırmak yönünde büyük bir arzu duyuyorlardı. Ancak asil Fransa Kralı o sırada henüz o bölgelere ulaşmamıştı ve bu kötü haberlerden tamamen habersizdi. Bilinmelidir ki Roma İmparatoru'nun uğradığı bu büyük bozgun, Rabbimizin lütuf yılı bin yüz kırk altı (1146) yılının Kasım ayında gerçekleşti.
Fransa Kralı, Roma İmparatoru'nun o ilk feci hezimetin ardından kaçıp sığındığı yere oldukça yakın bir mevkide bulunuyordu. Bunun üzerine Roma İmparatoru, Savoie Dükü'nü Fransa Kralı'na göndererek kendisiyle acilen konuşmak istediğini iletti. Dük büyük bir süratle geldi ve Fransa Kralı ile görüştü; ona, Roma İmparatoru'nun başına gelen tüm bu felaketi ve yukarıda anlatıldığı şekliyle aniden uğradığı o kötü talihi teker teker aktardı. Orada, bu durumda ne yapmaları gerektiğini görüşmek üzere karşılıklı pek çok söz söylendi; nihayetinde tam bir mutabakat ve anlaşmayla, yollarına birbirlerinden ayrılmadan, tam bir birlik içinde devam etmeye karar verdiler. Ancak bir süre birlikte hareket ettikten sonra, Roma İmparatoru çok Hristiyan Fransa Kralı'ndan şereflice izin istedi. Ardından deniz yoluyla Konstantinopolis'e geri döndü ve orada Konstantinopolis İmparatoru tarafından çok şereflice kabul edildi; imparator, ona ve tüm baronlarına pek çok güzel ve zengin hediyeler bahşetti. Bilinmelidir ki bu

iki imparator, yani Roma ve Konstantinopolis imparatorları, Lüksemburg kontunun kızları olan iki öz kız kardeşle evliydiler.

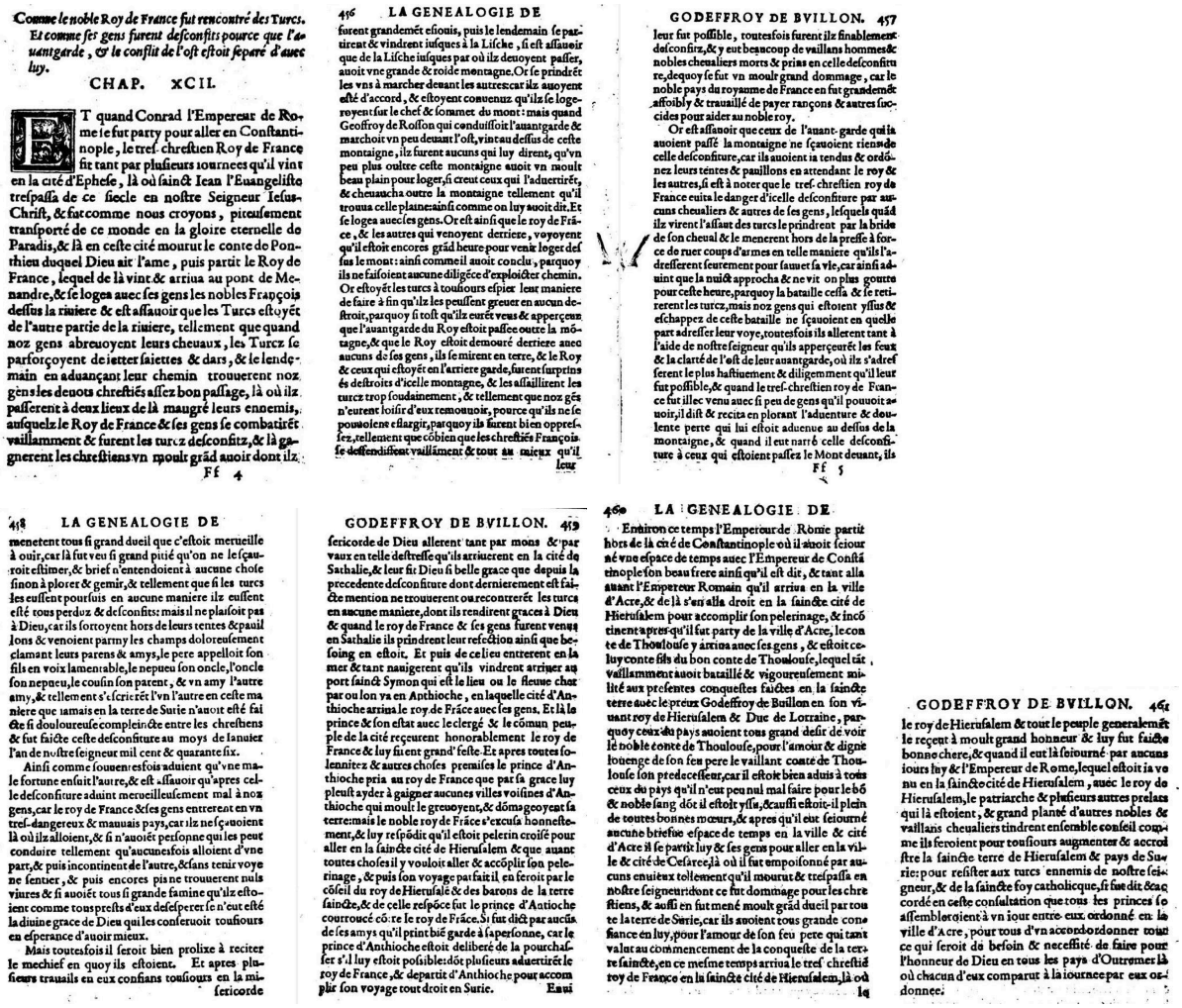

Comme le noble Roy de France fut rencontré des Turcs. Et comme ses gens furent desconfits pource que l'auantgarde, & le conflit de l'ost estoit separé d'auec luy.

CHAP. XCII.

ET quand Conrad l'Empereur de Rome se fut party pour aller en Constantinople, le tres-chrestien Roy de France fit tant par plusieurs iournees qu'il vint en la cité d'Ephese, là où sainct Iean l'Euangeliste trespassa de ce siecle en nostre Seigneur Iesus-Christ, & fut comme nous croyons, piteusement transporté de ce monde en la gloire eternelle de Paradis, & là en ceste cité mourut le conte de Ponthieu duquel Dieu ait l'ame, puis partit le Roy de France, lequel de là vint & arriua au pont de Menandre, & se logea auec ses gens les nobles François dessus la riuiere & est assauoir que les Turcs estoyẽt de l'autre partie de la riuiere, tellement que quand noz gens abreuoyent leurs cheuaux, les Turcz se parforçoyent de ietter saiettes & dars, & le lendemain en aduançant leur chemin trouuerent noz gens les deuots chrestiẽs assez bon passage, là où ilz passerent à deux lieux de là maugré leurs ennemis, ausquelz le Roy de France & ses gens se combatirẽt vaillamment & furent les turcz desconfitz, & là gagnerent les chrestiens vn moult grãd auoir dont ilz

Ff 4

416 LA GENEALOGIE DE

furent grandemẽt esiouis, puis le lendemain se partirent & vindrent iusques à la Lische, si est assauoir que de la Lische iusques par où ilz deuoyent passer, auoit vne grande & roide montagne. Or se prindrẽt les vns à marcher deuant les autres car ilz auoyent esté d'accord, & estoyent conuenuz qu'ils se logeroyent sur le chef & sommet du mont: mais quand Geoffroy de Rosson qui conduisoit l'auantgarde & marchoit vn peu deuant l'ost, vint au dessus de ceste montaigne, ilz furent aucuns qui luy dirent, qu'vn peu plus outtre ceste montaigne auoit vn moult beau plain pour loger, si creut ceux qui l'aduertirẽt, & cheuauchа outre la montaigne tellement qu'il trouua celle plaine: ainsi comme on luy auoit dit. Et se logea auec ses gens. Or est ainsi que le roy de Frãce, & les autres qui venoyent derriere, voyoyent qu'il estoit encores grãd heure pour venir loger dessus le mont: ainsi commeil auoit conclu, parquoy ils ne faisoient aucune diligẽce d'exploiẽter chemin. Or estoyẽt les turcs à tousiours espier leur maniere de faire à fin qu'ilz les peussent greuer en aucun destroit, parquoy si tost qu'ilz eurẽt veus & apperçeus que l'auantgarde du Roy estoit passee outre la mõtagne, & que le Roy estoit demouré derriere auec aucuns de ses gens, ils se mirent en terre, & le Roy & ceux qui estoyẽt en l'arriere garde, furent surprins és destroits d'celle montagne, & les assaillirent les turcz trop soudainement, & tellement que noz gẽs n'eurent loisir d'eux remouuoir, pource qu'ils ne se pouuoient eslargir, parquoy ils furent bien oppressez, tellement que cõbien que les chrestiẽs François se deffendissent vaillãment & tout au mieux qu'il leur

GODEFFROY DE BVILLON. 457

leur fut possible, toutesfois furent ilz finablement desconfirz, & y eut beaucoup de vaillans hommes & nobles cheualiers morts & prins en celle desconfiture, dequoy se fut vn moult grand dommage, car le noble pays du royaume de France en fut grandemẽt affoibly & trauaillé de payer rançons & autres succides pour aider au noble roy.

Or est assauoir que ceux de l'auant-garde qui la auoient passé la montaigne ne sçauoient riens de celle desconfiture, car ils auoient la tendus & ordõnez leurs tentes & pauillons en attendant le roy & les autres, si est à noter que le tres-chrestien roy de France euita le danger d'icelle desconfiture par aucuns cheualiers & autres de ses gens, lesquels quãd ilz virent l'assaut des turcs le prindrent par la bride de son cheual & le menerent hors de la presse à force de ruer coups d'armes en telle maniere qu'ils l'adresserent seurement pour sauuer sa vie, car ainsi aduint que la nuict approcha & ne vit on plus goutte pour ceste heure, parquoy la bataille cessa & se retirerent les turcz, mais noz gens qui estoient yssus & eschappez de ceste bataille ne sçauoient en quelle part adresser leur voye, toutesfois ils allerent tant à l'aide de nostre seigneur qu'ils apperçeurẽt les feux & la clarté de l'ost de leur auantgarde, où ilz s'adresserent le plus hastiuement & diligemment qu'il leur fut possible, & quand le tres-chrestien roy de France fut illec venu auec si peu de gens qu'il pouuoit auoir, il dist & recita en plorant l'aduenture & doulente perte qui lui estoit aduenue au dessus de la montaigne, & quand il eut narré celle desconfiture à ceux qui estoient passez le Mont deuant, ils

Ff 5

418 LA GENEALOGIE DE

menetent tous si grand dueil que c'estoit merueille à ouir, car là fut veu si grand pitié qu'on ne le sçauroit estimer, & brief n'entendoient à aucune chose sinon à plorer & gemir, & tellement que si les turcs les eussent poursuis en aucune maniere ilz eussent esté tous perdus & desconfits: mais il ne plaisoit pas à Dieu, car ils sortoyent hors de leurs tentes & pauillons & venoient parmy les champs douloreusement clamant leurs parens & amys, le pere appelloit son fils en voix lamentable, le nepueu son oncle, l'oncle son nepueu, le cousin son parent, & vn amy l'autre amy, & tellement s'escrierẽt l'vn l'autre en ceste maniere que iamais en la terre de Surie n'auoit esté faicte si douloureuse compleincte entre les chrestiens & fut faicte ceste desconfiture au moys de Ianuier l'an de nostre seigneur mil cent & quarante six.

Ainsi comme souuentesfois aduient qu'vne male fortune ensuit l'autre, & est assauoir qu'apres celle desconfiture aduint merueilleusement mal à noz gens, car le roy de France & ses gens entrerent en vn tres-dangereux & mauuais pays, car ilz ne sçauoient là où ilz alloient, & si n'auoiẽt personne qui les peut conduire tellement qu'aucunesfois alloient d'vne part, & puis incontinent de l'autre, & sans tenir voye ne sentier, & puis encores pis ne trouuerent nuls viures & si auoiẽt tous si grande famine qu'ilz estoient comme tous prests d'eux desesperer se n'eut esté la diuine grace de Dieu qui les conseruoit toufiours en esperance d'auoir mieux.

Mais toutesfois il seroit bien prolixe à reciter le mechief en quoy ils estoient. Et apres plusieurs trauails en eux confians tousiours en la misericorde

GODEFFROY DE BVILLON. 459

sericorde de Dieu allerent tant par mons & par vaux en telle destresse qu'ils arriuerent en la cité de Sathalie, & leur fit Dieu si belle grace que depuis la precedente desconfiture dont dernierement est faicte mention ne trouuerent ou rencontrerẽt les turcs en aucune maniere, dont ils rendirent graces à Dieu & quand le roy de France & ses gens furent venus en Sathalie ils prindrent leur refection ainsi que besoing en estoit. Et puis de ce lieu entterent en la mer & tant nauigerent qu'ils vindrent arriuer au port sainct Symon qui est le lieu ou le fleuue choit par ou lon va en Anthioche, en laquelle cité d'Anthioche arriua le roy de Frãce auec ses gens. Et là le prince & son estat auec le clergé & le cõmun peuple de la cité reçeurent honorablement le roy de France & luy firent grand'feste. Et apres toutes solennitez & autres choses premises le prince d'Anthioche pria au roy de France que par sa grace luy pleust ayder à gaigner aucunes villes voisines d'Anthioche qui moult le greuoyent, & dõmageoyent sa terre: mais le noble roy de Frãce s'excusa honnestement, & luy respõdit qu'il estoit pelerin croisé pour aller en la sainẽte cité de Hierusalem & que auant toutes choses il y vouloit aller & accõplir son pelerinage, & puis son voyage parfait il en feroit par le cõseil du roy de Hierusalẽ & des barons de la terre sainẽte, & de celle respõce fut le prince d'Antioche courroucé cõtre le roy de Frãce. Si fut dict par aucũs de ses amys qu'il print biẽ garde à sa personne, car le prince d'Anthioche estoit deliberé de la pourchasser s'il luy estoit posible: dõt plusieurs aduertirẽt le roy de France, & departit d'Anthioche pour accomplir son voyage tout droit en Surie.

Eui

460 LA GENEALOGIE DE

Enuiron ce temps l'Empereur de Rõme partit hors de la cité de Constantinople où il auoit seiourné vne espace de temps auec l'Empereur de Constãtinople son beau frere ainsi qu'il est dit, & tant alla auant l'Empereur Romain qu'il arriua en la ville d'Acre, & de là s'en alla droit en la sainẽte cité de Hierusalem pour accomplir son pelerinage, & incõtinent apres qu'il fut party de la ville d'Acre, le conte de Thoulouse y arriua auec ses gens, & estoit celuy conte fils du bon conte de Thoulouse, lequel tãt vaillamment auoit bataillé & vigoureusement milité aux presentes conquestes faictes en la sainẽte terre auec le preux Godeffroy de Buillon en son viuant roy de Hierusalem & Duc de Lorraine, parquoy ceux du pays auoient tous grand desir de voir le noble conte de Thoulouse, pour l'amour & digne louenge de son feu pere le vaillant conte de Thoulouse son predecesseur, car il estoit bien aduis à tous ceux du pays qu'il n'eut peu nul mal faire pour le bõ & noble sang dõt il estoit yssu, & aussi estoit-il plein de toutes bonnes mœurs, & apres qu'il eut seiourné aucune briefue espace de temps en la ville & cité d'Acre il se partit luy & ses gens pour aller en la ville & cité de Cesarce, là où il fut empoisonné par aucuns enuieux tellement qu'il mourut & trespassa en nostre seigneur: dont ce fut dommage pour les chrestiens, & aussi en fut mené moult grãd dueil par toute la terre de Surie, car ils auoient tous grande confiance en luy, pour l'amour de son feu pere qui tant valut au commencement de la conqueste de la terre sainẽte, en ce mesme temps arriua le tres-chrestiẽ roy de France en la sainẽte cité de Hierusalem, là où le

GODEFFROY DE BVILLON. 461

le roy de Hierusalem & tout le peuple generalemẽt le reçeut à moult grand honneur & luy fut faicte bonne chere, & quand il eut là seiourné par aucuns iours luy & l'Empereur de Rome, lequel estoit ia venu en la sainẽte cité de Hierusalem, auec le roy de Hierusalem, le patriarche & plusieurs autres prelats qui là estoient, & grand planté d'autres nobles & vaillans cheualiers tindrent ensemble conseil comme ils seroient pour tousiours augmenter & accroistre la sainẽte terre de Hierusalem & pays de Surie: pour resister aux turcs ennemis de nostre seigneur, & de la sainẽte foy catholicque, si fut dit & accordé en ceste consultation que tous les princes se assembleroient à vn iour entre eux ordonné en la ville d'Acre, pour tous d'vn accord ordonner tout ce qui seroit de besoin & necessité de faire pour l'honneur de Dieu en tous les pays d'Outremer là où chacun d'eux comparut à la iournee par eux ordonnee.

Soylu Fransa Kralı'nın Türklerle nasıl karşılaştığı. Ve öncü birliğin ve ordunun geri kalanının kendisinden ayrılması sebebiyle adamlarının nasıl bozguna uğradığı üzerine.

BÖLÜM XCII.

Roma İmparatoru Conrad, Konstantinopolis'e gitmek üzere ayrıldığında, çok Hristiyan Fransa Kralı günlerce yol alarak İncilci Aziz Yuhanna'nın bu dünyadan göçüp Efendimiz İsa Mesih'e kavuştuğu ve inanıyoruz ki merhametle bu dünyadan cennetin ebedi şanına taşındığı Efes [Ephese] şehrine geldi; bu şehirde Ponthieu Kontu öldü, Tanrı ruhuna rahmet eylesin. Ardından Fransa Kralı oradan ayrıldı ve Menderes [Menandre] Köprüsü'ne ulaştı; adamlarıyla birlikte nehrin yukarısında konakladı. Bilinmelidir ki Türkler nehrin diğer tarafındaydılar; öyle ki bizim insanlarımız atlarını suladıklarında, Türkler üzerlerine oklar ve mızraklar fırlatmak için kendilerini zorluyorlardı. Ertesi gün yollarına devam ederken, dindar Hristiyan askerlerimiz düşmanlarına rağmen geçebilecekleri oldukça iyi bir geçit buldular; orada iki fersah boyunca ilerlediler. Fransa Kralı ve adamları onlarla yiğitçe savaştılar, Türkler bozguna uğratıldı ve Hristiyanlar orada kendilerini çok zenginleştiren muazzam bir ganimet elde ettiler.

Bundan büyük bir memnuniyet duydular, ardından ertesi gün yola çıkarak Likya [Lifche] topraklarına kadar geldiler; bilinmelidir ki Likya'ya ulaşmak için büyük ve sarp bir dağı aşmaları gerekiyordu. Biri diğerinin önünden yürümek üzere düzene girdiler; çünkü dağın zirvesinde ve başında konaklamak üzere önceden anlaşmış ve sözleşmişlerdi. Fakat öncü birliği yöneten ve ordunun önünden yürüyen Geoffroy de Rosson, bu dağın üzerine çıktığında, bazı adamları ona bu dağın biraz daha ilerisinde konaklamak için çok güzel, geniş ve düz bir ova olduğunu söylediler; o da bu tavsiyeye uyarak dağın ötesine doğru at sürdü ve söylendiği gibi o ovayı buldu. Adamlarıyla birlikte oraya yerleşti. Oysa arkadan gelen Fransa Kralı ve diğerleri, dağın zirvesinde konaklamak için vaktin zaten çok geç olduğunu görüyorlardı; çünkü önceden böyle karar verilmişti ve bu yüzden yola hızlıca devam etmemişlerdi. Türkler ise her an onların ne yaptığını gizlice gözlüyorlardı; ordunun öncü birliğinin dağı aştığını, Fransa Kralı'nın ise yanında çok az askerle arkada kaldığını fark eder etmez hemen harekete geçtiler. Kral ve onunla birlikte dağın bu sarp geçidinde ve dar yollarında bulunan artçı birlikler aniden pusuya düşürüldü; Türkler çok şiddetli bir baskın düzenlediler. Bizim insanlarımızın toparlanacak vakti olmadı; çünkü yollar dar olduğundan saf halinde yayılamıyorlardı, bu yüzden büyük bir baskı altında kaldılar. Yine de Fransız Hristiyanları yiğitçe kendilerini savundular ve ellerinden gelenin en iyisini yaptılar.
Ancak nihayetinde tamamen bozguna uğratıldılar; orada pek çok yiğit adam ve soylu şövalye öldü ve bu bozgunda esir düştü, bundan dolayı çok büyük bir kayıp ve zarar yaşandı. Çünkü Fransa Krallığı'nın en asil toprakları bu feci kayıptan dolayı harika bir şekilde zayıfladı ve soylu kralın fidyelerini ödemek üzere büyük meşakkatler çekildi. Bilinmelidir ki dağın ötesine geçmiş olan öncü birliktekiler bu bozgundan tamamen habersizdiler; çünkü onlar kralı ve diğerlerini beklemek üzere çadırlarını ve pavyonlarını kurmuş, her şeyi düzene sokmuşlardı. Çok Hristiyan Fransa Kralı ise bazı şövalyeler ve adamları sayesinde bu feci bozgun tehlikesinden kıl payı kurtuldu; Türklerin saldırısını gördüklerinde kralın atının dizginlerinden tutarak onu çatışmanın ortasından dışarı çıkardılar, canını kurtarmak için onu emniyetli bir yere doğru hızla götürdüler. Böylece gece yaklaştı ve o saatten sonra göz gözü görmez oldu; bu yüzden savaş durdu ve Türkler geri çekildiler. Bu savaştan sağ kurtulup kaçabilen bizim insanlarımız, yollarını hangi yöne çevireceklerini bilemiyorlardı; ancak öncü birliklerinin çadırlarındaki ateşleri ve ışıkları görene kadar Tanrı'nın yardımıyla ilerlediler. Hızla ve büyük bir gayretle o tarafa yöneldiler; çok Hristiyan Fransa Kralı oraya yanında o kadar az insanla ulaştı ki, dağın üzerinde başlarına gelen o feci ve acı kaybı ağlayarak onlara teker teker anlattı. Dağı daha önce geçmiş olanlar bu feci bozgunu öğrendiklerinde hep birlikte öyle büyük bir yasa boğuldular ki bunu kelimelerle ifade etmek imkansızdır; kısacası ağlamaktan ve feryat etmekten başka hiçbir şey duyulmuyordu. Eğer Türkler o sırada onların üzerine yeniden yürümüş olsalardı, hepsi tamamen helak olur ve yok edilirdi; fakat Tanrı onların çadırlarından ve pavyonlarından dışarı çıkmalarına izin vermedi. Ertesi sabah, ailelerini ve dostlarını kaybeden Hristiyanlar acı feryatlarla birbirlerini çağırıyorlardı; baba oğlunu, yeğen amcasını, kuzen akrabasını arıyordu. Birbirlerine sarılarak öyle ağlaşıyorlardı ki Suriye topraklarında daha önce hiç böyle kederli bir matem yaşanmamıştı; bu feci

bozgun, Rabbimizin lütuf yılı bin yüz kırk sekiz (1148) yılının Ocak ayında gerçekleşti.
Sık sık bir felaketin ardından bir başkası geldiği gibi; bu bozgundan sonra insanlarımız harika bir şekilde feci, tehlikeli ve kötü yollara saptılar. Nereye gittiklerini bilemiyorlardı, yollarını tamamen kaybetmişlerdi; bazen bir tarafa, bazen diğer tarafa sapıyorlardı, yiyecekleri tamamen tükenmişti ve öyle muazzam bir kıtlık baş gösterdi ki her an tamamen ümitsizliğe düşmek üzereydiler. Eğer kendilerini her zaman umut içinde koruyan Tanrı'nın ilahi inayeti olmasaydı helak olacaklardı. Onların çektikleri bu meşakkati, açlığı ve perişanlığı teker teker anlatmak çok uzun sürer; ancak her zaman Tanrı'nın merhametine güvenerek yollarına devam ettiler. Nihayetinde bu büyük darlıktan kurtularak Antalya [Sathalie] şehrine ulaştılar; Tanrı onlara öyle bir lütuf bahşetti ki, o feci bozgundan sonra yollarda karşılarına tek bir Türk bile çıkmadı ve onlara hiçbir zarar veremedi, bunun için Tanrı'ya şükrettiler. Fransa Kralı ve adamları Antalya'da bir süre dinlenip ihtiyaçlarını karşıladılar. Ardından deniz yoluyla oradan ayrıldılar; yelken açarak Antakya [Anthioche] şehrinin içinden geçen o meşhur nehrin kıyısındaki şanlı Aziz Simeon limanına ulaştılar. Fransa Kralı adamlarıyla birlikte Antakya şehrine girdi; orada prens [Raymond de Poitiers], şehrin tüm din adamları ve halkı tarafından çok şereflice kabul edildi, onun onuruna büyük şenlikler yapıldı. Tüm bu ağırlamaların ardından, Antakya Prensi Fransa Kralı'na alçakgönüllülükle yalvararak; Antakya'yı çokça yıpratan, topraklarını harap eden bazı komşu şehirleri fethetmek konusunda kendisine yardım etmesini rica etti. Fakat soylu kral ona çok dürüstçe teşekkür ederek bu teklifi nazikçe reddetti; kendisinin her şeyden önce kutsal Kudüs şehrine gitmek üzere yola çıktığını, hac ibadetini tamamlamadan önce hiçbir askeri işe girişmeyeceğini bildirdi. Kudüs Kralı'nın ve o kutsal toprakların baronlarının tavsiyelerine uyarak hareket edeceğini söyledi; kralın bu kesin cevabı üzerine Antakya Prensi, Fransa Kralı'na karşı harika bir şekilde öfkelendi ve kırıldı. Hatta bazı dostları, prensin krala karşı gizli bir hile planladığını söyleyerek kralı uyardılar; bunun üzerine Fransa Kralı, hac ibadetini yerine getirmek amacıyla Antakya'dan süratle ayrıldı ve doğrudan Suriye topraklarına doğru yola çıktı.
Yaklaşık bu aynı dönemde, Roma İmparatoru, söylediğim gibi imparator olan eniştesiyle birlikte bir süre kaldıktan sonra Konstantinopolis şehrinden ayrıldı; deniz yoluyla doğrudan Akra [Acre] şehrine ulaştı. Oradan, hac ibadetini yerine getirmek amacıyla kutsal Kudüs şehrine geçti. Hemen ardından, Toulouse Kontu da [Alfonso Jordan] kendi adamlarıyla birlikte Akra şehrine ulaştı; kendisi, Kutsal Topraklar'ın ilk fethinde yiğit Bouillon'lu Godefroy ile birlikte buralarda çok yiğitçe savaşmış olan o iyi Toulouse Kontu'nun oğluydu. Bu yüzden, bölge halkı o şanlı kanı taşıyan bu soylu kontu görmeyi canıgönülden arzuluyorlardı; kendisi her türlü asil ahlakla ve erdemle doluydu. Akra şehrinde çok kısa bir süre kaldıktan sonra, adamlarıyla birlikte Sezariye [Şeyzer] şehrine doğru yola çıktı; fakat orada bazı kıskanç adamlar tarafından feci şekilde zehirlendi, bu yüzden dindarca vefat etti ve hayatını kaybetti. Onun bu ani ölümü Hristiyanlar için büyük bir kayıp oldu ve tüm Suriye topraklarında arkasından büyük bir yas tutuldu; çünkü Kutsal Topraklar'ın fethinde büyük hizmetleri

dokunmuş olan babasının onuruna ona çok güveniyorlardı. Tam bu sırada, çok Hristiyan Fransa Kralı da kutsal Kudüs şehrine ulaştı.
Kudüs Kralı [III. Baudouin] ve tüm şehir halkı onu çok büyük bir şerefle kabul ettiler, onun onuruna muazzam ağırlamalar yapıldı. Kendisi, daha önce kutsal şehre gelmiş olan Roma İmparatoru, Kudüs Kralı, Patrik ve orada bulunan diğer tüm yüksek din adamlarıyla birlikte birkaç gün kaldıktan sonra; aralarında pek çok soylu ve yiğit şövalyenin de bulunduğu büyük bir devlet konseyi topladılar. Bu konseyde, kutsal Kudüs topraklarını ve Suriye vilayetlerini, Efendimizin ve kutsal Katolik inancının düşmanı olan Türklere karşı her zaman nasıl koruyup büyüteceklerini uzun uzadıya görüştüler. Yapılan müzakerelerin ardından ortak bir karara varıldı: Tüm prensler, belirlenen bir günde Akra şehrinde bir araya geleceklerdi; orada, deniz aşırı ülkelerde Tanrı'nın onuru için yapılması gereken her türlü askeri ve idari hazırlığı tam bir mutabakatla karara bağlayacaklardı. Böylece her biri, kendilerine emredilen o günde şahsen hazır bulunmak üzere sözleştiler.

Comme l'Empereur de Rome, le roy de France, le roy de Hierusalem & plusieurs autres barons chrestiens allerent à la ville de Damas, où ilz se mãstrerent tres-vaillans & cheualeureux à l'encontre des turcs.

CHAP. XCIII.

EN l'an de grace mil cent quarante sept ans, le vingthuitiesme iour du mois de May, l'Empereur de Rome, le roy de France & le roy de Hierusalem auec plusieurs autres barons & nobles cheualiers vindrent &

& se trouuerent au parlement qui se deuoit faire & tenir en la ville d'Acre, si comme ils auoient parauãt ordonné en la cité de Hierusalem ainsi qu'il est dict eux estans assemblez en la ville d'Acre au conseil eut moult de parolles entre les princes, lesquelles ie ne puis toutes rediger pour la prolixité qui y pourroit estre & ennuier les lisseurs, mais apres toutes diffentiõs & parolles fut vnanimemẽt deliberé & arresté entre tous les assistans à ce noble conseil qu'ilz yroyent tous ensemble assieger la ville & le royaume de Damas, si firent chacun d'eux preparer leurs gens, & puis ordonnerent leurs batailles tellement qu'ils eurent vne grande armee, dequoy ilz firent & deuiserent trois batailles, desquelles le roy de Hierusalem mena & conduit la premiere, & auec luy tous ses gens & ceux de sa terre, le roy de France mena la deuxiesme bataille & auec luy tous les françois qui l'auoient amenez, & l'Empereur de Rome conduit & mena la troiziesme bataille & auecques luy tous les Romains & ytaliens qu'il auoit amenez. Et ainsi ordonnez auecques chacuns leurs barons & nobles cheualiers marcherent tant auant par leurs diligences qu'ils virent & apperçeurent la ville de Damas, deuant laquelle ils vindrent mettre & asseoir leur siege. Lequel ils dresserent deuers la partie des iardins de la ville, car ils pouuoient mieux cõtrainndre les turcs qui estoient dedans par celle partie que par autre. Et si tost comme ils vindrent és iardins ils trouuerent les turcs & payens de Damas lesquels estoyent yssus hors de la ville pour destourber & empescher de mettre le siege. Et tellement qu'ils se combatirent à nos gens & eut pour ceste premiere

premiere venue vn moult grand assaut, mais pour brief dire furent les turcs incontinent deconfits & par force rechassez confusiblement en leur ville & puis approcherent les batailles de noz gens pres de la ville selon leur ordonnance, en telle maniere que le roy de Hierusalem qui auoit la conduicte de la premiere bataille marcha le plus pres de la ville quo il peut, & ainsi comme il se cuida loger pres de la ville pour soy monstrer vaillant & preux, les turcs de Damas yssirent hors de la ville & coururent sur luy si vigoureusement qu'il le firent retourner iusques aupres de la bataille du roy de France, & si tost comme l'Empereur de Rome vit & apperçeut la prouesse & hardiesse des turcz, il frappa son cheual des esperons & courut si vaillamment & de bon courage alencontre des turcz qu'il passa diligemment parmy tout l'ost du roy de France, lequel s'assembla auec l'Empereur, & d'vn commun accord assaillirent les turcs merueilleusement, & est assauoir que l'Empereur de Rome fit vn moult beau coup, duql il en fut moult longuement parlé: car il coupa vn turc parmy le col, lequel il frappa d'vn si bõ courage que le coup descẽdit par dessoubz le bras fenestre si qu'il fit deux pieces dudit turc, dont quand les turcs virẽt la vaillance & noble courage de l'Empereur ils ne furent depuis oncques si hardis de demeurer, mais furent contraincts d'eux retirer dedans la ville de Damas, estans à sauueté ils commencerent à parler de ce coup que l'Empereur auoit fait, & en furẽt esbahis, & quãd les turcz se furẽt ainsi retirez en la ville, nos gens se logerẽt à leur plaisir, & s'efforçerent de gouuer la ville de leur pouoir, en maniere q̃ les turcs q̃ dedans

dans la ville de Damas se tenoient comme pour tous desconfits se par malice ne trouuoient maniere de faire leuer le siege.

Or aduint que ceux de la ville de Damas conspirerent entre-eux vne certaine malice, car ils sçauoient & congnoissoient certainement que en la terre de Surie c'est assauoir au pays du roy de Hierusalem y auoit aucuns connoiteux & auaricieux apres la pecune si que les turcz de Damas leurs promirent moult grand auoir, mais qu'ils peussent trouuer maniere de faire partir le siege de là où il estoit assis, & en telle maniere firent secrettement leurs besongnes qu'ils conuindrent auec aucuns chrestiens de la terre de Surie pour ce faire, & est assauoir que c'e stoient aucuns riches hommes & hereditez qui auoient port & authorité en l'ost & armee des chrestiens, mais nonobstant ne sont-il pas nommez ne declarez en l'histoire. Toutesfois trouuerent maniere de faire & accomplir ce qu'ils auoiẽt promis aux turcz, & brief dirent au roy de France & à l'Empereur de Rome que la ville & cité de Damas estoit beaucoup plusfoible de l'autre partie q'elle n'estoit où estoit le siege, & tellement suborneren t les chrestiens par leur faux donner à entendre que les princes creurent le conseil des traystres & se partirent de là où ils estoient & allerent de l'autre partie, & quand l'ost & siege des chrestiens eut bien esté quatre iours au lieu (qui pas les traistres fut deliberé) noz gens apperçeurent bien notoirement qu'ils estoient trahis, car la ville n'auoit garde d'estre prinse ne gaignee de celle partie: car c'estoit le plus fort lieu & mieux desfensable de toute la ville, si se pense

serent les chrestiens de retourner au lieu dont ilz estoyent partis: mais ilz ne peurent: car les turcz y auoyent moult diligemment fait faire grandes trenchees & larges fossez, lesquelz ilz auoyent bien garnis de gens-d'armes & de bons engins pour deffendre d'en approcher, & ainsi se peurent bien apperçeuoir les chrestiens qu'ilz estoyent trahis: car leur siege estoit pour lors en vn lieu où ils ne pouuoient auoir aucuns viures, si furent tous d'accord d'eux estongner par bon conseil & se retirerent en Hierusalem, dont est assauoir que de telle trahison furẽt moult courroucez & desplaisans les nobles chrestiens du pays de France & d'Alemagne, en disant que la terre de Damas seroit mal employee en telz chrestiens: comme aucuns de Surie, & qu'il n'estoit ia besoin de leur conquester: car ceux qui auoyent faicte & commise la trahison valloyent pis que Sarrazins, sauf l'honneur de chrestienté, & sur ce pas pourroit estre demandee vne question, pourquoy noz gens les chrestiens se trahirent ainsi l'vn l'autre: mais il n'est aucun qui de ce peut estre certain & si fut le cas bien songneusement enquis d'aucuns chrestiens: combien toutesfois que plusieurs y peurent bien penser & imaginer deux causes, desquelles l'vne fut que quand le ville de Damas fut assiegee par la maniere & au lieu qu'il est dit elle valoit autant comme gaignee, parquoy le conte de Flandres se retira vers l'empereur de Rome, le Roy de France, & le roy de Hierusalem en leur priant & requerant humblement comme pour chose asseuree qu'ils leur pleut de luy otroyer que quand la ville seroit prinse qu'ils luy en donnassent la seigneurie &

possession, & ainsi à sa requeste les trois nobles princes luy otroyerent sa demande, laquelle ilz confirmerent d'vn commun accord, parquoy se penserẽt aucuns que les barons qui ia estoyent hereditez au pais de Surie ne fussent mal contens de ceste chose: car ilz ne queroyent pas qu'vn si riche prince comme le conte de Flãdres eut terre ne heritage au pais de Surie ny és lieux voisins, & l'autre & derniere cause fut qu'aucuns estimerent & imaginerẽt entre-eux que le prince d'Anthioche auoit aucune haine ou rancune auec le Roy de France, & pouuoit estre possible qu'il auoit mandé & requis aucuns des barons de Surie qu'il ne souffrissent ou laissassent aucunement permettre que le Roy de France fit chose honorable ne digne de memoire en tout le pais, & les aucuns chrestiens dirent & magnifesterent publiquement, que ce fut pour or & argent que les barons de Surie reçeurent des Turcz, & q̃ par leur cõuoitise & maudite auarice auoient ainsi trahis: mais toutesfois ne furent onc mis n'escritz en Cronicques les noms de ceux qui commirent & perpetrerent celle trahison combien qu'il fut depuis assez congneu & manifesté.

Roma İmparatoru, Fransa Kralı, Kudüs Kralı ve diğer pek çok Hristiyan baronun Şam şehrine nasıl gittikleri; orada Türklere karşı nasıl son derece yiğitçe ve şövalyeye yakışır şekilde kendilerini gösterdikleri üzerine.

BÖLÜM XCIII.

Rabbimizin lütuf yılı bin yüz kırk yedi yılında, Mayıs ayının yirmi sekizinci gününde, Roma İmparatoru, Fransa Kralı ve Kudüs Kralı, diğer pek çok baron ve soylu şövalyeyle birlikte Akra şehrinde toplanması gereken parlamentoya (konseye) geldiler; tıpkı daha önce Kudüs şehrinde kararlaştırılıp düzenlendiği gibi. Akra şehrinde toplanan bu asil konseyde prensler arasında pek çok söz söylendi; okuyucuları sıkmamak ve lafı uzatmamak adına bunların tamamını buraya yazmıyorum. Ancak tüm görüş ayrılıkları ve tartışmaların ardından, bu asil konseyde hazır bulunanların tamamı tam bir mutabakatla ve oybirliğiyle; Şam [Damas] şehrini ve krallığını hep birlikte kuşatmaya karar verdiler. Her biri kendi adamlarını hazırladı; ardından ordularını öyle bir şekilde nizama soktular ki muazzam büyüklükte tek bir ordu meydana getirdiler. Bu orduyu üç safa (tümene) ayırdılar: Kudüs Kralı, kendi adamları ve o toprakların halkıyla birlikte birinci safı yönetti ve ona öncülük etti; Fransa Kralı, yanına getirdiği tüm Fransızlarla birlikte ikinci safı yönetti; Roma İmparatoru ise yanına getirdiği tüm Romalılar ve İtalyanlarla birlikte üçüncü safı yönetti. Her biri kendi baronları ve soylu şövalyeleriyle birlikte bu düzende büyük bir gayretle ilerlediler; nihayetinde Şam şehrini gördüler ve ona ulaştılar, ardından şehrin önünde kuşatma düzenini kurdular. Kuşatmayı, şehrin bahçelerinin bulunduğu tarafa doğru yönelttiler; çünkü içerideki Türkleri bu taraftan sıkıştırmanın ve onlara boyun eğdirmenin diğer her yerden daha kolay olacağını düşünüyorlardı. Ancak onlar bu bahçelere ulaştıkları an, Şam'ın Türkleri ve Paganları, Hristiyanların kuşatma düzeni kurmasını engellemek ve onları geri püskürtmek amacıyla süratle şehirden dışarı çıktılar. Bizim insanlarımızın üzerine öyle bir şekilde atıldılar ki bu ilk karşılaşmada harika ve muazzam bir çatışma gerçekleşti; fakat çok kısa bir süre içinde Türkler aniden bozguna uğratıldılar ve şövalyelik gücüyle, büyük bir karmaşa içinde kendi şehirlerinin içine geri kaçmak zorunda kaldılar. Ardından bizim saflarımız nizama uygun olarak şehrin surlarına iyice yaklaştılar; öyle ki, ilk safın komutasını elinde tutan Kudüs Kralı, şehre elinden geldiğince en yakın mevkide konuşlandı ve buraya yerleşti. Kendisinin ne kadar yiğit ve cesur olduğunu göstermek amacıyla tam surların dibine çadırını kurduğu sırada, Şam Türkleri aniden yeniden şehirden dışarı fırladılar; onun üzerine öyle güçlü bir şekilde koştular ki onu Fransa Kralı'nın safına kadar geri çekilmek zorunda bıraktılar. Roma İmparatoru, Türklerin bu cesaretini ve atılganlığını fark eder etmez atını mahmuzladı; mahmuzları vurduğu gibi büyük bir yiğitlikle ve iyi bir cesaretle Türklerin üzerine doğru atıldı. Türklerin arasında öyle harika bir cesaretle çarpıştı ki Fransa Kralı'nın tüm ordusunun içinden geçerek İmparator'un safıyla birleşti; ortak bir kararla Türklerin üzerine hep birlikte öyle bir saldırdılar ki Roma İmparatoru orada harika bir askeri başarı sergiledi ve bu başarısı uzun süre dillerde dolaştı. Çünkü karşısına çıkan devasa bir Türk'ün tam boynuna öyle güçlü ve yiğitçe bir darbe vurdu ki, kılıç darbesi sol memesinin altından aşağıya kadar inerek o Türk'ü iki parçaya ayırdı. Türkler, İmparator'un bu muazzam şövalyeliğini ve asil cesaretini gördüklerinde, orada daha fazla duracak cesareti

kendilerinde bulamadılar; geri çekilmek zorunda kalarak emniyet içinde Şam şehrinin içine kaçtılar. Onlar bu şekilde şehrin içine sığındıklarında, İmparator'un yaptığı bu muazzam darbeyi birbirlerine anlatıyor ve harika bir şekilde şaşkınlık ve dehşet içinde kalıyorlardı. Türkler bu şekilde şehrin içine çekildiğinde, bizim insanlarımız kendi arzularına göre oraya yerleştiler; Şam şehrini tamamen ele geçirmek amacıyla ellerinden gelen tüm çabayı göstererek kuşatmayı büyütmeye başladılar, öyle ki içeride mahsur kalan Türkler hileye ve sinsi planlara başvurmadıkları sürece bu kuşatmayı kaldırmanın hiçbir yolunu bulamayacaklarını kesin olarak anladılar.
Şöyle oldu ki; Şam şehrinin içindekiler kendi aralarında sinsi ve kötü bir plan kurguladılar. Çünkü Suriye topraklarında, yani Kudüs Kralı'nın tabiiyetindeki ülkede, paraya karşı harika bir şekilde hırslı, tamahkar ve açgözlü bazı tanıdıklarının ve dostlarının bulunduğunu kesin olarak biliyorlardı. Şam Türkleri onlara çok büyük hazineler, altınlar ve muazzam mallar vadettiler; eğer Hristiyan ordusunun kurulu olduğu o mevcut kuşatma yerini değiştirmesini ve oradan kaldırılmasını sağlayacak bir yol bulabilirlerse bu zenginlikleri onlara teslim edeceklerini bildirdiler. Bu sinsi vaatler üzerine, Hristiyan ordusunun ve konseyinin içinde bulunan, makam ve otorite sahibi olan o bazı Hristiyanlar paraya tamah ettiler; ancak isimleri Hristiyanlığa leke getirmemesi için tarihte zikredilmemiş ve kroniklere yazılmamıştır. Her şeye rağmen, Türklerin kendilerine vadettiği o sinsi planı yerine getirmek amacıyla bir yol buldular; süratle Fransa Kralı'nın ve Roma İmparatoru'nun yanına giderek onlara dediler ki: "Şehrin ve kalenin bu tarafı çok güçlüdür; oysa şehrin diğer tarafı çok daha zayıftır, kuşatmanın orada kurulması halinde burayı ele geçirmek çok daha kolay ve zahmetsiz olacaktır." Hainlerin verdiği bu kötü tavsiyeye inanan Hristiyan prensler, konseyin bu kararına uydular; ordularını kurmuş oldukları o mevcut verimli yerden kaldırarak şehrin diğer tarafına doğru hareket ettiler ve oraya yerleştiler. Ancak Hristiyanların ordusu ve kuşatması, hainlerin planladığı o yeni yere tam olarak yerleşip orada birkaç gün kaldığında; bizim insanlarımız hiçbir şüpheye yer bırakmayacak şekilde açıkça anladılar ki kendilerine tamamen ihanet edilmişti. Çünkü geldikleri o yeni tarafta şehrin hiçbir şekilde zaptedilmesi mümkün değildi ve burası tüm şehrin en güçlü, savunması en mükemmel ve en tahkim edilmiş yeriydi. Ayrıca Hristiyanlar buraya geçtiklerinde, eski yerlerinde sahip oldukları o bol yiyeceklerden ve erzaklardan tamamen mahrum kaldılar; çünkü bu yeni tarafta ne bir damla su ne de yiyecek tek bir lokma erzak bulabiliyorlardı. Sırf bu sinsi hainler yüzünden ordugahın içinde öyle feci bir kıtlık ve açlık baş gösterdi ki her an tamamen ümitsizliğe düşmek üzereydiler; eğer kendilerini her zaman koruyan Tanrı'nın ilahi inayeti olmasaydı helak olacaklardı.
Ancak onların düştüğü bu büyük meşakkati ve uğradıkları feci zararları teker teker anlatmak çok uzun sürer; bu yüzden her zaman Tanrı'nın merhametine güvenerek geri dönmeye karar verdiler. Çünkü Türklerin bu yeni tarafta çok büyük hendekler kazdığını, geniş kanallar açtığını ve buraları her türlü askeri alet ve yiğit askerle çok iyi donattığını net bir şekilde görüyorlardı; Hristiyanlar buraya yaklaşamayacaklarını açıkça anladılar. Kuşatmanın bu şekilde haince bozulduğunu gören Fransa ve Almanya'nın soylu Hristiyan şövalyeleri harika bir şekilde öfkelendiler ve büyük bir kırgınlık duydular; Şam topraklarının bu sinsi ihanet yüzünden boşa harcandığını

söyleyerek birbirleriyle tartışmaya başladılar. Ancak bu ihaneti bizzat kimlerin kurguladığını ve yürüttüğünü kesin olarak ortaya çıkarmak hiçbir şekilde mümkün olmadı; her ne kadar bu mesele Hristiyanlar arasında uzun süre araştırıldıysa da kesin bir kanıta ulaşılamadı. Yine de tarihçiler arasında bu konuda iki farklı sebep ve düşünce ileri sürülmüştür: Bunlardan ilki şudur; Şam şehri henüz kuşatma altındayken ve ele geçirilmesi an meselesiyken, Flandre Kontu [Thierry] öne çıkarak Roma İmparatoru'na, Fransa Kralı'na ve Kudüs Kralı'na alçakgönüllülükle yalvarmış, Şam şehri fethedildiğinde buranın yönetiminin, senyörlüğünün ve mülkiyetinin tamamen kendisine verilmesini talep etmişti. Bu üç soylu prens de onun bu isteğini kabul ederek şehri ona vadetmişler ve bu kararı tam bir mutabakatla onaylamışlardı. İşte bu yüzden, Suriye topraklarında kadim zamanlardan beri yerleşik olan ve buralarda miras hakları bulunan yerel Hristiyan baronların bu duruma çok içerledikleri ve büyük bir hoşnutsuzluk duydukları ileri sürülmüştür; çünkü onlar, Flandre Kontu gibi dışarıdan gelen çok zengin ve güçlü bir prensin kendi komşuluklarında böyle bir mülk edinmesini asla istemiyorlardı. İkinci ve sonuncu sebep olarak ise şu iddia edilmiştir; bazı adamlar, Antakya Prensi'nin [Raymond de Poitiers] Fransa Kralı'na karşı duyduğu o gizli kin ve nefret yüzünden Suriye baronlarına gizlice mektuplar gönderdiğini, Fransa Kralı'nın tüm ülkede şerefli, onurlu ve hafızalara kazınacak böyle büyük bir fetih yapmasına hiçbir şekilde izin vermemelerini ve buna engel olmalarını onlardan rica ettiğini düşünmüşlerdir. Bazı Hristiyanlar ise açıkça ve halkın gözü önünde ilan ederek dediler ki: Suriye baronları bu sinsi ihaneti tamamen Türklerden aldıkları muazzam altın ve gümüş paralar karşılığında yapmışlardır; kendi hırsları ve lanetli açgözlülükleri yüzünden kendi din kardeşlerini bu şekilde arkalarından satmışlardır. Ancak her ne kadar bu ihaneti işleyenlerin kimler olduğu sonradan net bir şekilde öğrenildi ve manifest edildi ise de, isimleri Hristiyanlığa leke getirmemesi için asla hiçbir resmi kroniğe ve dindar kitaba yazılmamıştır.

Comme l'empereur de Rome & le roy de France retournerent chacun en leur pais. Et comme le Turc Noradin assembla ses gens d'armes pour venir guerroyer en la terre d'Antbioche. Et comme le Prince d Antbioche fut occis en bataillant contre les Turcz.

CHAP. XCIIII.

Assez

Assez tost apres les choses dessusdites s'assemblerent les princes & barons chrestiens, & tindrent conseil en la sainct̃e Cité de Hierusalem comme ilz feroyent, mais en leur consultation ne peurent accorder ensemble, parquoy l'Empereur de Rome print honnestement congé des Roys de France, & de Hierusalem, & des autres princes & barons chrestiens, & puis retourna en son pais, & là ne vesquit q̃ trois ans apres son retour, & fut empereur apres luy son neueu nommé Frederic, le Roy de France demoura depuis le depart de l'empereur vn an entier en la terre sainct̃e: mais il ne fot en aucune cõquesle durant tout ce temps, parquoy l'an renolu, apres retourna paisiblement en France. Et quand il fut retourné à Paris sa femme fut separee de luy par diuorce, & selon l'ordonnance de la court de Rome pource que lignage & prochainne parenté fut trouuee entre eux deux, de laquelle chose ie me tairay pour le present, & retourneray aux faicts & iestes de la sainct̃e terre de Hierusalem, & des pais d'outre mer, si est assauoir qu'en ce temps aduint que Noradin, filz & successeur du seigneur de la ville de Halappe, & prince de la cheualerie des Damassienz assembla & fit appareiller en faict de guerre autant de Turcz comme il luy fut possible & vint hardimẽt en la terre d'Anthioche pource qu'il sçauoit certainement que l'empereur de Rome & le Roy de France estoyent chacun retournez en leurs pais, & incõtinent que Raymond le prince d'anthioche sçeut la venue des Turcz, il fit semondre & inuiter les barõs & nobles de sa terre pour venir expeller le Turc

Noradin & ses gens: mais ce prince fut si hatif & soudain en son affaire, qu'il ne peut onc attendre ceux qu'il auoit mandez: mais incontinent & sans grand auis se partit & yssit d'Anthioche, & auec si peu de gẽs comme il pouuoit auoir, il se delibera de venir combatre à l'encontre des turcz.

Et quand le Turc Noradin sçeut la venue du Prince il se douta qu'il n'eut foison & grande quantité de gens auec luy, parquoy il fit leuer son ost d'vn chasteau qu'on appelle Naple, lequel il auoit assiegé & se retira en vne autre sienne forteresse. Puis fit espier dilligemment, & s'enquerir de tout l'ost & armee du prince d'Anthioche, & aussi mit peine de sçauoir s'il luy venoit point aucune ayde, & combien il auoit de gens, si sçeut tantost le contenu de tout son fait & de son emprinse, & comme il auoit peu de gens & si n'estoit pas attẽdant gueres grand secours: mais il est assauoir que le prince d'Anthioche estoit si hardy qu'il ne doutoit turc ne barbare, & tellement qu'il ne daigna retraire pour quelque chose qu'il fut aduerti que Noradin auoit vne grande quantité de turcz aues luy, ausquelz la quantité de ses gẽs ne se comparoit en aucune maniere. Et quand Noradin vit & apperceut l'outrecuidance du Prince d'Anthioche il vint secrettemẽt de nuict à son ost, & tellement que de toutes pars enuironna luy & ses gens les nobles chrestiens.

Et quand le iour fut venu, & le prince d'Anthioche eut ainsi appergeu les Turcz à l'entour de luy il se repentit grandemẽt de ce qu'il auoit entreprins. Mais c'estoit trop tard, & n'estoit pas heure: mais toutesfois auoit-il encores vn si grand courage qu'il

qu'il ordonna sa bataille de tant de gens comme il pouuoit auoir, & incontinent le prince d'Anthioche commença à venir sur les Turcz, auquelz il se combatit si vaillãment qu'il en occit, & mit à mort vne grande quantité: mais la fin fut que luy & ses gens les nobles chrestiens ne peurent plus soustenir la multitude des turcz qui les oppressoyent merueilleusement, parquoy ilz furent contraints de prendre la fuitte pour sauuer leurs vies: mais le Prince qui estoit magnanime & vaillant combatant, ne daigna onc fuir ne laisser aucuns des siens qui la estoyẽt demourez: incessamment se combatoit aux turcz auec si peu de gens qu'il pouuoit plus auoir, & ainsi apres plusieurs beaux coups, & nobles faictz d'armes, fut occis & mis à mort le noble Prince d'Anthioche, dont ce fut grand dommage & grand desplaisir pour tous les chrestiens: car il estoit moult preux & noble prince en tout fait de guerre, & ainsi moururent vaillamment tous les deuoirz chrestiens qui estoyent demourez auec luy en la bataille. Et quand Noradin vit que le Prince d'Anthioche estoit occis & mis à mort en la bataille il fit couper la teste de son corps, lequel estoit mort, & puis apres les deux bras & leur fit porter auec luy en signe de victoire qu'il auoit eu & sur les chrestiẽs, & apres que le Turc Noradin se fut retiré de ce lieu, les chãbellans du Prince Raymond prindrent le corps de leur maistre lequel estoit tout desmembré: mais ilz le recongneurent par aucunes playes qu'il auoit au corps, si l'enseuelirent honnorablement & le porterent en la Cité d'Anthioche, là où il fut solemnellement enseputuré en la grande Eglise Cathedrale.

le Cité, d'autres moult vaillans & nobles hommes furent morts en ceste bataille, & speciallement vn bon & hardi cheualier appellé Baudouin de Rames auec plusieurs autres grands personnages desquelz i'ay laissé & obmis les noms pour plus briefue expedition, & fut faicte ceste desconfiture au mois de Juillet, l'an de nostre Seigneur mil cent & quarante huit, & apres toutes ces choses Noradin le Turc demant dit, enuoya la teste du Prince d'Anthioche, & le bras dextre à son souuerain seigneur, le Calife de Turquie & de Barbarie, lequel aussi enuoya lesdits membres du prince d'Anthioche aux autres grands Turcz ses voisins pour leurs faire feste de ce que Noradin auoit occis & mis à mort le plus preux & le plus hardy de tous les chrestiens, moult se tenoit Noradin heureux de ceste aduenture, dont il monta en orgueil & outrecuidance, & comme fier, & ambitieux alloit par le pais à sa volonté, & degatoit tout le plat pays de la terre & prouince d'Anthioche, en y faisant fort grand dommage, & brief fit tellemẽt qu'il alla iusques en la mer où il n'auoit point encores esté, & là se despouilla tout nud & s'en alla baigner dedans l'eau, en signe que si la terre allast plus auant, plus en mettroit en son obeissance, puis se partit de ce lieu, & alla assieger vn chasteau qu'on nommoit Harẽc, lequel il print par force, & le mit en sa subiection.

Or est assauoir que du feu Prince d'Anthioche lequel mourut, & fut occis en combatant aux turcz, ainsi qu'il est dit, demeurerent pour hoirs de son corps, deux filz & deux filles, qui succederent.

Et en ce temps vint & arriua vn Souldan des

Turcz en la terre & Conté de Rohais, & brief vint assieger le chasteau de Corbefel, dedans lequel estoit le Conte de Rohais, & sa femme auec ses enfans. Et quand le Souldan eut esté vne espace de temps deuãt le chasteau, le conte de Rohais fit parler à luy pour traicter la paix, laquelle fut faicte & accordee entre luy & le Souldan: moyennant que le Conte de Rohais luy rendit tous les prisonniers Turcz & autres qu'il tenoit en sa terre, & douze armures de cheualiers qu'il luy donna, & puis le Soudan retourna en sa terre sans plus l'assaillir, & apres toutes ces choses vn iour que le conte de Rohais alloit de nuict iusques en Anthioche cuidant bien estre à seureté, se retira vn peu à l'escart pour mieux passer à son aise en vn estroit passage, et alloyent ses gens tousiours auant sans eux donner garde de luy. Si vindrent soudainement sur luy aucuns Turcz robeurs & pilleurs de chemins, lesquelz le prindrẽt & luy estouperent la bouche, à fin qu'il ne peut aucunement escrier, & en ceste maniere le menerent secrettement en la ville de Damas, auquel lieu les Turcz le firent mourir: mais il est à noter que ses gẽs les chrestiens ne s'apperçeurent oncques de luy deuant le iour, & quand ils vinrent qu'ilz eurent perdu leur noble seigneur le Conte de Rohais, ils retournerent en leur terre démenans grand dueil, & aussi furent fort dolens & desconfortez sa femme & ses petis enfans quand ilz sçeurent ceste piteuse nouuelle, & est assauoir que le Conte auoit vne fille & deux fils qui luy succederent comme ses vrais hoirs, legitimes, & ainsi demourerent le pais d'Anthioche & la Conté de Rohais en gouuernement des deux

femmes vefues & sept petis enfans, ces deux nobles dames se gouuernerent si bien en leurs pays, qu'en tout leur fait n'y auoit aucune reprehension, & enuiron ce temps le roy de Hierusalẽ, & les barons du pais de Surie firent fermer vn fort chasteau pres de Escalonne qui lors estoit aux Sarrazins, & le donnerent aux templiers, dequoy ceux d'Escalonne furent fort dommagez & bien esbahis, & en ce temps s'esmeut vn grand discord entre le Roy de Hierusalem & sa mere, de laquelle cause duquel discord ie me tairay pour le present: sauue tousiours l'honneur des dames: mais le roy de Hierusalem tollut & osta à sa mere plusieurs bonnes villes & chasteaux par force, & tellement encores que le Roy assiegea sa mere elle estant en vn chasteau, où il luy fit souffrir maints griefs, & guerroya aussi fort à l'encontre de sa mere comme il auoit iamais fait contre les Sarrazins: mais toutesfois se mesterent plusieurs gens de bien de ce discord, & fut honnestement remonstré au Roy, qu'il n'estoit pas bon ne conuenable qu'il eut guerre ne noise à sa mere; car c'estoit contre le commandement de Dieu, lequel dit, Honore ton pere & ta mere, si longuement yeux viure sur la terre, & par plusieurs bonnes remonstrances à la mere & au filz fut traicté bonne paix entre eux.

Apres que les nouuelles furent espandues par toute la terre du Royaume de Surie que le noble conte de Rohais auoit esté mis à mort en la ville de Damas, ainsi qu'il est dit, que le pays d'icelle Conté se gouuerna moult foiblement, & s'en alloit chacun tout en declinant, & pareillement estoit troublé le pais d'Anthioche: car il n'auoient

point de chef ne de souuerain qui aucunement les aidast à conduire ne gouuerner, & si est assauoir que le roy de Hierusalem auoit pour lors assez à faire de garder son royaume, & si y auoit bien enuiron quinze iournees à cheuauchet de Hierusalem à Rohais, parquoy le roy ne pouuoit pas bonnement venir à tous leurs besoings, toutesfois les turcz voisins de la terre de Rohais faisoient moult de dommage & de trauail en tout le pays: car ils prenoient tousiours aucunes villes ou chasteaux en la conté, & brief faisoient quasi leur volonté de tout le pays, dont pour cuider euader le danger & peril en quoy estoit la conté de Rohais soubz la main des turcz, enuoya l'Empereur de Constantinople messagers & ambassadeurs à la contesse de Rohais & aux barons & nobles du pays, en disans que s'ils luy vouloient donner les villes & chasteaux de la conté & pays de Rohais il donneroit & deliureroit paisiblement à tous ceux qui luy donneroient aucune chose, autant & meilleur en la terre de Constantinople en telle maniere qu'il leur deuroit souffrir: & seroient tous cõtens de luy & d'autre part il garniroit les places du pays de Rohais de ses gens pour garder & deffendre toute la terre alencontre des turcz. Lequel eschange se fist & fut accordé audit empereur par le conseil du roy de Hierusalem & des barons & nobles seigneurs du pays, & fut fait en telle maniere que tous les chrestiens qui estoyent tiranans & habitans en la terre & conté de Rohais pourroient paisiblement aller en Constantinople & y mener femmes & enfans & tous les biens qu'ils pouuoient auoir, & fut accordé que le roy de Hierusalem & les gens les

deuoient seurement conduire iusques au lieu de Cõstantinople, si aduint que le turc Noradin sçeut ceste besongne & l'accord fait de l'eschange entre l'Empereur & la contesse de Rohais auecques les seigneurs du pays, si assembla ses gens & vint par où les chrestiens deuoyent passer, & là les poursuyuit par trois iours: durant lequel temps il les opprimoit moult souuent, mais nonobstant ne furent onc les turcz si hardis que d'assaillir noz gens de pres, & au tiers iour, droit enuiron vespres vn vaillant chrestien nommé Hainfroy du toron laissa la bataille & print vn arc Turquois en sa main & vne poignee de Sayettes tranchans en sa trousse & puis vaillamment se retourna deuers les turcs qui suiuoyent noz gens. Lesquels turcz il poursuit ayant son arc & ses sayettes: lesquelles il leurs tira de si bon courage qu'il blessa plusieurs des turcz & si tua de leurs chevaux, parquoy vn turc se tira hors de l'ost de Noradin & attendit Hainfroy pour luy dire qu'vn sien amy turc luy mandoit qu'ils ne fussent de rien esbahis, car Noradin se vouloit partir & retirer en son pays, & que ils ne les pouuoyent plus suyure pource qu'il n'auoient plus de viures. Et lors Hainfroy se retira auecques ses gens & annonça au roy ce que le turc luy auoit dict dequoy chacun fut moult ioyeux.

Et assez tost apres le roy de Hierusalem mist à seureté la contesse de Rohais auecques ces enfans & ceux qu'il menoit, si les commanda tous à Dieu en prenant honneste congé de la contesse.

Et puis de là retourna le roy de Hierusalem dedans la cité d'Anthioche, mais il est assauoir que de-

uant que l'an fut accomply, le turc Noradin assembla auecques luy tant de gens qu'il conquesta toute la terre de Rohais, laquelle l'Empereur de Constantinople auoit promis de si bien & seurement garder & deffendre alencontre des turcz, n'oncques depuis ces temps ne peut estre remise en la main & possession des chrestiens, mais dés lors en furent tousiours seigneurs les sarrazins qui fut vne grand' perte pour les chrestiens.

Quand le roy de Hierusalem eut mis à sauueté ceux de la terre & conté de Rohais pour aller en Constantinople ainsi comme il est dit deuant, il retourna en Anthioche qui estoit en aussi grand peril des sarrazins comme estoit le pays de Rohais, laquelle chose il remonstra de tout son pouuoir à la princesse d'Anthioche, parquoy il l'admonnesta de se remarier à quelque noble & vaillant chevalier qui luy gardast & deffendist sa terre. Et pource faire luy donna le chois de trois nobles, & vaillans chevaliers preux & hardis pour garder & deffendre son pays.

Le premier estoit Yues le conte de Soissons & seigneur de Neelle. Le second estoit Gautier de Fauquembourge chastellain de sainct Omer, & le tiers Raoul de Merlo, mais la princesse ne si vouluten rien accorder, parquoy le roy de Hierusalem fit ordonner vn concille en la ville de Triple. Mais apres plusieurs conseils ne se voulut oncques accorder de soy marier la princesse d'Anthioche, & apres le terminé de la consultation du concille dessusdit. La noble royne de Hierusalem se departit de la ville de Triple.

Et la contesse de Triple sa sœur auec elle. Et le conte de la ville les conuoya. Si vint que au retour de ce conuoy le conte entra en sa ville de Triple pour retourner deuers le roy. Mais soubs feincte simulation & en habit disimulé entrerent auec luy aucuns traistres turcz, lesquels à l'estre tirerent malicieusemẽt & l'occirent. Et incõtinent Raoul de merlo: duquel i'ay parlé cy dessus vit que le conte de Triple estoit occis: il cuida courir sur les Turcs pour deffendre les autres chrestiens: mais il fut tantost occis auec les autres chrestiens de la compagnie. Or estoit le roy de Hierusalem dedans la ville de Triple, lequel incõtinent qu'il ouit le bruit de la trahison des turcs fist appareiller ses armures & s'arma auec ses gẽs, le plus tost qu'ils peurent. Et puis ainsi en armes coururẽt par la ville & occirent tous ceux qu'ils trouuerent en habits dissimulez & qui parloient diuers langages & quand ils eurent mis à mort tous les turcz, ils ennoyerent après sa royne de Hierusalem & la cõtesse de Triple le quelles alloient en la cité de Hierusalem ainsi que dit est. Si les firent retourner en la ville de Triple pour leur restituer ces nouuelles: dont mena vn grand dueil la cõtesse de Triple pour la mort de son bon mary qui estoit vn vaillant prince & bien vsile aux chrestiens: si prie à Dieu qu'il ait son ame & ainsi en grand douleur & lamentatiõ de plusieurs vaillans princes, cheualiers & nobles damoiselles furent sepulturés les mors. Et est assauoir que du feu conte de Triple demoura vn fils appellé Raymond, lequel estoit en l'aage de douze ans. Si ordonna le roy de Hierusalem tous les affaires de la terre & conté de Triple, puis aux barons & vassaux de la

terre fit faire hommage à la contesse de Triple, & à son fils Raymond.

Roma İmparatoru ve Fransa Kralı'nın her birinin kendi ülkesine nasıl döndüğü. Ve Türk Noradin'in [Nureddin Mahmud Zengi], Antakya topraklarında savaşmak üzere askerlerini nasıl topladığı. Ve Antakya Prensi'nin [Raymond de Poitiers], Türklere karşı savaşırken nasıl öldürüldüğü üzerine.

BÖLÜM XCIIII.

Tüm bu yukarıda anlatılan olaylardan kısa bir süre sonra Hristiyan prensleri ve baronları toplandılar; kutsal Kudüs şehrinde bir konsey düzenlediler. Ancak bu görüşmelerinde tam bir mutabakat sağlayamadılar; bu yüzden Roma İmparatoru,

Fransa ve Kudüs krallarından, ayrıca diğer Hristiyan prens ile baronlarından şereflice izin istedi. Ardından kendi ülkesine geri döndü; geri dönüşünden sonra ancak üç yıl yaşayabildi ve onun vefatının ardından yerine imparator olarak yeğeni Frederic [Friedrich Barbarossa] geçti. Fransa Kralı ise, İmparator'un ayrılışından sonra tam bir yıl boyunca kutsal topraklarda kalmaya devam etti; fakat bu süre zarfında hiçbir fetih hareketinde bulunmadı. Bu yüzden, yıl dolduğunda barış içinde Fransa'ya geri döndü; Paris'e vardığında, Roma mahkemesinin nizamı uyarınca aralarında çok yakın bir kan bağı ve akrabalık tespit edildiği gerekçesiyle karısı [Aquitaine'li Eleanor] boşanma yoluyla kendisinden ayrıldı.
Bu sırada, Halep şehrinin efendisinin oğlu ve halefi olan, aynı zamanda Şam şövalyelerinin ve askerlerinin de lideri konumundaki Noradin, Roma İmparatoru ile Fransa Kralı'nın kendi ülkelerine kesin olarak döndüklerini haber alır almaz harekete geçti. Toplayabildiği kadar muazzam sayıda bir Türk askerini bir araya getirerek büyük bir cesaretle Antakya topraklarına girdi. Antakya Prensi Raymond, Türklerin yaklaştığını öğrenir öğrenmez, bu Türk Noradin'i ve askerlerini ülkeden sürüp atmak amacıyla kendi topraklarındaki tüm baronları ve soyluları süratle silahlanmaya çağırdı. Ancak bu prens öyle atılgan, aceleci ve fevri davrandı ki, çağırdığı diğer birliklerin gelmesini hiç beklemeden, yanındaki az sayıdaki askerle birlikte Türklere karşı savaşmak üzere Antakya'dan dışarı çıktı.
Türk Noradin, Antakya Prensi'nin çok az sayıda insanla üzerine gelmekte olduğunu ve diğer büyük yardımları beklemediğini casusları vasıtasıyla öğrenince, onu tuzağa düşürmek amacıyla kuşatmış olduğu Naple [İnam] Kalesi'nden ordusunu aniden kaldırdı ve bir başka kalesine doğru geri çekildi. Gece vakti gizlice hareket ederek, Hristiyan ordusunun etrafını her yönden tamamen kuşattı. Gün ağardığında Antakya Prensi etrafının tamamen Türklerle sarıldığını gördü; giriştiği bu çılgınca delilikten dolayı büyük bir pişmanlık duyduysa da artık çok geçti. Prens ve adamları büyük bir cesaretle saflarını kurdular ve üzerlerine gelen muazzam Türk çokluğuna karşı amansızca, yiğitçe dövüşmeye başladılar; orada pek çok büyük askeri başarı sergileniyordu. Fakat ne yazık ki dindar Hristiyanlar bu ezici düşman kalabalığına karşı daha fazla dayanamadılar; canlarını kurtarmak amacıyla bozguna uğrayarak kaçmaya başladılar. Ancak o asil ve magnanim prens Raymond, kaçmayı kesinlikle reddetti; yanından ayrılmayan az sayıdaki sadık askeriyle birlikte, etrafını saran Türklerin ortasında adeta bir aslan gibi çarpışmaya devam etti. Pek çok düşmanı kılıçtan geçirdikten sonra, nihayetinde aldığı feci darbelerle savaş meydanında öldürüldü. Türk Noradin, prensin öldüğünü gördüğünde, zaferinin bir işareti olarak onun başını ve iki kolunu kestirdi; bu uzuvları Mısır ve Barbariye taraflarındaki en büyük hükümdarı olan Halife'ye [Fâtımî Halifesi] bir hediye olarak gönderdi. Prens Raymond'un feci şekilde parçalanmış naaşı, daha sonra Antakya şövalyeleri tarafından savaş meydanından alınarak Antakya şehrine getirildi ve oradaki büyük katedral kilisesine şereflice defnedildi; bu feci bozgun bin yüz kırk sekiz (1148) yılının Haziran ayında gerçekleşti.
Bu büyük zaferin ardından Türk Noradin, Corbefel [Göksun] Kalesi'ni kuşatıp zorla ele geçirdi; içeride bulunan Urfa Kontu'nu [II. Joscelin], karısını ve çocuklarını esir aldı. Kont, canını ve ailesini kurtarmak amacıyla elinde bulundurduğu tüm diğer

Hristiyan esirleri ve kaleleri Noradin'e teslim etmek şartıyla zoraki bir barış anlaşması yaptı ve ardından serbest bırakıldıktan kısa bir süre sonra yolda haydutlar tarafından kalleşçe öldürüldü. Onun bu acınası ölümü üzerine Kudüs Krallığı'nda ve tüm Suriye'de büyük bir keder yaşandı. O sıralarda Kudüs Kralı ile annesi [Kraliçe Melisende] arasında, krallığın şehirleri ve mülkleri üzerinde çok büyük bir iç anlaşmazlık ve kavga patlak vermişti; hatta kral annesine karşı büyük bir savaş yürütüyordu. Ancak araya giren bilge devlet adamları ve din adamları sayesinde ana ile oğul arasında tam bir barış sağlandı ve bu iç çekişme yatıştırıldı.
Kudüs topraklarında bu iç barış sağlandığı sırada, Şam yolu üzerinde, Aşkelon Türklerinin akınlarını engellemek ve Hristiyan hacıları korumak amacıyla Templiers [Tapınak Şövalyeleri] tarikatına çok güçlü bir sınır kalesi daha teslim edildi. Bu esnada, Kudüs Kralı ve kraliçe anne, dul kalan Antakya Prensesi Constance'ı korumak ve o toprakları sahipsiz bırakmamak amacıyla Antakya'ya geldiler. Kral, prensese Fransa'dan gelen soylu şövalyeler arasından Soissons Kontu Yves, Saint-Omerli Gautier ve Raoul de Merlo adındaki üç yiğit ve cesur barondan birini kendisine eş olarak seçmesini tavsiye etti; ancak prenses bunlardan hiçbiriyle evlenmeyi kabul etmedi. Bunun üzerine kral, Trablus kalesinde büyük bir devlet konseyi topladıysa da prensesi evlenmeye ikna edemedi.
Bu konseyin dönüş yolunda, kraliçe anne ile kız kardeşi olan Trablus Kontesi Hodierna, Trablus şehrine kadar refakat edildikten sonra; Trablus Kontu [II. Pons] kendi kalersine geri dönerken, kıyafet değiştirerek şehre sızmış olan bazı sinsi Türk suikastçılarının [Bâtınîlerin] ani saldırısına uğradı ve haince katledildi. Onun yardımına koşan soylu şövalye Raoul de Merlo da aynı şekilde orada Türkler tarafından öldürüldü. Trablus şehrinde bulunan Kudüs Kralı, bu sinsi ihanet gürültüsünü işitir işitmez adamlarıyla birlikte silahlanarak sokaklara döküldü; şehirde buldukları ve şüphelendikleri tüm gizlenmiş Türkleri hemen orada kılıçtan geçirerek kontun intikamını aldılar. Vefat eden Trablus Kontu'ndan geriye henüz on iki yaşında olan Raymond adında küçük bir çocuk kalmıştı; bunun üzerine Kudüs Kralı, tüm Trablus baronlarını ve vasallarını toplayarak, bu küçük çocuğa ve kraliçe anneye sadakat yemini [hommage] ettirdi ve ülkenin işlerini bu şekilde emniyet altına aldı.

Comme aucuns grans admiraux de Turquie surnommez Liorequins cuiderent venir conquester la cité de Hierusalem.

CHAP. XCV.

ET quand le roy eust esté aucune espace de iours en Hierusalem apres son retour de la conté de Triple, il s'en alla en la cité de Naples estant au pais de Surie : pour aucuns affaires. Or aduint ce temps durant qu'il y auoit plusieurs grans Admiraux de turquie surnommez Liorequins lesquels tenoient la saincte terre & cité de Hierusalem cõme leur heritage, quãd le preux & vaillant Godeffroy de Buillõ la cõquist & gaigna vaillamment à l'espee auec les autres nobles barons chrestiens au commencement de leurs venue en la saincte terre. Si auoient ces admiraux Liorequins leur mere encore viuante. Laquelle mesme souuent leur disoit que a eux estoit grand honte & lacheté de courage qu'ils ne mettoient autrement peine & diligence à recouurer leur possession & propre heritage de la saincte terre & cité de Hierusalem laquelle chose dist tant de fois leur mere qu'ils promirent & iurerent leur loy qu'ils pourroient auec leur gens mettre peine de recouurer la ville & cité de Hierusalẽ. Et ainsi assemblerent tant de turcs & payens cõme il leur fut possible selon leur pouuoir, & puis allerẽt en la ville de Damas pour eux fournir & pourveoir d'armes & de cheuaux auec tout ce qu'il leur estoit vtile & necessaire pour le fait de la guerre, & aller assieger la ville & cité de Hierusalem ainsi comme

me ils auoient entreprins de faire par l'enhortemẽt & poursuyte de leur mere. Mais les seigneurs & barons turcz de la ville de Damas leur dirent & remõstrerent qu'ilz faisoyent moult grand folie d'entreprendre telle aduenture sur les chrestiens, car ils estoient trop puissans & vaillans en fait de guerre. Parquoy les Lyorequins ne viendroyent iamais à ce qu'ils auoyent entreprins, & nonobstant icelle remonstrance & admisement fait par les barons de Damas ne voulurent onc croire les turcz Lyorequins, mais se partirent auec leurs gens, & firent tant par aucunes iournees qu'ils vindrent & arriuerent iusques au mont d'Oliuet assez pres de la ville & cité de Hierusalem, or estoit le roy de Hierusalem auecques aucuns de ses plus nobles barons en la cité de Naples en Surie ainsi que i'ay deuant dit, mais toutesfois ne laisserent pas à sortir sur les turcs & payens ceux qui estoient encores demeurez en la ville & cité de Hierusalem, si vindrent vaillamment noz gens les nobles chrestiens, lesquels se combatirent de si bon courage à leurs ennemis qu'ils desconfirent incontinent les prenoncez Lyorequins admiraux de Turquie, & occirent enuiron cinq mille sarrazins, & les autres prindrent la suitte pour eux en aller où ils peurent : or eurent assez tost ces nouuelles le roy & les barons chrestiens qui estoyent à Naples, si aduiserent le lieu par où deuoient passer les turcs, qu'ilz estoient eschappez de la desconfiture, parquoy iceluy noble roy de Hierusalem se partit de Naples auecques ses barons & autres plusieurs bons combatans qu'il auoit auec luy & vint droit au passage du fleuue Iordain au deuant

uant de ses ennemis, si n'eurent pas gueres marché loing de ce lieu qu'ilz rencontrerent la reste des Lyorequins qui s'estoient sauuez de la desconfiture dessusdicte, ausquels ilz se combatirent si vigoureusement qu'ilz furent en vn instant tous morts ou prins prisonniers sans en eschapper vn tout seul, & est assauoir que celle desconfiture fut faicte le iour de la feste sainct Clement au moys de Nouembre, l'an mil cent & cinquante deux, & apres celle victorieuse rencontre retourna le roy en Hierusalem auecques ses gens louant & remerciant Dieu de la bonne & merueilleuse victoire qu'ils auoient euẽ sur leurs ennemys.

Liorequins unvanlı bazı büyük Türkiye amirlerinin, kutsal Kudüs şehrini gelip fethetmeyi nasıl düşündükleri üzerine.

BÖLÜM XCV.

Kral, Trablus kontluğundan geri dönüşünden sonra Kudüs'te bir süre kaldıktan sonra, bazı işler için Suriye topraklarında yer alan Naples [Nablus] şehrine gitti. Bu sırada, Liorequins [Yârûkîler / Artuklular] unvanlı bazı büyük Türkiye amirleri ortaya çıktı; bunlar, yiğit ve cesur Bouillon'lu Godefroy ve diğer soylu Hristiyan baronların kutsal topraklara ilk gelişlerinde kılıç gücüyle yiğitçe fethettikleri kutsal Kudüs şehrini ve topraklarını kendi mirasları olarak görüyorlardı. Bu amirlerin anneleri henüz hayattaydı; kadın, kendi öz mirasları ve mülkleri olan kutsal Kudüs şehrini ve topraklarını geri almak için hiçbir çaba ve gayret sarf etmediklerini, bunun kendileri için büyük bir utanç, korkaklık ve acizlik olduğunu oğullarına sık sık söylüyordu. Anneleri bu meseleyi onlara o kadar çok kez tekrarladı ki; sonunda amirler kendi dinleri üzerine yemin edip söz verdiler ve adamlarıyla birlikte kutsal Kudüs şehrini geri almak üzere harekete geçmeyi kabul ettiler. Böylece, güçlerinin yettiği kadar çok sayıda Türk'ü ve Pagan'ı bir araya getirdiler; savaş için gerekli olan her türlü silah, at ve mühimmatı tedarik etmek üzere doğrudan Şam [Damas] şehrine geldiler ve annelerinin teşvikiyle üstlendikleri bu girişimle gidip Kudüs şehrini kuşatmayı planladılar.

Ancak Şam şehrinin Türk senyörleri ve baronları onları karşıladılar; Hristiyanlara karşı böyle bir maceraya girişmelerinin muazzam bir delilik olduğunu onlara açıkça hatırlattılar, çünkü Hristiyanların savaş sanatında çok güçlü ve son derece yiğit olduklarını söylediler. Bu yüzden, Liorequins [Yârûkîler] amirlerinin bu üstlendikleri işi asla başaramayacaklarını belirttiler; fakat Şam baronları tarafından yapılan bu sitemlere ve uyarılara rağmen, Liorequins unvanlı Türk amirleri onlara hiçbir şekilde inanmak istemediler. Adamlarıyla birlikte Şam'dan ayrıldılar; günlerce yol alarak kutsal Kudüs şehrinin çok yakınında bulunan Zeytin Dağı'na [mont d'Olivet] kadar ulaştılar ve oraya vardılar. O sırada Kudüs Kralı, daha önce söylediğim gibi en asil baronlarından bazılarıyla birlikte Suriye'deki Nablus şehrinde bulunuyordu; ancak buna rağmen, kutsal Kudüs şehrinde kalmış olanlar içerideki Türklerin ve Paganların üzerine dışarı çıkmaktan hiçbir şekilde geri durmadılar. Bizim soylu Hristiyan askerlerimiz yiğitçe ileri atıldılar; düşmanlarına karşı öyle büyük bir cesaretle çarpıştılar ki adı geçen Türkiye amirlerini hemen orada bozguna uğrattılar ve o mevkide yaklaşık beş bin kadar Sarazeni katledip öldürdüler, geri kalanlar ise kaçarak canlarını kurtarmak amacıyla bulabildikleri yerlere doğru süratle kaçmaya başladılar. Nablus'ta bulunan kral ve Hristiyan baronları, Türklerin bu bozgunun ardından hangi yollardan kaçıp kurtulmaya çalışacaklarını kesin olarak haber aldılar; bunun üzerine, Kudüs'ün o soylu kralı yanındaki baronlar ve emrindeki çok sayıda iyi savaşçıyla birlikte Nablus'tan ayrıldı ve düşmanlarının önünü kesmek amacıyla doğrudan Şeria [Iordain] Nehri'nin geçiş yerine doğru hareket etti.

Düşmanlarının önünden ilerleyerek bu yere ulaştıklarında fazla mesafe katetmemişlerdi ki, o ilk feci bozgundan kaçıp kurtulabilmiş olan Liorequins [Yârûkîler] ordusunun geri kalan kısmıyla aniden karşılaştılar. Hristiyanlar onların üzerine öyle şiddetli ve güçlü bir şekilde saldırdılar ki çok kısa bir süre içinde, tek bir

kişi bile kaçıp kurtulamadan ya hemen orada öldürüldüler ya da tamamen esir alındılar. Bilinmelidir ki bu muzaffer bozgun, Rabbimizin lütuf yılı bin yüz elli iki (1152) yılının Kasım ayında, şanlı Aziz Clement gününde gerçekleşti; bu muzaffer karşılaşmanın ardından kral, düşmanlarına karşı kendilerine bu güzel ve mucizevi zaferi bahşeden efendimiz Tanrı'ya övgüler ve teşekkürler sunarak adamlarıyla birlikte büyük bir sevinç içinde yeniden Kudüs'e geri döndü.

Comme le noble roy de Hierusalem auec tous ses barons & autres chrestiens uindrent assieger la uille d'Escalonne, & comme les turcz furent secouruz, & de ce qu'il aduint durant le siege.

CHAP. XCVI.

APres toutes les choses dessusdites vint vn merueilleux courage & grande volonté au roy & à tous les barons chevaliers & deuotz chrestiens de Hierusalem de commencer à faire aucune chose qui fut vtille & profitable à la saincte terre & tellement qu'ilz estoient tous de bon courage par bonne inspiration, si assembla le roy son cõseil pour consulter de ceste matiere, & apres toute disputatiõ fut conclu q̃ le roy & ses gens, accõpagné de ses barons yroient assieger la puissante ville d'Escalonne car ilz regarderẽt entre eux que les turcs n'auoient plus

plus aucunes bonnes villes pour eux retraire en la terre & pays de Surie: sinon la forte ville d'Escalonne, & est à noter que les chrestiens n'entreprenoiẽt pas peu de chose de ce faire, car la ville d'Escalonne n'auoit point encores est̃ hors la main & possessiõ des turcs depuis que le noble Godeffroy de Buillon auoit conquesté la saincte terre de Hierusalem: & si auoit ia bien cinquante ans qu'il estoit mort & trespassé en nostre seigneur: & aussi auoit ia esté plusieurs fois assaillie de noz gens, mais onc ne la peurent auoir pour la resistence des turcs & forteresse de la ville toutesfois apres toutes preparations faictes le roy de Hierusalem accompagné de ses barõs & plusieurs gens d'armes allerent vaillamment assieger la ville d'Escalonne deuant laquelle ville arriuerent le iour de la conuersion sainct Paul, l'an de nostre seigneur mil cent & cinquante quatre, & en ceste compagnie estoient le patriarche de Hierusalem auec la vraye croix, l'archeuesque de Surie, l'archeuesque de Cesarée, l'archeuesque de Nazareth l'Eueſque de Acre: & l'Eueſque de Berhlehem auec deux abbez du pays, le grand maistre des templiers, & plusieurs de les freres chevaliers, & des barons du pays y estoient aussi Hue de Belin, Philippe de Naples, Hainfroy du Toron, & Symon de Tabarie; Girard de Sayette: Guy de Baruch & Moyse du mont royal auec deux nobles chevaliers du royaume de France: c'est assauoir Regnaut de Castillon & Gaurier de sainct Omer, & estans tous au siege de la ville d'Escalonne donnerent tous ensemble de moult grands assaux aux turcz de la ville, lesquels pareillement se deffendoient vigoureusement aux mieux qu'il

qu'ilz pouuoyent, & dura bien le siege l'espace de trois mois auant que les Turcz voulussent aucunement redouter noz gens: mais apres trois mois les Turcz commencerent moult à eux esbahir: car ilz leurs mesaduint grandement en toutes manieres, & tellement que nos gens gaignoyent fort sur eux en les dommagesant; parquoy les Turcz d'Escalonne enuoyerent requerir au Prince d'Egypte pour auoir secours.

Or auoit le Roy de Hierusalem fait mettre en Mer bien cinquante vaisseaux, tant naulres que galeaces à fin qu'il ne peut venir aucun secours aux turcz de la ville, & d'iceux estoit capitaine Girard de Baiette, & quand le Prince d'Egypte eut receu les nouelles des Turcz d'Escalonne qui l'auoyent requis pour auoir secours, il leur enuoya bien septẽte Galleres & trois autres grands vaisseaux chargez de gens d'armes, & bien garnies de viures, & ainsi qu'ils arriuoient pres d'Escalonne, Girard de Saiette les apperçeut venir s'approcha pour combatre à eux: mais quand il vint pres & il vit qu'ilz estoyent si grand nombre il se retira arriere, & brief ilz rentrẽt les Turcz Egyptiens qu'ilz entrerent dedans la ville d'Escalonne maugré l'ost du Roy, dont ceux de la ville furent moult ioyeux, & leur estoit bien aduis qu'ilz ne deuoyent plus craindre ne redouter les chrestiens noz gens qui les auoyent assaillis iusques long-temps auoit: mais non pourtant ne differerẽt point les nobles chrestiens de les assaillir incessamment & de iour & de nuict, si fit le Roy de Hierusalem faire, construire & edifier vn haut Beffroy en maniere de Tour tellement que ceux qui furent or-

donnez au plus haut estage d'iceluy Beffroy, voyoient bien les Turcz aller par les rues de la ville, si leurs tiroyent tous engins & bastons à feu, & en occirent beaucoup. Et quand les Turcz eurent apperçeu le dommage qu'ilz auoyent par le Beffroy ilz coudeuent mettre le feu dedans pour le consommer: mais le feu se tourna de leurs eux & se mit en vne grande quantité de bois qu'ils auoyent mis contre leurs murs en telle maniere que les Turcz ne pouuoyent plus durer dessus leurs murailles: mais furent contrainct de descendre & eux retirer en la ville, & ce par vehemente chaleur du feu cheut bien de leurs murailles quarante pieds de long, & ainsi estoit les Beffroy de noz gẽs du tout hors du danger du feu, or auoyent les chrestiens vne telle coustume que quand ilz conquestoyent aucune ville ou chasteau par force, le butin que chacun d'eux pouuoit gaigner estoit sien, si aduint que quand les turcs de la ville furent ainsi fondus pour la chaleur du feu qui y auoit esté, les anciens de noz gens s'armerent & vindrent au pertuis: mais le grand maistre des Templiers s'adiança par la coustume deuant dite, & pour la courroisse qu'il tenoit pour auoir aucuns biens emboyez qu'ilz ont de ses forces, lesquels passerent par le pertuis, & entrerent iusques dedans la ville car il n'y auoit adonques aucune deffence des turcz en ceste partie. Et quand les turcz virent les quarante Templiers dedans la ville, & qu'il ne venoit nuls autres chrestiens aprés, ilz les occirent & mirent à mort, & puis tous armez & bien garnis de traicts vindrent au pertuys, & deffendirent si vaillamment qu'ils rechasserent noz gẽs arriere, & ainsi

si fut rompu l'assaut, & puis les Turcz de la ville firẽt à toute diligence remurer le pertuys, & fut fait en telle maniere qu'ilz n'eurent plus peur d'estre prins par là de noz gens. Et le lendemain au matin les Turcz firent pendre les dessusdicts quarante Templiers tous morts dessus leurs murailles, dont noz gens furent fort courroucez.

Pour tousiours deduire la presente Cronique, & sans interrompre la matiere deuant dicte, est à sçauoir que cependant que noz gens les deuotz barons & chevaliers chrestiens, estoyent au siege deuant Escalonne, le Turc Noradin sçeut & eut nouelles que Edmard le Connestable de Damas estoit mort il delibera d'aller gaigner & conquester le royaume de Damas: car le Roy de Damas estoit vn homme chetif & de mauuais gouuernement, & qui ne sçauoit rien d'armes ne de fait de guerre, parquoy Noradin assembla vn grand nõbre de Turcz tous bien armez, pour venir premierement assaillir la ville de Damas: mais si tost comme il fut arriué deuant, les turcz qui estoient dedans la ville se rendirent incontinent à luy sans aucun coup frapper ne donner assaut; si est à sçauoir que Noradin & Dodequin de Damas estoyent beaux freres, & auoyent espousé les deux filles dudit Edmard Connestable de Damas: mais nonobstant ne differa point Noradin d'enuoyer son beau-frere le Roy de Damas en exil & prison lointaine pour le priuer de son pais, puis alla Noradin par tout le Royaume de Damas, & mit les villes & tout le pays en sa subiection, & fit tost cõme le Roy de Hierusalem & les deuotz chrestiens sçeurent ces nouelles, il y en furent fort des-

plaisans: car Noradin leur estoit mauuais voisin de lequel de iour en iour se parfourçoie de greuer & domager noz gens autant qu'il luy estoit possible, ainsi comme bien, & manifestement apparut en la conté de Rohais, & apres que Noradin eut conquis le Royaume de Damas, & du tout mis en son obeissance, il eut volonté d'aller courir sur le roy de Hierusalem, & ses nobles barons pour faire lever le siege qu'ilz tenoient deuant Escalonne: mais quand il eut bien tout consideré, il ne fut point si hardy d'y aller, si delibera Noradin d'aller assieger la ville de Bellinas appartenant aux deuotz chrestiẽs, laquelle chose il mit à execution, & amena son armee deuant la ville de Bellinas.

Et cela faisant, il à fin que le Roy de Hierusalem leuast le siege de deuant Escalõne pour venir secourir ceux de Bellinas: mais combien que le Roy de Hierusalem en eut certaines nouelles, si ne voulut il pource habandonner le siege qu'il tenoit deuant Escalonne, & aussi d'autre part furent noz gens de la ville Bellinas si tres-vaillans & vigoureux à eux deffendre contre Noradin qu'ilz ne perdirent rien: mais endommageoyent les Turcz, & y en eut plusieurs naurez. Et quand Noradin vit qu'il ne pouuoit finon tout dommage deuãt la ville & faire mal faire aux chrestiens, il fit leuer le siege & retourna en sa terre auec ses gens.

Ainsi comme le siege des nobles barons & chevaliers chrestiens estoit toufiours deuant Escalõne durant les choses dessusdites, la princesse d'Anthioche manda au Roy de Hierusalem son cousin germain qu'elle accordoit de soy marier auec Renaut de

de Castillon: ce son plaisir estoit: car elle auoit entendu qu'il estoit preux & vaillant chevalier. Or estoit celuy Renaut au siege d'Escalõne auec le Roy, parquoy quand il sçeut ces nouelles il se vint proposer à ceux du conseil du Roy de Hierusalem le priant qu'il luy pleust de s'accorder à ce mariage, & q̃ bien seroit en la terre & au pais d'Anthioche, & tant parla ledit Renaut que le Roy s'accorda à luy & à la Princesse; si se partit Renaut de Castillon auec les messagers, & ambassadeurs, qu'auoit enuoyez la Princesse d'Anthioche, par lesquels luy manda le Roy de Hierusalem que bien luy plaisoit le traicté de mariage entre Renaut de Castillon & elle, & ainsi fut accordé ce mariage & accomply en Anthioche du bon consentement des parties & du Roy de Hierusalem, lequel demoura toufiours deuant Escalonne faisant continuellement assaillir la ville du tout son pouuoir: mais toutesfois ne pouuoyent ils gueres dõmager les Turcz de tous leurs assaux, parquoy le Roy & les Prelats auec les barõs du royaume tindrent conseil ensemble comme ils seroyent pour gaigner la ville d'Escalonne: mais apres plusieurs paroles & disputes, les barons furent d'opinió qu'on laissast le siege de deuãt la ville & allegoient beaucoup de raisons, & les prelats s'opposoient du tout & d'opinion contraire, en disant que honte seroit de leuer le siege qu'vne telle ville se dõnoyent des raisons beaucoup, & brief il n'eust esté le clergé qui estoit au siege noz gens fussent confusiblement retournez en Hierusalem: mais le Roy fut de l'accord du Clergé, & fut l'arrest tel par la consultation que chacun s'apperceut & croit à l'assaut iusques deuant

la ville, à fin qu'on fit yssir des Turcz, & se combatre à eux main à main, pour faire la vengeance des Templiers chrestiens que si villainement auoyent pendus dessus leurs murailles, si furent si vaillans nos gens qu'ilz approcherent iusques pres la muraille de la ville, parquoy les Turcz yssirent hors en grand honneur cuidant bien rechasser noz gens, & fut la bataille moult fiere & dura assez longuement: mais par la volonté de Dieu furent en fin les Turcz desconfits en telle maniere que ceux qui peurent retirer à sauueté dedans la ville, furent tous esmerueillez des turcz qui auoyent esté mors en ceste bataille, & si eut encores plusieurs autres turcz & occis dedans la ville des engins & bastons à feu que noz gens iettoyent du siege, & apres ces choses s'assemblerent les turcz d'Escalonne pour tenir conseil cõment ils seroyẽt, si s'accorderent tous ensemble pour finale deliberation qu'ils rendroyẽt la ville au roy de Hierusalem leurs vies & leurs bagues saulues. Puis demanderent treues pour parler au Roy, & con leur ottroya, & apres vindrent ostroyez la ville au Roy ainsi comme ils auoyent deliberé, moyennant que le Roy de Hierusalem les deuoit faire conduire outre les desers, & iusques en vne ville appellée Laris, & le Roy par son cõseil leur accorda en ceste maniere, & ainsi yssirent les Turcz leurs vies & bagues sauues, & noz gens y entrerẽt le lendemain de l'Aoust, l'an de grace mil cẽt & cinquante quatre, & Antioche le siege deuant la ville vingt-huict semaines & trois iours, & le Roy fit conduire ceux de la ville d'Escalonne iusques au lieu qu'il auoit promis, puis retournerent noz gens à Escalon

lonne: Et est à sçauoir que les Turcz qui ainsi furent de noz gens conduits en la ville de Laris cuiderent passer iusques en Egypte: mais vn capitaine Turc de leur compagnie qui auoit fait grand mal à aucuns luy les rauis: car ainsi comme ils alloyent de nuict pour la chaleur, ils les assailit en vaudes & fit, & il mit à mort tous les plus riches & prit aqui estoit leurs biens, & laissa aller les pauures tous nuds comme mal-heureux, & ainsi finirent miserablement leurs iours.

Renaut de Castillon qui lors auoit espousé la Princesse d'Anthioche, eut en ce temps aucuns debat auec le patriarche d'Anthioche, parquoy Renaut le fit prendre comme prisonnier, puis le fit mettre en plus haute tour, & le fit bien despouiller & vuider de pour les fins cuidant & le frotter de miel & de laisser vn tout ab Soleil pour manger aux mouches iusques à la nuict, puis le fit descendre aual en prison, & quand ces nouelles furent dictes au noble roy de Hierusalem, dont il fut fort courroucé & mal content, il manda au prince d'Anthioche q̃ sa puissance qu'il luy deuoit qu'il le delinrast de prison & le mettroit en liberté, à laquelle chose s'obeyst le prince d'Anthioche, & le patriarche qu'en alla en Hierusalé mal content de tout ce dont on l'auoit iusques luy auoit fait, ainsi en ce temps fut Edmard Connestable Empereur de Rome, lequel fut pris en mouuement & point en son semblable après Charlemagne, & toutesfois comme il eut vn crime de quoy il eut gisant dure peu auec mais pour la satisfaction d'icelui qui ne à point de nouuelles l'enseigne de la Soldanie

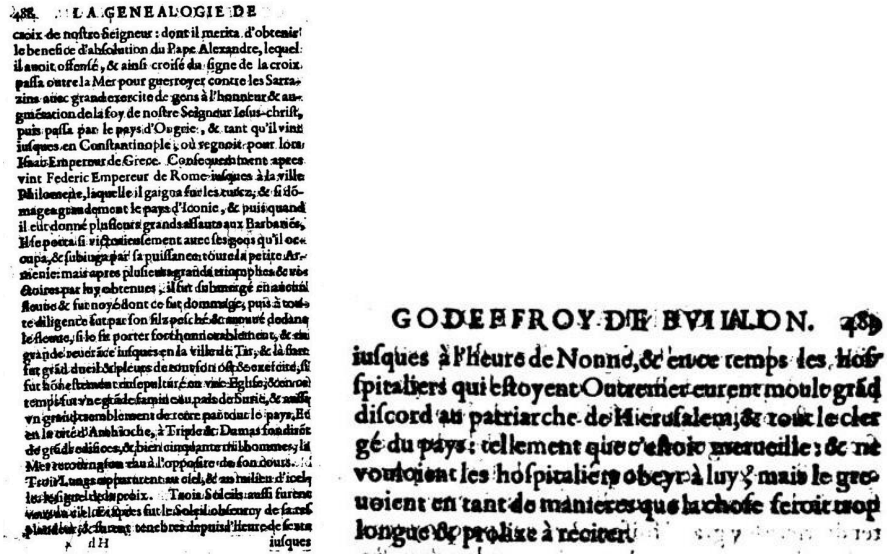
488. LA GENEALOGIE DE
croix de nostre Seigneur : dont il merita d'obtenir le benefice d'absolution du Pape Alexandre, lequel il auoit offensé, & ainsi croisé du signe de la croix. passa outre la Mer pour guerroyer contre les Sarrazins auec grande exercite de gens à l'honneur & augmentation de la foy de nostre Seigneur Iesus-christ, puis passa par le pays d'Ougrie, & tant qu'il vint iusques en Constantinople, où regnoit pour lors Isaac Empereur de Grece. Consequemment apres vint Federic Empereur de Rome iusques à la ville Philoncephe, laquelle il gaigna sur les turcz, & si dõmagea grandement le pays d'Iconie, & puis quand il eut donné plusieurs grands assauts aux Barbarics, il se porta si victorieusement auec ses gens qu'il occupa, & subiugua par sa puissance toute la petite Arménie: mais apres plusieurs grandes triomphes & victoires par luy obtenues, il fut submergé en la riuiere de Seleuce & fut noyé dont ce fut dommage, puis à toute diligence fut par son fils porté & conuoyé dedans le Seleuce, si le fit porter fort honorablement, & en grande pouureté iusques en la ville de Tir, & là fut enterré fut grãd dueil & plusieurs de nous en fusmes ioyeux, si fut bien estendu en sepulture, & en vne Eglise, & en ce temps fut vne grãde famine au pays de Surie, & aussi vn grãd tremblement de terre par tout le pays, Et en la cité d'Antiõche, à Tripoli & Damas fondirent de grãds edifices, & bien cinq lanterns tiltbommes, la Mer recouurant son eau à l'opposite de son tours. Trois Lunes apparurent au ciel, & au milieu d'icelles le signe de la croix. Trois Soleils aussi furent veus au ciel, & iusques fut le Soleil obscuroy de sa clarté plus tost, & fut vne tenebre depuis d'heure de sexte iusques

GODEFFROY DE BVILLON. 489
iusques à l'heure de Nonne, & en ce temps les hospitaliers qui estoyent Outremer eurent moult grãd discord au patriarche de Hierusalem, & tout le clergé du pays: tellement que c'estoit merueille: & ne vouloient les hospitaliers obeyr à luy, mais le greuoient en tant de manieres que la chose seroit trop longue & prolixe à réciter.

Kudüs'ün soylu Kralı'nın tüm baronları ve diğer Hristiyanlarla birlikte Aşkelon şehrini kuşatmaya nasıl gittikleri ve Türklerin nasıl yardım aldıkları ve kuşatma sırasında nelerin meydana geldiği üzerine.

BÖLÜM XCVI.

Tüm bu yukarıda anlatılan olaylardan sonra, Kudüs'ün kralı ile tüm baron şövalyelerine ve dindar Hristiyanlarına, kutsal topraklara fayda ve kazanç sağlayacak bir işe girişmek üzere muazzam bir cesaret ve büyük bir istek geldi; öyle ki her biri iyi bir ilhamla tam bir kararlılık içindeydi. Bunun üzerine kral, bu meseleyi görüşmek üzere konseyini topladı ve yapılan tüm tartışmaların ardından; kral ve adamlarının, yanlarındaki baronların eşliğinde gidip güçlü Aşkelon şehrini kuşatması kararlaştırıldı. Çünkü kendi aralarında, Türklerin sığınabileceği ve ellerinde bulundurduğu, Suriye topraklarındaki o güçlü Aşkelon şehri dışında başka hiçbir büyük ve iyi şehir kalmadığını görüyorlardı. Bilinmelidir ki Hristiyanlar bu işe girişmek için küçük bir çaba sarf etmediler; çünkü Aşkelon şehri, soylu Bouillon'lu Godefroy'un kutsal Kudüs topraklarını fethettiği dönemden beri, onun ölümünün ve vefatının üzerinden yaklaşık elli yıl geçmiş olmasına rağmen, hâlâ Türklerin elinde ve zaptında bulunuyordu. Ayrıca burası daha önce bizim insanlarımız tarafından defalarca saldırıya uğramış, fakat Türklerin direnci ve kalenin gücü yüzünden asla ele geçirilememişti. Her şeye rağmen, yapılan tüm hazırlıkların ardından Kudüs Kralı, yanındaki baronlar ve çok sayıda savaşçı adamla birlikte büyük bir yiğitlikle gidip Aşkelon şehrini kuşattı; ordugah, şanlı Aziz Pavlus'un imana geliş gününde, Rabbimizin lütuf yılı bin yüz elli dört [1153] yılında şehrin önüne ulaştı. Bu ordunun içinde Kudüs Patriği Gerçek Haç ile birlikte bulunuyordu; ayrıca Suriye'nin başpiskoposu, Sezariye'nin başpiskoposu, Nasıra'nın başpiskoposu, Akra Piskoposu, Beytüllahim Piskoposu ile birlikte ülkenin iki başrahibi, Tapınak Şövalyeleri'nin büyük üstadı, onun pek çok şövalye kardeşi ve ülkenin diğer baronları da hazır bulunuyorlardı. Bunların yanı sıra Belin'li Hue, Nablus'lu Philippe, Taberiye'li Symon, Sayda'lı Girard, Beyrut'lu Guy ve Montroyal'li Moyse ile birlikte Fransa Krallığı'ndan gelmiş olan iki soylu şövalye; yani Castillon'lu Regnaut ve Saint-Omer'li Gautier de oradaydı. Hepsi Aşkelon kuşatmasında bir araya geldiklerinde, şehrin

içindeki Türklere karşı hep birlikte çok büyük saldırılar düzenlediler; şehirdekiler de güçlerinin yettiği en iyi şekilde kendilerini yiğitçe savunuyorlardı. Kuşatma tam beş ay boyunca sürdü ve Türkler bizim insanlarımızdan hiçbir şekilde korkmuyorlardı; fakat bu beş ayın ardından Türkler harika bir şekilde dehşete düşmeye başladılar. Çünkü bizim insanlarımız her yönden muazzam bir üstünlük sağlıyor ve onlara büyük zararlar veriyorlardı; bu yüzden Aşkelon Türkleri, kendilerine acilen yardım ulaştırmasını istemek üzere Mısır Prensi'ne haberciler gönderdiler.
Oysa Kudüs Kralı, şehre denizden hiçbir yardım gelmemesi ve şehirdeki Türklerin tamamen ablukaya alınması amacıyla denize yaklaşık elli savaş gemisi, kadırga ve galyot çıkartmıştı; bu deniz gücünün komutası Girard de Baiette'e verilmişti. Mısır Prensi, Aşkelon Türklerinin yardım talep eden bu haberlerini aldığında; onlara yardım ulaştırmak amacıyla derhal yetmiş kadırga ve askerlerle, çok zengin yiyecek ve erzaklarla donatılmış diğer üç büyük gemiyi yola çıkardı, böylece Aşkelon'a doğru yelken açtılar. Girard de Baiette ve adamları bu gemilerin yaklaştığını gördüklerinde onlarla savaşmak üzere ileri atıldılar; fakat düşmanın çok büyük bir sayı halinde ve muazzam bir güçle geldiğini fark edince Girard geri çekilmek zorunda kaldı.
Kısacası, Mısırlı Türkler hiçbir engelle karşılaşmadan süratle hareket ederek Aşkelon şehrinin limanına girdiler; kralın ordusunu deniz tarafında büyük bir çaresizlik içinde bıraktılar. Şehrin içindekiler bu yardımı gördüklerinde harika bir şekilde sevindiler ve yüreklerine büyük bir cesaret geldi; o andan itibaren Hristiyanlardan korkmamaları ve onlara boyun eğmemeleri gerektiğini düşündüler, çünkü kendilerini uzun süredir kuşatmış olan ordunun artık zayıflayacağına inanıyorlardı. Ancak buna rağmen, soylu Hristiyan şövalyeleri onlara saldırmaktan hiçbir şekilde geri durmadılar; gece gündüz durmaksızın şehre baskı kurmaya devam ettiler. Kudüs Kralı, surların üzerindekileri daha iyi vurabilmek ve en üst kattakileri yıpratmak amacıyla, çok yüksek ve ahşaptan yapılma muazzam bir kuşatma kulesi [Beffroy] inşa ettirdi. Bu kulenin en üst katına çıkan bizim okçularımız ve askerlerimiz, surların üzerindeki Türkleri net bir şekilde görüyor ve fırlattıkları ok ve mızraklarla onlardan pek çoğunu katledip öldürüyorlardı. Türkler bu kuleden dolayı kendilerine çok büyük bir zarar geldiğini fark ettiklerinde, bu kuleyi yok etmek ve yakmak amacıyla sinsi bir plan kurguladılar; kulenin tam altına gelecek şekilde surların üzerinden aşağıya muazzam miktarda odun, kuru çalı ve kereste yığdılar ve burayı ateşe verdiler. Amaçları yangının kuleyi sarması ve onu kül etmesiydi; fakat rüzgar aniden ters yöne döndü ve tüm alevleri, yoğun dumanı doğrudan Türklerin kendi surlarına ve duvarlarına doğru savurdu. Sur duvarlarının arasına konulmuş olan o büyük ahşap destekler ve eski kalaslar bu şiddetli alevlerin ve muazzam ısının etkisiyle tamamen eriyip yandı; öyle ki surların yaklaşık kırk arşın uzunluğundaki koca bir kısmı büyük bir gürültüyle aniden çöktü ve yerle bir oldu. Böylece Hristiyanların önünde şehre girmek için devasa bir yarık açıldı ve kulemiz yangın tehlikesinden tamamen kurtuldu.
Bizim insanlarımız surların bu şekilde çöktüğünü ve yarığın açıldığını gördüklerinde; o eski askeri geleneğe uyarak, bir şehir veya kale zorla fethedildiğinde ganimetin ilk girenlerin hakkı olduğu kuralını hatırlayarak hareket ettiler. Tapınak Şövalyeleri'nin büyük üstadı, bu ganimete ve zenginliğe ilk kendisi ve kardeşleri sahip olmak arzusuyla büyük bir cüret gösterdi; diğer Hristiyan askerlerinin yarıktan içeri girmesini

kesin olarak yasakladı ve o yarığın başına kendi muhafızlarını dikti. Ardından, yanındaki yaklaşık kırk şövalye kardeşiyle birlikte büyük bir hırsla yarıktan içeri daldı ve şehrin sokaklarına doğru ilerledi; o sırada Türkler o tarafta hiçbir savunma hattı kurmamışlardı ve neye uğradıklarını bilemeyerek şaşkınlık içindeydiler. Ancak Türkler, yarıktan içeri girenlerin sadece bu kırk Tapınak Şövalyesi olduğunu, arkalarından başka hiçbir Hristiyan askerin gelmediğini ve yarığın muhafızlar tarafından tutulduğunu fark eder etmez hemen toparlandılar. Silahlanarak bu kırk şövalyenin üzerine çullandılar; içeri girenlerin tamamını, tek bir kişi bile sağ bırakmadan hepsini orada katledip öldürdüler. Ardından, iyi silahlanmış ve güçlü bir şekilde o yarığın başına geldiler; yarığı içeriden tamamen kapatarak Hristiyanların içeri girmesini yiğitçe engellediler ve onlara karşı büyük bir direnç göstererek kapıyı savundular. Türkler, katlettikleri o kırk Tapınak Şövalyesi'nin cenazelerini aldılar ve Hristiyan ordusunun görebilmesi için hepsini surların üzerinden aşağıya feci bir şekilde astılar; bizim insanlarımız sevgili kardeşlerinin bu şekilde asıldığını gördüklerinde harika bir şekilde öfkelendiler ve büyük bir yasa boğuldular.
Bu mevcut kroniği her zaman şerefle sürdürmek ve konuyu kesintiye uğratmamak adına belirtmek gerekir ki; bizim insanlarımız Aşkelon önünde bu meşakkatli kuşatmayı sürdürürken, Halep'in güçlü hükümdarı Türk Noradin, Şam Başkomutanı Edmard'ın [Muînüddin Üner] öldüğü haberini aldı. Bu ölüm üzerine, Şam krallığını ve şehrini tamamen kendi yönetimi altına almak amacıyla harekete geçmeye karar verdi; çünkü Şam'ın yeni kralı [Mücirüddin Abak] askeri konulardan anlamayan, zayıf ve kötü yönetimli bir adamdı. Noradin, muazzam sayıda iyi silahlanmış bir Türk ordusu topladı; doğrudan Şam şehrinin önüne gelerek burayı kuşattı. Şehrin içindekiler onun bu büyük gücünü gördüklerinde ona karşı tek bir darbe bile vuracak cesareti kendilerinde bulamadılar; çünkü Noradin'in ve onunla birlikte olan Şam Başkomutanı'nın iki oğlunun [Muînüddin Üner'in damatları] Şam'daki nüfuzunu biliyorlardı, zira bu iki genç adam Edmard'ın kızlarıyla evliydiler. Şam halkı hiçbir direniş göstermeden şehri tamamen Noradin'e teslim ettiler; Noradin de Şam'ın o yeni zayıf kralını uzak bir ülkeye sürgüne ve zindana göndererek onun tüm mülklerine el koydu. Ardından tüm Şam krallığını ve şehirlerini kendi tabiiyeti altına aldı; Kudüs Kralı ve dindar Hristiyanlar bu haberleri aldıklarında harika bir şekilde kederlendiler ve büyük bir endişeye kapıldılar. Çünkü Noradin onlar için son derece kötü ve tehlikeli bir komşuydu; kendisi her geçen gün gücünü artırıyor ve Hristiyanlara zarar vermek için fırsat kolluyordu, nitekim bu durum daha önce Urfa kontluğunun kaybedilmesinde açıkça görülmüştü. Noradin, Şam'ı tamamen ele geçirip itaat altına aldıktan sonra; Aşkelon önündeki Hristiyan kuşatmasını tamamen dağıtmak ve oradaki baronları geri çekilmek zorunda bırakmak amacıyla, Hristiyanların elinde bulunan Bellinas [Banyas] şehrinin üzerine yürüdü ve burayı kuşattı. Bunu yapmaktaki asıl amacı, Kudüs Kralı'nın Banyas'ı kurtarmak için Aşkelon kuşatmasını bırakıp bu tarafa gelmesini sağlamaktı. Ancak erdemli Kudüs Kralı, Banyas'ın kuşatıldığı haberlerini almasına rağmen, Aşkelon önündeki o büyük kuşatmayı hiçbir şekilde bırakmak ve oradan ayrılmak istemedi; diğer taraftan, Banyas şehrindeki Hristiyanlar da son derece yiğit ve güçlü adamlar olduklarından, Noradin'in saldırılarına karşı kendilerini mükemmel bir şekilde savundular ve hiçbir

kayıp vermediler, aksine Türkleri her taraftan yıprattılar. Noradin, Banyas'ı bu şekilde kolayca ele geçiremeyeceğini ve Hristiyanlara hiçbir zarar veremeyeceğini gördüğünde, daha fazla kalmanın kendisine bir fayda getirmeyeceğini anlayarak kuşatmayı kaldırdı ve adamlarıyla birlikte kendi topraklarına geri döndü.
Aşkelon önündeki o soylu baronların ve Hristiyan şövalyelerinin kuşatması tüm bu olanlar boyunca durmaksızın devam ediyorken; dul kalan Antakya Prensesi, Kudüs Kralı'na, yani öz kuzenine haber göndererek, Fransa'dan gelmiş olan o soylu şövalye Castillon'lu Regnaut [Raymond de Poitiers'nin ölümünden sonra evlendiği Chatillon'lu Raynald] ile evlenmek konusunda rızası olduğunu bildirdi. Çünkü onun son derece yiğit ve cesur bir şövalye olduğunu duymuş ve öğrenmişti. O sırada bu şövalye Regnaut, Aşkelon kuşatmasında bizzat kralın yanında bulunuyordu; kral bu haberleri aldığında ve prensesin onunla evlenmek istediğini öğrendiğinde harika bir şekilde sevindi. Hemen Regnaut'yu huzuruna çağırarak diz çökmesini istedi ve bu evliliğe tam bir rızayla onay verdi; ardından, Antakya'dan gelen elçiler ve delegeler vasıtasıyla bu evlilik kararı Antakya'ya bildirildi ve tarafların tam bir memnuniyeti ve Kudüs Kralı'nın da onayıyla Castillon'lu Regnaut ile prensesin düğün şenlikleri Antakya'da çok büyük bir şerefle tamamlandı. Bu evliliğin ardından Regnaut, Antakya'nın yeni prensi oldu; kendisi her zaman Aşkelon önündeki kralın ordusuna yardım etmeye ve şehre durmaksızın saldırmaya devam etti. Ancak Hristiyanların yaptıkları o şiddetli saldırılara rağmen, Aşkelon Türkleri surların arkasından kendilerini öyle güçlü savunuyorlardı ki şehre büyük bir zarar vermek bir türlü mümkün olmuyordu; bu yüzden Kudüs Kralı ve orduda bulunan yüksek prelatlar ile baronlar, bu kuşatmanın geleceği hakkında ne yapacaklarını görüşmek üzere yeniden büyük bir konsey topladılar. Konseyde baronlardan bazıları, kuşatmanın çok uzadığını, orduda büyük harcamalar yapıldığını ve artık daha fazla burada kalmanın bir fayda getirmeyeceğini söyleyerek kuşatmanın kaldırılmasını ve geri dönülmesini talep ettiler; prelatlar ve din adamları ise bu fikre kesin olarak karşı çıktılar. Ordunun bu kadar güçlü bir şehri bırakıp gitmesinin Hristiyanlık adına büyük bir utanç ve rezillik olacağını söyleyerek, ne olursa olsun kuşatmaya devam edilmesi gerektiği yönünde çok güçlü gerekçeler sundular; nihayetinde din adamlarının bu dindar kararı kabul edildi ve herkesin sonuna kadar surların önünde kalıp savaşması onaylandı. Bunun üzerine bizim insanlarımız, o yarığın önüne gelerek içerideki Türklerle yüz yüze, göğüs göğse çok çetin bir meydan savaşına giriştiler; amaçları, katledilen o dindar Tapınak Şövalyeleri'nin intikamını amansızca almaktı. Hristiyanlar surların dibine kadar iyice yaklaştılar; öyle ki, Türkler bu muazzam şövalyelik ve asil cesaret karşısında daha fazla duramayarak büyük bir dehşet içinde şehrin iç kısımlarına doğru geri kaçmak zorunda kaldılar. Savaş çok kanlı geçti ve uzun süre devam etti; fakat nihayetinde Tanrı'nın iradesiyle Türkler tamamen bozguna uğratıldılar ve kaçabilenler can havliyle şehrin evlerine sığındılar. Surların üzerinde ve şehirde ölen o muazzam Türk çokluğunu gördüklerinde yüreklerine büyük bir korku düştü; haince planlarının ve sinsi direnişlerinin hiçbir işe yaramadığını anlayarak ne yapacaklarını bilemediler. Krala canlarının bağışlanması, kendilerinin ve ailelerinin emniyet içinde şehirden çıkmasına izin verilmesi karşılığında Aşkelon şehrini tamamen teslim etmeyi talep etmek üzere elçiler gönderdiler; kral bu konuda konseyini topladı ve

onların bu teslim şartlarını kabul etti. Yapılan anlaşma uyarınca; Aşkelon Türkleri, yanlarına alabildikleri tüm taşınabilir malları, altınları ve kıymetli eşyalarıyla birlikte, kralın kendilerine tahsis ettiği muhafızların eşliğinde emniyet içinde şehirden dışarı çıktılar. Bizim insanlarımız, bu şanlı şehrin yeni efendileri ve sahipleri olarak büyük bir coşkuyla içeri girdiler; bu büyük fetih, Rabbimizin lütuf yılı bin yüz elli dört [1153] yılının Ağustos ayının on ikinci gününde, kuşatmanın yirmi yedinci haftasında tamamlandı. Kral şehre güçlü bir Hristiyan garnizonu yerleştirdikten sonra, vadettiği gibi Türklerin emniyet içinde Laris limanına kadar götürülmesini sağladı; oraya ulaşan Türkler gemilere binerek Mısır'a doğru yelken açtılar. Ancak onların içinden çıkan hain bir Türk kaptanı, yanındaki adamlarla birlikte gece vakti kendi yoldaşlarına feci bir ihanet kurguladı; gemideki en zengin ve en yüksek mevkideki Türkleri aniden uykularında katlederek onların tüm altınlarına ve mallarına el koydu, geri kalanları ise çıplak ve perişan bir halde kıyılarda bırakarak kaçtı, böylece o feci hainlik de kendi sonlarını getirdi.
Castillon'lu Regnaut ise Antakya prensesiyle evlendikten sonra, Antakya Patriği ile kilisenin malları üzerinde çok büyük bir anlaşmazlığa düştü; öyle ki prens, patriği yakalatıp feci bir şekilde zindana attırdı, onun tüm zenginliklerini ellerinden aldı. Hatta patriği çıplak bir halde, başının üzerine ballar sürerek sıcak güneşin altında saatlerce bekleterek arıların ve sineklerin onu sokmasına sebep oldu; bu feci gaddarlık haberi Kudüs Kralı'na ulaştığında kral bundan dolayı harika bir şekilde öfkelendi ve çok üzüldü. Hemen Antakya Prensi'ne sert mektuplar göndererek, o dindar patriği derhal serbest bırakmasını ve kilisenin mallarını iade etmesini emretti; prens Regnaut kralın bu kesin emrine karşı gelmeye cesaret edemeyerek patriği zindandan çıkardı ve serbest bıraktı. Patrik uğradığı bu büyük hakaret ve keder yüzünden Antakya'dan ayrılarak Kudüs'e geldi; fakat kral bu meselede patriğe karşı ne kadar üzgün olduğunu gösterdiyse de iki prens arasındaki bu kırgınlık uzun süre devam etti. Tam da bu aynı dönemde, tüm Hristiyan dünyasını sarsan muazzam ve korkunç alametler belirdi: Suriye topraklarında kırk gün boyunca harika bir kıtlık ve açlık baş gösterdi, ardından tüm ülkede evleri ve kaleleri yerle bir eden çok şiddetli bir deprem meydana geldi; Antakya, Trablus ve Şam şehirlerindeki büyük binalar aniden çöktü ve bu felakette elli binden fazla insan enkaz altında kalarak hayatını kaybetti. Benzer şekilde deniz suları aniden geri çekilerek kıyıları tamamen kuru bıraktı, gökyüzünde ise her biri ortasında kutsal haç işareti taşıyan üç farklı dolunay belirdi; ardından güneş harika bir şekilde kapkaranlık kesildi ve tüm dünya öğle vaktinden ikindi vaktine [Nonne] kadar zifiri karanlığa büründü. Bu feci alametlerin yaşandığı sırada, deniz aşırı ülkelerdeki Hospital Şövalyeleri ile Kudüs Patriği ve ülkenin diğer yüksek din adamları arasında, kilisenin hakları ve imtiyazları üzerine çok büyük ve harika bir iç çekişme patlak verdi; öyle ki Hospital Şövalyeleri patriğin emirlerine itaat etmeyi kesinlikle reddettiler ve ona karşı pek çok zorluk çıkardılar, lafı uzatmamak adına bundan şimdilik bu kadar bahsetmek yeterlidir.

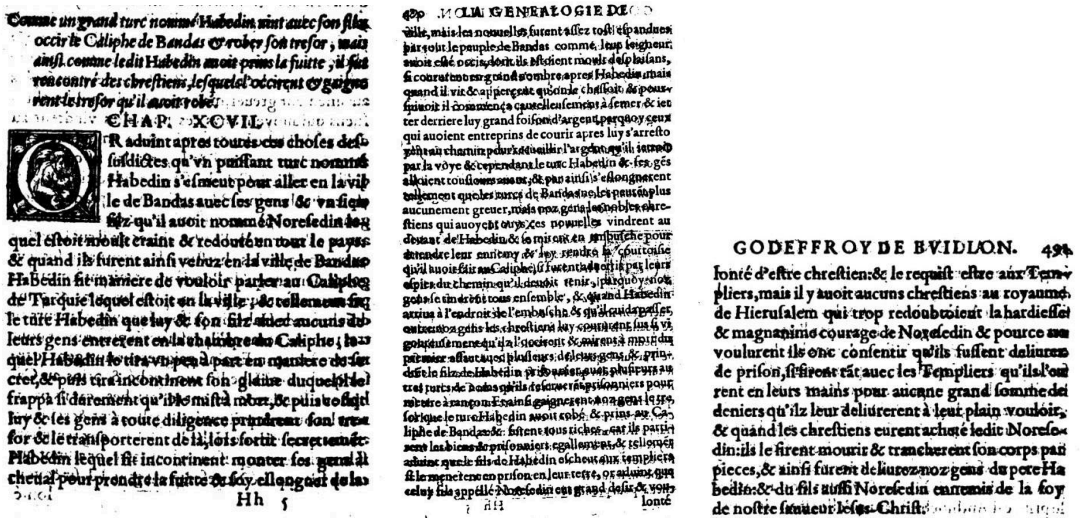

Habedin (Nureddin) adında büyük bir Türk'ün, oğluyla birlikte Bandas Halifesini öldürmeye ve hazinesini çalmaya geldiği; ancak adı geçen Habedin (Nureddin) kaçtıktan sonra Hristiyanlarla karşılaştığı, onların da onu öldürüp çaldığı hazineyi ele geçirdikleri hakkındadır.

BÖLÜM XCVII

Habedin (Nureddin) adında büyük bir Türk'ün, oğluyla birlikte Bandas Halifesini öldürmeye ve hazinesini çalmaya geldiği; ancak adı geçen Habedin (Nureddin) kaçtıktan sonra Hristiyanlarla karşılaştığı, onların da onu öldürüp çaldığı hazineyi ele geçirdikleri hakkındadır. Tüm bu anlatılan şeylerden sonra, Habedin (Nureddin) adında güçlü bir Türk'ün, adamlarıyla birlikte Bandas şehrine gitmek üzere harekete geçtiği ve yanına Norefedin (Nureddin) adını verdiği, tüm ülkede çok korkulan ve çekinilen oğlunu da aldığı vaki oldu. Bandas şehrine bu şekilde girdiklerinde Habedin (Nureddin), Türkiye Halifesi ile konuşmak ister gibi davrandı. Halife o sırada şehirdeydi. Habedin (Nureddin) öyle bir hile yaptı ki, kendisi, oğlu ve adamlarından bazıları Halife'nin odasına girdiler. Habedin (Nureddin) gizli bir iş çevirir gibi bir kenara çekildi ve ardından hemen kılıcını çekerek Halife'ye öyle sert vurdu ki onu öldürdü. Sonra oğlu ve adamları büyük bir gayretle Halife'nin hazinesini aldılar ve oradan dışarı taşıdılar. Sonra gizlice çıktılar; Habedin (Nureddin) hemen adamlarını atlarına bindirdi ve oradan uzaklaşarak kaçtı. Haberler Bandas halkı arasında çok çabuk yayıldı. Efendilerinin öldürülmüş olmasına çok üzüldüler ve büyük bir kalabalık halinde Habedin'in (Nureddin) peşinden koştular. Ancak Habedin (Nureddin) kendisinin kovalandığını ve takip edildiğini görünce ve fark edince, kurnazca korkmaya başladı ve peşindekiler parayı toplamak için yolda dursunlar diye arkasında büyük miktarda gümüş bıraktı. Onlar yolda bırakılan parayı toplarken, Türk Habedin (Nureddin) ve adamları yollarına devam ettiler ve böylece Bandas Türkleri artık onlara hiçbir şekilde zarar veremeyecek kadar uzaklaştılar. Ancak bu haberleri duymuş olan bizim soylu Hristiyanlarımız, düşmanlarını beklemek ve Bandas Halifesine yaptığı kötülüğün karşılığını vermek için Habedin'in (Nureddin) önüne çıktılar ve pusuda beklediler. Casusları tarafından Habedin'in (Nureddin) tutması gereken yol hakkında uyarılmışlardı, bu yüzden adamlarımız hep birlikte toplandılar. Habedin (Nureddin) pusunun kurulduğu yere vardığında ve oradan geçeceğini

sandığında, Hristiyan olan adamlarımız ona öyle hızlı ve şiddetle saldırdılar ki onu öldürdüler. İlk hücumda adamlarının birçoğunu öldürdüler; Habedin'in (Nureddin) oğlunu esir aldılar ve fidye karşılığı serbest bırakmak üzere diğer birçok Türk'ü de esir ettiler. Böylece adamlarımız, Türk Habedin'in (Nureddin) Bandas Halifesinden çaldığı ve aldığı tüm hazineyi ele geçirdiler ve hepsi çok zengin oldular; çünkü esirlerin mallarını eşit şekilde paylaştılar. Ve öyle oldu ki Habedin'in (Nureddin) oğlu Tapınak Şövalyelerine (les templiers) teslim edildi ve onu kendi topraklarındaki zindana götürdüler. Burada öyle oldu ki, Norefedin (Nureddin) adı verilen bu oğul, büyük bir arzu ve istek duydu, Hristiyan olma isteği duydu ve Tapınak Şövalyelerinden (les templiers) bunu talep etti; ancak Kudüs (Kudüs) Krallığı'nda Norefedin'in (Nureddin) cüretinden ve yüce cesaretinden çok korkan bazı Hristiyanlar vardı. Bu yüzden onların zindandan salıverilmesine asla rıza göstermek istemediler ve Tapınak Şövalyeleriyle (les templiers) öyle bir anlaşma yaptılar ki, Şövalyeler kendi rızalarıyla onlara teslim edilen büyük bir meblağ karşılığında Norefedin'in (Nureddin) kontrolünü onların ellerine bıraktılar. Hristiyanlar adı geçen Norefedin'i (Nureddin) satın aldıklarında, onu öldürdüler ve bedenini parçalara ayırdılar. Böylece adamlarımız, Kurtarıcımız İsa Mesih'in (İsa Mesih) inancının düşmanları olan baba Habedin (Nureddin) ve oğlu Norefedin'den (Nureddin) kurtulmuş oldu.

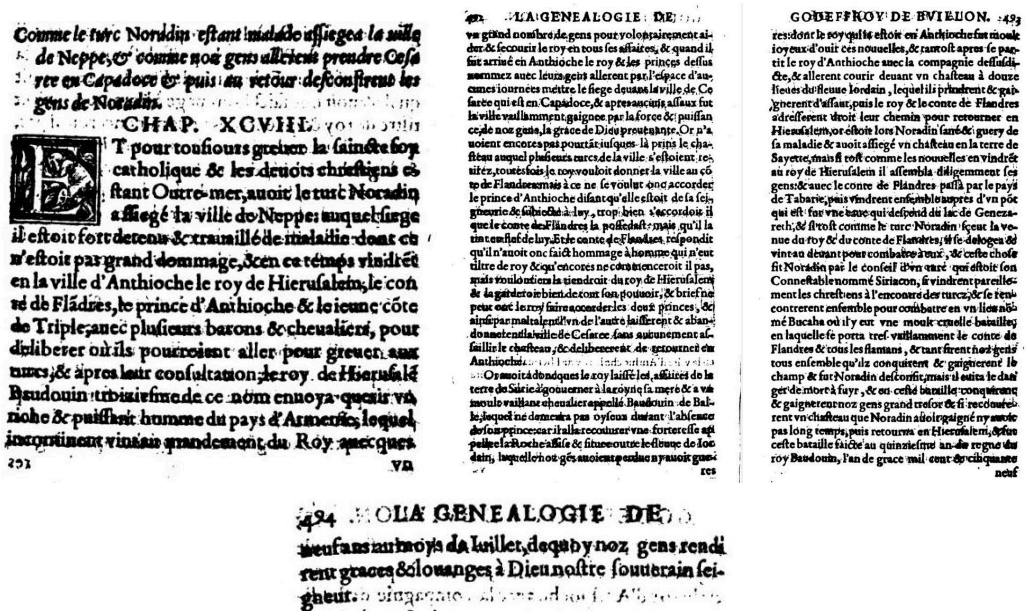
Comme le turc Noradin estant malade assiegea la ville de Neppe, & comme nos gens allerent prendre Cesarée en Cappadoce & puis au retour desconfirent les gens de Noradin.

CHAP. XCVIII.

IT pour tousiours greuer la saincte foy catholique & les deuots chrestiens estant Outre-mer, auoit le turc Noradin assiegé la ville de Neppe: auquel siege il estoit fort detenu & trauillé de maladie dont ce n'estoit par grand dommage, & en ce temps vindrent en la ville d'Anthioche le roy de Hierusalem, le comte de Flãdres, le prince d'Anthioche & le ieune cõte de Triple, auec plusieurs barons & cheualiers, pour deliberer où ils pourroient aller pour greuer aux turcs, & apres leur consultation, le roy de Hierusalé Baudouin tres-iuste fine de ce nom enuoya querir vn riche & puissant homme du pays d'Armenie, lequel incontinent vint à grandement du Roy auecques

vn grand nombre de gens pour voloirs aiement aider & secourir le roy en tous ses affaires, & quand il fut arriué en Anthioche le roy & les princes dessus nommez auec leurs gens allerent par l'espace d'aucunes iournées mettre le siege deuant la ville de Cesarée qui est en Cappadoce, & apres aucuns assaux fut la ville vaillamment gaignee par la force & puissance de nos gens, la grace de Dieu preuetiante. Or n'auoient encores pas pourtãt iusques-là pris le chasteau auquel plusieurs turcs de la ville s'estoient retirez, toutesfois le roy vouloit donner la ville au cõte de Flandres mais à ce ne se voulut onc accorder le prince d'Anthioche disant qu'elle estoit de sa seigneurie & subiecte à luy, trop bien s'accordoit il que le comte de Flãdres la possedast: mais qu'il la tint en fief de luy. Et le conte de Flandres respondit qu'il n'auoit onc faict hommage à homme qui n'eut tiltre de roy & qu'encores ne commenceroit il pas, mais voulontiers la tiendroit du roy de Hierusalem & la garderoit bien de son pouuoir, & brief ne peut onc le roy faire accorder les deux princes, & ainsi par mal-talent l'vn de l'autre laisserent & abandonnerent la ville de Cesarée sans autrement assaillir le chasteau, & delibererent de retourner en Anthioche.

Or mettrai donques le roy laisse les assiuires de la terre de Sarie à gouuerner à la royne sa mere & a vn moult vaillant cheualier appellé Baudouin de Balle, lequel ne demeura pas oyseux durant l'absence de son seigneur: il alla reconquerir vne forteresse appellee la Roche assise & situee outre le fleuue de Iordain, laquelle nos gẽs auoient perdue n'y auoit gueres

res: dont le roy qui se estoit en Anthioche fut moult ioyeux d'ouir ces nouuelles, & tantost apres se partit le roy d'Anthioche auec la compagnie dessusdicte, & allerent courir deuant vn chasteau à douze lieues du fleuue Iordain, lequel ils prindrent & gaignerent d'assaut, puis le roy & le conte de Flandres s'dresserent droit leur chemin pour retourner en Hierusalem, or estoit lors Noradin sauué & guery de sa maladie & auoit assiegé vn chasteau en la terre de Sayette, mais si tost comme les nouuelles en vindrẽt au roy de Hierusalem il assembla diligemment ses gens: & auec le conte de Flandres passa par le pays de Tabarie, puis vindrent ensemble apres d'vn põt qui est sur vne riue qui despend du lac de Genezareth, & si tost comme le turc Noradin sceut la venue du roy & du conte de Flandres, il se delogea & vint au deuant pour combatre à eux, & ceste chose fit Noradin par le conseil d'vn vieil qui estoit son Connestable nommé Siriacon, & vindrent pareillement les chrestiens à l'encontre des turcz, & se tenirent ensemble pour combatre en vn lieu nõmé Bucaha où il y eut vne moult cruelle bataille, en laquelle se porta tres-vaillamment le conte de Flandres & tous les flamans, & tant firent nos gens tous ensemble qu'ils conquirent & gaignerent le champ & fut Noradin desconfit, mais il estira le danger de mort à fuyr, & en ceste bataille conquirent & gaignerent nos gens grand tresor & si recouurerent vn chasteau que Noradin auoit gaigné n'y auoit pas long temps, puis retourna en Hierusalem, & fut ceste bataille faicte au quinziesme an de le regne du roy Baudouin, l'an de grace mil cent & cinquante

ieu sans nul noys de la ville, dequoy nos gens rendirent graces & louanges à Dieu nostre souuerain seigneur.

Türk olan Noradin'in (Nureddin) hasta olarak Neppe (Banyas) şehrini kuşattığı ve adamlarımızın Kapadokya'daki Cefaree (Kayseri) şehrini almaya gittikleri ve sonra dönüşte Noradin'in (Nureddin) adamlarını bozguna uğrattıkları hakkındadır.

BÖLÜM XCVIII

Türk Noradin'in (Nureddin) hasta olarak Neppe (Banyas) şehrini kuşattığı ve adamlarımızın Kapadokya'daki Sezaryen (Kayseri) şehrini almaya gittikleri ve sonra dönüşte Noradin'in (Nureddin) adamlarını bozguna uğrattıkları hakkındadır. Deniz aşırı topraklarda bulunan kutsal katolik inancına ve dindar Hristiyanlara her zaman zarar vermek için Türk Noradin (Nureddin) Neppe (Banyas) şehrini kuşatmıştı; bu kuşatmada kendisi ağır şekilde durdurulmuş ve hastalıktan bitap düşmüştü ki bu

büyük bir kayıp değildi ve bu sırada Antakya şehrine Kudüs Kralı, Flandre Kontu, Antakya Prensi ve genç Trablus Kontu, birçok baron ve şövalye ile birlikte Türklerin üzerine yürüyüp onlara zarar vermek için nereye gidebileceklerini müzakere etmek üzere geldiler ve danışmalarından sonra Kudüs Kralı olan, bu ismin üçüncüsü Baudouin (III. Baudouin), Ermenistan ülkesinden zengin ve güçlü bir adamı aratıp getirtti, bu adam kralın emriyle hemen geldi ve krala her konuda gönüllü olarak yardım etmek üzere yanında çok sayıda adam getirdi ve Antakya'ya vardığında kral ve yukarıda adı geçen prensler adamlarıyla birlikte yola çıktılar ve birkaç günlük yürüyüşün ardından Kapadokya'da bulunan Cefaree (Kayseri) şehrinin önünde kuşatma kurdular ve bazı saldırılardan sonra şehir, önden gelen Tanrı'nın lütfu sayesinde adamlarımızın gücüyle yiğitçe kazanıldı ve alındı. Ancak kale henüz alınmamıştı çünkü şehrin birçok Türkü oraya sığınmıştı, bununla birlikte kral şehri Flandre Kontuna vermek istiyordu fakat Antakya Prensi buna razı olmak istemedi ve buranın kendi krallığına ve tabiiyetine ait olduğunu söyledi ki Flandre Kontunun buraya sahip olması çok iyi anlaşılıyordu ama kralın tabiiyetinde tutacaktı. Ve Flandre Kontu, kral unvanına sahip olmayan bir adama hiçbir zaman biat etmediğini ve henüz buna başlamayacağını söyledi fakat burayı seve seve Kudüs Kralının elinden ve tüm gücüyle onun muhafazası altında tutacağını belirtti ve kısacası kral iki prensi uzlaştıramadı ve böylece kötü bir anlaşmazlıkla kale tam olarak ele geçirilmeden Sezaryen (Kayseri) şehrini bırakıp terk ettiler ve Antakya'ya geri dönmeye karar verdiler. Kral ayrıldığında Suriye ülkesinin işlerini yönetmesi için annesini bıraktı ve Baudouin de Balben (Baudouin de Balben) adında çok yiğit bir şövalyeyi görevlendirdi, o da prensin yokluğunda boş durmadı çünkü Ürdün nehrinin ötesinde bulunan ve adamlarımızın kaybetmiş olduğu Roche-Taillée (Şevbek) adlı kaleden başka bir kaleyi geri almaya gitti, burayı henüz geri almıştı ki kral Antakya'da bu haberleri duyarak çok sevindi ve hemen ardından Antakya Kralından ve adı geçen diğerlerinin bölüğünden ayrıldı ve Ürdün nehrinin önünde bulunan ve hücumla alıp kazandıkları bir kaleye doğru hızla yola çıktılar, sonra kral ve Flandre Kontu, hastalıktan iyileşmiş olan ve Sayette (Sayda) topraklarında bir kaleyi kuşatmış bulunan Noradin'in (Nureddin) olduğu Kudüs'e geri dönmek için yollarını doğrudan doğrulttular, ancak bu haberler Kudüs Kralına çok çabuk ulaştı ve o da adamlarını gayretle topladı ve Flandre Kontu ile birlikte Tabarie (Taberiye) topraklarından geçtiler, sonra Cenezereth (Taberiye) gölüne bağlı bir vadi olan bir pınarın yakınında bir araya geldiler ve Türk Noradin (Nureddin) kralın ve Flandre Kontunun gelişini öğrenir öğrenmez onlarla savaşmak üzere oradan ayrıldı ve bu durum Noradin'e (Nureddin), onun Connestable (Başkomutan) olarak adlandırılan ve adı Siriacon (Şirkuh) olan bir danışmanı tarafından tavsiye edildi ve böylece Hristiyanlar Türklerin karşısına çıktılar ve Bucaha (Bukaia) denilen yerde savaşmak üzere karşı karşıya geldiler, burada Flandre Kontunun ve tüm Flamanların kendilerini çok yiğitçe gösterdikleri çok kanlı bir savaş oldu ve adamlarımız hep birlikte alanı fethettiler ve kazandılar ve Noradin (Nureddin) bozguna uğratıldı, ancak o ve adamları ölüm korkusuyla kaçtılar ve bu savaşta adamlarımız büyük hazineler kazandılar ve ele geçirdiler ve Noradin'in (Nureddin) kısa süre önce kazanmış olduğu bir kaleyi geri aldılar, sonra Kudüs'e geri döndüler ve bu savaş Kral Baudouin'in (III. Baudouin)

saltanatının on beşinci yılında, lütuf yılı bin yüz elli dokuzun Temmuz ayında vaki oldu ki bundan ötürü adamlarımız yüce Rabbimiz Tanrı'ya şükürler ve övgüler sundular.

Comme le roy de Hierusalem espousa la niepce de l'Empereur de Constantinople, & comme l'Empereur vint voir le roy en son royaume, puis allerent ensemble assieger la ville de Damas, mais Noradin composa à eux.

CHAP. XCIX.

Es choses dessusdictes accomplies en la maniere qu'il est escript, le roy de Ierusalem espousa la niepce de l'Empereur de Constantinople, laquelle estoit belle & sage: & agee d'environ treze ans, & à la conionction de ce mariage y eut feste & solennité comme bien appartenoit à leur noble & excellent estat, & en cest estat de mariage se gouverna moult bien le roy de Hierusalem & ayma sa femme d'vn bon amour comme il deuoit, faire selon la doctrine de nostre docteur le glorieux sainct Paul disant: Hommes qui estes mariez, ie vous prie en l'hõneur de Dieu que vous aimiez voz femmes par bonne & amiable amour comme Iesus-Christ a aimee l'Eglise, & vn peu apres le mariage fait, l'Empereur de Constãtinople se prepara son estat pour venir voir sa niepce au royaume de Hierusalem, or auoit l'Empereur entreprins de faire guerre à Regnaut prince d'Anthioche, en accõpliffant son voyage, car le prince auoit couru en l'isle de Chipre où il auoit fait beaucoup de dommages dont on s'estoit plein à l'Empereur, mais quand le prince d'Anthioche sçeut la venue de l'Empereur il luy vint humblement au deuãt

GODEFFROY DE BVILLON. 495

en luy demandant mercy de son offense, parquoy l'Empereur luy pardonna & le receut auec luy, & le conclut, que le roy de Hierusalem sçeut que le prince d'Anthioche auoit paix & accord auec l'Empereur son oncle il se partit de la saincte cité de Hierusalem auec son estat & luy vint au deuant pour le receuoir, & l'Empereur aussi du sa part luy fit moult grand feste & honneur, & quand ils se furent ainsi honnorablement trouuez ils furent dix iours ensemble l'vn auec l'autre durant lequel temps l'Empereur fit de moult beaux dons au roy de Hierusalem, son neueu & à ses gens aussi, puis le roy print humblement congé de son oncle & alla droit en Anthioche moult noble prince, & aussi ne tarda pas guerres que l'Empereur y alla apres, & à sa vegue y sortirent hors le roy de Hierusalem le prince auec tous les barons & habitans de la ville, lesquels le reçeurẽt en moult grand honneur & reueurence comme leur souuerain, or adoncq apres certains iours que l'Empereur & le roy de Hierusalem allerent en grand puissance d'armes assaillir la ville de Damas, mais le turc Noradin qui trop redouta leur venue trouua maniere de faire paix à eux par telle conuention qui leur rendit plusieurs prisonniers qu'il auoit, & ainsi se partirẽt du siege & allerent ensemble en Hierusalem où ils furent reçeuz à moult grand honneur, & ainsi l'Empereur visita sa niepce la roine de Hierusalem à laquelle il donna beaucoup de biens, & quand il eut seiourné aucuns iours il se partit de Hierusalem & retourna en Constantinople.

Et quãd le turc Noradin sçeut q'l'Empereur estoit party du pays de Surie pour retourner en son Empire il

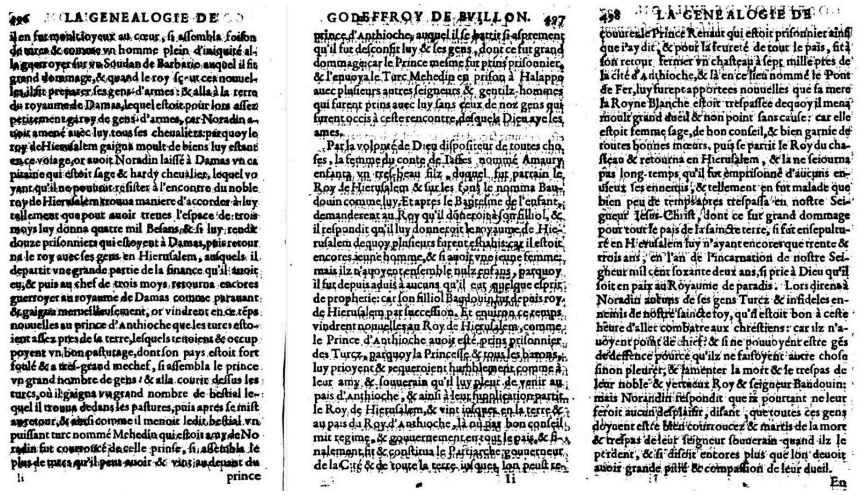

496 LA GENEALOGIE DE

il en fut moult doyeux au cœur, si assembla foison de turcs & comme vn homme plein d'iniquité alla querir voyeur vn Soudan de Barbarie auquel il fit grand dommage, & quand le roy sçeut ces nouuelles il fit preparer ses gens d'armes: & alla à la terre du royaume de Damas, lequel estoit pour lors assez petitement garny de gens d'armes, car Noradin auoit amené auec luy tous ses cheualiers: parquoy le roy de Hierusalem gaigna moult de biens luy estant en ce voyage, or auoit Noradin laissé à Damas vn capitaine qui estoit sage & hardy cheualier, lequel voyant qu'il ne pouuoit resister à l'encontre du noble roy de Hierusalem trouua maniere d'accorder à luy tellement que pour auoir treues l'espace de trois moys luy donna quatre mil Besans, & si luy rendit douze prisonniers qui estoyent à Damas, puis retourna le roy auec ses gens en Hierusalem, ausquels il departit vne grande partie de la finance qu'il auoit eu, & puis au chef de trois moys retourna encores guerroyer au royaume de Damas comme parauant & gaigna merueilleusement, or vindrent en ce temps nouuelles au prince d'Anthioche que les turcs estoient allez prins de la terre, lesquels tenoient & occupoyent vn bon pastutage, dont son pays estoit fort foulé & à tres-grand mechef, si assembla le prince vn grand nombre de gens: & alla courir dessus les turcs, où il gaigna vn grand nombre de bestial lequel il trouua dedans les pastures, puis apres se mist au retour, & ainsi comme il menoit ledit bestial vn puissant turc nommé Mehedin qui estoit vn roy de Noradin fut courroucé de celle prinse, si assembla le plus de turcs qu'il peut auoir & vint au deuant du

prince

GODEFFROY DE BVILLON. 497

prince d'Anthioche, auquel il se partit si aspremẽt qu'il fut desconfit luy & ses gens, dont ce fut grand dommage car le Prince mesme fut prins prisonnier, & l'enuoya le Turc Mehedin en prison à Halappe auec plusieurs autres seigneurs & gentils hommes qui furent prins auec luy sans eux de noz gens qui furent occis à ceste rencontre, desquels Dieu ayt les ames.

Par la volonté de Dieu dispositeur de toutes choses, la femme du conte de Iasses nommé Amaury enfanta vn tres-beau filz, duquel fut parrain le Roy de Hierusalem & sur les fons le nomma Baudouin comme luy. Et apres le Baptisme de l'enfant, demanderent au Roy qu'il donneroit son fillol, & il respondit qu'il luy donneroit le royaume de Hierusalem dequoy plusieurs furent esbahis car il estoit encores ieune homme, & si auoit vne ieune femme, mais ilz n'auoyent ensemble nulz enfans, parquoy il fut depuis aduis à aucuns qu'il eut quelque esprit de prophetie: car son fillol Baudouin fut du pays roy de Hierusalem par succession. Et en mesme ce temps vindrent nouuelles au Roy de Hierusalem, comme le Prince d'Anthioche auoit esté prins prisonnier des Turcs, parquoy la Princesse & tous les barons luy prioyent & requeroient humblement, comme à leur amy & souuerain qu'il luy pleut de venir au pais d'Anthioche, & ainsi à leur humbleiussion partit le Roy de Hierusalem, & vint iusques en la terre & au pais du Roy d'Anthioche, là où pas bon conseil mit regime, & gouuernement en tous les pays, & finalement fit & constituna le Patriarche gouuerneur de la Cité & de toute la terre, tel que bon peult re-

ii

498 LA GENEALOGIE DE

couurer le Prince Renaut qui estoit prisonnier ainsi que i'ay dit, & pour la seureté de tout le pais, fit à son retour fermer vn chasteau à sept mille pres de la cité d'Anthioche, & là en ce lieu nommé le Pont de Fer, luy furent apportees nouuelles que sa mere la Royne Blanche estoit trespassee dequoy il menaa moult grand dueil & non point sans cause: car elle estoit femme sage, de bon conseil, & bien garnie de toutes bonnes mœurs, puis se partit le Roy du chasteau & retourna en Hierusalem, & la ne seiourna pas long-temps qu'il fut empisonné d'aucuns enuieux ses ennemis, & tellement en fut malade que bien peu de temps apres trespassa en nostre Seigneur Iesus-Christ, dont ce fut grand dommage pour tout le pais de la saincte terre, si fut ensepulturé en Hierusalem luy n'ayant encores que trente & trois ans, en l'an de l'incarnation de nostre Seigneur mil cent soxante deux ans, si prie à Dieu qu'il soit en paix au Royaume de paradis. Lors dirent à Noradin aucuns de ses gens Turcs & infideles ennemis de nostre saincte foy, qu'il estoit bon à ceste heure d'aller combatre aux chrestiens: car ilz n'auoyent point de chef: & si ne pouuoyent estre gẽs de deffence pource qu'ilz ne faisoyent autre chose sinon pleurer, & lamenter la mort & le trespas de leur noble & vertueux Roy & seigneur Baudouin: mais Noradin respondit que ie pourtant ne leur feroit aucun desplaisir, disant, que toutes ces gens doyuent estre bien courroucez & marris de la mort & trespas de leur seigneur souuerain quand ilz le perdent, & si disoit encores plus que lon deuoit auoir grande pitié & compassion de leur dueil.

En

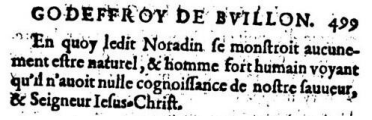

GODEFFROY DE BVILLON. 499

En quoy ledit Noradin se monstroit aucunement estre naturel, & homme fort humain voyant qu'il n'auoit nulle cognoissance de nostre sauueur, & Seigneur Iesus-Christ.

Kudüs Kralının Konstantinopolis İmparatorunun yeğeniyle evlendiği ve İmparatorun kralı krallığında görmeye geldiği, sonra birlikte Damas (Şam) şehrini kuşatmaya gittikleri ama Noradin'in (Nureddin) onlarla uzlaştığı hakkındadır.

BÖLÜM XCIX

Kudüs Kralının Konstantinopolis İmparatorunun yeğeniyle evlendiği ve İmparatorun kralı krallığında görmeye geldiği, sonra birlikte Şam şehrini kuşatmaya gittikleri ama Noradin'in (Nureddin) onlarla uzlaştığı hakkındadır. Yukarıda adı geçen şeyler gerçekleştikten sonra yazıldığı üzere Kudüs Kralı, Konstantinopolis İmparatorunun yaklaşık on üç yaşında, güzel ve bilge olan yeğeniyle evlendi ve bu evliliğin birleşmesinde, onların soylu ve mükemmel makamlarına yakışır şekilde şenlik ve kutlama yapıldı ve bu evlilik makamında Kudüs Kralı kendini çok iyi yönetti ve

karısını, aziz Pavlus'un evli erkekler, Tanrı'nın onuruna sizden rica ediyorum ki İsa Mesih'in Kilise'yi sevdiği gibi karılarınızı iyi ve nazik bir sevgiyle sevin dediği öğretisine göre yapması gerektiği gibi temiz bir sevgiyle sevdi ve evlilik yapıldıktan biraz sonra Konstantinopolis İmparatoru, yeğenini görmek için Kudüs Krallığına gelmek üzere hazırlıklarını yaptı ve İmparator, yolculuğunu tamamlarken Antakya Prensi Regnaut (Renaud de Châtillon) ile savaşmaya girişmişti çünkü prens, İmparatorun şikayetçi olduğu büyük zararlar verdiği Kıbrıs adasına akın etmişti ama Antakya Prensi İmparatorun gelişini öğrenince alçakgönüllülükle onun önüne çıktı ve işlediği suç için ondan af diledi, bunun üzerine İmparator onu bağışladı ve yanına kabul etti ve hemen ardından Kudüs Kralı, Antakya Prensinin amcası olan İmparator ile barış ve anlaşma yaptığını öğrenince maiyetiyle birlikte kutsal Kudüs şehrinden ayrıldı ve onu karşılamak üzere önüne çıktı ve İmparator da kendi adına ona çok büyük şenlik ve onur gösterdi ve bu şekilde onurlu bir şekilde buluştuklarında uzun günler bir arada kaldılar ki bu süre zarfında İmparator, yeğeni olan Kudüs Kralına ve adamlarına çok güzel hediyeler verdi, sonra kral amcasından alçakgönüllülükle izin aldı ve soylu prensle birlikte doğrudan Antakya'ya gitti ve İmparatorun da arkasından oraya gitmesi gecikmedi ve gelişiyle birlikte Kudüs Kralı, prens, tüm baronlar ve şehir sakinleri dışarı çıktılar ve onu en yüksek hükümdarları gibi büyük bir onur ve hürmetle karşıladılar. Ve öyle oldu ki belirli günlerden sonra İmparator ve Kudüs Kralı büyük bir askeri güçle Şam şehrine saldırmaya gittiler ama onların gelişinden çok korkan Türk Noradin (Nureddin), elinde bulunan birçok esiri onlara geri iade edeceği bir anlaşma ile onlarla barış yapmanın yolunu buldu ve böylece kuşatmadan ayrıldılar ve birlikte Kudüs'e gittiler, orada çok büyük bir onurla karşılandılar ve orada İmparator, yeğeni olan Kudüs Kraliçesini ziyaret etti ve ona birçok mal mülk verdi ve birkaç gün konakladıktan sonra Kudüs'ten ayrıldı ve Konstantinopolis'e geri döndü. Ve Türk Noradin (Nureddin), İmparatorun kendi İmparatorluğuna geri dönmek üzere Suriye topraklarından ayrıldığını öğrendiğinde bunu yüreğinde büyüttü ve savaşta çok günahkar bir adam olan Barbaristan Sultanının (Mısır/Kuzey Afrika yöneticisi) adamlarından çok sayıda Türk topladı, ona büyük zararlar verdi ve kral bu haberleri öğrenince adamlarını silahlandırıp hazırlattı ve oldukça az sayıda askeri olan Şam krallığı topraklarına gitti çünkü Noradin (Nureddin) yanına az sayıda asker almıştı, bu yüzden Kudüs Kralı bu seferde çok büyük mallar kazandı zira Noradin (Nureddin) Şam'da yaşlı ve cesur bir şövalye olan bir kaptan bırakmıştı, o da soylu Kudüs Kralına karşı koyamayacağını görünce onunla üç ay boyunca Şam'a saldırmaması karşılığında kendisine dört bin Bizans altını vermesi ve Şam'da bulunan on iki esiri geri vermesi üzerine bir anlaşma yolu buldu, sonra kral Kudüs'teki adamlarının yanına döndü ve onlara sahip olduğu paradan büyük bir pay dağıttı ve üç ayın sonunda Şam krallığına daha önce olduğu gibi tekrar savaşmaya gitti ve harika şekilde kazandı ve o sırada Antakya prensinden Türklerin topraklara çok yakın olduğuna, iyi bir otlağı tuttuklarına ve işgal ettiklerine dair haberler geldi ki oradaki ülke çok çiğnenmiş ve büyük bir zarara uğramıştı, bunun üzerine prens çok büyük bir halk kalabalığı topladı ve Türklerin üzerine koştu, orada büyük miktarda büyükbaş hayvan kazandı ve ele geçirdi, bunu otlaklarda bulmuştu, sonra geri dönüş yoluna koyuldu ve bu hayvanları götürürken Noradin'in (Nureddin) dostu olan Mehedin

(Mecdüddin) adında güçlü bir Türk bu ganimete çok öfkelendi ve toplayabildiği kadar çok Türk toplayıp prensin önüne çıktı, onunla öyle şiddetle savaştı ki prens ve adamları bozguna uğradı, bundan büyük zarar doğdu zira Prens Regnaut (Renaud de Châtillon) bizzat esir alındı ve Türk Mehedin (Mecdüddin) onu Halep'te zindana gönderdi, onunla birlikte birçok senyör ve asilzade de esir alındı ki bu karşılaşmada öldürülen adamlarımızın ruhlarına Tanrı merhamet etsin. Her şeyin düzenleyicisi olan Tanrı'nın iradesiyle, Yafa Kontunun karısı, Amaury (Amaury) adındaki kocası için çok güzel bir erkek çocuk doğurdu, Kudüs Kralı onun vaftiz babası oldu ve çocuk gibi ona da Baudouin (Baudouin) adını verdi ve çocuğun vaftizinden sonra krala vaftiz oğluna ne vereceğini sordular, o da Kudüs krallığını vereceğini yanıtladı ki bundan ötürü birçokları şaşırdı çünkü kral henüz genç bir adamdı ve genç bir karısı vardı ama birlikte hiç çocukları olmamıştı, bu yüzden bu durum bir kehanet gibi gerçekleşti zira vaftiz oğlu Baudouin (IV. Baudouin) sonradan veraset yoluyla Kudüs Kralı oldu. Ve bu sıralarda Kudüs Kralına Antakya Prensinin Türkler tarafından esir alındığına dair haberler geldi, bu yüzden Prenses ve tüm baronlar ona yalvarıp bir dost ve hükümdar olarak Antakya topraklarına gelmesini alçakgönüllülükle rica ettiler ve böylece onların yakarışı üzerine Kudüs Kralı yola çıktı ve Antakya Kralının topraklarına ulaştı, orada iyi bir konsey ile rejim kurdu ve tüm ülkeyi yönetti ve nihayetinde Patrik'i şehrin ve tüm toprakların yöneticisi yaptı, ta ki bahsettiğim gibi esir olan Prens Regnaut (Renaud de Châtillon) kurtulana kadar ve tüm ülkenin güvenliği için geri dönüşünde Antakya şehrine yedi mil mesafede bulunan bir kaleyi kapattırdı ve orada Demir Köprü (Pont de Fer) denilen bu yerde ona annesi Kraliçe Blanche'ın (Kraliçe Melisende) vefat ettiği haberleri getirildi, bundan ötürü çok büyük bir yas tuttu ve nedensiz de değildi zira o bilge, iyi kalpli ve tüm iyi ahlakla donanmış bir kadındı, sonra Kral kaleden ayrıldı ve Kudüs'e geri döndü ve orada çok uzun süre kalmamıştı ki kıskanç düşmanlarından bazıları tarafından zehirlendi ve bundan öyle hastalandı ki çok kısa bir süre sonra Rabbimiz İsa Mesih'in adıyla vefat etti, bu durum kutsal toprakların tüm ülkesi için büyük bir kayıp oldu, henüz otuz üç yaşında bile değilken enkarne yılı bin yüz altmış ikide Kudüs'te defnedildi, Tanrı'dan onun cennet krallığında barış içinde olmasını dileriz. O zaman bazı Türk adamları ve kutsal inancımızın düşmanı olan kafirler Noradin'den (Nureddin) Hristiyanlarla savaşmaya gitmek için şu anın iyi bir zaman olduğunu söylediler zira başlarında hiçbir liderleri yoktu ve kendilerini savunacak adamları olamazdı çünkü ağlamaktan, soylu ve erdemli kralları ve efendileri Baudouin'in (III. Baudouin) ölümüne yas tutmaktan başka bir şey yapmıyorlardı ama Noradin (Nureddin) onlara hiçbir hoşnutsuzluk vermeyeceğini söyleyerek yanıt verdi ve dedi ki tüm bu insanlar, hükümdar efendilerini kaybettiklerinde onun ölümüne çok öfkelenmekte ve kederlenmekte haklıdırlar ve hatta onların bu yasına büyük bir acıma ve şefkat duyulması gerektiğini söyledi. Bu konuda adı geçen Noradin (Nureddin) kendini hiç de barbarca değil, Kurtarıcımız ve Rabbimiz İsa Mesih hakkında hiçbir bilgisi olmamasına rağmen çok insani bir adam olarak gösteriyordu.

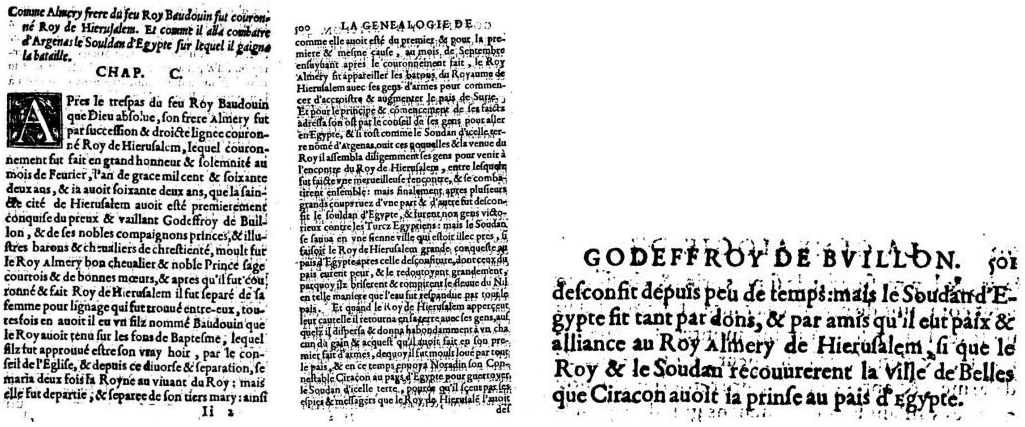

Comme Almery frere du feu Roy Baudouin fut couronné Roy de Hierusalem. Et comme il alla combatre d'Argenas le Souldan d'Egypte sur lequel il gaigna la bataille.

CHAP. C.

APres le trespas du feu Roy Baudouin que Dieu absolue, son frere Almery fut par succession & droicte lignee couronné Roy de Hierusalem, lequel couronnement fut fait en grand honneur & solemnité au mois de Feurier, l'an de grace mil cent & soixante deux ans, & ia auoit soixante deux ans, que la saincte cité de Hierusalem auoit esté premierement conquise du preux & vaillant Godeffroy de Buillon, & de ses nobles compaignons princes, & illustres barons & chevaliers de chrestienté, moult fut le Roy Almery bon cheualier & noble Prince sage courtois & de bonnes mœurs, & apres qu'il fut couronné & fait Roy de Hierusalem il fut separé de sa femme pour lignage qui fut trouué entre-eux, toutesfois en auoit il eu vn filz nommé Baudouin que le Roy auoit tenu sur les fons de Baptesme, lequel filz fut approuué estre son vray hoir, par le conseil de l'Eglise, & depuis ce diuorce & separation, se maria deux fois sa Royne au viuant du Roy: mais elle fut departie, & separee de son tiers mary: ainsi

Ii 2

500 LA GENEALOGIE DE

comme elle auoit esté du premier, & pour la premiere & mesme cause, au mois de Septembre ensuyuant apres le couronnement fait, le Roy Almery fit appareiller les batons du Royaume de Hierusalem auec ses gens d'armes pour commencer d'accroistre & augmenter le pais de Surie, Et pour le principe & commencement de ses faicts adressa son ost par le conseil de ses gens pour aller en Egypte, & si tost comme le Soudan d'icelle terre nomé d'Argenas ouit ces nouelles & la venue du Roy il assembla diligemment ses gens pour venir à l'encontre du Roy de Hierusalem, entre lesquels fut faicte vne merueilleuse rencontre, & se combatirent ensemble: mais finalement apres plusieurs grands conpruez d'vne part & d'autre fut desconfit le soudan d'Egypte, & furent nos gens victorieux contre les Turcz Egypciens: mais le Soudan se sauua en vne tenne ville qui estoit illec pres, si fuyoit le Roy de Hierusalem grande conquesta au pais d'Egypte apres celle desconfiture, dont ceux du pais eurent peur, & le redoutoyant grandement, parquoy ils briserent & rompirent le cleuee du Nil en telle maniere que l'eau fut respandue par tous le pais. Et quand le Roy de Hierusalem appercut, leur cautelle il retourna en Surie auec ses gens, auquel il diperta & donna habondamment à vn chacun du gain & acquest qu'il auoit fait en son premier fait d'armes, dequoy il fut moult loué par tout le pais, & en ce temps enuoya Noradin son Connestable Ciracon au pais d'Egypte pour guerroyer le Soudan d'icelle terre, pource qu'il sceut par ses espies & messagers que le Roy de Hierusalem l'auoit des-

GODEFFROY DE BVILLON. 501

desconfit depuis peu de temps: mais le Soudan d'Egypte fit tant par dons, & par amis qu'il eut paix & alliance au Roy Almery de Hierusalem, si que le Roy & le Soudan recouurerent la ville de Belles que Ciracon auoit ia prinse au pais d'Egypte.

Merhum Kral Baudouin'in (III. Baudouin) kardeşi Almery'nin (I. Amalrik) Kudüs Kralı olarak taç giydiği ve Mısır Sultanı Argenas (Dargam) ile savaşmaya gittiği, onun üzerine savaşı kazandığı hakkındadır.

BÖLÜM C

Merhum Kral Baudouin'in (III. Baudouin) kardeşi Almery'nin (I. Amalrik) Kudüs Kralı olarak taç giydiği ve Mısır Sultanı Argenas (Dargam) ile savaşmaya gittiği, onun üzerine savaşı kazandığı hakkındadır. Tanrı'nın günahlarını bağışlasın merhum Kral Baudouin'in (III. Baudouin) vefatından sonra, kardeşi Almery (I. Amalrik) veraset ve doğrudan soy yoluyla Kudüs Kralı olarak taç giydi; bu taç giyme töreni bin yüz altmış iki lütuf yılının Şubat ayında büyük bir onur ve ihtişamla yapıldı ve cesur ile yiğit Godeffroy de Buillon (Godefroy de Bouillon) ve onun soylu hükümdar yoldaşları, Hristiyan aleminin seçkin baronları ve şövalyeleri tarafından kutsal Kudüs şehrinin ilk kez fethedilmesinin üzerinden altmış iki yıl geçmişti; Kral Almery (I. Amalrik) çok iyi bir şövalye, soylu, bilge, nazik ve iyi ahlaklı bir prensti ve taç giyip Kudüs Kralı olduktan sonra, aralarında bulunan soy yakınlığı nedeniyle karısından ayrıldı, ancak yine de Kralın vaftiz kürsüsünde tutmuş olduğu Baudouin (IV. Baudouin) adında bir oğlu vardı ve bu oğul Kilise konseyi tarafından onun gerçek varisi olarak onaylandı ve bu boşanma ve ayrılıktan sonra Kraliçe, Kralın sağlığında iki kez daha evlendi; ancak ilk evliliğinde olduğu gibi ve aynı nedenden ötürü, taç giyme törenini takip eden Eylül ayında üçüncü kocasından da ayrıldı ve uzaklaştı; Kral Almery (I. Amalrik) Suriye topraklarını genişletmek ve büyütmek için ordusuyla birlikte Kudüs Krallığının baronlarını hazırlattı ve işlerinin başlangıcı ve temeli olarak, Mısır'a gitmek için adamlarının tavsiyesiyle ordusunu yönlendirdi ve bu toprakların Argenas (Dargam) adıyla anılan Sultanı bu haberleri ve Kralın gelişini öğrenir öğrenmez, Kudüs Kralının karşısına çıkmak için adamlarını gayretle topladı; onların arasında harika bir karşılaşma gerçekleşti ve birlikte savaştılar; ancak nihayetinde bir taraftan ve diğer taraftan indirilen birçok büyük darbeden sonra Mısır Sultanı bozguna uğratıldı ve adamlarımız Mısırlı Türklere karşı muzaffer oldular; fakat Sultan orada yakınlarda bulunan kendi şehirlerinden birine kaçıp kurtuldu; Kudüs Kralı bu bozgunun ardından Mısır topraklarında büyük fetihler yapıyordu ki bundan ötürü o ülkenin insanları korktular ve ondan büyük ölçüde çekindiler, bu yüzden suların tüm ülkeye yayılması için Nil nehrini yarıp bentlerini kırdılar. Ve Kudüs Kralı onların bu kurnazlığını fark ettiğinde, adamlarıyla birlikte karaya geri döndü, ancak onları dağıttı

ve ilk askeri başarısında elde ettiği kazanç ve ganimetten her birine bolca verdi ki bundan ötürü tüm ülkede çok övüldü ve bu sırada Noradin (Nureddin), casusları ve elçileri vasıtasıyla Kudüs Kralının kısa bir süre önce Mısır Sultanını bozguna uğrattığını öğrendiği için, Mısır topraklarında savaşmak üzere Connestable'ı (Başkomutanı) Ciraçon'u (Şirkuh) o toprağın Sultanına karşı gönderdi; ancak Mısır Sultanı hediyelerle ve dostlar vasıtasıyla Kudüs Kralı Almery (I. Amalrik) ile barış ve ittifak kurmak için o kadar çok şey yaptı ki, Kral ve Sultan, Ciraçon'unun (Şirkuh) Mısır topraklarında zaten ele geçirmiş olduğu Belles (Bilbays) şehrini geri aldılar.

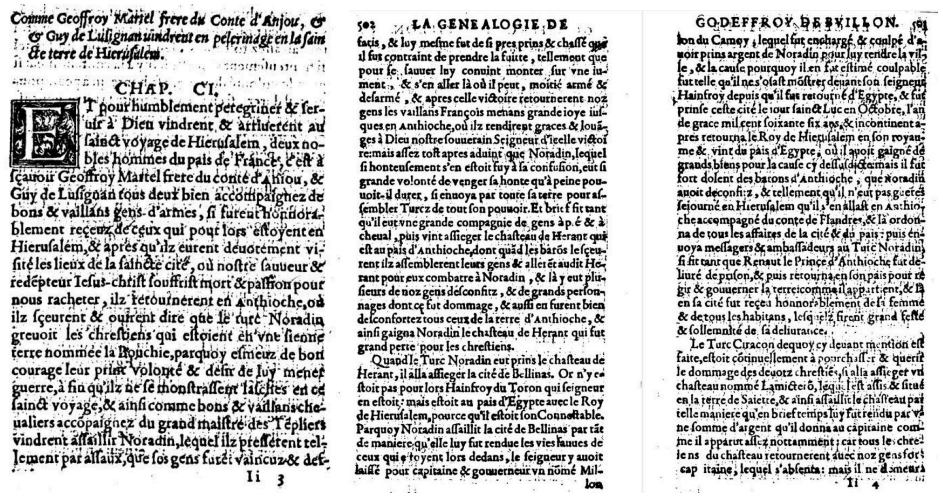

Comme Geoffroy Martel frere du Conte d'Anjou, & & Guy de Lusignan vindrent en pelerinage en la saincte terre de Hierusalem.

CHAP. CI.

ET pour humblement peregriner & seruir à Dieu vindrent & arriuerent au sainct voyage de Hierusalem, deux nobles hommes du pais de France, c'est à sçauoir Geoffroy Martel frere du conte d'Anjou, & Guy de Lusignan tous deux bien accompaignez de bons & vaillans gens d'armes, si furent honorablement receuz de ceux qui pour lors estoyent en Hierusalem, & apres qu'ilz eurent deuotement visité les lieux de la saincte cité, où nostre sauueur & redepteur Iesus-christ souffrist mort & passion pour nous racheter, ilz retournerent en Anthioche, où ilz sçeurent & ouirent dire que le turc Noradin greuoit les chrestiens qui estoient en vne sienne terre nommée la Rouchie, parquoy esmeuz de bon courage leur prirent volonté & desir de luy mener guerre, à fin qu'ilz ne se monstrassent lasches en ce sainct voyage, & ainsi comme bons & vaillans chevaliers accompaignez du grand malstré des Tepliers vindrent assaillir Noradin, lequel ilz presserent tellement par assaux, que sos gens furent vaincuz & des-

Ii 3

LA GENEALOGIE DE

facis, & luy mesme fut de si pres prins & chassé que il fut contraint de prendre la fuite, tellement que pour se sauuer luy conuint monter sur vne iument, & s'en aller là où il peut, moitié armé & desarmé, & apres celle victoire retournerent nos gens les vaillans François menans grande ioye iusques en Anthioche, où ilz rendirent graces & louanges à Dieu nostre souuerain Seigneur d'icelle victoire: mais assez tost apres aduint que Noradin, lequel si honteusement s'en estoit fuy à sa confusion, eut si grande volonté de venger sa honte qu'à peine pouuoit-il durer, si enuoya par toute sa terre pour assembler Turcz de tout son pouuoir. Et brief fit tant qu'il eut vne grande compagnie de gens à pié & à cheual, puis vint assieger le chasteau de Herant qui est au pais d'Anthioche, dont quand les barõs le sçeurent ilz assemblerent leurs gens & allerẽt audit Herant pour eux combatre à Noradin, & là y eut plusieurs de nos gens desconfitz, & de grands personnages dont ce fut dommage, & aussi en furent bien desconfortez tous ceux de la terre d'Anthioche, & ainsi gaigna Noradin le chasteau de Herant qui fut grand perte pour les chrestiens.

Quand le Turc Noradin eut prins le chasteau de Herant, il alla assieger la cité de Bellinas. Or n'y estoit pas pour lors Hainfroy du Toron qui seigneur en estoit: mais estoit au pais d'Egypte auec le Roy de Hierusalem, pource qu'il estoit son Connestable. Parquoy Noradin assaillit la cité de Bellinas par tãt de maniere qu'elle luy fut rendue les vies sauues de ceux qui y estoyent lors dedans, le seigneur y auoit laissé pour capitaine & gouuerneur vn nõmé Millon

GODEFFROY DE BVILLON.

lon du Camey, lequel fut enchargé & coulpé d'auoir prins argent de Noradin pour luy rendre la ville, & la cause pourquoy il en fut estimé coulpable fut telle qu'il ne s'osast mõstrer deuant son seigneur Hainfroy depuis qu'il fut retourné d'Egypte, & fut prinse ceste cité le tour sainct Luc en Octobre, l'an de grace mil cent soixante six ans, & incontinent apres retourna le Roy de Hierusalem en son royaume & vint du pais d'Egypte, où il auoit gaigné de grands biens pour la cause cy dessus dite: mais il fut fort dolent des barons d'Anthioche, que Noradin auoit desconfitz, & tellement qu'il n'eut pas guerẽ sesiourné en Hierusalem qu'il s'en allast en Anthioche accompagné du conte de Flandres, & là ordonna de tous les affaires de la cité & du pais: puis enuoya messagers & ambassadeurs au Turc Noradin, si fit tant que Renaut le Prince d'Anthioche fut deliuré de prison, & puis retourna en son pais pour regir & gouuerner la terre comme il appartient, & là en sa cité fut receu honnorablement de sa femme & de tous les habitans, lesquelz firent grand feste & sollemnité de sa deliurance.

Le Turc Ciracon dequoy cy deuant mention est faite, estoit cõtinuellement à pourchasser & querir le dommage des deuot chrestiẽs, si alla assieger vn chasteau nommé Lamicteso, lequel est assis & situé en la terre de Saiette, & ainsi assaillit le chasteau par telle maniere qu'en brief temps luy fut rendu par vne somme d'argent qu'il donna au capitaine comme il apparut assez notamment: car tous les chrestiens du chasteau retournerent auec nos gens soc capitaine, lequel s'absenta: mais il ne demeura

Ii 4

504 LA GENEALOGIE DE

ils pas longuement qu'il ne fut pendu & executé, à Saiette, & encores de reche fut alla ledit Ciracon Connestable de Noradin assieger vn autre chasteau en la terre d'Arabe que les Templiers tenoient en leurs mains. Et quand le roy de Hierusalem ouit ces nouuelles il fit preparer & armer ses gens d'armes pour aller faire leuer le siege de deuant le chasteau d'Arabe. Et tãt cheuaucha que luy & ses gens passerẽt iusques outre le fleuue de Iordain, & là receut nouuelles que les Templiers auoyent rendu le chasteau à Ciracon, dequoy le Roy fut moult courroucé: mais assez tost apres rencontra douze des Tepliers lesquelz ils fit tous pendre & estrangler par le col: car on luy dit qu'ils auoyent eu argent de Ciracon pour rendre le chasteau, laquelle chose fut trouuee estre vraye: car le chasteau estoit si fort qu'il n'auoit garde d'estre prins par force, & si sçauoient bien les Templiers que le Roy venoit pour les secourir & leuer le siege des Turcz parquoy le Roy les fit executer par bonne iustice.

Pour la declaration de ce present chapitre, est assauoir que le Caliphe d'Egypte, & le Caliphe de Bãdas sont estimez & reuerez des turcz: comme lieutenans & vicaires de Mahomet: mais ilz ont aucuns points differens de leur Loy, parquoy ilz ont souuẽt guerre l'vn contre l'autre, & pour ceste cause vint Ciracon au Caliphe de Bandas, autrement nommé de Turquie, auquel il dit tant de paroles qu'il enuoya guerroyer contre le Caliphe d'Egypte, & donna tãt de gens au Turc Ciracon que iamais les Turcz n'auoyent esté en plus grand nombre pour vne armee ensemble, & quand Almery le roy de Hierusalẽ sçeut

GODEFFROY DE BVILLON. 505

sçeut ceste nouuelle il fit assembler vn parlement au conseille de tous ses barons, ausquels il remonstra & dist que le Ciracon venoit à chef de ceux d'Egipte que le royaume de Hierusalem & tout le pays seroit en grand danger des turcz: car Ciracon se mõstroit par trop grand ennemy de la chrestienté, si fut conseillé au roy de tous ses barons & gens de cõseil que bon seroit qu'il allast au secours & aide du Caliphe d'Egipte, & fut accordé que tous ceux qui n'yroient à ce dit secours donneroient vn vuizesme partie de leurs biens au roy de Hierusalem, & quand ceste matiere fut ainsi de chacun accordee le roy s'achemina auec ses gens d'armes, si ne fut le roy guerẽ loing que nouuelles luy vindrẽt comment Ciracõ venoit par les desers, où est la voye pour tirer deuers Babilonne: si alla le roy cõtre luy, car il auoit moult grand desir de le combatre, mais le roy ne le trouua pas: parquoy il adressa son chemin par deuers le Caire. Et quand le Caliphe d'Egipte sçeut que le roy de Hierusalem venoit en son ayde, il luy enuoya le Soudan d'Egipte son lieutenant appellé Sauars auec lequel il enuoya vn moult grand nombre d'Egiptiẽs, lesquels furent assez diligemment assemblez auec l'ost & armee de roy Hierusalẽ: lequel fut merueilleusement honnoré des Egyptiens, lesquelz luy firent moult grans dons: & ainsi cheuaucherent les deux ostz ensemble pour aller contre Ciracon. Et tant qu'ilz vindrẽt & arriuerẽt vers le fleuue du Nil, auquel lieu ilz cuyderent trouuer leur ennemy: mais luy qui auoit peur des deux ostz & armees ensemble s'en estoit retourné & auoit ia rapassé le fleuue excepté vne grãde partie de ses gens. Lesquels

Ii 5

506 LA GENEALOGIE DE

furent rencontrez du roy de Hierusalem & des Egiptiens qui prindrent & occirent tous les turcz de Ciracon, mais assez tost se pença le Soudan du Caliphe d'Egipte que combien que Ciracon s'en fut retourné de peur & crainte des deux ostz ensemble, si doutoit il qu'il ne retournast encores sur luy & les Egiptiens se le roy de Hierusalem se partoit de luy, parquoy il fit conuenance & paction au roy de Hierusalem que moyennant la somme de quatre mille Bezans qu'il luy donneroit il leur promist & iura à leur petition qu'il ne partiroit ne delairseroit aucunement leur compagnie iusques à ce que Ciracon ou eux fussent desconfits ou que leurs ennemis eussent du tout laissé en paix & bon accord la terre & le pays d'Egipte: & de ceste somme de quatre mille Bezans eut bonne asseurance Almery le roy de Hierusalem du Caliphe d'Egipte, & en donna son propre signet sous l'obligation de sa loy ainsi qu'ils ont accoustumé de faire en leurs manieres & ceremonies en telle maniere que le roy de Hierusalem s'en tenoit pour bien asseuré.

Anjou Kontunun kardeşi Geoffroy Martel'in ve Guy de Lusignan'ın kutsal Kudüs topraklarına hac ziyaretine geldikleri hakkındadır.

Bölüm CI.

Anjou Kontunun kardeşi Geoffroy Martel'in ve Guy de Lusignan'ın kutsal Kudüs topraklarına hac ziyaretine geldikleri hakkındadır. Tanrı'ya alçakgönüllülükle hac ziyareti yapmak ve hizmet etmek için Fransa ülkesinden iki soylu adam, yani Anjou Kontunun kardeşi Geoffroy Martel ve Guy de Lusignan, kutsal Kudüs yolculuğuna geldiler ve ulaştılar, her ikisine de iyi ve yiğit askerler eşlik ediyordu, böylece o sırada Kudüs'te bulunanlar tarafından onurlu bir şekilde karşılandılar ve kurtarıcımız ve fidye ödeyenimiz İsa Mesih'in bizi kurtarmak için ölümü ve çileyi çektiği kutsal şehrin yerlerini dindarlıkla ziyaret ettikten sonra Antakya'ya döndüler, orada Türk Noradin'in (Nureddin) La Rouchie (Rugia) adlı kendi topraklarında bulunan Hristiyanlara zarar

verdiğini öğrendiler ve duydular, bu yüzden iyi bir cesaretle harekete geçerek bu kutsal yolculukta tembellik göstermemek için ona karşı savaşma arzusu ve isteği duydular ve böylece iyi ve yiğit şövalyeler olarak Tapınak Şövalyelerinin büyük üstadı eşliğinde Noradin'e (Nureddin) saldırmaya geldiler, ona saldırılarla öyle bastırdılar ki adamları bozguna uğradı ve yenildi, kendisi de o kadar yakından sıkıştırıldı ve kovalandı ki kaçmak zorunda kaldı, öyle ki kurtulmak için bir kısrağa binmesi gerekti ve yarı silahlı ve silahsız halde nereye gidebilirse oraya gitti ve bu zaferden sonra yiğit Fransız adamlarımız büyük bir sevinçle Antakya'ya döndüler, burada bu zafer için yüce Rabbimiz Tanrı'ya şükürler ve övgüler sundular ama bundan çok kısa bir süre sonra, utanç içinde kaçmış olan Noradin'in (Nureddin) başına gelenler vaki oldu, utancının öcünü almak için öyle büyük bir istek duydu ki buna zar zor dayanabiliyordu, tüm gücüyle Türkleri toplamak için her tarafa adam gönderdi ve kısacası o kadar yaptı ki yaya ve atlı büyük bir adam topluluğuna sahip oldu, sonra gelip Antakya ülkesinde bulunan Herant (Harem) kalesini kuşattı, baronlar bunu öğrendiklerinde adamlarını topladılar ve onunla savaşmak için adı geçen Herant'a (Harem) gittiler ve orada adamlarımızın birçoğu bozguna uğradı ve büyük şahsiyetler esir düştü ki bu büyük bir kayıp oldu ve Antakya topraklarındaki herkes bundan çok büyük bir rahatsızlık duydu ve böylece Noradin (Nureddin) Hristiyanlar için büyük bir kayıp olan Herant (Harem) kalesini kazandı. Türk Noradin (Nureddin) Herant (Harem) kalesini aldığında, Bellinas (Banyas) şehrini kuşatmaya gitti. O sırada orada, buranın efendisi olan Toron'lu Hainfroy (IV. Humphrey) bulunmuyordu; zira kendisi Başkomutanı olduğu için Kudüs Kralı ile birlikte Mısır topraklarındaydı. Bu yüzden Noradin (Nureddin) Bellinas (Banyas) şehrine öyle bir taktikle saldırdı ki, içeride bulunanların eşlerine şehir teslim edildi, efendi orayı muhafaza etmesi ve yönetmesi için Milon du Camoy (Milon) adında birini kaptan olarak bırakmıştı, o da şehri geri vermesi karşılığında Noradin'den (Nureddin) para almakla suçlandı ve kınandı ve suçlu bulunmasının nedeni, efendisi Hainfroy (IV. Humphrey) Mısır'dan döndükten sonra onun önüne çıkmaya cesaret edememesiydi ve bu şehir bin yüz altmış altı lütuf yılının Ekim ayındaki Aziz Luka gününde alındı ve hemen ardından Kudüs Kralı krallığına geri döndü ve daha önce bahsedilen nedenlerden dolayı büyük mallar kazandığı Mısır ülkesinden geldi ama Noradin'in (Nureddin) adamlarımızı bozguna uğrattığını Antakya baronlarından duyduğunda çok üzüldü ve Kudüs'te o kadar az kaldı ki, Flandre Kontu eşliğinde hemen Antakya'ya gitti ve orada şehrin ve ülkenin tüm işlerini düzene soktu; sonra Türk Noradin'e (Nureddin) elçiler ve haberciler gönderdi ve o kadar yaptı ki Antakya Prensi Renaud (Renaud de Châtillon) zindandan kurtuldu ve sonra kendi ülkesini gerektiği gibi yönetmek ve yönetmek için geri döndü ve adı geçen şehirde kadından ve tüm sakinlerden onurlu bir şekilde kabul edildi, onlar onun kurtuluşu için büyük şenlik ve kutlama yaptılar. Daha önce bahsedilen **Türk Ciraçon (Şirkuh)**, dindar Hristiyanları kovalamak ve onlara zarar vermek için sürekli hareket halindeydi, Sayette (Sayda) topraklarında bulunan ve Lamietero (Müniyre) adıyla anılan bir kaleyi kuşatmaya gitti ve bu kaleye öyle bir şekilde saldırdı ki, kısa sürede kaptana verdiği bir miktar para karşılığında kale ona teslim edildi; bu durum oldukça açık bir şekilde ortaya çıktı zira kaledeki tüm Hristiyanlar bizim insanımız olan kaptanla birlikte geri döndüler, kaptan ise

ortadan kayboldu; ama o bundan çok uzun süre sonra cezalandırılmaktan ve idam edilmekten kurtulamadı, Sayette'de (Sayda) ve yine yeniden Ciraçon (Şirkuh), Noradin'in (Nureddin) Başkomutanı, Arabistan topraklarında Tapınak Şövalyelerinin ellerinde tuttukları başka bir kaleyi kuşatmaya gitti. Ve Kudüs Kralı bu haberleri duyduğunda, Şam kalesinin önündeki kuşatmayı kaldırmak için adamlarını hazırlattı ve silahlandırdı. Ve o ve adamları hemen at sürüp Ürdün nehrinin ötesine geçtiler ve orada Şövalyelerin kaleyi Ciraçon'a (Şirkuh) teslim ettikleri haberini aldılar, bundan dolayı Kral çok öfkelendi; ama çok kısa bir süre sonra on iki Tapınak Şövalyesi ile karşılaştı ve kaleyi teslim etmek için Ciraçon'dan (Şirkuh) para aldıkları söylendiği için hepsini boyunlarından astırdı ve boğdurdu, bu durumun doğru olduğu anlaşıldı; çünkü kale o kadar güçlüydü ki zorla alınma tehlikesi yoktu ve Şövalyeler Kralın onları kurtarmak ve Türklerin kuşatmasını kaldırmak için geldiğini çok iyi biliyorlardı, bu yüzden Kral iyi bir adaletle onları idam ettirdi. Bu mevcut bölümün açıklaması için bilinmelidir ki, Mısır Halifesi ve Bağdat Halifesi Türkler tarafından hürmet görür ve saygı duyulur; Muhammed'in halefleri ve vekilleri olarak kabul edilirler; ama onların yasaları arasında farklı noktalar vardır, bu yüzden sık sık birbirlerine karşı savaşmışlardır ve bu nedenle Ciraçon (Şirkuh), Türkiye'nin (Anadolu) hükümdarı tarafından aksi belirtilen Bağdat Halifesine karşı, Mısır Halifesine gitmek üzere geldi ve ona o kadar çok şey söyledi ki, onu Mısır Halifesine karşı savaşmaya gönderdi ve **Türk Ciraçon'a (Şirkuh), Türklerin bir araya gelmek için hiçbir zaman daha büyük bir sayıda sahip olmadıkları kadar çok adam verdi** ve Kudüs Kralı Almery (I. Amalrik) bu haberi öğrendiğinde, tüm baronlarını bir mecliste topladı, onlara eğer Ciraçon (Şirkuh) Mısır'dakileri alt etmeyi başarırsa, Kudüs krallığının ve tüm ülkenin Türkler nedeniyle büyük bir tehlike altında olacağını çünkü Ciraçon'un (Şirkuh) Hristiyanlığın çok büyük bir düşmanı olduğunu gösterdi, böylece Krala tüm baronlar ve konsey üyeleri tarafından Mısır Halifesine yardıma ve desteğe gitmesinin iyi olacağı tavsiye edildi ve bu yardıma giden herkesin mallarının yirmide birini Kudüs Kralına vermesi konusunda anlaşıldı ve bu konu her biri tarafından kabul edildiğinde Kral adamlarıyla birlikte yola çıktı, çok uzaklaşmamıştı ki haberler geldi, Ciraçon (Şirkuh) çölleri geçerek Babil (Kahire) parasını çekmek için yola çıkmıştı; Kral ona karşı gitti, çünkü onunla savaşmayı çok istiyordu ama Kral onu bulamadı; bu yüzden yolunu Kahire'ye doğru çevirdi. Ve Mısır Halifesi, Kudüs Kralının kendisine yardıma geldiğini öğrendiğinde, ona Şavur (Şaver) adındaki Mısır Sultanı olan vekilini gönderdi, onunla birlikte çok büyük sayıda Mısırlı gönderdi, onlar Kudüs Kralının ordusuyla çok gayretli bir şekilde birleştiler; Kral, Mısırlılar tarafından harika bir şekilde onurlandırıldı, ona çok büyük hediyeler verdiler; ve böylece bu iki ordu birlikte Ciraçon'a (Şirkuh) karşı gitmek üzere yola çıktılar ve Nil nehrine doğru gelip ulaştılar, bu yerde düşmanlarını bulmayı umuyorlardı; ama bu iki ordu ve askerden korkan Ciraçon (Şirkuh) adamlarıyla birlikte geri dönmüştü ve adamlarının büyük bir kısmı hariç nehri zaten geçmişti. Onlar Kudüs Kralı ve Mısırlılar tarafından karşılandılar, adamlarımız Ciraçon'un (Şirkuh) tüm Türklerini yakalayıp öldürdüler, ama çok geçmeden Mısır Halifesinin Sultanı, Ciraçon (Şirkuh) iki ordunun korku ve endişesiyle geri dönmüş olsa bile, eğer Kudüs Kralı kendisinden ayrılırsa onun yeniden üzerine gelmesinden ve Mısırlılardan çekiniyordu, bu yüzden Kudüs Kralına

kendisine vereceği dört bin Bizans altını karşılığında, onların talebi üzerine Ciraçon (Şirkuh) veya onlar bozguna uğratılana kadar veya düşmanları Mısır toprağını ve ülkesini tamamen barış ve iyi bir anlaşma içinde bırakana kadar onların yanından ayrılmayacağına ve hiçbir şekilde topluluklarını terk etmeyeceğine dair söz verdi ve yemin etti ve bu dört bin Bizans altını tutarı için Kudüs Kralı Almery (I. Amalrik), Mısır Halifesinden iyi bir güvence aldı ve ona kendi yasasının yükümlülüğü altında kendi usullerine ve törenlerine göre alışık oldukları şekilde kendi imzasını verdi, öyle ki Kudüs Kralı kendini tamamen güvende hissetti.

Dönem metinlerinde ve tarihi kroniklerde Şirkuh (Ciraçon) hakkında başka hiçbir etnik köken zikredilmez. Birincil Haçlı kaynağının yazarı, metin boyunca kendisini açıkça, doğrudan ve etnik olarak Türk (le turc Ciraçon) şeklinde tanımlamaktadır.

Comme Almery le roy de Hierusalem & les Egiptiens combatirent au turc Ciracon, & y eut une grande & merueilleuse bataille entre les deux parties ainsi qu'il s'ensuit apres la paction & conuenance fermee entre le roy de Hierusalem & le Caliphe d'Egipte.

CHAP. CII.

APres la paction & conuenance fermee entre le roy de Hierusalem & le Caliphe d'Egipte, les deux ostz se mirent ensemble pour aller apres Ciracon leur ennemy, lequel n'estoit encores gueres esloigné du fleuue du Nil, si tirerẽt deuers le fleuue là où ils

GODEFFROY DE BVILLON. 507

ils sceurent qu'il estoit, & se vindrẽt loger à l'ẽdroit de Ciracõ par deça le fleuue, & Ciracõ estoit de l'autre partie, si donna cõseil le roy que la nuict passeroiẽt le fleuue du Nil en certaines nauires & galleaces qu'ils auoiẽt & ainsi se mitẽt sur mer de nuict cõme ils auoient pposé, mais le vent leur fut contraire parquoy ils vindrẽt au port de Mahalet & là se logerẽt. Et quãd Ciracõ sceut q̃ noz gẽs & les Egiptiens estoiẽt logez en ceste Isle il eut peur & douta grãdemẽt leur ost parquoy il se deslogea & s'en alla selon le fleuue eslongnant noz gens, & quãd le Roy & le Soudan sceurent son departilz le poursuiuirẽt bien quatre iournees, & tellemẽt qu'à la cinquiesme iournee approcherent de luy, parquoy il fut force à Ciracõ de prẽdre la fuitte ou cõbatre, or auoit bien Ciracõ trẽte mille hõmes à cheual, & le Roy n'en auoit que iij.cẽs & lxiiij. Le Soudã d'Egipte en auoit assez mais ils estoiẽt de plusgens, en telle maniere que l'histoire recite qu'ils firent tant de nuisance le iour de la bataille à noz gens qu'ilz ne les pourẽt onc aider, & adonc furent ordonnees les batailles d'vne part & d'autre, & se rencontrerent en vn lieu appellé Bolien qui vaut autãt à dire cõme porte: car on y entre par vn lieu estroit cõme vne porte, or estoiẽt les batailles separees en diuers lieux, mais le roy de Hierusalẽ se vint cõbattre à Ciracõ, & les autres chacun à son ennemy, & tellemẽt se porta le roy qu'il descõfit l'armee de Ciracõ du p̃mier assaut, & là estoit Saladin nepueu de Ciracõ, auec lequel se cõbatit Hue de Cesaree, mais il fut prins & desconfit par Saladin & la furent morts deux cheualiers, l'vn de Pontieu nommé Eustace Choles, & l'autre de Peulle appellé

508 LA GENEALOGIE DE

le Hue de Cresjon, or estoyent les batailles dispersées en telle maniere que les vns perdoient en vn lieu, & les autres gaignoient en vn autre: & ne sçauoit-on point tout le iour qui eut le meilleur ou le pire, & si dura la bataille iusques à la nuict sãs cõque l'vne partie ne l'autre fussent ou peussent estre du tout desconfitz, & au conflict & la presse de la bataille perdit bien Ciracon quinze cens hommes d'armes, & le roy de Hierusalem cent hommes, & combien que les batailles ne se pouuoient voir l'vne l'autre pour la diuersité du lieu qui estoit estrange, toutesfois se departirent-ils tous à la fin du iour sur le soir, & se retirerent chacune des parties ensemble arriere l'vne de l'autre en telle maniere qu'on a accoustumé de faire quand on se départ d'aucun tournoyement de iousties.

Par aucuns iours apres la bataille dessusdicte Ciracon assembla ses gens & puis par les desers alla droit en Alexandrie, où il donna à entendre à ceux de la ville qu'il auoit desconfit le roy de Hierusalem & ses gens auec le Soudan le Caliphe d'Egipte, lesquels le creurent de ses parolles & luy rendirent la ville d'Alexandrie, & incontinent que le noble roy & le Soudan d'Egipte sceurent ces nouuelles ils allerent auec leurs gens assieger la ville & cité d'Alexãdrie & occuperent tous les lieux par où ceux de la ville pouuoient auoir viures dequoy ceux de la ville furent moult esbahis, & quand Ciracon vit & apperçeut le danger où il pouuoit estre il donna la charge à son nepueu Saladin pour garder la ville d'Alexandrie cẽdant qu'il vroit trouuer secours pour le siege, si se partit de nuict & alla secrettement cercher

GODEFFROY DE BVILLON. 509

cher où il pourroit recouurer gans de guerre pour auoir ayde & secours, mais le roy de Hierusalem & ceux de sa compagnie assailloient continuellement la ville, parquoy Saladin manda à son oncle Ciracõ le grand danger & peril en quoy il estoit chacun iour, & ainsi le diligenta de venir le plus briefuement qu'il fut possible, mais il n'amena pas si grand aide ne si grand secours comme il pensoit, si parla à Hue de Cesaree, lequel il auoit prins prisonnier en la bataille precedente: & luy pria moult humblement qu'il voulsist aller parler au noble roy de Hierusalem pour traicter & accorder la paix d'icelle guerre, de laquelle chose il luy parla moult benignement, mais par le conseil dudit Hue fut enuoyé vn autre cheualier auec luy lequel estoit nommé Regnaut de Corbesel, & ainsi vindrent ces deux cheualiers parler au roy de Hierusalem, & au Soudan d'Egipte pour traicter la paix du turc Ciracon, & firent leur legation bien & amplement comme il appartenoit, en telle maniere que le noble roy de Hierusalẽ & le Soudan d'Egipte s'accorderent à la paix moyennant que les prisonniers fussent rendus l'vn à l'autre sans donner aucune rançon: & si fut rendue la ville d'Alexandrie au Soudan d'Egipte, puis se partirent le roy & le Soudan de la ville d'Alexandrie, & allerent au Caire deuers le Caliphe & là fut content le roy de ce qui luy auoit esté promis par la paction & conuenance deuant dicte: & puis s'en retourna en son pays de Hierusalem honnorablement: & le Caliphe d'Egipte & le Soudan demeurerent au Caire, & se tindrent moult bien contens du roy Almery qu'ainsi leur auoit fait rendre & restituer la ville d'Alexandrie,

510 LA GENEALOGIE DE

d'Alexandrie, parquoy le roy & eux demeurerent bien contens l'vn de l'autre, & furent faictes ces choses au mois d'Aoust, l'an de grace mil cent soixante sept.

Kudüs Kralı Almery (I. Amalrik) ve Mısırlıların Türk olan Ciraçon (Şirkuh) ile nasıl savaştıkları ve iki taraf arasında büyük ve harika bir savaşın gerçekleştiği, bunun Kudüs Kralı ile Mısır Halifesi arasında yapılan ve bağlanan anlaşmanın ardından vaki olduğu hakkındadır.

BÖLÜM CII

Kudüs Kralı ile Mısır Halifesi arasında anlaşma yapılıp bağlandıktan sonra, iki ordu düşmanları olan ve Nil nehrinden henüz pek uzaklaşmamış bulunan Ciraçon'un (Şirkuh) arkasından gitmek üzere bir araya geldiler ve nehrin bulunduğu yere doğru yöneldiler, orada onun nerede olduğunu öğrendiler ve nehrin bu tarafında, Ciraçon'un (Şirkuh) tam karşısında konaklamak üzere geldiler, Ciraçon (Şirkuh) ise diğer taraftaydı, böylece kral geceleyin Nil nehrini sahip oldukları bazı gemiler ve

kadırgalarla geçmeyi tavsiye etti ve niyetlendikleri gibi geceleyin suya açıldılar, ancak rüzgar onlara ters döndü, bu yüzden Mahalet limanına geldiler ve orada konakladılar. Ve Ciraçon (Şirkuh) adamlarımızın ve Mısırlıların bu adada konakladığını öğrendiğinde büyük bir korku ve endişeye kapıldı, bu yüzden ordusunu oradan kaldırdı ve nehir boyunca adamlarımızdan uzaklaşarak gitti ve Kral ile Sultan onun ayrıldığını öğrendiklerinde, tam dört gün boyunca onun peşinden gittiler, öyle ki beşinci günde ona yaklaştılar, bu yüzden Ciraçon (Şirkuh) kaçmak ya da savaşmak zorunda kaldı, oysa Ciraçon'un (Şirkuh) otuz bin atlı adamı vardı ve Kralın ise sadece üç yüz yetmiş dört adamı vardı. Mısır Sultanının ise oldukça çok adamı vardı ama onlar zayıf insanlardı, öyle ki savaş gününde adamlarımıza yardım edemedikleri gibi o kadar büyük bir yük ve zarar verdiler ki adamlarımız onlara hiçbir şekilde yardım edemedi ve böylece bir tarafta ve diğer tarafta savaş düzenleri kuruldu ve kapı anlamına gelen Bolien (Babil/El-Bukeia) denilen bir yerde karşı karşıya geldiler, çünkü oraya bir kapı gibi dar bir yerden giriliyordu, burada savaşlar çeşitli yerlerde birbirinden ayrılmıştı ama Kudüs Kralı doğrudan Ciraçon (Şirkuh) ile savaşmaya geldi ve diğerleri de her biri kendi düşmanıyla savaştı ve kral kendini öyle gösterdi ki ilk hücumda Ciraçon'un (Şirkuh) ordusunu bozguna uğrattı ve orada Saladin (Selahaddin Eyyubi), Ciraçon'un (Şirkuh) yeğeni bulunuyordu, onunla Sezaryen'li Hue (Kayseri'li Hugues) savaştı, ancak o Saladin (Selahaddin Eyyubi) tarafından esir alındı ve bozguna uğratıldı ve orada Pontieu'lu Eustace Choles adında bir şövalye ile Peulle'lü Hue de Crejon adında diğer bir şövalye öldü, orada savaşlar öyle dağınık ve farklı yerlerdeydi ki bazıları bir yerde kaybediyor, diğerleri ise başka bir yerde kazanıyordu ve savaşın en kızışmış anında kimin daha üstün olduğu gün boyunca hiç bilinmedi ve bu savaş böylece geceye kadar sürdü, ta ki taraflardan biri tamamen bozguna uğrayana veya uğratılabilene kadar ve savaşın bu en yoğun hengamesinde Ciraçon (Şirkuh) bin beş yüz silahlı adamını kaybetti, Kudüs Kralı ise yüz adam kaybetti ve savaşların buranın alışılmadık ve tuhaf olması nedeniyle birbirini göremediği bilinmesine rağmen, nihayetinde akşam vakti herkes sahadan ayrıldı ve taraflardan her biri, bir turnuvadan veya savaştan ayrılırken adet olduğu üzere birbirinden geriye doğru çekildi.
Ve yukarıda bahsedilen savaştan birkaç gün sonra Ciraçon (Şirkuh) adamlarını topladı ve ardından çöllerden geçerek doğrudan İskenderiye'ye gitti, orada Kudüs Kralının ve adamlarının Mısır Halifesi ve Sultan ile birlikte şehri kendisine teslim etmek üzere anlaştıklarını şehirdekilere inandırdı, onlar da onun bu sözlerine inanarak İskenderiye şehrini ona teslim ettiler ve hemen ardından soylu kral ve Mısır Sultanı bu haberleri öğrendiklerinde adamlarıyla birlikte İskenderiye şehrini ve kalesini kuşatmaya geldiler ve şehirdekilerin yiyecek tedarik edebileceği tüm yolları ve yerleri tuttular, bundan dolayı içeridekiler büyük bir şaşkınlık ve çaresizlik içinde kaldılar ve Ciraçon (Şirkuh) içinde bulunduğu tehlikeyi görüp fark ettiğinde, İskenderiye şehrini koruma görevini yeğeni Saladin'e (Selahaddin Eyyubi) verdi, kendisi ise bu kuşatmaya karşı bir yardım ve destek bulmak ümidiyle geceleyin gizlice ve sessizce dışarı çıktı, bir miktar savaş adamı toplayıp geri dönebilmek için arayışa girdi, ancak Kudüs Kralı ve yanındakiler şehre sürekli saldırıyorlardı, bu yüzden Saladin (Selahaddin Eyyubi) amcası Ciraçon'a (Şirkuh) her gün içinde

bulundukları büyük tehlikeyi ve zararı bildirdi, o da olabildiğince çabuk gelmek için gayret gösterdi ama umduğu kadar büyük bir yardım ve ordu toplayamadı, bu yüzden önceki savaşta esir alınmış olan Sezaryen'li Hue'ye (Kayseri'li Hugues) gitti ve ona çok alçakgönüllülükle, bu savaşın barışı ve anlaşması için soylu Kudüs Kralı ile konuşmaya gitmesini rica etti, o da bu konuda onunla çok nazikçe konuştu ama Hue onun yanına Regnaut de Corbesel adında başka bir şövalye vererek gönderdi ve böylece bu iki şövalye etnik **Türk olan Ciraçon'un (Şirkuh)** barışını görüşmek üzere Kudüs Kralı ve Mısır Sultanı ile konuşmaya geldiler, elçiliklerini açıkça görüldüğü üzere çok iyi ve geniş bir şekilde yerine getirdiler, öyle ki soylu Kudüs Kralı ve Mısır Sultanı, esirlerin hiçbir fidye ödenmeden karşılıklı olarak birbirlerine geri verilmesi ve İskenderiye şehrinin Mısır Sultanına teslim edilmesi şartıyla barış üzerinde anlaştılar, böylece İskenderiye şehrinden ayrıldılar ve kral ile Sultan Kahire'ye, Halifenin yanına gittiler ve orada daha önce bahsedilen anlaşma ve sözleşmeyle kendilerine vaat edilen şeylerden dolayı hoşnut kaldılar ve ardından Kudüs Kralı onurlu bir şekilde kendi ülkesine geri döndü; Mısır Halifesi ve Sultan ise Kahire'de kaldılar ve İskenderiye şehrini kendilerine geri verdirip teslim ettirdiği için Kral Almery'den (I. Amalrik) ötürü çok memnun ve hoşnut kaldılar, böylece kral ve onlar birbirinden çok memnun kaldılar ve bu şeyler bin yüz altmış yedi lütuf yılının Ağustos ayında vaki oldu.

Kitabın orijinal eski Fransızca metninin ilk cümlesinde "combattirent au turc Ciracon" ifadesi yer almaktadır. Birincil Haçlı kaynağının yazarı, hiçbir yoruma yer bırakmayacak şekilde Şirkuh'u doğrudan etnik kimliğiyle "Türk Şirkuh" olarak adlandırmakta ve metne bu şekilde kaydetmektedir.

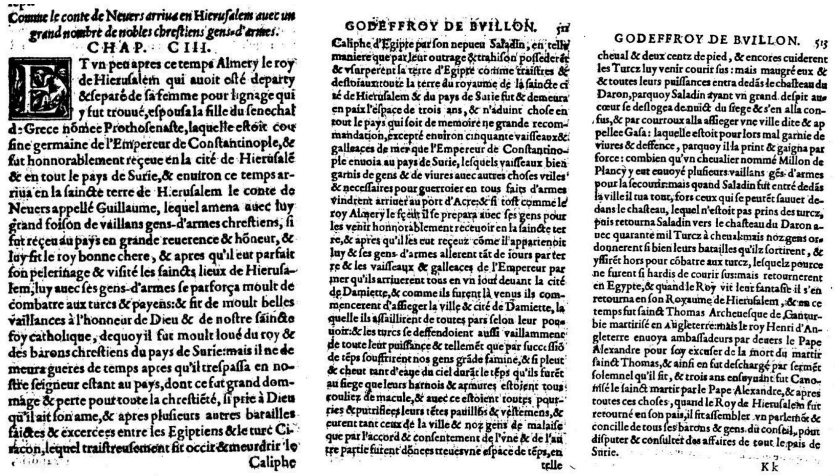

Comme le conte de Neuers arriua en Hierusalem auec un grand nombre de nobles chrestiens gens-d'armes.

CHAP. CIII.

Et vn peu apres ce temps Almery le roy de Hierusalem qui auoit esté departy & separé de sa femme pour lignage qui y fut trouué, espousa la fille du senechal de Grece nõmee Prothosenaste, laquelle estoit cousine germaine de l'Empereur de Constantinople, & fut honnorablement reçeue en la cité de Hierusalé & en tout le pays de Surie, & enuiron ce temps arriua en la saincte terre de Hierusalem le conte de Neuers appellé Guillaume, lequel amena auec luy grand foison de vaillans gens-d'armes chrestiens, si fut reçeu au pays en grande reuerence & hõneur, & luy fit le roy bonne chere, & apres qu'il eut parfait son pelerinage & visité les saincts lieux de Hierusalem, luy auec ses gens-d'armes se parforça moult de combatre aux turcs & payens: & fit de moult belles vaillances à l'honneur de Dieu & de nostre saincte foy catholique, dequoy il fut moult loué du roy & des barons chrestiens du pays de Surie: mais il ne demeura gueres de temps apres qu'il trespassa en nostre seigneur estant au pays, dont ce fut grand dommage & perte pour toute la chrestiété, si prie à Dieu qu'il ait son ame, & apres plusieurs autres batailles faictes & excercees entre les Egiptiens & le turc Ciracon, lequel traistreusement fit occir & meurdrir le

Caliphe

GODEFFROY DE BVILLON. 512

Caliphe d'Egipte par son nepueu Saladin, en telle maniere que par leur outrage & trahison possederẽt & vsurperent la terre d'Egipte comme traistres & destoisant toute la terre du royaume de la saincte cité de Hierusalem & du pays de Surie fut & demeura en paix l'espace de trois ans, & n'aduint chose en tout le pays qui soit de memoire ne grande recommandation, excepté enuiron cinquante vaisseaux & galleaces de mer que l'Empereur de Constantinople enuoia au pays de Surie, lesquels vaisseaux bien garnis de gens & de viures auec autres choses viles & necessaires pour guerroier en tous faits d'armes vindrent arriuer au port d'Acres & si tost comme le roy Almery le sçeut il se prepara auec ses gens pour les venir honnorablement receuoir en la saincte terre, & apres qu'ils eut reçeuz cõme il appartenoit luy & ses gens-d'armes allerent tãt de iours par terre & les vaisseaux & galleaces de l'Empereur par mer qu'ils arriuerent tous en vn iour deuant la cité de Damiette, & comme ils furẽt là venus ils commencerent d'assieger la ville & cité de Damiette, laquelle ils assaillirent de toutes parts selon leur pouuoir: & les turcs se deffendoient aussi vaillamment de toute leur puissance & tellement que par succession de tẽps souffrirent nos gens grãde famine, & si pleut & cheut tant d'eaue du ciel durãt le tẽps qu'ils furẽt au siege que leurs harnois & armures estoient tous souliez de macule, & auec ce estoient toutes pourries & putrifiees leurs tẽtes pauillõs & vestemens, & eurent tant ceux de la ville & nos gens de malaise que par l'accord & consentement de l'vne & de l'autre partie furent dõnees treues vne espace de tẽps, en

telle

GODEFFROY DE BVILLON. 513

cheual & deux centz de pied, & encores cuiderent les Turcz luy venir courir sus: mais maugré eux & & toutes leurs puissances entra dedãs le chasteau du Daron, parquoy Saladin ayant vn grand despit au cœur se destogea de nuict du siege & s'en alla confus, & par courroux alla assieger vne ville dite & appellee Gasa: laquelle estoit pour lors mal garnie de viures & deffence, parquoy il la print & gaigna par force: combien qu'vn cheualier nommé Millon de Plancy y eut enuoyé plusieurs vaillans gẽs-d'armes pour la secourir: mais quand Saladin fut entré dedãs la ville il tua tout, fors ceux qui se peurẽt sauuer dedans le chasteau, lequel n'estoit pas prins des turcz, puis retourna Saladin vers le chasteau du Daron auec quarante mil Turcz à cheual: mais nos gens ordonnerent si bien leurs batailles qu'ils sortirent, & yssirẽt hors pour cõbatre aux turcz, lesquels pource ne furent si hardis de courir sur nous retournerent en Egypte, & quand le Roy vit leur fantastie il s'en retourna en son Royaume de Hierusalem, & en ce temps fut sainct Thomas Archeuesque de Cantorbie martirisé en Angleterre: mais le roy Henri d'Angleterre enuoya ambassadeurs par deuers le Pape Alexandre pour soy excuser de la mort du martir sainct Thomas, & ainsi en fut deschargé par serment solemnel qu'il fit, & trois ans enseuyant fut Canonisé le sainct martir par le Pape Alexandre, & apres toutes ces choses, quand le Roy de Hierusalem fut retourné en son pays il fit assembler vn parlement & concille de tous ses barons & gens du conseil, pour disputer & consulter des affaires de tout le pais de Surie.

Kk

Nevers Kontunun çok sayıda soylu Hristiyan askerle birlikte Kudüs'e nasıl vardığı hakkındadır.

BÖLÜM CIII

Bu zamanlardan biraz sonra, aralarında bulunan soy yakınlığı nedeniyle karısından ayrılmış ve uzaklaşmış olan Kudüs Kralı Almery (I. Amalrik), Yunanistan Seneşali'nin Prothofenaste adındaki kızıyla evlendi; bu kadın Konstantinopolis İmparatoru'nun öz kuzeniydi ve kutsal Kudüs şehrinde ve tüm Suriye topraklarında onurlu bir şekilde karşılandı ve bu sıralarda kutsal Kudüs topraklarına Guillaume adıyla anılan Nevers Kontu vardı, o da yanında çok sayıda yiğit Hristiyan asker getirmişti, bu yüzden ülkede büyük bir saygı ve onurla karşılandı ve kral ona çok iyi ikramlarda bulundu ve o, hac ziyaretini tamamlayıp Kudüs'ün kutsal yerlerini gezdikten sonra adamlarıyla

birlikte Türklerle ve putperestlerle savaşmak için çok büyük bir gayret gösterdi ve Tanrı'nın onuruna ve aziz katolik inancımıza çok güzel yiğitlikler sergiledi, bundan dolayı kral ve Suriye topraklarının Hristiyan baronları tarafından çokça övüldü ama o, ülkede bulunduğu sırada Rabbimizin adıyla vefat ettiği için bundan sonra pek fazla zaman yaşamadı ki bu durum tüm Hristiyan alemi için büyük bir ziyan ve kayıp oldu, Tanrı'dan onun ruhuna merhamet etmesini dileriz ve Mısırlılar ile Türk olan Ciraçon (Şirkuh) arasında yapılan ve yürütülen diğer birçok savaştan sonra, haince Mısır Halifesini katlettiren ve öldürten vaki oldu.
Mısır Halifesi, yeğeni Saladin (Selahaddin Eyyubi) tarafından katlettirildi, öyle bir şekilde ki onlar bu haksızlık ve ihanetleriyle hainler ve vefasızlar gibi Mısır topraklarına sahip oldular ve gasp ettiler; kutsal Kudüs şehrinin krallığının tüm toprakları ve Suriye ülkesi üç yıl boyunca barış içinde kaldı ve yaşadı ve Konstantinopolis İmparatoru'nun Suriye topraklarına gönderdiği yaklaşık elli deniz gemisi ve kadırgası hariç, tüm ülkede anılmaya veya büyük bir tavsiyeye değer hiçbir şey vaki olmadı, bu gemiler adamlar ve yiyeceklerle, ayrıca savaşmak için yararlı ve gerekli diğer şeylerle çok iyi donatılmıştı, gelip Acre (Aka) limanına vardılar ve Kral Almery (I. Amalrik) bunu öğrenir öğrenmez adamlarıyla birlikte onları kutsal topraklarda onurlu bir şekilde karşılamak üzere hazırlandı ve onları kendisine ve adamlarına yakışır şekilde kabul ettikten sonra, İmparator'un gemileri ve kadırgaları deniz yoluyla giderken onlar da karadan o kadar gün boyunca yol aldılar ki, hep birlikte aynı günde Damiette (Dimyat) şehrinin önüne vardılar ve oraya geldiklerinde Damiette (Dimyat) şehrini ve kalesini kuşatmaya başladılar, buraya güçlerinin yettiğince her taraftan saldırdılar ve Türkler de tüm güçleriyle aynı şekilde yiğitçe kendilerini savundular, öyle ki zamanın ilerlemesiyle adamlarımız büyük bir kıtlık çektiler ve kuşatma altında bulundukları süre boyunca gökten o kadar çok yağmur yağdı ki teçhizatları ve zırhları tamamen lekelendi ve paslandı, bununla birlikte çadırlarının başları ve giysileri tamamen çürüdü ve koktu ve hem şehirdekiler hem de bizim adamlarımız o kadar büyük bir rahatsızlık çektiler ki, bir tarafın ve diğer tarafın anlaşması ve rızasıyla belirli bir süre için mütareke verildi, öyle ki...
...atlı ve iki yüz yaya asker ve Türklerin (Turcz) hala onun üzerine koşacağını sandılar ama onlar her şeye ve tüm güçlerine rağmen Daron kalesinin içine girdiler, bundan dolayı Saladin'in (Selahaddin Eyyubi) yüreğinde büyük bir nefret doğdu, geceleyin kuşatmayı kaldırdı ve oradan şaşkınlık içinde ayrıldı ve öfkeyle Gasa (Gazze) denilen ve adlandırılan bir şehri kuşatmaya gitti; burası o sırada yiyecek ve savunma açısından kötü donatılmıştı, bu yüzden orayı zorla aldı ve kazandı, her ne kadar Plancy'li Millon adında bir şövalye onlara yardım etmek için birçok yiğit asker göndermiş olsa da ama Saladin (Selahaddin Eyyubi) şehrin içine girdiğinde kale içinde kendini kurtarabilenler hariç herkesi öldürdü, kale ise Türkler (turcz) tarafından alınmamıştı, sonra Saladin (Selahaddin Eyyubi) kırk bin atlı Türk (Turcz) ile birlikte Daron kalesine geri döndü ama adamlarımız savaş düzenlerini öyle iyi kurdular ki dışarı çıktılar ve orada Türklerle (turcz) savaşmak için karşı karşıya geldiler, onlar ise Mısır'daki bu durum yüzünden onların üzerine koşmaya cesaret edemediler ve geri döndüler ve Kral onların geri çekildiğini gördüğünde kendi Kudüs krallığına geri döndü ve bu sırada İngiltere'de Başpiskopos aziz Thomas (Thomas Becket) şehit

edilmişti ama İngiltere Kralı Henri (II. Henry), aziz şehit Thomas'ın ölümünden ötürü kendini savunmak için Papa Alexandre'a elçiler gönderdi ve böylece ettiği resmi bir yeminle bundan aklandı ve takip eden üç yıl içinde aziz şehit Papa Alexandre tarafından aziz ilan edildi ve tüm bu şeylerden sonra Kudüs Kralı kendi ülkesine döndüğünde, tüm Suriye topraklarının işlerini tartışmak ve danışmak için tüm baronlarının ve konsey adamlarının katıldığı bir parlamento ve meclis toplattı.

Türkçeye çeviren İbrahim Şimşek'in dipnotu:

Kitabın ilk sayfasında "les Egiptiens & le turc Ciracon" (Mısırlılar ve Türk olan Şirkuh) ifadesi yer almaktadır. Aynı şekilde, yazar metnin ilerleyen kısımlarında düşman kuvvetlerini ve orduları tanımlarken doğrudan "Turcz" ve "turcz" (Türkler) kelimelerini kullanmaktadır. Birincil Haçlı kaynağının yazarı, hiçbir yoruma yer bırakmayacak şekilde Şirkuh'u ve komutasındaki askeri güçleri doğrudan bu kimlikle kaydetmektedir.

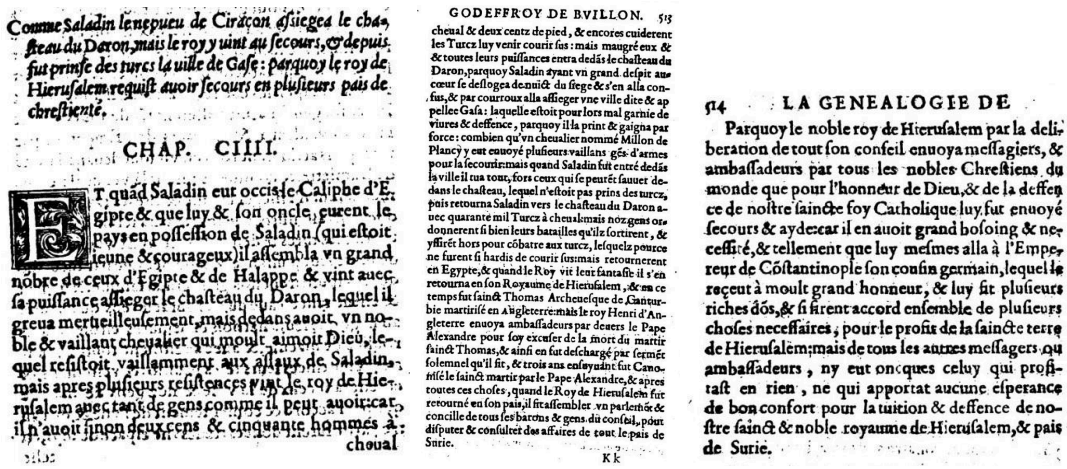

Comme Saladin le nepueu de Ciraçon assiegea le chasteau du Daron, mais le roy y uint au secours, & depuis fut prinse des turcs la uille de Gase: parquoy le roy de Hierusalem requist auoir secours en plusieurs pais de chrestienté.

CHAP. CIIII.

ET quãd Saladin eut occis le Caliphe d'Egipte & que luy & son oncle, eurent le pays en possession de Saladin (qui estoit ieune & courageux) il assembla vn grand nõbre de ceux d'Egipte & de Halappe & vint auec sa puissance assieger le chasteau du Daron, lequel il greua merueilleusement, mais dedans auoit vn noble & vaillant cheualier qui moult aimoit Dieu, lequel resistoit vaillamment aux assaux de Saladin, mais apres plusieurs resistences vint le roy de Hierusalem auec tant de gens comme il peut auoir: car il n'auoit sinon deux cens & cinquante hommes à cheual

GODEFFROY DE BVILLON. 515

cheual & deux centz de pied, & encores cuiderent les Turcz luy venir courir sus: mais maugré eux & toutes leurs puissances entra dedãs le chasteau du Daron, parquoy Saladin ayant vn grand despit au cœur se desloge de nuict du siege & s'en alla confus, & par courroux alla assieger vne ville dite & appellee Gasa: laquelle estoit pour lors mal garnie de viures & deffence, parquoy il la print & gaigna par force: combien qu'vn cheualier nommé Millon de Plancy y eut enuoyé plusieurs vaillans gẽs d'armes pour la secourir: mais quand Saladin fut entré dedãs la ville il tua tout, fors ceux qui se peurẽt sauuer dedans le chasteau, lequel n'estoit pas prins des turcz, puis retourna Saladin vers le chasteau du Daron auec quarante mil Turcz à cheual mais noz gens ordonnerent si bien leurs batailles qu'ilz sortirent, & yssirẽt hors pour cõbatre aux turcz, lesquelz pource ne furent si hardis de courir sus: mais retournerent en Egypte, & quand le Roy vit leur fantasie il s'en retourna en son Royaume de Hierusalem, & en ce temps fut sainct Thomas Archeuesque de Cantorbie martirisé en Angleterre: mais le roy Henri d'Angleterre enuoya ambassadeurs par deuers le Pape Alexandre pour soy excuser de la mort du martir sainct Thomas, & ainsi en fut deschargé par sermẽt solemnel qu'il fit, & trois ans ensuyuant fut Canonisé le sainct martir par le Pape Alexandre, & apres toutes ces choses, quand le Roy de Hierusalem fut retourné en son pais, il fit assembler vn parlement & concille de tous ses barons & gens du conseil, pour disputer & consulter des affaires de tout le pais de Surie.

Kk

514 LA GENEALOGIE DE

Parquoy le noble roy de Hierusalem par la deliberation de tout son conseil enuoya messagiers, & ambassadeurs par tous les nobles Chrestiens du monde que pour l'honneur de Dieu, & de la deffence de nostre sainct e foy Catholique luy fut enuoyé secours & ayde: car il en auoit grand bosoing & necessité, & tellement que luy mesmes alla à l'Empereur de Cõstantinople son cousin germain, lequel le reçeut à moult grand honneur, & luy fit plusieurs riches dõs, & si firent accord ensemble de plusieurs choses necessaires, pour le profit de la sainct e terre de Hierusalem; mais de tous les autres messagers ou ambassadeurs, ny eut oncques celuy qui profitast en rien, ne qui apportat aucune esperance de bon confort pour la tuition & deffence de nostre sainct & noble royaume de Hierusalem, & pais de Surie.

Saladin'in (Selahaddin Eyyubi), Ciraçon'un (Şirkuh) yeğeninin Daron kalesini nasıl kuşattığı, ancak kralın yardıma geldiği ve sonrasında Gase (Gazze) şehrinin Türkler tarafından nasıl alındığı; bu yüzden Kudüs Kralının birçok Hristiyan ülkesinden yardım talebinde bulunduğu hakkındadır.

BÖLÜM CIIII

Ve Saladin (Selahaddin Eyyubi) Mısır Halifesini öldürdüğünde ve kendisi ile amcası ülkeyi ellerinde bulundurduklarında, genç ve cesur olan Saladin (Selahaddin Eyyubi) Mısır'dan ve Halappe'den (Halep) çok sayıda insan topladı ve askeri gücüyle Daron kalesini kuşatmaya geldi, burayı harika bir şekilde sıkıştırdı; ancak içeride Tanrı'yı çok seven soylu ve yiğit bir şövalye vardı, o da Saladin'in (Selahaddin Eyyubi) saldırılarına yiğitçe direniyordu, fakat birçok direnişten sonra Kudüs Kralı sahip olabildiği kadar çok insanla geldi; çünkü kendisinin sadece iki yüz elli atlı şövalyesi ve iki yüz yaya askeri vardı ve Türklerin (Turcz) hala onun üzerine koşacağını sandılar ama onlar her şeye ve tüm güçlerine rağmen Daron kalesinin içine girdiler, bundan dolayı Saladin'in (Selahaddin Eyyubi) yüreğinde büyük bir nefret doğdu, geceleyin kuşatmayı kaldırdı ve oradan şaşkınlık içinde ayrıldı ve öfkeyle Gasa (Gazze) denilen ve adlandırılan bir şehri kuşatmaya gitti; burası o sırada yiyecek ve savunma açısından kötü donatılmıştı, bu yüzden orayı zorla aldı ve kazandı, her ne kadar Plancy'li Millon adında bir şövalye onlara yardım etmek için birçok yiğit asker göndermiş olsa da ama Saladin (Selahaddin Eyyubi) şehrin içine girdiğinde kale içinde kendini kurtarabilenler hariç herkesi öldürdü, kale ise Türkler (turcz) tarafından alınmamıştı, sonra Saladin (Selahaddin Eyyubi) kırk bin atlı Türk (Turcz) ile birlikte Daron kalesine geri döndü ama adamlarımız savaş düzenlerini öyle iyi kurdular ki

dışarı çıktılar ve orada Türklerle (turcz) savaşmak için karşı karşıya geldiler, onlar ise Mısır'daki bu durum yüzünden onların üzerine koşmaya cesaret edemediler ve geri döndüler ve Kral onların geri çekildiğini gördüğünde kendi Kudüs krallığına geri döndü ve bu sırada İngiltere'de Başpiskopos aziz Thomas (Thomas Becket) şehit edilmişti ama İngiltere Kralı Henri (II. Henry), aziz şehit Thomas'ın ölümünden ötürü kendini savunmak için Papa Alexandre'a elçiler gönderdi ve böylece ettiği resmi bir yeminle bundan aklandı ve takip eden üç yıl içinde aziz şehit Papa Alexandre tarafından aziz ilan edildi ve tüm bu şeylerden sonra Kudüs Kralı kendi ülkesine döndüğünde, tüm Suriye topraklarının işlerini tartışmak ve danışmak için tüm baronlarının ve konsey adamlarının katıldığı bir parlamento ve meclis toplattı.
Bu yüzden soylu Kudüs Kralı tüm konseyinin kararıyla, Tanrı'nın onuruna ve kutsal Katolik inancımızın savunulması için kendisine yardım ve destek gönderilmesi amacıyla dünyadaki tüm soylu Hristiyanlara haberciler ve elçiler gönderdi; çünkü buna büyük bir ihtiyaç ve zorunluluk duyuyordu, öyle ki kendisi bile öz kuzeni olan Konstantinopolis İmparatoru'na gitti, o da kendisini çok büyük bir onurla kabul etti ve ona birçok zengin hediyeler verdi ve kutsal Kudüs topraklarının yararı için birçok gerekli şey üzerinde birlikte anlaşma yaptılar; ancak gönderilen diğer tüm habercilerden ve elçilerden, hiçbir şekilde bir fayda sağlayan ya da kutsal ve soylu Kudüs krallığımızın ve Suriye ülkesinin korunması ve savunulması için iyi bir teselli ümidi getiren hiç kimse olmadı.

Kitabın ilk sayfasının başlığında "fut prinse des turcs la uille de Gase" (Gazze şehrinin Türkler tarafından alındığı) ifadesi yer almaktadır. Aynı şekilde ikinci sayfada orduları tanımlarken doğrudan "Turcz" ve "turcz" (Türkler) kelimeleri kullanılmıştır. Birincil Haçlı kaynağının yazarı, hiçbir yoruma yer bırakmayacak şekilde Saladin'in (Selahaddin Eyyubi) komutasındaki askeri güçleri doğrudan bu kimlikle kaydetmektedir.

Comme le conte de Triple fut deliuré de prison. Et comme un Turc delaissa à soy chrestienner pour les Templiers.

CHAP. CV.

OR est à sçauoir que le Turc Saladin vint & courut par l'espace de deux ans en la terre & pais de Surie: mais il n'y fit chose de memoire dont on doiue parler ne tenir conte, & enuiron le dizieme an du regne du Roy Almery, fut deliuré de prison le conte de Triple qui ia sept ans auoit esté detenu prisonnier, & furet payé de sa rançon quatre mille Bezans, le Roy Almery & les barons

rons & cheualiers de Surie, luy dônerent de grands & riches dons, pour ayder à payer sa rançon, & pour lors auoit vn moult riche Turc en la terre d'outre-mer qu'on appelloit le viel de la montaigne lequel eut moult grand desir d'estre chrestien, si enuoya messagers au Roy de Hierusalem, pour luy prier qu'ainsi luy pleut, & qu'il fut chrestien, moyénant qu'il fut quitte & franc de la somme de deux mille Bezans qu'il deuoit par an aux Templiers, le Roy en parla moult bien: mais oncques ne le voulurent consentir n'accorder au Roy combien qu'il leur promit finalemẽt de les payer du sié: nonobstãt ne le voulurent accorder, toutesfois auoit le Roy bonne intention que la chose se fit: mais encores firent beaucoup pis les Templiers: car ainsi cõme les messagiers & ambassadeurs du Viel de la montaigne retournerent porter le message & dire à leur maistre ce qu'ils auoient trouué, les Templiers leur vindrent au deuant, lesquels templiers les assaillirent par telle maniere qu'ils les occirent & mirent à mort, & estoit capitaine des Templiers Gautier Viueuille qui moult estoit fier, si fut le Roy grandement courroucé de l'outrage qu'ils auoyent faict aux messagers. Parquoy fit prendre ledit Templier & mettre en prison, & tellemẽt que si ce noble & vertueux roy de Hierusalẽ, eust vescu, il eut destruict le Templier par poursuitte de iustice qu'il auoit intention d'en faire au siege Apostolicque. Car le Roy en auoit parlé & supplié le maistre des Templiers: mais il ne luy en auoit aucunement donné responce, sinõ grosses & fieres paroles, dont le Roy ne fut pas content, & en ce temps au mois de Mars, l'an

mil cent septante deux mourut le fier turc Noradin ennemy de nostre Seigneur, & quand Almery le roy de Hierusalem sçeut la mort du turc Noradin il assembla tous ses gens d'armes, & alla assieger la ville de Bellinas dedans laquelle estoit la femme de Noradin. Or estoit la ville forte & bien garnie de viures, & estoit la dame vne sage femme en sa loy, si enuoya parler au Roy, qu'il luy pleut soy departir du siege, & elle luy donneroit vne grande somme d'argent, auec douze prisonniers chrestiens qu'elle tenoit en ses prisonniers, parquoy il leua son siege & s'en alla en Tabarie, & luy print vne maladie: mais pource ne differa-il pas qu'il ne retourna en Hierusalem, & quand il eut là esté aucuns iours detenu en maladie & infirmité il trespassa en nostre Seigneur, & rendit son esprit en la compagnie des bien-heureux Anges, puis fut honnorablement ensepulturé & inhumé auec ses predecesseurs au mois de Iuillet, l'an mil cent septante trois, & apres luy fut couronné Roy son filz nommé Baudouin, lequel il auoit eu de la femme, dont il fut separé par lignage ainsi que dit est: mais nonobstant fut Baudouin leur filz fait & couronné Roy de Hierusalem, & du pais de toute Surie.

En l'an dessusdit fut Baudouin filz du Roy Almery couronné Roy de Hierusalem apres le decez de son pere, & n'auoit lors ledit Baudouin que treze ans, & si estoit puissant & elegant de corps veu l'aage qu'il auoit. Or luy estoit aduenu vne aduenture luy estant à l'escolle auec les filz de autres barons & cheualiers, lesquels en eux combatant le mordirent vne fois au bras & luy donnerent de si grands

grands coupz qu'il estoit comme paralitique du bras sans en pouuoir guerir, & de ce luy suruint vne maladie contagieuse de lepre & mesellerie, dont ce fut dommage, & en l'an qu'il fut couronné roy de Hierusalem enuoya le Roy de Sicille appellé Guillaume vn grand nombre de nauires & galleas ces biẽ garnies de viures, lesquelles allerent arriuer au pais d'Egypte, & vindrent assieger la ville d'Alexandrie: mais ilz n'y eurent pas longuement tenu le siege que la plus part d'eux furent desconfitz, & les autres retournerent en leurs pais, & en ce temps estoit Millon de Plancy entremetteur des besongnes & affaires du Royaume de Hierusalem, & tout par le deffaut d'vn autre: car il n'estoit gueres aimé au pais pour sa mauuaise contenance: mais il ne tarda gueres qu'il ne fut occis sans sçauoir de qui, & si aussi n'en fut gueres enquis: car on estimoit qu'ainsi en estoit aduenu pour son grand orgueil, & pource que le Roy Baudouin estoit ieune, fut dit & accordé de tous les barons, que le conte de Triple auroit la garde & gouuernemẽt du royaume de Hierusalem iusques à ce que le Roy fut en aage pour gouuerner.

Or est à sçauoir qu'il estoit demouré vn ieune filz nommé Messedin hoir du Turc Noradin lequel parauant sa mort auoit possedé & occupé le royaume de Damas: mais les habitans enuoyerent querir le Turc Saladin, pour le faire & constituer seigneur de Damas, & aussi en expulser ledit Turc Messedin filz de Noradin. Et tellement que ledit Saladin fut mandé, & incontinent vint en la terre de Damas, pour obtenir & posseder le royaume de Da-

mas: mais les chrestiens auiserẽt que trop leur pourroit nuire Saladin s'il auoit le Royaume, parquoy le conte de Triple qui estoit Gouuerneur de Hierusalem, fit preparer & armer les gẽs d'armes du pais pour aller secourir Messedin non pas pour amour que les chrestiens eussent à luy: mais à fin que le pais de Hierusalem fut moins greué & dommagé des Turcz, & ainsi alloit le Conte de Triple contre le conte Saladin, & ce temps durant alla Saladin en la ville de la Camelle qu'il auoit nouuellement prinse, & dedans le Donjon de la ville auoit douze cheualiers chrestiens, lesquelz estoyent detenuz en ostage pour quarãte mille Bezans que deuoit encores de sa rançon le conte de Triple. Et quand Saladin qui auoit gaigné ces ostages des cheualiers sçeut que le conte de Triple venoit contre luy, pour & au nom du roy de Hierusalem, il luy enuoya messagers & ambassadeurs pour luy prier qu'il ne luy fit aucun destourbier en la conqueste qu'il auoit entreprins de faire au Royaume de Damas, & aussi qu'il se tint certain & asseuré qu'il ne vouloit mal ne desplaisir à luy n'à sa terre: mais ne queroit sinon que toute amour auec les chrestiens, & si luy donneroit beaucoup de beaux dons, & à ces paroles s'accorda le conte de Triple, & ne fit plus aucun semblant ne maniere de greuer audit Saladin lequel pour ceste cause enuoya vn moult grand tresor au Conte de Triple, & si luy enuoya les douze cheualiers qui estoyent pour luy en ostage pour la somme de quarante mille Bezans qu'il deuoit encores pour la reste de sa rançon: ainsi comme il est deuant dit.

Et ainsi se partit à lors le Conte de Triple, & retour

tourna en Hierusalem sans aucunement nuyre ou resister à Saladin.

Triple (Trablus) Kontunun hapisten nasıl kurtulduğu ve bir Türk'ün Tapınak Şövalyeleri için Hristiyan olmaktan nasıl vazgeçtiği hakkındadır.

BÖLÜM CV

Bilinmelidir ki Türk Saladin (Selahaddin Eyyubi) geldi ve iki yıl boyunca Suriye topraklarında ve ülkesinde dolandı; ancak burada bahsetmeye veya hesaba katmaya değer, hafızalarda kalacak hiçbir şey yapmadı. Kral Almery'nin (I. Amalrik) saltanatının yaklaşık onuncu yılında, yedi yıldır esir olarak tutulmakta olan Triple (Trablus) Kontu hapisten kurtuldu ve fidyelesi olarak dört bin Bezans (Bizans altını) ödendi; Kral Almery (I. Amalrik) ile Suriye'nin baronları ve şövalyeleri, fidyenin ödenmesine yardım etmek için ona büyük ve zengin hediyeler verdiler. O sıralarda deniz aşırı topraklarda, Dağın Şeyhi (Hasan Sabbah halefi/Haşhaşi lideri) olarak adlandırılan çok zengin bir Türk vardı; kendisi Hristiyan olmayı çok büyük bir arzuyla istedi, bu yüzden Kudüs Kralına elçiler göndererek kendisinin Hristiyan olmasını kabul buyurmasını rica etti; bunun karşılığında Tapınak Şövalyelerine (les Templiers) her yıl ödemekle yükümlü olduğu iki bin Bezans tutarındaki borçtan muaf ve özgür kılınmasını talep etti. Kral bu konudan çok memnuniyetle bahsetti, ancak Şövalyeler Krala bu konuda asla rıza göstermek ve anlaşmak istemediler; her ne kadar Kral onlara bu miktarı nihayetinde kendi mülkünden ödemeyi vaat ettiyse de buna hiçbir şekilde yanaşmadılar. Yine de Kral bu işin gerçekleşmesi için iyi bir niyete sahipti; fakat Şövalyeler çok daha kötüsünü yaptılar: Dağın Şeyhi'nin elçileri ve habercileri, efendilerine buldukları yanıtı ve mesajı götürmek üzere geri dönerlerken, Tapınak Şövalyeleri onların önüne çıktılar ve bu Şövalyeler onlara öyle bir şekilde saldırdılar ki hepsini katledip ölüme terk ettiler. Şövalyelerin kaptanı, çok kibirli bir adam olan Gautier Vieuille idi; Kral, elçilere yapılan bu çirkin saldırı ve hakaretten ötürü son derece öfkelendi. Bu yüzden adı geçen Şövalyeyi yakalatıp zindana attırdı; hatta Kudüs'ün bu soylu ve erdemli kralı eğer daha uzun yaşasaydı, bu konuyu Papalık makamına (Apostolik makam) taşıma niyetinde olduğu için adaletin peşini bırakmayarak Tapınak Şövalyelerini tamamen yok ettirirdi. Çünkü Kral bu durumu Tapınak Şövalyelerinin büyük üstadına anlatmış ve ricada bulunmuştu; ancak üstat ona kibirli ve sert sözlerden başka hiçbir şekilde bir yanıt vermemişti, Kral da bundan hiç hoşnut kalmamıştı.

Bu sıralarda, bin yüz yetmiş iki yılının Mart ayında, Rabbimizin düşmanı olan mağrur Türk Noradin (Nureddin) vefat etti. Kudüs Kralı Almery (I. Amalrik) Türk Noradin'in (Nureddin) ölümünü öğrendiğinde tüm askeri güçlerini topladı ve içinde Noradin'in (Nureddin) karısının bulunduğu Bellinas (Banyas) şehrini kuşatmaya gitti. Ancak burası yiyecek ve mühimmat açısından çok güçlü ve iyi donatılmış bir şehirdi; buranın hanımı olan kadın, kendi inancında bilge bir kadındı, Krala haber göndererek kuşatmayı kaldırmasını rica etti ve bunun karşılığında ona büyük miktarda gümüş para ile zindanlarında tuttuğu on iki Hristiyan esiri vermeyi teklif etti; bunun üzerine Kral kuşatmayı kaldırdı ve oradan ayrılıp Tabarie'ye (Taberiye) gitti, orada kendisine bir hastalık isabet etti. Ancak buna rağmen Kudüs'e geri dönmekte gecikmedi;

hastalık ve halsizlik içinde birkaç gün kaldıktan sonra Rabbimizin adıyla vefat etti ve ruhunu kutsal meleklerin eşliğinde teslim etti. Sonra Temmuz ayında, kadından olan ve soylu soy bağından ötürü kendi varisi olarak kabul edilen, yazıldığı üzere Baudouin (IV. Baudouin) adındaki oğlu, Kudüs'ün ve tüm Suriye topraklarının Kralı olarak taç giydi.
Yukarıda bahsedilen, Kral Almery'nin (I. Amalrik) oğlu Baudouin (IV. Baudouin), babasının vefatından sonra Kudüs Kralı olarak taç giydiğinde henüz on üç yaşındaydı; yaşına göre vücudu çok güçlü ve zarifti. Ancak okulda diğer baronların ve şövalyelerin çocuklarıyla birlikte okurken bir gün talihsiz bir olay başına geldi; birbirleriyle oynayıp savaşırken çocuklardan biri onun kolunu ve elini ısırdı, bu yara o kadar büyük darbeler verdi ki sanki felçliymiş gibi kollarını iyileştiremez oldu ve arkasından cüzzam (leprosir) denilen bulaşıcı bir hastalık peşini bırakmadı, bu çok büyük bir talihsizlikti. Onun Kudüs Kralı olarak taç giydiği yıl, Sicilya Kralı Guillaume (II. Guillaume) çok sayıda yiyecekle iyi donatılmış büyük miktarda gemi ve kadırga gönderdi, bunlar Mısır topraklarına varıp İskenderiye şehrini kuşattılar; ancak orada çok uzun süre kuşutmada kalamadılar çünkü büyük bir kısmı bozguna uğratıldı, diğerleri ise kendi ülkelerine geri döndüler. Bu sırada Kudüs Krallığı'nın işlerini ve operasyonlarını yürütmekle görevli olan kişi Plancy'li Millon idi ve her şey başka bir adamın yokluğu yüzünden kötü gidiyordu; çünkü kendisi kötü idaresi nedeniyle ülkede pek sevilmiyordu, nitekim çok geçmeden kimin tarafından yapıldığı bilinmeden öldürüldü ve bundan dolayı hiçbir hukuki araştırma da yapılmadı, çünkü onun bu sonu büyük kibrinden ötürü hak ettiği düşünülüyordu. Kral Baudouin (IV. Baudouin) henüz çok genç olduğu için tüm baronlar tarafından onaylandı ve kabul edildi ki, Triple (Trablus) Kontu o yetişkinlik yaşına gelene kadar krallığın muhafazası ve yönetimini üstlenecekti.
Burada bilinmelidir ki, Türk Noradin'in (Nureddin) ölümünden geriye, daha önce Şam krallığını elinde bulunduran ve yöneten Meffedin (Mecdüddin) adında genç bir çocuk kalmıştı; ancak şehir sakinleri Şam'ın yöneticisi ve efendisi olması ve ayrıca adı geçen Türk Noradin'in (Nureddin) oğlu olan Türk Meffedin'i (Mecdüddin) oradan sürmesi için **Türk Saladin'i** (Selahaddin Eyyubi) çağırmak üzere adamlar gönderdiler. **Ve böylece Türk Saladin'e** (Selahaddin Eyyubi) haber gönderildi, o da Şam krallığını elde etmek ve buraya sahip olmak için hemen Şam topraklarına geldi; ancak Hristiyanlar, eğer Saladin (Selahaddin Eyyubi) bu krallığı ele geçirirse kendilerine çok fazla zarar verebileceğini fark ettiler, bu yüzden Kudüs'ün yöneticisi olan Triple (Trablus) Kontu, Hristiyanların Meffedin'e (Mecdüddin) duydukları bir sevgiden ötürü değil, aksine Kudüs topraklarının Türkler (Tarcz) nedeniyle daha az rahatsız edilmesi ve zarar görmesi için ülkenin askeri güçlerini hazırlatıp silahlandırdı ve böylece Triple (Trablus) Kontu, Kont Saladin'e (Selahaddin Eyyubi) karşı yürüyüşe geçti. Bu sırada Saladin (Selahaddin Eyyubi) yeni ele geçirmiş olduğu Camelle (Humus) şehrindeydi ve şehrin iç kalesinde (Donjon), Triple (Trablus) Kontunun fidyelesinin geri kalanı için kırk bin Bezans karşılığında rehin olarak tutulan on iki Hristiyan şövalye bulunuyordu. Şövalyelerden bu rehineleri alan Saladin (Selahaddin Eyyubi), Triple (Trablus) Kontunun Kudüs Kralı adına kendisine karşı geldiğini öğrendiğinde, Şam krallığında yapmayı taahhüt ettiği fetihlerde kendisine

hiçbir engel ve zorluk çıkarmaması, ayrıca kendisine ve topraklarına hiçbir kötülük ve hoşnutsuzluk yapmayacağından emin olmak amacıyla ona elçiler ve haberciler gönderdi; karşılığında Hristiyanlarla tam bir sevgi ve dostluk içinde olmayı arzuladığını ve ona çok güzel hediyeler vereceğini bildirdi. Bu sözler üzerine Triple (Trablus) Kontu onunla anlaştı ve adı geçen Saladin'e (Selahaddin Eyyubi) hiçbir şekilde bir zorluk çıkarmayacağını gösterdi; bu sebeple Saladin (Selahaddin Eyyubi) Triple (Trablus) Kontuna çok büyük bir hazine gönderdi, ayrıca fidyenin geri kalanı olan kırk bin Bezans karşılığında rehin tutulan on iki şövalyeyi de ona geri gönderdi; tıpkı daha önce bahsedildiği gibi. Ve böylece Triple (Trablus) Kontu oradan ayrıldı ve Saladin'e (Selahaddin Eyyubi) hiçbir şekilde zarar vermeden veya karşı koymadan Kudüs'e geri döndü.

Kitabın ilk sayfasının başlığında "comme un Turc delaissa à soy chrestienner" (bir Türk'ün Hristiyan olmaktan nasıl vazgeçtiği) ifadesi yer almaktadır. Aynı sayfada "le Turc Saladin" (Türk Selahaddin) ifadesi açıkça zikredilmektedir. Ayrıca üçüncü sayfada Şam'dan sürülen lider için "le Turc Meffedin" (Türk Mecdüddin) ve dördüncü sayfada orduları tanımlarken doğrudan "Turcz" (Türkler) kelimesi kullanılmıştır. Birincil Haçlı kaynağının yazarı, hiçbir yoruma yer bırakmayacak şekilde Saladin'i (Selahaddin Eyyubi) ve dönemin diğer aktörlerini doğrudan bu kimlikle kaydetmektedir.

Comme le ieune Baudouin nouueau Roy de Hierusalem alla courir en la terre de Damas, où il conquist de moult grands biens.

CHAP. CVI.

APres les choses dessusdites seiourna Saladin en la terre de Halappe par aucuns iours, si aduisa le Roy de Hierusalem, Baudouin filz d'Almery que bon seroit courir & guerroyer en la terre de Damas, puis que la terre estoit en ce point vague & desgarnie de gēs d'armes, & ainsi le Roy estant ia en aage de discretiō assembla ses gens, & passa outre le fleuue de Iordain, pour venir pres d'vn chasteau qui est pres du mont de Liban appellé Rederonde, qui vaut autant à dire, maison delectable: car il y a aussi beau lieu comme lon pourroit deuiser, si print le Roy ce chasteau par ses vaillans assaux, & brief gaigna moult de grands biens en tout le Royaume de Damas, & puis alla en la terre de Mesara qui estoit vne bonne & plantureuse terre, là où aussi profita grandement: mais y auoit vn Turc appellé Sancedolles, lequel estoit frere de Saladin, parquoy luy sachant la venue du Roy assembla grand nombre de Turcz pour le venir combatre & obuier aux dommages qu'il faisoit en la terre: mais quand le ieune Roy de Hierusalem l'eut rencontré auecques ses gens d'armes, ilz se combatirent ensemble: mais finalement furent les Turcz prins & desconfitz, excepté Sancedolles

Kk 4

520 LA GENEALOGIE DE

leur chef, lequel gaigna à fuir auec petite cōpagnie; & à lors fit tellemēt le Roy de Hierusalem qu'il rachetz, conquit & deliura de prison, Renaut de Castillon, qui estoit prince d'Anthioche, & Iosselin conte de Rohais oncle du ieune Roy, où fut faicte vaillance de Baudouin, l'an de grace mil cēt septante cinq au mois d'Aoust, & en l'an d'apres ensuiuant qui estoit le tiers an du regne du ieune Baudouin, lequel eut deux sœurs, dont la plus aisnee nommee Sibille espousa vn noble chevalier nommé Guillaume longue espee, lequel fit maints beaux & vaillans faictz d'armes entre les Sarrazins: mais il ne demoura guetes en l'estat de mariage qu'il trespassa en nostre Seigneur Iesus-christ & laissa sa femme grosse, & enceincte d'vn fils lequel apres qu'elle eut enfāté, fut baptizé & nommé Baudouin, lequel apres son oncle Baudouin fut fait Roy de Hierusalem: car il fut meseau, & lepreux, parquoy n'espousa aucune femme à cause de sa maladie, dont ce fut dommage: car il fut merueilleusement bien renommé en toutes ses œuures.

Kudüs'ün yeni Kralı genç Baudouin'in (IV. Baudouin) Damas (Şam) topraklarına nasıl akın etmeye gittiği ve orada çok büyük mallar kazandığı hakkındadır. BÖLÜM CVI

Yukarıda bahsedilen şeylerden sonra Saladin (Selahaddin Eyyubi) birkaç gün Halappe (Halep) topraklarında kaldı, bu sırada Kudüs Kralı, Almery'nin (I. Amalrik) oğlu Baudouin (IV. Baudouin), toprakların bu noktada sahipsiz ve askeri güçlerden yoksun olduğunu fark ederek Damas (Şam) topraklarına akın etmenin ve savaşmanın iyi olacağını düşündü; ve böylece rüşt yaşına gelmiş olan Kral adamlarını topladı, Ürdün nehrini geçti ve Lübnan dağının yakınında bulunan, Rederonde (Kalaat el-Cendel) adı verilen bir kalenin yakınına gelmek üzere ilerledi; bu isim hoş ev, keyifli konut anlamına geliyordu; çünkü orası tasvir edilebilecek en güzel yerlerden biriydi, Kral bu kaleyi yiğitçe saldırılarıyla aldı ve kısa sürede tüm Damas (Şam) krallığında çok büyük mallar kazandı, ardından çok verimli ve bereketli

bir toprak olan Mesara (Meze) topraklarına gitti, orada da çok büyük kazançlar elde etti; ancak orada **Sancedolles (Seyfeddin Gazi / Şemseddin Turanşah ile karıştırılmış veya unvanı aktarılmış) adında, Saladin'in (Selahaddin Eyyubi) kardeşi olduğu belirtilen bir Türk vardı,** o Kralın gelişini öğrenir öğrenmez, onun topraklarda yaptığı zararları engellemek ve onunla savaşmak için çok sayıda Türk (Turcz) topladı; fakat genç Kudüs Kralı kendi askeri güçleriyle onunla karşılaştığında hep birlikte savaştılar; nihayetinde liderleri **Sancedolles hariç tüm Türkler (Turcz) yakalandı ve bozguna uğratıldı.**

Onların lideri, yanındaki küçük bir grupla birlikte kaçmayı başardı; ve o sırada Kudüs Kralı öyle bir şey yaptı ki Antakya prensi olan Renaut de Castillon'u (Renaud de Châtillon) ve genç Kralın amcası olan Rohais (Urfa) kontu Iosselin'i (III. Joscelin) fidyelesini ödeyerek zindandan kurtardı, fethetti ve özgür bıraktı; Baudouin'in (IV. Baudouin) bu yiğitliği bin yüz yetmiş beş lütuf yılının Ağustos ayında vaki oldu ve genç Baudouin'in (IV. Baudouin) saltanatının üçüncü yılına denk gelen bir sonraki senede, kendisinin iki kız kardeşi vardı, bunlardan Sibille (Sibyl) adındaki en büyüğü, Sarrazins (Sarazenler) arasında birçok güzel ve yiğitçe askeri başarı sergileyen Guillaume longue espee (Uzun Kılıç Guillaume) adında soylu bir şövalye ile evlendi; ancak evlilik durumunda çok az kaldı çünkü Rabbimiz İsa Mesih'in adıyla vefat etti ve karısını hamile bıraktı, o kadın doğum yaptıktan sonra çocuk vaftiz edildi ve Baudouin (V. Baudouin) adı verildi, o da amcası Baudouin'den sonra Kudüs Kralı yapıldı; çünkü amcası cüzzamlı ve yaralıydı, bu yüzden hastalığı nedeniyle hiçbir kadınla evlenmedi, bu büyük bir talihsizlikti; zira kendisi tüm işlerinde harika bir şekilde iyi tanınan ve nam salmış biriydi.

Kitabın ilk sayfasında "vn Turc appellé Sancedolles, lequel estoit frere de Saladin" (Saladin'in kardeşi olduğu belirtilen Sancedolles adında bir Türk) ifadesi yer almaktadır. Ayrıca aynı sayfada orduları tanımlarken doğrudan "Turcz" (Türkler) kelimesi kullanılmıştır. Kitabın ikinci sayfasında ise Hristiyan olmayan tarafları tanımlamak için ilk kez "Sarrazins" (Sarazenler) kelimesi tercih edilmiştir. Birincil Haçlı kaynağının yazarı, Saladin'in (Selahaddin Eyyubi) hanedan mensuplarını ve askeri güçlerini doğrudan bu kimliklerle kaydetmektedir.

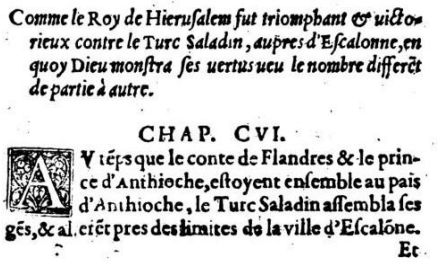
Comme le Roy de Hierusalem fut triomphant & victo-
rieux contre le Turc Saladin, aupres d'Escalonne, en
quoy Dieu monstra ses uertus ueu le nombre differēt
de partie à autre.

CHAP. CVI.

AV tēps que le conte de Flandres & le prin-
ce d'Anthioche, estoyent ensemble au pais
d'Anthioche, le Turc Saladin assembla ses
gēs, & al. estēt pres des limites de la ville d'Escalōne.
Et

GODEFFROY DE BVILLON. 511

Et quand le roy de Hierusalem sçeut ces nouuelles par ses postes, il ordonna ses gens-d'armes à sa discretion pour aller garder & deffendre la ville d'Escalonne, si y adressa son chemin & mena auec luy le grand maistre des Templiers, Eudes de sainct Amãt, Baudouin de Rames, Belligant son frere, Regnaut de Sayette, & plusieurs autres nobles barons, mais ils n'estoient en tout que trois cents & soixante cinq, & Saladin auoit bien six mille hommes à cheual, parquoy il tenoit ia le pays comme conquesté & couroit par tout le pays à son bon plaisir, dont le roy Baudouin fut fort marry & desplaisant parquoy il auoit grande voulonté de soy combatre au turc Saladin, si ne demeura pas long temps que Saladin approcha d'Escalonne, & là eut tout son ost ensemble, adonc vsist le roy de Hierusalem de la ville d'Escalonne auec ses gens lesquels auoyent vraye confiance en Dieu comme bien armez de sa douce & benigne amour, si trouuerent assez tost Saladin & ses gens qui moult fierement & d'vn orgueilleux courage vindrent courir sur l'ost du roy tellemẽt que noz gens furent enclos de tous costez des turcs, mais bien se contenoient ensemble ayant fiance en nostre seigneur parquoy ils se deffendirent vigoureusement combien que la bataille dura moult longuement, mais en fin fut desconfit Saladin: lequel ne sçeut autre chose faire sinon prendre la fuitte bien diligemment auec ceux qui se peurent sauuer, & en ceste bataille auoit bien mille cheualiers vestuz & habituez de la liuree de Saladin: lesquels furent tous occis de noz gens & ceux qui n'estoiẽt pas acoustrez de liuree de noz gens les deuotz chrestiens

si esperduz & esbahis les turcs qu'ils se desarmoient par les champs pour courir mieux à leur aise: & assez pres de là auoit vne riuiere où ils settoient leurs harnois & haubers en fuiant de peur que les chrestiens ne les recouurassent, & apres celle victoire retourna le roy en la ville d'Escalonne louant & remerciãt Dieu de la victoire qu'il auoit eue, or plouuoit il lors si tref fort & abondamment que les turcs ne s'en pouuoient retourner sinon à grand' peine, parquoy noz gens qui couroient le pays en prindrẽt & occirent encores plusieurs, & de rechef fut encores griefuement assailly Saladin de noz gens, car luy venant vers Escalonne deuant la bataille auoit laissé grande partie de son harnois & de ses gens en vne ville appellee Laris, & les Bedouins qui sçeurent la desconfiture que le noble roy de Hierusalem auoit victorieusement faicte sur les turcs ainsi que dit est allerent en la ville de Laris où ils occirent les gens de Saladin & pillerent tout son harnois, & ainsi mescheut durement au turc Saladin de toutes les parties qu'il alla, & est assauoir que les Bedouins sont de la terre d'Arabe & ne se combatent iamais s'il ne sentent auoir le meilleur deuant le coups: & ont ceste maniere de faire que quand ils voyent aucuns desconfitz en bataille ils leur courent sus & les desrobent & ne portent loyauté à personne, & apres celle desconfiture le roy dispersa les biens qu'ils auoyent conquestez à ses gens, en telle maniere qu'ils furent tous merueilleusement contens de luy, & puis se partit d'Escalonne & retourna en Hierusalem, & par ceste bataille peut chacun cõgnoistre que moult vaut la vertu de foy pour combatre contre les ennemis

mis, dequoy assez en auons exẽple au texte de la saincte Bible, & mesmement au temps d'Abraham: de Moyse, de Iosue, de Dauid, d'Ezechie, & de Iudas Machabeus, qui tous par la vertu de foy eurent & obtindrent triomphe de victoire contre leurs ennemis, & comme aussi appert presentement à Baudouin roy de Hierusalem qui du tout auoit mis son cœur en la confiance de Dieu, or estoit adonc le roy fort rẽply de lepre & meselerie, dont c'estoit dommage: mais il tenoit Dieu nostre souuerain seigneur en toutes ses œuures, sans aucun murmure. En brief temps apres assembla le roy Baudouin vn grand nombre de gens-d'armes, & alla faire bastir & fermer vn chasteau aupres de Guey Iacob, & là assez pres de ce lieu auoit vn autre chasteau nommé Bouquerel auquel auoit plusieurs robeurs & destroussеurs qui estoient à Damas, lesquels destroussoient les chrestiens qui passoiẽt par illec, si fit tãt le roy qu'il print le chasteau & là print neuf prisonniers des robeurs & septante qui furent occis, apres ce vindrent nouuelles au roy qu'il y auoit vne grande quantité de bestail en la forest de Bellinas, & quand ils vindrent assez pres de ce lieu, il y auoit en vne estroite vallee vn grand nõbre de turcs en embusche, lesquels coururet sur noz gẽs qui estoiẽt dispersez & ne se donnoiẽt garde de ceste aduenture, laquelle leur porta grãd dõmage, & là à ce conflit fut occis Hainfroy du Torõ, lequel estoit Cõnestable de Hierusalẽ, Godeffroy de Corholt & plusieurs chrestiẽs, dõt ce fut pitié & dõmage, puis retourna le roy au chasteau q̃ faisoit edifier au Guey de Iacob, & de là en Hierusalẽ louant Dieu de son vouloir, & apres ces choses le turc Sala-

din qui depuis sa desconfiture auoit de rechef assemblé vn grand nombre de turcs, vint & arriua en la terre de Sayette & se logea entre la cité de Bellinas & le fleuue Iordain, & si tost comme le noble roy de Hierusalem le sçeut il assembla encores ses gens & alla contre Saladin, & tellement qu'il vint rencõtrer l'auantgarde des turcs, ausquels il se combatit si vigoureusement que les turcz de l'auantgarde, de Saladin furent incontinent vaincuz & desconfits, & quand Saladin sçeut ces nouuelles il ordonna ses batailles, & vint contre noz gens en ce mesme instant: dequoy ils furent moult esmerueillez, car ils estoient tous hors d'arroy, ainsi comme gens qui retournoyent encores de chasser leurs ennemis parquoy les nobles chrestiens moult eurent à souffrir pour lors, car ils furent si soudainement surprins qu'ils n'eurent loisir d'eux mettre en ordre ne deffendre, & y en eut plusieurs occis, lesquels ne se peurent sauuer ne mettre à Garant, & le roy de Hierusalem qui estoit homme sage & prudent se retira en vn chasteau appellé Beaufort, lequel estoit assez pres de ce lieu, & là en ceste rencontre furent prins prisonniers Eudes de sainct Amant, Baudouin de Rames, Eudes de Tabarie & le grand maistre des Templiers, lequel mourut peu de temps apres qui fut en prison, si furent les barons moult pleins & doloureux lamentez de tous les chrestiẽs, car ils estoiẽt tous vaillans hommes & bons cheualiers, & apres ce fait alla Saladin assaillir le chasteau du Guey Iacob, lequel il print & gaigna par force & occist ceux qui le gardoient & puis retourna en sa terre.

Kudüs Kralının Escalonne (Askalon) yakınlarında Türk Saladin'e (Selahaddin Eyyubi) karşı nasıl muzaffer ve zafer kazanmış olduğu, bunda Tanrı'nın iki taraf arasındaki sayı farkını görerek kendi faziletlerini nasıl gösterdiği hakkındadır. BÖLÜM CVI (CVII olarak devam etmeliydi fakat matbaa hatasıyla CVI basılmıştır)

Flandre Kontu ve Antakya Prensi birlikte Antakya topraklarında bulundukları sırada, Türk Saladin (Selahaddin Eyyubi) adamlarını topladı ve Escalone (Askalon) şehrinin sınırlarına yakın bir yere ulaştı. Ve Kudüs Kralı habercileri vasıtasıyla bu haberleri öğrendiğinde, Escalone (Askalon) şehrini korumak ve savunmak üzere adamlarını kendi idaresi altında hazırladı, yolunu oraya doğrulttu ve yanında Tapınak Şövalyelerinin büyük üstadı Eudes de Saint-Amand (Odo de St Amand), Baudouin de Rames (Balian d'Ibelin / Ramlah'lı Baldwin), kardeşi Belligant (Ibelin'li Baldwin), Regnaut de Sayette (Sidon'lu Reginald) ve daha birçok soylu baron götürdü; ancak onlar toplamda sadece üç yüz altmış beş kişiydiler ve Saladin'in (Selahaddin Eyyubi) ise altı bin atlı adamı vardı, bu yüzden o, ülkeyi zaten fethedilmiş gibi elinde tutuyor ve tüm topraklarda kendi keyfince geziniyordu; bundan ötürü Kral Baudouin (IV. Baudouin) çok kederlendi ve hoşnutsuz oldu, bu sebeple **Türk Saladin** (Selahaddin Eyyubi) ile savaşmayı çok büyük bir arzuyla istedi. Çok zaman geçmedi ki Saladin (Selahaddin Eyyubi) Escalone'a (Askalon) yaklaştı ve orada tüm ordusu bir araya geldi; o sırada Kudüs Kralı, tatlı ve lütufkar sevgisiyle çok iyi silahlanmış olarak Tanrı'ya gerçek bir güven duyan adamlarıyla birlikte Escalone (Askalon) şehrinden dışarı çıktı, böylece çok geçmeden Saladin (Selahaddin Eyyubi) ve adamlarını buldular; onlar çok gururlu ve kibirli bir cesaretle kralın ordusunun üzerine öyle bir koştular ki adamlarımız her taraftan Türkler (turcs) tarafından kuşatıldı, ancak Rabbimize güvenerek hep birlikte kendilerini çok iyi tuttular, bu yüzden savaş çok uzun süre devam etmesine rağmen yiğitçe kendilerini savundular; fakat nihayetinde Saladin (Selahaddin Eyyubi) bozguna uğratıldı, o da kurtulabilenlerle birlikte çok hızlı bir şekilde kaçmaktan başka yapacak bir şey bulamadı ve bu savaşta Saladin'in (Selahaddin Eyyubi) üniformasını giymiş ve ona alışmış tam bin şövalye vardı, bunların hepsi adamlarımız tarafından öldürüldü ve dindar Hristiyanlar olan adamlarımızın kıyafetini giymemiş olanlar da katledildi.

Ve Türkler (turcs) o kadar şaşkın ve dehşet içinde kaldılar ki, daha rahat koşabilmek için tarlalarda zırhlarını çıkardılar ve orada yakınlarda, Hristiyanlar onları takip etmesin diye kaçarken zırhlarını ve haşmetli miğferlerini içine attıkları bir nehir vardı; ve bu zaferden sonra kral, kendisine verdiği zafer için yüce Rabbimiz Tanrı'ya övgüler ve şükürler sunarak Escalone (Askalon) şehrine geri döndü, o sırada gökyüzünden öyle kuvvetli ve bol bir yağmur yağıyordu ki Türkler ancak çok büyük bir zahmetle geri dönebildiler, bu yüzden topraklarda koşan adamlarımız onların birçoğunu yakalayıp yeniden öldürdüler ve Saladin'in (Selahaddin Eyyubi) adamlarımız tarafından şiddetle saldırıya uğrayan ordusu, savaştan önce zırhlarının büyük bir kısmını ve adamlarını Laris (El-Arîş) denilen bir şehirde bırakmıştı; Kudüs Kralının Türkler (turcs) üzerinde zafer kazandığını öğrenen Bedeviler (Bedouins) ise, yukarıda anlatıldığı gibi, her zaman kazanan taraftan yana oldukları ve darbe vurulmadan önce asla savaşa girmedikleri, ayrıca nerede birilerinin savaşta bozguna uğradığını görseler hemen onların üzerine koşup onları soydukları ve hiç kimseye sadakat göstermedikleri için, doğrudan Laris (El-Arîş) şehrine gittiler, orada Saladin'in (Selahaddin Eyyubi) adamlarını öldürdüler ve tüm zırhlarını yağmaladılar; böylece Türk Saladin (Selahaddin Eyyubi) gittiği her yerde her bakımdan çok ağır bir şekilde cezalandırıldı. Ve bu bozgundan sonra kral, kazandıkları malları adamlarına öyle bir şekilde dağıttı ki hepsi kendisinden harika bir şekilde memnun kaldılar, sonra Escalone'dan (Askalon) ayrıldı ve Kudüs'e geri döndü; ve bu savaş vasıtasıyla herkes düşmanlara karşı savaşmak için imanın faziletinin ne kadar büyük bir değer taşıdığını açıkça anlayabilir ki buna dair Kutsal Kitap'ta (İncil) kıtlık zamanı ve diğer durumlarda, bilhassa İbrahim, Musa, Yeşu, Davud, Hezekiya ve Yahuda Makabi zamanlarında birçok örneğe sahibiz; onların hepsi imanın fazileti sayesinde düşmanlarına karşı zafer üstünlüğü elde etmiş ve kazanmışlardı; nitekim tüm kalbini Tanrı'ya güvenmeye bağlamış olan Kudüs Kralı Baudouin'in (IV. Baudouin) üzerinde de bu durum şu an açıkça görünüyordu, oysa kendisi cüzzam (lepre & mesellerie) hastalığı nedeniyle çok dertli bir vücuda sahipti ki bu büyük bir talihsizlikti, ancak hiçbir şikayette bulunmadan tüm işlerinde egemenimiz Rabbimiz Tanrı'yı tutuyordu. Kısa bir süre sonra Kral Baudouin (IV. Baudouin) çok büyük sayıda asker topladı ve Guey Iacob (Yakup Geçidi) yakınlarında bir kale inşa edip kapatmaya gitti ve buraya yakın bir yerde, Damas'ta (Şam) bulunan, oradan geçen Hristiyanları rahatsız eden ve soyan birçok hırsız ve haydutun barındığı Bouquerel adında başka bir kale vardı; kral o kaleyi çok çabuk aldı, oradaki hırsızlardan dokuzunu esir edip astırdı, bu olaydan sonra krala Bellinas (Banyas) ormanında çok büyük miktarda büyükbaş hayvan bulunduğuna dair haberler geldi, oraya vardıklarında buraya çok yakın dar bir vadide pusuda bekleyen çok büyük sayıda bir Türk (turcs) topluluğu vardı; bunlar daha önce dağılmış olan adamlarımızın üzerine koştular, adamlarımız ise bu maceraya karşı hiç hazırlıklı değildiler, bu yüzden bu durum onlara çok büyük bir zarar verdi ve orada yapılan savaşta Kudüs'ün Başkomutanı (Connestable) olan Toron'lu Hainfroy (IV. Humphrey), Godeffroy de Corholt ve daha birçok Hristiyan öldürüldü, bu büyük bir acı ve talihsizlikti; sonra kral Guey Iacob'da (Yakup Geçidi) inşa ettirmekte olduğu kaleye geri döndü ve oradan Kudüs'e dönerek kendisini korumak istediği için Tanrı'ya şükürler sundu ve bu şeylerden sonra Türk Saladin

(Selahaddin Eyyubi) , bu bozgunundan sonra yeniden çok büyük sayıda Türk (turcs) topladı, geldi ve Sayette (Sayda) topraklarına ulaştı, Bellinas (Banyas) şehri ile Ürdün nehri arasında konakladı; soylu Kudüs Kralı bunu öğrenir öğrenmez yine adamlarını topladı ve Saladin'e (Selahaddin Eyyubi) karşı gitti, öyle ki Türklerin (turcs) öncü birliği ile karşılaştı, onlarla öyle yiğitçe savaştı ki Saladin'in (Selahaddin Eyyubi) öncü birliğindeki Türkler (turcz) hemen yenildi ve bozguna uğratıldı; ve Saladin (Selahaddin Eyyubi) bu haberleri öğrendiğinde kendi savaş düzenlerini kurdu ve tam o esnada adamlarımızın üzerine geldi, bundan dolayı adamlarımız çok büyük şaşkınlık yaşadılar zira hepsi düzen dışı kalmışlardı ve düşmanlarını henüz kovalamaktan dönen insanlar gibiydiler; bu yüzden soylu Hristiyanlar o sırada çok büyük eziyet çekmek zorunda kaldılar, çünkü o kadar ani bir şekilde baskına uğramışlardı ki kendilerini düzene sokacak ve savunacak zamanları olmadı, orada birçoğu öldürüldü, kendini kurtaramayanlar ve güvenceye alamayanlar oldu; ve bilge ile temkinli bir adam olan Kudüs Kralı, buraya oldukça yakın olan Beautort (Belfort) adındaki bir kaleye sığındı ve orada, bu karşılaşmada Eudes de Saint-Amand (Odo de St Amand) (Baudouin de Rames ile Tapınak Şövalyelerinin büyük üstadı kastedilmektedir), Eudes de Tabarie (Taberiye'li Hugh / Odo) esir alındılar, büyük üstat ise zindana atıldıktan kısa bir süre sonra öldü; bundan dolayı baronlar çok büyük bir keder içinde kaldılar ve tüm Hristiyanlar acıyla yas tuttular, çünkü onların hepsi çok yiğit insanlar ve iyi şövalyelerdi ve bu olaydan sonra Saladin (Selahaddin Eyyubi) Guey Iacob (Yakup Geçidi) kalesine saldırmaya gitti, burayı zorla aldı, kazandı ve orayı koruyanları öldürdü, ardından kendi topraklarına geri döndü.

GODEFFROY DE BVILLON. 525

Comme Henry conte de Champaigne & Pierre de Cortenay auec plusieurs autres arriuerent en Hierusalem.

CHAP. CVIII.

AV temps des choses dessusdictes arriuerent en Surie Henry le conte de champaigne, Pierre de Courtenay frere du roy Loys de France, Philippe son nepeu & Robert esleu de l'Euesché de Beauuais auec plusieurs autres seigneurs, dequoy tous ceux de la terre furent grandement resiouis, & en ces iours le noble roy de Hierusalem auoit auec luy vne siene sœur nommee Sibille laquelle estoit vefue de feu Guillaume longue espee, en son viuant Marquis de Monferrat, ainsi qu'il est dict, laquelle il donna de rechef à femme à Guy de Lusignan, lequel estoit vn treſvaillant & noble cheualier, qui depuis fut roy du royaume de la saincte terre de Hierusalem, & en ce temps furent faictes & accordees treues pour deux ans entre le roy de Hierusalem & le turc Saladin, & durant celles treues aduint qu'vne maniere de Sarrazins appellez Suriens demeurans & habitans aupres de Gibeler, se firent chrestiens & estoient bien en nombre tant hommes que femmes quarante mil, lesquels firent moult de plaisir & de secours aux autres chrestiens de la saincte terre.

Or aduint enuiron ce temps que l'Empereur de Constantinople qui estoit treſsage & benin alla de vie à trespas, or auoit iceluy Empereur moult grandement aymé les Latins chrestiens, pource qu'il les auoit trouuez nobles & loyaux, hardis aux armes & bons

526 LA GENEALOGIE DE

bons en guerre, parquoy il les tenoit toufiours pres de luy & leur faisoit beaucoup de biens, car il les reputoit souuerains & vrays conseilliers & ne faisoit pas grand' estimation des Grecz, pource que luy qui estoit sage voioit & cognoissoit qu'ils estoient couars & laschez aux armes, & si comme pleins de mauuais vices estoient enuieux dessus les Latins chrestiens & leur vouloient grand mal: mais onc ne s'osterent descouurir tant comme l'Empereur vesquit, si aduint si tost qu'il fut mort qu'ils occirent to⁹ les Latins chrestiens estans en leurs terres, fors aucuns qui parauant en sçeurent nouuelles, parquoy ils se retirerent en la mer, tant qu'ils sçeurent que les Grecz seroient de ceux qui estoient demeurez, & entre les autres occirent & mirent à mort vn Cardinal de Rome & puis luy coupperent le chef & par grande derision attacherent son chef à la queue d'vn chien, & le chasserent par les rues, & aussi firent mourir tous les prestres Latins de vilaine mort, & quand ceux qui estoient en mer sçeurent ces nouuelles ilz eurent desir d'eux venger de la mort de leurs compaignons, si qu'ils coururent sur la marine en maints & diuers lieux là où ils bruslerent & ardirent plusieurs possessions de Grecz & occirent hommes & femmes, & quand ils furent ainsi vengez & qu'ils eurent gaigné grand auoir sur les Grecz, ils passerent tous Outre mer là où ils porterent leur gaing & acquest, ces choses aduindrent au moys d'Auril, l'an de nostre seigneur, mil cent quatre vingts & deux ans.

Aduint encores vne autre aduenture durãt les treues estãs entre le roy de Hierusalẽ & le turc Saladin: car ils estoient bien mil & cinq cẽs pelerins qui venoient

GODEFFROY DE BVILLON. 527

noient par mer en la terre saincte, & quand ils approcherent le port d'Acre enuiron deux cẽs lieuës il s'esleua vn orage & tempeste de tẽps qui les mena au port de Damiette, où ils prindrẽt terre, or cuidoiẽt bien les pelerins estre asseurez: pource que les treues du roy duroient encores auec Saladin, mais ils leurs aduint autrement, car Saladin les fit prẽdre & mettre en prison, puis en bref departit & distribua tout leur auoir & rançons à ses gens, & ainsi rompit Saladin des loyallement les treues qu'il auoit accordees au roy de Hierusalem, & quand il eut ce faict il assembla foison de turcs pour se mettre à chemin, puis par certains iours passa les deserts & vint loger à dix mille pres du Mont-royal appartenãt aux chrestiens, & la fit son arrest pour ouir aucunes nouuelles du roy Baudouin, & tost qu'il eut ces nouuelles il fit diligẽce d'assembler ses gẽs & s'en alla droit en vn chasteau appellé la Pierre du desert q est en la secte de Arabie, & estoit à enuiro⁹ xxxvj. mille pres de l'ost de Saladin, parquoy les frontieres de son pays estoient fort desgarnies de gens-d'armes, si aduint que les turcs de Damas & des pays voisins ensemble les regions circonuiacentes assemblerent grand nõbre de gens d'armes & passerent secrettement outre le fleuue de Iordain, & puis soudainement cõmencerent à courir par la terre de Galilee, laquelle ils dommagerent grandement, car ils bruslerent & pillerẽt beaucoup de bons lieux, & toutes ces choses pouuoiẽt-ils biẽ faire, car ils ne trouuoiẽt point qui leur fit aucune resistence, cuidant nozgens que les treues durassent encores, parquoy en rien n'estoient prouueux pour deffendre, & ce fait retournerent les turcs

cha

528 LA GENEALOGIE DE

chacun en leurs terres & emmenerent bien cinq cẽs prisonniers chrestiens qu'ils auoient prins au pays de Galilee. Et quand le roy de Hierusalem eut ouy ces nouuelles il se partit de la Pierre du desert où il estoit allé au deuant du turc Saladin, & alla secourir ses sujets que les turcz auoient furtiuement dommagez, & quand le turc Saladin sçeut que le roy fut party de la pierre du desert il se vint hardiment loger deuant le chasteau de Mont-royal, & là par sa mauuaistie fit coupper & arracher les arbres & vignes qui estoient à l'encontre d'iceluy chasteau, & puis retourna à Damas, & quand le roy sçeut son retour il delibera de l'assaillir en quelque destroit, si assembla ses gens aupres de Nazareth & auoit la vraye croix auec luy, puis marcha auant pour venir rencontrer le turc Saladin, & quand Saladin le sçeut il se partit de Damas & vint vers vn chasteau assis aupres de Tabarie appellé Beaufort, & vint assaillir le noble roy de Hierusalem, qui estoit preux, & fut la bataille fiere & cruelle d'vne part & d'autre, mais le Soudan fut finablement desconfit, combien qu'il eust auec luy bien enuiron vingt mille turcz à cheual, & le roy de Hierusalem n'en auoit que sept cens & si eut aucuns de ses gens qui prindrent la fuitte & l'abandonnerent quand vint à combatre, mais ils ne sont point nommez en ces cronicques, recite aussi l'histoire que assez depuis coururent les chrestiens ẽs pays de turquie & gaignerent aucuns chasteaux & forteresses & pareillement s'auancerent les turcs de venir assieger aucunes villes & chasteaux sur nos gens en faisant courses & rencontres les vns sur les autres, mais ne firent ils pourtant chose qui fust de grande

GODEFFROY DE BVILLON. 529

grande recommandation, combien que le Roy de Hierusalem qui estoit le preux donnoit tousiours bon conseil aux chrestiẽs, & si estoit puissant en armes & en tout fait de guerre mais il eut aucuns des barons chrestiens de Surie qui conspirerent; & eurent vne grande enuie couuerte sur Guy de Lusignan pource que le Roy l'auoit fait gouuerneur du Royaume de Hierusalem à cause qu'il auoit espousé Sibile sa sœur, & de cello enuie fut fort courroucé le Roy du Hierusalem: car il cuydoit auoir fait tout pour le mieux & par bon conseil tant pour le proufit du Royaume que de ses subiectz.

Si tost comme Baudouin le Roy de Hierusalem, eut apperçeu l'enuie que les barons chrestiẽs auoyẽt sur Guy de Lusignan, il le manda pour parler à luy & puis fit venir à luy tous les seigneurs du pays. Et quand ils estant assemblez le Roy parla à eux mesmes, à eux en leur remonstrant l'enuye qu'ils auoyent conspirée contre son beau frere, & tellement leurs remonstra par bõne maniere qu'ils y eut celuy qui fust mal content de ses paroles; & apres plusieurs parolles benignement dictes entre luy & les barons il deposa son beau frere Guy de Lusignã de son office, & par le conseil de tous les barons & nobles seigneurs du pays fist & constituas Roy de Hierusalem vn sien heoud nommé Baudouin comme luy lequel estoit filz de Guillaume longue espee, marquis de Monferrat & fut Sibille iadis sa femme & sœur dudit Roy, laquelle pour fors auoit esposé Guy de Lusignan, & ainsi se desmit & deposa du noble Roy du Royaume de Hierusalem, & y ordonna son neueu Baudouin, lequel n'auoit encores

Ll

530 LA GENEALOGIE DE

cinq ans, si fut honnorablement couronné comme Roy, & firent hommaige & obeissance tous ceux de la terre de Surie, lesquelles choses furent faites par la par de nostre seigneur Iesus-Christ, mil cent quatre vingtz & trois ans au moys de Nouẽbre, & pource que le Roy estoit ieune & moindre aagé, le conte de Triple fut par le consentement de tous les barons esleu, & chargé des faits & gouuernement du Royaume de Hierusalem, & en ceçest paisible ment le Gouuernement, & en suiton ce temps s'esmeut le turc Saladin auecques ses gens, & alla assieger le chasteau de Mont-Royal, lequel estoit bien garny de gens d'armes chrestiens & de viures, parquoy ceux le voyans assiegez y firent vaillammẽt du dict chasteau & vindrent bataille contre Saladin, en laquelle bataille se maintindrent nos gens en si grand' prouesse & vigoureux courage, que les turcz y perdirent plus qu'ils ne peurent gaigner & si eurent beaucoup plus de dommaige que les nostres, & la se porta fort bien & vaillãmẽt vn vaillant cheualier chrestien appellé Yuain, & apres ceste bataille fit Saladin du tout son pouuoir de cuyder prendre ledict chasteau: mais il ne peut oncques: car le Roy mescau & lepreux qui s'estoit deposé du Royaume fit encores son deuoir: ainsi comme il peut d'assembler gens d'armes, & alla droit au dict chasteau pour secourir ceux qui estoyent dedans, & tantost comme Saladin ouyt les nouuelles de sa venue il se departit & retourna en sa terre, & le Roy lepreux retourna en Hierusalem, & adoncques y eut vne grand hayne & dissention entre le Roy & Guy de Lusignan, lequel estoit conte de Iaffes, & si auoit

GODEFFROY DE BVILLON. 531

auoit à femme & espouse Sibille la sœur dudit Roy: ainsi qu'il est dit, & aussi le conte de Triple qui par l'accord & consentement de tous les barons auoit esté ordonné gouuerneur du Royaume de Hierusalem iusques le ieune Roy fut paruenu en aage de discretion, ne voulut plus entreprendre la charge, ne le gouuernement du ieune Roy, considerant sagement que s'il mouroit, ou luy aduenoit quelque chose, qu'on ne peut dire qu'il fut cause du mal ou de l'aduenture par cas fortuit, & ainsi se descharga honnestement & sans nul reproche: puis l'enfant fut par l'accord de tous les barons donné en garde & gouuernement à Iosselin Comte de Rohais, lequel pour le proufit & vtilité de tout le Royaume, accepta benignement ceste charge, de laquelle il fit tresloyallement son deuoir.

Vn peu apres ce temps-là fut malade l'ancien Roy Lepreux de Hierusalem, tellement qu'apres peu de iours reuolus, trespassa deuotement en nostre Seigneur Iesus-Christ, & fut honnorablement ensepulturé auecques les autres ses predecesseurs, l'an de grace mille cent quatre vingts & quatre ans: mais quoy qu'il fut ainsi lepreux, si fut-il fort grandement plaint & lamenté de tous les chrestiens, & en cest an apres son trespas ne pleut point en tout le pays, dont les bledz & plusieurs autres fruictz furent tous sechez & perdus, & si ne demeura point d'eau dedans les cisternes, dont le pays fut à tresgrande necessité & meschet d'eau, & pource assemble le gouuerneur de Hierusalem, & les barons de Surie, auec le clergé, seigneurs & bourgeois de la Cité pour auoir conseil sur ceste

Ll 2

532 LA GENEALOGIE DE

maniere, & là leur dit & remonstra moult honnestement sur si les Sarrasins, lesquels le meschet en quoy ils estoyent, qu'ils leurs gouuernyent venir courir sus, dont ils pourroyent beaucoup souffrir. Et pource luy sembloit que bon seroit de prendre treuz auec le Turc Saladin la plus longue qu'il leur seroit possible, sans faire aucun semblant de maniere du mal, affin en quoy ils estoyent, & à l'opinion du gouuerneur, & de Rohais, ainsi proposez s'accordetent, mouls volontairement, tous les barons & assistans, lors furent esleuz & delaissez ambassadeurs pour aller de vers Saladin, si firent leurs messages, & lesquels ouyt Saladin en luy demandant treues, & si les donna fors volontiers & à seureté, iusques à quatre ans, de là en auant, & de ce conseil fut le conte de Rohais gouuerneur du Royaume moult loué & prisé de tous car en tel gueu & peril estoit le pays s'il ne fut esté de son conseil que de prendre treuz, & ainsi que la seheresse estoit en la saincte terre, il y auoit vn noble bourgeois nommé Thesis en Sassiens sertienne appellé Germain, lequel se pathoit de faire tousiours moult de plaisir à ceux de Hierusalem, si alla ce bourgeois à la fontaine de Iaunoize Siloe qui est pres de Hierusalem, & par sa prudence la tourna en telle maniere, qu'il enuoyoit assez en Hierusalẽ pour subsistance à tous les chrestiẽs. Or aduint que par succesẽ de temps la fontaine, sechoit si qu'elle ne pouuoit plus fournir à nos gẽs, parquoy ledit bourgeois s'auisa de son d'vn pauure Iacob moult iadis faict, lequel estoit enuieux de si long temps qu'on labouroit & semoit dessus: mais

GODEFFROY DE BVILLON. 533

mais il le trouua tant qu'il trouua le puis assez pres de la fontaine, & en fit tous Dieu de tout son pouuoir, si fit remettre l'eau puis en si bon & suffisant estat qu'il sescoulit d'eau & de boire tous ceux qui en auoyent mestier, & ainsi demouira tousiours ce puis pour seruir à la chose publique iusques au temps que le Turc Saladin vint assieger la cité de Hierusalem: car il fit estant lors estoupper à fond ce les turcs n'en peussent ayder en aucuns de leurs affaires.

Pres ce temps fut malade le ieune roy de Hierusalem Baudouin nieueu du Roy lepreux, & finalement alla de vie à trespas n'ayant encores d'aage que sept ans. Il fut honnorablement ensepulturé comme Roy, & fut mis auec ses predecesseurs: mais le conte de Triple n'y aucuns des barons de la terre ne fit euure d'honneur fors seulement le Patriarche de Hierusalem: celuy qui pour lors estoit phaillit, & le Triple, & auec cent de l'ospital, & de Rhaulx seigneurs d'armes, & après l'enterrement, tenirent & maintinrent le ieune Roy dessus nommé, ceux qui furent à l'enterrement du Roy, conseillerent, & Rhaulx Roy de Hierusalem & sonneur & Chetesse de Tiberiade, & Guy de Lusignan, & Renaud Roy de Chastillon, & Raoul plus prochaine heritiere de tout le Royaume, cette dame fut aussi couronnee contre le voulir & le gre de tous ceux du pays, & ceux qui la couronnerent, & toutefois le conte Raoul qui estoit seule heritiere dame, & sœur qu'ils eurent ainsi couronnee comme droicte heritiere du Royaume de Hierusalem. Ils luy firent tous d'vn commun accord, Ma dame puis qu'il a plu au Dieu que vous estes ainsi couronnee Royne de ce noble

Ll 3

534 LA GENEALOGIE DE

Royaume vous pouuez de vostre bonne grace faire & ordonner vn Roy tel qui vous plaira, & luy donner vostre couronne. Lors print la dame vne couronne, & appella Guy de Lusignã son mary, deuant lequel elle se mit & prosterna à genouils disant. Sire ie ne sçay homme à qui la couronne de ce Royaume soit mieux deue par droict & raison qu'à vostre personne, parquoy ie vous fais Roy & seigneur de mon corps & de mon heritage auec tout le mien, & ainsi fut fait Roy Guy de Lusignan, contre le gré & la volonté de plusieurs barons & seigneurs comme il sera dit.

Or est ainsi que Baudouin de Rames & plusieurs autres barons n'estoyent pas contens ne d'accord que Lusignan fut roy de Hierusalem car il fut comme Baudouin de Rames sçeut les nouuelles de son couronnement il vint aux autres barons du pays, & leur dit, seigneurs faictes le mieux que vous pourrez: car ie voy bien que la terre de Hierusalem est perdue, parquoy ie vaie hors du pais: car ie ne veux point auoir de blasme ne vilain reproche de la perdition du Royaume, ce qu'il aduiendra: car le Roy ne fera ia aucune chose par son bon conseil, adoncques dit le conte de Triple, seigneur Baudouin non ferez-vous plaist, & vous puis qu'il vous plaise de demourer, ayant pitié de la sainte terre qu'à si grande peine & trauail de nos corps nous auons tousiours bien & loyallemẽt gardee iusques icy, & Dieu nous aydera s'il luy plaist. Certes dit Baudouin i'ay moult grand desir & volonté de partir du pays car ie cognois bien que plus n'y aura honneur d'y demourer.

Et

GODEFFROY DE BVILLON. 535

Et ainsi demourerent ces deux princes sans faire aucun hommage au Roy, & tellement estoit desplaisant ledit Baudouin de Rames qu'il donna toute la terre à son filz, lequel toutesfois en fit hommage au Roy. Et puis iceluy Baudouin se partit de la saincte terre de Hierusalem, & s'en alla rendre au Prince d'Anthiochie; lequel le reçeut fort honnorablement, & luy donna beaucoup plus de terre qu'il n'auoit donné à son filz.

Et quand le Roy Guy de Lusignan sçeut ces nouuelles il fut moult desplaisant de ce que le Conte de Triple ne luy daignoit faire aucun hommage ny obissance ainsi qu'il deuoit, parquoy il ordonna son ost pour vouloir aller assieger ledit conte de Triple. Et quand iceluy conte de Triple de sceu, il manda à Turc Saladin, lequel estoit en ses parties, qu'il luy pleut de le venir secourir, & tantost Saladin luy enuoya vn grand nombre de Turcz pour assistãce cours. Toutesfois le triple & vestuers Roy de Hierusalem eux conseil qu'il n'alla point toute ensemble agen sages & discrets par deuers luy pour faire la paix entre celuy & le conte de Triple pour ce faire, le grand maistre des Templiers qui estoit pour lors, auec quelques aucuns de l'Ospital, & Baligans Dybelin, & ainsi firent leurs messages au conte de Triple, & qu'il requoyales gens de Saladin en la remeuoir, puis firent tant les ledits ambassadeurs qu'ils mesrent le conte de Triple auec eux en Hierusalem, & la fit hommage & obeissance au Roy Guy de Lusignan, dont le Roy fut tresgrand & fort content du conte de Triple.

Ll 4

Champaigne (Şampanya) Kontu Henri ve Pierre de Courtenay'in diğer birçok kişiyle birlikte Kudüs'e nasıl vardıkları hakkındadır.

BÖLÜM CVIII

Yukarıda bahsedilen şeylerin gerçekleştiği dönemde, Fransa Kralı soylu Loys'un (VII. Louis) kardeşi Pierre de Courtenay, yeğeni Philippe ve Beauvais Piskoposluğu'na seçilen Robert, diğer birçok senyör ile birlikte Suriye'ye geldiler ve ulaştılar; bundan dolayı o toprakların tüm insanları büyük bir sevinç duydular. O günlerde soylu Kudüs Kralı, yanında, Marquis de Montferrat (Montferrat Markisi) merhum Guillaume longue

espee'nin (Uzun Kılıç Guillaume) dul eşi olan öz kız kardeşi Sibille'i (Sibyl) bulunduruyordu; Kral onu yeniden evlendirerek çok yiğit ve soylu bir şövalye olan Guy de Lusignan'a verdi; kendisi sonradan kutsal Kudüs krallığının topraklarının kralı oldu. Bu sıralarda Kudüs Kralı ile Türk Saladin (Selahaddin Eyyubi) arasında iki yıllık bir ateşkes yapıldı ve kabul edildi; bu ateşkes süresince, Gibelet (Cübeyl) yakınlarında ikamet eden ve yaşayan, Suriens (Suriyeliler) olarak adlandırılan bir tür Sarazen topluluğu Hristiyan oldu; bunlar kadın ve erkek olmak üzere toplamda kırk bin kişi gibi çok büyük bir sayıya ulaştılar, böylece kutsal toprakların diğer Hristiyanlarına çok büyük bir memnuniyet verdiler ve destek sağladılar.
Yaklaşık bu zamanlarda, Latin Hristiyanları çok asil, sadık ve silahlarda cesur bulduğu için onları her zaman canıgönülden seven, çok cömert ve lütufkar olan Konstantinopolis İmparatoru (I. Manuel Komnenos) hayata gözlerini yumdu; kendisi onları Greklerin (Yunanların) üzerinde tutar ve gerçek danışmanları sayardı, Grekleri ise silahlarda korkak, gevşek ve Latin Hristiyanlara karşı kötü niyetlerle dolu kimseler olarak gördüğü için onlara pek değer vermezdi. Ancak İmparator yaşadığı sürece Latinlere kötülük etmeye asla cesaret edemediler; ve o vefat eder etmez, Greklerin kendi topraklarında bulunan tüm Latin Hristiyanları katletmeleri çok çabuk vaki oldu; ancak bundan daha önce haberdar olan bazılarının gemilerle denize açılıp kaçması hariç. Grekler orada kalanların hepsini öldürdüler, diğerlerinin yanı sıra Roma'dan gelen bir Kardinal'i de katledip ölüme terk ettiler, sonra büyük bir aşağılamayla onun başını kesip bir köpeğin kuyruğuna bağladılar ve sokaklarda sürüklediler; ayrıca tüm Latin rahiplerini de acımasızca öldürdüler. Denize kaçmış olanlar bu haberleri öğrendiklerinde, yoldaşlarının ölümünün öcünü almak için büyük bir öfke duydular; böylece sahil boyunca birçok farklı yere akınlar düzenleyerek Greklerin birçok mülkünü yakıp yıktılar, kadın ve erkekleri öldürdüler; Grekler üzerinde bu şekilde öç alıp çok büyük mallar kazandıktan sonra deniz yoluyla geçip gittiler; bu şeyler bin yüz seksen iki yılının Nisan ayında vaki oldu.
Kudüs Kralı ile Türk Saladin (Selahaddin Eyyubi) arasındaki ateşkes sürerken bir başka hadise daha vaki oldu: Kutsal topraklara deniz yoluyla gelen, iyi donanımlı bin beş yüz Hristiyan hacı vardı; Acre (Aka) limanına yaklaştıklarında, limana yaklaşık iki fersah mesafede gökyüzünde çok büyük bir fırtına ve kasırga koptu, bu fırtına onları Damiette (Dimyat) limanına kadar sürükledi; orada karaya çıktıklarında Kralın ateşkesi uyarınca güvende olacaklarını sanıyorlardı. Ancak onlar için durum tamamen başka türlü gelişti; çünkü Saladin (Selahaddin Eyyubi) hepsini yakalatıp zindana attırdı, kısa bir süre sonra da onların tüm mallarını ve fidyelerini kendi adamları arasında paylaştırıp dağıttı; böylece Saladin, Kudüs Kralı ile kararlaştırmış olduğu ateşkesi haince bozmuş oldu. Bunu yaptıktan sonra, yola koyulmak için çok büyük sayıda Türk topladı, ardından belirli günlerin sonunda çölleri geçerek Hristiyanlara ait olan ve Mont-royal (Şevbek) adıyla anılan kalenin on mil yakınına gelip konakladı. Kral Baudouin (IV. Baudouin) bu haberleri öğrenir öğrenmez, hızla kendi adamlarını topladı ve doğrudan çölün ortasında, Arabistan sınırlarında yer alan ve orduya yaklaşık otuz beş mil mesafede bulunan Pierre du desert (Kerak) adlı kaleye gitti. Saladin'in (Selahaddin Eyyubi) sınırları o sırada askeri güçlerden yoksun kaldığı için, Damas (Şam) Türkleri ve komşu ülkelerin Türkleri çevre bölgelerdeki

insanlarla bir araya gelerek çok büyük sayıda asker topladılar; gizlice Ürdün nehrini geçtiler ve aniden Galilee (Celile) topraklarına akın etmeye başladılar, orayı büyük ölçüde harap ettiler, birçok güzel yeri yakıp yağmaladılar. Tüm bunları çok rahatça yapabildiler çünkü karşılarında hiçbir direniş bulamadılar; zira halkımız ateşkesin hala sürdüğünü sanıyor ve kendilerini savunmak için hiçbir hazırlık yapmıyordu; bu yüzden Türkler her birini kendi topraklarında gafil avlayıp Celile topraklarında esir aldıkları tam beş yüz Hristiyan esiri yanlarında götürdüler. Kudüs Kralı bu haberleri duyduğunda, Pierre du desert (Kerak) kalesinden ayrıldı ve Türklerin gizlice zarar verdiği tebaasına yardım etmek ve **Türk Saladin'in** (Selahaddin Eyyubi) önüne çıkmak için ilerledi. Türk Saladin (Selahaddin Eyyubi), Kralın Kerak kalesinden ayrıldığını öğrendiğinde, cesurca gelip Mont-royal (Şevbek) kalesinin önünde konakladı ve kötü niyetiyle o kalenin çevresinde bulunan tüm ağaçları ve bağları kestirip söktürdü, ardından Damas'a (Şam) geri döndü. Kral geri döndüğünde, dar bir geçitte düşmana saldırmayı planladı; bu amaçla Nazareth (Nasırıla) yakınlarında adamlarını topladı, yanında kutsal haç (vraye croix) da bulunuyordu, oradan Türk Saladin'i (Selahaddin Eyyubi) karşılamak üzere yürüyüşe geçti. Saladin bunu öğrendiğinde Damas (Şam) topraklarından ayrıldı ve Tabarie (Taberiye) yakınlarındaki Beaufort (Belfort) adlı bir kaleye doğru geldi, orada soylu Kudüs Kralına saldırdı; iki taraf arasında çok mağrur ve zalimce bir savaş oldu; ancak nihayetinde Sultan (Soudan) tamamen bozguna uğratıldı; oysa kendisinin yanında yaklaşık yirmi bin atlı Türk (turcz) vardı, Kudüs Kralının ise sadece yedi yüz adamı vardı ve adamlarından bazıları korkup kaçmış ve savaşı bırakmış olsalar da Kral sahayı terk etmedi; nitekim tarih sayfalarında Hristiyanların Türk ülkelerinde yaptıkları ve bazı kaleleri ele geçirdikleri birçok başarı anlatılmaktadır. Bu bozgundan sonra Türkler (turcs) halkımıza karşı akınlar yapmaya cesaret edemediler.
Tüm bu başarılardan sonra Kudüs Kralı kendi ülkesine döndüğünde, Suriye topraklarının işlerini görüşmek üzere tüm baronlarının katıldığı bir meclis topladı; her ne kadar kendisi cüzzamlı olsa da Hristiyanlara her zaman çok güzel tavsiyeler veriyordu ve savaş işlerinde çok güçlü ve mahirdi; ancak Suriye'nin bazı Hristiyan baronları onun aleyhine gizli planlar kurdular; Guy de Lusignan'a karşı içlerinde büyük bir gizli haset besliyorlardı, çünkü Kral, kız kardeşi Sibille ile evlendiği için onu krallığın yöneticisi (gouverneur) yapmıştı ve bu haset yüzünden Kudüs Krallığı büyük ölçüde sarsıldı; zira her biri krallığın tebaasından ziyade kendi kârını ve çıkarını düşünüyordu. Kral Baudouin (IV. Baudouin), Hristiyan baronların Guy de Lusignan'a karşı besledikleri bu nefreti fark ettiğinde, onunla konuşmak üzere onu yanına çağırttı, ardından ülkenin tüm senyörlerini toplattı. Meclis bir araya geldiğinde Kral onlara açıkça hitap ederek, Guy de Lusignan'a karşı kurulan bu gizli planları ve haseti dile getirdi; baronlar ise tatlı ve nazik sözlerle onu teskin ettiler, ardından baronların ve senyörlerin ortak kararıyla, Guy de Lusignan yöneticilik görevinden azledildi ve onun yerine, vaktiyle onun ilk kocası olan Uzun Kılıç Guillaume'un oğlu ve kız kardeşi Sibille'in çocuğu olan, henüz çok küçük yaştaki genç Baudouin (V. Baudouin) krallığın yöneticisi ve varisi olarak atandı; böylece soylu Guy de Lusignan krallık yönetiminden uzaklaştırılmış oldu ve yeni çocuk Baudouin (V. Baudouin) onurlu bir şekilde kral olarak taç giydi; bu taç giyme töreni bin yüz seksen üç yılının

Kasım ayında, tüm Suriye topraklarının baronlarının sadakat yemini ve biati eşliğinde büyük bir ihtişamla yapıldı. Kral henüz çok genç ve reşit olmadığı için, tüm baronların rızasıyla Triple (Trablus) Kontu krallığın işlerini ve idaresini barışçıl bir şekilde üstlendi. Yaklaşık bu sıralarda Türk Saladin (Selahaddin Eyyubi) adamlarıyla birlikte harekete geçti, geldi ve Hristiyan askerler ve yiyeceklerle çok iyi donatılmış olan Mont-royal (Şevbek) kalesini kuşattı; kaledekiler onun kuşatmasını görünce yiğitçe dışarı çıktılar ve Saladin'e karşı savaştılar, bu savaşta adamlarımız kendilerini çok büyük bir yiğitlik ve cesaretle gösterdiler, öyle ki Türkler orada kayıplar verdiler ve hiçbir şey kazanamadan geri çekilmek zorunda kaldılar, bu karşılaşmada Yuain adında yiğit bir Hristiyan şövalye kendini çok iyi ve yiğitçe gösterdi; bu savaştan sonra Saladin o kaleyi ele geçiremeyeceğini anlayarak kuşatmayı tamamen kaldırdı; çünkü krallıktan azledilmiş olmasına rağmen hala görevini yerine getiren cüzzamlı ve yaralı Kral, toplayabildiği tüm askeri güçleri bir araya getirmiş ve kaledekileri kurtarmak için doğrudan o kaleye doğru yola çıkmıştı. Saladin onun geliş haberini alır almaz oradan ayrıldı ve kendi topraklarına döndü; cüzzamlı Kral da Kudüs'e geri döndü, ancak o andan itibaren Kral ile Iaffes (Yafa) Kontu olan Guy de Lusignan arasında büyük bir nefret ve anlaşmazlık doğdu; zira Kont, rüşt yaşına gelene kadar genç krallığın yönetimini üstlenmiş olan Triple (Trablus) Kontunun kararıyla hareket ediyordu ve kendisi artık bu ağır yükü taşımak istemediğini belirterek görevinden onurlu bir şekilde ve hiçbir kınama almadan ayrılmıştı; çocuk ise tüm baronların kararıyla, tüm krallığın yararı ve iyiliği için bu görevi alçakgönüllülükle kabul eden Rohais (Urfa) Kontu Iosselin'in (III. Joscelin) muhafazası ve idaresine verildi, o da görevini tam bir sadakatle yerine getirdi.
Bu olaylardan kısa bir süre sonra, eski cüzzamlı Kudüs Kralı (IV. Baudouin) hastalandı, öyle ki birkaç gün içinde dindarlıkla vefat ederek Rabbimiz İsa Mesih'in adına ruhunu teslim etti; cenazesi diğer tüm selefi krallarla birlikte onurlu bir şekilde defnedildi, bu durum bin yüz seksen dört lütuf yılına denk geliyordu; kendisi cüzzamlı olmasına rağmen tüm Hristiyanlar tarafından arkasından çok büyük bir yas tutuldu ve ağlandı; onun vefatından sonra tüm ülkede büyük bir kıtlık baş gösterdi, ekinler ve birçok meyve kuruyup mahvoldu, sarnıçlarda hiç su kalmadı, öyle ki ülke çok büyük bir susuzluk ve su sıkıntısı çekti; bu yüzden Kudüs'ün yöneticisi, Suriye'nin baronları, din adamları, senyörleri ve şehrin burjuvaları bu durum karşısında ne yapacaklarını danışmak üzere bir araya geldiler, orada onlara hitap edildi ve Sarazenlerin (Sarrazins) evlatlarının içinde bulundukları bu darlığı gördükleri, başlarına gelebilecek zararlardan çekindikleri ve çok acı çekebilecekleri gösterildi. Bu yüzden Türk Saladin (Selahaddin Eyyubi) ile mümkün olan en uzun süreli atekesi yapmanın çok iyi olacağı düşünüldü; Rohais Kontu'nun da görüşü bu yöndeydi, böylece tüm baronlar ve senyörler büyük bir gönüllülükle bu konuda uzlaştılar; hemen ardından Saladin'e elçiler gönderildi, onlar Saladin'den üç yıl, dört ay ve sekiz gün sürecek bir ateşkes talep ettiler, o da bu ateşkesi büyük bir memnuniyetle kabul etti; bu mecliste krallığın yöneticisi olan Rohais Kontu çok iyi ve takdire şayan işler yaptı; zira ülke çok büyük bir tehlike altındaydı. Bu sırada kutsal şehirde, toprak mülkleri bakımından çok zengin olan Germain adında asil ve soylu bir burjuva yaşıyorlardı; kendisi her zaman Kudüs halkına çok büyük iyilikler yapardı, burjuvalarla birlikte Kudüs

yakınlarında bulunan Siloe (Silvam) pınarına gitti ve büyük bir bilgelikle orayı öyle bir düzene soktu ki, oradan Kudüs'e tüm Hristiyanların ihtiyacını karşılayacak kadar bol su akmasını sağladı; zira o zamanlar pınarın suyu kuruma noktasına gelmişti ve adamlarımız susuzluktan kırılacaktı; bu yüzden adı geçen burjuva kendi malından büyük harcamalar yaparak Jacob'un (Yakup) vaktiyle inşa ettirdiği bu yeri tamamen tamir ettirdi, burası çok uzun zamandır bakımsız kalmıştı ve üzeri toprakla kaplanmıştı; ancak o pınarı arayıp buldu, pınarın suyunu tam gücüyle ortaya çıkardı, orayı çok iyi, temiz ve yeterli bir duruma getirdi ki oradan gelip geçenlerin hepsi su içebilsin ve hayvanlarını sulayabilsin; böylece Türk Saladin'in (Selahaddin Eyyubi) gelip Kudüs şehrini kuşatacağı zamana kadar bu pınar kamu hizmeti için her zaman açık kaldı; zira Türkler o pınarın yerini bulup kapatamadılar, böylece Türkler (turcs) bu durumdan hiçbir şekilde faydalanamadılar ve işlerinde onlara hiçbir yardım sağlamadı.
Bu süre zarfında, genç Kudüs Kralı Baudouin (V. Baudouin) henüz rüşt yaşına gelmeden hastalandı ve nihayetinde vefat etti; cenazesi diğer krallarla birlikte onurlu bir şekilde defnedildi; ancak Triple (Trablus) Kontu ile bazı baronlar bu ölüm karşısında büyük bir şaşkınlık ve keder içinde kaldılar; sadece Kudüs Patriği (Herakleios) ile Tapınak Şövalyelerinin büyük üstadı (Gerard de Ridefort), Hospitalier (Sen Jan) şövalyelerinin lideri ve Üst toprağın asil senyörü (Renaud de Châtillon) hariç; onlar defin töreninden sonra, ölen kralın annesi ve Guy de Lusignan'ın karısı olan Sibille'i, tüm ülkenin baronlarının ve halkının iradesine karşı olarak kutsal Kudüs şehrinde kraliçe olarak taç giydirdiler; bu konuda kendisine en büyük desteği amcası olan Rohais Kontu Iosselin (III. Joscelin) verdi. Taç giyme töreninden sonra, krallığın tüm baronlarının ortak rızasıyla bu soylu kadına hitap edilerek dendi ki: "Madam, mademki Tanrı'nın izniyle bu soylu krallığın kraliçesi olarak taç giydiniz, krallığınızı çok iyi bir şekilde yönetmeniz ve size eşlik edip tacınızı taşıyacak, hoşunuza giden bir kral seçip atamanız gerekir." Bunun üzerine soylu kadın tacı aldı, Guy de Lusignan'ı kocası olarak seçti, onun önüne gelerek diz çöktü ve dedi ki: "Efendim, bu krallığın tacının hak ve adalet yoluyla sizin şahsınızdan başkasına verilmesini uygun görmüyorum, bu yüzden sizi bedenimin ve tüm mirasımın efendisi ve kralı yapıyorum." Ve böylece Guy de Lusignan, birçok baronun ve senyörün rızası ve iradesine karşı olarak kral yapıldı; tıpkı daha önce anlatıldığı gibi.
Ve öyle oldu ki, Baudouin de Rames (Ibelin'li Baldwin) ve diğer birçok baron bu durumdan hiç hoşnut kalmadılar; zira Guy de Lusignan'ın Kudüs Kralı olması konusunda asla hemfikir değillerdi; nitekim Baudouin de Rames, ülkenin diğer baronlarının bu taç giyme haberini aldıklarında toplandıklarını gördüğünde onlara dedi ki: "Senyörler, sizin için en iyi olanı yapın; zira bu krallık artık tamamen kaybedilmiştir, bu yüzden ben bu ülkeden ayrılıp gidiyorum; çünkü bu krallığın kaybedilmesinden ötürü üzerime hiçbir çirkin kınama ve leke almak istemiyorum; zira çok iyi biliyorum ki bu kralın kötü idaresi yüzünden artık hiçbir şey iyi gitmeyecektir." Bunun üzerine Triple (Trablus) Kontu, Senyör Baudouin'e dedi ki: "Lütfen gitmeyiniz, eğer isterseniz ve size uygun gelirse bu ülkede kalmanız için size yalvarıyorum; kutsal topraklar için acıma duyunuz, burası bizim tarafımızdan bugüne kadar çok büyük emeklerle ve sadakatle korunmuştur, Tanrı da eğer dilerse bize yardım

edecektir." Baudouin ise ülkeden ayrılmak konusunda çok büyük bir arzu ve iradeye sahip olduğunu belirtti; çünkü bu topraklarda kalmanın artık hiçbir onur getirmeyeceğini çok iyi biliyordu. Ve böylece bu iki prens (Baudouin de Rames ve kardeşi Balian), Kral Guy'a hiçbir şekilde biat ve bağlılık yemini etmeden öylece kaldılar; nitekim bu durum Kral Baudouin de Rames'ın (Ramlah'lı Baldwin) hiç hoşuna gitmedi, o da tüm mülklerini kendi küçük oğluna bırakarak, Kral Guy'a hiçbir bağlılık yemini etmeden kutsal Kudüs topraklarından ayrıldı ve Antakya Prensi'nin yanına gitti, Prens onu çok onurlu bir şekilde karşıladı ve ona henüz sahip olmadığı birçok toprak ve mülk verdi. Ve Kral Guy de Lusignan bu haberleri öğrendiğinde, Triple (Trablus) Kontunun kendisine hiçbir şekilde bağlılık yemini ve biat etmek istememesinden ötürü çok büyük bir hoşnutsuzluk duydu; bu yüzden Kontun üzerine yürümek ve ona diz çöktürmek için adamlarını hazırlamaya niyetlendi. Ve Triple (Trablus) Kontu bunu öğrendiğinde, kendi topraklarında bulunan Türk Saladin'e (Selahaddin Eyyubi) haber gönderdi, eğer kendisine saldırmaya kalkışırlarsa gelip kendisine yardım etmesini ve askeri destek sağlamasını rica etti; Saladin de hemen ona çok büyük sayıda Türk askeri gönderdi; ancak soylu Kudüs Kralı, konseyinde bulunan bilge ve temkinli adamların tavsiyesi üzerine onun üzerine gitmekten vazgeçti; zira konsey adamları, aralarında bulunan bilge şövalyeler vasıtasıyla iki prensin arasını bulmak için elçiler gönderilmesini tavsiye ettiler; bu elçiler arasında o sırada orada bulunan Tapınak Şövalyelerinin büyük üstadı, Hospitalier şövalyelerinin lideri ve Ibelin'li Balian (Baligant Dybelin) bulunuyordu; böyle bir heyetle Triple (Trablus) Kontunun yanına geldiler, o da Saladin'in adamlarını ona teşekkür ederek geri gönderdi; ardından bu elçiler Triple Kontunu alıp onunla birlikte Kudüs'e geldiler, orada Kral Guy'a bağlılık ve biat yemini etti; bundan dolayı Kral son derece memnun ve hoşnut kaldı.

Kitabın ilk sayfasında "le turc Saladin" (Türk Selahaddin) ifadesi açıkça yer almaktadır. Aynı şekilde, yazar metnin ilerleyen sayfalarında Müslüman ordularını, komuta kademesini ve askeri güçleri tanımlarken doğrudan "Turcz", "turcz" ve "turc" (Türkler / Türk) kelimelerini kullanmaktadır. Birincil Haçlı kaynağının yazarı, hiçbir yoruma yer bırakmayacak şekilde Saladin'i (Selahaddin Eyyubi) ve dönemin diğer Müslüman aktörlerini doğrudan bu kimlikle kaydetmektedir.

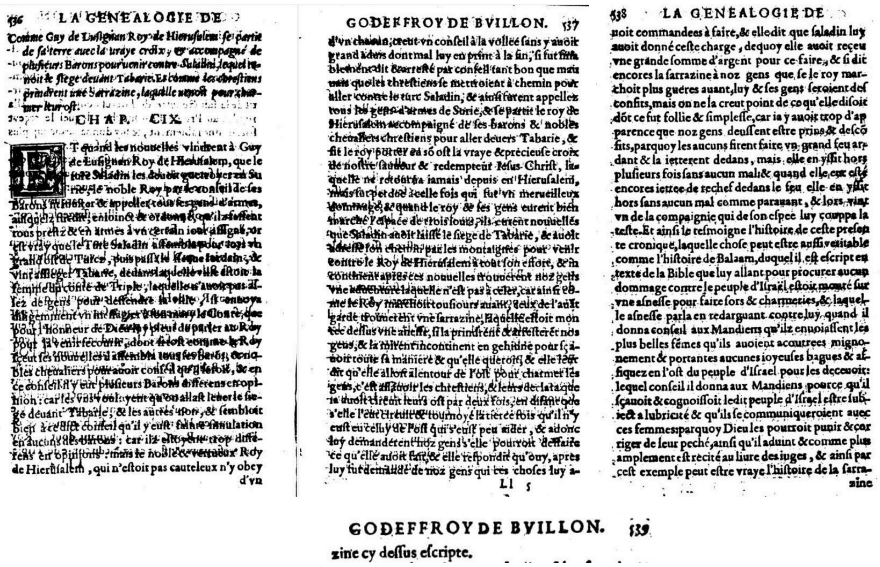
LA GENEALOGIE DE

GODEFFROY DE BVILLON. 337

LA GENEALOGIE DE

GODEFFROY DE BVILLON. 339

Kudüs Kralı Guy de Lusignan'ın, yanındaki baronlarla birlikte kutsal haçı alarak Türk Saladin'e (Selahaddin Eyyubi) karşı yürümek üzere yola çıkması; o sırada

Saladin'in Tabarie'yi (Taberiye) kuşatmış olması; ve Hristiyanların orduyu büyülemek için gönderilen bir Sarazen kadını yakalayıp öldürmeleri hakkındadır.

BÖLÜM CIX

Kudüs Kralı Guy de Lusignan, **Türk Saladin'in** (Selahaddin Eyyubi) Suriye topraklarında dolandığını ve savaş çıkardığını öğrendiğinde, baronlarının tavsiyesiyle tüm askeri güçlerini toplattı ve belirli bir günde hepsinin silahlanıp hazır olmalarını emretti. O sırada **Türk Saladin** (Selahaddin Eyyubi) çok büyük sayıda Türk toplamıştı, Ürdün nehrini geçip Tabarie (Taberiye) şehrini kuşatmıştı; bu şehrin içinde Triple (Trablus) Kontunun karısı bulunuyordu ve şehri savunmak için yeterli adamı yoktu. Bu yüzden Krala acilen bir haberci göndererek, Tanrı aşkına kendisine yardım etmesini ve Saladin'in kuşatmasını kaldırmasını rica etti. Kral bu haberleri aldığında tüm baronları, senyörleri ve bilge şövalyeleri bir konseyde topladı; ancak aralarında çok büyük fikir ayrılıkları doğdu. Bazı baronlar hemen gidip Taberiye önündeki kuşatmanın kaldırılmasını savunurken, diğerleri buna karşı çıktı. En nihayetinde, hilekar bir adamın tavsiyesine kulak asan Kral, diğer akıllıca fikirleri bir kenara bırakarak aceleyle ve plansızca bir karar aldı; Hristiyanların doğrudan Türk Saladin'e (Selahaddin Eyyubi) karşı yola çıkmalarını kararlaştırdı. Böylece Suriye'nin tüm askeri güçleri çağrıldı, Kudüs Kralı yanına şövalyelerini ve baronlarını alarak Taberiye'ye doğru harekete geçti; ayrıca Kurtarıcımız İsa Mesih'in kutsal ve kıymetli haçı da (vraye croix) yanlarında taşınıyordu ki bu kutsal emanet bundan sonra bir daha asla Kudüs'e geri dönmeyecek, Hristiyanlar için büyük bir felaket ve kayıpla orada kaybedilecekti. Kral ve adamları üç gün boyunca yürüdükten sonra, Saladin'in Taberiye kuşatmasını kaldırdığı ve tüm askeri gücüyle Kudüs Kralının karşısına çıkmak üzere dağlık yollardan üzerlerine doğru ilerlediği haberini aldılar. Tam bu sırada adamlarımız, burada gizlenemeyecek kadar açık bir olayla karşılaştılar: Kral ve ordusu ilerlemeye devam ederken, öncü birliklerimiz bir eşeğin üzerinde tek başına seyahat eden bir **Sarazen (sarrazine)** kadını gördüler. Onu hemen yakalayıp esir aldılar ve ne amaçla dolandığını öğrenmek için sorguya çektiler. Kadın onlara, ordunun etrafında döndüğünü, orduyu ve Hristiyanları büyülemek (büyü yapmak) için orada bulunduğunu itiraf etti. Eğer ordunun etrafında üç kez dönmeyi başarabilirse, ordudaki hiç kimsenin kendini savunamayacağını ve yardım bulamayacağını söyledi. Bunun üzerine adamlarımız kadına bu büyüleri nasıl bozabileceklerini sordular; kadın ise yapacağını yaptığını ve artık geri dönüşü olmadığını belirtti. Kendisine bu emri kimin verdiğini sorduklarında, Saladin'in bu görevi kendisine verdiğini ve bu iş için kendisinden çok büyük miktarda gümüş para aldığını söyledi. Ayrıca Sarazen kadın adamlarımıza, eğer kral ordusuyla biraz daha ileriye doğru yürürse, kendisinin ve adamlarının tamamen bozguna uğratılıp yok edileceğini söyledi. Ancak adamlarımız kadının bu sözlerine inanmadılar, bunu bir delilik ve cahillik olarak gördüler; zira Hristiyanların yakalanıp yenileceğine dair çok bariz bir korku zaten ortadaydı. Bu yüzden bazıları çok büyük ve harlı bir ateş yaktılar ve kadını içine attılar; fakat kadın hiçbir zarar görmeden ateşten dışarı çıktı. Onu tekrar ateşin içine attıklarında, yine tıpkı ilk seferki gibi hiçbir yara almadan kurtulmayı başardı. Bunun üzerine ordudan biri kılıcını çekerek kadının başını oracıkta kesti. Bu kroniğin tarihi,

bu olayın tıpkı Kutsal Kitap'ta (İncil) anlatılan Balam (Belam) hikayesi gibi gerçek olduğunu beyan eder; zira Belam da İsrail kavmine zarar vermek ve onlara büyüler yapmak için bir eşeğe binerek yola çıkmıştı, ancak eşek dile gelerek ona karşı çıkmıştı; Belam daha sonra onlara en güzel kadınlarını İsrail ordusunun içine göndermelerini tavsiye etmişti, çünkü bu kavmin şehvete düşkün olduğunu biliyordu ve böylece Tanrı'nın onları günahları yüzünden cezalandıracağını ummuştu ki nitekim Hakimler Kitabı'nda genişçe anlatıldığı üzere öyle de vaki olmuştu; işte bu örnek vasıtasıyla, yukarıda yazılan Sarazen kadının hikayesinin de tamamen gerçek olduğu anlaşılabilir.

Kitabın ilk sayfasının başlığında "les chrestiens prindrent une Sarrazine, laquelle uenoit pour charmer leur ost" (Hristiyanların, ordularını büyülemek için gelen bir Sarazen kadını yakaladıkları) ifadesi yer almaktadır. Aynı sayfanın alt satırlarında "le Tore Saladin" (matbaa hatasıyla Turc yerine Tore basılmıştır - Türk Selahaddin) ve orduları tanımlarken doğrudan "Turcz" (Türkler) kelimesi kullanılmıştır. İkinci sayfada ise büyücü kadını tanımlamak için yeniden "sarrazine" (Sarazen) kelimesi tercih edilmiştir. Birincil Haçlı kaynağının yazarı, dönemin aktörlerini doğrudan bu kimliklerle kaydetmektedir.

Comme Guy de Lusignan roy de Hierusalem fut prins & desconfit par le turc saladin auec tous ses barons fors le conte de Triple lequel se sauua, & comme saladin gaigna & conquist Tabarie auecques plusieurs forteresses.

CHAP. CX.

APres que noz gens eurent trouuee la sarrazine deuant dicte: le roy de Hierusalem Guy de Lusignan & ses gens rencontrerent le turc saladin qui à tout son pouuoir leur venoit alencontre, or faisoit il adõc vn si vehemẽt & terrible le chaud que c'estoit merueilles, mais nonobstant ne differerent point les chrestiens & les sarrazins à eux assembler l'vn contre l'autre, mais les turcz estoient en si grand nombre que le roy de Hierusalem Guy de Lusignan, & les autres barons furent incontinent tous prins & desconfiz, fors le conte de Triple, lequel se sauua, & si fut encores perdue & ostee des mains de noz gens la vraye croix de nostre seigneur Iesus-Christ, en telle maniere que iamais depuis ne la virent, & bien semble par le narré de l'histoire qu'il y eut quelque trahison, car quand les batailles furent prestes d'approcher l'vne cõtre l'autre cinq des chevaliers du conte de Triple se desassemblerẽt de leurs batailles & vindrẽt feindre & crier aux sarrazins en leur disant à basse voix, il est temps, & le conte de Triple lequel menoit la premiere bataille quand vint à frapper & entrer dedãs la bataille les sarrazins luy firẽt voye tellemẽt qu'il passa parmy leur ost sans retourner arriere. Et par ainsi furent desconfits les pauures chrestiens

chrestiens & la iournee perdue dont ce fut pitié & grand dueil pour la chrestienté, & apres la iournee perdue & que Saladin eut prins le roy & aucuns de ses barons il les mandia ensemble & fit venir deuãt le roy de Hierusalem le prince Regnaut du Crap, Hainfroy son fillastre, le maistre des Templiers le Marquis Boniface, le Connestable Edmery, & le Mareschal du roy, & quand Saladin vit le roy il luy fut aduis qu'il eut soif, si luy fit incontinent apporter à boire dedans vne couppe à laquelle il beut, puis fit donner la couppe au prince Regnaut du Crap, lequel aussi la print & beut, & lors le regarda le turc Saladin qui fort le hayoit, parquoy il dist au Roy de Hierusalem, ore regardez hardiment Regnaut vostre vassal, car il ne beuura iamais plus, & tantost demanda Saladin son espee, & puis luy mesme luy coppa le chef en la presence du roy de Hierusalem, & puis Saladin fit traiter la verte du prince Regnaut parmy l'ost & en aucunes villes, & tantost apres enuoya ces nouelles par tout le pays, si que la ville de Tabarie & de Nazareth vindrẽt le pore d'Acres luy furent incontinent rendues à son plein vouloir, & puis ces Royes Faictes, Saladin les mena le Roy de Hierusalem auec ses barons en prison à Damas, puis alla mettre le siege deuant Sayette & de là en la terre de Triple, & prinse & chastiee la Bocion, & quãd le conte de Triple sceut que Saladin s'entroit en sa terre il se mist en mer auec son ost & de autres chevaliers & alla à Tripple là où assez tost apres fut si malhancolieux & rempli de dueil qu'il alla de vie à trespas, si prie à Dieu qu'il ait son ame, & ia par son testament auant son trespas auoit laissé sa terre & cõ-

té de Rohais au fils du prince d'Anthioche qui puis en fut conte. Et quand ceux qui estoient à Sur virent que le conte de Triple & plusieurs chevaliers s'estoient partis de Sur, ils manderent au turc Saladin que quand à son plaisir seroit de venir à eux qu'ils rendroient la ville, desquelles nouelles fut moult joyeux Saladin, parquoy il enuoya vn sien chevalier en la ville de Sur pour dire au capitaine qu'il mist sa banniere sur la principalle tour de la ville, & ainsi accomplit son message le chevalier, & le chastellain sur luy respondit qu'il n'oseroit mettre la banniere de Saladin sur la principalle tour, ce premier ne venoit deuant, & puis on seroit son plaisir.

Et adonc le messager raporta ces nouelles à Saladin, lequel fit incontinent preparer ses gens d'armes pour venir mettre le siege & assailir la ville de Sur, mais Dieu lequel est tout puissant y enuoya le bon secours que par son faict & digne vouloir ne fut point prise fors la ville prinse ne perdue.

Or adiuint ainsi comme il pleut à Dieu nostre souuerain seigneur que Coras le fils du Marquis de Mõferrat qui estoit en Constantinople, se mist à chemin auec vne grande quantité de gens pour venir à la saincte terre du royaume de Hierusalem, si fit tant par plusieurs iournees qu'il arriua assez pres d'Acres & estoit moult esbahy & esmerueillé que ame ne venoit au deuant de luy, mais quand il arriua pres du port il vint à luy vn chevalier sarrazin qui l'interrogua qu'il estoit & quels gẽs il auoit auec luy, & Coras dit, nous sommes marchans, mais nous n'osons pas bonnement descendre ne prendre port en ce lieu sans auoir seureté, & lors luy dit le sarrazin, puis que

que vous estes marchans vous pouuez seurement descendre & prendre port icy: car monseigneur Saladin vous gardera seurement auec voz marchandises, & comme respondit Coras, Saladin est il seigneur de ce pays, tient il à present ce port d'Acres? ouy certes dist le sarrazin, & si a prins & desconfit le roy de Hierusalem auec plusieurs autres vaillans Barons & chevaliers, & conquesté tout le pays. Excepté seulement les cités de Hierusalem & de Sur. Et quand Coras ouyt ces parolles, il fut tant marry que à peu qu'il ne mourut de dueil. Et ainsi desplaisant se mist de rechef bien songueusement en mer pour aller à Sur, si eut tresbon vent à aller. Et brief y arriua fi diligemment qu'il sembloit que Dieu nostre souuerain seigneur luy eust amené. Et quand Coras arryua aupres de la ville de Sur, ceux qui estoyẽt dedãs luy vindrent au deuant, & le reçeurent à moult grand ioye dedans la ville. Puis luy fut rẽdue paisiblement celle ville & chasteau, & le firent leur capitaine, & il en reçeut moult voulontiers la charge pour l'amour de Dieu en remonstrant le bõ courage qu'il auoit de garder & deffendre la saincte foy catholique contre les turcs noz ennemis, & quand le chastellain de la ville de Sur, nommé Regnaut de Sayette vit qu'il ne pourroit venir aux conuenances & pactions qu'il auoit faict au turc Saladin, il ne sceut plus qu'il deuoit faire: mais fit charger secrettement & le plus qu'il peut de ses bagues, car il doutoit fort Saladin, si se partit de nuict de la ville de Sur, puis se mist dedans vn bateau & s'en alla en la conté de Triple, & quand Coras eut reçeu la garde & le gouuernement de la ville de Sur il trouua la ba-

niere du turc Saladin, laquelle il fit abatre & iettee dedans vn fossé, or arriua le lendemain Saladin deuant la ville de Sur cuidant qu'on luy deust rendre, mais il trouua dedans la ville la resistence de Coras qui deffendit si bien la ville, qu'il n'y peut faire aucũ dommage, parquoy Saladin s'aduisa qu'il tenoit en ses prisons le Marquis de Monferrat pere de Coras lequel il enuoya querir iusques à Damas & le fit amener deuant luy au siege de Sur, & puis remonstra à son fils Coras, en luy disant que s'il vouloit rendre la ville de Sur qu'il luy rendroit son pere, ou sinon qu'il luy feroit trancher le chef deuant sa presence, & le vaillant capitaine Coras respondit à saladin qu'il fit de son pere ce qu'il luy plairoit, car aussi estoit il trop vieux, mais qu'il ne luy rendroit point la ville de sur. Et quand saladin ouyt la responce de Coras, il sortit de ce lieu & leua son siege, car il congnoissoit bien que la ville estoit trop forte & imprenable & de là s'en alla deuãt la ville de Cesarée, laquelle il print & gaigna par force apres plusieurs assaux, puis de ce lieu alla à Iaffes. Laquelle il print pareillemẽt, & se partit de là & alla mettre le siege deuant Ascalonne qui estoit vne forte ville, laquelle fut tres-vaillamment & par bonne resistence deffendue de ceux qui la gardoient, si se pensa saladin comme ne par quelle maniere il les pourroit faire rendre, & pour ce faire enuoya querir le Roy de Hierusalem Guy de Lusignan, lequel il tenoit prisonnier à Damas, & quãd il fut amené au siege saladin s'efcria à ceux de la ville d'Escalonne, & leur dist que s'ils vouloient rendre la ville il leur rẽdroit le roy quitte & deliuré de toutes debtes, mais le Roy de Hierusalem parla à ceux de ladicte

ladicte ville d'Escalonne, & leur dist que s'ils se pensoyent estre bien forts à tenir & deffendre leur ville, que pour l'honneur de Iesus-Christ ils la gardassent bien & qu'ils ne la rédissent point pour le corps d'vn homme mortel, mais s'ils pensoient qu'ils ne la peussent tenir qu'ils la rendissent, lors sentrent parlement ensemble tous les chrestiens de la ville, & fut la conclusion telle qu'ils rendirent à Saladin la ville d'Escalonne leurs vies & bagues sauues, moyennãt & parmy aussi que le roy Guy de Lusignan fust rendu & deliuré des prisons du turc Saladin auec dix autres chevaliers ou barons chrestiens tels comme il leur plairoit choisir & demander à leur voulonté, ia quelle chose leur fut octroyee & accordee de par Saladin, pourueu toutesfois qu'ils ne seroient point deliurez deuant le premier iour du mois de May, & ceste conuention fut faicte au commencement du moys d'aoust precedent. Et quand la ville d'Escalõne fut ainsi rendue tous les autres chasteaux & forteresses d'enuiron se rendirent incontinent au turc Saladin.

Quand Saladin eut ainsi prins & gaigné plusieurs villes, chasteaux & forteresses du royaume de la saincte terre de Hierusalem il manda & enuoya amiablement querir les seigneurs, bourgeois, manans & habitans de la saincte cité de Hierusalem pour parler à eux. Et quand les seigneurs & bourgeois de la saincte cité eurent sceu ces nouelles du turc, ils esleurent vne quantité d'eux pour aller à son mandement & le sceuoir qu'il vouloit dire, & quand ils furent venus & arriuez deuant luy il commença à leur dire & demonstrer comme tout le pays du royaume de Hieru-

Hierusalé estoit quasi mis en ses mains & qu'il pouuoit faire de la reste à son bõ plaisir, parquoy il leur seroit bon & vtile qu'ils se rendissent à luy, & à ces paroles respondirent les deuotz chrestiens citoyens de Hierusalem, qu'ils ne rendoyent point la saincte Cité, où leur sauueur Iesus-Christ auoit souffert mort & passion, & respanda son precieux sang, pour rachepter tous les humains, & adoncques respondit Saladin qu'il sçauoit bien long-temps auoit que Hierusalem estoit domicille & maison de Dieu, parquoy il ne se parforçeroit ia de la prendre à force, tant comme il la pourroit auoir par amour.

Et brief moult y eut de paroles entre les ambassadeurs chrestiens & le turc Saladin, lequel sur toutes choses promit de donner grands biens temporels aux deuotz chrestiens de Hierusalem, & si leur promettoit de donner treues, iusques auiour & feste de la Pentecoste apres ensuyuant, & demener & conduire eux, leurs femmes, enfans familiers à sauueté iusques en terre & habitation chrestiẽne: mais les bourgeois & seigneurs de Hierusalem, nonobstant son offre respondirẽt qu'il n'en feroyent rien. Et quand le turc saladin ouit les responces, il iura & promit à ses damnez dieux que iamais n'entreroit dedans Hierusalem, iusques à ce qu'il l'eut prinse & bien gaignee par force & à l'espee, & ainsi que ce parlement se faisoit entre noz gens & Saladin, qui estoit enuiron l'heure de midy, le Soleil perdit sa clarté, & fut plus obscur qu'on ne l'auoit iamais veu en naturelle Esclipse de soleil, dequoy plusieurs furent moult grandement esbahiz, puis se partirent les ambassadeurs chrestiens & retournerẽt en Hie-

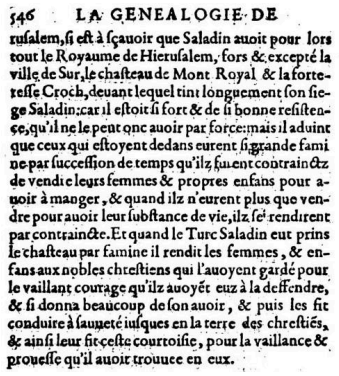
546 LA GENEALOGIE DE
rusalem, si est à sçauoir que Saladin auoit pour lors tout le Royaume de Hierusalem, fors & excepté la ville de Sur, le chasteau de Mont Royal & la forteresse Croch, deuant lequel tint longuement son siege Saladin: car il estoit si fort & de si bonne resistence, qu'il ne le peut onc auoir par force: mais il aduint que ceux qui estoyent dedans eurent si grande famine par succession de temps qu'ilz furent contrainctz de vendre leurs femmes & propres enfans pour auoir à manger, & quand ilz n'eurent plus que vendre pour auoir leur substance de vie, ilz se rendirent par contrainctz. Et quand le Turc Saladin eut prins le chasteau par famine il rendit les femmes, & enfans aux nobles chrestiens qui l'auoyent gardé pour le vaillant courage qu'ilz auoyẽt euz à la deffendre, & si donna beaucoup de son auoir, & puis les fit conduire à seureté iusques en la terre des chrestiẽs, & ainsi leur fit ceste courtoisie, pour la vaillance & prouesse qu'il auoit trouuee en eux.

Kudüs Kralı Guy de Lusignan'ın Türk Saladin (Selahaddin Eyyubi) tarafından nasıl esir alındığı ve bozguna uğratıldığı, yanında kaçan Trablus Kontu hariç tüm baronlarının bulunduğu; ve Saladin'in Tabarie'yi (Taberiye) ve daha birçok kaleyi nasıl kazanıp fethettiği hakkındadır.

BÖLÜM CX

Halkımız daha önce bahsedilen Sarazen kadını bulduktan hemen sonra, Kudüs Kralı Guy de Lusignan ve adamları, tüm gücüyle onların üzerine gelmekte olan Türk Saladin (Selahaddin Eyyubi) ile karşılaştılar; o sırada öyle şiddetli ve korkunç bir sıcak vardı ki bu bir mucizeydi; ancak buna rağmen Hristiyanlar ve Sarazenler (sarrazins) birbirlerine karşı toplanmaktan geri durmadılar ve karşı karşıya geldiler; fakat Türkler (turcs) o kadar büyük bir sayıdaydılar ki Kudüs Kralı Guy de Lusignan ve diğer baronlar oracıkta hemen esir alındılar ve bozguna uğratıldılar; sadece kaçıp kurtulmayı başaran Trablus Kontu hariç. Ve orada, halkımızın ellerinde bulunan Rabbimiz İsa Mesih'in kutsal haçı (vraye croix) bir kez daha ve tamamen kaybedildi, öyle bir şekilde ki bundan sonra onu bir daha asla görmediler; ve tarihin anlatımından çok açıkça anlaşıldığı üzere orada bir ihanet vaki olmuştu; çünkü ordular karşı karşıya gelip birbirine yaklaşmaya hazır olduğunda, Trablus Kontunun şövalyelerinden beş tanesi kendi birliklerinden ayrıldılar ve haince Sarazenlerin (farrazins) yanına giderek onlara kısık bir sesle, "Zamanı geldi" dediler; ve ilk birliği yöneten Trablus Kontu, vurmak ve savaşa girmek üzere ilerlediğinde, Sarazenler (farrazins) ona öyle bir yol açtılar ki, Kont geriye dönmeden onların ordusunun ortasından geçip gitti. Ve bu şekilde zavallı Hristiyanlar bozguna uğratıldı ve bu kaybedilen gün Hristiyan alemi için çok büyük bir acı ve keder kaynağı oldu. Ve bu kaybedilen günden sonra, Saladin Kralı ve bazı önemli baronları esir aldığında, onları bir araya getirtti ve Kudüs Kralının huzuruna getirtti; orada ayrıca Prens Regnaut (Renaud de Châtillon), üvey oğlu Hainfroy (IV. Humphrey), Tapınak Şövalyelerinin büyük üstadı, Ramlah'lı Baldwin, kardeşi Belligant, Sayda'lı Reginald ve diğer birçok soylu baron bulunuyordu. Ve Saladin Kralı gördüğünde, onun susamış olduğunu fark etti; hemen ona içmesi için bir kupa içinde su getirtti, Kral da ondan içti; sonra kupa, Prens Regnaut'ya verildi, o da kupayı alıp içti; ve o sırada Türk Saladin kendisinden nefret ettiği bu prense baktı ve Kudüs Kralına dedi ki: "Kral, Prens Regnaut'nun cesurca içtiğine bak, çünkü o bir daha asla içemeyecektir." Ve hemen ardından Saladin kılıcını istedi, sonra bizzat kendisi Kudüs Kralının huzurunda prensin başını kesti ve ardından Prens Regnaut'nun başını ordusunun ortasında sürükletti. Çok geçmeden bu haberleri tüm ülkeye gönderdi, öyle ki

Tabariye şehri, Nazareth (Nasırıla) ve Aka limanı hemen onun eline geçti; ve bu şeyler yapıldıktan sonra Saladin, Kudüs Kralını ve esir baronları Şam'a göndertti, ardından Sayette (Sayda) şehrini kuşatmaya gitti ve oradan Trablus topraklarına geçerek Bocion kalesini aldı. Ve Trablus Kontu, Saladin'in kendi topraklarında olduğunu öğrendiğinde, diğer bazı şövalyelerle birlikte deniz yoluyla kaçtı ve Trablus'a gitti; ancak oraya vardıktan kısa bir süre sonra melankoli ve keder içinde kalarak hayatını kaybetti, Tanrı onun ruhuna merhamet etsin; vasiyetinde topraklarını ve kontluğunu Antakya Prensinin oğlu olan ve sonradan orada kont olan yeğenine bırakmıştı. Ve Sur (Sur/Tyre) şehrinde bulunanlar, Trablus Kontunun ve birçok şövalyenin Sur'dan ayrıldığını gördüklerinde, Türk Saladin'e haber göndererek, eğer kendilerini memnun edecek şekilde gelirse şehri ona teslim edeceklerini bildirdiler; Saladin bu haberlerden çok memnun oldu, bu yüzden Sur şehrine, oradaki kaptana ana kuleye kendi bayrağını dikmesini söylemesi için bir şövalye gönderdi; şövalye görevini yerine getirdi ancak kalenin muhafızı olan şövalye ona, Saladin'in bayrağını ana kuleye dikmeye cesaret edemeyeceğini, önce prensin gelmesi gerektiğini, ondan sonra keyfince ne isterse yapacağını söyledi.
Ve o sırada haberci bu gelişmeleri Saladin'e rapor etti, o da Sur şehrini kuşatmak ve ona saldırmak üzere hemen adamlarını hazırlattı; ancak o sırada çok güçlü olan Dimyat (Damiette) şehri ona yardım için güzel destekler gönderdi, öyle ki Tanrı'nın izniyle o şehir kaybedilmedi. Ve tüm bunlar, Konstantinopolis'te bulunan Marki'nin oğlu Coras (Conrad de Montferrat) adındaki egemen senyörümüz Tanrı'nın hoşuna gittiği üzere vaki oldu; kendisi kutsal Kudüs krallığına gelmek üzere çok büyük sayıda insanla yola çıkmıştı, birkaç günlük yolculuktan sonra Aka yakınlarına ulaştı; önünde hiçbir gemi göremediği için çok şaşırdı ve endişelendi; limana yaklaştığında karşısına bir Sarazen (farrazin) şövalyesi çıktı, ona kim olduğunu ve yanında kimleri getirdiğini sordu; Coras da ona, "Bizler tüccarlarız, ancak güvenli bir şekilde karaya çıkıp burada mal satıp satamayacağımızı bilmiyoruz" dedi; bunun üzerine Sarazen şövalye ona, "Sizler tüccarsınız, güvenle karaya çıkabilir ve mallarınızı satabilirsiniz; çünkü efendimiz Saladin sizi mallarınızla birlikte güvenle koruyacaktır" yanıtını verdi. Ve Coras, "Saladin bu toprakların efendisi midir, şu an Aka limanını elinde mi tutuyor?" diye sorduğunda, Sarazen şövalye, "Evet, kesinlikle; Kudüs Kralını birçok soylu baron ve şövalyeyle birlikte esir alıp bozguna uğrattı ve Kudüs ile Sur şehirleri hariç tüm ülkeyi fethetti" dedi. Ve Coras bu sözleri işittiğinde o kadar kederlendi ki neredeyse üzüntüden ölecekti; bu durumdan hiç hoşnut kalmayarak Sur şehrine gitmek üzere hemen gemileriyle denize açıldı, çok güzel bir rüzgarla yola devam etti ve kısa sürede egemenimiz Tanrı'nın onu yönlendirdiği Sur şehrine ulaştı. Ve Coras Sur şehrine vardığında, içeride bulunanlar onun önüne çıktılar ve onu şehirde çok büyük bir coşkuyla karşıladılar; ardından şehir ve kale barışçıl bir şekilde ona teslim edildi, onlar da katolik inancımızı düşmanlarımız olan Türklere (turcs) karşı korumak ve savunmak için duyduğu cesaret nedeniyle Tanrı aşkına onu kendilerine lider yaptılar; ve Sur şehrinin muhafızı olan Regnaut de Sayette (Sidon'lu Reginald), Türk Saladin ile yapmış olduğu anlaşma ve sözleşmelere artık sadık kalamayacağını gördüğünde ne yapacağını bilemedi; bu yüzden gizlice tüm yüzüklerini ve mücevherlerini bir gemiye yükletti; çünkü Saladin'den çok korkuyordu, geceleyin

şehirden ayrıldı, bir tekneye binerek Trablus kontluğuna gitti; ve Coras şehrin muhafızlığını ve yönetimini devraldığında, orada Türk Saladin'in (Saladin) bayrağını buldu, onu hemen aşağı attırıp bir hendeğin içine fırlattırdı. Ertesi gün Saladin, Sur şehrinin kendisine teslim edileceğini umarak kalenin önüne geldi; ancak içeride Coras'ın direnişiyle karşılaştı, o şehri öyle iyi savunuyordu ki ona hiçbir şekilde zarar verilemiyordu; bu yüzden Saladin'in aklına, elinde esir olarak tuttuğu Coras'ın babası Montferrat Markisi (Büyük Marki) geldi, onu Şam'daki zindandan getirtti ve Sur kalesinin önüne çıkarttı; ardından oğlu Coras'a haber göndererek, eğer Sur şehrini kendisine teslim ederse babasını ona geri vereceğini, aksi takdirde babasının başını onun gözü önünde kestireceğini bildirdi; ve yiğit komutan Coras, Saladin'e yanıt vererek, babasının zaten çok yaşlı olduğunu, onun Sur şehrini teslim etmektense orada ölmesinin kendisini memnun edeceğini söyledi. Ve Saladin Coras'ın bu yanıtını işittiğinde oradan ayrıldı ve kuşatmayı kaldırdı; çünkü o şehrin çok güçlü ve zaptedilemez olduğunu biliyordu; oradan Cefaree (Kayseri) şehrinin önüne gitti, burayı zorla aldı ve birkaç saldırıdan sonra fethetti; oradan Iaffes'a (Yafa) geçti, burayı da aynı şekilde aldı, ardından Escalonne (Askalon) şehrini kuşatmaya gitti; burası çok güçlü bir şehirdi ancak içeridekiler tarafından çok yiğitçe ve güzel bir direnişle savunuluyordu; bu yüzden Saladin burayı bu şekilde kolayca alamayacağını düşünerek, Şam'da esir tuttuğu Kudüs Kralı Guy de Lusignan'ı getirtti ve onu Askalon kuşatmasının önüne çıkardı; Askalon halkına seslenerek, eğer şehri teslim etmek isterlerse kralı serbest bırakacağını ve tüm borçlarından muaf kılacağını bildirdi; ancak Kudüs Kralı Askalon şehrinin insanlarıyla konuştu ve onlara, eğer burayı teslim etmeyi düşünüyorlarsa hata edeceklerini, İsa Mesih'in onuru için burayı çok iyi korumalarını ve ölümlü bir adamın bedeni için burayı teslim etmemelerini söyledi; ancak içeridekiler kralı kurtarmayı düşündükleri için kendi aralarında görüştüler ve tüm şehir Hristiyanlarının ortak kararıyla, canlarını ve mallarını kurtarmak şartıyla Askalon şehrini Saladin'e teslim ettiler; ayrıca bu anlaşma uyarınca Kudüs Kralı Guy de Lusignan serbest bırakılacak ve Türk Saladin'in (Saladinas) zindanlarından kendisinin seçeceği on şövalye veya baron da onunla birlikte özgür kalacaktı; bu durum Saladin tarafından kabul edildi ve onaylandı; ancak kaledekilerin önümüzdeki Mayıs ayının ilk gününden önce serbest bırakılmamaları şart koşuldu; bu sözleşme bir önceki Ağustos ayının başında yapılmıştı. Ve Askalon şehri bu şekilde teslim edildiğinde, diğer tüm kaleler ve tahkimatlar da hemen ardından Türk Saladin'e teslim edildi. Saladin bu şekilde birçok şehri ve kaleyi ele geçirdiğinde, kutsal Kudüs krallığının tüm senyörlerini, burjuvalarını, köylülerini ve sakinlerini kendisiyle konuşmaya davet etti; Hristiyan senyörleri ve burjuvaları Türkün bu haberlerini aldıklarında, onun emirlerini yerine getirmek üzere çok büyük bir kalabalık halinde yola çıktılar; ve onun huzuruna vardıklarında, Saladin onlara hitap etmeye başladı ve tüm Kudüs krallığının artık kendi ellerinde olduğunu, buranın tamamen kendi keyfine tabi olduğunu gösterdi; bu yüzden kutsal şehrin dindar Hristiyan vatandaşları ona yanıt vererek, İsa Mesih'in acı çekip öldüğü bu kutsal şehri ona asla teslim etmeyeceklerini, tüm Hristiyanları kurtarmak için onun kıymetli kanını döktüğü bu yeri savunacaklarını bildirdiler; bunun üzerine Saladin yanıt vererek, Kudüs'ün uzun zamandır Tanrı'nın evi ve ikametgahı olduğunu bildiğini, bu

yüzden burayı zorla almaktansa barış ve sevgi yoluyla almayı tercih edeceğini söyledi. Ve Hristiyan elçiler ile Türk Saladin arasında çok uzun konuşmalar geçti; Saladin tüm bu şeyler için Kudüs'ün dindar Hristiyanlarına çok büyük dünyevi mallar vermeyi vadetti ve gelecek Pentekost yortusuna kadar sürecek bir ateşkes sözü verdi; ayrıca onların kadınlarını, çocuklarını ve ailelerini güvenli bir şekilde Hristiyan topraklarına ve yerleşimlerine ulaştırmayı taahhüt etti; ancak Kudüs'ün burjuvaları ve senyörleri onun bu tekliflerine hiçbir şekilde yanaşmadılar. Ve Türk Saladin onların bu olumsuz yanıtlarını işittiğinde, kendi sahte ilahları adına yemin ederek, Kudüs'ün içine zorla ve kılıçla girene kadar orayı kuşatacağını bildirdi; ve bizim insanlarımız ile Saladin arasındaki bu meclis tam öğle vaktinde (saat on iki sularında) gerçekleşirken, Güneş aniden kendi parlaklığını kaybetti ve o güne kadar hiç görülmemiş kadar büyük bir karanlık oluştu, bu doğal bir Güneş tutulmasıydı (eclipse de soleil); bundan dolayı oradaki birçok insan harika bir şekilde dehşete düştü, ardından Hristiyan elçiler oradan ayrılıp Kudüs'e geri döndüler; öyle ki Saladin o sırada Sur (Tyre) şehri, Mont-royal (Şevbek) kalesi ve Croch (Kerak) kalesi hariç tüm Kudüs krallığına sahip olmuştu; Saladin bu Kerak kalesinin önünde çok uzun süre kuşutmada kaldı; çünkü orası çok güçlüydü ve çok güzel bir direnişle savunuluyordu, bu yüzden orayı asla zorla ele geçiremedi; ancak içeridekiler zamanla öyle büyük bir kıtlığa maruz kaldılar ki, yiyecek bulabilmek için kendi kadınlarını ve çocuklarını satmak zorunda kaldılar ve yaşamlarını sürdürecek hiçbir şeyleri kalmadığında mecburen teslim oldular. Ve Türk Saladin, kaleyi bu kıtlık vasıtasıyla ele geçirdiğinde, kadınları ve çocukları, kaleyi yiğitçe savunan o soylu Hristiyanlara geri iade etti; hatta onlara kendi malından birçok zenginlik verdi ve onları güvenli bir şekilde Hristiyan topraklarına ulaştırarak bu şövalyeliği ve yiğitliği onlara gösterdi; çünkü onlarda harika bir cesaret ve kahramanlık bulmuştu.

Comme le Turc Saladin mit le siege deuant la saincte cité de Hierusalem. Et l'assaillit par plusieurs fois.

CHAP. CXI.

APres que le turc Saladin fut partty de la ville d'Escalonne il alla accompagné de ses turcz, mettre le siege deuant la saincte cité de Hierusalem à vn iour de samedy: mais deuant il mãda ambassadeurs de rechef aux bourgeois & nobles chrestiens, que s'ilz vouloient rendre & mettre la ville en ses mains, ilz leur tiendroit la conuenance & paction que ia leur auoit faicte deuant Escalõne, ou si non ne la prendroit iamais que par force:

ce mais toutesfois respondirent noz gẽs qu'ils n'en seroyent rien, & qu'ils la garderoient & deffendroiẽt autant qu'il leur seroit possible pour l'honneur de Dieu. Et quand saladin eut ouy leur responce correspondante à la premiere, il commença de faire assaillir la ville de tout son pouuoir : mais de la partie qui la fit assaillir, luy & les siens perdirẽt plus qu'ilz n'y peuvent oncques gaigner, & ainsi furẽt les turcz l'espace de sept iours endommagez de noz gens, lors fit saladin deslogerson ost & aller en vne autre partie, de laquelle partie ne pouuoyent resister les nostres cõme auoyent fait parauant car ilz auoyent la Tour de David, où ilz se fortifioyent à merueilles, & ainsi commencerent les deuotz chrestiens à eux esbahir, parquoy le patriarche ensemble tout le clergé, & le menu peuple assoyent en procession pour faire deuote priere & oraison à Dieu nostre souuerain Seigneur en luy priãs & requerant humblemẽt qu'il luy pleust de garder & deffendre la saincte cité de Hierusalem.

Et quand les nobles seigneurs chrestiens qui deffendoyent la Cité virent, & apperceurent le grand peril en quoy ilz estoyent, ilz eurent plusieurs d'opinions & consultations ensemble, & entre les autres Balligant Dybelin vn noble chevalier donna conseil, qu'on yssit hors & qu'on allast combatre aux Turcz, en attendant l'aduenture de nostre seigneur esperant sa diuine grace, à laquelle chose s'accorderent tous les seigneurs fors le patriarche de Hierusalem, en disant & remonstrant humblement aux gens d'armes que pitié seroit de ce faire, & que s'ilz estoyent desconfitz le pauure menu peuple sem-

mes & enfans, desquelz y en auoit grand nombre, seroyẽt en moult grand peril de leurs vies, dont plusieurs pourroient finalement perdre les corps & les ames, si luy sembloit estre plus vtile de les garentir & sauuer qui pourroit, & alors s'accorderent tous à ce conseil, & adonc par la deliberation & plus fal ne partie de leur conseil enuoyerent Balligant Dybelin auec aucuns autres nobles chevaliers parler à saladin. Et quand Balligant fut arriué deuant saladin il luy pria moult courtoisement & benignemẽt qu'il eut pitié des pauures chrestiens qui estoyent en Hierusalem cõme tous esperduz, & saladin luy respondit, & dea sire Balligant assez ne me puis esiouir de vous sçauoir l'offre & courtoisie que ie leur luy faicte & octroyée par vostre fois & iamais n'y voulsist entendre, & maintenant ie vois & cognois certainement qu'ilz sont miens & à ma volonté, & si en outre ay fait vœu & serment que iamais ne les prendrois sinon à force & vigoureusement, de la quelle chose ne me pariuerois pas volontiers, si vous priez sire Balligant qu'il vous veuille suffire à tãt, puis se pourpensa vn peu saladin, & dit à Balligant qu'il retournast le lendemain & ils s'accorderoit se pendant : mais quelque chose qu'il fut fors paroles de traicter de la paix, si ne cessoyent pourtant les Turcz d'assaillir la saincte cité de Hierusalem, dont il aduint qu'ainsi comme Balligant parloit encores à saladin il cheut & vesbucha par vn assaut bien emuiron vingt toises de murs que les Turcz auoient miné, & leurs fut l'assaut si tresgrand que merueilles, tellement que Balligant & le Turc saladin

voyoit l'assaut qui se faisoit contre la saincte Cité de Hierusalem, & tellement firent les Turcz qu'ilz monterent sur la muraille, & firent retirer les gens qui estoyent là à la deffence, parquoy saladin dereché dit à Balligant. Or regardez comme vous m'osez maintenant requerir de vous prendre à mercy, voyez-vous pas presentement que mes gens entrẽt dedans la Cité, & à ceste heure là s'esforcerent fort asprement, les deuotz chrestiens d'eux deffendre & de resister contre leurs ennemis, en telle maniere, & par si grand vigueur qu'ilz rechasserent si vaillamment les Turcz, qu'ilz les renuerserent dedans les fossez, dont il y en eut plusieurs morts & beaucoup de naurez, parquoy le Turc saladin fut tout honteux de voir ceste chose veu ce que par auant auoit dit à Balligant, & alors print congé Balligant & s'en retourna moult ioyeux de ce qu'il auoit ainsi veu rebouter les Turcz, puis retourna le lendemain parler à Saladin, & lors eut moult de paroles entre eux deux, lesquelles se delaisse presentement pour euiter prolixité : mais pour finale conclusion fut l'appoinctement tel que saladin octroya à Balligant qu'il les reçeuroit comme gens prins à force, & les mettroit à rançon telle, qu'vn homme riche & d'authorité donneroit dix Bezãs, la femme cinq & l'enfant vn, & aussi que sept mil poures hommes payeroyent trente mil Bezans, & tellement encores que lon conteroit deux femmes pour vn homme, & dix enfans aagez au dessouz de dix ans pour vn homme, & si fut en outre accordé que tous ceux qui ne partiroyent de ladicte ville dedans cinquante iours apres l'accord & le traicté de la paix faicte en-

chertoyent du tout à la volonté de saladin, parquoy conuenoit que chacun payast sa rançon dedans les cinquante iours, moyennant & parmy aussique ledit Saladin deuoit mener à sauueté, & sans danger, tous les chrestiens, prestres, seigneurs, barons, bourgeois, manans & habitans de la Cité de Hierusalem, iusques en la terre des chrestiens, & en ceste maniere print le Turc Saladin possession de la cité de Hierusalem, & y entra auec ses gens, puis fit mettre ses bannieres, & blasons d'armes aux creneaux & tours de la ville. Et ainsi fut prinse des turcz celle saincte cité de Hierusalem, le deuxieme iour d'Octobre, l'an de nostre Seigneur Iesus-christ mil cent quatre vingtz & neuf ans, & ainsi peut-on sçauoir par les dates des ans precedemment escritz en ces presentes cronicques combien la saincte terre fut en la main & possession des deuotz chrestiẽs chevaliers, & seruiteurs de nostre sauueur Iesus-Christ.

Apres que le Turc Saladin eut prins & conquesté la saincte cité de Hierusalem, ainsi que dit est, tous les chrestiens qui auoyent dequoy, luy payerent incontinent sa rançon qui luy estoit deuë par la precedente composition : mais il y auoit vne grande multitude de poures chrestiens qui n'auoyent dequoy le paier, parquoy le Patriarche de Hierusalem & Balligant se retirerent par deuers Saladin, pour luy prier & humblement requerir que pour l'honneur & reuerence du tout puissant Dieu il luy pleut auoir pitié du poure peuple chrestiẽ qui n'auoit dequoy soy racheter ne payer sa rançon. Or y auoit en ceste compagnie vn des freres de Saladin, qui estoit

nommé safedin, lequel requit à son frere qu'il luy voulut donner vn mille des poures chrestiens, & à sa requeste les octroya, apres en donna le nombre de cinq cens au patriarche, & cinq autres cens à Balligant. Et lors laissa safedin aller pour l'honneur de Dieu ceux que son frere saladin luy auoit donnez, & ainsi firent le Patriarche de Hierusalem & le chevalier Balligant. Et quand saladin vit la charité de son frere & des dessus nommez, lesquelz auoient deliurez deux mille chrestiens pour l'honneur de Dieu il leur dit, seigneurs : puis que vous auez faict vostre aumosne, maintenant ie veux faire la mienne, & adonc dit pour l'honneur & reuerence de de Dieu ie deliure & remets en franche liberté tous les autres poures & indigens chrestiens, & en ceste maniere cõmanda qu'on les laissat aller tous francs & quittes. Et que son conuoyast seurement tous les riches hommes & femmes qui auoyent payé, iusques en la terre & habitation des chrestiens, si est à sçauoir qu'à la departie d'icelle saincte Cité y auoit la plus grande pitié que iamais fut veue : car là estoyent vn grand nombre de poures nobles dames tant desolees que merueilles, lesquelles requeroient humblement à saladin qu'il luy pleut par sa benignité de rendre leurs maris qui estoient captifz & deteuuz en ses prisons : car ilz auoyent esté prins és precedentes batailles faictes à combatre l'vn cõtre l'autre, & puis les dames payerẽt leurs rançons à saladin, regrettant leurs mariz, en luy priant qu'il eut pitié & mercy d'elles, & de leurs pauures enfans, lesquelz estoyent comme orphelins : car aussi bien auoient elles tout perdu leur auoir & terre, & lors à

leur supplication & requeste les reçeut saladin en pitié & cõpassion, & rendit à toutes leurs maris, lesquelz estoient captifz & detenuz prisonniers en ses prisons. Et quand il leur eut ainsi fait deliurer tous francs & quittes, il leur donna encores de rechef de moult beaux & nobles dons pour eux conduire, & honnorablement retourner iusques en leurs pais & terre chrestienne, & par ceste maniere entretint moult bien saladin toutes les conuenances & pactions qu'il auoit fait aux nobles chrestiens, lesquels il fit sainement mener iusques en leur terre : quand ilz furent venus, les chrestiens propres leur furent pires ennemis que n'auoyent esté les farrazins à leur departement : car quand ilz vindrent deuant la ville de Triple pour cuider estre à sauueté, ceux de la ville leur fermerent les portes, & ne les laisserent point entrer dedans : mais encores, y eut il aucuns auant-courreurs qui derroberẽt la plus part de leurs biens dont plusieurs d'iceux furent pauures & mandians, & ainsi allerent les aucuns demourer en la ville & cité d'Anthioche, les autres en Alexandrie, & de là apres en Sicille où ilz furent conduitz à sauueté de par saladin, lequel leur fit merueilleusemẽt bonne compagnie veu & consideré la damnable loy qu'il tenoit.

Apres que tous les nobles chrestiens furent yssus hors de la saincte cité de Hierusalem par la maniere dessusdicte, il fit grand serment, & voua à son Dieu qu'il n'iroit point aucunement au temple pour illeques faire son oraison iusques à ce que premierement il ne fut laué & nettoyé, si enuoya querir de l'eau Rose iusques à Damas, & puis fit

lauer le sainct Temple de Dieu, auquel il entra en apres pour faire sa priere & oraison selon sa loy, & apres qu'il eut faicte sa requeste en ceste maniere, il fit prophaner toutes les saincẽtes Eglises de Hierusalem fors le temple de salomon, puis fit abbatre & letter par terre toutes les cloches des Eglises, & ainsi y auoit vne grande & moult belle croix toute doree dessus l'Eglise du saint sepulchre de Hierusalem laquelle les turcs payens & infidelles firent cheoir & trebucher iusques en terre & en faisoient grande derision, mais toutesfois dit la cronique que ce ne fut point du consentement du turc saladin, & apres toutes ces choses se partit Saladin de la cité de Hierusalem, & alla mettre le siege deuant la ville de Sur, & là enuoya querir le Marquis de Montferrat pere du capitaine de Sur appellé Coras, lequel il detenoit en ses prisons. Et puis parla audit Coras capitaine de la ville de Sur en luy denonçant comme il auoit prinse la cité de Hierusalem, & que s'il luy vouloit rendre la ville de Sur il luy rendroit son pere le Marquis, & si auec ce luy donneroit de ses biens & de son auoir, & Coras luy respondit qu'il n'auoit en rien affaire de ses biens : mais qu'il les gardast bien & fit de son pere à sa voulonté, car il auoit bonne intention de garder la ville de Sur à l'aide de Dieu, & qu'il fit hardiment son pouuoir, car il n'auoit pas vouloir de luy rendre la ville, lors enuoya saladin querir au port d'Acre quatorze galleres pour assaillir la ville du costé de la mer, parquoy il auoit bien esperance de la gaigner bien briefuement, or y auoit il lors en la ville de Sur vn noble chevalier du pays d'Espaigne, lequel portoit vnes armes verdes qu'on

dict Cinople en armoyrie. Et ainsi yssoit souuentesfois de la ville, & faisoit de moult vaillans & nobles faits d'armes, parquoy saladin & ses gens le voioyẽt moult voulontiers, or fit alors Coras faire des vaisseaux sur la mer, lesquels on appelloit verbottes, lesquels vaisseaux & nauires de guerre greuoiẽt moult ceux de saladin, & tellement que ceux qu'il auoit enuoyé querir en Acre ne s'osoient approcher de Sur, & brief se deffenditrent si bien les nobles chrestiens de Sur, & ceux qui estoient esdits vaisseaux que par leur prouëisse & cautelle prindrent & occirent tous les turcs qui estoient en cinq des galeres dessusdictes, & quand ils eurent ce faict, ils coururẽt encores en l'ost de saladin, & à l'aide de ceux de la ville occirent vn grand nombre de leurs ennemis, & puis se retirerent tous ensemble dedans la ville de Sur, & quand saladin vit le dommage & desconfiture que les chrestiens auoient fait sur ses gens il fut si courroucé & marry que de despit fit bruslẽr & ardoir tous ses engins, & se departit de ses gens & s'en alla seiourner à Damas.

Türk Saladin'in (Selahaddin Eyyubi) kutsal Kudüs şehrinin önüne nasıl kuşatma kurduğu ve oraya defalarca nasıl saldırdığı hakkındadır.

BÖLÜM CXLI

Türk Saladin (Selahaddin Eyyubi) Escalonne (Askalon) şehrinden ayrıldıktan hemen sonra, yanındaki Türkler (turcz) ile birlikte gelip bir cumartesi günü kutsal Kudüs şehrinin önüne kuşatma kurdu; ancak bundan önce burjuvalara ve soylu Hristiyanlara yeniden elçiler göndererek, eğer şehri kendi ellerine teslim etmek isterlerse, daha önce Askalon önünde kendilerine sunmuş olduğu şartları ve anlaşmayı aynen koruyacağını, aksi takdirde şehri ancak güç kullanarak ve zorla ele geçireceğini bildirdi. Ancak bizim insanlarımız ona hiçbir şekilde bu teklifi kabul etmeyeceklerini, Tanrı'nın onuru için ellerinden geldiğince şehri koruyup

savunacaklarını yanıtladılar. Ve Saladin onların bu kararlı yanıtını işittiğinde, tüm gücüyle şehre saldırmaya başladı; fakat saldırdığı tarafta kendisi ve adamları hiçbir şey kazanamadıkları gibi çok daha büyük kayıplar verdiler, böylece Türkler (turcz) yedi gün boyunca büyük zarar gördüler; bunun üzerine Saladin ordusunu oradan kaldırıp şehrin başka bir tarafına taşıdı, o tarafta ise bizim insanlarımız daha önce yaptıkları gibi güçlü bir direniş gösteremediler; zira düşmanlar harika bir şekilde tahkim edilmiş olan Davud Kulesi'nin (Tour de Dauid) olduğu yöne gelmişlerdi. Böylece dindar Hristiyanlar korkuya kapılmaya başladılar; bu yüzden patrik, tüm din adamları ve sıradan halk, yüce Rabbimiz Tanrı'ya dindarlıkla dua edip yalvarmak, kutsal Kudüs şehrini koruyup savunmasını alçakgönüllülükle rica etmek üzere toplu halde yürüyüşe (prosesyon) çıktılar.
Şehri savunan soylu Hristiyan senyörler içinde bulundukları büyük tehlikeyi fark ettiklerinde kendi aralarında birçok görüşme ve danışma yaptılar; diğerlerinin yanı sıra soylu bir şövalye olan Balligant Dybelin (Ibelin'li Balian), dışarı çıkıp Tanrı'nın lütfuna ve ilahi inayete güvenerek Türklerle (Turcz) doğrudan savaşmayı tavsiye etti. Patrik hariç tüm senyörler bu fikre katıldılar; patrik ise askerlere alçakgönüllülükle seslenerek bunu yapmanın büyük bir acı doğuracağını, eğer bozguna uğrarlarsa geride kalan zavallı halkın, kadınların ve çok sayıdaki çocukların canlarının büyük bir tehlikeye gireceğini, hem bedenlerini hem de ruhlarını tamamen kaybedebileceklerini belirterek onları bu karardan vazgeçirdi ve halkı korumanın çok daha faydalanyacağını gösterdi, böylece her biri bu tavsiye üzerinde uzlaştı. Bu görüşmenin ardından, konseyin kararıyla Balligant Dybelin (Ibelin'li Balian) bazı soylu şövalyelerle birlikte Saladin ile konuşmaya gönderildi. Balligant, Saladin'in huzuruna vardığında ona çok nazikçe hitap ederek Kudüs'teki zavallı Hristiyanlara merhamet etmesini rica etti; Saladin ise ona yanıt vererek, "Balligant, artık bana merhamet dilenmeyiniz; zira onlara daha önce defalarca sunduğum ve bağışladığım o lütufkar teklifi çok iyi biliyorsunuz ama hiçbir zaman bunu dinlemek istemediniz; şimdi ise onların tamamen benim irademe ve arzuma tabi olduklarını kesinlikle görüp biliyorum, bu yüzden burayı ancak güç kullanarak ve şiddetle alacağım, bundan başka bir şeyi de konuşmam" dedi ve Balligant'a artık bu kadarının yeterli olduğunu söyledi. Ancak Saladin biraz düşündükten sonra Balligant'a, ertesi gün yeniden gelmesini ve bu süre zarfında düşünmesini söyledi; fakat barış görüşmeleri yürütülürken bile Türkler kutsal Kudüs şehrine saldırmaktan hiç geri durmuyorlardı, nitekim Balligant henüz Saladin ile konuşmaktayken yapılan şiddetli bir saldırıda Türkler surların yaklaşık yirmi kulaçlık (toise) kısmını lağımlarla çökerttiler, öyle ki Balligant ve Türk Saladin surların yıkıldığını bizzat gördüler.
Kutsal Kudüs şehrine yapılan bu şiddetli saldırıyı gören Saladin, surların üzerine çıkan Türkleri (Turcz) ve savunmadaki insanlarımızın geri çekilmek zorunda kaldığını fark edince hemen Balligant'a dönerek, "Şimdi benden nasıl merhamet dilersiniz, görüyorsunuz ki adamlarım şehre girmek üzereler ve şu an surları şiddetle zorluyorlar" dedi; ancak dindar Hristiyanlar düşmanlarına karşı öyle büyük bir azim ve güçle direndiler ki Türkleri (Turcz) surlardan geri püskürterek hendeklerin içine fırlattılar, orada onların birçoğu öldü ve birçoğu ağır yaralandı; Türk Saladin daha önce kibirle söylediği bu sözlerin ardından yaşananları görünce son derece utandı.

Bunun üzerine Balligant izin isteyerek, Türkleri bu şekilde geri püskürttüğü için büyük bir sevinçle geri döndü; ertesi gün yeniden Saladin ile konuşmaya geldi ve aralarında uzun uzadıya görüşmeler gerçekleşti; nihai bir anlaşma olarak Saladin, Balligant'ın talebi üzerine şehri teslim etmeleri şartıyla içeridekileri esir almayacağını, her zengin ve nüfuzlu erkeğin on Bizans altını, her kadının beş Bizans altını ve her çocuğun bir Bizans altını fidye ödemesi karşılığında serbest bırakacağını kabul etti; ayrıca yedi bin fakir insanın toplamda iki bin Bizans altını ödemesine, iki kadının bir erkek, on çocuğun ise bir erkek sayılmasına izin verdi; bu anlaşmanın yapılmasından sonraki elli gün içinde şehirden ayrılmayan herkesin tamamen Saladin'in iradesine kalacağı kararlaştırıldı. Herkesin bu elli gün içinde kendi fidyesini ödemesi şartıyla, Saladin'in onları güvenli bir şekilde ve hiçbir tehlike olmaksızın Hristiyan topraklarına ulaştıracağı taahhüt edildi; böylece Türk Saladin kutsal Kudüs şehrini teslim aldı, adamlarıyla birlikte içeri girerek şehrin burçlarına ve kulelerine kendi bayraklarını ve armalarını diktirdi; ve böylece kutsal Kudüs şehri, Rabbimiz İsa Mesih'in enkarne olduğu bin yüz seksen dokuz (tarihsel olarak 1187) yılının Ekim ayının ikinci gününde Türklerin eline geçmiş oldu; burası daha önce dindar Hristiyan şövalyelerin ve hizmetkarların elinde bulunuyordu.
Türk Saladin kutsal Kudüs şehrini fethedip teslim aldığında, durumu elveren her Hristiyan yukarıdaki anlaşmaya göre fidyesini hemen ödedi; ancak fidye ödeyecek hiçbir şeyi olmayan çok büyük bir fakir Hristiyan kalabalığı vardı, bu yüzden Kudüs Patriği ve Balligant, her şeye gücü yeten Tanrı aşkına bu fakir Hristiyan halka merhamet etmesi için alçakgönüllülükle Saladin'e gidip yalvardılar. O sırada orada Saladin'in kardeşlerinden biri olan ve Safadin (Safadin) adıyla anılan biri bulunuyordu; kendisi kardeşinden bu fakir Hristiyanlardan bin tanesini kendisine bağışlamasını rica etti, onun bu ricası üzerine Saladin bin fakiri ona verdi; ardından beş yüz fakiri patriğe, beş yüz fakiri de Balligant'a bağışladı; böylece Safadin, kardeşi Saladin'in bu Hristiyanlara gösterdiği cömertliği görerek Tanrı onuruna bin fakir Hristiyanı serbest bıraktı. Ve Saladin, kardeşinin bu hayırseverliğini ve Tanrı onuruna iki bin Hristiyanı serbest bıraktığını gördüğünde, "Senyörler, sizler kendi hayrınızı yaptınız, şimdi ben de kendi hayrımı yapmak istiyorum" diyerek, her şeye gücü yeten Tanrı'nın onuruna geri kalan tüm yaşlı ve fakir Hristiyanları hiçbir ücret talep etmeden tamamen özgür bıraktı; böylece tüm Hristiyanların serbestçe ve güvenle gitmelerine izin verilmesini emretti. Ve fidyelerini ödeyen tüm zengin kadın ve erkekler Hristiyan topraklarına doğru yola çıktılar; onların arasında, kocaları önceki savaşlarda esir düşmüş olan ve Saladin'den kocalarını serbest bırakmasını alçakgönüllülükle rica eden çok sayıda soylu fakir kadın ve asilzade vardı; Saladin onların bu ricasını kabul ederek zindanlarındaki tüm kocalarını serbest bıraktı ve onlara iade etti. Hristiyanlar şehirden ayrıldıklarında, onlara eşlik etmeleri ve Hristiyan topraklarına güvenle ulaştırmaları için yanlarına çok soylu korumalar verdi; böylece Saladin soylulara verdiği tüm sözleri ve anlaşmaları tam bir sadakatle tuttu; ancak fidyelerini ödeyip ayrılan bu Hristiyanlar kendi topraklarına doğru ilerlerken, Trablus (Triple) şehrinin önüne vardıklarında, oranın Hristiyan halkı kapıları onların yüzüne kapattı ve onları şehre almak istemedi, hatta birçoğunu soyup mallarını ellerinden aldılar; bu yüzden Hristiyanlar Antakya'ya, bir kısmı Dimyat'a ve bir kısmı da İskenderiye'ye giderek

oralarda barınmak zorunda kaldılar; böylece kendi dindaşları onlara Saladin'den çok daha kötü bir düşmanlık göstermiş oldu.
Tüm Hristiyanlar bu şekilde kutsal Kudüs şehrinden ayrıldıktan sonra, Saladin Tanrı'nın bu kutsal tapınağına (Mescid-i Aksa / Kubbetü's-Sahra) girdi, kendi yasasına ve inancına göre orada dualar etti; ardından onun emriyle Süleyman Tapınağı (Mescid-i Aksa) hariç Kudüs'ün diğer tüm kutsal kiliseleri kirletildi, kiliselerin tüm çanları aşağı atılıp parçalandı, ayrıca kutsal mezar kilisesinin (Saint Sepulchre) üzerinde bulunan çok büyük ve güzel yaldızlı haç da pagan Türkler ve kafirler tarafından aşağı çekilerek büyük bir aşağılamayla yerde sürüklendi; ancak kronik, tüm bu çirkinliklerin Türk Saladin'in rızasıyla yapılmadığını açıkça belirtir. Bu işlerden sonra Saladin Kudüs'ten ayrıldı ve ordusuyla birlikte Sur (Sur/Tyre) şehrini kuşatmaya gitti; orada esir tutmakta olduğu Marki de Montferrat'yı (Büyük Marki) getirterek, şehrin kaptanı olan oğlu Coras'tan (Conrad) şehri kendisine teslim etmesini istedi; eğer şehri teslim ederse babasını ve tüm mülklerini ona geri vereceğini bildirdi. Ancak yiğit kaptan Coras, Saladin'e yanıt vererek onun mülklerine hiçbir ihtiyacı olmadığını, babasının ise zaten çok yaşlı olduğunu ve onun kendi arzusuyla şehri savunmaya devam edeceğini bildirdi; böylece Coras, Tanrı'nın yardımıyla Sur şehrini cesurca savunmaya devam etti; Saladin de deniz yoluyla Aka limanından ondört kadırga getirterek şehre saldırmaya çalıştı, ancak Sur şehrinde Espaigne (İspanya) ülkesinden gelmiş olan, yeşil armalar taşıyan çok soylu ve yiğit bir Hristiyan şövalye bulunuyordu, bu şövalye Cinople (Sinop) armalarıyla şehri sık sık savundu ve çok büyük kahramanlıklar sergiledi; öyle ki Saladin ve adamları onu hayranlıkla izlerlerdi. Coras daha sonra deniz yoluyla "verbotte" denilen savaş gemilerini suya indirdi, bu gemiler Saladin'in kadırgalarına öyle büyük zararlar verdiler ki Aka'dan gelen Türkler Sur şehrine yaklaşmaya cesaret edemediler; Sur'un soylu Hristiyanları ve gemilerdeki askerler büyük bir yiğitlikle saldırarak Saladin'in beş kadırgasını ele geçirip içindeki tüm Türkleri öldürdüler. Bunu yaptıktan sonra Saladin'in karadaki ordusuna da saldırdılar ve şehirdekilerin desteğiyle çok sayıda düşmanı katlettiler, ardından hep birlikte güvenle Sur şehrine çekildiler. Ve Saladin adamlarının uğradığı bu büyük zararı ve bozgunu gördüğünde, öfkesinden ve kederinden çılgına dönerek tüm kuşatma teçhizatlarını ve manjanıklarını bizzat ateşe verip yaktırdı, ardından adamlarıyla birlikte oradan ayrılarak Şam'a (Damas) geri döndü.

Comme Ioachin de Calabre uint annonçer au pape Vrbain troiziesme, la prinse de Hierusalem, & cõme l'archeuesque de sur uint pareillement dire & annonçer ceste aduenture au roy de Sicille, au roy de France, & au roy d'Angleterre, parquoy le pape Gregoire huitiesme ordonna une croisee de peine & de coulpe à ceux qui y roient Outre-mer.

CHAP. CXII.

EN ce temps vint Ioachin de ça l'arbre dire & annonçer au Pape Vrbain deuxiesme de ce nom comme la noble cité de Hierusalem auoit esté prin

se

GODEFFROY DE BVILLON. 555

se des turcs,& luy recita cõme les chrestiens auoiẽt esté exillez de leur cité de la saincte terre, & quand il ouit ces nouuelles de la captiuité de Hierusalem, & la misere des pauures chrestiens,il trespassa en allant en la ville de Ferrare là où il fut mis & ensepulturé,si prie à Dieu qu'il ait son ame,&vn peu de tẽps apres partit d'Outre-mer l'archeuesque de sur, lequel vint pareillement apporter ces nouuelles au pape Gregoire huitiesme de ce nom & successeur du pape Vrbain,lequel pour la pitié & compassion qu'il eut de la terre de Hierusalem & du pauure peuple chrestien,qui en auoit esté exillé si douloureusemẽt fit & ordonna vne croisee de peine & de coulpe à tous ceux qui se croiseroient & entreprendroient pour recouurer la terre de Hierusalé,&enuoya prescher la croisee par plusieurs & diuerses contrees de chrestiẽté,puis retourna l'archeuesque de la ville de sur & & repassa par le royaume de sicille,là où il annonça ceste doloureuse prinse de la cité de Hierusalé à Guillaume roy de sicille,parquoy le roy de sicille y enuoya trois cens cheualiers,& vn grand nõbre de nauires pour ayder à ceux qui y estoient encores à deffendre les villes des turcs & si auoit bien de liberé d'y aller luy mesmes en personne,mais il mourut peu de temps apres,& en cetẽps le pape Gregoire fit la paix entre ceux de Pise & de Genes,& apres qu'il eut fait ce traicté il mourut en la ville de Pise, là ou il fut ensepulturé en grãd reuerẽce,& fut esleu pape Clemẽt iij.de ce nõ,&quand la croisee fut prescheé soubs les deux papes Gregoire & Clement,l'empereur de Rome fut le premier qui print le signe de la croix & fit preparer ses gẽs-d'armes pour aller en ce

556 LA GENEALOGIE DE

ce saincte voyage,aider & donner secours pour recouurer la saincte terre,mais il mourut en Armenie, & eut la charge de ses gens-d'armes vn sien fils qui estoit Euesque,& pareillement se croiserent & prindrent ceste saincte & precieuse enseigne de la vraye croix Philippe le roy de France,Richart le roy d'Angleterre, Oudon le Duc de Bourgongne auec aussi vn grand nombre d'Archeuesques & Euesques de chrestienté,ensemble aussi les Venissiens,Genenois & les Pisiens,& plusieurs autres nobles princes & puissans seigneurs tant des pays de Flandres cõme de Prise,& plusieurs autres regions & contrees de chrestienté. Lesquels pour l'honneur de Dieu exposerent tous leurs corps & auoit pour aller au secour de la saincte terre de Hierusalem, laquelle estoit pour lors en la main & possession des Turcs.

Au temps de toutes les choses dessusdictes vindrent nouuelles au turc saladin,que le roy de France,& le roy d'Angleterre auec plusieurs autres princes barõs &cheualiers chrestiẽs le venoient assaillir pour recouurer la saincte terre de Hierusalem, dequoy il ne fut pas ioyeux ne trop asseuré en son pays car il estimoit qu'ils y deussent venir prendre port, si fit diligemment garnir & auitailler les villes,chasteaux & forteresses qui estoiẽt dessus la mer,& puis alla auec ses gens assaillir la ville de Triple.mais lors arriuerent en la ville de Sur les galleaces & nauires que Guillaume le roy de Sicille auoit enuoiees pour secourir à la saincte terre,& là furent receux ses gẽs à moult grand honneur & liesse,& puis Coras fit incontinent preparer aucuns des vaisseaux qu'il auoit pour aller au secours de Triple auec ceux qui estoiẽt venuz,

GODEFFROY DE BVILLON. 557

venuz,& en ceste compagnie estoit le cheualier du pays d'Espaigne,lequel portoit les armes verdes ainsi comme il est denãt dit.Et quand les galleres & nauires bien garnies de gens-d'armes furent arriuees deuãt Triple,les nobles chrestiens firent vne saillie en l'ost de saladin,là où le cheualier aux armes verdes fit de beaux & vaillans faits d'armes, & aussi firent plusieurs autres tellement qu'ils occirent vne grande quantité de turcs,&quand le turc saladin vit que ceux de la ville de Triple furent ainsi secourus, il leua son siege & se desloges, & delà s'en alla en la ville de Tourtouse, là ou il deliura de ses prisons le roy Guy de Lusignan auec dix cheualiers telz cõme il luy pleut choisir en ses prisons desquels prisonniers furent esleuz,le maistre des Templiers le Connestable,& Mareschal du royaume, auec sept autres des plus vaillans &nobles cheualiers du royaume,apres fit le turc saladin prendre le Marquis de Montferrat,lequel estoit en ses prisons, & le fit mener à son filz Coras, lequel estoit en la ville de sur,& quãd saladin eut ainsi deliurez les prisonniers dessus nommez,il se partit de la ville de Tourtouse & s'en alla assieger la cité de Villames, laquelle il print,& depuis la laissa,pource qu'il congneut qu'il ne la pouuoit pas bien seurement tenir pour le fort chasteau de Mageot qui est assez pres de là lequel chasteau les chrestiens tenoient encores en leur possession,puis se partit de ce lieu le turc saladin &alla assieger la ville de Gibel, laquelle il print & gaigna par force,&puis la garnist de ses gens,apres s'en alla assieger la ville de la Lische, laquelle il print pareillement,& y mist garnison de ses gens,consequẽment

558 LA GENEALOGIE DE

ment apres alla au pays d'Anthioche,mais il n'y fit pas grand arrest,si s'en alla au lieu dit la Roche Guillaume,où il cuidoit trouuer vn cheualier, lequel il haioit grãdement,& puis il retourna deuers le port d'Acre auec ses gens.

Apres que le turc saladin eut deliuré le roy Guy de Lusignan de ses prisons,luy & la roine sa femme allerent iusques deuant la ville de sur, mais Coras filz du Marquis de Montferrat qui estoit seigneur & capitaine d'icelle ville ne les voulut onc receuoir ne les laisser entrer dedans la ville, dont quand le roy se vit refusé du capitaine il enuoia iusques dedans la ville de Triple pour querir & faire venir les nauires que le roy de Sicille auoit enuoyees pour le secours de la saincte terre ainsi comme dit est, & les fit aller deuant Acre,& auec eux alla le roy Guy de Lusignan auec si peu de gens cõme il peut auoir & tellement qu'à l'aide des Sicilliens & des nauires alla assieger la ville d'Acre, & fit grand merueilles d'armes,car il y auoit quatre fois autant de gens-d'armes de dans la ville comme il y auoit dehors, & si ne furent onc si hardis d'yssir hors, mais enuoyerent diligemment messages à Saladin pour luy annonçer comment le roy Guy de Lusignan les auoit assiegez dedans Acre.

Et quand Saladin ouyt ces nouuelles il se partit de là où il estoit,& tout batant s'en alla pour cuider leuer le siege,&tant marcha auant qu'il se vint loger assez pres de noz gens, & si est assauoir qu'il estoient bien dix turcs pour vn chrestien,mais les dessus dits chrestiens se porterent si vaillamment que le siege dura bien vn an en ceste maniere, & à ce siege vint

GODEFFROY DE BVILLON. 559

vint & arriua le fils de l'Empereur de Rome,lequel amena les gens de son pere,si est assauoir de rechef que Philippe le roy de France,& Richard roy d'Angleterre ne vindrent pas si tost Outre-mer, car ils guerroioient ensemble par aucũ discord & different qu'ils auoient l'vn contre l'autre, mais apres que le roy de France eut conquesté aucunes villes & pays sur le roy d'Angleterre,ils traicterent la paix ensemble,& puis apres icelle paix le roy de France assembla ses gens auec vn moult grand tresor, & fit tant par plusieurs iournees qu'il arriua au siege d'Acre auecques les autres chrestiens,lesquels le reçeurent moult honnorablement & en grand reuerence, & en la compagnie du roy estoient, venuz & arriuez audit siege,le duc de Bourgongne, le conte de Chãpaigne,le conte de Blais, le conte de Sanxerre, le conte de Clermont, le conte de Flandres, le conte de saint Paul, le conte de Poitiers,auecques plusieurs autres Barons & cheualiers, ensemble aussi plusieurs deuots archeuesques & Euesques desquels n'est possible de dire ou reciter les noms. Et le cõte de Damp-martin demeura auecques l'Archeuesque de Reins pour garder,& conseiller le royaume de France.Et quand le roy de France & tous les princes & barons dessusdits furent arriuez au siege d'Acre,la ville fut assiegee,circuye & enclose de l'vne des parties iusques à l'autre.Et quand le turc Saladin vit & apperçeut si grand nombre de chrestiens,& tous grans princes arriuer au siege, il manda de sa part tant & si grand abondance de turcz qu'il assaillit les chrestiens de toutes pars, mais les nobles & deuots chrestiens estoiẽt fermez & de fors palais

560 LA GENEALOGIE DE

palais du costé deuers saladin, en telle maniere qu'õ ne les pouuoit pas prendre de leger, mais ils estoiẽt si fors & aspres à faire ennuhir l'vn l'autre & quand les nobles chrestiens assailloient la ville d'Acre les sarrazins & payens assailloient les chrestiens,si est à notter que ceux qui estoient dedans Acre, auoient grand disette de viures,&pareillement estoit moult cher le pain &le vin auec autres vitailles en l'ost des chrestiens dont ils auoient tref-grand meschef, & en ce temps mourut sibile la femme du roy Guy de Lusignan,auec quatre enfans qu'elle auoit, & ainsi escheut le royaume de Hierusalem à Ysabel femme de Hainfroy du Toron, desquel a esté parlé deuant en plusieurs passages,si m'en tairay pour le present, & durant tout le siege deuant la ville d'Acre fit tant le roy d'Angleterre qu'apres vne espace de temps vint & arriua au royaume de Chipre, & là en ce dit pays trouua sa sœur qui auoit esté femme du feu roy de sicille, lequel en son viuãt auoit enuoyé secours de ses gens en la saincte terre, & auec icelle sœur du roy d'Angleterre estoit la sœur du roy de Nauarre, laquelle fit esponser à son dict frere le roy d'Angleterre en luy disant que sa mere luy auoit mandé en ceste maniere,si la creut son frere & espousa la sœur du Roy de Nauarre,combien qu'il eut pour lors fiãcé la propre sœur germaine du tref chrestien roy de France, & apres ces choses & le mariage consommé entre les parties dessusdictes se partit du pays de Chipre le roy d'Angleterre nommé le bon Richard pour venir au siege d'Acre auec les autres chrestiẽs mais deuant qu'il y fut arriué perdirent bien noz gens deux mille hommes de pied, lesquels estoient allez

GODEFFROY DE BVILLON. 561

allez en fourrage pour auoir des viures,& vn peu apres arriua ledit Richard au siege d'Acre auec le Roy de France,lesquelz quand ilz se trouuerent ensemble firent grand honneur l'vn à l'autre. Et quãd ces deux Rois furent ainsi assemblez,il ne tarda pas longuement que ceux de la ville d'Acre se rendirent aux chrestiens, lesquelz reçeurent les Turcz qui estoyent dedans à mercy par telle composition que le Turc saladin deuoit rendre la vraye croix de nostre sauueur Iesus-Christ,laquelle auoit esté perdue quand Guy de Lusignan le Roy de Hierusalem auoit esté prins prisonnier, & si deuoit auec ce rendre les prisonniers chrestiens qu'il auoit dedans ses prisons,Et en ceste maniere fut Acre réduè à noz gens,l'an mil cent quatre vingtz & onze, apres les choses dessusdites firtant Coras seigneur & chef de la ville de Sur,que Hainfroy de Toron fut separé & departy de sa femme Ysabel pour cause de sa cheticité,& depuis l'espousa & la tint comme sa femme disant que Hainfroy n'estoit pas homme suffisant pour tenir terre ne seigneurie, dequoy est possible que Dieu nostre souuerain seigneur n'estoit pas content de ceste chose.

Calabria'lı Ioachin'in (Calabria'lı Joachim) Papa III. Urbain'e kutsal Kudüs şehrinin düşüşünü haber vermeye gelmesi; ve aynı şekilde Sur (Sur/Tyre) Başpiskoposunun bu hadiseyi Sicilya Kralı, Fransa Kralı ve İngiltere Kralı'na bildirmesi, bunun üzerine Papa VIII. Gregoire'ın deniz aşırı topraklara gidecek olanlar için tam bir günah çıkarma ve bağışlanma haçı (Haçlı Seferi) ilan etmesi hakkındadır.

BÖLÜM CXII

Bu zamanlarda Calabria'lı Ioachin (Calabria'lı Joachim), Papa III. Urbain'e (matbaa hatasıyla metinde II. Urbain basılmıştır) kutsal Kudüs şehrinin Türkler (turcs) tarafından fethedildiğini ve alındığını haber vermek üzere geldi; Hristiyanların kutsal topraklardaki şehirlerinden nasıl sürülüp sürüldüklerini ona bir bir anlattı. Papa Kudüs'ün esareti ve zavallı Hristiyanların çektiği sefalet hakkındaki bu acı haberleri işittiğinde, duyduğu derin kederle sarsılarak Ferrare (Ferrara) şehrine doğru yoldayken hayata gözlerini yumdu ve orada defnedildi, Tanrı onun ruhuna merhamet etsin. Çok kısa bir süre sonra Sur (Sur/Tyre) Başpiskoposu deniz aşırı topraklardan yola çıktı; aynı acı haberleri Papa Urbain'in halefi olan Papa VIII. Gregoire'a ulaştırdı. Papa Gregoire, Kudüs topraklarına ve sürgüne gönderilen zavallı Hristiyan halka duyduğu büyük acıma ve şefkatle, Kudüs topraklarını geri almak üzere bu kutsal yolculuğa (Haçlı Seferi) çıkacak ve bunu üstlenecek olan herkes için tam bir günah

çıkarma ve kefaret haçı ilan edip emretti; bu seferin duyurulması için Hristiyan aleminin birçok farklı bölgesine vaizler gönderdi. Ardından Sur Başpiskoposu geri döndü ve Sicilya krallığından geçerek bu acı kayıp haberini Sicilya Kralı Guillaume'a (II. Guillaume) bildirdi; bunun üzerine Sicilya Kralı, Türklerin (turcs) elindeki şehirleri hala savunanlara yardım etmek üzere hemen üç yüz şövalye ve çok sayıda savaş gemisi gönderdi; hatta bizzat kendisi de gitmeye niyetlenmişti ancak kısa süre sonra vefat etti. Bu sıralarda Papa Gregoire, Pise (Pisa) ve Genes (Ceneviz) halkı arasındaki düşmanlığa son vererek barış sağladı ve bu anlaşmayı yaptıktan hemen sonra Pisa şehrinde büyük bir hürmetle defnedilerek vefat etti; yerine Papa III. Clement seçildi. Haçlı Seferi bu iki papanın (Gregoire ve Clement) otoritesi altında her tarafta vaaz edildiğinde, Roma İmparatoru (Friderik Barbarossa) kutsal topraklara gitmek üzere haç işaretini alan ve askeri güçlerini hazırlatan ilk hükümdar oldu; ancak kendisi Ermenistan (Anadolu/Çukurova) topraklarında vefat etti ve ordusunun komutasını, kendisi bir piskopos olan öz oğluna bıraktı. Aynı şekilde Fransa Kralı Philippe (II. Philippe) ile İngiltere Kralı Richard (I. Richard/Aslan Yürekli Richard), Bourgogne Dükü Oudon, Hristiyan aleminin çok sayıda başpiskoposu ve piskoposu, Cenevizliler, Venedikliler, Pisalılar, Flandre ve Frise (Frizya) topraklarından birçok soylu prens ve güçlü senyör, Tanrı'nın onuru için canlarını ve mallarını feda ederek, o sırada tamamen Türklerin (Turcs) elinde ve işgali altında bulunan kutsal Kudüs topraklarını kurtarmak amacıyla bu kutsal yolculuğa çıktılar. Tüm bu anlatılan hadiseler gerçekleştiği sırada, Fransa Kralı, İngiltere Kralı ve birçok Hristiyan baronun kutsal Kudüs topraklarını geri almak üzere kendisini istila etmeye geldikleri haberleri Türk Saladin'e (Selahaddin Eyyubi) ulaştı; kendisi bu haberlerden ötürü hiç de memnun olmadı ve ülkesinde kendini güvende hissetmedi; çünkü onların gelip limanları ele geçireceğini çok iyi biliyordu. Bu yüzden elindeki tüm şehirleri, kaleleri ve tahkimatları adamlarıyla birlikte gayretle donatıp yiyecek tedariki sağladı; ardından kendi askeri güçleriyle birlikte Trablus (Triple) şehrini kuşatmaya gitti. Ancak o sırada Sicilya Kralı Guillaume tarafından kutsal topraklara yardım için gönderilmiş olan kadırgalar ve savaş gemileri tam vaktinde Trablus limanına ulaştılar; halkımız onları çok büyük bir onur ve sevinçle karşıladı, ardından Coras (Conrad de Montferrat) Trablus'un yardımına gitmek üzere elindeki gemileri hemen hazırlattı; ve İspanya topraklarından gelmiş olan, yeşil armalar taşıyan o soylu şövalye de bu ordunun içindeydi. Bu savaş gemileri ve askeri güçler tam donanımlı olarak Trablus'a ulaştıklarında, soylu Hristiyanlar Saladin'in ordusunun üzerine ani bir saldırı (huruc) düzenlediler; yeşil armalı şövalye orada öyle büyük kahramanlıklar sergiledi ki düşmandan çok büyük bir kalabalığı katlettiler ve büyük miktarda ganimet kazandılar. Türk Saladin, Trablus şehrinin bu şekilde kurtarıldığını ve desteklendiğini gördüğünde kuşatmayı kaldırdı, ordusunu oradan çekerek Tourtoufe (Tartus) şehrine gitti; orada zindanında tuttuğu Kudüs Kralı Guy de Lusignan'ı, Tapınak Şövalyelerinin büyük üstadını, krallığın başkomutanını ve mareşalini, yanlarındaki yedi yiğit şövalyeyle birlikte serbest bırakıp özgür kıldı. Ardından Türk Saladin, esir tuttuğu Marki de Montferrat'yı (Büyük Marki) yanına aldı ve onu Sur şehrindeki oğlu Coras'ın huzuruna çıkarttı; ancak daha önce anlatıldığı gibi Coras babasının serbest bırakılması karşılığında şehri teslim etmeyi kesinlikle reddettiğinde, Saladin oradan

ayrıldı, Villames kalesini kuşatıp zorla aldı, fakat orayı kalıcı olarak elinde tutamayacağını bildiği için yıktırdı; oradan Gibel (Cübeyl) şehrini kuşatıp zorla fethetti ve içine kendi adamlarından muhafızlar koydu; ardından Lifehe şehrini kuşatarak burayı da aynı şekilde ele geçirdi ve orayı da kendi garnizonuyla donattı. Buradan Antakya topraklarına geçti ancak orada çok uzun süre kalmayarak Roche Guillaume kalesine yöneldi; zira orada nefret ettiği bir şövalyenin bulunduğunu biliyordu, fakat en nihayetinde kendi adamlarıyla birlikte yeniden Aka (Acre) limanına geri döndü. Türk Saladin Kudüs Kralı Guy de Lusignan'ı zindandan serbest bıraktıktan sonra, kral ve karısı kraliçe doğrudan Sur (Sur/Tyre) şehrinin önüne gittiler; ancak şehrin efendisi ve kaptanı olan Marki'nin oğlu Coras, kralı hiçbir şekilde içeri kabul etmek istemedi ve kapıları onun yüzüne kapattı. Kral şehre girmekten menedildiğinde, gemiler getirtmek üzere Trablus şehrine elçiler gönderdi; Sicilya Kralının kutsal topraklara göndermiş olduğu o savaş gemilerini alarak doğrudan Aka (Acre) şehrinin önüne gitti ve yanındaki az sayıda adamla birlikte büyük bir cesaret sergileyerek Aka şehrini kuşatmaya başladı; Sicilyalıların ve gemilerin desteğiyle şehrin dış kısımlarında büyük başarılar elde etti; zira Aka şehrinin içinde dışarıdakinden dört kat daha fazla askeri güç bulunuyordu ve içeridekiler dışarı çıkmaya cesaret edemiyorlardı. Bunun üzerine Aka'dakiler, Kudüs Kralı Guy de Lusignan'ın kendilerini kuşatma altına aldığını bildirmek üzere aceleyle Saladin'e haberciler gönderdiler. Ve Saladin bu haberleri işittiğinde bulunduğu yerden ayrıldı ve kuşatmayı kırmak amacıyla tüm gücüyle yola çıktı; o kadar hızlı ilerledi ki çok geçmeden bizim insanlarımızın yakınında konakladı; öyle ki Hristiyanlar kendilerini bir tarafta Türklerin (turcs), diğer tarafta ise Aka şehrindekilerin arasında buldular; ancak dindar Hristiyanlar kendilerini öyle yiğitçe ve kahramanca savundular ki bu kuşatma tam bir yıl ve bir gün boyunca bu şekilde devam etti; ve bu kuşatma sırasında Roma İmparatoru'nun oğlu (Swabia Dükü VII. Friedrich) kendi babasının ordusunu toplayarak Aka kuşatmasına ulaştı; arkasından Fransa Kralı Philippe ve İngiltere Kralı Richard da deniz yoluyla yola çıktılar, aralarındaki bazı anlaşmazlıkları çözerek barış yaptıktan sonra Fransa Kralı kendi ordusu ve büyük hazinesiyle birlikte Aka kuşatmasına gelip ulaştı; orada bulunan Bourgogne Dükü, Şampanya (Champaigne) Kontu Henri, Blais Kontu, Sanxerre Kontu, Clermont Kontu, Flandre Kontu, Saint Paul Kontu, Poitiers Kontu ve daha birçok Hristiyan baron, şövalye ve başpiskopos tarafından çok büyük bir hürmet ve onurla karşılandı. Fransa Kralı ve tüm bu prensler Aka kuşatmasına ulaştıklarında şehir her taraftan tamamen kuşatıldı, etrafı sarıldı ve kapatıldı; ve Türk Saladin Hristiyanların bu büyük kalabalığını ve tüm soylu prenslerin kuşatmaya ulaştığını gördüğünde, kendi topraklarından her tarafa haber göndererek çok büyük miktarda Türk (turcz) topladı; öyle ki Hristiyanlara her taraftan saldırmaya başladı, ancak soylu ve dindar Hristiyanlar Saladin'in tarafındaki sarayların ve tahkimatların önünde öyle sağlam ve sarsılmaz duruyorlardı ki Türkler onları kolayca alt edemiyordu. İki taraf arasında öyle sert ve amansız çarpışmalar oluyordu ki, soylu Hristiyanlar Aka şehrine saldırdığında Sarazenler (sarrazins) ve putperestler de dışarıdan Hristiyanlara saldırıyorlardı; ayrıca Aka şehrinin içinde çok büyük bir yiyecek ve kıtlık baş göstermişti, aynı şekilde Hristiyan ordusunda da ekmek ve şarap çok pahalılanmıştı ve adamlarımız büyük bir darlık çekiyorlardı; tam

bu sırada Kudüs Kralı Guy de Lusignan'ın karısı Kraliçe Sibille (Sibyl) ve yanındaki dört çocuğu hastalanarak vefat ettiler; böylece Kudüs krallığının veraseti, daha önce bahsedilen Toron'lu Hainfroy'un karısı olan Ysabel'e (Ibelin'li Isabella) geçti; ve tüm bu Aka kuşatması sürerken İngiltere Kralı Richard (Aslan Yürekli Richard) Kıbrıs krallığını fethetti, orada bulunan ve eski Sicilya Kralının dul eşi olan kendi kız kardeşini kurtardı, ardından Navarre Kralının kızıyla evlendi; tüm bu işleri tamamladıktan sonra iyi Kral Richard, diğer Hristiyanlarla birlikte Aka kuşatmasına gelmek üzere Kıbrıs'tan ayrıldı, ancak yolda adamlarımız yiyecek aramak üzere forage (erzak toplama) işine çıktıklarında düşmanlar tarafından pusuya düşürülerek iki bin yaya askerimiz kaybedildi.

Çok geçmeden Kral Richard, Fransa Kralı ile birlikte Aka kuşatmasına ulaştı; bu iki kral bir araya geldiğinde birbirlerine çok büyük onur gösterdiler; ve bu iki kral ordularıyla birleştiğinde çok zaman geçmedi ki Aka şehrindekiler Hristiyanlara teslim olmak zorunda kaldılar; içerideki Türkler (Turcz) merhamet dilenerek şehri teslim ettiler ve yapılan anlaşmaya göre Türk Saladin, Kudüs Kralı Guy de Lusignan esir düştüğünde kaybedilmiş olan Kurtarıcımız İsa Mesih'in kutsal haçını (vraye croix) Hristiyanlara geri iade edecek, ayrıca zindanlarında tuttuğu tüm Hristiyan esirleri de serbest bırakacaktı; ve bu şekilde Aka şehri, bin yüz doksan bir (1191) lütuf yılında adamlarımıza geri verilmiş ve teslim edilmiş oldu; tüm bu şeylerden sonra Sur şehrinin efendisi ve lideri olan Coras, Toron'lu Hainfroy'un zayıflığını ve acizliğini öne sürerek karısı Ysabel'i (Isabella) ondan ayırttı ve o kadını bizzat kendisi eş olarak aldı; ki egemenimiz Tanrı'nın bu adaletsiz işten hiç hoşnut kalmadığı aşikardır.

Kitabın birinci sayfasında "la prinse de Hierusalem auoit esté prinse des turcs" ifadesi yer almaktadır. Aynı şekilde yazar, ikinci sayfada yardım giden orduları tanımlarken "les villes des turcs" kelimelerini kullanmaktadır. İlerleyen sayfalarda ise yazar Türk ordusunu og aktörleri tanımlamak için doğrudan "Turcs", "turcs", "Turcz" og "turcz" kelimelerini kullanmakta; ayrıca toplulukları ayırt etmek için "sarrazins" kelimesine de yer vermektedir. Orijinal metinde "Müslüman" kelimesi hiçbir yerde zikredilmemiştir. Birincil Haçlı kaynağının yazarı, hiçbir yoruma yer bırakmayacak şekilde Saladin'i (Selahaddin Eyyubi) ve komutasındaki Türk ordusunu doğrudan bu kimliklerle kaydetmektedir.

Comme le Turc saladin s'excusa par deux fois de dõner la croix de nostre Seigneur, ainsi comme il auoit promis aux nobles.

CHAP. CXIII.

APres que la ville d'Acre fut rendue aux chrestiens ainsi cõme dessus est dit, vint le iour que le Turc saladin deuoit rendre la vraye croix, parquoy le Roy Guy de Hierusalem l'enuoya querir: mais saladin luy fit

Nn

priet qu'il luy donnat delay pour la rẽdre iusques à vne autre iournee: car pour le present n'y pouuoit entendre, & le Roy luy donna delay, & suffeance de ceste matiere. Et quand la iournee que saladin auoit demandee fut venue, le Roy luy enuoya derechef demander la vraye croix de nostre Seigneur, & il fut deffaillant de ce faire: mais demanda encores vne autre iournee laquelle luy fut ottroyee: mais il n'y compatut point encores: mais deffaillit de tout ce qu'il promis aux Rois de Hierusalem, de France & d'Angleterre, parquoy les Rois firent couppẽr & trẽcher les testes de tous ceux qui estoyent en Acre. Et quand le Turc Saladin en eut les nouuelles il fit abattre le chasteau d'Escalonne, & assez tost apres ces choses mourut & trespassa le cõte de Flãdres, & si fut aussi moult malade le Roy de France, parquoy il retourna en son pais incontinent apres ce qu'il fut guery, & mena auec luy aucuns de ses gens: mais toutesfois en demoura il encores vne grãde quantité pour secourir & aider aux chrestiens en la saincte terre, desquelz le Roy de France en donna la charge & conduitte au Duc de Bourgongne, lequel puis apres fit grandement son deuoir de les garder & entretenir.

Or vindrent nouuelles au Roy d'Angleterre, & aux barons de France que la saincte cité de Hierusalem estoit pour lors dẽgarnie de turcs, & n'y auoit pas grand deffence dedans, parquoy les nobles chrestiens la pouuoyent assez facillement reprendre & conquester, dont ces nouuelles ouies manda ledit Roy Richard d'Angleterre tous les barons pour tenir conseil, auquel fut conclud & deliberé qu'ilz

iroient

iroyent mettre le siege deuant la ville de Hierusalem, si se prepara chacun endroit soy au mieux que possible luy fut, & ainsi se partirent d'Acre, & allerent iusques à cinq lieues pres de Hierusalem, & vn matin qu'ilz deuoient marcher auãt ledit Roy d'Angleterre auoit entreprins d'estre en l'aduantgarde de toute l'armee des chrestiens, & le Duc de Bourgonne en l'arriere-garde, & ainsi comme le Roy de Angleterre estoit à chemin, le Duc de Bourgongne manda les François & leur dit Seigneurs vous sçauez que le noble Roy de Frãce n'est pas icy en ceste armee: mais la fleur du Royaume y est, & toutesfois si nous prenons & conquestons la terre saincte de Hierusalem, chacun dira par commune renommee qu'aura fait le Roy d'Angleterre, & ainsi n'y pourrons auoir aucun honneur ne renõ de prouẽsse, pourquoy se vous me voulez croire nous retourpetons en Acre, & lors s'accorderent aucuns à ceste oppinion, & les autres estoyent au contraire & desireroyent d'aller auant: mais quand le Roy Richard sçeut ceste nouuelle, combien qu'il fut ia à deux lieues pres de Hierusalem, si retourna il droict en Acre, & ainsi firent tous les autres: mais la commune renommee estoit, si que les chrestiens eussent marché auant ilz eussent à leur aise & sans grand effort reprinse & gaignee la saincte terre de Hierusalem, & vn peu apres qu'ilz furent retournez en Acre, le Duc de Bourgongne fut merueilleusement malade, & tellement qu'il alla de vie à trespas, & lors assembla le Roy d'Angleterre son ost, & alla par mer, & les Frãçois par terre, & le Roy d'Angleterre arriuãt au chasteau de Iaffes, il trouua q les

sarrazins & turcz gens de saladin l'auoyent prins & desia luyoyent & enterroyent les chrestiens pour les mener tous prisonniers, & incontinent que le Roy Richard d'Angleterre sçeut & ouit ceste nouuelle il fit si vaillamment auec ses gẽs que par force & noble prouesse deliura de captiuité tous les chrestiens qu'ainsi estoient prins, & liez pour enuoier en prison & gaigna le chasteau de Iaffes & là fit occir tous les Turcz, & lors fut merueilleusement redouté le roy Richard par toute la terre du pais de Surie & tellement que sa hardiesse estoit moult renommee par tout, & ia auoit le Roy Richard d'Angleterre prins l'Isle de Chippre en venant à ce sainct voyage pour recouurer la terre saincte: mais il vendit icelle Isle de Chippre au Roy Guy de Lusignan, lequel puis apres la fit bien peupler de ses gens au mieux que possible luy fut, & apres ceste vendition le Roy d'Angleterre print deux fors chasteaux en Surie: c'est à sçauoir le Daron & Gadres, & puis y mit garnison de ses gens, & cõsequemment comme celuy qui cherchoit tousiours à profiter pour recouurer la terre saincte, rencontra vne grande nauire sur la mer, en laquelle y auoit plusieurs Sarrazins qui alloyent en marchandise, lesquelz il print & cõquit vaillãment & y gagna de grands biens de quoy il fit reformer & fortifier le chasteau d'Escalonne, & tantost apres mourut le Roy Guy de Lusignan qui auoit esté le dernier Roy de Hierusalem, & pareillement fut incontinent apres occis Coras qui estoit seigneur & capitaine de Sur ainsi qu'il est dit, si fut dommage de sa mort: car il estoit vaillant chevalier, & que moult bien auoit deffendu & gardé

les

les chrestiens, dont il auoit eu la charge, puis deux iours apres ce qu'il fut occis, le Roy d'Angleterre fit espouser sa femme au conte de Champaigne, laquelle estoit droicte heritiere du Royaume de Hierusalem, & lors auoit esté le Roy Richard d'Angleterre quatre ans au pais d'outre-mer, si dit au conte de Chãpaigne qu'il vouloit retourner iusques en son pais, parquoy ils tindrent ensemble conseil, & deliberẽrẽt qu'il seroit bon d'auoir treues auec saladin, si les y demanderent noz gẽs, & apres qu'elles furẽt publiees par tout le pais, le Roy d'Angleterre promit & iura au cõte de Champaigne qu'il retourneroit vers luy en brief temps & amenerroit si grand nombre de gens que s'il plaisoit à Dieu nostre souuerain Seigneur, il recouureroit la saincte cité de Hierusalem, & courõneroit Roy le conte de Champaigne: car à luy seul competoit le Royaume à cause de sa femme, & puis se partit le Roy d'Angleterre en prenant humblement congé du conte de Champaigne, & de tous les autres seigneurs & barons, & retourna en son pais.

Türk Saladin'in (Selahaddin Eyyubi), soylulara vaat etmiş olduğu üzere Rabbimizin haçını geri iade etmekten iki kez nasıl kaçındığı hakkındadır.

BÖLÜM CXIII

Aka şehri Hristiyanlara teslim edildikten sonra, daha önce anlatıldığı gibi, Türk Saladin'in gerçek haçı geri iade etmesi gereken gün geldi; bu yüzden Kudüs Kralı Guy onu almaya gönderdi, ancak Saladin bu meselenin görüşülmesi için kendisine başka bir güne kadar süre verilmesini rica etti ve Kral ona bu süreyi ve ertelemeyi tanıdı. Ve Saladin'in talep ettiği gün geldiğinde, Kral Rabbimizin gerçek haçını geri istemek üzere yeniden gönderdi, fakat o bunu yerine getirmekte yine kusurlu davrandı; yine de kendisine bağışlanan bir başka gün için süre istedi; ancak o günde de yine sözünde durmadı; Kudüs, Fransa ve İngiltere krallarına vaat ettiği şeylerin hiçbirini yerine getirmeyerek tamamen kusurlu kaldı, bu yüzden krallar Aka'da esir tutulan herkesin başlarının kesilmesini emrettiler. Ve Türk Saladin bu haberleri aldığında Askalon kalesini yıktırdı; bu olaylardan kısa bir süre sonra Flandre Kontu vefat etti, Fransa Kralı da ağır bir hastalığa yakalandı, bu yüzden iyileşir iyileşmez hemen kendi ülkesine geri döndü ve giderken yanına bazı adamlarını aldı; ancak kutsal topraklardaki Hristiyanlara yardım ve destek olması için büyük bir kalabalığı geride bıraktı, bunların yönetimini ve komutasını Bourgogne Dükü'ne verdi, o da sonrasında onları korumak ve geçindirmek konusunda görevini büyük bir gayretle yerine getirdi.

Sonra İngiltere Kralı'na ve Fransa baronlarına, kutsal Kudüs şehrinin o sırada Türklerden yoksun kaldığı ve içinde büyük bir savunma bulunmadığı, bu yüzden soylu Hristiyanların orayı çok kolayca geri alıp fethedebilecekleri haberleri ulaştı; bu haberler üzerine İngiltere Kralı Richard tüm baronları bir konseyde topladı, orada Kudüs şehrinin önüne kuşatma kurmaya gitmeleri kararlaştırıldı ve kendilerini olabilecek en iyi şekilde hazırladılar; böylece Aka'dan ayrılıp Kudüs'e beş fersah mesafeye kadar ilerlediler ve sabahleyin yürüyüşe geçecekleri sırada İngiltere Kralı tüm Hristiyan ordusunun öncü birliğini üstlenmişti, Bourgogne Dükü ise artçı birlikteydi; ve İngiltere Kralı yoldayken Bourgogne Dükü yolları sordu ve adı geçen senyörlere dedi ki: "Bilirsiniz ki soylu Fransa Kralı bu orduda bizzat bulunmuyor; ancak krallığın çiçeği buradadır ve eğer biz kutsal Kudüs topraklarını alıp fethedersek, herkes ortak bir namla bunu İngiltere Kralı'nın yaptığını söyleyecektir; böylece bizler kahramanlığımızdan hiçbir onur ve nam kazanamayacağız, bu yüzden bana inanın ve Aka'ya geri dönelim." Ve o sırada bazıları bu fikre katıldılar, diğerleri ise aksini savunup daha ileri gitmeyi arzuladılar; ancak Kral Richard Kudüs'e sadece iki fersah mesafedeyken bu haberi aldığında doğrudan Aka'ya geri döndü ve diğerleri de aynı şekilde yaptı; oysa ortak nam ve kanaat şuydu ki, eğer Hristiyanlar yürüyüşlerine devam etselerdi kutsal Kudüs topraklarını çok büyük bir kolaylıkla ve büyük bir zahmet çekmeden geri almış ve kazanmış olacaklardı; ve onlar Aka'ya geri döndükten kısa bir süre sonra Bourgogne Dükü ağır bir hastalığa yakalandı, öyle ki hayata gözlerini yumdu; bunun üzerine İngiltere Kralı kendi ordusunu topladı ve deniz yoluyla gitti, Fransızlar ise karadan ilerlediler. İngiltere Kralı Yafa kalesine ulaştığında, Saladin'in adamları olan Sarazenlerin ve Türklerin orayı almış olduğunu, Hristiyanları esir etmek üzere yakalayıp zincire vurduklarını gördü. İngiltere Kralı

Richard bu haberi duyar duymaz adamlarıyla birlikte öyle yiğitçe saldırdı ki, güç kullanarak ve soylu bir kahramanlıkla esir alınmış olan tüm Hristiyanları esaretten kurtardı, Yafa kalesini kazandı, oradaki tüm Türkleri katletti; ve o andan itibaren Kral Richard'ın adı tüm Suriye topraklarında harika bir korku ve dehşet saldı, öyle ki onun cesareti her yerde büyük bir nam kazandı; bizzat Kral Richard bu kutsal yolculuğa gelirken Kıbrıs adasını fethetmişti; ancak o Kıbrıs adasını sonradan orayı kendi adamlarıyla olabilecek en iyi şekilde iskan ettiren Kudüs Kralı Guy de Lusignan'a sattı ve bu satıştan sonra İngiltere Kralı Suriye'de iki güçlü kale daha ele geçirdi: bunlar Daron ve Gadres kaleleriydi, içlerine kendi adamlarından garnizonlar koydu; ardından kutsal topraklarını geri almak için her zaman fırsat kollayan biri olarak, denizde ticaret amacıyla gitmekte olan ve içinde birçok Sarazenin bulunduğu büyük bir gemiyle karşılaştı, burayı yiğitçe ele geçirerek büyük mallar kazandı, bu kazançla Askalon kalesini yeniden inşa ettirip tahkim ettirdi; ve çok geçmeden Kudüs'ün son kralı olan Kral Guy de Lusignan vefat etti, aynı şekilde hemen ardından Sur şehrinin efendisi ve kaptanı olan, ölümü büyük bir kayıp sayılan Coras da katledildi; çünkü kendisi yiğit bir şövalyeydi ve sorumluluğu altındaki Hristiyanları çok iyi koruyup savunmuştu. Onun katledilmesinden iki gün sonra İngiltere Kralı, onun karısını Kudüs krallığının doğrudan varisi olduğu için Şampanya Kontu Henri ile evlendirdi; ve o sırada Kral Richard deniz aşırı topraklarda dört yıl kalmıştı, Şampanya Kontuna kendi ülkesine geri dönmek istediğini bildirdi, bu yüzden birlikte konsey topladılar ve Saladin ile bir ateşkes yapmanın iyi olacağına karar verdiler; adamlarımız gidip bu ateşkesi talep ettiler ve ateşkes tüm ülkede ilan edildikten sonra İngiltere Kralı, Şampanya Kontuna kısa bir süre içinde kendisine geri döneceğine ve yanına öyle büyük sayıda insan getireceğine söz verip yemin etti ki, eğer egemenimiz Tanrı lütfederse kutsal Kudüs şehrini geri alacak ve Şampanya Kontunu kral olarak taçlandıracaktı; çünkü karısı nedeniyle krallık hakkı sadece ona aitti; ve ardından İngiltere Kralı, Şampanya Kontundan ve diğer tüm senyör ile baronlardan alçakgönüllülükle izin alarak ayrıldı ve kendi ülkesine geri döndü.

Kitabın birinci sayfasının başlığında "Comme le Turc Saladin s'excusa" ifadesi yer almaktadır. Aynı sayfanın alt satırlarında ve ikinci sayfada yazar, Türk ordusunu ve askeri güçleri tanımlarken doğrudan "turcz" ve "turcs" kelimelerini kullanmaktadır. Üçüncü sayfada ise Yafa'daki düşman kuvvetlerini tanımlamak için "sarrazins & turcz gens de saladin" ifadesi açıkça zikredilmiştir. Orijinal metinde "Müslüman" kelimesi hiçbir yerde geçmemektedir. Birincil Haçlı kaynağının yazarı, hiçbir yoruma yer bırakmayacak şekilde Saladin'i (Selahaddin Eyyubi) ve komutasındaki Türk ordusunu doğrudan bu kimliklerle kaydetmektedir.

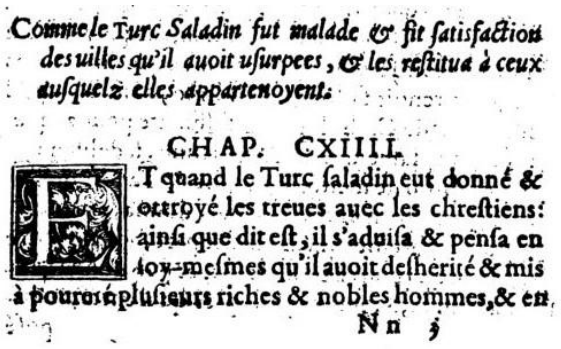
Comme le Turc Saladin fut malade & fit satisfaction des villes qu'il auoit usurpees, & les restitua à ceux ausquelz elles appartenoyent.

CHAP. CXIIII.

ET quand le Turc saladin eut donné & octroyé les treues auec les chrestiens: ainsi que dit est, il s'aduisa & pensa en soy-mesmes qu'il auoit desherité & mis à pouresplusieurs riches & nobles hommes, & en

Nn 5

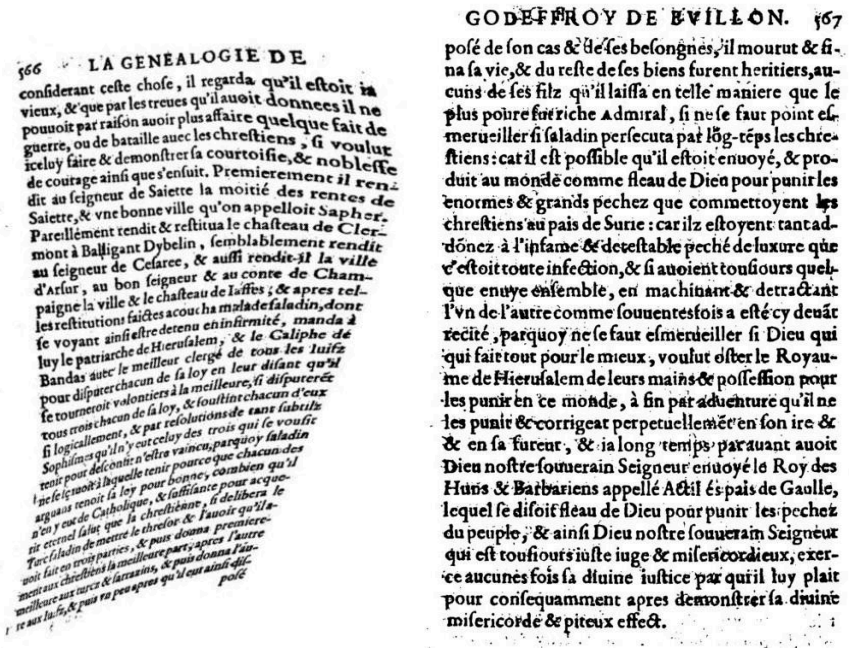

566 LA GENEALOGIE DE

considerant ceste chose, il regarda qu'il estoit ia vieux, & que par les treues qu'il auoit donnees il ne pouuoit par raison auoir plus affaire quelque fait de guerre, ou de bataille auec les chrestiens, si voulut iceluy faire & demonstrer sa courtoisie, & noblesse de courage ainsi que s'ensuit. Premierement il rendit au seigneur de Saiette la moitié des rentes de Saiette, & vne bonne ville qu'on appelloit Sapher. Pareillément rendit & restitua le chasteau de Clermont à Balligant Dybelin, semblablement rendit au seigneur de Cesaree, & aussi rendit il la ville d'Arsur, au bon seigneur & au conte de Champaigne la ville & le chasteau de Iaffes; & apres telles restitutions faictes acoucha malade saladin, dont se voyant ainsi estre detenu en infirmité, manda à luy le patriarche de Hierusalem, & le Caliphe de Bandas auec le meilleur clergé de tous les Iuifz pour disputer chacun de sa loy en leur disant qu'il se tourneroit volontiers à la meilleure, si disputerée tous trois chacun de sa loy, & soustint chacun d'eux si logicalement, & par resolutions de tant subtilz Sophismes qu'il n'y eut celuy des trois qui se vousit tenir pour desconfit n'estre vaincu, parquoy saladin ne se seroit à laquelle tenir pource que chacun des arguans tenoit sa loy pour bonne, combien qu'il n'en y eut de Catholique, & suffisante pour acquerir eternel salut que la chrestienté, si delibera le Turc saladin de mettre le thresor & l'auoir qu'il auoit fait en trois parties, & puis donna premierement aux chrestiens la meilleure part, apres l'autre meilleure aux turcs & sarrasins, & puis donna l'autre aux Iuifz, & puis vn peu apres qu'il eut ainsi disposé

GODEFFROY DE BVILLON. 567

posé de son cas & de ses besongnes, il mourut & finia sa vie, & du reste de ses biens furent heritiers, aucuns de ses filz qu'il laissa en telle maniere que le plus poure fut riche Admiral, si ne se faut point esmerueiller si saladin persecuta par lõg-tẽps les chrestiens: car il est possible qu'il estoit enuoyé, & produit au monde comme fleau de Dieu pour punir les enormes & grands pechez que commettoyent les chrestiens au pais de Surie: car ilz estoyent tant addõnez à l'infame & detestable peché de luxure que c'estoit toute infection, & si auoient tousiours quelque enuye ensemble, en machinant & detractant l'vn de l'autre comme souuentesfois a esté cy deuãt recité, parquoy ne se faut esmerueiller si Dieu qui qui fait tout pour le mieux, voulut oster le Royaume de Hierusalem de leurs mains & possession pour les punir en ce monde, à fin par aduenture qu'il ne les punir & corrigeat perpetuellemẽt en son ire & & en sa fureur, & ia long temps par auant auoit Dieu nostre souuerain Seigneur enuoyé le Roy des Huns & Barbariens appellé Attil és pais de Gaulle, lequel se disoit fleau de Dieu pour punir les pechez du peuple, & ainsi Dieu nostre souuerain Seigneur qui est tousiours iuste iuge & misericordieux, exerce aucunes fois sa diuine iustice par qui il luy plait pour consequamment apres demonstrer sa diuine misericorde & piteux effect.

Türk Saladin'in (Selahaddin Eyyubi) nasıl hasta olduğu ve gasbetmiş olduğu şehirler için nasıl telafide bulunduğu ve onları ait oldukları kişilere geri iade ettiği hakkındadır.

BÖLÜM CXIIII (matbaa hatasıyla CXIII basılmıştır)

Ve Türk Saladin Hristiyanlarla olan ateşkese izin verip bunu onayladığında; bahsedildiği üzere, kendi kendine birçok zengin ve soylu adamı mirasından mahrum bıraktığını ve yoksulluğa ittiğini fark edip düşündü ve bu şeyi göz önünde bulundurarak, zaten yaşlı olduğunu ve vermiş olduğu ateşkes nedeniyle artık Hristiyanlarla herhangi bir savaş veya çarpışma işine makul olarak daha fazla girişemeyeceğini gördü, bu yüzden cömertliğini ve yüreğinin soyluluğunu şu şekilde yerine getirmek ve göstermek istedi. İlk olarak Sayette (Sayda) senyörüne Sayda gelirlerinin yarısını ve Sapher (Safed) adıyla anılan güzel bir şehri geri verdi. Aynı şekilde Clermont kalesini Balligant Dybelin'e (Ibelin'li Balian) geri verdi ve iade etti, benzer şekilde Cefaree (Kayseri) senyörüne iade etti ve ayrıca Arfur (Arsuf) şehrini geri verdi, iyi senyör ve Şampanya Kontuna Iaffes (Yafa) şehrini ve kalesini verdi; ve bu yapılan iadelerden sonra Saladin hastalandı, bundan dolayı kendini halsizlik içinde tutulmuş görerek kutsal Kudüs Patriğini ve Bandas'ın Halifesini Yahudilerin (Iuifz) en iyi din alimleriyle birlikte yanına çağırttı, her birinin kendi inancını en iyisi olarak tartışması için, eğer tartışırlarsa hepsinin kendi inancından olanı en mantıklı şekilde ve o kadar ince safsatalarla ve çözümlerle savunmasını söyledi ki içlerinden hangisinin yenilmiş sayılmak isteyeceği konusunda bir karara varılamadı, bu yüzden Saladin hangisini tutacağını hemen bilemedi çünkü her biri kendi inancını iyi olarak savunuyordu, her ne kadar Katolik olanın dışında ebedi kurtuluşa ermek için Hristiyan inancından başkası yeterli olmasa da, Türk Saladin sahip olduğu hazineyi ve mülkleri üç parçaya bölmeye karar verdi ve sonra ilk olarak en iyi parçayı Hristiyanlara, ardından diğer en iyi parçayı Türkler (turcz) ve Sarazenlere (sarrazins) verdi ve ardından o şekilde Yahudilere (Iuifz) verdi; ve bu şekilde kendi durumunu ve işlerini düzene soktuktan az bir süre sonra öldü ve hayatını noktaladı ve geriye kalan

mallarının varisleri bıraktığı oğullarından bazıları oldu, öyle ki en fakiri zengin bir Amiral oldu, bu yüzden Saladin'in uzun süre boyunca Hristiyanlara zulmetmesine şaşmamak gerekir: çünkü onun Suriye topraklarındaki Hristiyanların işledikleri devasa ve büyük günahları cezalandırmak için Tanrı'nın kırbacı olarak dünyaya gönderilmiş ve üretilmiş olması mümkündür: çünkü onlar kendilerini şehvetin o kadar rezil ve iğrenç günahına kaptırmışlardı ki her taraf pislik içindeydi ve ayrıca birbirlerine karşı komplo kurarak ve birbirlerini kötüleyerek her zaman bir çekişme içindeydiler, tıpkı daha önce burada defalarca anlatıldığı gibi, bu yüzden her şeyi en iyisi için yapan Tanrı'nın, Kudüs Krallığını onların ellerinden ve mülkiyetinden alıp onları bu dünyada cezalandırmak istemesine şaşmamak gerekir, ta ki onları kendi gazabı ve öfkesiyle sonsuza dek cezalandırıp ıslah etmesin ve zaten çok uzun zaman önce egemenimiz Rabbimiz Tanrı, halkın günahlarını cezalandırmak için kendini Tanrı'nın kırbacı olarak adlandıran Actil (Atilla) adındaki Hunların ve Barbarların Kralını Galya topraklarına göndermişti ve böylece her zaman adil bir yargıç ve merhametli olan egemenimiz Rabbimiz Tanrı, bazen ilahi adaletini canının istediği şekilde uygular ki sonrasında ilahi merhametini ve şefkatli sonucunu gösterebilsin.

Kitabın birinci sayfasının başlığında "Comme le Turc Saladin fut malade" ifadesi yer almaktadır. Aynı sayfanın alt satırlarında yazar, Türk ordusunu ve askeri lideri tanımlarken doğrudan "le Turc saladin" kelimelerini kullanmaktadır. İkinci sayfada ise Saladin'in unvanı açıkça "le Turc" olarak zikredilmiş, ayrıca askeri ve toplumsal güçleri tanımlamak için doğrudan "turcz" ve "sarrazins" kelimelerine yer verilmiştir. Orijinal metinde "Müslüman" kelimesi hiçbir yerde geçmemektedir. Birincil Haçlı kaynağının yazarı, hiçbir yoruma yer bırakmayacak şekilde Saladin'i (Selahaddin Eyyubi) ve komutasındaki Türk ordusunu doğrudan bu kimliklerle kaydetmektedir.

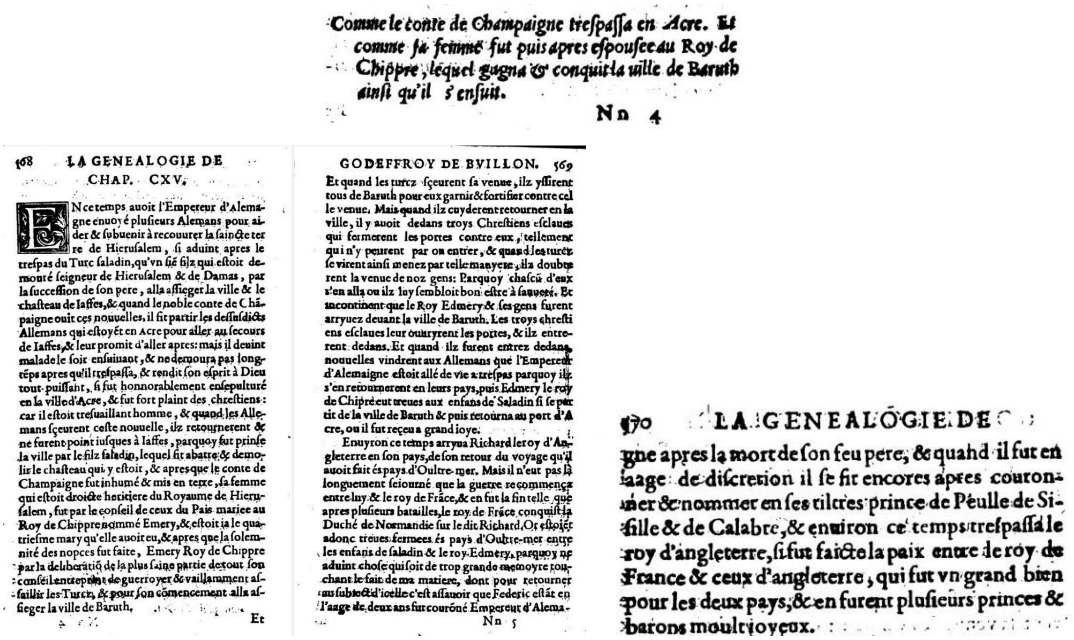
Comme le conte de Champaigne trespassa en Acre. Et comme sa femme fut puis apres espousee au Roy de Chippre, lequel gagna & conquit la ville de Baruth ainsi qu'il s'ensuit.

Nn 4

168 LA GENEALOGIE DE
CHAP. CXV.

EN ce temps auoit l'Empereur d'Alemagne enuoyé plusieurs Alemans pour aider & subuenir à recouurer la saincte terre de Hierusalem, si aduint apres le trespas du Turc saladin, qu'vn sien filz qui estoit demouré seigneur de Hierusalem & de Damas, par la succession de son pere, alla assieger la ville & le chasteau de Iaffes, & quand le noble conte de Champaigne ouit ces nouuelles, il fit partir les dessusdicts Allemans qui estoyét en Acre pour aller au secours de Iaffes, & leur promit d'aller apres: mais il deuint malade le soir ensuiuant, & ne demoura pas longtéps apres qu'il trespassa, & rendit son esprit à Dieu tout-puissant, si fut honnorablement ensepulturé en la ville d'Acre, & fut fort plaint des chrestiens: car il estoit tresuaillant homme, & quand les Allemans sçeurent ceste nouuelle, ilz retournerent & ne furent point iusques à Iaffes, parquoy fut prinse la ville par le filz saladin, lequel fit abattre & demolir le chasteau qui y estoit, & apres que le conte de Champaigne fut inhumé & mis en terre, sa femme qui estoit droicte heritiere du Royaume de Hierusalem, fut par le conseil de ceux du Pais mariee au Roy de Chippre nommé Emery, & estoit ia le quatriesme mary qu'elle auoit eu, & apres que la solemnité des nopces fut faite, Emery Roy de Chippre par la deliberatiõ de la plus saine partie de tout son conseil entreprins de guerroyer & vaillamment assaillir les Turcz, & pour son cõmencement alla assieger la ville de Baruth,

Et

GODEFFROY DE BVILLON. 169

Et quand les turcz sçeurent sa venue, ilz yssirent tous de Baruth pour eux garnir & fortifier contre cel le venue. Mais quand ilz cuyderent retourner en la ville, il y auoit dedans troys Chrestiens esclaues qui fermerent les portes contre eux, tellement qui n'y peurent par ou entrer, & quand les turcz se virent ainsi menez par telle maniere, ilz doubterent la venue de noz gens: Parquoy chascũ d'eux s'en alla ou ilz luy sembloit bon estre à sauueté. Et incontinent que le Roy Edmery & ses gens furent arryuez deuant la ville de Baruth. Les troys chrestiens esclaues leur ouurytent les portes, & ilz entrerent dedans. Et quand ilz furent entrez dedans, nouuelles vindrent aux Allemans que l'Empereur d'Alemaigne estoit allé de vie à trespas parquoy ilz s'en retournerent en leurs pays, puis Edmery le roy de Chippre eut treues aux enfans de Saladin si se partit de la ville de Baruth & puis retourna au port d'Acre, ou il fut reçeu a grand ioye.

Enuyron ce temps arryua Richard le roy d'Angleterre en son pays, de son retour du voyage qu'il auoit fait és pays d'Oultre-mer. Mais il n'eut pas la longuement seiourné que la guerre se commença entre luy & le roy de Frãce, & en fut la fin telle que apres plusieurs batailles, le roy de Frãce conquist la Duché de Normandie sur le dit Richard. Or estoient adonc treues fermees és pays d'Oultre-mer entre les enfans de saladin & le roy Edmery, parquoy n'aduint chose qui soit de trop grande memoyre touchant le fait de ma matiere, dont pour retourner au subiect & d'icelle c'est assauoir que Federic estãt en l'aage de deux ans fut couronné Empereur d'Alema-

Nn 5

170 LA GENEALOGIE DE
gne apres la mort de son feu pere, & quand il fut en l'aage de discretion il se fit encores apres couronner & nommer en ses tiltres prince de Peulle de Sicille & de Calabre, & enuiron ce temps trespassa le roy d'angleterre, si fut faicte la paix entre le roy de France & ceux d'angleterre, qui fut vn grand bien pour les deux pays, & en furent plusieurs princes & barons moult ioyeux.

Şampanya Kontunun Aka'da nasıl vefat ettiği ve ardından karısının Kıbrıs Kralıyla nasıl evlendiği, onun da aşağıda anlatıldığı üzere Baruth (Beyrut) şehrini nasıl kazanıp fethettiği hakkındadır.

BÖLÜM CXV

Bu zamanda Alman İmparatoru, kutsal Kudüs topraklarının geri alınmasına yardım ve destek sağlamak üzere birçok Alman göndermişti; bu sırada Türk Saladin'in vefatından sonra vaki oldu ki, Kudüs ve Şam'ın efendisi olarak kalan oğlu, babasının

verasetiyle Yafa (Iaffes) şehrini ve kalesini kuşatmaya gitti; ve soylu Şampanya Kontu bu haberleri işittiğinde, Yafa'nın yardımına gitmek üzere Aka'da bulunan adı geçen Almanları yola çıkardı ve kendisinin de arkalarından geleceğine söz verdi; ancak ertesi akşam hastalandı ve çok geçmeden vefat ederek ruhunu her şeye gücü yeten Tanrı'ya teslim etti ve Aka şehrinde onurlu bir şekilde defnedildi, Hristiyanlar arkasından çok ağladılar; çünkü kendisi çok yiğit bir adamdı ve Almanlar bu haberi öğrendiklerinde geri döndüler ve Yafa'ya kadar gitmediler, bu yüzden şehir, oradaki kaleyi yıktırıp yıkan Saladin'in oğlu tarafından ele geçirildi; ve Şampanya Kontu toprağa verilip defnedildikten sonra, Kudüs Krallığının doğrudan varisi olan karısı, ülkenin ileri gelenlerinin tavsiyesiyle Emery (II. Amalrik) adındaki Kıbrıs Kralı ile evlendi ve bu onun sahip olduğu dördüncü kocasıydı; ve düğün şenlikleri tamamlandıktan sonra, Kıbrıs Kralı Emery konseyinin en aklıselim kısmının kararıyla, Türklerin (Turcz) üzerine yürümek ve onlara yiğitçe saldırmak için harekete geçti ve başlangıç olarak Beyrut (Baruth) şehrini kuşatmaya gitti.
Ve Türkler (turcz) onun gelişini öğrendiklerinde, onun gelişine karşı kendilerini korumak ve tahkim etmek için hepsi Beyrut'tan dışarı çıktılar. Ancak onlar şehre geri dönmek istediklerinde, içeride kapıları onlara karşı güçlü bir şekilde kapatan üç Hristiyan köle vardı, öyle ki içeriye hiçbir şekilde giremediler; ve Türkler (turcz) kendilerini bu şekilde gafil avlanmış görünce bizim insanlarımızın gelişinden korktular; bu yüzden her biri nereye kaçabileceğini düşündüyse oraya ayrılıp gitti. Ve hemen ardından Kral Emery ve adamları Beyrut şehrinin önüne ulaştılar. O üç Hristiyan köle onlara kapıları açtı ve onlar içeri girdiler. Ve onlar içerideyken Almanlara, İmparatorun vefat etmiş olduğu haberleri geldi, bu yüzden kendi ülkelerine geri döndüler, ardından Kıbrıs Kralı Emery, Saladin'in çocuklarıyla ateşkes yaptıktan sonra Beyrut şehrinden ayrıldı ve büyük bir sevinçle karşılandığı Aka limanına geri döndü.
Yaklaşık bu zamanlarda İngiltere Kralı Richard, deniz aşırı topraklardaki yolculuğundan dönüşünde kendi ülkesine ulaştı. Ancak orada çok uzun süre kalmadı çünkü Fransa Kralı ile aralarında yeniden savaş başladı; ve birçok savaştan sonra nihayetinde Fransa Kralı, Richard'ın elindeki Normandiya Dükalığını fethetti. O sıralarda deniz aşırı topraklarda, Saladin'in çocukları ile Kral Emery arasında kesin bir ateşkes yapılmıştı, bu yüzden konumuzun dışında kalan ve bahsedilmeye değecek çok büyük bir şey vaki olmadı, ancak konumuza geri dönmek gerekirse vaki oldu ki Frederic, merhum babasının ölümünden sonra iki yaşındayken Alman İmparatoru rüşt yaşına geldiğinde unvanlarında kendisini Puglia, Sicilya ve Calabria Prensi olarak taçlandırdı ve adlandırdı; ve yaklaşık bu zamanlarda İngiltere Kralı vefat etti, böylece Fransa Kralı ile İngiltere'dekiler arasında barış yapıldı ki bu her iki ülke için büyük bir hayır oldu ve bundan dolayı birçok prens ve baron son derece sevindi.

Kitabın birinci sayfasının başlığında "Comme le conte de Champaigne trespassa" ifadesi yer almaktadır. İkinci sayfada yazar, Türk ordusunu ve askeri unsurları tanımlarken doğrudan "le Turc saladin", "turcz", "Turcz" ve "le filz saladin" (Saladin'in oğlu) kelimelerini kullanmaktadır. Orijinal metinde "Müslüman" kelimesi hiçbir yerde geçmemektedir. Birincil Haçlı kaynağının yazarı, hiçbir yoruma yer bırakmayacak şekilde Saladin'i, oğlunu ve komutasındaki Türk ordusunu doğrudan bu kimliklerle kaydetmektedir.

Flandre Kontu Baudouin'in, Fransa Kralının tebaası olan diğer birçok prens ve baronla birlikte mızrak dövüşü içeren bir turnuvayı nasıl düzenledikleri hakkındadır.

BÖLÜM CXVI

Fransa Kralı ile İngilizler arasında barış yapıldıktan hemen sonra, birçok prens, baron ve soylu şövalye Bray yakınlarında keyifli bir mızrak dövüşü turnuvası düzenlediler ve orada kutsal Kudüs şehrinin kaybı hakkında konuşuldu, öyle ki bu turnuvada sayıları bin şövalyeyi bulan bir kalabalık, haçın muzaffer işaretini almaya ve merhamet ile şefkatle kutsal Kudüs'ü geri almak ve fethine yardım etmek için erdemli bir arzu duyan iyi ve sadık şövalyeler gibi haçlı olmaya söz verdiler ve diğerlerinin arasında bu arzuyu ilk duyan Flandre Kontu Baudouin (Kral Baudouin) oldu, onunla birlikte Fransa Kralının akrabası Philippe, Saint Paul Kontu Hery (Hervé), Savoie Prensi Louis, Blais Kontu, Nesle Senyörü ve büyük bir asker topluluğuyla birlikte belirlenen bir günde Venedik limanına varmak üzere kendi aralarında bir taahhütte bulunan diğer birçok şövalye haç işareti alıp haçlı oldular ve onlar taahhütlerine göre limana vardıklarında, çok sayıda Venedikli onlarla birlikte haç işareti aldı ve denize açıldılar, orada o kadar büyük bir seyir gayreti gösterdiler ki kısa sürede İmparator Alexis'in (III. Aleksios) hüküm sürdüğü Konstantinopolis'in önüne vardılar; o ise onlara limanı ve topraklarından geçişi reddetti, ancak Hristiyanlar Konstantinopolis şehrine öyle yiğitçe saldırdılar ki, iyi bir çarpışmanın ardından İmparatorluğun şehrini tamamen kendi arzularına göre elde edip kazandılar ve diğerlerinin arasında Flandre Kontu Baudouin kendini o kadar yiğitçe gösterdi ki bu bir mucizeydi, öyle bir tarzda ki tüm topraklar alındı, onun iyi keyfi doğrultusunda boyun eğdirildi ve diz çöktürüldü ve böylece İmparator Alexis ile onun tüm suç ortakları katledildi ve şehir kazanıldığında ve İmparator bu şekilde öldürüldüğünde, Venedikliler inceleme ve gizli yollarla İmparatorluğu kendi senyörlükleri altında tutup işgal etmeyi düşündüler, ancak Flandre Kontu Baudouin orada bulunan tüm prens ve baronların en yüksek ittifakıyla barışçıl bir şekilde İmparator seçildi ve böylece Flandre Kontu Baudouin Konstantinopolis İmparatoru oldu ve hüküm sürdü ve Konstantinopolis şehrinde birkaç gün konakladıktan sonra, büyük bir Hristiyan topluluğunu bir araya getirdi ve Kudüs topraklarına geçti, orada öyle çok ve mükemmel askeri başarılar sergiledi ki tüm ülkede muzaffer ve şöhretli bir nam kazandı ve ardından Tanrı'ya duyduğu büyük dindarlık ve aşkla Kudüs'ün ve Beytüllahim'in (Betlehem) kutsal yerlerini alçakgönüllülükle ziyaret etti ve kendi kutsal topraklarına geri döndü, her ne kadar Flandre Kontu Baudouin başlıklı halk dilinde yazılmış ve adlandırılmış küçük bir inceleme kitabında aksine şeyler yazılmış olsa da, yazarın affına sığınarak belirtilmeli zira o Konstantinopolis'i yiğitçe ve yukarıda anlatılan şekilde, baş alimler ve tarihçiler üstat Vincent Galle ve diğerlerine göre fethetti ve kazandı. Ve böylece (kroniklerin tamamlamasının on üçüncü kitabının birinci bölümünde ve aynı şekilde zamanların yükü kitabında özellikle yazıldığı üzere) ismiyle üçüncüsü olan Papa Innocent (III. Innocentius) ve ismiyle dördüncüsü olan İmparator Otton (IV. Otto) zamanında ve bin iki yüz iki lütuf yılında vaki oldu. Ve bu zamanda Patrik Thomas Roma şehrine geldi. Ve orada ismiyle üçüncüsü olan Papa Innocent tarafından tüm Greklerin (Yunanların) Kilisesini yönetmesi ve idare

etmesi için kendi makamında onaylandı ve yeniden tesis edildi. Böylece, soylu ve dindar Kroniğin tabi olduğu ana konusuna geri dönmek üzere Konstantinopolis İmparatoru ve Flandre Kontu Baudouin hakkında konuşmayı şimdilik bırakıyorum.
Kitabın birinci sayfasının başlığında "Comme Baudouin le conte de Flandres... firent ensemble un tournoy" ifadesi yer almaktadır. İkinci sayfada yazar, Hristiyanların askeri harekatını ve fethettikleri bölgeleri tanımlarken, karşılaştıkları Bizans yönetimini ve ordusunu etnik kimlikleriyle ayırmak için doğrudan "l'Eglise des Grecz" (Greklerin Kilisesi) ifadesini kullanmaktadır. Bu yeni sayfalarda herhangi bir Türk ordusu unsuru veya lideri zikredilmemiştir ve orijinal metinde "Müslüman" kelimesi hiçbir yerde geçmemektedir. Birincil Haçlı kaynağının yazarı, hiçbir yoruma yer bırakmayacak şekilde Dördüncü Haçlı Seferi'nin Konstantinopolis kolunu ve aktörlerini doğrudan bu kimliklerle kaydetmektedir.

Kral Edmery'nin (II. Amalrik), aralarında yapılmış ve kesinleşmiş olan ateşkes sırasında soylu Hristiyanların elinden bir kaleyi alıp gasbeden Sarazenlerden nasıl öç aldığı hakkındadır.

BÖLÜM CXVII

Kral Edmery (II. Amalrik) ile Türk Saladin'in (Selahaddin Eyyubi) çocukları arasında ateşkes sürerken, deniz yoluyla Türklerle (turcz) iyice donatılmış iki kadırga gönderen bir Türkiye amirali vaki oldu. Bunlar, ateşkes sırasında Hristiyanlara ait olan bir kaleyi ele geçirdiler; ancak Kral Edmery bunu öğrendiğinde, Şam'ın büyük sultanına (el-Melikü'l-Âdil) haber göndererek ateşkesi bozan amiralin kendisine verdiği zararın telafi edilmesini istedi. Bunun üzerine sultan üzerine düşeni yaptı; fakat amiral buna kulak asmak istemedi. Bu yüzden sultan, Kral Edmery'ye karşı kendini mazur gösterdi, o da sultana vakti ve imkanı olduğunda bunu kesinlikle düzelteceğini yanıtladı. Böylece vaki oldu ki bir gün bu amiral, kaleleri ve tahkimatları erzakla donatmak için belirli sayıda gemiye buğday yükletti. Ve bu gemilerde, yaklaşık iki yüz Sarazenin sevk ettiği tam dokuz bin müd buğday vardı. Ve Kral Edmery bunu öğrendiğinde, hemen adamlarını hazırlattı; onlar da onun emriyle gidip buğday yüklü adı geçen gemileri ve onları sevk eden tüm Türkleri yakaladılar ve hepsini Aka'nın içine getirdiler. Ve çok geçmeden Sarazenler bu haberleri Şam sultanına bildirdiler. Ancak sultan onlara, Kral Edmery'ye karşı ateşkesi ilk olarak kendilerinin çiğnediğini ve bozduğunu, bu yüzden her birinin elinde ne varsa onu koruması gerektiğini, çünkü şu an için başka bir şey yapmayacağını bildirdi. Ve bu sırada, Kralın, İmparator ve Flandre Kontu Baudouin ile birlikte kutsal toprakların yardımına göndermiş olduğu bazı şövalyeler ve soylu senyörler Kral Edmery'nin yanına ulaştılar. Şövalyeleri çok onurlu bir şekilde karşıladı; ve diğerlerinin arasında Nesles senyörü bulunuyordu. Böylece Kral Edmery yerinden ayrıldı ve sultanın oğullarından olan, bizim insanlarımızın çok büyük bir düşmanı olan ve Coradin (Muazzam Îsâ) adıyla anılan biriyle karşılaşıp savaşmak üzere onlarla birlikte gitti; birbirlerine oldukça yakın bir yerde bulundular, ancak orada Hristiyan şövalyelerden sadece ikisinin iki Türke karşı koşması dışında hiçbir darbe indirilmedi, bu iki Türk öldürüldü; ve o şövalyelerden biri Orleans'lıydı ve adı Guillaume Pinel idi. Diğeri ise Calabria doğumluydu ve adı Guillaume de Mandeleen idi. Sonra soylu Kral Edmery Aka şehrine geri döndü, Türk Coradin de kendi yoluna gitti.
Bundan biraz sonra Kral Edmery, İskenderiye'deki ve Dimyat'taki Hristiyanlara, Türkleri (turcs) çok büyük zarara uğratan çok sayıda kadırga gönderdi; ve hemen ardından Kral Edmery'nin adamlarından büyük bir kısmı her biri kendi topraklarına geri döndü; kral bu şekilde adamlarının azaldığını ve toprakların boş kaldığını görünce, Türklerle bir süreliğine ateşkesi yeniden kesinleştirmenin bir yolunu buldu;

ve bu sırada Frederic ile Roma İmparatoru ve İmparator ile Papa arasında bir anlaşmazlık baş gösterdi, bu yüzden Papa onu aforoz etti; ve tüm bu şeylerden belirli bir süre sonra Kral Edmery öldü ve vefat etti, böylece Kudüs Krallığı henüz çok genç olan bir kız çocuğuna (Maria) miras kaldı; ancak kendisi çok küçük olduğu için kutsal toprakların naibi olarak, Iean Dibelin (İbelin'li Jean) adıyla anılan ve Baligant Dibelin'in (İbelin'li Balian) oğlu olan bir amcası seçildi; ve sonrasında Kral Edmery'nin kızı olan bu genç hanım ergenlik ve rüşt yaşına geldiğinde, Iean de Braine (Brienne'li Jean) adında bir adamla evlendirildi; deniz aşırı toprakların baronları onu getirtmişlerdi ve o zaman Türkler Hristiyanlara karşı büyük savaşlar açmaya ve onları durmaksızın sıkıştırmaya başladılar.
Bu sıralarda deniz aşırı topraklar Hristiyanlardan yana çok yoksun kalmıştı ve Türkler (turcz) savaşı çoktan başlatmışlardı; bu yüzden yeni tayin edilen Kral Iean, Roma'daki Papa'ya ve tüm kutsal Apostolik makama haber göndererek dindar Hristiyanların durumuna acınmasını, kutsal topraklardakilere yardım edilmesini ve kısa sürede destek gönderilmesini rica etti; çünkü burayı geri almak ve savunmak için o kadar az sayıda Hristiyan kalmıştı ki bu bir mucizeydi; ve Papa bu haberleri aldığında, tüm Hristiyan ülkelerinde günahların bağışlanması için Haçlı Seferi'ni en büyük gayretle vaaz ettirdi; ve bu kutsal toprakların geri alınması için tam beş kez vaaz edilen bir Haçlı Seferi oldu; ve bu Haçlı Seferi havada belirgin bir şekilde gösterildi, zira farklı renklerde beş haç parladı; bu durum Hristiyan soylu prenslerin cesaretini iyi işler yapmaya teşvik etmek için çok erdemli bir göstergeydi; ve böylece iyi ve kurtarıcı bir inançla Macaristan Kralı (II. Andras), Ermenistan Kralı ve Kıbrıs Kralı haç işareti alıp haçlı oldular; bunlar kısa bir süre sonra gelip Aka şehrine ulaştılar; Kral Iean onlara çok büyük bir onur gösterdi, öyle ki orada dört kral bir arada bulunuyordu; ve hemen ardından Kral Iean'ın karısı vefat etti, ancak ondan evli olan bir kız çocuğu (Yolande) kalmıştı ki o da daha sonra Aka'da bulunan Ermenistan Kralı ile evlendi; sonra krallar bir arada bir konsey topladılar, orada Sarazenlerin (farrazins) üzerine yürümeye karar verdiler; ve başlangıç olarak adamlarıyla birlikte Aka'ya sekiz fersah mesafede bulunan, Montabour (Tabor Dağı) adıyla anılan güçlü bir kaleyi kuşatmaya gittiler; ancak burası her şeye rağmen alınamadı; zira sultan kralların gelişini öğrendiğinde, oraya mucizevi büyüklükte çok büyük bir Türk (turcs) topluluğuyla gelmişti; fakat onlar bizim insanlarımıza yaklaşacak veya onlarla çarpışacak kadar yakınlaşmaya asla cesaret edemediler; ve bu soylu Hristiyanlar sultanın savaşmak için yaklaşmak istemediğini gördüklerinde, kendi soylu insanlarıyla birlikte Aka'ya geri döndüler.
Ve bundan biraz sonra bu soylu topluluktan Macaristan Kralı onurlu bir şekilde izin istedi ve kendi ülkesine geri döndü; diğer iki Kıbrıs ve Ermenistan kralları ise Kral Iean ile birlikte Aka'da kaldılar; ve her gün her ülkeden o kadar çok Hristiyan oraya ulaşıyordu ki, Aka şehrinin içine onların yarısını bile yerleştirmek neredeyse imkansızdı; ve deniz yoluyla gidip Dimyat (Damiette) şehrini kuşattılar; ve oradaki kuşatması tam bir yıl boyunca sürdü ve onlar şehrin sadece tek bir kulesini alabildiler. Bu kule Nil nehrinin akıntısına doğru bulunuyordu. Ve bu kuleye, hiçbir geminin izin almadan oradan geçmemesini sağlamak ve nehri korumak amacıyla

nehrin diğer tarafına kadar uzanan bir zincir bağlanmıştı; ve böylece bizim insanlarımız nehrin efendileri ve yöneticileri haline gelmişlerdi.

Comme le pape de Rome enuoya deux cardinaulz auec grande armee pour ayder & secourir au Roy Iean deuant la ville de Damyette.

CHAP. CXVIII.

ET quand le pape de Rome sceut que les deux chrestiens auoient assiegé la ville de Damyette, il leur enuoia deux de ses cardinaux: l'vn estoit d'Angleterre lequl trespassa en ce salutaire voiage & l'autre estoit de Portugal, lequel estoit nommé Palagius. Et quand le soudan sçeut que nous gens estoient deuãt Damiette il fit abatre & raser les murz de la saincte cité de Hierusalem, mais pourtant n'y allerent pas les chrestiens pour laisser & habandonner le siege qu'ilz tenoient deuant Damyette, dont quand le soudan eut apperceu l'affaire de noz gens, il vint secretement & trouua maniere d'entrer dedans Damiette, mais il n'y eut pas esté longuement qu'il mourut

GODEFFROY DE BVILLON. 577

mourut, si le succeda vn sien filz nommé Liquemier, auquel escheut & appartint la terre de Damiette, & ainsi entretint il la guerre contre les chrestiens, au lieu du soudan son pere, & quand noz gens sçeurẽt ceste nouuelle de la mort du soudan, ilz commencerent d'assaillir aprement la ville. Et quand le iesne soudan Liquemier se vit ainsi assailly, il manda à son frere Coradin qu'il luy pleut de le venir secourir. Or auoit lors Coradin mis le siege deuant Acre contre les chrestiens qui estoyent dedans deuantdit, lesquelz se deffendirent & resisterent vaillamment contre le pouuoir de leurs ennemis: mais quãd Coradin eut receu les nouuelles de son frere il leur son siege de deuant Acre pour aller secourir son frere deuant Damiette, & en y allant print le chasteau pelerin, lequel il fit destruire & abatre, & puis arriua vers son frere Liquemier, lors vsirent les turcz hors de Damiette en vn moult grãd nombre, & incontinent les allerent assaillir les Rois de Hierusalem, d'Armenie, & de Chippre ensemble, l'esleu de Beauuais, & Gautier le Chambellan auec leurs gẽs mais quand vint à donner l'assaut noz gens qui n'estoyent pas tous ensemble eurent lors du pire, & y furent prins prisonniers l'esleu de Beauuais, Gautier Chambellan, & aussi plusieurs autres: mais auint apres que noz gens estoyẽt en l'ost de Damiette, le Cardinal Pelagius estoit tousiours à faire le guet, si s'apperceut vne nuict qu'il n'y auoit aucun bruit ne tumulte dedans la ville; parquoy il fit approcher ses gens, & les fit monter iusques sur les murs. Et quand ilz ouirent qu'il n'y auoit aucun bruit dedans la ville, si enuoierẽt aux esubelles pour

Oo

578 LA GENEALOGIE DE

monter vn grand nombre ensemble, & puis entrerent dedans la ville, & là ne trouuerent sinõ vieux, malades, perclus & imposens de leurs membres, & quand noz gens trouuerent les turcz ainsi destruiz ilz les prindrent à force de gens & les istirerent dedans le fleuue du Nil, & ainsi fut prinse & gaignee la ville de Damiette, l'an de grace mil deux cens & dixneuf, au mois de Septembre.

Il ne tarda pas longuement apres que la ville de Damiette fut prinse & gaignee par le Cardinal Pelagius, que nouelles vindrent au Roy de Hierusalem, que le Roy d'Armenie, lequel retourna en Acre estoit allé de vie à trespas, parquoy il decretta en soy d'aller querir le Royaume, qui luy estoit escheu de par sa fille, si s'aparty de Damiette, & retourna en la ville d'Acre, & là trouua sa femme qui auoit voulu empoisõner sa fille qui estoit de sa premiere femme, parquoy il batit tant sa femme qu'elle en mourut, puis demoura le Roy en Acre, & le Cardinal à Damiette. Or estoit lors moult courroucé le soudan de ce que les chrestiens auoyent prinse Damiette, ainsi que dit est, si manda le soudan au Cardinal Pelagius & à ceux qui estoyent dedans la ville, que s'ilz luy vouloyent rendre & restituer la ville de Damiette qu'il leur tendroit Hierusalem auec toutes les villes, chasteaux, & forteresses du Royaume de Hierusalem, & si leur tendroit tous les chrestiens qu'il detenoit captifz, & prisonniers dedans ses prisons; mais le Cardinal Pelagius & tous ceux qui estoyent dedans Damiette ne se voulurent onc accorder à sa petition: car ils disoyent vray est que Damiette estoit laiteff. & le chef prin-

ci

GODEFFROY DE BVILLON. 579

cipal du pais d'Egypte, parquoy au moyen de ceste pouuoit estre prins tout le pais d'Egypte; & puis apres Hierusalẽ, & puis si sçauoit en outre ledit Cardinal que plusieurs Princes estoient croisez pour venir au pais d'outre-mer au secours de tous les chrestiens, parquoy il enuoya vne lettre au Pape en luy suppliant qu'il luy pleut d'admõnester ceux qui par deuotion auoiẽt volontairemẽt prins le victorieux signe de la croix pour venir en la terre saincte, à fin qu'ilz peussent estre secouruz pour eux deffendre & garder le pais contre les Turcz & sarrazins.

Apres les choses dessusdictes, le Cardinal Pelagius qui estoit magnanime, & de haut vouloir auec ceux qui auec luy estoyent en la cité de Damiette ordonnerent leurs batailles pour aller assieger Babilonne, & laisserent bonne garnison à Damiette, puis partit le Cardinal auec ses complices, & adresserent leur chemin droit selõ le fleuue du Nil dessus lequel fleuue auoyent mis & ordonné vne grande quantité de vaisseaux & grãdes nauires. Où ilz menoyent auec eux plusieurs viures, & tout ce qu'il leur estoit besoing & necessité pour faict de guerre. Or est à sçauoir que le fleuue du Nil a plusieurs bras & grands descharges qui se partẽt en plusieurs parties, & est l'eau de telle nature qu'elle croit merueilleusement à la my Aoust, & lors ceux du pais coupent, & rompent aucunes esclises qui sont sur le riuage du fleuue pour respandre l'eau par tout le pais, & puis vn peu apres elle se retraict, & adonc les laboureurs du pais labourent & sement leurs bledz car il ne pleut gueres en tout le pais.

Et quand le soudan sçeut la venue du Cardinal,

Oo 2

589 LA GENEALOGIE DE

& des chrestiens dessusdits, il assembla ses gens en armes, & leur vint au deuãt sur le fleuue du Nil, parquoy le Cardinal manda au Roy Iean de Hierusalem, que son plaisir fut de luy venir en ayde: car il auoit besoing de secours. Et quand le Roy sçeut ces nouuelles, & que les dessus nommez alloyent ainsi par la terre d'Egypte, il cognoist bien que le Cardinal estoit mal conseillé car il sçauoit bien la nature du fleuue: mais toutesfois luy alla-il au secours, & ainsi comme les Turcz alloyent selon le fleuue, ilz prindrent les nauires dessusdites où estoient les viures de noz gens, parquoy ilz estoyent en si grand meschef qu'ilz furent bien l'espace de huict iours sans auoir nuls viures, & quand les sarrazins virent qu'ilz se trouuerent en vn lieu fermé pour la creue des grandes eaux du fleuue du Nil, & que noz gens estoyent en lieu dangereux, ilz rompirent les esclusses d'icelui fleuue en telle maniere que les chrestiẽs se trouuerẽt incontinent en l'eau iusques à la teste, & en y eut plusieurs noyez en l'eau, & ainsi perdirẽt noz gens leurs harnois. Or estoit lors arriué le Roy Iean au secours du Cardinal Pelagius, parquoy il estoit cõtre luy en ce peril & danger, dont ce voiant ainsi surpris manda au soudã par ses messagiers s'il vouloit combatre, & le soudan respondit que non: mais toutesfois manda-il au roy Iean qu'il vint parler à luy, & le Roy y alla & mena auec luy l'Euesque de la cité d'Acre. Et quãd le Cardinal Pelagius sçeut que le soudan auoit mandé le roy Iean, il luy enuoya prier par ses messagers, qu'il luy pleut de faire la paix auec le soudã, lequel quãd il vit le Roy Iean il le fit asseoir auprès de soy & luy dit. Sire vous voiez

que

GODEFFROY DE BVILLON. 581

que voz gens sont morts s'il me plaist: mais toutesfois pour l'honneur de vous, i'en feray vne partie de vostre volonté, & adonc pria le Roy audict soudan de faire la paix laquelle fut traictee; par telle composition que la ville de Damiette seroit rendue au soudan, auec les prisonniers sarrazins qui y estoient captifz & detenuz prisonniers, & le soudan estoit pareillement tenu de rendre tous les prisonniers chrestiens qu'il auoit & tenoit par tout lieu & place en sa subiection, & si leur deuoit pareillemẽt rendre la vraye croix, dequoy il ne leur tint pas loyalle promesse, car il les deçeut & leur donna vne autre croix feinte, & puis apres tous les chrestiens retournerent en la ville & cité d'Acre, & le soudan alla à Damiette.

Roma Papsının Dimyat şehri önündeki Kral Iean'a yardım ve destek sağlamak üzere büyük bir orduyla birlikte iki kardinal göndermesi hakkındadır.

BÖLÜM CXVIII

Ve Roma papsı sadık Hristiyanların Dimyat şehrini kuşattığını öğrendiğinde, onlara kardinallerinden ikisini gönderdi: biri İngiltere'dendi ki bu kurtarıcı yolculukta vefat etti ve diğeri Portekiz'dendi, onun adı Palagius (Pelagius) idi. Ve sultan bizim insanlarımızın Dimyat önünde olduğunu öğrendiğinde kutsal Kudüs şehrinin surlarını yıktırdı ve yerle bir etti, ama yine de Hristiyanlar Dimyat önünde tuttukları kuşatmayı bırakıp terk etmek için oraya gitmediler, nitekim sultan bizim insanlarımızın işini fark ettiğinde gizlice geldi ve Dimyat'ın içine girmenin bir yolunu buldu, ancak orada çok

uzun süre kalmadı ki öldü, böylece yerine Liquemier (el-Kâmil) adında bir oğlu geçti; Dimyat toprakları ona kaldı ve miras oldu ve böylece sultan olan babasının yerine Hristiyanlara karşı savaşı sürdürdü ve bizim insanlarımız sultanın ölüm haberini öğrendiklerinde şehre şiddetle saldırmaya başladılar. Ve genç sultan Liquemier kendini bu şekilde saldırı altında gördüğünde kardeşi Coradin'e (el-Muazzam) kendisine yardım etmeye gelmesini rica etti. O sırada Coradin çevre bölgelerdeki Hristiyanların içeride bulunduğu Aka önünde kuşatma kurmuştu, onlar da düşmanlarının gücüne karşı kendilerini yiğitçe savundular ve direndiler; ama Coradin kardeşinin haberlerini aldığında kardeşine Dimyat önünde yardım etmek için Aka önündeki kuşatmasını kaldırdı ve oraya giderken pelerin (Hacılar) kalesini aldı, burayı yıktırıp yerle bir etti ve ardından kardeşi Liquemier'in yanına ulaştı, o sırada Türk ordusu (turcz) çok büyük bir sayıda Dimyat'tan dışarı çıktı ve hemen Kudüs, Ermenistan ve Kıbrıs krallarına hep birlikte saldırmaya gittiler; Beauvais piskoposu ve Şambelan Gautier o sırada kendi adamlarıyla oradaydı; ancak bizim insanlarımız tamamen bir arada olmadıkları için saldırı anı geldiğinde en kötüsünü yaşadılar ve orada esir düştüler: Beauvais piskoposu, Şambelan Gautier ve ayrıca diğer birçok kişi; ama sonrasında vaki oldu ki bizim insanlarımız Dimyat ordusundayken Kardinal Pelagius her zaman gözcülük yapıyordu ve bir gece şehirde hiçbir gürültü ve karmaşanın olmadığını fark etti; bu yüzden kendi adamlarına yaklaşılmasını ve surların üzerine kadar çıkartılmasını emretti. Ve onlar şehirde hiçbir gürültünün olmadığını duyduklarında merdivenleri gönderdiler büyük bir kalabalık halinde hep birlikte tırmandılar ve sonra şehrin içine girdiler ve orada sadece ölüleri, hastaları, yaralıları ve uzuvları tutmayanları buldular; ve bizim insanlarımız Türk ordusunu (turcz) bu şekilde çaresiz bulduklarında onları güç kullanarak yakaladılar ve Nil nehrinin içine fırlattılar; ve böylece Dimyat şehri alındı ve kazanıldı, lütuf yılı bin iki yüz on dokuzda, Eylül ayında.
Dimyat şehrinin alınmasının ve Kardinal Pelagius tarafından kazanılmasının üzerinden çok uzun zaman geçmemişti ki Kudüs'e yeni haberler geldi, Ermenistan Kralı yoldayken vefat etmişti, bu yüzden krallığı ilk karısından olan kızı vasıtasıyla devralacak olan adama inançla aramayı emretti, o da Dimyat'tan ayrıldı ve Aka şehrine geri döndü; orada ilk karısından olan kızını zehirlemek isteyen karısını buldu, bu yüzden karısını o kadar çok dövdü ki kadın öldü, sonra kendisi de vefat etti. Ve Kardinal Dimyat'taydı. O sırada sultan (soudan), Hristiyanların Dimyat'ı kazanmış olmasından dolayı çok kederliydi, bahsedildiği üzere, Kardinal Pelagius'a ve içeride bulunanlara haber gönderdi, eğer Dimyat şehrini kendisine geri vermek ve teslim etmek isterlerse, kendilerine tüm şehirleri, kaleleri ve tahkimatlarıyla birlikte Kudüs Krallığını geri vereceğini ve iade edeceğini; ve elinde tuttuğu tüm Hristiyan esirleri ve tutsakları serbest bırakacağını bildirdi; ancak Kardinal Pelagius ve Dimyat'ta bulunanların hiçbiri onun bu talebi üzerinde uzlaşmak istemediler; çünkü Dimyat'ın anahtar ve en önemli şehir olduğunu söylüyorlardı Mısır ülkesinin asıl yeriydi, bu yüzden bu şehir vasıtasıyla tüm Mısır ülkesinin ve sonrasında Kudüs'ün alınabileceğini düşünüyorlardı; ve ayrıca adı geçen Kardinal, birçok prensin Hristiyanlara yardım ve destek sağlamak üzere deniz aşırı topraklara gelmek için çoktan haç işareti aldığını biliyordu, bu yüzden Papa'ya bir mektup göndererek kutsal

toprakların kurtarılması, Türk ordusuna (Turcz) ve Sarazenlere karşı korunup savunulması için haç işaretini gönüllü olarak almış olanları uyararak teşvik etmesini alçakgönüllülükle rica etti.
Yukarıda bahsedilen şeylerden sonra, ulu ve yüce bir iradeye sahip olan Kardinal Pelagius, yanındakilerle birlikte Babil'i (Kahire) kuşatmaya gitmek üzere ordularını düzene soktu ve Dimyat'ta iyi bir garnizon bıraktı, ardından Kardinal ve suç ortakları ayrıldılar ve yollarını doğrudan Nil nehri boyunca doğrulttular, bu nehrin üzerine çok büyük miktarda gemi ve büyük tekneler yerleştirmiş og emretmişlerdi. Yanlarında birçok yiyecek ve savaş için yararlı ve gerekli olan her şeyi götürüyorlardı. Ve bilinmeli ki Nil nehrinin birçok kolu ve birçok yere ayrılan büyük boşalımları vardır ve suyun yapısı öyledir ki Ağustos ortasında harika bir şekilde büyür ve o ülkenin insanları nehrin suyunu tüm ülkeye yaymak için bazı bentleri keser ve kırarlar; ve bundan biraz sonra su çekilir ve o zaman ülkenin işçileri toprakları işler ve buğdaylarını ekerler; çünkü tüm ülkede hiç yağmur yağmaz.
And sultan, Kardinalin ve bahsedilen Hristiyanların gelişini öğrendiğinde adamlarını silahlandırıp topladı ve Nil nehri üzerinde onların karşısına çıkmaya geldi, bu yüzden Kardinal Kudüs Kralı Iean'a haber göndererek kendisine yardıma gelmesini rica etti; zira desteğe ihtiyacı vardı. Ve Kral bu haberleri öğrendiğinde ve yukarıda adı geçenlerin Mısır topraklarında o şekilde ilerlediğini bildiğinde, Kardinalin kötü yönlendirildiğini çok iyi anladı; çünkü nehrin yapısını çok iyi biliyordu; ancak buna rağmen onun yardımına gitti ve Türk ordusu (Turcz) nehir boyunca ilerlerken, bizim insanlarımızın yiyeceklerinin bulunduğu adı geçen gemileri ele geçirdiler, bu yüzden onlar o kadar büyük bir talihsizlik içine düştüler ki tam sekiz gün boyunca hiçbir yiyecek bulamadılar; ve Sarazenler onların Nil nehrinin büyük sularının taşması için kapalı bir yerde bulunduklarını ve bizim insanların tehlikeli bir yerde olduğunu gördüklerinde, o nehrin bentlerini öyle bir şekilde kırdılar ki Hristiyanlar kendilerini aniden başlarına kadar suyun içinde buldular ve birçoğu suyun içinde boğuldu ve böylece bizim insanlarımız zırhlarını ve teçhizatlarını kaybettiler. O sırada Kral Iean Kardinal Pelagius'un yardımına ulaşmıştı, bu yüzden kendisi de onunla birlikte bu tehlike ve riskin içindeydi, bunu bu şekilde şaşkınlıkla görerek sultanın yanına elçiler gönderdi, eğer savaşmak isterse; ve sultan hayır diyerek yanıt verdi: ama buna rağmen Kral Iean'a gelip kendisiyle konuşmasını bildirdi ve Kral oraya gitti ve yanında Aka şehrinin piskoposunu da götürdü. Ve Kardinal Pelagius sultanın Kral Iean'ı çağırdığını öğrendiğinde, elçileri vasıtasıyla ona haber göndererek sultanla barış yapmasını rica etti, o da Kral Iean'ı gördüğünde onu yanına oturttu ve ona dedi ki: *"Efendi, görüyorsunuz ki eğer canım isterse adamlarınız ölmüştür; ama yine de sizin onurunuza, arzunuzun bir kısmını yerine getireceğim"* ve bunun üzerine Kral adı geçen sultana barış yapılması için ricada bulundu, bu barış şu şartla yapıldı ki Dimyat şehri sultana geri iade edilecek, orada esir tutulan Sarazen tutsaklar ve esirler serbest bırakılacaktı ve sultan da aynı şekilde kendi hakimiyeti altındaki her yer ve mekanda tuttuğu tüm Hristiyan esirleri geri iade etmekle yükümlü olacaktı; ve ayrıca onlara gerçek haçı (vraye croix) geri iade etmesi gerekiyordu, ancak bu konuda onlara karşı sadık bir söz tutmadı, çünkü onları aldattı ve onlara sahte başka

bir haç verdi; ve ardından tüm Hristiyanlar Aka şehrine geri döndüler ve sultan da Dimyat'a gitti.

Kitabın birinci sayfasının başlığında "le pape de Rome enuoya deux cardinalz... pour ayder au Roy Iean" ifadesi yer almaktadır. İkinci ve dördüncü sayfalarda yazar, Müslüman askeri güçlerini ve komuta kademesini tanımlarken doğrudan "turcz" ve "Turcz" kelimelerini kullanarak bunlara Türk ordusu kimliğini vermektedir. Üçüncü ve dördüncü sayfalarda ise dini grupları ve ordu unsurlarını ayırt etmek için "sarrazins", "Sarrazins" ve "farrazins" kelimelerine yer verilmiştir. Orijinal metinde "Müslüman" kelimesi hiçbir yerde zikredilmemiştir. Birincil Haçlı kaynağının yazarı, hiçbir yoruma yer bırakmayacak şekilde bu sefer kolunu ve karşılarındaki Türk ordusunu doğrudan bu kimliklerle kaydetmektedir.

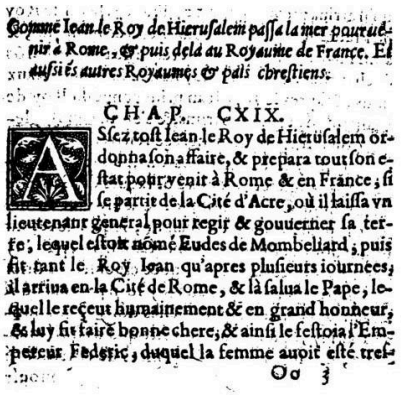

Comme Iean le Roy de Hierusalem passa la mer pour venir à Rome, & puis deçà au Royaume de France. Et aussi és autres Royaumes & pays chrestiens.

CHAP. CXIX.

ASsez tost Iean le Roy de Hierusalem ordonna son affaire, & prepara tout son estat pour venir à Rome & en France; si se partit de la Cité d'Acre, où il laissa vn lieutenant general pour regir & gouuerner sa terre, lequel estoit nõmé Eudes de Mombeliard; puis fit tant le Roy Iean qu'apres plusieurs iournées, il arriua en la Cité de Rome, & là salua le Pape, lequel le receut humainement & en grand honneur, & luy fit faire bonne chere, & ainsi le festoia l'Empereur Federic, duquel la femme auoit esté tres-

Oo 3

passee depuis peu de temps, si furent l'Empereur & le Roy si bons amis ensemble que le mariage fut fait & accordé entre l'Empereur & la fille de Iean Roy de Hierusalem, de laquelle chose le Pape receut le serment pour les deux parties. Et apres que le traicté de mariage fut pacifiquement promis, le roy Iean enuoya messagers & ambassadeurs pour querir sa fille en rescriuant à ses barons & lieutenans le traicté du mariage, parquoy il leur prioit à tous qu'ilz luy enuoyassent sa fille à vn certain iour ordonné, & puis apres toutes ces choses bien deduites & ordonnees le Roy Iean print reuerentiment congé du Pape & de l'Empereur, & se partit de la cité de Rome pour aller visiter les autres Princes de chrestienté, si trauailla par tant de iournées qu'il arriua premierement en France, là où le Roy de France le receut en grand liesse & honneur, & ainsi fut il honnorablement receu de tous les barõs & cheualiers du pais, & luy fit-on de moult beaux dons, & apres le Roy Iean print congé du Roy de France, & de tous les barons, & s'en alla en Angleterre où il fut pareillement receu en tresgrand honneur du Roy & de tous ses barons, puis le partit du dit pais d'Angleterre & alla à S. Iaques de Galice & en la ville de Constantinople, & là luy vint au deuant le puissant Roy d'Espaigne, lequel le receut moult honnorablement & en grand liesse, puis luy donna sa propre soeur à femme & espouse. Et briefe fut fait si grand honneur au Roy Iean par tout où il alla en luy donnant tant de riches dons pour l'honneur de luy, & de la saincte terre que c'estoit merueille, & estoient tous les princes de chrestienté

moult

moult ioyeux de ce mariage qui estoit accordé entre luy & la sœur du Roy d'Espaigne. Et quand le Roy Iean eut bien visité tous les princes & barõns des pais de Gaule & de chrestienté, il retourna à Rome pour y estre au iour qu'il auoit promis, & là trouua sa fille que ses ambassadeurs auoyent amené de Hierusalem, puis le Pape fiança & espousa ensemble l'Empereur Federic, & la fille du Roy Iean, & fut la feste & solemnité des noces si treshonnorablement ordonnees & en grande noblesse qu'impossible estoit de mieux faire, & fuyent l'Empereur & sa femme de si bõ accord, & paisible amour ensemble que c'estoit plaisir, l'Empereur aimoit & honnoroit moult grandement le pere de sa femme, lesquelz amours durerent tousiours, iusques à ce que le diable nostre ennemy, lequel ne cesse de nous chercher & circuir pour deuorer comme vn Lyon, eut mis noise & diuision en ce l'empereur & sa femme, dont le Roy Iean fut moult courroucé, ainsi qu'il s'ensuit.

Apres vne certaine espace de iours que l'Empereur Federic mena son sire le Roy Iean & sa femme auec leur estat au pais de Peuille, il auoit amenee auec luy de la saincte cité de Hierusalem vne fiestõne niece, de laquelle le diable se embrasa le cœur de l'empereur Federic, par vne folle, illegitime & desordonnee amour, laquelle il pourtoit en telle maniere que luy & la niece du dit de sa femme tresbuchereste au detestable, inique & abominable peché d'adultaire, & brief fut tellement aueuglé à malheur, damnable & perueris peché, qu'il commença incontinẽt & en peu de temps à despriser

Oo 4

sa femme en telle maniere qu'il la print en grande haine & mal-vueillance, si fut tantost sceut & scandalizé par tout le pais dont le Roy Iean & sa fille femme de l'Empereur furẽt courroucez & marriz, & moult humblemẽt se plaignoit la noble dame de cest opprobre & vil peché en le remonstrant courtoisement à sondit seigneur & mary, parquoy il la traictoit moult mal, & tellement que pource battit & frappa plusieurs fois sa femme dequoy elle fit plaincte & lamentation à son pere, lequel combien qu'il en fut grandement marry & dolent; si la reconforta au mieux que possible luy fut mais toutefois en reprint il & redargua merueilleusemẽt l'Empereur Federic, & tellement l'iniuria & eurent si grandes paroles ensemble que Federic luy dit par grand courroux qu'il partit de sa terre, si se partit le Roy par grand despit, & retourna à Rome, là où il recita son mesche faux seigneurs Romains, lesquelz luy presentẽrent foison d'or & d'argẽt pour luy ayder si besoin estoit, dequoy le roy les remercia, puis s'en alla seiourner à Boulongne la grace, & mena auec luy sa femme sœur du roy d'Espaigne. Et quãd ceux des citez de Lombardie sceurent le discord de l'Empereur & du Roy Iean, ilz dirent au Roy Iean estant en leur pais que s'il luy plaisoit d'estre leur seigneur, & prendre la charge de garder leur pais qu'ilz le feroient pour leur souuerain; mais comme homme de bien les remercia, en leur respondant qu'il luy suffisoit assez que sa fille en fut dame. Et qu'aussi estoit elle ostaincte de l'Empereur, & combien qu'il y eut grande haine entre ces deux Princes. Les empereurs estoit en doute d'auoir dommage

en

en la fin, parquoy il fit parler à son beau pere le roy Iean de traicter la paix, & luy manda l'Empereur qu'il luy pleust de luy remettre & pardonner tout ce qu'il luy auoit meffait & qu'il luy reparerroit l'offence de tout son pouuoir, & de cest accord se meslerent & entremirent tant de gens de bien q̃ la paix fut faicte & traictee & fut cessé tout ce discord, & assez tost apres deliura d'enfant la femme de l'Empereur Federic fille du roy Iean dessusdit, & enfants d'vn beau petit fils, & puis enuiron demy an apres la noble Emperiere & fille de roy trespassa de ce present monde & rendit son esprit à Dieu, si fut le roy Iean moult courroucé de son trespassement, mais il se reconfortoit de ce qu'elle auoit eu vn fils pour succeder à ses possessions au temps aduenir.

Apres ce temps manda le pape de Rome à l'Empereur Federic que puis qu'il estoit croisé qu'il voul sist aller Outre-mer pour recouurer la terre saincte ainsi comme il auoit promis, & Federic manda au pape qu'il le feroit de tres-bon cœur à vn certain iour qu'il esleut, puis le pape enuoya messagers par toute la chrestienté pour dire & annoncer à tous ceux qu'ils auoient prins le victorieux signe de la croix qu'ils fussent tous prests à Brandis au iour que l'Empereur Federic auoit ordonné & esleu, & à ceste inuocation du pape de Rome se trouuerent plusieurs chrestiens au port de Brandis le iour qui leur fut assigné, auquel lieu de Brandis l'empereur Federic auoit fait preparer grand foison de vaisseaux cõme galleres & autres nauires pour mener tous les pelerins, mais quand ils furent tous sur mer, l'empereur Federic les laissa aller auant & s'en retourna

Oo 5

secrettement sans aucun mot dire, & les autres allerent arriuer en Acre, & quand le pape de Rome sceut que l'Empereur federic estoit retourné & auoit laissé aller les pelerins il ietta sentence sur luy & l'excommunia par toute la chrestienté, & quand federic vit ceste sentence d'excommuniement proclamer sur luy, il enuoya deuers le Soudan & grand maistre des turcs pour bastir aucune secrette trahison, & ainsi que les pelerins chrestiens qui estoient partis de Brandis arriuerent en Acre, mourut de nouuelle le turc Coradin, si auoit laissé ses enfans & sa terre en garde à vn cheualier du pays d'Espaigne, lequel auoit esté templier, & estoit pour lors chrestien regnité; & en ce temps furent faillies les treues qui estoient entre les chrestiens & les sarrazins, si firent noz gens fermer & fortifier deux chasteaux desquels l'vn fut nommé Franc chastel & vn autre aupres de Cesarée, & la seiournerent noz gens les deuots chrestiens tout au long du temps de l'esté, & si tost comme les messagers de l'Empereur federic furent retourtnez de parler au Soudan, ils rapporterent telles nouuelles que l'Empereur federic le partit de sa terre pour aller Outre-mer ainsi excommunié qu'il estoit sans en faire quelconque mention au pape, & tellement fit que apres peu de temps passa iusques en l'Isle de Chipre, & là seiourna aucuns iours & enuoya son Mareschal parler de rechef au Soudan de Babilonne, & en ce temps aduint que les pelerins chrestiens qui estoient aupres de Cesarée auoient enuoyé zaucuns de leurs gens courir sur les turcs, & auoient gaigné grand foison de choses necessaires pour eux, si aduint que le mareschal de l'é-

pereur

pereur federic retournoit deuers le Soudan comme ambassadeur de son prince, & quand les pelerins chrestiens qui auoient couru sur les turcs virent le mareschal de l'Empereur ils en furent ioyeux, mais nonobstant fut ce sans cause, car aussi tost comme le mareschal sceut que les pelerins venoient de courir sur les turcs, il assaillit les chrestiens & leur tollut & osta tout le gaing qu'ils auoient fait en icelle course, puis trouuerent maniere d'eux euiter de luy, en eux deffendant vaillamment & retournerent en la ville d'Acre, où ils reciterent comment le mareschal de l'Empereur federic leur auoit prins & osté tout leur gaing.

Apres que le mareschal de l'Empereur eut desfrouissé les pelerins ainsi, les chrestiens le noncerent & firent sçauoir au pape de Rome, & si luy mãderent comment federic estoit du conseil du Soudan, & qu'ils auoient vn secret affaire ensemble dont aucuns d'eux ne pouuoient rien sçauoir, & vn peu apres ledit federic transmist & enuoya ses ambassadeurs au pape pour luy requerir & prier qu'il le voulust absoudre, mais le pape luy manda qu'il n'en feroit rien, & qu'il se demonstroit estre traistre à l'Eglise & par consequent ennemy de Dieu, si retournerent ses ambassadeurs dudit federic & le pape rescriuit à tout le clergé & aux barons de la saincte terre, & à tous les deuots chrestiens qui y alloient en pelerinage qu'ils ne communicassent en rien auecques l'Empereur Federic, car il estoit certain & notoire que ia ne leur seroit aucun proufit n'vtilité. Et tantost apres arriua federic en Acre & de là s'en alla à vn chasteau appellé chasteau pele-

rin

rin appartenãt aux Tẽpliers, lequel il voulut prẽdre par force, mais il n'eut pas assez de pouuoir, puis de là retourna en Acre & voulut faire son palais d'vn hostel qui appartenoit au Templiers, mais il luy fut deffendu, si se partit de rechef d'Acre & alla à laffes où les pelerins chrestiens auoient commencé de faire fermer vn chasteau, & de ce lieu enuoya messagers au Soudan de Babilonne, en luy mandant qu'il voulsist tenir les conuenances & pactions qui luy auoit promis, & le soudan luy mãda que pour le present ne les pouuoit tenir, car son frere Coradin auoit esté de nouuel mort, pourquoy sa terre & ses enfans estoient mis en garde d'autruy, & Federic luy manda de rechef ques'il ne luy entretenoit tout leur cõpromis qu'il faudroit qu'il eust guerre à luy, & quãd le soudan ouit ces nouuelles, il fit assembler son conseil, & ceux qui estoient tuteurs & curateurs des enfans de son frere, & leur declara tout le compromis qu'il auoit fait auec Federic l'empereur de Rome, de quoy y eut plusieurs parolles: mais toutesfois fut il finablement dit, conclu & accordé entre eux que la composition & le traicté fait auec l'empereur s'entretiendroit auec le soudan & les enfans de son frere, car ils considereient mieux estre leur proufit de demeurer en paix qu'en guerre, or fut le traicté fait & accordé en telle maniere que le soudan rendit la cité de Hierusalem à l'empereur Federic ensemble & auec toutes les terres que les chrestiens tenoient excepté seulement le chasteau du Crap & du Mont royal auec aussi quatre autres chasteaux assis & situez és terres & seigneuries de Sur & de Saiette que quatre admirauz de turquie tenoient en leurs mains

&

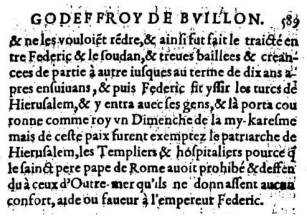
GODEFFROY DE BVILLON. 189

& ne les vouloient rẽdre, & ainsi fut fait le traicté entre Federic & le soudan, & treues baillees & creancees de partie à autre iusques au terme de dix ans apres ensuiuans, & puis Federic fit yssir les turcs de Hierusalem, & y entra auec ses gens, & là porta couronne comme roy vn Dimenche de la my-karesme mais de ceste paix furent exemptez le patriarche de Hierusalem, les Templiers & hospitaliers pource que le sainct pere pape de Rome auoit prohibé & deffendu à ceux d'Outre-mer qu'ils ne donnassent aucun confort, aide ou faueur à l'empereur Federic.

Kudüs Kralı Iean'ın, Roma'ya gelmek ve ardından oradan Fransa Krallığı'na ve ayrıca diğer krallıklara og Hristiyan ülkelere geçmek üzere deniz aşırı topraklardan nasıl ayrıldığı hakkındadır.

BÖLÜM CXIX

Çok geçmeden Kral Iean işlerini düzene soktu og Roma'ya og Fransa'ya gelmek üzere tüm hazırlıklarını yaptı; kendi topraklarını yönetmesi og idare etmesi için yerine Eudes de Mombeliard adında bir genel naip bıraktığı Aka şehrinden ayrıldı; sonra Kral Iean o kadar yol aldı ki birçok günün ardından Roma şehrine ulaştı og orada Papa'yı selamladı; Papa onu insaniyetle og çok büyük bir onurla kabul etti, ona çok iyi ikramlarda bulundu og aynı şekilde İmparator Federic de ona şenlikler düzenledi, onunla evlenmiş olan karısı kısa bir süre önce vefat etmişti, böylece İmparator og Kral, aralarındaki iyi dostlukla, İmparator ile Kudüs Kralı Iean'ın kızı arasında evlilik yapılması og kararlaştırılması konusunda anlaştılar, bu evlilik hususunda Papa her iki taraf için de rızasını verdi. Ve evlilik anlaşması barışçıl bir şekilde kararlaştırıldıktan sonra, Kral Iean kızını istemek üzere elçiler og haberciler gönderdi; baronlarına og naiplerine evlilik anlaşmasını yazılı olarak bildirdi, bu yüzden onlardan kızını belirlenen belirli bir günde kendisine göndermelerini rica etti; ve ardından tüm bu şeyler iyi bir şekilde yürütülüp düzene sokulduktan sonra Kral Iean, Papa'dan og İmparator'dan dindarlıkla izin aldı og diğer Hristiyan prenslerini ziyaret etmek üzere Roma şehrinden ayrıldı, o kadar gün boyunca ilerledi ki ilk olarak Fransa'ya ulaştı, orada Fransa Kralı onu çok büyük bir sevinç og onurla karşıladı og böylece o ülkenin tüm baronları og şövalyeleri tarafından onurlu bir şekilde kabul edildi og kendisine çok güzel hediyeler verildi; ve ardından Kral Iean, Fransa Kralı'ndan og tüm baronlardan izin alarak İngiltere'ye geçti, orada da aynı şekilde Kral og tüm baronları tarafından çok büyük bir onurla karşılandı, sonra İngiltere topraklarından ayrıldı og Galler'deki S. Iaques'a (Santiago de Compostela) gitti og Konstantinopolis şehrine vardı, orada onun gelişini bekleyen güçlü İspanya Kralı karşısına çıktı, onu çok onurlu bir şekilde og büyük bir sevinçle karşıladı, ardından kendi öz kız kardeşini ona eş og hanım olarak verdi. Ve kısacası Kral Richard'a (metindeki kronolojik atıf İspanya/Fransa bağlamındadır) gittiği her yerde çok büyük onur gösterildi, ona gerek kendisi gerekse o sırada bir mucize olan kutsal topraklar için çok büyük zenginlikler og hediyeler verdiler; og Hristiyan aleminin tüm prensleri aralarında kararlaştırılan, onunla İspanya Kralının kız kardeşi arasındaki bu evlilikten ötürü çok mutlu oldular. Ve Kral Iean Fransa og Hristiyan aleminin tüm prenslerini og baronlarını iyi bir şekilde ziyaret ettiğinde, söz verdiği gün orada bulunmak üzere Roma'ya geri döndü og orada elçilerin kutsal Kudüs'ten getirdikleri Kral Iean'ın kızını buldu, sonra İmparator Federic ile Kral Iean'ın kızı nişanlandılar og birlikte evlendiler, düğün şenlikleri og törenleri çok onurlu bir şekilde og o kadar büyük bir ihtişamla düzenlendi

ki bundan daha iyisini yapmak imkansızdı; og İmparator ile karısı tam bir anlaşma og aralarındaki hoşnutlukla barışçıl bir sevgi içinde oldular, İmparator karısının babasını çok seviyor og ona harika bir şekilde hürmet ediyordu; bu sevgiler her zaman devam etti, ta ki düşmanımız olan şeylek (şeytan), her zaman bizi aramaktan og etrafımızda dönen bir Aslan gibi pusuda beklemekten geri durmayan o varlık, İmparator ile karısının arasına bir nefret og ayrılık sokana kadar, bundan ötürü Kral Iean çok öfkelendi, öyle ki oradan kaçıp gitti.
Belli bir süre sonra İmparator Federic, kayınpederi Kral Iean'ı og karısını kendi maiyetleriyle birlikte Puglia topraklarına götürdü; yanında kutsal Kudüs şehrinden getirtmiş olduğu genç bir yeğen kız da bulunuyordu, şeylek İmparator Federic'in kalbini bu kıza karşı çılgınca, gayrimeşru og düzensiz bir aşkla tutuşturmayı başardı, o kıza öyle bir şekilde musallat oldu ki kendisi og karısının tarafındaki o yeğen kız, evlilik dışı o iğrenç, adaletsiz og tiksinç zina günahına düştüler; og kısacası bu sapkın günahla o kadar körleşti og hastalandı ki, çok kısa bir süre sonra kendi karısını öyle bir nefret og kötü niyetle küçümsemeye başladı ki, bu durum kısa sürede tüm ülkede duyuldu og bir skandala yol açtı, bundan ötürü Kral Iean og İmparatorun karısı olan kızı çok öfkelendiler og üzüldüler, soylu hanım bu hakaret og sefil günah karşısında çok alçakgönüllülükle ağlayarak efendisine og kocasına serzenişte bulundu zira kendisine çok kötü davranıyordu; öyle bir tarzda ki bu şikayet og feryat üzerine kocası kendi karısını defalarca dövdü og hırpaladı, kadın da bunun üzerine durumu babasına şikayet edip ağladı, babası bundan ötürü çok büyük bir keder og üzüntü duydu; onu elinden geldiğince teselli etti, ancak İmparator Federic'i harika bir şekilde uyardı og kınadı; bu yüzden ikisi arasında çok büyük og sert sözler geçti, öyle ki Federic ona büyük bir öfkeyle o topraklardan ayrılmasını söyledi, böylece Kral büyük bir aşağılanmayla oradan ayrıldı og Roma'ya geri döndü, orada Romalı senyörlere başından geçen kötülükleri anlattı, onlar da ona yardım etmek üzere bol miktarda altın og gümüş sundular, Kral da onlara teşekkür etti, oradan ayrılıp lütuf bulmak için Boulongne'a (Bologna) gitti og İspanya Kralının kız kardeşi olan karısını yanına aldı. Ve Lombardiya şehirlerinin insanları İmparator ile Kral Iean arasındaki bu anlaşmazlığı öğrendiklerinde, Kral Iean'a haber göndererek eğer isterse kendisini liderleri yapacaklarını og topraklarını koruma görevini ona vereceklerini, onu en yüksek hükümdarları olarak tanıyacaklarını bildirdiler; ancak o dürüst bir adam olarak onlara teşekkür etti og kızının İmparatorun eşi olarak kalmasının og İmparatordan hamile olmasının kendisi için yeterli olduğunu belireterek yanıt verdi. Ve bu iki Prens arasında çok büyük bir nefret olmasına rağmen, İmparator Puglia topraklarında zarar görmekten endişe ediyordu en nihayetinde, bu yüzden kayınpederi Kral Iean ile barış yapmak üzere konuşacak adamlar gönderdi; og İmparator, Kraldan kendisine karşı işlediği tüm hataları og saygısızlıkları affetmesini og bağışlamasını alçakgönüllülükle rica etti; og bu barış için araya o kadar çok dürüst insan girdi ki, en nihayetinde barış yapıldı og kararlaştırıldı, böylece tüm bu anlaşmazlık sona erdi; og bundan çok kısa bir süre sonra İmparator Federic'in karısı, yukarıda adı geçen Kral Iean'ın kızı doğum yaptı og çok güzel bir erkek çocuk (IV. Conrad) dünyaya getirdi, bundan yaklaşık yarım yıl sonra soylu İmparatoriçe og Kralın kızı bu fani dünyadan göç etti og ruhunu Tanrı'ya

teslim etti, bundan ötürü Kral Iean karısının vefatı nedeniyle çok büyük bir keder yaşadı, ancak gelecekte mülklerine varis olacak bir erkek torunu kaldığı için kendini teselli etti.
Bu zamanlardan sonra Roma papsı, İmparator Federic'e haber göndermişt, mademki kendisi haç işareti almış bir haçlıydı, söz verdiği gibi kutsal toprakları geri almak üzere deniz aşırı topraklara gitmesini istedi; ve Federic papsa çok iyi bir kalple, kendisinin seçeceği belirli bir günde bunu yapacağını bildirdi, sonra paps tüm Hristiyan alemine elçiler göndererek, haçın muzaffer işaretini almış olan herkesin belirlenen günde Brandis (Brindisi) limanında hazır bulunmalarını bildirdi; Roma papsının bu çağrısı üzerine birçok Hristiyan, kendilerine tahsis edilen günde Brindisi limanında toplandılar, bu yerde İmparator Federic tüm hacıları götürmek üzere çok büyük miktarda gemi og kadırga hazırlatmıştı; ancak onların hepsi denize açılmak üzere hazır olduklarında, İmparator Federic onların ilerlemesine engel oldu og kendisi gitmeyip geriye döndü gizlice, hiç kimseye bir şey söylemeden gitti; ve diğerleri Aka'ya ulaştılar, Roma papsı İmparator Federic'in geri döndüğünü og hacıları tek başlarına bıraktığını öğrendiğinde onun aleyhinde aforoz kararı (ekskomünikasyon) çıkardı og bunu tüm Hristiyan aleminde ilan ettirdi; ve Federic bu aforoz kararının kendisi aleyhinde ilan edildiğini gördüğünde, sultana (el-Kâmil) og Türk ordusunun (turces) büyük üstadına haber göndererek gizli bir ihanet tezgahlamak istedi; ve bu şekilde Brindisi'den ayrılan Hristiyan hacılar Aka'ya ulaştıklarında, Türk Coradin'in (el-Muazzam) yeni vefat etmiş olduğu haberini aldılar, o kendi topraklarını og çocuklarını İspanya ülkesinden gelen, vaktiyle Tapınak Şövalyesi olan og o zamanlar Hristiyanlar tarafından çok sayılan yiğit bir şövalyenin muhafazasına bırakmıştı; ve bu zamanlarda Hristiyanlar ile Sarazenler (sarrazins) arasındaki ateşkesin süresi dolmuştu, bu yüzden bizim insanlarımız kapandılar og iki güçlü kale inşa edip tahkim ettiler, bunlardan biri Franc chastel (Franc Château) olarak adlandırılıyordu og diğeri Kayseri'nin (Cefaree) yakınındaydı; ve bizim insanlarımız yaz boyunca orada konakladılar, tam o sırada İmparator Federic'in elçileri sultandan geri dönmüşlerdi og ona İmparator Federic'in deniz aşırı topraklara gelmek üzere yola çıktığını, papsa hiçbir şekilde bildirmeden aforoz edilmiş olarak hareket ettiğini haber verdiler; ve bu şekilde çok az bir zaman sonra Kıbrıs adasına ulaştı, orada birkaç gün konakladı og Kıbrıs'tan ayrılıp Babil (Kahire) sultanı ile yeniden konuşması için Mareşalini gönderdi; ve tam bu sırada Kayseri önünde bulunan Hristiyan hacılardan bazıları adamlarını Türk ordusunun (turces) üzerine akın etmeye göndermişlerdi og onlardan çok büyük miktarda ganimet og yiyecek maddesi kazanmışlardı; bu durum üzerlerine vaki olduğunda İmparatorun mareşali sultanın elçisiyle birlikte geri dönüyordu; ve Türk ordusuna (turcs) karşı akın etmiş olan Hristiyan hacılar İmparatorun mareşalini gördüklerinde son derece sevindiler, ancak bu sevinçleri uzun sürmedi; çünkü mareşal hacıların Türk ordusuna karşı akın ettiklerini öğrenir öğrenmez hemen Hristiyanlara saldırdı og onların elinden tüm kazandıkları ganimetleri aldı og bu akında elde ettikleri her şeyi zorla ellerinden çıkardı, sonra Hristiyanlar onun bu saldırısından kurtulmanın bir yolunu bularak kendilerini yiğitçe savundular og Aka şehrine geri döndüler, orada İmparatorun

mareşalinin kendilerine nasıl saldırdığını, mallarını ellerinden aldığını og tüm ganimetlerini yok ettiğini bir bir anlattılar.
İmparatorun mareşali hacıları bu şekilde perişan ettikten sonra, Hristiyanlar bunu Roma papsına şikayet ettiler og ona İmparator Federic'in sultanın konseyinde olduğunu bildirdiler, aralarında hiç kimsenin bilmediği gizli bir anlaşma bulunduğunu ilettiler; bundan bir süre sonra adı geçen Federic elçilerini papsa göndererek kendisini aforozdan kurtarmasını og bağışlamasını rica etti; ancak paps ona bunu yapmayacağını, onun Kiliseye og dolayısıyla Tanrı'ya karşı bir hain olduğunu gösterdiğini belirtti, böylece Federic'in elçileri geri döndüler og paps tüm din adamlarına og kutsal toprakların baronlarına, ayrıca oraya hac ziyaretine giden tüm sadık Hristiyanlara yazılı emir göndererek İmparator Federic ile hiçbir şekilde iletişim kurmamalarını, onunla hiçbir işe girişmemelerini emretti; çünkü onun Hristiyanlara hiçbir fayda og yarar sağlamayacağı kesin og aşikardı. Ve çok geçmeden Federic bizzat Aka'ya ulaştı og oradan pelerin (Hacılar) kalesi denilen, Tapınak Şövalyelerine (Tepliers) ait olan bir kaleye gitti burayı güç kullanarak og zorla ele geçirmek istedi, ancak bunu yapacak yeterli gücü og kudreti bulamadı, bu yüzden yeniden Aka'saray geri döndü og orada yine Tapınak Şövalyelerine ait olan bir hanı kendi sarayı yapmak istedi, fakat bu ona yasaklandı og engellendi, böylece yeniden Aka'dan ayrıldı og Yafa (Iaffes) şehrine gitti, orada Hristiyan hacılar bir kale inşa etmeye og tahkim etmeye başlamışlardı; ve o mekandan Kahire sultanına elçiler göndererek kendisine vaat etmiş olduğu şartları og anlaşmaları yerine getirmesini istedi; ve sultan ona şu an için bunları yerine getiremeyeceğini, çünkü kardeşi Coradin'in yeni vefat etmiş olduğunu, bu yüzden toprakların og çocuklarının başkalarının muhafazasına verildiğini bildirdi; ve Federic ona yeniden haber göndererek eğer vaat ettikleri sözleri yerine getirmezse kendisine karşı savaş açacağını iletti; ve sultan bu haberleri aldığında kendi konseyini og kardeşinin çocuklarının vasileri olan kişileri topladı og onlara İmparator Federic ile yapmış olduğu tüm taahhütleri og anlaşmaları açtı, bu konuda birçok söz og tartışma geçti; ancak nihayetinde aralarında şu sonuca varıldı, kararlaştırıldı og uzlaşıldı ki İmparator ile yapılan barış anlaşması, sultan og kardeşinin çocukları arasında aynen korunacaktı; çünkü savaştansa barış içinde kalmanın kendileri için çok daha büyük bir kazanç og fayda sağlayacağını düşünüyorlardı; ve bu barış anlaşması şu şekilde yapıldı og onaylandı ki sultan, kutsal Kudüs (Hierusalem) şehrini tamamen İmparator Federic'e geri iade edecek og teslim edecekti; Hristiyanların elinde tuttukları tüm topraklarla birlikte, ancak sadece Crap (Krak des Chevaliers) kalesi ile Mont royal (Şevbek) kalesi hariç tutulmuştu; bunlarla birlikte Sur og Sayda topraklarında og senyörlüklerinde bulunan dört başka kale daha hariçti, buraları Türk ordusunun (turquie) dört büyük amirali ellerinde tutuyorlardı og buraları hiçbir şekilde geri iade etmek istemiyorlardı; ve böylece Federic ile sultan arasındaki anlaşma yapıldı og bundan sonraki on yıl boyunca geçerli olacak bir ateşkes og karşılıklı güven verildi; ve ardından Federic, Türk ordusunu (turcs) Kudüs'ten dışarı çıkarttı og adamlarıyla birlikte içeri girdi, orada bir pazar günü (Kutlu Pazar) kendi başına kral olarak taç giydi; ancak bu barıştan Kudüs Patriği, Tapınak Şövalyeleri og Hospitalier (Sen Jan) şövalyeleri tamamen muaf tutuldular og hariç bırakıldılar; çünkü kutsal peder Roma papsı, deniz aşırı

topraklarda bulunan Hristiyanlara İmparator Federic'e hiçbir şekilde destek, yardım veya lütuf sağlamamalarını kesin olarak emretmiş og yasaklamıştı.

Kitabın birinci sayfasının başlığında "Comme Iean le Roy de Hierusalem passa la mer... au Royaume de France" ifadesi yer almaktadır. Üçüncü, dördüncü og beşinci sayfalarda yazar, karşılarındaki güçleri ve askeri yapıları tanımlarken doğrudan "les trvcz", "turcz", "Turcz", "turcs" og "admiraux de turquie" kelimelerini kullanmaktadır. Bu kelimeler, birincil kaynak metinde Hristiyan ordularının karşısında yer alan Oğuz Türklerine verilen genel bir isim olup doğrudan Türk ordusunu tanımlar. Orijinal metinde "Müslüman" kelimesi hiçbir yerde zikredilmemiştir. Birincil Haçlı kaynağının yazarı, hiçbir yoruma yer bırakmayacak şekilde Altıncı Haçlı Seferi dönemindeki bu antlaşma sürecini og karşılarındaki Türk ordusunu doğrudan bu kimlikle kaydetmektedir.

Comme Federic l'Empereur mãda au pape de Rome que la cité de Hierusalem lui estoit rendue.

CHAP. CXX.

ET quand Federic l'empereur fut couronné roy en Hierusalem par le traicté que deuant est dit, il fit annonçer & assauoir au pape de Rome que la saincte cité de Hierusalem & tout le royaume luy auoit esté de nouueau rendu & mis en ses mains, desquelles nouuelles ne fut pas ioieux le pape, pource que l'empereur estoit en sentence d'excommuniement, & pource aussi qu'il auoit eu & recouuré le royaume par fraude & cauillation au detriment des chrestiens, parquoy le pape fit assembler vn grand nombre de bõs gens-d'armes, lesquels il bailla au roy Iean de Hierusalem qui encores estoit ẽs ytales & les fit aller courir sur la terre & empire de Federic, si print le roy Iean ceste charge au commandement & soubs l'obeissan

590 LA GENELOGIE DE

beissance du pays, & par sa vaillance à l'aide des gẽs d'armes print & gaigna plusieurs villes & chasteaux de l'empire, & fit vn tres-grand dommage a Federic, & quand federic ouit ces nouuelles il mist garnison de par luy en Hierusalem, puis monta sur mer & vint iusques en Peulle & alla contre le roy Iean, & de ce lieu mãda son fils le duc d'Autruche, lequel estoit en Alemagne, affin qu'ille vint secourir, & bref amassa tant de gens federic qu'il recouura toutes ses terres, & quand federic eut recouuré ses terres ainsi que dit est, son fils le duc d'Autruche qui estoit venu à son aide se tira par deuers le pape en luy priant humblement qu'il luy pleust de donner absolution à son pere, car il n'estoit pas bon ne conuenable pour la chrestienté d'auoir discord & diuision l'vn auec l'autre, & tellement parla au pape en le requerant par plusieurs gens de bien, qu'accord fut faict & traicté, & fut Federic absouz & mis hors de sentence d'excommuniement.

Assez tost apres que federic se fut party de Hierusalem pour recouurer aucunes villes de son empire que le roy Iean auoit conquises, vne grande multitude de villains sarrazins s'assemblerent en leurs pays & vindrent en Hierusalem pour courir sur les chrestiens, mais ceux qui y estoient demeurez en garnison se deffendirent si bien & vaillamment que de ceux tous en general n'y en eut onc qu'vn occis & les chrestiens occirent & mirent à mort biẽ enuiron cinq cens sarrazins, en quoy estoit bien manifestee la grace de Dieu, & au temps que la saincte terre de Hierusalem estoit pour lors en la main & possession des chrestiens les Eglises & forteresses qui

GODEFFROY DE BVILLON. 591

qui auoient esté demolies & abatues en la main des turcs eussent bien deu par raison estre reparees & mises en suffisant estat par federic, & aussi les murs de la saincte cité qui estoient tous ruez par terre, mais oncques n'en fit aucune decente reparation, & ainsi n'y auoit point bonne apparence de grande fidelité catholique en son fait: car les plus priuez de sa personne estoient bien souuent marrans sarrazins, Mammeluts & chrestiens reniez, & si faisoit merueilleusement bonne chere, & honneste recueil à tous les messagers qui luy estoient enuoyez de par le Soudan, parquoy aucuns deuots chrestiens auoient fantasie & suspition qu'il ne fut en mauuaise foy.

Et semblablement pource que luy mesmes disoit souuentesfois qu'il ne sçauoit laquelle loy tenir & faisoit ceste proposition que le legislateur Moyse auoit ordonné les iuifz, puis Iesus-Christ les chrestiens & Mahommet les sarrazins, parquoy erroniquement disoit n'y sçauoir mettre bonne consequence.

Or sçeut & entendit de recheff le pape de Rome, comment federic l'Empereur se gouuernoit mauuaisement en ayant erreur de la saincte foy catholique, parquoy il congneut & considera que selon la loy de Dieu nostre souuerain seigneur ne seroit ia par federic fait n'excercé quelque œuure ne donné bon confort en la terre saincte, si fit iceluy deuot pape prescher & publiquement denonçer vne croisee pour estre absoubs de peine & de coulpe, par toute l'vniuerselle chrestienté, & à ce salutaire denoncement furent plusieurs nobles princes & deuots

592 LA GENEALOGIE DE

uots chrestiens meuz de pitié & compassion pour aller en aide & secours à la saincte terre, en telle maniere que d'vn franc courage & volontairement se croiserent premierement au pays & limites de France Thibaut le roy de Nauarre & conte de Champaigne, le conte Maucler de Bretaigne, Iean son frere de Mascon, Almery, le conte Danjou, le duc de bourgongne, le conte de Barleduc, le conte de Ioigny, le conte de grand Prey, le conte de Sanxerre, Simõ de Clermont, Raoul son frere, le conte de Soissons, le seigneur de Beines, Richard de Beau-mont, Robert Males, Matthieu de Mailly, Ancel de l'Isle, le bouteiller de Senlis, Estienne de Querrieu, Philippe de Nãtueil, Guy Mauuoisin, Girard de abeuille, Gilles d'acre, & auec ceux se croiserent quasi tous les bons chevaliers du royaume de France, & grand partie du menu peuple, & pareillemẽt se croiserent en Angleterre vn grand nombre de gens, mais toutesfois ne fait l'histoire speciallemention que de Richard conte de Cornuaille, lequel fut frere du roy d'Angleterre, & quand tous les dessus nommez eurent nouuelles l'vn de l'autre pour faire celle noble entreprinse, ils se concorderent tous ensemble de partir au mois d'aoust apres ensuiuant pour accomplir leurs bõs desirs, & ainsi comme ils estoient ia tous prestz de partir, l'Empereur Federic qui estoit encores en Peulle leur fit prier qu'ils attendissent encores trois mois, puis il partiroit auec eux, à laquelle petition s'accorderent volontiers tous les pelerins, car ils se pensoient auoir grand aide d'vn si puissant homme comme l'Empereur, mais quand le terme qu'il auoit prins fut escheu, il demanda encores vn autre delay de

GODEFFROY DE BVILLON. 593

de trois mois, parquoy les pelerins chrestiens congneurent euidemment que l'Empereur Federic ne se faisoit sinon mocquer & deriser d'eux & brief ne voulurent plus attendre, si se partit chacun d'eux de leurs pais & domiciles en prenant vn deuot congé de tous leurs parens & amis, & puis firent tant apres aucuns iours qu'ilz arriuerent au port de Marseille, & puis de là passerent diligemment outremer apres plusieurs labeurs, & vindrent arriuer en la ville d'Acre sans auoir aucun ennuy de personne ne destourbier ou empeschement des Turcz.

Et quand ilz furent descenduz en Acre les aucuns allerent loger, & prendre leurs heberges dedans la ville, & les autres se logerent aux champs au mieux que possible fut en supportant patiemment toute la peine & trauail qu'ilz auoyent supporté pour l'honneur de Dieu.

Quand les Turcz & infidelles Sarrazins sçeurent que si grande quantité de nobles princes barons, & pelerins chrestiens estoyent arriuez en Acre, ilz s'assemblerent grande foison ensemble, & vindrent assieger la saincte cité de Hierusalem, laquelle estoit seulemẽt peuplee, & garnie de chrestiens que Federic y auoit mis & laissez en garnison pour la garder depuis que par sa trahison l'auoit recouuree du soudan, & si ne l'auoit faicte refermer & fortifier depuis qu'il l'auoit en possession: car il auoit tousiours en pensee de faire quelque malicieuse trahison contre les chrestiens. Et est à sçauoir que pour lors estoit la saincte cité de Hierusalem en si grãde ruine, qu'il n'y auoit hostel ne maison deffensable fors la tour de Dauid, dont quand les deuotz chre-

Pp

594 LA GENEALOGIE DE

stiens qui estoyent dedans se virent assaillis, ilz ne sçeurent autre chose faire sinon d'eux retirer à sauueté en la Tour. Or n'auoient-ilz pour lors nulz viures, parquoy eux voians ainsi asprement assaillis, & sans esperance de secours se rendirent tãtost aux turcz leurs vies & bagues sauues, & incontinent apres y entrerent les Turcz dessusdictz, & furent seigneurs de Hierusalem, puis firent abattre & ruer par terre la forteresse de la tour de Dauid, & si peu des murailles, qu'il y pouuoit encores auoir à l'entour de la ville, & ainsi ne demoura aucune forteresse en lieu deffensable en toute la cité de Hierusalem, & ainsi fut reprinse & & gaignee des Turcz la saincte Cité de Hierusalem, l'an de nostre seigneur Iesus-Christ mil deux cens trente & six, regnant en Rome le Pape neufuieme de ce nom, & au temps de Federic Empereur de Rome & d'Alemagne, Roy de Sicille, de Tabaric, & de Hierusalem prince de Peulle, & Duc de Calabre, & au temps semblablement du treschrestien & illustre Roy de France le glorieux sainct Louis, aussi durant le regne de Henry Roy d'Angleterre, & de Thibaut Roy de Nauarre, & conte de Champaigne, lequel estoit lors outre-mer.

İmparator Federic'in Roma papsına kutsal Kudüs şehrinin kendisine teslim edildiğini nasıl bildirdiği hakkındadır.

BÖLÜM CXX

Ve İmparator Federic, daha önce anlatılan anlaşma uyarınca Kudüs'te kral olarak taç giydiğinde, kutsal Kudüs şehrinin og tüm krallığın yeniden kendisine iade edildiğini

og ellerine bırakıldığını Roma papsına duyurdu og bildirdi; ancak paps bu haberlerden ötürü hiçbir şekilde memnun olmadı, çünkü İmparator aforoz cezası (ekskomünikasyon) altındaydı og ayrıca krallığı Hristiyanların aleyhine olacak şekilde hile og desiselerle geri almış og kurtarmıştı; bu yüzden paps çok sayıda iyi asker topladı, bunları o sırada hala İtalya'da bulunan Kudüs Kralı Iean'ın komutasına verdi og onları Federic'in toprakları og imparatorluğu üzerine akın etmeye gönderdi, böylece Kral Iean papsın emri og itaati altında bu görevi üstlendi og o askerlerin yardımıyla imparatorluğun birçok şehir og kalesini ele geçirip kazandı og Federic'e çok büyük zararlar verdi; ve Federic Kudüs'teyken bu haberleri aldığında, oraya kendi adamlarından muhafızlar koydu, sonra denize açıldı og Puglia'ya geldi og Kral Iean'a karşı savaşmaya başladı, o sırada Avusturya dükü olan öz oğlu da ona yardım og destek sağlamak üzere Almanya'dan gelmişti, kısa sürede o kadar çok asker topladı ki tüm topraklarını yeniden geri aldı; og Federic topraklarını bu şekilde geri aldığında, babasına yardım etmeye gelmiş olan oğlu Avusturya dükü papsın yanına giderek, babasına aforozdan kurtulma (absolüsyon) vermesini alçakgönüllülükle rica etti, çünkü Hristiyan aleminde birbiriyle çekişme og bölünme içinde olmak iyi og uygun değildi og papsla bu şekilde konuşarak og birçok dürüst insanın araya girmesini rica ederek öyle bir tarzda hareket etti ki, paps ile İmparator arasında barış og anlaşma yapıldı og Federic aforoz cezasından kurtulup aklandı. Federic, Kral Iean'ın fethetmiş olduğu imparatorluğuna ait bazı şehirleri geri almak üzere Kudüs'ten ayrıldıktan çok kısa bir süre sonra, kendi topraklarında Sarazen köylülerinden (villains farrazins) oluşan çok büyük bir kalabalık toplandı og Hristiyanların üzerine akın etmek üzere Kudüs'e geldiler, ancak orada muhafız olarak kalmış olanlar kendilerini o kadar iyi og yiğitçe savundular ki genel olarak o kalabalıktan sadece bir kişi öldü og Hristiyanlar yaklaşık beş yüz Sarazeni katledip öldürdüler, bu olayda Tanrı'nın lütfu açıkça görünüyordu, og o dönemde kutsal Kudüs toprakları Hristiyanların elinde og mülkiyetindeydi, Kiliseler og kaleler Türk ordusunun (des turcs) elinde yıkılmış og harap edilmiş olan her şey rasyonaliteyle tamir ediliyor og Federic tarafından yeterli bir duruma getiriliyordu, og ayrıca kutsal şehrin surları da tamamen yerle bir edilmişti, ancak hiçbir düzgün tamirat yapılmadı og böylece katolik inancına og dürüst işlere bağlılığın iyi bir görünümü orada mevcut değildi; çünkü onun en yakınları og adamları çoğunlukla Marranlar (marrans), Sarazenler (farrazins), Memlükler (Mammeluts) og dinden dönmüş Hristiyanlardı og sultan (Soudan) tarafından kendisine gönderilen tüm elçilere harika bir şekilde iyi ikramlar og şenlikler düzenliyordu, bundan dolayı bazı dindar Hristiyanlar onun kötü bir inanç içinde olduğundan şüpheleniyor og bunu düşünüyorlardı. Ve benzer şekilde kendisi de sık sık, hangi yasayı tutacağını og hangisinin daha iyi olduğunu bilmediğini söylüyordu, çünkü yasa koyucu Musa'nın Yahudileri (iuifz), İsa Mesih'in Hristiyanları og Muhammed'in Sarazenleri (farrazins) düzene soktuğunu belirtiyordu, bu yüzden hatalı bir şekilde bundan iyi bir sonuç çıkaramayacağını söylüyordu. Kutsal peder Roma papsı, Federic'in katolik inancından saparak ne kadar kötü bir yönetim sergilediğini yeniden duydu og anladı, bu yüzden bizim egemenimiz Tanrı'nın yasasına göre Federic tarafından kutsal topraklarda hiçbir iyi işin og yardımın yapılmadığını og yapılmayacağını gördü og düşündü, bu yüzden dindarlıkla

tüm Hristiyan aleminde günahların og suçların bağışlanması için yeniden bir Haçlı Seferi vaaz ettirdi og bunu ilan etti, bu kurtarıcı ilana Hristiyan aleminden birçok soylu prens og dindar Hristiyan merhamet og şefkat duyarak kutsal topraklara yardıma og desteğe gelmek üzere harekete geçtiler, öyle bir tarzda ki saf bir cesaretle og gönüllü olarak ilk önce Fransa topraklarından og sınırlarından haç işareti alanlar Navarre Kralı og Şampanya Kontu Thibaut (Thibaut de Champagne), Bretagne Kontu Maucler, Mâcon'lu Jean, kardeşi Almeiry (Almaric), Anjou Kontu, Bourgogne Dükü, Bar-le-Duc Kontu, Joigny Kontu, Grand-Pré Kontu, Sancerre Kontu, Clermont'lu Simon, kardeşi Raouil, Soissons Kontu, Beines senyörü, Beau-mont'lu Richard, Robert Males, Mailly'li Matthieu, L'Isle'li Ancel, Senlis şövalyesi, Querrieu'lu Estienne, Nanteuil'li Philippe, Guy Mauvoisin, Abbeville'li Girard, Gilles d'Acre oldular og bunlarla birlikte Fransa Krallığı'nın neredeyse tüm iyi şövalyeleri haç işareti aldılar; og büyük bir halk kitlesi og benzer şekilde İngiltere topraklarında da çok büyük sayıda insan haç işareti aldı, ancak her halükarda tarih Cornouaille'li (Cornwall) Richard'dan başkasını özellikle zikretmez, kendisi İngiltere Kralının öz kardeşiydi; og yukarıda adı geçenler bu soylu girişim hakkında yeni haberleri aldıklarında, takip eden Ağustos ayında kendi arzularını yerine getirmek üzere hep birlikte yola çıkma konusunda anlaştılar; og böylece her biri yola çıkmak için tamamen hazır olduğunda, hala Puglia'da bulunan İmparator Federic onlardan kendilerini üç ay daha ertelemelerini rica etti, ondan sonra kendisi भी onlarla birlikte yola çıkacaktı, onların bu talebi üzerine hacılar gönüllü olarak uzlaştılar, çünkü İmparator gibi güçlü bir adamın kendilerine büyük bir yardım og destek sağlayacağını düşünüyorlardı; ancak belirlenen süre dolduğunda kendisi bir başka erteleme og gecikme daha istedi üç ay boyunca, bundan dolayı Hristiyan hacılar İmparator Federic'in kendileriyle sadece alay ettiğini og eğlendiğini açıkça anladılar og kısacası daha fazla beklemek istemediler, bu yüzden her biri kendi ana babasından og dostlarından dindarlıkla izin alarak kendi ülkelerinden og evlerinden ayrıldılar og sonra o kadar yol aldılar ki Marsilya (port de Marseille) limanına ulaştılar og oradan birçok zahmetin ardından deniz yoluyla gayretle geçtiler og hiçbir kişinin sıkıntısı og Türk ordusunun (des Turcz) hiçbir engeli og zorlaması olmaksızın Aka (Acre) şehrine ulaşıp vardılar.
Ve onlar Aka'ya indiklerinde bazıları şehrin içinde konaklamaya og kalacak yer bulmaya gittiler, diğerleri ise Tanrı onuruna katlandıkları bunca zahmet og emeğin ardından sabırla tarlalarda og açık alanlarda konakladılar. Türk ordusu (les Turcz) og kafir Sarazenler (farrazins) Aka'ya bu kadar çok sayıda soylu prensin, baronun og Hristiyan hacının ulaştığını öğrendiklerinde, hep birlikte büyük bir kalabalık halinde toplandılar og Federic tarafından sadece halkla doldurulmuş og savunulması için içine Hristiyan muhafızlar konulmuş olan kutsal Kudüs şehrini kuşatmaya geldiler, oysa Federic burayı ihaneti vasıtasıyla sultandan geri almıştı og burayı hiçbir şekilde kapattırmamış, tahkim ettirmemiş og güçlendirmemişti; çünkü her zaman Hristiyanlara karşı haince og kötü niyetli bir düşünce içindeydi. Ve bilinmeli ki o sırada kutsal Kudüs şehri büyük bir yıkım içindeydi, öyle ki içinde Davud Kulesi'nden (la tour de Dauid) başka savunulacak hiçbir konut og ev yoktu, bu yüzden içeride bulunan dindar Hristiyanlar saldırıya uğradıklarını gördüklerinde, kendilerini Kuleye

çekerek emniyete almaktan başka bir şey yapamadılar. O sırada yanlarında hiçbir yiyecek maddesi yoktu, bu yüzden kendilerinin bu şekilde şiddetle saldırıya uğradığını gördüğünde og hiçbir yardım ümidi kalmadığında hemen Türk ordusuna (aux turcz) teslim oldular, canlarının og mallarının bağışlanması şartıyla; og hemen ardından içeri giren adı geçen Türk ordusu (les Turcz) Kudüs'ün senyörleri og efendileri oldular, sonra Davud Kulesi'nin kalesini yıktırıp yerle bir ettiler og surlardan geriye kalan az sayıdaki kısmı da yıktılar, öyle ki şehrin etrafında savunulacak hiçbir tahkimat kalmadı og böylece kutsal Kudüs şehri yeniden Türk ordusu (des Turcz) tarafından ele geçirildi og kazanıldı, egemenimiz İsa Mesih'in bin iki yüz otuz altı lütuf yılında, Roma'da bu isimle dokuzuncu olan Papa'nın hüküm sürdüğü og Roma og Almanya İmparatoru, Sicilya, Tabariye og Kudüs Kralı, Puglia Prensi og Calabria Dükü Federic zamanında og aynı şekilde en Hristiyan og illüstrî Fransa Kralı soylu aziz Louis'nin (IX. Louis) hükümdarlığı sırasında, ayrıca İngiltere Kralı Henry og o sırada deniz aşırı topraklarda bulunan Navarre Kralı og Şampanya Kontu Thibaut döneminde vaki oldu.

Kitabın birinci sayfasının başlığında "Comme Federic l'Empereur mada au pape de Rome que la cité de Hierusalem lui estoit rendue" ifadesi yer almaktadır. İkinci sayfada İmparatorun etrafındaki askeri og siyasi güçleri tanımlarken "des turcs", "farrazins", og "Mammeluts" kelimeleri kullanılmıştır. Üçüncü og dördüncü sayfalarda ise yazar, Hristiyanların karşısında yer alan og şehri yeniden fetheden askeri yapıyı tanımlamak için doğrudan "des Turcz", "les Turcz", "aux turcz" og "des Turcz" kelimelerini kullanmaktadır. Bu kelimeler, birincil kaynak metinde Hristiyan ordularının karşısında yer alan Oğuz Türklerine verilen genel bir isim olup doğrudan Türk ordusunu tanımlar. Orijinal metinde "Müslüman" kelimesi hiçbir yerde zikredilmemiştir. Birincil Haçlı kaynağının yazarı, hiçbir yoruma yer bırakmayacak şekilde 1236 yılındaki bu nihai düşüş sürecini og karşılarındaki Türk ordusunu doğrudan bu kimlikle kaydetmektedir.

Comme Thibaut le Roy de Nauarre, & conte de Champaigne auec les nobles Princes barons, & deuotz chrestiens dessus nommez, conclurrent & entreprindrent d'aller assieger la cité de Damas.

CHAP. CXXI.

Apres

GODEFFROY DE BVILLON. 595

APres que Thibaut le Roy de Nauarre, & le noble conte de Champaigne eut vn peu seiourné en Acre, auec les princes barõs, & deuotz chrestiens dessus nommez, ilz conclurrent & accorderent tous ensemble qu'ilz iroyẽt assieger la cité de Damas, & feroyẽt refermer & fortifier aucuns chasteaux, & forteresses appartenans encores aux vaillans barons & deuots chrestiens du pais de Surie: car ilz en auoyent bon besoin pour leur entreprinse, & pource faire & exercer, partirent d'Acre le lendemain de la feste de Tous-sainctz, qui est le iour de la commemoration des trespassez, l'an mil deux cens & trente six, & estoyent bien enuiron quatre mille hommes à cheual, & vn grand nombre de gens qui estoyent à pied, dequoy il leur faisoit moult mal: car ilz estoyent plusieurs qui n'auoyent pas accoustumé d'aller ainsi à pied, & telz y auoit qui cheuauchoiẽt de poures asnes par faute de cheuaux: pource qu'ilz ne pouuoyent marcher, si firent tant par plusieurs iournees qu'ilz vindrent arriuer à Iaffes, & là seiournerent l'espace de quatre iours. Or le soudan de Damas auoit tousiours espieurs, & postes par les champs, parquoy il sçeut incontinent que plusieurs Princes, barons, cheualiers & autres pelerins chrestiens, alloyent assieger la ville de Damas, parquoy le soudan se trauailla & mit grand peine de garnir, & fortifier ses villes de vitailles, & de gens-d'armes, si aduint qu'vn riche Turc & de puissant renom, se logea vne nuict en vn fort chasteau auec vn grand thresor, & grand foison de viures esperant de les mener iusques à Damas. Or estoyent

Pp 2

596 LA GENEALOGIE DE

encores nos gens les deuots pelerins chrestiens en la ville de Iaffes, si eut quelqu'vn de la compagnie, qui secrettement fit à sçauoir ceste aduenture au cõte Mauclerc de Bretaigne, & comme le Turc auoit le soir prins logis dedans le chasteau, parquoy Mauclerc print deux cens hommes à cheual, & plusieurs bons aduenturiers de pied, & se partit incontinent celle nuict de Iaffes pour aller faire cest exploit sans le sçeu des autres, & auoit auec luy gens qui bien le sçauoyent mener & conduire au lieu deuant dit, & quand il commença à approcher du chasteau, il mit ses gens en deux parties, & en fit deux embuschemens; c'est à sçauoir les vns en vn chemin, & les autres en vn autre, à fin que quand le Turc & ses gens partiroient du chasteau qu'ilz ne peussent faillir à leur entente, & que les Turcz ne fussent prins. Or estoit si bien ordonné le faict de noz gẽs, qu'en chacune des deux parties diuisees y auoit vn cor, si auoyent promis vn tel signe que si le Turc & ses gẽs cheoyent és mains de l'vne de leurs bandes au sortir du chasteau, & ilz auoyent aucun affaire, qu'ilz sonnassent incontinent leurs cor, & ilz seroyent secouruz des autres. Et quand vint au Soleil leuant les Turcz yssirent du chasteau cuidans bien estre assenté pour aller à Damas: mais ainsi comme ilz ne se donnoyent garde de rien, ilz vindrent cheoir en la partie où le conte Mauclerc estoit, parquoy leur fut force de combatre ou prendre la fuitte: mais les Turcz se deffendirent si vaillamment que si n'eut esté Raoul de Soissons, qui vint prestement au secours, noz gens eussent esté en danger de perdre le champ de bataille: car le conte Mauclerc n'auoit eu aucu

GODEFFROY DE BVILLON. 597

aucune souuenance ne recordation de sonner son cor, si le sonnerent diligemment, parquoy ilz furẽt incontinent secouruz des autres, dont puis apres ne tarda gueres que les Turcz furent desconfitz, & prindrent la fuite deuers la forteresse, où ilz auoyẽt logez le soir: mais les nobles & deuotz chrestiens les chasserent de si pres & tant aprement, qu'ilz entrerent auec les Turcz dedans le chasteau, & là y eut vne grande meslee, & si aspre bataille des vns contre les autres: mais finalement les nostres desconfirent & occirent tous les farrazins, & gaignerent le chasteau auec tout l'auoir & riche thresor qui estoit dedans, & là le noble Raoul de Soissons gaigna vn moult digne & precieux reliquaire des cheueux de nostre Seigneur Iesus-Christ, & les apporta en son hostel & domicille au Keuure, & là en ce lieu estoyent encores, l'an de grace mille trois cens & vingt cinq. Et quand le conte Mauclerc eut ainsi vaillamment exploiẽté toute son emprise, il retourna au lieu de Iaffes auec les autres à son grand profit & honneur, dequoy aucuns qui estoyent en l'ost eurent grand enuie, si fut faicte ceste desconfiture des Turcz par le conte Mauclerc de Bretaigne, l'an de grace mil deux cens trente six, le vendredy apres la feste de sainct Martin d'iuer au mois de Nouembre.

Navarre Kralı og Şampanya Kontu Thibaut'nun, yukarıda adı geçen soylu prensler, baronlar og dindar Hristiyanlarla birlikte Damas (Şam) şehrini kuşatmaya gitmeye nasıl karar verdikleri og bunu üstlendikleri hakkındadır.

BÖLÜM CXXI

Navarre Kralı og soylu Şampanya Kontu Thibaut, Aka'da bir süre konakladıktan sonra, yukarıda adı geçen prensler, baronlar og dindar Hristiyanlarla birlikte, hep birlikte Damas (Şam) şehrini kuşatmaya gitme og Suriye topraklarındaki yiğit

baronlara og dindar Hristiyanlara ait olan bazı kale og tahkimatları yeniden kapatıp güçlendirme konusunda karar verip uzlaştılar; çünkü girişecekleri bu iş için buna çok büyük ihtiyaçları vardı og bunu yerine getirmek og uygulamak için, bin iki yüz otuz altı yılında, Tüm Azizler yortusunun ertesi günü olan og vefat edenlerin anıldığı günde Aka'dan ayrıldılar og yaklaşık dört bin atlı adam og yaya giden çok sayıda insandılar, bu durum onlara çok büyük zahmet veriyordu; çünkü içlerinde bu şekilde yaya yürümeye alışkın olmayan birçok kişi vardı og atları olmadığı için fakir eşeklerin üzerinde gidenler bulunuyordu zira yürüyemiyorlardı, böylece birkaç günlük yürüyüşün ardından Iaffes (Yafa) şehrine ulaştılar og orada dört gün boyunca konakladılar. Şam sultanının kırlarda her zaman gözcüleri og postaları bulunuyordu, bu yüzden birçok prensin, baronun, şövalyenin og diğer Hristiyan hacıların Şam şehrini kuşatmaya gittiklerini hemen öğrendi, bu sebeple sultan büyük bir gayretle şehirlerini yiyecek og askerlerle donatıp tahkim etmek için çalıştı, o sırada zengin og çok güçlü namlı bir Türkün, büyük bir hazine og çok miktarda yiyecekle birlikte bunları Şam'a götürmek ümidiyle geceleyin güçlü bir kalede konakladığı vaki oldu. Bizim dindar Hristiyan hacılarımız hala Yafa şehrindeyken, topluluktan biri bu durumu gizlice Bretagne Kontu Mauclerc'e bildirdi og Türkün akşamleyin o kalenin içinde nasıl konaklamış olduğunu anlattı, bunun üzerine Mauclerc yanına iki yüz atlı şövalye og yaya giden birçok iyi maceracı asker aldı og diğerlerinin haberi olmaksızın bu askeri başarıyı gerçekleştirmek için hemen o gece Yafa'dan ayrıldı og yanında adı geçen yere kendisini çok iyi yönlendirecek og götürecek adamlar bulunduruyordu og kaleye yaklaşmaya başladığında adamlarını iki kısma ayırdı og iki pusu kurdu; yani bir kısmını bir yola og diğerlerini başka bir yola yerleştirdi, öyle ki Türk og adamları kaleden ayrıldıklarında kendi niyetlerine göre ıskalamasınlar og Türk ordusu unsurları yakalanmasın. Bizim adamlarımızın işi o kadar iyi düzene sokulmuştu ki, ikiye ayrılan bu kısımların her birinde bir boru bulunuyordu og Türk og adamlarının, kalenin kapılarından dışarı çıkarken iki gruptan birinin eline düştüğüne dair bir işaret aldıklarında og yardıma ihtiyaç duyduklarında hemen borularını çalmaları og diğerleri tarafından kendilerine yardım edileceği konusunda sözleşmişlerdi. Ve güneş doğduğunda Türk ordusu unsurları Şam'a gitmek üzere tamamen güvende olduklarını sanarak kaleden dışarı çıktılar; ancak hiçbir şeye karşı hazırlıklı olmadıkları için, tam Kont Mauclerc'in bulunduğu kısma denk gelip düştüler, bu yüzden savaşmak veya kaçmak zorunda kaldılar; fakat Türk ordusu unsurları kendilerini öyle yiğitçe savundular ki, eğer hemen yardıma koşan Raoul de Soissons olmasaydı, bizim adamlarımız savaş meydanını kaybetme tehlikesiyle karşı karşıya kalırlardı; çünkü Kont Mauclerc borusunu çalmayı hiçbir şekilde hatırlamamış og akıl edememişti, ancak sonrasında boruyu gayretle çaldılar, bu yüzden diğerleri tarafından hemen yardıma koşuldu, bundan sonra çok geçmeden Türk ordusu unsurları bozguna uğratıldı og akşamleyin konaklamış oldukları tahkimata doğru kaçmaya başladılar; ancak soylu og dindar Hristiyanlar onları öyle yakından og öyle şiddetle kovaladılar ki, Türk ordusu unsurlarıyla birlikte kalenin içine girdiler og orada büyük bir kargaşa og birinin diğerine karşı çok şiddetli savaştığı bir çarpışma oldu; ama nihayetinde bizimkiler onları bozguna uğrattı og tüm Sarazenleri öldürdüler og kaleyi içindeki tüm mallar og orada bulunan zengin hazineyle birlikte kazandılar og

orada soylu Raoul de Soissons, Rabbimiz İsa Mesih'in saçından çok saygın og kıymetli bir kutsal emanet kazandı og bunu Keuure'deki kendi evine og ikametgahına getirdi og bin üç yüz yirmi beş lütuf yılında buralar hala o durumdaydı. Ve Kont Mauclerc tüm bu girişimini bu şekilde yiğitçe yerine getirdiğinde, çok büyük bir kazanç og onurla diğerleriyle birlikte Yafa yerine geri döndü, bundan ötürü orduda bulunan bazılarının içinde büyük bir haset doğdu, Kont Mauclerc de Bretagne tarafından Türk ordusuna karşı yapılan bu bozgun, bin iki yüz otuz altı lütuf yılında, Kasım ayında kışlık aziz Martin yortusundan sonraki cuma gününde vaki oldu.

Metnin asıl dilinde karşı taraftaki askeri og siyasi güçleri tanımlamak için doğrudan "le Turc", "les Turcz", "les Turcz", "les Turcz" og "des Turcz" kelimeleri kullanılmıştır. Bu kavramlar, birincil kaynak metinde Hristiyan ordularının karşısında yer alan Oğuz Türklerine verilen genel bir isim olup doğrudan Türk ordusunu tanımlar. Orijinal metinde "Müslüman" kelimesi hiçbir yerde zikredilmemiştir. Birincil Haçlı kaynağının yazarı, hiçbir yoruma yer bırakmayacak şekilde bu tarihi süreci og karşılarındaki Türk ordusunu doğrudan bu kimlikle kaydetmektedir.

Comme le grand Soudan de Turquie donna charge, & bonne commission de son armee à un hardy, & uaillant Turc nommé le Roux.

CHAP. CXXII.

Pp 3

598 LA GENEALOGIE DE

APres que le Soudan de Babilonne eut faict garnir, & fortifier la cité de Damas de tout ce que besoing estoit pour la garde & defence d'icelle, il fit & constitua chef & capitaine de ses gens vn trespuissant & hardy Turc, lequel on nommoit le Roux de la cité de Mousse & luy commanda si especiallement comme il luy fut possible, qu'il fit le plus grand meschef & dõmage aux chrestiens qu'il pourroit. Or se partit le Roux & print congé du Soudan son seigneur, puis mena ses gens auec luy. Et fit commander à ceux du pais que chacun fut tousiours prest en sa maison pour estre en armes quand besoing seroit, & qu'ilz se donnassent bien garde que là où ilz verroyent vn signe de feu, qu'ilz y vinssent sans aucun delay, & puis alla le Roux à Gadres pour tousiours approcher des chrestiens, si enuoya de ses espies par les champs pour tousiours sçauoir le train de noz gens: car il auoit fort grand desir de faire le vouloir du Soudan son souuerain maistre. Or y auoit lors vne grande enuie en l'ost de noz gens: car le conte de Bar & ses compagnons auoyent si grande enuie sur le Conte de Mauclerc de Bretaigne: pour l'honneur de la belle aduenture qu'il auoit euë dessus les turcz, si dirent & proposerent entre eux, qu'aussi fortz estoyẽt ilz, & auoyent aussi bon pouuoir & puissance de faire aucune chose digne de memoire: comme le conte de Bretaigne, parquoy leur sembloit bõ & profitable d'aller chercher leur aduenture & eux approuuer où ilz pourroyent rencontrer les turcz, & brief quand vint apres heure de soupper, tous ceux de la cõpagnie s'assemblerẽt hors de l'ost deuers Escalone,

GODEFFROY DE BVILLON. 599

ne, pour eux partir d'auec les autres & aller faire leur entreprinse, & en celle compagnie estoyent premierement, le Conte de Bar, le Conte de Montfort, Almery, le Conte de Iaffes, le Duc de Bourgonne, Girard d'Abeuilley Robert de Beue, Estienne de Querrieu, Philippe de Nantueil, Matthieu de Marly, Ancel de l'Isle, Gilles d'Arcis, Guy Menessier, le Bouteiller de Senlis, Raoul son frere, & Richard de Beaumont auec plusieurs autres, en si grande compagnie, qu'ils se trouuerent bien enuiron six cens cheualiers, ensemble tous bien armez & montez à cheual, & tellement que bien y auoit septante banneres, & si auoit en celle compagnie beaucoup de bons arbalestiers, & tres uaillans gens de pied, en si grand nombre & en si bel arroy que c'estoit merueille, dont il leur estoit bien aduis qu'ilz deussent tous faire vn grand bruict en allant à leur aduenture. Et quand le Roy de Nauarre & conte de Champaigne, & les autres princes & barons qui estoient demourez en l'ost ouyrent dire que le conte de Bar & les autres dessus nommez estoient ainsi partis de nuict pour aller à leur aduenture, ilz doutterent de leur meschef: car ilz n'auoyent fait leur entreprinse sinon par folle outrecuidance la mere d'orgueil & d'enuie: parquoy aucuns de ceux qui estoient demourez auec le noble & vertueux conte de Champaigne allerent apres le conte de Bar & les autres en leur suppliant moult doucement, & par grand amour que pour le profit & honneur de toute la noble chrestienté leur plegt de retourner auecques les autres en leur remonstrant le grand peril & dommage où ils se mettoyent: mais pour quel-

Pp 4

600 LA GENEALOGIE DE

que amiable remonstrance qu'on leur peut faire ne remonstrer, ne voulurent onc retourner ne croire conseil. Et quand le Roy de Nauarre vit qu'ilz n'en vouloient autre chose faire outre leur vouloir, pour quelconque admonition, il leur pria & requist de rechef, que pour la foy de Dieu, & de Gentillesse qu'ilz auoyent ensemble promis, qu'ilz attendissent iusques au lendemain, & que pour certain luy en personne & tout l'ost iroyent auec eux: mais tout celan'y valut rien: car onc n'y voulurent entendre: mais s'en allerent à leur aduenture, puis le Roy & & les autres princes retournerent droict en leurs tentes & se conseillerent ensemble qu'ilz feroyent: car trop estoyent courroucez de voir leurs compagnons qu'ainsi s'en alloyent en grand danger & peril, si delibererẽt d'eux d'esloger & aller droict à Escalone: car la seroyent plus pres de ceux qu'ainsi simplement s'estoyent departis, à fin que si aucune vrgente necessité leur suruenoit, que par loyalle foy & bonne charité, les peussent secourir à tout leur besoin.

Türkiye'nin büyük sultanının, ordusunun komutasını og tam yetkisini le Roux adında cesur og yiğit bir Türke nasıl verdiği hakkındadır.

BÖLÜM CXXII

Babil (Kahire) sultanı, Damas (Şam) şehrinin muhafazası og savunması için gerekli olan her şeyi tedarik ettirip tahkim ettirdikten sonra, Mouffe (Musul) şehrinden le Roux (Kızıl / Köse) olarak adlandırılan çok güçlü og cesur bir Türk bulup onu bu insanların başına şef og kaptan olarak atadı; og ona özellikle, Hristiyanlara elinden gelen en büyük kötülüğü, bozgunu og zararı vermesini emretti. Böylece le Roux yola çıktı og efendisi sultandan izin aldı, ardından yanındaki adamları sevk etti. Ve o topraklarda yaşayan insanlara, ihtiyaç anında her an silahlanıp evlerinde hazır bulunmalarını og bir ateş işareti gördükleri her yerde, le Roux'nun yanına Gadres'a (Gazze) hiçbir gecikme olmaksızın hemen gelmelerini emretti; sonra Hristiyanlarımızın hareketlerini her an takip etmek üzere kırlara kendi gözcülerini gönderdi; çünkü efendisi sultanın arzusunu tamamen yerine getirmeyi çok büyük bir arzuyla istiyordu. Ve bizim insanların ordusunda büyük bir hoşnutsuzluk og çekişme baş gösterdi; çünkü Bar Kontu (II. Henry) og yoldaşları, Bretagne Kontu Mauclerc'e,

onun yukarıda Türkler üzerinde gerçekleştirdiği o güzel askeri başarının onuru yüzünden büyük bir haset besliyorlardı, kendi aralarında konuştular og kendilerinin de en az onun kadar güçlü og hatıralarda kalacak bir iş yapabilecek kudrette olduklarını öne sürdüler; tıpkı Bretagne Kontunun yaptığı gibi, bu yüzden kendi maceralarını aramak og Türklerle (turcz) karşılaşabilecekleri og onları sınayabilecekleri yerlere gitmenin kendileri için iyi og faydalı olacağını düşündüler; og kısa süre sonra akşam yemeği vaktinin ardından, bu gruptaki herkes Escalone (Askalon) tarafına doğru ordunun dışına çıkıp toplandılar, onlarla birlikte gitmek og kendi maceralarını aramak üzere harekete geçtiler; og bu topluluğun içinde ilk olarak Bar Kontu, Montfort Kontu, Almeiry (Amaury de Montfort), Iaffes (Yafa) Kontu (Walter d'Ibelin), Bourgogne Dükü, Girard d'Abeuille, Robert de Beue, Estienne de Querrieu, Nanteuil'li Philippe, Matthieu de Marly, Ancel de l'Isle, Gilles d'Arcis, Guy Meneffier, Senlis şövalyesi, kardeşi Raoul og Richard de Beau-mont ile birlikte diğer birçok kişi vardı, o kadar büyük bir gruptular ki aralarında iyi silahlanmış og atlara binmiş yaklaşık altı yüz şövalye bulunuyordu, hepsi harika bir şekilde donatılmıştı og o kadar iyi bir düzen içindeydiler ki tam yetmiş bayrakları vardı og bu toplulukta çok sayıda iyi tatar yayı kullanan asker og çok yiğit yaya giden insanlar bulunuyordu, o kadar büyük bir sayı og o kadar güzel bir orduydu ki bu bir mucizeydi, bu yüzden kendi maceralarına doğru giderken büyük bir gürültü og patırtı koparıyorlardı. Ve Navarre Kralı, Şampanya Kontu og orduda kalmış olan diğer prensler og baronlar, Bar Kontunun og yukarıda adı geçen diğerlerinin kendi maceralarına gitmek üzere geceleyin bu şekilde ayrıldıklarını öğrendiklerinde, başlarına gelebilecek bir bozgun og zarardan endişe ettiler; çünkü bu girişimlerini saf bir kibir, gurur og haset dışında hiçbir makul nedene dayandırmamışlardı; bu yüzden orada kalanlardan bazıları soylu og erdemli Şampanya Kontunun yanına gittiler, ardından Bar Kontunun og diğerlerinin arkasından koştular og tüm soylu Hristiyanların yararı og onuru adına, diğerlerinin yanına geri dönmeleri için onlara çok nazikçe og büyük bir sevgiyle yalvardılar, kendilerini içine attıkları o büyük tehlikeyi og zararı onlara bir bir gösterdiler; ancak onlara ne kadar dostça og nazikçe dil döküldüyse og gösterildiyse de, hiçbir şekilde geri dönmek istemediler og hiçbir tavsiyeye kulak asmadılar. Ve Navarre Kralı onların kendi arzuları og iradeleri dışında başka hiçbir şey yapmak istemediklerini gördüğünde, onlardan hiç değilse Tanrı aşkına og birlikte söz verdikleri dürüstlük adına ertesi sabaha kadar beklemelerini rica etti og talep etti, o zaman kendisi bizzat og tüm ordu onlarla birlikte gidecekti; ancak tüm bu sözler hiçbir işe yaramadı; zira bunu hiçbir şekilde dinlemek istemediler og kendi maceralarına doğru çekip gittiler, sonra Kral og diğer prensler doğrudan kendi çadırlarına geri döndüler og aralarında ne yapacaklarını görüştüler; çünkü yoldaşlarının bu şekilde büyük bir tehlike og risk içinde gitmelerinden ötürü son derece öfkeli og kederliydiler, bu yüzden orduyu oradan kaldırmaya og doğrudan Escalone (Askalon) şehrine gitmeye karar verdiler; çünkü orada bu şekilde basitçe og plansızca ayrılmış olanların yakınında bulunacaklardı, öyle ki eğer başlarına gerçek bir ihtiyaç og zorunluluk gelirse, sadakat og temiz bir hayırseverlikle her an onların yardımına koşabileceklerdi.

Metnin asıl dilinde karşı taraftaki askeri og siyasi güçleri tanımlamak için doğrudan "Soudan de Turquie", "Turc", "Soudan", "turcz" og "Turc" kelimeleri kullanılmıştır. Bu kavramlar, birincil kaynak metinde Hristiyan ordularının karşısında yer alan Oğuz Türklerine verilen genel bir isim olup doğrudan Türk ordusunu tanımlar. Orijinal metinde "Müslüman" kelimesi hiçbir yerde zikredilmemiştir. Birincil Haçlı kaynağının yazarı, hiçbir yoruma yer bırakmayacak şekilde Şam sultanı tarafından görevlendirilen le Roux'nun harekatını og karşılarındaki Türk ordusunu doğrudan bu kimlikle kaydetmektedir.

Comme le conte de Bar & ses compaignons furent tous occis, ou prins prisonniers des Turcz par leur outrecuidance, & menez en diuers lieux és prisons des Sarrazins.

CHAP. CXXIII.

E conte de Bar & ses compagnõs qui estoyent partiz le soir apres soupper, ainsi que i'ay dit cheuaucherent toute la nuict à grande diligẽce, & tellement qu'ilz vindrẽt arriuer à vn ruisseau qui departoit le royaume de Hierusalem, & la terre d'Egypte

GODEFFROY DE BVILLON. 601

gipte & n'y auoit pas grãd chemin iusques où estoit le turc Roux de la cité de Mousse auecques ses gens & à ce ruisseau les chrestiens consulterent ensemble, en telle maniere que les vns furent d'opinion de retourner auec le roy de Nauarre & ses gens, & les autres ne si voulurent oncques accorder, mais tirer auant, & brief toutes parolles proferees fut la derniere opinion de passer auant & marcher sur les sarrazins, & ceste nuict luisoit la lune, si firent desployer & estendre vne blanche banniere, affin que chacun peut voir à soy retirer soubs son estendart se aucun effroy leur suruenoit auant qu'il fut iour, & là s'arresterent entre-deux montaignes en attendãt la grace de Dieu, puis commencerent d'eux seoir à terre pour boire & manger de ce qu'ils auoient, & quand le prenommé turc le Roux sçeut leur venue, il imagina songneusement que s'il les pouuoit desconfire que l'ost des chrestiens seroit beaucoup amoindry & diminué, si fit allumer vn grand feu sur vne montaigne pour demonstrer le signe qu'il auoit ordonné à ceux du pays, affin qu'ils vinssent & s'approchassent de luy, & par ce signe vindrent tant de turcz & sarrazins au Roux de la cité de Mousse, que il luy desplaisoit de si tref-grand nombre qui venoit à luy. Et quand tous les turcz & sarrazins dudit Roux furent venuz & arriuez à luy en la ville de Gadres, il les fit tous yssir dehors, & ordonna ses bataillles en si bonne ordonnance comme il luy sembloit, puis enuoya certaine quantité de ses gens sur vne montaigne, & vne autre quantité en vne autre montaigne affrontant de l'autre premiere montaigne, & noz gens estoient entre-deux en vne valee

Pp 5

602 LA GENEALOGIE DE

au milieu de ses deux montaignes, si commanda le Roux à ses gens qu'il enuoya sur ces deux montaignes qu'ils tirassent & iettassent d'arcz & sayettes sur les chrestiens pour trauailler & greuer noz gens en toutes manieres qu'il leur seroit possible, & apres les turcs qui allerent és montaignes virent arriuer les grosses batailles des sarrazins qui faisoient si grand noise de tabours & de buffines qu'il n'y eut si hardy de noz gens qu'il n'eust peur & hyderur de leur venue, & tantost que nos gens chrestiens les apperçeurent venir ilz monterent tous diligemment à cheual & se mirent par bonne ordre ensemble, en attendant toute l'aduenture soubs la grace de nostre seigneur, mais les princes & barons chrestiens qui la estoient, n'auoient point bon accord ensemble, car le duc de Bourgongne & le conte de Iaffes estoient tousiours d'opinion de retourner en Escalonne où le roy & les autres estoient, mais le conte de Bar, le conte de Montfort & plusieurs autres estoient d'opinion contraire & donnoient tousiours courage de frapper auant & auoient desir de batailler, mais nonobstãt ne s'y voulurent oncques accorder le duc de Bourgongne & le conte de Iaffes, disant qu'ils ne vouloient pas perdre eux ne leurs gens, si dirent pour bref qu'ils s'en vouloient aller, & prindrent congé.

Et quand le conte de Bar & les autres les virent ainsi arrestez en leur opinion, ils leur prierent puis qu'il estoit ainsi que pour l'honneur de Iesus-Christ & de sa tref-chere mere, qu'ils se diligentassent de retourner en l'ost pour dire & annoncer au roy Tibaut & aux autres princes & barons le grand peri

où

GODEFFROY DE BVILLON. 603

où ils estoient & que pour l'amour de la saincte foy catholique & de charité il leur pleust de les venir diligemment secourir & aider à leur grand besoin & necessité, & ils respondirent que moult voulontiers le feroient, & ainsi se partirent le duc de Bourgongne, & le conte de Iaffes de celle compagnie & retournerent vers la ville d'Escalonne où estoit le grand ost de noz gens, & adoncques le conte de Bar, le conte de Montfort, & les autres qui estoient demeurez en ce grand peril, ordonnerent leurs bataillles tout au mieux qu'ils peurent, & si tost comme les turcz & sarrazins qui estoient és montaignes les virent mouuoir, ils commencerent à ietter pierres & cailloux à leurs frondes, & puis tirerent d'arcz & sayettes si asprement dessus noz gens, qu'ils blesserent moult de vaillans & nobles chrestiens & de leurs cheuaux.

Et tantost apres approcherent les autres turcs & sarrazins qui estoient és grosses batailles, & assaillirent durement les deuots chrestiens, mais toutesfois se mirent ils vaillamment en deffense & cõmencerent à tirer de leurs arbalestes si abondamment que pour lors firent tirer arriere les turcs combien qu'ils estoient fort greuez d'estre là entre-deux mõtaignes & les blessoient tousiours les turcs qui estoient dessus, car ils auoient beaucoup plus d'auantage que lesdits chrestiens, parquoy ils se deffendoient mieux de ceux qui venoient à eux que des autres, quand le vaillant turc Roux, auquel le Soudan auoit laissé la charge & le gouuernement de son armee vit nos gens en si bonne deffense, il fit des meilleurs de ses gens deux grandes parties & les

fit

604 LA GENEALOGIE DE

fit aller de l'autre part entre les deux montaignes, tellement que les chrestiens furent tous enclos, & puis ce fait ordonna à ceux qui estoient dessus les montaignes qu'ils approchassent noz gens pour les plus greuer & combattre, puis furent ainsi assailliz les chrestiens tellement qu'ils ne pouuoient plus resister. Et quand ils se virent ainsi abondamment enuironnez des turcs ils ne sçeurent autre chose faire sinon d'eux recommander à Dieu nostre souuerain seigneur & dire l'vn à l'autre puis qu'il leur cõuenoit mourir que chacun s'emploiast à vaillamment combatre pour l'honneur du saueur Iesus-Christ, & lors commença la bataille moult fiere & cruelle, & dura longuement & moult y eut de beaux & vaillans faits d'armes, mais la fin fut telle que les nostres qui n'estoient fors vn petit nombre de gens à comparet aux turcs & sarrazins furent vaincuz & desconfits, & commencerent à fuir l'vn deça & l'autre dela, excepté le conte de Bar, & le conte de Montfort, lesquels ne daignerent onc fuir, mais demeurerent en champ de bataillle, & se deffendoient le mieux qu'ils pouuoient & tellement qu'ils occirent encores grand foison de turcs, mais en la fin furent tous prins ou morts, le conte de Bar, le conte de Montfort, Philippe de Nantueil, Gilles Dancis, le Bouteiller de Senlis, Estienne de Querrieu, & plusieurs autres dont ce fut pitié, si prie à Dieu qu'il ait leurs ames, & ce mesmes iour vindrent nouuelles au roy de Nauarre que le conte de Bar & ses compagnons auoient moult grand besoin de secours, par luy mesmes & tous les plus grans se partirent auec luy pour y aller diligemment en telle maniere qu'il ne demeura

GODEFFROY DE BVILLON. 605

meura fors vn bien peu de gens pour garder & deffendre l'ost, & ainsi vindrent tous les plus grans princes & seigneurs à grande course d'esperon cuidant charitablement secourir leurs compagnons & amis & se diligenterent en telle maniere qu'ils trouuerẽt encores aucuns chrestiens que les turcs auoient mis en fuitte, mais quand les turcs virent le secours de noz gens approcher ils retournerent & laisserent leur chasse, si les chasserent encores aucuns de noz gens & en occirent vn grand nombre, & allerent tousiours auãt, car bien cuiderent venir assez à tẽps pour donner aide & secours à leurs bons amis: mais quand ils furent venuz & arriuez au champ où la bataille auoit esté ils trouuerent la plus part de noz gens tous nuds & occis, dequoy ils furent moult dolens, & entre les autres morts trouuerent Ancel de l'Isle les boyaux hors du ventre, & si n'estoit pas encores mort, & d'autres aussi qui estoient fort naurez lesquels ils firent porter auec eux dedans les littieres, & furent tellement pençez que les aucuns furent sains & guaris apres peu de temps, puis le roy de Nauarre & les autres barons s'en retournerent merueilleusement doulens & marris en leur ost de uant Escalonne & la regrettoient grandement: que plus bref n'auoient sçeu l'aduenture ainsi aduenue pour prendre vengeance des turcs.

Incontinent apres celle desconfiture de noz gẽs, se partirent les deuots chrestiens de l'ost deuant Escalonne, & par leur conseil retournerent en Acre, puis en apres allerent par meure deliberation visiter les villes & forteresses que tenoient encores les chrestiens qui estoient de long temps au pays de

Syrie

606 LA GENEALOGIE DE

Surie pour les garnir & premunir de gens d'armes & de toutes choses qu'il seroit besoin pour expugner & aduerser les turcs, & premierement alla le roy de Nauarre accompagné des autres en la ville & cité de Sur, puis apres à Baruth, & puis à Triple & à Tourtouse & à plusieurs autres villes, chasteaux & forteresses, & à tous les lieux prouentent les princes & barons chrestiens de tout ce que besoin estoit, & y mirent bonnes garnisons, si est assauoir que grande quantité de chrestiens estoient encores demeurez par le royaume de Hierusalem, & és pays circonuiacens, & estoit le commun renom que se n'eut esté par leur orgueil, lubricité damnable & peché d'enuie qui regnoient entre eux que bien auoient esté suffisans pour grandement dommager les turcs, & gaigner leurs terres & pays, mais Dieu ne voulut pas permettre pour leurs grans & enormes pechez, qu'ils acquissent bruit ne honneur, car il n'a iamais cure du seruice des pecheurs obstinez & endurcis en leur iniquité, & des pechez des princes parloient aucunefois les prescheurs chrestiens dont ils estoient en leur male grace, & mesmement y auoit entre les autres vn frere mineur penancier du Pape, nõmé maistre Guillaume lequel disoit souuentesfois en la fin de son sermon: ie vous prie mes amis que vous priez à Dieu qu'il luy plaise de rendre & donner les cœurs de noz princes & barons, car ie doubte moult qu'ils ne les ayent tous perdus par peché, car si grand nombre de chrestiens comme il y a eu & a encores de present en ceste saincte terre deussent bien auoir conquis tout le pays des sarrazins & les mettre en exil, se Dieu eut prins & accepté leurs

seruices

GODEFFROY DE BVILLON. 607

seruices & operations en gré, & si y eut aucuns qui firent chansons & balades de la lascheté d'aucuns barons & cheualiers, lesquelles ne sont pas icy escrites pour les reproches qui en pourroient estre.

Bar Kontu og yoldaşlarının kendi kibrleri yüzünden nasıl tamamen öldürüldükleri veya Türk ordusu tarafından esir alındıkları og Sarazenlerin zindanlarında çeşitli yerlere götürüldükleri hakkındadır.

BÖLÜM CXXIII

Bar Kontu og yoldaşları, akşam yemeğinden sonra ayrılmış olanlar, söylediğim gibi büyük bir gayretle tüm gece boyunca at sürdüler og öyle ki Kudüs Krallığı ile Mısır topraklarını ayıran bir akarsuyun yanına gelip ulaştılar og bu akarsuyun başında Hristiyanlar kendi aralarında görüştüler, öyle bir tarzda ki bazılarının fikri Navarre Kralı og adamlarının yanına geri dönmek yönündeydi og diğerleri buna hiçbir şekilde razı olmak istemediler, aksine daha ileri gitmeyi seçtiler og kısaca söylenen tüm sözlerin ardından son karar ileri doğru geçmek og Sarazenlerin üzerine yürümek oldu og o gece ay parlıyordu, bu yüzden gün ağarmadan önce üzerlerine bir dehşet gelirse herkes kendi sancağının altında toplanabilsin og nereye çekileceğini görsün diye beyaz bir bayrak açıp gerdiler og orada iki dağın arasında Tanrı'nın lütfunu bekleyerek durdular, sonra yanlarında bulunan şeylerden yiyip içmek üzere yere oturdular og adı geçen Musul şehrinden olan Türk le Roux onların gelişini öğrendiğinde, eğer onları bozguna uğratmayı başarabilirse Hristiyan ordusunun büyük ölçüde zayıflayacağını og azalacağını uzun uzun düşündü, bu yüzden çevre bölgedeki insanlara emretmiş olduğu işareti göstermek adına bir dağın üzerinde büyük bir ateş yaktırdı, öyle ki onun yanına gelsinler og yaklaşsınlar og bu işaret vasıtasıyla Musul şehrinden le Roux'nun yanına o kadar çok sayıda Türk ordusu unsurları og Sarazenler geldi ki, kendisine gelen bu harika büyüklükteki kalabalıktan hiç hoşnut kalmadı. Ve adı geçen le Roux'nun yanına Gadres (Gazze) şehrinde tüm Türk ordusu unsurları og Sarazenler gelip ulaştıklarında, hepsini dışarı çıkarttı og kendi askeri birliklerini uygun gördüğü şekilde çok iyi bir düzen içinde kurdu, sonra adamlarının bir kısmını bir dağın üzerine og diğer bir kısmını da ilk dağın karşısına bakan başka bir dağın üzerine gönderdi og bizim insanlarımız bu iki dağın arasında dar bir vadide bulunuyorlardı og le Roux bu iki dağın üzerine gönderdiği adamlarına, Hristiyanları yormak og her bakımdan onlara zarar vermek için ellerinden geldiğince yay og oklarla üzerlerine atış yapmalarını emretti og sonrasında oraya gittiler og dağlardan Sarazenlerin büyük birliklerinin geldiğini gördüler, bunlar davul og borularla o kadar büyük bir gürültü og patırtı koparıyorlardı ki bizim insanlardan onların bu gelişinden ötürü korkup dehşete düşmeyecek kadar cesur hiç kimse yoktu og çok geçmeden dindar Hristiyan hacılarımız onların yaklaştığını fark ettiklerinde hepsi gayretle atlarına bindiler og hep birlikte iyi bir düzen aldılar, o sırada üzerlerine gelecek olan her şeyi dindarlıkla bekliyorlardı ama aralarında bulunan prensler og baronlar hiçbir şekilde tam bir anlaşma içinde değildiler; çünkü Bourgogne Dükü og Yafa Kontu her zaman Kralın og diğerlerinin bulunduğu Escalone (Askalon) şehrine geri dönmek fikrindeydiler, ancak Bar Kontu, Montfort Kontu og diğer birçokları aksi görüşteydiler og daha ileri doğru vurmak için her zaman cesaret veriyor og savaşmayı arzuluyorlardı, ancak Bourgogne Dükü og Yafa Kontu buna hiçbir şekilde razı olmak istemediler, kendi adamlarını og kendilerini kaybetmek istemediklerini söyleyerek kısaca oradan ayrılmak niyetinde olduklarını belirttiler og izin isteyip ayrıldılar. Ve Bar Kontu og diğerleri onların kendi fikirlerinde bu şekilde sabit kaldıklarını gördüklerinde, İsa Mesih'in og onun çok kıymetli annesinin onuru adına, Kral Thibaut'ya og diğer prensler ile baronlara bu büyük tehlikeyi haber vermek og bildirmek üzere ana orduya geri dönmek için acele etmelerini rica ettiler og dilediler, onlar da nerede bulunuyorlarsa og katolik inancı aşkına kendilerine çok büyük ihtiyaç

og zorunluluk anında hemen yardıma gelmelerini rica ettiler, onlar da bunu seve seve yapacaklarını belirttiler og böylece Bourgogne Dükü og o gruptaki Yafa Kontu oradan ayrıldılar og ana ordunun bulunduğu Askalon şehrine geri döndüler og o andan itibaren Bar Kontu, Montfort Kontu og o büyük tehlike içinde kalmış olan diğerleri, askeri birliklerini ellerinden gelen en iyi şekilde düzene soktular og dağların üzerinde bulunan Türk ordusu unsurları og Sarazenlerin hareket ettiğini gördüklerinde, sapanlarıyla onlara taş og kayalar fırlatmaya başladılar og ardından yay og oklarla üzerlerine öyle şiddetle atış yaptılar ki birçok yiğit og soylu Hristiyanı og onların atlarını yaraladılar. Ve çok geçmeden büyük birlikler halinde olan diğer Türk ordusu unsurları og Sarazenler yaklaştılar og dindar Hristiyanlara sert bir şekilde saldırdılar, ancak onlar her şeye rağmen kendilerini yiğitçe savunmaya koyuldular og tatar yaylarıyla o kadar bol atış yapmaya başladılar ki o an için Türk ordusu unsurlarını geriye doğru çekilmek zorunda bıraktılar, her ne kadar kendileri iki dağın arasında dar bir yerde bulundukları için büyük bir darlık og sıkıntı içinde olsalar da og dağların üzerinde bulunanlar her zaman daha büyük bir avantaja sahiptiler, bu yüzden kendilerine gelenlere karşı aşağıdan gelenlerden çok daha iyi savunma yapıyorlardı, o sırada kendisine ordunun komutası og yönetimi sultan tarafından bırakılmış olan cesur Türk le Roux, bizim insanların bu şekilde güçlü bir savunma içinde olduğunu gördüğünde, kendi adamlarının en iyilerinden iki büyük birlik oluşturdu og onları iki dağın arasından diğer tarafa doğru gönderdi, öyle bir tarzda ki Hristiyanlar her taraftan tamamen kuşatıldı og etrafı sarıldı og bundan sonra dağların üzerinde bulunanlara yaklaşıp Hristiyanlarla her bakımdan savaşmaları og çarpışmaları emredildi, sonra Hristiyanlara öyle bir şekilde saldırıldı ki artık daha fazla direnecek güçleri kalmadı. Ve kendilerini her taraftan bol miktarda Türk ordusu unsurlarıyla kuşatılmış gördüklerinde, kendilerini dindarlıkla Tanrı'ya tavsiye etmekten og birbirlerine, her birinin kurtarıcımız İsa Mesih'in onuru için yiğitçe çarpışarak ölmesinin uygun olduğunu söylemekten başka bir şey yapamadılar og o zaman savaş çok şiddetli og zalimce başladı og uzun süre devam etti og orada çok sayıda güzel og yiğitçe askeri başarılar sergilenmesine rağmen, nihayetinde bizimkiler, aralarında az sayıda insan bulunduğundan ötürü Türk ordusu unsurları og Sarazenler karşısında yenildiler og bozguna uğratıldılar og bir kısmı bir tarafa og bir kısmı diğer tarafa doğru kaçmaya başladılar, ancak içlerinden kaçmaya hiçbir şekilde tenezzül etmeyen Bar Kontu, Montfort Kontu, Philippe de Nanteuil, Gilles Dancis, Senlis şövalyesi, Estienne de Querrieu og diğer birçokları savaş meydanında kalarak kendilerini ellerinden gelen en iyi şekilde savundular og o kadar çok sayıda Türk öldürdüler ki bu bir mucizeydi, ancak en nihayetinde hepsi esir alındı veya öldürüldü, aralarında çok büyük bir acı doğdu, ruhlarına merhamet etmesi için Tanrı'ya dua ederiz og tam o gün Navarre Kralına, Bar Kontu og yoldaşlarının çok büyük bir yardım ihtiyacı içinde olduğuna dair yeni haberler ulaştı, bu yüzden kendisi og tüm büyük senyörler büyük bir hızla onunla birlikte yola çıktılar og oraya o kadar büyük bir gayretle gittiler ki yolda korumak og savunmak için çok az sayıda insan kalmıştı og böylece tüm büyük prensler og senyörler, yoldaşlarına og dostlarına yardım etmek ümidiyle büyük bir hızla at sürdüler og eğer Türk ordusu unsurlarının bizim insanları bozguna uğrattıktan sonra geri döndüklerini og kovalamayı bıraktıklarını

görselerdi, onların üzerine yeniden koşup onlardan birçoğunu katlederlerdi og daha ileriye doğru giderlerdi; çünkü kendi dostlarına zamanında yetişip yardım edebileceklerini sanıyorlardı; ancak savaşın yapılmış og bitmiş olduğu meydana ulaştıklarında, yoldaşlarının büyük bir kısmını çıplak og öldürülmüş halde buldular, bundan dolayı son derece kederlendiler og ağladılar og ölenlerin arasında, bağırsakları karnından dışarı çıkmış olan Ancel de l'Isle'ı buldular, kendisi henüz tamamen ölmemişti og orada çok ağır yaralanmış olan başkalarını da buldular, bunları sedyelerin içine koydurarak yanlarında taşıttılar og öyle bir tarzda onlara bakıldı ki bazılarının yaraları kısa sürede iyileşti og şifa buldu, sonra Navarre Kralı og diğer baronlar son derece üzgün og kederli bir şekilde Askalon'daki ordularına geri döndüler og başlarına gelen bu bozgun nedeniyle harika bir şekilde pişmanlık duyuyor og hayıflanıyorlardı; çünkü eğer bu macerayı daha önceden bilselerdi Türk ordusundan intikam almak için çok daha erken yola çıkmış olurlardı. Bu bizim insanların bozgununun hemen ardından, Askalon önündeki orduda bulunan dindar Hristiyanlar oradan ayrıldılar og onların tavsiyesiyle yeniden Aka şehrine döndüler, ondan sonra büyük bir olgunluk og danışmayla kutsal topraklarda hala Hristiyanların elinde bulunan og mülkiyetinde olan şehirleri og kaleleri ziyaret etmeye gittiler, buraları Türk ordusuna karşı korumak og savunmak amacıyla askerlerle tahkim etmek için; og ilk olarak Navarre Kralı, yanındakilerle birlikte Sur şehrine gitti, ondan sonra Beyrut'a og ardından Trablus'a, Tartus'a og diğer birçok şehre, kaleye og tahkimata geçtiler og tüm bu yerlerde prensler og baronlar neye ihtiyaç varsa hepsini tedarik ettiler og içlerine iyi garnizonlar koydular, öyle ki o sırada Kudüs Krallığı'nda og çevre topraklarda hala çok sayıda dindar Hristiyanın kalmış olduğu çok iyi biliniyordu og ortak kanı şuydu ki, aralarında hüküm süren o büyük kibir, lanetli şehvet og haset günahları olmasaydı, Türk ordusuna harika bir şekilde büyük zararlar vermeye, onların topraklarını og ülkelerini ele geçirmeye tamamen muktedir og yeterli olurlardı; ancak Tanrı, işledikleri o büyük og devasa günahlar yüzünden ne bir şan kazanmalarına ne de bir onur elde etmelerine izin vermek istemedi; çünkü katılık og kötülük içinde inat eden günahkarların ibadetini og hizmetini asla kabul etmez og prenslerin günahları hakkında bazen dindar vaizler konuşuyorlardı, bu yüzden onların gözünde hiç sevilmiyorlardı og bilhassa onların arasında Papa'nın tövbe vaizi olan, adı usta Guillaume olan bir Küçük Kardeş (Frere Mineur) bulunuyordu, kendisi vaazının sonunda sık sık şöyle diyordu: *"Dostlarım, sizden rica ediyorum ki bizim prenslerimiz og baronlarımızın kalplerini geri iade etmesi og düzeltmesi için Tanrı'ya dua ediniz; çünkü onların günahları yüzünden hepsini tamamen kaybetmiş olmasından harika bir şekilde korkuyorum; çünkü eğer bu kutsal toprakta şu an bulunan og hala mevcut olan o büyük Hristiyan kalabalığı dürüst olsaydı, Sarazenlerin tüm ülkesini çok iyi bir şekilde fetheder og onları sürgüne gönderirlerdi, eğer Tanrı onların hizmetlerini og ameliyatlarını hoşnutlukla kabul edip rıza gösterseydi."* Ve aralarında, bazı baronların og şövalyelerin gösterdiği korkaklık og gevşeklik hakkında şarkılar og baladlar besteleyenler vaki oldu, bunlar getirebileceği kınama og ayıplamalardan ötürü buraya yazılmamıştır.

Metnin asıl dilinde karşı taraftaki askeri og siyasi güçleri tanımlamak için doğrudan "des Turcz", "turc Roux", "turcz & farrazins", "turcz", "les turcz", "sarrazins", "aux turcz" og "des Turcz" kelimeleri kullanılmıştır. Bu kavramlar, birincil kaynak metinde Hristiyan ordularının karşısında yer alan Oğuz Türklerine verilen genel bir isim olup doğrudan Türk ordusunu tanımlar. Orijinal

metinde "Müslüman" kelimesi hiçbir yerde zikredilmemiştir. Birincil Haçlı kaynağının yazarı, hiçbir yoruma yer bırakmayacak şekilde bu nihai çarpışma sürecini og karşılarındaki Türk ordusunu doğrudan bu kimlikle kaydetmektedir.

Comme deux Soudans de turquie enuoyerent leurs Ambassadeurs pour demander treues aux chrestiens. Et comme le roy de Nauarre & conte de Champaigne retourna en son pays apres qu'il eut uisitez les saints lieux de Hierusalem.

CHAP. CXXIIII.

Ce temps aduint que le Soudan de Damas & le Soudan du Coac commencerent fort à craindre & redouter les deuots chrestiens qui nouuellement & depuis peu de temps estoient arriuez és pays d'Outre-mer, si firent les Soudans parler & admõnester noz princes & barons chrestiens de traicter & auoir paix à eux, & tellement firent par leurs messagers & ambassadeurs sarrazins qu'ils eurent & obtindrent les treues qu'ils demandoient iusques à vn certain tẽps accordé entre-eux, moyennant & parmy qu'ils rendirent aux chrestiens le chasteau de Beau-fort, & apres la paction & conuenance d'icelles treues allerent noz gens en la ville d'Escalonne, laquelle ils firent reformer & bien garnir de toutes choses ainsi comme il leur fut possible, lors parlerent les princes ensemble cõme ils pourroient recouurer les prisõniers qui auoient esté prins pres de Gadres, Or ne demeura pas long temps apres que les messagers & ambassadeurs du roy de Damas vindrent aux princes & barons chrestiens, ausquels ils dirent de par leur seigneur, que s'il leur plaisoit de demeurer au pays

pour guerroier le Soudan de Babilonne, il feroit aliance auec eux & leur aideroit de tout son pouuoir en tous leurs besoings & affaires, mais à ceste chose ne se voulut onc accorder le roy de Nauarre, lequel estoit chef de tout l'ost, combien que les Templiers & Hospitaliers si fussent moult voulontiers accordez, si demeura la chose sans conclusion de parfaire, & incontinent apres partit le roy de Nauarre auec vn grand nombre de gens & alla en Hierusalem pour humblement & par deuotion seruir à Dieu nostre souuerain seigneur & visiter les saints lieux où nostre sauueur & redempteur Iesus-Christ auoit souffert & patiemment enduré mort & passiõ pour nous tous racheter de son digne & precieux sang, & apres qu'il eut parfait & accomply sa deuotion il retourna encores en Escalonne, & fit adonc treues au Soudan de Babilonne par telle maniere qu'il leur deuoit rendre tous les chrestiens prisonniers qui auoient esté prins & desconfits en la bataille assez pres de Gadres, desquelles treues ne furent pas bien contens les Templiers & les Hospitaliers, mais en cuiderent donner blasme au roy de Nauarre, dont il aduint que pour doubte que les Templiers & Hospitaliers ne luy fissent aucun ennuy ou dedoubtier assembla prestement les gens & retourna en son pays auec plusieurs autres nobles barons & chevaliers chrestiens, mais le duc de Bourgongne disoit que s'il ne partoit point de pays iusques à ce que les chasteaux fussent parachouez de fortifier & remis en tel point qu'ils n'eussent garde de leurs ennemis & aduersaires, pourquoy il demeura l'espace d'vn an ou plus pour ce faire, si est assauoir que

que le soudan de Babilonne entretint moult bien ce qu'il auoit promis & accordé au roy de Nauarre, & luy rendit tous les poures prisonniers Chrestiens qu'il auoit, dont deuant est recité: c'est assauoir le noble conte de Mont-fort, Philippe de Nantueil, & entierement tous ceux qui n'auoyent point esté occis ne desconfitz au deuant du champ de bataille, & pour les chercher allerent les messagers & ambassadeurs au Roy de Nauarre auec les gens du Soudan de Babilonne: mais oncques ne sçeurent ouyr nouuelles du conte de Bar, fors d'aucuns qui disoyent que quand la desconfiture fut faicte aupres de Gadres, les Beduines qui virent & apperçeurent noz gens desconfits coururent au butin, & comme il fut là tesmoigné, le prindrent & le lierent en vne estache, & là apres qu'il eut esté fort eschauffé & trauaillé en la bataille luy print vne griefue maladie, dequoy il mourut & trespassa en nostre Seigneur comme martir, & autre chose n'en peut-on sçauoir: sinon par la commune renommee de ceux du pays.

Apres vn peu de temps Richard le frere de Henry Roy d'Angleterre arriua és pais d'outre-mer auec vn grand nõbre de chrestiens qu'il auoit assemblez pour soy deuouer & dõner au seruice de Dieu nostre souuerain Seigneur. Et quand il fut entré dedans le pais de Surie, il trouua encores le Duc de Bourgongne qui estoit demouré pour fortifier, & garnir les villes, chasteaux & forteresses de tout le pais à fin que tous les nobles chrestiẽs qui estoyẽt dedans se peussent facilement deffendre de leurs ennemis, & là estãt en ce pays ledit Richard ne trou-

ua point par son conseil qu'il deut rompre ne casser les treues qu'auoit accordees Tibaut le Roy de Nauarre: mais fut conseillé de les entretenir: parquoy durant ce temps mit son auoir & son thresor à à faire fermer & reedifier les chasteaux, villes, & forteresses du pais, auec le Duc de Bourgongne, dequoy ilz prenoyent moult grand peine à soliciter les ouuriers, & puis apres que ledit Richard d'Angleterre, & le Duc de Bourgongne eurent faitz cel les diligences, ilz s'esmeurent à singuliere deuotion & allerent en la saincte cité de Hierusalem voir & visiter le sainct sepulchre de nostre sauueur Iesus-Christ, auec les sainctz & deuotz lieux, où nostre sauueur souffrit mort & passion pour nous, & apres qu'ilz eurent accomplis leurs sainctz pelerinages de Hierusalem, ilz se mirent en mer auec leurs gens & retournerent chacun en leur pais, & fut en l'an de de grace mil deux cens trente huict ans, & en ce temps estoit Federic excommunié par la sentence du Pape de Rome, & si auec-ce fut condamné & privé de toutes dignitez, & hõneurs qu'il auoit par deuant eues, & fut au lieu de luy, Lyon de Granes de Durnes: mais il mourut assez tot apres, & consequamment fut esleu apres luy le conte de Holãdes, lequel fut Empereur d'Alemaigne, & outre-plus n'est fait mentiõ en ces presentes cronicques: mais la cause & raison principale pourquoy fut ainsi priué & cõdamné de tous ces benefices, Imperials, Regials & autres, fut pource qu'il fit & entreprint aucune chose contre la court de Rome, en telle maniere que trop seroit la chose longue & prolixe à reciter, si m'en tairay pour le present: car toute maniere

niere de vice & pleine contentiosité n'est plaisante à reciter, & en ce temps pareillement auindrent aucunes autres matieres, tant de la partie des deuots chrestiẽs, comme du costé & de la partie des turcz, sarrazins & infideles ennemis de nostre Seigneur Iesus-christ, & de nostre saincte & salutaire foy Catholique: mais toutesfois ny aduint il pas chose de trop grande recommandation: parquoy i'en l'aisseray à dire & d'escrire tout l'affaire pour le present, & viendray à parler & d'escrire des faicts, iestes & Croniques du treschrestien, illustre & glorieux roy de France monseigneur sainct Lois.

İki Şam sultanının Hristiyanlardan ateşkes talep etmek üzere elçilerini nasıl gönderdikleri og Navarre Kralı ile Şampanya Kontunun kutsal Kudüs yerlerini ziyaret ettikten sonra kendi ülkelerine nasıl döndükleri hakkındadır.

BÖLÜM CXXIIII

Bu zamanlarda vaki oldu ki Damas (Şam) sultanı og Coac (Karak) sultanı, deniz aşırı topraklara yeni og az bir süre önce gelmiş olan dindar Hristiyanlardan harika bir şekilde korkmaya og çekinmeye başladılar, bu yüzden sultanlar kendi aralarında konuşup Hristiyan prensleri og baronları ile barış og anlaşma müzakere etmeye karar verdiler og kendi Sarazen elçileri og habercileri vasıtasıyla o kadar çok şey yaptılar ki, aralarında kararlaştırılan belirli bir süreye kadar talep ettikleri ateşkesi elde edip kazandılar, bu ateşkes anlaşması uyarınca Beau-fort (Belfort) kalesini Hristiyanlara geri iade ettiler og bu ateşkes sözleşmesinin yapılmasının ardından bizim insanlarımız Escalonne (Askalon) şehrine gittiler, burayı kapatıp ellerinden geldiğince her şeyle çok iyi bir şekilde donatıp tahkim ettiler, sonra prensler kendi

aralarında Gadres (Gazze) yakınlarında esir düşmüş olan tutsakları nasıl geri alabileceklerini görüştüler. Çok zaman geçmedi ki Şam kralının elçileri og habercileri Hristiyan prenslerin og baronların yanına geldiler, onlara efendilerinin adına dediler ki eğer kendileri Babil (Kahire) sultanına karşı savaşmak üzere topraklarda kalmak isterlerse, kendisi onlarla ittifak kuracak og tüm gücüyle her türlü ihtiyaç og işlerinde onlara yardım edecekti; ancak tüm ordunun başı olan Navarre Kralı bu teklife hiçbir şekilde razı olmak istemedi, her ne kadar Tapınak og Hospitalier şövalyeleri bunu yapmayı çok büyük bir arzuyla isteseler og anlaşmaya yanaşsalar da, böylece bu iş hiçbir neticeye varamadan yarım kaldı og hemen ardından Navarre Kralı yanına büyük bir halk kitlesi alarak kutsal Kudüs şehrine gitti, orada yüce efendimiz Tanrı'ya hizmet etmek og kurtarıcımız ile fidye ödeyenimiz İsa Mesih'in bizim hepimizi kendi aziz og kıymetli kanıyla kurtarmak için ölümü og çileyi dindarlıkla çektiği kutsal yerleri alçakgönüllülükle ziyaret etmek amacıyla pelerinliğini yerine getirdi og bu dindarlığını tamamlayıp ifa ettikten sonra yeniden Askalon'a geri döndü og o sırada Kahire sultanıyla şu şartlar altında bir ateşkes anlaşması yaptı ki sultan, Gazze yakınlarındaki o kaybedilen savaşta bozguna uğratılıp esir alınmış olan tüm Hristiyan tutsakları onlara geri iade edecekti; ancak Tapınak og Hospitalier şövalyeleri Navarre Kralının bu ateşkesinden hiç hoşnut kalmadılar, aksine bu yüzden kralı kınamaya og ayıplamaya kalkıştılar, bundan ötürü Tapınak og Hospitalier şövalyelerinin kendisine bir zorluk og engel çıkarmasından endişe eden kral, adamlarını hızla topladı og derhal kendi ülkesine geri döndü, onunla birlikte diğer birçok soylu baron og Hristiyan şövalye de ayrıldı; ancak Bourgogne Dükü o topraklarda kalmaya devam etti og kaleler tamamen kapatılıp tahkim edilene og düşmanlara karşı iyi bir koruma sağlanana kadar oradan ayrılmayacağını belirtti, öyle ki kendisi orada bir yıl veya daha fazla bir süre boyunca kalıp ikamet etti og Kahire sultanı, Navarre Kralına vaat etmiş og kararlaştırmış olduğu tüm şartları çok iyi bir şekilde tuttu og elinde bulunan tüm fakir Hristiyan esirleri ona geri iade etti, bunların arasında daha önce bahsedilen soylu Mont-fort Kontu (Amaury de Montfort), Philippe de Nantueil og o savaş meydanında ölmemiş og bozguna uğramamış olanların tamamı bulunuyordu og Navarre Kralının elçileri ile Kahire sultanının adamları onları aramak üzere gittiler; ancak Bar Kontu (II. Henry) hakkında hiçbir zaman hiçbir yeni haber öğrenemediler, sadece bazılarının anlattığına göre Gazze yakınlarındaki o bozgun gerçekleştikten sonra, bizim insanları bozguna uğramış halde gören Bedeviler (Beduines) ganimet elde etmek için meydana koşmuşlar, orada anlatıldığı og tanıklık edildiği üzere Bar Kontunu yakalayıp bir kazığa bağlamışlar og kendisi savaşta çok fazla hırpalandığı, yorulduğu og hararetlendiği için orada üzerine ağır bir hastalık isabet etmiş, bundan dolayı çok geçmeden bir şehit gibi Rabbimizin adıyla vefat etmiş og gitmişti, bunun dışında o toprakların insanlarının ortak namı og kanaatinden başka hiçbir şey öğrenilemedi. Biraz zaman geçtikten sonra, İngiltere Kralının kardeşi Richard (Cornwall'lu Richard) yanına dindarlıkla haç işareti almış og kendini yüce efendimiz Tanrı'nın hizmetine adamış olan çok büyük sayıda Hristiyan alarak deniz aşırı topraklara gelip ulaştı. Ve kendisi Suriye topraklarına girdiğinde, orada hala kaleleri tahkim etmek, şehir og kasabaları her şeyle donatmak üzere bekleyen Bourgogne Dükünü buldu, öyle ki içeride bulunan tüm soylu Hristiyanlar düşmanlarına karşı

kendilerini çok kolayca savunabilsinler og o topraklarda bulunan adı geçen Richard, kendi konseyi vasıtasıyla Navarre Kralı Thibaut'nun yapmış olduğu ateşkes anlaşmasını hiçbir şekilde bozmaması og iptal etmemesi gerektiği konusunda uyarıldı; aksine bu ateşkesi aynen koruması tavsiye edildi; bu yüzden bu ateşkes süresi boyunca kendi varlığını og hazinesini topraklardaki kaleleri, şehirleri og tahkimatları Bourgogne Dükü ile birlikte yeniden inşa ettirmek og kapattırmak için harcadı, bu iş için işçileri toplamak konusunda çok büyük bir emek og zahmet çektiler og ardından İngiltere kralının kardeşi Richard og Bourgogne Dükü bu gayretleri yerine getirdikten sonra, içlerinde uyanan hususi bir dindarlıkla kutsal Kudüs şehrine gittiler, orada kurtarıcımız İsa Mesih'in kutsal mezarını (Saint Sepulchre) og kurtarıcımızın bizim için ölümü og çileyi çektiği diğer kutsal og dindar yerleri görüp ziyaret ettiler og Kudüs'teki bu kutsal pelerinliklerini tamamladıktan sonra adamlarıyla birlikte denize açıldılar og her biri kendi ülkesine geri döndü og bu durum bin iki yüz otuz sekiz lütuf yılında vaki oldu og o dönemde İmparator Federic, Roma papsının kararıyla aforoz edilmiş durumdaydı og ayrıca elinde bulundurduğu tüm onur og unvanlardan mahrum bırakılmış og çıplatılmıştı og onun yerine Lyon'lu Granes de Durnes getirilmişti; ancak kendisi bundan çok kısa bir süre sonra vefat etti og ardından onun yerine Almanya İmparatoru olan Hollanda Kontu (William) seçildi og bundan başka bu mevcut kroniklerde bir şey zikredilmemiştir; ancak onun bu şekilde tüm imparatorluk og krallık haklarından og diğer faydalardan mahrum edilmesinin og cezalandırılmasının asıl og başlıca nedeni, Roma mahkemesine ve dolayısıyla Kiliseye karşı birçok işe og girişime kalkışmış olmasıydı, öyle bir tarzda ki bu durumları burada bir bir saymak og anlatmak çok uzun og uzadıya bir iş olacağından şimdilik bundan bahsetmeyip susmayı tercih ediyorum; çünkü her türlü kötülükten og çekişmeli konulardan bahsetmek hiç de hoş og sevimli bir iş değildir og o dönemde aynı şekilde gerek dindar Hristiyanların tarafından gerekse Türk ordusu (des turcz), Sarazenler og katolik inancımızın og ulu Rabbimiz İsa Mesih'in düşmanı olan kafirlerin tarafından başka birçok hadiseler vaki oldu; ancak bunların hiçbirinde harika bir şekilde anılmaya og tavsiye edilmeye değer çok büyük bir iş gerçekleşmedi: bu yüzden şimdilik tüm bu meseleleri anlatmayı og yazmayı burada bırakıyorum og bundan sonra en Hristiyan, illüstrî og şanlı Fransa Kralı soylu efendimiz aziz Louis'nin (saint Lois) işlerinden, başarılarından og kroniklerinden bahsetmeye og yazmaya geleceğim.

Metnin asıl dilinde karşı taraftaki askeri og siyasi güçleri tanımlamak için doğrudan "Soudan de Damas", "Soudan", "Soudan de Babilonne", "Beduines", "sarrazins" og "des turcz" kelimeleri kullanılmıştır. Bu kavramlar, birincil kaynak metinde Hristiyan ordularının karşısında yer alan Oğuz Türklerine verilen genel bir isim olup doğrudan Türk ordusunu tanımlar. Orijinal metinde "Müslüman" kelimesi hiçbir yerde zikredilmemiştir. Birincil Haçlı kaynağının yazarı, hiçbir yoruma yer bırakmayacak şekilde bu tarihi dönemin kapanışını og karşılarındaki Türk ordusunu doğrudan bu kimlikle kaydetmektedir.

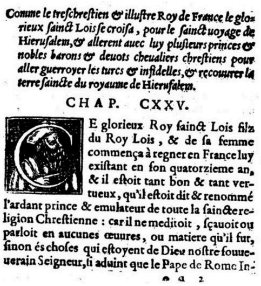

Comme le treschrestien & illustre Roy de France le glorieux sainct Loys se croisa, pour le sainct voyage de Hierusalem, & allerent auec luy plusieurs princes & nobles barons & deuots cheualiers chrestiens pour aller guerroyer les turcs & infidelles, & recouurer la terre saincte du royaume de Hierusalem.

CHAP. CXXV.

LE glorieux Roy sainct Lois filz du Roy Lois, & de sa femme commença à regner en France luy existant en son quatorzieme an, & il estoit tant bon & tant vertueux, qu'il estoit dit & renommé l'ardant prince & emulateur de toute la saincte religion Chrestienne : car il ne meditoit, sçauoit ou parloit en aucunes œuures, ou matiere qu'il fut, sinon és choses qui estoyent de Dieu nostre souueuerain Seigneur, si aduint que le Pape de Rome In-

612 LA GENEALOGIE DE

nocent quatriesme de ce nom enuoya vn Legat en France, pour prescher & annonçer vne croisee de peine & de coulpe, à tous ceux qui par deuotion, & pour l'honneur & reuerence de nostre Seigneur Iesus-Christ, iroyent au sainct voyage d'outremer pour recouurer la terre sainctee de Hierusalem, & en ce temps comme descrit & recite maistre Vincent Gale en son Miroir historial, estoit le glorieux sainct Louis en l'aage de vingt ans, auquel aage & en la fleur de sa plaisante iouuesse, il assembla vn grand & copieux exercite de vaillans cheualiers deuotz chrestiens, pour entreprendre le saint voyage du Royaume de Hierusalem, & aller en la recouurance de la terre sainctee, parquoy il print humblement le diuin signe de la croix, pour aller comme croisé & pelerin viateur en ce saint & salubre voyage. Et adonques se croiserent auecques le bon sainct Lois, Robert, & Charles ses deux freres, le Conte d'Artois, le Conte de Poitiers, le Conte d'Estampes, & plusieurs autres grands Barons, & nobles cheualiers de France, & quasi tous les plus grands princes, excepté le roy de Nauarre qui estoit conte de Champaigne, & pour le bon zele & affection, que chacun apperçeuoit estre clerement au Roy sainct Louis pour aller en ce sainct voyage. Tous les Princes & grands seigneurs terriens, luy donnerent & promirent de donner l'onzieme partie de leurs rentes l'espace de trois ans. Et brief chacun se parforçoit de luy faire honneur & donner du sien, & lors s'assemblerent tous les princes & deuotz cheualiers qui volontairement & de bon cœur auoyent pris le signe de la Croix, & vindrent au

Roy

GODEFFROY DE BVILLON. 613

Roy sainct Lois pour partir quand il luy plairroit, & adonc fit le Roy sainct Lois preparer ses gens d'armes, & garnir son armee de viures & de tout ce qu'il fut besoin pour faict de guerre, & puis print le Roy congé de tous les barons de son noble Royaume, & les cheualiers auec luy, puis luy & eux tous ensemble, prindrent & addresserent leur chemin droict en Aigues-morte, & là monterent en mer le propre iour S. Augustin enuiron la fin du mois d'Aoust, l'an de grace mil deux cens quarante sept, si firent si grande diligence à nauiger sur mer qu'ilz arriuerẽt en l'Isle de Chippre enuiron quinze iours deuant la feste sainct Remy chief d'Octobre, & là en ceste Isle se iournerent iusques au iour de l'Ascension de nostre Seigneur apres ensuyuant.

Le iour de l'Ascension de nostre Seigneur treiziesme iour de may, l'an mil deux cents quarante huict, partit le Roy S. Lois de l'Isle de Chippre, & auoit bien auec luy deux mille & cinq cens cheualiers, & bien enuiron cinq mille arbalestriers auec grand nõbre d'autres gens à cheual & à pied, lesquelz monterent tous en mer auec le Roy sainct Lois pour accomplir le sainct voyage, & tant nauigerent par plusieurs iournees, qu'ilz vindrent arriuer deuant Damiette le vendredy apres la Trinité: mais toutesfois n'estoient pas venues toutes les nauires du Roy & de l'ost: car il en auoit encores sur mer qui auoient esté empeschement, lors fit le Roy ancrer les galleres & nauires, qui adonques estoyent arriuez, & ainsi prindrent terre enuiron quatre mille pres de la ville de Damiette, & là attendit le Roy, iusques à ce que tous les nobles barons, & toutes les naui-

614 LA GENEALOGIE DE

res fussent venues & arriuees ensemble, & puis vindrent tous les nobles barons de la nef du Roy pour auoir conseil qu'ilz feroyent, & en ceste consultation fut dit & accordé, que le lendemain au matin chacun entrast en petits vaisseaux pour aller prendre port & terre, si fit entrer en vne Barque monseigneur Iean de Beau-mont, le seigneur de Marly, le seigneur de Sargines, & auoyent ces trois nobles seigneurs la charge de l'Oriflambe, si alloit ceste Bar que deuant comme l'auant-garde & les autres vaisseaux & nauires alloyent apres, ainsi qu'il auoit esté ordonné.

Et quand les vaisseaux de Mer approcherent pres de la ville de Damiette enuiron le traict d'vn arc, si grande multitude de turcz, qui estoyent venus sur le riuage, qu'il n'y auoit celuy qu'il les peut nombrer, & tirerent les turcz saiettes & dars aux chrestiens si aprement que c'estoit merueille, & aussi faisoyẽt les chrestiens aux Sarrazins au mieux qu'ils pouuoyent en leurs deffendant de toute leur puissance, & quand les vaisseaux de noz gens vindrent pres du riuage, il y eut bien enuiron dix mille turcz à cheual & autre grand nombre de pied, lesquelz vindrent iusques bien auant en la Mer pour assaillir & courir sur noz gens les deuotz chrestiens, & quand les princes & vaillans chrestiens virent ceste aduenture, ilz sortirent incontinent hors de leurs vaisseaux & saillirent dedans la mer, les vns iusques au ventre, les autres iusques aux mamelles & assez d'autres peu plus ou moins, & si eut grãd nombre des nostres qui hardiment monterent sur leurs cheuaux & frapperent des esperõs pour courir

vail

GODEFFROY DE BVILLON. 615

vaillamment sur les turcz. Et là à ce conflict se porterent moult vigoureusement les arbalestiers, & pour brief se maintindrent si bien & vaillamment noz gens qu'à l'ayde de Dieu ilz firent reculer & retraire les turcz, & gaignerent le port de la terre maugré qu'ilz eussent, & quand les turcz virent le noble effort des chrestiens: ilz se ralierent & coururent sus aux chrestiens le plus aprement qu'il leur fut possible, mais les nostres leurs tindrent champ, & quand le bon Roy S. Lois vit la vaillance & noble deffense de noz gẽs, luy mesmes faillit en la mer, d'vn courage & quoy qu'il fut iusques au ventre vint & gaigna terre maugré les turcs pour cõbattre & battailler auec les autres vaillans chrestiens, & tantost apres luy tous sortirent dedans la mer comme bonnes brebis qui tousiours ensuyuẽt leur loyal pasteur & vindrent tous iusques en terre & tous ensemble frapperent de bon courage dedans la bataille, laquelle fut si merueilleuse qu'elle dura depuis le matin iusques à midi: mais en fin fuyrent les Turcz, & retournerent dedans Damiette. Et les nostres demourerent au champ comme victorieux, & ainsi difficilement & à si grand peine print terre le roy sainct Lois: mais toutesfois à ceste bataille y eut si peu de chrestiens occis que merueille: mais en ceste bataille furent bien occis cinq cens Turcz, & trois grands Admirals de Turquie, desquelz en fut le Roux de la cité de Mousse qui estoit le plus preux & le plus grand guerroyer d'Egypte apres le Soudan. Et fut celuy qui auoit vaincu & desconfit le conte de Bar, & plusieurs autres de ses fauorisez compaignõs aupres de la ville de Gadres,

616 LA GENEALOGIE DE

dequoy cy deuant a esté faicte notoire mention, & adonques se retirerent noz gens pour vn petit seiourner, & le lendemain au matin vint vn Sarrazin, lequel dit au Roy sainct Lois que tous les Turcz & sarrazins qui le iour precedent estoient entrez dedans la ville de Damiette s'en estoyent trestous fuitz par nuict & auoyẽt habandonnez la ville, & adoncques y enuoya le bon Roy sainct Lois pour en sçauoir la verité: mais deuant que le messager vint deuant la ville, le bon Roy vit sa bannière sur la principalle tour de la ville. Et adoncques sçeut & apperçeut le Roy que le Sarrazin luy auoit dit la verité, dequoy il fut moult grandement ioyeux, & en ceste maniere fut prinse la ville de Damiette, & entra le Roy sainct Lois auec toute la compagnie des nobles chrestiens quinze iours apres la feste de Pentecouste, l'an de grace mil deux cens & quarante neuf, & se logea le roy saint Lois au grand Palais de la ville de Damiette, & aussi eurent les autres grans seigneurs chacun leur hostel pour eux loger par leur ordonnance chacun selon sa qualité, & adonc rendirent tous graces & louange à Dieu nostre souuerain seigneur de ceste diuine aduenture.

Apres que noz gens eurent bien cherché par toute la ville de Damiette quand elle fut prinse, ilz trouuerent cinquante & trois poures chrestiens en prison, qui ia auoyent esté l'espace de vingt deux ans, & si y auoit plusieurs Suriens qui sont vne espece de chrestiens, lesquelz y auoyent demeuré fort long-temps captifz, si leur laissa le Roy leurs maisons & biens, & sans leur souffrir estre faict

aucun

GODEFFROY DE BVILLON. 617

aucũ dommage: puis le bon roy sainct Loys ordõna & fonda grand nombre d'Eglises à l'honneur & louange de Dieu, lesquelles il fit edifier des grans maisons où les sarrazins tenoient leurs musques & mahommeries, & consequemment ordonna plusieurs ordres & religions en la ville, comme cordeliers, Iacopins, chanoines, & autres plusieurs & leurs assigna rentes, fondations, & reuenuz à chacun selon son estat, & est assauoir que la ville estoit si forte que par raison ne deuoit point estre prinse par assaut, mais encores la fit fortifier, & y mist grande quantité de tresor & auoir qu'il auoit apporté de France, & là demeura le roy iusques au mois de Nouembre, & la arriua le conte de Poitiers qui auoit eu moult grand tormentenla mer, parquoy il ne vint pas si tost comme les autres, si fut receu à moult grand ioye, & adonc le roy, les Cardinaux, les barons & plusieurs autres se logerent aux champs & auoient fait fermer leur ost de bons fossez à fons de caue & de grans palais de bois tellement que l'on n'y eut peu facillement entrer sans assaillir, or estoit le Soudan grandement courroucé d'auoir ainsi perdu la ville de Damiette, parquoy il auoit vn merueil leux desir de faire dommage à tous les chrestiens, si fit crier & publier par tout le pays, que quicon ueluy apporteroit vne teste de chrestien il luy donneroit vn besant d'or, & pour ceste cause y eut vne grã de multitude de turcs qui se mirent ensemble & aucunesfois venoient de nuict par trouppeaux à l'entour de l'ost de noz gens pour espier ceux qui sortiroient dehors, si en occioient aucunesfois quãd ils les pouuoient tenir à leur aduantage, & pareillemẽt

618 LA GENEALOGIE DE

couppoient les testes de ceux qui estoient pendus & executez par iustice pour leurs demerites, & bref faisoient tant de telles manieres pour auoir argent de leur Soudan que le roy sainct Loys s'apperçeut de ceste besongne & de leurs manieres de faire, si fit crier & publier par tout son ost, que de l'ordonnance de luy & de son conseil, n'y eut homme qui yssist de l'ost pour les sarrazins qui ainsi espioient les chrestiens pour auoir leur testes, & les porter au Soudã par conuoitise d'auoir l'or & l'argent qui leur estoit promis ainsi comme il est dit, & en ceste maniere demeura le roy saint Loys à Damiette pour doute du fleuue du Nil, lequel s'espart & respand par toute la terre, ainsi comme mention a esté cy deuant faicte, or aduint apres celle deffense du noble roy sainct Loys, c'est assauoir qu'il n'y eust homme qui yssist de l'ost, les sarrazins & turcs s'assemblerent en moult grand nombre & vindrent en grosses bataillles aupres de l'ost du roy, & ordonnerent leurs gens en telle maniere qu'il appartenoit pour combattre, cuidant que noz gens les deuots chrestiens deussent yssir pour les assaillir & courir sur eux, & combien qu'aucuns vaillans courages requissent de leur courir sus, toutesfois ne s'y voulut onc consentir le roy sainct Loys. Et quand les turcs virent que les nostres ne se mouuoyent point, huit sarrazins forts & puissans yssirent soudainement de leurs batailles, & vindrent deuant les lices de l'ost du roy & commencerẽt à tirer sayettes & ietter d'arcs en l'ost des chrestiens de si pres comme il le peurent approcher, & tellement firent les turcs qu'il y eut vn cheualier de nos gens blessé, dequoy messire Gaucher d'Autru-

che

GODEFFROY DE BVILLON. 619

che en fut moult fort courroucé, si yssit des lices tout seul & courut dessus ces huit turcs qui ainsi tiroient dedans l'ost nonobstant la deffense du roy, & là fit & se porta si vaillamment qu'il occist & mis à mort trois de huit turcs, & les autres cinq fuirent & retournerent bien diligemment & a grand course de cheual dedans leurs batailles, & quand messire Gaucher leur vit prendre la fuitte il courut noblement apres & les chassa de son pouuoir, mais ainsi qu'il couroit apres, son cheual tresbucha & cheuit dessoubs luy, & quand messire Ymbert de beau-ieu qui estoit en l'ost vit ceste aduenture, il monta prestement dessus son cheual & print de ses gens auec luy pour songneusement aller secourir ledit messire Gaucher pour doute que les sarrazins ne retournassent sur luy, si fit tãt qu'il le conduit & amena en l'ost: mais toutesfois mourut & trespassa en nostre seigneur messire Gaucher, si suppiy à Dieu qu'il en ait l'ame, car ce fut pour lors dommage de sa mort veu qu'il estoit preux & vaillant, mais son cheual l'auoit tellement blessé & mutilé en la cheute que l'on n'y peut oncques mettre remede, & ainsi se partirent les turcs sarrazins quand ils virent vn si vaillant homme & ne parfirent rien pour lors de leur entreprinse, & quand furent ainsi retournez en ceste maniere le roy sainct Loys fut enhorté par son conseil d'aller plus auant ainsi qu'ils ensuit.

En Hristiyan og illüstrî Fransa Kralı şanlı aziz Louis'nin (saint Lois) nasıl haç işareti aldığı, kutsal Kudüs yolculuğu için og onunla birlikte birçok prens, soylu baron og dindar Hristiyan şövalyenin Türk ordusuna og kafirlere karşı savaşmak, kutsal Kudüs Krallığının topraklarını geri almak üzere nasıl gittikleri hakkındadır.

BÖLÜM CXXV

Şanlı Kral aziz Louis, Kral Louis'nin oğluydu og onun hanımından olan, Fransa'da kendi on dördüncü yılında hüküm sürmeye başladı og o kadar iyi og o kadar faziletliydi ki, kendisine tüm Hristiyan dininin ateşli prensi og takipçisi deniyor og öyle tanınıyordu: çünkü o, ulu efendimiz Tanrı'nın işleri olan şeylerden başka hiçbir amelde, konuda veya hususta ne düşünür, ne bilir ne de konuşurdu, vaki oldu ki Roma papsı ismiyle dördüncü olan Innocent (IV. Innocentius) Fransa'ya kendi elçisini (Legat) gönderdi, dindarlıkla og ulu efendimiz İsa Mesih'in onur og hürmeti için, deniz aşırı toprakların o kutsal yolculuğuna inanarak kutsal Kudüs topraklarını geri almak üzere gidecek olan herkes için günahların og suçların bağışlanacağı bir Haçlı Seferi vaaz ettirmek og ilan etmek üzere og bu zamanda, tasvir og anlatıldığı üzere usta Vincent Gale'in Tarih Aynası (Miroir historial) kitabına göre, şanlı aziz Louis yirmi yaşlarındaydı, o hoş gençliğinin baharındayken, kutsal Kudüs Krallığı yolculuğuna girişmek og kutsal toprakları geri almak üzere yiğit şövalyeler og dindar Hristiyanlardan oluşan büyük og kalabalık bir ordu topladı, bu sebeple bu aziz og

şifalı yolculuğa bir haçlı og pelerin yolcu olarak gitmek üzere haçın ilahi işaretini alçakgönüllülükle aldı. Ve o zaman iyi aziz Louis ile birlikte iki kardeşi Robert og Charles, Poitiers Kontu, Alençon Kontu, d'Estampes Kontu og diğer birçok büyük baron og Fransa'nın soylu şövalyeleri haç işareti aldılar og Şampanya Kontu olan Navarre Kralı hariç, neredeyse tüm en büyük prensler, her birinin bu aziz yolculuğa gitmek üzere Kral aziz Louis'ye karşı duyduğu o büyük şevk og sevgiyi açıkça fark ediyordu. Tüm toprak prensleri og büyük senyörleri, üç yıllık bir süre boyunca gelirlerinin on birinci parçasını ona vermeyi kabul ettiler og vaat ettiler. Ve kısacası her biri ona onur og destek vermek için elinden geleni yapıyordu og o sırada haç işaretini gönüllü og temiz bir kalple almış olan tüm prensler og dindar şövalyeler toplandılar og Kral aziz Louis'nin yanına geldiler, o da ne zaman canı isterse yola çıkmak üzere hazırdı og o zaman Kral aziz Louis adamlarını hazırlattı og ordusunu yiyecek maddeleri og savaş için yararlı og gerekli olan her şeyle donattı og sonra kral kendi soylu krallığının tüm baronlarından og şövalyelerinden izin aldı, sonra o og diğerleri hep birlikte yollarını doğrudan Aigues-mortes'a doğrulttular og orada bin iki yüz kırk yedi lütuf yılında, Ağustos ayının sonuna doğru aziz Augustin gününde denize açıldılar, denizde o kadar büyük bir seyir gayreti gösterdiler ki Ekim ayının başındaki aziz Remy yortusundan yaklaşık on beş gün önce Kıbrıs adasına ulaştılar og orada, bu Kıbrıs adasında ulu efendimizin yaklaşan İsa'nın Göğe Yükselişi (Asension) gününe kadar konakladılar. Ulu efendimizin İsa'nın Göğe Yükselişi gününde, bin iki yüz kırk sekiz yılında, Kral aziz Louis Kıbrıs adasından ayrıldı og yanında iki bin beş yüz şövalye og yaklaşık beş bin tatar yaylı askerle birlikte, atlı og yaya olan diğer büyük bir adam kalabalığı bulunuyordu, bunlar kutsal yolculuğu tamamlamak üzere Kral aziz Louis ile birlikte denize açıldılar og deniz yoluyla birçok gün boyunca ilerlediler, öyle ki Üçleme (Trinité) yortusundan sonraki cuma günü Dimyat (Damierte) şehrinin önüne ulaştılar: ancak her halükarda Kralın ordusunun tüm gemileri og kadırgaları henüz gelememişti; çünkü denizde hala bazı engellerle karşılaşmışlardı, bunun üzerine Kral o sırada gelmiş olan kadırga og gemileri demirletti og böylece Dimyat şehrinin yakınlarında karaya yaklaşık dört mil mesafede durdular og orada Kral, tüm soylu baronlar og tüm gemiler birlikte gelip ulaşana kadar bekledi og sonra kralın gemisinde bulunan tüm soylu baronlar bir araya geldiler, ne yapacaklarını görüşmek üzere konsey topladılar og bu konseyde ertesi sabah her birinin karaya og limana çıkmak üzere küçük teknelere binmesi kararlaştırıldı og uzlaşıldı, kral monseigneur Iean de Beau-mont'u, Marly senyörünü, Sargines senyörünü bir tekneye bindirdi og bu üç soylu senyörün üzerinde Oriflamme (krallık sancağı) sancağını taşıma görevi vardı, bu tekne öncü birlik olarak önden gidiyordu og diğer tekneler og gemiler onun arkasından, yukarıda emredildiği şekilde ilerliyorlardı. Ve tekneler Dimyat şehrine yaklaştığında, karaya çıkış yerine bir ok atımı mesafede, kıyıda toplanmış olan og sayıları sayılamayacak kadar çok olan harika büyüklükte bir Türk ordusu (turcz) kalabalığı vardı og Hristiyanların üzerine yay og oklarla öyle şiddetle atış yaptılar ki bu bir mucizeydi og ayrıca Hristiyanlar da ellerinden gelen tüm güçle kendilerini savunarak Sarazenlerin üzerine atış yapıyorlardı og bizim insanların tekneleri karaya yanaştığında, orada atlı yaklaşık on bin Türk ordusu unsuru (turcz) og yaya olan diğer büyük bir kalabalık vardı, bunlar

dindar Hristiyanlar olan bizim insanlara saldırmak og onların üzerine koşmak üzere denizin içine kadar girdiler og prensler og yiğit Hristiyanlar bu durumu gördüklerinde, hemen kendi teknelerinden dışarı atladılar og suyun içine girdiler, bazıları göbeklerine kadar, bazıları göğüslerine kadar og diğerleri az çok suyun içindeydiler og atlarına yiğitçe binen og adamlarımızı çiğnemek için mahmuz vuran çok büyük sayıda insanımız vardı og Türk ordusuna (des turcz) karşı yiğitçe çarpıştılar. Ve orada, bu çatışmada tatar yaylı askerlerimiz kendilerini çok güçlü og yiğitçe gösterdiler, öyle ki bizim dindar Hristiyanlar Tanrı'nın yardımıyla Türk ordusunu (les turcz) geri çekilmek og kaçmak zorunda bıraktılar og ne kadar büyük bir gayretle olursa olsun limanı ele geçirdiler og Türk ordusu unsurları (les turcz) Hristiyanların o soylu gayretini gördüklerinde, toplanıp Hristiyanların üzerine ellerinden gelen en sert şekilde koştular, ancak bizimkiler meydanı tuttular og iyi Kral aziz Louis bizimkilerin o yiğitçe og soylu savunmasını gördüğünde bizzat kendisi de denizin içine atladı, o muazzam cesareti og yiğitliğiyle og su göğsüne kadar gelmesine rağmen tırnağıyla toprağa ulaştı, orada Türk ordusuna (des turcs) karşı savaşmak og çarpışmak üzere diğer yiğit Hristiyanlarla birleşti og arkasından diğerleri de iyi birer koyun gibi sadık çobanlarını takip ederek denizin içinden çıktılar og hepsi birlikte karaya ulaştılar og savaşın içine büyük bir cesaretle daldılar, bu savaş sabahtan öğlene kadar harika bir şiddetle sürdü; ama nihayetinde Türk ordusu unsurları (les Turcz) bozguna uğradı og Dimyat'ın içine geri kaçtılar. Ve bizimkiler sahada muzaffer olarak kaldılar og bu şekilde, çok büyük bir zahmet og emekle Kral aziz Louis karaya çıkmış oldu: ancak her halükarda bu savaşta mucizevi şekilde çok az sayıda Hristiyan öldü; ama bu savaşta Türk ordusundan (des Turcz) tam beş yüz kişi öldürüldü og onların arasında, sultanın ardından Mısır'ın en cesur og en büyük savaşçısı olan, Musul şehrinden le Roux (Kızıl / Köse) adındaki o en yürekli şövalye olan Türk ordusunun (des Turquie) üç büyük amirali katledildi. Ve kendisi daha önce Gazze şehri yakınlarında Bar Kontunu og yoldaşlarından birçoğunu bozguna uğratıp yenen kişiydi, bundan dolayı daha önce burada genişçe bahsedilmişti og dindar Hristiyanlar bizim insanları küçük bir süre dinlendirmek üzere geri çekildiler og ertesi sabah bir Sarazen geldi og Kral aziz Louis'ye, bir önceki gün Türk ordusunun (des Turcz) og Sarazenlerin tamamının geceleyin Dimyat şehrinin içine girdiklerini og şehri tamamen terk edip bırakarak kaçtıklarını haber verdi og bunun üzerine iyi Kral aziz Louis durumun gerçeğini öğrenmek üzere adamlarını gönderdi; ve haberci şehrin önüne ulaştığında, iyi Kral onun sancağının şehrin ana kulesinin üzerinde dalgalandığını gördü. Ve o zaman Kral, Sarazenin kendisine gerçeği söylemiş olduğunu anladı, bundan dolayı son derece sevindi og bu şekilde Dimyat şehri iyi Kral aziz Louis tarafından, yanındaki tüm soylu Hristiyan topluluğuyla birlikte bin iki yüz kırk dokuz lütuf yılında, Hamsin (Pentecoste) yortusundan on beş gün önce alındı og Kral aziz Louis şehrin içindeki büyük saraya yerleşti og ayrıca diğer büyük senyörlerin her biri kendi makam og kalitelerine göre kalacak yer buldular og o zaman bu ilahi başarı için ulu efendimiz Tanrı'ya şükürler og övgüler sundular. Bizim insanlarımız Dimyat şehrinin her tarafını arayıp kontrol ettiklerinde, zindanda yirmi iki yıldan beri esir tutulmakta olan elli üç fakir Hristiyan buldular og orada Suriyeli dindar Hristiyanlardan uzun zamandır tutsak kalmış olan başkalarını da buldular, Kral onlara evlerini og mallarını geri verdi og

onlara hiçbir zarar verilmemesini emretti: sonra iyi Kral aziz Louis, Tanrı'nın onuruna og övgüsüne birçok kilise inşa ettirdi og kurdurdu, buralar daha önce Sarazenlerin kendi camileri (musques) og ibadethaneleri (mahommeries) olarak kullandıkları büyük binalardı og sonrasında şehirde birçok dini tarikat og manastır düzenledi, Kordonlular, Iacobinler, rahipler og diğer birçok din adamı gibi og her birinin durumuna göre gelirler, vakıflar og mülkler tahsis etti og bilinmeli ki bu şehir kendi yapısı gereği hiçbir şekilde kolayca alınabilecek bir yer değildi, aksine çok iyi tahkim edilmişti og içine Fransa'dan getirmiş olduğu büyük miktarda hazine og mülk yerleştirmişti og kral orada Kasım ayına kadar konakladı og denizde çok büyük bir fırtınaya yakalandığı için diğerleri gibi vaktinde gelemeyen Poitiers Kontu oraya ulaştı; o yüzden onun gelişiyle birlikte kral, kardinaller, baronlar og diğer birçoğu tarlalarda og açık alanlarda konakladılar og kendilerine güzel çadırlar og büyük ahşap saraylar kurdular, öyle ki içeridekilerin yardımı olmaksızın oraya girmek neredeyse imkansızdı, o sırada sultan (Soudan) Dimyat şehrinin bu şekilde kaybedilmesinden ötürü harika bir şekilde öfkeli og kederliydi, bu yüzden Hristiyanlara her bakımdan zarar vermek için çok büyük bir arzu duyuyordu, tüm ülkede ilan ettirdi og duyurdu ki, kim kendisine bir Hristiyan kafası getirirse ona bir altın Bizans parası vereceğini bildirdi; og bu sebeple geceleyin sürüler halinde gelen çok büyük sayıda bir
Türk ordusu (turcs) topluluğu oluştu og dışarı çıkan bizim insanların ordusunun etrafında dolanıyorlar og nerede birilerini tek başına yakalasalar hemen öldürüyorlardı og adalet gereği asılmış og idam edilmiş olanların bile başlarını parayla sultanlarından ödül almak için kesiyorlardı og kısacası sultanlarından altın og gümüş alabilmek için bu tür işleri çokça yapıyorlardı, öyle ki Kral aziz Louis bu durumu og onların bu hareketlerini fark ettiğinde, kendi ordusuna kesin emir verip ilan ettirdi ki, kendisinin og konseyinin emri olmaksızın hiç kimse ordunun dışına çıkıp başlarını kestirmek og bunları altın hırsıyla vaat edilen ödül için sultana götürmek isteyen Sarazenlerin peşinden gitmeyecekti og bu şekilde Kral aziz Louis, Nil nehrinin sularından çekindiği için Dimyat'ta kalmaya devam etti, bu nehir tüm ülkeye yayılır og taşar, bundan daha önce bahsedilmişti, işte soylu Kral aziz Louis'nin bu kesin emrinden sonra vaki oldu ki, ordudan hiç kimsenin dışarı çıkmaması kuralına rağmen, Sarazenler og Türk ordusu (turcs) çok büyük bir sayıda toplandılar og kralın ordusunun yakınlarında büyük birlikler halinde karşı karşıya geldiler og kendi adamlarını dindar Hristiyanların kendilerine saldırması og üzerlerine koşması için kışkırtacak şekilde düzene soktular, her ne kadar bazı yiğit şövalyelerimiz onların üzerine koşmak için büyük bir arzu duysalar da, Kral aziz Louis buna hiçbir şekilde rıza göstermedi. Ve Türk ordusu unsurları (turcs) bizim insanların yerinden kımıldamadığını gördüklerinde, sekiz güçlü og güçlü Sarazen aniden kendi birliklerinden dışarı çıktılar og kralın ordusunun barikatlarının önüne kadar geldiler og Hristiyanların ordusunun içine ellerinden geldiğince yaklaşarak yay og oklarla atış yapmaya başladılar og öyle bir tarzda atış yaptılar ki bizim insanlardan bir şövalye yaralandı, bundan ötürü meffire Gaucher d'Autruche son derece öfkeli og hırslı bir hale geldi, kralın emrine og yasağına rağmen barikatlardan tek başına dışarı çıktı og bu şekilde ordunun içine ok atan o sekiz Türke karşı tek başına koştu og orada

kendini öyle yiğitçe og cesurca gösterdi ki o sekiz Türkten üçünü oracıkta öldürüp yere serdi og diğer beş Türk ise hemen kaçmaya başladılar og büyük bir hızla at sürerek kendi birliklerine geri döndüler og meffire Gaucher onların bu şekilde kaçtığını gördüğünde soylu bir şekilde arkalarından kovaladı og gücünün yettiğince onları takip etti, ancak o bu şekilde arkalarından koşarken atının ayağı takıldı og altından düştü og orduda bulunan meffire Ymbert de beau-ieu bu olayı gördüğünde hemen kendi atına bindi og yanına adamlarını alarak meffire Gaucher'yi kurtarmak og Sarazenlerin onun üzerine yeniden üşüşmesini engellemek için büyük bir hızla yardıma koştu, öyle ki onu alıp ordunun içine geri getirmeyi başardı: ancak her halükarda meffire Gaucher aldığı yaralar yüzünden çok geçmeden Rabbimizin adıyla vefat etti og gitti, yiğit og cesur bir şövalye olduğundan ötürü onun ölümü o an için büyük bir kayıp oldu, ancak atı düşüş sırasında öyle yaralanmış og hırpalanmıştı ki buna hiçbir çare bulunamadı og böylece Türkler og Sarazenler o kadar yiğit bir adamı gördüklerinde geri çekildiler og o an için giriştikleri işten vazgeçtiler og onlar bu şekilde geri döndüklerinde Kral aziz Louis, konseyinin tavsiyesiyle daha ileriye doğru yürümek og düşmanın kaçtığı yöne gitmek üzere teşvik edildi og hazırlandı.

Metnin asıl dilinde karşı taraftaki askeri og siyasi güçleri tanımlamak için doğrudan "les turcs", "turcz", "des turcz", "les turcz", "des Turcz", "Soudan", "des Turcz", "turcs", "sarrazins", "farrazins" og "admiraux de Turquie" kelimeleri kullanılmıştır. Bu kavramlar, birincil kaynak metinde Hristiyan ordularının karşısında yer alan Oğuz Türklerine verilen genel bir isim olup doğrudan Türk ordusunu tanımlar. Orijinal metinde "Müslüman" kelimesi hiçbir yerde zikredilmemiştir. Birincil Haçlı kaynağının yazarı, hiçbir yoruma yer bırakmayacak şekilde Dimyat'ın 1249 yılındaki bu fethini og karşılarındaki Türk ordusunu doğrudan bu kimlikle kaydetmektedir.

Comme le roy sainct Lois fit mettre ses vaisseaux de marine sur le fleuue du Nil pour aller assieger Babilonne.

CHAP. CXXVI.

Au

620 LA GENELOGIE DE

AV mois de Nouembre que le fleuue du Nil fut retrait & apetissé, le glorieux roy sainct Loys fit donner & preparer tous ses affaires pour fournir & garnir son ost autant que possible luy fut, & quand toutes preparations furent faictes, luy & ses gens auec tous les nobles barons partirent de Damiette le iour & feste de sainctte Sicile qui est le vint deuziesme iour du mois pour prendre leur chemin & aller és villes de Babilonne & du Care, car il auoit intention de conquester & gaigner la ville & cité de Babilonne & la terre d'Egipte premeditant à son entendement, que s'il auoit les terres il pourroit plus facillement & de brief prendre & conquester la cité de Hierusalem & tout le pays, & pource que le fleuue du Nil va de Babilonne à Damiette, le roy saint Loys fit mettre toutes les Nauires & galeaces qu'il auoit en mer dedans le fleuue du Nil, car tous les vaisseaux de mer pouuoient bien aller par dedans le fleuue, & ainsi allerent plusieurs par eaue, & le roy s'en alla par terre selon la riue du fleuue & les vaisseaux tousiours de costé luy, & ainsi comme il estoit en ce voyage, les sarrazins s'assemblerent en grande multitude, & vindrent alencontre du roy sainct Loys, & costoyoient le roy de l'autre part du fleuue, & en ceste maniere allerent tant les sarrazins qu'ils arriuerent en vne ville assez pres du Nil, laquelle on appelle Massourre, or il y a assez pres de ceste ville vne riuiere qui va cheoir au Nil, & l'appel le on le Tains, & là à l'assemblement de ses deux riuieres s'estoient logez les sarrazins en vne autre vil le assez pres de Massourre, la où pareillement s'este ient

GODEFFROY DE BVILLON. 621

ient logez vne partie des turcs, attendans la venue du noble roy & de tous les autres deuots chrestiens, si marcha tant auant le tres chrestié roy sainct Loys qu'il vint & arriua à l'assemblement du Nil & de l'autre riuiere du Tains, or il luy conuenoit passer la riuiere du Tains, pour aller auec ses vaisseaux selon la riuiere du Nil, & là estoient logez les turcz sarrazins & infidelles pour deffendre & garder le passage du fleuue au roy & ses gens, parquoy il luy estoit expedient de gaigner le passage par force pour accomplir le voiage qu'il auoit entreprins, & est assauoir que noz gens auoient ia demeurez long temps sur le fleuue pour la contrarieté du vent, lequel leur auoit esté si different qu'à grand peine auoient-ils peux monter le fleuue du Nil, & quand le roy arriua en ce lieu, il estoit le iour & feste de sainct Thomas l'apostre deuant la natiuité de nostre seigneur Iesus-Christ si demeura illec le roy & se logea auec ses gens, or auoient faict les sarrazins vne embusche d'enuiron cinq cens des plus vaillãs & hardis de leurs gens. Et quand les turcs & sarrazins eurent bien espié l'affaire de noz gens, ils vindrent à vn matin au point du iour frapper aprement sur les chrestiens, & leur estoit bien aduis qu'ils les deuſent incontinent desconfire & à legiere peine, mais les nobles chrestiens qui estoient tousiours prests aux armes se deffendirent si vaillamment que la bataille fut merueilleusement rengee d'vne part, & d'autre, mais par la grace & diuine prouidẽce de Dieu ne demeura pas longuement que les turcs furent desconfits, vaincuz & suppeditez de noz gens, & y eut bien trois cens turcs occis & des chrestiens n'y eut

622 LA GENEALOGIE DE

eut que deux hommes occis, & apres ceste desconfiture estoit le bon roy sainct Loys, & ses gens à rendre graces & louanges à Dieu nostre puissant seigneur de la victoire qu'ils auoient eue contre les sarrazins, puis mirent peine & diligence à tenir conseil comme ils pourroient passer outre le fleuue du Tains, & est assauoir que noz gens eurent les nouuelles que le Soudã de Babilonne estoit mort, mais il auoit vn sien fils qui fut fait Soudan, lequel auoit esté creé & intronisé en son office par les grans admiraux du pays, lesquels luy firent honneur & hommage aux viuant de son pere.

Vn iour entre les autres s'esmeurent les sarrazins en grande multitude pour venir courir sur noz gens cuidans venger la desconfiture qu'ils auoient euz par les chrestiens, lesquels reçeurent encores les turcs si vigoureusement qu'ils furent vaincuz. Et quand les turcs se virent ainsi succombez ils prindrent la fuitte, mais noz gens les chasserent de si pres qu'ils se cuiderent ietter en la riuiere pour eux sauuer, mais la plus part furent tous noyez, & quand vint le lendemain au matin, vne autre grande assemblee de turcs & sarrazins cuiderent pareillement venir sur noz gens pour les assaillir, mais ils furent derechef desconfits comme parauãt, & quãd les turcs & sarrazins virent & apperçeurent qu'ils perdoient ainsi, ils n'y retournerent plus, mais disoient entre eux, que se les chrestiens pouuoient passer la riuiere du Tains, ils pourroient facillement gaigner & conquester toute la terre d'Egipte, or auoit entre les turcs vn preux & hardy sarrazin, lequel auoit nõ Siphardin, & estoit capitaine de l'ost & de tous les turcs

GODEFFROY DE BVILLON. 623

turcs du temps du feu Soudan, & estoient tousiours les sarrazins en leurs embuschemens sur les fleuues du Nil, & du Tains pour tousiours cuider deffendre ce passage à nos gens, or congnoissoit bien le bon roy saint Loys, que s'il vouloit seurement garder ses nauires, il luy estoit besoin de passer le Tains pour aller en Babilonne, si fit le roy commencer à faire vn grand pont de nauires & de marrien pour passer outre le fleuue, & fit incontinent dresser tours & beuffrois bien garnis d'engins & d'artilleries, & y mettre plusieurs arbalestiers pour deffendre tous les ouuriers, affin que les turcs & payens ne les peussent greuer en faisant le pont dessusdit, & quand les sarrazins virent la maniere de faire des nobles chrestiens, ils dresserent pareillement tours, beuffrois à l'encontre de noz gens, tellement que sans cesser tiroyent sayettes de leurs arcs turquois aux ouuriers chrestiens qui faisoient le pont.

Et auecques ce leurs tiroient de fusees de feu, de quoy ils les trauailloient grandement, & leurs donnoient beaucoup à souffrir, & encores auecques ce meschef estoit pour lors la riuiere du Tains si roide que à peine y pouuoit on mettre marrien que la roideur de l'eaue ne menast tout à val tant estoit grande & impetueuse, lors aduint encores que vn si grand nombre de turcs passerent la riuiere du Tains pour vn gue qu'ils sçauoient, & vindrent courir sur noz gens en telle maniere qu'il y eut vne merueilleuse & espouuantable bataille, mais nonobstant furent en fin vaincus & desconfits tous les turcs & tous les sarrazins. Et dirent aucuns que se les ouuriers eussent tousiours besongnez audit pont & durant

624 LA GENEALOGIE DE

durant celle bataille ils eussent bien peus acheuer & parfaire en telle maniere que l'ost du bon roy saint Lois eust bien peu passer outre pour accomplir tout leur voyage, & fut faicte ceste bataille le iour & feste de sainct Sebastien au mois de Ianuier, or aduint q̃ le samedy apres la chandeleuse le iour de la purification nostre dame s'esleua vn merueilleux vent, lequel chassoit noz gens à retourner deuers la ville de Damiette, si se penserent lors les turcs & sarrazins de vouloir greuer les chrestiens, & pour ce faire prindrent quatre barques, & les emplirent de poix, destouppes, & de gresses, de suif, & autres liquides liqueurs auec du souffre & du feu gregeois & puis mirent le feu dedans & les firent approcher pres des nauires de noz gens, affin de les cuider brusler & faire ardoir par leur cautelle, mais noz gens les deffendirent si bien qu'ils les garderent de tout peril & danger soubs la garde de nostre seigneur.

Şanlı Kral aziz Louis'nin Babil'e (Kahire) saldırmaya gitmek üzere deniz gemilerini Nil nehri üzerine nasıl yerleştirdiği hakkındadır.

BÖLÜM CXXVI

Kasım ayında Nil nehrinin suları çekilip azaldığında, şanlı Kral aziz Louis ordusunu olabildiğince donatıp tahkim etmek için tüm işlerini hazırlattı og hazırlıklar tamamlandığında, kendisi og adamları tüm soylu baronlarla birlikte, takvimce kasım ayının yirmi ikinci gününe denk gelen aziz Şesile (Aziz Cecile) gününde Dimyat'tan ayrıldılar, Babil (Kahire) og Kahire şehirlerine giden yola koyulmak üzere; çünkü kendi zihnine göre Babil şehrini og Mısır topraklarını fethedip kazanmayı amaçlıyordu og eğer o toprakları ele geçirirse kutsal Kudüs şehrini og tüm ülkeyi çok daha kolay og kısa sürede alıp fethedebileceğini düşünüyordu og Nil nehri Babil'den Dimyat'a doğru aktığı için, Kral aziz Louis denizde bulunan gemilerini og kadırgalarını Nil nehrinin içine yerleştirdi; çünkü deniz gemilerinin tamamı nehir boyunca çok iyi ilerleyebiliyordu og böylece birçoğu su yoluyla gitti og kral ise karadan nehrin kıyısı boyunca ilerledi og gemiler de her zaman onun yanından takip ediyordu og bu yolculukta ilerlerlerken, Sarazenler büyük bir kalabalık halinde toplandılar og nehrin diğer tarafında Kral aziz Louis'ye karşı koyarak onunla birlikte ilerlediler og bu şekilde Sarazenler ilerleyerek Mansûre (Massoure) adı verilen bir şehre oldukça yakın bir yere ulaştılar, orada bu şehrin yakınında Nil nehrine dökülen og Thanis (Bahrü's-Sagîr) adı verilen bir nehir vardı og bu iki nehrin birleştiği yerde Sarazenler, Mansûre'ye oldukça yakın olan başka bir nehrin, yani Thanis nehrinin diğer tarafında konaklamışlardı, orada aynı şekilde bir grup Türk ordusu unsuru konaklamıştı og soylu kralın og tüm dindar Hristiyanların gelişini bekliyorlardı, onlar da ilerleyip Nil nehrinin og diğer Thanis nehrinin birleştiği yere ulaştılar, kralın gemileriyle birlikte nehir boyunca gidebilmesi için bu Thanis nehrini geçmesi gerekiyordu og Türk ordusu unsurları ile Sarazenler kralın og adamlarının nehri geçmesini engellemek og burayı korumak için orada konaklamışlardı, bu yüzden kralın üstlendiği yolculuğu tamamlayabilmesi için o geçidi güç kullanarak kazanması gerekiyordu og bilinmeli ki bizim insanlarımız rüzgarın ters dönmesi yüzünden nehirde çok uzun süre kalmışlardı, bu rüzgar onlara o kadar ters geliyordu ki Nil nehrini ancak çok büyük bir zahmetle geçebiliyorlardı og kral bu yere ulaştığında, Rabbimiz İsa Mesih'in doğumundan önceki Havari aziz Thomas günüydü, kral orada adamlarıyla birlikte konakladı og Sarazenler kendi adamlarından en güçlü og en cesur olan yaklaşık beş yüz kişiyi nehir kenarında pusuda bekletmişlerdi. Ve Türk ordusu unsurları ile Sarazenler bizim insanların durumunu iyice gözetlediler og bir sabah tam gün ağarırken Hristiyanların üzerine çok şiddetli bir şekilde saldırmaya geldiler og onları hemen og hafif bir zahmetle bozguna uğratabileceklerini sanıyorlardı; ancak her an silah başında hazır bekleyen soylu Hristiyanlar kendilerini öyle yiğitçe savundular ki savaş bir tarafta og diğer tarafta harika bir şekilde kızıştı; ama Tanrı'nın lütfu og ilahi inayeti sayesinde Türk ordusu unsurlarının bozguna uğraması, yenilmesi og bizim insanlar tarafından kaçmaya zorlanması çok uzun sürmedi og orada tam üç yüz Türk öldürüldü og Hristiyanlardan ise sadece iki adam öldü og bu bozgundan sonra iyi Kral aziz Louis og adamları Sarazenlere karşı kazandıkları bu zafer için güçlü Rabbimiz Tanrı'ya şükürler og övgüler sundular,

sonra Thanis nehrini nasıl geçebileceklerini görüşmek üzere büyük bir emek og dikkatle konsey topladılar og o sırada bizimkiler Kahire sultanının ölmüş olduğu haberlerini aldılar, ancak onun yerine sultan olarak yaratılan og tahta geçirilen bir oğlu vardı, kendisi babasının sağlığında büyük amiraller tarafından makamına getirilmiş, ona onur gösterilmiş og biat edilmişti.
Bir gün diğerlerinin arasında Sarazenler, Hristiyanların kendilerini uğrattığı bozgunun öcünü almak ümidiyle büyük bir kalabalık halinde harekete geçtiler, onlar Türkler tarafından öyle güçlü bir şekilde destekleniyorlardı ki bizimkileri yeneceklerini sanıyorlardı. Ve Türk ordusu unsurları kendilerini bu şekilde saldırı altında gördüklerinde kaçmaya başladılar, ancak bizimkiler onları çok yakından kovaladılar og kendilerini kurtarmak için nehrin içine atılmaktan başka çare bulamadılar, fakat büyük bir kısmı orada boğuldu og ertesi sabah tam gün ağarırken, başka bir büyük Türk og Sarazen topluluğu dindarlıkla bizimkilere saldırmayı düşündüler, ancak onlar daha önce olduğu gibi yeniden bozguna uğratıldılar og Türkler ile Sarazenler kaybettiklerini görüp fark ettiklerinde bir daha oraya geri dönmediler, aksine kendi aralarında, eğer Hristiyanlar Thanis nehrini geçmeyi başarırlarsa tüm Mısır topraklarını çok kolayca kazanıp fethedebileceklerini söylüyorlardı, o sırada Türklerin arasında Sphardin (Seyfeddin) adında, çok yiğit og cesur bir Sarazen vardı, kendisi tüm Türk ordusunun ve sultanın zamanındaki tüm Türklerin başkomutanı yapılmıştı og nehirler boyunca Hristiyanları pusularıyla her zaman kolluyorlardı og bizim adamların nehri geçmesini engellemek için her şeyi yapıyorlardı og şanlı Kral aziz Louis, eğer gemilerini güvenle korumak istiyorsa Babil'e gitmek için önce Thanis nehrini geçmesi gerektiğini çok iyi biliyordu, bu yüzden nehrin ötesine geçebilmek için gemiler og ahşap malzemelerle çok büyük bir köprü inşa ettirmeye başladı og köprüyü korumak, marangozları og işçileri savunmak amacıyla hemen üzerine kuleler, ahşap siperler og bol miktarda manjanık ile savaş aletleri yerleştirdi, öyle ki Türkler og paganlar köprü inşa edilirken onlara zarar veremesin og Sarazenler soylu Hristiyanların bu şekilde kuleler og siperler inşa ettiğini gördüklerinde, onlar da bizimkilerin tam karşısına kuleler og siperler kurdular, öyle bir tarzda ki köprüde çalışan işçilerin üzerine kendi Türk yaylarıyla durmaksızın oklar og fırlatıcılar atıyorlardı.
Ve bununla birlikte üzerlerine ateşli oklar fırlatıyorlardı, bu durum işçileri harika bir şekilde zorluyor og onlara büyük bir sıkıntı veriyordu og ayrıca bu talihsizlikle birlikte Thanis nehri o kadar sert og dik akıyordu ki nehrin sertliği og suyun şiddeti yüzünden ahşapları suyun içine yerleştirmek neredeyse imkansızdı, tam o sırada bizim insanlar arasından nehrin yapısını iyi bilen çok büyük sayıda kişi Thanis nehrini geçtiler og bizim insanların üzerine öyle bir şekilde koştular ki orada harika og korkunç bir savaş vaki oldu, ancak her şeye rağmen tüm Türkler og tüm Sarazenler en nihayetinde yenildiler og bozguna uğratıldılar. Ve bazıları işçilerin bu köprüyü bitirmek konusunda çok az şey yapabildiklerini söylüyorlardı og bu savaş ocak ayında, aziz Sebastian gününde vaki oldu, oracıkta Meryem Ana'nın arınma günü olan cumartesi gününden sonra harika bir rüzgar koptu, bu rüzgar bizim insanları Dimyat şehrine doğru geri dönmeye zorluyordu, o zaman Türkler og Sarazenler Hristiyanlara büyük bir zarar vermeyi düşündüler og bunu yapmak için dört adet tekne getirdiler, içlerini zift,

üstüpü, yağ, iç yağı og kükürtle birlikte Rum ateşi (feu gregeois) denilen diğer sıvı likörlerle doldurdular, sonra içlerine ateşi verdiler og bizim insanların gemilerini yakmak og kendi kurnazlıklarıyla onları kül etmek ümidiyle gemilerimizin yanına yaklaştırdılar, ancak bizim adamlar kendilerini öyle iyi savundular ki gemileri her türlü tehlikeden og Rabbimizin koruması altındaki her riskten çok iyi bir şekilde muhafaza ettiler.

Metnin asıl dilinde karşı taraftaki askeri og siyasi güçleri tanımlamak için doğrudan "les turcs", "turcz farrazins", "turcz", "Soudá de Babilonne", "grands admiraux", "sarrazins", "turcs", "turcs & farrazins", "Soudan", "turcs & payens", "arcs turquois", "des turcs" og "des Turcz" kelimeleri kullanılmıştır. Bu kavramlar, birincil kaynak metinde Hristiyan ordularının karşısında yer alan Oğuz Türklerine verilen genel bir isim olup doğrudan Türk ordusunu tanımlar. Orijinal metinde "Müslüman" kelimesi hiçbir yerde zikredilmemiştir. Birincil Haçlı kaynağının yazarı, hiçbir yoruma yer bırakmayacak şekilde Mansûre yakınlarındaki Thanis nehrinde gerçekleşen bu nehir savaşını og karşılarındaki Türk ordusunu doğrudan bu kimlikle kaydetmektedir.

Comme le roy sainct Loys & plusieurs de ses barons passerent outre, & comme les turcz furent desconfits par le conte d'Artois, mais luy mesmes fut depuis desconfit par son outrecuidance.

CHAP. CXXII.

ET quand le bon roy sainct Loys & ses nobles barons virent que legerement & sans grand trauail ne pouuoient parfaire & acheuer le pont qu'il auoient commécez de faire pour passer outre le fleuue du Tains, le roy sainct Loys demanda lors à vn sarrazin qui estoit

GODEFFROY DE BVILLON. 625

estoit auec luy, si pres de là où ilz estoyent n'auoit point de gué ou passage par où gens-d'armes pussent passer à pied & à cheual, & adoncques luy dit le sarrazin qu'au dessus du fleuue à trois mille pres d'eux auoit vn bon & seur passage, par où luy & ses gens pourroyent bien passer sans aucun grand danger, lors fut dit & ordonné du Roy, que luy & ses nobles barons iroyent tous passer audict gué, s'il plaisoit à Dieu nostre souverain Seigneur, & combattroyent leurs ennemis & aduersaires qui empeschoyent le pont à faire, & tellement que le soir de Karesme-prenant iffit saint Lois de son ost auecques grand nombre de ses gens, pour aller passer le fleuue, & par ordonnance estoient le conte d'Artois & son frere, qui faisoient l'auantgarde, puis apres alloit le Roy & les autres bataillies en bonne ordonnance, & si auoit le Roy laissé assez grande quantité de gens pour garder & defendre l'ost qui estoit demouré, & ainsi s'en alla secrement auec ses gens sans qu'il fut à nuls diuulgué à son conseil secret. Et quand ilz eurent eslongné leur ost le Roy fit arrester ses gens, & là leur fit commandement que sur tout n'y eut aucun qui s'esmeut pour marcher auant, quand ilz auroient passé le gué iusques toutes les bataillies fussent outrepassées & ordonnees ensemble, & mesmement l'accorda le conte d'Artois & son frere, pource qu'ilz faisoyent l'auantgarde. Et quand le bon Roy saint Lois fut approché du passage, il descendit de son cheual, & le prostet à humblement à deux genouils les mains ioinctes, & les yeux esleuez au ciel pour deuottement faire son oraison à Dieu en disant,

Rr

626 LA GENEALOGIE DE

Souverain & puissant vray Dieu qui regis & gouuernes toutes choses en moy tousiours recommandant à ta benigne grace, ie te prie & requiers singulierement qu'il te plaise de m'ottroyer que mes gés & moy puissions passer ceste riuiere sans aucun danger, ainsi comme il te pleut de preserver les enfans, quand ilz passerent la mer Rouge sous la conduite de Moyse pour les deliurer de la seruitude & captiuité du roy Pharaon, parquoy mon Dieu mon createur, ie te rédz moy & tout mõ peuple en tes mains, & alors monta à cheual le bon Roy sainct Lois, & incontinent arriua au gué le conte d'Artois, & passa premierement outre auec sa bataille sans aucũ danger ou peril, & quand le conte d'Artois se vit auoir ainsi facillemẽt passé le gué du fleuue, il ne tint onc chose que le bon sainct Lois luy eut commãdé: mais s'en alla droit aux farrazins qui estoient logez de l'autre part de l'ost de noz gens, or ne sçauoyent riẽ les farrazins de celle venue, parquoy le conte d'Artois les trouua encores dormans en leurs tentes, car il vint là deuant soleil leuãt, vn mecredy le iour des cendres. Et quand il fut là arriué luy & ses gens commencerent incõtinent à frapper sur les turcz & farrazins, lesquelz ilz occirent & mirent à mort, ainsi comme ilz les peurẽt trouuer, c'est à sçauoir les vns nudz, & les autres vestuz, & là firent nos gẽs si grãde occisiõ de turcz & payens que ce fut merueille, & si fut occis Salphardin le capitaine & chef de leur ost, & brief ny demoura en vie que ceux qui s'en peurent fuir, lesquelz fuyrent à grande diligence iusques à Massourre, & lors n'estoient pas encores passez tous les gens-d'armes du bon Roy

sainct

GODEFFROY DE BVILLON. 627

sainct Lois outre le fleuue du Tains. Et quand le conte d'Artois eut ainsi couru sur les turcz & payés à son appetit, il se tallia auec son armee, & dit à ses gens qu'il seroit bon de chasser encores leurs ennemis iusques à Massourre, & lors le maistre des Templiers qui estoit à la bataille, dit au conte d'Artois, monseigneur vous sçauez quelle deffence le Roy auoit faitte, & comme il auoit prohibé, qu'il n'y eust celuy qui s'esmeut pour courir sur les Turcz iusques à ce que les gẽs-d'armes fussent passez outre le gué, & les batailles ordonnees ensemble, & vous n'auez pas obey ny acquiescé à son commandement: mais auez entreprins aucuns faictz d'armes contre son vouloir, enquoy il vous est bien echeu, dont vous deuez bien louer & remercier Dieu: car passé à dix ans que si beau faict ne fut veu n'exercé en tout ce pais. Et pource si vous voulez faire vostre deuoir, vous attendrez icy le noble Roy & les autres barõs aussi: car farrazins sont gens que tantost sont descõfitz & tantost raliez, & ne sçauons rien des embusches. Parquoy si nous les chassons & courons apres il me semble estre grande simplesse: car nous ne sommes qu'vn bien peu de gens, au regard des turcz, & si ne les eussions ainsi prins au depourueu, ie doute que nous ne les eussions pas si legerement desconfitz, & adoncques y auoit vn noble cheualier qui dit aux Templiers. Certes mes treschers seigneurs, il est à presupposer qu'il y a quelque lascheté en vous, & ainsi vous eussiez voulu entre-vous Templiers, que tout le pais fut desia gaigné, lors dit le conte d'Artois au maistre des Templiers, ie chasseray mes ennemis. Puis qu'ain-

Rr 2

628 LA GENEALOGIE DE

si ie les vois fuir, & pourtant se vous auez peur si retournez auec les autres, & adonc respondit le maistre des Templiers au conte d'Artois, & vrayement monseigneur ie vous prometz que moy & mes freres ne nous en fuirons pas: mais irons hardiment mourir auec vous: car vous ne nous n'en retournerons iamais, & ainsi comme ilz parloyent encores ensemble, voicy venir de par le Roy dix cheualiers, lesquelz arriuerent au conte d'Artois, en luy disant que le Roy luy mandoit expressément qu'il attendit luy & les autres, & comme preux & vaillant le conte d'Artois respondit, que puis qu'il auoit descõfit ses ennemis & aduersaires, qu'il les chasseroit veu qu'ilz prenoyent la fuitte deuant luy, & que si ainsi ne le faisoit on le tiendroit lasche de courage, lors piqua son cheual des esperons auec son armee, & s'en alla apres ses ennemis droict à Massourre sans tenir ordre ny arroy, & adonc estoient les Sarrazins qui les regarderent venir sans aucune ordonnance, parquoy ilz se ralierent ensemble au plus grand nombre qui leur fut possible dedans Massourre, si coururent noz gens si tresaspremẽt apres les Turcz qu'ilz entrerẽt auec eux dedans Massourre, & incontinent qu'ilz furent entrez, les Sarrazins leur coururent sus si vigoureusement, & si aspremẽt qu'ilz les vainquirent & occirent tous, & tellement pour abreger qu'il n'en demoura que quatre ou cinq, & là fut perdu le cõte d'Artois en telle maniere qu'on ne sçeut s'il fut mort ou prins, & auec luy furent periz le seigneur de Roucy, Roger le seigneur de Rosoy en Tetrasethe, Ieã seigneur de Choisy, Etard seigneur de Brebeiane, Guillaume longue

espee

GODEFFROY DE BVILLON. 629

espee d'Angleterre, & auec plusieurs autres aussi dõce fut dommage & grand perte pour la chrestienté, si prie à Dieu qu'il ait leurs ames.

Apres le bon Roy saint Lois & les nobles barons auec tous les gens-d'armes chrestiens furent passez outre les guerz du fleuue du Tains, ilz ordonnerent leurs batailles pour cõdict venir apres le conte d'Artois: car ilz ne sçauoyent riẽn de la malle aduenture qu'à luy & aux autres estoit aduenue: mais ilz ne marcherent gueres auant qu'ilz virẽt vestir les turcs à moult grande compaignie sonnans gros tabours qu'ilz auoyent, en faisant tous chere ioyeuse, en telle maniere qu'il sembloit qu'ils ne doutassent en riẽ le Roy ne tous les chrestiẽs, & lors s'apperçeut clerement le Roy sainct Lois que le conte d'Artois, & ses gens estoient tous perdus, parquoy il fit arrester toute son armee & dit à ses gens, mes chers freres & amis, ie vous prie que preniez bon courage en vous: car ie cognois & apperçay presentemẽt qu'il a pleu à Dieu que nostre bien aimé frere le conte d'artois a esté occis de nos ennemis: mais il n'y a que de bien faire & auoir espetance en Dieu, si vous prie encore derechef que nous-nous tenons tous ensemble, & ayons tousiours nostre volonté conformee à celle de nostre Seigneur Iesus-Christ: car nous sommes en son seruice, & si sçauons & cognoissons certainement par foy de verité que luy seul a plus de pouoir que tous les hommes du monde: comme bien y apparut au temps que le Roy Ezechie regnoit en la cité de Hierusalem, quand vn seul Ange desconfit toute l'armee du Roy Sennacherib au commandement de nostre Seigneur, parquoy tous pour la-

Rr 3

630 LA GENEALOGIE DE

mour de Dieu ne deuons auoir quelque peur: mais deuons tous de bon courage employer noz corps & noz biens pour la reuerence de luy, & ainsi amiablement reconfortoit ses gens le benoist saint Lois, en leur monstrant vn beau semblant & hardy courage, dont les siens furent moult ioyeux & reconfortez en nostre Seigneur, & vn peu apres qu'il eut cessé de parler à ses gens, les farrazins vindrent courir sur les deuotz chrestiens en si grand nombre qui les enuironnerent de toutes pars, & tiroyẽt de leurs dars & saiettes sur noz gens en si grande habondance, qu'ilz blesserent moult de noz gens & de leurs cheuaux, & quand vne bande des farrazins auoient tiré leur traict, vne autre bande recommençoit à tirer comme par auant, or ny auoit-il pour lors auec le Roy nulz arbalestiers: car ceux qu'il auoit amenez auec luy au departir de l'ost qu'il auoit laissé, auoiẽt esté tous occis auec le conte d'Artois, parquoy les nostres ne se pouuoyent bonnement deffendre des Turcz qui si aspremẽt tiroient dars & saiettes sur eux: mais les deuotz chrestiens & mesmement les nobles François, qui sont tousiours magnanimes, & de vaillant courage prindrent cœur vigoureux en eux, & vaillamment piquerent leurs cheuaux des esperons, & coururent tous ensemble sur les farrazins, & les turcz approcherent d'eux, parquoy y eut vne telle mesleé d'vne part & d'autre que la bataille fut merueilleusement cruelle, & y eut moult de gens occis d'vne partie & d'autre, recite l'histoire sur ce pas que si le bon Roy sainct Lois ne se fut vigoureusement soustenu, tous les autres deuotz chrestiens eussent esté vaincuz & descõfitz: car onc

ie

GODEFFROY DE BVILLON. 631

le bon & noble Roy sainct Lois ne retourna sa face durant la bataille sinon tousiours contre ses ennemis, parquoy tous les nostres se deffendoyent si vigoureusement que c'estoit toute prouesse de leur fait, & adonc estoyent les autres nobles & vaillans chrestiens de l'autre part du fleuue où le bon & noble Roy sainct Lois les auoit laissez quand il se partit d'eux, lesquelz toutesfois voyoyent bien le bon roy S. Lois & cõmençoyẽt les vns à braire & crier, en telle maniere q̃ c'estoit pitié de les ouir, & quand la bõne Royne qui estoit toute seule ouit ce tumulte, comme toute esperdue sans sçauoir que c'estoit cõmençs à dire He tres-doux Dieu de Paradis, quelles nouuelles sont ce-cy, ie croy que tous les poures chrestiens sont descõfitz, & que les farrazins les ont vaincuz, Helas si i'ay perdu monseigneur le bon roy Lois iamais ie ne seray ioyeuse, & fois à mal-aise de mon petit filz Iean Triffan. Helas où sont allez mes gẽs, pourquoy m'ons-il ainsi laissee, & alors s'escria la royne fort hautement & en grand douleur, & tãtost vindrent à elle ses damoiselles qui luy dirẽt, Helas dame pourquoy criez vous ainsi, & là estoit vne ieune pucelle qui tantost luy recita tout le fait comme son enfant estoit perdu, & quand la royne ouit ces nouuelles elle cheut là toute pasmee en son lict. Et quãd elle fut reuenue elle s'escria si douloureusement q̃ c'estoit pitié en disant, Ha glorieux amy de Dieu mõseigneur S. Iean Baptiste rendez moy mon enfant, lequel pour l'honneur de vous ie feis nõmer Iean, au S. Sacrement de Baptesme, si le vous laisse en vostre garde: mais long-temps apres le vit la noble Royne à moult grand liesse, mais oncques de

Rr 4

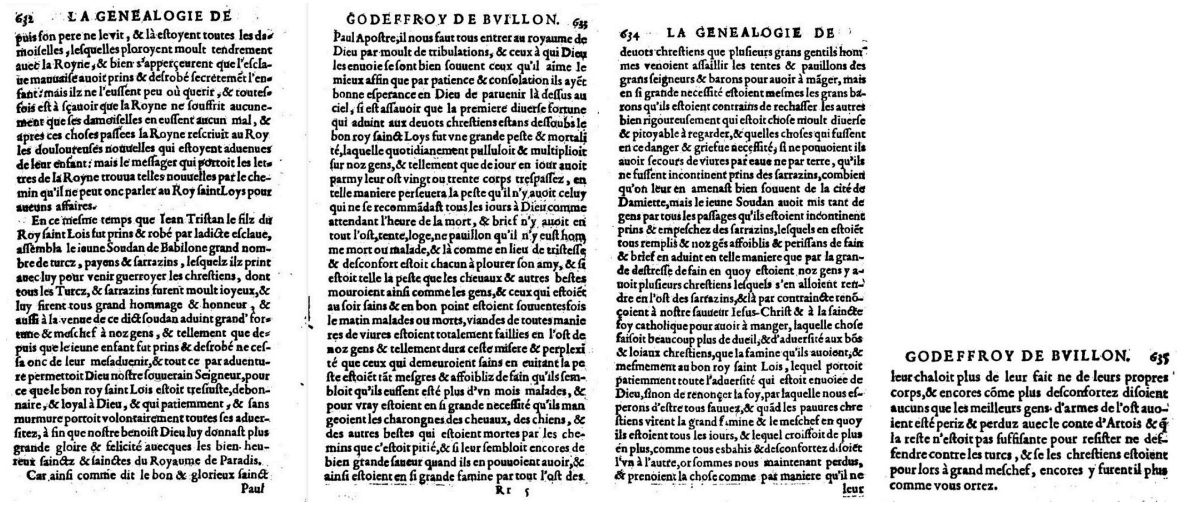

632 LA GENEALOGIE DE

puis son pere ne le vit, & là estoyent toutes les damoiselles, lesquelles ploroyent moult tendrement auec la Royne, & bien s'apperçeurent que l'esclaue mauuaise auoit prins & desrobé secrètemẽt l'enfant: mais ilz ne l'eussent peu où querir, & toutesfois est à sçauoir que la Royne ne souffrit aucunement que ses damoiselles en eussent aucun mal, & apres ces choses passées la Royne rescriuit au Roy les douloureuses nouuelles qui estoyent aduenues de leur enfant: mais le messager qui portoit les lettres de la Royne trouua telles nouuelles par le chemin qu'il ne peut onc parler au Roy saint Loys pour aucuns affaires.

En ce mesme temps que Iean Tristan le filz du Roy saint Lois fut prins & robé par ladicte esclaue, assembla le ioune Soudan de Babilone grand nombre de turcz, payens & sarrazins, lesquelz ilz print auec luy pour venir guerroyer les chrestiens, dont tous les Turcz, & sarrazins furent moult ioyeux, & luy firent tous grand hommage & honneur, & aussi à la venue de ce dict soudan aduint grand' fortune & meschef à noz gens, & tellement que depuis que le ieune enfant fut prins & desrobé ne cessa onc de leur mesaduenir, & tout ce par aduenture permettoit Dieu nostre souuerain Seigneur, pour ce que le bon roy saint Lois estoit tresiuste, debonnaire, & loyal à Dieu, & qui patiemment, & sans murmure portoit volontairement toutes ses aduersitez, à fin que nostre benoist Dieu luy donnast plus grande gloire & felicité auecques les bien-heureux sainctz & sainctes du Royaume de Paradis.

Car ainsi comme dit le bon & glorieux sainct Paul

GODEFFROY DE BVILLON. 633

Paul Apostre, il nous faut tous entrer au royaume de Dieu par moult de tribulations, & ceux à qui Dieu les enuoie se sont bien souuent ceux qu'il aime le mieux affin que par patience & consolation ils ayẽt bonne esperance en Dieu de paruenir là dessus au ciel, si est assauoir que la premiere diuerse fortune qui aduint aux deuots chrestiens estans dessoubs le bon roy sainct Loys fut vne grande peste & mortalité, laquelle quotidianement pulluloit & multiplioit sur noz gens, & tellement que de iour en iour auoit parmy leur ost vingt ou trente corps trespassez, en telle maniere perseuera la peste qu'il n'y auoit celuy qui ne se recommãdast tous les iours à Dieu comme attendant l'heure de la mort, & brief n'y auoit en tout l'ost, tente, loge, ne pauillon qu'il n'y eust homme mort ou malade, & là comme en lieu de tristesse & desconfort estoit chacun à plourer son amy, & si estoit telle la peste que les cheuaux & autres bestes mouroient ainsi comme les gens, & ceux qui estoiẽt au soir sains & en bon point estoient souuentesfois le matin malades ou morts, viandes de toutes manieres de viures estoient totalement faillies en l'ost de noz gens & tellement dura ceste misere & perplexité que ceux qui demeuroient sains en euitant la peste estoiẽt tãt mesgres & affoibliz de sain qu'ils sembloit qu'ils eussent esté plus d'vn mois malades, & pour vray estoient en si grande necessité qu'ils mangeoient les charongnes des cheuaux, des chiens, & des autres bestes qui estoient mortes par les chemins que c'estoit pitié, & si leur sembloit encores de bien grande faueur quand ils en pouuoient auoir, & ainsi estoient en si grande famine par tout l'ost des

Rr 5

634 LA GENEALOGIE DE

deuots chrestiens que plusieurs grans gentils hommes venoient assaillir les tentes & pauillons des grans seigneurs & barons pour auoir à mãger, mais en si grande necessité estoient mesmes les grans barons qu'ils estoient contrains de rechasser les autres bien rigoureusement qui estoit chose moult diuerse & pitoyable à regarder, & quelles choses qui fussent en ce danger & griefue necessité, si ne pouuoient ils auoir secours de viures par eaue ne par terre, qu'ils ne fussent incontinent prins des sarrazins, combien qu'on leur en amenast bien souuent de la cité de Damiette, mais le ieune Soudan auoit mis tant de gens par tous les passages qu'ils estoient incontinent prins & empeschez des sarrazins, lesquels en estoiẽt tous remplis & noz gẽs affoiblis & perissans de faim & brief en aduint en telle maniere que par la grande destresse de faim en quoy estoient noz gens y auoit plusieurs chrestiens lesquels s'en alloient rendre en l'ost des sarrazins, & là par contrainẽte renõçoient à nostre sauueur Iesus-Christ & à la sainẽte foy catholique pour auoir à manger, laquelle chose faisoit beaucoup plus de dueil, & d'aduersité aux bõs & loiaux chrestiens, que la famine qu'ils auoient, & mesmement au bon roy saint Lois, lequel portoit patiemment toute l'aduersité qui estoit enuoiee de Dieu, sinon de renonger la foy, par laquelle nous esperons d'estre tous sauues, & quãd les pauures chrestiens virent la grand famine & le meschef en quoy ils estoient tous les iours, & lequel croissoit de plus en plus, comme tous esbahis & desconfortez disoient l'vn à l'autre, or sommes nous maintenant perdus, & prenoient la chose comme par maniere qu'il ne leur

GODEFFROY DE BVILLON. 635

leur chaloit plus de leur fait ne de leurs propres corps, & encores cõme plus desconfortez disoient aucuns que les meilleurs gens d'armes de l'ost auoient esté periz & perduz auec le conte d'Artois & q̃ la reste n'estoit pas suffisante pour resister ne deffendre contre les turcs, & se les chrestiens estoient pour lors à grand meschef, encores y furent il plus comme vous ortez.

Şanlı Kral aziz Louis'nin og birkaç baronunun nehrin karşı kıyısına nasıl geçtikleri og Artois Kontu tarafından Türk ordusunun nasıl bozguna uğratıldığı, ancak kontun kendi kibri yüzünden sonradan nasıl yenilgiye düştüğü hakkındadır.

BÖLÜM CXXVII

Ve iyi Kral aziz Louis og soylu baronları, Thanis nehrini geçmek üzere başlamış oldukları köprüyü hafifçe og büyük bir zahmet çekmeden tamamlayıp bitiremeyeceklerini gördüklerinde, o sırada Kral aziz Louis yanında bulunan bir Sarazene, buralara yakın bir yerde askeri güçlerin piyade og süvari olarak geçebileceği bir geçit og sığlık bulunup bulunmadığını sordu og o zaman Sarazen ona nehrin yukarı kısmında, kendilerinden yaklaşık üç mil mesafede iyi og güvenli bir geçit bulunduğunu, oradan kendisinin og adamlarının hiçbir büyük tehlike olmaksızın çok rahatça geçebileceklerini söyledi, bunun üzerine ulu hükümdarımız Tanrı'nın izniyle kral og soylu baronların hep birlikte adı geçen geçide gitmeleri og köprünün yapılmasına engel olan düşmanları og karşıtları ile savaşmaları kararlaştırıldı og emredildi og öyle bir tarzda hareket edildi ki, Büyük Perhiz arifesindeki pazar akşamı aziz Louis, nehrin ötesine geçmek üzere çok sayıda adamıyla birlikte ordusundan ayrıldı og plana göre öncü birliği Artois Kontu og kardeşi yönetiyordu, arkalarından ise kral og diğer askeri birlikler iyi bir düzen içinde ilerliyorlardı og ayrıca kral, geride kalan ana orduyu korumak og savunmak üzere geride oldukça büyük miktarda adam bırakmıştı og böylece gizlice adamlarıyla birlikte yola çıktı, öyle ki gizli konseyinde bulunan hiç kimseye bu durum sızdırılmamıştı. Ve ordularından iyice uzaklaştıklarında kral adamlarını durdurdu og orada onlara, her ne olursa olsun ileri doğru yürümek için hiç kimsenin kımıldamamasını, kendileri geçidi geçene kadar tüm askeri birliklerin tamamen nehrin ötesine geçmiş og bir arada düzene girmiş olması gerektiğini emretti og bilhassa öncü birlikte bulunan Artois Kontu og kardeşi de bu kuralı kabul ettiler. Ve iyi Kral aziz Louis geçide yaklaştığında atından indi og iki dizi üzerine çökerek ellerini birleştirdi og dindarlıkla Tanrı'ya duasını ifa etmek üzere gözlerini gökyüzüne kaldırarak alçakgönüllülükle dedi ki, yüce og güçlü gerçek Tanrım, sen ki her şeyi yönetir og idare edersin, her zaman senin inayetine sığınarak senden niyaz og rica ederim ki, Musa'nın idaresi altında halkını Firavun'un

köleliğinden og esaretinden kurtarmak için Kızıldeniz'den (mer Rouge) hiçbir tehlike olmaksızın geçirdiğin gibi, benim adamlarımın og güçlerimin de bu nehri hiçbir tehlike olmadan geçmesini kabul buyurursun, bundan dolayı Tanrım, yaratıcım, kendimi og tüm halkımı senin ellerine teslim ederim og o zaman iyi Kral aziz Louis atına bindi og hemen geçide ulaşan Artois Kontu, yanındaki askeri birlikle birlikte hiçbir tehlike og risk olmaksızın nehrin karşı kıyısına ilk olarak geçti og Artois Kontu nehrin sığlığını bu şekilde kolayca geçtiğini gördüğünde, iyi Kral aziz Louis'nin kendisine kesin olarak emretmiş olduğu kuralı hiçbir şekilde umursamadı; aksine ordumuzun diğer tarafında konaklamış olan Sarazenlerin üzerine doğrudan yürüdü, onlar ise bizim insanların bu gelişinden tamamen habersizdiler, bu yüzden Artois Kontu o taraftaki Sarazenleri henüz çadırlarında uyurlarken yakaladı; çünkü o gün Kül Çarşambası (mercredy le iour des cendres) gününden önceki çarşambaydı og güneş henüz yeni doğuyordu. Ve o yere ulaştığında o og adamları hemen Türk ordusu unsurlarına og Sarazenlere sert bir şekilde vurmaya başladılar, onları nerede buldularsa katledip ölüme terk ettiler, öyle ki kimini tamamen çıplak og kimini yataklarında yakaladılar og orada bizim insanlar Türk ordusu unsurlarını og paganları o kadar büyük bir kırıma uğrattılar ki bu bir mucizeydi og orada Türk ordusunun başkomutanı og ordunun şefi olan Salphardin (Fahreddin Yusuf) öldürüldü og kısacası o taraftan kaçıp kurtulabilenler hariç hiç kimse sağ kalmadı, onlar da büyük bir hızla Mansûre şehrinin içine kadar kaçtılar og o sırada kralın askeri güçlerinin tamamı henüz nehrin ötesine geçmiş değildi. Ve Artois Kontu düşmanlarının og karşıtlarının bu şekilde bozguna uğradığını gördüğünde, önünde kaçtıklarını fark ederek onları Mansûre'ye kadar kovalamak istediğini yanındaki askeri birliğe bildirdi og o sırada savaşta bulunan Tapınak Şövalyelerinin büyük üstadı Artois Kontuna dönerek dedi ki, monseigneur bilirsiniz ki kral nasıl bir rejim koymuş og reşitlikle herkesin geçidi tamamen geçip askeri birlikler bir araya gelene kadar Türk ordusu unsurlarının üzerine koşulmasını nasıl yasaklamıştı og siz onun bu emrine hiçbir şekilde itaat etmediniz og buna yanaşmadınız; aksine onun iradesine karşı koyarak kendi başınıza askeri başarılara giriştiniz, oysa bu iş şu an sizin için çok iyi sonuçlandı og bundan dolayı Tanrı'ya şükretmeniz og teşekkür etmeniz gerekir; çünkü on yıldır bu topraklarda bundan daha güzel bir askeri başarı sergilenmemiş og işlenmemiştir. Ve bu yüzden eğer kendi görevinizi yerine getirmek istiyorsanız, burada soylu kralı og diğer baronları beklemelisiniz; çünkü onlar da çok yakında bozguna uğrayanların ardındakileri toplayıp bir araya geleceklerdir og bizler henüz pusular hakkında hiçbir şey bilmiyoruz. Çünkü Sarazenler harika kurnaz insanlardır, çok çabuk toparlanıp geri dönerler og bizler pusuların ne olduğunu bilmediğimiz için eğer arkalarından koşup kovalarsak bu bizim için büyük bir ahmaklık og basitlik olur; çünkü bizler Türk ordusunun o büyük kalabalığı karşısında çok az sayıda insanız og eğer onları bu şekilde gafil avlamış olmasaydık, onları bu kadar kolayca og hafifçe bozguna uğratabileceğimizi hiç sanmıyorum og o sırada orada bulunan soylu bir şövalye Tapınak Şövalyelerine karşı konuştu. Certes, bizim çok kıymetli efendilerimiz, sizin içinizde büyük bir gevşeklik og korkaklık bulunduğunu varsaymak gerekir og bu yüzden siz Tapınak Şövalyeleri tüm ülkenin fethinin og kazanılmasının yarım kalmasını istiyorsunuz, bunun üzerine Artois Kontu

Tapınak Şövalyelerinin büyük üstadına dedi ki, ben düşmanlarımı kovalayacağım. Sonra eğer kaçtıklarını görürsem arkalarından gideceğim og eğer sizler diğerleriyle birlikte geri dönmekten korkuyorsanız korkunuzla baş başa kalın og o zaman Tapınak Şövalyelerinin büyük üstadı Artois Kontuna yanıt vererek dedi ki, vrayement monseigneur size söz veririm ki ben og adamlarım hiçbir şekilde kaçmayacağız; aksine sizinle birlikte kahramanca ölmeye geleceğiz; çünkü bizler hiçbir zaman arkamızı dönüp kaçmayacağız og onlar bu şekilde kendi aralarında konuşurlarken, işte kralın yanından gönderilen on şövalye Artois Kontuna ulaştılar og ona kralın, kendisini og diğerlerini kesin olarak beklemelerini emrettiğini bildirdiler og Artois Kontu yanıt vererek, kendisi düşmanlarını og karşıtlarını çoktan bozguna uğrattığı için onları kovalayacağını, çünkü önünde kaçtıklarını gördüğünü og eğer bunu yapmazsa kendini cesaretten yoksun sayacağını belirtti, sonra atına mahmuz vurdu og yanındaki askeri birlikle birlikte hiçbir düzen og sıra gözetmeden doğrudan Mansûre'nin içine doğru düşmanlarının arkasından gitti og o sırada Sarazenler onların hiçbir düzen içinde olmadığını fark ettiler, bu yüzden Mansûre'nin içinde olabilecek en büyük kalabalık halinde bir araya gelip toplandılar og Türk ordusu unsurlarının arkasından Mansûre'nin içine kadar girmiş olan bizim insanların üzerine çok şiddetli bir şekilde koştular og içeri girer girmez Sarazenler onların üzerine öyle bir güçle og öyle şiddetle saldırdılar ki hepsini yenip katlettiler og öyle bir tarzda hareket ettiler ki geriye sadece dört veya beş kişi kalana kadar hepsini öldürdüler og orada Artois Kontu öyle bir talihsizlikle kaybedildi ki onun nasıl öldüğü veya kimin tarafından katledildiği hiçbir zaman tam olarak bilinemedi og onunla birlikte de-Roucy senyörü, Tetrasche'lı Roger de Rosoy, Choi senyörü Ieâ, Breheiane senyörü Erard og İngiltere Kralının kardeşi Guillaume longue espée (Uzun Kılıç Guillaume) ile birlikte diğer birçok kişi öldürüldü ki bu durum dindar Hristiyanlar için çok büyük bir hasar og büyük bir kayıp oldu, ruhlarına merhamet etmesi için Tanrı'ya dua ederiz. İyi Kral aziz Louis og onun soylu baronları, Thanis nehrinin geçitlerini tamamen geçtikten sonra, Artois Kontunun arkasından gelmek üzere kendi askeri birliklerini düzene soktular; çünkü başlarına gelen o kötü maceradan tamamen habersizdiler; ancak onlar henüz fazla ilerlememişlerdi ki Türk ordusu unsurlarının çok büyük bir kalabalık halinde, büyük davullar og borular çalarak, harika bir sevinç og coşku içinde üzerlerine doğru geldiğini gördüler, öyle bir tarzda ki onların gelişi sanki ne kralı ne de diğer Hristiyanları hiçbir şekilde umursamıyorlarmış gibi bir görünümdeydi og o zaman kral aziz Louis, Artois Kontu og adamlarının tamamen kaybedilmiş og yok edilmiş olduğunu açıkça anladı, bu yüzden tüm ordusunu durdurdu og adamlarına dedi ki, benim çok sevgili kardeşlerim og dostlarım, sizden rica ederim ki içinizde büyük bir cesaret og kahramanlık bulundurasınız; çünkü şu an ulu efendimiz Tanrı'nın, çok sevgili kardeşim Artois Kontunun düşmanlarımız tarafından katledilmesine rıza gösterdiğini görüp anlıyorum; ancak şu an bize düşen tek şey iyi işler yapmak og Tanrı'ya gerçek bir güven duymaktır, sizden rica ederim ki bir kez daha hep birlikte kendimizi tutalım og askeri irademizi ulu efendimiz İsa Mesih'in iradesine uygun hale getirelim; çünkü bizler onun hizmetindeyiz og tam bir gerçeklikle biliyor og anlıyoruz ki kendisi dünyadaki tüm insanlardan daha büyük bir güce og kudrete sahiptir: tıpkı Kral Hezekiya'nın (Ezechie) zamanında, ulu

efendimizin emriyle gelen tek bir meleğin Kral Sennacherib'in tüm ordusunu tek bir gecede bozguna uğratıp yok ettiği gibi, bu yüzden hepimiz Tanrı'nın onuru için ölmekten hiçbir şekilde korkmamalıyız; aksine onun rızası og hürmeti için bedenlerimizi og tüm varlığımızı iyi bir cesaretle ortaya koymalıyız og bu şekilde iyi aziz Louis kendi adamlarını tatlı og nazik sözlerle teskin edip onlara harika bir cesaret og kahramanlık verdi, bundan dolayı hepsi son derece mutlu og güçlü bir hale geldiler og o konuşmasını bitirdikten kısa bir süre sonra Sarazenler çok büyük bir kalabalık halinde dindar Hristiyanların üzerine koşmaya geldiler og onları her taraftan tamamen kuşattılar og bizim insanların üzerine o kadar büyük bir bollukla mızrak og oklar fırlattılar ki birçok adamımız og onların atları ağır yaralandı og o sırada Sarazenlerden bir başka büyük birlik üzerimize doğru sürekli oklar atmaya başladı og o an için Kral aziz Louis'nin yanında hiçbir tatar yaylı asker bulunmuyordu; çünkü ordudan ayrılırken geride bırakılmış olanların tamamı Artois Kontu ile birlikte gitmiş og hepsi orada katledilmişti, bu yüzden bizim şövalyeler Türk ordusunun üzerlerine harika bir şiddetle attığı o mızrak og oklara karşı kendilerini korumakta çok büyük bir zorluk çekiyorlardı; ancak dindar Hristiyanlar og bilhassa her zaman çok büyük bir nam og kahramanlık sergileyen soylu Fransızlar, o yiğit cesaretleriyle kalplerinde büyük bir güç buldular og hep birlikte atlarına mahmuz vurarak Sarazenlerin og Türk ordusu unsurlarının üzerine büyük bir hızla koştular, öyle ki iki taraf arasında birinin diğerine karşı harika bir şekilde direndiği çok çetin bir çarpışma vaki oldu og savaş harika bir şiddetle kızıştı og orada her iki taraftan da çok sayıda insan öldü og tarih, iyi Kral aziz Louis'nin o sırada kendini ne kadar yiğitçe savunduğunu og diğer dindar Hristiyanlar bozguna uğrayıp yenilene kadar savaş meydanından hiçbir şekilde yüzünü geri çevirmediğini özellikle zikreder; çünkü o sırada iyi og soylu Kral aziz Louis savaş sırasında yüzünü hiçbir şekilde düşmanlarına karşı geri çevirmedi, bu yüzden tüm adamlarımız kendilerini o kadar yiğitçe savundular ki onların bu yaptığı tüm kahramanlıkların en yücesi sayıldı og o sırada nehrin diğer tarafında bulunan diğer soylu og yiğit Hristiyanlar, iyi og soylu kralın adamlarını bıraktığı yerden ayrıldığını gördüklerinde, onun nehrin ötesinde o harika gürültü og patırtı içinde çarpıştığını fark ettiler, öyle bir tarzda ki bu karmaşayı işitmek büyük bir acı og feryat doğuruyordu og o sırada orada bulunan iyi kraliçe (Provence'lı Marguerite) tüm bu gürültüyü og karmaşayı gördüğünde ağlamaya og feryat etmeye başladı og cennetin o çok tatlı Tanrısına yönelerek dedi ki, ah benim çok kıymetli Tanrım, şu an gelen bu yeni haberler nedir, inanıyorum ki o zavallı dindar Hristiyanlar tamamen bozguna uğratıldı og Sarazenler onları tamamen yendi, helas, ben burada kocam iyi kral aziz Louis'yi sonsuza dek kaybettim og ben artık hiçbir zaman mutlu og sevinçli olamayacağım og benim o henüz çok küçük yaştaki küçük oğlum Iean Tristan (Mansûre'de doğan çocuk) için son derece dertli og kederliyim, helas, o zavallı çocuk şimdi nereye gidecek og neden beni bu şekilde yapayalnız og çaresiz bıraktılar og o zaman kraliçe yüksek bir sesle og büyük bir keder içinde ağladı og hemen ardından onun yanında bulunan nedimeleri og damoiselle'leri onun yanına geldiler og ona dediler ki, madam neden bu şekilde ağlar og feryat edersiniz og o sırada henüz çok genç bir kız olan biri kraliçeye tüm durumun gerçeğini og çocuğunu nasıl kaybettiğini anlattı og kraliçe bu acı haberleri

işittiğinde derin bir kederle yatağının üzerine tamamen bayılmış halde düştü. Ve yeniden kendine geldiğinde çok acı og dertli bir sesle ağlayarak feryat etti og dedi ki, ah Tanrım'ın şanlı dostu monseigneur S. Iean Baptiste, benim o henüz vaftiz edilmemiş olan küçük çocuğum Iean'ı bana geri veriniz, onu sizin onurunuza vaftiz kürsüsünde Iean adıyla adlandırmıştım og onu sizin muhafazanıza og korumanıza bırakmıştım; ve soylu kraliçe uzun süre boyunca bu şekilde büyük bir keder og acı içinde kaldı; ancak sonrasında onun babası onu oradan kaldırdı og orada kraliçeyle birlikte çok dindarlıkla ağlayan tüm o damoiselle'ler bulunuyorlardı og kraliçeye harika bir şekilde merhamet og şefkat gösteriyorlardı og onlar kölenin o kötü niyetle çocuğu nasıl gizlice alıp kaçırdığını açıkça fark ettiler; ancak onu nerede arayacaklarını hiçbir şekilde bilemediler og her halükarda kraliçe bundan ötürü hiçbir zarar og kötülük görmedi og tüm bu şeyler vaki olduktan sonra kraliçe krala, başına gelen o dertli og acı haberleri yazılı olarak bildirdi; ancak bu mektupları taşıyan haberci, Kral aziz Louis'nin yanına giden yolda öyle büyük engeller og zorluklarla karşılaştı ki o an için kralın yanına ulaşıp onunla konuşması makul olarak imkansızdı.
Ve bu sırada, iyi Kral aziz Louis'nin oğlu olan o küçük çocuk Iean Tristan, adı geçen köle tarafından esir alınmış og kaçırılmış durumdaydı, o sırada Babil'in (Kahire) genç sultanı çok büyük sayıda Türk ordusu unsurlarını, paganları og Sarazenleri bir araya topladı, onlar bu çocukla birlikte Hristiyanlara karşı savaşmak og onları tamamen yok etmek üzere büyük bir sevinç og coşku içinde geldiler, bundan dolayı tüm Türk ordusu unsurları harika bir şekilde mutlu og sevinçliydiler og ona çok büyük hürmet, onur og bağlılık gösterdiler og ayrıca bu genç sultanın gelişiyle birlikte bizim insanların ordusuna çok büyük bir kıtlık og yiyecek maddesi eksikliği isabet etti og bu durum o kadar büyük bir dereceye ulaştı ki her gün bizim ordunun içinden yirmi veya otuz kişinin bu sefil durum yüzünden vefat etmesi vaki oluyordu og bu şekilde o topraklarda vefat edenlerin her biri kendini her an Tanrı'ya tavsiye ediyor og kendi ölüm saatini sabırla bekliyordu og kısa süre içinde tüm ordunun, çadırların og pavilyonların içinde ölümden og hastalıktan başka hiçbir şey kalmadı, öyle bir tarzda ki her yerde büyük bir keder, hüzün og çaresizlik hakim oldu og her biri kendi dostu og akrabası için ağlıyordu og orada atların og diğer hayvanların da insanlar gibi hastalanıp öldüğü çok açıkça görülüyordu og açlıktan o kadar zayıflamış og bitap düşmüşlerdi ki sabahleyin sağlıklı olanlar akşamleyin aniden hastalanıp ölüyorlardı og tarlalarda her tarafta her türlü yiyecek maddesi tamamen tükenmişti og orduda bulunanlar açlıktan o kadar büyük bir darlık og sefalet çekiyorlardı ki anlatılması imkansızdı og her halükarda orada bulunanlar açlığın getirdiği o büyük halsizlik yüzünden o kadar zayıflamış og solmuşlardı ki sanki bir aydan beri ağır hasta olan insanlar gibi görünüyorlardı og gerçek şu ki ordunun içinde o kadar büyük bir ihtiyaç og zorunluluk vardı ki her tarafta atların, köpeklerin og yollarda ölen diğer hayvanların leşlerini og etlerini büyük bir açlıkla yiyorlardı og bu durum harika bir şekilde acınacak og şefkat duyulacak bir sefaletti og eğer bulabilirlerse o hayvan leşlerinden büyük bir memnuniyet duyuyorlardı og bu şekilde tüm ordunun içinde harika büyüklükte bir kıtlık og açlık baş gösterdi.

Ve bizim dindar Hristiyanlar bu darlık içindeyken, birçok büyük soylu vekil og asilzade yiyecek bir şeyler bulabilmek ümidiyle büyük senyörlerin og baronların çadırlarına og pavilyonlarına saldırmaya og buraları zorlamaya başladılar; ancak o kadar büyük bir kıtlık og darlık vardı ki büyük baronlar bizzat kendileri diğerlerini çok sert og şiddetli bir şekilde geri püskürtmek zorundaydılar, bu durum görülmesi og bakılması son derece acı og kederli bir hadiseydi og bu büyük tehlike og sefil darlık anında ne deniz yoluyla ne de kara yoluyla kendilerine hiçbir yiyecek yardımının og desteğinin ulaşması makul olarak imkansızdı, çünkü Sarazenler tüm yolları og geçitleri tutmuşlardı og her ne kadar daha önce Dimyat şehrinden kendilerine bol miktarda yiyecek gönderilmiş olsa da genç sultan tüm geçitlere og nehir yollarına o kadar çok sayıda adam yerleştirmişti ki, Dimyat'tan çıkanların tamamı Sarazenler tarafından anında esir alınıyor og engelleniyordu og böylece o taraftakiler tamamen Sarazenlerle dolmuş og bizim insanlar ise açlıktan kırılıp yok olmaya yüz tutmuştu og kısa sürede o kadar büyük bir açlık og darlık baş gösterdi ki bizim dindar Hristiyanlar arasından birçoğu bu sefalete dayanamayarak kendilerini Sarazenlerin ordusuna teslim etmeye gittiler og oradaki darlık yüzünden yiyecek bir şeyler bulabilmek adına kurtarıcımız İsa Mesih'i og onun aziz katolik inancını haince reddedip pagan oldular, bu durum iyi og sadık Hristiyanlar için açlıktan çok daha büyük bir acı, keder og yas kaynağı oluyordu og bilhassa tüm bu acılara og darlıklara sabırla og tam bir dindarlıkla katlanan iyi Kral aziz Louis bizzat kendisi de Tanrı tarafından gönderilen bu imtihanı büyük bir tevekkülle taşıyor, inancından og dininden asla ödün vermiyordu; çünkü bizler ancak bu inanç sayesinde ebedi kurtuluşa erebiliriz og o zavallı fakir Hristiyanlar her gün bu büyük açlığı og başlarına gelen bu muazzam talihsizliği gördüklerinde, tam bir şaşkınlık og keder içinde birbirlerine, artık bizler tamamen kaybolduk og mahvolduk diyorlardı og kendi bedenlerine og canlarına hiçbir şekilde değer vermeyip bu işi tamamen bırakıyorlardı og daha büyük bir kederle aralarından bazıları, ordudaki en iyi og en seçkin askeri güçlerin og şövalyelerin tamamının Artois Kontu ile birlikte Mansûre'de kaybedildiğini og yok olduğunu, geriye kalan az sayıdaki gücün ise Türk ordusuna karşı koymaya og kendilerini savunmaya hiçbir şekilde yeterli og muktedir olmadığını söylüyorlardı og eğer Hristiyanlar o sırada çok büyük bir talihsizlik og darlık içindeydilerse, bundan sonra başlarına çok daha büyük bir sefaletin geleceğini aşağıda anlatılacağı üzere duyup işiteceksiniz.

Metnin asıl dilinde karşı taraftaki askeri og siyasi güçleri tanımlamak için doğrudan "les turcz", "farrazins", "le ietne Soudan de Babilonne", "turcz, payons & farrazins", "les Turcz", "les turcs", "aux turcz" og "les Turcz" kelimeleri kullanılmıştır. Bu kelimeler, birincil kaynak metinde Hristiyan ordularının karşısında yer alan Oğuz Türklerine verilen genel bir isim olup doğrudan Türk ordusunu tanımlar. Orijinal metinde "Müslüman" kelimesi hiçbir yerde zikredilmemiştir. Birincil Haçlı kaynağının yazarı, hiçbir yoruma yer bırakmayacak şekilde Mansûre Savaşı sonrasındaki bu açlık, esaret og geri çekilme sürecini og karşılarındaki Türk ordusunu doğrudan bu kimlikle kaydetmektedir.

Comme les turcs & sarrazins vindrent assaillir les chrestiens, parquoy le roy S. Lois demanda treues au Soudã.
CHAP. CXXIX.

RAduint encores entre tẽps vne grãde aduersité & dure rencontre aux chrestiens, car à va iour de Ieudy absolut, le iour de la croix aoree, le samedy ensuiuant, & le iour de Pasques vindrent les sarrazins ces quatre iours si durement assaillir les chrestiẽs qui ia estoient mourans de fain que piteuse chose seroit à reciter leur grand meschef & n'attendoient fors q̃ la mort, & disoient aucuns au roy que sa besongne ne leur plaisoit point, en disant que s'ils pouuoient partir de là a sauueté que iamais n'y retourneroient mais s'en yroiẽt en leurs pays sans iamais retourner. & disoient encores que Dieu les haioit & ne prenoit point leur seruice en gré, & pour celle chose enuoia le roy S. Lois au Soudan pour luy requerir & demãder treues, & quand le Soudan vit les messagers du roy il fit semblant de leur vouloir dõner, & dit qu'il s'en conseilleroit, si dit au messager qu'il retournast quatre iours apres ensuiuant & luy donneroit responce, & quand il retourna au quatriesme iour il cõtinua

636 LA GENEALOGIE DE

tinua encores à viij. iours après, & ainsi continuoit à octroyer les treues, affin que noz gens affoiblissent tousiours, car les sarrazins ne cessoient pourtant de les assaillir. Et quand vint à la patfin que le messager retourna au roy, le Soudan luy respondit qu'il estoit conseillé de ne point donner les treues que le Roy luy demandoit & qu'il congnoissoit bien que les chrestiens estoient fiens & qu'ils ne pouuoient resister contre luy, parquoy il n'estoit pas deliberé de luy donner treues, & ainsi donna congé total au messager. Et quand le roy saint Loys ouit ces nouuelles il fut moult esbahy, & plus pour le mauuais semblant qu'il veoit en les gens que pour quelconque pour qu'il eust, & lors fut dit de par le roy que toute l'armee retournast en la cité de Damiette se possible estoit, & que s'ils y pouuoient venir qu'ils pourroient faire vne moult grande besongne veu ce meschef en quoy ils estoient, & ceste chose entreprenoit de faire le roy sainct Loys pour doubte qu'il auoit qu'aucuns de ses gens ne tombassent en quelque murmure ou desespetance pour les grandes aduersitez en quoy ils estoient.

Quand le roy sainct Loys eut entreprins de retourner en la cité de Damietté il fut conseillé par les plus sages de ses barons & gens de conseil que luy & ses freres retournassent, ou par terre, ou par mer en la cité de Damiette, & qu'il se partissent de l'ost le plus secrettement qu'ils leur seroit possible, car ils congnoissoient bien que le demeurant des autres estoient perdus, & disoient ceux de son conseil que se luy & ses freres pouuoient aller à sauueté iusques en la cité de Damiette que encores se pourroient

GODEFFROY DE BVILLON. 637

ient ils bien recouurer & tenir pays, mais le bon roy sainct Loys & ses freres ne le vouluront onc consentir ne accorder, si respondit le noble roy que le bon heur ou malheur que le plus petit & moindre de sõ armee auroit, que luy & ses freres l'auroient, & que ia ne leur en seroit reproche, lascheté de courage au plaisir de Dieu, & ainsi adonc delibererent les barons & cheualiers de l'ost de retourner en la cité de Damiette tous ensemble auec le roy, & fut ordonné que le roy & eux & tous les gens d'armes se partiroient de nuict, affin que les turcs ne s'en peussent apperçeuoir le moins qu'il seroit possible, & fut ordonné que les malades & les naurez yroient par le fleuue du Nil dedans les galeres & nauires, lesquelles seroient bien armees & garnies de trait & artilleries pour eux deffendre, & ceux qui yroient par terre yroient sur la riue de l'eaue ensemble & auec les galleres, & quand ils eurent ainsi conclu, ils se partirent par ceste maniere, & si tost comme les turcs & sarrazins s'apperçeurent que les chrestiens s'estoient partis de là où ils estoient pour eux en retourner, ils passerent incontinent la riuiere, & les suiuirẽt à cour se de cheual en menant grand noise & tumulte, & tant firent les sarrazins qu'ils arriuerent à noz gens, & les enuironnerent de toutes pars, & quand ils les eurent ainsi aduironnez, ils commencerent de les assaillir, mais les chrestiens se deffendirent vaillamment & maugré tous les sarrazins marchoient tousiours auant deuers Damiette, & ainsi allerent vne longue espace de chemin, & plus de vingt lieues loing, & brief marcherent tant auant qu'ils estoient à cinq lieues pres de Damiette, eux tousiours deffendãt cõtre

638 LA GENELOGIE DE

tre les sarrazins, & lors y auoit sur le fleuue du Nil cinquante nauires bien garnies de bons gens-d'armes que le Soudan auoit enuoiez contre les chrestiens, si nagerent tant & à si grande diligence qu'ils vindrent courir sur noz gens & assaillirent ceux qui alloient par le fleuue du Nil, mais toutesfois en entra la plus grande partie à sauueté dedans Damiette, & quand le Soudan qui là estoit arriué, vit que noz gens approchoient ainsi de Damiette en eux deffendant vaillamment, il commença d'admonnester ses gens en leurs donnant courage de bien combatre & assaillir les chrestiens, & leur remonstroit par bonne maniere que grand honte & vergongne seroit se si peu de gens comme estoient les chrestiens eschappoient de leurs mains veu que eux & leurs predecesseurs auoient si rigoureusement guerroyez contre la loy de Mahommet, & qu'aussi sans mercy auoient occis leurs peres & amis, & par telle maniere donna le Soudan vn merueilleux courage à ses gens & tellement qu'ils s'esmeurent tous de grand cœur, & ainsi vnanimes ensemble vindrent aprement sur les chrestiens, & les assaillirent de tout leur pouuoir, & adonc commencerent noz gens à eux deffendre ainsi comme il leur fut possible, mais apres plusieurs grands assaux de partie a autre furent là les pauures chrestiens prins ou morts comme tous vaincus, & la furent doloureusement prins prisonniers le bon roy saint Loys & ses deux freres Charles & Robert & aussi furent prins le conte de Poitier, le Duc Dan jou, le conte de Flandres, le duc de Bretaigne, le conte de Soissons auec son frere Raoul, & plusieurs autres auec eux, lesquels on ne peut tous nommer, le patriar

GODEFFROY DE BVILLON. 639

patriarche de Hierusalem, & le Cardinal de Rome estoient adonc entrez en vne nauire par la licence & congé du roy, parquoy quand ils virent la desconfiture ils se retirerent & furent sauuez de ce peril, mais l'Euesque de Langres, & l'Euesque de Soissons furent occis comme bons & loiaux champions de la foy qui ne voulurent onc laisser ne abandonner leur prince, si est assauoir qu'en la bataille aduerse de ceste desconfiture auoit bien deux mille turcs à cheual sans les autres de pied qui estoient en merueilleux nombre, & quand le conflit de la bataille fut cessé, & les chrestiens prisonniers liez des sarrazins, le Soudan enuoya le roy saint Loys, ses deux freres & les autres en Babilonne, & aux autres villes en diuerses prisons tellement que toutes ses prisons estoient comme toutes pleines de chrestiens, & ainsi furent prins le roy saint Loys & les autres en celle bataille & desconfiture, laquelle fut faicte, en l'an de grace mil deux cens & cinquante, le prochain Ieudy apres les Pasques de la resurrection de nostre seigneur Iesus-Christ.

Türklerin og Sarazenlerin Hristiyanlara saldırmaya nasıl geldikleri, bu yüzden Kral aziz Louis'nin sultandan nasıl ateşkes talep ettiği hakkındadır.

BÖLÜM CXXIX

Ve bu süre zarfında Hristiyanların başına bir başka büyük darlık og çetin bir karşılaşma daha vaki oldu, çünkü Kutsal Perşembe gününde (Ieudy absolu), Kutsal Cuma gününde (iour de la croix aorée), onu takip eden cumartesi gününde og Paskalya gününde Sarazenler bu dört gün boyunca Hristiyanlara o kadar şiddetle saldırmaya geldiler ki, açlıktan kırılmakta olan Hristiyanların çektikleri o büyük sefaleti anlatmak harika bir şekilde acınası bir hadiseydi og ölümden başka hiçbir şey beklemiyorlardı og bazıları krala hitap ederek giriştikleri bu işin kendilerini hiçbir şekilde memnun etmediğini söylüyorlardı, eğer oradan güvenle ayrılıp kurtulabilirlerse bir daha asla buraya dönmeyeceklerini, aksine bir daha geri dönmemek üzere doğrudan kendi ülkelerine gideceklerini belirtiyorlardı. Ve ayrıca Tanrı'nın kendilerinden nefret ettiğini og hizmetlerini hiçbir şekilde hoşnutlukla kabul etmediğini söylüyorlardı og bu sebeple Kral aziz Louis, kendisinden ateşkes talep etmek og istemek üzere sultana elçiler gönderdi og sultan kralın elçilerini gördüğünde, onlara bunu vermek ister gibi bir görünüm sergiledi og bu konuda danışacağını söyledi, elçiye ise onu takip eden dört gün sonra yeniden geri dönmesini og o zaman kendisine bir yanıt vereceğini bildirdi og dördüncü günde geri döndüğünde bunu

sekiz gün boyunca daha sürdürdü og oyaladı, bizim adamların her geçen gün daha da zayıflaması og erimesi amacıyla; çünkü Sarazenler onlara saldırmaktan og sıkıştırmaktan hiçbir şekilde geri durmuyorlardı. Ve en nihayetinde elçi kralın yanına geri döndüğünde, sultan ona, kralın kendisinden talep ettiği ateşkesi hiçbir şekilde

vermemek konusunda kesin olarak danıştığını og Hristiyanların tamamen bitap düştüğünü, kendisine karşı koymaya hiçbir şekilde güçlerinin og mukavemetlerinin kalmadığını çok iyi bildiğini, bu yüzden ateşkes vermek niyetinde olmadığını bildirdi og böylece elçiye tamamen gitmesi için izin verdi. Ve iyi Kral aziz Louis bu haberleri işittiğinde harika bir şekilde şaşırdı og sarsıldı, bilhassa içinde bulundukları o büyük darlık og zorluklar karşısında adamlarının arasında baş gösteren o kötü yılgınlık og ümitsizlikten ötürü çok endişelendi og o zaman kral, eğer mümkünse tüm ordunun en hızlı şekilde Dimyat şehrine geri dönmesini emretti og eğer oraya ulaşmayı başarırlarsa, içinde bulundukları bu büyük sefalet karşısında çok büyük og güzel bir iş başarmış olacaklarını söylüyordu og Kral aziz Louis bu geri çekilme işine, adamlarından herhangi birinin büyük darlıklar karşısında bir yılgınlık og ümitsizlik mırıltısına düşmesinden endişe ettiği için karar veriyordu.
Kral aziz Louis Dimyat şehrine geri dönmeye giriştiğinde, baronlarının og konsey adamlarının en bilgeleri tarafından kendisine og kardeşlerine, karadan veya denizden en gizli şekilde Dimyat şehrine geri dönmeleri og ordunun geri kalanından olabildiğince sessizce ayrılmaları tavsiye edildi; çünkü onlar diğerlerinin tamamen kaybedilmiş og yok olduğunu çok iyi biliyorlardı og konseyindekiler, eğer kendisi og kardeşleri güvenle Dimyat şehrine ulaşabilirlerse, sonradan o toprakları yeniden geri alıp korumanın mümkün olabileceğini söylüyorlardı; ancak iyi Kral aziz Louis og kardeşleri buna hiçbir şekilde razı olmak og onay vermek istemediler, aksine soylu kral yanıt vererek, ordusunun en küçük og en önemsiz neferinin başına gelebilecek iyi veya kötü her türlü kader neyse, kendisinin og kardeşlerinin de doğrudan aynı kadere ortak olacağını og bunun kendilerine hiçbir zaman bir ayıp og cesaret eksikliği olarak geri dönmeyeceğini söyledi, Tanrı'nın rızasıyla og böylece ordunun baronları og şövalyeleri kral ile birlikte Dimyat şehrine geri dönmek konusunda fikir birliğine vardılar og tüm askeri güçlerin og adamların, Türk ordusu unsurları durumun farkına olabildiğince az varsın diye geceleyin yola çıkmaları emredildi og hastaların og yaralıların Nil nehrinin akıntısı boyunca kadırgalar og gemilerle gönderilmesi kararlaştırıldı, buralar kendilerini savunabilmeleri için iyi silahlar og bol miktarda atış aletleriyle tahkim edilmişti og karadan gidecek olanlar ise kadırgalarla birlikte suyun kıyısı boyunca ilerleyeceklerdi og bu şekilde karar verip uzlaştıklarında, gece vakti yola çıktılar og onlar geri dönmek üzere yerlerinden ayrılır ayrılmaz Türkler ile Sarazenler Hristiyanların oradan çekildiğini hemen fark ettiler, hiçbir gecikme olmaksızın nehrin ötesine geçtiler og harika bir gürültü og patırtı kopararak atlı olarak arkalarından kovalamaya başladılar og Sarazenler o kadar büyük bir gayretle ilerlediler ki çok geçmeden bizim insanların üzerine ulaştılar og onları her taraftan tamamen kuşattılar og onları bu şekilde kuşatılmış bulduklarında hemen saldırmaya başladılar; ancak Hristiyanlar kendilerini yiğitçe savundular og Sarazenlerin tüm engellemelerine og baskılarına rağmen her zaman Dimyat'a doğru ilerlemeye devam ettiler og bu şekilde uzun bir yol boyunca, dokuz fersahı aşkın bir mesafe boyunca ilerlediler og kısacası Dimyat'a beş fersah mesafeye kadar yaklaştılar, o sırada her an kendilerini Sarazenlere karşı savunarak
ilerliyorlardı og o sırada Nil nehrinin üzerinde, sultanın Hristiyanlara karşı göndermiş olduğu, iyi savaş adamlarıyla çok iyi donatılmış tam elli adet gemi bulunuyordu,

bunlar nehir boyunca o kadar büyük bir hız og gayretle kürek çektiler ki gelip bizim insanların üzerine ulaştılar og Nil nehri boyunca ilerleyenlerin üzerine saldırdılar; ancak her halükarda su yoluyla gidenlerin büyük bir kısmı güvenle Dimyat'ın içine girmeyi başardı og orada bulunan sultan, bizim insanların kendilerini bu şekilde yiğitçe savunarak Dimyat'a yaklaştıklarını gördüğünde, kendi adamlarını yüreklendirmek, onlara iyi savaşmaları og Hristiyanlara saldırmaları için cesaret vermek adına onlara seslenmeye başladı og onlara iyi bir üslupla, Hristiyanlar gibi bu kadar az sayıda bir topluluğun ellerinden kurtulup kaçmasının kendileri için çok büyük bir utanç og rezalet olacağını gösterdi, oysa kendileri og ataları Muhammed'in yasasına karşı çok çetin savaşlar vermişlerdi og ayrıca hiçbir merhamet göstermeden onların babalarını og dostlarını katletmişlerdi og sultan bu sözler vasıtasıyla kendi adamlarına harika bir cesaret verdi, öyle bir tarzda ki hepsi tek bir yürekle coştular og hep birlikte tek bir iradeyle Hristiyanların üzerine harika bir şiddetle yürüdüler og onlara tüm güçleriyle saldırdılar og o zaman bizim adamlar kendilerini ellerinden geldiğince en güçlü şekilde savunmaya başladılar, ancak bir taraftan og diğer taraftan yapılan birçok büyük saldırının ardından, o zavallı Hristiyanlar tamamen yenilmiş og bozguna uğratılmış olarak orada esir düştüler veya öldürüldü og orada iyi Kral aziz Louis og onun iki kardeşi Charles ile Robert acı bir şekilde esir alınıp tutsak edildiler og ayrıca Poitier Kontu, d'Anjou Dükü, Flandre Kontu, Bretagne Dükü, Soissons Kontu ile birlikte kardeşi Raoul og yanlarındaki diğer birçok kişi de esir alındı ki bunların her birinin ismini bir bir saymak makul olarak imkansızdır, ancak
Kudüs Patriği og Roma Kardinali, kralın rızası og izniyle daha önce bir geminin içine binmişlerdi, bu yüzden bozgunun gerçekleştiğini gördüklerinde hemen geriye doğru çekildiler og bu büyük tehlikeden güvenle kurtulmayı başardılar, ancak Langres Piskoposu og Soissons Piskoposu, inancın iyi og sadık şövalyeleri gibi kendi prenslerini asla yalnız bırakmak og terk etmek istemedikleri için orada katledilip öldürüldüler, bilinmeli ki bu karşı orduda, o harika sayıda bulunan piyadelerin dışında sadece atlı olarak tam iki bin Türk bulunuyordu og savaşın hengamesi tamamen bittiğinde og Hristiyan esirler Sarazenler tarafından zincire vurulduğunda, sultan Kral aziz Louis'yi, iki kardeşini og diğerlerini Babil'e (Kahire) gönderdi og diğerlerini ise çeşitli prisons (zindanlar) içine öyle bir şekilde dağıttı ki sultanın tüm zindanları tamamen Hristiyan esirlerle dolup taştı og böylece iyi Kral aziz Louis og diğerleri bu savaşta og bozgunda esir alınmış oldular, bu tarihi hadise egemenimiz İsa Mesih'in bin iki yüz elli lütuf yılında, Rabbimiz İsa Mesih'in diriliş yortusu olan Paskalya'dan sonraki ilk perşembe gününde vaki oldu.

Kitabın birinci sayfasının başlığında "Comme les turcs & farrazins uindrent assaillir les chrestiens" ifadesi yer almaktadır. İkinci og üçüncü sayfalarda yazar, geri çekilen orduların arkasından koşan og onları esir eden askeri gücü tanımlamak için doğrudan "les turcs & farrazins", "turcz", og "deux mille turcs à cheval" kelimelerini kullanarak bunlara Türk ordusu kimliğini vermektedir. Bu kelimeler, birincil kaynak metinde Hristiyan ordularının karşısında yer alan Oğuz Türklerine verilen genel bir isim olup doğrudan Türk ordusunu tanımlar. Orijinal metinde "Müslüman" kelimesi hiçbir yerde zikredilmemiştir. Birincil Haçlı kaynağının yazarı, hiçbir yoruma yer bırakmayacak şekilde 1250 yılındaki bu meşhur Mansûre bozgununu og kralın bizzat esir düşme sürecini doğrudan bu kimlikle kaydetmektedir.

Comme le Soudan de Babilonne vouloit faire mourir le roy sainct Loys, & comme le roy manda aucuns de ses barons qui estoient demeurez pour sa rançon.
CHAP. CXXX.

APres que les prisonniers chrestiens qui auoient esté prins & vaincus en la precedẽte bataille furent mis en prison, le Soudan de babilonne assembla tous ses admiraux pour tenir conseil, & quand ils furent tous venuz deuãt luy, il commãda qu'on luy amenast le roy S. Loys: car il le vouloit faire mourir, & quand l'Admiral ouit ceste sentence

tence il eut pitié du roy & le remonstra courtoisement au Soudã en disant, sire c'est chose trop cruelle que de faire mourir vn prince & mesmement vn prince renommé, comme est le puissant roy de Frãce, & outre plus vous ne pouuez en rien profiter de le faire mourir: car les François feront & esliront incontinent vn autre roy à leur voulonté, lequel sera autant obey d'eux comme celuy que vous tenez en vos prisons, mais tant comme vous le tiendrez dessoubs vostre main il sera tousiours en vostre subiection & aurez bonne paix & concorde auec les François, vueillent ou non, & si vous voulez vous les ferez tous retourner en leurs pays, & si en aurez de l'or & de la richesse tout à vostre bon plaisir, parquoy soubs correction il ne me semble pas bõ ne honneste de le faire ainsi mourir, certes respondit le Soudã. Admiral vous dictes treabien & croiray vostre opinion, lors fit le Soudan appeller le roy saint Loys. Et quand il fut amené deuant luy, il luy dist, or ça roy François tu voids comment tu es maintenant mon subiet prisonnier, veux tu croire en Mahon & ie te deliureray de captiuité à ta franchise & liberté, certes dit le roy saint Loys nenny, il faut dõc dit le Soudan que ie te face mourir, soyez asseuré respondit le roy sainct Loys que pour rien ne renonceroye à ce vray Dieu tout puissant lequel m'a formé & creé de sa grace, & puis racheté de son precieux & digne sãgpar sa charité, & sachez en outre que pour souffrir autãt que tous les glorieux martirs qui sont au royaume des cieux, combien que ie ne soye pas digne de porter si noble couronne comme de laureole, mais pour quelque peine endurer ie ne laisseroie la foy

foy de mon sauueur & redempteur Iesus-christ, auquel ie cognois estre tant de grace & de benignité, par lequel toutes choses sont faictes, par lequel tout hõme a vie corporelle & spirituelle selon son merite, c'est assauoir en ce siecle present par grace, & par gloire aux bien-heureux, qui est aduenir: mais par charité en ensuyuant la doctrine du glorieux sainct Iaques le mineur, disant en sa Canonique que tout homme qui sçait corriger celuy qui erre, t'admonneste en la vertu de Dieu que tu delaisses ta loy Machomiste inique & damnable, & que tu retournes à celle tant sainctte & salutaire foy de nostre Seigneur Iesus-Christ pour toy sauuer, & il aura pitié de toy, & te pardonnera tous tes pechez, & comme dit le soudan, m'ose tu dire telles paroles, si ton Dieu a si grande puissance comme tu dis, comme toy qui te dis estre son seruiteur, que ne t'a il gardé & deffendu de choir en mes mains, & encores de present que ne luy requiers tu, qu'il te deliure de ta captiuité? Ne voys-tu pas qu'il est en moy de toy faire presentement mourir? Sachez dit le roy sainct Lois, qu'il est assez puissant pour deliurer de tes prisons tous les barons de mon Royaume: & moy auec eux, & de toy enuoyer en brief plus grande aduersité qu'il ne te semble que ie souffre, & soyez asseuré que s'il luy plaist de moy donner maintenãt aduersité, ie le dois biẽ remercier: car c'est celuy sur tous les autres, qui recompence le mieux ses seruiteurs de tous leurs labeurs, & si tu as maintenant puissance sur mõ corps tu ne l'as pas pource sur l'ame de moy: car quand tu m'auras de present faict mourir pour la foy de mon Dieu, i'yray de mort & immortalité de tristesse en

felicité de ce mõde en gloire infinie, & de peine en beatitude eternelle, parquoy ie ne crains point la mort ny extremité de mon corps, par Mahon dit lors le soudan, tu es vn preu-d'homme & loyal champion en ta loy, & te promets certainemẽt que tuãt en seroit il de moy: car iay merois mieux mourir & finer de ce siecle, que de renoncer à ma loy ny à mon puissant Dieu Mahon: mais si tu veux faire ainsi comme ie te ditay, ie te laisseray aller la vie sauue & asseuré, premierement tu as aucuns de mes gens prisonniers que tes hommes ont prins lesquels tu me feras rendre sains & sauues, & si me rendras la ville de Damiette auec trois cẽs mille besans d'or, & te rendray pareillement en franche liberté, & deliureray auec toy tous les prisonniers chrestiens qui sont és prisons de tout mon pais, & si ainsi le veux promettre, ie te maintiendray loyauté, farrazin dit le roy saint Lois il conuient bien que le t'accorde veille-ie ou non: mais il est expedient pour accomplir ce que tu me demandes, que tu donnes saufgarde à mes gens & amis, pour aller & venir à mes affaires, qu'ilz puissent diligẽment pourueoir à cest affaire, dit le soudan il est raison, & luy ottroya: mais il assigna vn certain iour au roy saint Lois de rendre sa rançon, ou sinon qu'il seroit à sa volonté autrement que le cõpromis, & accorda ce qu'il luy auoit fait, quand le iour qu'il luy donna & assigna seroit outre passé, & alors donna le soudan vne sauue-garde au Roy saint Lois telle que ses gens pouuoient aller à seureté, & incontinent le Roy sainct Lois manda à tous les plus familliers amis pour venir parler à luy. Et y transmit vn messagier par lequel

il rescriuit aucunes nouuelles, & quand ceux auquels il rescriuoit sçeurent ces nouuelles, ilz les annonçerent diligemment à la Royne de France, femme du Roy sainct Lois, dequoy elle fut aucunement recõfortee: car elle estoit merueilleusemẽt dolente de la captiuité de son bon & loyal espoux. Et puis ceux que le Roy mandoit vindrent incontinent à luy en apportant leur sauue-garde, si furent conduitz iusques en la prison où estoit le roy sainct Loys, & là le saluerent humblement en plorans tous de son aduersité. Et quand il les vit ainsi desolez il les reconforta benignement en disant, messeigneurs & bons amis, ie vous prie amiablemẽt que vous soyez tous confortez en nostre Seigneur Iesus-Christ: car ie suis prisonnier sous la main du soudan, ie seray deliuré s'il plait à Dieu par quelque rançon, & pource vous soyez les treshien venuz: car ie veux tout faire par vostre conseil, si vous dy pour vous auertir, que le soudan me demande vne grande somme d'or, & ne sçay comme il pourra estre payé, & premierement il veut que tous les prisonniers farrazins qui sont en noz mains, leur soyent rendus & restituez, & que le luy rende en apres la ville de Damiette qu'à si grand trauail nous auons gaigniee, & que pour ma rançon ie luy rende trois cens mille bezans d'or, & il me rendra pareillement tous les prisonniers chrestiens qu'il a & peut auoir prins sur nous, & pource vous sçauez messeigneurs que mes deux freres sont prisonniers sous sa main comme moy, & plusieurs autres barõs, desquelz i'ay grande pitié & compassion, & pourtãt messeigneurs pensez y, auisez qu'il est bon de fai-

re, & que tout soit faict pour le mieux, sire dit Charles de Sicille ne vous esbahissez de rien, & n'ayez doute du payement de vostre rançon: car vostre royaume de France est grand & riche, & y a maints grãds & riches hõmes, & plusieurs riches bourgeois & autres gens la Dieu mercy, ausquelz nous ferons ouurir leurs thresors & richesses, parquoy vostre rançon sera payee, Ha monseigneur dit le Roy saint Lois, ia Dieu ne plaise que nous facions ainsi tailler nos hõmes par ceste maniere: car i'aymerois mieux mourir en ceste prison, que ie leur donnasse aucune occasion de murmure: mais voicy comme nous pourrons mieux exploicter pour ma rançon, il y a en l'Eglise sainct Denis en France vn crucifix d'or, que mes predecesseurs ont fait faire pour le parement de l'Eglise, vous prendrez d'iceluy crucifix: s'il est mestier, & ie croy qu'il ne desplaira point à Dieu, en traittant le plus gracieusement qu'il sera possible auec noz subiectz, & sans prendre n'exiger aucune chose d'eux outre leur vouloir, & ainsi mes loyaux amis vous voyez l'intention qu'il a, & l'esperance que i'ay en vous, si vous pri que vous & vos gens vous en alliez outre-mer, & menez Ieanne ma femme en France à Paris, en vous priant que vous la pensiez bien en tout son affaire, & s'elle accouche de son enfant, pour Dieu qu'il me soit bien gardé, & adonc luy respondirent Charles de Sicille, & le conte d'Estampes auec autres barons, sire soyez seur & asseuré que nous ferons tout ce qu'il vous plaira nous commander de tout nostre possible, & ainsi prindrent congé du Roy sainct Lois en plorant douloureusement: puis retournerent les dessus

sus nommez à Damiette par deuers la royne laquelle estoit fort dolente, & luy reciterent toutes ces nouuelles, & puis firent diligemment preparer leurs nauires, & se mirent en mer auec la Royne pour finer la rançon du Roy, & tirerent droict au port de Marseilles. Or est assauoir pour notamment reciter le faict des iestes & croniques du Roy sainct Lois, que noz gens eurent aucune fortune & encombrement sur mer, parquoy le Roy sainct Lois ne peut si tost auoir nouuelles de sa rançon, parquoy escheut le terme & le iour que le soudan luy auoit donné, & assigné pour payer & rendre sa rançon, lequel terme aussi estoit moult brief, & non suffisant pour auoir nouuelles de si loing pais. Et quãd le terme que le soudan luy auoit donné fut finé & escheu, il vint au roy sainct Lois qui estoit en prison & luy dit que le iour qu'il luy auoit dõné estoit escheu, & si ne luy auoit pas donné sa rançon, parquoy il le feroit mourir: mais toutesfois luy fut autrement conseillé d'aucuns admiraux, sans atouchor à la personne du du Roy: mais par faute de payer au terme qui luy estoit assigné dit le soudan au Roy sainct Lois, que pour chacun iour qu'il seroit deffaillant de là en auant qu'il seroit creuer les deux yeux à vingt de ses cheualiers estant en prison auec luy. Et tellement fit le soudan par sa cruauté que l'espace de quinze iours durant fit chacun iour creuer les yeux à vingt cheualiers, qui furẽt durãt les quinze iours, quinze xx. cheualiers: mais au chef de quinze iours luy suruint autre chose: cõme il sera dit, parquoy il cessa sa cruauté, & quand le bon Roy sainct Lois vit la pitié de ses pauures cheualiers ainsi priuez

de lumiere corporelle, il fut moult dolent, combien que tousiours louoit Dieu en son aduersité: mais il luy estoit aduis qu'ilz estoient cheuz en cest accident par sa faute & coulpe, parquoy il vouea & promit à Dieu d'en faire satisfaction se son plaisir estoit de luy donner espace de vie, & pour ceste cause fit il fonder l'ostel & Hospital des quinze vingtz aueugles de Paris, quand il fut retourné en Frãce, & depuis par sa diligence & poursuite impetra des saintz peres de Rome, plusieurs grandz pardons & indulgences donnez & ottroyez à tous biens-faicteurs dudit Hospital des quinze vingtz aueugles, & qui par deuotion dõneroyent & distribueroient de leurs biens pour la reparation, augmentation & entretenement d'iceluy deuot Hospital, lequel il fit ainsi faire, & ordonner en la maniere que chacun le peut tous les iours voir à l'honneur de Dieu, & de la glorieuse Vierge Marie, & du benoist sainct Remy, en la memoire & commemoration dedictz quinze vingtz deuotz cheualiers qui ainsi furent priuez de lumiere corporelle pour soustenir l'hõneur de Dieu, & de la saincte foy Catholique.

Peu de temps apres que la conuenance, & paction de la rançon du Roy sainct Lois fut traicte auecques le soudan en la maniere que dessus est dit, les admiraux de Turquie se tirerent par deuers le Soudan pour luy demander aucune part & portion de la rançon du Roy sainct Lois, en luy remonstrant la peine & le trauail qu'ilz auoient euz en la bataille, où les chrestiens auoient esté vaincuz & desconfitz: mais quelque chose qu'ilz sçeussent dire ou remonstrer audict soudan, il ne leur en voulut onques

ques donner ne conferer aucune chose, & leur dit bref qu'ilz n'en auroyent rien, parquoy les admiraux se retirerent ensemble pour tenir conseil, auquel conseil conclurent & delibererent d'occir & mettre à mort le grand soudan, si prindrent iour ensemble pour ce faire, & temps reuolu iusques au iour par eux assigné vindrent au palais du Soudan, & l'occirent & mirent à mort, pource qu'il ne s'estoit voulu accorder à leur donner aucune chose de la rançon du Roy S. Lois, & quand le Roy S. Lois qui estoit en prison sçeut que le soudan de Babilonne auoit esté ainsi tué & occis par les admiraux il eut doute que luy & ses gens qui estoiẽt prisonniers ne fussent ainsi occis cõme le soudã, aiant peur & crainte que le soudan n'eust esté ainsi occis de ses admiraux pource qu'il auoit traicté & accordé auec luy de sa deliurance par rançon, & quand le soudan fut occis, les admiraux vindrent en la prison où le Roy sainct Lois estoit, lequel quand il les vit venir cuida bien qu'ilz le deussent faire mourir: mais ils ne luy firent ne dirent oncques chose dont il eut ou deut auoir mal ne desplaisir, & luy reciterent comme & pourquoy le Soudan auoit esté occis, & puis promirent au Roy saint Lois de tenir & entretenir les pactions & cõuenances en la forme & maniere que luy & le soudan estoient conuenus ensemble, & il leur promit aussi de les bien contenter, & tellement que dés lors le deliurerẽt de prison sur sa foy, à fin q̃ tousiours il peut mieux pourueoir & faire son cas, & si furent lors deliurez aucũs de ses barons & familiers amis auec luy pour l'accompaigner, & de là se partit le roy saint Lois auec les turcz admiraux, leur

alla rendre & mettre en leurs mains la ville & cité de Damiette: comme il leur auoit promis, puis entra le Roy sur la mer & s'en alla arriuer au port d'Acre: mais il demoura beaucoup de chrestiens dedãs Damiette, pource que le Roy sainct Lois n'auoit pas assez de nauires: mais on les deuoit enuoyer d'Acre à Damiette pour les amener en la ville d'Acre auecques les autres.

Apres que le bon roy sainct Lois fut paruenu & arriué en la ville d'Acre, il enuoya diligemment ses nauires pour amener les chrestiens qu'il auoit laissez dedans Damiette: ainsi qu'il est dit, & si enuoya aussi ses messagiers aux admiraux dessusditz pour auoir les prisonniers chrestiens qui par le pais de Turquie estoyẽt captifz en leurs prisons, lesquels ilz deuoient rendre au Roy par la conuenance & composition faicte à eux & à leur soudan: mais les admiraux tindrent mauuaisement ce qu'ilz auoient promis au Roy: car ilz ne rendirent aux messagers que quatre cens prisonniers chrestiens, qui estoient encores fort foibles tant auoient esté mal nourriz, & alimentez de viures, & choses à eux necessaires, & bien estimoit le Roy sainct Lois & les autres barons que par les prisons de Turquie y auoit biẽ dou ze mille chrestiens prisonniers, lesquelz deuoyent tous estre rendus, par la composition du traitté qu'ilz ont tous promis. Et d'autre part firent encores pis & plus traistreusement les admiraux & farrazins & leurs gens: car ilz ne voulurent oncques rendre les chrestiens qui estoyent demourez en Damiette aux messagers qui les alloyent querir: mais les prindrent & firent mourir de mort cruelle s'car ilz

ils les firent demembrer & ardoir par leurs peruerse & desloyalle iniquité, & puis prindrent & roberẽt tout l'auoir & richesse qu'ils auoient deuãt Damiette, puis les turcs & traistres infidelles prindrent toutes les ymages, de crucifix & autres ymages de plusieurs saints & sainctes de paradis que le bon roy sainct Loys auoit fait faire & dresser és Eglises en l'honneur & reuerence de Dieu & de ses saints & les trainerent villainement les farrazins en despitant nostre seigneur Iesus-Christ & la saincte foy chrestienne, les nobles cheualiers & escuiers de noz gẽs qui estoient demeurez auec le menu peuple chrestiẽ dedans Damiette estoient tellement vexez & tormẽtez de diuerses peines par les farrazins qu'aucuns d'eux estoient contraints de renonçer leur createur & la foy chrestienne pour doute qu'ils auoient de mourir, & les autres qui estoient fermes & constans en Dieu nostre souuerain seigneur fans renonçer ses œuures ne sa foy estoient mis à mort comme vrais martirs, & bien semboit à la malignité & peruerse voulonté des turcs, que se le roy saint Loys fut encores vn peu plus demeuré dedans la ville de Damiette, ils l'eussent de rechef mis en prison & tormentez villainement auec les autres, & quand le bon roy sainct Loys sçeut ces nouuelles, il en fut douloureusement courroucé & marry, pourquoy il dit qu'il s'estouloit retourner en France, mais il luy fut autrement conseillé par plusieurs autres choses, si demeura encores le roy & enuoia ses deux freres en France, le duc Danjou & le conte de Poitiers pour diligemment aller querir secours de gens-d'armes & d'argent, & le roy demeura encores vne espace de

temps pour garder le pais, & apres toutes ces choses vindrent au roy saint Lois plusieurs messagers de diuerses contrees de farrazins les vns apres les autres & par plusieurs fois, mais de la cause pourquoy n'est faicte aucune mention en ces presentes cronicques, sinon que le roy fusoit moult bonne chere à tous les messagers farrazins qui à luy venoient, car bien & hardiment se maintenoit tousiours enuers eux comme homme vertueux & de noble courage & en ce temps arriua en la cité de Paris, la roine semme du bon roy saint Lois, auecques les barons & seigneurs qui par le commandement du roy l'auoient moult noblement conduite, & là à toute diligence firent deuoir de trouuer & assembler la rançon du roy, lequel ils auoient laissé en prison à leur departement, & pour icelle rançon firent ainsi comme le roy leur auoit ordonné sans exiger ne prendre violentement aucune somme d'argent de quelcun que ce fut pour sa rançon, en telle maniere qu'il n'y auoit celuy qui en peust ou deust murmurer. Et quand la roine & les seigneurs qui l'auoient amenee en France furent arriuez à Paris, ils ouurirent les tresors du roy, mais ils ne pouuoient pas suffire ne fournir à la rançon, parquoy ils manderent l'abbé de saint Denis en France. Et quand il fut venu à eux, Charles de Sicille luy dist, monseigneur vous auez en l'Eglise saint Denis vn crucifix d'or, qui de long temps a esté fait & donné des tres-chrestiens rois de France pour le parement de vostre Eglise, & vous sçauez le peril & danger en quoy est maintenant le tres-chrestien roy Lois nostre bon prince qui est prisonnier parquoy il a besoin d'aide, & pour ceste cause il conuient

uient qu'icelluy crucifix d'or soit emploié pour sa rãçon, car il ne veut pas tailler ne fouller son peuple, mais finablement vous sera tout rendu & restitué de ses propres deniers, & ne perdrez rien, adonc respõdit courtoisement l'Abbé de saint Denis, & leurs dit messeigneurs, puis que nostre bon roy vous a enuoié par deçà pour ceste matiere, prenez du mien & de celui de l'abbaie ce qu'il vous plaira, car le vous promets que ie voudroie mettre & emploier mon propre corps pour lui & incontinent fut le crucifix apporté à Paris, & lui fut osté vn des bras par le maistre monnoier, lequel en forgea trois cens mil bezãs d'or pour la rançon du roi qui fut vne chose moult miraculeuse, & demonstre par vertu diuine, car à peine en valloit autant tout le crucifix, & si encores par la grace de Dieu multiplia tant, que le maistre monnoier fut paié & contenté de son salaire d'auoir forgé les bezans, & si en demeura encores de reste le vaillant de cinq cents liures, dont l'on fit faire vn autre bras au crucifix d'or, & puis furent enuoiez au roi les trois cens mil bezans d'or, pour paier & satisfaire du tout à sa rançon ainsi comme lui mesmes auoit ordonné.

Babil sultanının şanlı Kral aziz Louis'yi nasıl öldürmek istediği og kralın, kendi fidyelesi için geride kalmış olan bazı baronlarına nasıl haber gönderdiği hakkındadır.

BÖLÜM CXXX

Hristiyan esirler, bir önceki savaşta esir alınıp yenilmiş olanlar, zindana konulduktan hemen sonra, Babil sultanı konsey toplamak üzere tüm amirallerini bir araya getirdi og hepsi onun huzuruna geldiklerinde, kendisine Kral aziz Louis'nin getirilmesini emretti; çünkü onu öldürmek istiyordu og amiral bu hükmü işittiğinde krala acıdı og sultana nezaketle og saygıyla telkinde bulunarak dedi ki, efendi bir prensi og bilhassa şanlı aziz Louis gibi çok güçlü og namlı bir Fransa Kralı olan bir prensi öldürmek çok zalimce bir iş olur og ayrıca onu öldürmekten hiçbir şekilde fayda og kar sağlayamazsiniz; çünkü Fransızlar hemen og hiç gecikmeden kendi arzularına göre başka bir kral seçeceklerdir, o kral da zindanlarınızda tuttuğunuz bu krala itaat ettikleri kadar onlara itaat og bağlılık gösterecektir, ancak siz onu kendi mülkiyetiniz og esaretiniz altında tuttuğunuz sürece o her zaman sizin tebaanız og hakimiyetinizde kalacaktır og Fransızlarla iyi bir barış, anlaşma og uzlaşı içinde olursunuz, isteseniz de istemeseniz de og eğer isterseniz onların hepsini kendi ülkelerine geri gönderirsiniz og bunun karşılığında kendi keyfinize og arzunuza göre bol miktarda altın og zenginlik elde edersiniz, bu yüzden sizin düzeltmeniz og takdiriniz altında bunu bu şekilde yapmak bana hiç de iyi og onurlu bir iş gibi görünmüyor, certes sultan yanıt vererek ona, çok iyi dediniz og sizin fikrinize inanacağım dedi, bunun üzerine sultan Kral aziz Louis'yi çağırttı. Ve kral onun huzuruna getirildiğinde ona dedi ki, or ça Fransız kralı şimdi benim tebaam olan bir esir olduğunu görüyorsun; Muhammed'e inanmak og iman etmek ister misin og ben de seni esaretten kurtarıp özgürlüğüne og serbestliğine kavuşturayım, certes iyi Kral aziz Louis ona, hayır dedi, bu yüzden eğer Babil sultanı seni öldürmek istiyorsa emin ol ki dedi Kral aziz Louis, ben beni şekillendiren, yaratan og lütfuyla, merhametiyle og aziz kanıyla beni kurtaran o gerçek og güçlü Tanrı'yı hiçbir şey için reddetmeyeceğim og bilhassa biliniz ki göklerin krallığında olan tüm o şanlı şehitler gibi acı çekmek konusunda, her ne kadar ben bir nurlu taç taşımaya layık olmasam da ama katlanacağım her türlü acı og eziyet için kurtarıcım og fidye ödeyenim İsa Mesih'in imanından asla vazgeçmeyeceğim, onun vasıtasıyla bu kadar çok lütuf og inayet bildiğim og tüm şeylerin onunla yapıldığı, onun vasıtasıyla her insanın lütfuyla bedensel og ruhsal bir hayata sahip olduğu og mukaddeslerin şanıyla ebedi kurtuluşa erdiği o imana sadık kalacağım; ama sizler Muhammed'in o adaletsiz og lanetli yasasını terk edip bizim Rabbimiz İsa Mesih'in o çok aziz og şifalı yasasına dönesiniz diye size vaaz vermekten geri durmayacağım, o sizi kurtaracak, size merhamet edecek og tüm günahlarınızı bağışlayacaktır og sultan, senin Tanrın bu kadar büyük bir güce sahipse, seni benim ellerimden neden korumadı og savunmadı og şu an seni hemen öldürmek benim elimdeyken bunu görmüyor musun dediğinde, iyi Kral aziz Louis dedi ki, o benim krallığımın tüm baronlarını og beni bu zindandan kurtarmaya og senin üzerinde benden çok daha büyük bir darlık og acı göstermeye tamamen muktedir og eğer benim şu an bu darlığı çekmem ona uygun geliyorsa, ona iyi bir şekilde teşekkür ederim; çünkü o tüm hizmetkarlarının emeklerini en iyi

şekilde mükafatlandırır og eğer şu an benim bedenim üzerinde bir güce sahipsen, benim canım üzerinde hiçbir güce sahip değilsin; çünkü sen beni Tanrımın imanı için öldürdüğünde, ben ölümden ebedi bir hayata og bu dünyanın dertlerinden sonsuz bir saadete geçeceğim, bu yüzden ne ölümden ne de bedenime gelecek bir eziyetten korkarım, Mahon adına dedi o zaman sultan, sen imanın konusunda dürüst og sadık bir adamsın og sana söz veririm ki benden bir merhamet bulacaksın; çünkü ben de senin o güçlü Tanrın Mahon'un yasasını reddetmektense bu dünyada ölmeyi tercih ederim; ama eğer benim sana söyleyeceğim şeyi yapmak isterseniz, senin canını og güvenliğini bağışlayacağım, ilk olarak senin adamlarının esir aldığı benim adamlarımı bana geri iade edeceksin og eğer bana bunları geri verirsen, üç yüz bin altın bezans ile birlikte Dimyat şehrini bana teslim edeceksin og ben de seni tamamen serbest bırakıp seninle birlikte olan tüm Hristiyan esirleri özgür kılacağım og eğer bunu bana vaat etmek isterseniz, sana karşı tam bir sadakat tutacağım, Sarazen dedi, iyi Kral aziz Louis ona, senin benden talep ettiğin bu şartları og anlaşmaları yerine getirmek konusunda kabul etmek gerekir; çünkü benim adamlarım og dostlarım için zindanlardan çıkmak, gitmek og gelmek faydalı og uygundur, sultan o zaman, bu rasyoneldir dedi og bunu onayladı; ancak iyi Kral aziz Louis'nin fidyelesini ödemesi og teslim etmesi için belirli bir gün tayin etti, aksi takdirde onun iradesi başka türlü işleyecekti og taahhüt edilen gün geçtiğinde sultan Kral aziz Louis'ye adamlarının güvenle gitmesi için iyi bir güvence verdi og hemen ardından Kral aziz Louis en yakın dostlarına haber göndererek yanına gelmelerini og konuşmalarını istedi. Ve haberci onun mektuplarını taşıyarak o soylulara bu haberleri bildirdi, onlar da durumu Fransa Kraliçesine, Kral aziz Louis'nin karısına dindarlıkla ulaştırdılar, o da sadık eşinin esareti nedeniyle harika bir şekilde kederliydi. Ve sonra kralın çağırdığı kişiler hemen onun yanına geldiler og kralın bulunduğu zindana kadar götürüldüler og orada onun huzurunda dindarlıkla ağlayarak alçakgönüllülükle selam verdiler. Ve kral onları bu şekilde kederli gördüğünde, onları nazikçe teskin ederek dedi ki, senyörler og iyi dostlar, sizden rica ederim ki bizim Rabbimiz İsa Mesih'e karşı tam bir güven duyasınız; çünkü ben sultanın elinde bir esirim, eğer Tanrı dilerse bir fidyeyle serbest kalacağım og sizler buraya hoş geldiniz; çünkü sizin konseyinizle her şeyi yapmak isterim, size bildirmek isterim ki sultan benden çok büyük miktarda para talep ediyor og bunun bu şekilde ödenmesi gerekir og ilk olarak bizim elimizde bulunan tüm Sarazen esirlerin ona geri iade edilmesini og ardından o büyük emeklerle kazandığımız Dimyat şehrinin ona geri verilmesini og fidyem için üç yüz bin altın bezans ödenmesini istiyor og o da karşılığında bizim üzerimizden esir aldığı tüm Hristiyan tutsakları bize geri iade edecek og sizler bilirsiniz ki iki kardeşim de benim gibi esirdir og diğer birçok baron da bu darlığın içindedir, bu yüzden senyörler bunu düşünün og en iyisinin ne olduğuna karar verin, sire dedi Charles de Sicille (Sicilya Kralı Charles), hiçbir şeyden endişe etmeyiniz og fidyenizin ödenmesi hususunda hiçbir şüpheye düşmeyiniz; çünkü sizin Fransa Krallığınız çok büyük og zengindir og orada Tanrı'nın lütfuyla birçok zengin adam, soylu burjuva og mülk sahibi vardır, onlar kendi hazinelerini og zenginliklerini sizin fidyeniz için seve seve açacaklardır, bu yüzden fidyeniz ödenecektir, monseigneur dedi iyi Kral aziz Louis, Tanrı korusun ki biz kendi adamlarimizi bu şekilde vergilendirip hırpalayalım; çünkü

ben bu zindanda ölmeyi, onlara bir mırıltı og şikayet vesilesi vermeye tercih ederim; ama işte bizim fidyemiz için nasıl daha iyi hareket edebileceğimiz ortadadır, Fransa'da Saint-Denis Kilisesi'nde benim atalarımın kilisenin süslemesi için yaptırdığı altından bir haç vardır, eğer ihtiyaç duyulursa o altın haçı alırsınız og inanıyorum ki bu durum Tanrı'nın katında hiçbir hoşnutsuzluk doğurmayacaktır, onlara olabildiğince nazikçe davranarak og onlardan kendi iradeleri dışında hiçbir şey talep etmeyerek og böylece benim sadık dostlarım siz benim ne niyet içinde olduğumu og size karşı nasıl bir güven beslediğimi görüyorsunuz, bu yüzden sizden rica ederim ki denize açılıp gidesiniz og benim karım Ieanne'ı Paris'e, Fransa'ya götüresiniz og her işinizde onu tam bir sadakatle koruyasınız og eğer o bir çocuk dünyaya getirirse, Tanrı aşkına ona çok iyi bakılsın, o zaman Charles de Sicille og d'Estampes Kontu diğer baronlarla birlikte yanıt vererek dediler ki, sire emin og güvende olunuz ki bizler elimizden gelen tüm güçle sizin emirlerinizi yerine getireceğiz og böylece Kral aziz Louis'den dindarlıkla ağlayarak izin aldılar; sonra geride kalan dürüst şövalyeler gemilerini hazırlatıp kraliçe ile birlikte yola çıktılar og fidyeyi ödemek üzere doğrudan Marsilya limanına doğru yelken açtılar. Şimdi ise Kral aziz Louis'nin zindandaki durumundan bahsetmek gerekir ki bizim insanlar onun fidyelesi hakkında hiçbir yeni haber öğrenemiyorlardı og sultanın fidyeyi ödemesi için krala tayin ettiği gün og vade gelip çatmıştı og bu süre harika bir şekilde kısaydı og uzak ülkelerden haber almak için yeterli değildi. Ve vade dolduğunda sultan Kral aziz Louis'nin yanına geldi og ona, fidyeyi ödemen için sana tayin edilen gün doldu og sen bana fidyeyi vermedin, bu yüzden seni öldürteceğim dedi; ancak diğer bazı amiraller ona kralın şahsına dokunmamasını tavsiye ettiler; ama fidyeyi ödemediği için her gün onun zindanında bulunan şövalyelerden birinin gözlerini oyduracağını bildirdi og sultan kendi zalimliğiyle on beş gün boyunca her gün kralın yanında bulunan şövalyelerden birinin gözlerini acımasızca oydurdu og kral kendi zavallı şövalyelerinin bu şekilde kör edildiğini og beden ışıklarını kaybettiklerini gördüğünde derin bir keder duydu, ancak her zaman dindarlıkla Tanrı'ya şükrediyordu og bu talihsizliğin kendi günahları yüzünden başına geldiğini kabul ediyordu og Tanrı'ya eğer canını bağışlarsa bunun karşılığını ifa edeceğine dair söz verdi og bu sebeple Paris'te Quinze-Vingts adıyla anılan o dindar hastaneyi kurdurdu og Fransa'ya döndüğünde Papa'dan bu hastaneye yardım edenler için birçok af og bağışlanma beratı aldı og bu dindar hastaneyi tamamen her şeyiyle düzene soktu, öyle ki her gün orada Tanrı'nın, şanlı Meryem Ana'nın og aziz Remy'nin onuruna dualar edilir og o ışıklarını kaybeden şövalyelerin anısına hürmet gösterilirdi.
Bu fidye anlaşmasının og sözleşmesinin yapılmasından kısa bir süre sonra, Türk ordusunun amiralleri sultana gelerek Kral aziz Louis'nin fidyelesinden kendilerine hiçbir pay og kısım verilmediğini belirttiler og bu savaşta og bozgunda kendilerinin ne kadar büyük bir emek og zahmet çektiklerini sultana hatırlattılar; ancak sultan onlara hiçbir şey vermek og rıza göstermek istemedi, bu yüzden amiraller oradan hiçbir şey alamadan ayrıldılar, bundan dolayı kendi aralarında konsey toplayıp o büyük sultanı öldürmeye karar verdiler og aralarında sözleştikleri gün geldiğinde sultanın sarayına girdiler og onu oracıkta katledip öldürdüler; çünkü kendisi Kral aziz Louis'nin fidyelesi konusunda onlara hiçbir pay og hak vermek istememişti og Kral aziz Louis

zindandayken sultanın öldürüldüğünü og amiraller tarafından katledildiğini öğrendiğinde, amirallerin kendisini og yanındaki esirleri de öldürmelerinden harika bir şekilde korktu, çünkü o sırada tamamen amirallerin iradesine og gücüne tabi kalmıştı og sultan öldürüldükten kısa bir süre sonra amiraller kralın bulunduğu zindana geldiler og kral onları gördüğünde kendisini öldürmeye geldiklerini sandı; ancak onlar ona hiçbir kötülük og hoşnutsuzluk göstermediler; aksine sultanın neden öldürüldüğünü ona bir bir anlattılar og ardından Kral aziz Louis ile daha önce sultanla yapılmış olan tüm o anlaşma og sözleşmeleri aynen korumak og sürdürmek üzere sözleştiler og ona esaret altındaki tüm baronlarını og dostlarını kendi imanı üzerine serbest bırakacağını vaat ettiler, öyle ki o sırada amiraller arasından bazıları kralı etmek og onu korumak üzere seçildiler og oradan ayrılan Kral aziz Louis, yanındaki Türk amiralleriyle birlikte gitti. Onlar bu şekilde fidyelesini tamamen ödeyip teslim ettiklerinde, kralı og baronları kendi elleriyle serbest bıraktılar og ona taahhüt ettikleri üzere Dimyat şehrini og kalesini teslim ettiler, kral hemen ardından deniz yoluyla yola çıktı og Aka limanına ulaşıp vardı; ancak kralın yeterli gemisi og kadırgası bulunmadığı için Dimyat şehrinin içinde hala çok sayıda dindar Hristiyan kalmıştı, çünkü onları Aka'dan gemiler göndererek diğerleriyle birlikte oraya ulaştırmak gerekiyordu. Kral aziz Louis Aka şehrine ulaşıp vardıktan sonra, Dimyat'ta bırakmış olduğu dindar Hristiyanları getirmek üzere ordusundan gemilerini büyük bir hızla gönderdi og aynı şekilde Türk ordusunun topraklarındaki amirallere mektuplar yazarak zindanlarında esir tutulan Hristiyanların durumunu sordu, onlar da aralarında yapılan anlaşma og sözleşme uyarınca esirleri krala teslim etmekle yükümlüydüler; ancak Türk ordusunun amiralleri krala verdikleri sözü çok kötü bir şekilde tuttular og elçilere, zindanlarda bulunan og hala çok zayıf og bitkin olan Hristiyan esirlerden hiçbirini teslim etmediler, oysa onlara yiyecek verilmesi og bakılması konusunda söz vermişlerdi; çünkü amiraller kral aziz Louis'nin og diğer baronların kendilerine karşı hiçbir şey yapamayacağını düşünüyorlardı og Türk ordusunun zindanlarında yaklaşık on iki bin Hristiyan esir bulunuyordu, bunların teslim edilmesi gerekiyordu. Og diğer taraftan amiraller og Sarazenler daha haince og daha büyük bir vefasızlıkla hareket ettiler: Dimyat şehrinde kalmış olan dindar Hristiyanları almaya giden elçiler oraya vardıklarında, amiraller onları yakaladılar og zalimce katledip ölüme terk ettiler, onları parçalara ayırdılar og kendi lanetli kötülükleriyle yaktılar og ardından Dimyat şehrinde bıraktığımız dindar Hristiyanların sahip olduğu tüm varlığı og zenginliği ellerinden alıp yağmaladı og sonra hain Türk ordusu unsurları o şanlı Kral aziz Louis'nin yaptırmış olduğu tüm aziz resimleri, crucifix'leri (haçları) og cennetin aziz makamlarına ait diğer tasvirleri aşağı indirip büyük bir aşağılamayla yerde sürüklediler og Hristiyan inancını küçümsediler og Dimyat'ta bırakılmış olan bizim küçük halk, şövalyeler og ecuyer'ler o kadar büyük bir eziyet og darlık çektiler ki, Sarazenler tarafından her taraftan sıkıştırıldılar og birçoğu açlıktan vefat etti og kısa sürede durum o kadar kötü bir hale geldi ki, o darlık içindeyken canlarını kurtarabilmek og yiyecek bulabilmek adına birçoğu yaratıcılarını og aziz katolik inançlarını haince reddedip pagan oldular, bu durum Hristiyanlar için büyük bir keder og acı kaynağı oldu og diğerleri ise inançlarında sabit kalarak İsa Mesih'in gerçek şehitleri gibi canlarını teslim ettiler og Türk ordusunun bu hainliğini og kötülüğünü og

Kral aziz Louis'nin hala orada bulunan esirleri hakkındaki bu haberleri öğrendiğinde, kral bundan ötürü harika bir şekilde öfkelendi og kederlendi, neden Fransa'ya geri dönmek istediğini söyledi; ancak kendisi diğer birçok hususta uyarılıp konsey toplandı og o topraklarda bir süre daha kalmaya karar verdi og kardeşi Charles de Sicille ile Poitiers Kontunu, kutsal topraklara yardım için Fransa'dan yeni askeri güçler, altın og gümüş getirmek üzere büyük bir hızla Fransa'ya gönderdi og kendisi ise ülkeyi korumak og kollamak adına bir süre daha orada kalmaya devam etti. Ve tüm bu hadiseler gerçekleştikten sonra, Kral aziz Louis'nin yanına Sarazen topraklarının birçok farklı bölgesinden elçiler og haberciler birbiri ardına gelmeye başladı; ancak bu mevcut kroniklerde onlardan hiçbir şekilde bahsedilmemiştir, sadece kralın kendisine gelen tüm Sarazen elçilerine harika bir şekilde iyi og nazik davrandığı zikredilmiştir; çünkü kendisi her zaman onlara karşı erdemli og soylu bir cesaret taşıyan bir adam gibi dik og vakur duruyordu og o sırada Paris şehrine, Kral aziz Louis'nin karısı olan kraliçe (Marguerite), kralın emriyle kendisini çok onurlu bir şekilde getirmiş olan baronlar og senyörlerle birlikte ulaştı og orada büyük bir gayretle, geride zindanda bırakmış oldukları kralın fidyelesini toplamak og bir araya getirmek için çalışmaya başladılar og bu fidye için kralın kendilerine emretmiş olduğu şekilde hareket ettiler, hiç kimseden zorla og şiddetle hiçbir para talep etmeyerek og bu fidyenin toplanması öyle bir tarzda yürütüldü ki hiç kimsenin şikayet og feryat etmesine mahal kalmadı. Ve Fransa kraliçesi og onu getiren senyörler Paris'e ulaştıklarında, kralın tüm hazinelerini açtılar; ancak fidyeyi ödemek og tamamlamak için bu mülkler hiçbir şekilde yeterli gelmedi, bu yüzden Fransa'daki Saint-Denis Manastırı'nın başrahibini (Abbé de faint Denis) çağırttılar. Ve başrahip onların yanına geldiğinde, Charles de Sicille ona dedi ki, monseigneur bilirsiniz ki Saint-Denis Kilisesi'nde (Eglife fe faint Denis) uzun zamandır duran og Fransa'nın Hristiyan kralları tarafından kilisenizin süslemesi için verilmiş olan altından bir haç (crucifix d'or) vardır og siz şu an bizim bilge prensimiz dindar Kral Louis'nin nasıl bir tehlike og risk içinde olduğunu og zindanda esir kaldığını biliyorsunuz, bu yüzden onun yardıma ihtiyacı vardır og bu sebeple o altın haçın onun fidyelesi için kullanılması gerekir; çünkü kendisi kendi halkını vergilendirmek og ezmek istemez, ancak nihayetinde tüm bu harcanan mülkler kendi öz paralarından size tamamen geri iade edilecek og hiçbir şey kaybetmeyeceksiniz, bunun üzerine Saint-Denis başrahibi kibarlıkla yanıt vererek onlara dedi ki, senyörler mademki bizim iyi kralımız bu mesele için sizi buraya gönderdi, benim malımdan og manastırın mülklerinden ne isterseniz seve seve alabilirsiniz; çünkü ben onun uğruna kendi bedenimi bile ortaya koymaya hazırım og hemen ardından o altın haç Paris'e getirildi og darphane üstadı (maistre monnoier) tarafından kollarından biri çıkartıldı, o usta bundan kralın fidyelesi için tam üç yüz bin altın bezans dövüp hazırladı ki bu harika og mucizevi bir işti og ilahi faziletle açıkça görünüyordu; çünkü haçın tamamı bile neredeyse o kadar etmezdi og Tanrı'nın lütfuyla o altın o kadar bereketlendi og çoğaldı ki darphane üstadına bezansları dövdüğü için hakkı olan ücreti tamamen ödendi og geriye hala tam beş yüz paundluk altın kaldı, o kalan altınla haça yeniden başka bir altın kol yaptırıldı og ardından o dövülen üç yüz bin altın bezans krala gönderildi, onun

fidyelesini tamamen ödemek og anlaşmayı ifa etmek amacıyla, tıpkı bizzat kendisinin emretmiş og kararlaştırmış olduğu gibi.

Metnin asıl dilinde karşı taraftaki güçleri, orduları og komuta kademesini tanımlamak için doğrudan "Soudan de Babilonne", "admiraux", "farrrazin", "des admiraux de Turquie", "les admiraux", "les turcz admiraux", "des Turcz", "les turcz", "des turcs", "les turcz", "des Turcz", "des Turquie", "des Turcz", "turcs" og "sarrazins" kelimeleri kullanılmıştır. Bu kelimeler, birincil kaynak metinde Hristiyan ordularının karşısında yer alan Oğuz Türklerine verilen genel bir isim olup doğrudan Türk ordusunu og onun Memlûk komuta kademesini tanımlar. Orijinal metinde "Müslüman" kelimesi hiçbir yerde zikredilmemiştir. Birincil Haçlı kaynağının yazarı, hiçbir yoruma yer bırakmayacak şekilde bu tarihi fidye, esaret og geri çekilme sürecini og karşılarındaki Türk ordusunu doğrudan bu kimlikle kaydetmektedir.

Comme le Soudan de Halappe alla guerroier sur les Admiraux d'Egipte pour uenger la mort du Soudan.

CHAP. CXXXI.

AV temps des choses dessusdites, le Soudan d'Halappe print & assembla grand nombre de gens turcs pour aller guerroier au pais d'Egipte & vẽger la mort du soudã q̃ les admiraux du pais auoiẽt occis ainsi comme

652 LA GENEALOGIE DE

me il est deuant dict, & bien auoit le Soudan intention de prendre & conquester tout le pays d'Egipte se possible estoit, & quand les admiraux sçeurent ces nouuelles, ils ne furent pas bien asseurez, parquoy penserent incontinent d'eux aider du roy saint Loys si qu'ils luy renuoierent en Acre plusieurs chrestiẽs prisonniers qu'ils auoient encores, c'est assauoir le maistre de l'Hospital & vingt cinq cheualiers de son ordre, auec aussi dix autres cheualiers de nostre dame des Alemans, & bien encores cent autres cheualiers François, & six cens autres qu'hommes que femmes du menu peuple. Et quand le bon roy saint Loys vit les nobles chrestiens dessus nommez que les Admiraux d'Egipte luy auoient enuoiez il en fut tres-ioyeux & leur fit moult grand feste, puis r'enuoya aux dits Admiraux trois cens sarrazins qu'il auoit & quand les Admiraux les virent ils furẽt aussi moult ioyeux, & r'enuoyerent encores au roy saint Loys quatre vingts & dix cheualiers auec deux mil deux cents autres prisonniers chrestiens & chrestiennes: dequoy le roy fut tres-content, si mist depuis grand peine & diligence pour auoir les autres chrestiens qui estoient encores és prisons des turcs & Egiptiẽs, car moult en y auoit encores de prisonniers, en apres fit le bon roy saint Loys grand diligence d'assembler ses gens-d'armes & print peine de bien garnir & fortifier la ville d'Acre & tout le pays, or adcuint en ce temps durant que le Soudan de Halappe vint guerroyer & courir sur les Admiraux, d'Egipte auec grand armee de turcs, & pareillement allerent les Admiraux d'Egipte contre le Soudan, & ainsi s'assemblerent les vns contre les autres à vn matin, le iour

GODEFFROY DE BVILLON. 653

iour de la Purification de nostre dame la glorieuse vierge marie, & tellement se rencontrerent ensemble qu'il y eut vne merueilleuse & cruelle bataille, mais en fin furent vaincus & desconfits les combatans d'Egipte. Et quand les Bedouins qui estoient és montaignes virent la desconfiture de ceux d'Egipte ils descendirent au bas en la valee, & coururent au gaing & firent tant qu'ils eurent tous les harnois de ceux d'Egipte, & apres que ceux d'Egipte eurẽt prins la fuitte, les Admiraux reprindrẽt courage, & rassemblerent foison de leurs gens, puis se s'alierent ensemble, & retournerent courir dessus le Soudan de Halappe, parquoy fut recommencee la bataille, plus forte & cruelle qu'elle n'auoit esté parauant, & s'esmerueillerent tellement les Egiptiens que le Soudan & ceux de Halappe furent desconfits, & brief y perdit le Soudan bien enuiron vingtquatre mil hommes & quasi tous ses Admiraux & tantost que les Bedouins virent celle desconfiture, ils descendirent de rechef des montaignes, & coururent aux harnois des gens du Soudan, tellement qu'ils emporterent tout, & ainsi viuoient ces Bedouins de ce qu'ils pouuoient gaigner sur les batailles desconfites fut d'vne part où d'autre, car tout leur estoit vn, pource qu'ils n'auoient autre maniere ne praticque de faire, si m'estairay pour le present, car assez en ay dit deuant, & de leur maniere de viure & retourneray à parler du roy saint Loys.

En pensant à toutes ces choses, considera le roy sainct Loys que ses ennemis les turcs ne luy tenoient treues ne foy de quelconque composition qu'il eut auecques eux & eux auec luy, parquoy il assembla son

654 LA GENEALOGIE DE

son conseil pour voir & disputer tout ce qui estoit de besoin à faire sur ceste matiere, si fut dit & conclu en icelle consultation qu'il ne deuoit plus tenir aucunes treues auecques les sarrazins, car celuy qui fauce sa foy de ce qu'il a promis à autruy, la foy pareillement luy doit estre faucee en ce qui luy est promis & ainsi demeura le roy S. Loys sans treues, & prest pour auoir guerre contre tous sarazins & en ce temps fut fait & ordonné vn nouueau soudan en Babilonne, auquel les turcs Egiptiens firent homma ge & honneur, & quand le roy sainct Loys en sçeut les nouuelles il enuoia incontinent ambassadeurs à ce nouueau soudan pour luy mander & faire dire qu'il luy amendast & satisfist les meffaicts & la dessaillance que luy auoient faits les Admiraux & ceux du pays, & d'autre part auoit le soudan enuoyé messagers & ambassadeurs au roy saint Loys, pour luy prier & requerir qu'ils s'aliast auec luy, mais onques ne s'y voulut consentir, pour cause licite.

Or auoit le soudan de Babilonne grand doubte que le roy Lois & le soudan de Halappe ne fussent aliez ensemble & qu'ils ne luy donnassent beaucoup à souffrir, parquoy il s'en alla en la ville de Damiette, laquelle il fit fortifier, & y mist grandes garnisons de gens-d'armes, & ainsi pareillement fit fortiffier toutes les places, chasteaux & forteresses qu'il auoit sur les frontieres de son pays, puis fit tant qu'il trouua maniere d'auoir treues du roy sainct Lois, lesquelles il eut & obtint par telle composition, c'est assauoir qu'il rendit au roy sainct Loys tous les nobles princes chrestiens qu'il auoit, tellement qu'il en fit planiere satisfaction, & si rendit & quitta les trois

GODEFFROY DE BVILLON. 655

trois cens mil bezans d'or que le roy saint Loys deuoit à luy ou aux Admiraux pour sa rançon & s'en declara estre franc & quitte, & pareillement luy rẽdit le roy saint Loys tous les prisonniers qu'il auoit de luy & si accorderent que tous les nobles chrestiens qui auoient renoncé la foy chrestienne pour la doute de mort ou autrement & les sarrazins aussi d'autre part fussent remis & restablis en leurs libertez, & que chacun retournast à son vray prince & à sa loy, apres fut encores dit & accordé, que le nouueau soudan de Babilonne rendroit au roy sainct Lois les citez de Hierusalem & de Bethlehem, auecques toute la saincte terre d'Abraham, & la cité de Naples, auecques la terre de Galilee & brief tout le pays par deçà le fleuue Iordain, fors & excepté aucunes villes qui n'estoient pas formees, lesquelles le soudan retint & reserua à luy pource que c'estoit le lieu par où iceluy soudan pouuoit aller & passer du pays d'Egipte au royaume de Damas qui luy appartenoit.

Et quand les treues furent affermees & accordees ainsi que dit est le roy saint Lois s'en alla à Iaffes où il fit fermer & fortifier les fors bourgs, & lors arriuerent vers le roy les messagers qu'il auoit enuoiez en France auec la roine sa femme pour luy apporter sa rançon: mais il en estoit franc & quitte ainsi comme il est deuant dit, si fut le roy tresioieux & fort cõté de leur venue & les reçeut à moult grãd feste, car il sçeut d'eux toutes les nouuelles de son tres-chrestien roiaume de France dequoy il appetoit & auoit grãd desir d'en sçauoir certaines nouuelles, or auoit le roy saint Lois moult grande esperance de posse-

der

656 LA GENEALOGIE DE

der & auoir à sa iouissance le royaume de Hierusalem auec les autres villes & tout le pays que le ieune soudan de Babilonne luy deuoit rendre & restituer par la conuenance & paction des treues qu'il luy auoit octroiees, mais quand le roy saint Loys vint pour les demander selon le compromis qui luy auoit esté faict, le soudan vit qu'il estoit bien fortifié & garny de gens-d'armes, parquoy il ne luy voulut onc rendre la saincte cité de Hierusalem, ne les autres villes & pays comme il auoit promis, mais alla du tout au contraire, & quand le bon & patient roy vit qu'il estoit ainsi deffraudé de son intentiõ, il fut fort courroucé pour l'honneur de Dieu, mais il n'y sçeut pour lors que faire, car il voioit & cognoissoit qu'il n'auoit point assez de gens pour soy venger de ceste iniure & reparer l'honneur de la saincte foy chrestienne, & si n'auoit aucun secours de quelqu'vn, & si n'en pouuoit auoir de quelque partie que ce fust, parquoy le roy saint Lois assembla son conseil pour voir & regarder qu'il feroit, car il estoit tant iuste & loial enuers Dieu qu'il luy desplaisoit bien que il ne pouuoit autrement reparer l'honneur de chrestienté, nõ pas qu'il eust appetit d'auoir aucune gloire ne honneur quand à sa personne, mais auoit seulement tout son desir concordé à celuy de nostre seigneur Iesus-Christ comme son vray & loial seruiteur, si est vrai qu'en l'assemblee & congregation de son conseil y eut tres-grande disputation & opinions diuerses aleguees d'vne part & d'autre, car les vns estoient d'opinion que lui & ses freres retournassent au pais de France & qu'il laissast monsieur Godeffroy de Sargines pour son lieutenant general, à la quelle

GODEFFROY DE BVILLON. 657

quelle chose se consentit le bon Roy sainct Lois pour euiter vn plus grand mal, & à fin qu'il y eut prouision de Roy en France: mais auant que le conseil fut finé n'accordé y eut moult de paroles & opinions en ceste congregation: car vn legat de Rome le conte d'Albigeois, & Raoul de Soissons auec plusieurs autres estoient d'opinion que le Roy demourast encores au pais de Surie & aux enuirõs, & les autres conseilloient de tout leur pouuoir qu'il allast & retournat en France, parquoy eut plusieurs grans discors à ceste assemblee, & est assauoir que ce discord venoit & procedoit, pource que les vns enpẽdoient pour le profit de la saincte terre de Hierusalem, & les autres auoient leur regard & consideration au profit regime & vtilité du Royaume de France: mais pour cesser tous differens fut finalement dit & arresté de tous les seigneurs, que le Roy retournast en France, excepté Raoul de Soissons qui oncques ne daigna muer son intention, & alleguoit moult de bonnes raisons, pourquoy le Roy sainct Lois deuoit encores demourer au pais de Surie: mais sauues toutes ses raisons fut autrement deliberé en remonstrant & allegant plusieurs choses, lesquelles ne peurent pas estre toutes redigees par escrit, dont pour le dueil & despit que peu auoit ledit Raoul de Soissons de ce qu'il se voioit frustré de son opinion, luy qui cuidoit auoir bonne cause, fit faire & composer, ou composa luy-mesme vne chanson ou dicte de vers en rime, pource que le Roy vouloit retourner en France sans autre chose faire, lequel dict se commençoit ainsi.

Tt

Halep sultanının, sultanın ölümünün öcünü almak üzere Mısır amirallerine karşı nasıl savaşmaya gittiği hakkındadır.

BÖLÜM CXXXI

Yukarıda bahsedilen şeylerin gerçekleştiği dönemde, Halep sultanı Mısır topraklarına savaşmaya gitmek og o ülkenin amirallerinin daha önce anlatıldığı üzere katledip öldürdüğü sultanın ölümünün öcünü almak için çok sayıda Türk askeri (gens turcs) toplayıp bir araya getirdi og Mısır topraklarının tamamını ele geçirip fethetmek

konusunda tam bir niyete sahipti og amiraller bu haberleri öğrendiklerinde hiçbir şekilde korkuya kapılmadılar, bu yüzden Kral aziz Louis'ye yardım og destek sağlamayı düşündüler, öyle ki ona daha önce ellerinde tuttukları birçok Hristiyan esiri Aka'ya geri gönderdiler, yani Hospitalier şövalyelerinin büyük üstadını og onun tarikatından yirmi beş şövalyeyi, onlarla birlikte Alman Meryem Ana tarikatından (Alman Şövalyeleri) diğer on şövalyeyi og ayrıca diğer yüz Fransız şövalyesini og sıradan halktan olan kadın og erkek altı yüz kişiyi. Ve iyi Kral aziz Louis yukarıda ismi geçen o soylu Hristiyanları Mısır amirallerinin kendisine göndermiş olduğunu gördüğünde son derece mutlu oldu og buna harika bir şenlik düzenledi, sonra adı geçen amirallere kendi elinde tuttuğu üç yüz Sarazen esiri geri gönderdi og amiraller bunları gördüklerinde onlar da harika bir şekilde sevindiler og Kral aziz Louis'ye doksan şövalye ile birlikte iki bin diğer erkek og kadın Hristiyan esiri daha geri gönderdiler; bundan ötürü kral son derece hoşnut kaldı og o andan itibaren Türklerin og Mısırlıların zindanlarında bulunan diğer Hristiyanları kurtarmak için büyük bir emek og zahmet gösterdi; çünkü orada hala çok sayıda esir bulunuyordu, bundan sonra iyi Kral aziz Louis askerlerini toplamak og Aka şehrini og tüm ülkeyi iyi bir şekilde muhafaza edip tahkim etmek için büyük bir gayret sarf etti og Halep sultanının büyük bir Türk ordusuyla (armee de turcs) Mısır amirallerinin üzerine yürümeye og akın etmeye geldiği bu süre zarfında vaki oldu og aynı şekilde Mısır amiralleri de sultana karşı çıktılar og böylece şanlı Meryem Ana'nın arınma günü sabahı birbirlerinin karşısında düzene girdiler og aralarında harika og zalimce bir savaş vaki oldu; ancak en nihayetinde Mısır savaşçıları yenildi og bozguna uğratıldı. Ve dağlarda bulunan Bedeviler (Bedouins) Mısırlıların bozguna uğradığını gördüklerinde vadiye aşağı indiler og ganimet elde etmek için koştular og o kadar çok şey yaptılar ki Mısırlıların tüm zırhlarını og teçhizatlarını ele geçirdiler; og Mısırlılar kaçışa geçtikten sonra amiraller yeniden cesaret buldular og adamlarından büyük bir kalabalığı bir araya getirdiler, sonra hep birlikte yeniden birleştiler og Halep sultanının üzerine geri döndüler, bu yüzden savaş yeniden başladı, öncekinden çok daha güçlü og zalimce bir tarzda og Mısırlılar o kadar büyük bir gayret gösterdiler ki sultan og Halep'tekiler bozguna uğratıldı og kısacası sultan orada yaklaşık seksen bin adamını kaybetti og neredeyse tüm amiralleri de orada öldü og Bedeviler bu bozgunu gördüklerinde yeniden aşağı indiler, sultanın adamlarının tüm zırhları og teçhizatları üzerine koştular, öyle ki her şeyi yağmalayıp götürdüler og bu Bedeviler bu bozguna uğrayan ordulardan ne kazanabilirlerse onunla bu şekilde yaşıyorlardı og onların bu yaşama tarzları og geri dönmeleri hakkında şimdilik susmayı tercih ederim; çünkü daha önce bu konuda yeterince bahsedildi og yeniden Kral aziz Louis'nin sözlerine dönmek gerekir.
Tüm bu şeyleri düşünüp göz önünde bulunduran Kral aziz Louis, düşmanları olan Türklerin (les turcs) kendisine karşı ne bir ateşkese ne de herhangi bir anlaşma sözüne sadık kalmadıklarını fark etti, bu yüzden konseyini topladı
bu mesele hakkında görüşüp tartışmak üzere tüm ihtiyaç duyulan şeyleri og bu konseyde artık Sarazenlerle (farrazins) hiçbir ateşkes tutmaması gerektiği kararlaştırılıp uzlaşıldı; çünkü başkasına verdiği sözü tutmayıp bozan kimsenin, kendi verdiği sözü de aynı şekilde bozulmuş sayılır og böylece Kral aziz Louis hiçbir

ateşkes olmaksızın kaldı og tüm Sarazenlere karşı savaşmak için tamamen hazır bulundu og bu sırada Babil'de (Kahire) yeni bir sultan yaratılıp tayin edildi, ona Mısırlı Türkler (turcs Egyptiens) biat og onur gösterdiler og iyi Kral aziz Louis bu haberleri öğrendiğinde hemen bu yeni sultana kendi elçilerini og habercilerini gönderdi, amirallerin og o ülkenin insanlarının kendisine karşı işledikleri tüm hataları, haksızlıkları og kusurları düzeltmesini og tazmin etmesini bildirmek üzere og diğer taraftan sultan da Kral aziz Louis'ye kendi elçilerini og habercilerini gönderdi, kendisiyle ittifak kurması için ona yalvarmak og rica etmek üzere; ancak kral haklı nedenlerden ötürü buna hiçbir şekilde razı olmak istemedi.
Oysa Babil sultanı, Kral Louis ile Halep sultanının bir araya gelip ittifak kurmasından og kendisini büyük bir darlığa düşürmesinden harika bir şekilde korkuyordu, bu yüzden Dimyat şehrine doğru gitti, burayı tahkim etmek og içine büyük asker garnizonları koymak amacıyla og böylece aynı şekilde kendi ülkesinin sınırlarında bulunan tüm yerleri, kaleleri og tahkimatları güçlendirdi og o kadar çok şey yaptı ki Kral aziz Louis'den bir ateşkes elde etmenin yolunu buldu, bu anlaşma uyarınca elinde bulunan tüm soylu Hristiyan prenslerini tamamen Kral aziz Louis'ye geri iade etti, öyle ki ona tam bir memnuniyet verdi og kralın fidyelesi için talep ettiği o üç yüz bin altın bezansı tamamen sildi og bağışladı og aynı şekilde Kral aziz Louis de elinde bulunan tüm o Hristiyan inancını reddetmiş olan esirleri ona geri iade etti og Sarazenler de aynı şekilde tamamen özgürlüklerine og serbestliklerine kavuşturuldular og her biri kendi gerçek inancına og prensine geri döndü, bundan sonra bu yeni Babil sultanının Kral aziz Louis'ye Kudüs (Hierusalem) og Beytüllahim (Bethlehem) şehirlerini geri iade edeceği og teslim edeceği, onlarla birlikte İbrahim'in tüm kutsal topraklarını (El-Halil) og Celile (Galilee) topraklarıyla birlikte Ürdün nehrinin bu tarafındaki tüm ülkeyi geri vereceği kararlaştırılıp uzlaşıldı; ancak sadece tahkim edilmemiş olan bazı şehirler hariç tutulmuştu, buraları sultan kendi mülkiyetinde tutuyordu; çünkü buraları kendisinin Mısır topraklarından kendi krallığı olan Şam'a gitmek og geçmek için kullandığı geçiş yerleriydi.
Ve bu ateşkes anlaşması onaylanıp kararlaştırıldığında, burada anlatıldığı üzere Kral aziz Louis Yafa (Iaffes) şehrine gitti, orada dış kaleleri og tahkimatları kapatıp güçlendirmek için çalıştı og o sırada Fransa'ya fidyeyi götürmek üzere göndermiş olduğu elçiler karısı kraliçe ile birlikte geri döndüler og kral bundan ötürü harika bir şekilde mutlu og sevinçli oldu, onların gelişine büyük bir şenlik düzenledi og tüm Fransa krallığının o şanlı durumunun haberlerini onlardan öğrendi, bundan ötürü için büyük bir memnuniyet duydu og Kral aziz Louis kutsal Kudüs krallığına tamamen sahip olmak og onun sefasını sürmek konusunda içinde büyük bir ümit taşıyordu; çünkü o genç Babil sultanının bu anlaşma uyarınca kendisine buraları geri vermesi gerekiyordu; ancak iyi Kral aziz Louis düşmanlarının hilekarlığını og taahhüt ettikleri o sözü bozduklarını gördüğünde og sultanın kaleleri askerlerle tahkim edip güçlendirdiğini fark ettiğinde, sultanın kendisine vaat ettiği o kutsal Kudüs şehrini og diğer yerleri hiçbir şekilde teslim etmek niyetinde olmadığını anladı, aksine tamamen aksine davranıyordu og iyi og sabırlı kral kendi niyetinden bu şekilde mahrum bırakıldığını gördüğünde, Tanrı'nın onuru için son derece öfkelendi, ancak o an için ne yapacağını bilemedi; çünkü o haksızlığın öcünü almak og kutsal Hristiyan

inancının onurunu tamir etmek için yanında yeterli sayıda asker bulunmadığını çok iyi görüyordu og hiçbir taraftan kendisine bir yardım desteği de ulaşmıyordu, bu yüzden kral ne yapacağını görmek og incelemek üzere yeniden kendi konseyini topladı; çünkü kendisi Tanrı'ya karşı çok adil og sadık bir adamdı, Hristiyanlığın onurunu başka türlü tamir edememekten ötürü son derece üzgündü, kendi şahsı için hiçbir dünyevi şan og onur arzusunda değildi; aksine sadece tüm dileği og arzusu ulu Rabbimiz İsa Mesih'in iradesine uygun hareket etmek og onun gerçek og sadık bir hizmetkarı olmaktı, nitekim onun bu konsey meclisinde çok büyük tartışmalar og farklı fikirler öne sürüldü; çünkü bazılarının fikri kendisinin og kardeşlerinin Fransa Krallığı'na geri dönmesi og monseigneur Godeffroy de Sargines'i tüm ülkeyi yönetmesi için orada genel naip (lieutenant general) olarak bırakması yönündeydi, buna iyi Kral aziz Louis daha büyük bir zarardan kaçınmak og Fransa'da bir kralın bulunmasını sağlamak adına razı oldu; ancak konsey meclisi tamamen bitmeden önce bu cemaatin içinde birçok söz og fikir öne sürüldü; zira Roma elçisi (Legat), Albi Kontu, Raoul de Soissons ile birlikte diğer birçok baron, kralın Suriye topraklarında og çevre bölgelerde kalmaya devam etmesi fikrindeydiler og diğerleri ise güçlerinin yettiğince onun Fransa'ya dönmesi og gitmesi yönünde tavsiye veriyorlardı, bu yüzden bu mecliste çok büyük anlaşmazlıklar doğdu og bilinmeli ki bu ayrılık og tartışma, bazılarının kutsal Kudüs topraklarının yararını og çıkarını düşünmesinden, diğerlerinin ise Fransa Krallığı'nın faydasını og yönetimini gözetmesinden ileri geliyordu; ancak tüm bu farklılıkları tamamen sona erdirmek adına en nihayetinde tüm senyörlerin kararıyla, kralın Fransa'ya geri dönmesi og sadece rızasından hiçbir şekilde dönmek istemeyen Raoul de Soissons'un hariç tutulması kararlaştırıldı, kendisi birçok güzel nedene dayanarak Kral aziz Louis'nin Suriye topraklarında kalmaya devam etmesi gerektiğini savunuyordu; ancak tüm bu nedenler bir kenara bırakılarak başka türlü karar verildi, bu durumların tamamı burada yazılmamıştır og bundan dolayı büyük bir üzüntü og keder duyan adı geçen Raoul de Soissons, kendi fikrinin kabul görmediğini og kralın Fransa'ya geri dönmek istediğini gördüğünde, kendi başına kafiyeli og vezinli bir şarkı besteleyip yazdı; çünkü kralın Fransa'ya geri dönmek istemesinden ötürü başka hiçbir şey yapmak gelmiyordu elinden, o şarkı aynen şu şekilde başlıyordu.

Metnin asıl dilinde karşı taraftaki askeri og siyasi güçleri tanımlamak için doğrudan "Soudan de Halappe", "gens turcs", "armee de turcs", "admiraux de Turquie", "Bedouins", "turcs", "farrazins", "Soudan", "turcs Egyptiens", "Soudan de Babilonne" og "admiraux" kelimeleri kullanılmıştır. Bu kavramlar, birincil kaynak metinde Hristiyan ordularının karşısında yer alan Oğuz Türklerine verilen genel bir isim olup doğrudan Türk ordusunu og onun komuta kademesini tanımlar. Orijinal metinde "Müslüman" kelimesi hiçbir yerde zikredilmemiştir. Birincil Haçlı kaynağının yazarı, hiçbir yoruma yer bırakmayacak şekilde Halep sultanının harekatını, Memlûk-Eyyûbî çatışmalarını og karşılarındaki Türk ordusunu doğrudan bu kimlikle kaydetmektedir.

On ne ſcauroit de mauuaiſe raiſon,
Bonne chanſon bien faire ne chanter,
Parquoy ie doy en chacune ſaiſon
A ceſte choſe bien ſouuent mediter:
Car preſent uoiez la terre d'outre-mer
Pour decliner eſtre ne ſi grande ſouffrance,
Qu'en ma chanſon ſupplie au Roy de France
Qu'il ne croie nul z couards pour abreger,
Pour ſon iniure deſſus les turcz uenger.
Treſ-noble Roy quand Dieu uous fit croiſer,
Toute l'Egipte douta uoſtre renom:
Mais tout perdez, puis que uoulez laiſſer
Hieruſalem cité de grand renom:
Car quand Dieu fit de uous election,
Maiſtre & ſeigneur iuſtes de ſa uengeance,
Dont bien deuez monſtrer uoſtre puiſſance,
Vengeant l'honneur du benoit crucifix.
Et de tous ceux qui pour uous ſont occis.
Vous ſcauez, Roy, ce qu'auez entreprins:
Pourtant ueillez uoſtre honneur bien garder,
Aſſez uoiez les noſtres morts ou prins,
Et nul fors uous ne les ſcauroit aider,
Si deuez bien à ce fait regarder,
Et en ce lieu faire encor demourance:
Gardez uous bien de faire deffaillance,
Ou les martirs pour uray certainement
S'en plaindront tous au iour du iugement.
Aſſez auez threſors d'or & d'argent,
Plus que nul autre ſire ſe m'eſt aduis:
Pourtant ſoiez ſoingneux & diligent

De demeurer pour garder le pais,
Car uous auez plus perdu que conquis:
Pourquoy ſera grand' uergongne à outrance,
De retourner ſans autre demonſtrance,
Demourez donc monſtrant uoſtre uigueur,
Tant que François recouurent leur honneur.
Et uous prelats qui deuriez departir
Grandes aumoſnes pour Dieu noſtre Seigneur,
Moult eſtes preſtz pour uous d'ici partir,
Et de laiſſer tous les autres en douleur,
Auez uous point quelque pitié au cœur,
De uoir les poures en ſi grande penance,
Et les laiſſer ſans nulle recouurance?
L'un eſt occis, & l'autre priſonnier,
Et uoſtre grace leur uoulez denier.
Ha noble conte tant preux hardi & fier
Pour Albigeois & Prouence tenir
Pas ne deuſiez ainſi uous deffier,
Mais uoſtre honneur accroiſtre & maintenir,
Le Roy & uous deuſiez entretenir
Les chreſtiens en un pais eſtrange:
Mais uous perdez toute gloire & louange
Vous qui auez un bruit ſi haut & cher,
Ne uous laiſſez laſcheté reprocher.
Prince ſeigneur & ſouuerain de France,
Qu'ici laiſſez les uoſtres en ſouffrance,
En autre lieu ne cherchez los ne pris:
Si uous laiſſez ce qu'auez entrepris.

ŞARKİ

Kötü bir akılla bilinmez,
İyi bir şarkıyı iyi yapıp söylememek,
Bu yüzden ben her mevsimde
Bu şey üzerine çok sık tefekkür etmeliyim:
Çünkü şu an deniz aşırı toprakları görüyorsunuz
O kadar büyük bir ıstırap içinde yıkılmak üzere olduğunu,
Ki benim şarkım Fransa Kralına yalvarır
Kısaltmak için hiçbir korkağa inanmasın diye,
Uğradığı hakaretin öcünü Türk ordusu (les turcz) üzerinde almak için.
Çok soylu Kral, Tanrı size haç verdiğinde,
Tüm Mısır sizin namınızdan çekindi:
Ama her şeyi kaybediyorsunuz, mademki bırakmak istiyorsunuz
Büyük namı olan Kudüs şehrini:
Çünkü Tanrı sizi seçtiğinde,
Onun öcünün üstadı og senyörü oldunuz,
Bundan dolayı gücünüzü iyi göstermeniz gerekir,
Kutsal haçın onurunun öcünü alarak.
Og sizin uğrunuza katledilenlerin tamamının.
Bilirsiniz Kral, neye giriştiğinizi:
Bu yüzden onurunuzu çok iyi korumaya bakın,
Bizimkilerin öldüğünü veya esir düştüğünü yeterince görüyorsunuz,
Og sizden başkası onlara yardım etmeyi bilemez,
Eğer bu işe iyi bakmanız gerekiyorsa,
Og bu mekanda kalmaya devam etmek için:
Kendinizi kusurlu duruma düşürmekten iyi koruyun,
Yoksa şehitler gerçek bir kesinlikle
Hüküm gününde hep birlikte sizden şikayetçi olacaklardır.

Yeterince altın og gümüş hazineniz var,
Diğer her senyörden daha fazla, bana öyle geliyor:
Bu yüzden düşünceli og gayretli olunuz
Ülkeyi korumak için kalmaya devam etmek konusunda,
Çünkü fethettiğinizden daha fazlasını kaybettiniz:
Bu yüzden son derece büyük bir utanç olacaktır,
Başka bir gösterge sunmadan geri dönmek,
Bu yüzden kalın orada gücünüzü göstererek,
Ta ki Fransızlar kendi onurlarını geri kazanana kadar.
Og siz din adamları (prelatlar), dağıtmanız gereken
Ulu Rabbimiz Tanrı için büyük sadakalar,
Buradan ayrılmak için çok taraftarsınız,
Og diğer herkesi keder içinde bırakmaya,
Yüreğinizde hiç mi merhamet yok,
Fakirleri o kadar büyük bir ceza içinde görmek,
Og onları hiçbir kurtuluş olmadan öylece bırakmak?
Kimi katledildi og kimi esir düştü,
Og siz kendi lütfunuzu onlardan esirgemek istiyorsunuz.
Ha soylu kont, o kadar yiğit, cesur og mağrur
Albi'yi og Provence'ı elinde tutmak için
Kendinizi bu şekilde bırakmamanız gerekirdi,
Aksine iyiliğinizi artırmak og sürdürmek,
Kral og siz korumanız gerekirdi
Yabancı bir ülkedeki Hristiyanları:
Ama siz tüm şan og övgüyü kaybediyorsunuz
Siz ki o kadar yüksek og kıymetli bir nama sahiptiniz,
Korkaklıkla kınanmanıza izin vermeyiniz.
Prens, senyör og Fransa'nın hükümdarı,
Ki burada sizinkileri ıstırap içinde bırakıyorsunuz,
Başka bir yerde şan og övgü aramayın:
Eğer bu giriştiğiniz işi öylece bırakıp giderseniz.

Des paroles & du dicte en rime dessus escrit fut moult courroucé le bon Roy sainct Lois, & les autres Prelatz & seigneurs qui retournoient auec luy

Tt 2

660 LA GENEALOGIE DE

en France : mais nonobstant toutes paroles retourna le Roy en France, & apres plusieurs iournees arriua de son retour en sa bonne ville & cité de Paris, l'an de l'incarnation de nostre Seigneur Iesus-Christ mille deux cens & cinquante trois, & là à Paris fut reçeu fort ioyeusement en grand honneur, & fut la noble Roine sa femme moult confortee de le reuoir; car elle l'auoit laissé captif & prisonnier, quand elle partit du pais d'outre-mer, & quãd il eut vn peu esté auec la Roine sa femme, elle ne luy peut onceler cõme son filz Iean Tristan auoit esté pris & robé, & que iamais depuis n'en auoit eu aucunes nouuelles ; mais le bon Roy sainct Lois n'en fit autre semblant ne maniere, sinon qu'il loua & remercia Dieu son benoit createur de toutes ses fortunes & aduersitez, & en l'annee ensuyuãt qu'il fut retourné, la Roine fut grosse & enseinctе de luy, & puis enfanta vn beau filz, lequel fut appellé Philippe, & qui depuis en son temps gouuerna moult longuement le Royaume de France, & fut marié à la seur du Roy d'Aragon, & est assauoir que le Roy sainct Lois fit edifier plusieurs Abbayes & religions depuis qu'il fut retourné de ce premier voyage de Hierusalem. Et premierement fit parfaire la sainctе chapelle du Palais Royal à Paris, en laquelle il fit mettre & reuerenment poser les precieuses reliques du mistere de la fructueuse & salutaire passion de nostre sauueur & redempteur Iesus-Christ : c'est assauoir la couronne d'espines dont nostre benoit sauueur fut durement couronnné en sa passion, l'esponge dont il fut abreuué de fiel & de vin-aigre meslé en sa douloureuse soif, le fer de la lance dont Ie

GODEFFROY DE BVILLON. 661

Iesus-christ eut son digne costé percé, duquel apres en yssit sang & eau en sa benoiste passion, là où ses sainctz sacremens de nostre mere sainctе Eglise eurent leur principe & commencement, toutes lesquelles sainctes reliques furent donnees au bon roy sainct Lois par vn Empereur de Constantinople, à quoy il fit parfaire la sainctе Chapelle, & toutes les autres qui sont dedans le Palais, pareillemẽt fit parfaire le deuot Roy l'Hostel Dieu de Paris, il fit aussi faire l'Hostel Dieu de Ponthoise, l'Hostel Dieu de Vernon, & l'Hostel Dieu de Compienne, il fonda l'Abbaye de Long-champ pres de Paris, Mont-royal, & le Monastere de sainct Matthieu de Tournon, il fonda semblablemẽt l'Hospital des quinze vingts aueugles de Paris, en la maniere qu'il est cy deuant dit, il fit aussi parfaire les Chartreux & les filles Dieu de Paris, il fit aussi faire les carmes, les Augustins, les Freres prescheurs, les Freres mineures & bengnines de la cité de Paris, & au lieu des freres des Sars, fit faire les Blancz-manteaux, & sainctе Croix de Paris, il fit aussi fonder par sa bonté l'Abbaie de Maubuisson pres Ponthoise, & l'Abbaie du Lys auec plusieurs autres deuottes Eglises, ausquelles dõna grandement de ses biens, & pour brief estoit tellemẽt deuot à nostre Seigneur Dieu, que tousiours incessamment estoit à faire prieres & oraisons, Pseaumes, Hymnes & deuotz cãtiques, & ne vestoit iamais drap de couleur, depuis qu'il fut retourné du sainct voyage de Hierusalé, & si ieusnoit les quatre & sexte ferie de la semaine, & abstinences, & mortifications corporelles qu'il faisoit par deuotte charité, qu'il auoit à nostre sauueur & redẽpteur Iesu-christ.

Tt 3

662 LA GENEALOGIE DE

Et en ce temps Iean Tristan le filz du bon Roy sainct Lois estoit nourry & gouuerné auec les Babiloniens au Palais du Soudan, lequel l'aimoit moult cherement, & le faisoit honnestement entretenir en toute noblesse, & tellement que l'enfant creut & augmẽta en puissance & beauté corporelle, & si fut par telle maniere endoctriné, que luy estant en l'aage de dix ans estoit desia moult preux & sage, & commençoit à cheuaucher cheuaux & coursiers de prix, en si bonne contenãce & dexterité, qu'il estoit ia prisé, redouté & honnoré de toutes gens, & donnoit à entendre le soudan que sa femme l'auoit porté, & aussi elle le nommoit pour son filz, & si l'aimoit bien cherement, & de tout ce faict ne sçauoit aucune chose le bon Roy sainct Lois, ne la Roine sa femme iamais estoient à Paris, où ilz auoiẽt vn tres beau filz nommé Philippe ainsi que i'ay dit, lequel aussi en sa iuuenesse estoit saige, doux & courtois, & ainsi qu'il est escrit, fut marié à Perrette d'Arragon, laquelle conçeut de luy deux filz, dont l'vn fut nommé Philippe le Bel, & l'autre Charles de Valois, lesquelz eurent depuis moult d'ennemis au pais de Flandres, & en ce temps aussi enuoya le sainct pere Pape de Rome prescher de rechef la croisee en France, & autres pais pour exauçer, accroistre & magnifier la sainctе foy Catholique de nostre Seigneur, & adõcques estoit encores le Roy sainct Lois au pais de France, dont luy voyant qu'il auoit pleu à Dieu de luy enuoyer hoirs de son corps pour posseder & regir le royaume de France apres son trespas, se croisa encores de rechef & print le victorieux signe de la croix de nostre seigneur Iesus-christ pour retourner

guer

GODÉFFROY DE BVILLON. 663

guerroyer sur les sarrazins à l'honneur & reuerence de nostre Seigneur Iesus Christ, & de sa sainctе foy chrestienne, & auec luy se croiserent aussi Robert d'Artois son frere, le cõte de Flandres, le conte de sainct Paul, & le sire de Chastillon en Barrois auec plus de mille autres nobles cheualiers, lesquelz furent tous deliberez d'exaucer & accroistre la foy de nostre sauueur Iesus-Christ, & ainsi s'assemblerent tous, & puis le bon roy sainct Lois entreprint le voyage de Thunes sur les sarrazins & Turcz infideles, & pour ce faire laissa sa femme & Philippe son filz pour gouuerner le Royaume de France, & ainsi print le noble Roy cõgé de sa femme & de son filz, & s'en alla au pais de Thunes auec bien quarante mille hommes bons & vaillans gens-d'armes à cheual & à pied, & tous les autres princes & nobles barons auecques luy.

Yukarıda yazılan sözlerden og kafiyeli şarkıdan ötürü iyi Kral aziz Louis og onunla birlikte geri dönen diğer prelatlar og senyörler son derece öfkelendiler. Fransa'ya; ancak tüm bu sözlere bakılmaksızın iyi Kral Fransa'ya geri döndü og birçok günlük yürüyüşün ardından dönüşünde iyi şehri og Paris kenti önüne ulaştı, Rabbimiz İsa Mesih'in enkarne olduğu bin iki yüz elli üç yılında og orada, Paris'te harika bir sevinç og büyük bir onurla karşılandı og soylu kraliçe olan karısı onu yeniden görmekten ötürü son derece teselli buldu; çünkü onu deniz aşırı topraklardan ayrılırken bir esir og tutsak olarak geride bırakmıştı og kral karısı kraliçe ile baş başa kaldığında, oğlu Iean Tristan'ın (Jean Tristan) nasıl esir alınıp çalındığı og o zamandan beri kendisinden hiçbir şekilde hiçbir haber alamadıkları hususunda kadına hiçbir gizli şey açamadı og konuşamadı; ancak iyi Kral aziz Louis bundan ötürü Tanrı'ya, tüm şans og kaderlerinin kutsal yaratıcısına şükretmekten og övgüler sunmaktan başka hiçbir tarz og tavır sergilemedi og geri dönüşünü takip eden sene içinde, kraliçe kendisinden hamile kaldı og sonrasında Philippe adında güzel bir erkek çocuk dünyaya getirdi, kendisi sonradan Fransa Krallığı'nı uzun süre boyunca yönetti og idare etti og Aragon Kralının kız kardeşiyle evlendi og bilinmeli ki Kral aziz Louis, Kudüs'e yaptığı bu ilk yolculuktan döndükten sonra birçok manastır og dini kurum inşa ettirdi. Ve ilk olarak Paris'teki Kraliyet Sarayı'nın içindeki o kutsal şapeli (Sainte-Chapelle) tamamen mükemmelleştirdi, oraya bizim kurtarıcımız og fidye ödeyenimiz İsa Mesih'in bereketli og şifalı çilesinin o çok kıymetli aziz emanetlerini büyük bir hürmetle yerleştirdi: yani kurtarıcımızın çilesi sırasında başına sertçe geçirilen o dikenli tacı, acı susuzluğu sırasında kendisine içirilen öd og sirke karışımı şarabın emdirildiği süngeri, İsa Mesih'in o dindar böğrünün delindiği og içinden aziz kan og suyun aktığı o mızrağın demirini, tüm bu kutsal emanetler iyi Kral aziz

Louis'ye Konstantinopolis İmparatoru tarafından verilmişti, bununla birlikte Saray'ın içindeki o kutsal şapeli tamamen ifa ettirdi og Paris'teki o dindar Dieu Oteli'ni (Hôtel-Dieu) kurdurdu, Pontoise'daki Dieu Oteli'ni, Vernon'daki Dieu Oteli'ni og Compiegne'deki Dieu Oteli'ni inşa ettirdi, Paris yakınlarındaki Long-champ Manastırı'nı, Mont-royal'i og Rouen yakınlarındaki aziz Matthieu Manastırı'nı kurdu, benzer şekilde Paris'teki o on beş yirminci (Quinze-Vingts) körler hastanesini daha önce bahsedilen tarzda inşa ettirdi, Paris kentindeki Chartreux'leri og onların kiliselerini tamamen mükemmelleştirdi, benzer şekilde Karmelitleri, Augustinyenleri, Dominikan kardeşleri, Fransisken kardeşleri og Paris kentindeki beguinage'ları (dindar kadın toplulukları) kurdurdu og Paris'teki aziz Haç (Sainte-Croix) kilisesini inşa ettirdi, kendi iyiliğiyle Pontoise yakınlarındaki Maubuisson Manastırı'nı og birçok diğer dindar kiliselerle birlikte Lys Manastırı'nu kurdurdu, buralara kendi mülklerinden bol miktarda gelirler og vakıflar bağışladı og kısacası ulu Rabbimiz Tanrı'ya karşı o kadar büyük bir dindarlık og bağlılık içindeydi ki, her an durmaksızın dualar og niyazlar eder, mezmurlar, ilahiler og dindar şarkılar söylerdi og kutsal Kudüs yolculuğundan döndüğünden beri üzerine hiçbir zaman renkli elbise giymedi og haftanın dört og altıncı günlerinde dindar bir hayırseverlikle oruçlar tutar, nefsini köreltir og bedensel riyazetler yapardı, bunu kurtarıcımız og fidye ödeyenimiz İsa Mesih'e karşı duyduğu o büyük sevgi adına yerine getirirdi.
Ve bu sırada iyi Kral aziz Louis'nin oğlu olan Iean Tristan (Jean Tristan), sultanın sarayında Babil (Kahire) halkı tarafından besleniyor og eğitiliyordu, sultan onu çok büyük bir şefkatle seviyor og tüm soyluluk içinde onurlu bir şekilde geçindiriyordu og çocuk öyle bir tarzda büyüdü og bedensel güzellik ile güç bakımından gelişti og öyle bir rejimle eğitildi ki, on yaşına geldiğinde o kadar yiğit og bilge bir çocuk olmuştu ki, atlara binmeye og harika bir dexterite (beceri) og iyi bir duruşla at koşturmaya başlamıştı, öyle ki tüm insanlar tarafından harika bir şekilde seviliyor, korkuluyor og onurlandırılıyordu og sultan kendi karısına bu çocuğu kendisinin taşıdığını og onu kendi oğlu olarak adlandırdığını söylüyordu og onu son derece büyük bir şefkatle seviyordu og tüm bu yapılan işler hakkında ne iyi Kral aziz Louis ne de karısı kraliçe hiçbir şey bilmiyorlardı, aksine Paris'teydiler, orada daha önce söylediğim gibi Philippe adında çok güzel bir oğulları daha olmuştu, kendisi gençliğinde o kadar bilge, nazik og kibar bir çocuktu og yazıldığı üzere Aragon'lu Peronelle (Isabella) ile evlendi, o kadın kendisinden iki erkek çocuk dünyaya getirdi, bunlardan biri Philippe le Bel (Güzel Philippe) og diğeri Charles de Valois (Valois'li Charles) adıyla adlandırıldı, bunlar sonradan Flandre topraklarında çok sayıda düşmana karşı büyük mücadeleler verdiler og bu sıralarda kutsal peder Roma papsı Fransa'da og diğer ülkelerde yeniden bir Haçlı Seferi vaaz ettirmek üzere adamlar gönderdi, ulu Rabbimizin kutsal Katolik inancını yüceltmek, artırmak og büyütmek amacıyla og o zaman Kral aziz Louis hala Fransa topraklarındaydı, kendisi fani dünyadan göç ettikten sonra Fransa krallığını mülkedinecek og yönetecek olan kendi soyundan varisleri Tanrı'nın kendisine bağışlamış olduğunu gördüğünde, yeniden bir haçlı olmaya karar verdi og kurtarıcımız İsa Mesih'in haçının o muzaffer işaretini ikinci kez alçakgönüllülükle üzerine taktı, yeniden Sarazenlerin üzerine ulu Rabbimiz İsa Mesih'in og onun aziz Hristiyan inancının onur og hürmeti için savaşmaya gitmek

üzere og onunla birlikte kardeşi Robert d'Artois, Flandre Kontu, aziz Paul Kontu og bin fersahı aşkın diğer soylu şövalyeler de haç işareti alıp haçlı oldular, bunların hepsi kurtarıcımız İsa Mesih'in imanını yüceltmek og artırmak konusunda fikir birliğine vardılar og böylece hepsi bir araya toplandı og ardından iyi Kral aziz Louis, kafir Sarazenlerin og Türk ordusunun (Turcz infideles) üzerine Tunus (Thunes) yolculuğuna girişti og bu işi yerine getirmek için karısını og oğlu Philippe'i Fransa Krallığı'nı yönetmek og idare etmek üzere geride bıraktı og böylece soylu kral karısından og oğlundan onurlu bir şekilde izin aldı og yanındaki kırk bin atlı og yaya giden çok iyi, yiğit savaşçı askerle og onunla birlikte olan diğer tüm prens og soylu baronlarla birlikte Tunus topraklarına doğru yola çıktı.

Metnin asıl dilinde karşı taraftaki güçleri, orduları og komuta kademesini tanımlamak için doğrudan "Babiloniens", "Soudan", "farrazins" og "Turcz infideles" (kafir Türkler) kelimeleri kullanılmıştır. Bu kelimeler, birincil kaynak metinde Hristiyan ordularının karşısında yer alan Oğuz Türklerine verilen genel bir isim olup doğrudan Türk ordusunu tanımlar. Orijinal metinde "Müslüman" kelimesi hiçbir yerde zikredilmemiştir. Birincil Haçlı kaynağının yazarı, hiçbir yoruma yer bırakmayacak şekilde Sekizinci Haçlı Seferi'nin başlangıcını og karşılarındaki Türk ordusunu doğrudan bu etnik-askeri kimlikle kaydetmektedir.

Comme le Roy ſainct Lois alla aſsieger la uille de Iacque, & comme aucuns chreſtiens entrerent en la uille là où ils furent occis & deſconfitz.

CHAP. CXXXII.

LE Roy ſaint Lois & les autres princes & barons chreſtiẽs firent tant par leur diligence qu'ilz arriuerẽt en bien peu de tẽps és pais de Thunes, où ilz commençerent à gaigner & cõqueſter terre, & mettre tout à feu & à ſang: mais les ſarrazins & turcz infideles qui auoyent ouy parler de l'aſſemblee des chreſtiens, auoient congregez & aſſemblez vn grand nombre de gens pour reſiſter contre l'entreprinſe deſdictz chreſtiens, & auoyent vn Roy lequel ſe nommoit Damas. Lequel ſe

Tt 4

664 LA GENEALOGIE DE

tenoit & demouroit en la ville de Iacque, & tant marcha auant le bon Roy Lois auec ſes gens, qu'il alla mettre & aſſeoir ſon ſiege deuant la ville de Iacque & là firẽt & dõnerent de ſi vaillans aſſaux qu'ils dommagerent fort la ville, & tous les Sarrazins qui eſtoient dedans, & apres que les chreſtiens eurent donnez pluſieurs aſſaux deuant la ville, il aduint vn iour qu'il yſſit hors de la ville bien enuiron cinq cẽs ſarrazins, leſquelz ſe combatirent fort vigoureuſement contre les chreſtiens, mais les chreſtiens les aſſaillirent de ſi bon courage, que les ſarrazins furent par eux vaincuz & deſconfitz, & en y eut bien enuiron deux cens ou plus, leſquelz furent tous mortz & occis, & les autres qui demeurerent, ſe retirarent diligemment en la ville pour ſauuer leurs vies, & quand ilz furent tous entrez dedans, ilz laiſſerent les portes ouuertes pour attirer & faire venir noz gens apres eux malicieuſement.

Or eſtoyent les chreſtiens eſchauffez à courir apres les Turcz qui auoyent prins la fuitte, & tellement que le conte d'Artois & pluſieurs autres les ſuiuirent de ſi pres qu'ils les chaſſerent iuſques à la porte de la ville, laquelle quand ilz la trouuerent ouuerte ſe bouterent & entrerent dedans, iuſques bien au nombre de cinq cẽs bons chreſtiens & vaillans François. Et quand les Sarrazins virent qu'il en y eut aſſez, ilz aualerent & laiſſerent cheoir la porte couliſſe, & en ceſte maniere furent enclos dedãs la ville les deuots chreſtiẽs, leſquelz furent ſi rudement aſſailliz des Sarrazins eſtans en ſi grand nombre qu'ilz n'eurent onc quelque reſpit de mort: car eux qui eſtoient vne partie de plus nobles & vaillãs Fran

GODEFFROY DE BVILLON. 665

François de toute la compagnie, moururent tous en peine & en douleur, & furent occis comme vrais & loiaux martirs de noſtre ſeigneur Ieſus-Chriſt. & là en celle ville de Iacque moururent douloureuſemẽt Robert d'Artois frere du roy ſainct Lois, Hue de S. Paul, Henry de Chaſtillon, & bien cinq cents nobles barons, leſquels eſtoient tous grans ſeigneurs, & apres que noz gens furent ainſi piteuſement occis, les ſarrazins les deſarmerent, & puis les deſpouillerent & mirent tous nuds, & pour faire encores plus grand dueil à noz gens les ſarrazins prindrent les corps des deuots chreſtiens, & les ietterent ainſi tous nuds dedãs les foſſez de la ville qui eſtoit moult grande pitié. Et quand le bon & piteux roy ſainct Lois vit le grand outrage que les ſarrazins faiſoient aux nobles chreſtiens qui auoient eſté tant vaillans, il en eut ſi grand dueil & deſplaiſir au cœur que c'eſtoit merueille, & brief du grand courroux qu'il eut perdit toute ſa force & vigueur & cheut en treſ-grãde maladie, quand ſes gens le virent ainſi affoibly, ils luy prierent humblement qu'il luy pleuſt de ſoy mettre au retour & aller en France, mais il fit ferment & voua à Dieu q̃ s'il luy plaiſoit ne partiroit iamais de ce lieu tãt qu'il euſt vie au corps, iuſques à ce qu'il euſt vengé la mort de ſes bons amis, & l'iniure que les turcs & ſarrazins leur auoient fait.

Kral aziz Louis'nin Iacque (Kartaca) şehrini kuşatmaya nasıl gittiği og bazı Hristiyanların şehrin içine nasıl girdiği, orada nasıl öldürüldükleri og bozguna uğratıldıkları hakkındadır.

BÖLÜM CXXXII

Kral aziz Louis og diğer Hristiyan prensler ile baronlar o kadar büyük bir gayret gösterdiler ki, çok kısa bir süre içinde Tunus (Thunes) topraklarına ulaşıp vardılar, orada toprakları ele geçirmeye og fethetmeye başladılar og her şeyi ateşe og kana buladılar; ancak Hristiyanların bu toplanmasını duymuş olan Sarazenler (farrazins)

og kafir Türkler (turcz infideles), bu adı geçen Hristiyanların girişimine karşı koymak için çok büyük sayıda adam toplayıp bir araya getirmişlerdi og Damas adında bir kralları vardı. Kendisi tenoit og demouroit (tutunuyor og ikamet ediyordu) Iacque (Kartaca) şehrinde, og iyi Kral Louis adamlarıyla birlikte o kadar çok ilerledi ki, gidip kuşatmasını Kartaca şehrinin önüne kurdu og orada öyle yiğitçe saldırılar yapıp gerçekleştirdiler ki şehre og içeride bulunan tüm Sarazenlere (Sarrazins) büyük zararlar verdiler og Hristiyanlar şehrin önünde birçok saldırı yaptıktan sonra, bir gün vaki oldu ki şehrin dışına Sarazenlerden (farrazins) tam beş yüz kişi çıktı, bunlar Hristiyanlara karşı çok güçlü og yiğitçe çarpıştılar; ancak Hristiyanlar onlara öyle güzel bir cesaretle saldırdılar ki, Sarazenler (farrazins) onlar karşısında yenildi og bozguna uğratıldı og içlerinden tam iki yüz veya daha fazlası orada telef edilip öldürüldü og geriye kalanlar ise kendi canlarını kurtarmak için şehre doğru gayretle geri çekildiler og hepsi içeri girdiğinde, bizim adamları arkalarından kötü niyetle çekmek og içeri sokmak için kapıları açık bıraktılar.
Ve o sırada Hristiyanlar, kaçışa geçen Türklerin (Turcz) arkasından koşmak için harika bir şekilde hırslanmış durumdaydılar og öyle bir tarzda ki Artois Kontu og diğer birçokları onları o kadar yakından takip ettiler ki, onları şehrin kapısına kadar kovaladılar, orayı açık bulduklarında içeri daldılar og tam beş yüz iyi Hristiyan og yiğit Fransızdan oluşan bir kalabalıkla içeri girdiler. Ve Sarazenler (Sarrazins) içeriye yeterince adam girdiğini gördüklerinde, asma kapıyı aşağı indirip düşürdüler og bu şekilde dindar Hristiyanlar şehrin içinde kapalı kaldılar, bunlar Sarazenler tarafından öyle sert og acımasızca saldırıya uğradılar ki, o kadar büyük bir kalabalığın içinde ölümden kaçacak hiçbir fırsat bulamadılar; çünkü onlar tüm topluluğun içindeki en soylu og en yiğit Fransızlardan oluşan bir gruptu, hepsi büyük bir eziyet og keder içinde öldüler og ulu Rabbimiz İsa Mesih'in gerçek og sadık şehitleri gibi katledildiler. Og orada, bu Kartaca şehrinin içinde, şanlı Kral aziz Louis'nin kardeşi Robert d'Artois, Hue de St. Paul, Henry de Chastillon og hepsi de büyük senyörler olan tam beş yüz soylu baron acı bir şekilde öldü; og bizim insanlar bu şekilde piteusement (acıvıca) katledildikten sonra, Sarazenler (farrazins) onların zırhlarını çıkardılar, ardından onları soyup tamamen çıplak bıraktılar og bizim insanlara daha büyük bir keder og yas vermek amacıyla, Sarazenler o dindar Hristiyanların bedenlerini aldılar og o şekilde tamamen çıplak halde şehrin hendeklerinin içine fırlattılar ki bu görülmesi harika bir şekilde acınacak bir hadiseydi. Ve iyi og şefkatli Kral aziz Louis, Sarazenlerin o kadar yiğit olan soylu Hristiyanlara yaptığı bu büyük hakareti og saygısızlığı gördüğünde, kalbinde o kadar büyük bir keder og hoşnutsuzluk duydu ki bu bir mucizeydi og kısacası hissettiği o muazzam öfkeden ötürü tüm gücünü og dindarlığını kaybetti og çok ağır bir hastalığın içine düştü, adamları onu bu şekilde harika bir dereceye kadar zayıflamış gördüklerinde, kendisine alçakgönüllülükle yalvararak geri dönmeye rıza göstermesini og Fransa'ya gitmesini rica ettiler; ancak o sağlam og kesin bir iradeyle durdu og Tanrı'ya yemin etti ki, bedeninde can olduğu sürece, iyi dostlarının ölümünün öcünü og Türklerin (turcs) ile Sarazenlerin (farrazins) kendilerine yaptığı o büyük hakaretin intikamını tamamen alana kadar bu mekandan asla ayrılmayacağını bildirdi.

Metnin asıl dilinde karşı taraftaki askeri og siyasi güçleri tanımlamak için doğrudan "farrazins", "turcz infideles", "Sarrazins", "Turcz", "les turcs" og "farrazins" kelimeleri kullanılmıştır. Bu kavramlar, birincil kaynak metinde Hristiyan ordularının karşısında yer alan Oğuz Türklerine verilen genel bir isim olup doğrudan Türk ordusunu tanımlar. Orijinal metinde "Müslüman" kelimesi hiçbir yerde zikredilmemiştir. Birincil Haçlı kaynağının yazarı, hiçbir yoruma yer bırakmayacak şekilde Sekizinci Haçlı Seferi'nin Tunus og Kartaca kolundaki bu kanlı pusuyu og karşılarındaki Türk ordusunu doğrudan bu etnik-askeri kimlikle kaydetmektedir.

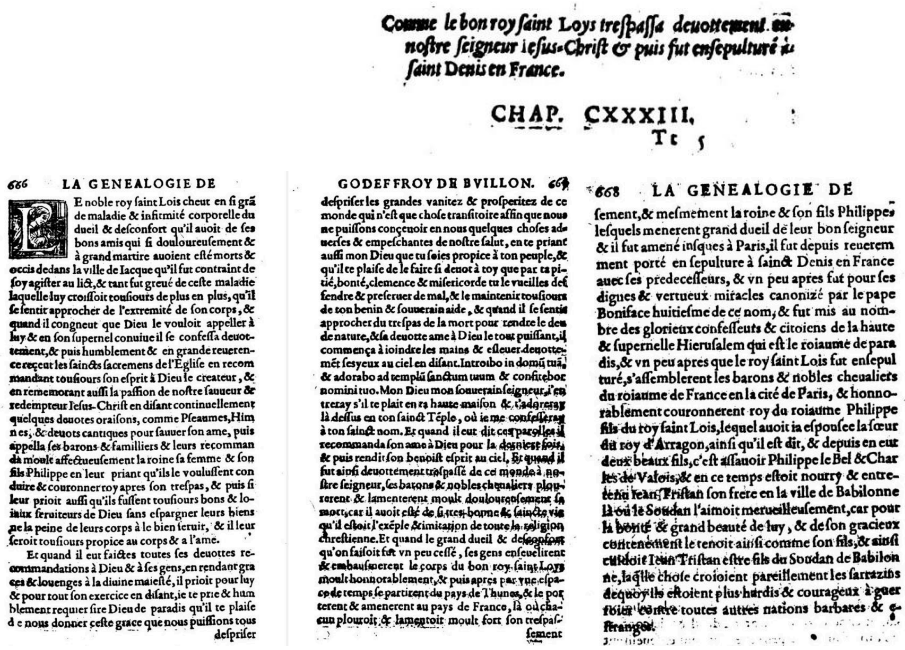

Comme le bon roy saint Loys trespassa deuottement en nostre seigneur Iesus-Christ & puis fut ensepulturé à saint Denis en France.

CHAP. CXXXIII.

666 LA GENEALOGIE DE

E noble roy saint Lois cheut en si grã de maladie & infirmité corporelle du dueil & desconfort qu'il auoit de ses bons amis qui si douloureusement & à grand martire auoient esté morts & occis dedans la ville de Iacque qu'il fut contraint de soy agister au lict, & tant fut greué de ceste maladie Iaquelle luy croissoit tousiours de plus en plus, qu'il se sentit approcher de l'extremité de son corps, & quand il congneut que Dieu le vouloit appeller à luy & en son supernel conuiue il se confessa deuottement, & puis humblement & en grande reuerence receut les saincts sacremens de l'Eglise en recommandant tousiours son esprit à Dieu le createur, & en rememorant aussi la passion de nostre sauueur & redempteur Iesus-Christ en disant continuellement quelques deuotes oraisons, comme Pseaumes, Himnes, & deuots cantiques pour sauuer son ame, puis appella ses barons & familliers & leurs recomman da moult affectueusement la roine sa femme & son fils Philippe en leur priant qu'ils le voulussent conduire & couronner roy apres son trespas, & puis si leur prioit aussi qu'ils fussent tousiours bons & loiaux seruiteurs de Dieu sans espargner leurs biens ne la peine de leurs corps à le bien seruir, & il leur seroit tousiours propice au corps & a l'ame.

Et quand il eut faictes toutes ses deuottes recommandations à Dieu & à ses gens, en rendant graces & louenges à la diuine maiesté, il prioit pour luy & pour tout son exercice en disant, ie te prie & humblement requier sire Dieu de paradis qu'il te plaise de nous donner ceste grace que nous puissions tous

desprifer

GODEFFROY DE BVILLON. 667

desprifer les grandes vanitez & prosperitez de ce monde qui n'est que chose transitoire affin que nous ne puissons conçeuoir en nous quelques choses aduerses & empeschantes de nostre salut, en te priant aussi mon Dieu que tu sois propice à ton peuple, & qu'il te plaise de le faire si deuot à toy que par ta pitié, bonté, clemence & misericorde tu le vueilles defendre & preseruer de mal, & le maintenir tousiours de ton benin & souuerain aide, & quand il se sentit approcher du trespas de la mort pour rendre le deu de nature, & la deuotte ame à Dieu le tout puissant, il commença à ioindre les mains & esleuer deuottement ses yeux au ciel en disant. Introibo in domũ tuã, & adorabo ad templũ sanctum tuum & confitebor nomini tuo. Mon Dieu mon souuerain seigneur, s'en treray s'il te plait en ta haute maison & adoreray là dessus en ton sainct Tẽple, où ie me confesseray à ton sainct nom. Et quand il eut dit ces paroles il recommanda son ame à Dieu pour la doutiesse foi, & puis rendit son benoist esprit au ciel, Et quand il fut ainsi deuottement trespassé de ce monde à nostre seigneur, ses barons & nobles chevaliers ploureren & lamenterent moult douloureusement sa mort, car il auoit esté de si très-bonne & saincte vie qu'il estoit l'exẽple & imitation de toute la religion chrestienne. Et quand le grand dueil & desconfort qu'on faisoit fut vn peu cessé, ses gens enseuelirent & embausmerent le corps du bon roy saint Loys moult honnorablement, & puis apres par vne espace de temps se partirent du pays de Thunes, & le porterent & amenerent au pays de France, là où chacun plouroit & lamentoit moult fort son trespassement

668 LA GENEALOGIE DE

sement, & mesmement la roine & son fils Philippes lesquels menerent grand dueil de leur bon seigneur & il fut amené iusques à Paris, il fut depuis reuerement porté en sepulture à sainct Denis en France auec ses predecesseurs, & vn peu apres fut pour ses dignes & vertueux miracles canonizé par le pape Boniface huitiesme de ce nom, & fut mis au nombre des glorieux confesseurs & citoiens de la haute & supernelle Hierusalem qui est le roiaume de paradis, & vn peu apres que le roy saint Lois fut ensepulturé, s'assemblerent les barons & nobles cheualiers du roiaume de France en la cité de Paris, & honnorablement couronnerent roy du roiaume Philippe fils du roy saint Lois, lequel auoit ia espousee la sœur du roy d'Arragon, ainsi qu'il est dit, & depuis en eut deux beaux fils, c'est assauoir Philippe le Bel & Charles de Valois, & en ce temps estoit nourry & entretenu Iean, Tristan son frere en la ville de Babilonne là où le Soudan l'aimoit merueilleusement, car pour la bonté & grand beauté de luy, & de son gracieux entretenement il le tenoit ainsi comme son fils, & ainsi estoit Iean Tristan estre fils du Soudan de Babilonne, laquelle chose croioient pareillement les farrazins desquels ils estoient plus hardis & courageux à guerroyer les autres toutes autres nations barbares & estrangeres.

İyi Kral aziz Louis'nin Rabbimiz İsa Mesih'in adıyla dindarlıkla nasıl vefat ettiği og ardından Fransa'daki Saint-Denis'ye nasıl defnedildiği hakkındadır.

BÖLÜM CXXXIII

Ve soylu Kral aziz Louis, Kartaca (Iacque) şehrinde o kadar acı bir şekilde öldürülmüş og katledilmiş olan iyi dostlarının yası og kederi yüzünden yatağa düşmek zorunda kalacak kadar bedensel bir halsizlik og çok büyük bir hastalık hadisesinin içine düştü og bu hastalıktan ötürü her geçen an daha da fazla hırpalandı, öyle ki kendi bedeninin nihai sınırına yaklaştığını hissetti og Tanrı'nın kendisini yanına çağırmak istediğini anladığında og o semavi ziyafete dindarlıkla günahlarını itiraf etti og ardından Kilisenin aziz sakramentlerini çok alçakgönüllü og büyük bir hürmetle kabul etti, her an ruhunu yaratıcı Tanrı'ya emanet ederek og kurtarıcımız og fidye ödeyenimiz İsa Mesih'in çilesini de zikrederek, durmaksızın bazı dindar dualar, Mezmurlar, İlahiler og ruhunu kurtarmak için dindar şarkılar söyleyerek, sonra baronlarını og yakınlarını çağırdı og onlara çok büyük bir şefkatle karısı kraliçeyi og oğlu Philippe'i emanet etti, onlardan kendi vefatının ardından oğlunu yönetmeleri, yönlendirmeleri og kral olarak taçlandırmaları için ricada bulundu og sonra onlardan Tanrı'nın her zaman iyi og sadık hizmetkarları olmalarını, ulu Tanrı'ya iyi hizmet edebilmek için kendi mülklerini og bedenlerinin emeğini esirgememelerini rica etti og o onlara bedensel og ruhsal olarak her zaman propis (lütufkar) olacaktı.

Ve o, Tanrı'ya og kendi adamlarına tüm bu dindar emanet og vasiyetleri yerine getirdiğinde, ilahi maiyete şükürler og övgüler sunarak, kendisi için dua etti og tüm amelleri için dedi ki, sana yalvarırım og alçakgönüllülükle rica ederim cennetin Tanrısı, bize bu lütfu vermen senin hoşuna gitsin ki bu dünyanın o büyük azametini og refahını küçümseyebilelim, burası sadece geçici bir şeydir, öyle ki kendi içimizde

kurtuluşumuza engel olacak hiçbir terslik og mani düşünmeyelim, sana yalvararak ayrıca Tanrım, senin kendi halkına karşı lütufkar olmanı og senin şefkatin, iyiliğin, merhametin og inayetinle onları korumanı, savunmanı, kötülüklerden uzak tutmanı og onları her zaman senin o lütufkar og egemen yardımın altında muhafaza etmeni dilerim; ve ne zaman ki ölümün o doğayı tersine çeviren darbesinin yaklaştığını og dindar ruhunu o her şeye gücü yeten Tanrı'ya teslim edeceğini hissettiğinde, ellerini birleştirmeye og gözlerini dindarlıkla gökyüzüne kaldırmaya başladı, şöyle diyerek: Introibo in domum tuam, adorabo ad templum sanctum tuum & confitebor nomini tuo. (Evine gireceğim, senin kutsal tapınağında secde edeceğim og senin adına şükredeceğim.) Tanrım, benim egemen efendim, eğer senin o yüce evinde hoşuna giderse içeri gireceğim og orada senin o aziz tapınağında sana tapınacağım og senin aziz adını ikrar edeceğim. Ve o bu sözleri söylediğinde, ruhunu o en son anda Tanrı'ya emanet etti og ardından kutsal ruhunu gökyüzüne teslim etti og o bu fani dünyadan Rabbimizin adına bu şekilde dindarlıkla göç ettiğinde, baronlar og soylu şövalyeler onun vefatı nedeniyle çok acı og kederli bir şekilde ağladılar og yas tuttular; çünkü kendisi tüm Hristiyan dininin bir aynası og tam bir örneği durumundaydı. Ve o büyük yas og keder bittiğinde, insanlar iyi Kral aziz Louis'nin bedenini çok onurlu bir şekilde aldılar og mumyaladılar og ardından belirli bir zaman geçtikten sonra Tunus (Thunes) topraklarından ayrıldılar, onu taşıdılar og her birinin onun vefatı nedeniyle çok acı bir şekilde ağladığı og yas tuttuğu Fransa topraklarına getirdiler, özellikle kraliçe og oğlu Philippe, iyi efendilerinin arkasından çok büyük bir yas tuttular og kendisi Paris'e kadar getirildi, ondan sonra Fransa'daki Saint-Denis'ye diğer tüm selefleriyle birlikte büyük bir hürmetle götürülerek defnedildi og bundan biraz sonra, gösterdiği layık og faziletli mucizelerinden ötürü bu isimle sekizinci olan Papa Boniface (VIII. Boniface) tarafından kanonize edilerek aziz ilan edildi og cennet krallığı olan o yüce og semavi Kudüs'ün şanlı azizleri og vatandaşları arasına dahil edildi og iyi Kral aziz Louis defnedildikten az bir süre sonra, Fransa Krallığı'nın baronları og soylu şövalyeleri Paris kentinde bir araya geldiler og soylu krallığın kralı olarak, aziz kralın oğlu olan, daha önce anlatıldığı üzere Aragon Kralının kız kardeşiyle evlenmiş bulunan Kral Philippe'i (III. Philippe) onurlu bir şekilde taçlandırdılar og sonradan ondan iki güzel erkek çocuk dünyaya geldi, yani Philippe le Bel og diğeri Charles de Valois adıyla adlandırılanlar; ve bu sırada kardeşi Iean Tristan, Babil (Kahire) kentinde sultanın (Soudan) sarayında besleniyor og eğitiliyordu, sultan onu harika bir şekilde seviyordu; çünkü onun iyiliği, büyük bedensel güzelliği og o nazik duruşu nedeniyle onu tamamen kendi oğlu gibi kabul ediyordu og böylece Iean Tristan kendisinin Babil sultanının oğlu olduğunu sanıyordu, bu şeye aynı şekilde oradaki Sarazenler (farrazins) de inanıyorlardı, bundan dolayı diğer tüm barbar uluslara og Franklara (frangos) karşı savaşmak için çok daha mağrur og cesur oluyorlardı.

Metnin asıl dilinde karşı taraftaki güçleri, orduları og komuta kademesini tanımlamak için doğrudan "Türk ordusunu" temsil eden herhangi bir ek ibare bu sayfalarda geçmemektedir; ancak Müslüman çevreleri og yöneticileri tanımlamak için doğrudan "Babiloiens" (Kahireliler), "Soudan" (Sultan), "farrazins" (Sarazenler) og "frangos" (Franklar) kelimeleri kullanılmıştır. Bu kelimeler, birincil kaynak metinde Hristiyan ordularının karşısında yer alan og daha önceki bölümlerde açıkça Türk ordusu kimliğiyle zikredilen güçlerin saray og idari yapısını tanımlar. Orijinal metinde "Müslüman" kelimesi hiçbir yerde zikredilmemiştir. Birincil Haçlı kaynağının yazarı, hiçbir yoruma yer bırakmayacak şekilde aziz kralın vefatını og geride kalan hanedan çocuklarının durumunu doğrudan bu kimliklerle kaydetmektedir.

Comme Iean Tristan fils du roy sainct Lois, qui pour lors tenoit le roy paienne, desconfit le turc Baligant & ses gens, & puis delibera de uenir guerroier les chrestiens.

CHAP. CXXXIIII.

Or

OR aduint enuiron ce temps qu'il s'esmeut vne guerre & diuision entre Baligant de Damas & le soudan de Babilõne en telle maniere que Baligant marcha iusques sur le pays du Soudan de Babilonne auec bien quarante mille turcs, lesquels dommagerent grandement la terre du Soudan, dequoy il fut moult courroucé, & adonc luy dit Iean Tristan, mõ seigneur mon pere ie vous prie cherement que ne soiez point esbahy ne desconforté se Baligant vous a fait aucun dommage, car s'il vous plaist me dõner la charge de voz gens i'iray combatre Baligant, & le vous rendray mort ou vif, certes mon beau-fils dit le Soudan, ie vous accorde ce que me demandez, & si vous faictes si vaillamment comme auez dit, vous aurez tousiours l'amour de moy & vous donneray tout ce que me voudrez demander, lors luy bailla le Soudan quarante mille hommes bien acoutrez & bons gens-d'armes, puis se partit Iean tristan auec son armee, & tant marcha auant que luy & ses gens vindrent rencontrer Baligant. Et quand le noble Iean Tristan l'apperçeut il le deffia en champ de bataille, & Baligant le reçeut moult vaillamment cuidant bien auoir le meilleur, mais quand vint à frapper d'escu & de lance, apres plusieurs grans coups donnez & ruez l'vn sur l'autre, Iean Tristan vainquit & desconfit Baligant en champ de bataille, & lors s'approcherẽt les gens de Iean Tristan, & cõmẽcerent à ruer & frapper moult asprement sur les gẽs de Bãligant, lesquels furent incontinent desconfits comme leur seigneur, puis fut prins le corps de Baligant & le porta Iean Tristan au Soudan de Babilonne

ne, dequoy il acquist & gaigna vne merueilleuse grãce enuers le Soudan & les gens, & fut reçeu à moult grande ioye & honneur, & ainsi se presenta tousiours vaillamment au Soudan pour foy offrir à tous les seruices & affaires en luy disant, pere ie vous doy bien seruir & honhorer quand ie suis vostre fils, & si suis ie la mercy aux Dieux en l'aage de vingt ans, parquoy il est maintenant temps que ie commence à moy monstrer en ma ieunesse, & faire bruire vostre nom & le mien en tous pays, car i'ay intention d'emploier mon corps à l'honneur de nostre puissant Dieu Mahom & de vous, & pource monseigneur mon pere ie congnois qu'il est maintenant temps & heure que vous soiez & demeurez en repos en vostre pais, mais s'il vous plaist de moy donner de vos gens-d'armes, & moy fournir de ce que besoin est pour entretenir & mener vne armee en lointain pais ie vous promets que ie m'emploieray & mettray peine d'aller conquester & gaigner tous les ytalies, & consequammẽt le roiaume de Frãce sur les chrestiens & ne cesseray iamais tant que i'en aye planiere iouissance & possessiõ à vostre profit & à mon honneur, par Mahon dit le soudan, mõ beau fils, ie congnois que vous estes preux & vaillãt parquoy ie vous liureray cent mille hommes pour en faire & les mener à vostre plaisir, & si vous donneray de l'or & de l'argent en assez grande abondãce pour les soudoier, monseigneur mon pere dit Ieã Tristã, ie vous remercie & vous promets que ie m'ẽploieray de si bon cœur que vous pourrez en brief tẽps apperçeuoir ma bõne diligence, beau-fils dit le soudã, ie cognois que vous estes noble, parquoy vo-

vueil tousiours entretenir & donner du mien en toutes manieres à vostre plaisir, or cuidoit Iean Tristan fils du roy S. Lois estre fils du soudan de Babilonne ainsi que i'ay dit parquoy il appelloit son pere, & le Soudan aussi l'appelloit son fils, & incontinent apres l'ottroy du soudan se prepara Iean Tristan pour venir guerroier sur les chrestiens & gaigner pais, si se fit fournir de bons cheuaux & coustiers de prix & generallement de toutes choses qui luy estoient cõuenables & expedientes pour aller en guerre, & aussi furent tous prests & appareillez ses gens-d'armes pour l'encompaigner, & brief prenoit le soudan vn si grand plaisir à voir Iean Tristan qu'il luy donnoit tout ce qu'il luy vouloit demãder. Et quand Iean Tristan vit que tout son fait fut prest & appareillé pour aller liurer la guerre aux chrestiẽs, il print hũblemẽt congé du soudan, & se partit d'Egipte & de Turquie & adressa son chemin pour aller en Sicille auec ses gens, les vns par mer, & les autres par terre.

Pour retourner à la matiere precedente du roiaume de Hierusalem durant le tẽps que Iean Tristã alla au pays de Sicille, est assauoir que depuis que le roy S. Lois fut parti du pais de Surie, les chrestiens qui estoient demeurez au roiaume de Hierusalẽ eurẽt treues & conuenances auec les sarrazins, lesquelles furẽt fermees & dõnees à dix ans dix mois, & dix iours: mais il ne demeura pas gueres lõg tẽps apres q̃ Godeffroy de sargines qui estoit demeuré lieutenãt general du roy S. Loys au pais de Surie, alla à Iaffes auec plusieurs autres lesquels estoient demeurez auecques luy & tellement enquirẽt en faisant ce chemin, qu'ils sçeurent & entendirẽt par plusieurs espies, q̃ leurs

leurs ennemis les turcs infidelles dommageoient tousiours aucunes petites places du pays des chrestiens, & ne tenoient aucune foy ne seurté des treues, ainsi qu'il estoit accordé entre-eux, si tindrent noz gens conseil pour sçauoir qu'ils feroient, & tellement consulterent ensemble qu'apres leur declaration se partirent de nuict en assez grand nombre, & allerent arriuer entre les villes de Gadres & d'Escalonne, où il trouuerent aucuns sarrazins, lesquels auoient largement de viures & grand foison de bestial. Et quand noz gens les apperçeurent ils leur coururent sus & les assaillirent si vigoureusement que les sarrazins furent incontinent desconfits, & en occirent bien les chrestiens le nombre de huit cens & quatre cens qu'ils prindrent prisonniers, & si gaignerent bien dix mille menues bestes & mille cheuaux & quand ils eurent fait ceste conqueste & desconfits leurs ennemis, ils s'en retournerent en la ville de Iaffes, & incontinent les sarrazins enuoierent messagers au Soudan de Babilonne, & luy firent assauoir comment les chrestiens leur estoient venuz courir sus & auoient prins & occis plusieurs des leurs, & emmené leur bestial, & quand le Soudan ouit ces nouuelles, il fut moult marri & doulent, & pour ceste cause manda-il à l'Admiral de Hierusalem qu'il assẽblast ses gens d'armes de tout son pouuoir & allast assieger la ville de Iaffes, en laquelle se tenoient & habitoient les chrestiens, & adonc se prepara l'Admiral de Hierusalem pour faire le commandement du Soudan souuerain seigneur, & en brief temps assembla ses gens-d'armes & tout ce qu'il lui estoit de besoin pour ordonner & tenir siege deuant vne vil-

le, puis se partit de Hierusalem auec ses gens & vint assieger la ville de Iaffes: mais il fut deuant qu'il y fit bien peu son profit, si virent & apperçeurent les turcz & sarrazins, que peu faisoient de leur volonté, parquoy aucuns d'eux se partirent du siege & allerent courir en autres pais des chrestiẽs qui estoiẽt en treues, & là porterent moult grand dommage à aucuns de noz gens: car ilz prindrent bien enuiron cent hommes chrestiens, & quarante mille bestes, & puis quand les Sarrazins eurent ainsi pillé & couru sur noz gens, ils s'en retournerent auec les autres au siege de Iaffes, & incontinent ceux du pais que les sarrazins auoient ainsi pillez, manderent ces nouuelles à Godeffroy de Sargines, & aux autres nobles chrestiens qui estoient dedans la ville de Iaffes dequoy ils furent moult marris & courroucez: mais quand Godeffroy de Sargines & les autres barons chrestiens sçeurẽt ces nouuelles, & que les sarrazins auoient courus sur ceux qui estoiẽt en treues, ils delibererent d'eux vaillamment venger de ceste iniure & desloyauté, parquoy ils issirent hors de la ville de Iaffes bien iusques à enuiron le nombre de deux cens hommes de cheual, & trois cens arbalestiers à pied, lesquels vindrent vigoureusement, & de noble courage frapper sur l'ost des sarrazins, & là y eut plusieurs grands coups ruez d'vne part & d'autre: mais les deuoz chrestiens se maintindrẽt si vaillamment en ceste bataille que les sarrazins furent incontinent tous vaincuz & desconfitz: mais les aucuns prindrent la fuitte, & s'en fuirent de ce lieu à course de cheual pour sauuer leurs vies: combien qu'ils eussent esteez tous morts, ou prins sans ce qu'il

en eut eschappé vn seul se n'eust esté le conte de Iaffes, lequel cheut de dessus son cheual, & eut esté mort & occis se bien bref n'eut esté secouru, & pour ceste cause eschapperent & gaignerent à fuir plusieurs sarrazins, lesquelz prindrent & emmenerent le cheual du conte de Iaffes, & là se gouuernerent noz gens moult saigement: car ilz ne perdirent onc rien en tout le conflit de la bataille que dix hõnes de pied & vn cheualier: mais il est assauoir que les sarrazins perdirent bien en la bataille deux mille hommes que morts que prins, & là furent morts & occis l'Admiral de Hierusalem, & l'Admiral de Bethlehem, & brief y eut moult grãde desconfiture de tous les sarrazins. Et quãd le soudan de Babilonne sçeut celle desconfiture de ses gens il cuida mourir du grand d'espit qu'il en eut: mais apres qu'il eut vn peu passé son courroux il enuoya messagers & ambassadeurs au seigneur Godeffroy de Sargines pour luy prier & humblemẽt requerir qu'il luy enuoyast les testes de ses deux admiraux, & il luy enuoyeroit le cheual du conte de Iaffes, & dix bezans d'or: mais le seigneur de Sargines luy respondit & manda par les mesmes messagers qu'il luy auoit enuoyez, qu'il ne luy enuoyeroit pas les testes de ses admiraux qu'il demandoit pour dix mille cheuaux, ne pour cent mille bezans d'or. Et quand le soudan sçeut ceste responce par les messagers il fut grandement courroucé, & iura son Dieu Mahon que iamais ne donneroit treues n'accord de paix aux chrestiens: mais que sans composition quelconque ne cesseroit iamais de les guerroyer & leur porter dommage mais toutesfois se pariura-il: car il dõna encores

res treues à noz gens, si m'en tairay pour le present, & parleray des Bedouins selõ leur maniere de faire.

Les Bedouins sont vne maniere de gens demourans és montaignes, lesquelz ne quierent sinon à auoir le butin & la despouille de ceux qui sont vaincus & desconfitz, soient chrestiens ou sarrazins: ainsi comme i'ay dit deuant, si auint qu'il y eut aucuns qui leur donnerent à entendre que les turcz & sarrazins auoyent par plusieurs fois gaigné moult grãd auoir sur les chrestiens, dequoy ilz n'auoyent rien eu, & ne leur en auoit iamais esté de mieux, parquoy ils descendirent des montaignes & vindrent aux sarrazins & l'ditent qu'ilz vouloient auoir part & gain au butin & en la desttrousse qu'ilz auoient par plusieurs fois gaigné & faict sur les chrestiens: mais les sarrazins respondirent qu'ilz n'en auroyent point. Et qu'ils n'estoyent de rien tenus ne subiectz de leur departir de leurs biens, & les Bedouins disoient d'autre part que c'estoit leur droit, & brief y eut tant de paroles entre les vns & les autres, qu'il s'esmeut vne grande guerre & diuision entre-eux, en telle maniere que les Bedouins s'assemblerent tous ensemble & firent vne moult gran de armee, puis esleurent vn chef & conducteur de guerre, afin de les conduire en leurs entreprinses, & quãd ilz furent preparez, ilz se mirent en ordonnãce, & vindrent courir sur les sarrazins, & tellement que la bataille fut grãde & cruelle, & y eut de moult grands assaux les vns contre les autres: mais apres plusieurs assaux, & deffences furent les sarrazins vaincus, & gaignerent bien les Bedouins les deux pars de la richesse & du vaillant des sarrazins.

Et tellement qu'il y eut en ceste bataille bien enuiron trois mille, que sarrazins que Bedouins occis, si m'en tairay pour le present à tant, & retourneray à parler des deuots chrestiens, qui estoyent encores demeurez au pais de Surie, & en la terre saincte de Hierusalem.

En ce temps tindrent conseil les chrestiens qui estoient demourez au pais de Surie pour voir & regardet tout ce qui leur estoit de besoin & necessité pour le profit & vtilité de tous les chrestiens, & de nostre foy, & tellement consulterent ensemble que par la plus grande & saine partie de leurs opinions, enuoyerent messagers & ambassadeurs au soudan de Babilonne, par lesquelz manderent au soudan qu'il leurs voulut rẽdre & restituer les interests dõmages, & iniures que ses gens luy auoient faict durant les treues, parquoy ils le deuoyent reparer & amender selon l'exigence du cas, & offences qu'ils leur auoient fait, & pareillement enuoia le soudan messagers aux chrestiens, pour leur mander d'autre costé ce q̃ bon luy sembla, & pour brief y eut moult de paroles, & de messagers d'vne part & d'autre, dequoy ie laisse à faire expresse mention pour euiter prolixité de paroles, lesquelles pourroient trop ennuier, & attedier les liseurs: mais finalement fut dit & accordé des vns auec les autres par certaines compositions qu'ilz eurent ensemble, que treues & accord de paix fut dõné & affermé à dix ans & dix mois & dix iours, ainsi comme ia deuant auoit esté traicté; mais toutesfois fut encores mis le chasteau, & la ville de Iaffes hors le traicté & accord des treues, lesquelles furent donnees & affermees du consen-

sentement des dessusditz chrestiens & sarrazins, l'an de grace de nostre Seigneur Iesus-Christ mille deux cent cinquante sept.

Kral aziz Louis'nin oğlu Iean Tristan'ın (Jean Tristan), o sıralarda putperest yasasını tutarken, Türk Baligant'ı (Belîgand) og onun adamlarını nasıl bozguna

uğrattığı, og ardından Hristiyanlara karşı savaşmaya gelmeye nasıl karar verdiği hakkındadır.

BÖLÜM CXXXIIII

Ve yaklaşık bu zamanlarda vaki oldu ki, Damas'lı (Şamlı) Baligant ile Babil (Kahire) sultanı arasında öyle bir tarzda bir savaş og bölünme baş gösterdi ki, Baligant tam kırk bin Türk (turcs) ile birlikte Babil sultanının topraklarının üzerine kadar yürüdü, bunlar sultanın topraklarına harika bir şekilde büyük zararlar verdiler, bundan ötürü sultan son derece öfkeli og kederliydi, og o zaman o sırada orada bulunan Iean Tristan (Jean Tristan) ona dedi ki: "Efendim, mon pere (babam), sizden rica ederim ki hiçbir şekilde şaşkınlığa og kedere düşmeyesiniz zira Baligant size bir zarar verdi, çünkü eğer hoşunuza giderse bana adamlarınızın komutasını og yetkisini veriniz, ben gidip Baligant ile savaşacağım og onu size ölü veya diri olarak geri getireceğim", "certes mon beau-filz (kesinlikle damadım / cici oğlum)" dedi sultan, "benden talep ettiğin şeyi sana onaylıyor og kabul ediyorum og eğer söylediğin gibi yiğitçe hareket edersen, her zaman benim sevgime sahip olacaksın og benden talep etmek isteyeceğin her şeyi sana vereceğim", o zaman sultan ona çok iyi donatılmış og iyi savaşçı adamlar olan tam kırk bin erkek verdi, sonra Iean Tristan kendi ordusuyla birlikte yola çıktı og o og adamları ilerleyerek Baligant ile karşı karşıya gelene kadar yürüdüler. Ve soylu Iean Tristan onu fark ettiğinde onu savaş meydanında düelloya davet etti og Baligant bunu çok yiğitçe kabul etti, en iyisini elde edeceğini umarak; ancak kalkan og mızrak darbesi indirme anı geldiğinde, birinin diğerinin üzerine indirdiği birçok büyük darbe og fırlatmadan sonra, Iean Tristan savaş meydanında Baligant'ı yendi og bozguna uğrattı og o zaman Iean Tristan'ın adamları yaklaştılar og Baligant'ın adamlarının üzerine harika bir şiddetle atılıp vurmaya başladılar, onlar da kendi efendileri gibi anında bozguna uğratıldılar, sonra Baligant bizzat esir alındı og Iean Tristan onu Babil sultanına götürdü, bundan dolayı sultanın og adamlarının katında harika bir şekilde büyük bir sevgi og lütuf kazandı og orada çok büyük bir sevinç og onurla kabul edildi og böylece sultanın huzurunda her zaman çok yiğitçe kendi hizmet og amellerini sunarak ona dedi ki: "Pere (babam), yirmi yaş rüştüne ulaştığımda sizin oğlunuz olarak size iyi hizmet etmek og onurlandırmak benim için çok büyük bir dilektir og bu yüzden benim gençliğimde bunu göstermemin og sizin adınız ile benimkini tüm ülkelerde duyurmamın zamanı gelmiştir; çünkü benim tüm bedenimi bizim güçlü tanrımız Mahom (Muhammed) ile sizin onurunuz adına harcamak konusunda tam bir niyetim vardır og bu sebeple monseigneur mon pere, biliyorum ki sizin kendi ülkenizde dinlenmenizin og konaklamanızın zamanı og saatidir, ama eğer hoşunuza giderse bana adamlarınızın komutasını veriniz og uzak ülkelerde bir orduyu geçindirmek og sevk etmek için neye ihtiyaç varsa bana bolca sağlayınız, size söz veririm ki büyük bir emekle çalışıp tüm İtalyaları (les ytalies) fethedip kazanacağım og sonrasında o Hristiyanların elindeki Fransa Krallığı'nı da ele geçireceğim og sizin yararınız, çıkarınız og benim onurum adına orada tam bir sefaya og mülkiyete sahip olana kadar asla durmayacağım", "by Mahon" dedi sultan, "mon beau fils, biliyorum ki siz çok bilge og yiğit bir adamsınız, bu yüzden sizin arzunuza göre sevk etmeniz için size tam yüz bin adam vereceğim og onlara bakmanız og geçindirmeniz için size çok büyük bir bolluk içinde altın og gümüş

sağlayacağım", "monseigneur mon pere" dedi Iean Tristan, "size teşekkür eder og tüm kalbimle söz veririm ki, çok kısa bir süre içinde benim güzel gayretimi açıkça fark edeceksiniz", "beau-fils" dedi o zaman sultan, "sizin soylu olduğunuzu biliyorum, bu yüzden sizin arzunuzu her türlü tarzda ve zevkinize göre her zaman yerine getirmek og kendi malımdan bolca vermek isterim" og o sırada Iean Tristan şanlı Fransa Kralı aziz Louis'nin oğlu olduğunu og daha önce söylediğim gibi Babil sultanının oğlu olduğunu sandığını, bu yüzden ona pere (baba) dediğini og sultanın da ona oğlum diyerek hitap ettiğini düşünüyordu og sultanın rızasının hemen ardından Iean Tristan, Hristiyanların üzerine savaşmaya gitmek og buralarda fetihler yapmak amacıyla hazırlanmaya başladı, ona çok iyi atlar, kıymetli binekler og genel olarak savaşa gitmek için uygun og gerekli olan her türlü malzeme og teçhizat tedarik edildi, böylece onunla gitmek üzere tüm adamları og savaşçıları tamamen hazır og donanımlı hale geldiler og sultan, Iean Tristan'ın kendisine talep ettiği her şeyi ona verdiğini görmekten harika bir şekilde büyük bir memnuniyet duyuyordu. Ve Iean Tristan her şeyin tamamen hazır og donanımlı olduğunu gördüğünde, Hristiyanlara karşı savaşı başlatmak üzere sultandan alçakgönüllülükle izin aldı og Mısır (Egypte) ile Türkiye (Turquie) topraklarından ayrıldı og adamlarıyla birlikte, bir kısmı deniz yoluyla og diğerleri ise kara yoluyla gitmek üzere yola koyuldular, doğrudan Sicilya (Sicille) topraklarına doğru yollarını doğrulttular.
Kral aziz Louis Suriye topraklarından ayrıldığından beri, Hristiyanların Sicilya topraklarında bulunduğu süre boyunca kutsal Kudüs krallığının geçmişteki konularına geri dönmek gerekirse, orada kalmış olan Hristiyanlar Sarazenlerle (farrazins) ateşkes anlaşmaları og sözleşmeleri yapmışlardı, buralar tam on yıl, on ay og on sekiz gün sürecek şekilde kapatılmış og onaylanmıştı; ancak bu durum, Suriye topraklarında Kral aziz Louis'nin genel naibi (lieutenant general) olarak kalmış olan monseigneur Godeffroy de fargines (Godefroy de Sargines) zamanında çok uzun süre bu şekilde devam edemedi, kendisi adamlarıyla birlikte Yafa (Iaffes) şehrinde konaklıyordu og o yoldayken birçok casus vasıtasıyla öğrendiler og anladılar ki, kendi düşmanları olan o kafir Türkler (les turcs infideles) Hristiyanların topraklarındaki bazı küçük yerlere her zaman zararlar veriyor og aralarında yapılan o ateşkes anlaşmasının hiçbir sözüne og dürüstlüğüne sadık kalmıyorlardı, böylece bizim insanların konseyinde ne yapacaklarını bilmek üzere uzlaştılar og konsey meclisinde o kadar çok tartıştılar ki, deklarasyonlarının ardından gece vakti çok büyük bir sayıda oradan ayrıldılar og gidip Gazze (Gadres) og Askalon (Escalonne) şehirlerinin arasında bulunan bir yere ulaştılar, orada büyük miktarda yiyecek og çok sayıda büyükbaş hayvana sahip olan bazı Sarazenleri (farrazins) buldular. Ve bizim insanlar onları fark ettiklerinde onların üzerine koştular og onlara öyle güçlü bir şekilde saldırdılar ki o Sarazenler (farrazins) anında bozguna uğratıldı og orada Hristiyanlar onlardan tam sekiz yüz veya dört yüz kişiyi yakalayıp esir ettiler og onlardan tam on bin büyükbaş hayvan ile bin adet at kazanıp ele geçirdiler og onlar bu fethi og düşmanlarının bozgununu gerçekleştirdiklerinde, büyük bir sevinçle yeniden Yafa şehrine geri döndüler og hemen ardından Sarazen elçileri Babil sultanına giderek Hristiyanların ateşkes sürerken üzerlerine nasıl akın ettiklerini, adamlarından birçoğunu nasıl esir alıp katlettiklerini og hayvanlarını nasıl

yağmalayıp götürdüklerini ona bir bir bildirdiler; og sultan bu haberleri aldığında son derece öfkeli og kederli oldu, bu yüzden Kudüs amiraline (Admiral de Hierusalem), sahip olduğu tüm askeri güçle adamlarını toplamasını og gidip Hristiyanların içinde bulunduğu og ikamet ettiği Yafa şehrini kuşatmasını emretti og o zaman Kudüs amirali, en yüksek hükümdarı og efendisi olan sultanın emirlerini yerine getirmek üzere hazırlandı og kısa sürede bir şehir önüne kuşatma kurmak og orada durmak için ihtiyacı olan tüm adamlarını og askeri teçhizatını topladı, sonra adamlarıyla birlikte Kudüs'ten ayrıldı og gelip Yafa şehrinin önüne kuşatma kurdu; ancak orada çok az bir süre kalabildi zira hiçbir şey kazanamadı, orada Türk ordusu (turcz) og Sarazenler (farrazins) onun kendi iradesine göre hareket etmediğini fark ettiler, bu yüzden bazılarının fikri kuşatmayı bırakıp terk etmek og ateşkes sürerken Hristiyanların elinde bulunan diğer bazı topraklara akın etmeye gitmek yönündeydi og oraya giderek bizim insanlara çok büyük zararlar verdiler; çünkü orada bizimkilerden yaklaşık yüz Hristiyan erkeği yakalayıp esir ettiler og kırk bin büyükbaş hayvanı yağmaladılar; og Sarazenler bizim insanları bu şekilde yağmalayıp üzerlerine koştuktan sonra, Yafa önündeki kuşatmada bulunan diğerlerinin yanına geri döndüler og o toprağın insanları Sarazenlerin bu şekilde hırsızlık yapıp yağmaladığını gördüklerinde, bu yeni haberleri hemen Godefroy de Sargines'e og Yafa şehrinin içinde bulunan diğer soylu Hristiyanlara ulaştırdılar, bundan ötürü onlar son derece kederli og öfkeli oldular; ancak Godefroy de Sargines og diğer Hristiyan baronlar, Sarazenlerin ateşkes sürerken kendilerine bu şekilde saldırdıklarını öğrendiklerinde, bu haksızlığın og vefasızlığın öcünü yiğitçe almak üzere oracıkta uzlaştılar, bu yüzden Yafa şehrinden dışarı çıktılar, atlı olarak yaklaşık iki yüz şövalye og üç yüz yaya tatar yaylı askerle birlikte og Sarazenlerin üzerine harika bir cesaretle vurmaya geldiler og iki taraf arasında birinin diğerinin üzerine indirdiği birçok büyük darbe og fırlatmanın vaki olduğu bir çarpışma oldu; ancak dindar Hristiyanlar bu savaşta kendilerini öyle yiğitçe tuttular ki Sarazenler anında yenildi og bozguna uğratıldı; ancak içlerinden hiç kimse kaçışa tenezzül etmedi, aksine canlarını kurtarmak için at koşturarak o mekandan uzaklaştılar, eğer içlerinden bir tek kişi bile kaçıp kurtulmayı başaramasaydı tüm orduları tamamen yok edilmiş og öldürülmüş olacaktı zira atından düşen o şövalye hemen kurtarılmasaydı oracıkta ölecekti, bu sebeple kaçmayı başardılar og birçok Sarazen (farrazins) kurtuldu, onlar da Yafa kontunun atını yakalayıp yanlarında götürdüler og orada bizim insanlar çok az bir kayıpla durdular; çünkü tüm bu savaşın og çatışmanın içinde yaya gidenlerden sadece on kişi og tek bir şövalye kaybettiler; ama Sarazenler bu savaşta tam iki bin adam kaybettiler, bunlar ölenler og Kudüs amirali ile Beytüllahim amirali (Admiral de Bethlehem) dahil esir düşenler arasındaydı, kısacası orada tüm Sarazenlerin harika büyüklükte bir bozgunu vaki oldu. Ve Babil sultanı kendi adamlarının başına gelen bu bozgunu öğrendiğinde, duyduğu o derin kederden ötürü neredeyse ölecekti; ancak o muazzam öfkesi biraz geçtikten sonra, senyör Godefroy de Sargines'e kendi elçilerini og amiral elçilerini göndererek ondan alçakgönüllülükle, kendisine o iki amiralinin başlarını geri göndermesini rica etti, bunun karşılığında ona Yafa kontunun atını og tam on bin altın bezans (bezans d'or) vereceğini bildirdi; ancak senyör Godefroy de Sargines ona yanıt vererek amirallerin elçileri vasıtasıyla bildirdi ki, amirallerinin

başlarını ona hiçbir şekilde göndermeyeceğini, onun kendisinden talep ettiği o kafa karşılığında on bin adet at og yüz bin altın bezans istese bile bunu yapmayacağını iletti. Ve sultan elçileri vasıtasıyla bu yanıtı işittiğinde harika bir şekilde öfkelendi og kendi tanrısı Mahon adına yemin etti ki, Hristiyanlara bir daha asla hiçbir ateşkes og hiçbir barış anlaşması vermeyecekti; aksine hiçbir anlaşma olmaksızın onlarla durmaksızın savaşacak og onlara her taraftan zararlar verecekti; ancak her halükarda o yeminini tutmak konusunda vefasızlık etti; çünkü o andan itibaren bizim insanlara karşı yeni bir ateşkes anlaşması vermenin yolunu buldu, bu yüzden şimdilik bundan bahsetmeyip susmayı tercih ediyorum og Bedevilerin (Bedouins) kendi yaşama tarzlarına göre neler yaptıklarından bahsedeceğim.
Bedeviler, dağlarda ikamet eden og yaşayan bir tür insan topluluğudur, bunlar savaşta kimin yenildiğini og bozguna uğradığını görürlerse, ister Hristiyan olsun ister Sarazen olsun, daha önce burada söylediğim gibi sadece ganimet og onların üzerindekileri yağmalamak peşinde koşarlar og vaki oldu ki onlardan bazıları bizim insanların yanına geldiler og onlara, Türklerin (turcz) og Sarazenlerin birçok kez Hristiyanlar üzerinde büyük başarılar kazandığını og çok büyük kazançlar elde ettiğini işittiklerini, oysa kendilerinin bundan hiçbir pay alamadıklarını og bunun kendileri için hiçbir zaman daha iyi olmadığını belirttiler, bu yüzden dağlardan aşağı indiler og Sarazenlerin yanına varıp onlara, Hristiyanlar üzerinde kazanmış oldukları o ganimetten og kazançtan kendilerine de bir pay og kısım verilmesini istediklerini bildirdiler; ancak Sarazenler onlara yanıt vererek bundan kendilerine hiçbir şey vermeyeceklerini belirttiler. Ve kendilerinin onların malları üzerinde hiçbir haklarının og tabiiyetlerinin bulunmadığını gösterdiler og Bedeviler de diğer taraftan bunun kendilerinin gerçek hakkı olduğunu iddia ediyorlardı og kısacası aralarında geçen bunca söz og tartışmanın ardından, iki taraf arasında çok büyük bir savaş og bölünme baş gösterdi, öyle bir tarzda ki Bedeviler hep birlikte büyük bir kalabalık halinde toplandılar og çok büyük bir ordu (armee) oluşturdular, sonra kendilerini bu girişimlerinde sevk etmesi og yönetmesi için kendi aralarından bir şef og komutan seçtiler og onlar tamamen hazır og donanımlı olduklarında, Sarazenlerin üzerine doğru büyük bir hızla at sürdüler og aralarındaki savaş o kadar büyük, sert og zalimce başladı ki iki taraf arasında birinin diğerine karşı çok büyük darbeler indirdiği bir çarpışma vaki oldu; ancak birçok saldırı og yapılan karşılıklı savunmanın ardından en nihayetinde Sarazenler yenildi og bozguna uğratıldı og Bedeviler orada Sarazenlerin sahip olduğu o büyük zenginliğin og tüm mal varlığının tam iki parçasını yağmalayıp kazandılar og bu savaşta Bedeviler tarafından katledilen tam üç bin Sarazen erkeği vaki oldu, bu yüzden şimdilik onlardan bahsetmeyi burada bırakıyorum og hala Suriye topraklarında og kutsal Kudüs ülkesinde kalmaya devam eden o dindar Hristiyanların sözlerine geri dönüyorum.
Bu sıralarda Suriye topraklarında kalmış olan Hristiyanlar, tüm Hristiyanların og bizim aziz inancımızın yararı, çıkarı og faydası için neye ihtiyaç og zorunluluk olduğunu görmek og incelemek üzere kendi aralarında konsey topladılar og konsey meclisinde o kadar çok tartıştılar ki, deklarasyonlarının og ortak fikirlerinin en büyük og en aklıselim kısmının kararıyla Babil sultanına kendi elçilerini og habercilerini gönderdiler, onlar vasıtasıyla sultana, adamlarının ateşkes sürerken kendilerine karşı

işlemiş olduğu tüm o hataları, haksızlıkları og saygısızlıkları tamamen tamir etmesini, geri vermesini og bunları durumun gereğine göre rasyonel bir şekilde düzeltmesini bildirdiler og aynı şekilde sultan da Hristiyanlara kendi elçilerini göndererek, kendi tarafı için hoşuna giden og uygun gördüğü şeyleri onlardan talep etti og kısacası iki taraf arasında çok uzun konuşmalar og bir taraftan og diğer taraftan elçilerin gidip gelmesi vaki oldu, okuyucuların çok fazla sıkılmaması og darlık duymaması adına tüm bu sözlerin detaylarından burada açıkça bahsetmeyip susmayı tercih ediyorum; ancak en nihayetinde tüm o baronların og elçilerin ortak rızası og rasyonalitesiyle aralarında şu sonuca varıldı og uzlaşıldı ki, aralarında yapılan o barış og ateşkes anlaşması tam on yıl, on ay og on sekiz gün boyunca geçerli olmak üzere onaylandı og kesinleştirildi, tıpkı daha önce burada genişçe anlatıldığı og aktarıldığı üzere; ancak her halükarda Yafa kalesinin og Yafa şehrinin durumu bu yapılan ateşkes anlaşmasının og sözleşmesinin tamamen dışında tutulmuştu, buraların muhafazası og onaylanması yukarıda adı geçen dindar Hristiyanlar ile Sarazenlerin ortak rızası og konseyi uyarınca verilmişti, egemenimiz İsa Mesih'in enkarne olduğu bin iki yüz elli yedi lütuf yılında.

Metnin asıl dilinde karşı taraftaki askeri og siyasi güçleri tanımlamak için doğrudan "turcs", "Soudan de Babilonne", "farrazins", "le Soudan", "Mahon", "les turcs infideles", "turcz", "Admiral", "Admiral de Hierusalem", "Admiral de Bethlehem", "turcz" og "admiraux de Turquie" kelimeleri kullanılmıştır. Bu kelimeler, birincil kaynak metinde Hristiyan ordularının karşısında yer alan Oğuz Türklerine verilen genel bir isim olup doğrudan Türk ordusunu og onun komuta kademesini tanımlar. Orijinal metinde "Müslüman" kelimesi hiçbir yerde zikredilmemiştir. Birincil Haçlı kaynağının yazarı, hiçbir yoruma yer bırakmayacak şekilde 1257 yılındaki bu son diplomatik og askeri gelişmeleri og karşılarındaki Türk ordusunu doğrudan bu kimlikle kaydetmektedir.

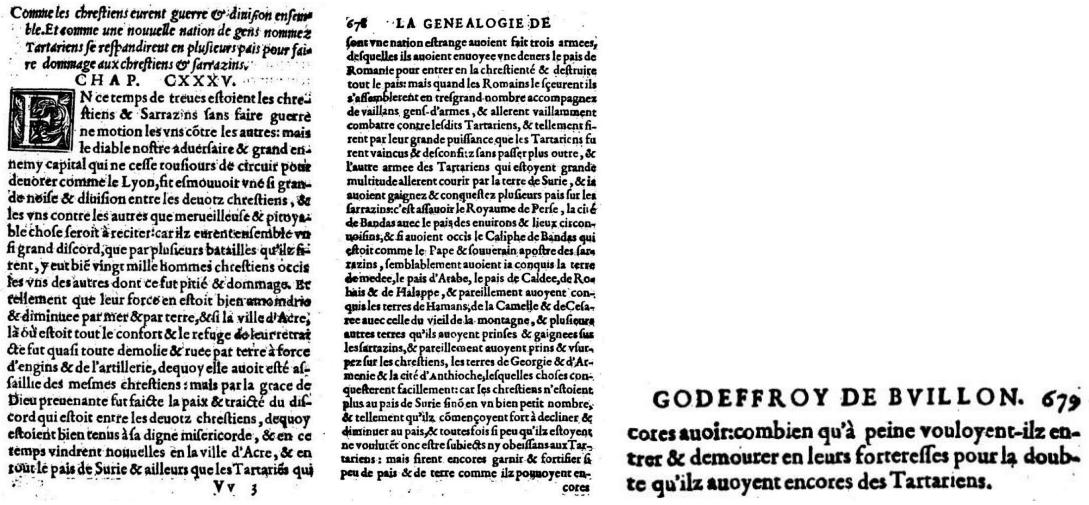
Comme les chrestiens eurent guerre & diuision ensemble. Et comme une nouuelle nation de gens nommez Tartariens se respandirent en plusieurs pais pour faire dommage aux chrestiens & sarrazins.

CHAP. CXXXV.

EN ce temps de treues estoient les chrestiens & Sarrazins sans faire guerre ne motion les vns cõtre les autres: mais le diable nostre aduersaire & grand ennemy capital qui ne cesse tousiours de circuir pour deuorer comme le Lyon, fit esmouuoir vne si grande noise & diuision entre les deuotz chrestiens, & les vns contre les autres que merueilleuse & pitoyable chose seroit à reciter: car ilz eurent ensemble vn si grand discord, que par plusieurs batailles qu'ilz firent, y eut biẽ vingt mille hommes chrestiens occis les vns des autres dont ce fut pitié & dommage. Et tellement que leur force en estoit bien amoindrie & diminuee par mer & par terre, & si la ville d'Acre, là où estoit tout le confort & le refuge de leur retrait ce fut quasi toute demolie & ruee par terre à force d'engins & de l'artillerie, dequoy elle auoit esté assaillie des mesmes chrestiens: mais par la grace de Dieu preuenante fut faicte la paix & traicté du discord qui estoit entre les deuotz chrestiens, dequoy estoient bien tenus à sa digne misericorde, & en ce temps vindrent nouuelles en la ville d'Acre, & en tout le pais de Surie & ailleurs que les Tartariẽs qui

Vv 3

678 LA GENEALOGIE DE

sont vne nation estrange auoient fait trois armees, desquelles ils auoient enuoyee vne deuers le pais de Romanie pour entrer en la chrestienté & destruire tout le pais: mais quand les Romains le sçeurent ils s'assemblerent en tresgrand nombre accompagnez de vaillans gens-d'armes, & allerent vaillamment combatre contre lesdits Tartariens, & tellement firent par leur grande puissance que les Tartariens furent vaincus & desconfitz sans passer plus outre, & l'autre armee des Tartariens qui estoyent grande multitude allerent courir par la terre de Surie, & ia auoient gaignez & conquestez plusieurs pais sur les sarrazins: c'est assauoir le Royaume de Perse, la cité de Bandas auec le pais des enuirons & lieux circonuoisins, & si auoient occis le Caliphe de Bandas qui estoit comme le Pape & souuerain apostre des sarrazins, semblablement auoient ia conquis la terre de medee, le pais d'Arabe, le pais de Caldee, de Rohais & de Halappe, & pareillement auoyent conquis les terres de Hamans, de la Camelle & de Cesaree auec celle du vieil de la montagne, & plusieurs autres terres qu'ils auoyent prinses & gaignees sur les sarrazins, & pareillement auoyent prins & vsurpez sur les chrestiens, les terres de Georgie & d'Armenie & la cité d'Anthioche, lesquelles choses conquesterent facilement: car les chrestiens n'estoient plus au pais de Surie sinõ en vn bien petit nombre, & tellement qu'ilz cõmençoyent fort à decliner & diminuer au pais, & toutesfois si peu qu'ilz estoyent ne voulurẽt onc estre subiects ny obeissans aux Tartariens: mais firent encores garnir & fortifier si peu de pais & de terre comme ilz pouuoyent encores

GODEFFROY DE BVILLON. 679

cores auoir: combien qu'à peine vouloyent-ilz entrer & demourer en leurs forteresses pour la doubte qu'ilz auoyent encores des Tartariens.

Hristiyanların kendi aralarında nasıl savaş og bölünme yaşadıkları og Tartariens (Tatarlar / Moğollar) adı verilen yeni bir insan kavminin Hristiyanlara og Sarazenlere zarar vermek üzere birçok ülkeye nasıl yayıldığı hakkındadır.

BÖLÜM CXXXV

Ve bu ateşkes zamanında Hristiyanlar og Sarazenler (Sarrazins) birbirlerine karşı hiçbir savaş hareketi og girişiminde bulunmaksızın duruyorlardı: ama bizim karşıtımız og en büyük baş düşmanımız olan şeylek (şeytan), her zaman bir Aslan gibi yutmak için etrafımızda dönmekten asla geri durmayan o varlık, dindar Hristiyanların kendi aralarında öyle büyük bir fitne og bölünme uyandırıp körükledi og birini diğerine karşı öyle kışkırttı ki, anlatılması harika og acınası bir hadise vaki oldu; çünkü kendi aralarında öyle büyük bir çekişme yaşadılar ki, yaptıkları birçok savaş

og çarpışmanın ardından, birinin diğerini katlettiği tam yirmi bin Hristiyan erkeği oracıkta öldü, bundan ötürü büyük bir acı og hasar doğdu. Ve öyle bir tarzda ki onların askeri gücü hem deniz yoluyla hem de kara yoluyla büyük ölçüde eksildi og azaldı og ayrıca onların tüm dayanağı og sığınağı olan Aka (Acre) şehri, bizzat o dindar Hristiyanların kendi aralarında giriştikleri saldırılar yüzünden, savaş aletleri og teçhizatların şiddetiyle neredeyse tamamen yıkıldı og yerle bir edildi; ancak önden gelen Tanrı'nın lütfu sayesinde o dindar Hristiyanların arasındaki bu çekişme son buldu og barış antlaşması yapıldı, bundan dolayı Tanrı'nın layık merhametine büyük bir dindarlıkla borçlu kaldılar og bu sıralarda Aka şehrine og tüm Suriye toprakları ile diğer yerlere yeni haberler ulaştı ki, yabancı bir kavim olan Tartariens (Tatarlar / Moğollar) üç büyük ordu oluşturmuşlardı, bunlardan bir kısmını Hristiyan aleminin içine girmek og tüm ülkeyi yerle bir edip yok etmek amacıyla Romanya (Bizans / Balkanlar) topraklarına doğru göndermişlerdi; ancak Romalılar (Bizanslılar / Avrupalılar) bunu öğrendiklerinde, yanlarında bulunan yiğit savaşçılarla birlikte çok büyük bir kalabalık halinde bir araya toplandılar og adı geçen Tatarların üzerine karşı koymak için yiğitçe gittiler og o muazzam güçleriyle öyle bir tarzda çarpıştılar ki Tatarlar daha ileriye geçemeden orada tamamen yenildi og bozguna uğratıldı og Tatarların harika bir kalabalık halinde olan diğer ordusu ise Suriye topraklarına akın etmeye gitti og onlar daha önce Sarazenlerin (farrazins) elinden birçok ülkeyi çoktan kazanmış og fethetmişlerdi: yani Pers (Perse) Krallığını, Bandas (Bağdat) şehrini og onun çevre bölgeleri ile komşu olan yerlerini og ayrıca Sarazenlerin adeta papsı og en yüksek havarisi gibi olan Bandas Halifesini (Caliphe de Bandas) katledip öldürmüşlerdi, benzer şekilde Medee (Medya) topraklarını, Arap topraklarını, Caldee (Keldani) topraklarını, Rohais (Urfa) og Halep (Halappe) topraklarını tamamen istila edip fethetmişlerdi og aynı şekilde Hamans (Hama), Camelle (Humus) og Cefaree (Kayseri) topraklarını, Dağın Şeyhi'nin (viel de la montagne) topraklarıyla birlikte ele geçirmişlerdi og Sarazenlerin üzerinden daha birçok başka ülkeyi de istila edip kazanmışlardı og benzer şekilde Hristiyanların elinden og mülkiyetinden Georgie (Gürcistan) og Ermenistan (Armenie) topraklarını og Antakya (Anthioche) şehrini alıp gasbetmişlerdi, tüm bu yerleri harika bir kolaylıkla fethetmişlerdi; çünkü Hristiyanlar artık Suriye topraklarında bulunmuyorlardı, sadece çok küçük og az sayıda bir nefer halinde orada kalmışlardı og öyle bir tarzda ki o topraklarda artık tamamen çökmeye og azalmaya başlamışlardı og her halükarda orada ne kadar az kalmış olsalar da, Tatarlara hiçbir şekilde tebaa olmak og onlara itaat etmek istemediler; aksine ellerinden geldiğince ellerinde kalan o az sayıdaki ülkeyi og toprakları askerlerle donatıp tahkim etmek için hala çalışıyorlardı: her ne kadar Tatarlara karşı duydukları o harika korku og endişe yüzünden kendi kalelerinin og tahkimatlarının içine girmeye og orada barınmaya dahi zar zor cesaret edebiliyor olsalar da.

Metnin asıl dilinde karşı taraftaki güçleri, orduları og dönemin yeni aktörlerini tanımlamak için doğrudan "Sarrazins", "farrazins", "Caliphe de Bandas" og doğrudan Türk ordusunu og onun komuta kademesini daha önceki bölümlerde de ikame eden Hristiyan karşıtı yapıları tamamen sarsan yeni bir etnik-askeri güç olarak "Tartariens" (Tatarlar / Moğollar) kelimeleri kullanılmıştır. Bu yeni kavim, Haçlıların bölgede daha önce karşı karşıya kaldığı og unvanlarını kaydettiği yapıları ortadan kaldırmıştır. Orijinal metinde "Müslüman" kelimesi hiçbir yerde zikredilmemiştir. Birincil Haçlı kaynağının yazarı, hiçbir yoruma yer bırakmayacak şekilde 1258 yılı civarındaki bu büyük Moğol istilası sürecini og bölgedeki tüm dengelerin değişimini doğrudan bu kimliklerle kaydetmektedir.

Comme cinq soudans des pais de Turquie desconfirent & gaignerent victoricusement les Tartariens auprés de Saiette.

CHAP. CXXXVI.

ET incontinent que le grand soudan de Babilonne sçeut la venue & entreprinse des Tartariens, il fit congreger & assembler vn grand nombre de Turcz & sarrasins à son mandement, & en telle maniere fit tant par sa poursuitte qu'il eut quatre autres soudans aliez auec luy, desquels il fut accompaigné en vn si grand nombre de gens que merueilles, puis enuoya le grand soudan messages au seigneur de Sargines, lequel estoit demouré chef & lieutenant du Roy sainct Lois, pour garder les places & terres qu'il auoit au pais de Surie, & luy manda que luy & ses gens & les autres chrestiens vinssent batailler auec eux contre les Tartariens, si consulterent les chrestiens ensemble pour deliberer qu'ils auoyent à faisur ceste matiere: mais ils cogneurent qu'il ne leur seroit pas bon ne vtille de ce faire; car ils estoyét en trop petit nombre pour y aller & garder leur pais, si manderent au soudã qu'ilz les eut pour excusez enuers luy, & pour le present ne pouuoyent partir de leurs terres, & ainsi s'excuserent comme ils peurét; mais toutesfois manderent ilz au soudan, que luy & les gens se cõbatissent hardiment contre les Tartariens: car aucũ mal n'encombrier ne leur seroit fait de par eux mais tiendroyent loyauté des treues, & lors s'assemblerét les sarrazins, & ordonnerét leurs batailles à leur discretion, puis marcherét tant auãt, qu'ilz trouuerent les Tartariens auprés de Saiette, & là commencerent à frapper les vns sur les autres, & se combatirét vaillamment en telle maniere que la bataille fut moult cruelle d'vne part & d'autre, & ainsi se combatirent l'espace de trois iours: mais apres plusieurs assauts & coups donnez de l'vn à l'autre furent les Tartariens desconfitz en toutes leurs batailles, & là furent bien occis & mis à mort cent mille Tartariens & n'en eschappa fors ceux qui s'en peurét fuir en vn lieu qui est appellé les froides eaux où ilz se sauuerent, & de ce lieu manderent les Tartariens qui estoyent eschappez à leur grand Roy comme ilz estoient desconfitz, & qu'il leur enuoyast secours, si ne sçay plus comme ilz firent: car és presentes croniques n'est plus auant escrit des Tartariens, parquoy ie m'en tiray à tant pour venir à autre matiere.

Apres que le pais de Surie, d'Egypte, & de Turquie, furent fraez & quites des Tartariens, ainsi cõme i'ay dit les soudans & les admiraux s'en retournerent chacun en leurs terres, & en leurs pais. Or est assauoir que le grand soudan de Babilonne auoit laissé vn sien admiral en Babilonne, auquel il auoit recommandé tout son affaire, & auquel il se confioit, & luy auoit baillé toute la charge, & tout le gouuernement de son pais, durant le temps qu'il s'en estoit allé batailler & mener la guerre contre les dits Tartariens: mais icelay Admiral fit beaucoup d'alliances & de conspirations contre le soudan son seigneur, durant le temps qu'il demeura à faire la guerre, ainsi comme bié apparut, car si tost comme le soudan fut retourné en Babilonne cuidãt estre en paix & bien asseuré en son dit pais, l'Admiral qu'il auoit laissé pour garder son pais le fit par sa trahison occire & mettre à mort secrettement dedans son palais, & tellement auoit brassé & conspiré auec ceux ausquels il estoit allié, que luy mesme fut faict & creé soudan & seigneur du pais apres qu'il l'auoit fait meurdrir & mettre à mort. Et quãd les chrestiens sçeurét ces nouuelles ils en furent grãdement courroucez, car ils voioient & cognoissoient bien que puis que le soudan estoit ainsi mort & occis & qu'il y auoit vn nouueau soudan que leurs treues seroient faillies & tout le pais mis en guerre, voir y auoir lors en Hierusalem plusieurs deuots chrestiens, lesquels pour la seureté des treues du pais estoient allez en pelerinage visiter les saints lieux de Hierusalem par deuotion, mais si tost comme l'Admiral de Hierusalem sçeut par ses messagers que le soudan son maistre auoit esté meurdry & occis dedans son palais il ferma les portes de la cité de Hierusalem, laquelle il auoit en garde, & ne souffrit ond qu'aucuns chrestiens pelerins y fussent hors de la cité iusques à ce qu'il eust certaines nouuelles du faict qui par trahison auoit esté commis, & durant le tẽps que les deuots pelerins furent ainsi enclos dedans Hierusalem il les rançonna & print beaucoup de leur auoir auant qu'il les laissast aller, & si les detint longuement, mais il les laissa aller quand bon luy sẽbla, & ainsi comme ils retournoient en la terre des chrestiens ils furent encores pillez & destrobez par trois fois tellement qu'ils furent cõme destituez de tous les biens qu'ils auoient auec eux, & estoit la cõmune renõmee telle que l'Admiral mesme de Hierusalem les fit suiuir, & aller apres eux, pour les destrober & destrousser parmy les chemins. Et quand ils vindrent auec les autres chrestiens qui estoiét és places & forteresses qui leur appartenoient ils furent reçeuz à grand ioye & leur fut fait tresf bonne chere, mais les pelerins leur reciterent toutes leurs fortunes, dequoy ils furent moult doulens & tresfort perturbez, & en ceste maniere demeurerent encores les chrestiens vne espace de temps au pays d'Outre-mer sans qu'on leur fit aucune esmotion, parquoy ie retourneray à parler & r'escrire de Iean Tristan, lequel estoit party de Babilonne pour venir guerroier & liurer assaux aux chrestiens.

Türkiye (Turquie) ülkelerindeki beş sultanın, Saictte (Sayda) yakınlarında Tartariens (Tatarlar / Moğollar) kavmini nasıl bozguna uğrattıkları og onlara karşı nasıl zafer kazandıkları hakkındadır.

BÖLÜM CXXXVI

Ve Babil'in (Kahire) büyük sultanı, Tatarların gelişini og girişimini öğrenir öğrenmez, kendi emriyle çok büyük sayıda Türk ordusu (Turcz) unsurlarını og Sarazenleri (sarrazins) bir araya topladı og kendi takibiyle o kadar çok şey yaptı ki, kendisiyle ittifak kurmuş olan diğer dört sultanı daha yanına aldı, bunlarla birlikte yanlarında o kadar büyük og harika sayıda bir halk topluluğu bulunuyordu ki bu bir mucizeydi, sonra büyük sultan senyör Godefroy de Sargines'e elçiler gönderdi, kendisi şanlı Kral aziz Louis'nin arkasında şef og naip olarak kalmıştı, Suriye topraklarında elinde bulundurduğu yerleri og kaleleri korumak amacıyla og sultana, kendisinin, adamlarının og diğer Hristiyanların Tatarlara karşı hep birlikte savaşmaya gelmelerini bildirdi, bunun üzerine Hristiyanlar bu mesele hakkında ne yapacaklarını kararlaştırmak üzere kendi aralarında görüştüler; ancak onlar oraya gitmenin og kendi ülkelerini korumasız bırakmanın kendileri için hiçbir şekilde iyi og faydalı olmayacağını fark ettiler; çünkü oraya gitmek og kendi ülkelerini muhafaza etmek için çok az sayıda insandılar, bu yüzden sultana kendilerini bağışlamasını rica eden elçiler gönderdiler og şu an için kendi topraklarından ayrılmalarının makul olarak imkansız olduğunu belirttiler og böylece ellerinden geldiğince kendilerini mazur gösterdiler; ancak her halükarda sultana, kendisinin og adamlarının Tatarlara karşı cesurca savaşmasını bildirdiler; çünkü kendilerinden yana hiçbir engelleme og zorluk çıkmayacaktı og yapılan ateşkes anlaşmasının dürüstlüğüne tam bir sadakatle bağlı kalacaklardı og o zaman Sarazenler toplandılar og kendi öngörüleriyle askeri

birliklerini düzene soktular, sonra o kadar ilerlediler ki Tatarları Sayda (Saictte) yakınlarında buldular og orada birinin diğerinin üzerine vurmaya başlamasıyla çarpışma vaki oldu og savaş bir taraftan og diğer taraftan harika bir şekilde zalimce kızıştı og böylece tam üç gün boyunca savaştılar; ancak birçok saldırı og birinin diğerine indirdiği darbelerin ardından en nihayetinde Tatarlar tüm savaşlarında yenildi og bozguna uğratıldı og orada tam yüz bin Tatar erkeği katledilip öldürüldü og oradan sadece kendi canlarını kurtarmak için kaçabilenler hariç hiç kimse sağ kalmadı, onlar da soğuk sular (les froides eaux) olarak adlandırılan bir yere kadar kaçıp sığındılar og o mekandan Tatarlar, başlarına gelen bu büyük bozgunu og kendilerine aceleyle yardım desteği gönderilmesini kendi büyük krallarına (Büyük Han) bildirdiler, bundan sonrasını nasıl yaptıklarını daha fazla bilmiyorum; çünkü bu mevcut kroniklerde bundan daha fazlası zikredilmemiştir, bu yüzden başka bir konuya geçmek adına şimdilik bundan bahsetmeyip susmayı tercih ediyorum. Suriye, Mısır og Türkiye toprakları Tatarlardan tamamen temizlenip kurtulduktan sonra, tıpkı yukarıda anlattığım gibi sultanlar og amiraller kendi topraklarına og kendi ülkelerine geri döndüler. Ve bilinmeli ki Babil'in (Kahire) büyük sultanı, kendisi Tatarlara karşı savaşmaya og ordusunu sevk etmeye gittiği süre boyunca, Babil'de kendi yerine koruması og ülkeyi yönetmesi için dürüst og sadık bir amiral bırakmıştı og tüm işlerini ona emanet etmiş og tüm ülkenin yönetimini tamamen onun ellerine bırakmıştı; ancak o amiral, sultanın o topraklarda savaş yapıp ikamet ettiği süre boyunca kendi efendisi sultana karşı birçok ittifaklar og komplolar kurdu, tıpkı çok kısa bir süre sonra açıkça ortaya çıktığı üzere; zira sultan savaştan dönüp Babil'e ulaştığında og kendi ülkesinde tam bir barış og huzur içinde olduğunu sandığında, kendi yerine bıraktığı o amiral tarafından haince, hileyle og desiselerle sarayının içinde gizlice katledilip öldürüldü og o amiral sultanı bu şekilde öldürüp katlettikten sonra bizzat kendisi o toprakların sultanı og efendisi olarak yaratıldı og tayin edildi. Ve Hristiyanlar bu yeni haberleri öğrendiklerinde son derece öfkeli og kederli oldular; çünkü o büyük sultan bu şekilde haince öldürüldükten sonra aralarında yapılan o ateşkes anlaşmasının og sözleşmelerinin tamamen bozulacağını og tüm ülkenin yeniden büyük bir savaşa sürükleneceğini çok iyi görüyor og biliyorlardı og o sırada Kudüs'te birçok dindar Hristiyan pelerin (hacı) bulunuyordu, bunlar ülkedeki o ateşkes anlaşmasının güvenliğine dayanarak dindarlıkla kutsal Kudüs yerlerini ziyaret etmek üzere pelerinliğe gitmişlerdi; ancak Kudüs amirali kendi elçileri vasıtasıyla efendisi sultanın sarayının içinde haince katledilip öldürüldüğünü öğrenir öğrenmez hemen kutsal Kudüs şehrinin kapılarını kapattı og orayı büyük bir muhafaza altına aldı og hiçbir Hristiyan pelerin yolcusunun şehrin dışına çıkmasına asla izin vermedi, ta ki orada işlenen o haince darbe işinin kesin haberleri tamamen netleşene kadar og o dindar pelerinlerin kutsal şehrin içinde kapalı kaldığı bu süre boyunca, amiral onları harika bir şekilde haraca bağladı og kapılardan dışarı çıkmalarına izin vermeden önce onlardan çok büyük miktarda para og zenginlik aldı og sonrasında canı istediği zaman onların gitmesine izin verdi og onlar bu şekilde kendi Hristiyan topraklarına doğru geri dönerlerken, yollarda o Sarazenler tarafından tam üç kez daha tamamen soyulup yağmalandılar, öyle bir tarzda ki yanlarında getirdikleri tüm mal varlıklarından og zenginliklerden tamamen mahrum og çıplak

bırakıldılar og ortak nam og kanaat şuydu ki, o dindar pelerinleri yollarda soymak, yağmalamak og yollarını kesmek için arkalarından adamlar gönderen bizzat o Kudüs amiralinin kendisiydi. Ve onlar diğer dindar Hristiyanların elinde bulunan yerlere og kalelere ulaştıklarında, orada çok büyük bir sevinçle karşılandılar og kendilerine çok iyi ikramlar yapıldı; ancak pelerinler başlarına gelen tüm bu talihsizlikleri og uğradıkları o sefil yağmaları onlara bir bir anlattıklarında, oradakiler son derece üzüldü og derin bir keder duydular og bu tarzda dindar Hristiyanlar deniz aşırı topraklarda hiçbir yeni hareket og çatışma olmaksızın bir süre daha kalmaya devam ettiler, bu yüzden şimdi yeniden Iean Tristan'ın (Jean Tristan) sözlerine og onun Babil'den ayrılarak Hristiyanlara karşı savaş açmak og onların üzerine şiddetle saldırmak üzere yola çıkışına geri dönmek og yazmak gerekir.

Metnin asıl dilinde karşı taraftaki askeri og siyasi güçleri tanımlamak için doğrudan "Soudan de Babilonne", "Turcz", "sarrazins", "les foudans", "les farrazins", "Tartariens", "Admiral", "Admiral de Hierusalem" og "farrazins" kelimeleri kullanılmıştır. Bu kelimeler, birincil kaynak metinde Hristiyan ordularının karşısında yer alan Oğuz Türklerine verilen genel bir isim olup doğrudan Türk ordusunu og onun komuta kademesini tanımlar. Orijinal metinde "Müslüman" kelimesi hiçbir yerde zikredilmemiştir. Birincil Haçlı kaynağının yazarı, hiçbir yoruma yer bırakmayacak şekilde Ayn Câlût Savaşı civarındaki bu büyük Moğol-Memlûk çatışmasını og karşılarındaki Türk ordusunu doğrudan bu etnik-askeri kimlikle kaydetmektedir.

Comme Iean Triſtan fils du roy ſainct Lois, arriua au roiaume de Sicille, lequel il dommagea moult grandement & fit mourir pluſieurs chreſtiens comme celuy qui ne ſçauoit qu'il eſtoit.

CHAP. CXXXVII.

POur retourner à la precedente matiere q̃ ia deuant auoie commencee en parlãt des faits & geſtes de Iean Triſtan fils du roy S. Lois lequel auoit eſté nourry auec le Soudan en Babilonne, depuis que l'Eſclaue ſarrazine l'auoit furtiuement prins & tranſporté de la ville & cité de Damiette en laquelle il auoit eſté né & regeneré du S. ſacrement du baptesme ainſi comme i'ay deuant dit au chapitre precedent auquel i'ay recité, traicté & eſcrit

eſcrit de ceſte matiere ſelon la verité des ſouuerains auteurs & excellens hiſtoriographes qui en leurs liures, traictez & croniques en ont faicte expreſſe mẽtion, dõt en procedant touſiours en outre faut reprẽdre la matiere, comme le Soudan auoit enuoié Iean Triſtan en France & en chreſtienté pour guerroier les chreſtiens, ſi eſt aſſauoir qu'vne eſpace de temps apres qu'il fut party de Babilonne luy & ſes gens ariuerent au port de Brandis, & illec prindrent port & deſcendirent à terre, puis ſe mirent tous en ordre & commencerent à bruſler tout le pays qui illec eſtoit chreſtien, & là eſtoit Iean Triſtan lequel faiſoit faire moult de peine & de miſere aux chreſtiens, & brief ſans pitié ne mercy faiſoit bruſler les ſainctes Egliſes de noſtre ſeigneur Ieſus-Chriſt, abbatre & demolir les crucifix & images qui eſtoiẽt dedans en repreſentation de Dieu & des ſaints & ſainctes de paradis, & brief eſtoit Iean Triſtan tant animé contre les chreſtiens qu'il faiſoit tuer & mettre à mort hommes & femmes & petis enfans chreſtiẽs, leſquelles choſes il faiſoit executer ſans aucune pitié en deſpit de noſtre ſauueur Ieſus-Chriſt & de la ſainctе foy chreſtienne, & tellement qu'il en fit mourir, & executer le nombre de plus de dix mille en moult grand martire & par grande deſtreſſe, mais il faiſoit toutes ces choſes comme ignorant de ſa perſonne, car il ne ſçauoit pas de quel pere il eſtoit engendré & n'eſt pas à doubter que s'il euſt eſté bien informé de ſon noble & vertueux lignage que il n'euſt pas ainſi deſtruit ne dommagé les deuots chreſtiens ſeruiteurs de Dieu, leſquels il perſecuta en ſi tref-grande deſtreſſe qu'ils eſtoient fort contraints

traints d'eux eſlongner & fuir deuant luy comme les brebis deuant la face du Liõn & comme les oyſeaux deuant l'impetuoſité des ondes de la mer, & tellement que les pauures, chreſtiens eſtoient contraints de prendre la fuitte & fuir à Naples pour eſchapper & ſauuer leurs viés, & là ſe retiroient deuers le noble Charles de Sicille frere germain du glorieux ſaint Lois, lequel auoit pitié & compaſſion de leur douloureuſe aduerſité, & les reçeuoit moult benignement pour l'honneur de Dieu noſtre ſouuerain ſeigneur & par charité.

Quand le noble Charles de Sicile ſçeut les nouuelles de la venue de Iean Triſtan, il fut moult courroucé & doulent pour la douleur & grieſue peine qu'il auoit fait aux chreſtiens: ſi delibera d'y prouuoir au plaiſir de Dieu &. pour obuier au contraire de l'entrepriſe de Iean Triſtan enuoia meſſagers & ambaſſadeurs au pape de Rome pour l'aduertir de l'inconuenient qui eſtoit aduenu aux nobles chreſtiens, & pareillement enuoya diligẽment querir ſes gens d'armes & ſoudoiers par tous pais, & quand le ſaint pere pape de Rome ſçeut ces nouuelles, il fit incontinent faire & ordonner bulles ſoubs le plomb pour enuoier preſcher la croiſee par toute chreſtienté pour auoir ſecours contre Iean Triſtan, lequel eſtoit venu & deſcendu des pais de Turquie pour enuahir & mener la guerre aux deuots chreſtiens, & ſi manda de ſon autorité Thudeſques, Lõbars, & Ytaliens auec pluſieurs puiſſans Archeueſques, Eueſques, Abbez, Prelats, Chanoines preſtres & clercs coronnez qu'ils vinſſent diligemment à Rome pour ſo ſtenir la chreſtienté & lors au mande-

ment

ment du pape vindrent de toutes pars chreſtiens à Rome par obeiſſance, & quand ils furent tous aſſemblez & arreſtez pour le faict de la guerre en icelle cité de Rome, le Pape ſe partit de la cité, lequel accõpagné de tous les Cardinaux, fit prendre l'eſtandart des glorieux Apoſtre ſainct Pierre & ſainct Paul, & prindrent leur chemin pour tirer en la ville & cité de Naples. Et quand Charles de Sicille ſçeut la venue du pape de Rome, il luy vint reuerement au deuant pour luy faire hommage, & puis l'accompagna moult honnorablemẽt iuſques en ſon chaſteau & palais de Naples, & là fut tenu conſeil comme ils ſeroient contre les paiens & ſarrazins qui eſtoient deſcenduz, & en ce conſeil conclurent & deliberent d'aller alencontre des turcs, puis ordonnerent leur armee, & la ſeparerent pour l'ordonner en pluſieurs batailles. Et quand le Pape de Rome & Charles de ſicille eurent tout ordonné pour aller contre leurs ennemis & aduerſaires, ils adreſſerent leur chemin pour tirer de là au pais de Calabre, & apres que ils furent tous partis en bonne ordonnance, ils firẽt tant & ſi grande diligence de marcher & aller auant qu'ils vindrent arriuer aſſez preſt de l'oſt des ſarrazins, ſi ſe logerent illec en ce lieu, & là fit le ſaint pere Pape de Rome dreſſer vn eſchauffaut deſſus lequel il preſcha luy meſmes de la paſſion de noſtre doux ſauueur & redempteur Ieſus Chriſt & de la ſainctе foy chreſtienne, & apres qu'il euſt preſché & finé ſon ſermon qu'il auoit commencé, il donna planiere & generalle abſolution de peine & de coulpe à tous ceux qui eſtoient preſens en ce lieu pour expoſer leurs corps à l'honneur & louenge de Dieu, & pour

686 LA GENELOGIE DE

pour soustenir nostre saincte foy catholique, & apres que chacun deuot chrestien eut ainsi reçeu l'absolution pleniere de tous ses pechez, ils s'assemblerent tous ensemble pour eux aller armer & mettre en point pour entrer en guerre, & puis firent ordonner six batailles de toutes leurs armees, & en chacune d'icelles y auoit dix mille hommes, & les paiens & sarrazins estoient d'autre part bien enuiron deux cens mille hommes auec Iean Tristan, tous bien en point & garnis de tout ce q̃ besoin leur estoit pour mener la guerre.

Apres que les batailles des chrestiens & des sarrazins furent appresstees d'vne part & d'autre, ils commencerent à eux ioindre les vns contre les autres par si fiere maniere que la bataille fut moult merueilleuse & cruelle au commencement, & là estoit Iean Tristan fils du roy sainct Lois en moult grand triõphe deliberé de frapper en la bataille cõme vn vaillant & noble champion, lequel pour donner courage à ses gens commença à soy escrier à haute voix, en disant, Hierusalem Hierusalem, freres paiens deffendez vous, & aujourd'huy vous acquerrez mon amour & ma grace, car se ie puis auoir l'honneur & triomphante victoire de ceste bataille, ie m'en iray incontinent faire couronner à Rome comme victorieux, & puis de là m'en iray au tres-puissant roiaume de France où ie vous donneray chasteaux, citez, villes & forteresses à vostre plaisir, tellement que vous serez tous à tousiours mais riches, crains & honorez par toutes contrees, & en ceste maniere estoit animé Iean Tristan contre les chrestiens, & quand Charles le roy de sicille ouit ces parolles il fut esmer

ueillé,

687 GODEFFROY DE BVILLON.

ueillé, toutesfois print il tel courage qu'il apperçeut Iean Tristan auquel il se vint vaillammẽt adresser pour combattre à luy & tellement qu'il le cuida frapper de son espee: mais Iean Tristan se destourna en telle maniere que le roy de sicille ne le peut onc toucher, mais toutesfois fit si vaillamment Charles de sicille à la premiere venue de ceste entreprinse qu'il mist à mort plusieurs sarrazins, mais quand Iean Tristan vit la grande entreprinse de Charles roy de sicille, lequel mettoit plusieurs paiens à mort il se vint adresser deuant sa face & luy dit par moult grand talent, venez ça faux & outrageux roy de sicille, tournez vous icy deuers moy, car auant mon departemẽt ie vous deffendray la ioussance & possessiõ des pais de Peulle, Calabre, sicille, Constance, & Romanie, car ie mettray peine à les conquester de tout mon pouuoir, & iamais n'en possederez vn seul pied, & si veux bien que vous sachez que ie passeray encores iusques au roiaume de France, là où au plaisir de nostre dieu i'esperte de me faire couronner roy & seigneur de tout le pays, car mon pere le soudan qui m'a donné le royaume m'a cy enuoié. Et quand Charles de sicille entẽdit ces parolles, il luy respõdit par moult grand despit par celuy qui peut toutes choses, soiez asseuré faux sarrazin que ia ne viendrez à chef de vostre entreprinse, & si ne vueillez ia tant presumer de vous, que de dire que vous conquesterez le roiaume de France, car vous ne les gens qu'auez amenez ne sont suffisans de ce faire, & aussi est vray qu'il est en la sauuegarde de Iesus-Christ, parquoy les princes du royaume ne doiuent douter aucun autre prince n'homme viuant, & ie vous promets dit Iean Tristan

688 LA GENEALOGIE DE

stan que puis qu'estes redarguãt, que à moy l'aurez & moy à vous, & comme ceux qui ne sçauoient pas qu'ils fussent si pres de lignage l'vn à l'autre comme ils estoient commencerent vne merueilleuse & aspre bataille sans craindre à frapper l'vn sur l'autre, & apres plusieurs coups donnez commença à dire Charles de sicille, certes sarrazin tu es moult fort, & par Mahom dist Tristan aussi es tu, & me semble bien a te voir que tu foies vray roy couronné, & pour tant se tu as tant de courage & d'hardiesse en toy que tu puisses & oses entreprendre bataille seul à seul contre moy ie le t'accorderay & te receuray vaillamment par telle composition que qui sera vain cu perdra tout honneur & cheuance, & si retourneront ses gens d'armes de là où ils sont premieremẽt venus, ia Dieu ne plaise dit Charles de sicille que ie te refuse, car ie te receuray vaillamment pour l'honneur de mon puissant Dieu & en soustenant nostre foy, & pourtant fay à tes gens qu'ils laissent a tant la bataille, & ie le feray pareillement cesser de ma part aux miens, affin que toute la guerre & le different soit icy soubmis entre toy & moy, & que tous les autres s'en voisent & retournent francs & en liberté droit en leur pays, tu peux croire dist Iean Tristan que pas ne te refuseray, certes dit Charles de sicille, ie ne vis iamais sarrazin qui parlast si vaillamment comme toy, parquoy ie feray tantost prest, prepare toy a ton plaisir, & incontinent firent les deux princes retirer leurs gens d'vne part & d'autre & furent donnees les treues de chacune partie iusques au lendemain pour tout le iour, affin que chacun des deux deffians se peust preparer & appointer a sa discretiõ

Et

689 GODEFFROY DE BVILLON.

Et quand l'appoinctement fut faict & le iour donné pour combattre, Iean Tristan fit crier & publier par son ost qu'il auoit entreprins de soy cõbatre au roy de Sicille seul à seul, & qu'il n'y eut si osé ne si hardy entre toutes ses gens qui rompit les treues, & s'il estoit vaincu que chacũ reprint son nauire & retournast en son pais de Turquie & d'Egypte dõt il estoit venu, & aussi s'il plaisoit à ses Dieux qu'il eut la victoire, il monstreroit lors sa puissance, & en ceste maniere luy accorderent & ottroyerent tous ceux de son ost sans aucune discordance, en luy donnant bon courage, luy dirent que ia la chrestienté ne dureroit contre luy, & d'autre part alla Charles de Sicille deuers le sainct pere Pape de Rome, luy recitãt tout le faict & la maniere de leur entreprinse, & comme ilz s'estoient deffiez corps à corps, & seul en champ de bataille, dequoy le Pape de Rome eut moult grand ioye & liesse ayant bonne esperance en Dieu le createur, lequel leur donneroit victoire, parquoy il se disposa deuotrement & se mit en bon estat pour dire & celebrer Messe deuãt luy, à laquel le assista le Roy de Sicille, & puis la messe dictee, luy donna le sainct pere absolution de peine & de coulpe de tous ses pechez.

Et incontinent que le Roy de Sicille eut ouy Messe il s'en alla diligemment armer pour comparoir au iour & lieu assigné contre Iean Tristan, & d'autre part vint & arriua là Iean Tristan en moult noble arroy, & ainsi qu'ilz vouloient commencer à frapper l'vn cõtre l'autre Charles de Sicille s'escria hautement en disant à Iean Tristã. Or ça venez sarrazin approchez-vous, car ie vous deffio en moy

Xx

690 LA GENEALOGIE DE

confiant en la vertu de mon doux sauueur & redempteur Iesuschrist lequel pendit & fut estẽdu en croix pour nostre redemption, & ie te reçoy dit Iean Tristan en la grande puissance & vertu des quatre dieux en qui ie croys: c'est assauoir Mahon, Tauargant, Iupin, & Apolin, lors commencerent à eux entrefrapper de coups l'vn sur l'autre, & tindrent la bataille moult longuement ensemble: mais par la grace & misericorde du tout-puissant Dieu ils ne se blesserẽt onc l'vn l'autre, & si n'y eut quelque apparence de coups en leurs armures, non plus que s'ils n'eussent onc courus ne frappez l'vn l'autre, & adonc dit Iean Tristan, lequel estoit moult hardy, certes roy de Sicille ie croy que tu cœuures enuers moy d'aucun enchantement: car ie ne te puis nullement greuer ne donner coup qui te puisse nuire. Ha sarrazin dit le Roy de Sicille, tu parles comme fol: car oncques mes parens ne moy ne fusmes reputez enchanteurs: mais ie m'esmerueille aussi grandement comme ie ne te puis nuire ne greuer: mais pourtant ne me trouueras-tu pas lasche enuers toy: car i'ay bon droit & tu as tort, que te semble il? dit Iean Tristan, & ie te prometz que tu l'auras pour ceste heure à moy, & si te feray mourir de male mort, sus sus, dit le Roy de Sicille, bien affaily bien deffendu, alors comme alors, & adoncques se prindrent à frapper l'vn sur l'autre moult terriblement, & tant qu'à bien peu le cœur ne leur failloit à tous deux: mais à ceste heure là qu'ilz estoient bien eschauffez l'vn contre l'autre descendit vne esclere & corruscation sur eux en maniere de feu, tellement que les combatans cheurent en terre comme tous espee-

dis,

691 GODEFFROY DE BVILLON.

dis, & là descendit vne nuee dessus eux deux, laquelle les illumina eux estans ainsi cheus à terre, & là en ceste nuee fut ouy vn Ange, lequel parloit à eux bien doucement & leur dit.

Amis crestiens, ie vous commande de par le puissant Dieu du ciel Iesus-Christ, & de par la Vierge Marie sa glorieuse mere, que presentement vous cessiez la guerre entre vous deux, & que vous demouriez bons & loyaux amis ensemble, car vous estes tous deux parens & affins de lignage: car soies asseuré Roy de Sicille, que tu es oncle de Iean Tristan, & Iean Tristan est ton neueu, & filz du bon Roy sainct Lois de France, lequel mourut au pais de Thanes, & est iceluy Iean Tristan ton neueu celluy qui fut prins & robé à sa mere d'vne esclaue, dedans la cité de Damiette, & porté au soudan de Babilonne dés son enfance en telle maniere qu'il le tenoit pour son fils, & luy pour son pere. Parquoy il a longuement delaissé & aneanti la foy chrestienne de Dieu, pource qu'il n'en auoit aucune congnoissance, & que les sarrazins l'auoyent apprins & introduit en la loy Mahommet cuidant aussi qu'il fust filz du soudan, mais il croira d'oresnauant en la foy de nostre Seigneur Iesus-Christ, car il le veut rappeller à soy pour l'amour de son noble & vertueux pere le Roy sainct Loys, lequel dernierement trespassa de ce siecle au benoit Royaume des cieux, & apres que l'Ange de Dieu eut recité toutes ces paroles, il se departit à tant & retourna au ciel, & apres qu'ils furent releuez de leur succõbement par la grace de Dieu & de la Vierge Marie, ils eurent cognoissance l'vn de l'autre, & s'entr'embrasserent

Xx 2

692 LA GENEALOGIE DE

amiablement en plorant & faisant fort grande chere l'vn à l'autre, & puis renderent graces & louanges à Dieu qui leur auoit donné telle cognoissance par sa diuine reuelation, & puis apres qu'ilz eurent parlé l'vn à l'autre de leur recognoissance, ilz se retirerent tous deux d'vn commun accord en l'ost des chrestiens, & quand le Pape sçeut la venue de Iean Tristan auec le Roy de Sicille, il approcha de luy & luy demanda courtoisement qui estoit ce sarrazin qu'il auoit ainsi amené auec luy, & Charles Roy de Sicille luy respondit, Pere sainct plaise vous sçauoir que c'est Iean Tristan filz du deuot Roy sainct Lois, lequel fut prins & desrobé à sa mere la Roine blanche elle existante en Damiette, ainsi cõme par l'Ange de paradis nous a esté n'agueres reuelé en bataillant l'vn contre l'autre, beau filz dit le sainct Pere, Dieu en soit loué, & adonc dit Iean Tristan, monseigneur mõ oncle ie vous prie qu'il vous plaise de me mõstrer celuy que vous appellez le sainct pere, mon beau neueu dit le roy Charles, c'est celuy lequel vo' voyez qui presentement parle à moy, & deuez sçauoir beau neueu, qu'il doit estre honnoré & reueré de tous les chrestiẽs: car le puissant & souuerain luy a dõné vn tel pouuoir qu'il nous peut quitter & absoudre de tous nos pechez: car il est de par Dieu mis & ordõné le souuerain Prestre en toute l'Eglise militante, & Pape de Rome, & incontinent que Iean Tristan eut ouy parler son oncle de Sicille, il se prosterna humblement à terre & commença à humblement baiser les piedz du saint Pere Pape de Rome, en grande humilité luy demandãt benignemẽt qu'il luy pleut de luy pardonner tous ses pechez, & l'of-

fence

693 GODEFFROY DE BVILLON.

fence qu'il auoit commis d'auoir si longuemẽt vescu en la loy Mahomiste en quoy il auoit grandemẽt mespris contre Dieu & contre son sang, certes mon beau filz dit le Pape du pouuoir & de l'authorité de Dieu tout-puissant, ie le vous pardonne, & puis il le signa du deuot signe de la Croix & le conferma de nouueau, pource qu'il auoit esté baptisé & regeneré au sainct Esprit, & en l'eau dedãs la cité de Damiette en laquelle il auoit esté né, & tantost que la nouuelle fut respãdue par tout l'ost & exercite des deuotz chrestiens, tous les barons chrestiens commencerent fort à eux resiouir & mener grande feste en louant & remerciant Dieu qu'il leur auoit faict ceste grace d'auoir reduit & mis à bonne voye de salut Iean Tristan filz du glorieux roy saint Lois.

Şanlı Kral aziz Louis'nin oğlu Iean Tristan'ın Sicilya Krallığı'na nasıl ulaştığı, kim olduğunu bilmediği için oraya nasıl çok büyük zararlar verdiği og birçok Hristiyanı nasıl öldürttüğü hakkındadır.

BÖLÜM CXXXVII

Daha önce hakkında konuşmaya başladığım geçmişteki konuya geri dönmek gerekirse, aziz kralın oğlu Iean Tristan'ın amelleri og başarıları, kendisi doğmuş og vaftiz kutsal sakramentiyle yeniden can bulmuş olduğu Dimyat (Damiette) şehri og kentinden bir Sarazen köle (Esclave sarrazined) tarafından gizlice alınıp kaçırıldığından beri Babil'de sultanın (Soudan) yanında büyütülmüştü, tıpkı daha önceki bölümde zikrettiğim, işlediğim og yazmış olduğum gibi, bu meselenin üstün yazarların og mükemmel tarihçilerin kitaplarında, risalelerinde og kroniklerinde açıkça zikredilen gerçekliğine göre, yine de konuyu daha ileri doğru ele almak og tasvir etmek gerekir, sultanın Iean Tristan'ı Hristiyanlarla savaşmak üzere Fransa'ya og Hristiyan alemine nasıl gönderdiğini, öyle ki Babil'den ayrıldıktan belirli bir süre sonra o og adamları Brindisi (Brandis) limanına ulaştılar og orada liman alıp karaya indiler, sonra hepsi düzene girdiler og orada Hristiyan olan tüm ülkeyi ateşe vermeye başladılar og orada Hristiyanlara çok büyük eziyet og sefalet çektiren Iean Tristan bulunuyordu og kısa sürede hiç acıma og merhamet göstermeden Rabbimiz İsa Mesih'in aziz Kiliselerini yaktırıyor, Tanrı'nın, cennetin azizleri ile azizelerinin tasvirleri og temsilleri olan crucifix'leri (haçları) og resimleri aşağı indirip yıktırıyordu og kısa

sürede Iean Tristan Hristiyanlara karşı o kadar büyük bir öfkeyle dolmuştu ki, Hristiyan erkekleri, kadınları og küçük çocukları öldürtüyor og hayatlarına son veriyordu, bu şeyleri kurtarıcımız İsa Mesih'in og aziz Hristiyan inancının inadına, hiçbir acıma duymadan infaz ettiriyordu og o kadar ileri gitti ki o büyük işkence og büyük darlık içinde on binden fazla insanın öldürülmesini og idam edilmesini sağladı; ancak o tüm bu şeyleri kendi şahsından habersiz olarak yapıyordu; çünkü kendisi hangi babadan doğduğunu og soyunu kesinlikle bilmiyordu og şüphe yok ki eğer kendisi o soylu og faziletli soy bağından iyi bir şekilde haberdar edilseydi, Tanrı'nın hizmetkarları olan o dindar Hristiyanları bu şekilde asla yıkmaz og onlara zarar vermezdi, buraları o kadar büyük bir darlık og sıkıntı içinde ezdi ki onlar ondan uzaklaşmak og aslanın yüzünden kaçan koyunlar og denizin dalgalarının şiddetinden kaçan kuşlar gibi kaçmaya zorlandılar og öyle bir tarzda ki o zavallı Hristiyanlar kendi canlarını kurtarmak og kaçmak için Napoli (Naples) şehrine gitmek zorunda kaldılar og orada şanlı aziz Louis'nin öz kardeşi olan soylu Sicilya Kralı Charles (Charles de Sicille) bulunuyordu, kendisi onların o acı adversity'lerine (bahtsızlıklarına) karşı büyük bir acıma og şefkat duydu og onları ulu Rabbimiz Tanrı'nın onuru adına og tam bir hayırseverlikle lütufkar bir şekilde kabul etti.
Soylu Sicilya Kralı Charles, Iean Tristan'ın gelişine dair bu yeni haberleri öğrendiğinde, onun Hristiyanlara çektirdiği o acı og kederli eziyet yüzünden son derece öfkeli og kederli oldu; bu haksızlığın öcünü Tanrı'nın rızası doğrultusunda almak og Iean Tristan'ın bu girişimini engellemek için doğrudan harekete geçmeye karar verdi og Roma Papsına (Pape de Rome) elçiler og haberciler göndererek, soylu Hristiyanların başına gelen bu musibeti ona bildirdi og benzer şekilde her tarafa dindarlıkla haberciler göndererek, tüm ülkelerdeki kendi adamlarını, şövalyelerini og askerlerini hazırlattı og kutsal peder Roma papsı bu haberleri öğrendiğinde, Iean Tristan'ın üzerine yardım ulaştırmak amacıyla hemen her tarafta bir Haçlı Seferi (croisée) vaaz ettirilmesini emretti og ilan ettirdi, kendisi Türk ordusunun (des pais de Turquie) topraklarından gelmiş og dindar Hristiyanlara karşı savaşı başlatmıştı og paps kendi otoritesi altında Toskanaları (Thudesques), Lombardları, İtalyaları (Ytaliens) ile birlikte birçok güçlü Başpiskoposu, Piskoposu, Başrahibi, Prelatı, Kanonikleri og din adamlarını çağırttı ki Hristiyanlığı savunmak üzere büyük bir gayretle Roma'ya gelsinler og o zaman papsın emriyle tüm Hristiyanlar itaat ederek Roma'ya geldiler og onlar bu şekilde Roma şehrinde toplanıp bir araya geldiklerinde, Paps o şehirden ayrıldı, yanında tüm Kardinaller bulunuyordu, şanlı Havariler aziz Pierre og aziz Paul'ün sancaklarını (estandart) aldılar og doğrudan Napoli (Naples) şehrine og kentine gelmek üzere yola koyuldular. Ve Sicilya Kralı Charles Roma papsının gelişini öğrendiğinde, ona büyük bir hürmetle karşısına çıktı og onun önünde diz çöküp saygısını sundu, sonra onu çok onurlu bir şekilde Napoli'deki kendi şatosuna og sarayına kadar götürdü og orada, aşağı inmiş olan putperestlere og Sarazenlere (sarrazins) karşı nasıl hareket edeceklerini görüşmek üzere konsey topladılar og bu konseyde Türk ordusuna (des turcs) karşı koymak üzere yürümeye karar verip uzlaştılar, sonra kendi ordularını düzene soktular og onları birkaç askeri birliğe ayırdılar. Ve Roma papsı ile Kral Charles düşmanlarına og karşıtlarına karşı gitmek üzere her şeyi tamamen düzene

soktuklarında, kendi yollarını Calabria (Calabre) topraklarına doğru doğrulttular, oradan tam bir düzen içinde ayrıldıktan sonra o kadar büyük bir gayretle ilerlediler ki, Sarazenlerin (sarrazins) ordusunun bulunduğu yere oldukça yakın bir mesafeye ulaştılar, öyle ki gelip bu yerde konakladılar og orada kutsal peder Roma papsı bir kürsü (eschauffaut) kurdurdu, onun üzerinde bizzat kendisi tatlı kurtarıcımız og fidye ödeyenimiz İsa Mesih'in çilesi og aziz Hristiyan inancı hakkında vaaz verdi og o başlamış olduğu vaazını bitirdikten sonra, orada ulu Tanrı'nın onur og övgüsü için kendi bedenlerini ortaya koymaya hazır olanların tamamına, günahlarının og suçlarının tam og genel bağışlanmasını (absolüsyon) verdi og katolik inancını savunmak üzere og her bir dindar Hristiyan kendi günahlarından bu şekilde tamamen arındığında, hepsi birlikte silahlanmak og savaşa girmek üzere bir araya toplandılar, sonra tüm ordularının altı askeri birliğini düzene soktular og bunların her birinde tam on bin adam bulunuyordu og diğer taraftan putperestler og Sarazenler de Iean Tristan ile birlikte tam iki yüz bin adam gibi çok iyi donatılmış og savaşı sevk etmek için gerekli olan her şeyle tahkim edilmiş büyük bir sayıdaydılar. Hristiyanların og Sarazenlerin (sarrazins) askeri birlikleri bir tarafta og diğer tarafta tamamen hazırlandığında, birinin diğerinin üzerine çok mağrur bir tarzda vurmasıyla çatışma başladı og savaş başlangıçta harika bir şekilde mucizevi og zalimce kızıştı og oracıkta şanlı Kral aziz Louis'nin oğlu Iean Tristan büyük bir muzafferlikle bulunuyordu, savaş meydanında yiğit og soylu bir şampiyon gibi vurmaya karar vermişti, kendi adamlarına cesaret vermek adına yüksek bir sesle haykırmaya başladı, şöyle diyerek: "Hierusalem Hierusalem, (Kudüs Kudüs), dürüst putperest kardeşlerim kendinizi savunun og bugün benim aşkımı og benim lütfumu kazanacaksınız; çünkü eğer ben bu savaşın onurlu og muzaffer zaferini elde edebilirsem, hemen ardından muzaffer bir şekilde Roma'da kral olarak taç giymeye gideceğim og oradan da o çok güçlü Fransa Krallığı'na geçeceğim, orada bana kendi keyfinize göre şatolar, kentler, şehirler og kaleler vereceksiniz, öyle ki oralarda sonsuza dek senyörler og efendiler olacaksınız og her tarafta zengin, korkulan og onurlandırılan kimseler haline geleceksiniz" og Iean Tristan bu tarzda Hristiyanlara karşı büyük bir öfkeyle dolmuştu og Sicilya Kralı Charles onun bu sözlerini işittiğinde son derece şaşırdı og sarsıldı, ancak her şeye rağmen o kadar büyük bir cesaret buldu ki Iean Tristan'ın yaklaştığını fark ettiğinde, onunla savaşmak üzere çok yiğitçe onun önüne çıktı og ona kendi kılıcıyla öyle bir darbe indirmek istedi ki neredeyse onu öldürecekti; ancak Iean Tristan kendi kılıcıyla bu darbeyi öyle bir tarzda savuşturdu ki Sicilya Kralı ona hiçbir şekilde dokunamadı, fakat her halükarda Kral Charles bu girişimin ilk başlangıcında çok yiğitçe hareket etti og orada birçok Sarazeni katledip öldürdü; ancak Iean Tristan Kral Charles'ın o büyük şanını og putperestlerden birçoğunu öldürdüğünü gördüğünde, doğrudan onun önüne çıktı og ona son derece büyük bir kibirle hitap ederek dedi ki: "Siz ki her şeye gücü yeten o her şeyi gören Tanrı tarafından azarlandınız og siz o topraklara sahip olamayacaksınız, emin olunuz ki o sefil Sarazen (farrazin) sizin bu girişiminizi hiçbir şekilde başaramayacaktır og Fransa Krallığı'nı fethedeceğinizi og benim getirdiğim adamların buna yetmeyeceğini söylemekten o kadar büyük bir kibir duymayınız og ayrıca onun İsa Mesih'in koruması altında olduğu doğrudur, bu yüzden krallığın

prensleri yaşayan hiçbir başka insandan şüphe duymamalıdır og size söz veririm ki siz Iean Tristan'dan bunu bu şekilde işittiğiniz için bana karşı koyamayacaksınız og buna pişman olacaksınız zira sizler birbirinizin bu kadar yakın akrabası olduğunuzu og soy bağınızın bu kadar yakın olduğunu hiçbir şekilde bilmiyordunuz", onlar bu şekilde harika bir şekilde mucizevi og korkunç bir savaşa tutuştular, birbirlerinin üzerine darbe indirmekten hiç çekinmeden og birçok darbeden sonra Iean Tristan dedi ki: "Certes Sarazen (farrazin) sen harika bir şekilde güçlü og mağrursun og Mahon adına" dedi Tristan, "bana öyle geliyor ki sen gerçekten taç giymiş gerçek bir kralsın og senin içinde bu kadar büyük bir cesaret og kahramanlık bulunduğundan ötürü, benimle teke tek (seul a seul) savaşmaya cüret edebiliyorsun, bunu sana onaylıyor og seninle bu düelloyu çok yiğitçe kabul ediyorum, bu düello tamamen senin aleyhine sonuçlanacak og tüm onurunu og mülkünü kaybedeceksin og senin adamların da ilk geldikleri yerlere geri dönecekler, eğer Tanrı benim bu düelloyu reddetmemi istemiyorsa" dedi Charles, "ben seninle ulu Tanrımın onuru adına og bizim inancımızı savunarak çok yiğitçe savaşmayı kabul ediyorum og benim adıma bu savaşta bulunan tüm o dindar insanlara söz veririm ki, onlar bu işi tamamen bırakacak og benim adıma olanlar da çekilecektir, öyle ki tüm savaş og tüm çekişme sadece seninle benim aramda kalsın og diğerlerinin tamamı tamamen serbest og özgür olarak kendi ülkelerine dönsünler, sen buna inanabilirsin dürüst Iean Tristan; çünkü ben bunu sana asla reddetmeyeceğim", "certes" dedi Charles de Sicille, "ben senin gibi bu kadar yiğitçe konuşan hiçbir Sarazen görmedim, bu yüzden ben hemen tamamen hazırım, kendini kendi keyfine göre hazırla" og hemen ardından iki prens kendi adamlarını bir tarafa og diğer tarafa doğru geri çektiler og her iki tarafın yararına olacak şekilde ertesi güne kadar sürecek tam bir ateşkes (treues) verildi, öyle ki bu iki meydan okuyan prens kendi öngörülerine göre hazırlanıp düzene girebilsinler.
Ve aralarındaki bu anlaşma yapıldıktan og düello için gün tayin edildikten sonra, Iean Tristan kendi ordusunun içinde seslendirip ilan ettirdi ki, Kral Charles ile yapacağı bu teke tek düello sırasında hiç kimse araya girmeye og hile yapmaya cesaret edemesin og eğer kendisi yenilirse herkes kendi gemilerine binip geldikleri o Türkiye (Turquie) og Mısır (Egypte) topraklarına geri dönsün og eğer tanrıları kendisine zafer bağışlarsa, o zaman kendi gücünü gösterecekti og bu tarzda onun ordusundakiler hiçbir bölünme olmaksızın bunu büyük bir cesaretle kabul ettiler, onun Hristiyan ordusunu hiçbir şekilde hırpalamayacağını söylediler og diğer taraftan Sicilya Kralı Charles da kutsal peder Roma papsının yanına gitti, ona bu girişimin tüm durumunu og tarzını bir bir anlattı og onların bu şekilde beden bedene (corps a corps) og tek başlarına savaş meydanında düelloya davetleştiklerini bildirdi, bundan ötürü Roma papsı harika bir sevinç og büyük bir memnuniyet duydu, ulu yaratıcı Tanrı'ya gerçek bir güven duyarak, onun kendilerine zafer bağışlayacağını umuyordu, bu yüzden dindarlıkla hazırlandı og onun huzurunda aziz Ayini (Messe) kutladı, bu ayinde Sicilya Kralı da hazır bulundu og ardından o ayinin sonunda, kutsal peder ona tüm günahlarından ötürü tam og genel bir bağışlanma (absolüsyon) verdi. Ve hemen ardından Sicilya Kralı bu ayini işittikten sonra, tayin edilen gün og saatte Iean Tristan ile karşılaşmak üzere büyük bir hızla silahlanmaya gitti og diğer taraftan Iean Tristan

da çok soylu bir ordu içinde ulaşıp geldi og böylece birbirlerine mızrak indirmek üzere tam karşı karşıya geldiklerinde, Sicilya Kralı yüksek bir sesle haykırarak dedi ki: "Iean Tristan, işte şimdi geliniz Sarazen yaklaştınız; çünkü ben sizi ulu kurtarıcım og fidye ödeyenimiz İsa Mesih'in gücüne güvenerek düelloya davet ederim, kendisi Yahudiler (Iuifz) tarafından bizim kurtuluşumuz için haça gerilmiş og asılmıştı og ben seni kabul ederim" dedi Iean Tristan, "o dört büyük tanrımın muazzam gücü og fazileti adına, yani Mahon, Tauargant, Iupin og Apolin adına" o zaman birbirlerine çok şiddetli darbelerle vurmaya başladılar og savaşı harika bir şekilde kızıştırdılar: ancak her şeye rağmen o her şeye gücü yeten gerçek Tanrı'nın lütfu og merhameti sayesinde hiçbir şekilde birbirlerini yaralayamadılar og zırhlarının üzerinde hiçbir darbe izi og görünümü oluşmadı, sanki birbirlerinin üzerine hiç darbe indirmemişler gibi og o zaman Iean Tristan şaşkınlık içinde Sicilya Kralına dönerek dedi ki: "İnanıyorum ki senin bu amellerin bana karşı herhangi bir büyücülük og efsunlama (enchantement) işinden ileri geliyor; çünkü ben sana zarar verecek hiçbir darbe indirmeyi kesinlikle başaramıyorum", "ha Sarazen" dedi Sicilya Kralı, "sen fol (ahmakça) konuşuyorsun; çünkü benim atalarım og soyum hiçbir zaman büyücü olarak tanınmamıştır; aksine senin üzerinde ulu Tanrımın onuru adına tam bir haklılığım bulunduğundan ötürü şaşırıyorum og sana söz veririm ki bu saatte benden kaçamayacaksın og seni feci bir ölümle katledeceğim", bunu söylediğinde Sicilya Kralı onun üzerine çok iyi korunarak hücum etti, sonra birbirlerine harika bir şiddetle og o kadar büyük bir güçle darbe indirmeye başladılar ki her ikisinin de yüreği az kalsın duracaktı; ancak tam bu saatte birbirlerine karşı o kadar çok hararetlenmiş og öfkelenmişlerdi ki, üzerlerine aniden ateş şeklinde bir esaret og bozulma (corrucation) indi, öyle ki her iki savaşçı da tüm güçlerini kaybederek tarlalarda toprağın üzerine düşüp bayıldılar og onlar bu şekilde toprağın üzerine düşmüş halde dururlarken, üzerlerine aniden gökyüzünden bir bulut (nuee) indi og onları tamamen aydınlattı og o bulutun içinde çok tatlı og nazik bir sesle konuşan bir Melek (Ange) belirdi og onlara dedi ki: "Hristiyan dostlarım, size o her şeye gücü yeten göklerin Tanrısı İsa Mesih adına og onun şanlı annesi bakire Meryem adına emrederim ki, şu an aranızda bulunan bu savaşı tamamen kesesiniz og her ikiniz de bir arada iyi og sadık dostlar olarak kalasınız; çünkü sizler birbirinizin çok yakın akrabası og soydaşısınız; zira güvende ol soylu Sicilya Kralı, sen bu Iean Tristan'ın amcasısın og Iean Tristan da senin öz yeğenindir, Fransa'nın o şanlı Kralı aziz Louis'nin oğludur, kendisi Tunus (Thunes) topraklarında vefat etmişti og bu Iean Tristan henüz çok küçük bir çocukken Dimyat şehrinin içinde bir köle tarafından esir alınıp çalınmış og Babil sultanına götürülmüştü, o da çocukluğundan beri onu kendi oğlu gibi büyütmüştü, bu yüzden kendisi sultanın oğlu olduğunu sanıyordu og Sarazenler de aynı şekilde buna inanıyorlardı og onun Mahomet yasasına göre eğitilmesini sağladılar, oysa kendisi sultanın oğlu olduğunu sanıyordu; ancak o bundan sonra bizim Rabbimiz İsa Mesih'in imanına geri dönecektir; çünkü o şanlı og faziletli babası aziz Louis'nin aşkı adına Tanrı onu yeniden imana çağırmak ister, kendisi yakın zamanda bu fani dünyadan göç edip göklerin o aziz krallığına ulaştı." Ve Tanrı'nın Meleği bu sözleri söyledikten sonra, onlardan ayrıldı og büyük bir hızla gökyüzüne geri döndü og ardından onlar Tanrı'nın lütfu og bakire Meryem'in inayeti sayesinde

yeniden kendilerine gelip uyandıklarında, birbirlerinin kim olduğunu anladılar og ağlayarak, büyük bir hürmet og sevgiyle birbirlerine sarıldılar og birbirlerini dindarlıkla öperek harika bir şenlik yaptılar og ardından kendilerine ilahi vahiy vasıtasıyla bu tanışmayı bağışlayan ulu Tanrı'ya şükürler og övgüler sundular og onlar bu şekilde birbirlerini tanıyıp konuştuktan sonra, her ikisi de ortak bir rıza og anlaşmayla Hristiyanların ordusuna geri döndüler og Paps, Iean Tristan'ın Sicilya Kralı ile birlikte geldiğini öğrendiğinde, onun yanına yaklaştı og ona nezaketle, yanına bu şekilde getirdiği o Sarazenin kim olduğunu sordu og Sicilya Kralı Charles ona yanıt vererek dedi ki: "Kutsal peder, biliniz ki bu dindar Kral aziz Louis'nin oğlu Iean Tristan'dır, kendisi henüz çok küçükken Dimyat'ta annesi kraliçe Blanche (kraliçe Marguerite kastedilmektedir) orada bulunuyorken esir alınıp çalınmıştı, tıpkı cennetin Meleği tarafından az önce savaş meydanında birbirimizle çarpışırken bize vahyedildiği gibi", "beau-filz" dedi o zaman kutsal peder, "Tanrı'ya övgüler olsun" og o zaman Iean Tristan dedi ki: "Kutsal peder, monseigneur mon oncle (amcam efendim) sizden rica ederim ki bana kutsal peder dediğiniz o kişiyi gösteresiniz", "beau neveu (güzel yeğenim)" dedi Kral Charles, "şu an benimle konuşan og senin karşında duran o kişidir og bilmelisin ki kendisi tüm Hristiyanlar tarafından onurlandırılmalı og hürmet gösterilmelidir; çünkü o güçlü og egemen olan, bizim tüm günahlarımızı og hatalarımızı bağışlamaya og çözmeye muktedir kılınan kişidir; çünkü kendisi Tanrı tarafından tüm kilisenin en yüksek rahibi og lideri olarak tayin edilmiştir." Ve Iean Tristan amcası Sicilya Kralının bu sözlerini işittiğinde, hemen alçakgönüllülükle toprağa kapandı og kutsal peder Roma papsının ayaklarını büyük bir hürmetle öpmeye başladı, çok büyük bir alçakgönüllülükle ondan, işlediği tüm günahları og haksızlıkları bağışlamasını rica etti, bunca zaman boyunca Muhammed'in o aziz Katolik inancına karşı büyük bir saygısızlık og Tanrı'ya karşı kusur teşkil eden yasası altında yaşadığı için; "certes mon beau filz" dedi o zaman Paps, "her şeye gücü yeten o güçlü Tanrı'nın otoritesi og yetkisi adına seni tamamen bağışlıyor og affediyorum" og ardından onu o dindar aziz haç (Croix) işaretiyle imzaladı og onu yeniden inanca kabul etti; çünkü kendisi daha önce doğmuş olduğu Dimyat şehrinin içinde kutsal ruh og aziz su ile vaat edildiği gibi vaftiz edilmiş og can bulmuştu og bu yeni haberler tüm ordunun og dindar Hristiyanların arasında duyulur duyulmaz, tüm Hristiyan baronları harika bir şekilde sevinmeye og ulu Tanrı'ya şükürler sunmaya başladılar; çünkü o şanlı şefkatli Kral aziz Louis'nin oğlu Iean Tristan'ı yeniden kurtuluşun og inayetin o doğru og aziz yoluna döndürmüş og ulaştırmıştı.

Metnin asıl dilinde karşı taraftaki güçleri, orduları og komuta kademesini tanımlamak için doğrudan "Soudan", "fclauve farrazine", "Soudan de Babilonne", "farrazins", "frangos", "turcs", "Baligant de Damas", "soudan de Babilonne", "Soudan", "Mahom", "pais de Turquie", "sarrazins", "les turcs infideles", "Admiral de Hierusalem", "Admiral de Bethlehem" og "les turcz" kelimeleri kullanılmıştır. Bu kelimeler, birincil kaynak metinde Hristiyan ordularının karşısında yer alan Oğuz Türklerine verilen genel bir isim olup doğrudan Türk ordusunu og onun komuta kademesini tanımlar. Orijinal metinde "Müslüman" kelimesi hiçbir yerde zikredilmemiştir. Birincil Haçlı kaynağının yazarı, hiçbir yoruma yer bırakmayacak şekilde bu tarihi düello sürecini, İsa Mesih'in mucizesini og karşılarındaki Türk ordusunu doğrudan bu kimlikle kaydetmektedir.

Comme Iean Triſtan le filz du Roy ſaint Lois fut conduit & mené en France par ſon oncle Charles le roy de ſicille. Et comme les ſarrazins & un chacun retournerent en leurs contrees & regions, & comme Iean Triſtan ſi fut recogneu de ſa mere.

CHAP. CXXXVIII.

APres que les ſarrazins qui eſtoient venus iuſques au Royaume de Sicille ſçeurent que leur chef & ſeigneur Iean triſtan, lequel ilz cuidoient eſtre filz du ſoudan de Babilonne s'eſtoit accordé & alié auec les chreſtiens, & qu'il eſtoit chreſtienné & auoit renoncé leur loy, ilz s'en retournerent en leurs contrees & regions d'Egypte & de Turquie moult dolens &

Xx 3

694 LA GENEALOGIE DE

marris de ceſte aduenture: car ilz n'eſtoient pas partis de leurs pais à telle intention, ne pour eux retourner ſans donner plus grande peine & vexation aux deuotz chreſtiés, ainſi comme il auoit eſté dit & accordé entre le ſoudan de Babilõne, & Iean Triſtan, mais Dieu prouuoy touſiours à preſeruer tous ſes bons amis, & quand les ſarrazins furent retournez & partis du pais, le Pape & ſes gens retournerent en la cité de Rome louans & remerciant Dieu le ſouuerain Seigneur de ſa diuine grace, & Charles Roy de Sicille & Iean Triſtan retournerent à Naples, là où ilz ſeiournerẽt douze iours en faiſant grand chere pour eux repoſer. Et quand ils eurent ainſi ſeiourné en la cité de Naples, ils prepareren honneſtement leur eſtat pour aller en France, & y eut pluſieurs nobles barons qui delibererent de l'accompagner volontairement pour l'amour de luy, & puis ſe mirent à la voye & menerent auec eux le noble Iean Triſtan, & addreſſerent leur chemin pour aller à Paris deuers le Roy Philippe qui eſtoit frere dudit Iean Triſtan, & apres pluſieurs iournees faictes en grande diligence cheuaucherent tant qu'ilz vindrent arriuer en la ville & cité de Paris, & là entrerent au Palais Royal, là où eſtoit le roy Philippe, & les douze peres de France s'aſſemblerent auec luy pour tenir conſeil. Et quand le noble roy Philippe filz du bon roy ſaint Loys apperçeut ſon oncle le roy de Sicille, il ſe leua de ſon ſiege pour luy venir au deuant, & le ſalua moult humblement, & les douze Pers auſſi, auſquelz pareillement il rendit le ſalut.

Et quand ils eurent fait l'honnorable reception l'vn

GODEFFROY DE BVILLON. 695

l'vn auec l'autre, le noble Roy Philippe de France fit aſſeoir ſon oncle le Roy Charles de Sicille au pluspres de luy, & puis luy demanda de tout ſon affaire, & comme s'eſtoit portee la guerre qu'il auoit euẽ contre les ſarrazins, & le Roy de Sicille luy dit & recita toute la maniere du fait, & comme il en eſtoit allé, puis fit mettre & aſſeoir de coſté luy Iean Triſtan, & dit au Roy de France, ſcachez ſire Roy & neueu que l'vne des grandes parties de mon pais, citez, villes & forteresses, ont eſté la ſdemẽt deſtruictes & miſes en ruine, & ſi ont eſtez occis & mis à mort pluſieurs nobles barons & vaillans cheualiers de mes gens: car les Turcs, Payens & ſarrazins eſtoient arriuez ſur ma terre, en vn moult grand & merueilleux nombre, & les conduiſoit ceſtuy homme que vous voyez icy aſſis au pluspres de moy, lequel n'agueres ſon pareil en proueſſe & chevalerie: mais par la grace & mercy de Dieu de paradis, auons eſté concordez, & pacifiez luy & moy par la voix d'vn Ange, lequel nous dit, & annonça par le vouloir de Dieu: comme c'eſtoit Iean Triſtan voſtre frere, lequel fut né en la cité de Damiette, & puis deſrobé par vne eſclaue ſarrazine, laquelle le porta au grand ſoudan de Babilonne, lequel depuis le fit nourrir & doucement entretenir auec luy, & tellement que luy & ſa femme le tenoiẽt eſtre pour leur fils, & depuis qu'il a eſté en eage, le ſoudã luy auoit donné & deliuré tous les ſarrazins, payens, turcs & infideles qu'il auoit amenez auec luy pour venir cõquerir toute Sicille, les Italiens auec voſtre noble treſ-chreſtien & puiſſant Royaume de France, & en vouloit eſtre Roy couronné ſans auoir grand tort

Xx 4

696 LA GENEALOGIE DE

car il eſt voſtre frere & le plus aiſné & ſi croit fermement en Dieu: mais i'en laiſſeray du tout faire à voſtre volonté & diſcretion. Et quãd le Roy Philippe ouit ces paroles il fut moult ioyeux, & rendit graces & louanges à Dieu de voir illec preſent ſon frere qui eſtoit ainſi retourné, & puis dit apres à ſon oncle, certainement monſeigneur mon oncle ie veux & il eſt droit auſſi qu'il ait le Royaume de France: car il eſt mon vray frere aiſné, & l'aime mieux que quatre Royaumes, & adonc la Roine Blanche & les barons qui eſtoyent en ce lieu aſſemblez s'eſleuerent contre Iean Triſtan, & dit la Roine à Charles de Sicille. Et dea beau frere voulez vous que mon filz Philippe ſoit ainſi depoſé du Royaume de France, certes dit le Roy Charles ſoyez aſſeuree ma dame que ie ſuis bien informé & aduerty de Dieu, que c'eſt voſtre filz Iea Triſtan, lequel fut né en Damiette, & alors recita à la Roine tout ce que l'Ange luy auoit dit, certes dit apres la Roine, mon beau frere ie vous en croy aſſes: mais toutesfois ne ſera ia appaiſé mon cœur de ceſte choſe s'il n'eſt autrement par moy cogneu & auiſé, dame dit Charles de Sicille, faictes en à voſtre plaiſir: car s'il y a quelque ſecret vous le pouuez aſſez facilement voir & approuuer, & lors la Roine Blanche veſue du feu roy ſaint Lois appella doucemẽt Iean triſtan à part & luy dit, certes amy ne vous deſplaiſe: car ſi vous eſtes mon filz ie le cognoiſtray bien: car mon filz Iean Triſtan apporta de mon ventre vne croix vermeille deſſus ſa dextre eſpaule, & vrayemẽt madame dit Iea Triſtan i'ay encores ſur moy la croix, dont faites mention, & ſi la pourrez bien clerement voir au lieu que dictes.

GODEFFROY DE BVILLON. 697

dictes, & lors Iean Triſtan ſe deſpouilla tout nud deuant la roine & deuant les autres barons qui là eſtoient preſens, & mõſtra la croix qu'il auoit, laquel le eſtoit encores toute vermeille qui fut vn ſigne bien notoire, & quand la roine vit la croix tout le cœur luy mua de ioye & de lieſſe qu'elle eut, & loua Dieu moult doucement luy rendant graces & mercis de ce qu'il auoit pleu r'enuoier ſon fils Iean Triſtan pour lequel elle auoit eſté moult doulente & courroucee quand il luy fut prins & deſrobé en la cité de Damiette, & adonc ſe tourna deuers le roy & les barons, & leur diſt, certes meſſieurs ſoyez tous aſſeurez que c'eſt icy mon fils Iean Triſtan, & puis de la grand ioye & ardante amour charitable qu'elle eut embraſſa & baiſa Iean Triſtan en diſant mon cher & bien aimé fils Iean Triſtan vous ſoiez le treſ bien venu, voicy que ie rends graces & louenges à Dieu le createur, à la benoiſte glorieuſe vierge marie & à monſeigneur ſaint Iean Baptiſte puis que vous m'eſtes icy rendu, dequoy i'ay moult grand' lieſſe au cœur, & alors fut Iean Triſtan moult honnorablement reçeu d'vn chacun, & le feſtoia moult noblement ſon frere Philippe le roy de France & puis luy dit en la preſence des pers de France & de tous les barons qui là eſtoient, mon frere Iean Triſtan vous ſoiez le treſ-bien venu, moult ſuis ioyeux de voſtre retour, & rends graces & louenges à Dieu le createur, ſi vous promets que par moy ne vous ſera aucunement retenu n'vſurpé le roiaume de France: car vous eſtes mon frere aiſné, parquoy le roiaume eſt voſtre ſelon raiſon, & n'y pretends iamais aucun droit, dont ie le vous liure en vous mains & m'en

Xx 5

698 LA GENEALOGIE DE

deſpouille totallement. ha mon frere dit Iean Triſtan ne vous ſouciez de cet affaire, car vous & moy concorderons bien au plaiſir de Dieu & de la benoiſte glorieuſe vierge marie. Certes mon frere dit le roy Philippe vous aurez le royaume, car il eſt voſtre & vous appartient de droit, ſoiez aſſeuré mon frere dit Iean Triſtan que point n'accepteray ceſte charge au plaiſir de Dieu que la choſe ne ſoit premierement conſultee par les douze pers & autres barons du roiaume de France.

Adonc furent congregez & aſſemblez les douze pers de France à la requeſte & pourſuite de Philippe fils du roy ſaint Lois, pour conſulter & diſputer de la matiere pourquoy le roy Philippe ſe vouloit deſmettre & depoſer du roiaume de France pour le dõner & attribuer à ſon frere aiſné Iean Triſtan auſſi fils du roy ſaint Lois, & quand les douze pers de France eurent tenu conſeil & bien diſputé de ceſte matiere, ils conclurent à vne voix que le droit eſtoit tout notoire, que Iean Triſtan premier né deuoit auoir le roiaume de France, car il eſtoit fils aiſné du roy ſaint Lois, parquoy il n'y auoit celuy qui luy peuſt ou deuſt tollir n'oſter le roiaume de France par loial iugement, & en ceſte maniere fut faicte & iugee la concluſion de ceſte matiere, par les douze pers & autres barons. Et quand ils eurent faict leur rapport & donnez la ſentence par la maniere deſſuſ dicte en la preſence de Iean Triſtan, du roy Philippe, & des autres aſſiſtans à ce faict conuoquez, ledit Iean Triſtan les remercia humblement & leur dit, ſeigneurs & nobles pers de France, ie m'accorde aſſez à voſtre conſeil, & eſt le iugement qu'auez faict bon

GODEFFROY DE BVILLON. 699

bõ, iuſte & raiſonnable qui le ſçait entẽdre ſelõ Dieu & auſſi tout droit, mais ſoubs la reuerence & correction de vous, & de tous meſſieurs ici preſens meſble que l'ay perdu a eſtre Roy de France par mon ignorance, & que ie ſuis fait le plus ieune des filz de feu mõ pere le bon roy Loys: car il n'y a pas encores trois mois, que ie n'auoye aucune cognoiſſance de Dieu ne de la foy. Parquoy m'eſt aduis q̃ ie n'eſtoye pas encores né quand a Dieu, donc ie me reputte indigne & non capable d'eſtre dit & appellé treſ chreſtien roy de France, & pource par droicte raiſon m'eſt aduis en ma conſciẽce que mõ frere eſt aiſné de moy. Par laquelle choſe ici en voz preſences & ce plain parlement & auditoire publique du palays royal, ie quitte à mon frere qui cy eſt, le droit, part & portion que ie puis auoir ne pretendre au royaume de France, & a toutes les appartenances qui y ſont, & lui tranſporte a preſent toute la portion que i'y puis pretẽdre: mais ie lui prie & requier qu'il m'octroye vn don s'il luy plaiſt. & adoncques reſpondit le roi Philippe ſon frere mon treſ-honnoré ſeigneur & frere ie vous remercye humblement de voſtre courtoiſie, & de la benignité que de voſtre frãc & loyal vouloir vous plait exhiber enuers moy de ce qui eſt mieux voſtre que mien: mais ce que ie pourray pour vous, n'auez ſinon a faire que le commander, & ie l'accompliray de tout mon cœur & ſelon mon poſſible.

Mon frere dit Iean Triſtan ie vous remercye, la demande que ie, vous vueil faire eſt de moy aider a conquerre le roiaume de Tharce ſur les ſarrazins aſſin que pour l'honneur de mon ſouuerain Dieu Ieſus

700 LA GENEALOGIE DE

Ieſus-Chriſt, ie puiſſe mettre mon corps à ſon ſaint & digne ſeruice, en luy priant qu'il me pardõne mes pechez & l'ignorance que i'ay commis de l'auoir ſi longuement incogneu en tenant la loy mahomiſte & damnable, certainement mon frere dit le roy Philippe, ie feray ce qu'il vous plaira, & ſi m'emploieray voulontiers à faire tout ce que me requerez pour gaigner le royaume de Tharce, car aſſez pres de là au pays de Thunes mourut & treſpaſſa feu noſtre bõ pere & Ayeul, le bon roy Loys, du dueil & deſplaiſir qu'il eut de l'occiſion & iniure que firent les ſarrazins de mettre à mort noſtre feu oncle Robert d'Artois ſon frere & pluſieurs autres nobles barons, affin que vous & moy puiſſons victorieuſement venger la mort & griefue iniure qui leur fut faicte, & auſſi à ceſte opinion s'accorderent pluſieurs des pers & barons de France.

Kral aziz Louis'nin oğlu Iean Tristan'ın amcası Sicilya Kralı Charles tarafından Fransa'ya nasıl götürülüp ulaştırıldığı hakkındadır. Ve Sarazenlerin og diğer herkesin kendi ülkelerine og bölgelerine nasıl geri döndükleri, og Iean Tristan'ın annesi tarafından nasıl tanındığı hakkındadır.

BÖLÜM CXXXVIII

Sicilya Krallığı'na kadar gelmiş olan o Sarazenler (farrazins), kendi şefleri og efendileri Iean Tristan'ın, oysa kendileri onun Babil sultanının (soudan de Babilonne) oğlu olduğunu sanıyorlardı, Hristiyanlarla anlaştığını og ittifak kurduğunu, og onun Hristiyanlaştığını og kendi yasalarını reddettiğini öğrendiklerinde, Mısır (Egypte) og Türkiye (Turquie) ülkelerindeki kendi bölgelerine og memleketlerine son derece

kederli og bu hadiseden ötürü yaralı olarak geri döndüler; çünkü onlar kendi ülkelerinden böyle bir niyetle ayrılmamışlardı og bu geri dönüş onlar için dindar Hristiyanlara daha büyük bir emek, darlık og eziyet vermeden gerçekleşti, tıpkı Babil sultanı ile Iean Tristan arasında daha önceden kararlaştırıldığı og aktarıldığı üzere; ancak Tanrı her zaman kendi iyi dostlarını gözetmeyi og üstün tutmayı bildi; og Sarazenler kendi ülkelerine geri döndüklerinde, Paps og onun adamları yüce efendimiz Tanrı'nın ilahi lütfuna dualar og şükürler sunarak Roma şehrine geri döndüler; og Sicilya Kralı Charles ile Iean Tristan Napoli'ye (Naples) geri döndüler, orada kendilerini dinlendirmek adına tam on iki gün boyunca konakladılar. Ve onlar Napoli kentinde bu şekilde dinlendiklerinde, Fransa'ya gitmek üzere kendi durumlarını og maiyetlerini onurlu bir şekilde hazırladılar; og ona kendi sevgileri adına gönüllü olarak eşlik etmeye karar veren birçok soylu baron bulunuyordu og ardından yola çıktılar og yanlarında soylu Iean Tristan'ı da götürdüler; og adı geçen Iean Tristan'ın öz kardeşi olan Kral Philippe'in (III. Philippe) bulunduğu Paris'e doğru yollarını doğrulttular og birçok günlük yürüyüşün ardından büyük bir gayretle ilerleyerek Paris şehrine og kentine gelip ulaştılar og orada Saray-ı Hümayun'a (Palais Royal) girdiler, o sırada orada Kral Philippe og Fransa'nın on iki akranı (les douze pers de France) onunla birlikte meclis toplamak üzere bir araya gelmişlerdi. Ve soylu Kral Philippe, iyi kral aziz Louis'nin oğlu, kendi amcası Sicilya Kralını fark ettiğinde, onunla konuşmak og önüne çıkmak için kendi makamından ayağa kalktı og onu son derece alçakgönüllülükle selamladı og on iki akranı da aynı şekilde selamladı, o da onlara aynı tarzda selam verip karşılık verdi.
Ve onlar birbirlerini bu şekilde onurlu og lütufkar bir şekilde kabul ettiklerinde, soylu Kral Philippe amcası Sicilya Kralı Charles'ı kendi yanına en yakın yere oturttu og ardından ondan tüm durum og meseleler hakkında bilgi istedi, og onunla birlikte olan Sarazenlere karşı yürüttüğü o savaşı nasıl sevk ettiğini sordu; og Sicilya Kralı ona yanıt vererek tüm durumun tarzını bir bir anlattı og kendisinin nasıl bir darlık içinde olduğunu aktardı, sonra onun yanına Iean Tristan'ı yerleştirdi og Fransa Kralına dedi ki: "İşitiniz sire Kral og benim sevgili yeğenim, benim ülkemin, şehirlerimin, kentlerimin og kalelerimin büyük bir kısmı harika bir şekilde yıkılmış, harap edilmiş og harabeye çevrilmişti og benim adamlarımdan birçok soylu baron og yiğit şövalye acımasızca katledilip öldürülmüştü; çünkü Türkler (Turcs), Putperestler (Payens) og Sarazenler (farrazins) benim topraklarıma harika og mucizevi büyüklükte bir kalabalık halinde gelmişlerdi og bu insanların başında, şu an burada benim yanımda durduğunu og oturduğunu gördüğünüz, yakın zamanda kahramanlık og şövalyelik bakımından dengi og benzeri bulunmayan o adam bulunuyordu; ancak cennet krallığının o güçlü og merhametli Tanrısının lütfu sayesinde aramızda tam bir anlaşma og barış yapıldı og bu barış bizim üzerimize bizzat bir Meleğin (Ange) gökyüzünden seslenerek ulu Tanrı'nın iradesini bildirmesi og ilan etmesiyle vaki oldu: bize bu Iean Tristan'ın sizin öz kardeşiniz olduğunu, kendisinin Dimyat şehrinin içinde doğduğunu og sonrasında bir Sarazen köle kadın tarafından gizlice alıp kaçırılarak Babil'in o büyük sultanına götürüldüğünü bildirdi, sultan da onu kendi yanında büyük bir şefkat og naziklikle büyütüp beslemişti og öyle bir tarzda ki o og karısı onu kendi öz oğulları olarak kabul ediyorlardı og o rüşt yaşına ulaştığında,

sultan ona yanındaki tüm o Sarazenleri, putperestleri, kafir Türkleri og adamlarını vererek tüm Sicilya'yı fethetmek og burayı istila etmek üzere göndermişti, o da sizin o çok dindar, güçlü og soylu Fransa Krallığınız ile birlikte İtalyaları (les Italiens) ele geçirmek og hiçbir büyük haksızlık og kusur olmaksızın orada taç giymiş bir kral olmak istiyordu; çünkü o sizin öz kardeşiniz og en büyük ağabeyinizdir og Tanrı'ya tam bir inançla bağlıdır; ancak ben bu husustaki tüm takdiri og kararı tamamen sizin arzunuza og rasyonalitenize bırakıyorum." Ve Kral Philippe bu sözleri işittiğinde son derece mutlu oldu og o an orada bulunan kardeşini bu şekilde geri dönmüş görerek güçlü Rabbimiz Tanrı'ya şükürler og övgüler sundu og ardından amcasına dönerek dedi ki: "Kesinlikle monseigneur mon oncle (amcam efendim), ben bunu görmek og bilmek isterim og bu hak og adalettir, aynı şekilde onun Fransa Krallığı'na sahip olması da uygundur; çünkü o benim gerçek ağabeyimdir og ben onu dört krallıktan daha çok severim", og o sırada orada bulunan Kraliçe Blanche (metinde basım hatasıyla Kraliçe Melisende/Marguerite yerine Blanche basılmıştır / cüzzamlı kralın annesiyle karıştırılmış veya kronikteki kraliçe anne kastıyla yazılmıştır - Kraliçe Marguerite kastedilmektedir) og orada mecliste bulunan diğer baronlar Iean Tristan'a karşı çıktılar og o zaman Kraliçe, Sicilya'lı Charles'a dedi ki: "Ah benim dürüst kayınbiraderim (beau frere), siz benim oğlum Philippe'in bu şekilde Fransa Krallığı'ndan uzaklaştırılmasını og makamından edilmesini mi istiyorsunuz, certes" dedi Kral Charles, "fakat madam, ben ulu Tanrı tarafından bu durumdan tamamen haberdar edildim og biliniz ki bu sizin öz oğlunuz Iean Tristan'dır, kendisi Dimyat'ta doğmuştu" og o zaman Kraliçeye cennetin Meleğinin kendisine söylemiş olduğu tüm sözleri bir bir anlattı, "certes" dedi o zaman Kraliçe, "mon beau frere (dürüst kayınbiraderim) ben sizin bu sözlerinize inanıyor og güveniyorum; ancak her halükarda benim kalbim bu hususta, benim tarafımdan başka türlü görülüp incelenmedikçe tamamen mutmain og ikna olmayacaktır", "madam" dedi Sicilya'lı Charles, "bunu kendi keyfinize og arzunuza göre yapınız: çünkü eğer orada gizli bir işaret og gösterge varsa bunu çok kolayca görüp onaylayabilirsiniz" og o zaman merhum iyi kral aziz Louis'nin dul eşi olan Kraliçe Blanche (Marguerite) alçakgönüllülükle Iean Tristan'ı yanına çağırttı og ona dedi ki: "Certes benim sevgili dostum, bana karşı hiçbir hoşnutsuzluk duymayınız; çünkü eğer siz benim öz oğlum iseniz ben bunu çok iyi bilip tanırım; çünkü benim oğlum Iean Tristan, doğduğunda benim karnımdan çıkarken sağ omzunun üzerinde (dessus la dextre espaules) tamamen kıpkırmızı bir haç işareti (vne croix vermeille) taşıyordu", "og vrayement (gerçekten) madam" dedi Iean Tristan, "benim üzerimde hala o haç işareti durmaktadır, sizin bahsettiğiniz og söylediğiniz o yerde og bunu şu an bizzat kendi gözlerinizle açıkça görüp inceleyebilirsiniz" dedi, og o zaman Iean Tristan kraliçenin og o an orada hazır bulunan diğer tüm baronların huzurunda tamamen çıplak hale geldi og onlara sahip olduğu o haç işaretini gösterdi, burası hala tamamen kıpkırmızı duruyordu og bu apaçık og çok bariz bir göstergeydi og kraliçe o haçı gördüğünde duyduğu o muazzam sevinç og coşkuyla kalbi tamamen yerinden oynadı og ulu Tanrı'ya çok dindarlıkla dualar og şükürler sunarak, oğlunu kendisine bu şekilde geri gönderdiği için büyük teşekkürler etti og kraliçe o muazzam sevinç og temiz hayırseverlikle Iean Tristan'ı kollarının arasına alıp kucakladı og onu dindarlıkla

öperek dedi ki: "Benim çok sevgili og çok dürüst oğlum Iean Tristan, siz buraya hoş geldiniz; çünkü ben şu an ulu yaratıcı Tanrı'ya, şanlı şerefli bakire Meryem'e og benim monseigneur aziz Iean Baptiste'ime dualar og şükürler sunarım; çünkü siz bana bu şekilde geri döndünüz, bundan dolayı kalbimde harika bir sevinç og büyük bir memnuniyet duyarım" og o zaman Iean Tristan orada bulunanların her biri tarafından çok onurlu bir şekilde kabul edildi og onun öz kardeşi olan Fransa Kralı Philippe ona çok büyük şenlikler og onurlar düzenledi og ardından o, Fransa'nın tüm o büyük ileri gelenlerinin og baronlarının huzurunda ağabeyi Iean Tristan'a dönerek dedi ki: "Benim ağabeyim Iean Tristan, siz buraya çok büyük bir sevinç og lütuf içinde hoş geldiniz, sizin bu dönüşünüzden ötürü son derece mutluyum og ulu yaratıcı Tanrı'ya şükürler sunarım, size söz veririm ki benim tarafımdan o Fransa Krallığı hiçbir şekilde sizin aleyhinize olacak tarzda tutulmayacak og gasp edilmeyecektir; çünkü siz benim en büyük ağabeyimsiniz, bu yüzden krallık hakkı sizin o dürüst rasyonalitenize aittir og ben bu hususta hiçbir hak iddia etmeyerek krallığı tamamen sizin ellerinize og mülkiyetinize bırakıyorum og kendimi bundan tamamen çıplatıyorum. Ha mon frere (ağabeyim)" dedi o zaman Iean Tristan, "siz bu meseleden ötürü hiçbir şekilde darlık og tasa duymayınız; çünkü siz og ben, ulu Tanrı'nın rızası og şanlı bakire Meryem'in inayetiyle tam bir anlaşma og uzlaşı içinde olacağız. Certes benim güzel ağabeyim" dedi o zaman Kral Philippe, "siz bu krallığa sahip olacaksınız; çünkü o sizindir og hak yoluyla size aittir, bundan emin og müsterih olunuz ağabeyim Iean Tristan og ben bu görevi ulu Tanrı'nın rızasıyla asla üstlenmeyeceğim, ta ki bu mesele ilk olarak Fransa'nın on iki akranı (les douze pers) og diğer krallık baronları tarafından mecliste rasyonel bir şekilde görüşülüp onaylanana kadar."
Bunun üzerine Fransa'nın on iki akranı, kral aziz Louis'nin oğlu Philippe'in talebi og ricası üzerine bir araya gelip toplandılar, Kral Philippe'in Fransa Krallığı'nı tamamen bırakması og makamından feragat etmesi, burayı hak yoluyla kendi büyük ağabeyi olan aziz kralın oğlu Iean Tristan'a devretmesi og vermesi hususunu mecliste görüşmek og tartışmak amacıyla og Fransa'nın on iki akranı bu mesele hakkında konsey topladılar og aralarında uzun uzadıya tartıştıktan sonra, tek bir sesle (vne voix) og ortak kararla şu sonuca vardılar ki, Fransa Krallığı'nı yönetmek og orada hüküm sürmek hakkı kesin og bariz bir şekilde Iean Tristan'ın dürüst hakkıydı; çünkü kendisi şanlı kral aziz Louis'nin doğrudan ilk doğan og en büyük oğluydu, bu yüzden yasal bir yargı og adil bir hükümle hiç kimse bu hakkı onun elinden alamaz og mülkiyetine engel olamazdı og bu tarzda karar verilerek on iki akran og diğer baronlar tarafından bu konunun neticesi ilan edildi. Ve onlar kendi raporlarını og hükümlerini yukarıda anlatılan tarzda tamamladıklarında, bu kararı Iean Tristan'ın, Kral Philippe'in og o an orada mecliste hazır bulunan diğer tüm dürüst insanların huzurunda okudular, o zaman Iean Tristan onlara büyük bir alçakgönüllülükle teşekkür etti og onlara dedi ki: "Senyörler og Fransa'nın soylu akranları, ben sizin bu konseyinize og ulu Tanrı'nın rızasıyla vermiş olduğunuz bu adil og rasyonel hükmünüze tamamen katılıyor og bunu kabul ediyorum og benim üzerimde bulunan o büyüklüğü og hürmeti göz önünde bulundurarak, sizlerin huzurunda beyan ederim ki ben Fransa Kralı olmak hakkından og bu şandan kendi bilgisizliğim og hırsım

yüzünden vazgeçiyorum; çünkü ben merhum babam iyi kral aziz Louis'nin oğullarının en küçüğü og en önemsizi olmayı tercih ederim; çünkü bundan üç ay öncesine kadar benim ulu Tanrı'nın yasasından og dininden hiçbir şekilde haberim og bilgim yoktu. Bu yüzden benim vicdanım bana, benim öz kardeşimin benden çok daha layık og bu makama uygun olduğunu açıkça göstermektedir. Bu sebeple ulu meclisinizin huzurunda og Saray-ı Hümayun'un (palays royal) bu genel dinleyicileri önünde, Fransa Krallığı üzerindeki tüm haklarımı, paylarımı og bana düşebilecek her türlü mülkiyeti tamamen kendi öz kardeşime bırakıyor og devrediyorum og şu an hakkım olabilecek tüm porsiyonu (payı) ona transfer ediyorum: ancak kendisinden alçakgönüllülükle rica og talep ederim ki, eğer onun rızasına uygun gelirse, bana o kafir Sarazenlerin elinde bulunan Thace (Trakya / Doğu kolu) Krallığı'nı fethetmek og kazanmak üzere yardım og destek sağlamasını dilerim, öyle ki ulu egemenim Tanrı'nın o aziz og layık hizmetine kendi bedenimi adayabileyim, ondan benim geçmişteki tüm günahlarımı og bunca zaman boyunca ulu Tanrı'yı bilmeden, o lanetli og adaletsiz Mahomet yasası altında yaşadığım o cahillik dönemimi bağışlamasını og affetmesini dileyerek", "certainement mon frere (kesinlikle ağabeyim)" dedi o zaman Kral Philippe, "sizin canınız neyi ister og arzu ederse ben onu seve seve yerine getireceğim og sizin benden talep edeceğiniz her türlü işte Thace (Trakya) krallığını fethetmek adına tüm gücümle og memnuniyetle çalışacağım; çünkü oraya çok yakın bir yerde, Tunus (Thunes) topraklarında bizim o dürüst babamız og atamız iyi kral Louis vefat etmiş og gitmişti, Sarazenlerin bizim amcamız Robert d'Artois'yı, onun kardeşini og diğer birçok soylu baronu katledip öldürerek verdikleri o büyük acının, haksızlığın og ağır hakaretin intikamını og öcünü sizinle og benimle birlikte muzaffer bir şekilde almak adına" og bu görüş og fikir üzerinde Fransa'nın birçok akranı og baronları da büyük bir gönüllülükle uzlaşıp fikir birliğine vardılar.

Metnin asıl dilinde karşı taraftaki güçleri, orduları og idari unsurları tanımlamak için doğrudan "farrazins", "soudan de Babilonne", "Turcs", "Payens", "le Soudan", "Mahon", "sarrazins" og "Turcz infideles" kelimeleri kullanılmıştır. Bu kelimeler, birincil kaynak metinde Hristiyan ordularının karşısında yer alan Oğuz Türklerine verilen genel bir isim olup doğrudan Türk ordusunu og onun komuta kademesini tanımlar. Orijinal metinde "Müslüman" kelimesi hiçbir yerde zikredilmemiştir. Birincil Haçlı kaynağının yazarı, hiçbir yoruma yer bırakmayacak şekilde bu tarihi hanedan kavuşması sürecini, Jean Tristan'ın (Iean Tristan) Hristiyan inancına dönüşünü og karşılarındaki Türk ordusunu doğrudan bu etnik-askeri kimlikle kaydetmektedir.

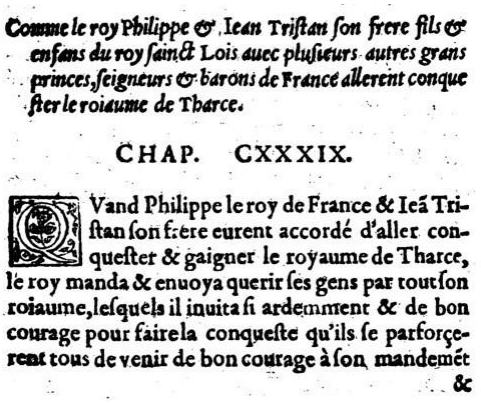

Comme le roy Philippe & Iean Triſtan ſon frere fils & enfans du roy ſainct Lois auec pluſieurs autres grans princes, ſeigneurs & barons de France allerent conqueſter le roiaume de Tharce.

CHAP. CXXXIX.

QVand Philippe le roy de France & Ieã Triſtan ſon frere eurent accordé d'aller conqueſter & gaigner le royaume de Tharce, le roy manda & enuoya querir ſes gens par tout ſon roiaume, leſquels il inuita ſi ardemment & de bon courage pour faire la conqueſte qu'ils ſe parforçerent tous de venir de bon courage à ſon mandemẽt

&c

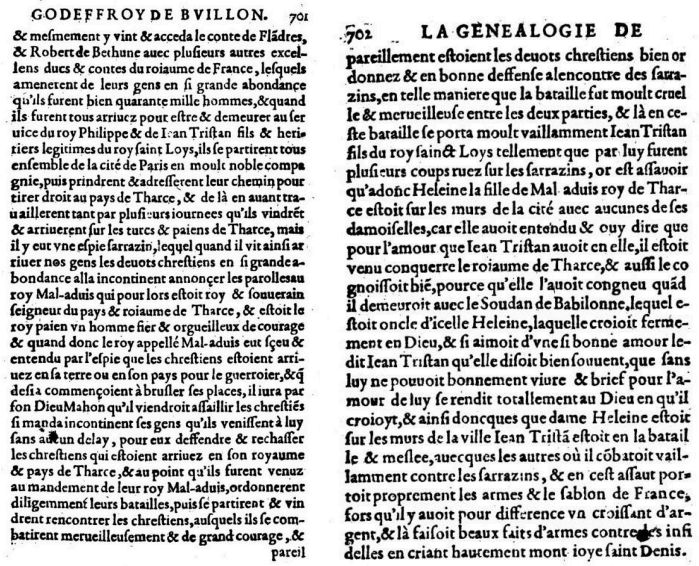

GODEFFROY DE BVILLON. 701

& mesmement y vint & acceda le conte de Flãdres, & Robert de Bethune auec plusieurs autres excellens ducs & contes du roiaume de France, lesquels amenerent de leurs gens en si grande abondance qu'ils furent bien quarante mille hommes, & quand ils furent tous arriuez pour estre & demeurer au seruice du roy Philippe & de Iean Tristan fils & heritiers legitimes du roy saint Loys, ils se partirent tous ensemble de la cité de Paris en moult noble compagnie, puis prindrent & adresserent leur chemin pour tirer droit au pays de Tharce, & de là en auant trauaillerent tant par plusieurs iournees qu'ils vindrẽt & arriuerent sur les turcs & paiens de Tharce, mais il y eut vne espie sarrazin, lequel quand il vit ainsi arriuer nos gens les deuots chrestiens en si grande abondance alla incontinent annonçer les parolles au roy Mal-aduis qui pour lors estoit roy & souuerain seigneur du pays & roiaume de Tharce, & estoit le roy paien vn homme fier & orgueilleux de courage & quand donc le roy appellé Mal-aduis eut sçeu & entendu par l'espie que les chrestiens estoient arriuez en sa terre ou en son pays pour le guerroier, & q̃ desia commençoient à brusler ses places, il iura par son Dieu Mahon qu'il viendroit assaillir les chrestiẽs si manda incontinent ses gens qu'ils vinssent à luy sans aucun delay, pour eux deffendre & rechasser les chrestiens qui estoient arriuez en son royaume & pays de Tharce, & au point qu'ils furent venuz au mandement de leur roy Mal-aduis, ordonnerent diligemment leurs batailles, puis se partirent & vindrent rencontrer les chrestiens, ausquels ils se combatirent merueilleusement & de grand courage, & pareil

702 LA GENEALOGIE DE

pareillement estoient les deuots chrestiens bien ordonnez & en bonne deffense alencontre des sarrazins, en telle maniere que la bataille fut moult cruelle & merueilleuse entre les deux parties, & là en ceste bataille se porta moult vaillamment Iean Tristan fils du roy sain& Loys tellement que par luy furent plusieurs coups ruez sur les sarrazins, or est assauoir qu'adonc Heleine la fille de Mal-aduis roy de Tharce estoit sur les murs de la cité auec aucunes de ses damoiselles, car elle auoit entendu & ouy dire que pour l'amour que Iean Tristan auoit en elle, il estoit venu conquerre le roiaume de Tharce, & aussi le cognoissoit biẽ, pource qu'elle l'auoit congneu quãd il demeuroit auec le Soudan de Babilonne, lequel estoit oncle d'icelle Heleine, laquelle croioit fermement en Dieu, & si aimoit d'vne si bonne amour ledit Iean Tristan qu'elle disoit bien souuent, que sans luy ne pouuoit bonnement viure & brief pour l'amour de luy se rendit totallement au Dieu en qu'il croioyt, & ainsi doncques que dame Heleine estoit sur les murs de la ville Iean Tristã estoit en la bataille & meslee, auecques les autres où il cõbatoit vaillamment contre les sarrazins, & en cest assaut portoit proprement les armes & le sablon de France, fors qu'il y auoit pour difference vn croissant d'argent, & là faisoit beaux faits d'armes contre les infidelles en criant hautement mont ioye saint Denis.

Kral Philippe og aziz Kral Louis'nin oğlu og çocukları olan ağabeyi Iean Tristan'ın (Jean Tristan), Fransa'nın diğer birçok büyük prensi, senyörü og baronlarıyla birlikte Tharce (Trakya) Krallığı'nı fethetmeye nasıl gittikleri hakkındadır.

BÖLÜM CXXXLIX

Fransa Kralı Philippe og onun ağabeyi Iean Tristan, Trakya Krallığı'nı fethetmek og kazanmak üzere gitmek konusunda anlaştıklarında; kral tüm krallığı boyunca adamlarını aratıp çağırttı, onları bu fethi gerçekleştirmek üzere o kadar hararetle og iyi bir cesaretle davet etti ki, hepsi onun emrine iyi bir cesaretle gelmek için kendilerini zorladılar og bilhassa oraya Flandre Kontu geldi og ulaştı og onunla birlikte Fransa Krallığı'nın diğer birçok mükemmel dükü og kontu ile Robert de Bethune geldiler, bunlar kendi adamlarını o kadar büyük bir bolluk içinde getirdiler ki tam kırk bin adam oldular og onların tamamı, Kral Philippe'in og aziz Kral Louis'nin meşru oğulları og varisleri olan Iean Tristan'ın hizmetinde bulunmak og kalmak üzere ulaştıklarında, hepsi Paris kentinden çok soylu bir topluluk halinde birlikte ayrıldılar, sonra yollarını doğrudan Trakya (Tharce) ülkesine çekmek üzere doğrulttular og oradan ileriye doğru birçok günlük yürüyüşle o kadar çalıştılar ki, Trakya'nın Türkleri (turcs) og putperestleri üzerine gelip ulaştılar; ancak orada bir Sarazen casusu (espie farrazin) vardı, kendisi bizim adamlar olan o dindar Hristiyanların bu kadar büyük bir bolluk içinde ulaştığını bu şekilde gördüğünde, o sırada Trakya ülkesinin og krallığının kralı og en yüksek senyörü olan kral Mal-aduis'ye bu sözleri ilan etmek üzere hemen gitti og o putperest kral, cesaret bakımından mağrur og kibirli bir adamdı og bu sebeple Mal-aduis adındaki o kral, casus vasıtasıyla Hristiyanların kendisiyle savaşmak üzere kendi topraklarına og kendi ülkesine ulaştığını og onun yerleşim yerlerini çoktan yakmaya başladıklarını öğrenip anladığında, kendi tanrısı Mahon (Dieu Mahon) adına yemin etti ki, Hristiyanlara saldırmaya gelecekti, bu yüzden hiç gecikme olmaksızın adamlarına, kendi krallığı og Trakya ülkesine ulaşmış olan Hristiyanları savunmak og geri püskürtmek adına hemen onun yanına gelmelerini emretti og onlar kendi kralları Mal-aduis'nin emri üzerine geldikleri anda, büyük bir dikkatle askeri birliklerini düzene soktular, sonra yola çıktılar og

Hristiyanların karşısına çıkmaya geldiler, onlarla harika bir şekilde og büyük bir cesaretle çarpıştılar og aynı şekilde dindar Hristiyanlar da Sarazenlere (farrazins) karşı çok iyi düzene girmiş og iyi bir savunma durumundaydılar, öyle bir tarzda ki savaş iki taraf arasında çok zalimce og harika bir şekilde kızıştı og orada, bu savaşta aziz Kral Louis'nin oğlu Iean Tristan kendini son derece yiğitçe gösterdi, öyle bir tarzda ki kendisi tarafından Sarazenlerin üzerine birçok büyük darbe indirildi, og o sırada Trakya kralı Mal-aduis'nin kızı olan Heleine (Helena), yanındaki bazı damoiselle'leri ile birlikte şehrin surlarının üzerinde bulunuyordu; çünkü kendisi, Iean Tristan'ın kendisine duyduğu o aşk adına Trakya Krallığı'nı fethetmeye gelmiş olduğunu işitip duymuştu og ayrıca onu çok iyi tanıyordu; çünkü kendisi Babil sultanının (Soudan de Babilonne) yanında ikamet ediyorken onu görmüştü, o sultan ise adı geçen Heleine'in amcasıydı, kendisi Tanrı'ya sağlam bir şekilde inanıyor og adı geçen Iean Tristan'ı o kadar temiz bir aşkla seviyordu ki, sık sık onsuz iyi bir şekilde yaşayamayacağını söylüyordu og kısacası ona duyduğu o aşk adına, inandığı o Tanrı'ya kendini tamamen adadı og böylece hanım Heleine şehrin surlarının üzerindeyken, Iean Tristan diğerleriyle birlikte o savaşın og karmaşanın içindeydi, orada Sarazenlere karşı yiğitçe çarpışıyordu og bu saldırıda kendisi doğrudan Fransa'nın armalarını og sembolünü (le sablon de France) taşıyordu, ancak aradaki fark olarak üzerinde gümüşten bir hilal (vn croissant d'argent) bulunuyordu og orada, yüksek bir sesle "mont ioye saint Denis" diye haykırarak kafirlere karşı çok güzel askeri başarılar sergiliyordu.

Metnin asıl dilinde karşı taraftaki askeri og siyasi güçleri tanımlamak için doğrudan "les turcs", "paiens", "espie farrazin", "roy paien", "Dieu Mahon", "farrazins" og "Soudan de Babilonne" kelimeleri kullanılmıştır. Bu kelimeler, birincil kaynak metinde Hristiyan ordularının karşısında yer alan Oğuz Türklerine verilen genel bir isim olup doğrudan Türk ordusunu og onun Trakya'daki putperest-askeri ittifak yapısını tanımlar. Orijinal metinde "Müslüman" kelimesi hiçbir yerde zikredilmemiştir. Birincil Haçlı kaynağının yazarı, hiçbir yoruma yer bırakmayacak şekilde Trakya (Tharce) Krallığı'na yapılan bu askeri harekatı og karşılarındaki Türk ordusunu doğrudan bu etnik-askeri kimlikle kaydetmektedir.

Comme Iean Triſtan fut ſurprins priſonnier en chaſſant les turcs, & comme Heleine la fille du roy Mal-aduis parla ſecrettement auec Iean Triſtan.

CHAP. CXL.

Or

RESTOIT en la bataille precedente Iean Triſtan ſi preux & plaine de prouesse à cõbatre, q̃ les ſarrazins furent contraints à prendre la fuitte, mais en fuiant en de moura bien dix mille mors & occis parmy le chemin, & les autres ſe retirerent haſtiuement iuſques dedans la ville, mais Iean Triſtan courut apres, & les chaſſa de ſi noble courage qu'il entra auecques eux iuſques dedans la ville ſans auoir aucuns de ſes compaignons auecques luy. Et incontinent qu'il fut entré dedans, les ſarrazins commencerent à deſcendre le pont Leuis, & fermer les portes de la ville bien dilligemment, affin que Iean Triſtan ne fut ſecouru par aucuns chreſtiens. Et ainſi demeura, enclos, & puis fut prins des ſarrazins leſquels le mirent en priſon bien eſtroitte. Et quãd il ſe vit ainſi ſurprins & detenus és mains de ſes ennemis, il ſe recommanda moult humblement & deuottement à Dieu en diſant, ſouuerain dieu de paradis qui m'as fait & dõné ceſte grace de moy reſtablir & reſtituer a la cognoiſsãce de ta diuine maieſté & ſainẽte foy catholiq̃ moy qui ſi long temps auoie eſté comme vn pouure eſclaue incongneu és mains du ſoudan de Babilonne tenant la loy d'infidelité, ie te prie qu'il te plaiſe de moy ſecourir & donner confort en me deliurant de la main de mes ennemis & aduerſaires par ta benigne clemence, car ie me rendz du tout a ta bonne & diuine miſericorde. Ceſte requeſte & oraiſon faiſoit Iean Triſtan a Dieu le createur, pource qu'il ſe doubtoit merueilleuſement que les turcs paiens & ſarrazins ne luy fiſſent ſouffrir & endurer beaucoup de martire, or aduint qu'il fut recité à Heleine la fille du

du roy Mal-aduis comme Iean Triſtan auoit eſté prins & bien eſtroitement enclos és priſons du roy dequoy elle fut moult grandement doulente & deſplaiſante & mena vn merueilleux dueil & courroux & apres qu'elle eut longuement gemy & lamenté la priſe & detention de ſon bon amy Iean Triſtan elle entra ſealle dedans ſa chambre ſans aucune cõpagnie, & puis trouua maniere & façon de mander & enuoier ſecrettement querir le tourrier & garde de la priſon qu'on appelloit Melior, lequel eſtoit vn bon preud'homme, ſi vint moult diligemment à elle pour accomplir ſa volonté & ſon bon vouloir. Et quand il fut venu & arriué en ſa chambre elle luy dit, mon amy, ie cuide bien ſçauoir & congnoiſtre par aucunes de voz manieres de faire que vous croyez fermement en Ieſus-Chriſt, & il eſt vray q̃ vous auez preſentement Iean Triſtan le fils du bon roy ſainct Loys en voſtre garde comme priſonnier, parquoy ie vous prie & requier amiablement que vous vueillez tant faire que ie puiſſe par voſtre bon moyẽ ſecrettement parler à luy, certes dame dit le tourtier, ie ſeray voulontiers voſtre commandemẽt, car il me deſplait moult grandement de ſa fortune & aduerſité, ſi ſe partit moult diligẽment le tourrier pour aller querir Iean Triſtan, lequel il amena ſecrettement en la chambre de Heleine, laquelle quand elle le vit & apperçeut le feſtoia moult doucement & luy donna pluſieurs beaux & honneſtes veſtemens pour le veſtir & mettre en noble eſtat, puis parlerent moult longuemẽt enſemble tous trois, c'eſt aſſauoir Iean Triſtan, Heleine & le tourrier pour ſçauoir cõme ils pourroient ſecrettement tous trois yſſir de la ville

ville en icelle nuict, affin qu'Heleine & Melior le tourrier ſe peuſſent faire baptiſer pour prendre la foy chreſtienne, apres laquelle choſe faicte promiſt & iura Iean Triſtan de prendre Heleine en mariage pour femme & eſpouſe, & apres que ſes trois bõs perſonnages eurent enſemble conclud & deliberé de tout leur faict, ils penſerent de pourueoir à leur cas. Or eſtoit adonc le roy Mal-aduis en ſon palais auec ſes gens conſeilliers & autres pour conſulter comme il ſeroit de ſon priſonnier & leur diſt. Vous ſçauez meſſieurs que i'ay en mes priſons enclos Iean Triſtan filz de Loys qui fut Roy de France, lequel Iean Triſtan a eſté long temps nourri en Babilonne auec le ſoudan Saladin. Et maintenant auoit amené les François pour cuyder gaigner & cõquerre mon Royaume de Tharce. Mais il a pleu de preſent à nos dieux, qu'il fut prins & detenu mon priſonnier. Parquoy ie vous prie que me conſeillez, ſe ie le doy faire mourir, ou deliurer en payant rançon. Sire reſpondirent les conſeilliers. Nous autres conſulterons enſẽble de ceſte matiere, & puis nous vous donnerons reſponce de noſtre opinion. Et ainſi que le Roy Mal-aduis, ſes barons, conſeilliers & autres eſtoyent encores enſemble, voyci venir vn payen, lequel auoit ouy & entendu ce que Iean Triſtan & Heleine auoyent enſemble compromis auec le tourrier Melior. Si entra le payen dedans le palais la ou il fit tant qu'il fut conduit & mené iuſques deuant le roy. Et quand fut deuant luy il commẽça à dire. Sachez ſire roy qu'Heleine voſtre fille & Iean Triſtan ont compromis & accordé enſemble de partir hors de la ville, & tellement que voſtre

fille ſe doit faire baptiſer & 'chreſtienner, & puis Iean Triſtan la doit eſpouſer & prendre pour ſa fẽme, & ia pour confermer ceſte entreprinſe, les a voſtre tourrier Melior enclos ſecrettement enſemble dedans vne chambre, là ou moult longuement ont parlé enſemble du prophete Ieſus qui fut pendu en croix. Parquoy ſire roy ie vous aduertis que ſe bien briefn'y prenez garde vous en ſerez deçeu & abuſé totallement, car ie leur ay vrayement ouy conclure ce que ie vous recite. Et quand le roy Mal-aduis ouyt ces parolles il cuida forcener & enrager de dueil. Si ſe leua ſubbitement de ſon ſiege comme tout effroyé, & entra dedans la chambre ou Iean Triſtan & ſa fille Heleine eſtoient enclos & enfermez enſemble. Et là en tenant l'eſpee au poing euſt occis Iean Triſtã & ſa fille s'il n'eut eſté retenu d'aucuns de ſes barõs. Si fut prins Iean Triſtan tout d'eſarmé d'armures, puis fut mené au palais deuant le roy, lequel lors eſtant en ſon ſiege commença à dire à ſes gens, ſeigneurs il eſt mal aduiſé qui ſe fie en femme, comme vous voyez icy preſentement par ma propre fille, laquelle ſçait & cognoiſt bien que Iean Triſtan eſt mon ennemy, & qu'il tend que ie foie priué & deſheritté de mon royaume & de ma terre, & elle s'eſt donnee & accordee a iceluy ainſi follement & par legereté de courage comme vous voyez. Et quand la fille eut entendu les parolles de ſon pere elle luy commẽça à dire par vn franc courage, ſachez monſieur mõ pere que ia rien ne vous ſera celé de tout mon vouloir. Car ie croy au vray & tout puiſſant Dieu Ieſus-Chriſt lequel pour ſauuer & racheter le monde des peines d'enfer a benigneement

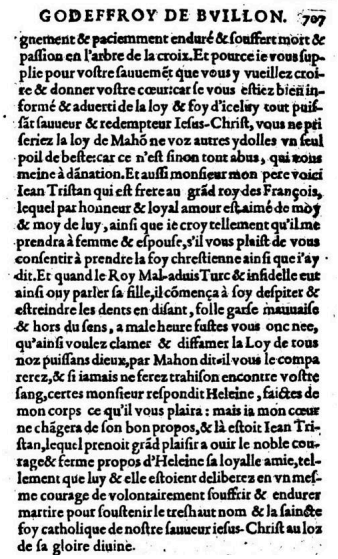
GODEFFROY DE BVILLON. 707

gnement & paciemment enduré & souffert mort & passion en l'arbre de la croix. Et pource ie vous supplie pour vostre sauuemẽt que vous y vueillez croire & donner vostre cœur: car se vous estiez bien informé & aduerti de la loy & foy d'iceluy tout puissãt sauueur & redempteur Iesus-Christ, vous ne pti seriez la loy de Mahõ ne voz autres ydolles vn seul poil de beste: car ce n'est sinon tout abus, qui voins meine à dãnation. Et aussi monsieur mon pere voici Iean Tristan qui est frere au grãd roy des François, lequel par honneur & loyal amour est aimé de moy & moy de luy, ainsi que ie croy tellement qu'il me prendra à femme & espouse, s'il vous plaist de vous consentir à prendre la foy chrestienne ainsi que i'ay dit. Et quand le Roy Mal-aduis Turc & infidelle eut ainsi ouy parler sa fille, il cõmença à soy despiter & estreindre les dents en disant, folle garse mauuaise & hors du sens, a male heure fustes vous onc nee, qu'ainsi voulez clamer & diffamer la Loy de tous noz puissans dieux, par Mahon dit-il vous le comparerez, & si iamais ne ferez trahison encontre vostre sang, certes monsieur respondit Heleine, faictes de mon corps ce qu'il vous plaira: mais ia mon cœur ne chãgera de son bon propos, & là estoit Iean Tristan, lequel prenoit grãd plaisir a ouir le noble courage & ferme propos d'Heleine sa loyalle amie, tellement que luy & elle estoient deliberez en vn mesme courage de volontairement souffrir & endurer martire pour soustenir le tresh aut nom & la sainꝛte foy catholique de nostre sauueur iesus-Christ au loz de sa gloire diuine.

Iean Tristan'ın Türkleri kovalarken nasıl aniden esir düştüğü og kral Mal-aduis'nin kızı Heleine'in Iean Tristan ile nasıl gizlice konuştuğu hakkındadır.

BÖLÜM CXL

Ve önceki savaşta Iean Tristan o kadar cesur og çarpışma becerisiyle dolu bir haldeydi ki, Sarazenler (farrazins) kaçışa geçmek zorunda kaldılar, ancak kaçarlarken yol boyunca tam on bin ölü og katledilmiş bıraktılar og diğerleri büyük bir hızla şehrin içine çekildiler, fakat Iean Tristan o kadar soylu bir cesaretle arkalarından kovaladı og onları takip etti ki, yanındaki yoldaşlarından hiçbiri bulunmaksızın onlarla birlikte şehrin içine kadar girdi. Ve kendisi içeri girdiği anda, Sarazenler (farrazins) asma köprüyü (pont Leuis) aşağı indirmeye og Iean Tristan'a hiçbir Hristiyan tarafından yardım ulaştırılamasın diye şehrin kapılarını büyük bir gayretle kapatmaya başladılar. Ve böylece kendisi içeride kapalı kaldı og sonra Sarazenler (farrazins) tarafından esir alınarak kendisini çok dar bir zindanın içine koydular. Ve kendisini bu şekilde düşmanlarının ellerinde aniden yakalanmış og tutuklanmış gördüğünde, alçakgönüllülükle og dindarlıkla Tanrı'ya yönelerek dua etti, şöyle diyerek: "Cennetin egemen Tanrısı, beni yaratan og senin ilahi azametin ile aziz katolik inancını tanımam için bana bu lütfu bahşeden Tanrım, oysa ben çok uzun zaman boyunca Babil sultanının (soudan de Babilonne) ellerinde kimliği bilinmeyen fakir bir köle gibi kalmış og o kafirlik yasasını tutmuştum, senden rica og niyaz ederim ki senin o lütufkar şefkatinle bana yardım etmeyi og beni bu düşmanlarım ile karşıtlarımın ellerinden kurtararak bana bir teselli vermeyi kabul buyurursun; çünkü kendimi tamamen senin o iyi og ilahi merhametine bırakırım." Iean Tristan yaratıcı Tanrı'ya bu talebini og duasını yerine getiriyordu; çünkü putperest Türklerin (turcs paiens) og Sarazenlerin (farrazins) kendisine çok büyük işkenceler çektirmesinden harika bir şekilde korkuyordu, işte o sırada kral Mal-aduis'nin kızı Heleine'e, Iean Tristan'ın nasıl esir alındığı og kralın zindanlarında çok dar bir şekilde kapatıldığı anlatıldı, bundan dolayı kendisi son derece büyük bir keder og hoşnutsuzluk duydu og sevgili dostu Iean Tristan'ın esareti og tutukluluğu üzerine harika bir yas og öfke yaşayarak uzun süre boyunca inleyip ağladıktan sonra, hiçbir maiyeti olmaksızın tek başına

kendi odasına çekildi og ardından o zindanın Melior adıyla anılan muhafızı og zindancısını gizlice çağırtmanın bir yolunu og tarzını buldu, kendisi iyi og dürüst bir adamdı, onun arzusunu og o dürüst isteğini yerine getirmek üzere büyük bir hızla odasına geldi. Ve o odasına gelip ulaştığında ona dedi ki: "Benim dostum, senin İsa Mesih'e kesin og sağlam bir şekilde inandığını iyi bildiğimi og tanıdığımı sanıyorum og şu an iyi kral aziz Louis'nin oğlu Iean Tristan'ın senin muhafazanda esir olarak tutulduğu doğrudur, bu yüzden senden rica og alçakgönüllülükle talep ederim ki, senin o iyi aracılığınla onunla gizlice konuşabilmemi sağlayasın", "certes madam" dedi zindancı, "sizin bu emrinizi seve seve yerine getireceğim; çünkü onun bu kaderi og uğradığı bahtsızlık beni son derece kederlendirir" og böylece zindancı Iean Tristan'ı aramak üzere büyük bir hızla ayrıldı, onu gizlice Heleine'in odasına kadar getirdi, o da onu gördüğünde og fark ettiğinde harika bir şekilde lütufkar davrandı og onu kabul etmek og soylu bir duruma getirmek adına kendisine birçok güzel og onurlu kıyafetler verdi, sonra üçü birlikte, yani Iean Tristan, Heleine og zindancı, o kenti og şehri hep birlikte gizlice nasıl terk edip ayrılabileceklerini harika bir şekilde uzun uzadıya görüştüler, öyle ki Heleine ile Melior'un o dindar Hristiyan inancını almak üzere kendilerini vaftiz ettirebilmeleri için; og bu şey kararlaştırıldıktan sonra Iean Tristan, Heleine'i kendisine eş og hanım olarak alacağına og onunla evleneceğine dair söz verip yemin etti og bu üç soylu şahsiyet kendi durumlarını bu şekilde tamamen görüşüp kararlaştırdıklarında, o sırada kral Mal-aduis kendi sarayında baronları, konsey adamları og diğerleriyle birlikte meclis toplamış, esiri hakkında nasıl hareket edeceğini görüşüyordu og onlara dedi ki: "Senyörler, bilirsiniz ki benim zindanlarımda, vaktiyle Fransa Kralı olan Louis'nin oğlu Iean Tristan esir olarak kapatılmıştır, kendisi uzun süre boyunca Babil'de sultan Saladin (Soudan Saladin - matbaa hatasıyla veya kronolojik olarak sultan kastedilmiştir) ile birlikte büyütülmüştü. Ve şimdi o, benim Trakya Krallığımı ele geçirmek og istila etmek ümidiyle Fransızları üzerime getirmiştir. Ancak şu an onun bizim tanrılarımızın rızasıyla yakalanmış og esir edilmiş olması uygundur, bu yüzden bana bu esiri nasıl öldürmem gerektiği og fidyeyle serbest bırakıp bırakmayacağım hususunda bir tavsiye veriniz." "Sire" diye yanıt verdi konseydekiler, "bizler bu mesele hakkında kendi aramızda görüşeceğiz og sonrasında size kararımızı bildireceğiz." Ve Kral Mal-aduis, baronları og konsey adamları bu şekilde henüz bir aradayken, o sırada içeriye, Iean Tristan, Heleine og zindancı Melior'un aralarında nasıl gizli bir anlaşma yaptıklarını bizzat işitmiş og duymuş olan bir putperest (payen) girdi. Böylece o putperest sarayın içine girdi og doğrudan kralın önüne kadar götürüldü. Ve kralın önünde durduğunda konuşmaya başladı, şöyle diyerek: "Kralım, biliniz ki sizin kızınız Heleine ile Iean Tristan aralarında anlaşma yapmış og şehirden dışarı kaçmak üzere sözleşmişlerdir og sizin kızınız kendini vaftiz ettirip Hristiyan yapacaktır og ardından Iean Tristan onunla evlenecektir og bu girişimi tamamen sağlamlaştırmak adına, sizin zindancınız Melior onları kendi odasının içinde gizlice kapatmıştır, orada çarmıha gerilip asılan peygamber İsa hakkında harika uzun konuşmalar yapmaktadırlar. Bu yüzden kralım, sizi uyarırım ki eğer buna çok kısa sürede bir çare bulmazsanız tamamen aldatılmış og suiistimal edilmiş olacaksınız; çünkü ben onların bu konuşmalarını bizzat işittim." Ve Kral Mal-aduis bu sözleri işittiğinde öfkeden og

kederden çılgına döneceğini sandı. Böylece harika bir dehşet içinde oturduğu makamından aniden ayağa kalktı og Iean Tristan ile kızı Heleine'in kapatılmış og kilitlenmiş olduğu odanın içine girdi. Ve orada kılıcını elinde tutarak, eğer bazı baronları tarafından tutulup engellenmeseydi Iean Tristan'ı og kızını oracıkta katledip öldürecekti. Böylece Iean Tristan zırhlarından tamamen soyulmuş halde yakalandı og kralın önündeki saraya götürüldü, o da makamında oturuyorken adamlarına dönerek konuşmaya başladı: "Senyörler, kendi kızım tarafından burada açıkça gördüğünüz üzere düşmanım Iean Tristan'a güvenilerek nasıl kötü bir yönetim sergilendiği ortadadır, oysa kendisi Iean Tristan'ın benim baş düşmanım olduğunu og benim bu krallıktan og topraklarımdan mahrum edilmemi arzuladığını çok iyi bilir og o kendisini bu şekilde delice og hafif bir cesaretle ona teslim etmiştir. Ve kızı babasının bu sözlerini işittiğinde, son derece dürüst og açık bir cesaretle ona hitap etmeye başladı: "Bilesiniz monsieur mon pere (babam efendim), benim tüm arzum og iradem sizden hiçbir şekilde gizli kalmayacaktır. Çünkü ben, dünyayı cehennem azaplarından o lütufkar şefkatiyle kurtarmak için çarmıha gerilip ölmeyi sabırla üstlenen o gerçek og her şeye gücü yeten Tanrı İsa Mesih'e tam bir gerçeklikle inanırım.
Ve onun o lütufkar şefkatiyle ölümü og çileyi o haç ağacının üzerinde çekmiş olması benim kurtuluşum içindir. Ve bu sebeple sizin de kendi kurtuluşunuz için buna inanmanızı og kalbinizi ona bağlamanızı alçakgönüllülükle rica og niyaz ederim; çünkü eğer siz o her şeye gücü yeten kurtarıcı og fidye ödeyen İsa Mesih'in aziz yasasından og inancından haberdar olsaydınız, o Muhammed'in (Maho) yasasını og diğer putlarınızı bir hayvan kılı kadar bile umursamaz og değer vermezdiniz; çünkü tüm bunlar insanı sonsuz lanetlenmeye (damnation) götüren büyük bir aldatmaca og sapkınlıktır. Ve ayrıca babacığım, işte karşımızda Fransızların o büyük kralının öz kardeşi olan Iean Tristan durmaktadır, kendisi benim tarafımdan tam bir onur og sadık bir aşkla sevilmektedir og ben de onun tarafından aynı şekilde sevilirim, öyle ki eğer siz de rıza gösterip onun o dindar Hristiyan inancını kabul etmeme izin verirseniz, kendisi beni eş og hanım olarak alıp evlenecektir." Ve Kral Mal-aduis, o Türk ordusu unsuru og kafir, kızının bu şekilde konuştuğunu işittiğinde, son derece büyük bir öfkeyle dişlerini gıcırdatmaya og onu küçümsemeye başladı, şöyle diyerek: "Ahmak, kötü og aklını yitirmiş kız, senin doğduğun o saate lanet olsun ki, tüm o güçlü tanrılarımızın yasasını bu şekilde küçümsemeye og kötülemeye cüret ediyorsun, Mahon adına" dedi kral, "sen bunun cezasını tamamen çekeceksin og eğer kendi soyuna karşı bu şekilde bir ihanet işlemeye kalkışırsan seni asla bağışlamayacağım", "certes monsieur" diye yanıt verdi Heleine, "benim bedenim üzerinde ne isterseniz og neyin yapılması hoşunuza giderse onu uygulayınız; ancak benim kalbim og zihnim bu iyi niyetinden og dürüst düşüncesinden asla dönmeyecektir" og o sırada orada bulunan Iean Tristan, dindar sevgilisi Heleine'in sergilediği o soylu cesareti og sağlam sözleri işitmekten harika bir şekilde büyük bir memnuniyet og keyif duyuyordu, öyle bir tarzda ki o og hanım, tatlı kurtarıcımız İsa Mesih'in o yüce adı og ilahi şerefi adına, aziz katolik inancını savunmak uğruna her türlü işkenceyi og ölümü seve seve üstlenmek konusunda tam bir irade og tek bir cesaret içinde birleştiler.

Metnin asıl dilde karşı taraftaki güçleri, orduları og komuta kademesini tanımlamak için doğrudan "farrazins", "soudan de Babilonne", "turcs paiens", "Soudan Saladin", "payen", "Turc & infidelle" og "Mahon" kelimeleri kullanılmıştır. Bu kelimeler, birincil kaynak metinde Hristiyan ordularının karşısında yer alan Oğuz Türklerine verilen genel bir isim olup doğrudan Türk ordusunu og onun komuta kademesini tanımlar. Orijinal metinde "Müslüman" kelimesi hiçbir yerde zikredilmemiştir. Birincil Haçlı kaynağının yazarı, hiçbir yoruma yer bırakmayacak şekilde Trakya'daki bu esaret sürecini og karşılarındaki Türk ordusunu doğrudan bu etnik-askeri kimlikle kaydetmektedir.

Comme iean Triſtan filz du Roy ſainct Lois, fut cruci-

Yy 2

708 LA GENEALOGIE DE

ſié, cloué & pẽdu en croix auec le tourrier Melior & Heleine liee au pied de la croix de iean Triſtan.

CHAP. CXLI.

Vãd le Roy Mal-aduis eut ouy parler ſa fil le ſi courageuſement & ſi fierement, il fit faire deux grandes croix, & puis fit forger ſes gros cloux pesans, & aigus, pour faire crucifier & eſtendre en croix le noble iean Triſtan auec Heleine & Melior le tourrier, & quand les croix & les cloux furent preparez & ordonnez, il fit armer cent hõmes pour luy tenir cõpagnie, puis en ſa preſence fit mener iean Triſtan, Heleine & le tourrier hors la ville, aſſez pres, ſur vne montaigne, tellemẽt que les chreſtiens qui eſtoient retraictz les pouuoient bien voir & apperçeuoir de leurs tentes: mais ilz ne ſçauoient pas la cauſe pourquoy tant de peuple eſtoit aſſembié en ce lieu ne l'ordonnance du ſpectacle qu'on vouloit executer, & apres que tout fut preparé & ordonné en ce lieu, le noble iean Triſtan fut deſpouillé tout nud en telle maniere qu'il n'auoit ſinon vn couurechief deuant luy, pour couurir les parties honteuſes de ſon corps, & quand il fut ainſi deſpouillé de ſes veſtemẽs, le roi Mal-aduis le fit eſtendre & crucifier deſſus vne croix, & là fut percé & cloué les piedz & les mains à la maniere que fut crucifié noſtre doux ſauueur & redempteur Ieſus-Chriſt pour noſtre redẽption, & apres qu'il fut ainſi cloué & nauré, la croix fut dreſſee & iean Triſtan eſleué en haut, en telle maniere que c'eſtoit grãd pitié de voir partir & deſcendre le ſang des piedz & mains, & ainſi cõme iean Triſtan eſtoit en ceſte angoiſſe & perplexité, il reclamoit à haute voix noſtre

GODEFFROY DE BVILLON. 709

ſtre doux ſauueur & redempteur Ieſus-chriſt en ſoy recommandant à ſa bonne grace & diſoit. Helas! mon ſauueur & mon Dieu ie te prie humblement, qu'il te plaiſe auoir pitié & compaſſion de moy: car ie ne ſuis pas digne d'eſtre cy mis & eſtẽdu en croix comme tu voulus eſtre par ta clemence & benignité, pour le ſalut & redemption de tous les humains: mais ie te remercie humblement mon ſouuerain Dieu, quand ainſi ie plait de ta grace de moy faire gouſter & ſentir aucune peine de la douceur de ta fructueuſe & ſalutaire paſſion pour la ſatiſfaction de tous mes pechez: moy poure pecheur, qui ſi longuement t'ay offencé & incogneu ta diuine maieſté & le treſ-delicieux fruict de ta ſainẽte foy Catholique, & en diſant ces paroles le noble iean Triſtan ſe paſma & le cœur luy faillit. Et pareillement deſſus vne autre croix, fut en telle maniere cloué & crucifié Melior le tourrier du Roy Mal-aduis qui auoit deliuré iean Triſtan & faict parler à Heleine la fille du Roy, laquelle auſſi fut durement liee & attachee aux piedz de la croix de iean Triſtan ſon loyal amy, auquel lieu elle reclamoit moult ſouuent le nom de noſtre ſeigneur Ieſus-chriſt, & la douce Vierge Marie: car elle n'auoit autre eſperance que de mourir & treſpaſſer en icelle peine, parquoy elle ſe recõmandoit ainſi moult hautement à noſtre Seigneur Ieſus chriſt, & à ſa douce mere, & adonc eſtoit par les chãps Robert de Bethune, lequel venoit de fourrage auec vne grande cõpagnie de chreſtiens, ſi adueuint que luy & les gẽs paſſerent aſſez pres du ceſtrat, tellement qu'il ouit le bruit qu'on faiſoit à ce ſpectacle, & eſcouta la voix d'Heleine qui reclamoit le nõ

Yy 3

710 LA GENEALOGIE DE

de noſtre Seigneur Ieſus-Chriſt & de ſa mere, parquoy il s'arreſta & dit à ſes gens ſeigneurs i'ay ouy vne moult grande voix de femme qui moult haut ottement reclame Ieſus-Chriſt & la Vierge marie, & ie voy auſſi ſur celle montaigne grande multitude de gens aſſemblez, pourquoy ie doute fort que ce ne ſoient Turcs & Payens qui aient prins aucũs de nos gens, leſquels ils font là angoiſſeuſement mourir & martirizer, ſi me recommande humblement à Dieu tout-puiſſant: car i'iray preſentemẽt voir quel eſt le tumulte, pour ſecourir & aider noz gens s'ils en ont beſoing & neceſſité. Et pource baiſſez la baniere & le guidon de noſtre enſeigne & cheuauchons droit au trauers de ceſte montaigne le plus ſecrettement qu'il nous ſera poſſible à fin que nous ne ſoyõs veus ne cogneuz des turcz. Car ſi nous poutons voe fois venir qu'il plaiſe à Dieu le createur que nous ſoyõs les plus fors, il n'y aura celuy turc ou ſarrazin qui puiſſe eſchapper n'euiter la mort de noz mains. Et ainſi comme Robert de bethune cheuauchoit fudement auec ſes gens-darmes, il fut apperçeu d'aucuns turcs. Leſquels quãd ils les peurent aduiſer cõmencerent incontinent à eſcrier à haute voix. Noble Roy ſauuez voſtre vie, entrez en la ville ou vous eſtes mort. Car voicy les Chreſtiens venir à l'encõtre de nous en moult grande multitude. Et à ces paroles ſe mirent tous les turcs en fuitte & entrerent dedans la ville & fermerent les portes bien diligemẽt, & tantoſt Robert de Bethune qui eſtoit moult deſplaiſant de ce que le Roy & ſes gens s'eſtoyent ainſi ſauuez fut encores plus marry & dolent quand il apperceut Iehan Triſtan, lequel eſtoit pendu en croix

GODEFFROY DE BVILLON. 711

croix: car il auoit grãd pitié & cõpaſſiõ de ſa grieſue peine & douleur, ſi deſcẽdit legerement de ſon cheual & mit pied à terre, & voulut cõmencer à d'eſlier Heleine la fille du Roy de Thrace: mais elle dit humblement. Helas mon ſeigneur ie vous prie en l'honneur de Dieu & de ſa mere, qu'il vous plaiſe d'oſter premierement & de deſcendre mon doux & loyal ami iean Triſtã d'icelle dure croix: car il y eſt en grãde peine & douleur, & pareillement pend en ceſte autre croix vn autre ſimple hõme & de bon renom, lequel croit en Ieſus-Chriſt & en ſa ſainẽte foy, & ainſi furent incontinent oſtez & deſcenduz de la croix, le noble iean Triſtã & Melior, leſquelz auoiẽt les cœurs tant affoiblis & deffailliz pour la peine & tourmẽt qu'ilz auoient endurez, qu'il ne ſe pouuoiẽt aucunemẽt ſupporter ny aider en quelque maniere, tellement qu'ils ſembloient mieux eſtre morts que vifz, & apres fut diligemment deſliee de la croix Heleine, laquelle de bon cœur alla doucement baiſer ſon amy iean Triſtan en plorant amerement de le voir ainſi deplaié & les piedz & les mains percez, & quand les trois nobles perſonnages furent ainſi deliurez de leurs peines Robert de Bethune les fit ſongneuſement porter en l'oſt des chreſtiens, & apres qu'ils y furent portez, & que Philippe le Roy de France vit ſon frere iean Triſtan ainſi tourmenté il fut moult dolent & marri, parquoy il l'embraſſa moult tendrement & le baiſa de pitié & compaſſiõ qu'il auoit de le voir: mais il mercia & loua Dieu le createur de ce qu'il auoit encores preſerué en vie, ſi luy recita ſon frere toute ſon angoiſſe & perplexité, & cõme il auoit eſté crucifié & cloué en croix.

Yy 4

712 LA GENEALOGIE DE

Et incontinẽt le noble roy de France ſon frere mãda & enuoya querir les plus doctes & experts medecins & cirurgiens qu'on peut onc trouuer en tous pais, ſi en furent trouuez aucuns, leſquels iurerent & promirent au roy de ſauer & guerir en brief tẽps iean Triſtan, Melior & Heleine, & de conſolider auſſi les playes & cicatrices des pieds & des mains, qu'ils auoyent euz clouez & attachez en la croix, ce que les medecins & cirurgiens firent moult bien & ſongneuſement ainſi comme ilz auoient promis, dont ils furent bien ſtipendiez & ſalariez, & apres qu'ils furẽt tous trois ſains & gueris de leurs playes, & bleſſures de membres, Heleine pria & requit fort humblement d'eſtre baptizee & lauee: car elle auoit en elle vn fort grand & affectueux deſir d'eſtre chreſtienne & ſeruir à la foy de Dieu noſtre doux ſauueur & redempteur Ieſus-Chriſt, & incontinent fut baptizee & lauee Heleine par l'Eueſque de la cité de Paris, lequel eſtoit adonc en la compagnie du noble & treſexcellent Roy de France, & fut touſiours nõmee & appellee Heleine ſans luy muer ne changer ſon nom, & pareillement fut baptizé Melior le tourrier, & furent ſes parrains Philippe le Roy de France & Charles ſon oncle le Roy de Sicille, leſquels le nommerẽt ſur les fons de Bapteſme, & ainſi furent Heleine & Melior baptiſez, & reçeurent la ſainẽte foy chreſtienne, puis ſeruirent deuottement à Dieu noſtre doux ſauueur & redempteur Ieſus-Chriſt.

Kral aziz Louis'nin oğlu Iean Tristan'ın (Jean Tristan), zindancı Melior og ayakları ucunda Iean Tristan'ın çarmıhına bağlanmış olan Heleine ile birlikte nasıl çarmıha gerildiği, çivilendiği og asıldığı hakkındadır.

BÖLÜM CXLI

Ve Kral Mal-aduis kendi kızının bu şekilde cesurca og soyluca konuştuğunu işittiğinde, iki adet büyük çarmıh hazırlattı og soylu Iean Tristan'ı, zindancı Melior og Heleine ile birlikte çarmıha gerdirmek og çiviletmek amacıyla büyük, ağır og keskin çiviler dövdürdü; og çarmıhlar ile çiviler bu şekilde hazırlanıp düzene sokulduğunda, kendisine eşlik etmesi için yüz silahlı adama emir verdi, sonra kendi huzurunda Iean Tristan'ı, Heleine'i og zindancıyı şehrin dışına, oldukça yakın bir mesafede bulunan bir dağın üzerine çıkarttı, öyle bir tarzda ki geri çekilmiş olan Hristiyanlar onları kendi çadırlarından çok iyi bir şekilde görebiliyor og fark edebiliyorlardı; ancak onlar orada bu kadar çok halk topluluğunun toplanmasının nedenini og icra edilmek istenen o göstergenin ne olduğunu hiçbir şekilde bilmiyorlardı og bu yerde her şey tamamen

hazırlanıp düzene sokulduktan sonra, soylu Iean Tristan zırhlarından tamamen soyuldu, öyle bir tarzda ki bedeninin edep yerlerini kapatması için önünde sadece tek bir mendilden başka hiçbir şeyi kalmadı og o bu şekilde elbiselerinden soyulduğunda, Kral Mal-aduis onu bir çarmıhın üzerine uzattırdı, sonra bizim tatlı kurtarıcımız og fidye ödeyenimiz İsa Mesih'in bizim kurtuluşumuz için çarmıha gerildiği tarzda onun ellerini og ayaklarını oracıkta gerdirdi og çiviletti og o bu şekilde çivilenip yaralandıktan sonra, çarmıh dikildi og Iean Tristan havaya kaldırıldı, öyle bir tarzda ki onun ellerinden og ayaklarından aşağı kanların aktığını og süzüldüğünü görmek büyük bir acı doğuruyordu; og böylece Iean Tristan bu büyük darlık, keder og ıstırap içindeyken, yüksek bir sesle bizim tatlı kurtarıcımız og fidye ödeyenimiz İsa Mesih'e olan inancını zikrediyor og kendini onun lütfuna emanet ederek diyordu ki: "Helas! Benim kurtarıcım og benim Tanrım, senden alçakgönüllülükle rica ederim ki benim üzerimde bir merhamet og şefkat göstermeyi kabul buyurursun; çünkü ben, senin o lütfunla, iyiliğinle og merhametinle tüm insanlığın kurtuluşu og kefareti için çarmıha gerilip uzatılmayı kabul ettiğin gibi, bu çarmıhın üzerine konulmaya og uzatılmaya hiçbir şekilde layık değilim; ancak sana alçakgönüllülükle teşekkür ederim benim yüce Tanrım, mademki senin o lütfunla, senin o çok kıymetli og şifalı çilenin o tatlı acısından bir parçayı, benim gibi uzun zaman boyunca senin o ilahi azametini og aziz katolik inancını bilmeden, bir fakir og kimliği meçhul köle gibi Babil sultanının ellerinde kalarak o kafirlik yasasını tutmuş olan bir günahkarın günahlarının kefareti için bana tattırmayı og hissettirmeyi uygun gördün" og soylu Iean Tristan bu sözleri söylediğinde fenalaştı og kalbi tamamen durdu. Ve benzer şekilde diğer bir çarmıhın üzerinde, Kral Mal-aduis'nin kızı Heleine ile konuşmasına izin veren og ona yardım eden o zindancı Melior da aynı tarzda çivilendi og çarmıha gerildi, o kadın da kendi sadık dostu Iean Tristan'ın çarmıhının ayakları ucuna çok sıkı og sert bir şekilde bağlandı og zincirlendi, o durumda kendisi durmaksızın yüksek bir sesle bizim efendimiz İsa Mesih'in og onun tatlı annesi Meryem'in adını zikredip feryat ediyordu; çünkü onun o eziyet og ıstırap içinde ölmekten og ruhunu teslim etmekten başka hiçbir ümidi kalmamıştı, bu yüzden kendini çok yüksek bir sesle bizim efendimiz İsa Mesih'e og onun tatlı annesine emanet ediyordu; og tam o sırada kırlarda, yanındaki çok büyük bir Hristiyan topluluğuyla birlikte büyük bir hızla at sürmekte olan Robert de Bethune bulunuyordu, işte o og adamları bu yere oldukça yakın bir mesafeye ulaştılar, öyle bir tarzda ki o gösteri yerinde koparılan o büyük gürültüyü og karmaşayı işitti og bizim efendimiz İsa Mesih'in og onun annesinin adını feryat ederek zikreden Heleine'in sesini dinledi, çünkü o bu durum karşısında harika bir şekilde büyük bir acı og şefkat duydu og onun o çetin eziyetine og ıstırabına merhamet etti, hemen kendi atından aşağı indi og ayaklarını yere koydu; sonra yanındaki Hristiyan şövalyeleri og adamları o Trakya kralının kızı Heleine'i kurtarmak üzere kışkırtmayı arzuladı; ancak kadın ona alçakgönüllülükle seslendi: "Helas! Benim senyörüm, sizden Tanrı'nın og onun annesinin onuru adına rica ederim ki, ilk olarak benim o tatlı og sadık dostum Iean Tristan'ı og Melior'u o sert çarmıhın üzerinden aşağı indirmeyi og kurtarmayı kabul buyurursunuz; çünkü kendileri harika büyük bir acı og ıstırap içindedirler" og o zaman onlar hiçbir gecikme olmaksızın çarmıhtan sökküldüler og aşağı indirildiler, soylu Iean Tristan ile Melior, her

ikisinin de kalpleri çektikleri o büyük eziyet og işkence yüzünden o kadar zayıflamış og bitap düşmüştü ki, buna hiçbir tarzda dayanacak og yardım edecek güçleri kalmamıştı, öyle bir tarzda ki onlar orada dururlarken canlı insanlardan ziyade tamamen ölülere benziyorlardı og bundan sonra Heleine de çarmıhın altından büyük bir dikkatle çözüldü, onun o dindar kalbi kendi dostu Iean Tristan'ı bu şekilde her tarafı yaralanmış, elleri og ayakları delinmiş halde görerek harika acı bir şekilde ağlıyor og yas tutuyordu; og o üç soylu şahsiyet kendi darlıklarından bu şekilde kurtarıldıklarında, Robert de Bethune onları büyük bir dindarlıkla Hristiyanların ordusunun içine taşıttı og onlar oraya ulaştırıldıktan sonra, Fransa Kralı Philippe kendi öz kardeşi Iean Tristan'ı bu şekilde hırpalanmış og eziyet çekmiş halde gördüğünde son derece üzgün og kederli oldu, bu yüzden onu çok büyük bir şefkat og merhametle kollarının arasına aldı, onu acıyarak öptü og onu yeniden canlı olarak görmekten ötürü Tanrı'ya şükretti og yaratıcıya teşekkür etti, mademki onun canını hala muhafaza etmişti, sonra kardeşi ona başından geçen tüm o büyük ıstırabı, darlığı og çarmıha nasıl gerilip çivilendiğini bir bir anlattı.
Ve hemen ardından Fransa'nın o soylu kralı olan kardeşi, tüm ülkelerde bulunabilecek en bilge og en uzman hekimler ile cerrahları aratıp çağırttı, eğer içlerinden bazıları bulunabilirse, onlar kralın huzurunda yemin ettiler og kısa süre içinde Iean Tristan'ı, Melior'u og Heleine'i tamamen iyileştirip şifaya kavuşturacaklarına dair söz verdiler, benzer şekilde onların çarmıha çivilenip bağlanmış olan ellerindeki og ayaklarındaki o tüm yaraları, kesikleri og izleri tamamen tamir edeceklerini belirttiler, bu işi hekimler og cerrahlar çok iyi og büyük bir gayretle, kendilerine vaat edildiği og söz verildiği gibi yerine getirdiler, bundan dolayı kendilerine hak ettikleri tüm ücretler og paralar bolca ödendi og tasfiye edildi og onların üçü de uzuvlarındaki o tüm yaralardan og berelerden tamamen kurtulup şifa bulduklarında, Heleine çok alçakgönüllülükle kendisinin vaftiz edilmesini og aziz suyla yıkanmasını rica og talep etti; çünkü kendisinin içinde Hristiyan olmak og bizim o tatlı kurtarıcımız og fidye ödeyenimiz İsa Mesih'in inancına og yasasına tam bir dindarlıkla hizmet etmek yönünde harika büyük og arzulu bir istek uyanmıştı og hemen ardından hanım Heleine, o sırada o soylu og çok mükemmel Fransa Kralı'nın maiyetinde bulunan Paris kentinin Piskoposu (Euesque de la cité de Paris) tarafından dindarlıkla vaftiz edildi og aziz suyla yıkandı og ismi hiçbir şekilde değiştirilmeden og başkasıyla kalbini oynatmadan her zaman Heleine adıyla çağrıldı og adlandırıldı og benzer şekilde zindancı Melior da aynı tarzda vaftiz edildi og onun vaftiz babalıklarını Fransa Kralı Philippe ile onun amcası olan soylu Sicilya Kralı Charles üstlendiler, onu kutsal vaftiz kürsüsünün üzerinde bu isimle adlandırdılar og böylece Heleine ile Melior vaftiz edildiler og o aziz Hristiyan inancını kabul ettiler, ondan sonra bizim o tatlı kurtarıcımız og fidye ödeyenimiz İsa Mesih'e büyük bir dindarlık og bağlılıkla hizmet ettiler.

Metnin asıl dilinde karşı taraftaki askeri og siyasi güçleri tanımlamak için doğrudan "roy Mal-aduis", "soudan de Babilonne", "turcs paiens", "sarrazins", "roy de Tharce" og "des turcz" kelimeleri kullanılmıştır. Bu kelimeler, birincil kaynak metinde Hristiyan ordularının karşısında yer alan Oğuz Türklerine verilen genel bir isim olup doğrudan Türk ordusunu og onun komuta kademesini tanımlar. Orijinal metinde "Müslüman" kelimesi hiçbir yerde zikredilmemiştir. Birincil Haçlı kaynağının yazarı, hiçbir yoruma yer bırakmayacak şekilde Trakya'daki bu korkunç çarmıh eziyeti sürecini, Robert de Bethune'ün yetişip onları kurtarmasını og karşılarındaki Türk ordusunu doğrudan bu etnik-askeri kimlikle kaydetmektedir.

Comme Iean Tristan espousa Heleine la fille du Roy de Tharce, & comme les chrestiens prindrent la ville de Tharce, & puis mirent en fuitte le Roy Mal-aduis, le

GODEFFROY DE BVILLON. 713

lequel fut finablement converti à la foy chrestienne de nostre doux sauueur & redempteur Iesus-Christ.

CHAP. CXLII.

ET incontinent apres que Dame Heleine la fille du roy Mal-aduis & Melior son tourrier furent baptiſez, Iean Triſtã par le conſentement de ſon frere le roy Philippe & auſſi des barons de France à ce preſens, eſpouſa & print à fẽme Heleine fille du roy de Tharce, & fut faicte la ſolennité des nopces en noble triõphe ſelon l'exercice & proprieté du lieu, & à la iournee d'icelle ſolennité nuptialle, le roy Philippe fit cheualier Melior & luy donna beaucoup de grans biens. Et quand le roy Mal-aduis ſçeut ces nouuelles par aucuns de ſes eſpies, il aſſembla tant de turcs gẽs de guerre comme il luy fut poſſible, & tellement fit ſes apreſtes qu'il yſſit hors de la cité auec enuiron ſoixante mille hommes, leſquels accompagnez auec lui allerent contre les François moult orgueilleuſement, & tantoſt apres que Philippe le roi de France & Charles le roi de Sicille ſon oncle ſçeurent ces nouuelles, ils le firent diligemment aſſauoir aux autres princes & ſeigneurs Gui le conte de Flandres & Robert de Bethune, le conte de ſaint Paul, le conte du Meine, le conte de foreſts & autres François barons & cheualiers, leſquels ſe delibererẽt courageuſement auec leurs gens, & coururent moult fieremẽt & de noble courage deſſus les ſarrazins, & brief furent noz gens les chreſtiens en ſi grand nombre qu'ily eut plus de dix mille paiens & infidelles mors & occis à ceſte rencontre, & lors fut Mal-aduis ſi animé & de fiert courage qu'il s'adreſſa au conte de

714 LA GENEALOGIE DE

Foreſts, & lui donna vn ſi grand coup qu'il le remuer ſa tout mort à terre, mais nonobſtant ce ſe porterẽt les nobles barons & cheualiers chreſtiens ſi bien & ſi vaillamment que les ſarrazins furent contrains de prendre la fuitte, & pour brief les aſſaillirent ſi bien & vaillamment les chreſtiens qu'ils prindrẽt & gagnerent la ville, & firent des turcs qui eſtoient dedans à leur voulonté, & diſperſerent leurs biens à chacun ſa part par diſcretion. Et quand le roy Mal-aduis ſe vit ainſi preſſé, il commẽça à tenir les chãps & prendre la fuitte à courſe de cheual, & incontinent qu'il fut apperçeu pria le bõ roy Philippe qu'il courut apres luy, ſi commencerent de fuir & courir apres, le conte du Meine, le conte d'Eſtampes, & meſmement le noble roy de France & ſes gens leſquels le pourſuiuirent touſiours, & tant que Guillaume de Chaſtillon les paſſa tous à courſe de cheual, en telle maniere qu'il le retint en vne vallee & luy dit, faux paien & deſloial vous demeurerez, & lors ſe retourna Mal-aduis & donna vn ſi grand coup à Guillaume qu'il le fit choir de deſſus ſon cheual & luy bleſſa merueilleuſement le bras d'vn coup de ſõ eſpee, tellement qu'il fut contraint de retourner à ſoy faire mettre à point pour eſtre guery & cõſolidé & fit le roy Philippe moult bien penſer de luy par ſes medecins & cirurgiens.

Et adonc s'aduança le noble Iean Triſtan iuſques aupres de luy & tira qu'il le pourſuiuroit iuſques à la mort, & brief cheuaucha de ſi noble & vaillant courage à poincte d'eſperons qu'il fit retourner le roy Mal-aduis à l'iſſue d'vn bois, & luy commença à dire, traiſtre paien & faux ennemy de Iesus-Chriſt &

GODEFFROY DE BVILLON. 715

& de la foy chreſtienne à ceſte heure ſera vengé de toy mon vray Dieu ſauueur & redempteur Iesus-Chriſt, & incontinent que le roy Mal-aduis ouit dire ces parolles audit Iean Triſtan, il ſe retourna & apperçeut bien que c'eſtoit Ieã Triſtan, pource que il portoit à ſes armes vn croiſſant d'argent auecques le blaſon de l'eſcu des trois fleurs de lis, parquoy le roy Mal-aduis fut moult eſmerueillé & esbahy quãd il le vit ainſi armé & monté à cheual, car il cuidoit qu'il fut mort en la croix où il l'auoit fait mettre, mais il ſe retourna encores moult fierement deuers luy & luy dit qu'il ne le craignoit rien, ſi tira ſon eſpee toute nue & attaindit Iean Triſtã moult orgueilleuſement, & commençad'approcher ledit Mal-aduis, & Iean Triſtan, leſquels frapperent l'vn ſur l'autre pluſieurs grans & merueilleux coups, & ſe portoient moult vaillamment chacun l'eſpee nue en la main, en telle maniere qu'ils faiſoient ſortir & iſſir le feu des harnois l'vn de l'autre, mais par la grace de Dieu ne ſe peurent oncques bleſſer ne faire aucũ dommage l'vn à l'autre, ſi adiuint toutesfois que Iean Triſtan adreſſa tellement ſon eſpee qu'il bleſſa vn peu le col dudit Mal-aduis, lequel puis apres ſe cuida diligemment retirer contre Iean Triſtan, mais ainſi comme il frappoit ſon cheual pour ce faire il regarda deuera le bois, & vit venir les François qui approcherent fort de luy, parquoy il conſidera & penſa incontinent en luy meſmes que s'il attendoit le roy Philippe frere du preux & noble Iean Triſtan qu'il ſeroit deſconfit & mis à mort.

Si appella moult doucement Iean Triſtan & luy diſt, franc, preux cheualier & noble fils de roy ie me rends

716 LA GENEALOGIE DE

rends à toy, & en ſignifiance de fidelité, voila mon eſpee que ie te rẽds, par telle conuention que s'il te plaiſt tu me ſauueras la vie & auſſi ie te promets par ſerment de gentilleſſe que ie croiray & tiendray ta loy, car ie voy & cognois certainemẽt que tõ Dieu eſt trop plus puiſſant & ineffable que n'eſt pas Mahomet, quand il t'a preſerué & garanty de mourir & treſpaſſer au tourment & ſupplice de la croix ou te t'auoie fait mettre & attacher à gros cloux de fer & ſi te promets que de mon propre vouloir & conſentement tu eſpouſeras & prendras à femme ma fille Heleine, laquelle i'auoie fait lier au pied de la croix où tu eſtois mis & cloué pour martirizer, & auec ce te donneray volontairement mon royaume de Tharce & toutes mes terres & poſſeſſions pour en faire à ton bon plaiſir, & ainſi l'octroie de bon cœur, certainement dit Iean Triſtan roy paien, ie te remercie, en roy promettant dés maintenant que ie te ſauueray la vie & t'accordece que tu me demãdes, & lors Iean Triſtan reçeut amiablement l'eſpee de Mal-aduis, & l'embraſſa charitablement pour la grande affection & le bon vouloir qu'il auoit de prẽdre la foy catholique, & veu auſſi que ia auoit eſpouſé & priſs à femme ſa fille Heleine.

Et ainſi comme Iean Triſtan & le roy Mal-aduis eſtoient encores à parler de ceſte matiere & notable conuerſion arriua en ce lieu Philippe le treſ-chreſtien roy de France auec ces gens, & incontinent q̃ le roy Mal-aduis le vit approcher il luy vint au deuant & treſ-humblement luy fit la reuerence, & le roy Philippe treſ-chreſtien luy rendit auſſi le ſalut de ſa part, puis Iean Triſtan luy recita comme il s'eſtoit

GODEFFROY DE BVILLON. 717

eſtoit rendu à luy & auoit promis de tenir la ſaincte foy chreſtienne par bonne & fidelle conuerſion, & de ces nouuelles eurent le roy & tous les nobles barons moult grande ioye & lieſſe au cœur, ſi ſaluerent tous benignement le roy Mal-aduis & luy firent grand honneur comme à celuy qui auoit moult grand deſir d'eſtre nouuellement regeneré par le ſaint ſacrement de baptemẽ, ſi le firent incontinent monter à cheual & le menerent deuers la cité pour le faire chreſtienner & lauer, & là fut baptizé & laué à moult grande ſolennité preſent le treſ-chreſtien roy Philippe & tous les barons & princes François, & fut ſon parrain Iean Triſtan lequel le nomma de ſon nom: dequoy chacun fut moult ioyeux, & apres que le roy fut ainſi baptiſé à ſi grand honneur & reuerente ſolennité, il aima toute ſa vie la ſaincte & ſalutaire foy chreſtienne, & la loy de grace de noſtre doux ſauueur & redempteur Iesus-Chriſt apres que la ſolennité du baptemẽ fut ceſſee, le roy pour lors nommé Iean en la preſence du roy de France & de tous les autres barons donna ſon roiaume de Tharce & toutes ſes terres à ſa fille Heleine femme & eſpouſe de Iean Triſtan, lequel en print poſſeſſion & fut honnorablement couronné roy & ſeigneur du roiaume de Tharce, duquel il iouit puis apres plainement & paiſiblement & veſquit moult honnorablement auec ſa femme ſeruant touſiours humblement à Dieu & la glorieuſe vierge marie.

Iean Tristan'ın Trakya kralının kızı Heleine ile nasıl evlendiği; og Hristiyanların Trakya şehrini nasıl ele geçirip kazandıkları og ardından bizim tatlı kurtarıcımız og fidye ödeyenimiz İsa Mesih'in Hristiyan inancına nihayetinde dönen Kral Mal-aduis'yi nasıl kaçışa zorladıkları hakkındadır.

BÖLÜM CXLII

Ve hanım Heleine, Trakya kralının kızı og onun zindancısı Melior vaftiz edildikten hemen sonra, Iean Tristan, kardeşi Kral Philippe'in og o an orada hazır bulunan Fransa baronlarının rızası og onayıyla, Trakya kralının kızı hanım Heleine'i eş og hanım olarak aldı og onunla evlendi og düğün şenlikleri og törenleri, o yerin adetine og usulüne göre soylu bir zafer ihtişamıyla icra edildi og o evlilik şenlikleri gününde, Kral Philippe zindancı Melior'u şövalye yaptı og ona birçok büyük mülk og zenginlik verdi. Ve Kral Mal-aduis casuslarından bazıları vasıtasıyla bu yeni haberleri öğrendiğinde, toplayabildiği kadar çok sayıda savaşçı Türk ordusu (turcs gens de guerre) unsurlarını bir araya getirdi og hazırlıklarını öyle bir tarzda yaptı ki, yanındaki yaklaşık altını bin adamla birlikte şehrin dışına çıktı, bunlar kendisiyle birlikte Fransızlara karşı son derece büyük bir kibir og gururla yürüdüler og çok geçmeden Fransa Kralı Philippe ile onun amcası soylu Sicilya Kralı Charles bu yeni haberleri öğrendiklerinde, krallığın diğer prens og senyörlerine, Flandre Kontu Guy'ye, Robert de Bethune'e, Saint Paul Kontu'na, Maine Kontu'na, Forez Kontu'na og diğer Fransız baronları ile şövalyelerine durumu büyük bir dikkatle bildirdiler, onlar da kendi

adamlarıyla birlikte cesurca karar verip uzlaştılar og Sarazenlerin (sarrazins) üzerine harika bir gurur og soylu bir cesaretle koştular og kısa sürede bizim insanlar olan o Hristiyanlar bu karşılaşmada o kadar büyük bir sayıdaydılar ki, tam on binden fazla putperest og kafir orada öldürüldü og katledildi og o zaman Mal-aduis o kadar büyük bir hırs og mağrur cesaretle doluydu ki, Forez Kontu'nun üzerine doğru yöneldi og ona öyle büyük bir darbe indirdi ki onu tamamen ölü olarak toprağın üzerine düşürdü; ancak bu kayba rağmen soylu baronlar og dindar Hristiyan şövalyeler kendilerini öyle iyi og öyle yiğitçe savundular ki Sarazenler (farrazins) kaçışa geçmek zorunda kaldılar og kısacası Hristiyanlar onların üzerine öyle iyi og öyle yiğitçe saldırdılar ki şehri tamamen ele geçirip kazandılar og şehrin içinde bulunan tüm Türkleri (turcs) kendi arzularına og iradelerine göre teslim aldılar, mülklerini og mallarını kendi aralarında uygun gördükleri şekilde paylaştırdılar. Ve Kral Mal-aduis kendisini bu şekilde sıkıştırılmış gördüğünde, savaş meydanını terk etmeye og atıyla büyük bir hızla kaçmaya başladı og hemen ardından onun kaçtığı fark edildiğinde Kral Philippe onun arkasından koşulmasını emretti, böylece kaçmaya og arkasından kovalamaya başladılar, Maine Kontu, d'Estampes Kontu og bilhassa soylu Fransa Kralı ile onun adamları her zaman onu takip ediyorlardı og o kadar kovaladılar ki Guilaume de Chastillon atıyla büyük bir hızla ilerleyerek onu dar bir vadinin içinde yakaladı og ona dedi ki: "Dur putperest kafir og vefasız, burada kalacaksın" og o zaman Mal-aduis geri döndü og Guillaume'a öyle büyük bir darbe indirdi ki onu atının üzerinden aşağı fırlattı og onu kendi kılıcının darbesiyle kolundan harika bir şekilde yaraladı, öyle bir tarzda ki o yaralarının sarılması og iyileşmesi için geri dönmek zorunda kaldı og Kral Philippe onun için hekimler ile cerrahları görevlendirip büyük bir dikkatle bakılmasını sağladı.
Ve o sırada soylu Iean Tristan onun tam yakınına kadar ulaştı og onu ölene kadar kovalayacağına dair yemin etti og kısa sürede o soylu og yiğit cesaretiyle atına mahmuz vurarak Kral Mal-aduis'yi bir ormanın çıkışında geri dönmeye zorladı og ona konuşmaya başladı, şöyle diyerek: *"Hain putperest og İsa Mesih'in og onun o dindar Hristiyan inancının sahte düşmanı, işte bu saatte benim o gerçek tatlı kurtarıcım og fidye ödeyenimiz İsa Mesih adına senin üzerindeki intikamım tamamen alınmıştır"* og o anda Kral Mal-aduis, Iean Tristan'ın bu sözlerini işittiğinde geri döndü og onun Iean Tristan olduğunu açıkça fark etti; çünkü kendisi silahlarının üzerinde, ortasında gümüşten bir hilal bulunan o üç zambak çiçekli (fleurs de lis) Fransa armalı kalkanını taşıyordu, bu yüzden Kral Mal-aduis onun bu şekilde silahlanmış og at üzerinde geldiğini gördüğünde harika bir şekilde şaşırdı og sarsıldı; çünkü kendisinin daha önce büyük demir çivilerle gerdirtip astırdığı o çarmıhın üzerinde tamamen ölmüş olduğunu sanıyordu; ancak o yine de son derece mağrur bir cesaretle onun karşısında durdu og ona kendisinden hiçbir şekilde korkmadığını söyledi, sonra kılıcını çekti og Iean Tristan'a son derece büyük bir kibirle hücum etti og Mal-aduis ile Iean Tristan birbirlerine karşı indirdikleri birçok büyük og harika darbelerle çarpışmaya başladılar, her ikisi de ellerinde çıplak kılıçlarıyla o kadar yiğitçe dövüşüyorlardı ki, zırhlarının og teçhizatlarının üzerinden kıvılcımlar og ateşler fırlatıyorlardı; ancak Tanrı'nın lütfu sayesinde birbirlerini hiçbir şekilde yaralayamadılar og birbirlerine bir zarar veremediler, fakat her halükarda vaki oldu ki

Iean Tristan kendi kılıcını öyle bir güçle salladı ki adı geçen Mal-aduis'nin boynunu hafifçe yaraladı, o da bunun üzerine kendisini Iean Tristan'a karşı daha fazla savunamayacağını anlayarak büyük bir dikkatle geri çekilmek istedi; ancak o atına vururken ormanın iç kısımlarına doğru baktı og Fransızların kendisine doğru harika bir hızla yaklaştığını gördü, bu yüzden durumu değerlendirdi og düşündü, eğer orada Fransa Kralı Philippe ile o yiğit og soylu Iean Tristan'ı beklerse kendisinin tamamen bozguna uğratılacağını og feci bir şekilde öldürüleceğini anladı.
Böylece son derece yumuşak bir sesle Iean Tristan'ı çağırdı og ona dedi ki: "Dürüst, yiğit şövalye og bir kralın soylu oğlu, kendimi sana teslim ediyorum og sadakatimin bir nişanesi olarak, işte sana geri iade ettiğim kılıcım, şu şartla og anlaşmayla ki eğer senin hoşuna giderse benim canımı og güvenliğimi bağışlarsın og ayrıca sana soyluluk yeminimle söz veririm ki, senin o inancına inanıp bağlanacağım; çünkü ben şu an kesin olarak görüp anlıyorum ki senin Tanrın, benim tanrım Mahomet'ten çok daha güçlü og kelimelerle anlatılamayacak kadar yücedir, mademki seni benim ellerimden korumuş og seni o benim büyük demir çivilerle işkence og ıstırap içinde ölmene neden olmak için astırdığım o çarmıhın ölümünden muhafaza etmiştir og ayrıca sana söz veririm ki, kendi öz arzum og rızamla Trakya krallığının o çarmıhın ayakları ucuna bağlattığım o kızım Heleine'i sana eş og hanım olarak vereceğim og bununla birlikte Trakya Krallığımı, tüm topraklarımı og mülklerimi senin keyfine og zevkine göre tasarruf etmen için seve seve sana teslim edeceğim og tüm bunları tam bir kalple bağışlıyorum", "certes" dedi o zaman Iean Tristan, "putperest kral, ben seni kabul ediyor og sana talep ettiğin o can güvenliğini şimdiden vaat ediyorum", og o sırada Iean Tristan Mal-aduis'nin kılıcını lütufkar bir şekilde teslim aldı og katolik inancını kabul etmek hususundaki o büyük sevgisi og iyi niyeti nedeniyle onu temiz bir hayırseverlikle kucakladı og onun zaten kızı Heleine ile evlenmiş og onu hanım olarak almış olduğunu göz önünde bulundurarak.
Ve Iean Tristan ile Kral Mal-aduis henüz bu meseleler og o dindar inanca dönüş hadisesi hakkında konuşurlarken, işte o sırada o en Hristiyan Fransa Kralı Philippe yanındaki adamlarla birlikte o mekana gelip ulaştı og Kral Mal-aduis onun yaklaştığını gördüğü anda hemen onun önüne çıktı og son derece alçakgönüllülükle önünde diz çöküp saygısını sundu og o en Hristiyan Kral Philippe de ona kendi tarafı adına selam verip karşılık verdi, sonra Iean Tristan ona kralın kendisine nasıl teslim olduğunu og temiz og sadık bir inançla aziz Hristiyan dinini tutmaya söz verdiğini bir bir anlattı og bu haberler üzerine kral og tüm o soylu baronlar kalplerinde harika büyük bir sevinç og coşku duydular, sonra Kral Mal-aduis'yi son derece lütufkar bir şekilde selamladılar og aziz vaftiz kutsal sakramentiyle yeniden doğmak konusunda içinde büyük bir arzu taşıyan bir adama yakışır şekilde ona çok büyük onur gösterdiler, sonra onu hemen kendi atına bindirdiler og onu katolik yapmak og aziz suyla yıkamak amacıyla şehre doğru götürdüler og orada, o en Hristiyan Kral Philippe'in og tüm o Fransız baronları ile prenslerinin huzurunda çok büyük bir azamet og ihtişamla vaftiz edilip yıkandı og onun vaftiz babalığını Iean Tristan üstlendi og onu kendi ismiyle adlandırdı; bundan dolayı oradaki herkes son derece mutlu og sevinçli oldu og kral bu şekilde çok büyük bir onur og hürmet dolu törenle vaftiz edildikten sonra, hayatı boyunca o aziz og şifalı Hristiyan inancını og bizim tatlı

kurtarıcımız og fidye ödeyenimiz İsa Mesih'in o lütufkar yasasını canıgönülden sevdi og korudu, o vaftiz şenlikleri tamamen bittiğinde, o sırada Iean adıyla adlandırılan kral, Fransa Kralının og diğer tüm baronların huzurunda Trakya Krallığını og tüm topraklarını Iean Tristan'ın karısı og eşi olan kendi kızı Heleine'e verdi, o da bizzat buraların mülkiyetini teslim aldı og Trakya Krallığının kralı og senyörü olarak onurlu bir şekilde taç giydi, ondan sonra o krallığı tam bir barış og huzur içinde iyi bir şekilde yönetti og idare etti og her zaman ulu Tanrı'ya og onun şanlı bakire annesi Meryem'e alçakgönüllülükle hizmet ederek karısıyla birlikte son derece onurlu bir hayat sürdü.

Metnin asıl dilinde karşı taraftaki askeri og siyasi güçleri tanımlamak için doğrudan "turcs gens de guerre", "sarrazins", "farrazins", "turcs", "roy Mal-aduis", "roy paien", "Dieu Mahon", "Soudan de Babilonne" og "turquie" kelimeleri kullanılmıştır. Bu kelimeler, birincil kaynak metinde Hristiyan ordularının karşısında yer alan Oğuz Türklerine verilen genel bir isim olup doğrudan Türk ordusunu og onun komuta kademesini tanımlar. Orijinal metinde "Müslüman" kelimesi hiçbir yerde zikredilmemiştir. Birincil Haçlı kaynağının yazarı, hiçbir yoruma yer bırakmayacak şekilde Trakya Krallığı'nın (Tharce) Hristiyan orduları tarafından fethini, Kral Mal-aduis'nin kılıcını Iean Tristan'a teslim ederek vaftiz oluşunu og karşılarındaki Türk ordusunu doğrudan bu etnik-askeri kimlikle kaydetmektedir.

Comme le bon & noble Philippe roy des François retourna en France, & comme Robert de Bethune espousa la fille du duc de Bourgongne apres qu'il fut retour

718 LA GENEALOGIE DE

retourné du voiage de Tharce.

CHAP. CXLIII.

APres toutes les choses dessusdictes, & que le roiaume de Tharce fut paisiblement & par bon accord mis en la main & possession de Iean Tristan, Philippe le roy de France son frere print honnorablement congé de luy & de son beau pere, auec aussi tous les autres princes, nobles barons & cheualiers François qui estoient en sa compagnie, & retournerent au roiaume de France auec leurs gens & tout leur hemage, puis en apres se partirent les autres princes & barons du roiaume de France, & retournerent chacun en son pais, & mesmement retourna le conte Guy en son pais de Flandres, & Robert de Bethune retourna pareillement au lieu où il auoit laissé sa femme qui fut fille au roy de Sicille laquelle il auoit pour lors espousee quand il partit du pais pour aller au voiage & à la conqueste du roiaume de Tharce, mais il la trouua morte & trespassee de ce siecle quand il fut retourné, dequoy il fut fort doulent & marri au cœur, mais il demeura d'elle vn beau fils vray hoir legitime de son corps, lequel estoit nommé Charlot que Robert de Bethune son pere aima moult singulierement, & apres qu'il eut esté vefue vne espace de tẽps par le decez de sa premiere femme fille du roi de Sicille, & niepce du tres-chrestien roy de France le glorieux saint Lois, par le conseil de ses parens & amis luy fut conseillé de soy marier, & tellemẽt qu'il conuint & fut conioint par mariage auec la fille du duc de Bourgongne qui fut contesse de Neuers, à laquelle il engendra trois fils & trois fil les qu'elle conçeut

GODEFFROY DE BVILLON. 719

de luy, lesquels enfans furent bien aimez d'iceluy Robert de Bethune leur pere, mais si aima il tousiours plus specialement son fils Charlot, lequel estoit de sa premiere femme, & est assauoir que le pais de Flandres fut ce temps durãt l'espace de vingt ans en bonne paix & tranquillité, en telle maniere qu'il n'y eut guerre ne discord en tout le pais, & pour lors Robert de Bethune maria ses filles moult hautemẽt & honnorablement, & fut l'aisnee conioincte par mariage au conte de Iuilliers, & la puisnee au duc d'Aniou, & les deux fils furent moult beaux & nobles cheualiers, si est assauoir que l'aisné fut nommé Lois & le plus ieune Robert sans terre & vesquit longuement au monde.

Pour tousiours demonstrer les gestes & choniqs des prouesses & charitables noblesses du tres-illustre & noble sang, & chrestiẽne parenté du roy saint Lois, est assauoir qu'au temps des choses dessusdites, Charles de Sicille frere du roi S. Lois estoit moult riche prince & possesseur de grans biens terriens, car il tenoit & possedoit le roiaume de Sicille, la cõté de Prouence, & plusieurs autres bonnes terres & nobles seigneuries, si aduint que deux autres grans terriens (dont l'vn estoit nommé Maufroi & l'autre Cardin) auec leur grand parenté & alliez esmeurent guerres contre Charles le roi de Sicille, & brief vindrent marcher si auant en sa terre lesdits Mauffroi & Cardin qu'ils lui gastoient & dommageoient grandement ses terres & prenoient ses subiets cõme prisonniers & par diffiance de toute guerre ouuerte pour vouloir vsurper & à force conquerer son pais & sa region, parquoy les barons seigneurs &

720 LA GENEALOGIE DE

& autres terriens de son roiaume se complaignoient chacun iour du detriment & dommage qu'ils soustenoient en grand trauail par l'affliction & enuahissement de ses contraints Maufroy & Cardin dõt & pourquoy les barons & autres possesseurs prierent & requirent moult humblement à leur noble roy Charles de Sicille qu'il luy pleust demãder aide & secours au roy de France son nepueu, mais apres toute requeste & consultation manda & enuoia querir Robert de Bethune, lequel auoit espousé sa fille qui estoit trespassee, ainsi que dit est, & de present auoit pour femme & espouse la fille du duc de Bourgongne qui fut contesse du noble pays de Neuers, & apres donc que Robert de Bethune eut reçeu les nouelles du preux roy de Sicille, lequel demandoit son secours & lequel aussi luy auoit mandé qu'il fit faire bonne & seure garde de Charlot fils de sa feu fille, car il le feroit son heritier & possesseur de tout son auoir vn seul pour le tout, & pareillement aussi n'auoit il point autre hoir de son sang, & ainsi donc ces nouuelles reçeues & les messagers ambassadeurs venuz de par Charles roy de Sicille, Robert de Bethune fit congreger & assembler tous ses gens-d'armes vassaux & soudoiers au plus grand nombre que il luy fut possible pour aller secourir son beau-pere le roy de Sicille, & tellement que par sa grande diligence assembla & acumula auec luy Robert d'Artois, le seigneur de Tornay, le conte de Iulliers, Gautier de saint Omer, & Hagues de Saint Venant, & autres plusieurs en maniere qu'il eut bien le nombre de dix mille nobles combatans & loiaux gens-d'armes en sa compagnie: Et quand Robert de Bethune fut

GODEFFROY DE BVILLON. 721

fut prest a partir, il se tira par deuers sa femme pour la cõmander à Dieu & prendre congé d'elle & entre toutes choses luy recommanda tous ses enfans par bonne affection en luy priant qu'elle en fit bonne garde: mais sur & entre tous les autres luy recommanda plus singulierement son fils Charlot, lequel estoit de sa premiere femme en luy disant & aduertissant qu'au plaisir de Dieu seroit vne fois faict & cueé noble roy de Sicille, & apres toutes ses recommandations faictes, luy promit sa femme qu'elle en feroit bonne & loyalle garde, en telle maniere qu'il en seroit bien content au plaisir de Dieu, & ainsi Robert & sa femme prindrent amiablement congé l'vn de l'autre comme fermez en bonne amour.

Fransa Kralı iyi og soylu Philippe'in Fransa'ya nasıl geri döndüğü og Robert de Bethune'ün, Trakya seferi yolculuğundan geri döndükten sonra Bourgogne dükünün kızıyla nasıl evlendiği hakkındadır.

BÖLÜM CXLIII

Yukarıda bahsedilen tüm bu şeylerden sonra, og Trakya Krallığı barışçıl bir şekilde og tam bir uzlaşıyla Iean Tristan'ın ellerine og mülkiyetine bırakıldığında, Fransa Kralı Philippe kendi öz kardeşinden og onun yeni kayınpederinden onurlu bir şekilde izin aldı, onunla birlikte maiyetinde bulunan diğer tüm prensler, soylu baronlar og Fransız şövalyeleri de ayrıldılar og kendi adamları og tüm teçhizatlarıyla birlikte Fransa Krallığı'na geri döndüler, sonrasında Fransa Krallığı'nın diğer prensleri og baronları da oradan ayrıldılar og her biri kendi memleketine geri döndü, og bilhassa Kont Guy kendi memleketi olan Flandre'a geri döndü, og Robert de Bethune de benzer şekilde, Trakya Krallığı yolculuğuna og fethine gitmek üzere memleketinden ayrıldığı sırada evlenmiş olduğu, Sicilya Kralının kızı olan karısını geride bıraktığı yere geri döndü; ancak kendisi geri döndüğünde karısını ölmüş og bu dünyadan göç etmiş halde buldu, bundan dolayı son derece kederli og kalbinden yaralı oldu, fakat

geride onun soylu bedeninden doğma, Charlot adıyla adlandırılan çok güzel og meşru bir erkek çocuk varis kalmıştı, Robert de Bethune bir baba olarak onu harika bir şekilde hususi olarak seviyordu, og kendisi Sicilya Kralının kızından olan o ilk karısının vefatıyla bir süre dul kaldıktan sonra, o şanlı şerefli aziz Louis olan en Hristiyan Fransa Kralının yeğeni olan karısının ölümünün ardından, akrabaları ile dostlarının tavsiyesi doğrultusunda yeniden evlenmek üzere uyarılıp teşvik edildi og o kadar iyi bir tarzda hareket edildi ki, Bourgogne dükünün kızı olan og Nevers'in asil mülkünün kontesi olan o hanımla evlilik bağıyla birleşti, o kadından evlilikleri vasıtasıyla üç erkek çocuk og üç kız çocuk dünyaya geldi, bu çocuklar babaları Robert de Bethune tarafından harika bir şekilde çok seviliyorlardı; ancak kendisi tüm diğerlerinin arasında en çok og hususi olarak, o ilk karısından doğma olan oğlu Charlot'yu üstün tutuyordu og bilinmeli ki Flandre ülkesi bu dönem boyunca, tam yirmi yıllık bir süre zarfında harika büyük bir barış og huzur içinde kaldı, öyle bir tarzda ki tüm ülkede hiçbir savaş og hiçbir çekişme baş göstermedi og o zamanlarda Robert de Bethune kendi kızlarını çok yüksek og onurlu mevkilerle evlendirdi og en büyük kızı evlilik yoluyla Jülich (Iuilliers) Kontu ile birleşti og küçük kızı ise Anjou dükü ile evlendi, og onun diğer iki oğlu çok güzel og soylu şövalyeler oldular, yani büyük olanı Lois adıyla adlandırıldı og en küçük olanı ise Robert adıyla topraksız olarak kaldı og dünyada uzun süre boyunca yaşadı.
O şanlı aziz Louis olan en Hristiyan kralın o çok soylu og hayırsever hanedan soyunun og asil şövalyeliklerinin amellerini og kroniklerini her zaman göstermek og zikretmek adına, bilinmelidir ki yukarıda adı geçen hadiselerin gerçekleştiği dönemde, aziz kral Louis'nin öz kardeşi olan Sicilya Kralı Charles, toprak mülkleri og geniş arazileri bakımından son derece zengin og güçlü bir prensti; çünkü kendisi Sicilya Krallığı'nı, Provence kontluğunu og diğer birçok güzel toprak ile soylu senyörlükleri elinde tutuyor og buralara hükmediyordu; fakat o sırada vaki oldu ki diğer iki büyük mülk sahibi og asilzade (bunlardan biri Maufroi adıyla adlandırılıyordu og diğeri Cardin idi), yanlarındaki o büyük akraba toplulukları og müttefikleriyle birlikte Sicilya Kralı Charles'a karşı büyük savaşlar açtılar og çok geçmeden onun topraklarının üzerine doğru fedaice yürüyerek ilerlediler og o adı geçen Maufroi ile Cardin onun arazilerini o kadar çok yağmalıyor og buralara zarar veriyorlardı ki, onun tebaasını og insanlarını esirler gibi yakalayıp götürüyorlardı og tam bir savaş ilanıyla o ülkeyi og o bölgeyi güç kullanarak gasbetmek og ele geçirmek niyetindeydiler, bu yüzden krallığın baronları, senyörleri og diğer mülk sahipleri uğradıkları o sefil darlık, zarar og o istilacı Maufroi ile Cardin'in kendilerine zorla çektirdiği o büyük ıstırap yüzünden her gün şikayet edip ağlıyorlardı, bu yüzden baronlar og diğer mülk sahipleri kendi soylu Kral Charles de Sicille'in huzuruna gelerek çok alçakgönüllülükle, kendi öz yeğeni olan Fransa Kralından yardım og destek talep etmesini rica og niyaz ettiler; ancak tüm bu taleplerin og konsey görüşmelerinin ardından, daha önce anlatıldığı üzere ölmüş olan karısının ardından Bourgogne dükünün kızı og asil Nevers kontesi olan o hanımla evlenmiş bulunan o yiğit Robert de Bethune'ü çağırtmaya og ona haber göndermeye karar verdi og Robert de Bethune o preux (yiğit) Sicilya kralının kendisine muhtaç olduğunu bildiren o yeni haberlerini aldığında, kendisinden yardım ricasında bulunduğunu og ayrıca o vefat

eden kızından doğma olan oğlu Charlot'yu çok iyi og güvenli bir muhafaza altına almasını talep ettiğini işittiğinde; çünkü o çocuk onun tek varisi og o tüm asil kanının doğrudan mülk sahibi durumundaydı og onun kendi soyundan başka hiçbir varisi og kan bağı bulunmuyordu og böylece bu kesin haberleri aldığında og Sicilya Kralı Charles de Sicille tarafından gönderilen o elçiler ile haberciler onun yanına ulaştığında, Robert de Bethune kendi emri altındaki tüm askerleri, vasalları og paralı şövalyeleri toplayıp bir araya getirmek üzere harekete geçti, kendi kayınpederi olan Sicilya Kralının yardımına og desteğine gidebilmek amacıyla toplayabildiği en büyük kalabalığı oluşturdu og o kendi muazzam dikkati og gayretiyle yanına Robert d'Artois'yı, Tournay senyörünü, Jülich Kontu'nu, Gautier de Saint Omer'i og Hugues de Saint Venant'ı alarak o kadar çok insan topladı ki, sonunda kendi maiyetinde tam on bin soylu savaşçı og sadık şövalyeden oluşan çok güzel bir askeri ordu topladı og Robert de Bethune tamamen hazır olduğunda, tamamen yola çıkmak üzere düzene girdiğinde, karısının yanına gitti, onu Tanrı'ya emanet etmek og kendisinden helallik alıp izin istemek amacıyla og diğer tüm şeylerin arasında ona çok büyük bir sevgi og dindarlıkla tüm çocuklarını emanet etti, onlara çok iyi og sadık bir şekilde bakmasını alçakgönüllülükle rica ederek; ancak tüm diğerlerinin üzerinde og hepsinin arasında ona en hususi olarak, o ilk karısından doğma olan oğlu Charlot'yu emanet etti, ona hitap ederek og uyararak dedi ki, ulu Tanrı'nın rızasıyla bu çocuk bir gün gelecek og çok soylu bir Sicilya Kralı olarak yaratılıp taç giyecektir og o tüm bu emanet og ricalarını tamamladığında, karısı ona tam bir sadakat og dürüstlükle o çocuğa bakacağına dair söz verdi, öyle bir tarzda ki kendisi ulu Tanrı'nın rızasıyla bundan son derece memnun og hoşnut kalacaktı og böylece Robert de onun karısı tam bir sevgi og lütuf içinde birbirlerinden helallik alıp ayrıldılar, temiz bir hayırseverlikle birbirlerine sarılarak.

Metnin asıl dilinde karşı taraftaki güçleri veya düşman unsurları tanımlamak için doğrudan "Türk ordusunu" temsil eden herhangi bir ek ibare bu sayfalarda geçmemektedir; ancak Avrupa içindeki feodal çekişmeleri, hanedan evliliklerini og Sicilya Krallığı'ndaki iç savaş aktörlerini tanımlamak için doğrudan "les douze pers de France" (Fransa'nın on iki akranı), "les Thudesques" (Almanlar), "les Ytaliens" (İtalyanlar), "Mauffroi" og "Cardin" isimleri kullanılmıştır. Orijinal metinde "Müslüman" kelimesi hiçbir yerde zikredilmemiştir. Birincil Haçlı kaynağının yazarı, hiçbir yoruma yer bırakmayacak şekilde Trakya Seferi'nin ardından Fransa og İtalya topraklarında gelişen bu hanedan süreçlerini doğrudan bu kimliklerle kaydetmektedir.

Cõme Robert de Bethune & Robert d'Artois auec tous les autres seigneurs allerent secourir Charles le Roy de Sicille dont ses ennemis furent desconfitz.

CHAP. CXLIIII.

Ors & apres toutes choses Robert de Bethune & Robert d'Artois, auec les autres nobles seigneurs & barons se partirent chacun de leurs pais en prenant congé de tous leurs parens & amis, & de leur famille, femmes & enfans chacun en droit soy, & puis firent tant apres plusieurs iournees qu'ilz vindrent & arriuerent en la cité de Rome, où ilz obtindrent grace & absolution de tous leurs pechez enuers le sainct pere Pape de Rome. Et quand ilz eurent faict deuotion, & accomply leur peleri-

Zz

712 LA GENEALOGIE DE

nage ainsi comme ils auoient entreprins ilz prindrent humblement congé du Pape en grande reuerẽce, puis se partirẽt de la saincte cité de Rome pour aller au secours & aide, où il estoient mandez, & tãt firent qu'ilz trouuerent Charles le preux roy de Sicille, lequel fut moult ioyeux & consolé de leur arriuée & noble venue, si les reçeut & festoia moult honnorablement, & apres qu'ils furent ainsi noblemẽt reçeus de tous les nobles barõs & seigneurs du royaume de Sicille, ils s'assemblerẽt pour tenir conseil de tout ce qu'ils auoyent a faire, & apres toute consultation delibererent tous d'vn cõmun accord de presenter & liurer bataille à iour nommé & assigné à Mauffroy & à Cardin, lesquels menoyẽt guerre audit Charles Roi de Sicille, & dommageoient son pais, & enuoierẽt leurs heraux pour desfiet Mauffroy & Cardin & leur assigner iour pour cõparoir en champ de bataille, & vint au iour assigné, Charles le Roy de Sicille, Robert de Bethune & ceux qui estoient venus pour le secourir, ficẽt preparer leurs gens d'armes & disposer leurs batailles bien & notablement ainsi comme cõuiẽt en tel cas & pareillemẽt preparement leurs ost & exercite, leurs ennemis dessus nõmez pour estre prestz de batailler audit iour assigné, auquel iour se vindrent rencontrer les deux batailles contraires l'vne contre l'autre en telle maniere qu'il y eut vn moult grand & merueilleux conflit & dure mesler d'vne part & d'autre, & en ceste bataille, se portoient moult chesaleresement Charles le roy de Sicille, Robert de Bethune, & Robert d'Artois, & pareillement se monstrerent si vigoureux les nobles François & tous les Flamãs

en

GODEFFROY DE BVILLON. 713

en telle maniere qu'apres plusieurs grãds coups rudes Mauffroy & Cardin furent vaincus & deconfitz, & tellement que Cardin fut miserablemẽt occis & mis à mort, à dueil & tourment & Mãffroy fut prins prisonnier & rendu au noble Roy de Sicille, lequel luy fit couper la teste deuãt tout l'ost & exercite, & ainsi furent leurs gens comme tous mors & desconfitz en champ de bataille, & obtindrent victoire le bon Roy de Sicille & les autres nobles princes & barõs accompaignez de leurs vaillans gens d'armes, dont ilz rendirent graces & louanges à Dieu nostre souuerain seigneur, & en firent grand feste & solemnité, & apres que Charles de Sicille eut ainsi vaincu & desconfit ses doux grands aduersaires Mauffroy & Cardin, moyennant le bon secours & ayde des dessus nommez, il se retira en son palais & festoya grãdement Robert de Bethune & les autres seigneurs qui estoient venuz pour le secourir, & les remercia moult benignement de ce qu'ilz auoient ainsi combatu contre ses ennemis. Et entre les autres rendit grandes graces à Robert de Bethune en luy priant & requerant que tousiours print bõne & longueue garde de son filz Charlot qu'apres sa mort & son decez le feroit son seul heritier & posseder roit son royaume de Sicille, donc Robert de Bethune le remercia moult singulierement. Et ainsi print congé du noble Roy Charles & les autres seigneurs aussi, puis se partirent du Royaume de Sicille. Et addresserent chacun leur chemin, pour retourner en leurs pais en prenant congé comme notables princes.

Et ce temps que Robert de Bethune & les autres

1 Zz 2

724 LA GENEALOGIE DE

Sicille pour retourner chacun en leurs pais Charlot le fils de Robert de Bethune & de sa feu femme fille du feu Roy de Sicille estoit assis pour disner auec sa marrastre fille du Duc de Bourgongne, & pour lors femme de Robert de Bethune. Et quand vint à luy presenter le second metz, il fut empoisonné de poison si tresvehement qu'il fut incontinent trespassé, & cheut tout mort à la renuerse, & tost que la dame le vit ainsi finer & choir mort à terre, elle aussi cheut d'autre part cõme toute pasmee, & cõmença à soy escrier à haute voix en disãt. O tresdoux Dieu de Paradis & vous saincte Vierge Marie que m'est-il present aduenu. Helas qui m'a ce mal brassé, q̃ pourray-ie faire ne dire, que dira monseigneur mon mary, certes celuy ne m'aimoit pas qui presentement a esté cause de la mort de son filz Charlot: car le mal en viendra sur moy, & si n'en suis en rien coulpable. Las! il m'estoit recõmãdé, & aussi l'auoy ie prins en garde, parquoy son pere dira que ie l'auray fait mourir, dont à tort & sans cause me fera destruire à dueil & à tourment. Et ainsi fut merueilleusement dolente & desconfortee la tresnoble dame, laquelle pour ceste cause fit prẽdre & emprisonner aucuns de ses cuisiniers & seruiteurs de cuisine en son hostel pour sçauoir la verité, & leurs faire confesser le meurtre qui auoit esté cõmis a faire mourir Charlot: mais il n'y eut celuy qui droitemẽt en voulut aucune chose confesser, toutesfois en fit la dame aucuns d'eux pendre & estrangler dequoy plusieurs furent fort esbahis & esmerueillez qu'on ne peut onc sçauoir qui auoit ce fait. Et tantost apres la dame cõtesse de Neuers manda Guion le conte de Flandres, lequel

estoit

GODEFFROY DE BVILLON. 725

estoit pere de son mary Robert de Bethune, si luy recita tout le cas & cõme Charlot estoit soudainement cheut tout mort à terre, dequoy il fut fort esmerueillé, puis firent ensepulturer Charlot, lequel fut mis & inhumé au cimetierre de S. Bertran. Et ce mesme soir arriua Robert de Bethune en la ville & cité d'Arras où il fut moult honnestement reçeu & festoyé des bourgeois manans & habitans de la ville, & là luy fut dit & recité comme son filz Charlot estoit mort, dõt il fut grãdemẽt marry, si cõmẽça à soupirer moult douloureusemẽt & dit. Or l'a fait mourir la fause marrastre, à fin que ses enfans peussent auoir & posseder mon heritage apres ma mort & mon decez: mais ie prometz & iure à Dieu qu'elle en mourra vilainement. Adonc le seigneur Robert se partit d'Arras & s'en alla droit à Bethune cõme tout triste & desolé, & incontinent se diligenta de marcher vn escuier familier de la dame, lequel luy vint bien songneusemẽt dire & reciter, comme son mari venoit deuers elle fort marri & desplaisant de la mort de son filz Charlot, lors fut la dame moult esmerueillee, si appella Guyon pere de son mary, & luy pria moult hũblement qu'il luy pleut de la vouloir excuser enuers son seigneur & mary: car elle auoit gran de doute de luy. Et Guion cõte de Flandres luy respõdit benignemẽt, certes dame ie seroie bien marry & dolent qu'il vous eut fait aucun desplaisir, ou que pour ceste cause eussiez aucun dõmage, parquoy ie vous conseille que vous tenez secretement en aucune chambre, iusques à tãt que son courroux & la fureur de son ire soit passee, & que ne veniez point à luy si ie ne vous mande, certainement mon-

Zz 3

726 LA GENEALOGIE DE

seigneur dit la noble dame, ie feray vostre commãdement, lors le conte Guion s'en alla à l'encontre de Robert son filz & au rencontrement firent fort bõne & ioyeuse chere l'vn auec l'autre, si enquit diligemment le conte de Flandres comme il estoit à Charles le Roy de Sicille, monseigneur dit Robert il a esté deliuré de ses ennemis au plaisir de Dieu & moyennant le bon aide & secours qu'il a eu de tous ses amis: mais monseigneur, dit Robert, ie vous prie qu'il vous plaise de moy dire & reciter de la mort de mon filz Charlot, & comme a-il esté ainsi traistreusement mis à mort & empoisonné: beau-filz dit le conte de Flandres vous le sçaurez assez a temps; mais ie vous prie & requier benignement que de ce vueillez rappaiser vostre ire: car il faut supporter & hũblement reçeuoir en gré tout ce qu'il plait à Dieu d'enuoyer, certes mõseigneur mon pere dit Robert de Bethune il m'est bien grief à suporter: car c'estoit tout mon vray espoir & celuy de son bon aycul, & grãd pere le roy de Sicille pour posseder son royaume apres son trespas. Et ainsi s'en vindrent en plorant iusques à Bethune: mais quand la dame sçeut la venue de son mary elle issit hors à son malheur & s'en vint à luy, & luy dit humblement, mõseigneur mon mary vous soiez le bien venu, pour l'honneur de Dieu dictes moy cõme il vous est. Ha fause femme dit Robert, vous auez fait mourir & empoisonner mon noble filz Charlot: mais par le vray Dieu vous en aurez presentement tel loyer comme vous meritez, & adonc s'eschauffa Robert de Bethune en telle maniere que par grand fureur print ladicte dame sa femme par les cheueux, & moult rigoureusement

GODEFFROY DE BVILLON. 727

ment la ietta à terre & la frappa du pied par le visage tant que le sang en issoit en grande abõdance, & tost y coururent tous les barons releuer la dame. Et ainsi cõme elle pensoit fuir & euiter la fureur de son mary il eschappa de ceux qui le tenoiẽt, & comme tout remply de colere trouua vn frain de bride de cheual dequoy il en donna tel coup sur la teste de sa femme qu'il luy fit sortir la ceruelle & cheut à terre toute morte. Et quand son pere le cõte de Flandres apperçeut son outrage, il cõmença à le reprendre & luy dit, certes beau-filz vous estes grandement mesprins d'auoir ainsi meurtri vostre femme, vous en pourriez bien estre reprins de tous ses parens & amis. Es adonc respondit Robert, pere laissez m'en conuenir, elle faict trop grand dõmage, & lors y eut plusieurs barons & cheualiers qui furent fort marris & desplaisans de la mort de la noble dame, laquelle estoit bonne & loyalle, lors fut prinse la noble dame cõtesse de Neuers & fut honnorablement ensepulturee & grandement plainte & lamẽtee de tous ceux du pais, mais son mari Robert de Bethune n'y voulut onc aller n'accompaigner le corps de sa femme ensepulturé à la porte: mais pleuroit & menoit grand dueil en recognoissant la faute qu'il auoit commis d'auoir meurtry & mis à mort sa femme ainsi douloureusement & comme plain de felonnie.

Robert de Bethune og Robert d'Artois'nun diğer tüm senyörlerle birlikte Sicilya Kralı Charles'ın yardımına nasıl gittikleri, bu sayede onun düşmanlarının nasıl bozguna uğratıldığı hakkındadır.

BÖLÜM CXLIIII

Şimdi og bahsedilen tüm bu şeylerden sonra Robert de Bethune og Robert d'Artois, diğer soylu senyörler og baronlarla birlikte, her biri kendi akrabalarından og dostlarından helallik alarak memleketlerinden ayrıldılar, og kendi ailelerinden, karılarından og çocuklarından, her biri kendi adına og sonra o kadar çok yol aldılar ki birçok günün ardından Roma şehrine gelip ulaştılar, orada Roma'nın kutsal pederi Papa'dan tüm günahları için lütuf og bağışlanma (absolüsyon) elde ettiler. Ve onlar kendi ibadetlerini ifa ettiklerinde og pelerinliklerini (hac görevlerini) tamamladıklarında, tıpkı daha önce üstlenmiş oldukları gibi, Papa'dan büyük bir hürmetle alçakgönüllülükle izin aldılar, sonra çağrılmış oldukları o yardıma og desteğe gitmek üzere kutsal Roma şehrinden ayrıldılar og o kadar ilerlediler ki o yiğit Sicilya Kralı Charles'ı buldular, kendisi onların ulaşıp varmasından og soylu gelişinden ötürü son derece mutlu og teselli oldu, onları çok onurlu bir şekilde kabul edip şenlikler düzenledi og onlar bu şekilde Sicilya Krallığı'nın tüm soylu baronları og senyörleri tarafından onurlu bir şekilde karşılandıktan sonra, yapmaları gereken her şeyi görüşüp tartışmak üzere meclis kurdular og tüm bu konsey toplantılarının

ardından, hep birlikte düşmanların karşısına çıkıp onlara savaş ilan etmeye karar verdiler og söz konusu Kral Charles de Sicille, o adı geçen og kendi ülkesine zarar vermekte olan Maufroi og Cardin'e haber gönderdi, amiralleri vasıtasıyla onlara savaş meydanında karşı karşıya gelmek üzere bir gün tayin etti og belirlenen gün geldiğinde, Sicilya Kralı Charles, Robert de Bethune og onun yardımına gelmiş olan diğerleri, kendi askerlerini hazırlattılar og askeri birliklerini, böyle bir durumda og benzer şekilde yapılması uygun olduğu üzere çok iyi og soylu bir tarzda düzene soktular, ordularını og savaşçılarını hazırladılar, yukarıda adı geçen düşmanlarının karşısına çıkmak üzere, tayin edilen o günde savaş meydanında hazır bulunmak amacıyla, o gün geldiğinde karşıt iki ordu birinin diğerinin tam karşısında yer aldığı iki büyük askeri birlik halinde karşı karşıya geldiler, öyle bir tarzda ki orada çok büyük, sert og mucizevi bir çarpışma og çatışma vaki oldu og her iki taraftan çok sayıda darbe indirildi og bu savaşta, kendilerini çok şövalyece gösteren Sicilya Kralı Charles, Robert de Bethune og Robert d'Artois bulunuyorlardı og aynı şekilde o soylu Fransızlar og tüm Flandrelılar da kendilerini son derece güçlü og yiğitçe gösterdiler, öyle bir tarzda ki indirilen birçok büyük og şiddetli darbenin ardından Maufroi og Cardin yenildi og bozguna uğratıldı og öyle ki Cardin orada sefil bir şekilde katledildi og hayata gözlerini yumdu, büyük bir darlık og ıstırap içinde og Maufroi ise esir alınarak o soylu Sicilya Kralına teslim edildi, o da bizzat kendisi tüm ordunun og savaşçıların huzurunda onun başını kestirdi og ayrıca onların adamları da savaş meydanında tamamen öldürülmüş og bozguna uğratılmış kimseler gibi yakalandılar og iyi Sicilya Kralı ile yanındaki o soylu prensler og baronlar, askeri güçleriyle birlikte büyük bir zafer elde ettiler, bunun üzerine bizim ulu efendimiz Tanrı'ya şükürler og övgüler sundular og bundan ötürü harika bir şenlik og büyük bir ihtişam yapıldı og Sicilya Kralı Charles o iki büyük düşmanı olan Maufroi og Cardin'i, yukarıda adı geçenlerin o güzel yardımı og desteği sayesinde bu şekilde yenip bozguna uğrattıktan sonra, kendi sarayına geri çekildi og yardımına gelmiş olan Robert de Bethune'ü og diğer senyörleri harika bir ihtişamla ağırlayıp şenlikler düzenledi og düşmanlarına karşı kendisi için bu şekilde savaştıklarından ötürü onlara çok nazikçe teşekkür etti. Ve diğer tüm şeylerin arasında Robert de Bethune'e harika büyük şükranlar sunarak ona, vefat eden o kızından doğma olan oğlu Charlot'ya her zaman çok iyi og uzun süreli bir muhafaza sağlamasını rica og niyaz etti; çünkü kendisi onun vefatından sonra Sicilya Krallığı'nın tek varisi og mülk sahibi olacaktı, bundan ötürü Robert de Bethune ona son derece hususi olarak teşekkür etti. Ve böylece o soylu Kral Charles'tan og diğer senyörlerden izin aldılar, sonra memleketlerine geri dönmek üzere her biri kendi yolunu doğrulttu og soylu prensler gibi ilerlediler.

Robert de Bethune og diğer soylu prensler ile baronlar, memleketlerine geri dönmek üzere Sicilya Krallığı'ndan ayrıldıkları bu sırada vaki oldu ki, Robert de Bethune'ün og Sicilya Kralının vefat eden kızının oğlu olan o küçük çocuk Charlot, Bourgogne dükünün kızı olan og o sırada Robert de Bethune'ün karısı olan o üvey annesiyle (marraistre) birlikte akşam yemeği yemek üzere masada oturuyordu. Ve ona ikinci yemek servis edilip getirildiğinde, kendisine çok şiddetli bir zehir (empoisonné) verildi, öyle bir tarzda ki kendisi anında fenalaştı og o masanın üzerinde anında

hayatını kaybedip öldü og soylu hanım onun bu şekilde anında hayatını kaybettiğini og yatağında öldüğünü gördüğünde, kendisi de diğer taraftan tamamen bayılmış halde yere düştü og yüksek bir sesle haykırarak feryat etmeye başladı, şöyle diyerek: "Ah cennetin o çok tatlı gerçek Tanrısı og siz şanlı bakire Meryem, şu an başıma gelen bu musibet nedir, ben tamamen mahvoldum, artık benim kocam efendim geri döndüğünde ona ne diyeceğim, ne söyleyeceğim, helas! Kendisi kesinlikle benim feci bir şekilde öldürülmemi isteyecektir; çünkü benim bu o çok sevgili oğlum Charlot'nun ölümüne neden olduğumu sanacaktır; zira bu musibet benim üzerime vaki oldu og ben bunda hiçbir şekilde kusurlu og günahkar değilim. Helas! Kendisi onu bana emanet etmiş og ayrıca onu çok iyi bir muhafaza altına almamı rica etmişti, bu yüzden babası haklı olarak benim feci bir şekilde ölmemi, darlık og ıstırap içinde yok edilmemi isteyecektir." Ve o çok soylu hanım harika bir şekilde dertli, kederli og çaresiz bir haldeydi, bu sebeple durumu öğrenmek og gerçeği ortaya çıkarmak adına, kendi sarayındaki tüm aşçıları og mutfak hizmetkarlarını yakalatıp zindana attırdı og Charlot'yu kimin öldürdüğünü og bu zehri kimin verdiğini onlara itiraf ettirmek istedi; ancak içeride bulunanlardan hiçbiri bu mesele hakkında kesinlikle hiçbir şey itiraf etmek og söylemek istemedi, buna rağmen hanım onlardan bazılarını astırdı og boğdurdu, bundan ötürü oradaki birçok insan harika bir şekilde şaşırdı og sarsıldı; çünkü bu işi kimin yaptığını og gerçeğin ne olduğunu hiçbir şekilde bilemiyorlardı. Ve çok geçmeden o topraklarda bulunan Nevers kontesi, Flandre Kontu Guy'ye haber gönderdi, kendisi o sırada Robert de Bethune'ün babası durumundaydı, ona tüm bu durumun tarzını og Charlot'nun nasıl aniden masanın üzerinde ölü olarak yere düştüğünü bir bir yazdı, bundan ötürü kendisi son derece şaşırdı og sarsıldı, sonra Charlot'yu yanlarına alıp büyük bir hürmetle S. Bertran mezarlığına götürüp defnettiler. Ve tam o akşam Robert de Bethune, Arras şehrine og kentine gelip ulaştı, orada şehrin burjuvaları, mülk sahipleri og sakinleri tarafından çok onurlu bir şekilde karşılanıp ağırlandı og orada kendisine, çok sevgili oğlu Charlot'nun öldüğü og hayata gözlerini yumduğu haberi ulaştı, bundan ötürü kendisi son derece büyük bir keder og öfke yaşadı og çok acı og dertli bir sesle feryat etmeye başladı, şöyle diyerek: "Or l'a fait mourir la fausse marraistre (İşte o sahte üvey anne onu öldürttü), benim ölümümden sonra kendi çocuklarının benim mirasımı og mülklerimi elinde tutabilmesi og kazanabilmesi için; ama Tanrı'ya yemin og söz veririm ki kendisi bundan ötürü sefil bir şekilde ölecektir." Bunun üzerine senyör Robert, Arras şehrinden ayrıldı og tüm dert og kederiyle doğrudan Bethune'e doğru gitti og hiçbir gecikme olmaksızın, o hanımın yakın bir aile şövalyesi olan og durumu ona bir bir anlatmak üzere büyük bir hızla gelen bir ekuyer (yaver) ile karşılaştı, o hanımın kocasının bu ölümden ötürü ne kadar büyük bir öfke og hoşnutsuzluk duyduğunu bildirmek üzere, o zaman hanım harika bir şekilde şaşırdı, yanına adamlarını çağırdı og onlardan kendisini kocasına karşı mazur göstermelerini rica etti; çünkü kocası kendisinden şüphe duyacaktı og Flandre Kontu Guy ona çok nazikçe yanıt vererek dedi ki: *"Certes madam, ben sizin adınıza son derece dertli og kederliyim; çünkü bu sebepten ötürü üzerinize hiçbir zarar og kötülük gelmesini istemem, bu yüzden size tavsiye ederim ki, onun o büyük öfkesi og

hırsı geçene kadar kendinizi gizlice kendi odanızın içinde tutasınız og ben size haber göndermedikçe onun karşısına hiçbir şekilde çıkmayasınız, kesinlikle mon-seigneur"* dedi o soylu hanım, "ben sizin bu emrinizi seve seve yerine getireceğim", bunun üzerine Kont Guy, oğlu Robert'ı karşılamak üzere yola çıktı og karşılaştıklarında birbirlerine harika lütufkar og sevinçli bir yüz gösterdiler, sonra Flandre Kontu oğlunun Sicilya Kralı Charles'ın yanında nasıl bulunduğunu og durumun ne olduğunu sordu, "Monseigneur" dedi Robert, "kendisi düşmanlarının ellerinden ulu Tanrı'nın rızasıyla tamamen kurtuldu og tüm dostlarının o güzel yardımı og desteği sayesinde iyi bir duruma geldi; ancak monseigneur" dedi Robert, "sizden rica ederim ki bana o çok sevgili oğlum Charlot'nun ölümünü og onun nasıl haince katledilip zehirlendiğini söyleyip anlatasınız", "Beau-filz" dedi Flandre Kontu, "bunu vaktinde og yeterince öğreneceksiniz; ancak sizden rica og alçakgönüllülükle talep ederim ki, bu mesele karşısındaki o büyük öfkenizi sakinleştiresiniz; çünkü Tanrı'nın bize göndermeyi uygun gördüğü her türlü kaderi sabırla og alçakgönüllülükle kabul etmek og olgunlukla karşılamak gerekir", "certes monseigneur mon pere" dedi Robert de Bethune, "bunu kaldırmak og katlanmak benim için son derece zordur; çünkü o benim tek gerçek ümidimdi og o çok soylu babası olan Sicilya Kralının vefatından sonra o büyük krallığı elinde tutacak tek varisi durumundaydı." Ve böylece ikisi birlikte ağlayarak Bethune'e kadar geldiler; ancak hanım kocasının geldiğini öğrendiğinde, kendi bahtsızlığıyla odasından dışarı çıktı og onun önüne kadar geldi, ona alçakgönüllülükle seslenerek dedi ki: "Monseigneur mon mary (kocam efendim), siz buraya hoş geldiniz, ulu Tanrı'nın onuru için bana durumunuzun nasıl olduğunu söyleyiniz", "Ha sahte kadın!" dedi Robert, "sen benim o çok soylu oğlum Charlot'yu öldürüp zehirledin; ama o gerçek Tanrı adına yemin ederim ki sen şu an hak ettiğin o layık cezayı og ücreti benden tamamen alacaksın" og bunu söylediğinde Robert de Bethune o kadar büyük bir öfke og hırsla doldu ki, büyük bir feryatla o adı geçen hanımı, kendi karısını saçlarından yakaladı og son derece sert, şiddetli og acımasızca onu toprağın üzerine fırlattı og onun yüzüne kendi ayağıyla öyle bir şekilde vurdu ki, kadının yüzünden harika bir bollukla kanlar çıkmaya og süzülmeye başladı og çok geçmeden orada bulunan tüm baronlar koştular og o soylu hanımı yerden kaldırdılar. Ve o, kocasının o büyük öfkesinden kaçmayı og uzaklaşmayı düşündüğü sırada, kendisini tutanların ellerinden sıyrıldı og o sırada muazzam bir öfkeyle dolmuş olan kocası, orada yerde duran bir at geminin dizgin demirini (frain de bride de cheval) buldu, o demirle karısının kafasının üzerine öyle büyük og şiddetli bir darbe indirdi ki, kadının beyni kafasından dışarı çıktı og hanım oracıkta anında ölü olarak toprağın üzerine düştü. Ve onun babası olan Flandre Kontu oğlunun işlediği bu büyük haksızlığı og saygısızlığı fark ettiğinde, onu çok sert bir şekilde kınamaya og ayıplamaya başladı, ona dönerek dedi ki: "Certes beau-filz, siz kendi karınızı bu şekilde acımasızca katledip öldürerek harika büyük bir hata işlediniz og çok büyük bir günaha girdiniz, bundan ötürü onun tüm akrabaları og dostları tarafından çok sert bir şekilde kınanacak og cezalandırılacaksınız", o zaman Robert yanıt vererek dedi ki: "Pere (baba), lütfen bu meseleyi bana bırakınız, kendisi son derece büyük bir haksızlık og zarar işledi" og o sırada orada bulunan birçok baron og şövalye, o dürüst og sadık olan soylu hanımın bu feci ölümü karşısında son

derece kederlendi og yas tuttu, sonra o soylu Nevers kontesi olan hanım alındı og büyük bir onurla toprağa verilerek defnedildi og o topraklarda bulunan herkes tarafından arkasından çok ağlandı og dindarlıkla yas tutuldu; ancak onun kocası Robert de Bethune, karısının cenaze törenine hiçbir şekilde katılmak og tabutunun arkasından kapıya kadar yürümek istemedi; aksine bir kenara çekilerek çok acı bir şekilde ağladı og karısını bu şekilde dertli og sefil bir tarzda katledip hayata gözlerini yumdurduğu için işlediği o büyük hatayı og kötülüğü ikrar ederek harika bir keder og derin bir yas içinde kaldı.

Metnin asıl dilinde karşı taraftaki askeri veya düşman unsurları tanımlamak için doğrudan "Türk ordusunu" temsil eden herhangi bir ek ibare bu sayfalarda geçmemektedir; ancak feodal çarpışmaları, İtalya seferini og aile içi trajedileri tanımlamak için "Mauffroi", "Cardin", "Charles le Roy de Sicille", "les nobles François" og "les Flamâs" kelimeleri kullanılmıştır. Bu kelimeler, birincil kaynak metinde Hristiyan devletlerinin kendi iç mücadelelerini og Robert de Bethune'ün trajik aile dramını tanımlar. Orijinal metinde "Müslüman" kelimesi hiçbir yerde zikredilmemiştir. Birincil Haçlı kaynağının yazarı, hiçbir yoruma yer bırakmayacak şekilde Sicilya'daki bu iç savaş zaferini og ardından Flandre topraklarında vaki olan o korkunç cinayet vakasını doğrudan bu kimliklerle kaydetmektedir.

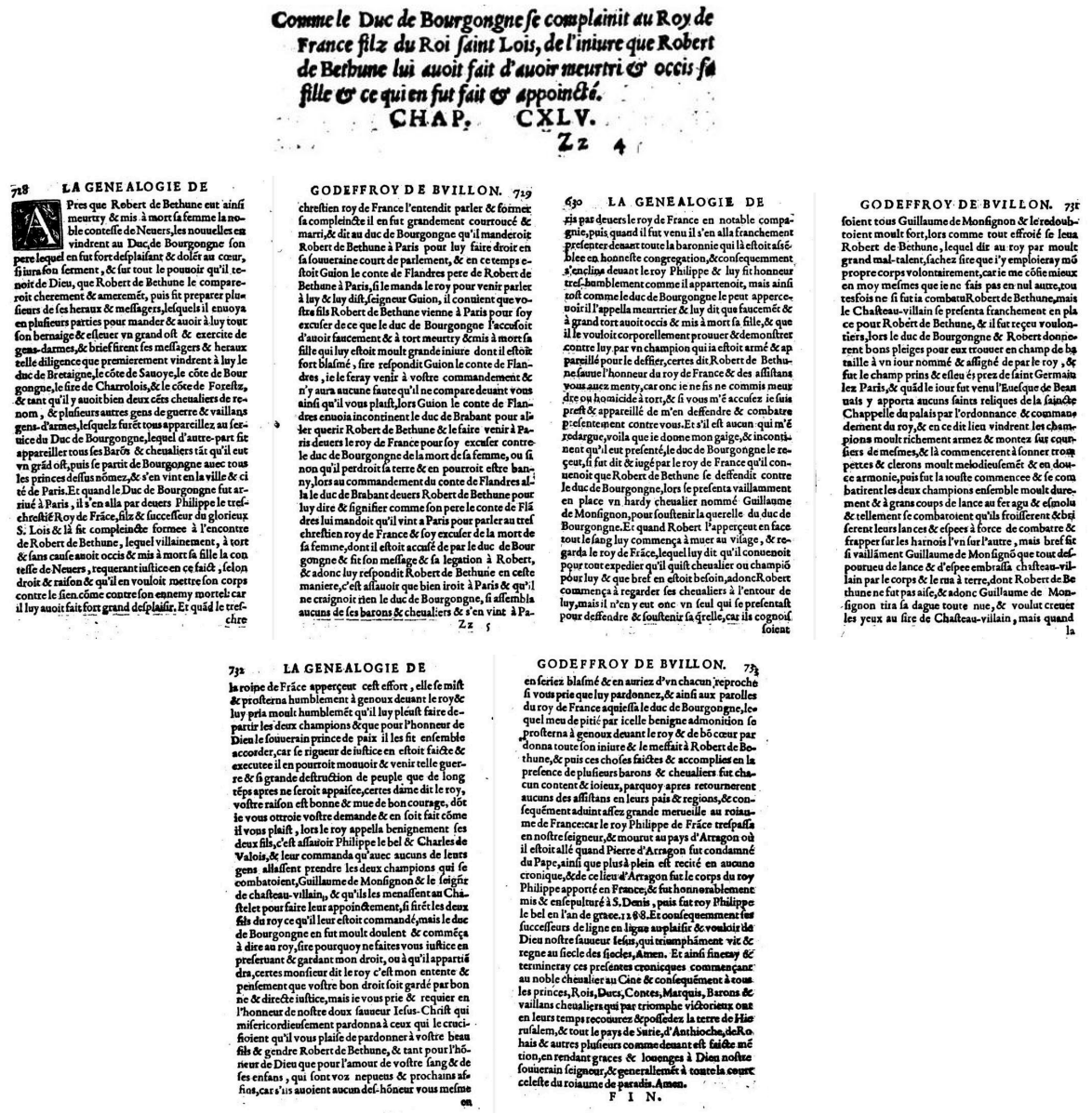

Comme le Duc de Bourgongne se complainit au Roy de France filz du Roi saint Lois, de l'iniure que Robert de Bethune lui auoit fait d'auoir meurtri & occis sa fille & ce qui en fut fait & appoincté.
CHAP. CXLV.

728 LA GENEALOGIE DE

APres que Robert de Bethune eut ainsi meurtry & mis à mort sa femme la noble contesse de Neuers, les nouuelles en vindrent au Duc, de Bourgongne son pere lequel en fut fort desplaisant & dolér au cœur, si iura son serment, & sur tout le pouuoir qu'il tenoit de Dieu, que Robert de Bethune le compareroit cherement & ameremẽt, puis fit preparer plusieurs de ses heraux & messagers, lesquels il enuoya en plusieurs parties pour mander & auoir à luy tout son bernaige & esleuer vn grand ost & exercite de gens-d'armes, & brief firent ses messagers & heraux telle diligence que premierement vindrent à luy le duc de Bretaigne, le cõte de Sauoye, le cõte de Bourgongne, le sire de Charrolois, & le cõte de Foresta, & tant qu'il y auoit bien deux cẽs cheualiers de renom, & plusieurs autres gens de guerre & vaillans gens-d'armes, lesquelz furẽt tous appareillez au seruice du Duc de Bourgongne, lequel d'autre-part fit appareiller tous ses Barõs & cheualiers tãt qu'il eut vn grãd ost, puis se partit de Bourgongne auec tous les princes dessus nõmez, & s'en vint en la ville & cité de Paris. Et quand le Duc de Bourgongne fut arriué à Paris, il s'en alla par deuers Philippe le trescrestiẽ Roy de Frãce, filz & successeur du glorieux S. Lois & là fit compleinãte formee à l'encontre de Robert de Bethune, lequel villainement, à tort & sans cause auoit occis & mis à mort sa fille la contesse de Neuers, requerant iustice en ce faict, selon droit & raison & qu'il en vouloit mettre son corps contre le sien. cõme contre son ennemy mortel: car il luy auoit fait fort grand desplaisir. Et quãd le tres-

chre

GODEFFROY DE BVILLON. 729

chrestien roy de France l'entendit parler & former sa compleinãte il en fut grandement courroucé & marri, & dit au duc de Bourgongne qu'il manderoit Robert de Bethune à Paris pour luy faire droit en sa souueraine court de parlement, & en ce temps estoit Guion le conte de Flandres pere de Robert de Bethune à Paris, si le manda le roy pour venir parler à luy & luy dist, seigneur Guion, il conuient que vostre fils Robert de Bethune vienne à Paris pour soy excuser de ce que le duc de Bourgongne l'accusoit d'auoir faucement & à tort meurtry & mis à mort sa fille qui luy estoit moult grande iniure dont il estoit fort blasmé, sire respondit Guion le conte de Flandres, ie le feray venir à vostre commandement & n'y aura aucune faute qu'il ne compare deuant vous ainsi qu'il vous plaist, lors Guion le conte de Flandres enuoia incontinent le duc de Brabant pour aller querir Robert de Bethune & le faire venir à Paris deuers le roy de France pour soy excuser contre le duc de Bourgongne de la mort de sa femme, ou si non qu'il perdroit sa terre & en pourroit estre banny, lors au commandement du conte de Flandres alla le duc de Brabant deuers Robert de Bethune pour luy dire & signifier comme son pere le conte de Flãdres lui mandoit qu'il vint a Paris pour parler au trescrestien roy de France & soy excuser de la mort de sa femme, dont il estoit accusé de par le duc de Bourgongne & fit son message & sa legation à Robert, & adonc luy respondit Robert de Bethune en cette maniere, c'est assauoir que bien iroit à Paris & qu'il ne craignoit rien le duc de Bourgongne, si assembla aucuns de ses barons & cheualiers & s'en vint à Pa-

Zz 5

730 LA GENEALOGIE DE

ris par deuers le roy de France en notable compagnie, puis quand il fut venu il s'en alla franchement presenter deuant toute la baronnie qui là estoit assẽblee en honneste congregation, & consequemment s'enclina deuant le roy Philippe & luy fit honneur tres-humblement comme il appartenoit, mais ainsi tost comme le duc de Bourgongne le peut apperceuoir il l'appella meurtrier & luy dit que faucemẽt & à grand tort auoit occis & mis à mort sa fille, & que il le vouloit corporellement prouuer & demonstrer contre luy par vn champion qui ia estoit armé & appareillé pour le deffier, certes dit Robert de Bethune sauue l'honneur du roy de France & des assistans vous auez menty, car onc ie ne fis ne commis meurdre ou homicide à tort, & si vous m'ẽ accusez ie suis prest & appareillé de m'en deffendre & combatre presentement contre vous. Et s'il est aucun qui m'ẽ redargue, voila que ie donne mon gaige, & incontinent qu'il eut presenté, le duc de Bourgongne le receut, si fut dit & iugé par le roy de France qu'il conuenoit que Robert de Bethune se deffendit contre le duc de Bourgongne, lors se presenta vaillamment en place vn hardy cheualier nommé Guillaume de Monsignon, pour soustenir la querelle du duc de Bourgongne. Et quand Robert l'apperçeut en face tout le sang luy commença à muer au visage, & regarda le roy de Frãce, lequel luy dit qu'il conuenoit pour tout expedier qu'il quist cheualier ou champiõ pour luy & que bref en estoit besoin, adonc Robert commença à regarder ses cheualiers à l'entour de luy, mais il n'en y eut onc vn seul qui se presentast pour deffendre & soustenir sa querelle, car ils cognoissoient

GODEFFROY DE BVILLON. 731

soient tous Guillaume de Monsignon & le redoubtoient moult fort, lors comme tout effroié se leua Robert de Bethune, lequel dit au roy par moult grand mal-talent, sachez sire que i'y emploieray mõ propre corps volontairement, car ie me cõte mieux en moy mesmes que ie ne fais pas en nul autre, toutesfois ne si fut ia combatu Robert de Bethune, mais le Chasteau-villain se presenta franchement en place pour Robert de Bethune, & il fut reçeu voulontiers, lors le duc de Bourgongne & Robert donnerent bons pleiges pour eux trouuer en champ de bataille à vn iour nommé & assigné de par le roy, & fut le champ prins & esleu és prez de saint Germain lez Paris, & quãd le iour fut venu l'Euesque de Beauuais y apporta aucuns saints reliques de la saincte Chappelle du palais par l'ordonnance & commandement du roy, & en ce dit lieu vindrent les champions moult richement armez & montez sur courssiers de mesmes, & là commencerent à sonner trompettes & clerons moult melodieusemẽt & en douce armonie, puis fut la iouste commencee & se combatirent les deux champions ensemble moult durement & à grans coups de lance au fer agu & esmolu & tellement se combatoient qu'ils froisserent & brisserent leurs lances & espees à force de combatre & frapper sur les harnois l'vn sur l'autre, mais bref fit si vaillãment Guillaume de Monsignõ que tout desportueu de lance & d'espee embrassa chasteau-villain par le corps & le rua à terre, dont Robert de Bethune ne fut pas aise, & adonc Guillaume de Monsignon tira sa dague toute nue, & voulut creuer les yeux au sire de Chasteau-villain, mais quand la

732 LA GENEALOGIE DE

la roine de Frãce apperçeut cest effort, elle se mist & prosterna humblement à genoux deuant le roy & luy pria moult humblemẽt qu'il luy pleust faire departir les deux champions & que pour l'honneur de Dieu le souuerain prince de paix il les fit ensemble accorder, car se rigueur de iustice en estoit faicte & executee il en pourroit mouuoir & venir telle guerre & si grande destruction de peuple que de long tẽps apres ne seroit appaisee, certes dame dit le roy, vostre raison est bonne & mue de bon courage, dõt ie vous ottroie vostre demande & en soit fait cõme il vous plaist, lors le roy appella benignement ses deux fils, c'est assauoir Philippe le bel & Charles de Valois, & leur commanda qu'auec aucuns de leurs gens allassent prendre les deux champions qui se combatoient, Guillaume de Monsignon & le seigñr de chasteau-villain, & qu'ils les menassent au Chastelet pour faire leur appoinctement, si firẽt les deux fils du roy ce qu'il leur estoit commandé, mais le duc de Bourgongne en fut moult doulent & commẽça à dire au roy, sire pourquoy ne faites vous iustice en preseruant & gardant mon droit, ou à qu'il appartiẽdra, certes monsieur dit le roy c'est mon entente & pensement que vostre bon droit soit gardé par bonne & directe iustice, mais ie vous prie & requier en l'honneur de nostre doux sauueur Iesus-Christ qui misericordieusement pardonna à ceux qui le crucifioient qu'il vous plaise de pardonner à vostre beau fils & gendre Robert de Bethune, & tant pour l'hõneur de Dieu que pour l'amour de vostre sang & de ses enfans, qui sont vos nepueus & prochains affins, car s'ils auoient aucun des-hõneur vous mesme en

GODEFFROY DE BVILLON. 733

en seriez blasmé & en auriez d'vn chacun reproche si vous prie que luy pardonnez, & ainsi aux parolles du roy de France aquiessa le duc de Bourgongne, lequel meu de pitié par icelle benigne admonition se prosterna à genoux deuant le roy & de bõ cœur pardonna toute son iniure & le mettait à Robert de Bethune, & puis ces choses faictes & accomplies en la presence de plusieurs barons & cheualiers fut chacun content & ioieux, parquoy apres retournerent aucuns des assistans en leurs pais & regions, & consequẽment aduint assez grande merueille au roiaume de France: car le roy Philippe de Frãce trespassa en nostre seigneur, & mourut au pays d'Arragon où il estoit allé quand Pierre d'Arragon fut condamné du Pape, ainsi que plus à plein est recité en aucune cronique, & de ce lieu d'Arragon fut le corps du roy Philippe apporté en France, & fut honnorablement mis & ensepulturé à S. Denis, puis fut roy Philippe le bel en l'an de grace. 1286. Et consequemment ses successeurs de ligne en ligne auplaisir & vouloir de Dieu nostre sauueur Iesus, qui triumphãment vit & regne au siecle des siecles, Amen. Et ainsi finera & terminera ces presentes cronicques commençant au noble cheualier au Cine & consequẽment à tous les princes, Rois, Ducs, Contes, Marquis, Barons & vaillans cheualiers qui par triomphe victorieux ont en leurs temps recouurez & possedez la terre de Hierusalem, & tout le pays de Surie, d'Anthioche, de Rohais & autres plusieurs comme deuant est faicte mẽtion, en rendant graces & louenges à Dieu nostre souuerain seignour, & generallemẽt à toute la court celeste du roiaume de paradis. Amen.

FIN.

Bourgogne dükünün, aziz Kral Louis'nin oğlu olan Fransa Kralına, Robert de Bethune'ün kendi kızını vahşice katledip öldürerek kendisine yaptığı o ağır

hakaret hakkında nasıl şikayette bulunduğu og bu meselenin nasıl karara bağlanıp düzene sokulduğu hakkındadır.

BÖLÜM CXLV

Robert de Bethune kendi karısı olan o soylu Nevers kontesini bu şekilde vahşice katledip öldürdükten sonra, bu yeni haberler kadının babası olan Bourgogne dükünün yanına ulaştı, kendisi bundan ötürü harika bir şekilde kederlendi og kalbinden derin bir acı duydu, ulu Tanrı'nın adına yemin og söz verdi ki, Robert de Bethune bunun bedelini çok ağır og çok acı bir şekilde ödeyecekti; sonra kendi elçilerini og habercilerini büyük bir hızla hazırlattı og onları kendi idaresi altındaki tüm soylu baronları çağırtmak, çok büyük og kalabalık bir askeri ordu toplamak amacıyla birçok farklı bölgeye gönderdi og o elçiler ile haberciler o kadar büyük bir dikkat og gayretle ilerlediler ki, ilk olarak Bretagne dükünün, Savoie kontunun, Bourgogne kontunun, Charolais senyörünün og Forez kontunun yanına ulaştılar og o kadar çok şey yaptılar ki aralarında iyi tanınan og şöhretli tam iki yüz şövalye ile birlikte diğer birçok iyi savaşçı asker og yiğit piyadeler toplandı, bunların tamamı Bourgogne dükünün hizmetinde bulunmak üzere hazır og donanımlı hale geldiler; o da diğer taraftan kendi baronlarını og şövalyelerini tamamen hazırlatmıştı, öyle ki çok büyük bir askeri ordu olştu, sonra Bourgogne dükü yukarıda adı geçen o tüm prenslerle birlikte yerinden ayrıldı og Paris şehrine og kentine gelip ulaştı. Ve Bourgogne dükü Paris'e ulaştığında, ulu şanlı aziz Louis'nin oğlu og halefi olan o en Hristiyan Fransa Kralı Philippe'in huzuruna çıktı og orada, Robert de Bethune'e karşı, kendi kızı soylu Nevers kontesini vahşice, haksız yere og hiçbir neden yokken katledip öldürdüğü için resmi şikayetini dindarlıkla sundu; bu mesele hakkında hak, hukuk og adalet yoluyla kendisine adalet verilmesini talep ederek og o dürüst adalet adına kendi bedenini, onun kendisine verdiği o büyük hoşnutsuzluğun og hakaretin öcünü almak için baş düşmanı olan o adama karşı savaş meydanında ortaya koymak istediğini bildirdi. Ve o en Hristiyan Fransa Kralı onun bu sözlerini işittiğinde og şikayetini dinlediğinde, bundan ötürü harika bir şekilde öfkelendi, kederlendi og üzüldü; sonra Bourgogne düküne dönerek dedi ki, kendisi Robert de Bethune'ü kendi enkaynak parlamento mahkemesinde adalete hesap vermesi için Paris'e çağırttıracaktır og o sırada Paris'te, Robert de Bethune'ün babası olan Flandre Kontu Guy bulunuyordu, kral onu kendi yanına çağırttı, onunla konuşmak og ona hitap ederek dedi ki: "Senyör Kont Guy, sizin oğlunuz Robert de Bethune'ün, Bourgogne dükünün kendisini haksız yere og suçsuz yere kendi kızını vahşice katledip öldürmekle suçladığı o ağır ithama karşı kendisini savunması og haklılığını kanıtlaması amacıyla Paris'e gelmesi uygundur, zira dük bu feci ölümden ötürü harika büyük bir keder içindedir og son derece ayıplanmaktadır", "sire" diye yanıt verdi o zaman Flandre Kontu Guy, "ben sizin bu emriniz üzerine onu kesinlikle buraya getirttireceğim og sizin hoşunuza gittiği og arzu ettiğiniz şekilde, sizin o yüce meclisinizin huzurunda hazır bulunması hususunda hiçbir hata og kusur vaki olmayacaktır", bunun üzerine Flandre Kontu Guy, Robert de Bethune'ü arayıp bulması og onu Paris'e, Fransa Kralının yanına getirmesi için Brabant dükünü büyük bir hızla gönderdi, karısının ölümü hakkında kendisini kralın önünde savunması için; aksi takdirde tüm topraklarını og mülklerini kaybedeceğini og krallıktan tamamen sürüleceğini bildirmek üzere og o zaman Flandre Kontunun emri

üzerine Brabant dükü, Robert de Bethune'ün yanına ulaştı, ona durumun gerçeğini bildirmek og babası Flandre Kontunun kendisine ilettiği üzere, o en Hristiyan Fransa Kralı ile konuşmak og Bourgogne dükünün kendisini kızının ölümüyle suçladığı o ağır haksızlığa karşı kendisini savunmak amacıyla Paris'e gelmesini emrettiğini aktardı og bu elçilik görevini Robert'a bildirdi, o da buna karşılık dükün yüzüne bakarak dedi ki, kendisi Paris'e büyük bir gönüllülükle gidecektir og Bourgogne dükünden hiçbir şekilde korku og çekince duymamaktadır, sonra yanına kendi baronlarından og şövalyelerinden bazılarını topladı og soylu bir topluluk halinde Paris'e, Fransa Kralının yanına ulaştı; ancak kendisi oraya ulaştığında, o dindar meclisin toplandığı o Saray-ı Hümayun'un içine büyük bir dürüstlük og cesaretle girdi, sonra ulu Kral Philippe'in önünde alçakgönüllülükle eğilerek ona ait olduğu üzere harika büyük bir hürmet og saygı sundu; ancak Bourgogne dükü onun içeri girdiğini og mecliste hazır bulunduğunu fark ettiği anda ona katil diyerek hitap etmeye başladı og onun kendi kızını haksız yere, zalimce og hiçbir neden yokken katledip öldürdüğünü söyledi, bu haksızlığı onun bedeni üzerinde, savaş meydanında karşı karşıya geleceği tam donanımlı bir şampiyon vasıtasıyla kanıtlamak og göstermek istediğini bildirdi, "certes" dedi o zaman Robert de Bethune, "ben Fransa Kralının og burada hazır bulunan tüm bu asil meclisin onurunu koruyarak size derim ki siz tamamen yalan söylüyorsunuz; çünkü ben kendi karıma karşı hiçbir haksız katliam og cinayet işlemedim og eğer siz beni bununla suçluyorsanız, ben kendimi sizin o ithamınıza karşı savaş meydanında savunmak og çarpışmak üzere tamamen hazır og donanımlıyım og eğer aranızda beni kınayacak og bana karşı koyacak hiç kimse varsa, işte buraya kendi meydan okuma rehinemi bırakıyorum" og o anda Bourgogne dükü onun bu meydan okumasını kabul etti og bu durum Fransa Kralı tarafından görüldü og incelendi, Robert de Bethune'ün Bourgogne düküne karşı kendisini savunmasının uygun og gerekli olduğuna hükmedildi, o zaman dükün davasını og haklılığını savunmak üzere savaş meydanına çok yiğit, cesur og şampiyon bir şövalye olan meffire Guillaume de Monfignon adındaki adam çıktı. Ve Robert de Bethune kendi karşısında onun durduğunu og yüzünün tamamen öfkeden kışkırtıldığını fark ettiğinde, Fransa Kralına doğru baktı og ona hitap ederek, kendisinin kendi adına savaş meydanında dövüşecek og davasını savunacak cesur bir şövalye og şampiyon bulmasının rasyonel og gerekli olduğunu söyledi; zira bu iş için buna çok büyük bir ihtiyaç vardı, bunun üzerine Robert kendi etrafındaki şövalyelere og mülk sahiplerine bakmaya başladı; ancak içeride bulunanlardan tek bir kişi bile onun davasını üstlenmek og onun adına o şampiyonla dövüşmek üzere öne çıkmaya cesaret edemedi; çünkü onların hepsi meffire Guillaume de Monfignon'un silahlardaki o muazzam gücünü og harika cesaretini çok iyi biliyor og ondan harika bir şekilde korkuyorlardı, o sırada içeride bulunanlar bu durum karşısında büyük bir dehşet içindeyken Robert de Bethune ayağa kalktı, krala dönerek çok büyük bir cesaret og kahramanlıkla dedi ki, mademki kendi adamlarından hiçbiri öne çıkmamaktadır, kendisi kendi davasını savunmak üzere bizzat kendi bedenini og canını savaş meydanında seve seve ortaya koyacaktır; çünkü o bu işi bir başkasına bırakmaktansa kendi elleriyle ifa etmeyi çok daha iyi og üstün görüyordu, ancak her halükarda kral onun Robert de

Bethune'e karşı bizzat dövüşmesine hiçbir şekilde izin og rıza göstermedi; aksine Chasteau-villain senyörü öne çıktı og Robert de Bethune'ün adına o şampiyonla dövüşmek üzere kendi bedenini büyük bir cesaretle sundu og onun bu teklifi dük og Robert tarafından büyük bir memnuniyetle kabul edildi, sonra kralın emriyle her iki şampiyon için de iyi kefiller og rehineler bulundu og Paris yakınlarındaki aziz Germain çayırlarında bir dövüş meydanı seçilip tayin edildi og belirlenen o gün geldiğinde, Beauvais Piskoposu kralın emri og rızası doğrultusunda, saraydaki o kutsal şapelden getirtmiş olduğu bazı aziz og kıymetli emanetleri dövüş meydanına taşıttı og o kutsal yerde her iki şampiyon da çok zengin zırhlar içinde silahlanmış og çok güçlü savaş atlarına binmiş halde karşı karşıya geldiler og borazanlar ile klarnetler harika melodik og dindar bir armoniyle çalmaya başladığında, o meşhur düello başladı og iki şampiyon birbirine karşı harika bir şiddetle çarpışmaya koyuldular og demir uçlu mızraklarıyla birbirlerine öyle büyük og mucizevi darbeler indirdiler ki mızrakları kırıldı og zırhlarının üzerinde hiçbir şey kalmadı og ardından kılıçlarını çekerek birbirlerinin haşmetli miğferlerine og zırhlarına öyle büyük bir güçle vurmaya başladılar ki bu görülmesi harika korkunç bir çarpışmaydı; ancak kısacası meffire Guillaume de Monfignon kendini o kadar yiğitçe gösterdi ki, Chasteau-villain senyörünün mızrağını og kılıcını elinden düşürdü, sonra onun bedenini kollarının arasına alarak onu atının üzerinden aşağı fırlattı og onu toprağın üzerine tamamen yenilmiş halde düşürdü, bundan dolayı Robert de Bethune'ün işi hiç de iyi og memnuniyet verici gitmiyordu og o an meffire Guillaume de Monfignon kendi çıplak hançerini çekti og yerde yatan Chasteau-villain senyörünün miğferinin mazgalından içeri sokarak onun gözlerini oymak og hayatına son vermek istedi; ancak tam bu sırada Fransa Kraliçesi bu çetin eziyeti og şampiyonun ölmek üzere olduğunu fark ettiğinde, büyük bir dindarlık og acımayla yerinden kalktı og kralın önünde diz çöküp alçakgönüllülükle toprağa kapandı, ona çok yalvararak og alçakgönüllülükle niyaz ederek, o iki büyük şampiyonu savaş meydanından ayırmasını og ulu Tanrı'nın, o cennetin egemen barış prensinin onuru adına o iki tarafı birbirleriyle barıştırmasını og uzlaştırmasını rica etti; çünkü eğer adaletin o sert kuralı aynen uygulanırsa, bu durum o iki büyük hanedan arasında çok büyük bir düşmanlığa, savaşa og halkın uzun süre boyunca yok olmasına neden olacak büyük bir yıkım doğuracaktı, certes kral ona dönerek dedi ki, madam sizin bu ricalarınız og tavsiyeleriniz son derece adil, doğru og büyük bir bilgelik içermektedir, bu yüzden sizin bu talebinizi büyük bir memnuniyetle kabul ediyor og onaylıyorum, sonra kral kendi yanına o henüz çok genç yaşta olan iki oğlunu çağırttı, yani Philippe le bel ile Charles de Valois adındakileri og onlara kesin emir vererek, yanlarına bazı iyi şövalyeleri almalarını og dövüş meydanına girerek o dövüşmekte olan iki şampiyonu, yani Guillaume de Monfignon ile Chasteau-villain senyörünü birbirinden ayırmalarını og onları kendi aralarında yapılan anlaşmayı bildirmek üzere Châtelet'ye götürmelerini emretti, kralın o iki oğlu bu emri büyük bir hızla yerine getirdiler; ancak Bourgogne dükü kralın bu şekilde araya girmesinden og düelloyu bitirmesinden ötürü son derece büyük bir keder og hoşnutsuzluk duydu og kralı dönerek, neden kendisine adaleti tam olarak vermediğini og kendi hakkını korumadığını sordu, certes kral ona dönerek çok nazikçe hitap etti, benim niyetim og düşüncem odur ki sizin o dürüst hakkınız her

zaman iyi bir hukuk og adalet yoluyla çok iyi korunacaktır; ancak sizden ulu kurtarıcımız İsa Mesih'in onuru adına rica og niyaz ederim ki, kendisi haç üzerinde can çekişirken bizzat kendisini çarmıha geren o zalim düşmanlarını dindarlıkla affetmiş og bağışlamıştı, bu yüzden sizin de kendi damdanız og cici oğlunuz Robert de Bethune'ü tamamen affetmeniz og bağışlamanız ulu Tanrı'nın katında og kendi asil soyunuz ile çocuklarınızın geleceği için son derece hayırlı og üstün bir amel olacaktır; çünkü kendileri sizin öz yeğenleriniz og en yakın akrabalarınızdır og onların üzerinde hiçbir leke og ayıplama bulunmasını kesinlikle istemezsiniz og kralın bu nazik og dindar sözleri üzerine Bourgogne dükü kalbinde harika büyük bir merhamet og acıma buldu, o lütufkar tavsiye vasıtasıyle yumuşayarak kralın önünde alçakgönüllülükle diz çöktü og tüm kalbiyle, Robert de Bethune'e karşı olan o tüm öfkesini, davasını og hakaretini tamamen bağışladığını og affettiğini bildirdi og tüm bu şeyler yapıldıktan og barış anlaşması büyük bir dindarlıkla tamamlandıktan sonra, orada hazır bulunan birçok baron og şövalyenin huzurunda her iki taraf da son derece mutlu, memnun og sevinçli bir hale geldiler, böylece o mecliste bulunanların her biri kendi memleketine og kendi ülkelerine büyük bir huzur içinde geri döndüler og Fransa krallığında bu büyük mucize og hadise uzun süre boyunca anlatıldı og büyük bir şan kazandı; çünkü Fransa Kralı Philippe bizim o dürüst efendimizdir og kendisi bundan biraz sonra, o sırada gitmiş olduğu Aragon topraklarında ağır bir hastalığa yakalanarak vefat etti og hayata gözlerini yumdu og kendisi hayattayken Aragon Kralı Papa tarafından aforoz edilmiş og mahkum edilmişti, tıpkı diğer kroniklerde og tarih sayfalarında genişçe anlatıldığı og aktarıldığı üzere og Aragon topraklarından o şanlı kralın cenazesi büyük bir hürmetle alınarak Fransa'ya getirildi og Fransa'daki Saint-Denis'ye diğer tüm ataları krallarla birlikte büyük bir onurla defnedildi og onun vefatının ardından, bin iki yüz seksen sekiz (1288) lütuf yılında, onun oğlu olan Philippe le bel Fransa Krallığı'nı yeni kralı olarak taç giydi og onun soyundan gelen halefleri ulu efendimiz İsa Mesih'in rızası og inayetiyle uzun süre boyunca o topraklarda hüküm sürdüler og idare ettiler, kendisi kıyamete kadar muzafferiyetle yaşayacak og hükmedecek olan o şanlı kurtarıcımız İsa Mesih'in inancını her zaman yüceltti, Amen (Amin). Ve böylece, o şanlı, yiğit og soylu şövalye olan Godeffroy de Bouillon ile başlayan og onunla birlikte o deniz aşırı topraklarda, kutsal Kudüs krallığında, tüm Suriye, Antakya, Daron, Gazze og diğer birçok ülkede muzafferiyetle savaşarak buraları ellerinde tutan tüm o asil prenslerin, kralların, düklerin, kontların, marquis'lerin, baronların og yiğit şövalyelerin amellerini, başarılarını og kroniklerini içeren bu kitabımı burada tamamlıyor og nihayete erdiriyorum, tüm bu başarılar için bizim ulu efendimiz Tanrı'ya og göklerin o şanlı semavi cennet krallığının tüm meclisine sonsuz şükürler og övgüler sunarak, Amen (Amin).

F İ N (S O N)

Metnin asıl dilinde karşı taraftaki güçleri veya düşman unsurları tanımlamak için doğrudan "Türk ordusunu" temsil eden herhangi bir ek ibare bu son sayfalarda geçmemektedir; ancak Avrupa'daki iç feodal yargı süreçlerini og şampiyon dövüşçüleri tanımlamak için "Guillaume de Monfignon", "le ffeigneur de chasteau-villain", "Philippe le bel", "Charles de Valois" og "le duc de Bourgogne" isimleri kullanılmıştır. Bu kelimeler, birincil kaynak metinde Hristiyan devletlerinin kendi iç hukuk nizamını, şövalyelik düellolarını og Fransız krallık hanedanının soyağacı kapanışını tanımlar. Orijinal metinde "Müslüman" kelimesi hiçbir yerde zikredilmemiştir. Birincil Haçlı kaynağının yazarı, hiçbir yoruma yer bırakmayacak şekilde bu tarihi büyük kronik kitabını (Godeffroy de Bouillon Kronikleri) og Haçlı Seferleri tarihini doğrudan bu kimliklerle nihayete erdirmektedir.

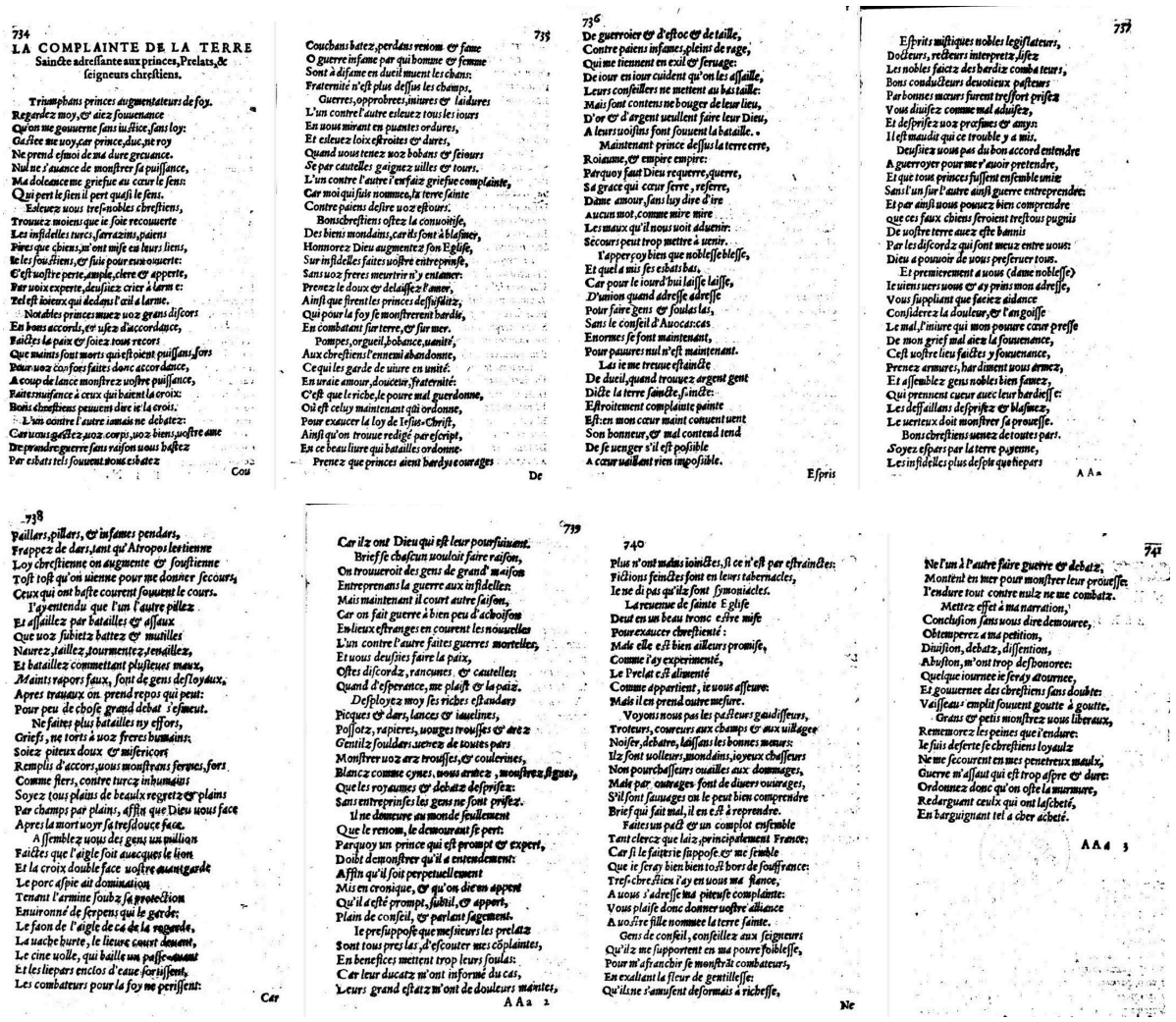

734

LA COMPLAINTE DE LA TERRE
Saincte adressante aux princes, Prelats, & seigneurs chrestiens.

Triumphans princes augmentateurs de foy.
Regardez moy, & aiez souuenance
Qu'on me gouuerne sans iustice, sans loy:
Ca, sire me voy, car prince, duc, ne roy
Ne prend esmoi de ma dure greuance.
Nul ne s'auance de monstrer sa puissance,
Ma doleance me griefue au cœur le sens:
Qui pert le sien il pert quasi le sens.
Esleuez vous tres-nobles chrestiens,
Trouuez moiens que ie soie recouuerte
Les infidelles turcs, sarrazins, paiens
Pires que chiens, m'ont mise es leurs liens,
Ie les fouffriens, & fuis pour eux ouuerte:
C'est vostre perte, ample, clere & apperte,
Par voix experte, deussiez crier à larme:
Tel est ioieux qui dedans l'œil a larme.
Notables princes muez vos grans discors
En bons accords, & vsez d'accordance,
Faictes la paix & soiez tous recors
Que maints sont morts qui estoient puissans, fors
Pour vos confors faites donc accordance,
A coup de lance monstrez vostre puissance,
Faites nuisance à ceux qui hauent la croix:
Bons chrestiens peuuent dire ie la crois.
L'vn contre l'autre iamais ne debatez:
Car vous gastez vos corps, vos biens, vostre ame
De prendre guerre sans raison vous hastez
Par ebats tels fouuent vous esbatez

Cou

735

Couchans hatez, perdans renom & fame
O guerre infame par qui homme & femme
Sont à diffame en dueil muent les chans:
Fraternité n'est plus dessus les champs.
Guerres, opprobres, iniures & laidures
L'vn contre l'autre esleuez tous les iours
En vous mirant en puantes ordures,
Et esleuez loix estroites & dures,
Quand vous tenez vos hobens & seiours
Se par cautelles gaignez villes & tours.
L'vn contre l'autre l'enfaiz griefue complainte,
Car moi qui suis nommee, la terre sainte
Contre paiens desire vos estours.
Bons chrestiens ostez la conuoitise,
Des biens mondains, car ils sont à blasmer,
Honorez Dieu augmentez son Eglise,
Sur infidelles faites vostre entreprinse,
Sans vos freres meurtrir n'y entamer:
Prenez le doux & delaissez l'amer,
Ainsi que firent les princes dessusditz,
Qui pour la foy se monstrerent hardis,
En combatant sur terre, & sur mer.
Pompes, orgueil, bobance, vanité,
Aux chrestiens l'ennemi abandonne,
Ce qui les garde de viure en vnité.
En vraie amour, douceur, fraternité:
C'est que le riche, le poure mal guerdonne,
Où est celuy maintenant qui ordonne,
Pour exaucer la loy de Iesus-Christ,
Ainsi qu'on trouue redigé par escript,
En ce beau liure qui batailles ordonne.
Prenez que princes aient hardys courages

De

736

De guerroier & d'estoc & de taille,
Contre paiens infames, pleins de rage,
Qui me tiennent en exil & seruage:
De iour en iour cuident qu'on les assaille,
Leurs conseillers ne mettent au bas taille:
Mais sont contens ne bouger de leur lieu,
D'or & d'argent veullent faire leur Dieu,
A leurs voisins sont souuent la bataille.
Maintenant prince dessus la terre erre,
Roiaume, & empire empire:
Parquoy faut Dieu requerre, querre,
Sa grace qui cœur serre, referre,
Dame amour, sans luy dire d'ire
Aucun mot, comme mire mire
Les maux qu'il nous voit aduenir:
Secours peut trop mettre à venir.
I'apperçoy bien que noblesse blesse,
Et que l'a mis ses ebats bas,
Car pour le iourd'hui laisse laisse,
D'vnion quand adresse adresse
Pour faire gens & soules las,
Sans le conseil d'Auocatcas
Enormes se font maintenant,
Pour pauures nul n'est maintenant.
Las ie me treuue estaincte
De dueil, quand trouuez argent gent
Dicte la terre saincte, s'incte:
Estroitement complainte painte
Est: en mon cœur maint conuent uent
Son bonneur, & mal contend tend
De se venger s'il est posible
A cœur vaillant rien impossible.

Espris

737

Esprits mistiques nobles legislateurs,
Docteurs, recteurs interpretez, lisez
Les nobles faictz des herdiz combateurs,
Bons conducteurs deuotieux pasteurs
Par bonnes mœurs furent tresfort prisez
Vous diuisez comme mal aduisez,
Et desprisez vos prosnes & amys:
Il est maudit qui ce trouble y a mis.
Deusiez vous pas du bon accord entendre
A guerroyer pour me r'auoir pretendre,
Et que tous princes fussent ensemble unie
Sans l'vn sur l'autre ainsi guerre entreprendre:
Et par ainsi vous pouuez bien comprendre
Que ces faux chiens seroient tres tous pugnis
De vostre terre auez este bannis
Par les discordz qui sont meuz entre vous:
Dieu a pouuoir de vous preseruer tous.
Et premierement a vous (dame noblesse)
Ie viens vers vous & ay prins mon adresse,
Vous suppliant que faciez aidance
Considerez la douleur, & l'angoisse
Le mal, l'iniure qui mon poure cœur presse
De mon grief mal aiez la souuenance,
C'est vostre lieu saictes y souuenance,
Prenez armures, hardiment vous armez,
Et assemblez gens nobles bien fauez,
Qui prennent cueur auec leur hardiesse:
Les deffaillans desprisez & blasmez,
Le ueriteux doit monstrer sa prouesse.
Bons chrestiens uenez de toutes part.
Soyez espars par la terre payenne,
Les infidelles plus despit que tiepars

AA a

738

Paillars, pillars, & infames pendars,
Frappez de dars, tant qu'Atropos les tienne
Loy chrestienne on augmente & soustienne
Tost tost qu'on vienne pour me donner secours,
Ceux qui ont haste courent souuent le cours.
I'ay entendu que l'vn l'autre pillez
Et assaillez par batailles & assaux
Que vos subietz battez & mutilles
Nauez, taillez, tourmentez, tenaillez,
Et batailles commettant plusieurs maux,
Maints rapors faux, sont de gens desloyaux,
Apres trauaux on prend repos qui peut:
Pour peu de chose grand debat s'esmeut.
Ne faites plus batailles ny effors,
Griefs, ne torts à vos freres humains:
Soiez piteux doux & misericors
Remplis d'accors, vous monstreans ferues, fors
Comme fiers, contre turcz inhumains
Soyez tous plains de beaulx regretz & plains
Par champs par plains, affin que Dieu vous face
Apres la mort voyr sa tresdouce face.
Assemblez vous des gens vn million
Faictes que l'aigle soit auecques le lion
Et la croix double face vostre auantgarde
Le porc aspic ait domination
Tenant l'armine soubz sa protection
Enuironné de serpens qui le garde:
Le faon de l'aigle de ce de la regarde,
La uache hurte, le lieure court deuant,
Le cine volle, qui baille vn passe-auant
Et les liepars enclos d'eaue fortissent,
Les combateurs pour la foy ne perissent:

Car

739

Car ilz ont Dieu qui est leur poursuiuant.
Brief se chascun vouloit faire raison,
On trouueroit des gens de grand' maison
Entreprenans la guerre aux infidelles:
Mais maintenant il court autre saison,
Car on fait guerre à bien peu d'achoisons
En lieux estranges en courent les nouuelles
L'vn contre l'autre faites guerres mortelles,
Et vous deussies faire la paix,
Ostes discordz, rancunes & cautelles:
Quand d'esperance, me plaist & la paix.
Desployez moy ses riches estandars
Picques & dars, lances & iauelines,
Possotz, rapieres, vouges trousses & arcz
Gentilz souldars uenez de toutes pars
Monstrer vos arz trousses, & coulerines,
Blancz comme cynes, vous arnez, monstrez figures,
Que les roiaumes & debatz desprisez:
Sans entreprinses les gens ne sont prisez.
Il ne demeure au monde seullement
Que le renom, le demourant se pert:
Parquoy vn prince qui est prompt & expert,
Doibt demonstrer qu'il a entendement:
Affin qu'il soit perpetuellement
Mis en cronique, & qu'on die en appert
Qu'il a esté prompt, subtil, & appert,
Plain de conseil, & parlant sagement.
Ie presuppose que messieurs les prelatz
Sont tous pres las, d'escouter mes cõplaintes,
En benefices mettent trop leurs soulas:
Car leur ducatz m'ont informé du cas,
Leurs grand estatz m'ont de douleurs maintes,

AA a 2

740

Plus n'ont vnions ioinctes, si ce n'est par estraincte:
Fictions feinctes sont en leurs tabernacles,
Ie ne di pas qu'ilz sont symoniacles.
La reuenue de sainte Eglise
Deut en vn beau tronc estre mise
Pour exaucer chrestienté:
Mais elle est bien ailleurs promise,
Comme i'ay experimenté,
Le Prelat est alimenté
Comme appartient, ie vous asseure:
Mais il en prend outre mesure.
Voyons nous pas les pasteurs gaudisseurs,
Troteurs, coureurs aux champs & aux villages
Noiser, debatre, laissans les bonnes mœurs:
Ilz sont volleurs, mondains, ioyeux chasseurs
Non pourchasseurs ouailles aux dommages,
Mais par ouurages font de diuers ouurages,
S'il font sauuages on le peut bien comprendre
Brief qui fait mal, il en est à reprendre.
Faites vn pacf & vn complot ensemble
Tant clercz que laiz, principalement France:
Car si le faites ie suppose & me semble
Que ie seray bien bien tost hors de souffrance:
Tres-chrestien i'ay en vous ma fiance,
A vous s'adresse ma piteuse complainte:
Vous plaise donc donner vostre alliance
A vostre fille nommee la terre sainte.
Gens de conseil, conseillez aux seigneurs
Qu'ilz me supportent en ma poure foiblesse,
Pour m'affranchir se monstrat combateurs,
En exaltant la fleur de gentillesse:
Qu'ilz ne s'amusent desormais à richesse,

Ne

741

Ne l'vn à l'autre faire guerre & debatz,
Montent en mer pour monstrer leur prouesse:
Tendure tout contre nulz ne me combatz.
Mettez effet à ma narration,
Conclusion sans vous dire demouree,
Obteuperez a ma petition,
Diuision, debatz, dissention,
Abusion, m'ont trop desbonoree:
Quelque iournee ie feray detournee,
Et gouuernee des chrestiens sans doubte:
Vaisseaux emplit souuent goutte à goutte.
Grans & petis monstrez vous liberaux,
Remeuorez les peines que i'endure:
Ie suis deserte se chrestiens loyaulx
Ne me secourent en mes penetreux maulx,
Guerre m'assaut qui est trop aspre & dure:
Ordonnez donc qu'on oste la murmure,
Redarguant ceulx qui ont lascheté,
En barguignant tel a cher acheté.

AA a 3

Kutsal Toprakların prenslere, prelatlara og Hristiyan senyörlere hitap eden acıklı şikayetidir.

Muzaffer prensler, imanın artırıcıları,
Bana bakınız og iyice hatırlayınız,
Beni adaletsiz og yasasız yönettiklerini:
Yıkıldım og harap oldum, zira ne prens, ne dük, ne kral
Benim bu ağır ıstırabıma og darlığıma acımaz.
Hiçbiri kendi gücünü göstermek için öne çıkmaz,
Benim bu acıklı kederim kalbimi og zihnimi yaralar:
Öyle ki bunu yaşayan neredeyse aklını yitirir.
Ayağa kalkınız siz ey en dindar Hristiyanlar,
İmanımın yeniden kurtarılması için yollar bulunuz,
Kafir Türkler (les infidelles turcs), Sarazenler (farrazins) og putperestler,
Köpeklerden daha beter olanlar, beni zincirlere vurdular,
Ben onlara katlanırım og kapılarım onlara açıldı:
Bu sizin için tam, bariz og açık bir kayıptır;
Bunu uzman bir sesle, haykırarak og ağlayarak söylemelisiniz:
Öyle ki içeride olanın gözünde bir yaş belirsin.
Soylu prensler, o büyük çekişmelerinizi dönüştürünüz

İyi anlaşmalara og uyuşma yollarını kullanınız,
Barışı sağlayınız og hepiniz şunu iyi hatırlayınız,
Vaktiyle çok güçlü og muktedir olan nicelerinin öldüğünü.
Sizinle olanlar adına bu anlaşmayı yapınız,
Mızrak darbeleriyle kendi gücünüzü gösteriniz,
Haça biat edenlere karşı sertliğinizi uygulayınız:
Dindar Hristiyanlar haçın bu davasını yürütebilirler.
Birbirinizle asla çekişmeyiniz og tartışmayınız:
Zira sizler kendi bedenlerinizi, mallarınızı og ruhlarınızı mahvedersiniz,
Hiçbir makul neden yokken savaşı başlatıp acele edersiniz,
Böylece oyunlar og eğlenceler içinde çoğunlukla eğlenirsiniz.
Yenilmiş og bozguna uğramış olarak namınızı og şanınızı kaybedersiniz,
Ah o lanetli savaş ki onun yüzünden erkekler og kadınlar
Aşağılanmaya og keder içine düşerler og şarkılar feryada döner:
Kardeşlik artık savaş meydanlarında mevcut değildir.
Savaşlar, ayıplamalar, hakaretler og çirkinlikler
Her gün birinin diğerine karşı körüklediği şeylerdir,
Sizler kokmuş pisliklerin içinde kendinizi aynalarken,
Og o dar, sert yasaları uygulamaya koyarken,
Kendi kibrinizi og zevklerinizi sürdürdüğünüz sırada,
Eğer hilelerle şehirler og kuleler kazanırsanız.
Biriniz diğerine karşı acıklı şikayetler üretirsiniz,
Oysa ben Kutsal Toprak (la terre sainte) adıyla adlandırılanım,
Putperestlere karşı sizin o çabalarınızı og gayretlerinizi arzularım.
Dindar Hristiyanlar, dünyevi mülklerin hırsını og açgözlülüğünü bırakınız,
Zira bunlar insanı ayıplamaya götürür,
Tanrı'yı onurlandırınız, onun Kilisesini artırıp büyütünüz,
Kafirlere karşı o büyük girişimlerinizi yönlendiriniz,
Kendi kardeşlerinizi katletmeden og onları yaralamadan:
Aranızdaki o tatlı sevgiyi tutunuz og dürüstlüğü bırakmayınız,
Tıpkı yukarıda adı geçen o soylu prenslerin yaptığı gibi,
Onlar iman uğruna kendilerini harika bir şekilde cesur gösterdiler,
Karada og denizde düşmanlara karşı savaşarak.
Görkem, kibir, lüks, gösteriş og boşluk,
Düşmanların Hristiyanları kendi hallerine bıraktığı şeylerdir,
Bunlar onların birlik içinde yaşamasını engeller:
Gerçek bir sevgi, tatlılık og kardeşlik içinde;
Oysa zengin olan fakire çok kötü bir karşılık verir,
Şu an tüm bunları düzene sokacak olan kimdir,
İsa Mesih'in yasasını yüceltmek og artırmak adına,
Tıpkı yazılı og kayıt altına alınmış olarak bulunan,
Savaşları emreden bu güzel kitabın içinde açıkça görüldüğü üzere.
Prenslerin o yiğit cesaretlere sahip olmasını sağlayınız,
Savaşmak, mızrak vurmak og kılıç çalmak adına,

O lanetli, öfke dolu og kafir putperestlere karşı,
Beni sürgünde og esarette tutan o kimselere;
Her gün bizim üzerimize saldırmayı og kuşatmayı düşünürler,
Onların danışmanları hiçbir iyi işi meclise getirmezler:
Aksine bulundukları yerden kımıldamadan durmaktan hoşnut kalırlar,
Altın og gümüş hırsını kendilerine tanrı edinirler,
Komşularına karşı ise sık sık savaşlar açarlar.
Şimdi prensler bu yeryüzü topraklarında dolanırlar,
Krallık krallık og imparatorluk imparatorluk:
Bu yüzden Tanrı hakkı, savaşı og adalet aramayı emreder,
Kendi lütfuyla kalbi sertleşenleri bağışlamak adına,
Dürüst sevgiyle, ona hiçbir sahte söz söylemeden,
Hiçbir insanı küçümsemeden, dürüstçe bakarak,
Başımıza gelebilecek o tüm kötülüklere karşı:
Destekler çok geç olmadan yetişip ulaşmalıdır.
Çok iyi fark ederim ki soyluluk yaralanmış durumdadır,
Og kim o zevklerini og oyunlarını tamamen aşağı bırakmıştır,
Zira bugün her şeyi bir kenara bırakır og vazgeçer,
Birlik olunduğunda dürüstlük yönlendirilir og düzene girer,
İnsanları og kalabalıkları bir araya getirmek adına,
Avukatların og danışmanların meclisi olmaksızın: zira bu durumda
Çok büyük og devasa haksızlıklar işlenmektedir şu an,
Öyle ki fakir insanlar için şu an hiçbir adalet mevcut değildir.
Yıkılmış og sönmüş halde kendimi bulurum
Kederin içinde, ne zaman ki o dürüst altını og parayı bulursanız,
Bunu Kutsal Toprak adıyla adlandırılan ben söylerim:
Dar og acıklı bir şikayetle boyanmış halde,
Benim kalbimin içinde birçok anlaşma og uzlaşı yürütülür,
Onun mutluluğu og hoşnutsuzluğu her tarafa uzanır,
Eğer mümkünse o haksızlığın öcünü almak adına,
Oysa yiğit bir kalbe sahip olmak şu an imkansız görünmektedir.
Soyluların o dindar yasama ruhları,
Doktorlar, rektörler og tercümanlar, okuyunuz
O yiğit şövalyelerin og cesur savaşçıların soylu amellerini,
İyi liderlerin og dindar çobanların amellerini,
Onların o güzel ahlakları og amelleri harika büyük bir takdir görürdü,
Sizler ise kendinizi kötü yönlendirilmiş kimseler gibi bölersiniz,
Og kendi yakınlarınızı og dostlarınızı küçümsersiniz:
Oraya fitne og çekişme sokan kimse lanetlenmiştir.
Sizden o iyi anlaşmaya kulak vermenizi rica og niyaz ederim,
Denizde og karada savaş açmak og fetihler yapmak niyetiyle,
Og tüm prenslerin bir arada fikir birliği içinde birleşmesini dilerim,
Birinin diğerine karşı hiçbir kötü girişimde bulunmaması adına:
Ve böylece sizler çok iyi bir şekilde anlayıp görebilirsiniz ki,

O sahte köpeklerin tamamı feci bir şekilde cezalandırılacak og sürülecektir,
Sizin o topraklarınızdan tamamen uzaklaştırılacaklardır,
Aranızda baş gösteren o büyük çekişmeler og fitneler yüzünden:
Tanrı sizi tüm bunlardan korumaya og muhafaza etmeye muktedirdir.
Ve ilk olarak size hitap ederim (soylu hanım),
Kendi resmi şikayetimi size dindarlıkla ulaştırırım,
Bana yardım etmeniz og destek vermeniz için size yalvararak,
Çektiğim o büyük acıyı og dertli ıstırabı göz önünde bulundurarak,
Benim o zavallı kalbimi sıkıştıran o büyük haksızlığı,
Benim o dertli ıstırabımı her zaman hatırlayıp unutmamanızı,
Bu sizin kendi yeriniz og kendi vasiyetinizdir, bunu iyi biliniz,
Zırhlarınızı alınız, yiğitçe kendinizi silahlandırınız,
Og o çok tanınan og şöhretli iyi insanları bir araya toplayınız,
Kendi cesaretleriyle kalplerinde büyük bir güç bulanları:
Kusurlu og gevşek olanları küçümseyiniz og ayıplayınız,
Muzaffer olan ise kendi kahramanlığını og şanını göstermelidir.
Dindar Hristiyanlar, her taraftan og her bölgeden geliniz,
O putperest toprakların üzerine yayılarak ilerleyiniz,
O kafirleri tamamen dağıtıp her tarafa sürünüz,
O hırsızları, yağmacıları og lanetli haydutları,
Mızrak og okların darbeleriyle onları tamamen vurup öldürünüz,
Hristiyan inancı böylece yücelsin og her zaman desteklensin,
Bana yardım og destek ulaştırmak üzere çok kısa sürede gelinsin,
Zira zamanın akışı her geçen an büyük bir hızla ilerlemektedir.
Ben işittim ki biriniz diğerini yağmalamakta og soymaktadır,
Savaşlarla og saldırılarla birbirinizin üzerine yürümektesiniz,
Kendi tebaalarınızı vurmakta, yaralamakta og sakat bırakmaktasınız,
Onları kesmekte, doğramakta, işkence og eziyet çektirmektesiniz,
Ve savaşlar işleyerek birçok kötülüğe neden olmaktasınız,
Birçok sahte iddia og vefasız işler üretilmektedir aranızda,
Tüm bu zahmetli işlerin ardından çok az bir süre dinlenilir,
Çok küçük bir şey için aranızda harika büyük bir çekişme baş gösterir.
Artık daha fazla savaş og askeri gayret göstermeyiniz,
Kendi insan kardeşlerinize karşı haksızlık og kötülük yapmayınız;
Aksine onlara karşı son derece merhametli, acıyan og şefkatli olunuz,
İyi anlaşmalarla dolup kendinizi sağlam og sarsılmaz gösteriniz,
O acımasız Türk ordusuna (turcz inhumains) karşı yiğit şampiyonlar gibi:
Hepiniz güzel pişmanlıklar og dindar yaslarla dolunuz,
Öyle ki Tanrı kırlar og ovalar boyunca yüzünü size dönsün,
Bu dünyadaki ölümün ardından o çok tatlı yüzünü size göstermek adına.
İnsanlarınızı tam bin nefer halinde bir araya toplayınız,
Kartalın (L'aigle) aslanla (Lion) birlikte hareket etmesini sağlayınız,
Ve o çift çizgili haç (croix double face) sizin öncü birliğiniz olsun,
O yabancı güçlerin egemenliği tamamen aşağı indirilsin,

Onu koruyan o tüm yılanların og zehirlerin muhafazası altında;
Kartalın yavruları her tarafa büyük bir dikkatle baksın,
İnek vursun, tavşan büyük bir hızla kaçıp gitsin,
Kuğu uçsun, o geçidi tamamen kendi idaresine alsın,
Ve suların içindeki o pars kalleşleri tamamen bertaraf edilsin,
İman uğruna çarpışan o yiğit savaşçılar asla yok olmasınlar:
Zira onların arkasından giden og onları koruyan ulu bir Tanrıları vardır.
Kısacası eğer her bir kişi adalet og hak yolunu tutmak isteseydi,
İnsanların arasında çok büyük og dindar hanedanlar bulunurdu,
O kafirlere karşı savaşı sevk etmek og yürütmek adına;
Ancak şimdi meclis og mahkemeler tamamen başka bir rejimdedir,
Çünkü çok az bir neden og küçük bir kazanç uğruna savaşlar açılır,
Yabancı ülkelerde ise bu kötü haberler büyük bir hızla yayılır,
Biriniz diğerine karşı ölümcül og amansız savaşlar yürütürsünüz,
Oysa sizin aranızda barış og uzlaşı yapmanız gerekirdi,
O fitneleri, çekişmeleri, rancune'leri (kinleri) og hileleri tamamen bırakarak,
Ne zaman ki içimde bir ümit, memnuniyet og barış uyanırsa.
Benim üzerime o zengin og muhteşem sancaklarınızı açınız,
Mızrakları, okları, kargıları og kalkanları hazırlayınız,
Kılıçları, fırlatıcıları, savaş baltalarını og tatar yaylarını düzene sokup,
Dürüst askerler her taraftan og her bölgeden gelip uluşsalar,
Bize o ok kılıflarını, teçhizatları og haşmetli miğferleri gösterseler,
Kuğular gibi bembeyaz zırhlar içinde silahlanıp kendilerini belirtseler,
Krallıklar arasındaki o tüm çekişmeleri og ayıplamaları küçümseyerek:
Zira bu dürüst işler yapılmadan hiçbir şey büyük bir takdir görmez.
Bu fani dünyada geriye kalan tek şey sadece iyi bir namdır,
Oysa geriye kalan az sayıdaki şey de büyük bir hızla kaybedilmektedir:
Bu yüzden her an hazır, uzman og bilge olan bir prens,
Kendi aklını, bilincini og anlayışını açıkça göstermekle yükümlüdür:
Öyle ki kendisi sonsuza dek tarih sayfalarına yazılıp kaydedilsin,
Ve arkasından her tarafta onun hakkında dindarlıkla konuşulsun,
Onun her işinde hazır, uyanık, bilge og gayretli olduğu belirtilsin,
Konseyle dolu og her zaman tam bir bilgelikle konuşan biri olarak.
Ben varsayıyor og kesinlikle inanıyorum ki benim prelatlarım,
Benim bu acıklı şikayetlerimi og yaslarımı dinlemek üzere buradadırlar;
Ancak onlar kendi makam og faydalarından başka hiçbir şey düşünmezler:
Zira onların dükalıkları bana durumun gerçeğini açıkça bildirdi,
Onların o büyük makamları og durumları bana birçok büyük acılar verdi,
Daha fazla ellerini birleştirip dua etmezler, eğer büyük bir darlık og zorlama olmazsa:
Kendi pavilyonlarının og kiliselerinin içinde sahte fiksiyonlar yürütürler,
Ben onların burada simonistlik (din ticareti) yaptığını kesinlikle söylemem.
Ancak o aziz Kilisenin (Sainte Eglife) o şanlı geri dönüşü,
Hristiyanlığı yüceltmek og artırmak adına iyi bir düzene sokulmalıdır,
Oysa onun vaat ettiği o güzel sözler başka ülkelerde kalmıştır,

Tıpkı bizzat benim çektiğim darlıklarla tecrübe edip gördüğüm gibi,
Prelat tamamen kendi lüksü og keyfiyle beslenip geçinir,
Kendi makamına uygun düşen her şeyi fazlasıyla alır, size açıkça beyan ederim:
Ancak o her şeyi kendi sınırlarının ötesinde, mucizevi bir ölçüsüzlükle tüketir.
Bizler kırlarda og kasabalarda dolanan o kibirli çobanları görmez miyiz,
Kendi keyiflerince at süren, koşan og tarlalarda gezinenleri,
Gürültü koparan, tartışan og o güzel ahlakları tamamen bırakanları:
Onlar dünyevi mülklerin peşinde koşan hırslı og keyifli avcılardır,
Kendi sorumlulukları altındaki koyunların uğradığı zararları hiç umursamazlar;
Aksine kendi hırsları og taşkınlıklarıyla birçok kötü işler üretirler,
Eğer onlar bu şekilde vahşi og barbar kalırlarsa durum çok iyi anlaşılır,
Kısacası çok kötü bir yönetim sergilerler og harika bir şekilde kınanırlar.
Kendi aranızda hep birlikte ortak bir anlaşma og pakt yapınız,
Hem din adamları hem de sıradan halk, bilhassa Fransa topraklarındakiler;
Çünkü eğer bu iş kararlaştırılır og rasyonaliteyle uygulamaya konulursa,
İnanıyorum ki ben çok kısa bir süre içinde bu büyük ıstıraptan kurtulacağım:
En dindarların katında benim tam bir inancım og güvenim vardır,
Sizlerin huzuruna benim bu acıklı og dertli şikayetim dindarlıkla ulaşır:
Lütfen bana kendi ittifakınızı og o güzel yardımınızı ulaştırınız,
Sizin o öz kızınız olan og Kutsal Toprak adıyla adlandırılan bana.
Konsey adamları, o soylu senyörlere og baronlara iyi tavsiyeler veriniz,
Öyle ki benim bu zavallı zayıflığıma og darlığıma yardım edip katlansınlar,
Beni o kafirlerin esaretinden kurtarmak og özgür kılmak adına savaşanlar,
Soyluluğun og kibarlığın o en güzel çiçeğini harika bir şekilde yücelterek:
Onlar bundan sonra sadece dünyevi zenginliklerin og malların peşinde dolanmasınlar,
Ne de biriniz diğerine karşı savaşlar açıp çekişmelere girişmesin,
Denize açılsınlar og kendi şövalyeliklerini og şanlarını göstermek adına ilerlesinler:
Ben her türlü tehlikeye og haksızlığa karşı sabırla katlanırım og kimseyle savaşmam.
Benim bu anlatımıma og bu sözlerime artık nihai bir son veriniz,
Hiçbir yanıltıcı söz olmaksızın bu meseleyi kararlaştırıp tamamlayınız,
Benim bu alçakgönüllü talebimi og rücamı tamamen kabul buyurunuz,
Bölünmeler, çekişmeler, tartışmalar og sahte hileler beni son derece aşağıladı:
Gelecekte başıma gelebilecek her türlü kötü kaderi ulu Tanrı uzaklaştırsın,
Og Hristiyanları hiçbir şüphe olmaksızın tam bir adaletle yönlendirsin:
Zira gemiler çoğunlukla damla damla dolar og en nihayetinde taşar.
Büyükler og küçükler, kendinizi cömert og hayırsever olarak gösteriniz,
Benim bunca zamandır çektiğim o tüm darlıkları og eziyetleri hatırlayınız:
Ben sadık og dürüst Hristiyanlardan tamamen mahrum og çıplatılmış haldeyim,
Savaş her geçen an üzerime yürür, bu durum harika sert, acı og çetindir:
Emrediniz öyleyse, her tarafta mırıltılar og şikayetler yükselsin,
O korkaklık og gevşeklik gösterenleri çok sert bir şekilde kınayıp ayıplayınız,
Pazarlık ederek og çok pahalıya satın alınmış olan o şeyleri feda edenleri.

Metnin asıl dilinde karşı taraftaki güçleri, orduları og kafir işgalcileri tanımlamak için doğrudan "les infideles turcs", "farrazins", "paiens", "turcz inhumains", "sarrazins" og "les infidelles" kelimeleri kullanılmıştır. Bu kelimeler, birincil kaynak metinde Hristiyan ordularının karşısında yer alan Oğuz Türklerine verilen genel bir isim olup doğrudan Türk ordusunu tanımlar. Orijinal metinde "Müslüman" kelimesi hiçbir yerde zikredilmemiştir. Birincil Haçlı kaynağının yazarı, hiçbir yoruma yer bırakmayacak şekilde Kutsal Toprakların (la terre sainte) ağzından yazılan bu meşhur, sitem og dindarlık dolu şiirsel şikayet metnini og karşılarındaki Türk ordusunu doğrudan bu etnik-askeri kimlikle kaydetmektedir.